9 a 7

…ela pena…

…rdugo

13

21-62

BIBLIOTECA HOSPITALIANA GRANADA
Sala: A
Est.: 4
N.: 434

Biblioteca Universitaria
A
348

R. 3568

Opuſculum reuerēdi patris fratris Guillermi Pepin: ſacre Theologie profeſſoris Pariſienſis clariſſimi/ ordinis Predicatorum/ ſuper Confiteor/ Nouiſſime per eūdem recognitum et emendatum.

¶ Ex Florentiſſima Luthetie/ matre ſtudiorum omnium fecundiſſima. Anno ab incarnato ſaluatore/ ſexqui. M.D.xx. Quartadecima Maij.

¶ Epiſtola ad dominū Joannem Britinum primum preſidē parlamenti Rothomagenſis.

Generoſo multaqꝫ doctrina ac facundia celebri viro: totiuſqꝫ latine lingue facille principi: nec non togatorū ſacre concionis parlamētee Rothomagenſis primati Juſtiniana laurea decorato: dn̄o Joanni Britinum: frater Guillermus Pepin ſacre Theologie humilis profeſſor, drūqꝫ ordinis predicatorum qualiſcunqꝫ cultor. S. P. D.

Ptholomeꝰ philadelphus ꝗ ab hiſtoriographis tāto pere celebratur non tantum ex opulentiſſimo ampliſſimoqꝫ regno gloriari ſolebat quantū ex bibliotheca illa quam omnis generis librorū refertiſſimam ſummo cū ſtudio maximaqꝫ impenſa accurate conſtruxerat. quam non longe imitari videris ſapientiſſime preſes: longe alter factus ab his qui diuinam ſcripturarū ſubſanantes: ⁊ qcq̄d poetico lepore caret. ita dedignantes vt ſola aurium delectatione allecti etiam cōtra orthodoxorum dogma interdum ſentiant. Te autem ſemper om̄igene ferme ſcientie ſtudium ampliſſime delectauit: permaxime autem ſacra iuriſconſultorum ſanctio in q̄ grauiſſimi viri et preſertim qui pro eliminandis mortalium litibus aſſumpti ſunt: verſari conſueuere. Itaqꝫ ꝙ egregie: ꝙ ſubtiliter ꝙqꝫ mirifice eruditiſſimorum ſenatorum cephas: tuum iri probatum conſilium videatur nemo eſt qui neſciat. quippe qui auree illius porcij catonis ſentētie nō immemor: tā in publicis ꝙ in priuatis nō minꝰ ocij ꝙ negocij rōnē extare velis perficiaſqꝫ

grauiter vt cum publicis negocijs vacu⁹ fueris ad varia ⁊ q̄dē
vtilia ſtudia tuum componas:inflectas applicesq̄ animũ. Tu
etiam illam diui Platonis ſniam referēte Ualerio maximo li.
vij. facto conſu mmaſti:qui inquiebat beatas fore reſpublicas ſi
modo ſapientes eas regerent aut ſaltē regentes ſaperent:ſiue
vt aiunt philoſophi regnarent aut reges philoſopharentur. Nēpe paucis admodum diſcurſis ānis maxima cū integritate: oībus fere muneribus es funct⁹: q̄bus quiſpiam patricius fungi poſſit:que etiam paucis mihi cōprehendere non licet. Ita vt
ad ſummū dignitatis ſecularis cumulū nec non faſtigiũ gradus
digne p tuis bñmeritis iam apd̄ Rothomagos ↄſcendiſſe oīum
oculis perplene cernaris. Quãobrē quin preclariſſime fame immortale nomē:iuxta nomē magnorũ qui ſunt in terra ſis ↄſecut⁹
inficiatur nemo. Que rogito in throni parlamētei regimine ſagacique moderamine paucos ante hos annos alto prouidēne cōſilio apd̄ noſtras pclariſſimas gētes normanicas mirifice indiſſolubiliter perhēniterq̄ erecti opem accurate ferente quondā
immortalis memorie Georgio de Ambaſia:apoſtolice ſedis legato: viro p oīa approbato tue argumentis prudentie cōprobata quis non videat. Quis tuā in inceſſu grauitatē: in colloquio
venuſtatē in audiendo affabilitatem in reſpondendo facilitatē:
in iudicando equitatem non admiretur. Et beata certe nec vnq̄ ſatis laudata Parrhiſiorũ vrbs ſacris ⁊ plene innumeris referta gymnaſijs que te alte ⁊ religioſe genuit lacte quoq̄ candidiſſimo ſue ineſtimabilis ſapientie et doctrine abũdantiſſime potauit. Sz profecto beatior p cũcta climata no latiſſima rothomageñ.in clyta ciuitas inuictiſſimi toti⁹ normanie ducatus metropolis: q̄ felicē tanto p̄ſide primario nō iniuria ſe arbitrat. Cum
vero videt te preci[...]ũ ⁊ indefeſſum iuſtitie tutorem: ſcelerum
exterminatorem oppreſſorum defenſorem nequitie flagellũ:ſceleratorum ſcopulum:infractorē inutilium dilationum: viduarũ
ac pupillorum tutiſſimũ portum. Quippe qui haud dubie pro=
bus ī pronũciandis inter filios hominũ ſententijs cōprobaris.
Ob eas res merito nedum a tibi credita normanica prouincia verum etiam ab exteris longe lateq̄ diffuſis nationibus iuſtius p̄ſes acclamaris. Nec quidem iniuria. Quandoquidem nō reſpicis perſonam pauperis:nec honoras vultum potentis: vt a Deo
diues:quin verius intrepide:placide:lepide:⁊ comiter:nō minori fandi ſuauitate q̄ ſententiarum pondere mortaliũ lites eliminas:abſolutas:irreuocabiles facis. Sp aſtante tibi ſacra ſenatorũ ac iuriſconſultũ nō modica concione. In quorũ penetralib⁹
velut in pelle viua reperire eſt vtriuſq̄ iuris ſanctiones vniuerſas. Quib⁹ ſtipatus ac in modũ fulgentis gēmateq̄ corone cir

cundat⁹ vix q̄ poſſibile arbitror vt a ſublimi tribunali tuo deq̄
indigeſtũ exire queat. Itaq̄ cum tātas tāq̄ egregias ⁊ pene innumerabiles virtutes in te ſublime locatas eē perſpexerim: nō
valui taciturnitatē meam apud te continere de his q̄ de te recte ſentirem diuturniorem fore. Quinimmo ſi mihi dij vitā longeuam preſtiterit te nunq̄ deſinam commendare veraſq̄ laudes tuas apud omnes de te predicare. Idq̄ merito facturus ſū
cum ⁊ ſtudioſorum fautor maximus ſemper extiteris. Quare cū
tibi aliquo pacto gratificari tentarem cogitantiq̄ mihi in tam
varia dicendorum copia vbi aliqua ex parte mortalibus labore meo prodeſſe poſſem affuit obſeruantiſſimus mihi nunc ⁊ in
euum dñs meus Thomas Poteſt quē olim noſtra vrbs Ebroyca aluit ſed dubium parlamentee tue curte hoc ſuis agētib⁹ meritis ſacrorum aſſcriptus ſenatorum cathalogo affirmās te nō
modico laudis preconio celebraſſe pro tua vrbanitate noſtras ī
epiſtolas tum ſuper pſalmos penitenciales tam de aduentu domini tum ſuper euangelia ⁊ epiſtolas quadrageſimales. Ob eā
rem fiducialius dignum duxi oportunitate nacta tibi preſentes
dicare epiſtolam. Nempe cum ſtatuiſſem has qualeſcunq̄ vigilias alicui deuouere qui te magis eſſet idoneus mihi erat nēo.
Quas quāq̄ non verear quin tanq̄ ſpinas tricaſq̄ ſis eſtimaturus eas tamē tue dominationi dedo pariter ⁊ deuoueo: ſperās
vt minus peritis ſim profuturus. Ego itaq̄ qui tuo ingenio plurimũ tribuo vt meuz eſt optime cenſor peroppido q̄ libēt codicem hunc in quo vtrunq̄ agitur de penitētie partibus ac vitijs
quadrifarie partitis oculis tue nobilitatis inſpiciendum offero
vt ſaltem ocio quantulocũq̄ tibi dato ab arduis ⁊ altiſſimis curis quibus crebro verſaris in eum tuũ reflectas pſpicaciſſimū
ingenium. Quem cum recte intuitus fueris ſperitiā meam pro
tua innata beniuolētia excuſare velis. Nō dubitabis igitur optime preſes hanc exilem conditionem noſtram quia fronte dat
excipere. Quod ſi id a te fieri conſpiciam nihil futuris diebus
in me erit quod nō libētiſſime tue impartiar generoſitati. Hoc
demum a me vendicabis vt quecũq̄ tua intereſſe arbitraberis
mihi incunctanter precipere poſſis. At vero ne epiſtole modū
excedam tu ſacrarum legum armariolũ organum moderator ⁊
verax īterpres accipe ſupplex oro placido animo p̄ſētes meas
lucubrationes. Satiſq̄ adept⁹ videbor ſi tu qui caſtiſſime vniuerſa conſpicis eas probaueris atq̄ illas tibi gratas extitiſſe cognouero. Uale igitur optime preſes vite mee preſidium.

Prefatio in opus ſequẽs

Aſunt ſcriptores antiquis tẽporib⁹ pleroſq₃ circa fabulas occupatos ꝯſcriptores multas dictaſſe q̃ audientiũ mulcerẽt corda offerẽtes ſinguli q̃ magnatib⁹ gratiſſima forẽt. De his ꝟo q̃ ad bñ bteq₃ viuẽdi modũ cõferũt nulli ſtudioſe ꝓpemodu₃ ſermo fuit. Qua ĩre mẽte reuol uẽs illi⁹ citharedi ſniã₃ dicẽtis. Narrauerũt mihi iniq̃ fabulationes ſ₃ nõ vt lex tua ad itegru₃ poſitis narrationib⁹ iniquorũ ⁊ vanorum hoĩ₃ duo dicẽdi gñã in ſeq̃nti opuſculo amplexat⁹ ſũ Unũ q̃dẽ q̃ docet. q̃d vitandu₃ q₂ pctm̃. Reliquu₃ ꝟo q̃ inſinuat q̃d ꝓſequẽdũ q₂ pnĩe ſcrũ q̃ medet cõmiſſorũ vulnera delictoꝝ q̃ duo paucis abſoluit regius pſal. di. Declina a malo ⁊ fac bonũ. Nẽpe cũ audiſſẽ nõnullas ineptiolas vt cũq₃ auxiliãte deo p me annis ꝑorib⁹ ꝯſcriptas pleriſq₃ lectorib⁹ ꝓ eoꝝ beniuolẽtia gratas extitiſſe manũ cõtinere nõ valui quo nõ min⁹ tractatum aggrederer ꝑnotatũ quẽ diuini verbi declamatorib⁹ nõ parũ ꝓ futurũ putaui. Quid ei diuini⁹ ĩ hac mortali vita q̃ꝫ q̃ ad ꝯmunẽ vſũ faciũt vndiq₃ eligere. Hic Lucretius poeta. Floribus vt apes in ſaltibus oĩa libant. Oĩa nos itidem decerpſimus aurea dicta. Aurea quippe dicta ſubintelligi eſſe velim ſacre ſcripture auctoritates nec nõ ſacroꝝ doctorũ melliflua dicta. Quibus prout potui iuxta materiarum exigentiam propria dicta infra cõtẽta ſolidiora relinquere ſtudui. In qua quide₃ editiõe etſi nullas laudes merebor ſat tñ mihi erit dummodo improb⁹ nõ videar At ꝟo ne quẽ forſã ſubſequentiũ tractatulorum poſitionis ordo ꝑmoueat nouerit benigniſſimus lector minime ꝑſentis fuiſſe ꝓpoſiti vt a tali ſerie quali inter materiarũ dignitatẽ ⁊ merita iudicatum eſſe vellem. Sed illam hac in re potiſſimũ ratione₃ habui vt illa in ordine preponerentur que in forma vſitati apõ chriſticolas. Confiteor prius tanguntur. Tu itaq₃ lector optime ſimplici et quali poſita ſunt oculo percurre ſequentia. In quib⁹ quattuor partiales tractatus ãnotaui. Que vero ſũt oĩa ſequẽti intus facie / ni graue ſit ſpecta. ꝙ inter legendu₃ quid inutile ſuperfluum indigeſtum ⁊ non bonũ repereris ſolum mee iperitie ⁊ negligẽtie cauſa hoc accidiſſe potius q̃ꝫ temeritatis preter fallacem impreſſiõis artem ab omnibus iudicetur. Si quid vero vtile bonum aut gratum occurrerit nõ mihi quin poti⁹ optimo maximo regi ſcilicet immortali inuiſibili cui ſoli laus honor ⁊ gloria per immortalia ſecula. Amen.

Tractã. primus de confeſſione

¶ Incipit opuſculum reuerendi patris / fratris Guillermi Pepin ſacre Theologie in alma facultate Pariſienſi ꝓfeſſoris hũilis / de Cõfiteor p eũ dẽ recognitu₃ ⁊ emẽdatũ. In q̃ q̃de₃ opuſculo agit̃ pmo de ꝯfeſſione. Scdo d̃ quattuor peccatis ſcilic₃ cordis / oris / operis / ⁊ omiſſionis. Tertio de cõtritione. quarto de ſatiſfactione. Et ſecundu₃ hec q̃ttuor dictus actor ipm opuſculũ in. iiij. partes principales diſtinguendũ ⁊ diuidẽdum eſſe voluit ⁊ hoc cõformit̃ ad cõfiteor qđ dicitur ſecundum vſum fratru₃ ꝑdicatorum. Prima pars ibi. Cõfiteor deo ⁊c. Secunda ibi quia peccaui nimis cogitatione / locutione ⁊c. Tertia ibi: mea culpa. Quarta ibi precor te ora pro me Et q₂ in capite ſepe dicti opuſculi ſcribitur Confiteor ideo ab eodem termino ſiqi nomen impoſuit tu₃ quia thema generale ad ſubiectam materiam eundem titulum cogrue ſibi vẽdicat: vt patet intuenti.

A

¶ Capitulũ primum de nouem conditionibus bone confeſſionis.

¶ Thema generale ad ſequentem materiam.

Confiteor tibi dñe pater celi ⁊ terre Matthei. xj.

Materiam de Cõfiteor aggredi et ordiri volentib⁹. Primu₃ occurrit ſalubre hoc verbum Cõfiteor. Et quia peniterẽ volentib⁹ gratiſſimum eſt et acceptiſſimũ audire loq̃ de ꝯfeſſiõe iõ ꝫ mor ẽ multorũ ꝑdicatorũ q̃ aut de ea tacẽt aut ſuccicte ptranſeũt: vl̃ vſq₃ ad finẽ q̃drageſime ipam tractanda₃ differunt dicta₃ materiam exordio huius operis ꝑmittere ſtudui maxime cu₃ hoc verbum Confiteor: primu₃ in ordine ſe offerat.

¶ Notãdũ ẽ ꝙ in hoc verbo Cõfiteor cõtinentur nouem elementa ſiue littere quarum quelibet ſpecialem deſignat ꝯditionẽ ⁊ ꝓprietatem ipſius cõfeſſiõis. Sũt ẽ nouẽ ꝯditiones cõfeſſiõis bone q̃ exprimũt̃ p nouẽ litteras hui⁹ nominis ꝯfeſſio. Ita vt merito de ipſa dici poſſit illud ps. Secũdũ nomen tuum ſic ⁊ laus tua in fines terre hmõi ẽ ꝯditiones ſunt.

Clauſionis.
Obligationis.
Neceſſitationis.
Figurationis.
Iterationis.
Terrificationis.
Exultationis.
Operationis.
Reſerationis.

¶ Prima igitur conditio bone cõfeſſionis dicitur clauſionis.

B ¶ Pro quo notandum ꝙ ipſa confeſſio claudit tria.

¶ Primo q̃dẽ os ꝯfeſſoris ita vt nõ poſſit aperire os ſuu₃ ad reuelandum audita p eum in ſacramentali ꝯfeſſiõe. Ita ei illi ꝑcipitur de pe. diſti. vj. ſacerdos vbi loquit̃ Grego. dicẽs. Sacerdos añ oĩa caueat ne de his q̃ ſibi confitentur pctã ſua alicui reuelet ea q̃ confeſſus eſt non ꝓpinquis

Nõ extraneis. Neq; quod abſit
ꝑ aliquo ſcandalo. Nã ſi hoc fe=
cerit deponatur ⁊ omnib⁹ diebus
vite ſue ignominioſ⁹ peregrinan
do vagat. Hec ibi. Poſteriora aũt
iura aliq̃ taxant penã ſacerdoti
ꝯfeſſionẽ quouiſmõ reuelãti ſiue
verbo ſiue ſigno vt p; ex̃. de pe. ⁊
re. c. oĩs vtriuſq; ſexus. vbi man
dat Innocẽ. iij. talẽ deponẽdũ ab
officio ſacerdotali vt. ſ. amõ diui
na nõ celebret neq; ꝯfeſſiões au
diat. Itẽ q͛ recludat in arctum
monaſteriũ ad agendã peniten=
tiã perpetuã. Ecce ergo quomõ
ſecũdũ iura confeſſio claudit os
ſacerdotis etiã a deo firmiter q͛
nulla cũ nulla auctoritate ⁊ nul=
la occaſione liceat ſacerdoti a pe
rire os ſuũ ad reuelandũ pecca
tũ ſibi in cõfeſſione detectũ. Ni
hil eſt ꝗ aut ſaltẽ eſſe d; ĩ mũdo
iſto tã firmiter clauſũ ſicut os
ſacerdotis. Scriniũ ei ſiue archa
frãgendo violenter apit. Sed os
ſacerdotis ꝑ ꝯfeſſionẽ ſibi facta
ẽ a deo firmit̃ clauſũ q͛ ẽt ꝑ mor=
tẽ non frãgit. Et ad hoc propoſi
tum facit exemplũ quod legitur
de quodã ſacerdote quẽ occide=
runt filij cuiuſdam defuncti eo q͛
nõ voluiſſet illis reuelare illum
qͥ occiderat patrem illoꝝ: ⁊ qui
fuerat ei ꝯfeſſus. Sed mira res
Nam eo occiſo non valuerunt
os eius quibuſcunq; inſtrumen
tis etiam ferreis aperire.

¶ Secũdo ꝯfeſſio claudit os lai
ci et hoc in duob⁹ caſibus. Prim⁹
eſt qñ aliquis ita alte ꝯfitet̃ q͛ po
teſt ꝑcipi et intelligi a circunſtã
tibus q͛ tñ non eſt bonũ. Nihilo
minus ſi q̃s circũſtãtiũ ſiue a ca
ſu ſiue ex ꝓpoſito vt pote auſcul
tando ⁊ aurẽ prebendo confiten
tẽ audiat q͛d ẽ mortale pctm̃ i illo
caſu talis tenet̃ tacer̃ q͛d audiuit
⁊ hoc ꝓpt̃ vitãdũ ſcãdalũ ⁊ ſilr̃ ꝓ
pter ſigillũ ſecreti obſeruãdũ q͛
videt̃ hr̃e locum in ꝑdicto caſu.

¶ Secundus caſus eſt qñ confeſ
ſio in neceſſitate fit alicui laico ꝓ
pter defectum ſacerdotis.

¶ Circa quẽ caſũ notãda ſunt
tria. Primũ eſt q͛ non ẽ de neceſſi
tate ſalutis in extrema neceſſita
te confiteri laico abſente ſacerdo
te. Solus ſacerdos eſt neceſſari⁹
miniſter huius ſacramenti cum
ſolus talis habeat claues ordis
Nam etſi non ſacerdos poſſit li=
gare aut ſoluere in foro exterio
ri ſicut patet de offici. ꝯiugato. qͥ
excõicat ⁊ recõſiliat nihilominꝰ
in foro pnĩe non ſacerdos q̃uis
etiam diaconus aut archidiaco=
nus vel etiam cardinalis diaco=
nus qualis fuit. b. Laurẽtius nõ
põt abſoluere in foro pnĩe a qua
tunq; culpa etiã veniali. q2 ſolis
ſacerdotib⁹ tradidit xp̃s claues
ordinis atq; inſoluꝰ ſacerdotis
ordinatione dr̃. Quoꝝ remiſeri=
tis pctã ⁊c. Et accipe poteſta=
tẽ ligandi ⁊c. Patet ꝗ in nullo ca
ſu etiã extreme neceſſitatis eſt
in ꝑcepto confiteri laico cũ nõ ha
beat claues ordinis. Et hec eſt
ſententia dñi Petri de pal. in. iiij.
ſenten. diſt. xix. q. ij. arti. j.

¶ Secundũ notandũ eſt q͛ tñ eſt
ꝯſilij in extrema neceſſitate confi
teri laicis vt põt trahi ex illo. ca.
ſufficit. de pe. di. j. q͛ ꝗ dicit Au.
libro. de vera ⁊ falſa pnĩa. c. x. Et
recitat̃ de pe. diſt. vj. qͥ vult con=

fiteri q͛ tãta eſt vis confeſſiõis
vt ſi deeſt ſacerdos ꝯfiteat̃ homo
pctõr ꝓximo ſuo et ſi ille cui con
fitet̃ poteſtatẽ ſoluẽdi nõ habeat
fit tñ dign⁹ venia ex deſiderio ſa
cerdotis hoc inquã dictũ Au. in
telligitur de cõſilio ⁊ non de ꝑce
pto vt dictum eſt.

¶ Tertiũ notandũ eſt q͛ qui cõ=
fitetur in periculo mortis alicui
laico ſi poſtea euadat tenet̃ iterũ
confiteri ſacerdoti oĩa illa q̃ pri⁹
cõfeſſus fuerat hmõi laico eo q͛
ꝑor ꝯfeſſio nõ fuerat plene ſacra
mẽtalis ⁊ hoc ꝓpt̃ defectum abſolu
tionis q̃ ſolus ſacerdos ipartiri
põt. Dicit tñ bea. Tho. iiij. ſen. di.
xvij. q. iiij. ar. iij. queſtiũcula. ij. q͛
i ꝑdicto caſu ſũm⁹ ſacerdos ſup
plet defectum ſacerdotis.

¶ Tertio confeſſio claudit os in
ferni. Pctm̃ ei apit os iferni pctõ
ri. Et quanto grauius tãto plus
hmõi os apit ⁊ dilatat iuxta illud
Eſa. v. Dilatauit infernus ani=
mã ſuã ⁊ apuit os ſuũ abſq; vllo
termio. Inſuper aſſũt demões ex
oĩ pte circũſtãtes miſerũ pctõrẽ.
vt ꝑcipitẽt eũ ibi ꝑs. In circuitu
ipĩ ãbulãt q͛ ſi ſemel pctõr ibi ce
ciderit nũq̃ deiceps poterit ide
reſurgere eo q͛ in iferno nulla ſit
redẽptio. At vo q̃ primũ pctõr
corde ꝯpuncto genua flectendo
⁊ hũiliãdo corã ſacerdote ꝯ̃t ꝯfi
teor ⁊ tũc illi claudit̃ os ſiue porta
iferni adeo q͛ oẽs demões ĩ vnũ
ꝯgregati nõ poſſet poſtea eũ tra=
here i infernũ Mat. xvj. Porte ife
ri nõ ꝑualebunt aduerſus eam:
ſupple cõfeſſionẽ. Poſſumus ꝗ d̃
ipſa cõfeſſione dicere illud Apo.
ix. Data eſt ei clauis putei abyſſi
ſupple ad ipſam claudendã. Pro=
pterea Au. ad fratres in eremo.
ſer. iij. qͥ intitulatur d̃ ꝯfeſſiõe pctõ
rũ ꝓrũpens i laudẽ ipſi⁹ ꝯfeſſiõis
d̃t ſic. O ſãcta atq; admirabilis
confeſſio tu obſtruis os inferni.
Et ſic patet de prima conditione
confeſſionis.

¶ Secũda ꝯditio ꝯfeſſionis eſt
obligatiõis. Obligat̃ ei oĩs hõ ha
bẽs mortale pctm̃ ad ꝯfeſſionẽ ⁊
hoc in lege nature ſcripta ⁊ grẽ
ſed diuerſi mode ꝓut declarat
be. Tho. iiij. ſẽ. di. xvij. q. iij. ar. I.
q̃ſtiuncu. ij. in ſo lu. ad ſecundum
naz i lege natur̃ ſufficiebat pctõ
ri ⁊ hoc neceſſe erat vt iteri⁹
recognoſceret corã deo ſe pecca
ſe dolẽdo q̃dẽ de ꝯmiſſo ⁊ ꝓponẽ
do emẽdã de futuro. In lege vo
ſcripta vltra talẽ recognitionẽ ne
ceſſe erat ꝓteſtari pctm̃ ſuũ aliq͛
ſigno exteriori vtpote ꝑ oblatio
nes hoſtie ꝓ pctõ ex qͥ q̃dẽ facto
poterat inoteſcere aliis hoc vidẽ
tibus illũ qͥ talia offerebat morta
liter peccaſſe q̃uis neſcirẽt ei⁹ pctm̃
i pticulari ſicut neq; circunſtan=
tias illius. S; in lege grẽ taliter
ꝯfeſſio obligat q͛ neceſſe eſt cõfi=
teri ſacerdoti pctm̃ commiſſum
etiã in pticulari pariter cũ circũ
ſtantijs mutantibus ſpeciẽ pcti:
aut notabiliter aggrauantibus
Qui aũt credũt i lege grẽ ꝯfeſſio
nẽ ſoli deo factã ſufficere ad ſa=
lutẽ ſeipſos decipiunt ꝓut pul=
chre declarat Aug. lib. de viſita.
infirmoꝝ. c. ij. ita dicẽs Sũt q̃dã
qui putãt ſibi ſufficere ad ſalutẽ
ſi ſoli deo cui nihil occultum eſt ⁊
quẽ nullius latet conſcientia ſua
ꝯfiteãtur crimina. Nolũt eñ aũt

erubeſcunt ſiue dedignãtur oſtẽ
dere ſe: ſacerdotib⁹ quos tñ iter
lepꝛã ⁊ lepꝛã diſcernere legiſla=
toꝛ cõſtituit. Sed nolo vt iſta de
cipiaris opinione quaten⁹ ꝯſũda
ris cõfiteri corã vicario dñi tabe
ſcens ꝑ rubore vl' ceruicoſ⁹ ꝑ idi
gnatiõe. Nã ipi⁹ hũiliter ſubeun
dũ ẽ iudiciũ quẽ dñs ſibi nõ dedi
gnat̃ vicariũ. hec ille. Patet ẽ͛ ꝙ
ꝯfeſſio vocalis neceſſe ĩ habꝫ fieri
ſacerdoti in lege grẽ: ⁊ hoc iure
diuino quod expꝛ̃ſſe no bis ꝓmul
gat̃ Jac. v. vbi dicit̃. Cõfitemini
alter vtrũ pctã vr̃a. Qđ qđẽ ius
diuinũ d̃terminatur qñ ſit obſer
uanduꝫ ꝑ i⁹ humanũ vt ptꝫ ex̃ de
pe. ⁊ re. c. oĩs vtriuſqꝫ ſexus vbi
ꝑcipitur oĩb⁹ xp̃ifidelib⁹ vt cũ ve
nerint ad ãnos diſcretionis ſaltẽ
ſemel ĩ ãno videlicet ĩ paſchate
ꝯfiteãt̃ oĩa ⁊ ſingula ſua peccata.

¶ Tertia conditio confeſſionis
dicitur neceſſitatis. Inter eñi ſe=
ptẽ ſacramenta eccleſie ſunt duo
maxime neceſſaria. ſ. baptiſmus
et penitentia. Baptiſmis quideꝫ
omnibus tam adultis q̃ƺ paruu=
lis dicente xp̃o. Johan. iij. Niſi
q̃s renatus fuerit ⁊c. Penitentia
vero ſiue confeſſio adultis q̃ mor
taliter peccauerunt adeo vt di=
cat Ambꝛo. lib. de paradiſo et ſi
militer recitatur de pe. diſt. j. non
poteſt. Non poteſt inquit quiſq̃ƺ
iuſtificari a peccato niſi pecca=
tuꝫ ante fuerit confeſſus. Hoc tñ
intellige de confeſſione ĩ re vl' in
voto. Cõſtat eñ ꝙ per ſolam cõ
tritionem que habet confeſſionẽ
in voto annexã ꝫ remittitur pec=
catum ſecundum illud Pſ. Dixi
confitebor aduerſum me iniuſti=
tiã meã dño et tu. ⁊c. Et de iſtis
duobus loquens Chryſo. ſuper
illud homil. xxxvj. dicit ꝙ pctm̃
a deo maculat animã vt nulli fõ
tes nulla flumia ſꝫ ſolũ lachꝛie at
qꝫ ꝯfeſſio ipꝫ mũdare poſſit. Ecce
q̃ƺ neceſſaria ẽ ꝯfeſſio ſaltẽ ĩ voto
Sꝫ đ hoc amplius in ſeq̃ntibus.

¶ Quarta cõditio ꝯfeſſiõis dicit̃
ſignificationis. Fuit eñi ſignifi=
cata antiquitus multipliciter ſe
cũdũ ꝙ habꝫ multiplices effect⁹.

¶ Primo eñi ipſa confeſſio va
let ad ꝑliandũ ꝯtra demones et
ad obtinendum victoriaꝫ de ipis
Et ſcđ ꝫ hoc fuit ſignificata iudi=
cũ ꝑmo vbi legit̃ ꝙ mortuo Jo=
ſue dedit dñs Judã in ducẽ ppl'i
Iſraelitici ad ꝑliãdũ ꝯ cananeos
mirabilr̃ aduerſãtes dicto ppl'oꝛ
volentes eũ pedire ab ingreſſu
terr̃ ꝓmiſſiõis. Sed iudas fact⁹
dux belli tali ter debellauit ipos
chananeos vna cum fratre ſuo
ſimone ꝙ obtinuit ciuitates eo=
rum pariter ⁊ regnuꝫ. Ad ꝓpoſi
tum Joſue qui interpꝛetatur ſa
lus recte deſignat xp̃m q̃ eſt ſa=
lus vita ⁊ reſurrectio noſtra: ꝑ
quem ſaluati ⁊ liberati ſumus.
Moꝛtuus eſt ergo iſte Joſue in
cruce qui tunc reliquit nobis Ju
dam ducẽ nr̃m Judas enim in=
terpꝛetatur cõfeſſio ⁊ ideo recte
deſignat ſacramentum ꝯfeſſionis
quod oꝛdinauit xp̃s ⁊ nobis reli
quit ad ꝑliandum cõtra chanane
os. i. demones q̃ nituntur nobis
ꝑcludere viaꝫ ⁊ ingreſſũ ĩ terraꝫ
pꝛomiſſionis. i. in celũ. Dicam⁹
ergo huic duci bella contra de
mones ſ. cõfeſſioni illud pſ. Ap
pꝛehende arma ⁊ ſcutũ: ⁊ exurge in adiutoꝛium mihi. Effunde
frameã ⁊ cõclude aduerſus eos
q̃ perſequuntur me ſcꝫ demones
dic anime mee ſalus tua ego ſum
Ecce iudas dux belli đ quo etiã
loq̃t̃ Au. ad fra. in eremo. ſer. iij.
q̃ ĩtitulat̃ de ꝯfeſſiõe pctõꝝ. Con
feſſio idẽ ẽ ſalus animarũ diſſipa
trix vitioꝝ reſtauratrix virtutũ
oppugnatrix demonum pauoꝛ ĩ
ferni obſtaculum diaboli dux bel
li domini ⁊ ſpes omniũ fideliuꝫ.

¶ Secũdo cõfeſſio valet ad pla=
candũ dei irã ꝯtra peccatoꝛẽ. Et
ſecũdũ hoc fuit figurata in Da=
uid de quo legitur. ij. Re. xxiiij. ꝙ
cum vidiſſet angelum dñi manu
gladiũ tenentẽ ⁊ populũ ſuũ ter=
ribiliter interficientẽ tandẽ ter=
tio die flexit genua ſua ad dñm
⁊ ait. Dñe ego ſũ q̃ peccaui ego
ſũ q̃ iniq̃ egi q̃ verbo dicto mox
ad ĩperiũ dñi ãgel⁹ repoſito gla
dio ferire ceſſauit. Ad propoſitũ
Dauid q̃ vno mõ interpꝛetatur
manu fortis recte deſignat pecca
toꝛẽ qui foꝛtis ẽ vt faciat mala ſꝫ
debilis ad bona. Foꝛtis in ſerui=
tio diaboli debilis in ſeruitio xp̃i
Hunc itaqꝫ Dauid qñqꝫ percutit
ira dei et iuſtum iudiciũ ei⁹ ꝙ ſi
velit placare hmõi dei irã ſum=
mum remediuꝫ eſt vt ſe humiliã
do clamet ad dñm per oris ap=
tam confeſſioneꝫ dicens. Ego ſũ
qui peccaui. Naꝫ dicitur ꝓuerb.
xvj. Juſtus accuſatoꝛ eſt ſui.
mox ergo vt clamauerit pctõꝛ ad
dominum ſpctm̃ ſuũ cõfitendo de
põet deus irã ſuam ab eo ⁊ beni
gne ipſum ad miiam et gratiam
pꝛiſtinam recipiet ipſe nempe eſt
qui dicit Ezechie. xvj. Nolo moꝛ
tem pctõꝛis ⁊c. De hoc ſignifica
tiue legit̃. Luc. xv. đ filio ꝓdigo
Sed de hoc foꝛte alĩs neqꝫ ei põt
pijſſimus pr̃ miaꝝ nõ indulgere
pctõri humiliter ꝯfitenti. exẽplo
de illo qui offẽdit grauiter regiã
maieſtatẽ. crimẽ leſe maieſtatis
ꝯmittẽdo qui ſi cognoſcendo rea
tũ ſuũ accedat ad regẽ gladiũ nu
dũ flectẽs iuncta manu tenens ⁊
genua co rã eo humilit̃ reũ moꝛ
tis ſe clamãs ⁊ miam cũ lachꝛy=
mis imploꝛans ineuitabiliter fle
ctet tãta humilitate ſua ipꝫ regẽ
ad miam erga ſe etiã ſi duꝛioꝛ eẽt
ferro aut adamãte qꝛ đr ꝓuerb.
xv. ꝙ rñſio mollis frangit iram
Ita in propoſito de pctõꝛe redeũ
te ad deũ ꝑ humilem ꝯfeſſionem
hinc dicit Au. ſuꝑ. pſ. xliij. ꝙ nõ
ẽ q̃ fugiam⁹ a deo irato niſi ad de
um placatũ: placatuꝫ inquã ꝑ ve
rã ⁊ humilem confeſſionem.

¶ Tertio ꝯfeſſio valet ad fugan
dum pctã ne vlterius redeant:
ſaltem eodẽ modo ad animã neć
etiã eadem in ſpecie aut gene=
re dummodo velit vere cõfeſſus
in ſancto ꝓpoſito ꝑſeuerare. Et
quo ad hoc cõfeſſio fuit ſcripta
iiij. Regũ. vi. vbi legit̃ ꝙ poſtq̃ƺ
Helyſeus oſtendit regi Iſrael
latrũculos ſyrie fugiẽtes de Sa
maria non fuerunt poſtea auſi
redire in Samariam cum tamẽ
antea eſſent illi valde ĩfeſt.
Ad proppoſitũ latrunculi Syrie
deſignãt peccata q̃ depꝛedantur
theſaurũ gratiarum ⁊ virtutum
omnium cum. ſ. poſſunt intrare
Samariã. i. pauperẽ animã per
conſenſum male agendi inde tñ
turpiter ſurgant. cũ Heliſeus. i.

peccator illa manifeſtat regi iſra
el.i.cfeſſori. Nec deinceps ha=
bent amplius redeũdi facultatem
Queãdmodũ ꝗ latrones poſtq̃
ſunt diſcooperti ⁊ noti: nequaq̃
illic redeunt timentes apprehẽ
di ⁊ ſuſpẽdi ita ⁊ peccata ſe ha=
bẽtia ad ad modũ latronũ i hoc
ſi ꝙ accedẽdo ad aiam ide ſurri
piunt oĩa virtutũ ⁊ meritorum
ſpolia: cũ p cõfeſſionẽ manifeſtãt
mox de luꝺibulo ↄſcientie fugiũt
nec poſtmodũ illic audent redi=
re. Et ſic patet de triplici ↄfigu=
ratione confeſſionis dict.
¶ Quinta cõditio cõfeſſiõis dici
tur iterationis. Pro quo notan=
dũ ꝙ iterare ſeu reiterare ↄfeſſio
nẽ aliquando eſt cõcilij tñ aliqñ
vero pcepti ⁊ neceſſitatis. Cõſi=
lij quidẽ ſicut patet de illis q̃ vt
magis mereantur: ⁊ ſecuriores
ſint in conſcientia plurles ↄfitẽt
eadẽ peccata: ⁊ precipue vbi fa=
ciunt confeſſiones generales: ſi
cut facere ſolẽt illi qui peregri=
nantur romam ſiue hieruſalem
aut ad ſanctum Jacobũ: ⁊ hmõi.
Debẽt tñ tales ſtudere breuita=
ti preſertim quo ad caſus alias
ↄfeſſos: ⁊ hoc pp vitandã ꝓlixi=
tatẽ non ad inſtar cuiuſdam mu
lieris q̃ aſſerens ſe velle ↄfeſſio=
nẽ gñalem facere occupauit me
triduo nec tñ pfecit ↄfeſſionẽ ſuã
Propt qđ reputãs eã indiſcretã
nec ↄſilijs meis acquieſcere vo=
lentẽ remiſi eã ad aliũ cõfeſſorẽ
qui tantum temporis ſibi daret.
¶ Precepti vero ſeu neceſſi=
tatis aliquando eſt reiterare cõ
feſſionẽ. ⁊ hoc in multis caſibus
Primus eſt ꝓpter ſcrupulũ con=
ſciẽtie vt cũ quis dubitat et valde formidat ſe non fuiſſe ꝓus ve
re cõfeſſum aut abſolutũ. In quo
caſu neceſſe ẽ aut hmõi ſcrupulũ
deponere aut denuo ↄfiteri eo ꝙ
oẽ ꝙ fit ↄ̃ cõſcientiã etiã errone
am edificat ad gehennã ⁊ hoc tã
in pcep. is q̃ ꝓhibitiõis vt patz
xxviij.q.j.oẽs. ⁊c. ex his. ſcḋo caſus
ẽ qñ qs in dolo ⁊ ex ꝓpoſito diui
dit ↄfeſſionem. Nã ſi talis pluri=
bus confiteatur diuidẽdo ↄfeſſio=
nem tenetur iterare confeſſionẽ
et totum vni dicere ꝙ ſi totum
quod occurrebat menti peni=
tens primo confeſſori dixerit: et
poſtmodum aliquid nõ ↄfeſſum
occurrerit q̃uis ſit bonum vt re
deat ad priorem confeſſorem et
preſertim vbi de facili poteſt ha
bere copiã illius non tamen te=
netur ſed poteſt de illo caſu con
fiteri cuicunq̃ voluerit dũmo=
do habeat iuriſdictionẽ in eum
Tertius caſus eſt quando quis
habet caſus retentos a quibus
nõ poteſt abſoluere inferior cui
confitetur. Sed de iſto caſu for
te plura dicentur in ſequentibus
Quartus caſus eſt de illo qui fi
cte confitetur ⁊ cũ ꝓpoſito pſe=
uerandi in peccato ſuo vel reci=
diuandi poſt paſcha. De quo ſi=
militer diſtinguendũ eſt: qr aut
talis reddit ad priorem ↄfeſſorẽ
cui paulo ante fuerat confeſſus:
⁊ qui poteſt adhuc ſummarie re
miniſci priorũ peccatorũ ſibi con
feſſorũ ⁊ tunc ſufficit ↄfiteri dictã
fictionem ⁊ propoſitum malum:
aut cõfitetur alteri et tunc opor=
tet totũ reiterare vt integra ſit
⁊ perfecta cõfeſſio. Quintus ca=

ſus eſt quando quis confitet ſa=
cerdoti nullam iuriſdictionẽ ha
benti: neq̃ ordinariam: neq̃ pri
uilegiatam aut ↄmiſſam. Nã ſi=
cut in foro exteriori ſententia a
non ſuo iudice lata non tenet vt
pꝫ ex de iudic. c. atſi clerici. Ita
etiã i foro interiori abſolutio da
ta ab illo qui nullam iuriſdictio
nem hꝫ aut ſi hꝫ non tñ ſe exten=
dit vſq̃ ad talẽ caſum: hmõi ab=
ſolutio nulla eſt. Propterea notã
ter dr eccꝉia. iiij. Non ſubijciã
te omni homini pro peccato.

¶ Sexta cõditio confeſſionis dr
terrificationis. Terret eĩ ipã cõ
feſſio vt ⁊ demões: ita vt fugiãt
qui oderunt eã a facie eius. Quẽ
admodũ ergo vox pauonis ter=
ret ſerpentes buffones colubros
⁊ ſimilia venenoſa aĩalia adeo ꝙ
ad auditũ hmõi vocis cito fugã
tur ita in ꝓpoſito de confeſſione
i ordine ad peccata ⁊ demones.
Da etiã exẽplum de exclamatio
ne ꝙ fieri ſit contra nocturnũ
furẽ cũ percipitur. Nã cũ primꝫ
accedit ad latrones. ad latronem
hoc terret ⁊ fugit velociter: ita
in propoſito. Da deniq̃ exẽpluꝫ
de latratu canũ aduerſus lupos
qui illo audito ſtatim fugantur
de oculis ouium. Et ſimiliter de
voce cati qua audita terrentur
⁊ fugantur rati ⁊ mures. Appli=
catio eſt facilis. Et de iſta terrifi
catione confeſſionis aduerſus de
mones ⁊ pctã figura legitur. i.
Re. iiij. vbi dicitur ꝙ cũ ad aduẽ
tũ arche dñi ad caſtra filiorum
iſrael vociferati fuiſſent p̃ gau=
dio dicti iſraelite clamore gran=
di: exterriti ſunt philiſtiui qui ca
ſtra metati fuerant cõtra eos ſta
timq̃ ↄſimiliter receſſerunt. Ad
ꝓpoſitũ philiſtini q̃ interpretant
cadentes deſignant demones q̃
ceciderunt a ſũmo celo i abyſſũ
inferni. Filij aũt iſrael q̃ alio noĩe
appellant iudei: quod interpre=
tatur ↄfitentes deſignant illos q̃
puro corde cõfitent pctã ſua. c̃ a
mãtes quidẽ corde p vehemẽtẽ
cordis cõtritionem ſꝫ ſilenter ore
loquẽtes. Ad quoꝝ clamorẽ ter
rentur philiſtini. i. demões ſicq̃
cõfuſibilr recedant ab humano
corde. Vñ etiã ad idẽ propoſituꝫ
pſuadendum facit ſimilitudo mi
litũ in bello exiſtentiũ d̃ quibus
dicit Vegetius de re militari. li.
iij. c. xviij. ꝙ inter pugnandũ cla
mare debent eo ꝙ hoſtes terren
tur clamore horroris. Applica
tio patet ex dictis.
¶ Septima ↄditio confeſſionis.
dr exultationis ps. Exultauerũt
filie iude. i. anime deuote ⁊ hoc
poſt ↄfeſſionẽ. Nã ⁊ iuda cõfitẽs
interp̃tat. facit ꝗ ↄfeſſio hoies ex
ultare quẽ prius triſtẽ ⁊ melãcho
licũ reddebat pctm̃. qr vt dr au.
li. j. ↄfeſſio. do ſic deponente pe=
na ſibĩpſi eſt hoĩs iordinatꝰ aĩus.
¶ Pro quo notandũ ꝙ plura
ſũt ꝓpter q̃ exultãt hoĩs mũdia
liter ꝓpter q̃ ſpũalr intellectis
dñt exultare in dño noui ↄfeſſi.
¶ Primo eñ exultant hoĩes tpali
ter q̃ñ vident ⁊ ↄſiderant ſe euaſiſſe grãde periculũ ſiue mortis
ſiue latronũ: ſiue periclitationis
ſuper aquas aut hmõ. Et ꝓpter
hãc cãm debent ſpũalr in dño ex
ultare nouiter ↄfeſſi. maxĩe cum
euaſerit maximũ oĩm piculorum
ſcilicet eternã dãnationẽ cuius

rei erant propter pctā p̄cedentia
ita: vt quilibꝫ talis merito poſſit
dicere illud ps̄ niſi quia dominꝰ
adiuuit me .ſ. in ſacramentali cō
feſſione remittendo mihi pecca
ta paulominus habitaſſet in in=
ferno anima mea.
¶ Scd̄o exultāt hoīes tpaliter d̄
inuētione theſauri magni.
Et ꝓpter hāc cauſaꝫ dn̄t ſpūalit̄
exultare in dn̄o noui ter ɔfeſſi. eo
ꝙ inuenerūt maximū theſauruꝫ
prius ꝑ negligentiā ſuā ⁊ maluꝫ
regimē ꝑditū. ſ. grāꝫ dei ⁊ ſilr̄
precedentia merita atqꝫ p̄ores
v̄tutes. Nā iſte ē īfinitus theſau
rus hoībꝰ. quo q̄ vſi ſūt pticipes
facti ſunt amicitie dei Sap. vij.
¶ Tertio exultāt hoīes tpalr̄ d̄
recupata ſanitate poſt grauē in=
firmitatē. Et ꝓpter hanc cāꝫ dn̄t
ſpūalr̄ gaudere hi qui cōfeſſi ſūt
eo ꝙ de infirmitate grauiſſima ⁊
periculoſiſſima culpe redierunt
ad ſanitatem virtutis ⁊ gratie.
Pctm̄ em̄ vulnerat: ſꝫ ɔfeſſio me
detur ſanat. hic magiſter ſentē.
di. xvij. quarti allegans Aug. di
cit ꝙ cōfeſſio eſt ꝑ quā morbꝰ la
tēs ſpe venie aperit̄. In hoc em̄
ꝙ dr̄ morbꝰ latēs tangit̄ infirmi
tatem culpe. In hoc vero ꝙ ſub
dit ſpe venie: īſinuat ſanitatē gra
tie quā ſecum affert confeſſio.
¶ Quarto exultant hoīes tem=
poralr̄ de inuenta grā apud ꝑn
cipē ɔ ſe iratū. Et de hoc hiſtori
am hebemꝰ de Mardocheo: ⁊ aſ
ſuero rege. heſter. viij. Et ꝓp hāc
cāꝫ dn̄t ɔfeſſi gaudere ſpūalr̄ in
dn̄o: qꝛ per cōfeſſionē recōciliant̄
dn̄o piꝰ ɔ ſe irato: ita vt merito
poſſit pauper pctōr clamare ad
dominum ⁊ dicere illud eſa. xij.
Cōfitebor tibi domie qm̄ iratus
es michi ſupple ꝓpter pctā mea
cōuerſus eſt furor tuus. ſ. i miaꝫ
benignitatē ⁊ manſuetudineꝫ in
ſacr̄ali confeſſione: ⁊ conſolatus
es me. In hoc. ſ. ꝙ tūc remiſiſti
impietatem peccati mei merito
ergo figuratur confeſſio per co=
lumbam que ad arcā Noe redi=
ens attulit ramū oliue virentis ī
ore ſuo in ſignum clementie ⁊ pa
cis inter deum ⁊ mundum Gen̄.
viij. Applicatio eſt facilis.
h ¶ Octaua cōditio bone ɔfeſ
ſionis dicitur operationis. Opa
tur em̄ magna ſi ē v̄a ⁊ ꝑfecta: vt
potꝫ hn̄s mir̄os effectus glīoſos
¶ Primꝰ igit̄ effectus eius dicit̄
abſolutionis. Abluit em̄ aīam a
cūctis ſordibꝰ pctōꝝ que ſunt ma
xime. Tū qꝛ incorporabilr̄ exce
dunt ſordes corporales adeo ꝙ
ſordes corporales nulle eſtiman
tur corā dō ⁊ angelis eius reſpe
ctu pctorū ſordiū iuxta illud xp̄i
verbū Math. xv. De corde exe
unt cogitationes male que ſunt
hōicidia. furta. adulteria: et hec
ſunt q̄ coinqnāt hominē. Nō lotꝭ
autē manibus mādu care nō co=
inquinat hoīeꝫ. Tū qꝛ cōparant̄
rebus immundis: vt pote canibꝰ
⁊ porcis. ij. Pet. ij. Contingit illis
ſ. peccatoribus illud prouerbiuꝫ
canis reuerſus ad vomitū ⁊ ſus
lota in volutabro luti. Vn̄ qui=
dā ſanctus pater dicit ꝙ tolera=
bilius fetet canis putridꝰ hoībꝰ
ꝙ̄ aīa peccatoris deo. Ita vt di=
cat ip̄e dn̄s de tali illud Apoca.
iij. Quia tepidꝰ es ſcilicet ad bo
nū faciendū incipiaꝫ te euomere
de ore meo. Tum quia nulla ter
rena ablutio poteſt ſordes p̄dic=
tas lauare propter quod neceſ
ſe fuit: vt chriſtus in propria aſſu
meret officiuꝫ lotricis ad dictas
ſordes mundādas: q̄ ad hoc inſti
tuit multa lauacra. vt pote ba=
ptiſmum: pniam aquas la chry=
marū ⁊ ſilia. Quāuis ḡ ſordes
pctōꝝ ſint maxime vt ex dictis
patet. hoc tn̄ circa eas operatur
cōfeſſio ꝙ eas plene abluit lauat
⁊ mundat. ps. Cōfeſſio ⁊ pulchri
tudo in conſpectu eiꝰ: ſcilicet dn̄i
Quod ptractans Aug. dicit ſic.
Vis eſſe pulcher: ɔfitere. Fedus
eras confitere vt ſis pulcher.
Peccator eras confitere: vt ſis
iuſtus. Fedare te potuiſti formo
ſum te facere non potuiſti. Non
autem dr̄ ps. Pulchritudo et con
feſſio: ſed ɔfeſſio ⁊ pulchritudo.
Sed quare hoc. Certe in ſignū
ꝙ cōfeſſio pulchram reddit aīaꝫ
hec ille. Quod aūt peccatuꝫ im
mundā faciat aīaꝫ: ⁊ ꝑ oppoſituꝫ
eam pulchram faciat confeſſio
atqꝫ mundam inſinuat exemplū
ſequens.
I ¶ Legitur em̄ de quodā viro
qui ex magnꝭ diuitijs d̄uenit ad
maximā paupertatem: hic ergo
in deſperationeꝫ poſitꝰ cepit va
gari per nemora. Cui apparens
demon dixit illi ꝙ ſi vellet ei ſer
uire ⁊ homagiū facere: ditiſſimū
eū redderet. Cumqꝫ ille conſen=
tiſſet atqꝫ manū ſuā inter manus
diaboli ad ɔfirmādū fedꝰ poſuiſ
ſet nigra facta ē quaſi carbo: nec
aliq̄ ablutiōe potuit lauari. Tā
dē v̄o ille corde ɔtritꝰ ex ſigno
facto: acceſſit ad lauachrum con
feſſionis. Mira res. Nam abſolu
tione ſuper eum data: p̄dicta ma
nus dealbata eſt vt prius.
Patet ergo intentum.
¶ Secundus effectus ɔfeſſionis
dr̄ exhortationis. Pctm̄ eni val
de aggrauat atqꝫ honerat hūma
nā ɔſciētiā iuxta illud ps. Iniq=
tates mee ſupgreſſe ſunt caput
meum et ſicut onus graue. ⁊c.
Nā adeo graue ē pōdus pcti ꝙ
illi nulla res poteſt ɔparari: hoc
aūt patet ſic. Si ei eſſet aliq̄ ma
xima maſſa ferri ī ɔcauo lune et
caderet in terrā ibi ſiſteret. Pec
catū aūt neqꝫ celū neqꝫ terra diu
pōt ſuſtinere. hoc ei ī effectu pa
tuit ī angelis malis q̄ de celo in
abyſſuꝫ grauitate pcti ſui tracti
ſunt vt pꝫ Eſa. ix. Silr̄. hoc ideꝫ
patuit quo ad homīes de chore ⁊
ſocijs ſuis. Nam aperta eſt terra
⁊ deglutiuit eos ī momēto: vt pꝫ
Nūeri. xvj. Itē vna maxia maſ=
ſa deſcēdens de celo v̄ſus terraꝫ
mouet̄ ſcdꝫ. phos ī certo tpe. Pec
catū aūt facit ī inſtāti deſcende=
re ī abyſſum īferni: ſcdm ꝙ ſcri=
ptū ē Job. xxj. Ducūt ī bonis di
es ſuos ⁊ in pūcto ad inferna de
ſcēdū. De hac etiā grauitate lo=
quit̄ Apo. heb. xij. dicens Depo
nētes oē pondꝰ ⁊ circūſtans nos
pctm̄ ⁊c. Ecce ꝙ̄ graue eſt pctm̄.
ſꝫ ab hac grauitate mirabili ex=
onerat ⁊ liberat ɔfeſſio hūanam
ɔſciētiā. Et huiꝰ alleuiatiōis du
plex ē teſtimoniū. Primū ſūdē ex
perientia realis. Teſtes ei ſunt q̄
ɔfitētur ꝓut decet: ꝙ cōiter rece
dunt a ɔſpectu ſacerdotis quaſi
a graui pondere deonerati.
Secundū teſtimonium eſt fides

Per quã credim⁹ ꝙ vere ꝯfeſſi et
corde ꝯtriti ſuppoſita ſatiſfactio
ne debita: ſic decedentes euolant
ad celũ etiã in inſtanti.

¶ Tertius effectus bone confeſ
ſionis dicitur decorationis.
Pctm̃ enĩ facit aĩaʒ mirabilr tur
pẽ ⁊ nigrã ſcd̃m illd̃ Thren. iiij.
Denigrata eſt ſuper carbones. i.
pluſq̃ carbones facies eorum. ſ.
peccatorũ. Itẽ Anſel. in lib. me-
ditationũ. Aĩa inquit ſi in pecca
to fuerit nigrior coruo erit. Un-
de legit in vitis patrũ de quodã
ſancto ſacerdote qui cũ in paſcha
te haberet ſuos parochianos cõi
care rogauit dñm: vt illi oñderet
qui eſſent in bono ſtatu ⁊ qui nõ.
Et facta oratiõe: mox vidit quoſ
dã habentes facies nigerrimas:
alios facies igneas: alios facies
reſplendentes ⁊ claras ſicut ſol.
Cui admiranti apparens ange-
lus dixit ꝙ facies nigre erãt fa-
cies luxurioſorum facies ignee
facies iracundorũ facies vero ſplẽ
dide facies iuſtorũ. Qui ergo affe-
ctat aĩe ſue decorẽ ſup oĩa freq̃n
ter ꝯfeſſionẽ: qa ſcriptum eſt in pſ.
de penitẽte. Cõfeſſionem ⁊ deco
rẽ induiſti amictus lumine ſicut
veſtimento: lumine inquam gra
tie quo veſtitur aĩa deuota: patʒ
ergo quid operatur bona cõfeſſio
in anima.

R ¶ Nona conditio bone con-
feſſionis dicitur reſerationis.
Peccatum enim claudit homini
celum in cuius figuram legitur
Gen. iij. ꝙ primis parẽtibus pec
cantibus eiecit eos dominus de
paradiſo terreſtri: ⁊ collocauit
cherubin habentem gladiũ fla-
meum atq; verſatilem ad cuſto
diẽdã viã ligni vite. Cõfeſſio vero
ſi fuerit bona ⁊ recta aperit ⁊ reſe
rat ipſas portas paradiſi ita vt de
ea poſſit dici illd̃ qd̃ dixit xp̃s pe
tro. Mat. xvi. tibi dabo claues re
gni celorũ. Et ꝯgrue dr̃ in plura
li claues quia pctm̃ dupliciter clau-
dit hoi pctõri regnũ celorũ ſcʒ rõ
ne culpe ⁊ ratione pene debite.
E cõtrario aũt ꝯfeſſio aufert cul
pam ⁊ cõmutat penã eternaʒ in
temporalem. Ecce ergo quõ illi da-
te ſunt due claues regni celorũ
propterea ad ꝓpoſitũ nos admo
net pſ. dicẽs Introite portas ei⁹
i. celi in ꝯfeſſione ſupple pctõrũ.
Nam pctõribus non patʒ aditus
in celum ꝑ aliã portam: q̃ per cõ
feſſionem ex quo patʒ quod con-
feſſio plus poteſt apud dominũ
⁊ ad celum reſerandum q̃ omnes
ſancti ⁊ ſancte dei ipſa excluſa.
Si enĩ omnes ſancti dei eſſent ex
vna parte coram domino deo ge
nua flectentes ⁊ miſericordiam
pro aliquo peccatore poſtulan-
tes ſi nõ adeſſet confeſſio vbi cõ
mode haberi poteſt eos non ex
audiret dominus. Et tamen ſi ex
altera parte poneretur ſola con
feſſio peccatori impetraret gra-
tiam et gloriam celeſtẽ. Ideo dr̃
pſ. ad dominum. Non tradas
beſtijs. i. demonibus qui beſtia-
lẽ in hominibus requirunt vi-
tam animas confitentes tibi.
Sed ſupple clauibus ſiab⁹ ape
ri celi portã: maxime cum dicat.
Apo. xx. ꝙ ore ꝯfeſſio fit ad ſalu
tem. Et breuiter in laudẽ domine

confeſſionis poſſumus dicere ꝙ ip
ſa eſt clauicularia celi figurata per
ancillam hoſtiariam que introdu-
xit Petrum in atrium ſummi ſacer
dotis. Apoca. iij. Aperis et nemo
clauſit. Patent ergo nouem condi-
tiones bone confeſſionis deſigna-
te per nouem litteras huius ver-
bi. Confiteor. Et ſic patet de primo
capitulo huius primi tractatus.

¶ Capitulum ſecundum de tri
bus impedimentis bone confeſ
ſionis.

Confiteor ti-
bi domine pa-
ter celi ⁊ ter
re Matthei.
xi. Dicto de
nouem pul-
chris condi-
tionibus bo-
ne confeſſionis cõſequenter viden
dũ eſt vnde procedit ꝙ multi retra
huntur ab ipſa cõfeſſione ita vt q̃-
ſi inuiti videantur trahi ad eã: ⁊ tã
q̃ ad ſuppliciũ duci. Rñdeo ad hoc
ꝙ multiplex eſt occaſio videlicet.
Spes longeue vite.
Pudor culpe cõmiſſe.
Timor recidiuationis future.
A ¶ Prima igitur occaſio retra-
hendi multos pctõres a ꝯfeſſione di
cit ſpes longeue vite que certe nõ
eſt dicenda ſpes ſed potius preſũ-
ptio: tanq̃ ſi poſuiſſet dominus di-
es menſes ⁊ annos in poteſtate ho
minis pctõris. Hec aũt tentatio ꝓ-
cedit a maligno ſpiritu qui interi⁹
loquitur pctõri dicens. Quid vis fa
cere. Tu enim adhuc iuuenis es
fortis et potens. Accipe ergo deli
cias tuas q̃diu tibi offerunt. In ſe
nectute aũt facies pniam ⁊ frequẽ
ter ꝯfiteberis. Et vt meli⁹ ſibi cre-
datur, allegant ſcripturam ſacram
pro ſe vt eſt illud verbũ eccleſiaſtes
vij. In die bona fruere bonis: ⁊ ma
lã diẽ precaue. Sed reuera mani-
feſte patet ꝙ hec tentatio diabolica
eſt et damnatiſſima. Tum primo qa
eſt contra ſacram ſcripturam Ec-
cli. v. dicentem. Ne tardes conuer
ti ad dñm ⁊ ne differas de die in di-
em ſubito enĩ veniet ira ei⁹ ⁊c. Hic
etiã Eccli. xxix. dicitur ꝙ repromiſ
ſio nequiſſima multos pdidit. Tũ
ſecundo quia eſt cõtra cõem expe
rientiã. Nam videm⁹ frequenter
iuuenes ⁊ fortes ſibi longã vitam
pollicentes et cito et inſperate mo
ri: ita vt dicit Sen. ꝙ multos vitaʒ
differẽtes mors icerta decipit. Tũ
iij. qr eſt cõtra equitatẽ ⁊ rationem
hoc aũt patʒ tali exemplo. Si enĩ qs
haberet ſeptẽ aſinos ⁊ totum onus
imponeret debiliori nõne talis agẽ
ret cõtra equitatem ⁊ bonam rõnẽ.
Certe nullus ſane mentis diceret
oppoſitum ſeptem aſini ſunt ſeptẽ
etates hoĩs. Ille ergo qui nõ impo
nit ſibi pniam in iuuentute adole-
ſcentia et huiuſmodi: ſed expectat
vſq; in ſenectam: et ſenium: atq; vſ
q; in decrepitã etatẽ: qñ ſcilicet erit
adeo debilis ꝙ nõ poterit vltra ie
iunare ſiue peregrinari aut cetera
opera penalia facere. Talis inquã
vult imponere totum pondus ſu-
per aſinum debiliorem. Ex quo
concluditur ꝙ talis manifeſte agit
contra equitatem et rõnem bonaʒ.
Quinimmo talis eſt maledictus a
domino ſcd̃m ꝙ in figura ſcribitur
Malachie. j. Maledictus qui ha-
bet in grege ſuo maſculinum: ⁊ ma
ſculam et offert domino debilem
id eſt ſenectutem: iuuentutem au-
tem offert diabolo.

¶ Secūda occaſio retrahendi ple
roſqꝫ pctōres a confeſſione dicitur
pudor culpe commiſſe. Diabolꝰ eī
tentando homines ⁊ alliciendo eos
ad pctm̄ occultat ab oculis eoꝝ
pudorem culpe. At vero cū ad deū
per penitentiam redire diſponunt
tunc primo facit coram eis appare
re pudorem et vilitatem atqꝫ enor
mitatem culpe commiſſe vt non au
deant illam confiteri Illud autem
potiſſime habet verum in peccatis
carnalibus ⁊ preſertim que magnā
important abominationem vt ē in
ceſtus aut peccatum contra natu=
ram. Nāq̄ tale nephas perpetrauit
habet diabolum quaſi eum mutū
reddentem et dicentem illi. Uide
ne dixeris tam enorme peccatū ꝓ
pter quod cōburunt hoīes ⁊ ꝓpter
qḋ ille quinqꝫ ciuitates perierunt
in momento de quibus Gen̄. xix. ꝙ
ſi illud dixeris confeſſor tuus ꝑpe=
tuo te abominabilē reputabit. Un̄
Sodoma interpretatur muta in ſi
gnum ꝙ tale peccatum hoīeꝫ red=
dit mutū. Sed profecto nulla vi=
tādꝫ peccator credere diabolo ad=
uerſario eius ſed potiꝰ ſpūi ſancto
dicēti per os ꝓphe illud Eccl'i. iiij.
Non confundaris dicere ꝓ anima
tua verū. Qḋ aūt non debeat pec
cator habere talē pudorem ſeu eru
beſcentiam q̄ eum reuocet a ve=
ra ꝯfeſſiōe patet ſic. Quia ſi erubeſcit
aut erubeſcit de deo vel de confeſ=
ſore: vel de circūſtantibus. Sed ꝓ
pter nullum iſtorum debet erube=
ſcere quin dicat verum. Non pri
mo propter deum: maxime cum an
te confeſſionē eque bene ſciret pec
cata confitentis ſicut poſt iuxta il=
lud Heb. iiij. Omnia nuda ſunt et
aperta oculis eius. Non ſecundo
propter confeſſorē. Tum quia ip
ſe peccator eſt ⁊ forte peior illo q̄
ei confitetur. Propterea dicebat
Auguſti. libro de vera ⁊ falſa pe=
nitentia capi. xix. ꝙ nullus debet
erubeſcere cōfiteri peccat ſua pec
catori. Si inquit ſacerdos pecca
ta non haberet erubeſcere poſſet
qui peccata ſua ei manifeſtaret.
Item idem ad fratres in heremo
ſermo tertio qui intitulatur de cō
feſſione peccatorum dicit ſic. Cur
times o homo ꝯfiteri peccata tua
Peccator eſt: vt tu ⁊ forſan maior
qui audit peccata tua. Cur ergo
times peccator peccatori confite=
ri. Elige quod vis ſi non confeſſꝰ
lates: ſi confeſſus damnaberis. Hec
ille. Tum quia ſacerdos forte ali=
quando audiuit grauiora ⁊ vilio=
ra peccata. Et ideo non ſcandaliza
tur ex his que ſibi tunc dicuntur.
Da exemplū de Balaam de quo
dicit quedam gloſa ſuper librum
numerorum ꝙ non expauit ad vo
cem aſine ſue loquentis eo ꝙ eſſet
aſſuetus monſtris. Tum quia con
feſſor cito dat obliuioni peccata q̄
illi dicuntur ita vt dicit Auguſti=
nus q̄uis in ceteris memoratiſſi=
mus in predicto ſermone de con=
feſſione peccatorum: illud inquit
quod per cōfeſſionem ſcio minus
ſcio quam illud quod neſcio. Nō
tertio debet erubeſcere peccator
confiteri ſcilicet propter circūſtā=
tes ſiue videntes ſicut faciunt illi
qui erubeſcūt ſepe ire ad cōfeſſio
nem ne alij hoc videntes putent
eos eſſe ceteris peccatoribus gra
uiores. Sed ꝓfecto maxima ſtul
titia eſt ō nobiliſſimo opere ⁊ ſum
me ad ſalutē neceſſario erubeſce=
re. Tales ſunt ſiles illis q̄ erube=

ſcerent ſepe lauare manus ſuas
pollutas vel pedes. Unde Ber=
nardus. O q̄ta peruerſitas inqui
nari non pudet ⁊ ablui pudet. O
verecundia rationis expers ⁊ ſa
lutis humane inimica. Patet er=
go ꝙ ex nulla parte debet homo
erubeſcere confiteri peccata ſua.
¶ Tertia occaſio retrahendi ali=
quos a cōfeſſione dicitur timor re
ciduationis future vel forte gra
uis penitentie imponende ⁊ ſuſti=
nende. Nam diabolus diſſuadens
confeſſionem dicit peccatori. Ut
quid vis confiteri. Non enī poſ=
ſes abſtinere a talibus vel talibus
peccatis nec poſſes continenter vi
uere: inſuper peius eſſet tibi corā
deo poſt recidiuum. Preterea mil
le contra vnum confeſſor imponet
tibi tantam penitentiam ꝙ nō po=
teris eam portare. vel forte impo
net tibi reſtitutionem: vel ꝙ que=
ras veniam: his quos offendiſti:
⁊ ſcandalizaſti. In quo quidem fa
cto teipſum ſcandalizabis. et ſimi=
lia. Sed iſtud impedimentum cō=
feſſionis eſt valde friuolum: ⁊ val
de fatuus eſt qui propter predi=
cta retrahitur a confeſſione. Da
exemplum de incarcerato qui val
de eſſet fatuꝰ ſi habita opportuni=
tate formidaret de carcere exire
timens ne iterū incarceraretur.
Sic in propoſito valde fatuus eſt
peccator qui in carcere diaboli po
ſitꝰ ⁊ cathenis ferreis ligatꝰ timo
re reciduandi negligit exire de tā
to periculo. Item debet conſidera
re ꝙ ſi confiteatur minus audebit
eum diabolus tentare q̄ꝫ ſi non cō=
fiteatur. Da exemplū de homine
qui non libenter conuerſatur cū
illo qui ſemel reuelauit eius ſe
cretum. Sic nec diabolus libēter
redit ad illū q̄ i cōfeſſiōe detexit
maliciā ſuā. Un̄ legit̄ i vitis patrū
ꝙ q̄dā ſenex hortabat̄ quēdā noui
ter cōuerſū ad heremū ad ſepe cō
fitendū. d. ꝙ nihil ita fugat diabo
lū ſicut bōa ꝯfeſſio ꝓ q̄uā eiꝰ ſecre
ta reuelāt̄. Et ꝑ oppoſitū nihil eū
ita letificat ſicut cū abſcōdūt̄ ⁊ ce
lant̄ dicta ſecreta. Ceteꝝ pctōr nō
dꝫ timere magnitudinē pn̄ie ꝯſiđ
rās q̄ꝫ meliꝰ eſt in p̄ſenti ferre q̄ꝫ=
cunqꝫ pn̄iam q̄ꝫ ad infernum de=
ſcendere. Qui autem confiteri no
lunt illic deſcendunt. Heb. x. Hor=
rendum eſt incidere in manus dei
viuentis. Unde de illis qui timent
confiteri propter penam in p̄ſenti
ſuſtinendam loquitur ſanctus ille
Job. vj. dicens. Qui timent prui=
nam cadet ſuper illos nix. Patet
ergo ꝙ nec timor recidiui: nec ti
mor penitentie iniungende debet
quencūqꝫ a cōfeſſione retrahere.

¶ Capitulum. iij. quare confiten=
dum eſt deo.

Confiteor tibi domine pa=
ter celi et terre. Matthei
vndecimo.

¶ Poſtq̄ꝫ dictum eſt de tribꝰ īpedi
mētis ꝯfeſſiōis cōſequēt̄ videdū ē
q̄re pctōr in pricipio ſue cōfeſſiōis
premittit dicēs. Confiteor deo. Cū
enim oculi dn̄i lucidiores ſint ſo=
le et contemplentur bonos et ma=
los vt h̄r Eccl'i. xxiij. queſtio eſt q̄
re eſt illi confitendum. Ad quod
reſpondetur ꝙ propter tres ratio
nes principales que ſunt.
Commiſſe offenſionis.
Impetrande abſolutionis.
Proteſtande ſubiectionis.
¶ Prima igitur ratio dicitur cō=

miſſe offenſionis. Peccando enim principaliter offendimus deum ita vt dicit ille peccator Dauid ad dominum poſt commiſſum adulteriū et homicidium. Tibi ſoli peccaui et malum coram te feci. Cauſa autem quare peccando principaliter deum offendimus eſt: quia ipſe eſt qui principaliter ⁊ primo vetat et prohibet peccatum et q̄ ſimiliter ipſū tandē punit. Deuteronomio. xxxij. Mea eſt vltio: et ego retribuam eis ſcilicet peccatoribꝰ in tempore aut preſenti aut futuro Propterea filius prodigꝰ per quē deſignatur peccator intelligens principaliter offendiſſe patrem ſuum dixit ei. Pater peccaui in celū et coram te: iam non ſum dignus ⁊ cetera. Luce. xv. Unde Auguſt. in lib. de cordis contritione dicit. quod peccare eſt deum ĩhonorare Item idem ſuper Pſalm. exponens illud verbum. Benedicite domino omnes virtutes eius: miniſtri eius qui ⁊ce. dicit ꝙ oēs male viuentes et ſi lingue taceant vita domino maledicunt. Ecce quomodo peccatum principaliter eſt contra deum. Et ideo principaliter illi eſt confeſſio facienda.

¶ Secunda ratio dicitur ĩpetrande abſolutionis. Solus enim deꝰ principaliter et auctoritatiue a peccato abſoluit. Iuxta illud Eſa. xlj. Ego ſum qui deleo iniquitates tuas propter me. Unde iudei non credentes chriſtum eſſe verum: deum cum audiſſent eum dicentē Marie magdalene remittuntur tibi peccata dixerūt intra ſe. Quis eſt hic qui peccata dimittit. Luc. vij. Patet ergo ꝓpter grauitatis et ꝓpter adheſionis ſit culpa mortalis a qua ſolus deus abſoluere poteſt Sacerdos autem tantum miniſterialiter circa talem abſolutionem opat. Deꝰ vero qui oculte opat in ſacramētis principaliter operatur huiuſmodi abſolutionem.

¶ Tertia ratio dicitur proteſtande ſubiectionis. Qui enim in paſchate confitetur curato parochiali ꝓteſtatur de cōmuni lege ſe illi ſubiectum tanquā eius parochianum Ita a ſimili cum quis dicit. Confiteor deo proteſtatur ſua confeſſione ſe deo ſubiectum et velle illi a cetero obedire tanquam ſeruus domino ſuo et vaſſallus p̄ncipi ſui Unde ſicut vaſſallus flectit genua ſua coram principe ſeu maiore ſuo in hoc proteſtans ſe illi ſubiectum ita et confitens flectit genua corā ſacerdote loco dei in ſignum ſubiectionis et homagij preſtandi. Bonum eſt ergo cōfiteri domino vt dicit Pſal. ⁊ hoc propter tria p̄dicta. O igitur pauperes peccatores nolite obdurare corda veſtra ſed audite Pſal. dicentem. Cōfitemini dn̄o qm̄ bonꝰ. Cuiꝰ bōitas declaratur cum ſubditur quoniā ĩ ſeculum miſericordia eius. Mia autē eius in ſeculum duratura eſt qꝺ non vult mortem peccatoris ſʒ vt conuertatur ad eum per verā oris confeſſionem ⁊ viuat in preſenti q̄dē vita gratie et ĩ futuro. vita glorie. Item mia eius ĩ alto apparet quia ſcilicet contra morem iudicis terreni ⁊ ciuilis ĩdulget ſe cōfitēti. Iudex enim ciuilis clamat contra reum confitentem: reatum ſuum: ſuſpendatur ⁊ moriatur. Sʒ dominus non vindictam cōtra confitentem clamat ſed miam illi offert dicens. Reuertere ad me ⁊ce.

A ¶ Notandum eſt autem ꝙ aliqui addunt deo omnipotenti. Sed cur hoc. Reſponſio propter duo. Primo ad differentiam falſorum deorum qui fuerunt miſeri fragiles ⁊ caduci homines aut veri demones quos eiecit dominus de celo in abyſſum. Quod non contigiſſet ſi fuiſſent dij omnipotētes. De quibus in Pſalm. Omnes dij gentium demonia. Secundo ad oſtendendum ꝙ ſolus ille qui eſt omnipotens poteſt remittere peccata. Nam peccator venit ad confeſſionem ſicut infirmus ad medicum: dicens illud Hiere. xvij. Sana me domine et ſanabor: ſaluum me fac et ſaluus ero. Item dicens illud Pſalm. Amplius laua me domine ab iniq̄tate mea ⁊ a peccato ⁊ cetera. Sanare autem ab infirmitate culpe aut ab ea humanam conſciētiam lauare ſolius dei omnipotentia eſt. Naʒ hoc opus pertinet ad dei omnipotentiam: non minus q̄ creare celum et terram: ita vt dicit Auguſt. ꝙ de ſuo tam graui vulnere deſperaſſet niſi tantum medicuʒ reperiſſet.

¶ Capitulum quartum quare confitendum eſt beate virgini et omnibus ſanctis.

Confiteor tibi pater domine celi ⁊ terre Mathei. xj. Poſtq̄ oſtenſum eſt ꝙ principaliter confitendū eſt deo conſequenter videndum eſt cur additur. Et beate Marie virgini: ⁊ omnibus ſanctis.

A ¶ Nam inepte videt ꝙ debeamus confiteri beate virgini. Tuʒ primo propter ſexus conditionem Nō eni mulieribus ſed ſolis viris date ſunt claues ligandi ⁊ ſoluendi vt ſatis conſtat. Tum ſecundo quia ſolum illis eſt confitendum q̄ communicant nobiſcuʒ in fine et ſacramentis et qui ſunt adhuc de eccl̄ia militante. Cuiuſmodi non eſt virgo maria pro preſenti ſtatu igitur. Item poteſt argui ꝙ ſimiliter male addatur ⁊ omnibus ſanctis.

¶ Tum primo quia beati amplius non communicant nobiſcum in ſacramentorum collatione aut perceptione vt dictuʒ eſt de beata virgine. Tum quia ſolis ſacerdotibus confitendum eſt. Conſtat autem ꝙ multi ſancti fuerūt laici: vtpote reges et principes iudices ciuiles et mercatores. Alij fuerunt heremite. Alij milites. Alij ruſtici et operarij ac huiuſmodi: igitur talibus non eſt confitendum.

B ¶ Pro rn̄ſione notandum ꝙ duplex eſt confeſſio: quedam non ſacramentalis: et quedam ſacramentalis. Prima reſpicit tantum venialia peccata qualis eſt illa que fit a ſacerdote in p̄ncipio miſſe. Et ſimiliter que fit in eccleſia in primis ⁊ completorio ſecundum vſum antiquarum eccleſiarum aut religionū et preſertim apud fratres predicatores Et huiuſmodi cōfeſſio poteſt fieri viris ac mulieribus dummodo fidelibus. Item viatoribus et comprehenſoribus per quā etiaʒ remittuntur vel ſaltem nata ſunt remitti peccata venialia in habente gratiam: ſicut et per aquā benedictam peccatoris tonſionem: ⁊ ſimilia. Cum enim vt dicit beatus Thom. iiij. ſen. di. xvij. q. iij. ar. queſtiuncula. iij. peccata venialia non ſeparent a deo non eſt neceſſe illa confiteri ſacerdoti ſed poſſunt con

Ateri leico: etiam ſanctis regnanti
bus cum deo cuiuſcunqꝫ conditio=
nibꝰ ſexus aut ſtatus fuerint in pre
ſenti. Secūda autem confeſſio que
eſt plenum ſacramentum: et que
directe reſpicit peccata mortalia deꝫ
fieri regulariter ſoli ſacerdoti com
municanti nobiſcum in fide et ſa=
cramentis. Nam vt dicit beatus
Thomas vbi ſupra queſtiuncula.
i. ſolus ille eſt miniſter ſacramenti
confeſſionis qui habet miniſteriuꝫ
et poteſtatem ſupra corpus chriſti
verum. Solus autem ſacerdos via
tor eſt huiuſmodi: igitur ſoli tali ē
de neceſſitate cōfeſſio facienda. Et
qđ amplius fit: de ſuperroganti fit.
C ❡His ergo prelibatis ⁊ notatis
notande ſunt due veritates.

❡Prima veritas conuenienter cō
fitemur beate Marie virgini. Iſta
veritas perſuadetur multipliciter
Primo quidem quia ipſa eſt regi=
na in curia miſericordie quam o=
ptamus nobis fieri et impartiri in
confeſſione et ſine qua non fit pec
catorum remiſſio. Secundo vero
quia per ipſam impetramus a be=
nedicto ſilio ſuo indulgenciam et
peccatorum noſtrorum remiſſionē
ita vt Auguſti. eam alloquitur di=
cens. Tu domina cella es aromati
ca ex qua vulnerum noſtrorum de
fluxit medicina. Per te obtinenti
inferi miſericordiam: ſuper grati=
am peccatores veniam. Tertio au
tem. quia inuocatio ſeu expreſſio
ſui nominis in confeſſione fugat de
mones ne confeſſionem impediāt:
quia vt dicit deuotus Bern. ſuper
Canti. Non tantum timent hoſtes
viſibiles caſtrorum ordinatam aci
em: ꝗ̄ timent aeree poteſtates ma
rie nomen. Nam quam primum ip
ſi demones audiunt marie dulciſſi
mum nomē pereunt et fluunt ſicut
cera a facie ignis. Iſta autem tria
tangit eccleſia cum in laudem ipſi
us virginis canit dicēs. Maria ma
ter grē mater miſericordie tu nos
ab hoſte protege.

❡Secunda veritas. Conueniēter
confitemur omībꝰ ſanctis Iſta ve
ritas perſuadet̄ multipliciter. Pri=
mo quidem quia ſancti iuuant con
fitentem ad impetrandum benefi=
cium abſolutionis et veniam de
peccatis: ita vt dicit Grego. in col=
lecta de omnibus ſanctis. Omni=
potens ſempiterne deus concede
queſumus: vt deſideratam nobis
tue propitiationis abundantiam
multiplicatis intercelloribus lar=
giaris. Secundo ſic. Peccator eniꝫ
offenderat male agēdo omnes ſan
ctos: et ſanctas atqꝫ vniuerſam cu
riam celeſtem habebat quoqꝫ con
tra eos bellum et grauiter illis in=
iuriabatur. Quod ſic patet. Nam
quicunqꝫ ſtat in peccato mortali:
quandiu ſic perſeuerat retinet quo
dammodo omnia corpora ſancto=
rum in carcere: pro quanto quan=
tum in ipſo eſt retardat ipſorum
reſurrectionem et glorificationem
Iſtud autem apparet per illud qđ
dicitur apocalip. ſexto. Claꝫ aut in
inquit Johan. ſancti ad dominum
dicentes vindicaꝫ domine ſangui=
nem noſtrum qui effuſus eſt. Qui=
bus reſpondet dominus dicēs. Su
ſtinete amici mei adhuc modicum
tempus quoſqꝫ impleatur numerꝰ
fratrum veſtrorum. id eſt ſaluan=
dorum. Quo completo fiet gn̄alis
oim̄ reſurrectio quam ipſi ſancti

ſumme deſiderant vt. ſ. rehabeant
corpora ſua que modo ſunt in ter
ra velut in carcere detenta. Ecce
quomodo ille qui remanet in pec
cato mortali detinet quātum in ſe
eſt corpora ſanctorum in carcere
ſepulchri quia per euꝫ retardatur
numerus electorum ne impleatur
quia poſſibile eſt ꝙ ipſe ſcđꝫ finalē
dei ordinationem eſt de dicto nu=
mero. Ponamus ergo ꝙ oēs qui đ
bent eſſe de iſto numero iam ibi
appoſiti eſſēt preter vnum qui ad
huc eſt in peccato mortali ille ſo=
lus dictam reſurrectionem retar=
daret quantum in ſe eſſet ꝗ̄diu in
peccato remaneret quia conſtat
ꝙ non poteſt ad celum volare cuꝫ
pōdere mortal'. pcti. Ecce quō pec
cator peccādo omnes ſanctos dei
offendit et p̄iudicium ipſis affert
non modicum. Merito ergo debꝫ
eos placare illis confitendo et di
cendo. Confiteor omnibus ſan=
ctis. Sic autem agendo gaudium
eis atqꝫ toti curie celeſti affert di
cente xp̄o Luce. xv. Gaudiū ē āge
lis dei ſup vno peccatore ⁊c. Ter=
tio dicta v̄itas ſic p̄ſuadet. Dia=
bolꝰ ei hoie peccāte mortalit̄ iuo=
cauerat omnes ſāctos et ſāctas đi
in teſtes cōtra eum in curia iuſti=
tie. Sed poſtꝗ̄ cōfitetur nullꝰ eoꝝ
amplius recordatur peccatorum
illius ad reprobationem et damna
tionem eiuſdem ſicut neqꝫ deus
qui Ezechie. xvi. loquitur dicens
In quacūqꝫ hora īgemuerit pec
cator omnium ⁊c. Patet ergo quā
bonum eſt confiteri domino ⁊ om
nibus ſanctis eius.

❡Capitulū quītum quis ſit
pater cui cōfiteri debemus.

COnfiteor tibi domi=
ne pater celi et terre
Matth. xi. Poſtꝗ̄ ip̄
cedenti capitulo de
claratum eſt quomo=
do et qualiter confi=
teri congrue poſſumus beate Ma
rie virgini et omnibus ſanctis cō
ſequenter tractādū eſt de eo quod
ſequitur cum dicitur.
❡Et tibi pariter ſcꝫ confeſſori
meo. Ex quibus verbis manifeſte
patet ꝙ in lege euangelica nō ſuffi
cit confiteri deo ſicut in lege natu
re aut legis ſcripte. Nec ſimilit̄
ſufficit confiteri deo et beate Ma=
rie virgini et omnibus ſanctis ve
rum etiam neceſſe eſt confiteri ho
mini qui huiuſmodi pater vocatur
cum dicitur: et tibi pater. Nam pri
uſꝗ̄ deus fieret homo ſufficiebat
ad ſalutē illi confiteri. Sed poſtꝗ̄
homo factus eſt neceſſe eſt homi=
ni confiteri ſupple poteſtatē aucto
ritatem et iuriſdictionem haben=
ti. Propterea. Auguſtinus libro
de viſitatione infirmorum capitu
lo ſecundo. Dicit quod ſunt quidā
qui autumant ſibi ſufficere ad ſa=
lutem ſi ſoli deo cui nichil occultū
eſt ſua confiteantur crimina. No=
lunt enim aut erubeſcunt ſiue de=
dignantur oſtendere ſe ſacerdoti=
bus quos tamen inter lepram et
lepram diſcerner̄ per legiſlatorem
conſtituit. Et poſt pauca ipſiꝰ igi=
tur humiliter ſubeundum eſt iu=
dicium quem dominus ſibi non đ
dignatur vicarium. Hec ille. Poſ
ſunt autem circa hoc moueri tres
queſtiones.
❡Prima igitur queſtio eſt:
cur voluit nos chriſtus ī lege euā=
gelica obligare ad vocalem con=

feſſionem homini faciendam. In
hoc enim ſtatuto videtur lex gra=
tie durior lege nature/aut ſcripte i
quibus ſufficiebat ſoli deo confite
ri. Ad hoc dubium ⁊ queſitum po
teſt dari rñſio triplex. Prima/eſt ex
parte precepti. Sic enim ṗcipitur
nobis Jac. v. Confitemini alteru=
trum pctã veſtra. i. ſacerdotibus
auctoritatem habentibus. Secun
da ex parte diaboli vnde Auguſt.
ad fratres in eremo ſer. iij. qui iti
tulatur de confeſſione pctõꝝ. Deꝰ
inquit vult qđ confiteamur pecca
ta noſtra non quod ignoret ipſa ſ;
vt diabolus audiat qñ cõfitemur
⁊ penitet nos peccaſſe. Et peccatis
confeſſis cum dolore et lachrymis
non habeat amplius vnde nos in=
cuſet. Et poſt pauca. Ecce inquit
fratres mei deus vult vt confitea=
mur. Diabolus autẽ vult vt tacea
mꝰ. Cui autẽ magis obediẽdũ eſt
Certe conſtat ꝙ deo qui ſalutaria
precepit. Item idẽ Aug. home l.
xij. Non inquit ideo vult deus vt
confiteamur pctã nr̃a ꝙ ea ipſe ali
ter ſcire non poſſit ſed qꝛ diabolꝰ
deſiderat vt ea nõ cõfiteamur vt
inueniat qđ nobis ante tribunal e=
terni iudicis obijciat. Econtrario
autẽ deus noſter q̇ piꝰ ẽ ⁊ miſeri=
cors vult vt ea confiteamur ĩ hoc
ſeculo ne pro illis cõfũdamur poſt
modum in futuro. Si enim ↄfite=
mur ille parcit. Si nos agnoſcimꝰ
ille ignoſcit. Hec ille. Item Amb.
de penitentia lib. ij. cap. vij. Nouit
dominꝰ omnia ſed expectat voce;
tuam non vt puniat ſ; vt ignoſcat
Non vult vt inſultet tibi diabo=
lus et celante pctã tua arguat. Pre
uení igitur accuſatorem tuum. Si
enĩ teipſum accuſaueris: accuſato

rem nullum timebis hec ibi. Ter
tia ratio eſt ex parte honoris diui
ni q̇ per talem exteriorẽ ⁊ vocalẽ
cõfeſſionem magis procuratur ꝗ;
alias in cuiꝰ figura legitur Joſue
vij. ꝙ cum Acham furatus fuiſſet
aliqua bona de anathemate hieri
co dixit ei ioſue. Fili mi da gloria;
dño deo iſrael et confitere atq; in=
dica michi quid feceris. Ad quem
Acham. Vere inquit ego peccaui
dñt deo iſrl̃ ego ſic et ſic feci. Iſta
ṗñt eſſe verba vere confitẽtis. qui
ſeipſum accuſãdo et pctõrem repu
tando atq; confitẽdo deu; magis
honorat et glorificat. Et ſic patet
ad primum queſitum.

¶ Secunda queſtio eſt quis eſt il
le pater cui cõfiteri debemus. Ad
qđ reſpondeo ꝙ eſt oĩs legitimus
ↄfeſſor ſiue ordinarius ſiue extra
ordinarius. Et quilibet talis põt
vocari propriꝰ ſacerdos. Pro quo
notandũ ſcđ; btm̃ Tho. in opuſcu
lis vbi diſputat contra Guillermũ
de ſãcto amore. Et ſimilr̃ ſcđ; Pe
trũ de Pa. in. iiij. ſen. diſt. xvij. q.
iij. arti. ij. qđ proprius ſacerdos põt
capi multipliciter. Primo ꝓ illo q̇
h; iuriſditione ordinaria; ſup ali
quẽ in foro pñie mõ tñ limitato et
reſtricto atq; inferiori. Et ſic ſacer
dos pochialis vocat̃ ꝓpriꝰ ſacer=
dos. Scđo capit̃ ꝓ illo qui h; iuriſ
dictionẽ ordinariã mõ tñ principa
li et ſuperiori. Et ſic epiſcopꝰ eſt
ꝓprius ſacerdos oĩm exiſtentiũ in
ſua dioceſi. Tertio capitur ꝓ illo
qui habet iuriſdictionẽ ordinariã
modo pricipaliſſimo ⁊ gñaliſſimo
et ſic papa eſt ꝓpriꝰ ſacerdos oĩm
xp̃ianorum. Quarto capitur ꝓ illo
qui habet iuriſdictionem delega=
tam ab aliquo iſtorum vt ſunt pe=

nitentiarij ſummi pontificis ⁊ epi
ſcoporum. Quito capit̃ propꝰ ſa=
cerdos qui habet iuriſdictionem
ex comuni cõceſſiõe aut permiſſio
ne iuris cõis. Et ſic illi ſũt proprij
ſacerdotes quos epi vel abbates
exẽpti ſibi eligunt in confeſſores
Nam talibus prelatis permittitur
a iure ſibi eligere confeſſorem di
ſcretum ⁊ ꝓuidu; vt notatur ex=
tra de pe. ⁊ re. ne pro dilatiõe. Sic
etiã eſt ꝓpriꝰ ſacerdos ille qui au=
dit alium exiſtentem in extrema
neceſſitate ſeu in periculo mortis
Tunc enim quilibet põt quẽlibet
a quolibet abſoluere vt notatur in
decre. xxvj. q. vj. ſi pbr̃. Ite; extra
de furtis cap. fures. Hoc inſup mo
do eſt proprius ſacerdos oĩm va=
gabundorũ oĩs preſbiter parochia
lis in cuius parrochia volunt con
fiteri. Reſolutorie ꝗ tenẽdũ ẽ ĩ hac
materia ꝙ q̇cũq; ↄfitet̃ alicui de
nũero illoꝝ q̇nq; ṗdictoꝝ dr̃ ↄfite
ri ꝓprio ſacerdoti. Ex q̇bꝰ oĩbꝰ p;
ꝙ pater cui cõfiteri poſſumꝰ ẽ mul
tiplex et hoc tam in paſchate quã
alijs temporibus anni.

¶ Tertia queſtio ẽ ſi liceat in
terdum alicui confiteri alteri ꝗ; ꝓ
prio ſacerdoti abſq; eius licentia.
Ad hoc rñdetur qđ ſic ⁊ hoc ĩ mul
tis caſibus quos ponit Hoſtien. et
poſt eum dñs Petrus de palude
in. iiij. ſen. diſt. xvij. q. iij. ar. iij. S;
de multis illis caſibꝰ tantu; hic ali
qđ ãnotabo q̇ ſũt cõmuniores.

¶ Primus igitur caſus eſt ꝓpter
indiſcretionẽ ⁊ inſufficientiã ꝓpo
ſacerdoti. Nam eo ipſo ſubditus
habet licentiã a iure cõmuni aliũ
adeundi vt notatur de pe. di. vlti.
placuit. Et idem iudicium ẽ qñ eſt
reuelator confeſſionis vel qñ ſolli

citat ſibi confitentes ad peccatum
Dicunt alij doctores qđ in his ca
ſibus recurrendum eſt pro ſecurio
ri ad epm̃ pro licentia obtinenda
alteri confiteri. Hoc tñ itelligi de
bet vbi faciliter poteſt haberi ac
ceſſus ſeu recurſus ad eum vbi au
tẽ non põt haberi de facili talis re
curſus tunc ſufficit petere licentiã
a proprio curato adeundi alium.
Quod ſi illam denegauerit poteſt
nichilominus taliter petẽs extra
neũ adire confeſſorem. Quia que
pro charitate ordinata ſunt nõ de=
bẽt ↄtra charitatẽ militare.

¶ Secũdus caſꝰ ẽ qñ qui confiteri
hebꝫ tranſtulit domiciliũ. Nã tunc
deſinit eſſe parochianꝰ primi ⁊ in
cipit eſſe prochianꝰ illiꝰ ad cuius
parochiã ſe trãſtulit. Sicut in cer
tis terminis ⁊ feſtis ãni nõnulli lo
catitij mutãt domiciliũ de prochia
in parochiã. Sed quid iuris de il=
lo qui habet duplex maneriũ vnũ
hyemale reliquum eſtiuale. Rñde
tur ad hoc quod talis ſortitur vtri
uſq; forũ non quidẽ ſimiliter ſ; ſuc
ceſſiue ſcđm ꝙ habitat hic et ibi.
Et ideo tũc hic recipiat ſacramen
ta qñ hic habitat alias alibi.

¶ Tertiꝰ caſus eſt quãdo talis eſt
vagabundus vtpote non habens
nec potens habere domicilium ne
q; propriu; neq; locatitiu;. Talis
enĩ poteſt ↄfiteri cui vult ſiue epo
ſiue curato: in cuius parochia ſe
inuenit imo etiã non curato vt vi
detur quia vt dicit đ pal. nulli ſub
ditus ſubijcit ſe cui vult. Quod
enĩ ſimplex ſacerdos non poſſit ab
ſoluere non eſt ex defectu clauium
aut iuriſdictiõis ſed propter defe
ctum materie. Cum ergo aliquis
nulli obligatꝰ ſubmittit ſe hmõi

ſimplici ſacerdoti: tūc pōt vti iu-
riſdictione ſua in eum tanq̄ in ſub
ditum. Nichilominus ꝙ iam ſubie
cit ſe alicui curato ip̄o facto ē ei⁹
parrochianus nec pōt ſe alteri ſub
mittere q̄uſq̧ ſe primo ſubtrahat
ſimplr̄ ab eo locū mutando niſi de
voluntate illius vel niſi habeat ſu
per hoc indultum papale.

¶ Quartus caſus eſt de peregri-
nis. Nam ſi tales peregrinant̄ de
licentia ſuoꝝ curatoꝝ v̄tute hm̄oi
licentie pn̄t ꝯfiteri cui volūt et ſi
militer in paſchate recipere ſacra
mēta cōmunionē atq̧ poſt mortē
ſepeliri in loco ſacro. Si v̄o pegri
nantur abſq̧ licentia curatorū aut
epoꝝ ſuoꝝ nil p̄uilegii hn̄t. Bonū
ergo eſt et ſecurū volētib⁹ pegri-
nari precipue ad diſtātia loca ſecū
deferre literā teſtimonialē ſui cu-
rati aut epiſcopi. Sed quid iuris
de mercatoribus ſe inuenientib⁹
extra domicilium ſuum in paſcha
te aut qui forte nullū hn̄t domicili
um. Ad hoc dr̄ idē pal. ꝙ ſiſt iudi-
ciū ē de vtriſq̧ ſicut de vacabun-
dis. Vn̄ poſſūt recipere ſacramēta
ſua vbicūq̧ ſe inuenerit i paſchate.

¶ Quintus caſus eſt de conſtitu-
tis i extrema neceſſitate vite. Nā
i mortis articulo omnis ſacerdos
ab eccleſia non preciſus auctorita
te iuris ſit ſacerdos proprius cu-
iuſlibet talis. Notanter aūt dr̄ ab
eccleſia non preciſus: qr̄ melius ē
nō ꝯfiteri q̄ heretico ꝯfiteri. ſicut
ſanctꝰ ē morti ſine ꝯmūione q̄ de
manu heretici ꝯmunicar̄. Vn̄ nar
rat Greg. de hermigildo rege qō
martyrizatꝰ eſt in ſabbato paſche
eo ꝙ de manu ariani epiſcopi cō
municare noluiſſet.

¶ Sextus caſus eſt de ſcholari-
bus moram trahentibus in gn̄ali-
bus ſtudiis aut vniuerſitatibus.
Sunt et alii caſus quos pertranſ-
eo quia raro accidunt. Patet ergo
qn̄ quis poteſt rationabiliter alte
ri confiteri q̄ proprio ſacerdoti
parrochiali. Pertranſeo illos qui
confitentur ſuperiori aut peniten
tiario illius aut qui confitent̄ fra-
tribus p̄uilegiatis vt ſunt fra-
tres p̄dicatores et minores poſt
canonicam preſentationē dioceſa
no factam vt notatur in cle. rubri.
de ſepultu. cap. dudum. Et eodem
priuilegio gaudent hodie carme
lite et auguſtinenſes. Nam qui ta
libus confitentur nō tenent̄ p̄ illa
vice iread curatos ſuos etiā quo
cunq̧ tēpore hoc fiat. Bonū eſt tn̄
inducere tales vt vadāt in paſcha
te ad ſuos ordinarios ⁊c.

¶ Capitulum ſextum ꝙ confeſſio
debet eſſe accelerata.

Confiteor tibi dn̄e pa
ter celi et terre. Ma
thei. vndecimo.

¶ Poſtq̄ in preceden
ti. c. oſtēſum eſt quis
ſit pater cui ꝯfitendum eſt. ꝯſequē
ter reſtat dilatare materiam de
ꝯfeſſiōe eo maxie ꝙ plurimum de
lectat auditores animas ſuas ſal-
uare cupientes vt. ſ. ſciāt quō ⁊ q̄
liter ꝯfiteri debeāt. Poterit tn̄ pru
dēs lector huiꝰ voluminis ſibi aſ-
ſumere de dicta maſia q̄tū vide-
rit populo expedire ne ſcꝫ ex lon-
ga narratione generet faſtidium
in ipſo populo et ne etiam neceſ-
ſe ſit illi poſtpōere alias materias
ſequentes non minus forte audi
torio vtiles. Et quia debitus ordo
i qualibet materia obſeruatꝰ mul
tum confert ad memoriam ſubie-
cte materie: ideo cogitaui apud me
dictam materiā de confeſſione de-
ducere ⁊ dilatare ſecundum ordi-
nem alphabeticarū lr̄arum: prout
alias annotaui in quodam tracta-
tulo: ſed tamen nec alium ordinem
tenebo. A ¶ Prima igitur condi-
tio bone confeſſionis inſinuata per
primam lr̄am alphabeti dr̄ accele
rationis. Debet enim confeſſio ac
celerari ⁊ q̄ citius fieri. Hoc autē
probatur quinq̧ modis. videlicet.

Auctoritate.
Ratione.
Figura.
Similitudine.
Exemplo.

¶ Primo quidem auctoritate. Pſ
dicentis. Preoccupemus. i. p̄ueni a
mus faciem eius. ſ. xp̄i ad iudici-
um venientis in confeſſione. i. per
ſacramentalem cōfeſſionē. Et qr̄ ne
ſcimus diē neq̧ horā aduentus xp̄i
ſiue ad iudiciū gn̄ale: ſiue p̄ticulare
qō fit in morte cuiuſlibet: ideo val
de expediens eſt et ſalubre confeſ-
ſionem q̄tocius accelare. Vnde ad
hoc faciendū nos hortatur mater
eccleſia in tertio rn̄ſorio matutina
rū prime dn̄ice quadrageſime cla
mans ⁊ dicens. Emendemꝰ in me-
lius que ignorāter peccauimꝰ. Cu
ius ratio aſſignatur cum ſubditur.
ne ſubito preoccupati die mortis q̄
ramus ſpatiū penitētie ⁊ inuenire
non poſſimus. Nam vt dicit Aug.
ad fr̄es in eremo ſer. iii. qui intitu-
latur de cōfeſſione pctōꝝ. ille qui vſ
q̧ ad vltimum diē quadrageſime
vel vite ſue differt confiteri: dat ſi
gnum ꝙ hoc libēter non facit.
Deinde poſt pauca ſubdit dicens.
Non differamus fratres de die di-
em pandere cordis noſtri ſecreta.
Promiſit enim deꝰ veniam peni-
tenti: ſed non promiſit vſq̧ in cra-
ſtinum differenti. Igitur non diffe-
ramus. Hec ille.

¶ Scd̄o rōne ꝓbatur intentum: et
hoc ſic. In dubio tutior via eſt eligē
da: vt notatur extra de homicidio
c. ad audientiam. Et propterea de
conſe. diſt. i. eccleſie. dicitur ꝙ ſi ſit
dubium conſecratione eccleſie vel
altaris: tunc ſtante dubio talia debēt
conſecrari. Sed qui mortalr̄ pecca
uit poteſt rationabiliter dubitare ſi
aliquando ſit habiturus tantam op
portunitatem ad confitendum ſi-
cut nunc eo ꝙ de futuris contingē
tibus non eſt determinata veritas
Igit̄ dꝫ eligere cito cōfiteri ⁊ q̄ pri
mum illi accurrit opportunitas.

B ¶ Dubitari autem poteſt vtrū
ille qui mortaliter peccauit teneat̄
ſub pena noui pctī vitādi ſtatim cō
fiteri q̄ primum habet opportuni-
tatem. Pro ſolutione huiꝰ dubii po
nam tres veritates.

C ¶ Prima veritas. Conſulendum
eſt peccato vt q̄ primum hꝫ oppor
tunitatē bonam: ſtatim cōfiteatur
Tum primo ꝓpter incertitudinē
temporis. Tempus enim vite no
ſtre eſt nobis incertiſſimum ⁊ q̄tū
ad annum ⁊ ſimiliter q̄tum ad mē
ſem hebdomadam diem et horam
⁊ momentū. Luc. xii. Veniet domi
nus ſerui illius quando non ſpera-
tur. Et ibi ponit Chriſtꝰ exemplū
de quodam diuite qui proponebat
deſtruere horrea ſua et noua mul-
to maiora edificare ad reponendū
ſegetes ſuas: quaſi ſperās diu vi-
uere. Sed ſtatim audiuit terribile
verbum de celo miſſum in hūc mo
dum. Stulte ac nocte demones et
cetera. Et ideo ſalubre conſiliū dat

ſapiens. Eccle. v. dicẽs. Ne tardes
conuerti ad dominuꝫ: ⁊ ne differas
⁊c. Tum ſecundo propter accumu
lationem criminis. Quanto enim
quis maiori tempore perſeuerat in
malis ſuis tanto maiora grauiora
atq̃ plura peccata ſupra ſe accumu
lat iuxta illud Apo. xxij. Qui i ſor=
dibus eſt ſordeſcat adhuc. Et p̃s.
Appone iniquitatem ſuper iniqui
tatem eorum. Item Grego. ſup eze
chi. homel. xi. Peccatum quod per
pniam non diluitur mox ⁊c. Sed
cur hoc certe q̃a plerumq̃ vnũ pec
catum eſt pena precedentis pecca
ti: deo ita pmittente vt perpulchre
deducit idem Grego vbi. s̃. Tum
tertio propter elongationem hoĩs
Nam quanto quis diutius perſe=
uerat in peccato ⁊ tardius confitet̃
tantoꝰ plus elongatur a deo et tan
to difficilius conuertitur ad ipſum
ac periculoſius vita eius finit̃ iux
ta illud p̃s. Qui elongant ſe a te:
peribũt. et Seneca de verborũ co
pia. Quotidie inq̃t eſt deterior po=
ſterior dies. Item Ouid. li. de reme
dio amoris ſatis ad propoſitum lo
quitur dicens. Principijs obſta: ſe=
ro medicina paratur Cum mala p
longas conualuere moras. Sed p
pera nec te venturas differ in ho=
ras. Qui non eſt hodie: cras mi=
nus aptus erit.
Propter ergo hec tria valde bonũ
eſt et ſecurum cito commiſſo pec=
cato confiteri habita ſcilicet opor
tunitate bona. Et oppoſitum con=
feſſio ſeu penitentia que differtur
vſq̃ ad extremuꝫ vite eſt valde du
bia et rara vt patet de peni. diſtin.
vij. nullus.
D ¶ Secunda veritas. Quam p̃=
mum quis mortaliter peccauit non te
net regulariter ſub pena noui pec=
cati ſtatim confiteri. Pro quo notã
dum ꝙ duplex eſt confeſſio Que=
dam que fit deo in ſecreto mentis
per recognitionem ſui delicti et do
lorem de eo. Quedam vero que fit
ſacerdoti que proprie dicitur ſacra
mentalis. Loquẽdo ergo de prima
tunc dicendum ꝙ peccator ſtatim
tenetur confiteri ſcꝫ ipſi deo ⁊ hoc
conterendo: veniam humiliter ab
eo querendo: emendationem vite
proponendo: ⁊ confiteri homini tẽ
pore ⁊ loco intendendo. Et huiꝰ ra
tio eſt: quia quilibet tenetur eſſe in
gratia dei: et viuere abſq̃ peccato.
Sicut ergo nullus ſcienter manet
in mala gratia principis p quodcũ
q̃ tempꝰ, maxime cum ſentit ſe poſ
ſe eum faciliter placare vt pote ve
niam ab eo petendo cum recogni=
tione offenſe commiſſe ita in propo
ſito de peccatore in ordine ad regẽ
et iudicem ſuum chriſtum. Loquẽ
do vero de ſecunda cõfeſſione que
fit ſacerdoti tanq̃ vicario chriſti.
tunc dicendum ꝙ regulariter ſeclu
ſis certis caſibus de quibus ſtatim
dicetur quis poteſt abſq̃ nouo pec
cato: licite differre confeſſionem
ſuam ſcilicet expectando tempus
magis opportunum ad confeſſio=
nem faciendam: vel expectando co
piam confeſſoris magis opportu=
ni et huiuſmodi. Et quia tem=
pus quadrageſime eſt tempus ma
gis opportunum ad confitendum
cum ſit tempus penitentie. De
quo etiam loquitur Apocaplip. ij.
Corinth. ſexto. ⁊ legitur in epiſtola
pme dñice quadraſime dicens.
Ecce nunc tempus acceptabile. ec
ce nunc dies ſalutis. Ideo regula
riter laici poſſunt licite differre

confiteri vſq̃ ad predictum tem=
pus. Nec peccant ſi non confitean
tur ante dictum tempus niſi aliud
ponatur. Sunt tamen ſemper mo
nendi ad frequenter confitendum
precipue in celebrioribus ſolenni=
tatibus. Tenentur tamen ad ſtati
conterendo de peccato vt dictum
eſt. Quo facto ſi inſperate ⁊ ex im
prouiſo moriantur non propterea
damnantur: ſi incõfeſſi deceſſerũt
q2 per dictum dolorem iam ſũt po
ſiti extra peccatum et periculum
eterne damnationis.
¶ Tertia veritas. In certis ca
ſibꝰ peccator tenetur ſtatim confi=
teri alias negligendo nouũ pctm̃
incurrit. Notat aũt Petrꝰ de palu.
iiij. di. xvi. q. ij. ar. v. quinq̃ caſꝰ in
q̃bus ſtati eſt ꝯfitendũ per moduꝫ
obligationis.
¶ Primus eſt ratione ſacramen=
ti. Nam quotiens quis habet ſuſ=
ſcipere aliquod ſacramentum priꝰ
debet confiteri ſi ſentiat ſe in ali=
quo mortali. Et hoc preter ſacra
mentum baptiſmi quod eſt ianua
aliorum ſacramentorum. Quem
admodum ergo ipſe baptiſmus ẽ
ianua ad omnia ſacramenta: ita
confeſſio eſt ianua recidiuãti poſt
baptiſmum ad poſteriorã ſacra=
menta. Et quidem de confirma=
tione ſcribitur de conſe. diſtinc. v.
vt ieiuni ꝙ confirmandi priꝰ mo=
nendi ſunt facere confeſſioneꝫ pec
catorum ſuorum. Similiter de ſa=
cramento altaris ſuſcipiendo in
paſchate precipitur talibus prius
cõfiteri. ex. de pe. ⁊ re. omnis vtri
uſq̃ ſexus. Et eadem ratio eſt de
alijs ſacramentis. De adminiſtrã
te autem aliquod ſacramentum
⁊ ſi ſit valde ſalubre prius confi=
teri habita oportunitate et ſup=
poſito mortali peccato in tali mi=
niſtro ad hoc t̃n quod euitet mor
tale peccatum nouum non requi=
ritur ꝙ actualiter confiteatur ſed
ſufficit ꝙ conteratur quia per ſo=
lam cotritionem deletur mortale
peccatum in eo et iam incipit eſſe
deo coniunctus et miniſter idoneꝰ
ſacramenti dandi.
¶ Secundus caſus eſt ratione ſta
tuti. Nam papa Innocentius ter=
tius ſtatuit adminus ſemel in an=
no confiteri vt patet per commu=
nem decretalem. Et ideo nõ licet
abſq̃ cauſa rationabili vltra differ
re ſicut nec olim ſtatuta tp̃a ſuſci=
piẽdi baptiſmũ i vigilia paſche aut
pẽthecoſtes licebat plongare.
¶ Tertius caſus eſt ratione dubij
quando ſcilicet imminet periculũ
mortis. Periculum inquam ta=
le in quo frequeuter homines mo
riuntur ſicut in bello aut naufra=
gio ſiue in acuta vel multum gra=
ui infirmitate. De qua dicit de=
cretalis de peniten. et remiſſiõ.
cum infirmitas ꝙ medici corpo=
ruꝫ tenentur admonere infirmos
ante omnia vt aduocent medicos
animarum. Non eſt autem de ne=
ceſſitate confiteri quotiens quis
habet intrare aquam vel mare in
quibus non ſtatum ſic probabiliter
timetur. Quamuis ſit bonuꝫ ⁊ tũc
ſe comittere ⁊ deuouere deo et ſan
ctis eius.
¶ Quartus caſus eſt ratione peri
culi. Nam ſi aliquis ſit in peccato
et habeat copiam confeſſoris potẽ
tis eum abſoluere nec ſit ſpes q̃d
redeat ante tempus quo confitẽ
dum eſt vel quod nunquã poterit
eum recuperare aut ſimilem te=

netur tunc illi confiteri. Si enim
diebus feſtiuis alleca poſſunt capi
quando timetur q̄ alias non oc=
current aut ſimiliter vindemie fie
ri quando ſcilicet timetur ne tem=
pus congruum tranſeat multo ma
gis propter ſpiritualia oportet tē
pus preſens occupare: vt pote in
propoſito.

¶ Quintus caſus eſt ratione ſcru
puli vtpote ſi homo ſit illius opi=
nionis vel habeat illam conſcien=
tiā ſibi dictantē q̄ tenet ſtatim
confiteri certe oportet eum depo=
nere huiuſmodi cōſcientiam aut
tunc confiteri eo ꝙ quicunqꝫ agit
contra conſcientiam edificat ad
gehennam. Patet ergo in quibus
caſibus quis habens mortale pec
catum tenetur ſtatim cōfiteri. Et
ſic patet de ratione probante con=
feſſionem debere accelerari.

¶ Tertio propter intentum figu
ra. Legitur enim primi Macha=
beorum. v. q̄ Judas Machabe⁹
congregato ſuo exercitu venit ob
uiam Tymotheo iuxta torrentem
q̄ q̄dem Tymotheus erat dux bel
li filiorum Amon contra Judam
hunc ergo cum vidiſſet dictus ty
motheus dixit militibus ſuis. Si
Judas tranſierit torrētem vt nos
inuadat non poterimus aduerſ⁹
eum quicq̄. Si vero timuerit trā
ſire et nos inuadere ſeu aggredi
ibimus ad ipſum et eum vincem⁹
Judas itaqꝫ cum clangoribus vo=
cauit populum ſuum. Quo cōgre
gato ipſe prior ad eos tranſfreta=
uit ſicqꝫ contrite ſunt gentes a fa
cie eius et proiecerunt arma ſua ꝛ
fugerunt ad fanum quod prope e
rat. Moraliter iudas qui interpre
tatur confitēs: recte deſignat pec
catorem confiteri volentem Ty=
motheus vero crudelis tyrannus
eſt dyabolus. Contra hunc ergo
tymotheum venit Judas dimica=
turus vſqꝫ ad torrentem quando
confitens plorat peccata ſua: hic
ergo ſi cupit victor euadere: cito
aggrediatur hoſtem ſuum dyabo=
lum nec expectet quod primus ad
ipſum veniat quod fit in mortis
articulo. Nam ſi tantum diſtule=
rit confiteri mille contra vnum vi
cet eum dyabolus. Propter quod
dicunt doctores penitentiam ſero
tinam valde dubiam. vt prius di=
ctum eſt hic cadit exemplum de
illo iudeo qui in die ſabbati ceci=
dit in cloacam. Quem cum Chri
ſtiani pietate moti extrahere vo=
luiſſent prohibuit dicens quia ſab
batum ſuum erat. In craſtinum
ergo cum clamaret ad dictos chri
ſtianos pro auxilio noluerunt eū
tunc extrahere dicentes quia do=
minica erat. Sic peccatores qui
nolunt extrahi de fece peccati quā
do poſſunt: quando volent tunc
non extrahentur: ſcilicet in mor=
te. Unde vulgariter dicitur. Qui
non facit quando poteſt: non fa=
cit quando vult. Unde confeſſio
talium eſt ſimilis confeſſioni la=
tronis qui non confitetur niſi quā
do eſt in pede patibuli. Bonum
eſt ergo et expediens accelerare
confeſſionem.

¶ Quarto probatur inten=
tum ſimilitudine refert enim Pli
nius i naturali hiſtoria. libro. viij.
Capitulo primo: quod intitula=
tur de animalibus terreſtribus:
q̄ elephantes in omni Luna no=
ua accedunt ad flumina. Ibiqꝫ ſe
purificant ꝛ circumſpergunt aque

undiqꝫ atqꝫ poſtmodum ſalutato ſy
dere id eſt luna ꝺ nocte aut ſole de
die in ſiluas reuertūtur vitulos fa
tigatos pre ſe ferentes refert etiā
idem vbi ſupra ca. xvj. quod intitu
latur de leoni/ꝙ leena ſit magni co
itus et libidinis ita vt etiam quan
doqꝫ coeat cum pardo. Quod ſen=
tiens leo tota vi inſurgit aduerſ⁹
eā. Leena ergo naturali inſtinctu
preuidens et precauens imminēs
ſibi periculum ſolet poſt coitum cū
pardo mox currere ad fluuiū ibiqꝫ
ſe abluere quo facto tuta accedit ad
leonem. Hec Plinius. Ex facto er=
go ꝛ lotione predictorum animali
um datur nobis intelligi ꝙ ſi veli=
mus euadere iram et furorem dei
debemus ſ̄citius currere ad flu=
men confeſſionis cum ſentimus
nos pollutos immunditia peccati
Per hoc etiam ꝙ elephantes in om
ni noua luna ſe purificant in flumi
ne: datur intelligi ꝙ ſatis expedit
in precipuis feſtiuitatibus ſe la=
uare in flumine confeſſionis. Un=
de et multi ſolent confiteri non ſo
lum in paſchate quod eſt neceſſita=
tis verumetiam in natiuitate do=
mini: in aſſumptione beate Ma=
rie virginis et huiuſmodi feſtis
precipuis. Sed quid ſibi vult ꝙ ele
phantes inducunt ſuos vitulos ad
ſe cum eis lauandum in omni no=
ua luna niſi quod parentes debēt
verbo et facto inducere filios ſu=
os et filias ſuas ad frequentandū
ſacramentum confeſſionis vt ſcili=
cet illis tandem ſuccedant non ſo=
lum in bonis temporalibus: verū
etiam in in bonis et laudabilibus
conuetudinibus.

¶ Quinto probatur intentum
exemplo. Legitur enim in vitis pa
trum de beato Arſenio: ꝙ ad eum
in deſerto acceſſit angelus domini
oſtendens illi ingentem ethiopem
colligentem ligna.
Qui cum feciſſet faſciculū et iam
appareret grauis ad leuandum ad
didit alia ligna. Et ſic conſequen=
ter quouſqꝫ fuit intantum grauis:
vt ipſum etiā mouere minime poſ
ſet. Quam viſionem ſancto patri
exponens dictus angelus dixit ei
ꝙ ſic faciunt peccatores qui ſtatim
non confitentur ſed addunt pecca
ta peccatis De quibus i pſalmo.
Appone tu ſupple deus permiſſiue
tantum iniquitatem ſuper iniqui=
tatem eorum et non intrent in iu=
ſtitiam tuam. Juſtitia quippe dei
in preſenti eſt vt homo ſatiſfaciat
de commiſſo peccato per veram
penitentiam. Qui ergo apponunt
iniquitatem ſuper iniquitatē: nec
ſtudent errata corrigere: tales ſic
procraſtinādo iuſto dei iudicio mo
riuntur frequenter abſqꝫ confeſſio
ne. Quo vt ſit tales ex quo nolunt
intrare i iuſtitiā dei in p̄ſenti mo
do predicto intrent velint nolint
poſt mortem in iuſtitiam eius ri=
goroſiſſimam in inferno. Ecce qua
re acceleranda eſt cnfeſſio.

¶ Capitulum ſeptimum ꝙ confeſ
ſio debet eſſe breuis.

Confiteor tibi dn̄e
pater celi et terre.
Matthei. xi.
¶ Secunda condi=
tio bone confeſſio=
nis deſignata per ſe
cundā litteram al=
phabeti dicitur breuiationis.

A ¶Debet em̄ confeſſio eſſe bre
uis et ſuccincta:ſic.ſ.ꝙ nihil imper
tinens narretur in confeſſione.
Sed ſi ſit aliquid tale quod ſcilicꝫ
ad confeſſionem non pertineat ⁊ ſu
per ꝗ queritur conſiliuꝫ hoc debet
narrari extra confeſſionem. Simi
liter nihil ſuperfluum tunc narret
ſicut facere ſolent multe mulieres
in vanum tempus terentes:et con
feſſionem attediantes. Quicquid
tamen dr̄ in confeſſione ſiue ſit ma
teria confeſſionis: ſiue nō firmiter
ſub ſecreto eſt tenendum: etiā quā
cuncunqꝫ malum inde nam ſit ſe
qui. Sed de hoc poſtea. Preterea
confeſſio ſic debet eſſe breuiata.ꝙ
confitens nō addat peccata que nō
recolit ſe feciſſe. Cuius contrariuꝫ
interdum facere ſolent illi qui ha=
bent confeſſionalia impreſſa. ſiue
alia ſcripta: et qui ſe accuſant ſe=
cundum ea que in eis continen=
tur. Et ideo communis reſolutio
theologorum eſt quod peccator in
confeſſione non debet dicere pecca
ta que nō recolit ſe feciſſe alias pec
caret mortaliter tum ſeipſum diffa
mando et ſcandalizando tum men
tiendo. Propterea dicit Augu. et
recitatur in decre. xxij.q.ij. cū hu=
militatis cauſa. Cum inquit humi
litatis cauſa mētiris ſi nō eras pec
cator anteqꝫ mētireris: mentiendo
efficeris quod euitaueras. Nec ſi
militer debet confitens ſcienter ta
cere peccata que fecit aut que cre
dit ſe feciſſe. Quia ſi ſcienter tace=
ret aut negaret ſe feciſſe aliquod
mortale peccatum quod a parte
rei commiſit:iam pernicioſe men
tiretur:et ficte confiteretur atqꝫ di
minute. His ergo ſuppoſitis ponit̄
talis concluſio ſeu veritas.

B ¶Confeſſio taliter breuiata ꝙ
in ea aliquid ſcienter tacetur non
prodeſt ad ſalutem Iſta veritas ꝓ
batur modis quinqꝫ.videlicet.
Auctoritate.
Ratione.
Figura.
Similitudine.
Exemplo.
¶Primo quidem auctoritate de=
cretalis. omnis vtriuſqꝫ ſexus.de
pe.et re. vbi precipit omni habē
ti annos diſcretionis ſemel in an=
no confiteri omnia, et ſingula pec=
cata ſua.
¶Secūdo ratione ſic confeſſio fit
ſacerdoti vt det remedium et me=
delam contra morbum peccati.
Sed hoc non poteſt facere niſi in=
tegre ⁊ plane peccator confiteatur
Quia medela que valet ad curatio
nem vnius morbi.i. peccati obeſt
interdum curationi alterius igitur
non breuiter ſed ad longum confi=
tendum eſt omnia dicendo.
C ¶Queritur autem circa hoc:
vtrum confitens ſub conditione
bene et legitime confiteatur. Pro
reſponſione ad hoc dubium ponaꝫ
tres veritates.
¶Prima veritas. Quicunqꝫ eſt
certus ſe commiſiſſe aliquod mor=
tale peccatum debet illud abſo=
lute et ſimpliciter ſine conditio=
ne confiteri. Nam taliter confiten
dum eſt mortale peccatum qua=
liter illud eſt in mente. Et ideo ſi=
cut abſolutio ſacramentalis ex
parte ſacerdotis eſt abſoluta. vt=
pote cum dicit. Ego te abſoluo:
ita et confeſſio ex parte peccato
ris abſoluta eſſe debet. Hoc ta=
men intellige vbi eſt certus ſe pec
caſſe vt dictum eſt. Ex quo patet

ꝙ ille qui cum ſciat ſe peccaſſe con
fitetur per conditionem vtpote di
cendo. Si peccaui in tali vel tali
genere peccati ego confiteor deo ⁊
vobis talis non eſt vere confeſſus.
Et idem iudicium eſt cum inter=
rogatur a confeſſore et reſpondet
conditionaliter cum tamen ſit cer
tus. Patet etiam ꝙ illi confeſſores
damnant ſeipſos et eos quos audi
unt qui volentes ſe expedire de ſi=
bi confitentibus q forte non ſpe=
rant inde magnum lucrum tēpora
le:dicūt illis. Si peccaſtiꝫ in tali vl̄
tali gn̄e peccati nonne de hoc con
fitemini. Illi autem rn̄dent ꝙ ſic.
Quo fit vt in vna die plures expe
diant quibus ſigillatim vix ſuf=
ficeret et vna dies ad bene et per=
fecte confitendum. Talis aūt abu
ſus communiter committitur in illis
locis in quibus ſunt generales in=
dulgentie ꝑ vnum diem durature
Item vbi eſt preſſura volentium
confiteri ſicut in plerisqꝫ locis acci
dere ſolet in vltimis dieb⁹ quadra
geſime. Propterea vt dicit magi=
ſter Ioan. Gerſon eligibili⁹ eſt pau
cos penitentes audire et comple
re:qꝫ multos imperfecte ⁊ cum ſcru
pulis conſciētiarū ſuarum eos re
linquere. Deinde ſubdit dicens de
ſeipſo. Mallem ſi curatus eſſem dif
ferre confeſſiones multorum poſt
paſcha qꝫ ꝙ cecos cecus ſeducereꝫ
Utinam ſic facerent multi curam
animarum habentes.
D ¶Secunda veritas. Quicunqꝫ
credit magis vnum qꝫ reliquum ⁊
confitetur prout habet in mente
talis bene confitetur vtpote dicen
do confeſſori ſuo Pater ego non ſ.
bene certus de tali vel tali caſu ſe.
criminis:an ſcilicet ipſum commi=

ſerim magis tamen credo et decli=
no ad vnam partem qꝫ ad reliquaꝫ
ꝙ ſcilicet ipſum ꝑpetrauerim. Aut
ſi aliter credat aliter etiam confi=
teatur. Uerbi gratia. Non ſum be=
ne memoratiuus de īpletione peni
tentiarum mearum vel quotiens
peccaui in tali vel tali peccato vel
ſi mulier quam carnaliter cognoui
extra matrimonium eſſet ſoluta vl̄
ligata matrimonio et ſic de alijs ca
ſibus Magis tamen credo vnum
qꝫ reliquum ſcilicet ꝙ ſic qꝫ ꝙ non.
Sufficit ergo talis ꝙ ſi confiteatur
prout credit dum modo ſufficien=
ter examinauerit conſcientiam ſuā
Alias exponit ſe periculo peccati.
E ¶Tertia veritas quicunqꝫ eſt
dubius de aliquo caſu ⁊ fecit debi
tā diligentiā ī inquirendo ⁊ ſcien
do veritatem examinando ſufficiē
ter ꝯſciētiam ſuā tunc ſi confitetur
ſub ꝯditione valet hmōi confeſſio
Uerbi gratia. Cōfeſſor interrogat
penitentem ſuꝑ certo caſu an ipſum
commiſerit ille autē cogitat apud
ſe qualiter illi ſit nec recolit certi=
tudinaliter huiuſmodi caſū cōmiſiſ
ſe, nec credit plus vnum qꝫ reliquū
circa hoc tamen dubitat tunc ſuffi
cit tali ad ſaluteꝫ dicere. Pater ego
nō ſū certus ſi ita vel non aliquali
ter tn̄ dubito et ideo ſi hmōi pctm̄
cōmiſi de hoc confiteor deo et vo
bis cum ꝓteſtatione ꝙ ſi habuero
aliqn̄ pleniorē notitiā rei de hoc cō
fitebor in particulari tpe ſuo. Hoc
tamen intelligendum eſt quando ē
queſtio de mortali peccato.
Et ſic patet ad queſitum.
¶Tertio probatur intentum per fi
guram. Legitur enim.ij. Regū.x.
ꝙ mortuo Naas rege filiorum
Amon miſit rex Dauid ſeruos

ſuos ad Amon filium ſuum ad cõ=
ſolandum eum ſuper morte recen=
ti dicti patris ſui. Ad quem cũ ve
niſſent reddidit opprobriũ et con=
tumeliam pro beneficio. Fecit eñi
preſcindi veſtes eorũ vſqꝫ ad na=
tes inſuper raſit mediam partem
barbe eorum et in tali ſtatu remiſit
eos ad Dauid dominum ſuum di=
cens eos veniſſe cauſa explorandi
patriam ſuam. Cum itaqꝫ rediſſet
noluit eos videre rex Dauid in ta
li ſtatu. ſed mandauit illis vt ma=
nerẽt i hierico donec creuiſſet bar
ba eorum. Quod cum factum fuiſ
ſet honeſte veſtierunt: ⁊ ſic acceſſe
runt ad regem. Moraliter Amon
qui interpretatur onuſtus: recte de
ſignat diabolum onuſtũ peccatis
grauiſſimis et penis duriſſimis.
Dauid aũt ꝗ īterp̃tat̃ vultu deſide
rabilis xp̃m ſignificat cui⁹ vult⁹ ⁊
facies eſt adeo deſiderabilis ꝙ an
geli deſiderant continue in eum ꝑ
ſpicere vt dicitur. j. Pet. j. Serui
eius Dauid ſunt veri penitentes.
Accidit tamen quandoqꝫ ꝙ inſtigã
te predicto Amon decurtantur et
preſcinduntur veſtes huiuſmodi
ſeruorum dei atqꝫ eorundem bar=
be tantum pro parte raduntur quod
maxime fit quando confitentes a
deo abbreuiant confeſſiones ſuas
que ſunt veſtes anime. iuxta illud
pſ. Confeſſionem ⁊ decorem indui
ſti: ꝙ relinquunt partem peccatorũ
ſuorum. Et hoc idẽ figuratur per
mediam raſuram barbe. Et tales
non vult videre dominus nec vult
vt veniant ad dominum ſuum et
palatiũ celeſte quouſqꝫ creuerint
eorum barbe vſqꝫ ad debitam mẽ
ſuram: et ſimiliter quouſqꝫ veſtiã
tur honeſte. Hoc autẽ maxime fit
per debitam ⁊ integram confeſſio=
nem.

¶ Quarto probatur idẽ quod pri
us ſimilitudine. Uidemus enim ꝙ
ſi aliquis homicida petat remiſſio
nem a rege vel principe ſuper fa=
cto et exceſſu per ipſum commiſſo
breuiter exponens reatũ ſuum ſic
ꝙ aliquid ſcienter omittit quod ag
grauat caſum ſuũ ſi de hoc poſtea
ꝯſtet vana eſt ſua remiſſio et nulla
hinc eſt ꝙ huiuſmodi remiſſiones
ſolent dirigi ad illos iudices ꝗ poſ
ſunt plenam habere noticiã facti:
vt ſic verificentur vel declarentur
nulle ⁊ ꝙ malefactor dedit male in
telligere principi. Sic in propoſi=
to quo ad illos ꝗ nimis breuiter ⁊
ſuccincte confitẽtur.

¶ Quinto probatur eidem inten
tũ exemplo legit̃ enim in ſpeculo
exemplorum ꝙ quidam mortuo
patre ſuo orauit pro eo etiam pe
culiares orationes pro eo fundẽ=
do per annos. triginta duos. Poſt
quod tempus illi apparens dictus
pr̃ dixit ei ꝙ orationes ſue illi non
proderant eo ꝙ tot illo tẽpore per
manſiſſet in mortali peccato. Cum=
qꝫ filius dixiſſet ſe in decurſu tanti
temporis plures fuiſſe confeſſum
ait pater Scio fili ꝙ frequẽter fui
ſti confeſſus. Sed hoc tantum feci
ciſti ex quandam conſuetudine ra
ptim ⁊ feſtinãter ac ſine magna ex
aminatiõe cõſciẽtie tue: abſqꝫ ꝙꝫ
firmo propoſito emende. Ideo ni
hil tibi profuit nec michi quicquid
interim boni feciſti.

Pꝫ ergo ex dictis quõ abbreuianda ẽ
ꝯfeſſio ⁊ qõ nõ iõ ſtudeat vnuſqꝫqꝫ
bonã ⁊ pfectã facere cõfeſſionem.

¶ Capitulũ. viij. ꝙ confitende ſunt
circunſtantie peccatorum.

Confiteor tibi domi
ne pater celi et ter=
re. Matthei. xj.

¶ Tertia conditio
bone ꝯfeſſionis de
ſignata per tertiam
litteram alphabeti dicitur circun=
ſtantionis.

A ¶ Debet eñi ꝯfeſſio ad hoc qõ
ſit ſalutifera non ſolum amplecti
peccata verũetiam circunſtantias
peccatorũ hoc aũt probatur qnqꝫ
modis: videlicet.

Auctoritate
Ratione
Figura
Similitudine
Exemplo.

¶ Primo quidẽ auctoritate. Aug.
lib. de viſitatione infirmorũ. c. ij.
dicit ſic. Deſignanda ſunt loca iꝗ
bus peccaſti ſic recordaris. Silr̃
tẽpora ⁊ perſone cum qb⁹ peccaſti
nõ tñ noĩa ipſorũ. Itẽ labilis etas
in qua peccaſti ꝗ gradu iam eccl'ie
iſeruiebas. Utrũ ſemel ã ex ꝯſuetu
die. Utrũ neceſſitate ã ex volupta
te cecidiſti. His ẽi oib⁹ ſua iſtãt iu
dicia. Et poſt pauca. Sic inq̃t i iu=
dicijs ſecularib⁹ loca a locis diſcer
nũt. Nã alia cenſura vindicat ho=
micidiũ in regis curia alia in via
publica: alia in aggreſti villa ali
quando etiam ꝓ tempore tẽpori
bus ignoſcitur infãtie aliqñ defer
tur ſenectuti ꝗ media ꝯſeruit etas
ſeneca cohibetur habena. In ſolẽ
nib⁹ ⁊ p̃cipuis natalitijs perpetra
ta feroci plectuntur extermĩno fa
cinora ſic. ⁊ cetera quanto diſtin=
ctioribus eliminãda ſunt animad
uerſionibus in locis deo ſacratis
In tẽporibus feſtis deo dedicatis
in etate diſcretiori in perſonis pro
prie deo dicatis. In gradibus cõ=
miſſa ſublimioribus. Nonne cui
plus committit̃ pl⁹ ab eo exigitur
Nõne minus eſt hominẽ occidiſſe
ꝙꝫ homines. Nõne leui⁹ eſt ſemel
deliquiſſe: ꝙꝫ centies. Nonne cele
riorem cõſequitur veniam ex ne=
ceſſitate deliquiſſe ꝙꝫ ex volupta=
te. hec ille. Ex quibus verbis ma
nifeſte apparet circunſtãtias pec=
catorum eſſe confitendas.

¶ Secundo probatur idem inten
tum tali ratiõe. Oẽ ſpeciale pctm̃
eſt ſpecialiter confitendum. Sed
circunſtantie interdũ mutãt ſpeciẽ
peccati et conſtituunt ſpeciale pec
catum igitur ſaltem tunc ſũt neceſ
ſario confitende.

B ¶ Ad euidentiam autem mi=
noris predicte notandũ conformi=
tẽr ad dominum. Petrum de Pa=
lude. iiij. ſenten. diſtinc. decima ſex
ta. q. iij. ꝙ circunſtantie ſunt in qui
tuplici differentia. Prime ſunt que
nichil faciunt ad rem: quia nec ag
grauant nec alleuiant. Et huius
generis ſunt ille que nos impor=
tant aliquam conuenientiam aut
diſconuenientiam ad rectam ra=
tionem: nec ex ſe nec ex ſuppoſi=
tione: ſicut furari cum dextera vl'
ſiniſtra manu. Confiteri autem
huiuſmodi circunſtantias non eſt
de neceſſitate: quinimmo ſuper=
fluum eſt. Secunde circunſtan=
tie ſunt que aleuiant quales. ſunt
ille que important: aliquam con=
uenientiam: vt facere malum bo=
na intentione: vt pote ſi quis fu=
retur vt det pauperi. Uel ſi quis
peccet per ignorantiam credens
bene facere. Tertie ſunt que ag=
grauant veruntamen non mu=
tant ſpeciem peccati: ſed tantum

aggrauant infra ſpeciem peccati
ſicut ille qui importat diſconue=
nientiã ad rectam rationem ex=
ſuppoſitione vt furari multũ gra
uius eſt ꝙ̃ furari parum. Et ſimili
ter ſi quis diu luſit ad chartas vl'
taxillos aut cũ magna delectatio
ne. Uel ſi commiſit adulteriũ ſeu
fornicationem ſimplicẽ cum ma
gna libidine. Aut ſi quis peccauit
nulla tentatione precedente ſed ꝓ
pria malitia ad hoc eum trahen=
te et ſic de aliis. Cõfiteri ꝗ̃ hmõi
circunſtantias aggrauantes infra
eandem ſpeciem peccati an ſit ne
ceſſe Reſpondet beatus Thomas
iiij. ſenten. diſtin. xvj. q. iij. articu.
ij. queſtiuncula. v. dicẽs circa hoc
eſſe duas opiniones. Prima eſt
dicentium neceſſe eſſe confiteri
omnes et ſingulas circunſtantias
que adunt aliquam notabilem ꝙ̃
titatem peccato et hoc de illis que
memorie occurrunt. Secunda o
pinio eſt dicentium non eſſe de ne=
ceſſitate ſed tantum de bene eſſe
⁊ de pfectione ſeu cõſilio confiteri
predictas circũſtãtias. ſed tñ illa
que ad aliud genus peccati tra=
hunt. Et hanc opinionem tenet
tanquam probabiliorem predict⁹
doctor ſanctus. Quarte circunſtã
tie ſunt que mutant ſpeciem pec=
cati ſed tamen non in infinitum vt
pote quando vtrunqꝫ peccatum
eſt veniale. Et tunc non eſt neceſ
ſe illas confiteri ſicut neqꝫ venia=
lia peccata. Quinte ſunt que ag=
grauant in infinitum et mutãt ſpe
ciem peccati: vtpote furari in lo
co ſacro. Item cognoſcere mulie
rem coniugatam vel ſanctimonia
lem aut germanam vel affinem vl'
prius cognitam a conſãguineo ſuo
vel contra naturaꝫ et huiuſmodi.
Et de talibus circunſtantiis dicũt
omnes doctores concorditer ꝙ ne
ceſſe eſt eas confiteri. Patet ergo
que circunſtantie ſunt de neceſſita
te confitende et que non et ſimilr
que tantum de bene eſſe.

¶ Tertio probatur principale in
tentum per figuram. Legitur enĩ
Geñ. quadrageſimo. iiij. ꝙ cũ fra
tres. Joſeph reuerſi fuiſſent de
Egypto ad patrem ſuum Jacob
cum frumentis: et omnia illa con
ſumpſiſſent dixit iterũ eis Jacob
vt adhuc ſemel redirent in egy=
ptum ad emendum vite neceſſa=
ria. Cui iudas. Denunciauit in=
quit nobis vir ille qui dominatur
in Egypto quod de cetero nõ vi=
debimus faciem eius niſi addure
rimus nobiſcum fratrem noſtrum
minimum ſcilicet Beniamin. Ad
propoſitum per Judam qui inter
pretatũr confitens recte deſigna=
tur ille qui vult confiteri. Joſeph
autem eſt chriſtus qui dicit Jude
id eſt confitenti quod non videbit
faciem ſuam in celo ſupple niſi ꝓ
rimum adduxerit coram ſacerdote
in confeſſione minimam circunſtã
tiam mutantem ſcilicet ſpeciẽ pec
cati, vt prius exemplificatũ eſt ſatꝫ
diffuſe.

¶ Et quia eſt queſtio de cir=
cunſtantiis peccatorum: et pre=
cipue de illis ſiue aut notabili=
ter aggrauant in eadeꝫ ſpecie pec
cati aut variant ſpeciem peccati
ideo videndum eſt que ſint huiuſ
modi circunſtantie. Sunt ergo
numero octo: que conſueuerunt
his verſibus deſignari.

¶ Quis quid. vbi per quos que

niens cur. quomodo. quando.
Quilibet hec ſeruet morbi medi=
camina dando.

¶ Prima igitur circunſtantia dicitũ
quis. Que quidem circuſtantia reſpi
cit conditionem perſone quantum
ad ſtatum etatem ſapientiam ordi
nem officium et huiuſmodi.
Nam quanto gradus altior: tanto
caſus ẽ periculoſior. ⁊ ingratitudo
maior. Item dicta circunſtantia quis
poteſt eſſe interrogatio de perſona
que tenetur confiteri vtpote dicẽ
do. Quis tenetur ad confeſſionem
ſacramentaleꝫ. Ad quod reſponde
tur ꝙ adultus qui ſcilicet hꝫ vſũ
rationis ſiue qui eſt doli capax et
qui poſt baptiſmũ mortaliter pec
cauit. Per adultum autem intelli
gitur non aliquis iuuenis tante: vl'
tante etatis ſed qui habet ſufficien
tem etatem ad cognoſcendum qd
iuſtum et quid iniuſtum contra le
gem dei et bonos mores. Et qui
prius interrogatus ordinate ſta=
tum percipit quid iuſtum ⁊ quid
iniuſtum in lege domini.
Hoc tamen citius perficitur in vno
iuuene ꝙ̃ in alio. Et ſic deſcribit a=
dultum Scotus ſuper. iiij. ſenten=
tia. Hoſtieñ. ait in ſumma ſua libro
quinto. titu. de peniten. ⁊ remiſſio.
ꝙ doli capax ſiue adultus dicitur
ille qui eſt proxim⁹ pubertati. Pu
bertas autem ſecundum eundem
ibidem. incipit in muliere in anno
duodecimo. In maſculo vero in
xiiij. anno Addit autem ꝙ quan=
do quis ſit doli capax in exteriora
vir prudens exiſtimabit. Dicit ta=
men dominus Anto. iij. parte ſum
me ſue. ꝙ aliqui volunt aſſignare
tempus determinatum confeſſiõis
quando ſcilicet primum obligat: di=
centes ꝙ illud eſt tempus ſeptem
annorum in quo paruuli iam vidẽ
tur doli capaces et attingere ali=
quo modo annos diſcretionis.
De quibus annis videtur intel=
ligi decretalis omnis vtriuſqꝫ ſe=
xus. extra de peniten. et remiſſi. cũ
dicit ꝙ omnis vtriuſqꝫ ſexus fide=
lis cũ ad annos diſcretionis vene
rit. ⁊c. Aliquando etiam dicti annĩ
diſcretionis in aliquibus anticipã
tur ante dictam etatem. Unde re=
fert Gregori. in dialogo ſub libro
quarto capitulo decimooctauo. de
quodam paruulo etatis quinqꝫ an
norum: qui cum blaphemaſſet no=
men domini ſubito aſſuerunt de=
mones teterrimi in quorũ preſen=
tia animam reddidit. De quo tan
dem concludit ibidem Gregori. di
cens ꝙ pater eius animam ipſius
negligens non paruulũ ſed pecca
torem gehenne ignibus nutriuit.
Patet ergo quis tenetur confi
teri.

¶ Secunda circunſtantia dicitur
quid ſupp. commiſſum eſt. an ſcili=
cet malum quia prohibitum: vel
malũ ex genere ſuo ⁊ ideo prohibi
tum quia malum. Item vtrũ mor
tale vel veniale. Item ly quid po=
teſt eſſe interrogatio: vt cum que=
ritur. Quid confitendum eſt. Ad
quod reſpondetur ꝙ mortale pec=
catum de quo confitens nunquam
fuit rite confeſſus ⁊ de quo poteſt
habere memoriam premiſſa diligẽ
ti inquiſitione: ſcilicet ſecũdum poſ
ſibilitatem humane fragilitatis.
Sed queritur quantam diligentiã
debet homo apponere in examinã
do ſeu perſcrutando conſcientiam.
ſuam.
Ad hoc reſpondet Scotus in. iiij.

ſententia. ꝙ tantam quantam apponeret vir prudens circa aliqđ multum arduum quod valde eum tangeret et valde diligeret. Modo conſtat ꝙ homines pro temporalibus arduis querunt diligentiſſime vias aptas: ⁊ amicos ⁊ quecūq; alia media. Igitur a fortiori in propoſito. Cum gaudio ergo debet homo facere immortalis victurus inquid idē doctor: quecūq; faceret pro differenda morte moriturus. Diuturna ergo deliberatio circa cōfeſſionem faciēda maxime habet locum in illis qui raro confitentur ⁊ groſſo modo viuunt quales ſunt homines mundani ⁊ rebus ſeculi dediti atq; implicati. De perſcrutatione autem facienda ante actualem confeſſionē. da exemplum de illo qui perdidit burſam ſuam: poſtea perſcrutatur vias per quas pertranſiuit loca que viſitauit: perſonas cum quibus habitauit et huiuſmodi. Nam per talem modum frequenter deuenit in noticiam loci ī quo dictā burſam pdidit. ⁊ ſic eā de facili īuenit. Applicatio eſt facilis.

¶ Tertia circunſtantia dicitur p quos: hoc eſt ſi cōfitens alios traxit ad peccatum ſiue induxit. Hoc enim eſt officium diabolicum. Qui ergo alios attraxit ad peccatum verbo ſeu exemplo male vite: debet de hoc confiteri: quia vt dicit Iſidorus. de ſummo bono libro tertio. capitulo trigeſimo octauo. Deteriores ſunt qui ſiue doctrinis ſiue exemplis vitam moreſq; corrumpunt bonorum: illis qui ſubſtantias aliorum; predaſque diripiunt. Hi enim ea que extra nos ſunt auferunt: corruptores vero morum proprie nos ipſos diripiunt quoniam diuitie iuſtorū ſūt mores eorū. Hec ille. propterea ſaluator Matthei. xviij. Dicit: q̄ ſcandalizauerit vnum de puſillis qui in eum credunt expedit ⁊c. Lubrici ergo viri qui induxerunt verbo tactu/ muneribus/ aut alijs vijs caſtas puellas aut mulieres ad actum nepharium de hoc habent confiteri. Similiter qui alios traxerunt ad ludos interdictos. Item qui ſtudioſe alios inebriari procurauerunt et huiuſmodi. Propterea hec circunſtantia per quos alio noīe vocatur inductiōis.

¶ Quarta circunſtantia dicitur q̄tiens ſupple quis peccauit et ſimiliter ſit aſſuetus ad tale vel tale vitium vel non. Conſtat enim ꝙ praua cōſuetudo non alleuiat peccatum ſed potius aggrauat ita eſt dicitur expreſſe vigeſimaquarta queſtione prima ſciſma. Et ſimiliter extra de conſuetudine. capitu. cum tanto. Quotiens ergo quis reiterat actum malum non ſolum exteriorem verum etiam interiorem totiens peccat diſtincto peccato. Et cum quis ī vna hora poſſit decies aut centies ſeu plus reiterari huiuſmodi actum interiorem malum; conſequens eſt dicere qđ homo poteſt mille peccata mortalia committere in vna die aut etiam hora et de quolibet habet confiteri ſi ſciat numerum. Quis ſi neſciat tunc ſufficit dicere quandam multitudinem eſtimatam vel eo circa aut dicere quod totiens et: tam frequenter reiterauit huiuſmodi actum interiorem malum: vt pote prauam voluntatem aut deſiderium qđ non poſſet hoc dinumerare et quod libenter hoc diceret ſi ſciret. Hoc tamen vltimum dictum intelligitur vbi confitens fecit quod in ſe fuit ad diſcutiendum et ſciendum huiuſmodi numerum. Alias ignorādo nō excuſat a pctō negligētie ⁊ omiſſionis.

¶ Quinta circunſtantia confitenda dicitur cur an ſcilicet ex infirmitate paſſione ignorantia / ſeu electione et plena deliberatione peccatum ſit commiſſum. Quia conſtat euidenter quod peccare ex electione: et certo propoſito grauius eſt multo q̄ ex paſſione vel ignorantia. Item qui furatus eſt debet dicere cur hoc fecit. Nā ſi ex cupiditate ſolum hoc grauius eſt multo quam ſi ex neceſſitate: et inopia. Et ſimiliter qui iniuriatus eſt verbo aut facto alteri debet dicere cur hoc fecit: quia ſi fuit aggreſſor: tunc grauius peccauit quam ſi iniuriam pro iniuria retorſiſſet. Et idem dicendum de percutiente alterum: aut de eo detrahente. Similiter qui fornicatꝰ eſt: aut adulteratus debet dicere confeſſori ſuo ſi ſollicitauerit eam quā cognouit: an fuerit ab ea ſollicitatus quia vnum eſt grauius altero. Item ſi ſeipſum prouocauerit ad libidinem et queſierit media peccandi eundo ad loca inhoneſta vel alias. Et huius ratio eſt q: q̄rere ex induſtria et propoſito occaſionem peccandi multum aggrauat peccatum.

¶ Sexta circunſtantia dicitur: quomodo ſcilicet commiſſum ſit peccatum. Sic tamen ſobrie de hoc loquendo quod non detur confeſſori occaſio ruine. Cognoſcere enim mulierem contra naturam: ſiue ſuam / ſiue alienam aut aggrauat peccatum aut mutat ſpeciē peccati: ⁊ ideo confitenda ē hmōi circunſtātia. Quod aūt aliquis occiderit aliū fuſte vł gladio nō eſt circunſtantia neceſſario confitenda quia non facit ad rem neq; enim auget peccatum neq; ſimiliter diminuit.

¶ Septima circunſtantia confitenda dicitur quando. Nam ingurgitari vino in die ieiunij vſq; ad hebreos eſt grauius multo quam alio die et ſignanter vbi factum eſt publicum: quia tunc generatur ſcandalum. Similiter qui peccat in die feſto ſiue luxuriando ſiue choreas ducendo/ ſiue quodcunque aliud prohibitum faciendo: ceteris paribus grauius peccat quam qui alio die et hoc propter circunſtantiam ſanctitatis diei feſti. Nam vt dicit Sanctus Auguſtinus/ſuper Iohannem tractatu tertio opus ſeruile quod interdicitur in die Sabbati non ſolum eſt opus manuale verum etiam opus peccati. de quo Chriſtus Iohannis octauo. Qui facit peccatum: ſeruus eſt peccati. Unde multi. Doctores Theologi dicunt quod plus violatur dies feſtus per commiſſionem alicuius quod eſt ex ſe malum quam per opus mechanicum quod non eſt ex ſe malum ſed tantum quia tali die prohibitum. Hinc Magiſter Alexander de halis in quarto ſententiarum diſtinctione decimaoctaua dicit ꝙ qui committit mortale peccatum in die feſto dupliciē peccat et incurrit reatum duorū mortalium peccatorum

per vnicum actum. Uerbi gratia
Qui fornicatur in die feſto: talis
facit contra duo precepta. Primo
contra illud: non Mechaberis.
Exodi. vigeſimo.

¶ Secundo contra illud: ſabbata
ſanctifices vbi ſupra. Et eidem in
dictũ ẽ de blaſphemia ⁊ periurio
mendacio pernicioſo detractione
et huiuſmodi. Propter quod ille
qui ſic peccat die feſto debet in cõ
feſſione exprimere talem circun=
ſtantiam vtpote dicendo. Fornica
tus ſum vel adulteratus vel ſimile
execat dies feſtos. Idem dic de il
lis qui die feſto vacant ludis pro=
hibitis. Inſuper quãto feſtum fue
rit celebrius tanto peccatum red
ditur grauius. Ceterum aggraua
tur peccatum ſi committatur tem
pore quo quis deberet intereſſe di
uinis. Hoc autem tangit illos q̃ du
rãtib⁹ diuinis vacant ludis char=
tarum palme chorearũ et hmõi et ſi=
milr inſpectores earum.

¶ Octaua circũſtãtia que omiſſa
fuit in ordine ſuo quia debebat eſ
ſe tertia dicitur vbi. Qui quidem
circunſtantia reſpicit locum ĩ quo
peccatum commiſſum eſt. Nam
percutere non ſubditum in loco ſa
cro eſt grauius quam alibi ſimile
facere. Similiter aliquid violen
ter aut furtiue auferre de loco ſa=
cro eſt grauius q̃ ſi de alio loco ſi
mile fieret. Item cognoſcere mu=
lierem in loco ſacro eſt deterius
q̃ in loco nõ ſacro. Unde propter
tales infamiam prophanatur: et
polluitur locus ſacer: preſertim
quando factum eſt notorium: ſe=
cus vbi eſt occultum. Patent er=
go octo circunſtãtie que ſunt mul
tum attendende ab his qui cupi-
unt bonam et perfectam facere cõ
feſſionem. Et ſic patet de tertio p̃n
cipali.

¶ Quarto principale intentum ꝓ
batur per ſimilitudinem de egro=
to qui ſi cupit mederi debet dice=
re medico et inde aperire genus
ĩfirmitatis ſue q̃tum ſit et cogno
ſcit et potiſſime vbi eſt occulta et i
am exprimendo locum et tempus
in quo languit et huiuſmodi. Ita
in propoſito dicendum de confitẽ
te in ordine ad confeſſorem qui ẽ
medic⁹ anime. Quia vt dicit Boe
tius de conſo. lib. j. proſa. v. Si o=
peram medicantis expectas opor
tet vt vulnus detegas tuum.

W ¶ Quinto ꝓbat idẽ exẽplo. Le
git ei in lib. q̃ intitulat vitas fratrũ
ordini nõ p̃dicatorũ q̃ fuit q̃daʒ iu
uenis nouitius in dicto ordine qui
cũ poſt matutinas fuiſſet confeſſus
in oratione ſe proſternens obdor
miuit. Et ecce in ſomnis videba=
tur ſibi quod audiret vocem dicẽ
tẽ ſibi. Uade ⁊ iterum rade caput
tuũ. Qui euigilãs interpretatus ẽ
q̃ iterum moneretur confiteri cir
cunſtantias peccatorum ſuorum
quas non ſatis expreſſerat. Pro=
pter quod accedens ad virum dei
dominicum qui adhuc ſuperſtes
erat et in eodem loco preſens: ple
ne illi confeſſus eſt. Quo facto ite
rum in oratione ſe proſternens ob
dormiuit vt prius. Et ecce videba
tur ſibi in ſomnis q̃ videret ange
lum domini de celo deſcendentem
et coronam auream ĩ manu ſua te
nentẽ. Qui appropinquãs impo=
ſuit eam capiti dicti fratris Cum=
q̃ ſuper hoc euigilaſſet multum
conſolatum ſe inuenit gratias agẽs
deo. Patet ergo ex dictis qualiter
cõfeſſio debet eſſe circũſtãtionata.

¶ Capitulum. ix. de diſcretiõe ha
benda in confeſſione.

CONfiteor tibi dñe pater celi
⁊ terre. Mathe. xj.

¶ Quarta conditio bone cõfeſſio
nis deſignata p q̃rtã lrãm alpha=
beticam dr̃ diſcretiõis. Nõ ei ſatis
eſt confiteri niſi hoc diſcrete fiat
volens ergo recte confiteri debet
habere diſcretionem in ordine ad
ſe ⁊ ad illum cui confiteri vult.

A ¶ Prio q̃dẽ ĩ ordĩe ad ſe vt. ſ. cũ
maiori verecũdia dolore et graui
tate premittat grauiora pctã q̃ re
colit ſe commiſiſſe. Scdõ in ordĩe
ad illum cui vult cõfiteri. ſ. q̃rẽdo
diſcretum prudẽtẽ ſciẽtificũ ⁊ mo
rigeratum ꝯfeſſorẽ q̃ habeat tria
ſcʒ ſacrarũ lrãrũ peritiã q̃tũ ſup=
ple pertinet ad officium illud. Itẽ
clauium executionẽ ⁊ morũ hone
ſtatem. Q̃ʒ ergo cõfeſſio d̃beat fie
ri tali confeſſori probatur quinq̃
modis: videlicet.

Auctoritate.
Ratione.
Figura.
Similitudine.
Exemplo.

¶ Primo quidẽ auctoritate. Undẽ
de pe. di. vj. Qui vult cõfiteri dr̃ ſic
Qui vult confiteri querat ſacer=
dotem ſcientẽ ligare ⁊ ſoluere: ne
ſi cecus cecum ducat ambo in fo=
ueam cadant item Eccli. iiij. ꝯſulit
ſpũſſanctus debite cõfiteri volen=
ti dicens. Nõ ſubijcias te oĩ hoĩ ꝓ
pctõ. Ecce primũ. ſ. q̃ eligendus eſt
confeſſor hñs litterarũ peritiam.
Scdm aũt. ſ. q̃ debeat eligi con=
feſſor qui habeat clauiũ executio
nem patʒ p illud q̃ habetur extra
de iudicijs, c. at ſi clerici vbi dr̃ q̃
ſnĩa a non ſuo iudice lata non tenʒ
Si ei vnus mercator Ebroicẽñ.
faceret citari aliũ mercatorẽ Ro=
thomageñ. coram officiali Ebroy=
ceñ. dictuſq̃ officialis in illum pro
ferret ſniam hmõi ſnĩa nullius eſ=
ſet roboris q̃ a ñ ſuo iudice lata.
Sic in foro conſcie oꝫ q̃ abſolu=
tio ſacramentalis q̃ dat in fine cõ
feſſionis ꝓferat a iudice confiten
tis ⁊ q̃ habet claues iuriſdictiõis
in eum: quicũq̃ ſit ille ſiue cura=
tus aut epĩs ſiue pniarius eius: ſi
ue religioſus priuilegiatus et a iu
re auctorizatus. Tertium vero vi
delʒ q̃ debeat eligi cõfeſſor qui ha
beat morum honeſtatem patet p
illud q̃ ſcribitur de peni. diſt. vj. q̃
vult confiteri vbi dicitur q̃ q̃ con
fiteri vult meliori ſacerdoti q̃ põt
confiteatur. Quis enim verecũde
poſſet ꝯfiteri d̃ fornicatiõe ſua vni
ꝯcubinario. Quis ebrietatẽ ſ cctãs
⁊ ieiunia eccleſie paſſiʒ infringẽs
poſſet cum timore ⁊ reuerentia cõ
fiteri ſacerdoti talib⁹ dedito. Idẽ
dic de aſſueto ad ludos. Idem ad
ad iuramẽta ⁊ ſimilia ⁊c.

¶ Secundo probatur intentum
ratione ſic. Magis ac diligentius
ſubueniẽdum ẽ ſaluti aĩe q̃ corpo
ris pro quanto aĩa eſt pluſq̃ cor=
pus. Sed ſic eſt q̃ egrotus querit
peritum medicum igitur ⁊ qui cõ
fiteri vult: debʒ q̃rere peritũ ⁊ bo=
num confeſſorem. Hoc tñ ĩtelligen
dum eſt q̃n in optione ſua eſt eli=
gere quẽcũq̃ voluerit ſicut patet
in locis in quibus ſunt generales
indulgentie vel vbi quis habet in
dultum apoſtolicum virtute cui⁹
poteſt ſibi eligere confeſſorem ido
neum ſecularem: aut regularem
Aut ſimiliter vbi ſunt duo curati

in auctoritate pares vel plures vi
carij ſicut in magnis parochijs ꝓ=
pter multitudinē populi quē vnus
ſolus non ſufficit audire.

¶ Tertio idem probatur per fi=
gurā. Legit͂ ei Deutero. xvij. ꝙ ex
ordinatiōe dn̄i vbi erat aliqḋ ābi
guū īter ſāguinē ⁊ ſāguinē. i. i cau
ſa criminali ⁊ ſimiliter inter leprā
⁊ leprā q̇ ad alios caſus ciuiles tūc
recurrendū erat ad iudicē q̇ illo tē
pore iudicabat ⁊ ad ſacerdotes le
uitici generis q̄ꝝ iudiciū ſequen
dum erat nec poſtea licebat decli
nare ad dexteram vel ad ſiniſtram
Ad propoſitum iudex populi eſt
Papa vel epiſcopus. Sacerdotes
leuitici generis ſunt inferiores p̄=
lati. Ubi ergo ille qui vult confi
teri habet in ſe aliquod ambigu=
um ſeu aliquem caſum obſcurum
et infucatum ſeu difficilem: tunc
debet accedere ad gn̄alē iudicē p̄
dictum ſiue ad ei⁹ pn̄iarium: aut
ad ſacerdotes inferiores dummo
do habeāt iuriſdictionē. Q̄z ſi ſint
plures qui fungantur eadem au=
ctoritate: vt patet in caſibus pre
miſſis tunc de multis debet elige
re meliorem et peritiorem ſuo iu
dicio huius aūt cōtrariū faciūt nō
nulli groſſi vſurarij adulteri noto
rij raptores et oppreſſores paupe
rum qui habent confeſſores ſuos
deus ſcit qualeſquos etiā non di
mitterent pro magnis ⁊ doctis vi
ris. Tales etiam ſunt quedam bi=
gote mulieres q̄b⁹ nō ſufficiūt pro
prij curati aut eoꝝ vicarij ſꝫ volūt
habere peculiares cōfeſſores quos
interdum ſecum ducunt ad via=
gia et peregrinationes vtinam ſi=
ne dei offenſa ſed de hoc hacten⁹.

¶ Quarto probatur idē intentum
tali ſimilitudine. Uidemus enim
qḋ qui habent cauſam coram iu=
dice ſeculari aut eccleſiaſtico eli=
gūt ſibi peritiorem ſuo iudicio ad
uocatū aut ꝓcuratorē q̇ negotia
eorū fideliter ptractet. Nec tales
vellent ſcienter committere ma=
teriam ſuam alicui ignaro aut mi
nus perito. A fortiori q̇ vult con=
fiteri non debet cōmitere factum
cōſitētie ſue paſſim et indifferēter
cuilꝫ ſed tantuꝫ pbr̄o ꝓbato et q̇
habeat tria que prius dicta ſunt.
Et quanto quis eſt imperitior et
habet caſus difficiliores tanto dili
gentius dꝫ q̄rere peritiorē ꝯfeſſorē.
Alias exponit ſe maximo diſcrimi.

B ¶ Uerbi gr̄a Aliqs accedit
ad ſimplicem et illiteratū confeſſo
rem confeſſionis gratia dicens ei
Domine bene verum eſt ꝙ anteq̄
intrarem matrimonium cognoui
ſemel vel plures quandam mulie
rem. Sed per dei gratiam dimiſi
illam: et hoc malo alias confeſſus
ſum. Ueruntamen poſtmoduꝫ cō=
traxi cū quadam alia cū qua ſteti
per plures annos. Succeſſu autē
temporis cognoui ꝙ eſſet ſoror vl
cognata prioris. Quid vobis vi=
detur de caſu iſto. Certe dicit idio
ta ſacerdos: male feciſtis cogno=
ſcēdo priorem: ſed nō video quin
poſſitis ſtare cuꝫ illa ſicut modo ha=
betis. Quo audito cum ea manet
vſqꝫ ad mortem non formans in=
de ſibi cōſcientiā de peccato. Q̄z
ſi queſiuiſſet diſcretū ⁊ doctū con
feſſorē: ſtatim dixiſſet illi matrimo=
nium nullum eſſe ꝓꝑ impedimen=
tū affinitatis: vt patet extra de eo
qui cognouit conſanguineam vxo
ris ſue. capi. fraternitati. Item ca
pi. ex litteris. in q̄bus quidē capi
tulis expꝛeſſe dicitur ꝙ affinitas im
pedit matrimonium. Affinitas aūt nō
ſolum ꝯtrahitur ꝑ copulam coniu
galem et licitam verumetiam per
fornicariam et quamcunqꝫ illicitā.

¶ Similiter pone caſum ꝙ aliqs
cōfiteatur illiterato preſbytero in
hunc modum. Domine bene verū
eſt ꝙ manutenui vxorē vicini mei
per annum vel plus etiam dedi ſi=
bi fidem et ipſa mihi ꝙ ſi vir ſuus
primo moreretur ego ducerem eā
in vxorem caſus autem ita accidit
ꝙ vir eius mortu⁹ eſt. Quo viſo cō
ſiderans promiſſionem illi factam
⁊ cum eſſem liber contraxi cum ea
⁊ iam multo tempore ſtetimus pa
riter ⁊ habemus pulchras proles
Quid vobis videtur de iſto caſu.
Certe ſunt mille idiote confeſſo=
res in mundo qui parum ponde=
rarent caſum iſtum preter adulte=
rium precedens nuptias. Et tamē
confeſſor litteratus ſtatim reſpon=
debit et dicet matrimonium nullū
eſſe eo ꝙ eccleſia illegitimat tales
perſonas ad ſimul contrahendum
⁊ hoc ne exiſtentes in matrimonio
ſint faciles ad intoxicanduꝫ vl' oc
cidendū coniuges ſuas. Unde ex=
tra de illo qui duxit in matrimoni
um quam polluit per adulterium
ca. vlti. quod incipit. Si quis vxo
re: dicitur quod ſi quis cognoue=
rit mulierem viuente eius marito
cum promiſſione de contrahēdo cū
ea poſt mortem dicti mariti: ſi eo
mortuo adulter contrahat cum ea
contractus nullus eſt nec poteſt eē
vxor ſua. Uidetur tamen ꝙ ſup hoc
impedimento poſſit papa diſpenſa
re: ſicut et interdixit huiuſmodi cō
tractum. Illius enim eſt diſpenſa=
re ſup aliquo ſtatuto cui⁹ ē ꝯdere.

¶ Preterea ſi quis confiteatur ali
cui ſimplici ſacerdoti dicens ſe co
gnouiſſe matrem aut ſororem vel
cognatam vxoris ſue poſtq̄ cum
ea contraxit forte reſpondebit ꝙ
in hoc male fecit q2 inceſtuoſ⁹ fu=
it impoſita quoqꝫ pn̄ia dimittet eū
ſic abire. Et tamen ſi talis q̄ſiuiſ=
ſet doctum confeſſoreꝫ. ille dixiſſet
ei ꝙ amodo i penaꝫ talis inceſtus
perdidit ius petendi debitum ab
vxore ſua tenetur tamen illi exi=
genti reddere debitum eo ꝙ non
amiſit ius ſuum in corpus viri ſui
propter culpam eius. Dicit tn̄ de
Palu. in. iiij. ſen. diſt. xxxiiij. ꝙ epi
ſcopus poteſt diſpenſare cum tali
ſuper petitione debiti. Et ideo cō
ſulendum eſſet ei vt adiret epiſco
pum pro predicta diſpenſatione: ⁊
hoc propter periculum cohabita=
tionis cum vxore ſua in exigendo
debitum quodcunqꝫ. Patꝫ ergo q̄n
tum obeſſe poteſt ſaluti ſcienter cō
fiteri preſbytero illiterato. Et ꝑ
oppoſitum quantum prodeſt con
fiteri diſcreto ⁊ litterato. Et ſic pa
tet de quarto.

¶ Quinto probatur idem inten=
tum exemplo. Legitur enim i ſpe
culo exemplorum diſt. vj. de quo=
dam iuuene qui ingreſſus religio
nē: et profeſſus poſtmodū ſuadēte
diabolo apoſtatauit: atqꝫ latrūcu=
lis ⁊ exploratorib⁹ viarū ſe ꝯiūxit:
quos i breui ioi malitia ⁊ crudeli
tate ſupauit. Tādē armiger fact⁹
die quodā in obſidione cuiuſdam
caſtri grauiter vulneratus fuit.
Quod enim cernentes et conſoda
les ſui ceperunt eum monere de
confeſſione facienda.
Quibus ille ait. Et quid mihi nūc
prodeſſet confiteri: qui tot et tāta

ſcelera perpetraui vtpote apoſta-
tando a religione cū tñ iam eſſem
profeſſus et in ſacris ordinib⁹ con-
ſtitutus. Itē tot mercatores et trā
ſeuntes iugulando ⁊ ſpoliando: et
huiuſmodi. Ad quē illi. Certe cha
riſſime ſocie maior eſt dei pietas
⁊ miſericordia ꝙ̄ tua iniquitas.
Quibus auditis iuſſit preſbyter in
aduocari ſed in mala hora aduoca
uerunt quendam idiotam ſacerdo
tem qui audita eius confeſſione de
negauit ſibi abſolutionis beneficiū
ꝓpter horrorem ſuorum ſcelerum.
Et ille. Certe male agitis mecum
in tali neceſſitate conſtituto. Ego
enim aliqñ legi illd' Ezechie. xviij.
In quacunqꝫ hora ingemuerit pec
cator ⁊c. Ex quo ergo nō vultis me
penitentem et contritum abſolue-
re peto humiliter a domino deo ꝗ
eſt ſummus ſacerdos abſolui: ⁊ ta
xo mihi penitentiam vez ſtare duo
bus mille annis ī purgatorio. Quo
dicto ſtatim vltimuz exhalauit ſpi
ritum Nec multopoſt apparuit:
cuidā de amicis ſuis dicens ꝙ erat
in purgatorio. Et ideo pro eo ora
ret. Ex hac hiſtoria patet indiſcre-
tio indoctorum confeſſorū ⁊ pericu
lum imminens his qui ſcienter ta
libus confitentur. Queratur ḡ di-
ſcretus ⁊ litteratus confeſſor, ⁊ aga
tur ſcd̄m conſilium eius. Nam tali
per maxime parere debet confitēs
vt poſtea dicetur.

Capitulum decimum de mala erubeſcentia vitanda in cōfeſſione.

Confiteor tibi domine pater
celi et terre. Matthei. xi.
Quinta conditio bone confeſſio
nis deſignata per quintam litteram
alphabeticam dicitur erubeſcētie

Pro quo notādū ꝙ duplex eſt eru
beſcentia. prima eſt que precedit
confeſſionem et que frequenter im
pedit ne quis clare ⁊ nude confitea
tur. Secunda vero eſt que conco-
mitatur ipſam confeſſionem. Su-
perpoſita ergo hac diſtinctione cō
ſequenter ponende ſunt due veri-
tates per modum duarum conclu
ſionum.

A Prima igitur veritas. Sum
mopere vitanda eſt erubeſcentia
que confeſſionis integritatem im-
pedit. probatur hec veritas multi
pliciter videlicet.
Auctoritate.
Ratione.
Figura.
Similitudine.
Exemplo.

Primo quidem auctoritate que
ſcribitur de pe. diſt. v. conſideret
vbi ſic legitur Caueat ſic peccator
ne verecundia ductus diuidat apō
ſe confeſſionez: vt diuerſa diuerſis
velit manifeſtare ſacerdotibus.
Iſtud decretum ſumitur ex Aug.
lib. de vera ⁊ falſa penitentia. cap.
xv. Unde idem Aug. eo. lib. c. xix.
ſic ait. Nullus erubeſcat ꝯfiteri pec
ta pctōꝝ. Si enī ſacerdos peccata
nō hret, erubeſcere poſſet qui pctā
ſua ei māifeſtaret hec ille. Itē idē
lib. de viſitatione infirmoꝝ. ca. ij.
Non te inquit pudeat coram vno
dicere quod te non puduit forſitan
coram multis et cum multis face-
re Nam humanū eſt peccare chri
ſtianum a peccato deſiſtere: ſed dia
bolicum eſt perſeuerare.
Ergo facinora que grauius men-
tem exarcebant confeſſori tuo ma-
nifeſta nihil obſcurum dicens cul-
pam nullis ambagibus inuoluens

nullis circuitionibus quod verū
eſt operiens. hec ille. Item idem
ad fratres in eremo ſermo. iij. qui
intitulatur de confeſſione peccato
rum dicit ſic. Deprecor te o homo
vt confiteri non paueas.
Frequenter enim diabolus cor
tuum aſtringit ne confitearis di-
cens. Quomodo confitebor hec
⁊ illa. O homo qñcunqꝫ hoc per-
ſenſeris diaboli tentationem eſſe
non dubites quin cupit te nequi-
ter aſtringere vt in peccatis tuis
permaneas. Nolite ergo timere
confiteri peccata veſtra fratres
Nam illud quod per confeſſionez
ſcio minus ſcio quam illud quod
neſcio hec ibi. Itē Chriſo. in quo
dam ſermone. O peccator cur con
funderis dicere quod non ꝯfuſus
es perpetrare. Cur vereris dño
indicare quod ipſo preſente non
veritus es committere. Nūquid
eum ignorare que fecimus putas
niſi nobis confitentibus diſcat. pe
ius certe eſt confiteri nolle quam
legem contemnere. peius eſt dei
offenſam ſatiſfactione nolle placa
re ꝙ peccando dei bonitatem of-
fendere. Deniqꝫ niniuite confi-
tentur ⁊ viuūt. Sodomite obdu
rantur et pereunt. Filij iſrael quo
tiens peccant hoſtibus traduntur
Quotiens ſe peccaſſe confitentur
de ipſorum manibus liberantur
hec ille Preterea Gregori⁹. li. viij.
moral. capi. xv. exponens illud ver
bum Job. vij. Nō parcam ori meo
dicitꝙ ille ori ſuo non parcit qui cō
fiteri malum quod fecit non eru-
beſcit. Patet ergo intētum probas
multiplici auctoritate.
Secundo idem intentum pro-
batur ratione tali. De duobus ma

lis minus eſt eligendum. Ex pre-
ſertim vbi eſt queſtio de malis pe
ne. Sic eſt autem ꝙ erubeſcentia
coram confeſſore qui nullo pacto
poteſt loqui de malo ſibi in con-
feſſione detecto eſt multo minor
etiam infinities ꝙ̄ erubeſcentia
illa mirabilis et inexcogitabilis
quam patienter in diſtricto gene
rali iudicio coram omnibus ange
lis ⁊ demonibus ac hominib⁹ vni
uerſis electis ⁊ reprobis hi qui e
rubuerunt in preſenti coram vnico
ſacerdote inconclaui confiteri igi
tur prima erubeſcētia nullo pacto
debz quēcūqꝫ peccatorē a ꝯfeſſiōe
ſcelerum ſuorum retardare.
Tertio probatur idem per fi-
guram. Legitur enim Gen. iij. ꝙ
poſtꝙ adam peccauit in paradi-
ſo terreſtri: mox ad eum venit do
minus quaſi moniturus eum: vt
clare confiteretur peccatum ſuum
Ipſe autem abſcondit ſe. Quem
cum vocaſſet dominus: et inter-
rogaſſet cur ſe abſcondiſſet: ait.
Domine audiui vocem tuam et ti
mui ſupple venire ad te humili-
ter et recognoſcere culpam meam
eo quod nudus eſſem et propter
hoc verebar cōparere corā te. Ad
propoſitum per Adam intelligi-
tur quilibet: peccator qui poſtꝙ
deum offendit frequenter confun
ditur intra ſe manifeſtare nudita-
tem ſuam: id eſt clare confiteri
ſacerdoti ignominiaz ſuam ꝗuis
dñs eum aduocet ad hoc ꝑ ſacram
ſcripturaz ⁊ per ora ꝓdicatoꝝ. Si
talis eſt bene fatuus. Tum qꝛ de
melius ſit peccatum ſuum ꝙ̄ ip-
ſemet vt dictum eſt. Tum quia ſi
confiteatur illud nullo pacto pote
ris illō probare ſacerdos. Tū qꝛ

confeſſor eſt forte eo deterior aut ſi bonus: nichilominus forte aliquod audiuit deteriora ⁊ viliora. tñ qr ſi et verecũdia retardet a cõfeſſione. Tãdẽ nolit velit pctm̃ ſuũ in finali iudicio cunctis manifeſtabitur: ſicut ex multis paſſibus ſacre ſcripture patet vt eſt illud. Naum. iij. Reuelabo pudenda tua in facie tua: et reuelabo gentibus nuditatem tuam: et regnis ignominiam tuam. Item prouerbiorũ. xxviij. Qui abſcondit ſcelera ſua non dirigetur ſupple in celum: ſed potius in infernum. Item hiere. xx. Confundentur confuſione vehementi: quia nõ intellexerunt opprobrium quod nulla obliuione delebitur. Unde ad conſummationem omnium horum facit illud quod dixit dominus ad Dauid p Nathan prophetam: poſtq̃. ſ. perpetrauit adulterium cũ Berſabee et poſtmodum in dolo occidi fecit virum ſuum Uriã. Tu inquit feciſti abſcondite: ego vero faciã verbum iſtud in cõſpectu oĩs iſrael: et in cõſpectu ſolis huius. ij. Reg. xij. Ecce q̃ malum eſt abſcondere peccatum ſuum preſertim in confeſſione. Propterea ſapiens. Eccli. iiij. admonet gratioſe vnũquemq; peccatorem non erubeſcere confiteri peccatuz dicẽs. Fili pro anima tua non confundaris dicere verum.
Eſt enim confuſio adducens pctm̃ vtpote illa que impedit verã confeſſionem de qua hic loquimur.
Et eſt confuſio adducens gratiam ⁊ gloriã q. ſ. cõcomitatur cõfeſſionẽ de qua dicetur in ſequenti veritate. Et ſic patet de tertio principali.
¶ Quarto pbat̃ intẽtũ ſimilitudine tali. Si eñ eger patiatur occultam infirmitatẽ quã pre horrore ⁊ abominatione illius erubeſcat oſtendere medico aut cirurgico. forte in tantum augebitur et invaleſcet ꝙ in breui morietur. Da exẽplũ de illo qui patit̃ cancrum in partibus pudendis: aut ignem ſacrum in aliqua occulta parte ſui corporis quem non audet medico ſeu cirurgico palam facere tamẽ ppter humanã verecundiam: tum quia timet ſectionem ſiue cauterizationem illius membri. Ita ſuo modo dicendum eſt de illo qui erubeſcit diſcooperire peccatum ſuuz medico anime in confeſſione. Cum tñ dicat Boetius de conſo. libro. j. proſa. iiij. Si operam medicantis expectas. ⁊c.

B ¶ Quinto idem ppoſitum pbatur exemplo tali. Legitur enim in ſpeculo exemplorũ diſti. iij. de quadã matrona que ppter bona opera q̃ faciebat ſanctiſſima ab omnibus exiſtimabatur. Naz duras abſtinentias faciebat: aſperrimum cilicium ſuper nudam carnẽ deferebat: ſepe in pane ⁊ aqua ieiunabat largas elemoſinas hincinde faciebat eccl'ias aſſidue viſitabat orõni vacabat: atq; frequẽter cõfitebat̃. Uerũ tñ nũq; auſa fuit pre verecũdia cõfiteri quoddã ſcelus per eã in iuuenili etate commiſſum niſi in generali: vtpote dicendo ſuis confeſſoribus. Cõfiteor etiam deo et vobis de omnib9 peccatis meis que vnq̃ commiſi ex quo cepi habere vſum rationis. Sicq; credebat deum placare vna cum prioribus bonis de quibus dictum eſt: et lachrymis quas inceſſanter emittebat. Mira res.
Nã cũ poſt trãſitũ vite hui9 pararetur ipſius exequie multis aſtantibus reuixit ⁊ ſubito ſolutis ligamentis veſtibus ſuis iteruz induta fuit. Quibus diligenter pactis illa quaſi de graui ſomno ſurgẽs aſtãtib9 ait. Nolite chariſſimi timere. Uere enim mortua eram ſed ad preces beatiſſime virginis Marie cui ſemper a iuuenili etate deuota extiti reuixi, que alias damnata eraz eo ꝙ quadam humana ſeu potius diabolica verecundia ſeducta erubui ſemper confiteri quoddã grauiſſimum peccatum. Ite ergo ⁊ cito queratis ſacerdotez. Cũq; illic veniſſet curatus: ⁊ illa eidem cum maximis ſuſpirijs et ſingultibus confeſſa fuiſſet: tandem beneficio abſolutiõis percepto gratias agẽs deo ⁊ btĩſſime matri ſue vale quoq; faciens filijs et filiabus ſuis: atq; vniuerſe aſſiſtentie ſeipſam ad feretrum reclinauit. Et muniens ſe ſigno crucis atq; dicens. In manus tuas dñe. ⁊c. ſpiritum: iterum ſe glorioſe domino reddidit. Ex his omnibus patz q̃ malum eſt taliter erubeſcere de peccato vt non confiteat̃. Et ſic patet de mala erubeſcentia ꝯfeſſionez precedente atq; eam impediente.

¶ Capitulum. xj. de bona erubeſcentia habenda in confeſſione.

Confiteor tibi domine pater celi et terre. Matthei. xj.

¶ Dicto de erubeſcẽtia mala ⁊ vitioſa que impedit confeſſionez conſequenter dicendum eſt de erubeſcentia bona que iuuat ipſam confeſſionẽ atq; eam concomitatur de qua ponitur talis concluſio ſiue veritas ſecunda in ordine ad precedentẽ.

A ¶ Erubeſcere debet omnis confitens in narrando ſua peccata corã preſbytero. Probatur hec veritas quintupliciter ſcilicet.
Auctoritate
Ratione
Figura
Similitudine
Exemplo

¶ Primo quidem auctoritate Ambro. qui li. ij. de pnĩa. c. j. dicit ſic. Pudor eſt vt vnuſquiſq; crimina ſua prodat. Sed pudor ille agrum ipſius confitentis arat. Spinas tollit perpetuas ſentes amputat fructus adolet quos in te mortuos eſſe credebas hec ille cuius vltimum dictum refertur ad opera meritoria mortificata quidez per peccatum: ſed viuificata per ſequẽtem confeſſionem veram et cuz pudore factam. Et hic eſt prim9 fructus confeſſionis cum erubeſcentia facte. Tangit autẽ et alios fructus dicte erubeſcentie ipſe Ambr. in dicta auctoritate quos quiſq; poteſt luculenter perpendere.

B ¶ Sed preter hos habet et alios fructus confeſſio cum erubeſcentia facta Primus eſt mitigatio ire diuine erga confitentem. Nam vt dicit idem Ambro. vbi ſ. capit. ix. mitigat iudicẽ pudor reorum et per oppoſitum excitat eundem penitentis denegantium. Secundus fructus eſt diminutio pene et ſatiſfactionis. Unde Auguſti. de vera et falſa penitentia lib. ſecundo. capitulo decimo. Et ſimiliter recitat̃ in decretis de pe. di. j. quem penitet dicit ſic. Qui p vos peccaſti, p vos erubeſcatis. Erubeſcẽtia eñ ipſa partem habet remiſſionis. Item idem vbi ſupra. Multũ ſatiſfactionis abſtulit q erubeſcẽ

cie dominans: nihil eorum que cō=
miſit nuncio dei denegauit.
Et poſt pauca laborat inquit mens
patiendo erubeſcentiam. Et quoni=
am verecundia magna eſt pena. q̄
in confeſſione erubeſcit: pro chri=
ſto fit dignus miſericordia. Un=
de patet ꝙ quanto pluribus confi=
tetur in ſpe venie turpitudinem
ſui criminis: tanto facilius conſe
quitur miſericordiam remiſſionis
Hec ille.

¶ Tertie fructus verecūdie cōfeſ
ſionis eſt adeptio gratie dei in p̄=
ſenti et glorie in futuro. Et de vtro
ꝙ ſcribitur. Eccli. iiij. Eſt inquit ſa
piens confuſio adducens gratiam
ꝛ gloriam.

¶ Secundo probatur idem quod
prius tali ratione. Quilibet men=
tis compos naturaliter erubeſcit
de infamia. Ergo de maiori infa=
mia magis erubeſcendum eſt. Et
de maxima maxime: iuxta illaꝫ ma
ximam topicam. Si ſimpliciter ad
ſimpliciter ita magis. ꝛc.
Sed nulla eſt infamia in mundo
iſto qualis eſt infamia peccati.
Ergo de illa maxime debet eru=
beſcere confitens. Minor patet per
illud Naum. iij. Omnis qui vide-
rit te: reſiliet a te. Nam qui diligē
ter oculo cordis et mentis bene cō
ſideraret infamiam et abominatio
nem que eſt in peccato preeligeret
intrare fornacem: ignis etiam in=
fernalis q̄ꝫ per momentum ſuſtine
re infamiam et feditatem peccati
hoc autem patet ex dictis Augu. q̄
in li. de decē cordis dicit ſic. Heu
peccatum nomen horrendum res
deteſtabilis nullo modo compara=
bilis. Mors ꝛ tormenta quelibꝫ tm̄
ſunt: ꝛ in ſe feda nō ſunt: q̄a ordina=
ta ſunt. Peccatum autem habet in
ſe feditatem ſuam ꝛ cum hoc tra=
hit ſecum eternam infelicitatem.
Meli⁹ ergo eſſet eligere tormentū
quod per ſe feditatē eternam nō at
trahit q̄ꝫ peccatum quod cum ſua
feditate dolores eternos ingit. Et
certe omnis feditas peccati ipa ſo
la plus eſt. Magis eſt ergo vitan=
da pcti feditas q̄ꝫ quilibet tormen=
torum immanitas. Hec ille. Pꝫ er=
go q̄ꝫ bn̄ dictū eſt per Naū prophe
tam in horrorē ꝛ abominationem
pcti omnis qui viderit te ꝛc.

¶ Tertio probatur idē intentum
per figuram legitur em̄ Luc. vij.
de peccatrice magdalena: ꝙ cū ac=
ceſſiſſet ad chriſtuꝫ in domo Simo
nis leproſi ſtetit retro ſecus pedes
ipſius ſedentis ad menſam. Ad ꝓ
poſitum per mariam que interpre
tatur vno modo valde amara deſi
gnatur penitens qui debet valde
eſſe amarus per cordis cōtritiones
et lachrymarum ꝯfuſiones. Et q̄ꝫad
modum Maria magdalena: quia
valde erubeſcebat intus in ſemet=
ipſa nihil putauit eſſe quod vere=
cundaret foris. Ita ꝛ omnis confi=
tens in ſemetipſo erubeſcere debet
ſic non tamen ꝙ propterea timeat
palam facere reatum cōfeſſori ſuo
vicario xp̄i. Quo vbi fecerit ineui
tabiliter dicet illi chriſtus in ſecre
to mentis ſue quod interius ꝛ exte
rius dixit penitēte magdalene. Re
mittuntur tibi peccata. vbi ſupra.

¶ Quarto probatur idem per ſi=
militudinem de muliere ſub men
ſa. De qua dicit Solinus: quod
niſi fuerit aliquid impediens ſem
per inuenitur: ſiue ſupernatan=
do aquis: ſiue in fundo aquarum
ipſarum facie verſa ad fundum

hmōi aquarū: ꝛ hoc ad verecun=
diā ſui ſexus occultanda. Huius
autē contrariū inuenitur de viro
vt dicit idem Solinus. Itē natu=
ra ꝓuidit aīalibus de pilis ꝛ cau
dis. Et ſilr̄ auibus de plumis ad
cooperiendum verenda ſua ne ap
pareant. Inſuper videm⁹ ꝙ cat⁹
naturaliter abſcōdit ſtercora ſua
in cineribus aut pulueribꝰ ne fe
teant. Ex quibus oīb⁹ ſimilitu=
dinibus poſſum⁹ elicere q̄ꝫ hone=
ſtū ſit ꝛ ſalubre in confeſſione eru
beſcentiā habere. Nō quidē que
ipſam confeſſionē anteceatd ab ea
retrahendo ſed que ipſam conco
mitatur vt prius dictum eſt. Et ꝓ
pter hoc: vt ſit maior erubeſcen=
tia in confitente non expedit mul
tum ꝙ ſacerdos illam mulierem
audiat de confeſſione cuꝫ qua pec
cauit: ſed debet eam ad aliuꝫ mit
tere. Et certe multi curati et curā
animarum habentes ſunt ſatis vſi
tati hoc facere. Naꝫ in hebdoma
da ſancta ſolent tales inſolentes
ſacerdotes ſibi mutuo tranſmit=
tere concubinas ſuas ratione ſa=
cramentorum percipiendorū: vi=
delicet confeſſionis ꝛ altaris qua
ſi reddentes meritum pro merito
Dicunt tamen doctores ꝙ ſi q̄s
audiat de confeſſione illam cum
qua peccauit. valet confeſſio. ſi ce
tera ponātur. Ratio autem quare
primum magis expedit q̄ꝫ ſecun=
dū: eſt q2 non eſt veriſimile ꝙ ta=
lis mulier erubeſceret confitēdo
illi cum quo peccauit. Quinimmo
periculoſum eſt illi confiteri: quia
ſic de facili poſſet vterq̄ꝫ inflam=
mare ardore libidinis ex narra=
ratione commiſſaruꝫ inter ſe tur
pitudinū. Inſuꝑ vt ſit maior eru=
beſcentia in confeſſione dicunt do
ctores non eſſe bonum nec hone=
ſtum vt q̄s vir aut mulier ſit nimi
tū familiaris confeſſori ſuo. Nam
ex tali familiaritate nata ē remit
ti erubeſcentia in confeſſione ha=
bēdo. Hoc autē et contra multas
bigotas mulieres q̄ habent ele=
ctos confeſſores familiariſſimos:
ita vt plerūq̄ꝫ ſiue an̄ ſiue poſt con
feſſionem videantur corridere cō
cachinari cōfabulari ꝛ hmōi fami
liaritatis ſigna ſibi mutuo oſtēdere
Taceo de leuibꝰ ꝟbis: aſpectibus
incautis: manuū tactibꝰ interduꝫ
vſq̄ꝫ ad mamillas: vel faciem ꝛ de
ceteris multis que non licꝫ homi
ni loqui. Et quod dictum ē de lai
cis etiam ad eccleſiaſticos exten=
dendum eſt vt ſcꝫ ſi poſſibile fue=
rit nō ꝯfiteant illi q̄ fuit cū eis cō=
plex i malo. Quam em̄ erubeſcen
tiā pt hr̄e vnus eccleſiaſticus aut
religioſus confitendo illi, q̄ cū eo
declinauit ad proſtibulum aut ſi=
mile Idem dic de ebrietate de lu=
dis interdictis ꝛ huiuſmodi cui⁹
tm̄ contrarium frequenter faciunt
Hinc inoleuit ꝓuerbiuꝫ ꝙ vn⁹ bar
bitonſor radit alium.

C ¶ Quinto ꝓbatur idem inten
tum tali exemplo. Legitur em̄ in
ſumma p̄dicantium de quodaꝫ vi
ro qui frequenter cogitauerat bn̄
ꝛ ꝑfecte confiteri. Sed quoties ve
niebat an̄ confeſſorem non aude=
debat aperire os. Cuꝫ ergo ſemel
egrotaret ad mortem miſit pro ſa
cerdote. Cumq̄ꝫ illi confiteretur
ꝛ veniſſet ad noiandū quoddā ſce
lus qđ valde abhorrebat nō fuit
auſ⁹ ipꝫ cōfiteri ꝛ ſic rediit ꝯfeſſor
Quo abeunte mox venerunt ad
eum quattuor teterrimi demones

inter ſe contendentes quis ipſorū eum preſentaret tanq̄ ſuum lucrū et predam ante principem eorum ⁊ magiſtrum ſathan quolibet afferente rationes pro ſe. Primus ergo eorum dixit. Ego habeo meli⁹ ius. eo ꝙ feci eum primo peccare Secundus vero dixit. Nō tu: ſed ego ius melius habeo in eo: eo ꝙ ipſum in peccato perſeuerare feci Tertius autem econtrario dicebat ſe habere melius ius q̄ eū pluries ad ſacram communionem accedere cū peccato procurauerat Quartus vero hec audiens atq̄ illis inuidens eo ꝙ nullum ius in eo haberet dixit clara et intelligibili voce. Vos eſtis valde fatui. Adhuc enim viuit ⁊ adhuc penitere poteſt ⁊ confiteri. Quod vbi fecerit vos omnes eum perdetis. Quod quidem verbū egrot⁹ audiens valde confortatus eſt et cōſolatus de tanta dei miſericordia et confeſſionis efficacia. Propter quod ſtatim iterum miſit pro ſacerdote. Quo aduentato illi cum dolore et erubeſcentia mirabili cōfeſſus eſt et ſic demonū poteſtatē euaſit. Tandēq̄ ſpiritum dño reddidit. Ecce q̄ bonum eſt integre et cum erubeſcentia confiteri.

¶ Capitulum duodecimum ꝙ frequenter confitendum eſt.

Confiteor tibi domine pater celi et terre. Matthei. xj.

¶ Sexta cōditio bone confeſſionis deſignata per ſextā literam alphabeticam dicitur freq̄tationis quia frequenter peccam⁹ ideo valde expedit vt ſimiliter frequenter confiteamur. Nā ſic agendo ſecuri⁹ viuimus: tardi⁹ in peccatum relabimur: et minus audacter a demone tentamur cū ſcilicet conſpicit ꝙ quicquid mali in nobis operatus fuit totum perdit in modico tempore q̄ confitemur Quod ergo valde ſalubre ſit frequenter cōfiteri probatur quinq̄ modis videlicet.

Auctoritate.
Ratione.
Figura.
Similitudine.
Exemplo.

A ¶ Primo quidem auctoritate Pſ. Dicen. in perſona deuotorū chriſtianorū confitebimur tibi deus: confitebimur. ⁊c. Per hoc ergo ꝙ bis dicit. Confitebimur videtur innuere confeſſionis freq̄tationem. Iſta autē frequentatio confeſſionis q̄uis ſit omnibus vtilis ſpecialibus tamen ſpectat trib⁹ generibus perſonarum. Primo q̄dem ſacerdotibus qui habent ſepe accedere ad diuina: quibus nō ſufficit ſemel in menſe aut hebdomada confiteri: eo ꝙ difficile eſt tanto tempore ſtare ⁊ manere abſq̄ ſcrupulo peccati commiſſionis aut omiſſionis. Vñ etiam qui ferme ſingulis diebus confitenť: ſemper in ſe inuenunt vnde confiteri debeant. Propterea Exodi. xix. ait dominus. Sacerdotes qui accedunt ad dñm. i. ad altaris ſacramentum ſanctificētur ſupple p ſacramentalē cōfeſſionē ne percutiat eos tanq̄. ſ. indigne accendentes ſi inconfeſſi accedere preſumant. Propter qd̄ in aliquibus religionibus bñ reformatis ⁊ ſignāter apud ordinem deuotorū Carthuſienſium eſt generale ſtatutū vt q̄s totiens confiteatur quotiēs ad altare accedit. Secūdo frequētatio cōfeſſiōis ſpectat ad religioſas perſonas q̄uis non in ſacris cōſtitutas. Unde apud fratres predicatores reformatos eſt commune ſtatutum pro non ſacerdotibus vt in ſingulis hebdomadis adminus ſemel cōfiteātur. Itē de ſctimonialibus loquens hiero. iij. parte epl̄arum ſuarū epl̄a. xiij. c. xix. dicit ꝙ in ſingulis menſibus aut plures: valde expedit vt crimina occulta cōfiteant. Quia vt ibi ſubdit in hac mortali vita nihil eſt validius non eſt quicq̄ ſalubri⁹ q̄ vt ſtatim pacto delicto cōfeſſionis nō differatur medela. Tertio predicta frequentatio cōfeſſionꝰ ſpectat ad ſenes et quoſq̄ debiles: et hoc propter imminens periculū mortis: vt enī dicit Chryſoſto. homi. iiij. in epiſtolam ad Titum. hz ſenectus vitia quedā propria ⁊ morbos quibus iuuentus caret. Nam vt ibi ſubditur: ſenes ſunt cōiter iracundi. ipatientes ⁊ pigri. Et iō ſemper in ſe habent materiam cōfeſſionis. Freq̄nter ḡ confiteri dñt vt ſecuri⁹ et iocūdi⁹ moriant. Et vt habet heb. viij. quod antiquatur et ſeneſcit prope interitum ē.

¶ Secundo probatur idem intentum multiplici ratione.

¶ Prima ſumitur ex parte ſuffragiorum. Cum enim qlibꝫ cōfeſſor debeat orare pro ſibi confitentib⁹ tanq̄ pro ſibi commiſſis ⁊ ſpiritualib⁹ filijs: ſequitur ꝙ quanto quis pluribus pluries confitetur tanto multiplicatis interceſſoribus citius veniam conſequitur: ⁊ ſic multiplicantur ſuffragia. Et ſignanter illis que ſolent addi in fine cuiuſlibet abſolutionis: cum dt confeſſor ad penitentem Meritum paſſiōis domini noſtri Ieſu chriſti et meritum glorioſe virginis marie. ⁊c.

¶ Secunda ratio ſumitur ex pte pene que ſic diminuitur. Conſtat enim ex communi doctrina theologorum ꝙ in ſacramentali abſolutione virtute clauiū in ſubiecto diſpoſito pena eterna ꝑ mortalibus confeſſis debita commutatur in temporalem. Quod ſi iam forte per precedentem contritionem commutata ſit tunc per huiuſmodi abſolutionem aliquid de huiuſmodi pena temporali dimittiť et ſic conſequenter per ſecundā abſolutionem: vbi quis ſecundo confitetur et abſoluitur de eodem delicto. Ex quibus omnibus pꝫ q̄ per ſolam frequentationem confeſſionis dum modo cetera ponātur poteſt tandem obtinere plenā remiſſionem totius pene i foro dei debite. Secus de pena in foro exteriori debita que non ſic remittitur. Inſuper vt dictum eſt in precedenti capitulo: erubeſcentia concomitans confeſſionem quam habet confitens nata eſt diminuere aliquid de pena maxime cum cedat in partē ſatiſfactionis. Igitur bonum eſt frequenter confiteri ſiue idem peccatum: ſiue diuerſa: ſiue eidem confeſſori: que diuerſis.

¶ Tertia ratio ſumitur ex parte gratie que virtute abſolutionis ſacramentalis confertur cuiuſlibet diſpoſito. Quod ſi abſolutio eam iā inuenerit tunc ipſam intendit. Et huius rō eſt. Nā ſecundū hu

Honein de ſancto victore libro de
ſacramentis. ſacramenta noue le
gis ſunt vaſa gratie. Ex quo patz
ꝙ per eorum frequentationez au
gmentatur gratia charitas: meri=
tum et cetera ſimilia Nec hũc tã
tum ac talez effectum impedit ma
cia miniſtri abſoluentis. Hoc autẽ
probat Auguſtinus ſuper Johan.
tractatus quintus. Per tales mul=
titudinem. Per lapideum inquit
canalem tranſit aqua ad areolas
In canali lapideo nihil generat ſꝫ
hortus inde rigatus plurimũ fru
ctum affert ſic ſpiritualis virtꝰ ſa
cramenti que ita eſt vt lux ſi per
immundos miniſtros tranſeat nõ
inquinatur. Hec ille.

¶ Quarta ratio ſumitur ex parte
inſtructionis et doctrine. Qui enĩ
frequenter cõfitetur edocetur: in=
ſtruitur et informatur a bono ⁊ di
ligenti confeſſore in his que ſunt
ſue ſalutis ſi modo talem querat
Sicut ergo ad hoc ꝙ aliqs ſcho=
laris efficiatur doctꝰ in facultate in
qua ſtudet nõ ſatis ẽ ꝙ ſemel ĩ an
no ſcholas frequenter ⁊ libros re
uiſitet: verumetiam neceſſe habet
multum exercitari et ſcolas aſſi=
due frequentare ita in propoſito:
illi qui volunt proficere in legẽdo
mini ⁊ operari ſuaz ſalutem debẽt
frequentare ſacramentalem con=
feſſionem. Non ergo ſatis eſt lai=
cis tantum ſemel in anno ſtudere
in libro conſcientie ſue et in pa=
ſchate confiteri verum etiam val
de ſalubre eſt in precipuis feſtiui
tatibus circa hoc ſe occupare. No
to tamen dicere ꝙ qui differunt cõ
fiteri vſqꝫ ad paſcha: ꝓpterea pec
cent mortaliter niſi plus ponatur.
Similiter non ſatis eſt clericis et
religioſis qui habent frequenter
diuina celebrare tantum ſemel in
menſe aut hebdõmada cõfiteri: ſed
frequentius quo commode poſſũt
hoc debent agere. Alias qd am=
plius faciunt qꝫ nõnulli deuoti lai
ci qui per ſingulas hebdomadas
ſemel ad minus confitentur. Hoc
enĩ ego ipſe expertus ſum de quo
dam magno ⁊ generoſo milite cu
ius nomen exprimere non licet.

¶ Quinta ratio ſumitur ex parte
ſupplementi: quis enim regulari=
ter neſcit homo ſi precedentes eiꝰ
confeſſiones fuerint tales quales
merito eſſe debuerãt. Maxime cũ
ſcriptum ſit. Eccleſiaſtici. ix. Ne=
ſcit homo an odio vel amore di=
gnus ſit. ꝗuis ſuper hoc poſſit ha
bere probabilitatem moralem. idõ
ad ſupplendum defectus qui po=
tuerunt in precedentibus confeſ=
ſionibus accidere valde bonum ẽ
iterum atqꝫ iterum: idem confite=
ri peccatum: ⁊ potiſſime illis qui
habent ſcrupuloſas ⁊ timoratas
conſcientias. Inſuper prodeſt fre
quentatio confeſſionis ad hoc ꝙ
vnum peccatum quod non occur
rebat memorie in prima confeſſio
ne occurrat in ſecunda vel tertia.
Exemplum eſt de diſpenſatore ſeu
procuratore domus alicuius ma=
gni domini qui ſe computat per
lapillos quoſqꝫ perueniat ad cer=
tum computum ſuum.

¶ Sexta ratio ſumitur ex parte
frequentationis delicti. Quis enĩ
in multis offendimus omnes vt
habetur Jacob. iij. Nec eſt homo
ſuper terram qui nõ peccet vt ha
betur Eccl'ia. vij. Ideo ad ablu=
tionem quotidianorum delictorũ
et quorumcũqꝫ valde expedit fre=

quenter ſe lauare in fonte ſacra=
mentalis confeſſionis. Pre cete=
ris aũt duo hoim gña indigẽt ſe=
pe confiteri. Primi ſunt illi q̃ diu
permãſerunt in peccatis ⁊ fecibꝰ
ſuis. Qꝛ ergo tales poſt cõfeſſio=
nẽ de facili et ſepe ruunt ĩ ſimilia
peccata propter inueteratam et
dãnabilem conſuetudinem qꝫ alij
ideo pre ceteris debent frequen=
ter cõfiteri. Sicut qui ſepe ſordi
dat: ſepe debet lauari: ⁊ ad hoc fa
cit exẽplum quod legitur de quo
dam milite: qui cũ fuiſſet cõfeſſus
cuidam bono ⁊ diſcreto confeſſo=
ri multa ⁊ grauia peccata: nec vel
let ex toto relinquere illa: tandez
ab eo obtinuit dictus confeſſor ꝙ
ex quo nolebat cõmodam facere
pacẽ cum deo: ſaltẽ daret illi treu
gam vſqꝫ ad quindenã: ⁊ tũc redi
ret ad confeſſionẽ. Qđ cũ ille fe=
ciſſet inuenit eũ confeſſor magis
elongatum a peccato ⁊ a volunta
te peccãdi qꝫ prius. Nichilominꝰ
non adhuc ꝓponebat omnino a
peccato ceſſare. Tunc ergo iterũ
ad inſtantiam dicti confeſſoris de
dit deo treugas vnius menſis. Et
cum poſt hoc iterum rediret ad
confeſſionem ad inſtantiam dicti
cõfeſſoris dedit deo treugas vni=
us anni. Ad vltimum vero virtu
te confeſſionis frequentate fecit:
cum deo plenariam pacem: firmi
ter deliberans de cetero oĩmode
a peccato abſtinere. Ecce quantũ
prodeſt frequenter cõfiteri: ⁊ hoc
quo ad eos q̃ diu pſeuerauerũt ĩ
pecato. Secũdi aũt q̃ ſimiliter in
digẽt frequẽter cõfiteri ſunt illi q̃
ex hũana fragilitate ſepe cadunt
in peccatũ. Sicut ei paruulus q̃ ſe
pe cadit in lutum: ſepe etiam indi
get ablutione ⁊ mũdificatiõe ita
in ꝓpoſito. De hoc legitur exem
plũ in vitis patrũ đ quodã ſancto
abbate q̃ cuidã fratri cõquerenti
de frequẽti lapſu tale dedit reſpõ
ſum. Si inqͥt cecidiſti ſurge. Si
nõ ceſſas cadere nõ ceſſes ſurge=
re: qꝛ vbi inuẽtus fueris: ibi iudi=
caberis. Eccle. xi. Ubi ceciderit
lignũ: ibi erit. Patet ꝙ ſextuplex
ratio q̃re frequẽter ſit cõfitendũ

¶ Tertio principale intentum ꝓ
batur per figuram. Legitur enim
Danielis decimotertio: de ſuſan=
na ꝙ diebus ſingulis poſt meridi
emꝰ intrabat pomerium viri ſui
Joachim: vt ſe ibi lauaret in pul
cherrimo fonte: ibi ſcaturiente.
Quodam igitur die illic intrans
cum duabus puellis ſuis priꝰ eas
a ſe emiſit: quam fontem intraue
rit. Moraliter per ſuſannam que
vno modo interpretatur ſubleua
tio intelligitur verus penitens q̃
de peccato ſubleuatur ad gratiã:
et de portis inferni ad ianuaz ce
li. Per fontem autem intelligitur
ſacramentum confeſſionis in quo
omnes ſordes mũdantur. In hoc
ergo fonte debet ſe lauare om=
nis penitens: et hoc contra ardo=
rem peccati nichilominus debꝫ
prius emittere a ſe duas puellas
que ſunt timor eterne damnatio
nis et appetitus humane laudis
Conſtat enim ꝙ qui tantum con
fitetur ne perpetuo damnetur:
aut vt bonus reputetur non re=
cte confitetur ſed tantum ille qui
propter deum per eum oſtenſum
confitetur. Quemadmodum er=
go dicta Suſanna frequentabat
dictum balneum ad refrigeratio
nem et mundificationem ſui cor

poris:ita etiam frequentanda eſt
confeſſio ad refrigerationem ar-
doris cuiuſcunqꝫ peccati et mun-
dificatione in anime quam ope-
ratur ipſa confeſſio rite facta iux-
ta illud Pſalmi. Confeſſio ⁊ pul-
chritudo in conſpectu eius. Pro-
pter quod dicebat ille verus pe-
nitens. Dauid. Lauabo per ſin-
gulas noctes: id eſt per ſingula
peccata illa deflendo lectum me-
um: id eſt conſcientiam meã.

¶ Quarto probatur idem inten-
tum per ſimilitudinẽ. Et primo
de camiſia que ideo frequentius
lauatur q̃ꝫ tunica eo ꝙ frequenti-
us ſordidatur. Quanto ergo fre-
quentius cadit homo in peccatũ:
tanto diligentius debet ſe laua-
re in fonte viue confeſſionis. Se-
cundo idem probatur per ſimi-
litudinẽ manuum: que quia fre-
quenter polluuntur ideo pre ce-
teris partibus corporis frequen-
tius abluuntur. Alias qui tantũ
ſemel in anno ablueret manus re-
putaretur immundus: et ruſti-
cus. Qui ergo tantum ſemel in
anno confitentur videntur minꝰ
curare de anima quam de corpo-
re. Tertio probatur idem per ſi-
militudinem rubiginis in ferro.
Cum enim frequenter fricatur
ferrum de facili rubigo inde eua-
cuatur ſicut patet de gladio lori-
ca galea ⁊ hmõi. Quia ſi tm̃ ſe-
mel i ãno hoc fiat adeo adheret
rubigo ferro ꝙ vix iñ põt amo-
ueri ita in ꝓpoſito de frequenta-
tione aut tarditate confeſſiõis p
quã fricatur rubigo pcti adherẽ-
tis anime.

¶ Quinto probatur idem quod
prius tali exemplo. Legitur enĩ
in ſpeculo exemplorum: diſtin-
ctione ſexta ꝙ ſemel fuit quidã
famoſus doctor in theologia no-
mine Thomas qui cum ex gra-
ui ĩfirmitate appropinq̃ret morti
vidit dyabolum ſtantem in angu-
lo camere in qua iacebat. Quem
cũ cognouiſſet voce beati Mar-
tini allocutus eſt eum dicens.
Quid hic aſtas o cruenta beſtia.
Dic mihi in virtute dei adiura-
tus quid eſt quod: vobis malis
ſpiritibꝰ maxie noceat ⁊ diſplice-
at ad quẽ demõ. Nichil inq̃t ẽ in
mũdo iſto ꝙ nobis tm̃ diſpliceat
⁊ qđ ſic ꝟtutes nr̃as eneruet quã
frequens confeſſio. Quo verbo
audito doctor ille gratias dõ red-
didit de eo / ꝙ frequenter fuiſſet
confeſſus. Sic que letus ſpiritum
domino reddidit.

C ¶ Exemplũ aliud legit̃ de q̃-
dam alio qui aliquanto tempore
duxerat in conſuetudinem freq̃n-
ter confiteri licet ſtatim ad pec-
cata relaberetur. Propter quod
diabolica tentatione deceptus de-
liberauit ꝙ a modo expectaret
tẽpus ab eccl'ia prefixum ad con-
fitendum videlicet tempus qua-
drageſime et tunc faceret vnam
bonam et integram confeſſionẽ.
Hũc itaqꝫ cum vna dierum con-
feſſor eius in via obuium habuiſ-
ſet interrogauit eum de ſtatu ſuo
Ad quem ille. De corpore iquit
gratia dei bene michi eſt. De aĩa
autem dicam vobis i quadrage-
ſima. Cui confeſſor. Quere inq̃t
mihi duas ollas et imple eas lu-
to. Quod cũ ille feciſſet dixit ei
Permitte lutũ in vna certis die-
bus reliquam vero q̃ꝫ primũ lu-
to impleueris iterum euacues ⁊
aqua mundes. Quod cum feciſ-
ſet quindecim dierum ſpacio ait
ei cõfeſſor. Eijcias lutum ex ea q̃
omni die fuit lota. Quod fecit fa-
cillime. De alia vero non potuit
quia lutũ intra eã induratũ erat
Quinimmo citius ollã fregit q̃ꝫ
mundauerit. Qua fracta lutũ pe-
tiũ etiam poſt fracturam adhe-
ſit. Sic inquit cõfeſſor eſt de illis
qui frequenter confitentur ⁊ qui
raro. Qui enim frequenter confi-
tentur faciliter mundantur. Qui
vero raro difficulter. Quinimmo
aliq̃n ꝯtigit ꝙ citiꝰ morte frãgũt
q̃ꝫ mũdẽt. Quibꝰ factis lutũ pcti
petijs adheret ⁊ ſignanter anime
Patꝫ ergo ex his omnibus ꝙ fre-
quẽter eſt confitendũ.

¶ Capitulum .xiij. q' gra-
datim eſt confitendum.

Onfiteor tibi domi-
ne pater celi et ter-
re. Mathei .xi.

¶ Septima cõditio
vere ꝯfeſſionis deſi-
gnata per ſeptimam litteram al-
phabeticam dicitur graduatiõis
Graduata enim debet eſſe cõfeſ-
ſio: ita vt ſit ordo in confitendo
Nam qui abſqꝫ ordine ⁊ confuſe
confitentur multa de facili omit-
tunt: multas repetitiones com-
muniter faciunt et faſtidiũ in au-
ribus confeſſorum ſuorum affe-
runt. Gradatim ergo et cum quo-
dam decenti ordine ad maiorem
memorie commendationem con-
fitendum eſt. Hoc autem probat̃
multipliciter: vꝫ

Auctoritate.
Ratione.
Figura.
Similitudine.
Exemplo.

A ¶ Primo quidem auctorita-
te Apoc. i. Corinth. xiiij. Dicen-
tis. Omnia ſecundũ ordine in fi-
ant in vobis vnde de confitente
bene et ordinate poteſt intelligi
illud. Sapientie vndecimo. Om-
nia ſupple delicta tua in numero
põdere ⁊ mẽſura diſpoſuiſti. In
numero q̃dẽ vt dicat q̃tiẽs in tali
vel tali pctõ deliq̃t. In põdere ꝟo
vt dicat circumſtantias notabilit̃
aggrauantes peccatũ aut etiam
ſpeciẽ peccati mutãtes vt dictũ
eſt ſupra capitulum octauum. In
menſura autem: vt dicat quan-
to tempore in tali vel tali pecca-
to continuauit.

B ¶ Notandum eſt ergo ꝙ ali-
ter et aliter gradatim confiten-
tur varia hominum genera. Sũt
enim qui primo confitent̃ de pec-
catis cordis. Secundo de pecca-
tis oris. Tertio de peccatis ope-
ris. Quarto de peccatis omiſſio-
nis. Et talis modus confitendi ẽ
valde compendioſus et facilis.

¶ Primo igitur confitendum eſt
de peccatis cordis hoc eſt de pra-
uis deſiderijs et cogitationibus
peruerſis: id eſt mortalibus: vt
ſunt ille qui ſunt de ira de vindi-
cta de concupiſcentia vxoris pro-
ximi ſui aut cuiuſcũqꝫ mulieris
extra matrimonium. Item de cõ-
cupiſcentia rei aliene. Similiter
de inuidia de odio ⁊ rãcore ⁊ hu-
iuſmodi. Qꝫ ergo de talibus co-
gitationibus malis ſit confitẽdũ
patet per illud Sapien. i. peruer-
ſe cogitatiões ſeparant a deo. Et
quia multi idiote et ſimplices ne-
ſciunt ſi debẽt ſe accuſare. i. cõfeſ-
ſione de huiuſmodi cogitatiõibꝰ

ideo tales ſunt ſuper huiuſmodi
examinandi a prudēti ⁊ diſcreto
cōfeſſore. Et hoc eſt ꝙ ſcribit Sa
pien. i. In cogitationibus ipſi in
terrogatio erit ſupple in īcon=
feſſione et diſcreto confeſſore. Et
hoc merito quoniam omne ma=
lū exterius a peccato cordis ori
ginaliter procedit dicēte chriſto
Math. xv. De corde exeūt cogi
tationes male furta homicidia:
adulteria blaſphemie et ſimilia:
Et hec ſūt inquit q̄ coīqnāt ho=
minē. i. humanā conſciētiā: Sūt
enim multi qui ſi interrogentur
in ꝯfeſſiōe ſi aliqn̄ offenderūt dn̄z
in actu carnis mox reſpōdebūt ſe
ꝑ dei grā; nuꝙ̄ cognouiſſe mulie
rē niſi forte ſuā ꝙ ſi vlteriꝰ inter
rogent de volūtate ⁊ ꝯcupiſcētia
ſuꝑ hm̄oi facto rn̄debūt more a=
lioꝝ poſſibile eſſe ꝙ ſic q̄ſi hoc ꝓ
nihilo habētes Et tn̄ xp̄s Mat. v
dt ꝙ q̄ viderit mulierē ad concu
piſcendum eam iam ⁊c. Item ſūt
nonnulli qui ſi interrogentur in
confeſſione an aliquando dede=
runt operam efficatiam ad ſedu
cēdū pudicas ⁊ honeſtas vgīes
ſeu caſtas coniugatas ſtatim rn̄
debūt ꝙ ſic. ſed tn̄ non peruene=
runt ad factū pu[illegible]ſi credētes i. ta
li ſollicitatiōe mortaliter nō pec
caſſe. Cum tamē ſcribatur de pe.
diſt. i. ſi cui ꝙ non minus delinq̄t
cui dēeſt ſola facultas q̄ ſi in ipo
facto dephenderetur. Preter
ea ſunt nonnulli qui ſi interrogē
tur ſuper facto homicidij: mox re
ſpondebunt ſeu nuꝙ̄ tale crimē
commiſiſſe. Qz ſi vlterius quera
tur an aliqn̄ ad hoc laborauerit
forte reſpondebunt ꝙ ſic ſed per
dei gratiā mors non ē ſecuta q̄
non credentes per tale prauū de
ſiderium mortaliter peccaſſe ſeu
culpam ⁊ reatum homicidij icur
riſſe. Cū tamen ſcribatur extra
de ſnīa excōi. c. cū volūtate ꝙ vo
lūtate ⁊ propoſito maleficia diſti
gūtur. Sup quo glo. dicit ꝙ ad
ſpontaneas voluntates ⁊ non ad
actus reſpicit deꝰ. Patet ergo qd
homo ſola cogitatiōe peccare po
teſt etiā mortaliter. Et ideo qui
gradatim vult confiteri a pecca
tis cordis cōueniēter icipit.

¶ Secundo confitens dz ſe ac=
cuſare de pctīs oīs: vt pote de
mēdacio pernicioſo de periurio:
de blaſphemia de murmure ꝯ de
um aut ſuperiorem: de detractio
ne aduerſꝰ proximū de iniurijs
⁊ opprobrijs alijs illatis de male
dictione de aſſumptiōe nominis
dei aut ſanctorū eius in vanū de
nominatione nois diaboli ex ma
gna impatientia ſicut plerumq̄
fieri ſolet de malo conſilio de fal
ſo teſtimonio in iudicio ⁊ hm̄oi.
Nam oia predicta ex genere cen
ſent mortalia pctā ⁊ per ꝯſequēs
neceſſario confitēda ita vt dicat
confitens illud Job. x. Dimittā
aduerſum me eloquium meū. i.
peccatum oīs. Loquar ſupple d
eo in confeſſione in amaritudine
aīe mee. Ecce cordis vera cōtri
tio. Vn̄ Au. ad frēs i eremo ſer.
xxx. i fine. Qui ſiḡ vbū ꝯfeſſiōis
in ore hz ⁊ i corde nō hz aut dolo
ſꝰ eſt aut vanꝰ. Et de talibꝰ meri
to conqrit dominꝰ Ezech. xxix. d.
Populꝰ hic labijs me honorat. i.
honorare videt cor aūt eoꝝ lōge
ē a me. Ecce defectus vere cōtri
tiōis ⁊ amaritudinis cordis ſeq̄t
in Job. Dicam deo inquit verus
cōfitens. Noli me cōdēnare. Ec=
ce ſpes diuīe gratie ⁊ imploratio
diuine mīe. Inſup valde bonū ē
cōfiteri pccā oīs q̄ tm̄ venialia
ſūt vt ſūt ioco ſa: ſeu officioſa mē
dacia vba ocioſa ⁊ multa ſilia a
qbꝰ pauciſſimi ſunt imunes. Qr
vt habet Jaco. iij. q̄ non offendit
in vbo hic perfectus eſt.

¶ Tertio gradatim confitēs dz
ſe excuſare d peccatis opis vtpo
te de furtis ⁊ rapinis de vſuris ⁊
ſymonijs de fraudibus ⁊ fallacijs
in mercando cōmiſſis de fornica
tionibus ⁊ adulterijs de ebrieta
tibus ⁊ commeſſationibus de pō
pis et ſeculi vanitatibus de ꝓdi
galitate aut tenacitate de violen
ta manuum in non ſubditum in ie
ctione. De inobedientia a ſupio
re ⁊ rebellione de parentum iho=
noratione. de bn̄ficiorū dei igra
titudie ⁊ hm̄oi. Hec ſunt opa ma
la de q̄bus neceſſario hz confi=
teri qui ſeipſum in eis reū cogno
ſcit. Alias ipſamet opa ꝯ eū cla
mabunt et ipſū accuſabunt in die
iudicij iuxta illud Hiere. ij. argu
et te malitia tua: ⁊ auerſio tua i
crepabit te. Nec ḡ tūc taliter no
bis ꝯtigat debemꝰ i pn̄ti d p̄di=
ctis ꝯfiteri ſcdꝫ ꝙ ſētimꝰ nos dn̄
offēdiſſe in talibꝰ ꝑs. ꝓoccupemꝰ
faciē eiꝰ in ꝯfeſſione. Faciē iquā
illā rigoroſiſſimā ⁊ terribiliſſimā
q̄ oñdere ꝯ eos q̄ noluerūt aut e
rubuerunt in p̄ſenti ꝯfiteri. Naz
tūc loq̄t ad eos in ira ſua ⁊ in fu
rore ſuo ꝯturbabit eos.

¶ Quarto ⁊ vltimo ꝯfitens dz ſe
accuſare de pctīs omiſſiōis vtpo
te de penitētijs nō ꝯpletis horis
nō dictis aut ſaltē nō debite ſolu
tis quo ad clericos de operibus
mīe nō adipletis ſaltē talit̄ q̄liter
adipleri debuerāt ⁊ poterāt. Itez
de ieiunijs eccleſie nō obſeruatis
Siliter de dn̄icis ⁊ ceteris feſtis
nō debite celebratis de omiſſiōe
miſſarū ⁊ diuinoꝝ in die feſto de
votoꝝ trāſgretiōe ſeu nō ad iple
tiōe. De negligentia circa ſuā ſa
lutem procurandam de indebita
preparatione ad diuia. De negli
gentia circa examinatiōnē ꝯſciē
tie preuiā ad confeſſionem de de
fectu vere contritionis: ⁊ ſic de
alijs pene infinitis omiſſionibus
culpabilibus que omnes ſunt cō
fitēde qn̄ mortales ſunt aut tales
a confitente eſtimantur. Et i hoc
multi decipiunt ſeipſos tm̄ d pec
catis ꝯmiſſiōis ceſcientiā ſibi for
mātes ⁊ ide ꝯfitētes minime aut
tez aut parū de pctīs omiſſionis.
Cum tn̄ dicat Augu. lib. de vita
xp̄iana ꝙ nō ſolū a xp̄iano queri
tur vt malo careat ſed vt bonum
exerceat. Qui ergo nil mali faci
unt nec tn̄ aliq̄d boni operant dā
nabūt quidā nō qr male geſſerūt
ſed qr bonū non fecerūt Et poſt
pauca. Neq3 eni tn̄ hoc a nobis
querit deus vt malis nō ſimꝰ ſed
vt efficiamur boni Hec ille. Ecce
quō gradatim confitendum eſt.

¶ Alijs autē aliter gradatim
confitentur vcꝫ ſcdꝫ ordinē ſeptē
pctōꝝ mortaliū deſignatorū ſcdꝫ
ordinē ſeptē lraꝝ huiꝰ nois ſali=
gia. Qd nō ē nomē ſignificatiuū
ſꝫ tm̄ ad placitū aſſūptū ad facil=
liꝰ memorit̄ retinēdū ſeptē pctā
capitalia q̄tiēs opꝰ ē de illis ꝑ or
dinē loq̄t. vn̄ vſꝰ. dic mihi ſaligia
q̄ ſunt pctā cauenda.

¶ Prima igitur littera dicti no=
minis eſt. S. que deſignat ſuper

biam a qua conuenienter incho
anda eſt confeſſio eo ꝙ initiū om
nis peccati eſt ſuperbia vt habe
tur Eccleſiaſtici. x. Et nota ꝙ cō
fitēs de ꝑcedētibus aut ſequen=
tibꝰ pctis nullo pacto dꝫ ſe accuſa
re niſi ꝗ̄ꝫtū ⁊ ſcdꝫ ꝙ ſētit ſe in ta=
libꝰ deliquiſſe de peccato ꝗ ſup=
bie dꝫ hoc mō cōfiteri pctōr Ego
miſer ⁊ ſuperbus pctōr aliqñ aut
forte ſepe ſupbiui de bōis gratui
tis a domino mihi collatis vtpo
te de ingenio intellectu memoria
ſcientia eloquentia et peritia in
arte mea ita vt non reputarē ali
quem michi equalem ꝫ ceteros
ſpreui ſimiliter opiniones eorꝫ
pariter dicta ⁊ opera. Et gnāliter
ferme in omnibus operibus me=
is ꝓpriam gliam qſiui ⁊ excellē
tiam ſupra ceteros etiā doctores
et peritores. Scdo ſepe ſupbiui
de bonis naturalibus vt pote de
corporis mei pulchritudine for=
moſitate fortitudine ſanitate iu
uentute ſimiliter de parētū meo
rū nobilitate aut altitudine: et
huiuſmodi. Tertio ſepe ſuperbi
ui de bōis fortuitis vtpote de of
ficijs beneficijs poſſeſſionibꝰ mā
nerijs buffetis auro et argēto do
mibus curio ſe edificatis ⁊ huiuſ
modi. Sūt autem ſex ſpcies: ſeu
rami ipſius ſuperbie qui ſunt in
obedientia iactantia: hypocriſis
contēptio pſumptio ptinacitas.
Et de talibus ſe dꝫ accuſare con=
fitens ſi modo recognoſcat ſe in
talibus deum offendiſſe. Et quia
difficile eſt ſimplices ⁊ litteratos
hoīes hmōi ramos ſcire et men=
te retinere ideo diſcreti cōfeſſo=
res qui non debent talia ignora=
re debent ſup his ipſos confiten
tes diligenter interrogare: et ſi
militer ſuper ceterꝫ ſpeciebꝰ alio
rum peccatorum que conſequen
ter annotētꝰ dicat ꝗ ꝯfitēs. Fui in
obediēs deo ⁊ maioribꝰ meis eti
am pr̄i ⁊ matri ⁊ ſimilibꝰ.

¶ Itē aliquādo iactaui me de bo
no qđ fecerā qđ malū eſt. Aliqñ
de bono ꝙ nō fecerā qđ peiꝰ. Ali
qñ de malo qđ perpetraueraꝫ qđ
peſſimum. Aliqñ de malo quod
non commiſeram qđ valde exe=
crabile eſt. Item aliquando oſtē
di me meliorem i exteriori hoīe
ꝗ̄ꝫ eſſem ad intra ⁊ hoc vt ab ho
minibus laudare ⁊ bonꝰ eſtima
rer quod ad hypocriſiꝫ pertinet.
Item aliquādo dicta facta ⁊ opa
alioꝝ ꝗ̄ꝫtuncunqꝫ bona vel bene
facta i corde meo ſpreui quod ad
contemptionem pertinet. Item
preſumpſi de meipſo credēs plus
valere ꝗ̄ꝫ eſſet i re. Similiter fui
pertinax in proprio ſenſu etiā de
fendendo culpam meam ſiue ma
ledicta vel malefacta mea. Ecce
quomodo multipliciter et ꝗ̄ꝫ gra
uiter ſuperbiui vnde dico meam
culpam Et ſimiliter ꝙ nō ſtudui
habere humilitatē cōtra ſupbiā.

¶ Scđa lr̄a ꝑdicti noīs ſaligia ē
A. que deſignat auaritiaꝫ de qua
debet confitēs ſe accuſar ⁊ dice=
re. Pr̄ cōfiteor deo ⁊ vobis ꝙ fui
valde auarus tū bōa aliena ſic ⁊
ſic rapiendo tum ſuperflua pau=
peribus non erogando. Et quia
ſunt ſex rami ipſius auaricie qui
ſunt periurium furtum: rapina
vſura: ſymonia: proditio: iđ ſi in
talibus deliquerit confitens etiā
de illis in ſpeciali debet confiteri
Primo quidem de periurio vtpo
te dicendo. Ego ex ardenti auari
tia et cupiditate lucrandi in ven
dendo et emendo mēdacia ⁊ per
iuria commiſi. Secundo quo ad
furtum debet dicere ſi quid clan
deſtine a parētibus vel dominis
quibus ſeruiuit aut quibuſcunqꝫ
alijs abſtulerit. Tertio quo ad ra
pinā dꝫ dicere ſi quid violenter
abſtulerit ſiue agrū ſiue aliđ. Qr
to quo ad vſuram debet dicere ſi
quid vltra ſortem ex pacto inito
receperit ſiue pecuniam: ſiue qđ
cūqꝫ aliud quod precio poſſit eſti
mari. Quinto quo ad ſymoniam
ſi actiue vel paſſiue in eaꝫ incide
rit. Sexto quo ad proditioneꝫ ſi
infidelis circa teſtamenta ⁊ reſti
tutiones fidei ſue commiſſas fue
rit. Item ſi mortem parētū opta
uerit vt bona eorum habere poſ
ſet. Item qualiter decimas ſolue
rit. Similiter ſi aliquem diligēr
finxerit vt eius diuitias haberet
Hoc ei ad ꝓditionē et auaritiam
pertinet. Itē ſi rē ab alio ablatā
⁊ ſibi creditā cuſtodierit. Si iu
ſtas ⁊ iniqs mercātias exercuerit
Si ludis ꝓhibitis vt pote decio
rū ⁊ cartarū vacauerit ⁊ ꝑcipue
inſtigante auaritia. Si in die fe=
ſto laborē manualē abſqꝫ magna
neceſſitate fecerit aut fieri iuſſe=
rit ⁊ ſic de multis alijs.

¶ Tertia litera dicti nominis ſa
ligia dicitur. l. q̄ dſignat luxuriā.
Et de hac feditate et abhomina=
tione debet confitens diligenter
quantum honeſte poteſt ſe accu=
ſare vtpote ſi cogitationes moro
ſas circa carnalē actū cū ꝯplacen
tia ⁊ delectatione in corde diu te
nuerit. Itē ſi actu īpudico motus
carnis i ſeipſo excitauerit. Silr
ſi in opus exterius vbi occurriſ=
ſet opportunitas ꝯſēſerit. Si pu
ellas aut qſcunqꝫ mulieres alias
verbis: tactibus: oſculis: ample
xibus ꝓmiſſionibus muneribꝰ ⁊
ſimilibus ad turpē actum cōcita
uerit. Sunt aūt ſex ſpecies luxu
rie q̄ ſcdꝫ ordinem que hic ponū
tur aggrauāt in malicia. Prima
vocatur fornicatio ſimplex q̄ eſt
ſoluti cum ſoluta tñ mortalis eſt
Secunda ſtuprū qđ eſt violatio
ꝟginis ea conſentiēte. Tertia ad
ulterium quod eſt inter coniuga
tum ⁊ coniugatā vel inter alterū
illoꝝ cū ſoluto vl̄ ſoluta. Quar
ta dicit̄ inceſtus q̄ eſt cum qs co=
gnoſcit ꝯſanguineam vel affineꝫ
ſeu etiaꝫ ſanctimonialē. Talis tñ
actus ſolet vocari ſacrilegiuꝫ eo
ꝙ aufertur qđ deo ꝯſecratū eſt ⁊
dedicatū p cōtinētie votū. Quin
ta vocatur raptꝰ Eſt aūt raptꝰ cū
qs violenter opp̄imit ꝟginē vel a
liā. Et iſte caſꝰ grauit̄ punit̄ ſcdꝫ
humanas leges ita vt vix aut nū
ꝗ̄ꝫ det̄ p tali a principe remiſſio
Sexta ſpecies vocat̄ pctm̄ ꝯ na
turā ꝙ iter oīa pctā carnis ē gra
uiſſimū horrēdiſſimū ⁊ corā deo
⁊ hoībꝰ abhominatiſſimū. Et nō
ꝙ luxurioſi merito p[illegible] cōparari
iumēto carni porco [illegible] a. ⁊ce.

¶ Quarta littera ꝑdi[illegible] noīs ſa=
ligia dicitur. i. q̄ deſignat iraꝫ q̄
eſt ebullitio ſanguinis iuxta cor.
Eſt autem aliquando huiuſmo=
di ira tantum venialis vt ſepe cō
tigit in illis q̄ cito cōmouēt et ci
to placant̄. Aliqñ vero eſt morta
lis vtpote qñdiu in corde ſerua=
tur cum appetitu ⁊ deſiderio vi
dicte. Sunt autem ſex ſpecies
ire: de quibus confitens debꝫ
ſe accuſare ſi in illis recognoſcit.

ſe deum offendiſſe. Prima ſpecies
vocat̄ blaſphemia: vt cū quis ex
magna ira ⁊ īpatiētia ꝓfert ꝯtra
deū verba contumelioſa: qḋ gra=
uiſſimū eſt ⁊ valde execrabile vi
tiū. Secūda ſpecies vocatur rixa
Eſt aūt rixa mot⁹ irci iniuriā vel
diſcordiam facti: per quem homo
ſepe cauſat lites ⁊ contentiones:
Tertis ſpecies dicitur tumor mē
tis. Eſt autem tumor mētis quan
do homo ex nimio furore mentis
tacet. Quarta ſpecies dicitur idi
gnatio. Eſt autem indignatio ali
cui ex ira denegare beneficium
loquele: ⁊ dimittere eum ſic. Qui
ta ſpecies vocatur cōtumelia. Eſt
autem cōtumelia ꝓrūpere in ver
ba iniurioſa ⁊ īhoneſta. Sexta ⁊
vltima ſpecies ire vocat̄ clamor.
Eſt autem clamor ṽbis acerbis ⁊
ꝓteruis ſilentium corrumpere.
¶ Debet ergo confitēs dicere ſi
diu contra ꝓximū ſuū irā tenuit:
cū appetitu vindicte et nocendi
cupiditate. Item ſi alium nō ſub=
ditum percuſſit. vulnerauit: occi=
dit. Et ſi talis eſſet clericus ſacer
dos aut laicus. Itē ſi renuit que
rere veniam ab his quos offen=
dit. Et ſimiliter ſi ſibi humiliter
veniam petentibus indulgentiā
denegauit. Item ſi ex ira vel o=
dio intulit contra aliquem con=
tumelias: aut in rebus eidem no
cumentum intulit. Item ſi ex mo=
tu ire nequiter deū blaſphema=
uit. Iurauit alteri vel maledixit
ſiue ludum alearum exercendo
ſiue alias. Et ſimiliter ſi aliū pla
citationibus ex rancore vexauit.
Hi enī ſunt modi in q̄bus pecca=
re ſolent homines ꝑ vitium ire.
¶ Quita littera nominis ſaligia

eſt. G. que deſignat gulam. Eſt
enim gula inordinatus ſiue ex=
ceſſiuus appetitus ciborū. Habet
autem hoc vitium ſex. peſſimos
ramos. Primus eſt cum quis co=
medit ante horam debitam: vtpo
te anteꝗ̄ dixerit horas ſuas ſiue
anteꝗ̄ fuerit in miſſa in die ſe.
Secundus ramus eſt cum quis
ſepius comedit ꝗ̄ deceat: et hoc
ſine cauſa. Nam ſemel comedere
in die eſt vita angelica Bis co=
medere in die: eſt vita humana.
Ter comedere in die eſt vita be
ſtialis. Tertius ramus eſt quan=
do aliquis nimis comedit aut bi
bit. Ita ꝙ peius eſt ei: vel quia ex
hoc incurrit ebrietatem aut gra=
uem infirmitatem: ſiue membro=
rum debilitatē. Quartus ramus
eſt cum quis nimis auide come
dit adeo ꝙ non ſufficienter maſti
cat eſcam ſuam. Quintus ramus
eſt quando quis eſt nimis delica
tus in cibis et potibus: nec recu=
ſat comparare: etiam multo pre=
cio: pro ſuo ventre delicioſa ⁊ pre
cioſa: quo quidem precio poſſet
ſubuenire multis pauperibus in
groſſis cibis. Sextus ramus eſt
cū quis delectatur in diuerſitate
ſaporū: vel eſcarū: et in abūdātia
earū. Et ſimiliter potuū. Et tales
vocātur galice bons grommeles
Itē debet hō cōfiteri ſi ieiunia ec
cleſie ceſſante infirmitate aut im
potētia: ſeu alia rationabili cauſa
tranſgreſſus fuerit. Si ebrieta=
tem aut vomitum ex ingluuia in
currerit. Si tabernas tempore di
uini officij die dominico: et feſte
frequentauerit. Nam qui in pre=
dictis ſentit ſe offendiſſe debet di
ligenter ſe confiteri. Pro faci=

liori autem commendatione me
morie predicti ſex rami gule no=
tari poſſunt per ſequentem verſū.
Pre propere laute nimis arden=
ter ſtudioſe.
¶ Sexta littera nominis ſaligia
eſt ſecundum I. per quod deſigna
tur inuidia que non eſt aliud ꝗ̄ cō
triſtatio ſiue dolor aut triſtitia de
felicitate aut bono alieno in quan
tum eſtimatur diminutiuū aut im
peditiuum proprij boni ſeu felici=
tatis aut glorie habet autem hoc
vitium ſex ramos peſſimos.
Primus eſt odium. Eſt autē odiū
inueteratus ranco animi qui na
ſcitur ex ſuperbia eo ꝙ hō inuidus
non vult habere ſibi parem.
Immo inuidet ſi aliter eſt altior
ipſo et habet ipſū quaſi odio. Se
cundus ramus inuidie ē detractio
Ex hoc enim ꝙ quis inuidet alte=
ri ꝓp aliquā gratiam quam videt
in eo prouocatur ad detrahendū
de eo vt ſic animus auditorum ex
tingat predictam gratiam. Vn̄ et
detractio ſolz diffiniri: ꝙ eſt aliene
fame per occulta verba denigra
tio. Tertius ramus dicitur diſcor
dia. Sepe enim ex inuidia ſequūt̄
rixe diſcordie partialitates mono
polia ⁊ ſimilia. Eſt autem diſcor=
dia aliquorum diſſenſio quos pri⁹
vinculū amoris ligauerat. Quar
tus ramus dicitur ſuſurratio. Eſt
autem ſuſurratio inter amicos di=
ſcordiam ſeminare. Hoc autē ma
lū ſepe operatur inuidis: vt ſic bo
num proximi impediat: et malum
prouocet: quo ad officium diabo=
li pertinet. Propter quod omnis
inuidus diabolicus eſt. Quintus
ramus dicitur exultatio in aduer=
ſitate proximi quando ſcilicet q̄s

letatur de malo alteri⁹ vel de im
pedimēto ſibi dato vel a caſu oc
currente ne aſſequatur tale vel
tale bonum beneficium aut offi=
cium. Sextus ramus inuidie di
citur afflictio ſiue triſticia in pro
ſperitate proximi vtpote quia ꝑ=
uenit ad diuicias officia aut bn̄fi
cia ſiue q̄cūq̄ honores. Vn̄ inui=
di⁹ merito pōt cōparari cani qui
letatur qn̄ videt aliū canē trāſeū
tē ꝑcuti ⁊ triſtatur ſi viderit ꝙ ſi
bi porrigatur mica panis.
¶ Septima et vltima littera pre
dicti nominis ſaligia eſt vltima
A per quā quidē litterā deſigna
tur accidia que nō eſt aliud ꝗ̄ tor
por animi quo quis aut bona ne
gligit inchoare aut faſtidit perfi
cere habet autē iſtud viciū ſicut
⁊ precedētia ſex ramos ſuos ⁊ ab
eo pullulantes. Primus igitur ra
mus dicitur ſollicitudo non quī=
dē circa debitā materiā aut oc=
cupationē ſed circa malā. Nā ex
quo aliquis eſt accidioſus ad bo
num ſtatim diabolus occupat eū
et facit eū ſollicitari ſeu excogi=
tare que ſunt alteri nocitura. Se
cundus ramus dicitur vagatio
mentis. que nō eſt aliud ꝗ̄ animi
deſidia qua quis de die in diem
proponit corrigere vitam ſuam
nec tamen eam corrigit. Idē dic
de obſeruantia mandatorum dei
ab eo. Tertius ramus dicitur pu
ſillanimitas. Eſt autē puſillanimi
tas mentis anguſtia qua quis ti
met aggredi magna. Quart⁹ ra
mus dicit̄ torpor. Eſt autē torpor
tepiditas animi qua quis torpet
in executione illius rei in qua de
bet feruere. Quintus ramus di=
citur rancor. Eſt autē rancor di=

ſplicentia quam quis gerit in cor
de ſuo aduerſus eos q̄ ſimulāt eū
ad bonum agendum. Sext⁹ ram⁹
dicitur deſperatio q̄ non eſt aliud
q̄ꝫ diffidentia de dei mīa. Nā poſt
q̄ꝫ vir accidioſus circa boni opera
tionem deuenit ad extremum vi=
te tunc frequenter deſperare ſo=
let de diuina mīa ꝯſiderās maloꝝ
ſuoꝝ m̄ltitudinē ⁊ bonoꝝ paucita
tē. Et iō ſolet compari aſino q̄ eſt
piger ad ambulādū: niſi flagello
cedatur. Dꝫ ḡ confitens ſe accuſa
re de accidia ſua conformiter ad
p̄dictos ſex ramos ſcđm ꝙ reco
gnoſcit ſe in talibus culpabilem.
Itē dꝫ cōfiteri de oī bono qđ face
re debuit: ⁊ potuit ⁊ nō fecit. Ver=
bi grā ſi pn̄ias iniūctas in p̄ceden
tib⁹ confeſſionibus omiſerit. Itē
ſi miſſā in die feſto audire negle
xerit. Itē ſi opera pietatis tpe et
loco nō impleuerit. Si vota non
compleuerit. Si ieiunia ecclesia
ſtica non obſeruauerit. Si teſta
menta ſibi commiſſa a morienti=
b⁹ adimplere tardauerit. Si cir=
ca officium ſuum remiſſus fuerit.
Si orare dn̄m qn̄ ⁊ quō debuit omi
ſerit et ſic de aliis. Ecce ergo quō
penitens debet gradatim ꝯfiteri.
ſ. ponendo ordinem in dicendis et
confitendis culpis: q2 nihil decen
tius nec qđ magis ad commenda
tionē memorie faciat q̄ꝫ debit⁹ or
do obſeruatus. Propter quod con
fitentes admonet Apo. i. cor. xiiii.
dicēs. Oīa honeſte ⁊ ſcđm ordinē
fiant in vobis vt in p̄ncipio hui⁹
capituli allegatum fuit. Patet er
go per locum ab auctoritate ꝙ cō
feſſio debet eſſe gradata.
¶ Secundo probatur idem inten
tum tali ratione. Quilibet volens
dare intelligere clare et nude ali=
cui aliquod grande et prolixū ne
gotium debet in narratione debi
tum ordinem obſeruare ⁊ grada=
tim procedere. Sed nullum nego
cium eſt qđ tam viſceralr̄ nos tā
gat ſicut eſt factū cōſciētie nr̄e cu
ꝓuidem⁹ ꝑ ſacramentalē cōfeſſio
nē. Igr̄ tūc gradatim eſt ꝓceden=
dum. Alias q̄ in globo ⁊ confuſe
confitetur reddit confeſſorem cō=
fuſum adeo ꝙ in fine vix ſciat quī
penitēs cōfeſſ⁹ ſibi fuerit. Quo fit
vt min⁹ ſaluti illi⁹ conſulere poſſit
aut ēt cōgruas pn̄ias iniungere.
¶ Tertio idem probatur ꝑ figu=
rā. Legitur em̄. iiii. Reg. v. ꝙ Heli
ſe⁹ p̄cepit Naamā leproſo dicens.
Uade lauare ſepties in iordane ⁊
recipiet ſanitatem caro tua: atq3
mūdaberis. Qđ cū feciſſet reſtitu
ta eſt caro ei⁹ ſicut caro pueri par
uuli. Ubi notādū ꝙ fluuius iorda
nis prefigurauit ſacramentum cō
feſſionis quod quidem ſacramen
tum eſt vnius de fluuiis paradiſi
terreſtris. i. eccleſie militātis. Na
aman aut leproſus recte peccato
rem deſignat ſicut facile declara
ri poteſt. Hic ergo Naaman de=
bet venire ad heliſeum id eſt ad
confeſſorem idoneum ſpe recupe
rande ſanitatis ſpiritualis. Qui q̄
dem heliſeus dꝫ eum mittere ad
iordanis fluuium vt ibi ſepties ſe
lauaret. Qđ fit cū confeſſor admo
net penitentem ad recte ⁊ ordina
te cōfitendū de ſeptem pc̄tis mor
talibus etiā eū dirigendo ⁊ adiu
uando vbi viderit expedire: ſecū
dū qualitatem perſone et culpe.
¶ Quarto probatur idem inten
tum per ſimilitudinem. Uidem⁹
enim aut ſaltem hoc certum eſt
ꝙ receptores erarii publici ſingu
lis annis habent ire ad camerā cō
putatorē: ⁊ ibi coram deputatis a
principe reddere rationem de om
ni recepta ſua. Ne autem ſint te=
dioſi dictis deputatis aut ne circū
ueniantur ſtatuunt bonū et clarū
ordinem in recepta ſua vt pote ꝓ
cedēdo per hebdomadas aut mē
ſes: ſiue etiam ꝑ particulares rece
ptas ⁊ huiuſmodi. Ubi autē in glo
bo ⁊ confuſe vellent rationem vil
licationis ſue reddere non ſolum
audiri contemnerentur verū etiā
confuſibiliter repellerētur. A for
tiori in propoſito. Applicatio eſt
facilis.
D ¶ Quinto probatur idem tali
exemplo. Legitur enim in ſpeculo
exemplorum diſt. ix. de duob⁹ fra
tribus ordinis predicatorum. quo
rum vnus erat penitentiarius do
mini pape: vir magne litterature
atq3 religioſitatis. Alter autē ſci
licet minor magne ſimplicitatis ⁊
innocentie. Accidit ergo eos eun
tes per viam declinare ad quod
dam caſtrum in quo morabatur q̄
dam magna domina que adulte=
rium commiſerat ſeu verius ince
ſtum cum vno de parentela ſua.
Hec ergo domina propter enormi
tatem caſus erubeſcens confiteri
ſuo curato ſic inconfeſſa de illo ca
ſu ſteterat per ānos vndecim. Ui
dens ergo iſtos duos fratres cogi
tauit: ꝙ eſſent viri honeſti: et qui
eam non cognoſcebant nec forſan
eſſent aliquando illic reuerſuri. et
ꝙ bonum eſſet antiquiori confite
teri maxime propter auctoritatē
qua fūgebatur. Rogauit ergo eū
mane facto vt eam de confeſſione
audiret. Quo benigne annuente
dixit ſocio ſuo: vt aliquantulū ſe
diuerteret: ab eis intra tamen ec=
cleſiam. Quod cum feciſſet et ocu
los paulisper ad predictos decli=
naſſet vidit ꝙ quotiens illa aperie
bat os ad confitendū exibat vn⁹
buffo de ore eius: qui ſaltando tan
dem exibat eccleſiam. Cum autē
poſtremo veniſſet ad confitendū
illud grande peccatū in mala ho
ra non fuit auſa ipſum dicere. Pro
pter quod dict⁹ iuuenis frater vi
dit iterum dictos buffones intra
eccleſiam redire atq3 in os et ven
trem eius intrare. Facta autem
die alterum exierunt domum. Et
cum ſimul ambularent cepit dict⁹
iuuenis narrare ſeni que viderat
at ille ſtatim intelligens dictam
dominam aliquid ſcienter celaſſe
rediit ad caſtrum illius: vt eā de
ſua ſalute moneret.
Sed in mala hora inuenit eā mor
tuam. Cumq3 poſt triduum ꝓ
illa rogaret dominum: apparuit
illi habens circulum ferreum et
ignitū circa collum. Inſuper ade
rant duo drachones eam cingen
tes et vbera eius ſuggentes.
Preterea habebat duos buffones
ſuper oculos.
Item de ore et naribus eius pro
cedebat ignis ſulphurne⁹ atq3 in
capite eius lacerte multe ſtabant
Et ait illi. Ego ſum illa infelix mu
lier que tibi fuit ꝑdie cōceſſa. Sed
quoniam ſcienter celaui tale pec=
catum: ecce modo ſum perpetuo
damnata. Patet ex hac hiſtoria
quantum prodeſt integre atq3 or=
dinate et gradatim confiteri.

¶ Capitulum. xiiii. ꝙ humiliter ē
confitendum.

Confiteor tibi dñe pater celi ⁊ terre. Matthei. xi.
¶ Octaua conditio bone cõfeſſiõis deſignata p. h. dr humiliatiõis. Debet nempe confeſſio cuꝫ omni humilitate fieri: hoc autem probatur multipliciter: videlicet.
Auctoritate
Ratione
Figura
Similitudine
Exemplo.
A ¶ Prio igit̃ auctoritate Eccli. iiij. Preſbytero humilia animã tuã: ⁊ magiſtro humilia caput tuum. In qb⁹ verbis oſtendit̃ duplex hũilitas requiſita ad bonam ↄfeſſionem. Una quidem in corde qꝛ hũilia aĩam tuã: ſupple te reputando pauperem et miſerũ pctõrẽ etiam indignũ grã dei ⁊ miã illius. Ois em̃ qui ſic ſe humiliat in occulis ſuis exaltabitur p̱ gratiam in cõſpectu domini. Alia autem hũilitas requiritur in confeſſione exterius ſeu in corpore De qua ſubditur. Et coram magnato. i. p̃lato humilia caput tuum: reuerentiaꝫ illi exhibẽdo. Et hoc eſt contra illos qui in confeſſione habent geſtus elatos ⁊ incompoſitos. De p̃dicta etiam humilitate in confeſſione habenda loquitur Augu. li. de vera et falſa penitentia. ca. xv. Et ſimiliter recitatur in decretis de penitẽtia diſt. v. cõſideret. vbi ſic dicitur. Ponat ſe penitens omnino in arbitrio ſeu poteſtate iudicis in iudicio ſacerdotis nihil ſibi reſeruans ſui vt omnia eo iubẽte paratus ſit facere pro recuperanda aĩe vita ⁊ quecunqꝫ faceret pro vitanda morte corporis: ⁊ hoc cũ deſiderio: quia vitam recuperat infinitam. Cum gaudio enim debet facere immortalis futurus que faceret pro differenda morte moriturus. hec ille.
¶ Secundo probatur idem intentum tali ratione. Contraria contrariis curantur. Modo ſic eſt ꝙ in omni peccato eſt quedam generalis inobedientia ad diuinum preceptum: ergo neceſſe eſt in curatione illius ꝙ aſſit. humilitas. Predicta autem curatio maxime fit per confeſſionem igitur ⁊c.
¶ Tertio idem probatur p̱ figuram Legitur em̃ Judich. ix. ꝙ ipſa ſancta Judich cũ eſſet vidua ingreſſa eſt oratorium ſuũ: ⁊ induens ſe cilicio poſuit cinerem ſup̱ caput ſuum ⁊ proſterens ſe ĩ oratione clamabat ad dominũ cõtra perſecutionem. Olofernis crudeliſſimi tyranni. Ad propoſituꝫ per Judich que interpretatur confitens intelligitur anima peccatrix que tamen proponit cõfiteri. Hec igitur Judich peccando dereliqᵹ ſponſuꝫ ſuum xp̃m ⁊ ſic quodammodo vidua eſt. Sic ergo velit dicenti modo ad eum redire debet primo ſe ad orationis ſecretũ conferre orans ad dominum vt dignetur intellectum eius illuminare ad veram peccatorũ cognitionem de quibus confiteri proponit. Et ſimiliter voluntatẽ inflammare ad eorũ deteſtationẽ. Inſuper debet ſe induere cilicio p̱ carnis mortificationem ponere quoqꝫ ſup̱ caput ſuuꝫ cinerẽ p̱ mortis recordationẽ. Tandẽ debet ſe humiliare corã ſacerdote ⁊ ad dñm

proderit confiteri et non alias.
¶ Capitulum. xx. ꝙ neceſſario eſt confitendum.

Confiteor tibi domine pater celi ⁊ terre. Matthei. xi.
¶ Decimatertia cõditio bone ⁊ ſalubris cõfeſſionis deſignata per hanc literã. N. dr neceſſitatis hoc dicere ꝙ in lege grẽ poſtqꝫ qs mortaliter peccauit tenetur ſacerdoti confiteri. Iſtud autem probatur quintupliciter: videlicet.
Auctoritate.
Ratione.
Figura.
Similitudine.
Exemplo.
A ¶ Primo quidẽ auctoritate Aug. lib. de viſitatione infirmorũ cap. ii. dicit ſic. Sũt quidã qui autumãt ſibi ſufficere ad ſalutẽ ſi ſoli deo cui nihil occultũ ẽ ⁊ quẽ nll⁹ latet conſcientia ſua cõfiteant̃ crimina. Nolunt em̃ aut erubeſcunt ſiue dedignant̃ oñdere ſe ſacerdotibus; quos tñ inter leprã ⁊ lepraꝫ diſcernere per legiſlatoreꝫ conſtituit. Sꝫ nolo vt ipſa deciparis opinione quaten⁹ confundaris cõfiteri corã dño vicario tabeſcens pre rubore vel ceruicoſus pre dignatione Nam ipſius humiliter ſubeundũ eſt iudiciũ: quem dominus ſibi non dedignatur vicariũ. hec ille. Item Ambr. li. de paradiſo. c. xiiij. ⁊ ſilr recitatur de pe. di. i. nõ poteſt. Dicit ꝙ nõ pt̃. qſqꝫ a pctõ iuſtificari niſi fuerit pctm̃ añ confeſſus Super quo dicit glo. ꝙ triplex eſt cõfeſſio. ſ. cordis oris: operis. Prima fit deo. Secunda ſacerdoti. Tertia proximo. Item Eſa. xliij. Mandat dñs cuiꝫ peccatori dicens. Dic iniqtates tuas vt iuſtificeris. Ac ſi apte diceret dñs ꝙ non põt peccator ſaltẽ in lege gratie iuſtificari a peccato niſi primũ fuerit pctm̃ ↄfeſſus in re. ſ. aut in voto. Uñ idem Amb. li. ij. de pniã ca. vij. pertractans predictum verbũ. Eſa. dicit ſic. Nouit oĩa dñs ſed expectat vocem tuam nõ qdez vt te puniat ſed vt tibi ignoſcat. Non vult vt inſultet tibi diabol⁹ ⁊ celantem peccata tua arguat. Preueni igitur accuſatorẽ tuũ. Si em̃ teipſum accuſaueris accuſatorẽ nullum timebis. hec ille. Item Jaco. vltimo dr. Cõfitemini alterutrum peccata veſtra. In hoc aũt ꝙ loquitur Jacobus verbo iperatiuo dicens. Cõfitemini liquet aperte ꝙ comfeſſio peccatorum eſt ad ſalutem neceſſaria.
¶ Secundo probatur idem intentum triplici rõne. Pria eſt talis: nullus dꝫ eſſe iudex in ꝓpria cã vt pꝫ capi. ne quis ius ſibi dicat p̱ totum. Ergo poſtqꝫ hõ mortaliter peccauit nõ pt̃ ſibiipſi pñiam taxare neqꝫ ſeipſum abſoluere ſed neceſſario habet ſe iudicio alteri⁹ ſubmittere. etiam quacunqꝫ fungat̃ auctoritate: aut nobilitate ſiue ſi papa aut rex ſiue imperator.
¶ Secunda ratio eſt talis. Non minus confeſſio vocalis eſt ad ſalutẽ neceſſaria illi qui mortaliter peccauit: ſaltem in lege grẽ qꝫ baptiſm⁹. Sꝫ baptiſm⁹ eſt ſimplr̃ et abſolute neceſſari⁹ aut in re: ſicut pꝫ de paruulo: aut in voto: ſicut pꝫ de adulto iuxta illd̃ Chriſti verbũ Joannis tertio. Niſi quis rena-

eius fuerit ex aqua et ſpũ ſctõ non poteſt ⁊c. Ergo etiã ꝯfeſſio eſt neceſſaria ei qui mortalr peccauit: aut in re cũ põt haberi: aut in voto: cum non poteſt haberi ſine qꝛ deeſt copia ſacerdotis in caſu neceſſitatis: ſiue qꝛ penitẽs nõ põt loqui: et ſic de alijs impedimentis.

Tertia rõ eſt talꝭ. Oẽs adulti habẽtes legitimã etatẽ tenenᵗ in paſchate ſacrã cõionẽ ſuſcipere: vt pꝫ ex decretali Inn. iiij. prout recitaᵗ de pe. ⁊ re. ca. oĩs vtriuſqꝫ ſexus. Sed ad ipſum ſacramentum non poſſunt digne accedere qui mortaliter peccauerunt abſqꝫ ſpirituali mũdatiõe q̃ fit ꝑ actualẽ confeſſionẽ. Propter qđ in eadẽ decretali primo fit mentio de confeſſione faciẽda. Deĩde ⁊ ſcđo de ſuſceptione ſacramenti altaris. Igitur. ⁊c.

B ¶ Contra aũt ꝓdicta põt multipliciter inſtari. Primo quidẽ ſic Multi ſunt qui non habent ſuperiorez aut ſimpliciter: ſicut papa. aut in prõptu ſicut eꝑs ĩ ſua dioceſi abbas ĩ ſua abbatia curatꝰ ĩ ſua ꝓchia Ergo vr̃ ꝙ tales nõ tenẽtur confiteri. Alias ſi ſint minores prelati tenerẽtur pro qualibꝫ vice currere ad ſuperiorẽ: quotiẽs opus eſſet illis confiteri. Scđo põt ſtare ꝙ aliquis adultus in paſchate non habeat niſi venialia pctã ergo ſaltem talis non teneᵗ tũc cõfiteri. Maxime cũ nõ ſit de neceſſitate confiteri venialia: q̃ non auferunt gratiã nec ſoluunt dei amicitiã. Tertio. Penitentia eſt ſecunda tabula poſt naufragium vt inquit Hierony. Sed aliq̃ poſt baptiſmũ nõ ſunt paſſi naufragiũ: ſed innocẽter vixerunt. Ergo ſaltẽ tales non tenentur ꝯfiteri. Quarto ſic. Aliquibꝰ in lege gratie remiſſa ſunt peccata etiaꝫ grandia et hoc abſqꝫ confeſſione ſicut pꝫ de Petro ⁊ Paulo atqꝫ Magdalena Sꝫ nunc gratia dei nõ eſt minoris efficacie ad remittẽdũ peccata q̃ꝫ oli fuerit igitur.

C ¶ Ad hec oĩa rñdendũ ẽ cõformiter ad doctrinã beati Tho. iiij. ſen. diſt. xvij. q. iij. Ad primum igitur dicitur ꝙ nullus eſt ſimpliciter qui non habeat iudicez chriſtum cui per ſuum vicarium confiteri debet. Qui q̃uis ſit eo inferior inquantum ipſe eſt prelatꝰ tñ eſt ſupior inquantum ipe pctõr ẽ: ⁊ alter chriſti miniſter. Ecce quõ pctm̃ deijcit hoiez a dignitate ſua Ad ſcđm dr̃ ꝙ ille qui non hꝫ niſi venialia non tenetur confiteri ex iure diuino: ſed tantum ille qui hꝫ mortale. Tenetur tamen talis ad hoc ex iure poſitiuo: vel ex ordinatione facta in gñali conſilio ſub Innocentio tertio. vel dicendum ſecundum alios ꝙ ex virtute decretalꝭ omnis vtriuſqꝫ ſexus nõ obligantur ad confeſſionem niſi q̃ habent mortale peccatum quod patꝫ ex hoc ꝙ confitens debet confiteri oĩa peccata hoc aũt non poteſt intelligi de venialibꝰ qꝛ impoſſibile eſt oĩa illa confiteri. Et ita ille q̃ non habet niſi venialia peccata nõ teneᵗ cõfiteri vllo tp̃e. Sufficit autẽ talis ad hoc ꝙ impleat eccleſie preceptum: vt ſe ſacerdoti repreſẽtet: et dicat ſe eſſe per dei gratiaꝫ abſqꝫ conſcientia de mortali. Et hoc illi pro confeſſione reputatur. hec beatus Tho. Sed quis eſt inter adultos qui ſit abſqꝫ mortali: ⁊ laudabimus eum. Nempe talis ſi detur: fecit mirabilia in vita ſua quia ferme omnes ſubiacent grauiſſimis peccatis. pſ. Omnes declinauerunt ſimul inutiles ⁊c.

Ad tertium dicitur ꝙ et ſi aliquis poſſit euadere naufragium quod fit per peccatum mortale: non tamen regulariter poteſt euadere venialia per que diſponiᵗ ad naufragium. Ad quartum dicit beatꝰ Tho. ꝙ et ſi non legatur predicta rõ cõfeſſio potuit tamen fieri Multa enim ſunt facta que non ſũt ſcripta. Inſuꝑ chriſtus habebat poteſtatem excellentie in ſacramentis Unde ſine his que ad ſacramẽtuꝫ pertinent poterat rem ſacramenti conferre. Patꝫ ergo ꝙ confeſſio vocalis ẽ de neceſſitate ſalutis: niſi forſan propter impoſſibilitatem adeo ẽt ꝙ in abſẽtia ſacerdotꝭ licꝫ in caſu extreme neceſſitatis confiteri laico. Sic enĩ dicit Au. li. de vera et falſa penitentia. c. x. Et q̃ꝫuis laicus poteſtatem ſoluendi nõ habeat illis tñ qui ei confitenᵗ in caſu neceſſitatis: fit dignus venia ex deſiderio ſacerdotis. vt dicit idẽ Au. vbi ſupra. Nota tñ ꝙ talꝭ confeſſio non eſt neceſſaria neqꝫ ſimiliter ſacramentalis non tamen reprobatur et de hoc priꝰ dictũ eſt vel ca. j. ſub litera. C. Inſuper nota ꝙ ĩ tali caſu laicus teneᵗ ſub pena peccati mortalis celare que ſic audiuit non minus q̃ꝫ ille qui recepit aliq̃d ſub ſigillo ſecreti. Patꝫ ergo de ſecundo principali.

¶ Tertio probatur idẽ intentum ꝑ figurã Legiᵗ ei Deut. xxviij. ꝙ dñs dixit ppl'o iſraelitico. Per ſeptem vias fugias et diſperdaris per oĩa regna terre ⁊ ꝑ vnã viã egrediaris ꝯtra inimicos tuos. Ad ꝓpoſitum ſeptẽ vie ſeptẽ ſunt pctã mortalia per que pctõres fugiunt a deo. Uia autem vna ⁊ ſola ꝑ quam egredi debemus ꝯ inimicos nr̃os eſt via pnĩe ⁊ ſcr̃alis confeſſionis per quã exeũt ꝯfitentes ad pugnãdũ ꝯtra demones ⁊ pctã Nã nihil ſic terret ipos demones ſicut oris confeſſio. Da exemplꝫ de furibus nocturnis qui terrentur et ſtatim fugiunt cũ audiunt voces hoĩz clamãtiũ ⁊ dicẽtiũ Ad latrones latrones. Poſſumꝰ etiaꝫ aliã expreſſiorẽ figuram adducere ad propoſitum probanduꝫ vꝫ de lazaro: de quo dixit xp̃s diſcipulis ſuis poſtq̃ꝫ ſcilicet ſuſcitauerat eum a mortuis. Soluite inq̃t eum et ſinite abire. Joan. xj. Ex q̃bus verbis datur nobis intelligi ꝙ licet pctõr ſuſcitetur a dño ꝑ cordis contritionem adhuc tñ neceſſe habet ſolui in confeſſione ſacramentali per chriſti diſcipulos id eſt ſacerdotes. Et ſic patet ꝙ confeſſio eſt ad ſalutem neceſſaria.

¶ Quarto probaᵗ idẽ ꝑ ſimilitudinẽ de homine obligato duobꝰ creditoribꝰ. Talis eñ q̃ꝫtũcunqꝫ ſatiſfaciat vni: nõ eſt plene liberatꝰ niſi etiã ſatiſfaciat alteri. Sic ẽ aũt ꝙ homo peccãdo contrahit debitũ quo ad deum et quo ad eccleſiam Deo autem ſatiſfacit per contritionem. Nihilominꝰ eo ſoluto adhuc ille manet obligatꝰ eccl'e. A qua q̃dã obligatione nõ abſoluiᵗ: niſi ꝑ ſacramentalẽ ꝯfeſſionẽ. Põt etiam dari alia ſilitudo: videlicet de iſirmo aut vulnerato cui neceſſe eſt ꝙ infirmitatẽ medico oñdat

ſi vult curari: iuxta illud Boecij de
coſo. li. i. pſa. iiij. Si opa medican
tis expectas: oportet vt vulnus de
tegas tuum.

D ¶ Quinto pbaẗ idē intētū ta=
li exēplo. Legiẗ eñ in legenda bti
Egidij abbatis ꝙ tpe ſuo regna=
bat in gallia rex dict⁹ Karolus co
gnomēto magn⁹. Dictus ḡ rex in
ſtāter rogauit virũ dei Egidiũ vt
ꝓ eo intercederet ad dñm ſuper re
miſſione cuiuſdā grauiſſimi pcti
eũ ꝯmiſſi: qḋ nemini ꝯfiteri aude
bat verũ nec ipſi viro ſcō. Fertur
aũt ab aliqibus ꝙ erat inceſt⁹ cum
ꝓpria ſorore. Cũ itaqꝫ vir dei pro
eo miſſam celebrādo īſtanter ora=
ret dñm: mox aſſuit angel⁹ de celo
q̄ dimiſit ſup altare ſchedulā i qua
ſcriptũ erat regis pctm: pariter et
abſolutio dũmodo illud ꝯfiteretur
alias non abſoluebaẗ a dño. Hmōi
igiẗ ſchedulaꝫ accipiēs vir ſanct⁹
et legens leto animo venit ad re=
gem: quē ſeorſum trahens predi=
ctam ſchedulā eidē patefecit. Qḋ
videns rex obſtupuit. Nec mora i
terpoſita pctm ſcō Egidio ꝯfeſſ⁹
eſt a quo abſolutiōis bñficiũ obti=
nuit pariter et a dño. Patet ꝙ con=
feſſio eſt ad ſalutem neceſſaria.

E ¶ Legitur et aliud exemplum
ad idem ꝓpoſitũ ꝑſuadendũ i ſpe=
culo exemploꝝ diſt. x. de quadam
muliere q̄ vnicũ pctm in confeſſio
ne celauerat propter humanaꝫ ve
recundiā prout ſepe faciunt mulie
res i actum carnis lapſe. Dicta tñ
mulier nō ceſſabat die ac nocte ro
gare dñm cum lachrymis pro re=
miſſione dicti peccati. Cum igitur
quadā die in angulo eccleſie cōſti=
tuta ſic oraret dñm: pbr̄ quidā qui
pariter in ecclia orabat: vidit quē=
dam demonē ſup caput dicte mu
lieris huc atqꝫ illuc volitantem et
ꝓ imoderata leticia cachinos cohi
bere ñ valētē. Qḋ cernēs dict⁹ ſa
cerdos adiurauit ipſum demoneꝫ
per nomen ieſu chriſti inquirēs
quid ibi faceret ⁊ cur tantum ri
deret: cui demon: io ingd rideo qꝛ
video hāc mulierē currere ad i fe
ros: q̄ ſe cruciat ⁊ affligit imodera
tis fletib⁹. Exiſtimat e' fat⁹ ſuis fle
tib⁹ remiſſionē obtinere pcti ſui ñ
ꝯfeſſi qḋ nũqꝫ fiet etiam ſi ſic ſta
ret vſqꝫ ad diem iudicij. Quo au=
dito preſbyter vadit ad mulieręꝫ
et rē ſibi aperit. At illa hoc intel=
ligēs ſtati dicto ſacerdoti integre ⁊
plene ꝯfeſſa eſt. Diabol⁹ vero hoc
vidēs cũ clamore valido ⁊ fetore
horribili in ecclia relicto receſſit
nec poſtea ibi viſus eſt. Ex iſtis er
go duabus hiſtorijs pꝫ neceſſitas
cōfeſſionis ſi ſaluari cupim⁹, poſt
q̄ ſignāter peccauimus mortalr.

¶ Capitulum. xx. ꝙ obedienter cō
fitendum eſt.

Confiteor tibi dñe
pr̄ celi ⁊ tre mat. xi.
¶ Decia q̄rta ꝯdi=
tio bone cōfeſſionis
deſignata p literaꝫ
O. vocaẗ obeditio=
nis. Hoc eſt dictu ꝙ
q̄ cōfitetur debet obedire ſimplr
⁊ pure ſue confeſſori penitentiam
imponenti. Iſtud autem probatur
quintupliciter videlicet.
Auctoritate.
Ratione.
Figura.
Similitudine
Exemplo.

A ¶ Primo igitur auctoritate

Chryſo. ⁊ recitatur de penit. diſt.
iij. perfecta vbi ſic ait. Perfecta
penitētia cogit pctōrē oia libenẗ
ſufferre ſup. iuncta a ſacerdote vt
de glo. Itē Aug. de hmōi obediē
tia loq̄ns in lib. de vera ⁊ falſa pnia
ca. xv. Et ſilr recitaẗ de pe. di. iij.
ꝯſideret dicit. ſic. Ponat ſe penitēs
oino in arbitrio ſeu ptāte iudicis
in iudicio ſacerdotis nihil ſibi re
ſeruās ſui vt oia eo iubente para
tus ſit facere pro recuperāda aie
vita quecũqꝫ faceret pro vitāda
morte corporis ⁊ hoc cum deſide
rio quia vitam repererat infini
tam. Cum gaudio enim debet fa
cere immortalis futurus q̄ face
ret pro differenda morte moritu
rus. Hec ille. Vñ in glo. ſuper eo
dē cap. inſeruñẗ hec metra ad oñ
dendũ prompte eſſe obediendū
confeſſori penitētiā iponēti. Mo
ritur⁹ vt corpus redimas ferrũ
patieris ⁊ ignē. Arida nec ſitiēs
ora lauabis aq̄. Forti⁹ vt valeas
qcqꝫ tolerare negabis. Ac p̄cium
pars hec corpe mai⁹ hꝫ. Aliẗ poſ=
ſum⁹ loq̄ de obediētia req̄ſita in
ꝯfeſſione vꝫ in ordine ad deuꝫ q̄
ipſam confeſſionem precipit: et
ideo illi obedire debemus confi
tentes ſpontanee peccata noſtra
Unde ad hoc propoſitum loquiẗ
Aug. ad fratres in eremo ſerm.
xxx. q̄ intitulatur de ꝯfeſſione pec
catorũ vbi ſic ait. Vult de⁹ ꝙ cō
fiteamur pctā nr̄a non ꝙ ignoret
ipſa ſed vt diabolus audiat quo
niam confitemur: ⁊ penitet nos
peccaſſe ⁊ peccatis cōfeſſis cum
dolore ⁊ lachrymis: non habeat
amplius vnde nos incuſet. Dia=
bolus aũt vult vt taceamus. Cum
aũt mag' obediēdũ ē. Certe con=
ſtat ꝙ deo q̄ ſalutaria p̄cipit. Hec ille.
¶ Secundo pbatur idē intentum
tali ratione. Quilibet filius debꝫ
patri ſuo honorē ⁊ obedientiam
ſcdꝫ dñi preceptum Exo. xx. Mo
do ſic eſt ꝙ ille qui confitetur ali
cui aſſumit illum in patrem ⁊ ſi=
militer confeſſor illum in filium
ita vt merito poſſit dicere cōfeſ=
ſor de ſibi confitente illḋ. ij. Reg.
vij. Ego ero illi i patrē ⁊ ipſe erit
michi in filium. Cōcluditur ergo
ꝙ confitens tenetur obedire con
feſſori ſuo tanqꝫ patri preſertim
in his que ſunt ſui iudicij.
¶ Tertio pbatur idem per figu
ram Luc. xv. de filio prodigo per
quē itelligitur pctōr q̄ dixit. Sur
gam et ibo ad patrē meum: ⁊ di=
cam ei. Pater peccaui in celum ⁊
coram te iam non ſum dignus vo
cari filius tuus. Ecce hũilis cōfeſ
ſio. Fac me ſicut vnũ ex mercena
rijs tuis. Ecce prompta volũtas
obediēdi ꝯfeſſori ⁊ ſatiſfaciendi
deo. De hoc etiā aliā figurā ha=
bem⁹ Act. ix. Ubi fit mentio de
ꝯuerſiōe. Pauli ad fidē de q̄ tria
principaliter ibidē dicũẗ. Primũ
eſt eius grauis iniquitas: qꝛ pri⁹
perſequebatur eccleſiaꝫ Chriſti
Nam acceperat litteras plena=
rie ⁊ gñalis cōmiſſionis a princi
pibus ſacerdotũ vt ſi quos inue=
niret chriſtianos ſiue viros ſiue
mulieres victos perduceret hie
ruſalem. Secundum eſt immen
ſa dei bonitas quia circumfulſit il
lum lux de celo. Tertiũ eſt eiuſdē
Pauli obedientie ꝓmptitas cũ ait
Dñe qd me iubes facere. Ad ꝓ
poſitũ igiẗ deſcēdētes dicim⁹ ꝙ ꝓ

Paulum recte intelligit̃ quilibet
pctõr volẽs redire ad deũ ꝑ verã
ꝯfeſſionẽ de quo ipſe iſtimus conſi
derare ⁊ in quo poſſum⁹ ſpiritua
liter reperire illa tria que fuerunt
in Paulo. Primo nẽpe pctõr male
viuendo ꝑſecutus eſt xpm̃ regnã
tẽ in celis Heb. vi. Rurſũ crucifi
gẽtes ſibimetipſis filiũ dei. Scdo
circũfulget eũ lux d̃ celo qñ a deo
interius monetur ⁊ illuminatur
de fugiendis malis ⁊ agẽdis bo
nis ⁊ hoc ꝑ gratiã ꝑueniẽtẽ. ps.
Accedite ad eum ⁊ illuminamini
Et ẽ ſenſ⁹. Dũ acceditis ad deuz
ꝑ bonũ vſũ liberi arbitrij ſit̃ ab
eo illuminamini. Tertio dꝫ prom
pte obedire dicendo ꝯfeſſori ſuo
dñe qd me iubes facere ac ſi apte
diceret. Dñe ⁊ pr̃ ꝯfeſſor iubea=
tis ⁊ iponatis mihi q̃lẽ penitẽtiã
volueritis ſiue ieiunium ſiue ele
moſynam: aut peregrinationem
ſiue quodcunqꝫ aliud volueritis
et libenter obediã. Dũmodo res
ſit mihi poſſibil̃. Hoc ei eſt pone
re ſe omnino iudicio ſacerdotis
vnde de ꝯfeſſore taliter prompto
ad obedientiam audiẽs ⁊ inueni
ens poteſt dici illd̃ verbũ. Pſal.
Preparationẽ cordis eorum au=
diuit auris tua. Poſſumus etiam
ꝑdicta verba Pauli vbi ait. Do=
mine qd me ⁊c. exponere de ꝯtri
to. Talis enim ſi diceret ad dñm
Dñe qd me vis facere. Nõne ſa=
tis eſt ꝙ ſim ꝯtritus de peccatis
et tibi ſoli ꝯfitear ita vt nõ opor
teat pctã mea cõfiteri ſacerdoti.
Certe in tali caſu ſibi diceret do
minus hoc non ſufficere: ſed rñ=
deret illi dicens. Ingredere ciui
tatem. i. eccleſiam: et ibi dicetur
tibi ſupple ꝑ diſcretuz ꝯfeſſorem
quid te oporteat facer̃. i. qualem
⁊ quantã pniaꝫ oporteat te ferre
Ad dictam ergo ciuitatẽ veniẽs
pctõr ibi inueniet ananiã. i. legi=
timũ feſſorẽ q̃ audita ei⁹ cõfeſſiõe
⁊ ipoſita ſalutari ſatiſfactione tã
dẽ ponet manus ſuper caput ei⁹
bñficium abſolutionis impartien
do. Et cõfeſſi cadẽt ſquãme pctõ
rũ ab oculis cordis ipſius. Sicqꝫ
viſum iteriorem recipiet parit̃ ⁊
ſpũſſ[ancti] gr̃aꝫ. Ecce quãtũ ꝓdeſt
obediens confeſſio.

B ¶ Querit̃ circa hoc. Utrũ pe
nitens ſeu confitens teneatur de
neceſſitate ſalutis acceptare om=
nẽ pniaꝫ talẽ q̃lẽ placuerat ſuo cõ
feſſori illi iponere. Pro ſolutione
huius dubij opus eſt vti tali diſti
ctione. Penitẽtia iuncta a cõfeſſo
re aut eſt diſcreta aut indiſcreta
Si primũ tũc tenetur ꝯfitẽs illã
acceptare ⁊ acceptã ꝑficere. Qui
libꝫ ei tenetur ſui iudicij ſniaꝫ ac
ceptare ⁊ ꝑficere. Et ideo ſi peni
tens ſciens ea ⁊ ex deliberatiõe
omitteret talẽ pniam adimplere
mortaliter peccaret ⁊ d̃ hoc tene
retur poſtea cõfiteri. De alia au
tẽ penitẽtia debita ĩ foro dei ſec⁹
eſt quia in optione ſua eſt eã ĩ ꝑ
ſenti ſoluere vel purgatoriũ ex=
pectare ſi vero penitentia ſit in
diſcreta vtpote ſi ſit maior q̃ꝫ de
linquens meruerit adhuc diſtin=
guendum eſt quia aut talis exceſ
ſus eſt notabiliter magnus etiaꝫ
iudicio litteratorum ac diſcreto
rũ virorũ aut non. Si primũ tũc
nõ tenetur penitẽs ad illam. Tũ
qꝛ in tali caſu confeſſor manife=
ſte abutit̃ clauib⁹ eccleſie. Tum

qꝛ confeſſor non poteſt ligare cõ
fitentem ad arbitrium ſuum: illi
imponendo quantumcũqꝫ penitẽ
tiã voluerit. Quinimo ſic agen=
do mortalit̃ peccaret. Tũ qꝛ con
feſſor in taxandis penitẽtijs dꝫ eẽ
poti⁹ miſericors q̃ꝫ ſeuer⁹ ⁊ rigi=
dus. In hoc imitãs patrẽ ſuũ ce=
leſtem. Inſup vt dicit beat⁹ Tho.
iiij. ſẽ. di. xviij. q. i. ar. iij. q̃ſtiũ. iiij.
pnie que imponunt̃ in confeſſiõe
ſunt medicinales. Et ideo ſicut
peritus medicus non dat ſemper
medicinã ita efficacẽ q̃ ad morbi
curationẽ ſufficiat ne ꝓpt̃ debili
tatẽ nature maius periculũ oriat̃
ita etiã eſt de ꝯfeſſore q̃ nõ debet
ſemper iniũgere totã penã q̃ vni
pctõ debet̃ ne infirmus ex magni
tudine pene deſperet ⁊ a pena to
taliter recedat. Hec ille. Si vero
talis exceſſus non ſit notabilis ſꝫ
moderatus tunc dicendum con=
formiter ad beatuz thom̃. iiij. ſen
ten. diſtinc. xx. q. j. arti. ij. q̃ſtiun=
cula. ij. in ſol. ad ſecundum ꝙ ſi ſa
cerdos imponat maiorem pniaꝫ
ꝯdignã ꝯfitẽs tenet̃ illã recipere
et complere ſi poſſit: et hoc pro=
pter ſacerdotis iniunctionez: qui
non ſemper attendit ad debitum
pene: ſed vult contra futurã rui=
nam remedium adhibere. Unde
ſcd̃m eũdem docto. vbi. s. q̃ſtiun
cula. j. in corpore qñqꝫ pro mino=
ri peccato debꝫ imponi maior pe
nitẽtia ⁊ hoc ꝓpter maiorem dif
ficultatem reſiſtẽdi. Et dat ibi ex
emplum de iuuene fornicãte cui
imponitur maior pnia q̃ꝫ ſeni ꝓ ſi
mili caſu q̃uis ipſe iuuenis min⁹
grauiter peccet. Addendum eſt
etiam huic materie conformiter
ad dñm Petrũ de Palu. iiij. ſentẽ
di. xx. ꝙ ſacerdos nũq̃ꝫ dꝫ cõfitẽti
imponere pniaꝫ niſi credat ꝙ ille
poſſit et vellit eam facere aliãs
iponit ſibi laqueũ et nõ antidotũ
ſꝫ venenũ. Propter qd̃ nõ tãtã im
ponat ꝙ ille deſperãs totũ dimit
tat ſiue ꝓpter debilitatẽ bone vo
luntatis: ſiue corporis. Paruus
enim ignis ⁊ ſcintilla non eſt one
randa multis lignis ſed paulatiꝫ
fouenda ne extinguatur. Reſolu
torie ergo tenendum eſt in hac
materia ꝙ cõſideratis oib⁹ circũ
ſtantijs pcti ⁊ peccantis ſimiliter
corporis ⁊ anime maiorẽ aut mi
norẽ dꝫ ſacerdos iponere pniam
penitẽti ſicut magis credit ſaluti
illius expedire. Et ſic patet diffu
ſe ad queſitum.

¶ Quarto ꝓbat̃ idẽ intẽtũ ꝑ ſimi
tudinẽ de medico corporis cui ſi
bene obedit̃ ꝓpt̃ ſpẽ ſanitatis ꝯſe
q̃ndc. Ergo a fortiori obediẽdũ ẽ
medico aĩe. ſ. ꝯfeſſori ⁊ hoc ꝓpter
ſpẽ ſalutis ſpũalis ⁊ eterne ⁊ ſignã
ter vbi iponit pniaꝫ diſcretã.

C ¶ Sed circa hoc q̃rit̃ que ſit
pnia diſcreta ⁊ rõnalis ⁊ que non
Certe illa eſt quam vir prudens
doctus ⁊ diſcretus ꝓnunciabit at
tenta q̃ntitate culpe ⁊ qualitate ꝑ
ſone dicit tamen Hoſtien. in ſum=
ma ſua de. pe. et. re. ꝙ pro quolibꝫ
mortali pctõ regulariter deberet
imponi penitentia ſeptẽnis. Sic
etiã volunt iura de rigore vt pꝫ
xxxiij. q. iij. hoc ipſum. Aliquãdo
autẽ pnia degens vt patet diſti.
lxxij. preſbyter. Ubi dr̃ ꝙ ſi pſbi
ter lapſus fuerit in peccatum car
nis debet per decem annos peni
tere. Hodie tamen penitẽtie ſunt

arbitrarie e: hoc ꝑcipue intelli=
gēdo in foro ↄſcie. Nec tñ ē ſenſꝰ
ꝙ ſacerdos poſſit ꝓ libito ſue vo
luntatis taxare q̄ꝫcunq; peniten
tiam voluerit ſꝫ opus ē arbitriū
ſuum eſſe bene regulatū vtpote
cōſiderata criminis q̄ītitate ꝛ ꝑ=
one qualitate ſiue quo ad digni=
tatē ſiue quo ad officium ſiue q̄
ad diuitias paupertatē infirmita
tē debilitatem complexionē con
ſuetudinem diuturnitatem ꝛ hu
iuſmodi. Quibus oībus penſatis
debet ſacerdos imponere penitē
tias arbitrarias. i. ſcd̄ꝫ magis et
minus vt ꝓbari poſſet faciliter
per iura; que habentur in ſequen
tibus cotatiōibus videlicet. xxv.
q. vij. tempora Item de pe. diſt. j.
menſuram. Item de conſecra. di
ſtin. iij. de penitentibus. Simili=
ter extra de homicidio, ca. ſicut
dignum. Item extra de eo qui co
gnouit conſanguineā vxoris ſue
cap. trāſmiſſe Item extra de pe.
ꝛ re. c. ſignificauit. Et ideo ↄfeſſores
debent obſeruare iſtō documētū
ꝛ dicere confitenti. Chariſſime:
tu cōmiſiſti multa ꝛ grauia pctā
ꝓ quoꝝ quolibet ſecūdū rigorē
iuris deberes ad minus ferre pe
nitētiā ſeptēnē ſꝫ forte oēs dies
vite tue ad hoc pagēdū nō ſuffi=
cerēt. Tñ ↄfidēs de dei mīa ſpe=
rās q i corde tuo dolens iniūgo ti
bi talē vł talē penitētiā. Reſidu
um aūt maneat in mīa domini.
Hoc tamen ſcias ꝙ in foro dei ob
ligaris ad multo maiorem: et ideo
appone diligentiam multiplican
di alia bona opera per que illam
totaliter expiare poſſis: vt cum
veneris ad articulum mortis va
leas directe ad regnū celoꝝ euꝫ
cuato purgatorio peruenire. Et
q: bōa iniuncta in ↄfeſſione ſcd̄ꝫ
theologos in iiij. ſen. di. xviij. ſūt
efficatiora ad remittēdū hmōi pe
nā ꝛ ſilr ad augēdū meritū vite
eterne ratiōe obediētie ideo volo ꝙ
q̄cq̄d boni feceris in poſterū ſiue
ſint Ieiunia/ſiue orōes/eleemo
ſyne aut peregrinationes valeāt
tibi in remiſſionē peccatoꝝ tuo=
rum. i. pene ꝓ illis debite.

D ¶ Sūmope tamē debēt ca=
uere domini confeſſores ne tam
leues iniungant penitentias ꝙ p
hoc veniant claues eccleſie in cō
temptum. Sic enim ſcribitur in
decretis. diſtinct. l. capitu. abſit
Ubi ſic legitur Abſit a Romana
eccleſia rigorem ſuum tam pro=
phana facilitate dimittere ꝛ ner
uos ſeueritatis fidei auerſa ma=
ieſtate diſſoluere vt ꝑperata ni
mis remedia cōicationū vtiq; nō
ꝓ futura ꝑſtent. Hic etiā ex̄ de vi
ta ꝛ ho. cle. c. vt clericoꝝ dr̄ ꝙ fa
cilitas venie ꝓbet icētiuū delīqn
di. Et idē hr̄ xxiij. q. iiij. c. ē iniuſta
mīa. Pꝫ ergo q̄ ſit diſcreta pnīa ꝛ
q̄ nō. Inſuper notādū ꝙ ad diſcre
tionē pnīe ꝑtinet vt ſemper iniū
gatur in cōtrariū delicti. Uerbi
gratia. Superbo iniūgat humilis
oratio auaro elemoſinarū largi=
tio luxurioſo carnis maceratio
pigro ſctā exercitatio guloſo ie=
iunium ꝛ ſic de alijs.

E ¶ Quinto probatur idē inte
tum exemplo. Legitur enim ꝙ fuit
ſemel quidam dictus Colinꝰ ſeu
Nicolaus qui veniens ad cōfeſ=
ſionē cum debuiſſet illi īpōi pnīa
nichil volebat acceptare ſemper
aliquam palliatam excuſationē
afferens. Nā cū ſacerdos vellet
illi īponere lōgā peregrinationē
ſe excuſabat ꝙ nō poſſet ābulare
Itē cum dixiſſet illi ſaltē bene po
teritis talē elemoſinā facere ſe
excuſabat ſup rerū inopia. Similr cū
dixiſſet illi ꝙ ſaltē bñ poſſet legere
tales ꝛ tales orōnes vſq; ad pre=
fixum tempus: ſe excuſabat ſup
quotidiano opere. Rurſum cum
illi vellet aliqua ieiunia impone
re illud inquit eſt quod eſt mihi
difficilius: et quod magis timeo
Tunc ait confeſſor. Saltem bene
ieiunabitis per vnam diem. Nō
enim poſſum vos abſoluere abſ=
q; penitentie īpoſitione. Ad quē
Collinus. Pro vna die tranſeat ī
nōie dñi ſpero ꝙ ꝓ vna die ieiu
nij nō moriar. Uerūtñ dñe curate
noueritis ꝙ ego ſū debiliſſime me=
morie et timeo ne hoc de facili ꝑ
trāſeat memoriā meā ideo rogo
vos vt hoc ieiunium ꝛ diē ſcriba
tis in fine libelli mei. Scripſit ergo
curatus ibidem in hunc moduꝫ
Coline tu ieiunabis cras his igi
tur pactis Colinus rediit domū
rogās vxorē vt faceret ſibi bonū
vultū eo ꝙ oporteret eū in craſti
num ieiunare. Illa autem cogno
ſcens q̄ male ieiunare conſueue
rat parat illi egregiā cenā vt ſic
facilius poſſet ferre ieiuniū cra=
ſtinuꝫ. Sed facta die altera q̄ꝫ pri
mū ſurrexit de lecto declinauit
ad locū ī quo cibaria domꝰ repo
ni ſolebāt. Quē cernēs eius vxor i
cepit clamare ꝛ dicere. Heu Col
line quid vultis facere. Nōne ho
die debetis ieiunare. Certe inquit
non hodie ſed cras: ſic enim ſcri
pſit in heris meis curatus noſter
et ſic de die in diem ꝓcraſtinauit
dicēs ꝙ nō hodie ſed cras ī libel
lo ſuo ſcriptū hēbat. Ex hac lu=
dicra hiſtoria reꝓbatꝰ chariſſimi
inobediētia eoꝝ q̄ noluit aut negli=
gūt penitētias ſibi īpoſitas ī pñti
ſoluere. Cū tñ ad hoc obligētur ſub
pena pctī mortalis vt dictū ē. De
reſiduo aūt ꝙ ſup eſt in ipſis eſt
ſe in pñti acq̄tare aut purgatoriū
expectare. Quid ſi ſapiētes eſſēt
in preſenti ſe acquitarent ꝛ ſignā
ter propter huiuſmodi purgato=
rij acerbitatem.

¶ Capitulum. xxj. ꝙ pro
pria debet eſſe confeſſio.

Confiteor tibi dñe pr
celi ꝛ terre. Mat. xj.
¶ Quintadecima cōdi=
tio bone ↄfeſſiōis: de
ſignata per ſanc. Tho.
dicitur ꝓprietatis. Hoc eſt dictu
ꝙ cōfeſſio dꝫ eſſe ꝓpria. Iſtō autē
ꝓbatꝰ q̄ntupliciter: vcꝫ.
Auctoritate.
Ratione.
Figura.
Similitudine.
Exemplo.

A ¶ Primo quidem auctori=
tate. Job. x. dicentis. Dimittam
aduerſum me eloquium meum.
Ubi nota ꝙ aliqui dimittunt pro
ſe eloquium ſuum in confeſſione
vt hypochrite et iactatores iſtar
illius pharisei dicētis Luc. xviij.
Gratias tibi ago dñe quia nō ſū
ſicut ceteri hominum ꝛc. Alij au
tem ecōtrario dimittūt cōtra ſe
eloquiū ſuum in hmōi cōfeſſione
vt boni et veri penitētes percuti
entes pectus ſuum cū publicano

et dicẽtes corde humili ⁊ compũ
cto. Deus propicius eſto michi
pctõri. Nã vt hr̃ ꝓuer. xviij. Ju-
ſtus accuſator eſt ſui. ſ. i cõfeſſio-
ne ſic ꝙ nõ accuſat neqꝫ diffamat
aliũ. Alˢ idebite ꝯfitetur ⁊ mor
taliter peccaret. Quis ꝫ tm̃ ꝓpa
pctã ſint ꝯfitenda patet per de-
cretalem oĩs vtriuſqꝫ ſexus. tit.
de pe. ⁊ re. Ubi dicitˀ ꝙ ꝗlibꝫ fide
lis cum ad ãnos diſcretiõis vene
rit ſemel ſaltẽ i ãno tenetˀ omnia
pctã ſua confiteri. Dicit aũt ſua
⁊ nõ aliena. Et iſtd̃ ẽ cõtra illos ꝗ
in ꝯfeſſione nõ ſe ſꝫ vicinos ſuos
accuſant. In quo quidẽ facto plꝰ
delinquunt mulieres ꝙ̃ viri. Et i
ter viros plus ruſtici ꝙ̃ litterati
Hos itaqꝫ dꝫ diligenter increpa-
re bonus ꝯfeſſor et dicere. Non ẽ
michi nũc cure de factis aliorum
nec cupio ea ſcire ſꝫ tm̃ veſtra.
Et ideo accuſetis vos ⁊ non vi-
cinos veſtros. Quinimmo iã pec
caſtis de nouo tangendo facta a
liorum et ideo nũc accuſetis vos
de hoc. Dicat ergo confitens ad
dominum illud ps̃. Ego dixi dñe
miſerere mei ſana animam meã
quia peccaui tibi. Quod pertrac
tans Auguſt. homil. xij. dicit ſic
Sanat te deus ſi confitearis tan
tum vulnus tuum. Item Jac. v.
mandat nobis apoſtolus, vt con
fiteamur alterutruꝫ peccata no-
ſtra. Non aũt dicit aliena. In cu
ius etiam figuraꝫ dixit xp̃us le-
proſo ſanitatem petenti. Uade i
quit oſtende te ſacerdoti. Lu. v.
Non autẽ dixit: oſtende alios ſa
cerdoti. Idẽ dic de alijs decẽ de
quibus ſimile legitur Luc. xvij.
Patet ergo ꝙ confeſſio debet fie
ri de ꝓprijs pctis ⁊ nõ de alienis.

¶ Secundo ꝓbatur idem intẽtũ
tali ratiõe. Quilibet de lege na-
turali tenetur ſaluare famam ꝓ
ximi ſui quantum poteſt. Quod
etiã innuit nobis xp̃s Mat. xviij.
cũ ait. Si peccauerit in te frr̃ tuꝰ
vade ⁊ corripe eũ inter te ⁊ ipꝫ ſo
lũ. Sꝫ qui i cõfeſſiõe notat pctm̃
alterꝰ nõ ſaluat famã ꝓximi ſui.
Quinimmo ipꝫ ſcãdalizat. Igitur.

B ¶ Queritur circa hoc ſi non
liceat in aliquo caſu nominarˀ in
confeſſione perſonam cum qua
confitens peccauit. Pro ſolutio-
ne huius dubij ponam quattuor
veritates.

¶ Prima eſt talis. Frater qui co
gnouit ſororem ſuam nõ dꝫ confi-
teri proprio ſacerdoti eã cogno-
ſcenti ne eam diffamet. Sed de
bet a ꝓprio ſacerdote licẽtiã pete
re alteri ꝯfitẽdi niſi forſã habeat
ſuper hoc priuilegium ſpeciale ſi
cut pꝫ de habentibus auctoritatẽ
cõfitẽdi cuicũqꝫ voluerit aut niſi
velit ꝯfiteri fratri ꝓuilegiato cõ-
formiter ad clemẽtinã dudũ. Ru
brica de ſepulturis. Nã in huiõi
caſibꝰ nõ tenetˀ petere licentiam
a proprio ſacerdote.

¶ Secunda veritas. Si propriꝰ
ſacerdos in predicto caſu nõ vel
let licentiare ſubditum ſuum: vt
alteri cõfiteretur ſed diceret ei
plane ego volo vos audire tan-
ꝙ̃ ordinarius veſter / tunc ſine
alia licentia aut ꝓuilegio poteſt
adire aliũ cõfeſſoreꝫ idoneũ. Nã
ad hoc faciendum licentiat eum
ſummus ſacerdos xp̃s. Hec eniꝫ
eſt opinio Ricardi de media vil
la in. iiij. diſtinctione. xxj.

¶ Tertia veritas. Si confitens
ſit talis perſona de ꝗ oẽs ſacerdo
tes cognoſcãt que ſit ſoror eiꝰ qꝫ
forte ſoror regis vnica tũc licite
põt ⁊ dꝫ dicere. Ego peccaui cum
ſorore mea. Iſta veritas ẽ de mẽ
te btĩ Tho. iiij. ſẽ. di. xvj. q. iij. ar.
ij. qſtiũ. v. in ſol. ad. v. vbi ſic hꝫ.
Hõ in ꝯfeſſione dꝫ famam alterꝰ
cuſtodire quantum põt. Nichilo
minus debet magis ſuam conſci
entiam purgare. Et ideo ſi circũ
ſtãtia que ducit in cognitionẽ ꝑ-
ſone ſit de neceſſitate confeſſiõis
vtpote quia mutat ſpeciem pec-
cati mortalis tunc debet confite
ri occultãdo perſonã quantum
poteſt. Si vero nõ ſit talis circũ
ſtantia de neceſſitate confeſſiõis
tunc debet eam dimittere: ne ſcꝫ
peccatũ alterius prodat. Hec ille
Ex quibꝰ oĩbus videtur. ſequi ꝙ
ſi confitens non poteſt confiteri
cuicũqꝫ ſacerdoti huiõi circũſtã-
tiam trahentẽ ad aliud genꝰ pec
cati tunc cum dolore ꝙ nõ poteſt
aliter ꝓuidere ſue ſaluti niſi cuꝫ
expreſſione ⁊ notificatione perſo
ne cum qua peccauit debet eam
noĩare ſcꝫ dicendo peccaui cum
ſorore mea. Unde dñs Petrus de
Palu. diſtin. xxj. quart. q. iij. circa
hoc ponit talem diſtinctionem.
Aut enim inquit expreſſio perſo
ne cum qua quis peccauit eſt ne
ceſſaria ad expreſſionem pecca
ti aut nõ. Si primum tunc tene-
tur reuelare. Unde mulieri ꝯfi-
tenti inceſtum cum fratre vnico
non ſufficit dicere concubui cum
viro ſed habet dicerˀ: cõcubui cũ
fratre meo quãuiꝫ per hoc notifi
cetˀ ſacerdoti peccatũ alterꝰ hoc
tm̃ intelligi debet qñ nõ põt habe
re copiam alterius ꝯfeſſoris. Qr
vbi poteſt habere copiam ꝯfeſſo
ris ignorantis fratẽ ſuũ vr̃ michi
ꝙ tenetˀ tali ꝯfiteri. Si aũt idẽ ipſe
de Pal. expſſio ꝑſone cũ ꝗ qs pec
cauit nõ ſit neceſſaria ad expreſ-
ſionem peccati tunc nõ debet cõ
fitens illam exprimere.

¶ Quarta veritas. Magis ⁊ po
tius diſpenſatur cum aliꝗ vt i cõ
feſſione exprimat pſonã cum qua
peccauit ꝙ̃ ꝙ aliqs teneatˀ ꝯfite-
ri illi ꝗ poſſet eũ reducerˀ ad pec
catũ. Prima ps huius veritatis ia
patuit ex ꝑdictis. Scd̃a vero patꝫ
ex dictis btĩ Tho. iiij. ſẽ. di. xvij.
q. iij. ar. iij. qſtiuncula. iiij. in ſolu.
ad. v. vbi dicit ꝙ ſi qs volẽs confi
teri ſciat ſacerdotẽ ſuũ hereticuꝫ
aut ſollicitatorẽ ad maluꝫ ſeu fra
gilem aut pronum ad pctm̃ de ꝗ
talis peccator aut peccatrix hꝫ
cõfiteri vl ſi probabiliter eſtima
tur reuelator cõfeſſiõis aut ſi pec
catũ de ꝗ eſt ꝯfitẽdũ ſit cõtra con
feſſorẽ ꝯmiſſũ tũc in dictis caſibꝰ
⁊ gñaliter in oĩbꝰ illis in ꝗbꝰ pe-
nitẽs ꝓbabiliter timet ꝑiculũ ſibi
vel ſacerdoti ſi illi ꝯfiteatˀ dꝫ re-
currere ad ſupiorẽ ꝓ ꝯfeſſiõe fa-
ciẽda vel ab eo petere licẽtiã al-
teri confitẽdi. Qd̃ ſi ab eo nõ poſ
ſit habere licẽtiam tunc idẽ iudi
ciũ eſt ſicut de illo ꝗ nõ habet co
piã ſacerdotis vñ potiꝰ dꝫ eligerˀ
ꝯfiteri laico ꝙ̃ tali ꝯfeſſori cui ẽt
non ſit iniuria. Qꝛ ꝓuilegiũ me-
retˀ amittere ꝗ cõceſſa ſibi abutitˀ
poteſtate vt habetur extra de ꝓ-
uilegijs cap. tuarum.

¶ Tertio ꝓbatur ꝑdictũ et prin-
cipale intẽtuꝫ per figurã. Legi-

[Ha]bet enim Gene. ix. ꝙ Cham fuit maledictus/ eo ꝙ verenda Noe patris ſui dormientis non ſolum non cooperuit verumetiã fratribus ſuis manifeſtauit. In ꝓpoſito. Cham eſt peccator q̄ tūc diſcooperit ṽenda alteri⁹ qñ in ↄfeſſiōe manifeſtat pctm̃ ꝓximi ſui. Et talꝫ a deo maledr̄ maledictiōe mortalis culpe in preſenti ⁊ pene eterne in futuro.

¶ Pro q̄ notãdũ ꝙ multi in ↄfeſſione non ſeipſos accuſãt q̄nimmo ſe quodãmō excuſãt ⁊ in alios ſuam culpã retorq̄nt. Et tales ſũt in triplici differētia pⁱmi ſũt q̄ retorq̄nt pctm̃ ſuum in deũ. De quib⁹ meminit Aug. ſup pˢm. exponēdo illum verſũ. Dixi cõfitebor aduerſũ me ⁊c. Multi inq̄t ꝓnũciãt iniq̄tatē ſuam in deum dicētes deus ita voluit alias ſi nō voluiſſet me īpediuiſſet. Sed ver⁹ īq̄t penitēs et confitens ſeipſum accuſare debet vt dicat. Confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam. Item ibidem poſt pauca ait idem Auguſti. Clamet eger ad medicum et dicat. Cum libero arbitrio me creauit deus. Et ideo ſi peccaui ego peccaui ⁊ nō deus me coegit aut iniquitatis mee cauſa extitit. Secundi ſunt qui retorquēt peccatum ſuum in corpora celeſtia: vt ſunt mathematici: ⁊ manichei qui vt refert Auguſt. homil. xij. dicunt. Stelle ſic poſite ſunt vt neceſſe ſit hominē facere peccatum. Sed tales aperte blaſphemant deũ in operibus ſuis. Unde Auguſtinus vbi ſupra. Creator inq̄t ſtellarũ deus eſt: ⁊ dum hō non vult ſe accuſare in eo quod fecit malum: ſed potius ipſas ſtellas aut planetas deum blaſphemat a quo facta ſunt corpora celeſtia. Tertij ſũt q̄ retorq̄nt pctm̃ ſuũ in diabolũ dicētes ꝙ diabol⁹ eos īpulit ad ſic agēdũ nec potuerunt reſiſtere pctō. Sꝫ tales rephēdit idē Au. vbi. ſˢ dicēs ꝙ diabol⁹ ſuadere pōt pctm̃ ⁊ ſollicitare ſꝫ cogere nō poteſt. Inſup vt dicit idem ibidem talis ↄfitēs gaudiũ diabolo affert. Nō ei inq̄t ē aliq̄d vnde plus gaudeat diabol⁹ niſi qñ hō dicit ꝙ ipe diabol⁹ fecit vt peccaret hoc aũt ſic ꝓbat. Nã qñ hō dī ꝙ diabolus hoc fecit nō ſe accuſat ſꝫ diabolũ. Dũ aũt pctã ſua confiteri diſſimulat indulgētiã nō meret̄ accipe hec ille Predictorum ḡ ac ſimilium confeſſio non valet ſꝫ tm̃ eorũ qui ſeipſos accuſant. Quia vt dicit Ambroſius libro de beata vita ⁊ rˢcitatur in decretis. xv. q. non eſt. Nō eſt ꝙ cuiq̄ʒ noſtram aſcribamus erũnam niſi noſtre volũtati. Nemo noſtrum tenet̄ ad culpam niſi voluntate ꝓpria deflexerit. Nō habent crimen q̄ inferũtur nob. reluctantib⁹. Inſuper vt dicit Augu. ꝓut recitat̄. xxij. q. iiij. Nabucodonoſor. ꝗ. vaſis deus nũq̄ʒ p̄paret interitum niſi hō ſpontaneum inueniret̄ habere peccatum. Ex quo ergo ſic eſt illi turpiter ſe deceperunt q̄ in confeſſione allegant excuſatiōes in pctis dũ peccata ſua nunc retorquent in deũ nunc in influētiam corporũ celeſtium nũc in diabolũ. Cōfeſſio ergo dꝫ eſſe de ꝓprijs peccatis.

¶ Quarto ꝓbatur idē intētũ p ſimilitudinem de proprijs parentibus quorum confeſſio non fuit q̄ cũ a deo increparent̄ ſup trãſgreſſione p̄cepti ſibi facti nō ſeipſos. ſꝫ alios accuſabãt Nã adã dixit ad dñz Mlier quē dediſti mihi dedit mihi de fructu ligni ſciētie boni ⁊ mali ⁊ cōedit. Mlier aũt ait ad dominũ. Serpens decepit me. Gen. iij. Sic ⁊ hodie multi imitãt̄ prios parentes cũ ad cōfeſſionē accedũt

¶ Quinto probatur idē per exemplum. Legitur em̄ ꝙ fuit ſemel quedam puella valde formoſa: ſꝫ caſta ⁊ paup. Cũ ergo pp ſui pulchritudinem a multis ſollicitaret̄ de honeſtate: nec acquieſcere vellet: tandem reliquit patriã ne incideret in culpã. Cumq̄ʒ eſſet in viã conſtituta vt iret ad domum cuiuſdam magne domine ad ſibi ſeruiendum obuium habuit demonē in ſpecie probi viri qui eam interrogauit quo pergeret. At illa vt manifeſtauit ei conceptum ſuum ille dixit ei Conſulo quod non vadas illuc. Scio enīꝫ ꝙ ibi habitãt multi famuli mali ⁊ diſſoluti inter quos vix caſta remanebis. At illa ſubintulit dicens. Nec ob hãc cauſam dimittam illuc ire q̄ illis ribaldis nulla via conſentiã. Cumq̄ʒ illuc properaſſet ſtatim adamatur ab illis ⁊ impregnatur. Qd̄ videns domina domus mox eiecit eam turpiter. Cum itaq̄ʒ ad ꝓpria remeando perueniſſet ad locum in quo pⁱmo illi apparuerat demō apparuit illic ⁊ ſcdō. Quã cũ interrogaret cur tam cito de dicta domo rediret ait illi. Heu i mala hora diabolus me traxit ad dictam domum. Nō em̄ potui me defendere a famulis dom⁹: adeo ꝙ turpiter cecidi in peccatum: ita vt nũc ſim impregnata. Ad quod reſponſum diabolus dedit/ſibi egregiam alapam dicens. Mentiris ꝙ diabolus illuc te traxerit. Ego enim ſum diabolus qui tibi apparuit in hoc loco cum illuc tres et perſuaſi tibi: vt non illuc te conferres: predicens tibi periculum tuum. Tu autem noluiſti mihi credere: ⁊ ecce nunc me inculpas. Sic vos chriſtianiſſimi soletis freq̄nter in nos retorquere culpas veſtras: vos excuſantes. Et quãuis hoc nobis ſũme placeat nihilomin⁹ cogor adeo hoc tibi manifeſtare. Quo dicto diſparuit diabolus. Nullus ergo amodo in quēcũq̄ʒ retorqueat ſuã culpã niſi in ꝓpãʒ voluntatē malã. Quia vt dicit ꝓlixe deducit Au. de ciui. dei. li. xij. ca. vj. Male volũtatis cauſa efficiēs ſi queritur: nō inuenitur preter ſeipſam.

¶ Capitulum. xxij. ꝙ confeſſio debet eſſe quadrageſimaria.

Confiteor tibi domine pater celi et terre. Matthei. xj.

¶ Decima ſexta conditio vere confeſſionis deſignata per literam. Q. dicitur quadrageſimaria et eſt hoc ē dicit̄ ꝙ confeſſio debet ſpecialiter fieri in quadrageſima. Nam ſecluſo omni legitimo impedimento quilibet adultus tenetur confiteri in quadrageſima. Iſtd̄ aũt probat̄ q̄ntuplr: videlicet.

Auctoritate
Ratione
Figura
Similitudine
Exemplo.

¶ Primo quidem authoritate q̄ ſcribitur ex. de pe. ⁊ re. c. oīs vtriuſq̄ ſexus. vbi Innocentius tertius precipit dicens. Om̄is vtriuſq̄ ſexus fidelis poſtq̄ ad ānos diſcretionis puenerit omnia ſua ſolus pctā: ſaltē ſemel in anno fideliter confiteatur ꝓprio ſacerdoti. Pro declaratiōe aūt huius decretalis mouebo aliquas queſtunculas ad quas reſpondebit per verba dicte decretalis.

¶ Primo igitur queritur quis tenetur confiteri. Reſponſio. quilibet ad hoc tenetur tā vir q̄ mulier / quia omnis vtriuſq̄ ſexus.

¶ Secundo vtrum quilibet ſimpliciter ad hoc teneatur. Reſpondetur ꝙ non ſed tantum qui fidē ſuſcepit catholicam. Ideo ſubdit fideles pro quo notandum ꝙ obligatio ad confeſſionem vt ſic eſt de iure diuino. Naꝫ xp̄s qui inſtituit hoc ſacramentum voluit homīes pctīn habentes ad illud obligari. Quam quidem obligationem reliquit promulgandam ꝑ apoſtolū ſuum iacobum cū ait. Cōfitemini alterutrū pctā veſtra: vt ſaluemini eiuſdem. v. capitulo. Et quia ius diuinuꝫ equaliter reſpicit omnes cōſequēs eſt dicere ꝙ iudei ⁊ quicunq̄ infideles tenentur aliquando cōfiteri ſicut et baptizari. Obligatio aūt ad confeſſionem annualem eſt de iure poſitiuo ad qd̄ nō obligantur niſi fideles. Et ideo ſic ceſſante omni legitimo impedimēto chriſtianus adult⁹ habens mortale peccatum nō cōfitetur ſemel in anno ⁊ ſignanter occurrente feſto paſche peccat mortaliter. non aūt infidelis.

¶ Tertio queritur vtrum quilibꝫ fidelis teneatur confiteri. Reſpōdet ꝙ nō. Nō enī paruuli et q̄ non ſunt doli capaces ad hoc obligantur ideo ſubditur in formā decretalis poſtq̄ ad annos diſcretionis peruenerit glo. cum eſt doli capax qꝛ tūc poteſt peccare. Nihilomin⁹ bonū eſt inducere paruulos ad cōfeſſionē aut ſaltem vel ſemel in anno ſe repreſentēt coram ſacerdote vt ſic habituēt et facilitēt ad hoc ſacramentum quia vt habetur ꝓuerbiorum. xxij. adoleſcens ambulat iuxta viā ſuam etiā cū ſenuerit ⁊c. Et poeta. Teſta. qd̄ a iuuentute capit inueterata ſapit.

¶ Quarto queritur qui peccata ſunt neceſſario confitenda. Rn̄det ꝙ mortalia quod notat: cū ſubdit. Oīa. venialib⁹ aūt propter ſui multiplicationem in infinitum impoſſibile ē oīa illa ꝯfiteri. Eſt tn̄ bonū illa ꝯfiteri in precipue que occurrunt memorie actu. Tū qꝛ ſepe qd̄ veniale putamus ē corā deo mortale. Tuꝫ qꝛ ſic remittunt quo ad culpā inſuper virtute clauium et bn̄ficij abſolutionis multuꝫ remittit de pena illis debita. Que autē memoria ſubterfugiunt poſſūt in gn̄ali cōfiteri vtpote dicēdo. aliqn̄ loco mendoſe locutus ſum. Itē aliqn̄ officioſe. ſ. ꝓ pace hn̄da: ſiue ad euitandū maius malū. Item habui multas leues cogitationes ſimul incautos aſpectus ⁊ hmōi.

¶ Quinto queritur ſi liceat confiteri aliena pctā. Rn̄detur ꝙ nō. Iō ſubditur: ſua. Debet enī confitens q̄tū pōt tegere pctā aliena vt dictum eſt in p̄cedēti caplō. Sua vero econtrario abſq̄ palliatiōe detegere ⁊ palaꝫ facere conformiter ad dictum p̄s. vbi ait ad dominū loquens. Delictuꝫ meū cognitū tibi feci. ⁊ iuſticiā meā nō abſcōdi.

¶ Sexto querit quō cōfitendū ē de mortali. Rn̄ſio in priuato ſeu ī ſecreto. Iō ſubdit. Sol⁹. Dꝫ ergo confitens eſſe ſolus cum ſolo nō tn̄ alibi q̄ꝫ in loco publico ⁊ patēti eo ꝑſerti qn̄ eſt q̄ſtio de confeſſiōe iuuenū mulierū. Cui⁹ ꝯtrariū egit q̄dā ſacerdos ad quē cuꝫ acceſſiſſet q̄dā iuuēcula ad ⁊ formoſa puella cōfitendi gratia dixit ei ꝙ nō erat bonū vt in ecckia confiteret: qꝛ poterant circunſtātes eā audire. Sꝫ conſuluit ei vt in craſtinum veniret ad cameram ſuam vbi ſecure poſſet confiteri. Qd̄ cuꝫ illa in bona ſimplicitate feciſſet ille miſer ſacerdos voluit eā opp̄imere. Un̄ grauē ſcandaluꝫ ortū. eſt et iſte caſus accidit Pariſius mea etate.

¶ Septimo q̄rit q̄ eſt materia debita ꝯfeſſionis. rn̄detur ꝑ decretalē ꝙ pctā Qui aūt ī cōfeſſione inarrāt bona q̄ faciunt ſe oñdūt eſſe diſcipulos illius phariſei qui ſe iactādo dicebat ad dn̄m. Grās tibi ago dn̄e: qꝛ non ſuꝫ ſicut ceteri hominū. Ieiuno bis in ſabbato. Decimas ⁊c. Luce. xviij.

¶ Octauo querit q̄tiēs cōfitendū ē. Rn̄ſio valde decēs ē freq̄nter cōfiteri. Nihilomin⁹. qui tn̄ ſemel ī anno confitet dūmō nō occurrat caſus ꝑꝑ quē debeat ſtatim confiteri nō peccat nouo peccato: eo ꝙ nō tranſgreditur ſtatutū eccleſie quod apponitur in dicta decretali cū dicit. Saltem ſemel in anno.

¶ Nono queritur quō cōfitēdū ē. Rn̄det ꝑ decretalē: ꝙ fideliter: ille autē fidelr intelligit ꝯfiteri q̄ credit deū poſſe ⁊ velle remittere peccata cuilꝫ rite cōfitenti. Nā vt dꝫ Am. Nēo pōt digne agere pniaꝫ niſi qui ſperauerit veniam.

¶ Decimo queritur cui facienda eſt cōfeſſio. rn̄det decretalis ꝙ ꝓprio ſacerdoti. Et hoc inquit glo. niſi ſit imperit⁹. Quis aūt ſit iſte propri⁹ ſacerdos cui confeſſio annualis eſt facienda prolixe declaraui in precedentib⁹. c. v. b. Ideo pro nunc de hoc ſuperſedeo.

B ¶ Queritur. ſi illi qui confitentur alicui ſacerdoti ſiue ſeculari ſiue regulari: habenti tn̄ auctoritatē a papa vel ab epō: tenentur eodē anno ꝯfiteri ꝓprio ſacerdoti ꝑrochiali ad hoc dubiū rn̄det btūs Tho. iiij. ſen. diſti. xvij. q. iij. ar. iij. queſtiuncula. v. in ſol. ad. iiij. ꝙ nō tenetur ad hoc aūt ꝓbandū poſſunt adduci multe rationes.

¶ Prima talis eſt: ſicut ep̄s poteſt audire confeſſiones oīm exiſtētiū in ſua dioceſi etiam inuitis curatis: ⁊ hoc oīn tp̄e tā paſcali q̄ꝫ alio maxime cū ſit ordinarius prelat⁹ omniū exiſtentium in ſua dioceſi. Ita et p̄t talem auctoritatē in toto vel in parte īpartiri ſuo penitētiario ſeculari aut regulari. Mō ſic eſt ꝙ illi qui confitent epō in paſchate: non tenentur poſtea confiteri ſuo ſacerdoti parrochiali niſi forſan de nouo peccent.

¶ In quo etiā caſu poſſunt inuito curato parrochiali iterum confiteri eidem epiſcopo. Ergo etiaꝫ a ſimili qui confitentur penitentiario epiſcopi non tenentur poſtea confiteri ſuo curato parrochiali. Et idem iudicium eſt de

omnibus deputatis ab eiſdeȝ epi
ſcopis quo ad audientiam confeſ
ſionum. A fortiori ergo illi qui
confitentur fratribus predicatori
bus aut minoribꝰ etiā in paſcha=
te non tenentur ſuis curatis pro il
la vice iterum confiteri. Maxime
cum dicti fratres ſint in hoc quo=
dammodo penitētiarii ſummi pō
tificis. vtpote ab eo cōmiſſi ⁊ au=
ctorizati vt patȝ per clemētinā in ru
brica de ſepulturis cap. dudū. No
lo tamen ſimpliciter et abſolute
aſſerere doctos fratres penitentia
rios ſummi pontificis eſſe ſed tā
tū ſecundum quid cū quadā limi
tatiōe vt pote q̄ ad caſꝰ curatorū
vt habetur in eadem clementina.
¶ Secunda ratio eſt talis.
Quicquid poteſt inferior poteſt
ſuperior. Sȝ ſacerdos parrochia=
lis poteſt dare licentiam ſuo ſubdi
to alteri a ſe confiteri etiam quo=
cunqȝ tempore: ſiue paſchali: ſiue
alio. Igitur et epiſcopus: et a for
tiori ſummus pōtifex. Et vere iſta
ratio conuincit omneȝ recte ſapiē
tem. Quicquid latrēt in cōtrariū
indocti curati allegātes illō Pro
uerb. xxvij. forte ex auditis potiꝰ
q̄ ex viſis loquētes. Agnoſce vul
tum pecoris tui cū tamen pleriqȝ
eorum nec quidem vnum de ſuis
parrochianis agnouerint in ſacra
mentali confeſſione. Sȝ totū onus
cōmittūt ſepe idoctis vicariis. Abſ
qȝ ꝗ ratione bona loquuntur.
¶ Tertia ratio ē talis. Capio ali=
quem confeſſum fratri priuilegia
to in vigilia paſche et ab eo rite
abſolutū: qui vſqȝ in diem craſtinū
qui ē dies paſche: viuit abſqȝ mor
tali. Iſto caſu poſito quero de tali
an teneatur communicet vel teneaꝛ con
fiteri ſuo curato: vel non. Si non
habeo intentum. Si ſic. Contra.
Nullus tenetur confiteri ſacramē
taliter niſi ſentiat aut dubitet ſe ha
bere mortale peccatum. Sed poſſi
bile eſt de tali ꝙ habeat probabi=
litatem moralem ꝙ ſit adhuc in
gratia et ꝙ non peccauerit morta
liter ex quo confeſſus eſt igitur nō
tenetur confiteri cuicunqȝ. Tene
tur tamen ſecundum beatū Tho=
mam vbi ſupra talis ſe preſentare
ſuo ordinario ⁊ profiteri ſe a mor
tali peccato immunem. Et in tali ca
ſu tenetur inquit idem doctor ꝓ=
prius ſacerdos ei credere in foro
conſcientie. Addit autem Petrus
de palude ꝙ etiam teneaꝛ idē pro=
prius ſacerdos taliter confeſſo da
re ſacramentum altaris ſi petat.
Utrū autem oporteat petentē ſa=
cramentum dicere cui fuit cōfeſſꝰ
ſi ab eo petatur a proprio ſacerdo
te. Dicit idē de Pal. ꝙ non niſi in
duobꝰ caſibꝰ. Primꝰ eſt qñ eſt ex=
cōicatus. Scd̄s qñ eſt peccator no
torius. Naȝ vbi perſona que dicit
ſe eſſe confeſſam habenti auctori=
tatem eſt ꝑſona minus digna fide
oportet ꝙ confeſſor hoc teſtificeꝛ:
ſed plus non requiritur. Ubi autē
eſt perſona fide digna credenduȝ
eſt ſibi. Quod ſi mentiatur: tūc ſe
ipſam et non curatum decipit.
C ¶ Queritur circa hoc inciden
taliter. Utrum ille qui ob cauſam
rationabilem et de conſilio ſui cu
rati non communicat in die ſan=
cto paſche: ſed abſtinet vſqȝ ad ꝑ
fixum tempus teneatur interim
vt cibo quadrageſimali.
Rñdeo. de hoc non recolo me ali=

clamare per apertā oris cōfeſſio=
nem: ⁊ hoc totum vt poſſit libera
ri ab illo crudeliſſimo tyranno in=
fernali ſcȝ demone: qui ipſam op=
primit captiuam eā tenēdo ꝑ pec
catum. Inſuꝑ queādmodum dñs
miſertus eſt Dauid humiliter cla
mantis ad dñm. Et dicētis: cū ſcȝ vi
deret angelum dñi cedentē popu
lū ſuū. Ego ſum q̄ peccaui: ego ſuȝ
qui inique egi. Uertatur obſecro
ira tua ꝯtra me: ⁊ ꝯtra domum pa
tris mei. ij. Reg. xxiiij. Ita etiā do
minus propiciatur cuilibet pecca
tori humiliter confitenti.
¶ Itē alia figura ad idē legiꝛ Lu.
xv. de filio prodigo qui in ſe reuer
ſus dicebat. Surgaȝ et ibo ad pa
trē meum: et dicā ei. Pater pecca
ui in celum ⁊ coram te: iā non ſum
dignus vocari filius tuus. Ubi ꝑ
filiū ꝓdigū intelligiꝛ quilibet pec
cator q̄ ꝓdige diſſipauit ſubſtātiā
ſuā. i. gratiā dei ⁊ dona. Hic ꝰ ꝓdi
gus dȝ redire ad prēȝ miarū: ⁊ vi=
ce eiꝰ ad ſacerdotē ⁊ dicere cū oī
humilitate. Pater peccaui in celū
⁊ coram te Iā nō ſū ⁊c. Qđ vbi ex
corde fecerit ꝑfecto pater ille ce=
leſtis humaniſſime ⁊ benigniſſime
recipiet eum ad gratiam ſuam.
¶ Quarto idē ꝓbatur ꝑ ſimilitu=
dinē de leone. De q̄ refert Iſido.
Ethimolo. lib. xij. ca. ij. ꝙ proſtratis
parcit. De eo etiam dicit Plini. in
natura. hiſto. lib. viij. ca. xvj. qđ in
titulaꝛ de leonibus: ꝙ q̄uis ſit fe=
rociſſimū animal: nihilominꝰ hāc
clementiam habet ꝙ parcit ꝓſtra
tis. Et vbi ſeuit in homines: prius
ſeuit viros q̄ in mulieres. Item
infantes: non niſi in magna fame
deuorat. Hec ibi. Sic etiam ad ꝓ
poſitum dȝ eo qui frequenter in
ſcriptura ſacra leo noīatur par=
cit hoībus proſtratis id eſt humi
liter confitentibus peccata ſua.
B ¶ Pro quo notandum ꝙ in cō
feſſione triplex humilitas requiri
tur vȝ: cordis: oris: opis: Prima
quidē humilitas cordis vt. ſ. con=
fitens reputet ſe vilem ⁊ abomi=
bilē pctōrē atqȝ grā dei et oī bñfi=
cio eius indignū. Scd̄o requiriꝛ
humilitas oris. vt. ſ. cum omni hu
militate ſe accuſet confitens nō de
fendens ſuū pctm̄: ſed potiꝰ ſeip
ſuȝ condēnās. Qr vt habet ꝓuerb.
xviij. Iuſtus in principio accuſa=
tor ē ſui. Tertio in confeſſione req̄
ritur humilitas operis. vtpote hu
militer genua flectendo: oculos in
terram inclinando. manus deuo=
te in vnum iungendo ⁊ hmōi. Pre
cipue aūt mulieres et ſignāter iu=
uenes et formoſe debent habere
vultum et oculos demiſſos in ter
ram. Quibꝰ dȝ ſufficere ꝙ audian
tur a ſuis confeſſoribus ⁊ ſimiliter
eos audiāt ⁊ nō ꝙ videant eos ſeu
videanꝛ ab eis. Et hos non tā in ſi
gnū humilitatis: q̄ ad periculum
vitandū tentationis carnalis. Tu
ergo mulier ⁊ tu ſiľr confeſſor tūc
auerte oclo s tuos ne videant va
nitatem. Et ideo diſcreti confeſſo
res plerunqȝ ſolent manicam ſuā
vel cornetā vľ aliqd ſiľe apponere
iter ſe ⁊ faciē mulieris illis cōfitē
tis hec autem tria que diximꝰ fue
runt in illo publicano de quo legi
tur Luc. xviij. Primo nempe fuit
in eo humilitas cordis qr percu=
tiebat pectus ſuum. Secūdo hūi
litas oris qr dicebat ad dominuȝ
Deꝰ ꝓpitiꝰ eſto mihi pctōri. Ter
tio hūilitas opis ſiue in ſigno ex
teriori: tū q̄a a longe ſtabas: tū q̄a

oculos ad celum leuare nolebat
ſe reputans indignum ipſum celū
quod eſt ſedes dei oculis corpore
is reſpicere. Tu ergo qui confite
ris ſtudeas facere ſimiliter.

C ¶ Quinto predictum inten=
tum probatur tali exemplo. Legit
enim in ſpeculo exemplorū diſti.
vj. de quodam curato qui tēpore
quadrageſime ſemel ſtabat in ec
cleſia ſua expectās ſi quis veniret
ad eū gr̄a confeſſionis faciendi tā
dem ad eū acceſſit qdam iuuenis
formoſus et fortis ab eo incogni=
tus qui coram eo flexit genua: di
cēs. Bn̄dicite. Quo dicto mox ce
pit narrare grauiſſima ⁊ nephan
diſſima ſcelera etiam talia qualia
nunq̄ audierat dictus curat⁹. At
q̄ cum ille expaueſceret: ait illi cō
fitens. Iſta ſunt minima ſtatiz em̄
audiēs grauiora. Tandem con=
feſſor interrogauit eum de patria
⁊ de ſtatu ſuo et ſilr̄ quis eſſet qui
tam horrenda ſcelera commiſiſſet
ad quē ille. Ego ſum de patria et
lōginqua. ſ. inferni: ⁊ vt clare loqr
Ego ſum demon. Cui ſacerdos.
O miſer qd tibi cōe cum confeſſio
ne. Et ille Certe inq̄t ſteti hoc to=
to mā̄e ex oppoſito tui vidiq̄ mł
tos viros ac mulieres venire ad
te cum ſarcina peccatorum et iu=
ſtos atq̄ dehoneratos abire a te
Ego igitur ſperans idem conſeq̄
veni peccata mea cōfiteri. Sacer
dos igitur exemplo beati Marti
ni diabolo fiducialiter reſpondit
dicens. Si volueris vti conſilio
meo ⁊ agere penitentiam de pec=
catis tuis grauiſſimis ſicut illi q̄s
hic exire vidiſti: ſimilē indulgētiā
conſequeris Ad quem demon. Li
benter hoc faciam dūmodo facilē
penitentiam mihi imponas. Et ſa
cerdos promitto tibi q̄ facillimaꝫ
⁊ minorē tibi ipona q̄ ceteris pri=
us cōfeſſis. Hec igitur ſit tua pn̄ia
Uade ⁊ trib⁹ vicib⁹ pſterne te in
terrā: ſicq̄ pſtrat⁹ dicas. Domine
de⁹ creator me⁹ peccaui tibi igno
ſce mihi. At ille rogo. Impone mi
hi quamcunq̄ aliam penitentiam
volueris: q2 iſtam nō poſſum face
re. Ad queꝫ ſacerdos. O ſuperbe
ſpūs: ex quo ſuperbia tua tanta eſt
vt ī tā modico nō velis te hūilia=
re corā creatore ⁊ factore tuo rece
de a me: q2 abſolutionē tibi nō im
ptiar. Sicq̄ diſpuit. Ptꝫ ḡ iquan=
tū placeat deo humilis confeſſio.

¶ Capitulum. xv. q̄ integre
eſt confitendum.

Onfiteor tibi dn̄e
pater celi et terre
Matthei. xj.

¶ Nota conditio
vere confeſſionis
deſignata per lit=
ram. I. dicitur in=
tegritatis hoc eſt dicere q̄ itegra
dꝫ eſſe confeſſio. Hoc autem pro=
batur quintupliciter. videlicet.

Auctoritate
Ratione
Figura
Similitudine
Exemplo.

A ¶ Primo igit̄ auctoritate Au
gu. libr. de pn̄ia. Et ſilr̄ recitatur
in decretis de pe. di. iij. ſūt plēs. ſūt
inq̄t plures q̄s peccaſſe penitent
ſed non oīno reſeruantes ſibi qdā
i quib⁹ delectent̄. Nō animaduer
tentes dn̄m ſimul mutum ⁊ ſurdū
a demonio liberaſſe. Luc. xj. Item
ſeptem demonia ſimul eieciſſe.
Luc. viij. Itē ab alio legionem to
tam ſimul eieciſſe. Mar. q̄nto. Si
enim velles pctā tua ex pte reſer
uari habēti ſeptē demonia potuit
proficere ſex expulſis. expulit aūt
vij. et oīa crimina ſimul eiicienda
doceret. Legionem autem ab alio
eiicienda doceret. Legionem aūt
ab alio eiiciens neminem reliquit
de oīb⁹ qui liberatum poſſideret:
oſ̄dēs q̄ ſi etiā pctā ſint mille opꝫ
de omnib⁹ penitere et breuiter nū
q̄ aliquē ſanauit quē oīno nō libe=
rabit. totū ei hoieꝫ ſanauit i ſabba
to: Ioan. v: q2 corp⁹ ab infirmita=
te: ⁊ animā ab oī cōtagione libera
uit indicās penitentes oportere ſi
mul dolere de omni crimine orto
in aīa ⁊ i corpe. Hec ibi. Dicat er=
go ad dn̄m q̄ debite confiteri deſi
derat illud Eſa. xxxviij. Recogi=
tabo tibi oī oēs ā̄nos meos. id eſt
omnia peccata mea in quib⁹ vixi
in amaritudine anime mee.

¶ Scdo pbat̄ idē intētū tali rōne.
Unū mortale pctm̄ nō p̄t remitti
abſq̄ alio. Ergo confeſſio facta de
vno alio ſcienter tacito ⁊ ſuppreſ=
ſo nō valet. Añs pbat̄ tripl'r. Pri
mo ſic pctm̄ mortale nō p̄t remit
ti abſq̄ gr̄a Sic eſt aūt q̄ gr̄a nō
poteſt ſtare cum quocūq̄ mortali
pctō etiā quantuncūq̄ paruo. Igr̄
neq̄ p̄t vnū remitti abſq̄ alio. Se
cūdo ſic. Deus cui miſeretur to=
taliter miſeretur: vt habet̄ Deute
rono. xxxij. Sed ſi quis diuideret
cōfeſſionē: ⁊ pctm̄ qd confiteretur
remitteret̄: ſibi ⁊ nō aliud de quo
nō confitetur: de⁹ illi totalr̄ nō mi
ſeretur. ſed partialiter tm̄ vt con
ſtat igit̄. propterea dr̄ Aug. vbi
s̄. q̄ quedā impietas infidelitatis
eſt ab illo q̄ iuſt⁹ ⁊ iuſtitia ē dimi=
diam ſperare veniam. Tertio ſic.
Na em̄ q̄ xp̄s egit in corporib⁹ ſi=
gnificant ea q̄ agit in mentib⁹. Sꝫ
ipſe totū hoiem ſanū fecit i ſabba
to. vt hr̄ Io. v. et pri⁹ allegatum ē
igit̄. Cōfirmant̄ hec oīa auctorita
te magri ſen. q̄ diſtin. vij. q̄rti alle=
gando Aug. li. de vera et falſa pe
nitētia. c. xv. dicit ſic caut⁹ ſit pec
cator ne verecūdia duct⁹ diuidat
apud ſe confeſſionem: ⁊ diuerſa di
uerſis ſacerdotibus velit manife
ſtare. Quidam enim viri celant q̄
aliis manifeſtanda cōſeruāt. qd ē
ſe laudare ⁊ ad hypocriſim tende
re: ⁊ ſemper venia carere: ad quā
totam p fruſtra putat peruenire.

¶ Tertio probatur predictum in
tētū p figurā. Legit̄ ei Leui. xiiij.
q̄ illi q̄ mūdabāt a lepra. i. q̄ decla
rabāt ab ea mūdi per ſacerdotē le
gis addebāt oēs pillos pellis ſue
moralr̄ leproſus ſignificat quēlibꝫ
pctōrē: q̄ ſi cupit curari dꝫ accede=
re ad ſacerdotē euāgelicū: ⁊ rade
re oēs pillos pellis ſue. i. itegre et
pfecte confiteri oīa ⁊ ſingula pctā
mortalia p eum commiſſa. q̄ adhe
rent pelli conſciencie ſue et bn̄ cō=
parāt̄ hmōi pctā pilis q̄a ſicut pili
vix enumerari poſſunt propter ſui
multitudinem ſic etiā in pelle cor
dis multiplicantur nonnullorꝫ pec
cata quaſi abſq̄ nūerorꝫ. Propter
qd dicebat regi⁹ propheta Dauid
Circundederunt me mala quorū
non eſt numerus comphenderūt
me iniq̄tates mee: ⁊ nō potui ſup=
ple ab his me liberare: vt viderē
bonū qd peccādo pdebam. ſ. celuꝫ
aut malū qd icurrebā: vcꝫ iferniim
Sequit̄ Multiplicate ſunt ſupple
iniq̄tates mee ſup capillos capitis
mei. Similiter ⁊ rex ille Manaſſes
clamabat ad dominum ⁊ dicebat

Peccaui ſup numerū arene maris et multiplicata ſunt peccata mea: ⁊ non ſum dign⁹ videre altitudinē celi pre multitudine iniquitatis mee quoniā irritaui iram tuam ⁊ malum coram te feci. Hec in oratione eiuſdē manaſſe q̄ addit in fine libri ſcd̄i Paralip. Et reuera merito ſic loqui poſſent multi pctōres humiliter cōfitēdo. Qui ſi ſic agerēt non dubiū ꝙ tā humilis confeſſio multum illis prodeſſet: ſicut et profuerūt predicto regi verba p̄dicta.

¶ Quarto pbatur idem ꝓpoſitū p ſimilitudinē de abſolutione ab excōicatione. Ut em̄ ſcribit extra de officio iudicis ordinarij. c. ex parte. Abſolutio ipetrata ab aliquib⁹ exceſſib⁹ aliis tacitis: nō valet. Da exemplū de illo qui eſt excōmunicatus vnica excōicatione: ſed tn̄ ꝓ diuerſis caſibus. Talis ergo ſi vadat Romā pro beneficio abſolutionis et exprimat tantū vnū caſum propter quem eſt excōmunicatus de aliis tacendo: talis perdit penā ſuā: nec eſt abſolutus. Idem ergo dicendū eſt de abſolutione ſacramentali. Da etiā ſimilitudinē de malefactore ſeu homicida q̄ poſtq̄ plures interfecit: petit a principe literam gratie pro vno homicidio tacens reliqua. Certe poſtq̄ talis exhibuerit huiuſmodi remiſſionis litteram iudici qui habet de hoc cognoſcere et cui cōſtat ꝙ ille alia homicidia perpetrauit: declarabit ꝙ hmōi literā nō pōt eū abſoluere a reatu mortis: q. ſ. nō dedit plene ⁊ integre intelligere principi caſum ſuū. Ita in ꝓpoſito dicēdum eſt in facto ↄſcientie. Poteſt denique dari ſimilitudo de veſte diuiſa cui⁹ vna pars eſſet rome alia Pariſius alia Ebroicē. Null⁹ em̄ hoīm poſſet bene veſtiri tali veſtimento ſic diuiſo ⁊ ptito. Modo ſic eſt ꝙ confeſſio eſt tanq̄ veſtis aīe ipſam ornans et decorans ſcd̄m illud ps. Confeſſionem ⁊ decorē induiſti. Neceſſe ē ergo oēs partes hmōi veſtis eſſe ſimul. Alias non ꝓdeſt ad induendum animam.

B ¶ Queritur autem circa hoc Utrū ſit neceſſe volentem debite cōfiteri oīa ⁊ ſingula pctā ſua mortalia vni et eidem confeſſori dicere. Pro reſponſione ad dubiū ponam aliquas veritates.

¶ Prīa igr̄ veritas q̄ non malitioſe ſed per ſimplicem obliuionem aliquod mortale non eſt cōfeſſus: ſi poſtmodum recordetur illius: q̄uis ſit bonū ad priorē cōfeſſorē redeat ad hoc tn̄ nō tenet̄ q̄ nimio p̄t ad alium ire ⁊ peccatum prius oblitū ↄfiteri cū expſſiōe ꝙ fuerit alteri ſacerdoti cetera pctā q̄ tūc occurrerūt memorie confeſſ⁹. Hāc em̄ veritatē ponit btūs. Tho. iiij. ſentē. diſt. xvij. q. iij. ar. iiij. queſtiūcula ſecunda in ſol. ad tertium.

¶ Secūda veritas. Qui malitioſe et ſcienter tacuit aliquod mortale dato quod de ceteris confiteatur remiſſionem de illis non ↄſeq̄tur Quinimmo neceſſe eſt talē redire ad priorē confeſſorem qui adhuc reminiſcitur priorū peccatorū ſibi confeſſorum et tunc ſufficit illud qđ prius fuerat tacitum confiteri. Aut ſi ad aliū vadat neceſſe eſt prius alteri cōfeſſa peccata illi iterum confiteri hanc veritatē ponit dn̄s Petrus de Pal. iiij. ſententia. diſt. xvij. q. v. articulo tertio.

¶ Tertia veritas qui habet caſ⁹ retentos ſi primo cōfiteatur curato tunc tenet̄ de oībus cōfiteri vt integra ſit confeſſio. In quo q̄dē caſu curatus abſoluet confitentē de caſib⁹ ſibi conceſſis. Pro aliis autem debet eum ad ſuperiorē remittere apud quem ſufficit cōfiteri de ſibi reſeruatis Hanc veritatem ponit. B. Tho. vbi. ſ. in ſol. ad quartū. Addit etiā de pal. vbi. ſ. ꝙ ſi talis p̄mo confiteatur ſuperiori tunc ſufficit ſibi confiteri caſus retentos et p̄ſertim vbi non eſt paratus audire reliquos caſus ⁊ pro ſibi confeſſis abſolutionem impendere: remittendo eum ad ordinarium cui debet retenta ⁊ nō retenta cōfiteri vt integra ſit confeſſio cum expſſione ꝙ de retentis fuerit p ſuperiorē abſolutus ⁊ tunc virtute ſecūde abſolutionis q̄ opat̄ etiā i v̄tute p̄me tunc primo complete ⁊ pfecte abſoluitur ſacramentaliter.

¶ Quarta v̄itas q̄ ē gn̄alis circa materiā iſtā talis ē. Quāuis liceat pluries reiterare ſuā ↄfeſſiōē nō ē tn̄ neceſſe niſi in certis caſib⁹ Prima pars ſupponitur vera et indies a timoratis conſcientiis practicatur. Secūdo vero pars declaratur: ſecundū varios caſus. Primus eſt qn̄ ↄfeſſio nō fuit integra ⁊ hoc ſcienter. Nā q̄cūq̄ ſcienter ⁊ per hypocriſim celauit aliquod mortale tunc debet iterum confiteri vt dictum eſt niſi forte eidem cōfiteretur quia tunc ſufficit illud celatum dicere explicite: ⁊ alius repetere implicite. Secundus caſus eſt quando confeſſus dedit penitentiam obliuioni ⁊ confitetur alteri vl̄ etiā eidē ſi tn̄ ille nō vltra recordat̄ pctōrū ſibi ↄfeſſorū. Sec⁹ aūt vbi recordatur ⁊ ſignanter p̄cipuorū pctōrū. Et hec eſt opinio dn̄i Petri de Palu. vbi. ſ. ar. iij. Tertius caſ⁹ eſt qn̄ abſolutio fuit nulla ⁊ hoc ex parte confeſſoris qui non potuit abſoluere ſiue q: nullā iuriſdictionem hēbat ſiue q: caſ⁹ ſuā facultatē excedebat aut quia forſan ſacerdos non erat. Quartus caſus eſt ex parte confitētis qui forſā excōicat⁹ erat ſiue excōicatiōe maiori ſiue minori. hoc tn̄ dꝫ intelligi qn̄ alteri ↄfitet̄. Nā ſi eidē cui prius ⁊ q̄ adhuc hꝫ i memoria pctā ſibi confeſſa tunc nō ē neceſſe confeſſionē de eiſdē reiterare ſed tunc ſufficit dicere. Peccaui in illis pctīs q̄ vobis alias confeſſus ſum. Ex his g̃ oībus ſufficienter patet rn̄ſio ad q̄ſitū. Et per ↄn̄s patet de quarto principali.

C ¶ Quinto patet idē ꝓpoſitū tali exēplo. Legit̄ ei i ſpeculo exēplorū di. ix. ꝙ fuit q̄dā vir iuſt⁹ ⁊ honeſtus atq̄ diues q̄ hēbat vxorē ſterilē. Hi g̃ vno ↄſēſu rogauerūt dn̄ꝫ vt daret eis ꝓlē ⁊ ipāꝫ ei⁹ ſeruitio ppetuo dedicaret. Cōcepit igitur mulier ⁊ peperit filium quē tpe ſuo poſuerūt i monaſterio. Poſt hec igitur ceperunt ſe mancipare diuinis obſequiis vtpote elemoſynis inſiſtēdo pauperes hoſpitando ieiuniis orationibus ⁊ ſanctis meditationibus incūbēdo ſcientes ꝙ poſt ſe heredem non habebāt Morit̄ igit̄ pater: mater vero ſuperuiuit ſed ab vno ſeruorum ſuorū adamat̄ ⁊ ab eo ↄcepit filiū quem natum ſtatim ſuffocauit atq̄ ſub propolecto ſepeliuit. Cōcepit ⁊ peperit ſecundo ⁊ idem ſcelus opata eſt. Tandem facta dolore cordis in

trinſecus ⁊ timēs dānari: plura
pietatis opera faciebat ꝙ̄ prius.
Non tñ audebat tm̄ ſcel⁹ ꝯfiteri:
ſperās ꝙ medio taliū bonoꝝ ope
rū deberet ſibi remitti. Moꝛit̃ &
⁊ ad īfernū trahit̃. Cui⁹ moꝛtē cū
audiſſꝫ fili⁹ ei⁹ monach⁹ cepit fer
uēter ꝓ ea oꝛare ⁊ durā pniam aſ
ſumer̃. Cui tādē illa miſera appa
ruit habens duos dracones ma=
millas et totum eius coꝛp⁹ cruci
antes ⁊ cum voce lugubri dicens
filio ſuo ꝙ erat dānata eo ꝙ mul
to tp̄e ſtetiſſet abſqꝫ confeſſiōe in
tegra. Erubeſcebat eñ ſemper p̄
dictum grande peccatum confi=
teri ꝙ̄uis cetera cū fletu magno
pluries fuiſſet confeſſa. Ex quib⁹
omnibus patet ꝙ cōfeſſio non ꝓ
deſt niſi fuerit integra.

¶ Capitulum decimumſextuꝫ ꝙ
Karitatiue eſt confitendum.

Onfiteoꝛ tibi domi=
ne pater celi ⁊ terre.
Matthei. xi.
¶ Decima conditio
confeſſionis deſigna
ta per lrām. k. dr̃ karitatis. Hoc
autem eſt dicere ꝙ karitatiua
dꝫ eſſe ꝯfeſſio. Iſtud aūt ꝓbat̃ qn
tupliciter: vcꝫ
Auctoꝛitate.
Ratione.
Figura.
Similitudine.
Exemplo.
A ¶ Primo igitur auctoꝛitate.
Ps. Dicentis in ꝑſona cuiuſlibꝫ
rite ꝯfiteri volentis. Cōfiteoꝛ do
mino nimis. i. valde karitatiue
ī oꝛe meo Et notanter dicit. Con
fitebor dño q2 cōfeſſio principalit̃
fit dño ⁊ loco eius ſacerdoti. Iteꝫ
Iob. vij. dr̃ in ꝑſona veri penitē
tis. Loquar ſup. in confeſſiōe: in
amaritudine aīe mee. i. cuꝫ vero
doloꝛe de pctīs meis. Qui quidē
doloꝛ non eſt perfect⁹ niſi ꝓcedat
ab igne charitatis.
B ¶ Notādū eſt autē circa hoc
ꝙ confeſſionem eſſe charitatiuaꝫ
pōt intelligi tripliciter videlicet
antecedenter ꝯſr. aut ꝯcomitan=
ter. Si pⁱo intelligat̃ tūc hoc nō
eſt neceſſe. Nā vt dt beat⁹ Tho.
iiij. ſen. di. xvij. q. iij. ar. iiij. q̄ſtiū.
j. ꝯfeſſio vt ē pars ſacramēti pñie
pōt eē in eo q̄ nō ē ꝯtrit⁹. Pōt eñ
talis pctā ſua ſacerdoti innoteſce
re ⁊ clauibus eccleſie ſe ſubijcere
qui ꝙ̄uis tunc nō percipiat abſo
lutionis fructum ipſum tamē ꝑ=
cipere incipiet fictione recedēte
ſicut etiam ꝯtingit in alijs ſacra=
mētis. Unde nō tenet̃ iterare cō
feſſionem q̄ fictus accedit ſed te
netur poſtmodum fictionem ſuā
confiteri. Hec beat⁹ Tho. vbi. ſ.
Iſtud tñ vltimū itelligitur in ca
ſu vbi aliter fictus confiteur ei
dem cui prius ⁊ qui poteſt adhuc
in memoꝛia habere pⁱoꝛa pctā ſi
bi confeſſa. Alr̃s alteri cōfitendo
confeſſio eius non eſſet integra:
nec pⁱma nec ſecunda. De pⁱma
quidem ſatis conſtat ꝙ non fuit ī
tegra eo ꝙ non fuit confeſſus ſu=
am fictionem. Quia ſi illam fuiſ
ſem confeſſus nullo modo potu=
iſſet abſolui: eo ꝙ ſacerdos cum
ſit ſolum miniſter hui⁹ ſacramen
ti neminem debet abſoluere quē
non credit veriſilr̃ interius abſo
lutum a principali agente qđ eſt
deus. Sic eniꝫ dt Durandus in
pñti diſt. iiij. dñ. Q; ſi ſacerdos p̄
ſumat talem abſoluere: peccat
moꝛtaliter tanq̄ꝫ abutēs poteſta

te ſibi tradita. Silr̃ ſcđa cōfeſſio
que confiteetur p̄ciſe ſuam fictio
nē poꝛē ſi fiat alteri ab eo cui con
feſſus eſt pⁱoꝛa pctā nō eſt inte=
gra; maxime cū pⁱus ꝯfeſſa nō fue
rint ſibi remiſſa. Et ideo talis ne
ceſſario habet redire ad poꝛē cō
feſſoꝛē ⁊ tūc ꝯfiteat̃ de illa fictiōe
Aut ſi vadat ad aliū tunc ꝯfiteri
hꝫ illi pctā alteri ꝯfeſſa ⁊ hoc vt
ſit itegra ⁊ nō diuiſa ſeu dimidia
cōfeſſio hec tñ oīa ītelligēda ſūt
vbi p̄dicta fictio ē poſitiua ſiue
ꝯtraria vtpote cū talꝭ habuit itē
tionē drīdēdi ipꝫ ſacramētū aut
actuale ꝓpoſitū perſeuerandi in
pctō ⁊ hmōi. Secus aūt vbi talis
fictio eſſet tm̄ ꝑuatiua. Uoco aūt
fictionē priuatiuā doloꝛē de pec=
catis a deo paruū ⁊ remiſſum ꝙ
etiam cum actuali abſolutiōe nō
poteſt facere de atrito contritum
Nā in tali caſu nō eſt neceſſe con
fiteri talem fictionem. Quinim=
mo ea recedente efficitur contri=
tio virtute oꝛnatus quē derelīqt
ꝓpⁱo abſolutio. Et iſte eſt com=
munis modus dicēdi ſcđꝫ doctri
nam bti Tho. Ex his ergo oībus pꝫ
ꝙ nō eſt neceſſe cōfeſſionē eē ka=
ritatiuā antecedenter. Et tñ val=
de cōgruū ⁊ ſalubꝛe ad ꝯfeſſionē
accedere cum doloꝛe vehementi
ſeu vera ꝯtritione de pctīs ad qđ
hoꝛtandi ſunt ꝯfiteri volētes. Se
cundo mō pōt intelligi confeſſio=
nem eſſe charitatiuaꝫ ꝯſr. Et tūc
iſte ſenſus eſt verus et hoc intel
ligendo in caſu vbi confitens eſt
ſufficienter attrit⁹ de peccatis ſu
is. Nam tunc virtute abſolutiōis
ſacramentalis de attrito efficitur
contritus de peccatoꝛe iuſtus: et
de dei inimico deo charus. Nam
cōis doctrina theologoꝝ eſt ꝙ ſa
cramēta noue legis ꝯferūt grām
in patiente diſpoſito ⁊ nō ponēte
obicē. Cuiuſmodi ē in ꝓpoſito.
Tertio mō pōt itelligi ꝯfeſſioneꝫ
eē charitatiuā ꝯcomitāt̃ ad hūc
ſ. ſēſū ꝙ fiat pⁱncipaliter ꝓpt̃ deū
offenſū ⁊ nō ꝓpter timoꝛē mūda=
nū aut ꝓpter glīaꝫ hoīꝫ ſicut hy
pocrite facere ſolent. Et tūc ſilr̃
iſte ſēſ⁹ ē ver⁹ ⁊ chatolic⁹. Et ſic
patet qualiter intelligitur ꝯfeſſio
nem eſſe charitatiuā.
¶ Scđo ꝓbat̃ idē intentum tali
ratione. Oīs ille actus dr̃ eſſe ka
ritatiuus quē karitas oꝛdinat ad
deū. Sed de facto apo. p̄cipit no
bis oēm bonū actum referre ſeu
oꝛdinare in deū. j. Coꝛ. x. dicens
Siue manducatis ſiue bibitis ſi
ue quodcunqꝫ aliud facitis oīa ī
gloꝛiam dei facite. Igitur ꝯſtat eſt
vt confiteamur propter deum pⁱ=
mario ⁊ principaliter.
¶ Tertio probat̃ eidē per figurā
Legit̃ eñ Heſter. ij. ꝙ cū rex Aſ=
ſuerus ad inſtantiam Aman de=
creuiſſet delere oēs iudeos q̄ ſub
ei⁹ degebāt imperio tūc Mardo=
cheus dedit cōſilium Heſter: vt
ad dictum regem accederet cuꝫ
decenti habitu Quod ⁊ fecit Tñ
placuit regi ſupꝛa oīs puellas q̄
ad eum introducte fuerāt. Cui⁹
tandem medio iudei ꝑſeruati ſūt
a moꝛte ⁊ Aman ꝯfuſibilr̃ iterijt
Ad ꝓpoſitū Aſſuerus eſt deus
pater qui iraſcit̃ ꝯ pctōꝛes adeo
ꝙ ſcđꝫ rigoꝛem iuſtitie vult eos
delere. Nichilominus interdum
Heſter. i. domina confeſſio decen
ter oꝛnata id eſt veſtita ſcarleto
aut auro charitatis accedit ad di
ctum regem: ſicque pacatur ira
eius.

eius aduerſus peccatorez. Et hoc
eſt quod loquitur Pſalm̄. dicens.
Confeſſio et pulchritudo in cōſpe
ctu eius. Ac ſi aperte diceret ꝙ cō
feſſio ornata pulchritudine chari-
tatis digna eſt aſſiſtere coram do-
mino. Ecce quomodo decēs eſt cō
feſſionem antecedenter eſſe chari
tatiuam. Quis autem conſequen-
ter ſit charitatiua. id eſt charitatꝪ
et gratie collatiua in non ponente
obicem: ſed ſeipſum per attritio-
nem diſponente: patet per illud ꝙ
legitur de filio prodigo. Luce. xv.
quō ſcꝫ pater eius recepit eū hono
rabiliter: dicens ad ſeruos ſuos.
Cito proferte ſtolam primā et in
duite illum. Ubi per ſtolaꝫ primā
rationabiliter intelligitur chari-
tas que appellatur hic ſtola prima
primitate. ſ. dignitatis: quia vt di-
cit Apoc. j. Corinthio. xiij. Maior
trium virtutum theologalium eſt
charitas. Similiter ꝙ confeſſio ſit
charitatiua concomitanter id eſt
ꝙ decēs ſit ipſaꝫ cōcomitaris cha
ritate patet figuratiue. iij. Reg. x.
de regina Saba per quam in pro-
poſito intelligitur peccatrix ani-
ma que venit ad regem Salomo-
nem cū multo comitatu et appara
tu: per quod intelligitur ꝙ cum di
cta peccatrix anima diſponit veni
re ad dn̄m per ſacramentalem con
feſſionem tunc virtute contritiōis
eam ſepe concomitatur charitas.
Et ſic patet de triplici figura.
¶ Quarto probatur idem inten-
tum per ſimilitudinem pauperis
ſeruientis hilariter et ex corde ali
cui diuiti aut potenti: cui ſolet con
ferre nouam veſtem et abundan-
ter illum ditare: ita et in propoſi
to cum deus videt peccatorem bo
no corde ad eum per confeſſionē
redeuntē: ſolet ex immenſa bo-
nitate ſua euꝫ veſtire noua veſte
charitatis ꝛ gratie quē alias nu
dum dimitteret. Ecce quō cōfeſ-
ſio dicit̄ eſſe charitatiua ꝯñr. Po-
namus ḡ caſū ꝙ ſint duo hoies in
ſiḿ pctō exn̄tes q̄ adeūt ſiḿ eccl'iā
gratia confeſſionis faciēde ꝛ ābo
eq̄l'r diſpoſiti q: attriti. Quibus
ſuppoſitis vnus ꝯuenit alterū in
ꝯfeſſione faciēda q̄ ſtati abſolu-
tione ꝑcepta moritur ſiḿ ꝛ ali⁹
In iſto caſu ſi aliud non ponatur
prim⁹ ſaluabit̄ ſecundus vo ꝑpe
tuo peribit. Et huius diuerſitatꝪ
tota ratio eſt eo ꝙ primus actua
liter fuit cōfeſſus: et per conſe-
quens de atrio factus contritus
ſecundus vero cum ſola attritio
ne deceſſit q̄ hoiem non liberat a
dānatione ꝑpetua: ꝑſertim ſi fit
ſola. Ecce quō ꝯfeſſio veſtit hoieꝫ
ad eā accedētem veſte purpurea
charitatis ita vt de illo de quo ꝑ
miſſum eſt poſſit dici illud Pſal.
Confeſſionem ꝛ decoreꝫ induiſti
amictus lumine: ſupple gratie et
charitatis ſicut veſtimento. Ual
de ergo bonū eſt confiteri.
C ¶ Quinto probatur predictū
intentum tali exemplo. Fuit eni
in diebus noſtris quidam prior
ordinis diui Benedicti in territo
rio Altiſſiodorenſi. Locum ſcio:
ꝛ virum aliq̄n ſum allocutus ſed
neutrum expedit particularizare
Hic itaqꝫ prior diu impudicē du
xit vitam habens ſecum ordina-
rie muliercularu vnā q̄ tandē le
cto decubuit febribus eſtuantib⁹
correpta. Que cum moneret̄ de
ſua ſalute nolebat intelligere vt
bene ageret. Tandem apparen

tibus in ea euidētib⁹ ſignis mor
tis propinque viſitatur a quadā
probata honeſta xp̄i famula ꝛ rur
ſum monet̄ de ſua ſalute atqꝫ de
confeſſione facienda. Tandem il
li annūciauit atqꝫ cōfeſſionē taleꝫ
qualem tale mulierculaꝝ genus
facere ſolet fecit ſicqꝫ diſceſſit in
cuius hora tranſitus coruſcatio
nes ꝛ crebra tonitrua etiam qua
ſi inaudita tūc facta ſunt cum tn̄
prius tempus ſereniſſimū appa-
reret. Sup quo admirata ꝑdicta
chriſti famula triduo ſe orōni de
dit parit̄ ꝛ ieiunio rogās domi-
nū atqꝫ itemeratā ei⁹ matrē i cui⁹
capella orabat quaſi aſſidue vt ſi
aīa ꝑdicte defūcte eſſet de nume
ro electoꝝ dignaret̄ leuare ma-
nū dexterā Si aūt manū ſiniſtrā
Mira res. Nā cū tertio die nullū
ſignū vidiſſet cepit hūiliter dice
re. O virgo ſanctiſſima fateor ꝑ
ſūptionē meā q̄ petiui ſcire ſecre
ta dei. Indulgeat mihi benedict⁹
filius tuus tu quoqꝫ pariter. Naꝫ
enim aperte video ꝙ ſtulte egi ꝛ
ideo a modo cauebo michi a ſiḿi
petitione. Quibus dictis cum re
cedendo genus flecteret corā di
cta imagīe quaſi vale dicēs ſubi
to dicta imago leuauit manuꝫ ſi
niſtram. Quo ſigno dicta mulier
certificata fuit de damnatione ꝑ
dicte concubine. Unde ex tunc
nullam precem ad dominum pro
ea fecit. Inſuper ꝛ dict⁹ prior ex
tunc loq̄la ꝛ totius corporis vſuꝫ
amiſit. Quod vidimus teſtamur
Quia ergo ꝯfeſſio ſepe dicte pec
catricis non fuit charitatiua ne-
qꝫ antecedenter neqꝫ conſequen-
ter aut concomitanter: ideo illi
non profuit. Studeam⁹ ergo cha
riſſimi poſtqꝫ peccauimus confi
teri corde ꝯtrito ꝛ ꝑpter deū offē
ſū q: ſic nobꝪ ꝓderit: ꝛ nō alias.

¶ Capitulū. xvij. ꝙ lachry-
moſe eſt confitendum.

COnfiteor tibi domi-
ne pater celi et terre.
Matthei. xi.
¶ Undecima condi-
tio bone ꝛ ꝑfecte con
feſſionis deſignata p lrāꝫ. L. dr̄ la
chrymoſitatis hoc ē dicere ꝙ cō
feſſio dꝫ eſſe lachrymoſa. Iſtō aūt
ꝓbat̄ q̄ntupliciter: vcꝫ.
Auctoritate
Ratione
Figura
Similitudine
Exemplo.
A ¶ Primo q̄dē auctoritate pſ̄
dicētis in ꝑſona ꝯfitētis deus vi-
tam meam annunciaui tibi ſup-
ple i vera ꝯfeſſiōe poſuiſti lachry
mas meas in cōſpectu tuo. ſ. eas
acceptando ꝛ exaudiendo. Et no
ta ꝙ valde ſalubre ē lachrymas
fundere in confeſſione eo ꝙ ſunt
multuꝫ ſatiſfactorie. Non enim
aliter legitur Magdalena ſatiſfe
ciſſe de qua legitur Luc. vij. ꝙ la
chrymis cepit rigar̄ pedes Jeſu
Idē dic de Petro. Notanter au-
tem dicit Pſ̄. In cōſpectu tuo q:
deus libent̄ reſpicit lachrymas
vnde dictuꝫ eſt Ezechie Regi ꝑ
Eſaiam prophetam ex parte do-
mini. Audiui orationem tuam ꝛ
vidi lachrymas tuas. Eſaye. xxx
viij. Grego. Illum quem conſpi
cis delicta cum fletu dolere non
dubites in conſpectu deitatis cē
ſed miam. Multū ergo valet la
chrymari ex fundo cordis in cō

feſſione. Q𝔯 vt dicit Chryſo. ſup Matt. homil. xxxviij. peccatum adeo maculat aĩam vt nulli fontes nulla flumina ſed ſolũ lachryme atq; cõfeſſio ipꝫ mũdare q̃ant. Sꝫ ꝓfecto pauci ſũt q̃ ſic lachrymãt in ꝯfeſſione q𝔯 vt ſubdit ibi dẽ idẽ Chryſ. nẽo ẽ q̃ pcti ſordes ꝗ̃ magni ſint ſẽtiat. Quinimmo multi q̃ſi ꝓ magna glĩa habẽt qđ ſic vel ſic offẽderit dñm q̃ etiã q̃ſi ſe iactando ꝯfitent pctã ſua. Nã vt dicit Greg. lib. ix. moral. c. xxxiij. exponẽs illud verbũ Job. x. Loquar in amaritudine anime mee Sunt nõnulli qui apertis vocibꝰ culpas fatentur ſed tñ in cõfeſſione gemere neſciũt quinimmo lugenda gaudentes dicũt dicat ergo qui cõfitetur. Loquar in amaritudine anime mee. hec ille.

¶ Scđo ꝓbat idem intentum tali ratione de malo eſt dolendum: et gemendum. Ergo de maiori magis ⁊ de maximo maxime iuxta illã maximã topicam. Si ſimpliciter ad ſimpliciter ⁊c. Sꝫ maximũ malum eſt peccatum mortale. Ergo de illo eſt maxime dolendum et gemendum ⁊ ſignãt i confeſſione vbi agitur de remiſſione illius. Sed forſan dices certe vix aut nunꝗ̃ ꝯfiteor pctã mea quin prorunpant abundãtes lachryme ab oculis meis. Nunqđ ergo eſt bonũ ſignum. Profecto ſic dũmodo hoc facias ꝓpter dei offenſam: ⁊ a cetero caueas tibi a recidiuo quantũ patitur humana fragilitas. Alias tibi parũ ꝓderit. Quia vt dicit Au. lib. ſoliloquiorum ⁊ recitatur in decretis de pe. diſt. iij. inanis frequent peccans ⁊ lugens vix veniã merebit. Nichil pro ſũt lamẽta ſi replicãtur peccata. Nihil valet veniam a malis poſcere ⁊ denuo iterare. Itẽ. Greg. in ſuo paſtorali: ⁊ ſimiliter recitatur vbi ſupra. c. qui admiſſa. Qui inquit admiſſa plãgunt nec tñ deſerũt ꝯſiderare ſollicite ſciãt q𝔯 flẽdo ianit ſe mũdãt q̃ viuẽdo ſe neqt iq̃nãt cũ idcirco ſe lachrymis lauãt vt mũdi ad ſordes redeãt. hec ille. Sũt ⁊ alij q̃ dicũt ꝙ nũꝗ̃ flere poſſũt et ꝓ quacũq; occaſiõe. Nũqđ ergo tales q̃ poſtꝗ̃ peccauerũt non lachrymant perpetuo dãnabuntur Certe nõ eſt neceſſe ita eſſe. Nouerint tñ tales duplex eſſe genus lachrymarum. Quedam eñi ſunt q̃ exterius cõſiſtunt ⁊ tales ſicut in poteſtate noſtra non ſunt: ſic nec neceſſarie ad ſalutem exiſtũt Quedam vero ſunt lachryme interiores et mentales q̃ non ſunt aliud ꝗ̃ dolor ſeu diſplicentia de peccatis ſcđm rationis iudicium Et de talibus itelligit cum dicit ꝙ confeſſio debet eſſe lachrymoſa. Nã huiuſmodi lachryme ſunt in poteſtate noſtra tamen cuꝫ dei adiutorio. Modo illud poſſumus quod cuꝫ deo poſſumus maxime cum ipſe ſit ſemper paratus nobis aſiſtere ⁊ coopari ad bonuꝫ.

B ¶ Circa qđ notandũ ꝙ poſſumus cognoſcere tam in nobis ꝗ̃ in alijs ꝑ aliqua ſigna exteriora ſi habemꝰ p̄dictas lachrymas cordis. Primũ ſignũ eſt verecundia exterior Nam vt dicit Aug. et. recitatur de peniten. diſtinc. j. quoꝫ penitet. Quem penitet omnino peniteat ⁊ dolorem lachrymis oſtendat. Deinde aliquibꝰ verbis interpoſitis ſubdit dicẽs: laborabat mens patiendo: erubeſcentiam ⁊ quoniam verecundia magna pena eſt: qui erubeſcit ꝓ chriſto fit dignus venia. Secundum ſignum eſt humilitas: cum ſcilicet cõfitens ex corde confitetur ſe miſerum ⁊ infirmum. Naꝫ vnuſquiſq; iuſtus eſſe icipit ex q̃ ſui accuſator exiſtit. Et vt dicit Iſido. magna pars iuſtitie eſt ſe ipſum noſſe ꝙ prauus eſt: vt ex eo diuine virtuti ſubdatur humilius ex quo ſuã infirmitatem cognoſcit profundius. Tertium ſignuꝫ eſt fundere lachrymas corporales. Thre. ij. Deduc q̃ſi torrẽtẽ lachrymas ꝑ diẽ ⁊ noctẽ ⁊ effũde ſicut aquã cor tuũ ⁊ ps. Exitꝰ aq̃ꝝ deduxerũt ocli mei q𝔯 nõ cuſtodierũt legẽ tuã. Quartũ ſignũ ẽ fortitudo vt. ſ. ꝓpt humanã verecũdiã nõ dimittat hmõi itegre dicere pctã ſua. Exẽplũ habemꝰ de Magdalena q̃ a deo fortis fuit cũ venit ad xpꝫ ꝙ iter cõuiuas flere nõ erubuit cõfitendo ſupple peccata ſua / ad dñicos pedes ꝓſtrata. Sed profecto hodie poſſum dicere illud ꝓuerb. vltio. Mulierem fortem q̃s inueniet. i. vix põt hodie repiri mulier peccatrix q̃ ſit fortis ad ꝯfitẽdũ pctã ſua ſicut extitit Magdalena nam hoc cõe malum hñt mulieres ſignãt occulte luxurioſe ꝙ vix audent confiteri iniq̃tatẽ ſuã timentes ꝑdere honorẽ ſuũ magꝭ ꝗ̃ regnũ celorũ. Et ſic pꝫ de ſecundo.

¶ Tertio probat idẽ intẽtũ ꝑ figuram. Legit eñi. ij. Reg. xiij. de thamar ꝙ poſtꝗ̃ frater ſuus amnõ in cõclaui oppreſſit eã ⁊ de camera eiecit: illa aſpergẽs cinerẽ capiti ſuo ſciſſa talari tunica: impoſitiſq; manibus ſup caput ſuũ ibat ingrediens ⁊ clamãs. Ad ꝓpoſitum thamar q̃ vno mõ interpretatur ꝯmutata recte deſignat animã peccatricẽ q̃ cõmutata eſt peccando de filia dei in filiaꝫ diaboli de ſtatu grẽ in ſtatum culpe de conſorte angelorum in ꝯſortẽ demonũ hec igit thamar tũc op̄mit ab ãnõ q̃tiẽs tentationi diaboli ꝑ ꝯſẽſũ ꝯmiſcet. Poſt ꝙ factũ enorme ⁊ graue deꝫ lamẽtãdo redire ad patrẽ ſuũ. Dauid. i. xpꝫ ſiue ad patrem ſuum ꝯfeſſorẽ et illi cũ fletu ⁊ plãctu enarrare miſeriã ⁊ turpitudinẽ ſuã. Et ẽ circa hãc materiã notandũ ꝙ hõ. debet magis dolere intra ſemetipꝫ de dei offenſa ꝗ̃ doleret ꝓ morte pr̃is ⁊ mr̃is ac oĩm parentum: et oĩm amicoruꝫ ſuorũ vbi videret eos vno die ⁊ vna hora ad ſepulchrũ ſimul deferri. Itẽ dic d̃ morte vnigeniti filij. Propterea propheta hiere. vi. c. clamat ad pauperẽ pctõrẽ eũ inducẽdo ad plorandũ pctã ſua dicẽs. Luctũ vnigeniti fac tibi plãctũ amarũ.

¶ Quarto ꝓbat idẽ ꝑ ſimilitudinem multiplicẽ. Prima eſt de ſpõgia q̃ cũ fuerit made facta ſi poſtea comprimatur liquor intus latens exterius reſoluitur ita in ꝓpoſito. Vñ Chryſoſt. ſuper epm̃ l. homilia. ij. dicit ſic. In corde tuo ſcripta ſunt pctã tua. Spongia peccatorum tuorum: lachryme tue ſunt. Grandis earum virtus. Dicam tibi quid valeant lachryme: Attende diligentius. Quid enim martyribus maius. Grandis glĩa martyrũ. Martyres effundunt ſanguinẽ peccatores effũdũt lachrymas. Meretrix

Magdalena non fudit ſanguinē
ſed fontes lachrymarum profu=
dit ⁊ mox deleuit pctā ſua. Prin
ceps apoſtolorum. Petrus nūꝗd
ſtatim poſtꝗ̄ magiſtrum ſuū ne
gauit: ſanguinē fudit. non: ſed
amare fudit lachrymas et abſter
ſit peccatū ſuum. Hec ille. Scda
ſimilitudo eſt de multis rebꝰ ma
terialibus ⁊ naturalibꝰ p̄ q̄s pur
gāt̃ exteriores ſordes. Un̄ Au.
ad frēs in eremo ſer. vndecimo
qui intitulatur de lachrymis. Di
cit ꝙ lachryma ē herba celeſtis
illius fullonis qua veſtes ſeruoꝝ
ſuoꝝ d̄turpatas a ſorde quotidie
purgat. Hoc eſt celeſte nitrū qḋ
de rore diuine gratie cōfectū ab
ſtergit maculas peccatoꝝ. Hoc
eſt lixiuiū quo interioris homi=
nis caput optime abluitur. Hec il
le. Tertia ſimilitudo ē de vinea
que cum putatur ſi fūdat lachry
mas ſignum eſt vite. Quod ſi nō
tunc ſignum eſt mortis: ita in ꝓ
poſito illi qui lachrymantur i cō=
feſſione et ex corde ſigno oſten=
dunt ꝙ intus viuunt vita gratie
Qui vero non lachrymantur ne
q̄ compunguntur in corde mor=
tui ſunt in interiori homine.

C ¶ Quinto probatur idē intē
tum tali exēplo. Legitur enim
in ſpeculo exemploꝝ diſtinctio
ne. vi. ꝙ cum demon poſſideret
quendam hominem reuelaretq̄
peccata eorum qui illic cōuenie
bant affuit quidam qui apud ſe
cogitauit prius cōfiteri: et poſt
modum venire ad dictum poſſeſ
ſum ſciens ꝙ per confeſſionē pec
cata occultātur demoni. Sed q̄
ſine lachrymis ⁊ cum propoſito
recidiuandi cōfeſſus fuerat ideo
peccata ſua demon manifeſtauit
ſicut ⁊ aliorum. Quod ille vidēs
ad confeſſionē rediit ⁊ cum mul=
tis lachrymis et ſancto ꝓpoſito
confeſſus eſt. Quem poſtea rede
untem demon nō cognouit. Ecce
ꝗ̄ bonum eſt cum lachrymis con
fiteri. Q̄ ſi exteriores haberi nō
poſſint ſaltē interiores nō deſint

¶ Capitulum decimūoctauū ꝙ
meditatiue eſt confitendū.

COnfiteor tibi do=
mine pr̄ celi ⁊ terre
Matthei. xi.
¶ Duodecima cō
ditio cōfeſſiōis de
ſignata p. M. dici
tur meditatiōis hoc aūt eſt dice
re ꝙ ꝯfeſſio dꝫ eſſe meditata Iſtḋ
aūt ꝓbatur q̄ntupliciter. vcꝫ
Auctoritate.
Ratione.
Figura.
Similitudine.
Exemplo.

A ¶ Primo igit̃ auctoritate pſ̄
loquentis in perſona deliberan=
tis confiteri ⁊ dicentis. Medita=
tus ſum nocte cū corde meo. No
tanter aūt dicit nocte: q̄ hora no
ctis et ſignāt̃ poſt p̄mā dormitio
nē ē magis apta ad meditādū: ſi
ue de ꝯfeſſiōe: ſiue de q̄cūq̄ alia
re eo ꝙ tūc ſenſus ſunt magis q̄e
tati et pacati atque deputati ad
meditādum ꝗ̄ quacunq̄ alia ho
ra diei. Et hinc eſt ꝙ viri incūbē
tes lr̄is ſolent frequenter illa ho
ra ſurgere ⁊ ſtudio operam dare
Item cū dicit. Cum corde meo
notat locū aptū ad meditandum
Eſa. xlvi. redite p̄uaricatores ad
cor. Sequitur. Et exercitabar: ſup

ple huiuſmodi meditatione fre=
quenter ad eam rediens et ad
cor reuertens et ſcopebam ſpiri=
tum meū. i. purgabā ab omni car
nali et terrena cogitatione: et affe
ctione: et hoc per ſacramentalem
confeſſionem. Scopa autem qua
purgatur ſpiritus a peccato in cō
feſſione ſacramentali eſt lingua.
Sed ſicut aliquādo accidit ꝙ ſco
pa relinquit aliquas groſſas immū
ditias: vt cū celeriter ſcopatur do
mus aliquando autem minutos
pulueres aliquando vero totum
ſecū trahit ſic in ſacramentali cō
feſſione quandoq̄ contingit ꝙ cū
ſcopa lingue relinquuntur groſſa
peccata aliquando minuta vt po=
te venialia aliq̄n nihil ſicut preci
pue cōtingit de timoratis conſciē
tiis que formant ſibi ſcrupulum
de venialibꝰ adeo grauiter ꝙ vo
lunt etiam de illis confiteri.
Sequitur. Nunquid ineternum
proiiciet deus ſupple hominem
ſic perfecte ſcopantem ſpiritū ſuū
Quaſi dicat ꝙ non Johan. vi.
Eū qui venerit ad me ſupple per
integram confeſſionem non eiiciā
foras id eſt illi non denegabo gra
tiam meam in preſenti neq̄ glori
am in futuro. Et nota ꝙ p̄s. ante
predicta verba in perſona penitē
tis premit dicens. Anticipauerūt
vigilias oculi mei ſupple interio
res qui preuenerunt vigilias diei
meditando circa confitenda pec=
cata. In qua quidem meditatione
turbatus ex ſumma conſideratio
ne multitudinis turpitudinis: et
grauitatis eorum et non ſum lo=
cutus: ſupple pre ſtupore ⁊ horro
re vel non ſum locutus me iuſtifi
cando aut defendēdo. Sed poſtꝰ
cogitaui dies anti q̄s: id eſt anti=
quas dei miſias p̄s. Ubi ſunt miſe=
ricordie tue antique domine quas
ſupple exercuiſti erga pctōres pe
nitere volentes. Et annos eternos
in mente habui. i. ad memoriā re
duxi qualiter huiuſmodi pecca=
tores penitere et confiteri volen=
tes tandem introduxiſti in gloriā
eternā: que hic vocatur anni eter
ni: eo quod ſine fine permanet. Ec
ce quomodo confeſſio eſt preme=
ditanda. Unde ſi de ea queratur
cuius ſit forme poteſt merito re=
ſponderi ꝙ eſt meditatiue forme.
Ad idem etiam propoſitum facit
illud verbum facientis Eccl'iaſti.
iii. Omnia tempus habent Tem=
pus colligendi lapides. i. ad me=
moriā reducendi per diligētē me
ditationē ⁊ examinationē cōmiſſa
pctā q̄ grauia ſūt ad modū lapidū
⁊ tp̄s ſpargēdi lapides. i. cōfitēdi
peccata illa de fouea conſcientie
extrahendo et cū lingua hinc in
de ſpargendo et proiiciendo.
¶ Secundo idem intentū ꝓbatur
tali ratione. Quicunq̄ ſe exponit
periculo peccati mortalis peccat
mortaliter ſed quicunq̄ ipſum in
p̄meditate accedit ad ꝯfeſſiōis ſa
cramentum eſt hmōi igitur. Mi=
nor patet: quia qui impremedita
te cōfitetur vix poteſt recordari
oīm pctōꝝ mortalium a ſe cōmiſ=
ſorū et ſignanter vbi diſtulit cōfi=
teri ſicut patet de illis qui tm̄ ſe=
mel in anno cōfitent̃. Et iō ꝓ ma=
xima gn̄ali regula tenendum ē ꝙ
q̄ŧo tardius confitetur homo diu
tius et diligentiꝰ debet meditari
cum corde ſuo die ac nocte ſi velit
bn̄ et ꝑfecte ſcopare domū cōſciē
tie ſue. Unde bene ad ꝓpoſitū le=

quitur Augu. lib. de vera et falſa
pn̄ia. c. xiiij. ita dic ēs. Conſideret
pctōr qualitatem ſui criminis. In
loco: in tp̄e in perſeuerantia. In p
ſone varietate ꝛ qualr̄ hoc fecerit
tentatione atq̄ in ipſius vitij mul
tiplici executione. Oportet enim
fornicari eum penitere ſecundū ex
cellentiā ſui ſtatus aut officij ꝛ ſe=
cūdū modū meretricis atq̄ q̄liter
turpitudinē ſuam egerit. Si i lo
co ſacro. Itē ſi in tp̄e orōnis ꝯſtitu
to. aut in feſtiuitate ſctōrum: ſiue in
tp̄e ieiunij. Inſuper cōſideret q̄ntū
pſeuerarit: et defleat q̄ pſeueran=
ter peccauerit: ꝛ q̄nta victus fuerit
impugnatione. Sūt eñ q̄ non ſo=
lum vincuntur: ſed vltro ſe pecca
to offerūt: nec expectāt tentationē
ſʒ preueniunt voluptatē et ſecū
ptractant q̄ multiplici actione vi=
tij delectabiliter peccent.
Om̄is eñ iſta varietas confitēda
eſt ꝛ deteſtāda. Itē in cognoſcen=
do augmentum pctī conſideret cu
ius fuerit etatis: cuius ſapientie ꝛ
ordinis. ꝛ immoretur in ſingulis
iſtis ꝛ ſentiat modū criminis pur
gans lachrymis oēm qualitatē vi
tij. Defleat etiā virtutē q̄ interim
caruit in ſup defleat oē tp̄s q̄uis
breuiſſimū qđ nō totū expedit ad
dei honorē defleat deniq̄ ſuā igra
titudinē: q2. ſ. plenus virtutib⁹ et
donis deū non timuit. Aiaduertat
etiam et animaduertendo defleat
animam proximi quā fornicando
aut ad quodcūq̄ pctm̄ inducēdo
deo eripuit: vel ereptam in malo
cōfirmauit. Hec Aug. vbi ſupra.
¶ Tertio idem probatur per figu
ram que ponitur Luc. xiiij. vbi le
gitur q̄ chriſtus ꝓponit talē para
bolā dicens. Quis ex vobis vo=
lens edificare turrim nonne pre
ſedens computat ſumptus qui ne
ceſſarij ſunt ſi habeat ad perficien
dū. Ne poſtea q̄ fecerit fundamē
tū: ꝛ non potuerit pficere: om̄es q̄
vident incipiant illudere ei dicen
tes: q2 hic homo incepit edifica=
re. et non potuit conſummare. Ad
propoſitum noſtrum per turrem
intelligitur ſacramentalis confeſ
ſio. per quam eleuemur in celum:
de qua loquens Augu. ad fratres
in heremo. ſer. xxx. dicit ſic. O ſan
cta atq̄ admirabilis confeſſio: tu
obſtruis os inferni.
In quo verbo inſinuatur profun=
ditas huius turris. Et aperis por
tas paradiſi. Ecce altitudo dicte
turris Tunc autem computam⁹
ſumptus neceſſarios ad conſtruen
dum hanc turrim quando preme
ditamur atq̄ precogitamus pec=
cata que commiſimus priuſq̄ an̄
conſpectū confeſſoris accedamus
Naʒ peccata ſunt materia ex qua
dʒ cōſtrui dicta turris cōfeſſionis
Qđ nō p̄meditemur qđ dicturi ſu
m⁹ corā cōfeſſore: ſed impremedi
tate illic accedimus: tūc ab eo nec
non et a tota illa celeſti curia deri
debimur quaſi non volentes cōſū
mare turrim ſancte confeſſionis.
¶ Quarto ꝓbatur idē iterū p ſimi
litudinē de ſerpente de q̄ dicit Au
gu. ad fratres in heremo ſer. iiij.
qui intitulat̄ de prudentia q̄ colli
git venenū toti⁹ corporis ſui i gut
ture ꝛ ibi prudenter ſtudet docēte
natura ipſum ſeruare vt ſi aliqn̄ ſi
bi neceſſe fuerit in promptu hēat vn̄
ſe defendere queat. Sic in propo
ſito peccator volens confiteri dʒ
per diligentem premeditationem
colligere totum venenum pctōrū
ſuorum in gutture ſuo. i. in memo
ria quouſq̄ ipſū totaliter euomat
coraʒ ſacerdote: vt ſic defendat ſe
contra diabolum magnum aduer
ſarium ſuum.
¶ Aliā ſimilitudinē ad idem pro
poſitū pricipale poſſumus afferre
de receptore gn̄ali alicui⁹ magni
principis qui priuſq̄ cōpareat co
rā dn̄o ſuo rōnē redditur⁹ pri⁹ in
ſecreto ſua diligēter ꝯputat ꝛ reui
ſitat librū recepte ſue ſeu ꝯpotorꝫ
ne circūueniat: aut de culpa ſeu ne
gligētia arguat̄ a dn̄o ſuo. Sic i p
poſito etiā cū maiori diligentia dʒ
facere quicunq̄ vult ad cōfeſſio=
neʒ accedere q̄nto aīa eſt p̄ferēda
reb⁹ terrenis. Quia qui non red=
diderit bonū ꝛ fidele compotū co
ram ſacerdote recludetur in car=
cerem inferni vſq̄ in eternum: et
vltra. Qui ergo vult bn̄ ꝯfiteri de
bet attendere ſtatum ſuum vide=
licet ſi ſit clericus vel laicus nobi
lis aut ruſticus diues aut pauper
mercator aut agricola pſona pri=
uata aut publica ꝛ ſilr̄ia. Itē quas
ſocietates frequentauit que loca
viſitauit quid tali vel tali die ege
rit quid in corde geſſerit dilectio
nem aut rancorem: quid ore locu
tus fuerit quid opere compleue=
rit vtpote ſi percuſſor homicida:
raptor aut fur extiterit. Itē quid
omiſerit qđ facere debuerit et ſic
de alijs. Ecce enim quid meditari
debet qui ad confeſſionem venire
ſe diſponit. Et cum in aliquo ſe er
raſſe cognouerit debet pectus ſu
um cū publicano pcutere ꝛ dice
re. De⁹ propici⁹ eſto mihi pctōri.
Iteʒ cum pſ. Miſerere mei deus
ſcd̄m magnam miām tuam. Et ſe=
cundum multitudinem miſera=
tionum tuarum dele iniquitatem
meam. Amplius laua me ꝛc. vſq̄
ibi. Tibi ſoli peccaui.
B ¶ Et eſt circa hoc notandū q̄
volens confiteri debet talem dili=
gentiam adhibere ad hoc q̄ re=
cordetur peccatorum ſuorū ꝛ de
ipſis plenam noticiaʒ habeat qua
lem adhiberet reperiendum rem
magni valoris quam timet perdi=
taʒ eſſe. Da exēplū de dragma de
qua xp̄s dicit Luc. xv. q̄ ſi muli=
er perdiderit dragmam vnam: lu=
cernam accendit ꝛ domum euertit
donec inueniat illam ad propoſitū
mulier eſt quelibet ratiōa lis crea
tura dragma perdita eſt peccatuʒ
obliuioni traditū lucerna accēſa ē
plenus rōnis vſus domus cōſcien
tie Dicamus ergo ſic. Qui deceʒ
peccatis peccauit: decē dragmas
habet: id eſt decem pondera eum
trahentia ad infernum. Nā dra=
gma ſecundum catholicum quod
daʒ genus ponderis eſt. Ille vero
dragmam vnam perdidit cuius
memoriam vna tranſgreſſio ſub=
terfugit. In quo quidem caſu de=
bet accendere lucernam rationis
et cum illa domū conſcientie euer
tere conſiderando loca que viſita
uit: perſonas cum quibus conuer
ſatus fuit tempus vtpote menſes
hebdomadas dies ꝛ horas quali=
ter expendit ꝛ q̄d in talibus opera
tus ſit. He enim particulares cir=
cunſtantie multum valēt ad inue
niendum dragmaʒ perditam. Qđ
ſi ſit queſtio de generali confeſſio
ne: qualem nonnulli facere ſolent
in indulgentijs gn̄alib⁹: tunc qui
ſic confiteri deliberat: debet conſi
derare quando primum fuit doli
capax ſecundum ſuā eſtimationē

et quid in illa etate egerit: ⁊ ſimili
ter per totam iuuentutem ſuam.
Itē quid per ignorantiam culpa=
bilem fecerit aut omiſerit dicens
illō ps. Delicta iuuentutis mee: ⁊
ignorātias meas ne memineris do
mīe. Et nota ꝙ i tali conſideratio
ne dꝫ gradatim procedere et aſcē
dere ſecundū ꝙ etas in eo creuit
et proceſſit ſiſr et malicia. Deinde
ſic aſcendendo vſqꝫ ad ſtatū quē
elegit debꝫ conſiderare quare ip
ſum elegerit: et ſimiliter qualiter
in eo vixerit. Practica iſtud de ſta
tu matrimoniali. Item de ſtatu cle
ricali. Item de ſtatu religionis.
Et ſimiliter ſi agricola: ſi merca=
tor ſi artifex ſi officiarius public⁹
ſi miles: aut huiuſmodi extiterit:
⁊ quō in vocatione qua vocat⁹ eſt
ſe habuerit. Poſt talem ergo com
pendioſam diligentiam ⁊ exami=
natonē tute accedat homo ad cō
feſſionem et ſecundum ꝙ inuenit
dragmā perditam de illa. ſ. accu=
ſet ſimiliter et de alijs dragmis. i.
culis de quib⁹ recentem habet me
moriam. Quid vbi fecerit: dum
nō aſſit dolor de commiſſis culpis
et propoſitum abſtinendi ꝑ futu=
ro talis debet eſſe ſecurus ⁊ cert⁹
certitudine morali ꝙ confeſſio ei⁹
acceptabitur et a domino vitam
eternam. Ecce ergo quomodo cō
feſſio debet eſſe meditatiue forme
¶ Quinto ꝓbatur idem inten
tū tali exemplo. Legitur enim in
libro q̄ intitulat̄ vitas fratrū ordi
nis p̄dicatorꝝ ꝙ fuit qdā honeſtus
iuuenis qui ingreſſus eſt ordinē
predictum apud Lauſanā. hic er
go factus nouitius cū ex more iu
uenū fratrū dicti ordinis: ſaltem
apud reformatos: haberet ſingu=
lis ſeptimanis confiteri ſemel for
te tedio affectus: ſatis in premedi
tate et indeliberate confiteri pre=
ſumpſit: adeo ꝙ multa omiſit q̄ſ=
uis non ſcienter. Poſt talē igitur
confeſſionem apparuit illi diabo=
lus habens chartā i manu ſua di
cēs illi. Tu credis feciſſe bonam
confeſſionem ſed non eſt ita. Ecce
enim habeo in hac charta multa
que commiſiſti de quibus confeſ=
ſus non fuiſti de quibus infallibi=
liter in die iudicij te accuſabo.
Quod videns ⁊ audiens iuuenis
frater dixit demoni. Oſtende mi=
hi modicum chartulam tuam. vt
ſciam que peccata omiſi: alias di
cam te mentiri maxime cum iux
ta chriſti verbū mendax ſis ⁊ pa
ter eius. Ad quem diabolus. Pro
fecto illam modo non videbis be
ne i iudicio. Iuuenis ergo frater
videns ꝙ gratioſa eius verba ni=
hil proficiebant ſibi apud diabo=
lū tentauit per vim eripere dictā
chartulā de manu demonis. Pro
pter quod certamē inter eos factū
eſt. Tandem demon volens eua=
dere cucurrit ꝑ dormitoria eccl'ie
quē dictus frater ſꝑ inſequitur.
Tandem nutu diuino diabolus
impegit caput ſuum contra con=
ſeruatorium aque benedicte: et ꝓ
tinus cecidit ī terrā. Quo proſtra
to ſepe dictus iuuenis manum il=
lius aperuit chartulā rapuit quā
legit. In qua cum inueniſſet ali=
qua peccata oblita illa confeſſus
eſt: atqꝫ per hunc modum eua=
ſit periculum damnationis.
Sic ergo chariſſimi ſtudeamus
premeditari diligenter que feci=
mus nos mala priuſqꝫ ad con=
feſſionem accedamus: qꝛ ſic nobis
quid i aliq̄ doctore legiſſe. Nihi=
lominus videtur mihi ſaluo melio
ri iudicio ꝙ talis non tenetur ad
predictam abſtinentiam niſi for=
ſan fuerit ſibi impoſita ob ratio
nabilem cauſam. Conſtat enim ꝙ
ſtatutum commune eccleſie de ie
iunio et abſtinētia quadrageſima
li expirat in die ſancto paſche nec
intendit nos eccl'ia vltra obliga=
re: nec etiā dicit. Quicunqꝫ non re
ceperit ſacramentum altaris i die
paſche carnes non comedat: Tuti
us tamen eſt vt ille cui conſulitur
ob cauſam rationabilem differre
ſuſceptionem ſacramenti altaris
ad aliā diem abſtineat ſicut i qua
drageſima aut petat licentiam a
ſuo curato hoc cōſulenti vt poſſit
carnes cū alijs comedere. Et i hoc
caſu curatus non debet ſe difficilē
reddere niſi vt dictum eſt talis di
latio eſſe ſibi inflicta in penā: quia
etiam tunc poſſet illi interdici vſ⁹
carnium ad tempus. Quinimmo
et ſtrictū. ieiuniū iponi ſicut in q̄
drageſima. Et ſic patet ad q̄ſitum
Et per ꝯñs de prima probatione:
¶ Secundo probatur p̄ncipali in
tentum tali ratione. Quilibet ha
bens annos diſcretionis tenetur i
paſchate ſuſcipere venerabile al=
taris ſacramentū vt expreſſe ſub
ditur in ſepe dicta decretali om=
nis vtriuſqꝫ ſexus. Sed ad hoc ſa
cramentum nullus qui mortaliter
peccauit digne accedere poteſt ni
ſi premiſſa ſacramentali confeſſio
ne. Propter quod dicit apoſtolus.
i. Corꝫ. vndecimo. Probet ſeipſū
homo et ſic de pane illo edat ⁊c.
Igitur confitendum eſt prius. Il
lud autem prius eſt tempus qua=
drageſimale quod terminat̄ ad
diē paſche. igitur. Circa hoc er=
go valde increpandi ſūt illi q̄ ceſſā
te omī legitimo impedimento nō
confitentur per totā quadrageſi=
mā ſed tm̄ in die paſche cū vidēt
ſe coarctari ad ſuſcipiendū ipſū
altaris ſacrm̄. Et tales ꝓfecto mi
norem reuerentiam exhibēt regi
regū Ieſu chriſto q̄ſ ſoleat exhibe
re regi terreno ingredienti primo
aliquā ciuitatē ſui regni. Nā añ
horā ſui igreſſus: per plures dies
ſolet ciuitas p̄parari ⁊ decēter or
nari. Videāt ergo tales q̄t i culpā
incurrunt apō illū quē tā idigne ⁊
irreuerēter ſuſcipiunt. Vn̄ apoſto.
vbi ſupra ita cōcludit dicēs. Qui
māducat ⁊ bibit idigne iudiciū ⁊c

¶ Tertio idem intentum probat̄
per figurā. Legitur eñ in hiſtoria
ſcholaſtica conformiter ad illō qō
habetur. Exodi. xiiij. ꝙ cum filij iſ
rael exeuntes de egypto veniſſent
ad mare rubrum: et haberent poſt
ſe Pharaonē cum maximo exer=
citu inſuper et ipſe Moyſes de mā
dato domini: iā ipſum mare diui
ſiſſet in tot partes quod erāt tri=
bus nulla tamen tribus auſa eſt ip
ſū mare intrare niſi prius intra=
ret tribus iuda. Propter qō me=
ruit ſeptrū regale inter filios iſra
el. Et hoc eſt qō dicit̄ i pſm̄. In exi
tu iſrael de egypto domus iacob
de populo barbaro. Facta eſt iu=
dea ſanctificatio eius. Ad propo
ſitum pharao eſt diabolus cuius
exercitus ſunt vitia. Filij autem
iſral ſunt peccatores deſertum pe
nitentie quadrageſimalis intrare
volentes. Quia ſicut filij iſrael

fuerunt.xl.annis in deſerto:ita et
veri chriſtiani ſunt. xl. diebus in
penitẽtia tempore quadrageſime
Iuda autẽ interpretatur confitens
Quemadmodũ ergo tunc tribus
iuda preceſſit alias trib⁹ i trãſitu
maris rubri ita etiã intranſitu de
ſerti penitentie quadrageſimalis
dꝫ precedere vera ⁊ ꝑfecta confeſ
ſio. Nec quidẽ expedit eã eſſe ſo=
lam verũ neceſſe eſt vt habeat ſe
cũ bonũ exercitium.ſ.bonorũ ope=
rum quibus omnib⁹ expletis tan
dẽ quadrageſimo die ieiunij qua
drageſimalis expirato.peruenim⁹
ad terrã promiſſionis lacte ⁊ mel
le manentẽ. Per quã intelligitur
menſa altaris que preparatur in
die ſctõ paſche tribu iuda.i.oĩbus
rite ꝯfeſſis ⁊ qui ꝑtranſierũt deſer
tũ ieiunij quadrageſimalis. Preoc
cupem⁹ ergo chariſſimi faciẽ dñi.i.ꝑ
ſentiã ſacrãlẽ in confeſſione.i.ꝑ cõ
feſſionem in pſalmis iubilemus ei
vocando orationi ſignanter inſtã
tibus diebus paſchalibus.

¶ Quarto ꝓbat̃ idẽ ꝑ ſimilitudinẽ
de ſerpente:de q̃ narrat Augu.ad
fratres in heremo ſermo.iiij.qui
intitulatur de prudentia ꝙ per ſin
gulos annos deponit pellem vete
rem in hunc modũ. Nã intrat an=
guſtum foramen per quod traſi=
ens cum dolore pellem veterẽ de
relinquit:ſciens ꝙ pelle illa depo
ſita pulchrior apparuit. Ita in pro
poſito peccatores veneno ſi ꝑ cul=
pam debẽt ꝑ ſingulos annos itra
re arctũ foramen pnĩe quadrageſi
malis vł ꝯfeſſionis ſacramentalis
q̃ eſt arcta dura et aſpera aliqui=
bus. Ibiq; debent deponere vete
rẽ hoĩeꝫ cũ actib⁹ ſuis Quod cũ fece

rint profecto pulchri et decori ap
parebunt et in ꝯſpectu domini et
ſctõrũ ei⁹ dicẽte pſ. Cõfeſſio ⁊ pul
chritudo in conſpectu eius.
D ¶ Quinto ꝓbatur idẽ intẽtũ
tali exẽplo. Legitur enĩ in ſpeculo
exemplorũ diſt.ix.ꝙ fuit qdã ma=
gn⁹ ꝑnceps peſſimã ducens vitã.
Hũc ergo cũ hortaret̃ vxor ſua vt
ſaltẽ paſchate rediret ad deũ:ple=
ne confiteretur pctã ſua ille reſpõ
debat. Non audeo confiteri timẽs
iſtos ſacerdotes ne.ſ.imponant mi
hi grauiſſimam penitentiã. Tunc
aũt ſubiungebat vxor ſua dicens.
O quõ ergo poteritis ſuſtinere in
alio ſeculo penas inferni. At ille
ipſã irridens agebat. Putas ꝙ ſit
aliquis infern⁹. aut diabolus: ſeu
alia vita poſt iſtam Non nõ. Sed
presbyteri noſtri iſta inuenerunt:
vt timeant. Cũq; dicta vxor vide
retꝙ nihil circa ipſũ ꝓficeret oĩno
reliquit eum in ſua perfidia et ob
ſtinatione. Sed non multo poſt
mlti demões venerũt ad cameras
ſuã:quẽ delecto leuauerunt ⁊ cer=
nẽte ei⁹ vxore ad inferna detulerũt.
Ecce finis eorum q̃ nolũt ꝯfiteri:⁊
ſignanter corpore ab eccłia ꝑfixo
quale eſt tẽpus quadrageſime.

¶ Capitulum.xxiij.ꝙ cõfeſſio
dicitur eſſe remiſſiua.

Confiteor tibi domi
ne pater celi ⁊ ter=
re. Matthei.xj.
¶ Septima cõdi=
tio bone cõfeſſionis
deſignata ꝑ hanc lit
terã alphabeticã. R
dicitur remiſſionis. Hoc eſt dicere
ꝙ cõfeſſio rite facta remittit cul=
pã:⁊ cõmutat penã eternam tpalẽ.
Iſtud autẽ ꝓbat̃ quintupliciter vcꝫ.

Auctoritate.
Ratione.
Figura.
Similitudine
Exemplo.
A ¶ Primo quidem auctoritate
i.Joã.j.confiteamur peccata nr̃a
fidelis eſt de⁹ ⁊ iuſtus vt remittat
nobis illa:⁊ emũdet nos ab oĩ iniq
namento. Silr Aug.ad fres i ere
mo ſer.xxxv.dicit ꝙ nłla culpa tã
magna eſt que nõ habeat veniam
ſup.ſi confiteatur. Nam vt dr idẽ
Au.li.de vera et falſa pnĩa.cap.x.
fit per confeſſionẽ veniale:quod
criminale erat in operatione. Et ẽ
ſenſus ꝙ id qd mortale ẽ ex ſe me
retur veniam per confeſſionem.
Non autẽ debet intelligi ꝙ id qd
eſt ex ſe mortale mutetur i venia
le. Hoc enim eſt contra communẽ
doctrinam theologorum ꝙ ſcilicꝫ
mortale fiat veniale aut veniale
mortale. Item ad idem propoſi=
tum loquitur Amb. libro de para
diſo.ca.xiiij.dicens. Venialis cul
pa eſt quam ſequitur confeſſio de
lictorum. Hec ille.
¶ Secundo probatur idẽ intentũ
tali ratione. Poſita cã ſufficienti ⁊
non impedita ponitur effect⁹. Si
cut poſito ſole ſuperhemiſperium
noſtrũ ſtatim ſequitur lux niſi ali
unde preſtetur impedimẽtũ. Mõ
ſic eſt ꝙ ſacramenta gratie inter
que connumeratur vocalis confeſ
ſio:ſunt cauſa in non ponente obi
icem tali ac tanto effectu. Unde
per hoc differunt ſacramenta no
ue legis a ſacramentis legis anti
que:quia iſtam conferunt gratiaꝫ
ex opere operato:non autem illa
conferre poterant. Igitur confeſ=

ſio ꝙtum eſt ex ſe et ex diuina or=
dinatione remittit culpam. Ad re
miſſionem autem culpe mortalis
ſequitur remiſſio pene eternalis
illi culpe debite:aut ſaltem ſequi=
tur commutatio illius in penã tẽ
poralem. Quinimmo poſſet quis
tam frequenter confiteri de eo=
dem pctõ ꝙ ſine aliq̃ alia pnĩa aut
pena.tota pena pro illo debita poſ
ſet expiari vt dr be. Tho.iiij.ſen.
di.xvij.q.iij.arti.iij. queſtiuncula.
v.in ſolu.ad quartum.
¶ Tertio ꝓbatur idẽ per figuraꝫ
de villico de quo legitur Luc.xvj.
ꝙ cũ vidiſſe ſe eſſe diffamatũ apd
dñm ſuum volens ſibi prouidere:
venit ad ſubiectos ⁊ tributarios
dñi ſui quelꝫ interrogãs ꝙtũ debe
ret dño ſuo. Cũq; vnus dixiſſet ꝙ
illi deberet cẽtũ cados olei ait illi.
Accipe cautionem tuã ⁊ ſede cito
⁊ ſcribe.xl. Venit aũt alter q̃ dixit
ꝙ debebat dicto dño cẽtum coros
tritici. At ille. Accipe lr̃as tuas ⁊
ſcribe.lxxx. Et ſic de alijs fecit ſilr
Seq̃t aũt in textu. Laudauit ergo
dñs villicũ ſuũ eo ꝙ prudent̃ feciſ
ſet. Ad propoſitum aũt deſcenden
tes iſte pr̃familias ẽ xp̃s. Villic⁹
aũt ei⁹ eſt qlꝫ eccłie miniſter cui
cura aĩarũ eſt commiſſa. Debito=
res ſuo ſunt oẽs pctõres q̃ peccan=
do contrahunt tm̃ debitum apud
dictum dñm ꝙ nõ poſſunt ſe acqta
re ſeu abſoluere niſi fiat eis miã
et vltra medietatẽ debiti. Maxie
cuꝫ qdlꝫ mortale obliget ad penã
eternam. Quale igr̃ remedium ꝓ
remiſſione habenda de tanto de=
bito. Certe optimum quod eſt ta=
le. Oportet enĩ venire ad villicuꝫ
id eſt ad eccleſie miniſtrum: qui

poſtq̃ audierit et plene intelle-xe
rit debita rationes debitorum in-
ſuper in potentiam ſoluendi debi
tum ſecundum rigorem diuine iu
ſtitie quaſi medians inter deuȝ et
pctõrem relaxabit virtute clauiuȝ
ſcilicet officiuȝ abſolutionis impe
dendo maximaȝ partem debiti. ſcȝ
cõmutando penam eternã in tẽpora
lẽ: inſuper rõnẽ obligationis. i. cul
pam mortalem abolendo. ⁊ penitus
deſtruendo. Hoc approbante principali domino ſcilicet. Jeſu
xp̃o Matthe. xviij. Cum ait eccle-
ſie miniſtris. Queciinq; ſolueritis ſuꝑ terra erunt ſoluta. ⁊ i celis
. i. ipſe approbabit q̃cũq; fecerit ec
cleſie miniſtri circa pctõꝝ remiſ
ſionem claue tamen non errante.

¶ Quarto probatur idem intẽtuȝ
per ſimilitudinem de rege q̃ ſolet
dare remiſſionem criminoſis: et ſi
gnanter homicidis q̃ in calore per-
petrarunt homicidium dummodo
tale homicidium nõ fuerit multũ
enorme habent tamen tales neceſ
ſarie plane confiteri delictuȝ ſuuȝ
alias remiſſio ẽ calũniabilis. Sic
⁊ ille qui eſt rex regũ ⁊ dominꝰ do
minãtiũ ſolet dare plenariã remiſ
ſionem a quacũq; culpa oĩbꝰ ad ſi
gnum miſericordie ſue confugiẽ-
tibus dummodo plene ⁊ perfecte
confiteantur reatum ſuum etiam
quantumcunq; enormeȝ. Et in hoc ſu
per excedit dei mĩa humanã miaȝ
qr ille omnia remittit confitenti.
Non autem ſic vniuerſaliter rex
aut principes. Quinimmo inter-
dum iubet fieri iuſtitiam de reo
dicens ſuſpendatur. Chriſtus au-
tem clamat abſoluatur.

B ¶ Notandum eſt autẽ circa
hoc q̃ confeſſio rite facta non ſo-
lum remittit culpam cum commu
tatione pene eterne in temporaleȝ
verum etiam reſtaurat gratiam ꝑ
ditam vna cum precedentibꝰ me
ritis et virtutibus etiam quando
q; abundantius q̃ prius. Iſtud au-
tem probatur quinq; modis vide
licet auctoritate ratione: figura ſi
militudine exemplo.

¶ Primo quidẽ auctoritate. Au.
qui in lib. de vera et falſa pnia. c.
xiiij. dicit ſic. Dium eſt credere: vt
recepta dei gr̃a q̃ in penitente de-
ſtruit mala priora etiam remune
ret bona vt cuȝ deſtruxerit quod
ſuũ nõ inuenit amet ⁊ diligat bonũ
q̃ etiam in pecãte prius plãtauit.

¶ Secundo ratione. Abſurdum
eſt dicere q̃ opus diaboli ſi fortius
et efficatius opere dei. Sȝ ſic eſt
q̃ opꝰ diaboli. i. pctm̃ deſtruit gra
tiam et charitatem: vna cuȝ omni
bus p̃cedentibꝰ meritis. Ergo a
fortiori opꝰ dei q̃le eſt ſacr̃alis cõ
feſſio reſtaurat ⁊ reparat q̃cquid
boni ꝑ pctm̃ ſequẽs deperditũ fue
rat. Ita vt diabolus dicere videat̃
illud deute. xxxij. ego occidã xp̃s
vero id quod ſequitur. vcȝ. Et ego
viuere faciam. Replicat diabolus
percutiam. xp̃s autem reſpõdet et
dicit. Et ego ſanabo. Poſſunt etiã
predicta intelligi et exponi de pec
cato et confeſſione.

¶ Tertio idem ꝓbat̃ ꝑ figuram q̃
habetur Joel. ij. vbi dñs ſic loqui
tur. dicens reddam vobis annos
quos comedit locuſta: brucus ru-
bigo: et ruca: Applicatio eſt faci-
lis de confeſſione que reſtituit om
ne bonum quod abſtulerat: pctm̃.

¶ Quarto probat̃ idẽ ꝑ ſiĩtudinẽ

de terra ſterili d̃ qua dicit Greg.
in ſuo paſtorali. c. ij. q̃ plus diligi
mus terram illã que poſt ſpinas
exarata fructus vberes ꝓducit.
q̃ que nullas ſpinas habuit ſȝ tñ
exculta ſterilẽ ſegetẽ gignit. Sic
etiã deꝰ mediãte ↄfeſſiõe plꝰ facit
proficere penitentes q̃ illos qui
nunq̃ peccauerunt.

¶ Quinto ꝓbat̃ et exẽplo d̃ Ma
gdalena: Petro Paulo ac ſilr̃ bus
q̃ pfectiores fuerũt poſtq̃ ad gr̃aȝ
reſurrexerũt q̃ priuſq̃ peccarent
Et ſic pȝ itẽtũ ꝓbatũ multiplicit̃.

C ¶ Quinto principaliter ꝓbat̃
intentũ ꝑ exẽplũ. Legit̃ enim in
ſpeculo exemplorum diſtinct. vi.
q̃ fuit quidaȝ miles qui habebat
quendam ſacerdotem ſuſpectum
de incontinentia cum ſua vxore
Sic enim ab aliquibꝰ didicerat
Uolens itaq; ſcire plenam veri-
tatem nulla ſpder hoc mentione
facta ſue vxori ſiue ſacerdoti die
quadam rogauit dictum ſacerdo
tem vt ſecum foras pergeret. Il
le autem libenti animo annuit.
Erat autem prope opidum qui
dam poſſeſſurus a demone ꝑ cu-
ius os ipſe demon multa ſecreta
reuelabat. Ad quem cum veniſ-
ſent ſtatim ſacerdos cepit dictuȝ
militem ſuſpectum habere. Scie
bat enim q̃ ibi habitabat dictus
demoniacus. Timens igitur ſibi
imminere vite periculum ſi a de
mone proderetur ſimulauit ne-
ceſſitatẽ nature ⁊ ita ſub illo colo
re intrauit ſtabulum. Quo facto
ꝓſtrauit ſe ad pedes ſerui dicti
militis rogans ꝓpter deũ vt vel
let audire eius confeſſionẽ. Q̃d
expaueſcens tãdẽ poſt multas pre
ces eũ audiuit de ↄfeſſione. Quo
facto dixit ei. Dñe ego ipono vo
bis talẽ penitẽtiã q̃lẽ vnꝰ bonꝰ ⁊
diſcretꝰ ↄfeſſor vobis iponeret.
Quibꝰ pactis veit cũ milite corã
demoniaco. Cũq; tũc dictꝰ miles
iterrogaret ipȝ demoniacũ q̃d de
illo pbr̃o ſentiret: r̃ndit di. Certe
nichil mali de eo nũc ſcio qr iu
ſtificatꝰ ẽ in ſtabulo. Hoc tñ ſcd̃s
dixit latine forſã deo ſic diſponen
te ne ea milite itelligi poſſet. Et
ꝑ hoc ſignificat̃ q̃ta ſit v̄tus ↄfeſ
ſionis q̃ et i ſolo d̃ſiderio habita
remittit culpã. Illã ḡ merito fre
quentare debemus.

¶ Capitulum. xxiiij. q̃ con-
feſſio eſt ſaluberrima.

Onfiteor tibi domi
ne pat̃ celi ⁊ terre.
Matthei. xi.

¶ Uigeſimaoctaua cõ
ditio bone cõfeſſio
niſ deſignata ꝑ lraȝ
S. d̃ ſalubritatis: hoc ẽ dictu q̃
ↄfeſſio ẽ ſaluberrimum ſacramẽ
tuȝ. Iſtud autem probatur quitu
pliciter: vcȝ.
Auctoritate.
Ratione.
Figura.
Similitudine.
Exemplo.

A ¶ Primo q̃dẽ auctoritate Apl̃i
Ro. x. dicẽtis. Ore ↄfeſſio. i. voca
lis ↄfeſſio fit ad ſalutẽ Itẽ au. ad
fr̃es in Ere. ſer. xxx. q̃ itulat̃ de
ↄfeſſione peccatorum. Deſcribẽs
glorioſos ⁊ ſaluberrimos titulos
ipſius confeſſionis dicit q̃ confeſ
ſio eſt ſalus animaruȝ. diſſipatrix
vitiorum reſtauratrix virtutum

oppugnatrix demonū pauor in=
ferni obſtaculum diaboli āgeloꝝ
tunica eccleſiarū fiducia ſalutis
dux baculꝰ lumē ⁊ ſpes oīm fide
lium Item poſt pauca. O ſancta
atqꝫ admirabilis ꝯfeſſio tu obſtru
is os inferni ⁊ aperis portas pa=
radiſi. Hec ille. Item habet aliuꝫ
effectū ipſa cōfeſſio q̄ eſt iuſtifica
tio peccatricis aīe ſeu ꝯſciētie ꝺ q̄
Eſay. xliij. Dic peccata tua vt iu
ſtificeris. Eſt ḡ magne auctorita
tis apud deū ex q̄ ipſo ipetrat iu
ſtificationē ab ipietate ſua. Et in
hoc excedit ꝑces ⁊ merita oīm
ſctōꝝ dei qḋ pꝫ ſic. Nā vbi oēs ſā
cti ⁊ ſctē dei itercederēt die ac no
cte ēt ꝑ mille āno ꝓ vno pctōr̄ vt
illius miſereret̄ deus ⁊ ꝯfeſſio nō
adeſſet nec in re nec in voto ꝓfe
cto deꝰ ſtāte lege ⁊ de ſua potētia
ordīata nō iuſtificaret eū nec ali
q̄t in hac ꝑte faceret ꝓ oībꝰ ſctis
Et tñ vbi ſola ꝯfeſſio poneretur
vna cū merito xp̄i indubie talis
iuſtificaret̄ Ecce quō ꝯfeſſio exce
dit merita oīm ſctōꝝ atqꝫ omnē
ꝟtutē creatā ē ḡ mꝯꝫ ſaluberrīa

Secundo ꝓbat̄ idē intentum
tali ratiōe. Illud ſacramētū ē val
de ſaluberrimū quod hꝫ ſaluber
rimos et glorioſos effectus. Sic
eſt autem de confeſſione igr̄ Mi
nor patet ſic inductiue.

B Primus nēpe effectꝰ illiꝰ ē
remiſſio mortalis culpe in confi=
tente dūmodo ſit diſpoſitus per
actum ꝓpriū. Nā de attrito facit
contritum. Ecce quō remittit cul
pam mortalē. Inſuper ōbmis pec
cata ſcita debeant particulariter
confiteri tñ oblita nō niſi i gn̄ali
ꝯfitenda ſunt q̄ꝺdiu manēt oblita

Et tñ in tali caſu ꝟtute talis ge=
neralis ꝯfeſſiōis illa remittūtur
hoc tamē ſuppoſito q̄ ꝯfitēs debi
te ſuā cōſcientiā diſcuſſerit: ſecus
vbi circa hoc eſſet negligēs.

Secundus effectus cōfeſſiōis
eſt collatio grē i diſpoſito Et iſte
effectus ſequitur neceſſario ex ꝑ
cedenti. Nam in gn̄aliter cuicunqꝫ
remittitur mortale peccatum: oi
tali confert̄ grā maxime cum re
miſſio culpe mortalis aut etiā ve
nialis non fiat abſqꝫ grā ſiue no
ua quo ad mortaleꝫ culpam ſiue
antiqua quo ad venialē. Ubi au
tem ipſa actualis confeſſio inue=
nit iam grām in anima ⁊ hoc vir
tute ꝯtritionis q̄ ꝑceſſit tunc au=
get huiuſmodi gratiam.

Tertius effectus confeſſiōis
ē cōmutatio pene i penā vcꝫ etne
in tpalē q̄ꝫ opꝫ in pn̄ti ferre q̄ pur
gatoriū deſiderat vitar̄. Et ideo
illi cōfeſſores prudēter agūt q̄ di
cūt illi quē a pctīs abſoluūt bona
q̄ facere intēdis aut in poſteruꝫ
te facere contigerit ſint tibi in re
miſſionē peccatoruꝫ tuoꝝ. i. pene
ꝓ illis debite de ꝑdicta aūt ꝯmu
tatiōe pōt itelligi illud pſ. Hoc
mutatio dextere excelſi. Et notā
ter dicitur dextere excelſi q̄ p̄n=
cipaliter fit a virtute diuina que
occulte operatur in abſolutione
ſacramentali.

Quartus effectꝰ bōe ꝯfeſſiōis
ē vitatio noue trāſgreſſiōis. Qui
ei nō ꝯfiteſ̄ qn̄ dꝫ icurrit nouum
pctm̄ tāq̄ꝫ trāſgreſſor ꝑcepti diui
ni. Qḋ ſi q̄ratur qḋ ē illḋ tp̄s ad
qḋ diuinū ꝑceptū obligat ꝯfiteri
Rn̄det̄ q̄ quotiēs ſumꝰ aliqḋ fa
cturi qḋ non poſſumus facere in

pctō quin de nouo peccemus: vt
eſt accedeꝛ̄ ad ſacramētū altaris
tunc diuinū ꝑceptū obligat ad cō
feſſionē. Idē dic de volēte ſuſci=
pere ſacros ordines ſiue confir=
mationem aut aliqḋ ſile. Itē q̄
q̄libꝫ tenetur diſponere de q̄ſciē=
tia ſua q̄tiēs iminet ſibi piculum
etiā ꝓbabile mortis iō ſi tūc non
cōfiteatur peccat nouo pctō. Qꝫ
aūt aliq̄s teneat̄ ſemel in anno
cōfiteri vcꝫ i paſchate hoc ē de
iure humano vtpote ab eccl̄ia in
ſtitutū vt pꝫ ex̄ de pe. ⁊ re. omnis
vtriuſqꝫ ſexus. Nā tūc eccl̄ia ꝑci
pit accedere ad ſacr̄m altaris vt
hꝫ ibidē ad qḋ q̄dē ſacrꝫ nullꝰ ha
bēs mortale pctm̄ pōt digne acce
dere. Iō tunc hꝫ confiteri etiam
dato q̄ fuiſſet confeſſus in natiui
tate dn̄i ſuppoſito ſemper q̄ ſen=
tiat ſe habere mortale pctm̄.

Quintꝰ effectꝰ ꝯfeſſiōis ē pcti
cognitio. Sepe ei accidit q̄ aliq̄s
magnus pctōr credat de eo quod
mortale ē q̄ ſit veniale ⁊ ſimiliter
ſcrupuloſus de veniali q̄ ſit mor
tale. At ꝟo ꝑ ꝯfeſſionē factā diſ=
creto cōfeſſori illuminat̄ intelle=
ctꝰ ad hoc q̄ cognoſcat q̄ꝺ ſit te
nēdū in vtroqꝫ caſu. Un̄ in figu=
rā huiꝰ legit̄ Act. ix. de Paulo q̄
poſtq̄ꝫ ananias impoſuit manꝰ ſup
eū ꝯtinuo ceciderūt tāq̄ꝫ ſquāme
ab oculis eiꝰ ⁊ ꝯtinuo viſū reci=
pit. Applicatio eſt facilis.

Sextus effectus ꝯfeſſionis eſt
ꝯſcientie ſecuritas. De qua Pau
lus. ij. Coꝛ. i. Glā nr̄a hec eſt te=
ſtimoniū ꝯſciētie nr̄e. Debet eīn
penitens poſtq̄ꝫ rite cōfeſſus eſt
habere fiduciam de dei mīa ⁊ q̄
pctm̄ ſit ſibi remiſſum. Predicta

tamen fiducia nō importat oīmo
dam ſecuritateꝫ ſed potius mo=
ralem ꝓbabilitatem q̄ vt habet̄
Eccl̄s. ix. Neſcit hō vtrū odio vl̄
amore dignꝰ ſit. Et ꝓuerb. xviij.
Beatꝰ hō q̄ ſēp ē pauidus. Pꝫ ḡ
ꝺ glorioſis effectibꝰ bōe ꝯfeſſiōis
Et per ꝯſequēs de ſecundo.

Tertio principaliter ꝓbat̄ idē
intentū ꝑ figurā. Legit̄ enim. iij.
Reg. x. q̄ cum regina. Saba ve=
niſſet ad regē Salomonē ⁊ audiſ
ſet ſapientiā eius tandē decreuit
ad ꝓpria redire Et tunc rex Sa
lomon dedit ei oīa dona quecūqꝫ
voluit et ab eo petiuit exceptis
his q̄ vltro eidem ipe obtulerat
munere regio. Ad ꝓpoſitū regi
na Saba eſt peccatrix aīa q̄ tūc
venit ad regem Salomonem qn̄
cum matura deliberatione venit
ad confeſſionis ſacramentum ſi=
ue ad ipſius ſacramenti miniſtrū
Que poſt pctōꝝ ꝯfeſſionem ꝟā ⁊
ꝑfectā tandē ab eodem diſcedēs
cū bn̄ficio abſolutionis reportat
multa donaria vt pote peccatoꝝ
remiſſionem gratie collationem
pene eterne in tpalem ꝯmutatio
nē ⁊ ſic de alijs effectibus ipſius
ꝯfeſſionis ſupra numeratis.

C Querit̄ q̄mō pōt cognoſci
de q̄ aliqua confeſſione q̄ ſit ſalu
berrima. Reſpōdet̄ q̄ per tria ſi
gna. Primū eſt antecedens ipſam
cōfeſſionē: ſcōm cōcomitās ter=
tium cōſequēs. Antecedēs ſignū
eſt cū q̄s accedit ad cōfeſſionis ſa
cramētū volūtarie: reuerenter: ⁊
diligenter: vtpote ꝑmiſſa diligēti
examinatione conſcientie. Et per
oppoſitū ſi quis accedit ad cōfeſ=
ſionem tarde: indeuote cum tri=

ſtitia et quaſi inuite ſcire debꝫ ꝙ
paruꝫ aut nichil ꝓdeſt illi ꝯfiteri.
Cõcomitãs ſignũ eſt ſi videatur
dolere de pctĩs ſuis ꝓpt deũ. Itẽ
ſi ſe prompte offerat ad penitẽtiã
τ deuote dicendo cõfeſſori. Pater
ſpõſatis mihi q̃ſcũqꝫ pniãꝫ volue
ritis τ ſi potero eã portare liben
tiſſime illã acceptabo τ pficiã: qꝛ
multa ſũt peccata mea: ita vt me
rito dicere poſſim cum illo rege
manaſſe. Peccaui ſuper numerũ
arene maris τ multiplicata ſunt
peccata mea τ nõ ſum dignus vi
dere altitudinẽ celi p̃ multitudi
ne iniquitatis mee. ij. paral. in fi
ne. Conſequens ſignuꝫ ẽ cum cõ
feſſ⁹ toto poſſe ſtudet vitare pctã
atqꝫ occaſiones pctõꝝ vt ſũt ma
le ſocietates loca ſuſpecta incau
ti aſpectus verba inordinata τ ſi
milia. Et ꝑ oppoſitũ ſi quis in ta-
libus delectetur τ ſe iplicet ſicut
pri⁹ Itẽ ſi aliena nõ reſtituit cũ
poſſit ſi penitẽtias negligit ſi ꝓ
ptiorẽ ſe ad ea q̃ dei ſũt τ ſalu
tis nõ inuenit q̃ꝫ prius. Itẽ ſi cũ
illis cum quibus aliquando lites
habuit loqui aut charitatiue ſeu
amicabiliter conuerſari renuit.
Similiter ſi concubinam ex toto
a ſe non abiicit et ſimilia. In hu
iuſmodi enim caſibus infallibile
ſignum eſt ꝙ confeſſio que ꝓceſ-
ſit parum aut nullo modo ꝓfuit
Et ſic patet ad queſitum.
¶ Quarto ꝓbat̃ principale inten
tum per ſimilitudinẽ de vomitu.
Cum enim q̃s ſentit ſtomachum
ſuũ grauatũ aliq̃ cibo indigeſto:
ſalubre remedium ẽ ꝓcurare vo
mitũ. Nã ſic ſtomac⁹ alleuiat̃: τ
ꝑiculuꝫ mortis euitat̃ dicẽte ſcri-
ptura Eccli. xxxi. Si coact⁹ fue
ris in edendo multũ ſurge e me-
dio τ vome τ refrigerabit te: et
non adducies corpori tuo infirmi
tatẽ. Ad ꝓpoſitũ ſtomac⁹ aĩe eſt
humana ꝯſciẽtia. Cũ ḡ q̃s ſẽtit ꝑ
remorſũ ꝯſciẽtie talẽ ſtomachuꝫ
grauari ꝑ corruptã eſcã pctõꝝ q̃ꝫ
toci⁹ ne detert⁹ ſibi ꝯtingat euo
mere ꝑ oris ꝯfeſſionẽ ꝙ int⁹ latet
malũ. Qđ ſi non fecerit indubie
morietur morte eterna. Si vero
ita fecerit aſſequetur plenã ani-
me ſanitatẽ τ tãdẽ gloriã eternã
Inſuꝑ talis refrigerabit̃ ꝑ ignis
eterni vitationem.
D ¶ Quinto idẽ intentũ ꝓbat̃ ꝑ
exemplũ. Legit̃ ei in ſpeculo exẽ
plorũ di. iiij. ꝙ ſemel fuit Rome q̃
dã nobilis τ valđ deuota mulier
q̃ ſterilis erat. Propter qđ tã ipſa
q̃ꝫ vir ſuus ceperunt multiplica-
re elemoſynas ieiunia orationes
peregrinationes et vota plurima
vt ſic dignaretur dñs illis ꝓ
lem dare. Quod tandem deo pro
pitio factum eſt. Nam dicta mu
lier cõcepit τ peperit filium. Nec
multo poſt maritus conſentiẽte
vxore aſſumpſit habitum eremi-
talem τ dedit viuere in deſertis
Interea aũt puer nutritur a ma
tre τ ab ea valde adamatur. Cre
uit itaqꝫ puer quem ſemper in ſi
nu ſuo mater habebat τ ſecum q̃
tidie dormire faciebat. Cum igi
tur veniſſet ad etatem ſufficien-
tem diabolo procurante ſollicita
tur a matre de ſtupro. Genuit er
go ex eo filium quem natum ſta
tim i cloacã proiecit. Horret poſt
modum mater factum nec ceſſat
fletibus elemoſynis et orationi
bus diuinam implorare clemen-
tiam. Erubeſcit tamen hoc ipſuꝫ
confiteri ſperãs de dei miſericor
dia. Quo tẽpe pendente venit dia
bolus romam aſſũpto habitu cle
ricali dicens. Mia dei eſt ꝙ roma
iam funditꝰ nõ corruit. Nam in hac
ciuitate mater peperit ex propo
filio τ fetum necauit. Ipſam au-
tẽ nomine τ ſigno indicauit. Que
cum quereret̃ ad ꝯburẽdum: mox
cucurrit ad pedes ſummi põtifi-
cis factũ cũ lachrymis nude τ ap
te confitens. Quo pacto a clien-
tibus rapitur τ ad iudiciũ trahi-
tur in quo aſtabat demon qui pri
us ſe conſtituerat partem forma
lem contra eam. Ad quem iudex
Dic quid habes contra hanc mu
lierem. At ille Certe nihil habeo
aduerſus hanc mulierem nec in
aliquo accuſo eã. Scio enĩ ꝙ tota
mũda eſt. Hoc aũt dixit diabolus
ꝓpter confeſſionem quã paulo ã
te fecerat dicta mulier ſicqꝫ libe
rata eſt vt nõ cõbureret̃. Patet ḡ
q̃ꝫ ſalutaris ſit ipſa oris cõfeſſio.

¶ Capitulũ xxv. ꝙ con-
feſſio debꝫ eſſe taciturna.

Confiteor tibi dñe pr̃
celi τ terr̃ Matth. xi.
¶ Decianonis editio
ꝯfeſſiõis deſignata ꝑ
hãc lr̃as alphabeticã
T. dicitur taciturnitatis hoc eſt
dicere ꝙ tacenda ſunt peccata in
confeſſione audita et ex recepta
Hoc autem probatur quintupli-
citer: ſcꝫ.
Auctoritate.
Ratione.
Figura.
Similitudine.
Exemplo.

A ¶ Primo qđ ẽ auctoritate ſa
cri ꝯſilij gñalis in q̃ ꝓſidebat In
nocẽ. iiij. In quo q̃dẽ ꝯſilio fuit edi-
ta illa famoſa decretalis oĩs vtriꝰ
uſqꝫ ſex⁹ q̃ inſeritur de pe. τ re.
vbi mãdat papa cuilibꝫ ꝯfeſſori
di. Caueat oĩs ſacerdos ne ꝟbo
aut ſigno vel alio quis mõ aliq̃-
ten⁹ ꝓdat pctõrẽ. Sꝫ ſi prudẽtiori
ꝯſilio idiguerit ipe ſacerdos illđ
petat caute abſqꝫ vlla expſſiõe ꝑ
ſone. Ut aũt magis ſibi caueat cõ
feſſor a reuelatiõe ꝯfeſſiõis mox
ibidẽ pena trãſgreſſoribus debi-
ta ſubiũgit̃ cũ dicit̃. Qui pctm̃ in
pniali iudicio ſibi detectũ p̃ſũpſe
rit reuelare nõ ſolũ a ſacerdotali
officio deponẽdũ decernim⁹ ꝟũ-
etiã ad agendũ ꝑpetuã penitẽtiã
i arctũ monaſteriũ detrudat̃. Hec
ibi. Ubi notãdũ ꝙ añ editionẽ p̃
dicte decretalis alia penitẽtia ꝯ
reuelatores cõfeſſionũ iponebat̃
τ taxabat̃ ſcđꝫ antiqua iura etiã
grauior q̃ꝫ q̃ vltimo eſt recitata
ſ. depoſitiõis τ perpetue peregri
nationis vt patꝫ de. pe. diſtin. vj.
ſacerdos vbi ſic dicit̃ Sacerdos
oĩa caueat ne de his q̃ ei confiten
tur peccata ſua alicui r̃citet ꝙ ea
cõfeſſus eſt. Non propinquis nõ
extraneis neqꝫ qđ abſit pro aliq̃
ſcandalo. Nam ſi hoc fecerit de-
ponat̃ τ oĩb⁹ dieb⁹ vite ſue igno
minioſus peregrinãdo pergat.
Sup quo dicit glo. ꝙ talis ſacer-
dos agat publicam penitentiam
etiam ſolẽnẽ ſi nõ habet̃ ſpes de
eius reſtitutione veruntñ hodie
ſtaudum eſt pnie carate ꝑ p̃cedẽ
tẽ decretalem. Nichilomin⁹ Ho-
ſtienſ. ſup p̃dicto. c. ſacerdos dicit

ꝙ talis, ſacerdos peracta pnīa ꝑ
ſeptēniū vel decēniū peregrinan
do per mūdū: tandē eſt in mona=
ſterio retrudendus vt ibi ꝑpetuā
agat penitētiā ꝛ ita ipſe cōphen=
dit penā aſſignatā tā a greg. in p̄
dicto decreto ꝙ̄ ab Innocentio i
p̄dicta decretali. Item ad idē ꝓpo
ſitū loquitur magiſter ſen. in
iiij. di. xxj. di. Caueat ſacerdos ne
pctā penitētiū alijs prodat alioq̄n
deponatur. Quinimmo vt dicit
glo. ſup̄ p̄dicto. c. Sacerdos de.
pe. di. vj. Si ep̄s excōicaret oēs
conſcios alicuius criminis qđ au
diuit aliqs ſacerdos in cōfeſſione
niſi illud reuelauerint hoc nō ob
ſtante non d3 tale crimē r̄uelare
Nec in tali caſu ꝯtra eū currit p̄=
dicta excōicatio qꝛ ep̄s non intē
dit talē ligare. Qđ ſi intenderet
nichil faceret ꝛ cum hoc mortali
ter peccaret vtpote ponēs falce3
ſuam in meſſem alienam. Qꝛ in
p̄dicto caſu talis ſacerdos illi non
ſubditur ſ3 tm̄ deo. Inſup̄ ſi ep̄us
exigeret a tali ſacerdote veritatē
ſub p̄cepto non teneret̄ illi obedi
re ꝓpter cauſā dictā. Qđ ſi ſub
iuramēto adhuc nō tenet̄ iurare
Alij dicūt qđ licite poſſet iurare
ſe nichil ſcire de caſu p̄dicto. Nō
ei adiurat̄ ab ep̄o niſi inq̄ntū hō ꝛ
inquātū ſubditus ſuꝰ. Ut ſic autē
nihil ſcit ſed tm̄ inquātū vicariꝰ
chriſti ita vt dicit Augu. ad fr̄es
in Eremo. ſer. xxx. Illud quod ꝑ
confeſſionem ſcio minus: ſcio ꝙ̄
illud quod neſcio.

B ¶ Querit̄ autē circa hoc quo
iure tenet̄ confeſſor nō reuelare
ad cuiuſcunq3 p̄ceptū pctā ſibi cō
feſſa. Reſpondet̄ qđ triplici iure
Primo quidē iure naturali quo ꝓ
hibetur non debere reuelare ſe=
cretū ſibi cōmiſſum. Qui aūt ali=
ter facit peccat mortaliter ꝛ cum
hoc ꝓ ꝓditore ē cēſendꝰ. Circa
qđ tm̄ notādū ꝙ plꝰ obligat ſigil=
lū cōfeſſiōis ꝙ̄ ſigillū ſecreti. Nā
in aliquibus caſibus l3 reuelare
ꝛ infringere ſigillu3 ſecreti vtpo
te quādo vergit in deteriore3 ex
itum vt cum eſt cōtra fidē ſicut
patet de heretico qui diceret ali-
cui ꝙ vult peruertere fidem. Itē
cū eſt contra bonos mores. Item
cū eſt contra honeſtatem alicuꝰ
vt ſi quis alicui diceret ꝙ inten=
dit tali nocte opprimere talē vir
ginem vel ſimile. Item quando
eſt contra bonū naturale alicuiꝰ
vt ſi q̇s diceret alicui ꝙ vult et in
tendit talem tali hora occidere.
Itē qn̄ illud eſt contra bonū cō=
mune vt ſi q̇s diceret alicui ꝙ in
tendit tali hora noctis ꝓdere ci=
uitatē aduerſarijs. Et breuiter q̄
tienſcūq3 illud ꝙ recipitur ſub ſe
creto vergit in notabile detrimē
tū ſpirituale corporale aut tēpo
rale alicuꝰ aut multitudinis nec
poteſt commode obuiari tanto
diſcrimini niſi per reuelationem
ſecreti tunc ſecretum eſt reuelā
dum his qui poſſunt prodeſſe: et
diſcrimini obuiare. Nam in pre
dictis caſibus ac ſimilibus vten
dum eſt epykeia id eſt interpre
tandum eſt ꝙ tunc ſigillum ſecre
ti non ligat nec obligat. Secꝰ au
tem de ſigillo confeſſionis quod
in nullo caſu aut euentu infringē
dum eſt ſiue pro quocunq3 malo
vitando aut bono conſequendo
Hanc tamē virtutem ſeu obliga

tionem indiſpēſabilem habet hu
iuſmodi ſigillum ꝯfeſſiōis nō ra=
tiōe legis naturalis q̄ nichil di=
ctat de ꝯfeſſiōe ſ3 tm̄ de ſigillo ſe
creti ſed hoc h3 ratiōe legis diui
ne. Nā eodē iure p̄cipitur ꝯfeſſio
ꝛ ſigillum ſeu ſecretū illius. Nō
ꝯſtat ꝙ ꝯfeſſio p̄cipit̄ iure diuino
Ergo etiā ꝛ ſigillum eiꝰ. Tertio
precipitur iure poſitiuo vt. ſ. al=
legatum eſt. Patet ergo ex omni
bus iſtis ꝙ confeſſio ē adeo taci
turna ex ꝑte ꝯfeſſoris ꝙ in nullo
caſu l3 reuelare ꝯfeſſionē ſiue cō
fitēs peniteat ſiue nō ſiue ꝯfiteat̄
pctm̄ iā ꝯmiſſū ſiue cōmittēdum
Siue ſit pctm̄ ꝯtra fidē ſiue ꝯtra
bonū reipublice ſiue ꝑuate ꝑſōe.
¶ Secundo idē intentū ꝓbatur
ratione triplici. Prima eſt talis.
Non licet aliquid facere vnde re
tardentur hoīes a ꝯfeſſione. Sed
ſi liceret in aliquo caſu reuelare
confeſſionem multi retardaren=
tur a ꝯfeſſione timētes ne ꝯfeſſor
eorū poſſet eos accuſare aut de
nunciare ſiue teſtimonium cōtra
ipſos in iudicio ferre. Igitur nō
licet ꝛc. Secunda ratio eſt talis
Non licet aperire viā fraudibꝰ
Sed ſi liceret reuelare confeſſio
nem apperiretur vis fraudibus
et aſtutijs humanis. Nam tunc
multi qui ſunt mali i occulto poſ
ſent ſe oſtendere bonos in con=
feſſione vt ſic poſtmodum lauda
rentur a ſuis confeſſoribus et vt
tandem per talem modum poſſēt
facilius peruenire ad officia bn̄fi
cia ꝛ dignitates Igitur vt prius
Tertia ratio eſt talis. Illđ quod
quis dicit ſe ſcire in proprīa per
ſona qđ tm̄ tantum ſcit vice alteri
us: mentitur ſi interrogatus de
veritate dicat illđ ſe ſcire. Sic ē
autem ꝙ talis cōfeſſor interroga
tꝰ ſup̄ pctō illius qui ſibi eſt con
feſſus ſi liceret ſibi reſpondere et
reuelare peccatū illiꝰ daret intel
ligere ꝙ illud ſcit in ꝓpria ꝑſona
ꝛ non vt vicariꝰ xp̄i. Hoc aūt ſcit
eſſe falſū igitur mētitur. Igitur
nō licet q̄uis mō reuelare pctm̄ i
confeſſiōe ſcitum. Notādū tm̄ qđ
ſi confeſſor per aliā viā ſciret hu
iuſmodi peccatum tunc poſſet de
hoc ferre teſtimoniu3 in caſu aut
etiam ipſum denunciare illi qui
poteſt prodeſſe. Et ideo illi reli=
gioſi ſe decipiunt qui ſocijs ſuis
culpam ſuam confitentur quam
optime ꝛ in aperto viderunt aut
alias ꝑ viā humanā cognouerūt
vt ſic eis claudant os ad non re
uelādum ꝓlato tempore ꝛ loco
Nam in dicto caſu ne pctā occul
tentur confeſſores nō debent ta=
lia recipere ſub confeſſione: niſi
cum proteſtatione ꝙ talia reuela
bunt ſuo tempore p̄lato ꝛ preſer
tim ſi ſit queſtio de graui caſu.
Et ſic patet de ſecūda probatiōe
¶ Tertio ꝓbatur idem intētum
per figuram. Legitur enī3. Exo.
xxviij. ꝙ Moyſes de mādato do=
mini fecit fratri ſuo Aaron veſtē
ſacerdotalē que habebat duplex
pallium annexū. Primū vocabat̄
rōnale. Secundum vero ephot.
Huiuſmodi autem pallia que erāt
ad modum paruorum ꝛ breuium
mātelorꝝ operiebāt humeros Aa
ron, ꝛ deſcēdebāt vſq3 ad pectus.
Similiter legitur. j. Reg. xviij. ꝙ
Samuel q̇ erat ſacerdos legꝭ opie
bat pallio. Ad ꝓpoſitū palliu3 qđ

cooperit hūeros ſacerdotis deſi
gnat ſigillum confeſſionis Con
feſſor ꝗ̃ euangelicus dr̄ indui du
plici pallio et duplici iure .ſ. diui
no ⁊ humano tenetur celare pctā
audita in ꝯfeſſiōe vt pꝰ dictū eſt.
¶ Quarto pbat̄ idē p ſimilitudinē
quā ponit Am. lib. j. de virginibꝰ
de quadā muliere q̄ cū cogeret̄ a
tyrāno ſecretū aliqđ ꝓdere mor
ſu linguā ſibi abſcidit quā in fa
ciē tyrāni ꝓiecit ⁊ deſpuit ne vi
tormētorū ab ea extorq̄retur vi
tas dicti ſecreti. Sic in ꝓpoſito
potiꝰ deberet ꝯfeſſor pati oē tor
mētū q̄ȝ reuelare ꝯfeſſionē ſiue in
generali ſiue in ſpeciali. In hoc
ergo deficiūt ⁊ errant nōnulli cō
feſſores indiſcreti q̄ interdum lo
qui ſolent de auditis in confeſſio
ne in generali e. ꝓnūcātes pſonā
⁊ dicētes. Ego aliqñ audiui talē
caſum in ꝯfeſſione nolo tñ exprime
re locū neq̄ȝ tp̄s ut ꝑſonā. Quā
uis ergo per talē modū nullꝰ diffa
met̄ ſimplices tñ iñ ſcandalizari
poſſūt q̄ credunt ꝙ neq̄ȝ in gn̄ali
neq̄ȝ in ſpeciali aut in. diuiduo li
ceat ſacerdoti loqui de his que
audiuit in confeſſione. Poteſt tñ
cōfitens licentiare confeſſorem
ſuū ad reuelandum caſum ⁊ ꝑſer
tim qñ eſt q̄ſtio de remedio aut
cōſilio habendo vt pȝ de caſibus
difficilibus ⁊ intricatis ſeu reſer
uatis. Itē ē alius caſꝰ vt cū q̄s cō
fitetur per interp̄tē laicum tali
intentione vt dicat ſacerdoti q̄cū
q̄ȝ ſibi dicuntur in q̄ etiam caſu
tenetur dictꝰ laicꝰ celare ea que
hoc mō audiuit ac ſi eſſet ſacer
dos. Itē ſi quis fingeret ſe ſacer
dotem ⁊ pōeret ſe in loco patenti

ſiue ſecreto ad audiendum cō ſeſ
ſiones ſicut fecit q̄dā vir vt ſciret
ſecreta vxoris ſue talis tenet̄ tā
ē ſacerdos ad celandū ea q̄ au
diuit. Idē ēt dicendū de illo ſiue
clerico ſiue laico q̄ a caſu trāſeū
do añ ꝯfeſſorē vel ꝓpe aſtādo au
diret aliquē caſū noiari p ꝯfitētē
Idē dic a fortiori de illo q̄ ex cer
to propoſito auſcultaret aut ſe in
ſecreto abſcōderet vt poſſet au
dire que dicit cōfitens. In his et
oībus caſibus tenet̄ audiēs cela
re pctā audita. Silr eodē vincu
lo aſtringit̄ quicūq̄ȝ recipit aliq̄đ
ſub ſigillo aut ſecreto cōfeſſionis
ſiue ſit ſacerdos ſiue laicus. Et iō
nō debet homo eſſe facilis ad re
cipiendum aliquid ſub ſecreto ꝑ
talem modum.

C ¶ Queritur ſi liceat confeſſo
ri dicere bona de perſōa quā au
diuit de cōfeſſiōe. Videtur ꝙ ſic.
Quia ſacerdos tm̄ tenet̄ celare
pctā audita in ꝯfeſſione de quibꝰ
nullo mō pōt loq̄ nec directe nec
indirecte. Indirecte q̄dem ſiue q̄
ad circunſtantias ſeu cōiecturas
p q̄s pōt deueniri i aliq̄lē notitiā
pcti illiꝰ q̄ eſt ſibi ꝯfeſſꝰ. Exēplum
de illo q̄ diceret ꝺ ſibi ꝯfeſſo. Ego
bene onerani hūeros talis viri
vel mulieris. Credo ꝙ alia vice
non reuertet̄ ad me ꝓ confeſſio
ne vel ꝙ erit bene memor mei: ⁊
ſimilia. Ad predictam queſtionē
reſpōdet dn̄s Petrꝰ de Palude.
iiij. ſen. diſt. xxi. q. iij. ar. ij. conclu
ſione. iij. dicens ꝙ licet abſolute
dicere ꝯfeſſori bona quibus lau
dat̄ pſona ſibi confeſſa puta quia
virgo vel q̄ nunq̄ȝ peccauit mor
taliter ⁊ hm̄oi. Secundo dicit ꝙ

hoc non licet quando per hoc ꝙ
vnus laudatur peccatum alteriꝰ
reuelatur. Quia quod de vno di
citur de altero negatur vt dt̄ Gre
go. in hom̄. ſuper illud Joan. viij.
Ego demonium nō habeo. Unde
duobus confitentibus ſi poſtmo
dum confeſſor diceret de vno. Iſte
eſt virgo vel iſte nunq̄ȝ peccauit
mortal'r ſtatim poſſet eſſe ſuſpicio
cōtra alium. Hec de Pal. et bene.
D ¶ Quito probatur idem in tē
tum per exemplum: Legitur eniȝ
ꝙ quidam occidit alium virū o cć
culte tamen. Quo facto peniten
tia dictus cucurrit ad confeſſionē
Filij ergo occiſi habentes aliqua
lem ſuſpicionem de illo qui homi
cidium fecerat ⁊ ſcientes ꝙ recen
ter cōfeſſus fuerat venerūt ad con
feſſorem comminante ſibi morteȝ
caſu quo non diceres eis veritatē
de illo qui ſibi confeſſus fuerat il
le autem tanq̄ȝ vir probus et pru
dens magis timens deū q̄ȝ hoīes
de hoc nihil illis dicere voluit.
Propter qđ occiderūt eū. Et ecce
eo mortuo viderūt ꝙ mirabiliter
claudebat labia ſua. Propter ꝙ
vnus ex ip̄is acepto gladio voluit
aperire os eius. Sed q̄ntūcunq̄ȝ
ad hoc laboraſſet tñ nihil profecit
Deo ſic diſponēte: qui per hoc vo
luit innoteſcere q̄ntum ſibi placeat
celare peccata audita ⁊ recepta in
confeſſione. Ex his ergo omnibꝰ
debent pauperes peccatores aſ
ſumere ſibi audaciam ⁊ fiduciam
plene ⁊ perfecte confitendi. Sin
alias peccata eorum publicabun
tur coram omnibus in die iudicij
ad ipſorum confuſionem et per
petuam damnationem. A q̄ nos

perſeruet dominus.

¶ Capitulum. xxvi. ꝙ confeſſio de
bet eſſe voluntaria.

C Onfiteor tibi domine
pater celi et terre.
Mathei. xj.
¶ Uigeſima cōdi
tio bone ꝯfeſſiōis
ꝯſignata ꝑ hāc li
teraȝ alphabeticaȝ
V. dicit̄ volitiōe. hoc eſt dicēs
ꝙ confeſſio dȝ eſſe volūtaria. Hoc
autem probatur quintupl'r videlȝ
Auctoritate
Ratione
Figura
Similitudine
Exemplo

A ¶ Primo q̄dē auctoritate ꝓ
dicētis i pſona veri penitētis. Uo
lūtarie ſacrificabo tibi ⁊ cōfitebor
noī tuo dn̄e. i. ad honorē nois tui
q̄ ita p̄cepiſti fieri Notā. er autē
dt̄ penitēs ⁊ cōfiteri ꝓponēs. Uo
luntarie ſacrificabo tibi q̄ maxi
mū ſacrificiū ⁊ adeo acceptiſſimū
offert qui volūtarie ⁊ ſpōtanee cō
fitetur. Qui autē inuite cōfitet̄ aut
timore pene ſcȝ reputet̄ tanq̄ȝ infi
delis nō deo ſȝ potiꝰ diabolo offert
ſacrificiū Unñ Augu. ad fratres
i he. ſer. xiij. q̄ inq̄t vertuiq̄ȝ vltimū
die. xl. vel vite ſue diſtulerit cōfi
teri dat ſignū ꝙ hoc libenter nō fa
cit. Non gratioſe non puro corde
ſed coactuo hoc facere vr̄. Coacta
aūt ſeruitia q̄ntum deo vl' hoībus
placeāt conſiderate. Nō ḡ de die
i diē differamꝰ pendere cordis nr̄i
ſecreta. Promiſit eñ deꝰ veniam
penitēti ſed nō ꝓmiſit vſq̄ȝ in cra
ſtinum differenti. Igitur non diffe
ramꝰ. Hec Aug. vbi ſ̄. Itē de pe.

diſtin.vij. Nullꝰ ſic legitur. Nul=
lus expectet qn̄ peccare non pt̄ ar
bitrij querat libertatem vt delere
poſſit cõmiſſa nõ neceſſitatē. Qui
prius itaqꝫ a peccatis relinquitꝰ ꝙ̄
ipſe ea relinquat non libere:ſꝫ q̄=
ſi neceſſitate condēnat. hec ibi.
¶ Scd̄o probatur idem tali rõne
Omne opus virtuoſum ⁊ laudabi
le debet eſſe voluntarium quia ex
his que nobis inuitis accidūt nec
laudamur nec vituperamur. Sed
confeſſio eſt ſacramentum valde
laudabile:et opus virtuoſum ꝙ̄tū
eſt ex ſe relinquitꝰ ergo ꝙ dꝫ volun
tarie fieri: Unde propter hanc ra
tionē confeſſio que differtur vſqꝫ
ad vltimum vite:eſt valde dubia
et incerta. Prout teſtatur Augu.
ad fratres in heremo ſer.xlv. Et ſi
militer recitatur de pe.diſt.vij. Si
quis poſitus in vltima neceſſitate
egritudinis ſue voluerit peniten
tiam accipere et mox reconciliatꝰ
hic vadit fateor vobis non illi ne
gamus quod petit nec preſumo di
cere ꝙ bene exit:ne vos fallaꝫ. Fi
delis enīꝫ bn̄ viuens hinc ſecurus
exit baptizatꝰ ad horam ſecurus
hinc exit. agens pniam et reconſi=
liatus dūꝫ ſanus eſt ⁊ poſtea bene
viuēs ſecurus hic exit. Agēs autē
penitentiam ad vltimum ⁊ recõſi
liatus ſi ſecurus hinc exit ego nõ
ſū securꝰ. Et poſt pauca. Nunquid
dico ꝙ talis damnabitꝰ. Nūquid di
co liberabitur. Neſcio non preſu
mo:nõ promitto non vos decipio:
qꝛ de dei voluntate prorſus neſcio
Uis ergo a dubio liberari: age pe
nitentiam dūꝫ ſanus es. Si ſic
agis ſecurus es:qꝛ penitentiā egi
ſti eo tēpore quo peccare potuiſti.

Si autem vis agere penitentiam
quando peccare non potes:pecca
ta te dimiſerunt non tu illa hec ibi
cum multis alijs ad propoſitum
que breuitatis cauſa pertranſeo.
¶ Tertio probatur idem intentū
ꝑ figuram. Legitur enim Joſue.
vij. ꝙ Joſue dux filiorum iſrael di
cit ad acham. Fili mi da gloriam
domino deo iſrael ⁊ confitere atqꝫ
indica mihi quid feceris:ne abſcõ
das. ad propoſitum Joſue eſt con
feſſo. qui debet cum omni mãſue
tudine ⁊ benignitate inducere a=
cham:id eſt confitentē vt det glo
riam deo confitendo volūtarie pu
re nude peccata ſua indicando ſi
bi quicquid mali fecerit:etiā nihil
ſimpliciter abſcondendo quod ſit
aut eſtimetur mortale: Ecce ꝙ̄ bo
num eſt querere bonum et diligē
tem confeſſorem qui poſſit iuua=
re confitentem ⁊ hortari ad verā
confeſſionem.
¶ Quarto idem probatur per ſi=
militudinem de lupo de quo dicit
Plinius in naturali hiſtoria:ꝙ cūꝫ
de nocte vadit ad predam:ſi pes
ſuus ſtrepitū fecerit ſolet ipſum
mordere eo ꝙ per ipſum potuit ſi
bi periculum imminere. Jta in ꝓ
poſito peccator attendens ꝙ ſibi
imminet periculum eterne dam=
nationis propter ſuum peccatum
debet ipſum ſpõtanee mordere tā
per interiorem contritionē ꝙ̄ per
exteriorem oris confeſſionē. Pro=
pter quod dicebat Pſal. ad domi
num in perſona cuiuſlibet rite con
fitentis. Delictum meum cognitū
tibi feci: et iniuſticiam meam non
abſcondi.
B ¶ Quinto idē ꝓpoſitū ꝓbatꝰ

tale exemplum. Legitꝰ enim ī ſpe=
culo exemplorum. diſt.iij. ⁊ ſumitꝰ
ex geſtis anglorum ꝙ fuit ſemel
in Anglia quidam miles ſtrenuiſ
ſimus ⁊ qui ſemper erat primꝰ ad
bellum quē tandē contingit egro
tare ad mortem. Hunc ergo viſita
uit rex eo ꝙ ipſum charum ha=
beret et eum monuit confiteri: eo
ꝙ iudicio medicorum eſſet factūꝫ
de vita eius. Uerum ipſe ſpreuit
monita ſalutis:dicens nondūꝫ ad
ueniſſe tempus quo confiteri de=
beret. Dicebat enim. Si nunc con
fitear et contingat me ad ſanita
tem redire conſodales mei impro
perabunt mihi ꝙ timore mortis
hoc fecerim cū tamen nullum ti=
muerim vnquam. rex ergo audiēs
langorem increſcere. nec tamē mi
litem velle confiteri iterū die alte
ro ad eum reuertitur: et monere
eum cepit. Ad quē miles. Ad q̄d
mihi loqueris cõfiteri. Certe hoc
facere non poſſum eo ꝙ iam de=
monibus et penis infernalibus de
putatus ſum. Patet ergo ꝙ volun
tarie confitendūꝫ eſt: ⁊ in bona ho
ra iuxta illud Eſa.xxxviij. Uiuēs
viuens ipſe. ſupple peccator con
fitebitur tibi. Sic ergo chariſſi=
mi agamus: vt tandem ad cele
ſtem gloriam peruenire valeamꝰ.
Preſtāte domino noſtro ieſu chri
ſto. Qui cum patre et ſpiritu ſan=
cto.⁊c.
¶ Explicit primus tractatus ſu=
per confiteor in qua materiā de
confeſſione prolixe deduximus:
ſcientes dictam materiam ſaluta=
rem et gratam indocte plebi.
Quā tn̄ prudēs predicator abbre=
uiare facile poterit prout libuerit

¶ Tractatus ſecundi. prima pars. Capitulum primum de malis que facit peccatū

Confiteor tibi domi=
ne pater celi ⁊ terre
quia ſupple peccaui
nimis. Matthei.xj.
¶ Poſtꝙ̄ in precedē
ti tractatu diffuſe ega
imus de confeſſione:ſupereſt ī hoc
ſecundo tractatu deducere mate=
riam ipſius confeſſionis que nõ ē
aliud ꝙ̄ peccata propria et actua
lia:de quibus ſe accuſat confitens
cum ſubdit in dicendo confiteor
q̄a peccaui nimis. id eſt valde gra
uiter. et ideo circa hoc errant tria
hominum genera. Primi ſunt qui
confitentur peccata aliena: velut
alter phariſeus qui dicebat ad do
minum. Non ſūꝫ ſicut ceteri hoīm
velut ēt hic publicanꝰ Luc.xviij.
Scd̄i ſunt q̄ confitentꝰ propriā iu
ſticiam ⁊ bona q̄ egerūt:velut idē
publicanus q̄ dicebat. Jeiuno bis
in ſabbato. decias do oīm q̄ poſſi=
deo. Tertij ſunt illi q̄ multa nar=
rant in confeſſione que minime ꝑ
tinent ad ipſam confeſſionem:et q̄
tedioſum ē diſcreto et docto con
feſſori audire Et in hoc ſepe delin
quunt mulieres deponentes inter
dum querimonias ſuper damnis
aut iniurijs ſibi illatis:vt etiam ſu
per morte filiorum aut charorum
ſuorum huiuſmodi ergo longas
et inutiles narrationes debet ꝙ̄
tum poteſt preſcindere diſcretꝰ cõ
feſſor:dicens talibus. Ueniatis
ad rem ⁊ dicatis peccata veſtra.
Propterea enīꝫ huc veniſtis: Non

eſt tamen inutile interdum ſuper dubijs querere conſilium a perito confeſſore. Quamuis melius eſſet hoc differre ad aliud tempus. ſiue poſt confeſſionem niſi forſan eſſet queſtio de aliquo caſu de quo dubitat confitens an ſit peccatum necne. Dicat ergo penitens cum eſt coram ſacerdote: Confiteor deo et tibi pater q2 peccaui nimis.

¶ Capitulum primum de malis que facit peccatū.

A ¶ Notandum eſt autem circa hoc q̄ merito debemus confiteri peccatum mortale per nos cōmiſſum et hoc propter ſeptem mala que in nobis operant: etque deſignantur per ſeptem literas huius verbi Peccaui. Nam peccatū eſt

Penitentie fruſtratiuum
Egeſtatis generatiuum
Cecitatis inductiuum
Charitatis diſſipatiuum.
Amaritudinis cauſatiuum.
Vie celeſtis aberratiuum
Indignationis diuine ꝓuocatiuū

B ¶ Primo igitur peccatū ē penitentie fruſtratiuum: hoc aūt ꝓbatur quintupliciter videlicet

Auctoritate
Ratione
Figura
Similitudine
Exemplo.

¶ Primo quidem auctoritate Ezechiel. xviij. vbi introducuntur verba domini dicentis. Si auerterit ſe iuſtus a iuſticia ſua: et fecerit iniquitatem omnes iuſtitie eius q̄s fecerat nō recordabuntur. Ecce q̄s manifeſte patet intentum.

¶ Scd̄o ꝓbat idē intentū rati rōne. Vere pnīe fructus et operatio ē gr̄a in pn̄ti ꝛ glīa eterna ī futuro Sed pctm̄ mortale aufert gr̄am ꝛ impedit cōſecutionem eterne glorie dicente ſcriptura vbi ſupra. Aīa que peccauerit ipſa morietur: ſupple morte eterna. Ergo peccatum eſt penitentie fruſtratiuum.

¶ Tertio probat idē ꝑ figurā. Legit ei. iij. Re. ij. q̄ mortuo Dauid Salomō filius eius vocauit Semey ad ſe dicēs. tu noſti q̄ egiſti cō patrem meū Dauid edifica tibi domū in hierl'z: et habita ibi. Quacūq3 aūt die egreſſus fueris inde ꝛ tranſieris torrentē ſcito te interficiendū. Reſpondit Semey bonus eſt ſermo regis habitauit ergo Semey in hierl'z multis diebus. Sz poſt annos tres i mala hora ꝓ eo exiuit de hierl'z et iuit ad achis in Geth ad requirendum ſeruos ſuos q̄ ab eo fugerant Relatum eſt autez Salomoni q̄ Semey egreſſus eſſet de hierl'm: et mittens vocauit eū dicens. Nōne predixerā tibi q̄ quacunq3 hora contingeret te exire de hierl'm morti eſſes tradendus. Juſſit itaq3 rex Bennaie filio Joiade vt irrueret in eum: itaq3 interficeret. Quod et factū eſt. Moraliter Solomon q̄ interpretatur pacificus recte xp̄m deſignat cuius vita ꝛ conuerſatio ſemꝑ pacifica extitit Dauid aūt q̄ interpretat vno modo manu fortis: ſignificat deum patrem.

Cuius fortitudo apparuit in productione rerum de nihilo.

¶ Item in glorificatione ſanctorum angelorum et eiectione ſuperborum ſpirituum de celo.

¶ Item in diuiſione maris rubri: ꝛ multis alijs modis.

Semey vero qui vno modo interpretatur audiui ſignificat pctōrez qui potius audit voce3 diaboli vocans eum ad culpam ꝛ gehenna3: q̄s dei eum vocantis ad gr̄am et gloriam. poſtremo Hieruſalem q̄ interpretat viſio pacis. iſinuat ſtatū pnīe cū quo habet pax cū deo. Ad propoſitum ergo deſcendentes dicim9 q̄ poſtq̄s offēdim9 deū patrem mortaliter: habemus Jeſum chriſtum aduocatum noſtru3 et precipientē vt maneam9 in Jeruſalem: id eſt in ſtatu penitentie trib9 annis qui ſunt vera cordis contritio integra oris confeſſio ꝑfecta opis ſatiſfactio. Nec ſufficit ad tempus manere in dicta hieruſalem: niſi ſequatur finalis ꝑſeuerātia vſq3 ad mortem incluſiue. Alias inde ante mortē recedēdo per mortale peccatū incurrit quis reatum mortis eterne: atq3 fruſtratur oīno fructu prioris penitentie tāq̄3 violator et infractor pacti prius initi inter deum et ſe.

¶ Quarto probatur idem propoſitum ſimilitudine triplici quam ponit Greg. in moral. libro. vij. ca. xij. Prima eſt de ſegete. de q̄ dicit q̄ longo ſtudio ſeges ſeritur: atq3 ſole et imbre diuturno nutritur q̄ tamen vna et ſubita ſcintila conſumitur. Secunda eſt de edificijs que paulliſper ad alta proficiūt: ſz tamen repētinis caſibus terrā petunt. Tertia eſt de arbore robuſta que per tarda incrementa ſurſum ſe erigit: ſed tamen quicquid diu per alta protulit ſemel et ſimul cadit hec ille. Applicatio ad ꝓpoſitum eſt facilis.

C ¶ Quinto idem propoſitum probatur exemplo. Legitur eīm in libro. de. vij. donis ꝛ ſimiliter ide3 exēplū narratur in ſpeculo exēplorum diſtinc. ix. q̄ fuit quida3 latro qui cum fugaretur ab hoſtibus ſuis ꝛ videret ſe manus euadere nō poſſe: proſtrauit ſe in modum crucis ſuper terram dicens q̄ bn̄ morte3 meruerat eo q̄ deū multipliciter offendiſſet. Flens ergo ꝯfitebatur ſe peccatorem rogans eos qui ipſum inſeq̄bantur vt deum de ipſo vindicarent ſingulatim illi9 mēbra crudeliter ꝺcerpentes. Quod et factum eſt. Quidam autē heremita in vicino ſolitarie ibi morabat qui ibidem multis annis i magna ꝛ dura penitentia vixerat: cui reuelatū eſt q̄ angeli cū laudibus aīa3 dicti latronis in celum deportaſſent. Qui inde īdignat9 dicebat apd̄ ſe Poſtq̄s me etia3 oīb9 mūdi delitijs ꝛ voluptatib9 expoſuero: in fine ſilr penitebo et ſic mihi fiet vt huic latroni. Cum ergo miſer heremita ad ſeculum rediret ſeruiturus diabolo contingit eum ꝑ aquam tranſire. Sed heu cadēs de pōte ſubmergitur ꝛ ſic a demonibus ad infernū trahit Ecce quōd pctm̄ eſt penitētie prioris fruſtratiuum qd̄ deſignatur per pͥmā litera3 huius dictionis peccaui.

D ¶ Scd̄o principalr pctm̄ ē egeſtatis generatiuum quod deſignatur per ſecundā litterā predicte dictionis. Peccaui. Jſtud autē probatur quintuplr: videlicet.

Auctoritate
Ratione
Figura
Similitudine
Exemplo.

¶ Primo quidē auctoritate ſapiē
tis Eccliaſt. ix. dicētis. Qui pecca
uerit in vno multa bona pdet vz
charitatē vt exponit glo. interli.
Nā ad eius pditionē ſequit̄ pdi=
tio oīm bonoꝝ maxime cū dicat
Greg. homel. xxvij. ꝙ nihil habꝫ
viriditatis ram⁹ boni operis ſi nō
manet in radice charitatis. Qui
ergo mortaliter peccat pdit grāz
⁊ charitatē. Itē oīa p̄cedentia me
rita que ſic mortificant̄: ⁊ vlra in
diuina acceptatione non manent
vt dicitur Ezechie. xviij. Inſuper
pdit oēs virtutes ſecundū perfe=
ctā rationē virtutis que illis non
ineſt abſqꝫ gratia ⁊ charitate.

¶ Secūdo pbatur idē ratione ſic
Illud qđ aufert bona gratie vul=
nerat bona nature: et ipedit bona
gl'ie eſt egeſtatis gnātiuum. Sed
ſic eſt de pctō mortali igit̄ inſuper
plerūqꝫ pctm̄ trahit ad extremaz
paupertatē: ſicut pꝫ de gula: pꝑter
quod dicit ſcriptura Prouer. xxj.
ꝙ qui diligit epulas in egeſtate
erit ⁊ qui amat vinum ⁊ pinguia
nō ditabitur. Idem iudiciū eſt de
vitio pdigalitatis. Item de vitio
luxurie cuius ſectatores hn̄t mul
ta ꝯſummere. Prouerb. xxix. Qui
nutrit ſcortū pdet ſubſtantiā. Idē
dic de deditis ludis alearūꝫ char
tarum. Propter ergo p̄dicta qui=
dam plangendo dicebat. Diues
eram dudum ſed tria me fecerūt
nudum. Alea vina venus: tribus
his factus ſum egenus.

¶ Tertio idē intentū probat̄ per
figurā de filio pdigo per quē in=
telligit̄ pctōr. De eo ergo dicitur
Luce. xv. ꝙ poſtꝗ̄ cōſumpſit ſub
ſtātiā ſuā cū meretricib⁹ viuēdo
luxurioſe: mox cepit egere. Sic
in figuram huius xp̄i loquēs mu
lieri ſamaritane Ioā. iiij. ait. Qui
biberit ex aq̄ hac. ſ. ex delitijs pec
catorum ſitiet iterum. Et hui⁹ ra
tio eſt qꝛ huiuſmodi delitie magꝭ
ſitim pꝛuocant ꝗ̄ extingant.

¶ Quarto idez probatur ſilitudi
ne de ludo ſcacorum in quo ſepe
contingit ꝙ poſtꝗ̄ quis in eo mul
tum vacauit ⁊ lucratus eſt tandez
iſperate ad vnicū ictū taxilli totū p
dit qđ prius lucrat⁹ fuerat ſic vno
opere malefacto vel neglecto to=
tius vite nr̄e fruct⁹ perdit̄. Da et
exemplum de famulo regis ma=
chinante pditionem in ipſum re=
gem. Talis enim iuſte meret̄ pri
uari officio ⁊ omnib⁹ bonis etiam
⁊ vita. Qđ ſi ex magna mīa rex
donet ſibi vitā nihilomin⁹ cōiter
priuat eum bonis ante proditionē
ſibi promiſſis. Ita et in propoſito
de peccante mortalr̄. Nā etſi cui=
liber tali non ſemp infligat de⁹ ci
to mortē corporalem aufert tn̄ ab
eo gratiā virtutes et merita. In
ſuper eum priuat celeſti gloria
quā illi repromiſerat cum adhuc
eſſet in ſtatu gratie.

¶ Quinto idē pbatur exemplo.
Refert eī dn̄s Anto. in ſua chro
nica parte prima titu. iiij. §. xxv.
de Dyoniſio maximo tyrāno qui
poſt infinitas opes ad tantaz de=
uenit paupertatē vt pꝑter iopiaꝫ
docuerit paruulos literas apud
corinthū. Nō deſunt multa alia ex
empla idē propoſitū probantia q̄
breuitatis gratia miſſa facio.

E ¶ Tertio principaliter pctm̄
eſt cecitatis inductiuū. Et hoc ſig
nificatur per tertiaz literā pīeſ

dicti verbi peccaui. Hoc aūt pro=
batur quintupliciter videlicꝫ.
Auctoritate
Ratione
Figura
Similitudine
Exemplo

¶ Primo quidem auctoritate. Sa
pien. ij. Excecauit eos malitia illo
rum et neſcierunt ſacramenta dei
id eſt ad modū neſciētiū ſe habue
runt. Si enim bene ſcirent et dili
genter attenderent miſeri pecca=
tores quanta ſit virtus ſacramen
ti pnīe cito currerēt ad cōfeſſionē
Seq̄t̄. Neqꝫ ſperauerunt mercedē
iuſtitie. i. nō bn̄ ꝯſiderauerūt quā
ta ſupplicia reſeruat et preparat
diuina iuſtitia pctōrib⁹ in alio ſe=
culo. Prouerb. xix. Parata ſunt de
riſorib⁹ iudicia ⁊ mallei pcutiētes
ſtultorum corporib⁹. Itē Pſal. Ne
ſcierunt ſuppl. peccatores quanta
ſit dei miſericordia erga penitere
volentes: neqꝫ intellexerunt ꝗ̄ ri
gida ⁊ ſeuera ſit ei⁹ iuſtitia erga
duros et obſtinatos. Et horū duo
rum rō aſſignatur cum ſubdit̄. In
tenebris ambulant Itez Sopho.
j. Ambulabunt vt ceci qꝛ dn̄o pec
cauerunt. Et Apoſt. ad Ephe. iiij.
Ambulant in vanitate ſenſus ſui
in tenebris obſcuratum habentes
intellectum alienati a via dei per
ignorantiam que eſt in illis pro=
pter cecitatem cordis ipſorum.
Qui deſperantes tradiderunt ſe=
metipſos impudicitie ⁊c. Ecce dā
natiſſimus et reprobatiſſimus fi=
nis ad quez tandem deducit ceci
tas peccati.

¶ Secundo probatur idem intē=
tum tali ratione. Contingit huma
num intellectus dupliciter excec=
ri: videlicet poſitiue et priuatiue.
Poſitiue quidem querendo inde
bita media ad finem malū ⁊ per=
uerſum. priuatiue vero non ſiſtē
do in recto iudicio ⁊ dictamine.
Sed quocunqꝫ modo excercet̄ in=
tellectus hoc fit a peruerſa volun
tate tam peccato affectata: igitur
peccatum excecat mentem.
Minor patet nam ꝙ intellectus q̄
rat indebita media ad malū finez
hoc fit per imperium voluntatis
Et ſimiliter ꝙ ipſe intellectus nō
perſiſtat ī recto dictamine: hoc ſi
militer fit vt in pluribus a peruer
ſa voluntate igitur ⁊c.

F ¶ Tertio idem probatur per fi
guram hoc inductiue de ſeptem
peccatis mortalibus.

¶ Primo igitur ꝙ ſuperbia indu
cat cecitatem in aīa. patet per fi=
guram de Saulo qui cadens in
terram nihil videbat. Et huius rō
eſt ſupbia cū ſtimulāte perſeque=
batur chriſtianos Actuum. ix.

¶ Scđo idē pꝫ de auaritia in cui⁹
figurā legit̄ Tho. i. ꝙ ipſe Thobi
as excecat⁹ eſt a ſtercore hirundi
nis. Ubi p ſtercus intelliguntur
tpalia bōa. Sic eni ea reputabat
Apo. Phili. iij. hecigr̄ ſtercora cō
muniter excecant humanā mētez
ſicut pꝫ in auaris ⁊ vſurarijs qui
non vident fatuitatem ſuam.

¶ Tertio idē pꝫ ō luxuria q̄ figu=
rat̄ p cecitatē Sāſonis q̄ p nimiū
amorem ad mulierē dalidā exce=
catus eſt a philiſteis Judicū. xvj.

¶ Quarto idem probatur de inui
dia que figuratur per cecitatem
hely ſacerdotis qui non poterat
videre lucernam dn̄i priuſqꝫ ex=

tinngueretur. j. Reg. ij. Sic inuid⁹ non poteſt videre bona proximi niſi extincta vel diminuta.

¶ Quīto idē pȝ de gula que figuratur per cecum natum. Joan. ix. Nam iſtud vitium adducimus a natiuitate nobiſcum.

¶ Sexto idem patet de ira que figuratur per illum cecum qui xp̄o tranſeunte clamat ſecus viā. nec poterat cōpeſci a turba. Luc. xvj. Sic homo iratus clamat nec poteſt quieſcere.

¶ Septimo idem patȝ de accidia que figuratur per cecitatē yſaac: cuius oculi caligauerant: et videre non poterat pre ſenectute Ge. xxvij. Sic accidioſus velut ſenex et debilis nil operatur boni. Patet ergo euidenter intentum per multiplicem figuram.

S ¶ Quarto patet idem p ſimilitudinem vxoris ſenece: de qua loquens idem Seneca: ep̄la. l. ad lucillum dicit ſic Harbaſtes vxor mea fatua ſubito videre deſijt. Incredibilem rem mi Lucili tibi narro. ſed veram. Neſcit enim ſe eſſe cecam. Pedagogum ſuum rogat vt migret: domū tenebroſā eſſe. hoc autem in illa ridemus multis accidit. Nemo enim ſe auarum intelligit. Nemo cupidū. Sȝ dicim⁹ Non ego ambitioſus ſum: ſed nemo aliter viuere pōt. Nō ego ſum ptuoſus ſȝ ſȝ vrbis ipſa magnas exigit impenſas. Non eſt meum vitium ꝙ iracundus ſum: ſed nōdum conſtitui certum genus vite ſed hoc adoleſcentia facit. Quid nos decipimus. Non eſt extrinſecus noſtrum malum. Intra nos eſt: in viſceribus ipſis ſedet. Et iō difficiliter ad ſanitatem perueniemus qa nos egrotare neſcimus. Hec ille. Aliam etiam poſſum⁹ adducere ſimilitudinem videlicȝ de noctua de qua dicit Ambro. in hexameron libr. v. cap. xxiiij. ꝙ huiuſmodi auis non ſentit horrā tenebrarū. Quinnimmo quāto nox fuerit obſcurior: tunc contra viſus aliarum auiū inoffenſos exercet volatus. Exorto aūt die et ſplēdore ſolis circunfuſo viſus ei⁹ hebetatur: ac ſi quibuſdam erret in tenebris. Quo iudicio ſui declarat eſſe aliquos q̄ cū oculos mētis ⁊ intellectus habeāt ad videndū: nihilominus non poſſunt videre ſpūalia ⁊ diuina. Tales ſunt ſapientes mundi qui in tenebris ambulāt. ⁊ qui ſapientes ſunt vt faciant mala benefacere autem neſciunt.

h ¶ Quinto probatur idem intētum exēpla ſacre ſcripture. Legitꝛ enī Geñ. xix. ꝙ cum duo angeli veniſſent Sodomā ⁊ diuertiſſent in domū Loth viri ciuitatis qui neq̄ſſimi erāt oēs vallauerūt domū eius vt ambuterent angelis illis ī forma elegantum iuuenum exiſtētib⁹. Cūq̄ vim facerēt loht vehementiſſime ita vt quaſi iam infringerēt fores domus illius dicti angeli perceſſerunt peſſimos ſodomitas ibi aſſiſtentes cecitate a minimo vſq̄ ad maximū ita vt oſtiū inuenire nō poſſent. Ex qua hiſtoria manifeſte patet quō pctm̄ excecat hoīem etiam qñq̄ corporaliter. Uñ et in legenda bti Clementis legitꝛ ꝙ cū ſiſcini⁹ videret vxorē ſuā Theodorā noīe ad predicationem bti Clementis ad fidem conuerſam ⁊ eccleſiam ſepe frequenter ingreſſus eſt eccleſiā vt ipſam inde extraheret. Qd̄ cū facere vellet ſubito orāte ipſo btō Clemēte ita cec⁹ factus ē ꝙ dixit pueris ſuis vt eū foras eijcerent. Sȝ illi occulto dei iudicio girantes p totā eccleſiaȝ ianuā ei⁹ inuenire nō poterant. Ecce quomodo patet intentum.

I ¶ Quarto p̄ncipalr̄ pctm̄ eſt charitatis diſſipatiuū. Hoc autē deſignatꝛ p q̄rtā lr̄am huius v̄bi peccatū q̄ eſt. c. Qȝ v̄o ita ſit pbatꝛ q̄ntupliciter. vcȝ.

Auctoritate.

Ratione.

Figura.

Similitudine.

Exemplo.

¶ Prio q̄dē auctoritate. Hiere. Thren. j. dicētis. Manū ſuā miſit hoſtis. i. diabol⁹ vl̄ pctm̄ qd̄ ſignificatꝛ aīe: ad oīa ꝺſiderabilia ei⁹ i. ad auferēdū bona grē ⁊ v̄tutis ab aīa. Uł ſcd̄ȝ glo. interli. deſiderabilia aīe ꝓ q̄bꝫ ſūt fideles ſpes charitasq̄ nititꝛ a nob̄ȝ auferrꝛ hoſtis ille āntiqu⁹ ad pctm̄ nos ptrahēs. Nā vt dr̄ Greg. homi. xxix. Nō curat hoſtis antiquus vt terrena tollat ſȝ vt charitatē ī nobis feriat. Et hui⁹ rationē aſſignat Aug. de v̄bis dn̄i. Sermo. v. ita dicēs. Adde charitatē: ꝓſūt oīa. Detrahe charitatē nihil ꝓſūt cetera dicēte ap̄lo. j. Cori. xiij. Si diſtribuero oīa mea pauperibus ⁊ tradidero corpus meū: ita vt ardeam nichil mihi ꝓdeſt.

¶ Secundo idem ꝓbatur tali ratione. Contraria non poſſunt ſimul ⁊ ſemel ineſſe eidē ſubiecto quinimo adueniente vno deſtruitur ⁊ diſſipatur reliquū. Sed peccatum quodāmodo ꝯtrariatur ⁊ opponitꝛ charitati ita vt dicat apo. ij. Cor. vj. ꝙ nō ē ꝯuētio xp̄i ad belial neq̄ lucis ad tenebras. Ergo pctm̄ ē charitatis diſſipatiuū. O q̄ntū igitꝛ debem⁹ vitare pctm̄ in nobis per qd̄ diſſipatꝛ charitas ī cordib⁹ nr̄is que ē forma ⁊ flos oīm virtutum filia dei p̄clara ⁊ p quā efficimur filij dei et fratres ſanctorum angelorum.

¶ Tertio idē ꝓbatꝛ per figuram. Legitur enim. j. Macha. j. ꝙ impiiſſimus ⁊ crudeliſſimus tyrannus antiochus aſcendit in hieruſalē ī multitudine graui militū ac curuū ⁊ intrauit in ſāctificationē cū ſupbia. i. in tēplū ⁊ accepit altare aureū ⁊ candelabrū luminis et vniuerſa vaſa tēpli ſimiltꝛ mēſā ꝓpoſitiōis ⁊ libaria phialas mortariola aurea velū ⁊ coronas aureas ornamentū aureum quod in facie templi erat: ⁊ cōminauit oīa ⁊ accepit argentum ⁊ aurum ⁊ vaſa concupiſcibilia ⁊ ſublatis oībus abijt in terrā ſuam. Moraliter antiochus qui interpretatꝛ ſilens paupertatē recte deſignat diabolū qui pauper eſt ⁊ nudus quo ad bona gratie ⁊ glorie hieruſalē aūt aīam rationalē īſinuat Uaſa vero templi virtutes bona ⁊ merita deſignant q̄ oīa diſſipātur ⁊ deſtruuntur cum antioch⁹ id eſt diabolus ingreditꝛ templū conſciētie p culpam. Ualde ḡ fatu⁹ eſt et miſer q̄ illi prebet ingreſſum p ꝯſenſū in culpam. De hoc etiā alia habetꝛ figura Judic. vj. vbi dicitur ꝙ p ſeptē annos veniebant Madiā in terram iſrael

poſtquã peccauerãt filii iſrael cõ
tra dñz ꝛ cũcta vaſtabãt nihil oĩ
no ad vitã ꝑtinẽs relinquentes.
Sic demones peccatoribus ma
nifeſtantibus ꝛ ſibi ſeruientib⁹
in ſeptẽ pctis mortalib⁹ faciunt.
Nã aĩam ſpoliãt virtutib⁹ nihil in
ea relinquẽtes qḋ ad vitã grẽ vl
glorie pertineat.

¶ Quarto probaẽ idẽ qḋ prius p
ſimilitudinẽ. Uidem⁹ eni ꝙ porcus
intrãs hortũ ſpecioſum ꝛ mox euer
tit margaritas illius ꝛ quicqd in eo
ſpecioſum inuenit cũ nõ ſit illi cu
re de talibus ſꝫ potius de vilib⁹
radicibus q̃s terrẽ ſubmouendo
q̃rit. Ita i ꝓpoſito de demõe qui
ꝙprimũ fuerit ortũ ꝯſcientie per
culpã ingreſſus tũc ꝑ pctm̃ tan
q̃ per aptũ inſtrumentũ diſſipat
deſtruit et totaliter euertit q̃cqd
boni ibi inuenit. Propter qḋ ſal
uator nr̃ Mat. vii. ſalubriter nos
admonet. di. Nolite mittere mar
garitas veſtras ãte porcos. i. no
lite ꝯſentire in malum: aut ne dia
bolus vobis conſentientibus au
ferat a vobis margaritas gratia
rum ꝛ virtutũ ſequitur. Ne for
te conculcent eas pedibus. Ecce
quõ pctm̃ eſt charitatis diſſipati
uum ꝛ ex conſequenti oĩm virtutum ꝛ meritorum.

R ¶ Quinto probatur idẽ ꝓpo
ſitum tali exemplo. Legitur enĩ
in magna legenda beate Kateri
ne ſeneñſis ordinis ſororũ de pe
nitẽtia beati dñici ꝙ ipſa habuit
grãz a domino cognoſcẽdi iterdũ
occulta cordium et conſcientias
nonnullorum hoim. Unde gau
dioſum illi erat loqui cum illis q̃
puras gerebant conſciẽtias. Pe
noſum vero loq̃ illis q̃ pctõ mor
tali ſubiacebant. Uñ cũ ſemel col
loquium habuiſſet cũ q̃dã viro
elegãtis figure graui tñ pctõ
ꝯſuis occulto. poſtmodum dixit
cuidam ſe nũq̃ ſenſiſſe tantũ feto
rẽ q̃tũ tunc ſẽſerat. Et per oppo
ſitũ qñq̃ ſentiebat mirabilẽ odo
rẽ ꝓdeuntẽ ex mentibus iuſtoꝝ.
Patꝫ ḡ ꝙ pctm̃ mortale eſt chari
tatis deſtructiuum.

L ¶ Quĩto pricipaliter peccatũ
mortale eſt amaritudinis cauſa
tiuum. Et hoc deſignatur ꝑ q̃ntã
litteram ꝓdicti verbi. Peccaui q̃
eſt. A. Iſtḋ aũt ꝓbaẽ q̃ncuplicit
ver.

Auctoritate.
Ratione.
Figura.
Similitudine.
Exemplo.

¶ Primo quidẽ auctoritate Hie
re. ii. dicẽtis. Scito ꝛ vide qꝛ ma
lũ ꝛ amarũ ẽ dereliquiſſe te dñm
deum tuum ꝛ nõ eſſe timorẽ mei
apud te dt dñs de⁹ exercituum.
Eſt ḡ malũ derelĩq̃re dñz. i. a cul
tu eius recedere ꝛ hoc ꝓpter cul
pam. Amarum vero propter pe
nam. Nam vt dt Ambr. libr. de
Noe ꝛ Arca capi. i. Nihil eſt qḋ
maioris doloris ſit q̃ culpe rea
tus. Propterea Auguſt. lib. i. con
feſſio ait. Iuſſiſti dñe ꝛ ita eſt vt
pena ſit ſibi oĩs inordinat⁹ anim⁹.
Itẽ philoſophus dt ꝙ oĩs mal⁹
impletur plenitudine ꝛ hoc ꝓpẽ
remorſum conſcientie. De quo
Eſa. lvii. Cor impii quaſi mare ꝙ
quieſcere non poteſt.

¶ Scḋo idem ꝓbaẽ tali rõne. In
peccãdo mortaliter volũtas agit

contra dictamen recte ratiõis et
ꝯ ſinderesim remurmurantem.
Ergo eſt ibi quedã pugna ſiue ꝯ
dictio et ꝓpñs cordis amaritudo
De qua etiam loquens Ambro.
aiebat. O q̃ magna ẽ amaritudo
pctõꝝ meoꝝ ꝓ qua tollenda fuit
neceſſaria amaritudo paſſionis ꝛ
mortis Chriſti.

¶ Tertio ꝓbaẽ idẽ ꝑ figurã. Le
giẽ ei. ii. Reg. xiii. ꝙ amõ oderat
Thamar ſororẽ ſuã poſtq̃ſ. ſ. eam
cognouit carnalit. ita vt mai⁹ eſ
ſet odiũ q̃ amor q̃ eã p⁹ dilexerat
Sic ẽt eſt de pctõ mortali poſt ꝙ
ſequiẽ maior dolor etiam infini
ties ꝛ hoc ſaltẽ in iferno q̃ fuit
delectatio tũc habita cũ ꝑpetra
retur Momẽtaneũ eni ẽ oẽ qḋ in
ꝓſenti vane delectat ſꝫ eternũ ꝙ
cruciat. Propterea vnũquẽq̃ no
ſtrũ admonet ſcriptura. Prouer
bioꝝ. v. dicẽs. Ne intenderis fal
lacie mulieris id eſt delectatiõis
peccati: que arridet ꝛ fallit atq̃
blãditur ad modum meretricis
Fau⁹ eni diſtillãs labia meretri
cis ꝛ nitidius oleo guttur eius.
Ecce fallax et blanda delectatio
peccati Sed quid poſtmoduz ſe
quatur audiamus. Certe inquit
Salomon nouiſſima illius ama
ra quaſi abſynthium quod ſup
ple ab aliquo ſumptum ſtatim in
viſceribus amareſcit et acuta q̃
ſi gladius biceps. Quia pro mo
mentanea et quidem turpi dele
ctatione: nouiſſime: ſcilicet poſt
generalem omnium reſurrectio
nem punietur peccator in corpo
re ꝛ anima eternaliter. Ecce gla
dius biſeps qui valde timendus
eſt et cauendus.

¶ Quarto ꝓbatur idem ꝑ ſimilitu
dinẽ de felle cui⁹ amaritudo tũc
bene ſentitur cũ venit ad guttur
ꝛ fauces ſic ꝛ amaritudo peccati
tũc ꝑfecte ſentitur cũ miſera aĩa
ad iferna deſcẽdit. In pñti aũt nõ
ſemꝑ ſẽtitur hmõi amaritudo ſꝫ
tm̃ pctm̃ ꝛ pcti delectatio. Et iḋ
in hoc peccatores ſũt ſimiles piſ
cibus maris q̃ propter aſſuetudi
nẽ nutrimẽti ex aqua maris ama
ra ſeu ſalſa extimãt illã aquã dul
cẽ. Item in hoc ſũt ſimiles mulie
ri pregnanti cui amara ſapiunt.
ꝛ ſuauia faſtidiũt. Sic pctõres po
nũt ꝛ dicũt amarũ dulce. i. pctm̃
ſuaue et dulce amarum id eſt o
pus de genere bonorum durum
aſperum et importabile. Et ideo
merito maledicuntur a domino
Eſa. v. Legitur enim ꝙ cũ q̃dã fa
tuus audiret multum cõmenda
re falconem domini ſui de bonita
te: occidit eum et comedit. Et
cum plangeretur a domino ſuo et
a ſeruis illius atq̃ a cunctis com
mendaretur de bonitate neſcirẽt
q̃ quid factum eſſet de eo dixit fa
tuus. Falſum eſt ꝙ eſſet tam bo
nas vt dicitis. Ego enim audiens
eum tantũ ꝯmẽdare de bonitate
ipſum occidi coxi ꝛ comedi ſed ꝑ
deũ nunq̃ comedi duriores car
nes neq̃ amariorẽ eſcam. Si ho
mines fatui credentes inuenire
multam dulcedinem in peccato
i fine inueniunt multam et in ex
cogitabilem amaritudinem.

M ¶ Quinto ꝓbatur idẽ inten
tum tali exemplo. Legitur enim
de quadam virgine ꝙ cuz diu ca
ſte vixiſſet tandem inſtigata fuit
a diabolo de pctõ luxurie: et hoc

ad experiẽdam illius delectatio
nem quā maximā eſſe credebat
parte etiam ex altera erat qdam
honeſt⁹ iuuenis filie caſte viuēs
⁊ vgo. hic ꝗ cũ nimis familiarit
conuerſaret cũ dicta puella tādē
tētat⁹ fuit de illecebra ⁊ hoc ad
experiēdū illi⁹ delectationē. De
mū victi a diabolo ꝯmixti ſūt ſi=
mul. Qua delectatione ex vna ad
tātā amaritudinē deuenit dicta
filia ꝯſiderās ꝙ decorē ſue virgi
nitatis ⁊ integritatē ſui corporis
amiſiſſet ꝓpter tā vilē ⁊ turpē at
ꝗ momētaneā delectationē ꝙ ſꝗ
nimia amaritudine ⁊ dolore mor
tua ē. Pꝫ ꝗ qualiter peccatū ama
ritudinem in…cit etiam plerun
ꝗ in preſenti et precipue pecca=
tum carnis. Quo ab aliud autē
ſeculum certiſſimum eſt ꝙ niſi ip
ſum peccatum fuerit remiſſū in
preſenti ineuitabiliter perducet
actorem ſuum ad eternam ama
ritudinem ita quā nc a preſeruet
piiſſimus dominus.

N ¶ Sexto principalr peccatū
eſt vie celeſtis aberratiuum. Et
iſtud notatur per ſextam litterā
ſepe dicti verbi peccaui que eſt
V. hoc autem probatur quintu=
pliciter: vꝫ.
Auctoritate.
Ratione.
Figura.
Similitudine.
Exemplo.

¶ Primo quidē auctoritate pſ.
dicentis. Errauerūt. ſup. pctōres
in ſolitudine: i. inaquoſo. i. in mū
do iſto ꝗ eſt quaſi locus ſolitari⁹
reſpectu celi vbi eſt imēſa ⁊ locū
diſſima ſocietas. Et ad idem per
timet quod dr̄ in inaquoſo. Recte
enī mundus iſte inaquoſus dicit
qꝛ in eo deſunt plerūꝗ aque, do=
ctrie ſalutaris ⁊ grē diuinalis. pſ.
Aīa mea ſicut terra ſine aq̄ tibi.
Qꝛ ꝗ miſeri pctōres ſic errāt in
pñti ſcl'o iō tādē viā ciuitatis ha
bitaculi ſup. celeſtis nō inuenerūt
i. nō inueniūt. Nā via q̄ ducit ad di
ctā ciuitatē ſiue habitaculū cele
ſte eſt via mandatorum dei ⁊ pe=
nitētie. Et de vtraꝗ via pōt itelli
gi illud xp̄i vbū Mat. vij. Arcta
⁊ anguſta ē via q̄ ducit ad viā et
pauci ambulāt ꝑ eā. Et hoc ē qꝺ
hic loqt̄ pſ. de pctōribus dicens
Viā ciuitatis habitaculi nō inue
nerūt. i. inuenire neglexerūt ſeu
nō curauerunt. Olim ei ꝯq̄rebat
dñs de filijs iſrael dicēs ꝑ os. pſ.
Quadraginta ānis offēſ⁹ fui gene
ratiōi huic ſiue murmurando ꝯ
dñm in deſerto ꝓ aque penuria
⁊ ſitī de eſca delicatiſſima. ſ. māna
ſiue idolatrādo ſiue in moyſen et
Aaron irreuerenter inſurgēdo
⁊ hmōi. Sꝫ ꝑfecto qꝺ ſequitur
ad gn̄ationē maloꝝ xp̄ianoꝝ me
rito ptinere pōt de qb⁹ loq̄tur do
minus dicens. Et dixi ſēper hi er
rant corde. i. ex certa malitia et
obſtinato aīo. Notāter aūt dicit
ſemꝑ hi errāt corde poti⁹ q̄ ope
qꝛ error opis finē in eis ſed er=
ror voluntatis in eis finem non
habuit. Mali enim peccare deſi=
nunt in morte non qꝛ ampli⁹ pec
care non velint: ſed quia ampli=
us peccar̄ nō valēt. Seq̄tur ⁊ iſti
non cognouerūt. i. ſcire noluerūt
vias meas qbus ſup. itur ad cele
ſtem patriam Iſti aūt ſūt de nu
mero illoꝝ q̄ dixerūt dño deo illō

Job. xxi. Recede a nobis ſcienti
am viaꝝ tuaꝝ nolum⁹. Sꝫ forſā
dicēt mali xp̄iani. Falſum loq̄ris
Vtiꝗ et nouim⁹ vias dñi ⁊ mādā
ta q̄b⁹ dñe obſeruatis iſtari celū
Sꝫ in promptu pꝫ talib⁹ rn̄ſio ꝙ
vtiꝗ cognouerūt vias dñi ſpecu
latiue ſꝫ nō practice. Vñ apo. ad
titū. j. Cōfitēt ſe noſſe deū factis
aūt negāt. Audiāt ꝗ tales xp̄iani
noīe tm̄ ⁊ nō re q̄d illis ꝯminat̄ do
min⁹. d. Quib⁹ iuraui in ira mea
i. min at⁹ ſū ⁊ imobiliter ſtatui ſi
introibūt. i. nō itrabūt i requiē meā
ſup. celeſtē ⁊ eternā Littera aūt
hyeronymi. hꝫ. Et iuraui in furo
re meo vt nō itroirent in requiē
meā Ecce quō pctm̄ ē vie cele=
ſtis ab erratiuū. Clamet ꝗ quilꝫ
pctōr ad dñm ⁊ dicat illud pſalm̄.
Errani ſicut ouis que periit Et
ideo require ſeruum dñe.

¶ Scd'o idē intētū ꝓbatur tali
ratione ſcdꝫ enī Aug. j. libro de
libero arbitrio oīa peccata hoc
vno genere cōtinēt cum quiſꝗ auer
titur a diuinis vereꝗ manenti=
bus bonis ⁊ ad mutabilia atque
icerta cōuertitur hec ille. Et hoc
eſt ꝙ cōiter dr̄ apud theologos ꝙ
peccatum eſt auerſio ab incōmu
tabili bono ⁊ cōuerſio ad commu
tabile bonū. i. ad creaturam. Ex
ꝓdicta ergo deſcriptione peccati
liquide patet ꝙ ipſum peccatum
eſt vie celeſtis aberratiuum.

¶ Tertio ꝓbatur idem per figu
ram. Legitur enī Numeri xxij.
ꝙ Balaam ſtimulabat aſinā ſu
am errantem vt rediret ad rectā
ſemitā Ad ꝓpoſitū per Balaā q̄
interpretatur ſine populo recte i
telligitur dñs deus qui propter
paucitatē credentiū in eū ⁊ ſibi
debite famulātiū videtur eē q̄ſi
ſine populo hic ergo Balaā fre=
q̄nter pcutit pctōres nūc corpalr
nūc ſpalr vt redeāt ad eū q̄ ē via
iuxta illō Jo. xiiij. Ego ſū via. Pꝫ
ergo ꝙ peccatū facit hominē er=
rare a via vitalis. Qꝺ etiam fi
guratū fuit. Luc. xvi. in illo ceco
de quo ibidē dicitur ꝙ ſedebat
ſecus viam mendicans. Applica
tio eſt facilis ex dictis.

O ¶ Quarto ꝓbat̄ idem tali ſi=
militudine Refert enī auctor li=
bro de donis ꝙ fuerūt duo fres
q̄ꝝ vn⁹ erat fatu⁹ alr̄ aūt ſapiēs.
Qui cū ſiml' incedētes deberēt re=
dire ad prīā ſuā a q̄ elōgati erāt
venerūt ad quoddā biuiū vbi au
dierūt a paſtorib⁹ loci illi⁹ quod
vna illarum viarum directe du=
cebat ad ciuitatem ſuā etiā ſecu
re. hoc tamen malum habebat ꝙ
erat alta arcta et aſpera. Altera
autem erat plana lata ⁊ delecta=
bilis ſed periculoſa et latroni=
bus plena. His ergo auditis cū
ſapiens vellet arripere viam pri
mam tanꝗ ſecuram q̄uis diffici
lem dixit ei frater fatuus. Roga
te ne ſumamus tantum laborem
ſed eamus per iſtam viam ita de
lectabilem q̄uis multi caſus in
ea. Nam ſpero cū dei adiutorio
ꝙ poterimus illos euadere. Cui
ſapiens annuit. Cum igitur ince
derent per dictā viā ſpacioſam ⁊
ſpecioſam ſubito capti ſūt latro
nibus: qui eos ſpoliauerunt et
vulnerauerunt grauiſſime Cūꝗ
fatuus traheretur in foueam oc
cidēdus ⁊ pariter ali⁹ ſcꝫ ſapiēs
captus et ligatus ad mortem du

cerer̄ maledicebat' fratri ſuo fa-
tuo: dicens ꝙ propter ſuam fatui
tatem eo ꝙ capere voluiſſet viā
illam periculoſam ipſe moreret̄.
Cui reſpondebat frater fatuus.
Tu potius maledicaris q̄m tibi
potiꝰ hoc malū iputādū ē q̄ꝫ mihi
maxie cū ſcires me fatuū ꝛ ideo
mihi credere nō debuiſti cuiꝰ tn̄
contrarium feciſti. ¶ Ad propo
ſitum duo iſti fratres ſunt anima
et corpus ſiue affectus vel appeti
tus rōnalis ꝛ ſēſualis. Frater er
go ſapiēs eſt anima cui ratio dic-
tat benefacere. Frater vero fa-
tuus eſt appetitus ſenſualis vel
corpus qui non querit niſi deli-
tias ſuas. Cū autē q̄ puenit ad
vſum rationis occurrit illi biuiū
ſcꝫ via virtutū difficilis q̄ꝫ ſeq̄r q̄
a paſtoribꝰ. i. p̄latꝭ ꝛ p̄dicatoribꝰ
ſibi manifeſte dr̄ ꝙ hec eſt via q̄
ducit ad vitam. Altera autem q̄
occurrit ſcꝫ delectationum mun
di et ſi lata videatur et placida:
tamen tanq̄ꝫ plena periculis ꝛ la
tronibus demonū ad perditio-
nem perducit perpetuam. Quā-
uis ergo anime ſeu ratiōi videat̄
via aſpera magis ſequēda quia
ſecura tamē hic frater allectus a
confratre. i. ab appetitu ſenſuali
cui grauis eſt via virtutum peni
tentie permittit ſe duci per viā
latam vt cōplaceat fatuo fratri p̄
cipue cum multos videat ire per
dictam viā cogitant ꝙ et ſi mlta
pericula illic inuenturus ſit ipſe
illa euadet vel ſi erret ꝙ poterit
ad viam rectam tandem per ve
ram penitentiā reduci. Quo fit
vt ſimul pergēdo per viam latā
et ſpacioſam que ducit ad per-
ditionem incidant in latrones d
mones qui homines ſpoliant bo
nis ſpiritualibus vulnerant in na
turalibus et tandē occidūt aiam
ꝛ corpus vtrūq̄ꝫ deiici endo in fo
ueam iferni. Et hoc ē q̄d ait. Ja
cobꝰ in ſua canonica. c. i. d. Vnuſ
quiſq̄ꝫ tentat̄ a cōcupiſcētia ſua
abſtractꝰ ꝛ illectꝰ Deiñ ꝯcupiſcē
tia cū ꝯceperit parit pctm̄ Pctm̄ āo
cū ꝯſūmatū fuerit generat mortē
Poſtq̄ꝫ ergo ſic fuerint in infer-
no aīa ꝛ corpus. ſ. poſt diē iudi-
cij ſic cōq̄retur anima de corpore
q̄. ſ. noluit in p̄nti laborare. Ecō
trario autem ꝯqueretur corpus
de anima q̄ vt dn̄a eiꝰ ꝛ ſapiens
neglexit ipſum refrenare atq̄ꝫ ſi
bi ſubiectum facere. Patet ergo
euidenter ꝙ peccatum eſt vie ce
leſtis aberratiuum.

¶ Quinto hoc idem propoſitum
ꝓbatur exemplo primi parentis
qui poſtq̄ꝫ preuaricatus eſt pre-
ceptum dn̄i ſtatim exul factꝰ eſt
paradiſi terreſtris qui erat via
perueniendi ad celeſtem paradi
ſum: atq̄ꝫ proiectus eſt in hāc val
lem miſerie. Patet ergo intentū
P ¶ Vltimo principaliter pec-
catum eſt indignationis diuine
prouocatiuum. Hoc autē decla-
ratur per vltimam lr̄am ſepe di
cti verbi. Peccauit que eſt. J.
Jſtud autem probatur quintu-
pliciter: vcꝫ.
Auctoritate.
Ratione.
Figura.
Similitudine.
Exemplo.
¶ Primo quidē auctoritate. Eze

chiel. ix. Vbi ꝓpheta Ezechi. loq̄
tur dicēs. Dixit dn̄s ad me. Iniq̄
tas domꝰ iſrael ꝛ Juda magna ē
nimis valde ꝛ repleta eſt terra ſā
guinibus. i. peccatis ꝛ ciuitas re
pleta eſt auerſione. Jdcirco non
parcet oculus meꝰ neq̄ꝫ miſere-
bor. Viā eorū ſup caput eorū red
dam. Itē Deut. xxviij. ante oſtē-
ditur q̄ꝫ mirabiliter pctm̄ ſit diui
ne indignatiōis ꝓuocatiuū. Jbi
enim multipliciter minatur dn̄s
tranſgreſſoribꝰ ſuorū mandatorū
vtpote dicēdo. Si nolueris audi
re vocē dn̄i dei tui: vt cuſtodias
et facias oīa mandata eiꝰ veniēt
ſuper te oēs maledictiones. Jſte
maledictus erit in ciuitate ma-
ledictus in agro. Maledictū hor
reū tuum: et maledicte reliquie
tue. Maledictꝰ fructꝰ vētris tui.
et fructꝰ terre tue. Adiunget ti-
bi deus peſtilentiā donec conſu-
mat te de terra. Percutiet te dn̄s
egeſtate: febri ꝛ frigore: ardore: ꝛ
eſtu: et aere corrupto donec pere
as. Sit celū q̄d ſupra te eſt eneū
et terra quā calcas ferrea. Tra-
dat te dn̄s corruentē ante hoſtes
tuos. Domū edifices. ꝛ non ha-
bites in ea: plantas vineā ꝛ non
vindemies eam. Multe deniq̄ꝫ
alie maledictiones ibidem habē
tur: quas ꝯminat̄ dn̄s tranſgreſſo
ribus mandatoꝝ ſuorū. Ex qui-
bus oībus ptꝫ ꝙ pctm̄ eſt diuine
indignationis prouocatiuum.
¶ Secundo probatur idem tali
ratione: deus eſt iuſtus: ergo illi
diſplicet om̄e peccatū: ergo pec-
catorum multiplicatio eſt prouo
catiua indignationis diuine iuſti
cie. In cuius rei ſignum legitur
Geñ. vi. ꝙ deꝰ vidēs multitudinē
pctōrū q̄ fiebant ſup terrā dixit
penitet me feciſſe hoīem. ideo de
penitētia diſtinctione tertia ſunt
plures: dicitur ꝙ deus inimicus
eſt omni crimīnoſo. igitur.
¶ Tertio idē ꝓbat̄ p̄ figurā. Le
gitur eñ Matth. xxi. et ſīr. Jo.
ij. ꝙ cum chriſtus introiiſſet tem
plum: ꝛ ibidem inueniſſet vendē
tes ꝛ emētes oues ꝛ boues: ꝛ co-
lumbas atq̄ꝫ nummularios ſedē
tes: facto quaſi flagello de funi-
culis om̄s eiecit de templo. Ad
propoſitū: oīa predicta que qua-
ſi cū ira ꝛ furore eiecit chriſtꝰ de
templo. deſignant pctā intra tē-
plū conſcie habitātia: q̄ valde ꝓ
uocāt dei irā aduerſus hoīem.
Q ¶ Quarto ꝓbatur idē inten
tum p̄ ſīitudinē. Dicūt eī natu
rales ꝙ inter apes ſolus rex ca-
ret aculeo ad pungendū. Nihilo
minꝰ cum ab aliquo infeſtatur ꝛ
ad vindictam ꝓuocatur tunc ce-
tere apes inſurgūt aduerſꝰ ꝓuo
cantem et vindictam faciūt cum
ſuis aculeis de eodem. Sic in ꝓ
poſito deus nr̄ totus benignus ē
ꝛ miſericors. Nihilominꝰ hoībꝰ
peccantibus ꝓuocat ad indigna
tionē ꝛ vindictam q̄ꝫ cōiter exer
cet medio creaturarū ſuarum di
cēte ſcriptura Sap. v. Armabit
creaturā ad vltionē inimicorum
ſuorū Vñ refert Vicētius belua
ceñ. in ſpeculo hiſtoriali ꝙ circa
annos dn̄i mille ducētos in gallia
volitabant p̄ aera quedā muſce
groſſe deuaſtantes vniuerſa ter
re naſcentia. Propter ꝙ ſubſecu-
ta ē ſterilitas magna per vniuer
ſam galliā. Cūq̄ꝫ nōnulli manibꝰ

contrectaſſent nõnullas muſcarũ
dictarũ inuenerunt in ala earum
dextra ſcriptũ ira i ſiniſtra xp̄o di
Et q̄re mirabili liq̄bat apte q̄m
ad vlciſcēdā irā dei miſſũ fuerat
p̄dictum muſcarũ genus p̄pter
pctā pp̄li galicani q̄ p̄hdolor i p
ſperis nimiũ p̄cliui⁹ eſt ad pctā.
Huic q̄ſi ſile r̄fert dñs Anto. flo
rētin⁹. in. ij. p̄te chronice ſue. ti. x.
c. xiiij. de attila rege hũnoꝝ q̄ pa
gan⁹ erat. Hic ḡ tyrānus p̄ceps
intrans gallias ⁊ cũcta deuaſtās
trecas venit. Ubi tũc põtificij fũ
gebatur officio btũs Lup⁹. Qui
pontificali habitu inſignit⁹ cum
ſuo clero obuio venit dicto attile
interrogās eũ ⁊ dicēs. Tu q̄s es
q̄ terrā diſſipas. Ad quā ille. Ego
ſũ attila flagellũ dei. Ecce ḡ q̄mõ
deus dominus armat creaturas
ſuas in vltionem inimicoꝝ ſuo
rum peccatorum indignationem
ſuam aduerſus ſemetipſos ſuis
exigentibus delictis p̄uocantiũ
K ¶ Quinto probatur id quod
prius tali exemplo. Legitur eniꝫ
in ſpeculo exemplorum ꝙ fuit q̄-
daꝫ grauis pctõr qui ad extrema
perueniens nõ potuit a quocũqꝫ
mortalium ad penitentiā induci
Cui ex immenſa ⁊ ſup abundan
ti mia xp̄s apparuit cum expreſ-
ſiõe vulnerum corporis ſui vt ſic
eum facili⁹ ad penitentiam ⁊ in
dulgentiam petendam prouoca-
ret. Ille autem obſtinato ⁊ perti
naci animo tot ⁊ tāta xp̄i benefi
cia ſpreuit. Quod perpendens
piiſſimus Jeſus et ex tali ingra-
titudine ad indignationem p̄uo
catus manum appoſuit p̄prio la
teri et ex inde extractum ſangui
nem precioſum ipſum in faciem
moriētis proiecit dicens. Sit iſte
ſanguis in teſtimoniũ tue iuſtiſſi
me damnationis eo q̄ ſic obſtina-
to aĩo me ad indignationem pro
uocaueris. Quo dicto viſio diſpa
ruit. Ex tunc autem a circunſtan
tibus non potuit dictus ſanguis
a facie morientis abſtergi quouſ-
qꝫ infelicem aĩam iter man⁹ mil
le demonum reddidit. Patet er
go manifeſte quomõ peccatũ eſt
indignationis diuine prouocati-
uum. Summarie etiam patent
ſeptem mala que operat̄ i nobis
mortale peccatum: q̄ deſignāter
per ſeptem litteras huius verbi
peccaui. Et ſic patet de primo ca
pitulo huius ſecundi tractatus.

¶ Capitulum ſcdm̄ de pecca-
tis de quibus in generali
confitendum eſt.

Confiteor tibi dñe pr̄
celi ⁊ terre. q̄r pecca
ui nimis. Mat. xi.
¶ Poſtq̄ꝫ in p̄ceden-
ti capi. oſtenſum eſt
q̄ mala operat̄ pctm̄ mortale i ho
mine p̄pt̄ qđ merito de eo ꝯfitē-
dũ ē ⁊ penitēdũ ꝯſeq̄nt̄ in hoc ſe
cũdo capitulo tractādũ ē. đ pctis
de q̄b⁹ in gn̄ali ꝯfitēdũ ē. Hec aũt
ſummarie ſunt quattuor tria qui
dem commiſſionis quartũ vero
omiſſionis. Nam omnia pecca-
ta muñdi comprehenduntur ſub
altero preditorum quattuor ſe-
cũdum ꝙ figuratiue dicitur Da
niel. vij. ꝙ quattuor venti pugna
bant in mari. Et ſtatim poſt ſub
ditur ꝙ erant quattuor capita in
beſtia. i. in diabolo ten tante de q̄
tuor predictis. Uel in beſtia. i. in

homine beſtialiter viuente. Ad
idem etiam propoſitum facit illđ
zacha. i. Uidi et ecce quattuor cor
nua. Item ibidem. Oſtendit mihi
dñs quattuor fabros. Et q̄ aliquod
iſtorũ faciunt: ſibiipſis inimicant̄
iuxta illud Tho. xij. Qui faciunt
pctm̄ et iniquitatē hoſtes ſunt aĩe
ſue. Peccata aũt cõmiſſionis: aut
ſunt pctā cordis aut oris aut ope-
ris ſecundum ꝙ habetur de peni.
diſt. i. quem penitet. Et iſte eſt fu-
niculus triplex qui de difficili rũ
pitur. Eccles. iiij. Quo quidem fu
niculo conſtringuntur ⁊ alligant̄
miſeri pctõres dicente ſcriptura.
Prouerb. v. Funibus peccatorum
ſuorũ q̄ſqꝫ conſtringet̄. Et in pſal.
Funes pctõꝝ circumplexi ſũt me
De his ergo tribus generib⁹ pec
catorum commiſſionis primo diffe
rendum eſt. Poſtremo autem de
peccato omiſſionis. Et iterum in-
ter predicta peccata commiſſiõis
in primis loquendum eſt de pec-
cato cordis de quo in primo loco
ſe accuſat veruis penitēs clamās
ad dominũ ex dicēs. Cõfiteor deo
⁊ btē marie ⁊c. vſqꝫ ibi. Quia pec
caui nimis.

¶ Cap. iij. de pctõ cogitationis.

Confiteor tibi dñe pa
ter celi et terre: quia
peccaui nimis cogi-
tatione. Matthei. xi.
¶ Primuꝫ igitur pec
catum commiſſionis de quo confi
tenduꝫ eſt. dicitur pctm̄ cogitatio
nis. Ad cuius euidentiam premit
tendum ꝙ cogitationes humane
ſunt in triplici differentia: vtpote
Quedam virtuales.
Quedam veniales.
Quedam mortales.
A ¶ Primo igit̄ inter humanas
cogitationes quedam ſunt virtuo
ſe et laudabiles vt ſunt ille q̄ ver
ſantur circa bonum: ⁊ que tendũt
ad debitum finem. Et de talibus
bonis cogitationibus tria breui-
ter tangam.
C ¶ Primum eſt quod principa-
liter ſunt a deo quia vt dicit apo.
ij. Corin. iij. Non ſumus ſufficien-
tes cogitare aliquid a nobis inter
li. a quid boni q̄ſi ex nobis id eſt
qđ fit ex parte noſtra: vt dicit ea-
dem gloſ. Sed ſufficientia noſtra
ex deo eſt. Ex quo patꝫ ꝙ ad bñ co
gitandum non ſufficit liberum ar
bitrium niſi aſſit diuina motio: q̄
communiter vocatur a theologis
ſpeciale dei auxilium. Et breuiter
vt dicitur Jaco. i. Omne datuꝫ op
timum et omne donum perfectuꝫ:
de ſurſum eſt deſcendens a parte
luminum quaſi ſupple radius ſo-
lis a ſole.
¶ Secundum eſt ꝙ ſunt prima ſe
minaria virtutum eſt bonorũ ope
rum. Nam ſicut in arbore germē
precedit florem et flos fructũ: ita
et in anima primo procedit cogi-
tatio bona. Deinde ſequitur flos
bone volitionis et tertio fructus
ſancte operationis dummodo hõ
non preſtet impedimētuꝫ. Et hoc
eſt quod ait Auguſtinus homelia
xvj. Non põt inquit fieri vt habe
at mala facta qui hꝫ cogitatiões
bonas. Facta enim de cogitatiõe
procedũt. Nec quiſq̄ꝫ poteſt aliq̄đ
facere aut ad aliquid faciendum
membra mouere niſi primo pro-
ceſſerit iuſſio cogitationis. Et ad
hoc perſuadendum dat tale ex-

emplum dicens. Quomodo inde
de interiori palatio quicquid iuſ=
ferit imperator per romanum im
perium emanat: ⁊ quicquid vide
tis agi per prouincias in quas oſ̄di
tur cōctus motus ſit ad vnam iuſſio
nem imperatoris intus ſedentis.
Nam ille ſolum mouet labia cum
loquitur et mouetur omnis prouin
cia cū fit qḋ loquitur. Sic ⁊ ī vno
quoqꝫ nr̄m intus eſt imperator in
corde qui ſi bonus bona iubet. bo
na fiunt. Si vero malus mala iu=
bet mala fiunt. Cum ergo ibi ſe=
det Chriſtꝰ quid, poteſt iubere ni
ſi bona. Si vero diabolus ipſū poſ
ſidet quid q̃d pōt iubere niſi mala
In tuo autem arbitrio poſuit deꝰ
cui pares locum: deo an diabolo.
Cum parauerís: qui poſſidebit: ip
ſe imperabit. hec ille.

¶ Tertium tangendum de bonis
cogitationibus eſt ꝙ debent ver=
ſari ſemper circa licita iuſta hone
ſta vtilia. Vn̄ deuotus Bernardꝰ
in quodam ſermone qui intitulat
de primordijs medijs ⁊ nouiſſimis
dicit ſic. Cogita vn̄ veneris ⁊ eru
beſce vbi ſis et ingemiſce quo va
dis et cōtremiſce Specialr̄ autē
debent verſari cogitationes nr̄e
circa hec Primo quidem circa cō
miſſa peccata de illis conterendo.
Secundo circa eterna ſupplicia il
la precauendo. Tertio circa puri
tatem conſcientie de peccatis de=
bite confitendo. Et de iſtis tribus
vno tractu loquens ps̄. ait. cogi
taui dies antiquos. i. antiqua pec
cata ī quibus fui inueteratus per
longam continuationem in malo.
Ecce primum ſequitur. et annos
eternos id eſt eterna ſupplicia cor
reſpondentia momentaneis dele=
ctationibus peccatorum commiſ=
ſorum in mente habui: ſupple ad il
la precauendum. Prouerbiorum
xij. Cogitationes iuſtorum iudi=
cia ſupple que facturus eſt deꝰ de
peccatoribus in alio ſeculo Seq̄=
tur et meditatus ſum nocte cum
corde meo ſcilicꝫ diſcrete et ſapiē
ter: ⁊ exercebar. ſupple frequen=
ter ad ſanctam meditationem redi
ens: et ſcopebam ſpiritum meum
Ecce oris confeſſio. Nam ſcopere
ſpiritum ſuum eſt cum ſcopa lin=
gue eijcere immunditias peccato
rum in ſpiritu exiſtentium in ſa=
cramentali confeſſione.

¶ Quarto cogitationes noſtre de
bent verſari circa obſeruantiam
mandatorum dei. Pſal. Cogitaui
vias meas quoniam ſupple male
ſunt: Eſaie trigeſimo octauo. Re=
cogitabo tibi omnes annos meos
in amaritudine anime mee. Et iō
conuerti pedes meos. id eſt affe=
ctus et conatus in teſtimonia tua
et ſcilicet illa a modo obſeruaui.
Eccleſiaſtes. iij. Que precepit deꝰ
cogita illa ſemper. Quinto debēt
noſtre cogitationes verſari circa
dominicam paſſionem: vt illā de
uote contemplemur: atqꝫ illa in
delebiliter īfigamus in cordibus
noſtris. hebreorum. xij. Recogita
te eum qui talem ſuſtinuit a pecca
toribus aduerſus ſemetipſum cō
tradictionem: vt nō fatigemini. ⁊c.
Et nota ꝙ dicit recogitare id eſt
iterum atqꝫ iterum cogitare et ad
mentem reducite chriſti paſſionē
Tum quia nihil chriſtus acceptꝰ
Tum quia nihil diabolo edibilꝰ.
Tum quia nichil ad extinguendū

quamlibet malam tentationem ef
ficatius Sexto debent cogitatio=
nes noſtre verſari circa celeſtem
gloriam. conſiderādo ꝙ oculus nō
vidit nec auris audiuit: nec ī cor
hominis aſcendit que preparauit
deus diligentibus ſe. pſalm̄.
Quam dilecta tabernacula tua do
mine virtutum ⁊ ideo concupiſcit
⁊ deficit anima mea in atris domi
ni. Sapien. v. Cogitationes illorū
ſcilicet virorum ſpiritualium ⁊ cō
templatiuorum apud altiſſimum.
id eſt verſantur ⁊ eleuantur vſqꝫ
ad deum vel apud altiſſimum. id
eſt approbantur a deo Et ſic patet
de cogitationibꝰ virtuoſis ſanctꝭ
⁊ iuſtis.

¶ Secundo ſunt quedam co=
gitationes veniales. Et iſte ſunt
duplices ſecundum ꝙ cōtingit ho
minem venialiter peccare duplici
ter. Primo ratiōe obiecti ſiue ma
terie circa quam: que tantum pro
hibetur ſub pena peccati venialis
Secundo ratione imperfectionis.
actus. Nam ſecundum theologos
circa omnem materiam circa quā
contingit peccare mortaliter con
tingit etiam peccare venialiter tā
tum hoc propter imperfectionē
actus non plene deliberati ſicut
patet in primis motibus ad ille=
cebram: vel iram: gulam ſuperbiā
auaritiam inuidiam et huiuſmo=
di. Unde Gregor. circa malas co
gitatiōes que verſantur circa ma
teriam de ſe mortalem ponit tria
videlicꝫ ſuggeſtionem: delectatio
nem conſenſum. Deinde dicit ꝙ
ſuggeſtio peccati ſeu male cogita
tionis fit per diabolum delectatio
per carnem: conſenſus per ſpiritū
id eſt rationem hoc autem exem
plificat per ſerpentem qui primo
culpam mulieri ſuggeſſit.
Deinde Eua. id eſt caro velut ſen
ſualitas delectata eſt. Poſtremo.
Adam velut ſpiritus cōſenſit. Cō
ſequenter dicit ꝙ cum malignus
ſpiritus ſuggerit in mente: ſi nulla
delectatio peccati ſequatur nullū
eſt ibi peccatum Cum vero caro
delectari inceperit: tunc peccatum
iam naſci incipit. Si autem ex de
liberatione conſentit tunc pecca=
tum cognoſcitur perfici ſcilicet in
animo. Sepe tamen inquit fit: vt
quod malignus ſpiritus ſuggerit
in cogitatione: caro trahat in dele
ctationem non tamen animus. id
eſt ratio eidem delectationi cōſen
tiat. hec Gregorius in epiſtola ad
Auguſtinum anglorum epiſcopum
et ſimiliter recitatur in decretis
diſtinctione. vj. teſtamentum. in pa
lea que incipit. Sed penſandum.

¶ Sed pro ampliori declaratio=
ne huius materie notandum ꝙ hu
iuſmodi cogitationes veniales.
Difficulter vitantur.
Faciliter delentur.
Periculoſe negliguntur.

¶ Primo igitur huiuſmodi co=
gitationes veniales difficulter
vitantur ſe habent enim admo=
dum muſcarum equos boues: et
aſinos in eſtate infeſtantium: a
quibus omnino ſe protegere non
valent. Quinimmo cum fugan=
tur a parte dextera: mox ſe confe
runt ad ſiniſtram.
Vel ſi ſint a parte anteriori:

tunc illico declinauit ad partē po
ſteriorem. Sic in propoſito. Pro
pterea dicunt theologi ꝙ et ſi ho
mo cum dei adiutorio poſſit vita
re ſingula peccata venialia nō tñ
oia collectiue. Et hu9 opinionis ē
beat9 Tho. ij. ij. qſt. xix. arti. viij.
vbi expreſſe dicit ꝙ in ſtatu natu=
re corrupte ꝗuis homo poſſit ab=
ſtinere ab oi pctō mortali quod i
ratione conſiſtit non tñ ab oi pctō
veniali, ꝛ hoc propter corruptionē
inferioris apetitus ſenſualitatis
cuius motus ſingulos quidē re=
primere pt. et ex hoc habent ratio
nem peccati et volūtarij: nō autē
oēs quia dum vni reſiſtere nititur
fortaſſe ali9 inſurgit. Inſup qz rō
nō poteſt ſemper eſſe peruigil ad
huiuſmodi motus vitandos. Hec
ille. Da exemplū de agricola q̄ cū
abigit aues comedentes granum
ab vna parte agri ſui ſtatim voli=
tant ad aliam partem. Da etiam
exemplū de paruis atomis qui ap
parent in radijs ſolaribus in hūc
modum ꝙ aliqui videntur exire do
mum alij autem ſubintrare.
Da etiam exemplum de muſcu=
lis q̄ adueſperaſcente ſole tpē eſti=
uo ſic inter ſe cōmiſcēt ꝙ aliq̄ ſur=
ſum ferunt alie aūt deorſum voli=
tant. Nota etiā de illo a quo eie=
ctus ē vn9 demō et mox i eo intra
uit legio. Applicatio eſt facilis.

¶ Secūdo cogitationes veniales
faciliter delentur dummodo cito
reprimantur. Et ad hoc permaxi=
me valet deuota dominice paſſio=
nis recordatio. Pſalmiſta.
Beatus qui tenebit. ſupple mo=
tus et cogitationes carnales ne
notabiliter inſurgant contra re=
ctam rationem: et allidet paruu=
los ſuos: idem qui prius: ad petrā
per recordationem durīſſime paſ=
ſionis Chriſti. Petra ei erat Chri
ſtus. j. Corin. x. Nam nullū eſt effi
cacius remediū ad hmōi venialia
delēda ꝗ̄ iſtud. Vñ Au. in ſuo ma
nuali. c. xxij. Cum inquit me pul=
ſat aliqua turpis cogitatio: recur
ro ad vulnera chriſti. Cum me p̄=
mit caro mea: recordatione vulne
rū dñi mei reſurgo. cum diabolus
parat mihi inſidias: fugio ad vulne
ra mie domini mei: ꝛ recedit a me
Si ardor libidinis moueat mem
bra mea. recordatione vulnerum
domini mei Jeſu extinguitur. Et
breuiter poſt pauca ibidem ita cō
cludit dicens. Nullū tam potens ē
et tam efficax contra ardorē libi=
dinis medicamentū ꝗ̄ mors redē
ptoris mei. Patet ergo facile reme
dium contra malas cogitationes
et preſertim ſi fuerit carnales Va
let etiā contra eaſdem corporalis
afflictio ſiue per abſtinentias: ſiue
per vigilias ſiue per diſciplinas.
Unde refert beatus Gregorius i
ſuo dialogo. libro. ij. de beato Be=
dicto ꝙ cum temptaretur de illece=
bra: tunc proiecit ſe intra vrticas
et vepres: Et per talem modum:
id eſt per vulnera carnis excuſſit
a ſe vulnus mentis.
¶ Tertio veniales cogitationes
periculoſe negliguntur: quia per
morem non quidem temporis: ſz
conſenſus interioris veri vel in=
terpretatiui virtualis vel implī=
citi efficiuntur mortales. Et nota
ꝙ eſt hic queſtio de cogitationib9
que feruntur circa materias mor=

taliter malā. Nā talis conſenſus
vt poté in delectationem carnis ē
mortalis: etiam ſecluſo conſenſu i
opus exterius. Pro quo notandū
ſcdm. b. Tho. ſ. ij. q. xiiij. arti. viij.
ꝙ aliquis cogitans de fornicatio
ne poteſt delectari de duob9 Pri=
mo de ipſa cogitatione in ſe.
Secundo de ipſa fornicatione co=
gitata. Et idem iudicium eſt de fur
to de homicidio de ſuperbia ꝛ ſic
de alijs. Cum ergo ipſa cogitatio
de fornicatione ſcdm ſe nō ſit mor
talis quinimo aliqñ eſt tñ venia
lis ꝛ aliqñ meritoria ſicut pꝫ de il
lo q̄ de ea cogitat cā p̄dicationis
vel diſputationis ꝯñs eſt ꝙ dele=
ctari de hmōi cogitatione ſcdꝫ ſe
nō eſt malū. Sequit̄ inſuper ex p̄=
dictis ꝙ ꝯſenſus in talem delecta
tionem non eſt mortalis ex ſe neqꝫ
venialis. Ipſa aūt ē fornicatio ſe=
cundum ſe eſt mortalis. Ex quo ſe
q̄tur ꝙ delectari de ea eſt morta=
le pctm̄. Sequitur inſup ꝙ ꝯſenſ9
in delectationem de hmōi fornica
tione cogitata etiā non plus ponē
do eſt mortale pctm̄. Multū ḡ re=
fert ꝙ aliquis conſentiat i delecta
tionē de fornicatiōe cogitata ꝛ in
delectationem ipſius cogitatiōis.
Scdꝫ ei ſcdm ſe non eſt peccatū.
Primū aūt ſemper mortale ē. Ita
eñ dicit Augu. lib. xij. de trinita=
te. Si inquit conſenſus illecebris
voluptatis ſola cogitatione dele
ctationis contentus eſt: peccatum
mortale eſt. Et iterum tot9 homo
dānabitur pro hmōi que ſine vo=
lūtate aīm talib9 oblectādi: volun
tate operandi ſed tamen cum ſo=
lius cogitationis ſentiunt̄ eſſe pec
cata niſi per grām xp̄i remittant̄
Modo conſtat ꝙ nullus dānat̄
niſi pro mortali. Igitur ꝛc. Itē ad
idem facit dictū Greg. ꝛ recitatur
de peni diſt. iij. Inter hec vbi ait.
Plerumqꝫ puerſuꝫ quod concipit
animus intra ſemetipm: etiam p
deſideriū voluit. Et nimirū men
tem neqꝫ immūda cogitatio ma
culat cū pulſat: ſed cum hanc ſibi
p delectationem ſubiugat. Macu
la aūt ꝓprie non cōtrahit̄ niſi per
mortalem culpam. Igitur ꝛc.
¶ Patet ergo ex p̄dictis ꝗ̄ pe
riculoſum ſit negligere cito repri
mere immundas cogitationes, q̄
de facili poſſūt fieri mortales.
Iſtō aūt poſſum9 perſuadere. mlt
tiplici exemplo. Primum eſt quod
pōit Au. li. ad frēs i heremo. ſer.
lxxvj. qui intitulat̄ de cogitationi
bus puerſis vbi ſic ait. Sicut ve=
ſtimentū cādidū ſi fuerit ſanguie
aſperſuꝫ ſi mox fuerit lotū mox cā
dorem ſuū recipit: ſi autē incorpo=
rit macula vix lauatur: ſic ꝛ mens
humana ſi inſurgentem cogitatio
nem mox deleuerit poterit ſuum
retinere nitorē. Si aūt diuti9 reſi
dere pmiſerit vix cū magno labore
purgabit̄ hec ille ſecundū exēplū
eſt de columbis priuatis ꝛ volitā=
tib9 ſuper menſam qui niſi cito fu
gant̄ ſtatim fedabunt menſaꝫ ſter
coribus ſuis. Tertiū exemplū eſt
de latrunculo q̄ ſecreti9 p feneſtrā
domū intrat. deinde magnis latro
nibus oſtium aperit. Sic et minu
te cogitatiōes apiunt viā cogita=
tiōib9 grauib9 ꝛ mortalib9 Et iō
niſi cito reijciant̄ graues ſubſequē
tur q̄ auferent a nobis theſaurum
grārū virtutum ac meritorū omniū
Quartū exemplū eſt de carbone

ignito. De quo dicit Auguſtinus
dñica. xxv. poſt trinitatem. ſer. ij.
q͛ ſicut ille qui carbonem ignitū
apphendit ſi ipſū cito piecerit: ni
hil ei nocebit ſi vero diutius ipm
tenere voluerit ſine vulnere ipm
iactare non poterit ita et ille qui
ad concupiſcendū oculos defixe
rit: ꝛ libidinis malum in corde ſu
ſcipiēs moras i ſuis cogitationib9
habere permiſerit excutere eas a
ſe ſine anime occiſione vel plaga
non poterit. Propterea bene dice
bat ad dñm regius propheta cū
aiebat Auerte oculos meos ne vi
deant vanitatem hec ille. Quin-
tū exēplū eſt de guſtatione vini.
Sicut ei contigit hoīe pfecte ine
briari ex frequenti guſtatione vi
ni ſiue pluri ita etiam ſepe hoīes
mortaliter peccant ex frequenti
guſtatione imūdarū ꝛ inordiata
rū cogitationū iuxta illud. Ro. i.
Euanuerunt in cogitationib9 ſuis
Sextū exemplum eſt de hirundi-
nibus que ſi pmittāt domū vel ca
minū libere igredi ibi nidificabūt
ꝛ demū ſtercora ſua deorſum imi
tētes oclos aſpicientiū ꝛ int9 exi-
ſtentiū de facili excecabūt ꝛ lumie
priuabūt Et de hoc hiſtoriā habe
mus de ſctiſſimo Thobia ſeniore
eiuſdē. ij. Sic in propoſito cogita
tiōes turpes nidificātes p delecta
tionem intra domū conſcientie ip
ſam deturpant et hoīes ſpūalr ex-
cecant. Sūt ergo iſte aues ſtatim
abigende de domo ꝯſciētie exem-
plo Abrahe. Gen. xv. ne de ſacrifi
cio cordis dicatur illud. Luc. viij.
Volucres celi comederūt illd. Et
ne ſilr nobis merito improperet
illud Hiere. iiij. Uſq̄ q̄ morabunt

in te cogitatiōes noxie. Un̄ ꝛ Hie
ro. ad euſtochiū virginē. Nolo q͛
ſinas cogitationes tuas creſcere.
Dū paruus ē hoſtis: interfice illum.
Moratur9 i deſerto catulū leonis
ſtatim interficiat qr cū fact9 fuerit
leo ipſum vlteri9 interficere nō po
terit. Fatuus eſt ḡ q̄ dt ſe moroſis
cogitationib9 nō poſſe reſiſtere et
ſperat ſe pctā ꝯſummata vincere.
ſicut ꝯfitens ſe debilē ad inuaden
dū catellū expectat vſq̄ dū fuerit
leo fortis. Hec ille. Pꝫ ḡ q͛ cogita
tiones veniales piculoſe negligū
tur. Quinimo ſtatim ſunt abijcien
de ne peius ſequatur.
F ¶ Tertio principalr ſunt q̄dā
cogitationes mortales: de quibus
videnda ſunt tria: videlicet.
A quo originantur
Quid operantur
Quomodo vitantur.
¶ Primo igitur ꝛc. Ad hoc reſpon
detur q͛ originantur. a tribus.
¶ Primo quidem a diabolo. Hoc
aūt pꝫ ſic. Naꝫ cū pmo hō eſſet in
ſtatu innocētie cōſtitut9 ſeu cōdit9
nec ſciret q̄d d̄ malo eſſet: haberet
quoq̄ cogitationes bonas: iuſtas
et ſanctas venit diabol9 ad mulie
rē in ſpecie ſerpentis cui ſuaſit co
gitare de gula et de comeſtione
fructus ligni vetiti contra dei pro
hibitionē. At illa velut fatua ſta-
tim cōſenſit. Ecce quō mala cogi
tatio Eue originē habuit a diabo
lo in ſpecie ſerpētis. Silr de iuda
legit. Joā. xiij. q͛ immiſit in cor eius
diabolus. ſ. pſuadēdo ꝛ nō directe
cauſam deo: vt traderet chriſtum
¶ Scd̄o cogitationes male aliq̄n
originantur occaſionaliter a ſen-
ſualitate ſiue a carnali concupiſcē

tia. Un̄ glo. interli. ſup illo verbo
Gen. iij. Terra ſupple corpis tui
vl ſēſualitatis: ſpinas et tribulos
germinabit tibi: exponit de ſpinis
vitiorū. Que quidem ſpine ꝛ tri-
buli intantum multiplicantur ꝛ pū
gunt aīaꝫ: vt vix ſancti dei amici
poſſint cito ſe de illis defendere
more quorū q̄ in eſtate mordent a
muſcis nunc ex vna parte: ſtatim
ex alia. Propter qd̄ beatus Anto.
quaſi attediatus ex tanta impor-
tunitate hmōi malaꝝ cogitationū
ſemel voce magna clamās i celum
dixit. Dñe volo ſalu9 fieri ſꝫ nō p-
mittunt me cogitationes mee.
¶ Tertio aliq̄n originant ab hu
mano corde dicente xp̄o Matthe.
xv. De corde exeūt cogitationes
male q̄ coinq̄nant hominē Ut eciā
dt Au. li. de diffinitionibus ortho
doxe fidei. c. xlv. nō oēs cogitatio
nes nr̄e male ſp diaboli inſtinctu
excitant̄ ſed aliq̄tiens ex nr̄i arbi-
triј motu emergūt. Ex q̄ pꝫ quod
vbi null9 eſſet diabol9 adhuc nihi
lominus poſſum9 habere vitioſas
cogitationes. Pꝫ ergo a quo ori
ginant̄ male cogitationes.
G ¶ Secundo videdū eſt q̄d ope
rant̄ hmōi male cogitationes. Et
pfecto operant̄ multa mala q̄ lon
gum eſſet enarrare. Sꝫ de multis
hic pauca inſerem9. Nam
A deo ſeparant
Diabolo hoſpitium preparant
Cor horribiliter fedant
Item cor affligunt
Deuotionem extingunt
Angelum cuſtodem offendunt.
¶ Primo igitur male ꝛ turpes co
gitationes vtpote quē mortales
ſunt a deo ſeparant. Sap. i. Per-

uerſe cogitationes ſeparant a deo
cuius rōnē aſſignat apoſt. ij. cor.
vi. vbi ait. Que ſocietas lucis ad
tenebras aut q̄ cōtentio xp̄i ad be
lial. Queadmodū ergo cogitatio
nes bonē vniunt nos deo: ita per
oppoſitū cogitatiōes male ſeparāt
nos ab eo. Et notā q͛ ſapiens dicit
Peruerſe cogitationes. i. penitus
auerſe: quales ſunt cogitatiōes ſu
perborū: auarorū luxurioſorum in
uidorū: iracundorū et hmōi. Eſa.
lix. iniquitates vr̄e diuiſerunt in-
ter vos ꝛ deū vr̄m: vt pctā vr̄a ab
ſconderūt faciem ei9 a vobis. Ut
eciā dicit Grego. in moral. lib. xxi.
cap. iij. Qui cordis mundiciā nō
appetit q̄d aliud q̄ꝫ a ſe eiuſdē mū
dicie autorem repellit.
¶ Secūdo male cogitationes dia
bolo hoſpitiū preparant. Dicunt
eni illō Job. xxi. Recede a nobis
ſciam viarum tuarum nolumus
i. ad pcepta tua attēdere nolum9
Diabolo aūt dicūt. Tu bn̄ veneris
nobiſcū: ꝛ gaudemus de aduentu
tuo ad nos. Ecce quō male cogita
tiōes quaſi in deſpectū dei diabo-
lū aduocāt: atq̄ ſibi hoſpitiū i cor
de humano pparāt tale quale exi
git ſua turpitudo. Cū tn̄ hoc phi
beat apoſt. ad Ephe. iiij. dicēs. No
lite locū dare diabolo ſcꝫ per ma-
las cogitatiōes. quid dici poſſet d̄
muliere q̄ eiiceret ppriū virū pro
bū et honeſtū de lecto ſuo ꝛ eo p-
ſente introduceret lenonē ſuū peſ-
ſimū et turpiſſimū. Nōne talis mu
lier ſe oſtēderet valde culpabilem.
Et certe quodammodo ſic agi-
mus quotiens per malas cogita
tiones deum offendimus. Nota
exemplū quod Joannes Caſſia.

nus in ſuis collationibus ponit vi
delicet de illo ſancto patre qui vi
dit diabolum ad ianuam cuiuſdaꝫ
iuuenis ad heremum conuerſi: q̄
q̄nq̈ʒ pedem intromittebat ⁊ de-
nuo retrahebat aliq̄n ideꝫ faciebat
de capite aliquando de toto cor-
pore tandem autem totaliter inde
receſſit. Super quo admiratus ſe
nex cum intraſſet ad iuuenem in
terrogauit euꝫ q̄d ante eius aduē
tum egiſſet. Cumq̈ʒ ille reſpondiſ
ſet ſe mirabiliter tentatum et infe
ſtatum fuiſſe ab immundis cogi-
tationibus tādē cū dei gratia eas
ſuperaſſe tunc primo cepit intelli
gere ſenex viſionem quā viderat
Ecce quō male cogitationes dia-
bolo hoſpitiuꝫ preparant cum ſen
titur. Secus autē eis vbi reſiſtit̄
¶ Tertio male cogitationes cor-
humanum horribiliter fedant ma
culant atq̈ʒ coinquinant. Se enim
habent ad modum quarūdā mu-
ſcarū groſſarū viridiū que in eſta
te ſolet volitare ad macellū ⁊ vbi
cunq̈ʒ ſentiunt carnes recentes a-
dent. que ſi permittantur de pro
pe accedere: ita cum ſtercorādo ex
ſe producunt vermes carnes cor
rumpantes ⁊ inficientes. Sic in ꝓ
poſito de malis cogitationibus in
ordine ad cor humanum. In cuiꝰ
figuram legitur Exo. viij. ꝙ venit
muſca grauiſſima in domo phara
onis. Et nota ꝙ ibi ponitur ſingu-
laris numerus ꝓ plurali. Vn̄ ibi
dē ſequitur. Corrupta eſt ōīs ter-
ra ab huiōi muſcis. De q̄bꝰ etiam
in ps. Venit cynomia et cinifhes
in omnibus finibus eorū. Cynomia
enī ⁊ cinifhes ſunt gn̄a muſcaruꝫ
immūdarū ⁊ iō recte figurant im-
mundas cogitationes que ingre-
dientes domum pharaonis. i. cor
hois ipm̄ fedant ⁊ immundū red-
dunt. Propter quod Dauid poſt
immundā cogitationē quā habue
rat de Berſabee. clamabat ad dn̄ꝫ
dicens. Cor mundū crea in me de
us: quemadmodum ergo hi q̄ ven
dunt carnes in macello. cuꝫ ramu
ſculis aut alijs inſtrumentis toto
ſtudio laborant eijcere immundas
muſcas ne tangant carnes ſuas:
ita et nos diligentiꝰ m̄lto debemꝰ
laborare ne muſce malarum cogi
tationum ne accedant ad cor nr̄m
per conſenſū illud polluentes. Ad
quod etiā faciendum multuꝫ vel-
let conſideratio nobilitatis eiuſ-
dem cordis que talis eſt ⁊ tāta
vt illud ſoluꝫ requirat a nobis do
minꝰ dicēs illud prouer. xxiij. Pre
be fili mi. cor tuuꝫ mihi. Dato er
go ꝙ in malis cogitationibꝰ nul-
lum ineſſet pctm̄ nec pp eas debe
ret homo puniri nihilominus ad
huc precauende eſſent eo ꝙ ipſum
cor tā nobiliſſimum deturpant.
¶ Quarto male cogitationes cor
affligunt. Job. xvij. cogitationes
mee diſſipate ſunt. i. in diuerſas
partes ſparſe torquentes cor meū
¶ Hoc enī verbum merito dicere
poſſunt multa gn̄a peccatorum.
¶ Primo quideꝫ ſupbi ⁊ ambitio
ſi q̄ nō ceſſant cogitare quō magni
fiant et honorati cogitantes de
medijs perueniendi ad optatuꝫ fi
nem. et quia interdum conſidera
ut ꝙ ab alijs preueniūt iō torquēt
i cordibꝰ ſuis. Et d̄ hoc hiſtoria le
git heſter. vij. de Aman ſuperbiſ-
ſimo hoīe: q̄ cum vidiſſet ſe a rege
Aſſuero ꝯtēptum habitum ⁊ mar-

docheuꝫ iudeū glīa ⁊ honore ab
eodem rege ſublimatū vehemē-
ter obſtupuit ⁊ contriſtatus ē. Si
milia plerūq̈ʒ ꝯtingunt in ſecreto
ribus curiarū regū ac principum
¶ Secūdo idē verbū poſſunt di-
cere cupidi ⁊ auari quorū cogita
tiōes diſſipāt appetēdo terrena ⁊
tēporalia bona circa q̄ verſāt die
ac nocte. Eccl'. v. Saturitas diui
tis. i. abūdātis tpaliū non ſinit eū
dormire ſup. pre nimia ſollicitu-
dine. Ideo ſequitur. Diuitie con
ſeruate in malum dn̄i ſui. Pereūt
enim in afflictione peſſima. Ecce
quō cogitatiōes auarorū torquēt
corda eoꝝ Propt̄ q̄d ſaluator nr̄
Lu. viij. Cōparat diuitias tpales
ſpinis ſuffocantibꝰ bonū ſemē
¶ Tertio p̄dictū v̄bū merito di-
cere poſſūt luxurioſi ⁊ lubrici vi
ri qui nō ceſſant cogitare quomo
do poterūt implere ſua praua de
ſideria. Cumq̈ʒ viderint ſe d̄frau
datos a deſiderijs ſuis peſſimis
torquentur vehementer in cordi
bus ſuis ita vt quandoq̈ʒ incur-
rant grauē egritudinē. Et d̄ hoc
hiſtoria narrat̄ de filio cuiuſdaꝫ
prefecti. Romani q̄ videns ꝙ non
poſſet inducere pudiciſſimam a-
gnetam in pudicitiam lecto pro-
ſtratus eſt. Quem viſitantes me
dici iudicauerūt eum amore car
nali alicuiꝰ puelle egrotare. Pro
pter quod Boetius de conſolat.
lib. iij. pſa. vij. ait Triſtes eſſe vo
luptatum exitus q̄ſq̈ʒ q̄ſq̄s remi-
niſci libidinum ſuarum volet: in
telliget cui q̄dē dicto alludit ſcri
ptura ſacra ꝓuerb. v. dicens no-
uiſſima libidinis eſſe amara qua
ſi abſynthium. Patꝫ ergo quō q̄-
libet ſupbus auarus aut luxurio
ſus merito dicere pōt cū ſāctiſſimo
illo Job. Cogitatiōes mee diſſipa
te ſunt torquētes cor meū. Propt̄
ꝙ Au. lib. j. Cōfeſſi. ait. iuſſiſti do
mine et ita eſt vt pena ſibi ſit oīs
inordinatus animus.
¶ Quinto male cogitationes de
uotionem extingunt Eccleſia. x.
Muſce morientes perdunt ſua-
uitatem vnguenti. Ubi per muſ
cas importunas infeſtas volati-
les ⁊ vagas intelligunt̄ maleco-
gitationes q̄ ſunt hoibus impor
tune atq̈ʒ infeſte hincinde volitā
tes que tunc dicuntur mori cum
efficiuntur ꝑ ꝯſenſū mortales et
p̄ſertim q̄n feruntur circa materiā
mortaliter malam vt ſupra dictū
eſt. Huiōi ergo muſce perdunt et
deſtruunt ſuauitatē id eſt odoreꝫ
vnguēti. i. deuotiōis ⁊ dulcedinis
ſpūalis. Et hic eſt ꝙ hoies ſubie
cti tentationibꝰ carnalibꝰ aut mū
dialibꝰ nihil aut parū hn̄t de de
uotione nec ſīr guſtāt q̄ꝫ ſuauis
eſt dominꝰ. Et huiꝰ rōnē aſſignat
apo. j. Cor. ij. dicens ꝙ aīalis hō
non ſapit ea q̄ ſpūs dei ſunt. Vn̄
Greg. in Moral'. lib. xvj. c. xx. di
cit ſic. Sepe in ipſo orationis ſa-
crificio importune cogitationes
ſe ingerunt q̄ hoc rapere vel mu
culare valeant quod in nobis flē
tes deo immolamus. Unde in fi
gura huius legitur Gen. xv. q̄d
Abraham cum ad occaſū ſolis
ſacrificium offerret inſiſtentes
Aues pertulit quas ſtudioſe ab
egit ne oblatum ſacrificium ra-
perent. Sic nos cum in ara cor-
dis helocauſtum deo offerimus
ab immundis volucribus nos cu

ſtodiamus: ne maligni ſpūs: ⁊ ꝑuerſe cogitatiões rapiant quod mens nr̄a offerre ſe dn̄o vtiliter ſperat. Hec ille. Patet ergo qualiter male cogitationes deuotionem orationis extinguūt.

¶ Sexto male cogitatiões āgelū cuſtodē animarū offēdūt. Da exemplū de filia regis que cum ea ꝯſentiēte ſtupraret in pn̄ia cuſtodis a pr̄e ſuo rege ſibi deputati ⁊ reclamātis atq; dicētis eidē. O filia caue tibi a tanta neq̄tia. Ego enī eā ferre nō potero quo'nō minus eā referā patri tuo dn̄o meo regi. Applicatio ē facilis. Propter ea deuot⁹ Ber. ſer. xij. ſup. Pſal. Qui habitat exponēs illū paſſū āgelis ſuis de⁹ mādauit ⁊c. dē ſic Caute ambula vtpote cui aſſunt āgeli ſicut eis mādatū eſt a dn̄o in oībus vijs tuis. In quouis ꝗ diuerſorio in quis angulo āgelo tuo reuerentiā habe. Tu ne audeas illo pn̄te quod me vidente nō auderes. Item Augu. lib. ſoli. ca. xxvij. dicit ſic. Angeli ſancti ābulant nobiſcū in oībus vijs nr̄is intrāt ⁊ exeūt nobiſcū attente cōſiderantes q̄ pie q̄ honeſte in medio praue nationis ꝯuerſemur q̄toq; ſtudio q̄ramus regnum dei et iuſtitiā eius. Hec ille. Sed ꝓh dolor his non obſtantibus pauci admodum ſunt q̄ ſe immunes cuſtodire ſtudeant ab hmōi prauis cogitatiōibus. Propter qd̄ Chryſoſt. ſuper Math. homil. xliij. de hoc lamentabiliter conqueritur dicens. Filias v̄gines diligēter obſeruamus ne corrumpantur. Sicut in effectu patuit de Dioſcoro qui edificauit turrim pro cuſtodienda pudicitia filie ſue Barbare. ſequitur Aīam vero noſtram que oī hac vita p̄ſtātior eſt fornicari atq; deturpari mille ſpurciſſimis cogitatiōb⁹ ſinim⁹. Hec ille Pts q̄ q̄ta mala operātur in nobis cogitatiōes male ⁊ iō merito debem⁹ illas a nobis q̄tocius ꝓcul repellere. ¶ Tertio vidēdū eſt quō male cogitatiōes vitari poſſūt Ad qd̄ rn̄detur q̄ multa ſūt q̄ valde nos iuuant vt eas vitare poſſimus. Et hec ſunt.

Cōſideratio diuine pn̄tialitatis.
Timor diuini iudicij.
Clauſura ſenſus humani.
Exercitium boni operis.
Illata materia iniurioſitatis.

¶ Primo igitur poſſum⁹ ō facili evitare malas cogitatiōes ſi diligēter ꝯſideremus dei p̄ſētiā cui⁹ oculi lipidiores lynce penetrāt ſecreta cordiū noſtrorū. Eccleſiaſt. xxiij. Oculi dn̄i multo pl⁹ lucidiores ſunt ſolē circūſpicientes oēs vias hoīm: ⁊ ꝓfūdū abyſſi et hominum corda intuentes in abſconditas partes. Unde ⁊ de xp̄o Johā. ij. dicitur q̄ ipſe ſciebat quid eſſet in hoīe. Item in Pſalm. Dominus ſcit cogitationes hoīz q̄m vane ſunt. Unde ex ꝯſideratione diuine pn̄tialitatis cōcludit Boetius de conſola. lib. v. ꝓſa. vj. qd̄ debemus ſummopere vitare nedum oēm malam cogitationem verum etiam oē pctm̄ etiā occultum ita dicēs. Magna vobis eſt ſi diſſimulare non vultis neceſſitas indita ꝓbitatis. Cum omnia ante oculos agatis iudicis cuncta cernentis. Nota in vitis patrum de thayde famoſa peccatrice: q̄ a quodā ſctō pr̄e per hūc modū fuit ad pn̄iam tracta: ⁊ cōuerſa. Si em̄ tm̄ timem⁹ ab hominanda pctā ꝑpetrare in cōſpectu hoīm q̄to magis debemus timere peccare i conclaui cordium noſtrorū in conſpectu dei.

¶ Scd̄a ꝯſideratio diuini iudicij ⁊ timor illi⁹ valet ad refrenādū malas cogitationes maxime cū ſcriptū ſit Eccle. xij. Cuncta q̄ fiunt adducet de⁹ in iudiciū pro oīm errato. Nā tūc examinabuntur ꝯſciētie ſingulorū ⁊ cogitationes eorū iuxta illud. Sapien. i. In cogitationib⁹ impij interrogatio erit. O q̄ igitur cōfuſi erūt tūc illi qui tot ⁊ tāta praua ⁊ ipudica deſideria geſſerūt in cordib⁹ ſuis i pn̄ti: q̄ pro toto mūdo noluiſſent alijs eſſe manifeſta. At vero tūc nō ſolū hoīb⁹ bonis aut malis verūetiā angelis ac demonib⁹ vniuerſis inoteſcēt palam ⁊ publice ad ipſorū reproborū cōfuſionē et ꝑpetuā dānationē. Unde Augu. lib. ſuarū meditationū. c. x. Ecce inquit corā tot milibus populorū nudabuntur oēs iniq̄tates mee: tot agminib⁹ angelorū patebunt vniuerſa ſcelera mea nō ſolū actuū verūetiā cogitationū. Dn̄e mi non ſuppetit quid dicā nō occurrit qd̄ rn̄deam Hec ille. Similiter deuot⁹ Ber. li. ſuarū meditationū. c. ij. ſimilē ſententiā ponit dicēs. Veh mihi miſero pctōri cū venerit illa extremi iudicij dies et hora ⁊ apti fuerūt libri in quibus oēs actus mei ⁊ cogitatiões deo pn̄te recitabuntur. Tūc demiſſo capite ꝑ ꝯfuſiōe male ꝯſcie ſtabo trepidus ⁊ anxi⁹ vtpote cōmemorans cōmiſſa ſcelerū meorū. Et dū dicet de me. Ecce hō ⁊ opera ei⁹ heu q̄ntū tūc erubeſcā. Hec ille. Dicit etiā Greg. in moral. li. xxj. c. v. q̄ nec minutiſſime cogitationes: ac v̄ba tenuiſſima que apud nos vſu viluerūt dei iudicio idiſcuſſa remanebūt. Ecce q̄ntū timor diuini iudicij dz nos retrahere a cogitationib⁹ malis ceteriſq; pctīs. Si em̄ ꝑdicti viri ſcti ⁊ ſites timuerūt predictū dei iudiciū. Q̄to magis nos miſeri homines qui i multis offendim⁹ oēs

¶ Tertio clauſura ſenſus hūani ⁊ ſignanter oculorū multū ꝓdeſt ad refugiendū ⁊ vitandū malas cogitationes. Oculi em̄ ſunt valde veloces ad nocēdū aīabus noſtris: a deo q̄ in ſacra ſcriptura cōparantur predonib⁹. iuxta quod ſcriptū eſt Thren. iij. Ocul⁹ meus depredat⁹ eſt aīam meā. Hoc autē euidenter patuit in Eua de qua legitur Gen. iij. q̄ vidit lignū pulchrū in oculis: aſpectuq; delectabile: ⁊ q̄ bonū eſſet ad veſcendū: ſuper quo dicit Greg. q̄ eua lignū non contigiſſet niſi pri⁹ incaute ipſuz reſpexiſſet. Hoc etiam patuit in rege Dauid: q̄ cum vidiſſet Berſabee ex aduerſo ſe lauantem ſtatim exarſit in cōcupiſcentiā eius: ⁊ miſit pro ea. Reg. xj. Hoc pariter patuit in illis duobus ſenibus preſbyteris: qui intuentes ⁊ conſiderantes mirabilem pulchritudinē Suſanne: ſimiliter exarſerūt in concupiſcentiā illi⁹ Dani. xiij. Inſup hoc patuit in filijs dei q̄ videntes filias hoīm q̄ eēnt pulchre adamauerunt eas. Ge. vj. Itē Judas vidit tha-

mar in biuio: et cū ea peccauit:
per inceſtum Gene. xxxviij. Siſr
cū intraſſet Judith i ɔſpectu ho
loſernis ſtatī dict⁹ pnceps capt⁹
ē in oculis ſuis. Judith. x. O igit
qͥs enumerare poſſet qͣt hoīes tā
nobiles ꝗ ignobiles tā clerici ꝗ
laici ceciderunt in turpes ⁊ imū
das cogitationes atqꝫ exarſerūt
in ɔcupiſcentiā mulierū ⁊ iterdū
deuenerūt ad nepharium actū ꝓ in
cautū aſpectū earūdē. Teſtes ſūt
q̄ ſpectacula choreas ⁊ familia
res confabulationes mulierū ⁊ ſi
gnanter iuuēcularū diligūt atqꝫ
ſequūt. Propt̄ hec igit̄ vitāda ma
la pſ. orabat dn̄s dicēs Auerte o
culos meos ne videāt vanitatē. i.
mulierē pulchrā ⁊ ornatā q̄ non ē
aliud ꝗ vanitas de facili alliciēs
hoīes ad ɔcupiſcētiā illi⁹. Et ideo vt
dr̄ Au. ad fratres in Eremo. ſer.
xxxj. q̄ intitulat̄ de fallacia mūdi
Sūme cuſtodiend⁹ ē ocul⁹ qꝛ ia
nua cordis eſt ⁊ nunci⁹. hec ille.
¶ Quarto exercitiū boni operis
valde ɔfert ad vitādas malas co
gitatiōes. hoc enī teſtat̄ diuus il
le hierony. q̄. iij. parte epl̄arū ſua
rū epl̄a. xxxix. ad ruſticū mona
chum ſcribēs dat tale conſiliū di
cēs. Fac ſemper aliqͩ boni opis
vt te ſemp diabolus inueniat oc
cupatum vel fiſcellam texe iunco
vel caniſtrum lētis. i. leguminis
plecte viminibus. i. virgis mol-
libus ⁊ viridibus. Cum olerum
iactata fuerint ſemina vel plante
per ordinem poſite aque ducan-
tur irrigue vt pulcherrimorum
verſuum ſpectator aſſiſtas. Inſe-
rantur fructuoſe arbores. Apū
fabricare aluearia. Texantur ⁊
lina piſcibus capiendis. Scribā
tur ⁊ libri vt manus operētur ci
bum ⁊ animus lectiōe ſaturetur.
In deſiderijs eſt omnis ocioſus.
Egyptiorum monaſteria hūc or
dinem tenent vt ⁊ nullum abſqꝫ
laboris opere ſuſcipiant nō tā ꝓ
pter victus neceſſaria ꝗ propter
aie ſalutem. Ne ſcꝫ vagetur mēs
pernicioſis cogitationibus. hec
ille. Unde ad propoſitum Aug.
ad Fratres in Eremo. Ser. xvij.
que intitulat̄ de vigilatiōe refert
de btō Antonio ꝙ audiuit dn̄ꝫ di
centē ei. Antoni ſi cupis deo pla
cere ora ⁊ dum orare nō poteris
manibus labora et ſemper aliqͩ
facito. Sic inquit ipſe Auguſti. ⁊
vos fratres ſemper aliquid boni
facite. Et quem tedet orare nō de
ſiſtat pſallere non differat mani-
bus laborare. Deinde ibidē ad
ducit tres hiſtorias ſacre ſcriptu
re ad ſuū propoſitum confirmā
dum. Prima eſt de Dauid q̄ quā
diu exercitauit ſe in milicia non
inſultauit ſibi luxuria ſed poſtꝗ
in domo ocioſus remanſit adul-
terio laborauit ⁊ homicidium cō
miſit. Secūda hyſtoria ē de Sā
ſone qui quamdiu cum philiſte-
is pugnauit ab hoſtibus capi nō
potuit. Sed poſtꝗ in ſinu Dali-
de dormiuit et cum ea ocioſe re
manſit ab hoſtibus mox captus
fuit ⁊ excecatus. Tertia hiſtoria
eſt de Salomone q̄ dū eſſet in edi
ficatione tēpli occupat⁹ luxuriā
nō ſenſit. At vbo ab opere ceſſans
inſultū luxurie ɔſenſit ⁊ femina i
ſtigante ad idola vitulum aureū
in thalamo adorauit. Uigilate

ergo fratres mei ad opus bonū
et nolite deficere: qꝛ nec ſanctio
res Dauid nec fortiores Sāſo-
ne: nec ſapientiores Salomone
vos eſſe cognoſco. hec ille. Ecce
qͦtū ɔdeſt occupatio ſctā ⁊ hone
ſta ad vitādas cogitationes ma
las ⁊ ſignant̄ carnales. Propt̄ qͩ
dicit Oui. lib. de remedijs. Ocia
ſi tollas periere cupidinis artes.
¶ Quinto illata materia iniurio
ſitatis multū cōfert ad refrenan
dum ⁊ vitandū malas cogitatio-
nes. Cū enī quis audit iniurias:
aut opprobria. ſeu cōtumelias: ſi
bi inferre etiā iniuſte: tunc adeo
triſtat̄ ꝙ obliuioni tradit omnes
imundas cogitationes. hoc aūt
patet tali exēplo. Refert enī hie
rony. iij. par. epiſtolarum ſuarū
epiſt. xxxix. ad ruſticū monachū
ſcribens ꝙ viderat quendā ado
leſcentē in quodā cenobio apud
Egyptū q̄ nulla orōis magnitudie
aut grauitate poterat carnis ſlā
mas extinguere. hoc ergo diligē
ter conſpiciēs pr̄ monaſterij ipꝫ
tali medio curauit. Imperauit ei
cuidā viro graui vt iniurijs atqꝫ
ɔuitijs inſectaretur hoīeꝫ ⁊ poſt
irrogatā iniuriā primus veniret
ad ꝗrimoniā vocati aūt teſtes ꝓ
eo loquebāt̄ q̄ iniuriam itulerat
Quo fiebat vt null⁹ crederet ve
ritati. hec igit̄ ille frater attē
dens flere cepit contra mendaci
um ſe accuſantium. Solus autē
pater defenſioneꝫ ſuā callide ſtu
duit opponere: ne ſcꝫ frater ille
abundātiori triſtitia abſorberet̄.
Quid multa. Certe annus ita
doctus eſt. Quo expleto inter ro
gatus adoleſcens ſuper cogita-
tionibus priſtinis an. ſ. adhuc ali
qͩ moleſtie ab eis ſuſtineret ait.
Pater mihi viuere nō licet ⁊ for
nicari licet. hec hiero. Ecce quō
illate iniurie ɔſūt ad reprimēdū
prauas cogitationes. Sꝫ tn̄ hoc
nō intelligūt oēs. Quinimo oēs
ferme audiētes ſe iniuriari ipatiē
tiſſimi efficiūt̄ ⁊ vltionē ꝗrunt de
iniuriantibus. Patet ergo ex di-
ctis a qͥb⁹ male cogitatiōes oriūt̄
qͣt operāt̄ ⁊ quō vitant̄. Et ſic pꝫ
de tertio capitulo huius ſecundi
tractatus.

¶ Capitulū quartum de cor-
de leonino ſuperborum.

C Onfiteor tibi dn̄e
pat̄ celi ⁊ terre: qꝛ
ſup. peccaui nimis
cogitatione. Mat.
xi. ¶ Poſtꝗ diffuſe
dictuꝫ eſt qualiter
ɔtingit peccare cogitatiōe dupli
citer. ſ. venialiter ⁊ mortaliter in
ſup quāta mala operant̄ i nobis
cogitatiōes mortales ⁊ ſilr̄ qͣlit̄
vitari poſſint nūc ſuper ē loqͥ de
aliqͥb⁹ pctīs cordis q̄ ɔſiſtūt in co
gitatiōib⁹ ⁊ volitiōib⁹ malis. Et
primo occurrit loqͥ de corde leoni-
no ſupbie. Merito aūt hmōi cor
vocat̄ leoninū qꝛ ſicut leo eſt rex
beſtiarū nullā aliā beſtiā ſimilem
reputās ſibi de quo loquēs. Am
broſius in hexamerō lib. vj. cap.
iij. dicit ꝙ propter vim natur̄ ſue
ſupbus eſt atqꝫ ꝓpter ferocitatē
ſuam gn̄ibus aliarū ferarū miſce
re neſcit ſed quaſi rex quidā plu
rimorū dedignatur ɔſortium ita
ſupbus vult aliis ꝓferri in gloria
⁊ honore: quaſi nullū pareꝫ ſibi
exiſtimans. Unde ſuperbire idē

quod ſupra tre. De hoc itaq; cor
de leonino ſupbie tria breuiter
tangemus q̄ ſunt.
Originationis.
Grauitatis.
Remediationis.
¶ Primo igitur vidēdū ē vñ ori
tur ſupbia i corde hūano. Ad q̄
videt̄ q̄ occaſionaliter ꝛ q̄ſi p ac
cidens oritur ex motiuo ſeu cau
ſa ſextuplici. A ¶ Pria igit̄ cā
ſupbie ꝛ ſupbi cordis ē tp̄aliū co
pia. Vñ Au. homi. xiij. dī q̄ ver
mis diuitiarū ē ſupbia Difficile
inqt ē vt nō ſit ſupbus qui diues ē
Tolle ſupbiā diuitie nō nocebūt
hec ille. hoc igitur conſiderans
Apoſtolus admonebat ſuum di=
ſcipulū Thimotheū dicens. Di=
uitibus p̄cipe non ſublime ſaper̄
id eſt nō ſupbire. j. Thi. vj. Sup
quo dicit gloſ. interli. q̄ apoſtol⁹
non precipit non eſſe diuites ſed
nō ſupbire. Quod tñ difficillimū
eſt q̄ vt dicit glo. ordi. ſuper pre
dicto verbo allegans Auguſtinū
Superbia eſt vermis diuitum ꝛ
profecto grandis animus eſt qui
inter diuitias iſto morbo non tē=
tatur atq; magnus eſt qui non ſe
ideo magnum putat q̄ diues ē.
Qui autē ideo ſe magnum putat
ſuperbus eſt egenus eſt: crepat
in carne mendicat in corde infla
tus eſt nō plen⁹. hec ibi. Quem
admodū ergo tinea oritur a ve
ſte ita ſuperbia ex abundātia tē=
poralium iuxta illud Eccli. xj
Si diues fueris: non eris immu
nis a delicto ſupple. ſupbie.
¶ Secunda cauſa leonini cordis
eſt generis nobilitas. Vñ Salu=
ſtius. Commune malum nobili=
tatis eſt ſupbia. Videt̄ eni eis q̄
pre aliis debēt honorari ꝛ reputa
ri eo q̄ a nobilioribꝰ parentibus
deſcēderūt. In cui⁹ rei ſignum
dathā ꝛ Abiron de nobiliori tri=
bu exorti: ſupbia eleuati ſunt con
tra Moyſen de ducatu ppl'i. Nu=
meri. xvj. Sꝫ pfecto ridiculoſa ē
iſta nobilitas q̄ attendit̄ ex pte
gñis. Cōſtat eni q̄ oēs ð luto ori
ginē trahim⁹. Oēs ab eiſdē pri=
mis parētib⁹ Adā. ſ. ꝛ Eua pro=
ceſſim⁹. Oēs eundē modū naſcen
di habem⁹. Oēs ſub eodē tecto
quod eſt celū habitam⁹ candem
terrā calcam⁹ ꝛ eundē cōem ae=
rem reſpiram⁹. Tandē aūt parit̄
in terrā reuertemur: ꝛ ad idē iu
diciū trahemur. Quid igit̄ ſup=
bit homo de gñis nobilitate cū
ſit terra ꝛ cinis. Geñ. iij. Cinis es
ꝛ in cinerē reuerteris. Nota hi=
ſtoriā de illo pho q̄ cū audiret a=
lexādrū ſupbiſſimū debere trāſi
re: collegit multa oſſa mortuoꝝ ꝛ
iuxta cōem viā ſe ꝯſtituēs hmōi
oſſa ſigillati aſpiciebat. Sup q̄ i
terrogat⁹ a rege cur hoc faceret
ait. Dñe mi Rex aſpicio dr̄iam
oſſiū viroꝝ nobiliū ab ignobili=
bus: ſed pfecto nullā iuenio. Nō
eſt ergo ſupbiendū neq; glian=
dum de gñis nobilitate. hab; tñ
nobilitas carnis hoc bonū q̄ dꝫ
eſſe quaſi quoddā frenū cohibēs
hoies ne male faciāt: ne. ſ. ab an
tiquoꝝ ꝛ p̄deceſſoꝝ ſuorū pbita
te ðgenerēt. Sꝫ quid hodie ope
retur hmōi carnis nobilitas pau
cis apte inſinuat. Greg. i ſuo dia=
logo. lib. ij. dicēs q̄ apud multos
ſolet nobilitas gñis parere igno
bilitatem mentis: vt minus ſe in

hoc mundo deſpiciant q̄ pl⁹ ſe ce
terꝭ aliqd fuiſſe meminerūt hec
ille. hic loquere de ſupbia ꝛ faſtu
nobiliū i veſtitu comitiua ſupflu
a equitatura ꝛ hmōi. In qb⁹ q̄ dē
vanitatib⁹ tot ꝛ tāta expēdūt q̄ ex
iguas eleemoſynas faciūt.
¶ Tertia cauſa leonini ꝛ ſupbi
cordis eſt preſumptio ppꝛie iuſti
tie Multi eni ſūt q̄ ſi faciūt aliqd
opus de genere bonoꝝ ſiue illud
ſit oratio ſiue peregrinatio ieiu=
nium aut elemoſyna: debito or=
dine regere ppꝛiā familiā ꝛ filia
p̄ſumunt ſe in hoc recte ꝛ bene a
gere ꝛ plerūq; inde gliantur ꝛ in
ſupbiā eleuantur ſupa ſe. Cū tñ
dicat Apl's q̄ ſufficientia nr̄a ex
deo eſt. Inſup tales nō ꝯſiderant
q̄ cū talib⁹ opib⁹ de gnenere bo
noꝝ plrūq; immiſcent mlta mala ꝛ
mortalia pctā in qb⁹ pmanēt ſer
me p totū annū aut forte p annos
plurimos ſicut pꝫ de vſurariis cō
cubinariis falſis ꝛ doloſis merca
toribus ac ſimilibus: de quibus
omnibus poteſt verificari illud
Aggei. j. Congregauerunt mer=
cedes et miſerunt eas in ſaccum
pertuſum: in quo ſcilicet nil re=
manet miſſum. Labores quoq;
eorum pro mundo ſunt: non pro
deo ꝛ cū modica patiētia ꝛ timo
re dei. Ad hoc propoſitum facit
hiſtoria de phariſeo de quo legit̄
Luc. xviij. q̄ dicebat ad dominū
Gratias tibi ago domine q̄ non
ſum ſicut ceteri hominum: velut
etiam hic publicanus ieiuno bis
in ſabbato decimas do omnium
que poſſideo. Ecce quomodo iſte
preſſumebat de propria iuſtitia ꝛ
hoc totum ex magna cordis ſui
ſuperbia. Audiant ergo et corde
intelligant omnes huius phari=
ſei diſcipuli ꝛ imitatores de pro=
pria iuſtitia p̄ſumentes illud xp̄i
verbū. Luc. xvij. vbi ait. Cū fece
ritis oīa q̄ p̄cepta ſūt vobis dici=
te ſerui inutiles ſumus. Quod de
buimus facere fecimus.
¶ Quarta cauſa leonini cordis
ē poteſtatꝭ ꝛ auctoritatis ꝯmiſſio
multi eī cū eſſēt i minorib⁹ ꝯſti=
tuti ꝛ forte abſq; officio aut bñfi
cio valde humiles erāt q̄ i maio=
rib⁹ ꝯſtituti efficiūt̄ ſupbi ꝛ elati
Propter qd vulgo dr̄ q̄ honores
mutant mores ſed nō ſemꝑ i me
liores. De hoc habem⁹ hiſtoriā
in Saul quā de poſt fetātes acce
pit dñs vt eēt rex ſuper iſrael ꝛ tñ
tandem ppter ſupbiā ſuam p̄ua=
uit eū regno dñs ꝯſtituēs Dauid
loco eius. j. Reg. xv. Propter qd
dicit Aug. li. viij. Confeſſ. q̄ ho
ſtis antiquus plures tenet ſuper
bos noīe auctoritatis. Plerunq;
enim tales eſtimant ſe ad aucto
ritatē ſup alios ſuis meritis p̄ue
niſſe arbitrātes ſe meliores ſub
ditis ſuis eſſe vt dicit Gre. xliiij.
moral. circa finē. Et ita p talem
modū eleuātur in ſupbiā arrogā
tiam ꝛ p̄ſumptionem reputantes
ſubiectos ſuos viles ꝛ inutiles:
ita vt dedignētur cū eis loqui co
medere aut ꝯuerſari. Et tamē a
parte rei ſepe contingit multos
ſubditos eſſe ſimpliciter melio=
res p̄latis ſuis. Non eni dicimus
ſixtum ſanctiorem Laurentio:
quia Sixtus papa fuit. Lauren=
tius autem diaconus eius: aut
perfectiorē Valeriū epiſcopum
Vincentio diacono eius. Inſu=

per in alto apparet ſuperbia mł torum p̄latorū in hoc .ſ. ꝙ tanq̄ꝫ dn̄i volūt in oib⁹ a ſubditis obe‑dirí ⁊ reuererí magis dolētes de trāſgreſſiōe ſua ꝓ ordinationū c̄t cir ca leuia q̄ de trāſgreſſiōe diuinoꝝ p̄ceptoꝝ. Ceterū volūt cūcta diſpo nere ad nutū ſuū intentes tm̄ ſen ſui ꝓprio dedignātes audire a pi tis q̄ ipi ne ſciūt vł ſeq̄ ſalubria cō cilia eoꝝ ne min⁹ eis ſaper̄ vidā tur. Cōtra q̄s loquitur ſcriptura Proueb. iij. dicens. Ne innitaris prudētie tue. Unde ⁊ Paul⁹ vas electionis edoctus euangelium a Chriſto poſt clarā dei viſionē ⁊ miracula plurima facta poſt tres annos a ſua cōuerſione vēit hieroſolymā ad ɔferēdū cū apo‑ſtolis de his q̄ ipſe p̄dicabat ꝓut ipſemet refert Gal. j. Preterea nō patiūt̄ ſe ab aliis reprehēdi ī his q̄ minus benefaciunt. Cum tn̄ di catur. Eccl'ia. vij. Non eſt hō ſup terram qui faciat bonū ⁊ nō pec cet. Non ſic autem egit Petrus p̄nceps apoſtoloꝝ ſed rep̄henſus a Paulo de nimia ɔdeſcentione ad iudeos in obſeruatiōe legaliū eum benigne ⁊ dulcit̄ audiuit vt pꝫ Gal. ij. Dauid ēt rex rep̄hen ſus a Nathā ꝓpheta de adulte‑rio ⁊ homicidio occulto acq̄eſcēs penituit. Siliter Theodoſius i‑perator reprehenhēius ab Am‑broſio de occiſione plurium pro curata in vindictā vnius ſui mi litis iterfecti ⁊ prohibitus ab eo eccleſiam ingredi ante publicam pn̄iam acq̄euit ⁊ totum patienter tulit. Debēt tamen inferiores ar guere ſuos ſuperiores cū humi‑litate reuerentia et prudētia pro ut fecit Natham erga Dauid.

¶ Quinta cauſa leonini cordis ē nimia requies corporalis ⁊ pau ſatio ab exercitio corporali. Cū enim hoſtis ille antiquus videt aliquē ocioſū ⁊ ſine labore ſtatim de facili trahit eum ad ornatum coporis et ad veſtes cōponēdas ⁊ ſimilia. Unde. ps. In labore ho minū nō ſunt, ⁊ cū hoībus non fla gellabunt̄ ideo tenuit eos ſuper bia. De hac hiſtoria legitur Da nie. iiij. d̄ Nabuchodonoſor rege babylonis q̄ in aula palatij ſui de ambulans in ſuperbiam elat⁹ ait. Nonne hec eſt Babylon ciuitas magna quā edificaui in domum regni ī robore fortitudinis mee ⁊ in gl'ia decoris mei Ecce ſuper bia in requie opulenta.

¶ Sexta occaſio leonini cordis eſt virtutum ⁊ donorū dei colla‑tio Un̄ j. Cori. viij. Scientia in ſflat iterli. Si ſola eſt. Ac ſi aper te diceret Apo. ꝙ ſcia ſine cha‑ritate facit ſup bire. Nec hoc ſo‑lū habet verū de ſciētia verū ēt de omni virtute. Quia vt dicit Greg. lib. vij. moral. c. xv. de vir‑tute clatio naſci ſolet. Et Augu. in regula de cōmuni vita clerico rum. Alia q̄ppe inīq̄t quecūq̄ꝫ ini q̄tas in malis operibus exercet. vt fiant ſuperbia vo ēt bōis opi bus inſidiatur vt pereant. O q̄t perierunt eternaliter ꝓpter abu ſum donoꝝ dei verbi gr̄a. quos diuini verbi p̄dicatores q̄b ſacre ſcripture expoſitores ⁊ lectores Ut em̄ dicit Iſidorus de ſummo bono. lib. iij. cap. xi. Plerīq̄ꝫ ſcia accepta ſcripturarum nō ad dei gloriam ſed ad ſuam laudē vtūt̄

dum et ipſa ſcientia extollantur ⁊ ibi peccant vbi peccata mundare debuerāt. Hec ille. Tales ergo ſūt ſimiles illi qui de egregio et ſplen dido gladio ſibi ab amico libera liter dato ſeipſum iugulat et occi dit. Patet ergo ex dictis vnde ori ginatur ſeu procedat cor leoninū in homine id eſt cor ſuperbum.

B ¶ Secundo principaliter vidē dum eſt de grauitate cordis leo‑nini. i. ſuperbie. Pro quo notandū ꝙ grauitas illius oſtenditur prin cipaliter ex parte trium videlicet ex parte.

Prolis inique

Diſplicentie iuſte

Pene debite.

¶ Primo igitur ex p̄te prolis ini‑que ipſa enim ſuperbia figurata fuit in illa beſtia quam ioannes vidit ⁊ deſcripſit Apoc. xiij. dicēs ꝙ habebat decem cornua quia p̄ eam contingit tranſgredi decem precepta decalogi. item habebat ſeptem capita per que intelligun tur ſeptem filie ſeu ſpecies. Ecce proles iniqua.

C ¶ Prima igitur filia ſuperbie vocatur arrogantia. Eſt autē ar rogantia vt habetur in decretis diſtinctio. xlvij. c. j. cū q̄s multum ſe exiſtimēs ceteros q̄s īfra ſe vidꝫ deſpicit et quibus non conſulēdo loqui ſed vix dominando dignat̄ Uel ſecundum beatum Thomaꝫ. ij. ij. queſtio. cxij. articulo. i. in ſol. ad ſecundum. arrogantia eſt cum quis ſibi attribuit bonum quod non hab et ſiue illud ſit ſcientia ſi ue virtus.

¶ Secunda filia ſuperbie vocat̄ inanis gloria. Eſt autem inanis gl'ia cum quis querit laudē hoīm ex bonis que fecit aut de p̄ſenti fa cit. Uel ſcd̄m beatum Thomam. ij. ij. q̄ſtio. cxxxij. arti. j. inanis glo‑ria ē inordinatus appetitus ma‑nifeſtationis proprie excellentie.

¶ Tertia filia ſuperbie dicitur ia ctantia. Eſt autē iactantia ſecun‑dum aliquos inanis et ſtulta de ſe predicatio cum ſcilicet quis ſeip‑ſum verbo oſtentat laudat et ma gnificat ſupra debitum modum ſiue de generis nobilitate ſiue de diuitijs fortitudine potentia ſiue de induſtria artis ſiue viuacitate ī tellectus ſapientia ſcientia eloq̄n tia virtutibus ⁊ quocunq̄ꝫ dei do‑no. Cum tamen dicat Cato. Nec te colaudes nec te culpaueris ipſe Hoc faciunt ſtulti ⁊c. Item prouer bium eſt ꝙ laus in ore proprio ſor deſcit. Uel ſic ſecundum Beatum Thomā. ij. ij. c. x. articu. ij. Iactan tia primo ⁊ principaliter eſt per quam quis ſe extollit ſupra id qđ in ſe eſt. Secundario autem ſupra id quod de eo alij opinantur.

¶ Quarta filia ſuperbie vocatur ſingularitas. Eſt aūt ſingularitas cū q̄s credit ſolus habere aliqđ bo‑nū ſeu aliquam gr̄aꝫ. Uel ſingula ritas eſt facere aliquid vltra cōia et conſueta: vt p̄e ceteris reputet̄ et honoretur vt inuenire nouita‑tē veſtium magis apparentium. Item diſcrepare a communi opi‑nione aut iudicio aliorū: cum ſci licꝫ tractatur de aliqua materia ⁊ hec vt videat̄ magis itelligere fa ctum. Item velle recedere a com muni regula vel conſtitutionib⁹ patrū ſiue a communi regula vł a communibus cerimonijs ⁊ ob‑

ſeruantijs ſine cauſa vrgente. Vñ
contra illos qui volunt eſſe ſingu
lares in religione inuehit Ber. in
quodã ſermone ita dicens. Quid
dicis tu amator ſingularitatis.
Quid faſtidis cõia loca commu-
nem vitam: communem regulam
communes obſeruantias. Non
tamen pertinet ad ſingularitatez:
ſed potius ad animi firmitatem:
vt declinantibus alijs quaſi oĩbus
a mandatis et debitis regulis qs
quaſi ſolus: vel cũ pauciſſimis mã
data vel regulaz ſeruet. Unde lau
dem Thobie dicitur ꝙ cum om-
nes filij iſrael irent ad adorandũ
idola que fecerat Jerobo rex iſ-
rael. iſte ſolus ibat in hieruſalez
ad templum ad adorandum deuz
ꝛ ad ſibi ibidem offerendum ſacri
ficia et decimas. Euiſdem. j. cap

¶ Quinta filia ſuperbie vocatur
preſumptio. Preſumptio autẽ eſt
cũ quis aggreditur ea que exce-
dunt facultatem ſuam conditionẽ
ſuam et ſtatum. Item ad preſum
ptionem pertinet ꝙ quis dum po
teſt ſe iuuare in victu et neceſſa-
rijs expectet prouiſionem ſibi mi
niſtrare de celo. Sicut legitur q̃-
dam heremita feciſſe in vitis pa-
trum qui pre inedia mortuus eſt.
Idez dic de illis mulierculis que
ieiunant a die iouis abſolutionis
vſqꝫ ad ſcm̃ diẽ paſche. Itẽ ad pre
ſumptionem pertinet agere que
ſpectant ad officia aliorum vt ꝙ
ſubditus velit regere prelatuz ſu
um vel ꝙ iudex laicus velit de cle
ricis iudicare. Item ꝙ mulier ve
lit viro imperare et ſimilia.
¶ Sexta filia ſuperbie vocatꝰ pro
teruia. Eſt autẽ ꝓteruia nolle obe
dire ſuperioribus vt prelatis pa-
rentibus dñis ac magiſtris. Item
contemnere mandata ſuperiorũ
ſuorũ. Et eſt hmõi ꝓteruia argu
mentum maxime culpe et ſtatꝰ pe
riculoſi in hoĩe: iuxta illud prouer
biorum. xviij. Impiꝰ cũ in profun-
dum venerit peccatorum cõtẽnit.
Uñ de pharaõe legitur Exo. xiiij.
ꝙ qꝛ contempſit mandatum dñi p
manẽs in ſua pertinacia ꝛ duritia
demũ ſubmerſus ẽ in mari rubro.
¶ Septima filia ſuperbie voca-
tur peccati defenſio. Et hec filia
valde communiter reperitur in-
ter offendentes et peccantes qui
plerumqꝫ vitia ſua excuſant: alle-
uiant atqꝫ alijs attribuunt: et qđ
deterius eſt: interdum tanqꝫ bene
facta defendunt etiam contra de
terminationẽ eccleſie vt ſunt illi
qui defendũt vſurã q̃ ꝯmittit ſub
noĩe depoſiti nõ eſſe pctm̃ aut for
nicationẽ ſimplicẽ ꝛ hmõi hoc eſt
ad hereſim pertinet. Ptꝫ ergo de
iniqua ꝓle ipſius ſuperbie. Et
ex hac pte liquide patet q̃ꝫ gra
uis culpa ſit mater dictarum fi-
liarum ipſa ſuperbia.
D ¶ Scđo oſtẽdi põt grauitas
cordis leonini id eſt ſupbie ex p-
te diſplicentie iuſte. Nempe hu-
iuſmodi cor valde diſplicet multis
¶ Primo quidem diſplicet deo
eo ꝙ per huiuſmodi peccatum
polluitur templum eius per ni-
miam curam in ornatu lauatio-
ne depictione et huiuſmodi acſi
miſer ſuperbus vellet opus dei
in melius transformare. tanqꝫ
non feciſſet eum deus omnipo-
tens ſatis pulchrum. Unde quam

tum diſpliceat deo hoc pctm̃ ptꝫ
ex verbis Augu/ qui in libro de
obedientia et hũilitate dicit ſic.
Simpliciter dico vobis oĩa pec
cata odio hꝫ deus: piuriũ: menda
ciũ: furtũ: ꝛ hmõi. Sed ſi quis ſu
perbus eſt: multo peius: facit q̃ꝫ
adulter ꝯ vel furtũ. Nihil eñ ſic
odio hꝫ deus ſicut ſuperbiaz. Et
poſt pauca huiꝰ dicti aſſignat ra
tionẽ dicẽs. Ideo ſupbia maius
peccatũ eſt: quia excuſationẽ nõ
habet. Qui eni fornicator eſt po
teſt dicere. Uicit me caro mea.
ſuperauit me adoleſcentia mea.
Nõ tamen dico ꝙ ſibi liceat hoc
facere aut ſe excuſare. Item qui
furtũ fecit ſe excuſare põt ꝛ dice
re. Propterea furtũ feci: quia fa
me cruciabar. Sꝫ ſuperbꝰ quid
dicere poteſt. Certe excuſatio-
nem non habet: ꝛ ideo grauius
peccat. hec ille. Quantum etiaꝫ
diſpliceat deo ipã ſuperbia ſacre
hiſtorie docent. Cur enim eiecit
deus angelos malos de celo: et
primos parentes de terreſtri pa
radiſo niſi propter ſuperbiam.
Nonne propter hanc cauſam fi-
lij filiorum Noe volentes edifi-
care turrim que ad celos vſqꝫ aſ
cenderet vt celebre eſſet eorum
nomen ſuper terram: a deo puni
ti ſunt. Ut vnus alterum non in
telligeret Gene. vndecimo. Pro
pter quod coacti ſunt totũ dimit
tere. Quid dicã đ pharaone. Nõ
ne propter ſuperbiam ſuam quã
dicebat. Neſcio dominum et iſ-
rael non dimittam: tandem poſt
plurimas plagas interijt cum to
to ſuo exercitu i mari rubro Exo
di. xv. Nonne propter ſuperbiaꝫ
Sennacherib ceſi ſunt de ꝓpo
ſuo vna nocte vſqꝫ ad. clxxxv. mi
lia virorũ. Ipſe aũt et ſi tũc deo
pmittẽte euaſerit: nihilominus
ad ꝓpria rediẽs nõ multo poſt a
ꝓprijs filijs interemptus eſt. iiij.
Reg. xix. Quid dicam de Nabu
chodonoſor: quẽ tñ deꝰ humilia
uit eo elatus fuerat in ſupbiam
ex cõſideratione ciuitatis ab eo
condite. ꝙ fenũ vt bos comedit
Dañ. iiij. Quid ſimiliter dicã de
Anthiocho qui intrauit in tem-
plũ dñi in hieruſalez cũ maxima
ſupbia ꝛ arrogãtia dicens ꝙ fa-
ceret ipſum ſepulchrũ iudeorũ.
Sed profecto deꝰ bene eũ humi
liauit: qñ quidem de corpore eiꝰ
ceperũt ſcaturire vermes horri
biles ꝛ fetidiſſimi adeo ꝙ ſuus
exercitꝰ tantũ fetorẽ ferre nõ po
terat: ſed neqꝫ ipſe: ſicqꝫ miſera-
biliter mortuus eſt. ij. Mach. ix.
Nõne deniqꝫ herodes aggrippa
ſubito ꝑcuſſus eſt ab angelo dñi
ꝛ ꝯſumptꝰ a vermibꝰ cõfuſibiliꝰ
expirauit ꝛ hoc totũ ꝓpter ſup-
biã ſuã qꝛ. ſ. tanqꝫ deũ ſe coli per
mittebat. Act. xij. Ceterũ qđ di-
cã de dathã chore ꝛ abyrõ quos
i momẽto terra abſorbuit ꝓpter
ſupbiã ſuã aduerſꝰ moyſen. Nu.
xvj. Quid đ ſupbia oloferni q̃ꝫ
iterfecit Judich eiuſdẽ. xiij. quid
de ſupbia aman q̃ ſuſpẽſꝰ interijt
hester. vij. Ecce bñ apparet quõ
ſupbia diſplicet deo: cũ ea tã mi-
rabiliter ꝛ tã frequẽter puniuit.
Uñ ꝫ ſcriptuꝫ eſt de eo Judich.
ix. ꝙ ſupbi nõ placuerũt ſibi ab i-
tio. Et in ps. Retribuet abũdãter
facientibꝰ ſupbiam. Itẽ Amos
vi. Ego deteſtor ſuperbiam.

¶ Secūdo ſupbia diſplicet ſctis angelis: ꝛ ſignanter illis qui no bis deputati ſunt ī cuſtodiā. Naʒ ſicut gaudēt ſup vno pctōre peni tentiā agente: vt dr Math. xv. ita illis diſplicet qñ vidēt illos qbus deputati ſunt in cuſtodiā magis curare de fatuitatibꝫ ꝛ honoribꝰ huius mundi qui euaneſcunt ad inſtar fumi: ꝗ̄ de ſua ſalute ꝛ dei honore. Diſplicet etiā ipſa ſup= bia oībus ſanctis cū deo regnā= tibus: eo ꝙ in eoꝝ feſtiuitatibꝰ plus ſolito ſolent mūdare pſone precipue mulieres offendere in pompa ꝛ ornatu veſtiū. Et quod deterius eſt ꝗ̄to dies fuerit cele brior: tanto feruentiꝰ inardeſcūt circa huiōi fatuitates. Tales er go mūdane pſone male ꝯſiderāt qualiter ſancti dei apoſtoli mar= tyres / confeſſores: ac virgines: cum hic vitam agerent: humili= bus atq; abiectis veſtibꝰ vt plu rimum vtebantur: quāuis etiam regio diademate interdum ful= gerent. Unde apud cadomuʒ in cōuentu fratrum predicatorum habetur caſula cum duabus dal maticis de ſerico refortiato ru= bei coloris de quo fertur ꝙ pro= ceſſerit ex tunica qua induebat in die deſponſationis ſue beatus Ludouicus quondam Francoꝝ rex. At vero hac tempeſtate no= ſtra galli ſi fuerint nobiles maxi me curiam regiam ſequētes ad quandam oſtentationē induunt nedum ſerico aut veluto verum etiam veſtibus deauratis gladio hincide inciſis: gallice eſchique te: in hoc gloriantes: et vt de eis dicatur ꝙ diuites ſunt ex quo non parcunt tali generi precioſo rum pannorum. Sed profecto ꝙ talia agunt plerunq; pluꝰ tales re ſtes conſumunt ꝗ̄ ſatiſfaciāt mer catoribus a quibus pannū accepe runt. propter quod interduʒ cogū tur debitis ꝛ cēſibꝰ grauare ſuas poſſeſſiones aut partē vendere: vt ſatiſfaciant creditoribꝰ ſuis. Nō= ne ergo ſuperbia et vanitas taliū mundanorum hominū merito di ſplicet deo atq; toti celeſti curie. Male ergo conſiderant ꝙ quicun q; ibi ſunt non niſi per veram hu militatē illic puenerunt Lu. j. De poſuit potentes de ſede. i. angelos ſupbiētes d̄ celo: ꝛ exaltauit hūiles

¶ Tertio ſupbia diſplicet hoībus iuxta illud Eccli. x. Odibilis deo et hoībus ſuperbia. hoīes eñ ſunt in duplici differentia. aut eñ bo= ni ſunt aut mali. Utriſq; autem odibilis eſt ſupbia aliorum. Bo= nis quidem ex zelo iuſtitie ꝛ chari tatis eo ꝙ vident deuʒ per hoc of fendi et homines ad infernū cur rere. Malis autē odibilis eſt alio rum ſuperbia ex inuidia: eo forte ꝙ non poſſunt tam altum ſtatum tenere: aut quia vident alios ſu= perbos ſibi preferri in gloria et honore. Unde propter ſuper= biam ſepe ſuſcitantur lites inter mundanos homines quis eorum ſit maior aut nobilior etiam vſ= q; ad mulieres: que contendunt quandoq; que prima debeat ire ad offertorium: aut primum re cubitum in conuiuio tenere. Un= de noui in dioceſi Ebroicē. du= as nobiles mulieres in eadem pa rochia commorantes que ratio

ne ꝯtentionis de primatu nunq; ſi mul ꝯueniebāt in eccleſia aut cō uiuijs adeo ꝙ vna earū poſtpoſi ta miſſa ſua parrochiali declina= bat ad aliā vicinā prochiā audi tura diuina in die dñico ꝛ feſto: niſi forſan ꝯtingeret alterā quoq; abeſſe. Merito ẽ dicit Salo. Pro uer. xiij. ꝙ iter ſupbos ſemp iur gia ſunt. Eſt eñ ꝯmune ꝓuerbiū ꝙ duo groſſa nō poſſunt ſimul eſ ſe. Uidemꝰ etiā ꝙ duo groſſa cor pora ſi fuerint ſpherice figure. i. rotūda: nō poſſunt bene inter ſe aptari. Secus de corpibꝰ planis ſicut pꝫ de aſſeribꝰ. Applicatio ē facilis de ſupbia ꝛ humilibꝰ. Pre cipue autē ſupbia nobiliū ꝛ potē tum diſplicet pauperibus: qr vt dicit pſ. Dum ſuperbit impius incenditur pauper. Nam ad ma nu tenendū magnos ſtatus ꝛ fa= ſtus nobiliū ſepe fiunt graues et importabiles exactiones in po= pulo: quas neq; ipſi qui preſen= tes ſunt neq; patres eorum por tare potuerunt ſup. abſq; maxi= mo grauamine. Un̄ multi moder ni pncipes videnī eſſe de paren tela illius regis crudeliſſimi pha raonis: q̄ multiplciter grauabat filios iſrael. Propter qđ clama= uerūt ad dñm: q̄ tandē exaudiuit eos ipm pharaonē multipliciter flagellando ꝛ tandē in mari ru= bro ſubmergēdo. Exod. xv. Ca= ueāt ẽ tales ne tandē demergan tur i ꝓfundū abyſſi ifernalis ꝛ il lic deſcendant quaſi lapis: q̄ ſup= ple nō reaſcēdit. Singulariꝰ au tē ſupbia ꝛ faſtus multorū ꝓlato rum eccleſie diſplicet pauperibꝰ dum ſcilicet conſiderant ꝗ̄ vane ꝛ ſuꝑflue expendunt in ꝓpꝛijs hu ius ſeculi patrimonium crucifixi quod deberet dari veris pauperi bus Un̄ Ber. epla. xij. ad henricū archiepm Senonenſem ſcribēs ait. Clamāt nudi clamāt famelli= ci cōqueruntur ꝛ dicūt. Dicite pō tifices in freno quid facit aurum Nequid aurū in freno expellit fri= gus aut eſuriem nobis frigore ꝛ fame laborantibꝰ: quid conferūt tot mutatoria vel in perticis extē ſa vel plicata in manticis. Nrm ē quod effunditis: nobis crudeliter extrahitur: qđ inaniter expeditis Nos enim dei plaſmatio ſumꝰ et chriſti ſanguine redempti. Nos ergo fratres veſtri videre quale ſit de fraterna portione paſcere oculos vr̄os Uita noſtra cedit vobis in ſuperfluas copias. Nris neceſſitatibus ſubtrahitur quicquid accedit vanitatibus veſtris. Hec ille. Patet ergo quomodo ſuper= bia diſplicet deo et omnibꝰ bea= tis atq; viatoribus.

¶ Tertio grauitas cordis leoni ni oſtendi poteſt ex parte pene debite. Dei enim iuſtitia que nul lum malum ſinit impunitum: vult hoc peccatū ſuperbie triplici pe na eſſe puniendum: videlicꝫ pena

Temporali
Spirituali
Eternali.

E ¶ Primo igitur punit hoc pec catū pena tpali. Un̄ Au. ſup Joā. tractatu primo dicit ꝙ pp ſupbiā domandam iſtituit deꝰ vt iſte cre ature minime ꝛ abiectiſſime nos torquerēt vt cuꝫ ſuperbus fuerit homo et ſe iactauerit aduerſus deum: pulicibus ſubdatur. Quid

eſt ergo ꝙ te inflas o humana ſu
perbia homo dicit tibi conuitiuȝ
et mox intumuiſti et iratus es.
Pulcibus reſiſte vt dormias. Co
gnoſce ergo quid ſis. Nam vt no
ueritis fratreȝ ꝓpter ſuꝑbiaȝ no
ſtrā domandā ſunt creata iſta mi
nuta q̄ nobis moleſta eſſent. Si
ſuꝑbū ꝑplȝ Pharaonis potuit deꝰ
domare ō vrſis de leōibꝰ de ſer=
pentibus: cur muſcas et ranas il=
lis immiſit. Certe vt rebus viliſ
ſimis ſuꝑbia domaret̄ hec Auſt.
vbi. s. Patȝ etiā ex ſupradictis ꝙ̄
frequenter multos flagellauerit
dn̄s in p̄ſenti ꝓ ſuperbiam ſuam
¶ Scd̄o ſuꝑbia punit̄ pena ſpūa=
li per ablationeȝ grē. Jac. iiij. Deꝰ
ſuꝑbis reſiſtit: humilibus aūt dat
grām. Un̄ Au. li. iiij. de trini. cap.
xv. dt ꝙ nullum vitiū eſt cui ma=
gis diuina lege reſiſtit: ⁊ in quod
magis accipiat dominādi ius ille
ſuperbiſſimus ſpūs ꝙ̄ ipſa ſit ſuꝑ
bia. Eſt et alius modus per quē
deo ꝑmittente q̄ꝗs non cooperā
te punitur ſpūaliter ipſa: ſuꝑbia i
hoc. ſ. ꝙ nūꝙ̄ ſola ihabitat huma
nā mentem: ſed ſēꝑ ad aliud vel
alia trahit peccata vtpote ad irā
inuidiā et hmō. Nā ex hoc ꝙ ali=
quis vult magnꝰ apparere ⁊ re=
putari: iraſcitur de facili illis qui
ipm̄ non honorant: neq̄ȝ de eo eſti
mationē faciunt. Un̄ ꝓ hāc cau=
ſam Aman fuit ad iram ꝯmotus
aduerſus mardocheum: vt dicit̄
Heſter. iij. inſuꝑ cū videt quoſdā
ſupra ſe honorari. illis ſtatim in=
uidet inſuper dum vnus ſuperbꝰ
alteri reſiſtit: de facili iter eos ſu
ſcitātur rixe iurgia. odia: ⁊ homi
cidia ſicut patet inter p̄ncipes ſu

perbos. Propter quod dicit ſcri
ptura prouer. xiij. ꝙ inter ſuper
bos ſemꝑ iurgia ſunt. Ecce quo
modo ſuperbia ſola eſſe nequit.
¶ Tertio ſuꝑbia punit̄ pena et=
nali dicēte dn̄o ꝑ p̄s. Nō habita
bit in medio domꝰ mee. q̄ facit ſu
ꝑbiā. Hoc patuit in effectu in eie
ctione luciferi de celo. Eſa. xiiij.
Un̄ deuotꝰ Ber. i lib. ſuaꝝ medi
tationū. c. xi. dicit ꝙ ſuꝑbia i ce=
lo nata eſt ſed velut immemor qua
via inde ceciderit illic poſtea re
dire nō potuit. Suꝑbia ḡ exclu=
dit a celo ⁊ icludit in ifernū. Ita
vt dicat Chriſoſt. ſuꝑ Joh. homi
lia. viij. ꝙ nihil tam facile in ge=
hennā intrudit ꝙ̄ ſuꝑbie inſania
Legit̄ enī in hiſtoria exaltatiōis
ſancte crucis ꝙ cū Heraclꝰ im=
perator valde catholicus recupe
rato ligno ſctē crucis de manu
Coſdroe vellet cū mlto appara
tu intrare Hieruſaleȝ ꝑ portam
per quā intrauit xp̄us in die pal
marū: vt illic reponeret ipſuȝ pre
cioſum lignū dn̄icū: ſubito dicta
porta apparuit clauſa admodum
muri fortiſſimi. Apparuit dniq̄ȝ
de ſuper angelus dn̄i dicens dū
intraſſet dei filius in die palmaꝝ
non ingrediebat cū tali appara=
tu: ſed tantū aſcēdit ſuꝑ aſinā ani
mal humile. Quo audito mox
imperator de equo deſcendit: et
depoſitis regalibus inſigniis me
ruit portaȝ ſibi aperiri. Quid au
teȝ per hoc ſignificatur niſi ꝙ ſu
perbia eiicit hoīem a celo: quod
ſibi apperit ſola humilitas dicē=
te domino in euangelio. Omnis
qui ſe humiliat exaltabit̄: ⁊ qui
ſe exaltat humiliabit̄. Et ſic pa=

ſet de ſecundo principali.
¶ Tertio principaliter videnduȝ
eſt de remediatione cordis leoni
ni et ſuperbi. Pro quo notanduȝ
ꝙ dominus deus tanq̄ȝ peritiſſi=
mꝰ medicꝰ ōdit nobis triplex re
medium ꝯ tumorem ſuperbie.
Primum intra nos eſt
Secundum extra nos eſt
Tertium ſupra nos eſt.
¶ Primum igitur remedium
contra ſuperbiam intra nos eſt ⁊
illud eſt conſideratio ꝓprie mi
ſerie ⁊ fragilitas. Mihee. v.
Humiliatio tua in medio tui.
Ac ſi aperte diceret propheta vi
ro ſuperbo. Noli ſuperbire q̄a ha
bes in teipſo materiaȝ magne hu
militationis ſe teipſuȝ diligenter
conſideres. Querunt enim egro
ti ſibi remedia exteriora ⁊ que in
terdum caro precio comparātur
ſiue propter ſui precioſitatem: ſi=
ue propter locorum diſtantiā. Sȝ
ſi ſuperbꝰ querat mederi: vili me
dicina ⁊ quam intra ſeipſum de
facili inuenire poterit mederi va
lebit. Illa aūt eſt conſideratio ꝓ
prie miſerie ⁊ fragilitatis quā at
teſtantur feces et immunditie ꝓ
deuntes per officinas et meatus
humani corporis qui ſunt nouem
numero vȝ due aures due nares
duo oculi: os ⁊ duo ſecreta nature
In cloaca magna ſufficiunt duo
vel tria loca per que euaporant̄
fetores intra latentes. At vero i
humano corpore natura prouidit
poſt deum de nouem ſpiraculis.
Nec eſt homo quantuncunq̄ȝ for
moſꝰ diues aut generoſus q̄ p̄di=
ctis non ſubiiciatur. Cōſideret er
go diligent̄ hō ſuꝑbꝰ q̄d fuit. quia

ſperma fetidum q̄d eſt ꝗ̄ puluis
quid erit quia in pulvereȝ reuer
tetur vt habetur Gen̄. iij. et tūc in
ueniet in ſe materiā triplicem hu
manitatis. Nota ſimile de pauo=
ne gloriante in plumis. Sed quā
cito aſpicit pedes ſuos viles: tūc
deponit rotam plumarū ⁊ humi=
liatur. Un̄ ergo loquit̄ ſcriptura.
Eccleſiaſtici. x. dicens. Quid ſuꝑ
bis terra et cinis.
¶ Secundum remedium contra
tumorem ſuperbie extra nos eſt.
Et illud eſt conſideratio miſeria
rum q̄s videmꝰ in ꝓximis ⁊ fra=
tribꝰ nr̄is vtpote ꝙ aliq̄ inter eos
ſunt ceci alii ſurdi alii leproſi: alii
paralitici alii corpore ⁊ figura de
formes: alii pauperes: alii ſenſu et
ratione priuati. Dum itaq̄ȝ deus
nobis tales oſtendit: quid aliō no
bis iſinuare videtur niſi ꝙ tales
nos vtiq̄ȝ facere poterat. Et ideo
ex bonis que nobis cōtulit ſuper
bire nequaq̄ȝ debemus: aut proxi
mos contemnere quantuncunq̄ȝ
ſint corpore viciati. Sed inde po
tius prouocamur ad humilitateȝ
et gratiarum actionem. Da exē=
plū de leone q̄ humiliat̄: ⁊ domat̄
cum videt canem coram ſe ver=
berari. ꝓuerb. xix. Peſtilente. i.
miſero ⁊ paupere homine flagel
lato: ſtultus id eſt ſuperbꝰ ſapien
tior erit. i. humilior. Poeta. Felix
quē faciūt aliena pericula cautū
¶ Tertiū remediū contra tumo=
rem ſuperbie: vbi ſupra nos eſt.
Et illud eſt cōſideratio eterne fe
licitatis ad quā peruenerunt ſctī
dei amici qui propter eum in pre
ſenti humiliter ſe geſſerunt. Pra
ctica de virgine glorioſa q̄ in ſuo

cantico gratias agēs deo ait. Re
ſpexit dn̄s humilitatē ancille ſue
Luc. j. Et ideo nūc exaltata eſt ſu
per choros angelorum ad celeſtia
regna. Et breuiter vt dicit Aug.
ad fratres in heremo. ſer. xij. qui
intitulaẗ de ſuperbia et humilita
te: ſuperbia gloriam de celis deie
cit angelicam: ſed humilitas aſcē
dere facit infirmitatem nr̄am. Pa
tent ergo remedia contra tumo=
rem ſupbie ꝛ ꝑ ꝯn̄s patꝫ diffuſe de
corde leonino ſuperborum.

¶ Capitulum quintum de corde
canino iracundorum.

Confiteor tibi dn̄e
pr̄ celi et terre q̄
ſupple peccaui ni=
mis cogitatione.
Mathei. xj.
¶ Dicto de corde
leonino ſupborum
reſtat loq̄ de corde
canino iracūdorum. Merito autē
cor iracundorum vocatur caninū
q̄ ſicut canis cū ſit aīal multum
abundans in cholera qđ etiā atte
ſtatur macies illius de facili ꝓuo
catur ad irā ꝛ ꝯmotionē ita etiā
eſt de corde ꝛ interiori diſpoſitio
ne nōnullorū hoīꝫ. Un̄ hō ad iracū
diā ꝯcitat⁹ merito p̄t dicere illud
ps. Inflāmatū ē cor meū ꝛ renes
mei cōmutati ſūt. i. immutati per
iram que facit immutationē ī hu
mano corpore ꝛ tremorē in mem
bris. Un̄ Chriſo. homel. xxx. dicit
ꝙ ira eſt impudēs canis. De hoc
itaqꝫ corde canino iracundorum
tria principalr̄ tāgem⁹ que ſunt
Diſtinctionis.
Offenſionis.
Remediationis.

A ¶ Primo igitur: videndum
eſt de diſtinctione ire. Pro cuius
euidentia queritur vtrū oīs ira
mereatur dici canina. i. vitioſa et
culpabilis. reſpondetur ꝙ nō. Et
ideo a doctorib⁹ ſolet triplex ira
aſſignari et deſcribi ſcilicet.
Laudabilis
Venialis
Mortalis

B ¶ Prima igitur ſpecies ire vo=
caẗ ira laudabilis. Hec aūt ira fit
cū q̄s iraſcitur ſcđm rōnē rectā:
ſiue ꝯ vitia ꝓpria ſiue ꝯ aliena vł
q̄ de⁹ offendiẗ aut ei⁹ honor ꝯtē
niẗ: ſiue q̄ proximo euidēs iniuria
inferẗ. Hic d̄r pſalmiſta. Iraſcimi
ni ꝛ nolite peccare. Cuius quidē
dicti p̄t eē duplex ſenſus ꝛ vterqꝫ
verus. Prim⁹ talr̄. Iraſcimini vo
biſmetipſis ꝓpter peccata veſtra et
ampli⁹ ſupple nolite peccare. Et
ira cadit ſub precepto De qua ēt
p̄t intelligi illud Ira in indigna=
tione eius. Scđs ſenſus poteſt eſ
ſe talis iraſcimini ſupple per zelū
ꝯ vitia aliorū: ſed tn̄ moderate ꝛ
cū recta ratione id̄ ſequiẗ ꝛ noli=
te peccare. ſ. excedendo ī ira. Exē
plū de ira aduerſus propria pctā
ꝛ defect⁹. Eſt aliq̄s qui iraſciẗ tē
tationib⁹ ſuis ꝛ inclinationibus
malis vtpote ꝙ non poteſt vide
re mulierem formoſam abſqꝫ tur
pi cogitatione vel quia frequen=
ter tentaẗ de illecebra. gula inanī
gl'ia impatiētia: auaritia ꝛ hmōi
Aut forte q̄ difficulter ieiunat. ſi
ue q̄ tardius eſt ſurgere ad offi=
cium matutinū ſi fuerit clericus
aut q̄ patitur īfinitas diſtractio
nes ꝛ mentis euagatiōes cū orat

dūm vel forte: q̄ nō pōt videre il
lū q̄ aliqñ nocuit ſibi abſqꝫ ꝯmo
tiōe ſanguinis ꝛ fremitu: ꝛ ſic de
aliis. Exēplū de ira aduerſ⁹ pctā
aliena: vt cū parētes iraſcunẗ ſu
per inſolētia filiorū ſuorū vel q̄
nolunt acquieſcere monitionib⁹
eorū: ꝓpter qđ interdū optāt eis
mortē ne deteriores fiāt. Itē cū
vxor iraſciẗ viro ſuo eo ꝙ ſequiẗ
malas ſocietates tabernas lu=
dos ꝓſtibula: vł q̄ blaſphemus:
ꝛ hmōi cū aliqua ꝓba mulier vi
det vicinam ſuam tenentem pro
ſtibulum in domo ſua: ꝛ inde ira
ſciẗ: propẗ qđ deponit querimo=
niā iudicij ꝛ inuigilet ꝛ compe=
ſcat tales inſolētias ꝛ hmōi. Sic
eīm iraſci aduerſus peccata alio
rū valde laudabile eſt ꝛ merito
riū vite eterne. Hoc autē pro
batur tripliciter: videlicet.
Auctoritate.
Ratione.
Exemplo.

C ¶ Primo quidem auctoritate
Chryſo. ſup Math. in ope impfe
cto homił. xij. vbi ſic ait. Qui ira
ſciẗ fratri ſuo ſine cauſa: re⁹ erit
iudicio. Ergo qui cū cauſa iraſci
tur nō erit reus. Nā ſi ira nō fue
rit nec doctrīa ꝓficit: nec iudicia
ſtant: nec crimina ꝯpeſcunẗ. Iu=
ſta ḡ ira mater eſt diſcipline: ita
ꝙ nō ſolū nō peccat q̄ cū cauſa ira
ſciẗ: ſed ecōtra niſi iratus fuerit
peccat: q̄ patiētia irrationabilis
ſeminat vitia: negligētiā nutrit ꝛ
nō ſolū malos: ſꝫ ꝛ bonos ad ma=
lū inuitat. Hec ille. Itē Auguſt.
ſuper ps. exponens illū paſſum.
Cōturbatus eſt in ira oculus me
us: anima mea: ꝛ venter meus di

cit ꝙ quis rōnabiliter iraſciẗ alie
nis pctīs. Qui inquit nō iraſciẗ
vidēs hoīes ꝯfitētes deū ore ne
gantes aūt eū factis ꝛ moribus
corruptis. Quis nō iraſcitur vi=
dēs hoīes ſeculo: verbis ꝛ nō fa
ctis renūciantes. Quis nō iraſci
tur vidēs fratres fratribus inſi
diantes: fidē nō ſeruantes. Et q̄s
enumeret oīa q̄bus iraſcunẗ ſan
cti viri. Vix tn̄ apparent iſti iuſti
qui ſic gemūt qui ſic iraſcuntur.
Qui ergo ſic iraſciẗ merito pōt
dicere illud ps. zelus domus tue
comedit me. Itē illud eiuſdem.
ps. Defectio tenuit me ꝓ pctō
ribus derelinquentibus legem
tuam. Hec tamen ira metuenda
eſt: ne tanta ſit vt in odiū verſaẗ
hec ille. Et ſimiliter recitaẗ ī de
cretis. vij. queſt. j. aduerſitas.
¶ Scđo ꝓbaẗ idē intētū tali ra=
tione: Illud qđ pōt iperari ꝛ re=
cta rōne eſt laudabile ꝛ fit ꝟtuo=
ſe. Sed ſic eſt ꝙ ira per zelū de
qua prius multipliciter eſt exem
plificatū: ꝛ iterū de ea ſtatim exē
plificabiẗ: imperatur a recta rōne
igiẗ talis ira eſt laudabilis. Pro
quo notandū ſcđm btm̄ Tho. ij.
ij. q. clviij. art. j. in ſol. ad ſcđm: ꝙ
ira pōt dupl'r ſe habere ad rōnē
ſcꝫ āntecedenter ꝛ conſequenter.
Quādo ḡ ſe habet antecedēter
tūc eſt vitioſa eo ꝙ trahit rōnē
a ſui rectitudine. dicente poeta.
Ira īpedit animū ne poſſit cer=
nere verū. Qn̄ vero ſe hꝫ ꝯn̄r: vt
pote cū appetit⁹ ſenſitiu⁹ moueẗ
cōtra vitia ſcđm ordinē recte rō=
nis: tūc talis ira eſt laudabilis et
virtuoſa. Et talis ira a ſacris do
ctorib⁹ vocatur ira per zelum.

¶ Tertio ꝓbat idē multiplici ex
emplo ſeu hiſtoria ſacre ſcriptu-
re de illis .ſ. q̄ interdū irati ſūt ꝯ
vitia aliorū: q̄ ex tali ope laudē
meruerūt imortalē. In ꝑmis ita
q̄ legit Exo. xj. de moyſe ꝙ cū lo
q̄retur Pharaoni: ⁊ ille nollet eū
audire: exiuit ab eo irat⁹ nimis
Itē de eodē moyſe legit Exod.
xxxij. ꝙ cū deſcēdiſſet de mōte et
appropinquās ad caſtra filioꝝ iſ-
rael vidiſſet vitulū aureꝝ ⁊ cho
ros irat⁹ eſt valde. Preterea de eo
dē legit. Nume. xvj. ꝙ cū vidiſ-
ſet rebellionē chore ⁊ cōplicum
ſuoꝝ irat⁹ valde ait ad dn̄m. Ne
reſpicias ſacrificia eoꝝ. Cū igi
tur Moyſes in cuius laudē dicit
Nume. xij. ꝙ erat mitiſſim⁹ ſuꝑ
oēs hoies q̄ morabant in terra:
ſic ⁊ tā frequēter irat⁹ eſt ꝯ ma-
los: licet etiā ⁊ nobis ei⁹ exēplo
ſic iraſci. Itē legit. j. Regū. xx. ꝙ
Jonathas conſiderās malitiā: ⁊
iram patris ſui Saul aduerſus
Dauid ſurrexit a menſa iratus
et non comedit panē illo die. Si
militer legit. iiij. Reg. ij. ꝙ Heli-
ſeus iratus eſt pueris irridētib⁹
eū ⁊ dicētib⁹. Aſcēde calue: aſcē
de calue. Quib⁹ cū malediriſſet
egreſſi ſunt duo vrſi de ſaltu: qui
deuorauerūt. xlij. ex eis. Ceterū
legit Neemie. v. ꝙ ipſe neemias
audiens clamorē populi ꝓpter
vſuras q̄s optimates exigebāt
irat⁹ eſt nimis. Quid plura. Nō
ne ⁊ mitiſſimus dominus noſter
Chriſt⁹ irat⁹ eſt ꝯtra vendentes
⁊ ementes in templo. Mat. xxj. ⁊
Joan. ij. Ex predictis ergo patet
ꝙ quis licite poteſt iraſci aduer
ſus aliū delinquentē: vtpote pre-
latus aduerſ⁹ ſubditos inſolētes
Pater ⁊ mater aduerſ⁹ filios in-
obediētes. Paterfamilias aduer
ſus ſeruos ⁊ ancillas. Marit⁹ ad
uerſ⁹ vxorē nimis ſumptuoſe ve
ſtiri cupientē. Uxor aduerſ⁹ virū
ſuū ꝓdige ſubſtantiā ſuā diſſipā
tem: ⁊ hmōi. Quinimo omiſſio ta
lis ire ꝓ zelū pōt in caſu eſſe mor
tale pctm̄. Sicut pꝫ. j. Reg. v. de
hely q̄ cecidit de ſella retrorſum
atq̄ fractis ceruicib⁹ mortu⁹ eſt
eo. ſ. ꝙ nouerat duos filios ſuos
male egiſſe: nec eos debite corri
puerat. Sic ergo patet ꝙ ira lau
dabili ⁊ virtuoſa.

¶ Scd̄a ſpecies ire vocat irave
nialis. Hec aūt ira tūc cōtigit cū
q̄s ſubito ⁊ ſine deliberatiōe rō-
nis iraſcit. Sicut pꝫ in illis q̄ for
te rōne abūdātis cholere in eis
de facili ⁊ cito iraſcunt ſꝫ ſtati in
ſurgit iudiciū recte rōnis tempe
rans ⁊ reprimens hmōi irā. Pro q̄
notandū ꝙ circa irā ſe hn̄t hoies
tripliciter ſcd̄m ꝙ eſt triplex drīa
hoim ſcd̄m ꝙ Ste. tāgit li. v. mo.
c. xxxij. Primi eīm ſunt q̄ cito ira
ſcunt ⁊ ſilr̄ cito ⁊ facilit pacant.
Scd̄i ſt q̄ tardi ſt ad irā: ſꝫ poſt-
q̄ ꝯmoti ſunt: tardi etiā ſunt ad
indulgentiā: tandē tn̄ pacantur.
Tertij autē ſunt qui ſilr̄ non niſi
tarde iraſcunt ſꝫ poſtq̄ ſemel fue
rint irati contra aliquē. nec de⁹
nec diabolus vt vulgo dici ſolet
poſſet eos emollire: ad indulgen
tiam: ⁊ huius generis ſunt illi q̄
dicere ſolent de inimicis ſuis. Et
ſi ego deberem ſuſpendi aut dā-
nari: cum omnibus demonibus:
ego vindicabo me de tali vel ta-
li. Primi tantū venialr̄ peccant.

Secundi mortalr̄ ſiue grauiter.
Tertij autē grauiſſime ⁊ pericu-
loſiſſime. Et de iſtis tribus diffe-
rētijs iraſcentiū hoiꝫ loq̄ns diu⁹
Au. in regl'a de cōi vita clericoꝝ
dt ſic. Melior eſt id ē min⁹ mal⁹
q̄ q̄uis ira ſepe tenetur tn̄ impetra
re feſtinat vt ſibi dimittat cui ſe
feciſſe agnoſcit iiuriā. Ecce ꝑmū
Seqt q̄ q̄ tardi⁹ iraſcitur: et ad
veniā petendā tardi⁹ inclinatur.
Ecce ſcd̄ꝫ. Sequit. Qui aūt nūq̄
vult petere veniā aut nō ex aio
petit ſine cauſa ē i monaſterio. i.
inutilis infructuoſus ⁊ pernicio-
ſ⁹. Prima ira vocat acuta ⁊ hoc
a facilitate ⁊ velocitate iraſcēdi
⁊ talis ira ꝯmuniter abūdat in ꝑ
ſonis cholericis. Secunda voca
tur amara ſiue mania ⁊ bene ma
nia. ſ. a manendo et a diuturnita
te perſeuerandi in ipſa, atq̄ me-
morandi iniuriam ſibi illatā. Et
talis ira cōiter reperitur i perſo
nis melancholicis. Tertia ira vo
cat furor eo ꝙ ſit ſine miſericor-
dia. Importat enim firmum pro
poſitum nunq̄ dimittendi offen-
ſam ſed ſe vlciſcēdi tpe ⁊ loco. Et
talis i ra reperitur in pſonis dia-
bolicis. Unde de homine multuꝫ
iracūdo ſolet dici ꝙ videt eē vn⁹
diabolus. Primi igit ſunt ſimiles
aque que cito caleſcit et cito fri
geſcit. Secundi vero ſunt ſiles fer
ro qd̄ difficulter caleſcit: ⁊ difficul
ter frigeſcit. Tertij autē ſūt ſimi
les igni greco qui raro aut nun-
q̄ extingui poteſt. Patet ergo q̄
liter: habent homines circa irā
per vitiū. Propter qd̄ oino ē vi-
tanda aut cito extinguenda: ne
efficiat mortalis. Sic enim cōſu-
lit btūs pr̄ Au. in regula de cō-
muni vita clericoꝝ dicens. Lites
aūt nullas habeatis aut q̄ celerri
me finiatis ne ira creſcat i odiū
⁊ trabē de feſtuca ⁊ animā faciat
homicidam. Iſtud aūt vltimū ꝓ
bat per illud. j. Joā. iij. Qui odit
fratrē ſuū homicida ē. ſ. ſuiꝑſius
qr ipſo facto ꝑuat ſe vita grē Itē
ē homicida illius quē odit ſalteꝫ
affectu qr vt cōiter mortem eius
optat. Propterea. xj. q. iij. homici
diorū notāter dr ꝙ ſūt tria homi
cidioꝝ ⁊ homicidarū gn̄a videlicꝫ
qui occidit q̄ detrahit ⁊ q̄ ꝓximū
odit. Et ſic patet. ⁊c.

¶ Tertia ſpecies ire vocatur ira
mortalis. Et q̄uis de hmōi ira i-
mediate ſupra aliq̄ incidentalit
dicta ſint tn̄ ꝑ āplı⁹ in pticulari ꝺ
eadē loq̄ neceſſe ē. Eſt igr̄ ira tūc
mortalis cū qr grauiter iraſcit ſi
ne cā ⁊ cū dliberatiōe ſeu ꝯſenſu
rōnis aduerſ⁹ ꝓximū ſuū cogitās
apud ſe quō poſſit ſe vīdicare de
eo q̄uiſ nō ſēꝑ exteri⁹ oſ̄dat hmōi
iraꝫ. Et talis ira eſt ſicut ignis oc
cultatus ſub cinerib⁹ q̄ facillime
prodit calorem ſuū ad extra. Pro
quo notādū ꝙ ꝯtigit mortaliter
peccar ꝑ irā tripl'r vꝫ corde ore
opere. Et de iſtis trib⁹ loquitur
Chriſtus Mat. v. Primo quideꝫ
de ira q̄ conſeruatur ⁊ occultatur
in corde dicēs. Omnis qui ira-
ſcitur fratri ſuo reus erit iudicio
Talis enim citabitur ad dei iudi
cium: ⁊ tunc queretur ab eo q̄ mo
do impleuerit illud domini prece
ptum. Diliges ꝓximū tuū ſicut
teipſum Mat. xxij. O quale tunc
reſponſum dare poterit iudici ta
li ac tāto ſcilicet Chriſto ille qui

iram aduerſus proximũ ſuũ ſer=
uauit ⁊ diu occultauit i corde ſuo
niſi ꝟbacit fatẽdo ꝙ totũ oppoſitũ
fecit. ¶ Scḋo vero loquit xp̃us
vbi ſupra de ira que aliqualit ſe
ipſam prodit exter ius ⁊ hoc per
ſigna vt nolle loqui cum tali aut
tali: nec eum ſalutat aut reſa=
lutare quinimmo torto oculo ip
ſum intueri ⁊ faciem ab eo auer=
tere ſeu de eo deriſionem facere.
De hac iquam ira loquitur xp̃s
vbi ſupra cũ ait. Qui dixerit fra
tri ſuo Racha id eſt ꝟbũ idigna
tionis aut deriſionis reꝰ erit con
ſilio. Nam cõſilium ſancte trini=
tatis eſt ꝙ eadẽ mẽſura remetie
tur illi qua menſus eſt proximũ
ſuũ. Hoc eſt dice re ꝙ ſicut talis
oſtendit ſignum ire ⁊ indignatio
nis proximo ſuo ſic ⁊ ipſe iudex
Chriſtus oſtendet illi faciem ſu
am adeo terribilẽ ꝙ dicet mõtibꝰ
cadite ſup me abſcõdite me a fa
cie iudicantis Oſee. x.
¶ Tertio aũt loqt xp̃s vbi ſupra
de ira, q̃ apte ſe mãifeſtat exteriꝰ
ſiue inferẽdo ꝟba ↄtumelioſa ad
uerſꝰ ꝓximũ ſiue q̃cũq3 op. ꝓbria
cũ ait. Qui dixerit fratri ſuo fa=
tue reꝰ erit gehẽne ignis. O terri
bile ⁊ ſtupendũ verbum contra
iracundos qui in cholera et furo
re prorumpunt in verba cõtume
lioſa aduerſus proximos ſuos: q̃
nec probare poſſunt nec defende
re. Propter quod interdum per
ſententiam iudicis taxantur ad
emendam quam inuite ſoluunt.
Sed i foro diſtricti iudicis chri
ſti reſtat eis emenda multo gra=
uior quia gehenne. Patet ergo q̃
liter cõtingit mortaliter peccare
ꝓpter iram tripliciter ⁊ ideo talẽ
iram ſummopere vitare debemꝰ
¶ Secũdo principal'r videdũ eſt
de offenſione huius peccati ire.
Pro quo notandum ꝙ per ipſum
cõtingit offendere tria genera ꝑ=
ſonarũ ſecundum ꝙ
Deo contrariatur.
Proximo inimicatur.
Actori iniuriatur.
D ¶ Primo igit ira eſt magne
offẽſionis q̃ a deo ↄriat. De deo
nempe dt pſ. ꝙ in pace factus ẽ
locus eiꝰ. Vñ ⁊ deꝰ pacis noiat a
paulo. ij. Cor. xiij. Vult g̃ deꝰ ha
bitare in corde hũano per grãm
iuxta illud Prouer. viij. Delitie
mee eſſe cũ filijs hominum. Sed
a dicto habitaculo repellit eum
paſſio ire ꝑſertim eũ dominatur
in hoie. Da exemplũ de viro ge=
neroſo ⁊ nobili q̃ nõ libẽter habi
tat in hoſpitio pleno ira rixa ↄtẽ
tione tumultu ⁊ ſitibꝰ. Quinimo
talia audiens cito inde recedit.
Vñ ſolet dici ꝙ ſũt tria q̃ expellũt
hoſpitem aliquem de domo ſcili
cet fumus ignis mulier litigioſa
Mulier autem litigioſa eſt ira q̃
deum expellit de hoſpitio cõſcien
tie. Qui ergo cupit habere Chri
ſtum in hoſpitio cordis ſui debet
procul pellere iram a ſe et quan
tum in ſe eſt cum omnibus pacem
et dilectionem habere.
¶ Scḋo ira eſt magne offenſiõis
qr proximo iimicat. Nam in im
petu ⁊ cõmotione ire multa dici=
mus agimus et facimus aduerſꝰ
eum cui iraſcimur q̃ ſedata paſ=
ſiõe nos penitet dixiſſe aut feciſ=
ſe vt dr. xi. q. iij. cum apud. Pro=
pterea plato libro de repub. di=

cit ꝙ nichil eſt tã ↄtrũ rei publi=
ce q̃ ire ↄmotio ⁊ impetus furo=
ris in ciuibꝰ. Et ideo ſummopere
d3 cauere hõ iracundus ne exeq̃t
quicq̃ q̃diu ſentit in ſe irã ferue
re ſ3 q̃tũ põt cohibeat aĩm ⁊ ma
nũ. Qḋ ſi nõ poſſit ex toto ꝑmũ ſi
cut p3 in illis q̃ q̃ſi naturalr ſunt
iracũdi vt ſunt cõiter cholerici:
ſaltẽ caueat ſibi a ſecũdo. Nã vt
dicit hierony. iij. par. epiſtolarũ
ſuarũ: epiſtola xxv. ad ſaluinam
ſcribẽs Iraſci hominis ẽ ſed irã
nõ ꝑficere xp̃iani eſt. Et dat tibi
exemplũ de archita tarrentino q̃
ad ſeruũ negligẽtẽ ait. Iã te ne=
caſſẽ ꝟberibꝰ ſi nõ eſſẽ iratꝰ. Re=
fert et Seneca. lib. j. de ira de ſo
crate q̃ ſeruo ſuo eũ offendẽti ait.
Cederẽ te niſi iraſcerer. qui er=
go vult aliquem iuſte punire d3
expectare ꝙ ira ſit i eo ſedata ſi
prius eam in ſe perſẽſerit. Quia
vt dt idẽ Senec. lib. ij. de ira ad
Nouaciũ ſcribens maximum ire
remedium eſt mora.
E ¶ Unde ibidem refert de pi=
ſone homine iracundo ſupra hu=
manũ modũ dicens ꝙ in impe=
tu animi iuſſerit quendã de ſer=
uis ſuis occidi eo ꝙ redierat de
foris ſine ſocio ſibi dato. Impu=
tabat enim illi ꝙ ipſum occidiſſet
Cũq3 plectendus eſſet morte: et
lictor iam euaginatum teneret
gladium ſupuenit ſocius eius ſa=
nus. Quo viſo lictor dimiſit eũ
intactũ. Quo audito crudelis ty
rannus viſo iuſſit vtroſq3 occidi
Te inquit ad primum iã ad mor
tẽ condẽnaui ideo morieris. De
inde ad ſecundum ait. Te etiam
iubeo mori quia: cauſa mortis
ſocij tui tu es. Poſtremo tertio
ait. Te ſilr neceſſe eſt nunc mori
qr voci mee nõ paruiſti ſed a me
ↄdẽnatũ mori noluiſti. Ecce quõ
propter innocentiã vnius homi
nis tres neci traditi ſt. Ex quo p3
ꝙ ira valde inimicatur ⁊ aduer
ſatur ꝓximo. Propterea in decre
tis. xi. q. iij. illa dicitur ꝙ cum re=
ctor eſt in ira neminem tũc deb3
iudicare eo ꝙ iudiciũ ratiõis in
eo eſt obfuſcatũ ſed d3 expectare
ꝙ mens priꝰ per iram concitata
ad tranquilitatẽ redierit.
¶ Tertio ira eſt vitium magne
offenſionis eo ꝙ actori proprio i
iuriatur. Per furtũ eni aut homi=
cidium ſiue detractionẽ q̃s iuria
tur ꝓximo tantũ. S3 ꝑ irã nõ ſolũ
nocet alteri verũetiã ſibiipſi. Et
hoc tribus modis q̃s tangit pſ.
de homie iracũdo. Aſcẽdit fumꝰ
in ira eiꝰ ⁊ ignis a facie eiꝰ exar=
ſit carbones ſuccẽſi ſũt ab eo. In
q̃bꝰ verbis notant tria mala q̃ ira
operatur in homine.
F ¶ Primum eſt rationis obnu
bilatio qr aſcendit fumus in ira
eius. Sicut enim fumus ſurſum
aſcendens ſi fuerit multum ſpiſſꝰ
aliquãtulũ obnubilat aerẽ. ſic et
ira rationẽ dicẽte poeta. Ira im=
pedit animũ ne poſſit cernere ve
rũ. Quinimo hõ iratus cõmotio
nis tpe iuſtũ putat omne qḋ fa=
cit. xi. q. iij. ira. Vñ legitur ꝙ cũ
quidã imperator adiudicaſſet in
ira ſua quendam ad mortem ait.
reus. Appello. Cũq3 interroga=
retur ad quem appellaret reſpon
dit dicẽs. Appello de Ceſare ira
to ad Ceſarem tranquillum ⁊ pa
catum. Huic ergo iuſſit impera=

tor vſqꝫ in craſtinum reſeruari.
Sꝫ interī ſedata ira ei9 reo vita
donata ē ſi tñ re9 dici merebaẗ.
¶ Scd̄ꝫ malū ꝙ operaẗ ira ī hoīe
eſt debite diſpoſitiōis corporalis
deſtructio. Ualde ei ðcēs ē ꝙ hō
cū ſit rōnalis ſit ꝯpoſit9 in geſti-
b9 corporeis. Hoc ei pertinet ad
modeſtiam ad quā habēdā ⁊ ſer
uādā nos admonet apo. phi. iiij.
dicēs. Modeſtia vr̄a nota ſit oī-
bus hoīb9. Ad vero de hoīe ira
cūdo dicit p̄s. vbi ſupra ꝙ ignis
a facie ei9 exarſit ac ſi aperte di-
ceretqꝫ talis hꝫ faciem ignitam
⁊ īflāmatam. Nā ſcd̄ꝫ Grego. in
mora. lib. v. c. xxxj. In hoīe irato
ignoſcit facies exaſperātur ocu
li accenſum ſtimulis ire cor pal-
piat corpus tremit lingua ſe p̄-
pedit. Ore qd̄em hō irat9 clamo-
rem format ſed ſenſus qd̄ loqua
tur ignorat. In hoc itaqꝫ talis ab
arreptitijs longe non eſt: q̄ actio
nis ſue conſcius non eſt. Hec ille
Itē Seneca de ira ad nouaciū. li.
i. ðt ſic. Cetera vitia abſcōdi p̄nt.
ira aūt ſe ꝓfert et in faciem exit
quātoqꝫ maior tanto efferueſcit
manifeſtius. Unde poſtea compa
rat hoīcs iracūdos apris q̄ ſpu-
mant ⁊ dētes oñdūt dū ſunt in fu
rore. Itē cōparat eos tauris qui
poſtqꝫ irati ſunt cū cornibus ter
rā ſpargūt ⁊ eam hincinde pedi-
bus iactant. Silr̄ ꝯparat eos leo
nib9 ⁊ rabidis canib9 q̄ nemini p
cūt nec domeſticis nec extraneis
Quid plura Certe vt ait Chry-
ſo. ſup Io. homil. xxv. Ira eſt ve
hemens ignis oīa ꝯſumēs q̄ppe
q̄ corp9 corrūpit: aīam coinq̄nat
triſtitiā affert turpis viſu. Qð ſi
iratus ſe ipſum ītueri poſſet: nul
la alterius admonitione indige-
ret. Nihil enī irato turpius. Hec
ille Itē idē ſup eūdē Io. ho. xlviij
ðt ſic Ira fera ē vehemēs ⁊ furi
būda Nichil ei turpius vultui i
rati. Qꝫ ſi aſpect9 turpis ſit m̄lto
magis aīa. Queadmodū ei cenū
ſi ꝯtrecteẗ grauius oleẗ ita ⁊ aīa
cū turbata ē. Hec ille. Ecce quō i
ra deſtruit debitā corporis diſpo
ſitionē ⁊ grauitatē. Inſuper ꝙ ð
teri9 ē qñqꝫ īducit mortē ſicut pꝫ
de ſylla romanoꝝ ꝯſule de q̄ rfert
Ualerius lib. ix. c. iij. ꝙ mortuus
eſt p̄ nimia iracūdie violētia eo
ſcꝫ ꝙ non fuerat factum ſcd̄ꝫ ſuā
volūtatē circa traditionē pecūie
ad refectionem capitolij.
¶ Tertium malum qð opaẗ ira
ē ꝙ ſuſcitat rixas ⁊ cōmotiones ī
alijs ꝓpẗ ꝙ ð hoīe iracūdo ſubdit
p̄s. vbi. s̄. d. ꝙ carbōes. i. alij ho-
mīes nigri p culpā ſuccēſi ſūt ab
eo. i. ad iracūdiā ab eo ꝓuocanẗ.
Et ī hoc ē ſilis eq̄ hernioſo q̄ ī ſta
bulo exiſtēs ⁊ ſe ꝯtineṙ nō valēs
mordet alios a dextris ⁊ ſiniſtr̄
Qð illi ſentientes ſilr̄ ſe remūcē
tes ipm̄ mordēt. Quo fit vt ſeq̄-
tur tumultus magnus nec nō ni-
ſi cum furca aut groſſo baculo ad
dorſa eorum adhibito pacificari
p̄nt. Sic nec multi iracundi a cō
tumelijs opprobrijs conuitijs in
iurijs atqꝫ verberibus qñqꝫ ceſſa
rent niſi p diſtrictum iudicē pe
na plecterentur ſiue per burſam
ſiue alias. Et breuiter tot ⁊ tāta
mala ſuſcitat canina beſtia ire ꝙ
de ea loquens. Seneca lib. ij. de
ira dicit ꝙ ipſa ē que deſtruit mu
nitiſſimas ciuitates ⁊ eas ꝓſter-

nit fundit9. Ipſa eſt q̄ venena ꝓ
pinat: ⁊ homines occidit. Ipa eſt
q̄ eccleſias ꝓphanat: ⁊ euertit cū
imminet bellum. Aſpice inquit
ſolitudines p multas milias cuꝫ
habitatorib9 ſuis deſertas: quas
certe ira exauſit. Hec ille. Ecce
quanta mala operatur ira.
¶ Tertio p̄ncipaliẗ videnū eſt ð
remediatione pctī ire. Sunt enī
pleriqꝫ q̄ dicūt illis diſplicere et
moleſtū eſſe ꝙ ita ſubijciant huic
paſſiōi ire: ⁊ ꝙ libēter de ea ſe ex
pedirēt ſi poſſēt. Sꝫ ne tales ha
beāt excuſationē in pctīs tria il-
lis aſſignabim9 remedia ad do-
mādū cor ſuū caninū que ſunt.
Pia meditatio
Status conſideratio
Fidelis meditatio.
Q ¶ Primū igiẗ remediuꝫ ad
domandū predictū cor caninum
iracundorū vocatur pia medita
tio: ſcꝫ chriſti: ſanctorum virorꝫ
propriorum defectuum.
h ¶ Prio igiẗ ad hoc valet pia
meditatio chriſti q̄ de īproperijs
ꝯtumelijs: irriſionib9: flagellatio
nibus: ⁊ hmōi nocumētis ſibi ab
inimicis ſuis illata ad iracundiā
minime ꝯcitac9 eſt: ſꝫ patientiam
in oībus ſeruauit. Uñ ad hoc pro
poſituꝫ loquēs Chryſoſto. ſuper
Matheū. homil. lxxxviij. dicit ſic
Fortaſſis dices. Quomodo pote
ro nō moueri ad alteri9 vitupe-
riū. Crucis inquit ſigno te ſigna
to ⁊ recordare quanta ꝯuicia ad
uerſus Chriſtū dñm tuum iudei
in via pariter et in hora paſſiōis
locuti ſūt: ⁊ cōfeſtim omnia in te
extinguentur. Pariter quoqꝫ et
te moleſtum ac manſuetū hec fa
ciet cogitatio ſancta. Preterea a-
eius quoqꝫ famulis documentuꝫ
ſuſcipiat qui plerūqꝫ te vituperā
te ſiluerunt Et per hoc intellige
hanc philoſohiam non eſſe diffi-
cilem. Nam hoc modo furorem
tuū condemnabis. Hec ille. Iteꝫ
ad idem propoſitum loquēs Au
guſti. homil. xlij. dicit ſic. Non-
dum Chriſtus vindicatus eſt.
Nondū chriſti martyres vindica
ti ſunt. Adhuc enī expectant pa-
tientiam dei vt cōuertantur ini-
mici Chriſti conuertantur ⁊ ipſo
rum martyrum inimici. Nos au
tem quid ſumus qui vindictam
queramus. Si enim iram quere
ret de nobis omnipotens deus:
vbi remaneremus. Ille quia ni-
chil nos leſit: non vult ſe vindi-
care de nobis: et nos querimus
vindicari qui pene quotidie deū
offendimus. Hec ille.
¶ Secūdo ad idē valet pia me
ditatio ſanctorū virorū qui con-
tra ſibi illatas iniurias et mala
non ſunt ad iram concitati: ſed
patientes extiterunt aut illas in
riſuꝫ verterunt. De prio hiſtoriā
habem9 de dauid q̄ noluit occide
re Saul eū pſequentē ad morteꝫ
cum tñ aliqñ illud etiam impu-
ne facere potuiſſet: ſicut cū pur
gabat Saul ventrē in ſpelunca
in q̄ latitabat ipe Dauid. i. Reg.
xxiiij. Item qñ inuenit eum dor-
mientē intra caſtra. i. Reg. xxvj.
Item. ij. Reg. xvj. legitur de eo-
dem Dauid ꝙ non eſt iratus cū
audiuit illum gratiunculum ſe-
mel maledicentē ei. Quinimo ꝓ
hibuit abiſay volenti eum pro-
pter hoc occidere ne ipſum tans

geret. Similiter helyſeꝰ nō ꝑmi
ſit ꝙ hoīes qui venerāt ad eū ca
piendū ex ꝑte regis Syrie ꝗcꝫ
paterent̄ mali: ſed pepercit eis.
Quinimo iuſſit eis mēſam appo
ni: atꝫ refectos abire permiſit.
iiij. Reg. vj. Quid plura. certe ꝗꝫ
ꝑ̄us mulieres vt cōius plꝰ iraſcā
tur ad ſibi illatas iniurias ꝗꝫ vi-
ri iuxta illud Eccle. xxv. Nō eſt
ira ſup irā mulieris nōnulle tñ ea
rū patiētiſſime extiterūt ꝯ̄ ſibi ir
rogatas iīurias. De hoc extat hi
ſtoria deuotiſſima de Sara filia
Raguelis: q̄ patientiſſime ſuſti-
nuit iniuriā ⁊ ꝯtumeliā ancille
ſue iꝓperātis ſibi ꝙ occidiſſet
ſeptē viros ſuos Thob. iij. De
ſcōo ſiſtis hiſtoria habemꝰ de dio
gene ph̄o de quo refert Señ. li.
iij. d̄ ira ad nouatū ſcribēs ꝙ cū
ageret cauſam in publico quidā
malicioſus truphator nomine lē
tulus attracta ab ore pingui ſali
ua ſpuit in frontem eius mediā
quantū potuit. Quod ille perſen
tiens totus faſtidioſus abſterſit
faciem ſuper dicens. O lentule
profecto affirmabo omnibus fal
lere eos qui te dicunt os non ha
bere. O ꝗꝫ rari ſunt tales dioge
nes etiam apud chriſtianos. Ne
ſcio enim ſi adhuc ſecundus poſ
ſet reperiri ſuper terram.
¶ Tertio ad idē valet medita-
tio ſeu vt meliꝰ loq̄r recognitio
ꝓpriorū defectuū. Vñ Grego. in
moral. libr. v. cap. xxxij. loquens
de remedijs ꝯtra irā: ne iſurgat
in nobis aſſignat recognitionem
ꝓpriorū defectuū: dicens ꝙ ille
patiēter illatā iniuriā tollerat: q̄
pie meminit qḋ fortaſſe adhuc
habet in quo debeat ipſe tolera
ri. et idō q̄ſi aqua ignis extinguit̄
cū furore ſurgētis animi ſua cui
ꝗꝫ ad mentē culpa reuocat̄. Sꝫ
ꝓfecto pauci ita faciunt. Quin-
immo illi qui aliorū reprehēdūt
peccata ſolēt cū ira ⁊ indignatio
ne illis dicere. Miror ꝙ ſitis ta-
lis aut talis. Nō eñ vellem talia
agere. Quia ḡ tales volūt quaſi
ſeipſos iuſtificare: ideo cū ira et
indignatione reprehendūt alie-
nos defectus tanꝗꝫ non eſſent in
aliquo culpabiles. Cum tñ dicat
ṗs. ꝙ omnes declinauerunt ⁊c.
¶ Scōm remediū ad domādū
cor caninū iracundoꝝ d̄r ſtatus
ſui ꝯſideratio. Cū eī q̇s ꝯſiderat
ꝙ eſt nobilis aut ep̄s abbas aut
religioſus: ſiue iudex aut aduo-
catus dꝫ erubeſcere iraſci ne ab
alijs irrideat̄: ⁊ fatuꝰ ſeu inſenſa
tus reputet̄. Quāuis eñ ſit ꝯtra
hoīm naturā habere cor caninū
ꝑ iracundiā eo maxime ꝙ hō eſt
aīal natura manſuetū: ṗcipue tñ
iſtud eſt valde ridiculoſū i ma
ioribus in q̄bus dꝫ eſſe maxīa mo
deſtia: ⁊ grauitas ⁊ minꝰ de ira:
i cuiꝰ rei ſignū rex apū d̄r ſolꝰ ca
rere aculeo. Vñ ad hoc ꝓpoſitū
Sene. li. iij. de ira ponit tale ex-
emplum. Sicut inquit īmanis fe
ra ad latratum canū leta reſpicit
ita ꝓpꝛium magnanimitatis ē nō
ſentire ſe ꝑcuſſū iīurijs. Hec ille.
¶ Tertiū remediū ad domādū
predictū cor caninū dicit̄ fidelis
mediatio. Cū eī boni ⁊ iuſti viri
intromittūt ſe de pacādis iracū-
dis ⁊ recōciliādis diffidentibus
tūc plerūꝗꝫ erubeſcūt eis cōtra-
dicere. Si tñ duri corde videant̄.

tunc mediatores debent eis oſtē
dere ꝗꝫ miſericorditer xp̄s indul
ſit ſuis inimicis ꝓ quibꝰ etiā ora
uit ad patrem. Similiter et btūs
Stephanus atꝫ cōplures alij vi
ri ſancti. Qḋ ſi nec ſic profecerint
tunc debēt adducere terrores di
uini iudicij penarū īfernaliū: nec
non eſt carentiā perpetuam illiꝰ
ineffabilis glorie celeſtis: ⁊ hmōi.
Et ſic patet de remedijs valenti
bus ad mitigandum cor caninū
iracundorum.
¶ C. vj. de corde lupino odiētiū.
Onfiteor tibi domi
ne pater celi ⁊ terre
q̄ ſupple peccaui ni
mis cogitatione.
Matth. xi. Poſtꝗꝫ
dictū eſt de corde canino iracūdo
rū: ꝯñr loqui opꝫ de corde lupino
odientiū. Qḋ quidē cor conueniē
ter ponit poſt precedēs q̄ vt d̄r
Au. ad fra. in eremo. ſer. ix. q̄ inti
tulatur de ira fugienda odiū non
ē aliḋ ꝗꝫ ira inueterata in aīo. Itē
idem homil. v. dicit ꝙ ſicut feſtu
ca creſcit in trabē: ſic ira inuete-
rata fit odium Item homi. xj. d̄r
ꝙ ira in cōparatione odij feſtuca
ē ſꝫ feſtucā ſi nutrias trabes erit.
Si vero euellas ⁊ ꝓijcias nichil
erit. Conueniēter aūt cor audien
tiū lupinoſū d̄r: q̄ ſicut lupꝰ ſcḋꝫ
Iſido. li. xij. etymologi. eſt aīal ra
pax ⁊ cruoris appetens: cuius ra
bies rapacitatis tanta eſt vt qḋ-
cūꝗꝫ animal inuenerit trucidet ſi
fortior extiterit ita et illi q̄ alios
odiūt in cordibꝰ ſuis libenter vi
derent eos mortuos. Propter qḋ
d̄r. j. Ioan. iij. ꝙ qui odit fratrem
ſuū homicida ē De hoc itaꝗꝫ cor
de lupinoſo odiētiū tria ſūt dili-
genter notanda ⁊ videnda q̄ ſunt
Grauis indignatio
Culpe defenſio
Fuga et deteſtatio
A ¶ Primo igitur videndum ē
de graui malignatione hmōi cor
dis lupinoſi odientiū. Que q̇dē
malignatio apparet ex tribꝰ: ſecū
dū ꝙ mali odiūt tria hoīm gñā.
B ¶ Primo quidem odiunt ma
ligni hoīes ſcelerum ſuorum re-
prehenſores. Et iſtud probatur
tripliciter: videlicet.
Auctoritate
Hiſtorice
Similitudine.
¶ Primo quidē auctoritatē ṗs. dī
cētis ꝯ̄ vnūquēꝗꝫ talē. Tu odiſti
diſciplinā ⁊ ꝓieciſti ſermōes me
os retrorſū eos ꝯtēptui ⁊ ſpꝛetui
habēs. Itē Ioā. iij. Oīs qui male
agit odit lucē ice veritatis ⁊ non
venit ad lucē. i. nō querit ꝙ ei ve
ritas dicat̄ vt nō arguāt̄ opa eiꝰ.
Item Terentiꝰ dicit ꝙ veritas
odium parit nec certe mirum ſi
malicioſi hoīes odiūt ſuos reph̄ē
ſores maxime cū diceret ſaluator
Ioan. vij. Me aūt odit mundꝰ q̄
teſtimoniū perhibeo de illo quia
eius opera mala ſunt Silia autē
verba pōt dicere ſyncerus predi
cator ꝯ̄ detractores latratores ſu
os qui egre fuerunt ꝙ eorū faci-
nora rephēdat ſiue tales ſunt ty-
ranni principes ſiue iniqui officia
les ſiue vſurarij et raptores: ſiue
concubinarij et fornicatores: ſi-
ue alterius gñis maligni hoīes
Sed ſicut chriſtus non obſtante
odio mundanorum hominum nō
deſtitit a ṗdicatione veritatis ita

neq bonus et virtuoſus predica
tor debet timere verba hominū
q̄rumcunq indignantium dum=
modo iniuſte indignentur: ſ po=
tius timeat domini preceptum.
De quo Eſaie. lviij. Clama ne ceſ
ſes: quaſi tuba exalta vocem tuā
et annuncia populo meo ſcelera
eorum et domui Jacob ꝛc.
¶ Scdo ꝓbatur idem intentum
hiſtorice. Et primo de Joſeph: de
quo legitur Gene. xxxvij. ꝙ fra=
tres ſui oderant eum: nec pre ni=
mio odio poterant ei quicq paci
fice loqui Cuius quidē odij vna
de cauſis erat eo ꝙ accuſaſſ eos
apud patrem crimine peſſimo.
Secundo idem patet de michea
propheta dn̄i de quo dixit Achab
ad Joſaphat regem iuda. Ego
odio Micheam: quia non ꝓphe=
tat michi bonum: ſed malum om
ni tp̄e. iij. Regum. xxij. Sic et ho
die multi reges et principes odi
unt illos qui dicunt illis veritatē
illos autem diligūt et eleuant in
dignitatibus et officijs q̄ illis ap
plaudūt. Unicuiq ergo tali prin
cipi poſſet dici ſi tn̄ inueniri poſſ
ſuper terrā homo qui vellet por
tare verbum illud quod dixit Jo
ab ad dauid Diligis odientes te
et odio habes diligentes te. ij. Re
gum. xix. Tertio idē patz de btō
Joanne baptiſta: quē oderat he
rodias eo ꝙ reprehendiſſet hero
dem de inceſtu cum ea. Propter
quod non ceſſauit eum perſequi
quouſ habuit caput eius in di=
ſco. Marci. vj. Unde argumentū
maximi odij eius contra Joannē
fuit quando infixit gladium in ca
put illius iā mortui.

¶ Tertio idem propoſitum pro=
batur ſimilitudine triplici. Prīa
eſt de ſerpēte qui naturaliter odit
rutam que eſt amara; ipſā fugit
q̄tum poteſt. Unde dicit̄ ꝙ in hor
to in quo eſt ruta non ſolent ſer=
pentes habitare. Sic et mali odi
unt amaritudinem correctionis
Nunq̄ enim vellent corrigi nec
de ſuis malis rep̄hēdi. Scd̄a ſimi
tudo eſt de phrenetico: qui odit
medicum qui tamē in ſuis vincu
lis gloriat̄. Sic tales malicioſi ho
mines ſolent odire medicos ani=
marum ſuarum. i. correctores et i
firmitatum ſuarū punitores. Si
cut patet de malis ſubditis in or
dine ad ſuperiores ſuos. Nihilo
minus tales ſolent frequēter glo
riari in vinculis peccatorum ſuo
rū. Et ideo ſicut videm⁹ ꝙ phre
neticus odiens medicū et reme=
dia: mortem incurrit corporalem
ita et tales qui correctiones odiūt
et fugiunt mortem ſpiritualem et
tandem eternalem incurrunt.
Quia ſicut dicit̄ ꝓuerb. xv. Qui i
crepationes odit morietur. Ter
tia ſil̄itudo eſt de equo vlceroſo
ſeu ſcabioſo q̄ ſi fricatū i loco i q̄
vlcus habet ſiue dum emplaſtrū
illic apponitur ſtatī ſe diuertit et
pede percutit: ſiue dente mordet
non attendēs hoc fieri ad ſui vti
litatē ita etiā in ꝓpoſito de mali
cioſis hoib⁹ i ordie ad ſcelerū ſuo
rū rep̄hēſores. Et ſic pz de p̄mo.
¶ Secundo malicioſi homines
odiunt bonorum operū executo
res. Hoc enim eſt commune ma=
lū tā in ſeculo q̄ in clauſtro tā in
ſtatu laicali q̄ clericali ꝙ illi am=
plius a malis et peruerſis odiun

tur et contēnuntur qui in bonis
operibus diligēti⁹ et vigilāti⁹ oc
cupāt̄ iuxta illud ꝓuer. xxix. Ui
ri ſiqui oderūt ſimplicē. Et hui⁹
odij cauſa ē inuidia. Uidet̄ ei tali
b⁹ ꝙ boni per bonā famem extin
gant eorum gloriam. Sicut ſi
diceremus ꝙ luna inuidet ſoli
propter luminis ſui claritatem.
Conſequenter autem ex tali in=
uidia de facili oritur odium apō
inuidentem. Quemadmodum
ergo ouis delectabiliter conuer=
ſatur cum altera oue et lupus cū
lupo: ſed lupus cum oue: nunq̄
abſq periculo ita boni cum bo=
nis pacem bonam et dilectionem
ſynceram et ſanctā habent. Ma=
li etiam ſuo modo pacem et amo
rem q̄uis vt plurimum damna=
biliſſimum inter ſe habere poſſunt
Sed ꝙ mali cum bonis pacem
aut amorem qualemcunq habe=
ant nunq̄ fieri poteſt: hoc ꝓcurā
te malicia peruerſorum aduerſ⁹
bonos quos audiunt: proter bonā
vitā quam tenent et opera ſancta
que faciunt. Un̄ Au. Oc̄lis egris
odioſa eſt lux: que puris eſt ama
bilis. Propterea dicūt mali de cō
uerſatione iuſti et electi illud.
Sap̄. ij. Breuis eſt nobis ad vi=
dēdū qm̄ diſſil̄is ē alijs vita illi⁹
¶ Tertio maligni homines odi
unt pacis et concordie reforma=
tores et mediatores. Hoc autem
maxime contingit in illis milit=
bus et ducibus belli: qui cum ſint
interdum de paupere regno: non
timent nec odiunt aliud q̄ pacē
ſcientes ꝙ ſi fuerit pax caſſabun
tur et priuabuntur ſtipendijs cō
ſuetis: nec deinceps poterunt

ita impune predari ſicut prius.
Hic vulgo dicitur ꝙ nō pōt meli⁹
piſcari quā in aqua turbida. Pro
pterea Augu. ad fratres i here.
ſer. ij. dīt ꝙ pax a malis odiur et
vt mors fugit̄. Sed audite quod
ſubdit̄. Btūs inq̄t q̄ te hʒ. Male=
dictus qui te odit et qui te impe
dit et frāgit inter hoīes talis āci
xp̄s ē et fili⁹ ꝑditiōis hec ille. Pz ḡ
de graui malignitate cordis lupi
noſi ꝓximos ſuos odientiū.
¶ Scdo principaliter videndū
eſt de culpe defenſione predicti
cordis lupinoſi odientiū. Solent
enim interdum odium gerentes
in cordibus ſuis aduerſus pro=
ximos ſuos culpam ſuam defen=
dere allegantes excuſationes in
peccatis q̄ ſunt tres p̄cipue: vcz
Impoſſibilitatis
Conformitatis
Iniurioſitatis.
¶ Prima igitur defenſio p̄dicto=
rum odientium dicitur impoſſi=
bilitatis. Sūt enim multi qui di
cunt non poſſunt diligere inimi=
cos maxime cū vnaq̄ res etiā
irratiōalis naturaliter odiat ſuū
contrarium ſicut ouis lupū mus
catum aqua ignem. Sed horum
friuola excuſatio reprobatur et
condemnatur tripliciter: ſcilicet.
Auctoritate
Ratione
Exemplo.
¶ Primo quidē auctoritate Au=
guſtini qui in ſermone plurium
martyrum dicit ſic. De diligen=
dis inimicis nullus fratres cha=
riſſimi in veritate ſe excuſare po
teſt. Poteſt inquit aliquis michi
dicere. Non poſſum vigilare aut

ieiunare ſed nūq̄d poteſt vera=
citer dicere non poſſum amare.
Poteſt ſimiliter mihi dicere. Nō
poſſum totas res meas pauperi=
bus dare et i monaſterio deo ſer
uire. Omnia preter hoc ꝙ nō poſ
ſis amare credo tibi. Et ſi dixe=
ris qꝛ nō potes a carnib⁹ et vino
abſtinere credo tibi. Si aūt dicis
ꝙ nō poſſis in te peccantib⁹ indul
gere nō credim⁹ tibi omnino qꝛ
nulla nobis remanet excuſatio.
Dū nō de cellario ſꝫ corde iſtā ele
moſynam iubemur implere. hec
ille. Secundo facit talem inter=
rogationem dicens. Dic michi
chriſtiane feciſti ne aliqua pecca
ta contra deum. Et dicis qḋ ſic
Poſtmodū quero a te quod ma=
ius eſt peccatū: vel peccatum qḋ
feciſti contra deū: vel peccatum
quod fecit homo contra te. Nun
quid primū eo qḋ ſic offendiſti ꝑ
ſonam infinitā. Tu aūt miſer hō
fragilis es et terrenus. Cum igr̄
dicis: tanta me compulit inimic⁹
meus ſuſtinere vt eū nulla rōne
poſſim diligere attendis quid fe
cit tibi homo: ꝛ nō attendis q̄d tu
feciſti deo. Si igr̄ conſcientiā tuā
diligenter diſcutis ſine vlla com
penſatione tu maiora peccata cō
miſiſti in deum ꝙ̄ in te ꝯmiſerit
homo. Qua ergo fronte vis vt ti
bi deus digneť dimitere multum
cū tu nō acquieſcis proximo tuo
dimittere paruum. Tertio facit ta
lem interrogationeꝫ. Quero a te
o homo qḋ potius vis habere: bo
num vel malum. Dices indubie
ꝙ bonū. Si ergo vis habere bo
nū debes diligere inimicū: qꝛ odiē
do eum facis malum anime tue.

hec Aug. vbi ſupra. Conformit
etiā ad ꝑdicta loquitur idē Aug.
ſer. v. de btō Stephano. Sꝫ eius
verba redeunt in eandem ſente
tiā cū ꝑcedētib⁹ io illa ptranſeo.
¶ Secundo reprobatur friuola
excuſatio precedētium tali ratio
ne. Hereticū ꝛ impiū ē dicere deū
aliquod impoſſibile nobis prece
piſſe. Sed ſic eſt ꝙ ipſe nobis pre
cipit in vtroq̄ teſtamento odiū
deponere aduerſus inimicos: et
eos diligere igitur. minor patet
quo ad vet⁹ teſtamentū per illud
Leuiti. xix. Nō oderis fratrē tuū
in corde tuo. Et notāter dr̄ i cor=
de tuo ꝯ illos q̄ diligūt verbo et
ſigno id eſt ſe diligere fingunt q̄
tamen in corde odiū mortale ſer
uāt. Silr̄ q̄ ad nouū teſtamētū
xp̄s ait. Diligite inimicos veſtros
nō q̄dē ſolū corde verūetiā opere
et facto tempore ꝛ loco. Ideo ſub
dit. Benefacite his qui oderunt
vos. Inſuper diligite eos ore vi=
delicet orando pro perſequētib⁹
ꝛc. Matthei. v.
¶ Tertio predicta excuſatio va
ria ꝛ friuola precedentium repro
batur multiplici exemplo ſacre
ſcripture in qua legiť de multis
qui retribuerunt bona pro ma=
lis inimicis ſuis ꝛ dilectionē pro
odio ſuo. Unde Aug. ſermo. ij.
dominice tertie poſt octauas pa
ſche aliquas hiſtorias adducit
ad hoc propoſitū cōfir mādum
Prima eſt de Jacob de quo di=
xit ꝙ maluit ad longinquas re=
giones fugere ꝙ̄ vicem odij fra
tri ſuo Eſau recompenſare. Quē
ſicut vita reſiciuit: ita odiſſe ne=
ſciuit. Inſuper reuerſus multis

muneribus vt eū ſibi placatū fa
ceret honorauit. Secūda hiſto=
ria eſt de Joſeph qui pro patrici
dij crimine ipſis fratrib⁹ ſuis nō
odij amaritudinē: ſed charitatꝭ
dulcedinē recōpenſauit. Oſcula=
batur eñ ſingulos ꝛ per ſingu=
los flebat. Quib⁹ deniq̄ nō ſolū
nihil mali rependit: ſꝫ oīa bona
retribuēs tā viuo ꝙ̄ mortuo pa
tre: germano ſemꝑ amore dilexit.
Tertia hiſtoria eſt ḋ moyſe quē
etſi populus frequenter contē=
pſiſſet atq̄ lapidare voluiſſet ni
hilomin⁹ diuine charitatis me=
mor ita pro illis ad dñm ſuppli=
cabat vt clamādo diceret. Si nō
dimiſeris pctm̄ ppl'i tui: dele me
de lib. quē ſcripſiſti. Exo. xxxij.
Quarta hiſtoria eſt ḋ Dauid de
q̄ legiť. ij. Reg. xvi. ꝙ cū inimic⁹
ſuus Semey malediceret ei i fa
ciem: maluit parcere ꝛ dei iudi=
cio talēꝫ iniuriā reſeruare ꝙ̄ ſue
iracundie ſatiſfacere. Quinimo
inimicos ſuos adeo diligebat vt
eorū infortunia fleret: ꝛ de illis
qui eos occiderāt vltionē expe=
teret. Sicut patuit de eo qui ei
retulit ꝙ Saul occidiſſet. ij. Re=
gū. i. Propter qḋ dicebat ipſe Da
uid in pſ. Si reddidi retribuēti
bus mihi mala: decidā merito
ab inimicis meis inanis. i. euacua
tꝰ in me meritū fraterne chari=
tatis ꝛ dilectionis inimici ptꝫ ergo
ex precedētib⁹ exēplis que po=
nit Aug. vbi. ſ. ꝙ̄ friuola eſt ex
cuſatio eorū qui dicūt nō poſſe i=
nimicos ſuos diligere. Inſup ipſe
chriſtus facto reprobauit dictā
falſam excuſationē in peccatis
ꝑ hoc. ſ. ꝙ in cruce pendens pro

ſuis crucifixorib⁹ orauit prēm di
cēs. Pater dimitte eis: qꝛ ꝛc. Lu.
xxiij. Sꝫ dicūt aduerſarij veri ta
tis. Potuit hoc facere xp̄s. Non
autē hoc ego. Ille eñ de⁹ ꝛ ho=
mo erat. Ego vero hō ſolū. Sed
talib⁹ rn̄det idē Augu. ſer. ij. do
minice. xix. poſt trinitatē ita di=
cens. O homo ſi multum eſt tibi
imitari dñm tuū: attende ꝛ imita
re ſtephanū ꝯſeruū tuū. Stepha
nus eñ homo erat ſicut ꝛ tu. Sꝫ
quod fecit: non fecit niſi rogan=
te illo queꝫ rogas ꝛ tu. hec ille.
Patet ergo euacuatio prime de=
fenſionis eorū qui nolunt dilige
re inimicos nec illis parcere di=
centes hoc illis impoſſibile.
¶ Scḋa defenſio ꝑdictorū odiē
tium diciť ꝯformitatis. arguūt
eñ ſic. Quilibet debet ꝙ̄tum po
teſt ſe ꝯformare deo qꝛ vt habeť
Luc. vi. Perfect⁹ oīs erit ſi ſit ſi
cut magiſter ei⁹. Modo ſic eſt ꝙ
deus odio habet pctōres: vt ha=
bet Eccl'i. xij. Inſup Dauid de ſe
ipſo loquens in pſalmo ait. Ini=
quos odio habui. Et ne putareť
in hoc peccaſſe ſubdit dicens. Et
legem tuā dilexi. Itē in alio pſ.
Nonne qui oderunt te domine
oderam: ꝛ ſuper inimicos tuos
tabeſcebam. Profecto odio ode=
ram illos inimici facti ſunt mi=
chi. Dicunt ergo hoīes cor lupi
nolum odij ꝯ inerſus proximos
ſuos gerentes ꝙ licet eis cōfor=
miter ad deū ꝛ ad ſeruum eius.
Dauid odio habere malos.
¶ Sed horum friuola excuſatio
ſeu defenſio facile reprobatur ex
dictis beati Thome. ij. ij. q. xxv.
art. viij. vbi dicit ꝙ diligere inim

ros pōt triplicitet fieri. Primo
ſic ꝙ diligant inq̄tu ſunt inimi
ci ⁊ mali. Et ſic nō licet eos dili=
gere: quinimo talis dilectio repu
gnat charitati: qꝛ hoc eſt dilige=
re malū alterius. Scđo poſſunt
diligi inq̄tū ſunt hoies. Et ſic di
lectio eorū eſt de neceſſitate ſalu=
tis: et hoc intelligendo de dile=
ctione in vniuerſali. Nā cuilibꝫ
homini p̄cipit vt diligat deū ⁊
ꝓximū. A qua quidē generalita
te dilectionis ꝓximi nullus dꝫ in
imicos ſuos excludere. Tertio
poſſunt diligi ī particulari ſiue ī
ſpeciali: vt. ſ. aliquis in ſpeciali
moueatur motu dilectiōis ad in=
imicū. Et tūc dicendū ꝙ iſtud nō
eſt de neceſſitate charitatis abſo
lute: ſed ſolū ſcđm animi prepara
tionē: vt ſcꝫ habeat animū para=
tū ad hoc ꝙ in ſingulari inimicū
diligere: ſi neceſſitas occurre=
ret: vtpote ſi eēt in articlo neceſſi
tatꝭ. Qui autē extra talē caſū ini
micū diligit in particulari: opus
perfectio facit. Patet ergo qua=
liter non. Naꝫ in eo ꝙ mali ſunt
diligēdi nō ſunt: ſed potius odiē
di: quia ſic eos odit deus. In eo
vero ꝙ homines ſunt diligendi
ſunt: quia etiaꝫ ſic eos diligit do=
minꝰ: iuxta illud Sapieñ. xi. Di=
ligis oīa que ſunt: ⁊ nihil odi=
ſti eorū que feciſti domine. Sic
itaqꝫ chariſſimi diligamus homi
nes vt non diligamus eorum er=
rores. vnde leo papa: ⁊ recitatur
ī decre. diſt. lxxxvi. c. odio. Odio
inquit habeant̄ peccata: non ho
mines. Corrigant̄ tumidi: tole=
rentur infirmi. Itē glo. ordi. ſup
illo ꝟbo pſ. Profecto odio ode=
ram illos: dicit ꝙ pfectū odiū eſt
odire in ꝓximo ſuo culpā ⁊ eum
diligere ſcđm naturā. Si igitur
velimꝰ aliquē recte diligere de=
bemꝰ ſeparare naturā a culpa et
amare naturā eo ꝙ ex ſe bona ē:
vtpote opꝰ dei. Odire aūt debe=
mus culpā: quā etiam odit deꝰ.
¶ Sed proh dolor multi ſe circa
hoc decipiūt q̄ etiā pleruqꝫ aper
te mentiunt̄ dicētes nihil ſe ha=
bere aduerſꝰ inimicū: niſi qꝛ ma
lus ē qđ illis valet diſplicet. Hoc
autē malū nō eſt ſicut nō eſt ma=
lū odio habere malas herbas q̄
creſcūt in cāpo vicini tui vel in=
firmitatē in animabꝰ tuis. Quod
aūt tales ſic palliātes malitiā ſu
am apte mētiant̄: pꝫ tali ꝑſuaſio
ne. Ponat̄ caſus ꝙ aliqs aliū odi
ens habeat amicū valde poten=
tē: ⁊ qui ei multa bona facit ſub=
uenīēdo ſuis neceſſitatibꝰ cū hoc
tū ſtat ꝙ ſit fornicator aut adulꝰ:
ponamꝰ ex altera parte ꝙ inimi
cus eiꝰ ſit implicatus ſimili deli
cto. Iſto caſu poſito quero qua
re nō eque bene odit primū ſicut
ſcđm. cū vterqꝫ ſit in eadē culpa
cōſtitutus. Ex quo ꝗ diligit pri
mum et odit ſecundum: ſignum
eſt ꝙ nō odit ſecundū qꝛ fornica
tor eſt: ſꝫ quia inimicꝰ eſt. Et ita
cōuincitur in eo odire naturam
et non culpam. Forte dicet talis
non eſſe ſimile de vtroqꝫ. Nam
primꝰ benefacit ſibi: ⁊ ideo eum
diligit. Secundus vero in nullo
ſibi obſequitur: ⁊ ideo eum odit.
Certe qui ſic rñdet male conclu
dit. Quinimo deberet ſic cōclu=
dere. Teneor diligere ꝓmū inq̄
tum benefactor eſt. Ergo non te=

neor diligere ſecūdū ſaltē in par
ticulari qꝛ mihi non bñfecit. Nō
eſt aūt idem non diligere aliquē
⁊ odio eum habere vt ſatis con=
ſtat. Pꝫ ergo ꝙ talis nō odit vitia
inimico aliās ſilia plus odiret in
bñfactore et amico. Sꝫ forſan ite
rum dicet talis ꝙ odio habet ini
micū qꝛ nocuit illi q̄tum potuit.
Non ſic autem de amico ſeu bñ=
factore. Certe talis ſic rñdēdo a
te oñdit ꝙ radix odiꝰ qđ hꝫ ꝯ ini
micū eſt vindicta quā magis ap=
petit de illo qui ſibi nocuit ꝙ̄ de
amico eque malo qui ſibi nō no=
cuit. ⁊ ita potiꝰ optat vindictam
de culpa ī ſe commiſſa q̄ꝫ de illa q̄
ī deum eſt commiſſa. Quod tñ
valde iniquū ē ⁊ ꝑuerſum. Et ſic
pꝫ eneruatio ſecunde defenſionis
odientium proximos ſuos.
¶ Tertia defenſio ſeu excuſatio
cordis lupinoſi odientiuꝫ dicitur
iniurioſitatis. Multi enim ſolent
dicere de inimicis ſuis ꝙ nō poſ=
ſunt eos diligere eo ꝙ grauiter
forte illis iniuriati ſūt ſiue ī rebꝰ
ſcđis ſiue in corpe ſiue in fama ⁊
honore et ꝙ nūqꝫ poſſent illis tā
tum bonū facere quātum fuit dā
num quod intulerunt eiſdem.
¶ Sed profecto hec defenſio eſt
valde friuola. Hoc autem patet
ſic. Nam tales conquerentes de
īiuria pmo ꝯtrauenīūt diuino p̄=
cepto. Leuitici. xix. vbi dicit do=
minus. Non oderis fratrem tuū
in corde tuo nec me moreris in=
iurie ciuium tuorum.
¶ Secundo in ſic reſpondendo ⁊
conquerendo atqꝫ vindictam ap
petendo iniuriantur ipſi deo qui
dicit Deuteronomiū trigeſimo ſe=
cundo. Mea eſt vltio / et ego re=
tribuā eis in tempore / ſupple op=
portuno. Ecce ergo quomō gla=
dius eorum merito debet intra=
re in corda, taliter culpam ſuaꝫ de
fendentium. Hoc eſt dicere ꝙ ex
verbis ſuis ſeipſos condemnant
cum dicit inimicos ſuos odire eo
ꝙ illis iniuriati ſt̄. Qꝛ et ipſi ſic re=
ſpondentes proximos odio habē
do iniuriantur deo et preceptis
eius quibuꝫ tale odium et appe=
titus vindicte prohibet. Quod er
go in inimico condemnant / con=
tra deū exercēt. Et iō de vno quo
qꝫ tali poteſt dici illud Eccleſia.
xxviij. Qui vindicari vult a deo
inueniet vindictam.
¶ Tertio principalr̄. videndū
eſt de fuga et deteſtatione cordis
lupinoſi odientiū. Eſt igitur hoc
vitium procul longe pellendum
a nobis ⁊ deteſtandū triplici ra=
tione videlicet ratione
Excluſionis
Incluſionis
Impeditionis.
¶ Primo igitur ratione excluſio
nis. Excludit enim hoc vitiuꝫ ho
minē a celo. Uñ Iſid. li. ij. de ſyno
nymis alꝰs ſoli loquiorum. Odiū
inquit homineꝫ a regno dei ſepa
rat et a celo ſubtrahit. Odiū nec
paſſiōe dimittitur nec martyrio
expiatur. Iteꝫ Augu. ad fratres
in heremo. ſer. xviij. qui intitulat̄
in cena domini ad propoſitum lo
quitur dicens. Nunquid cū odio
quis paradiſum aliquando intra
uit. Ad infernum ire odium ha=
bentem ſepe me legiſſe memor ſꝫ
ad celum volare nunqꝫ conce=
dam. Sed vertamus foliū ⁊ pro

fecto inueniemus ꝙ dilectio inimicorū facit peruenire ad regnū celorū. Uñ idē Au. in festo beati Stephani ser. v. dt sic. Grādis labor est inimicos diligere et pro ꝑsecutoribꝰ supplicare sed attēdas grande erit premium in futuro

¶ Secundo cor lupinosum odiētium est fugiendum ratione inclusionis. Non enim solum excludit hoc vitium a celo verum etiam consequens est dicere ꝙ includit animam finaliter in inferno. Uñ de tali in odio proximi moriente potest intelligi illud ps. Cum iudicatur exeat condemnatus. Nā sicut retributio eterna promittit diligentibus inimicos vt ꝑʒ prius ex ꝟbis Aug. ita ꝑ oppositū supplicium eternū preparatū est odiētibus eosdem. Consideratio autē huius grauissimi periculi multuʒ debet terrere illos qui odiuʒ de corde nolunt deponere. Hoc autem probat Chriso. homili. lxxi. tali persuasione. Dic mihi inquit si quis rex super terram talem tulisset vt legem inimici placarentur vel mors illis esset supplicium nonne propter huius mortis corpore metū oēs ad exēplandam legem concurrent.

Quanta ergo non esset dignꝰ accusatiōe qui hoc faceret propter vitandam mortem corpoream q̄ hoc non vult facere propter eternam vitandum supplicium.

¶ Tertio sepe dictum cor lupinosum odientium est fugiendum ratione impeditionis. Preter hoc enim ꝙ attrahit ꝛ allicit hominē ad mala multa adhuc impedit multa bona et precipue tria.

F ¶ Primum est fructus orationis. Nam vt dicit August. ad fratres in heremo. ser. ix. qui intitulatur de ira fugienda nec deū laudare: nec ab eo exaudiri meretur qui odium seruat in corde. Qua fronte o homo: quo affectu: qua deuotione potes a deo veniā postulare dum fratrem odis. Petis a domino ꝙ tibi dimittat sicut et tu debita dimittis. Crede mihi ꝙ tm̄ tibi dimittet tibi deus quantū dimittis alteri. Hec ille. Unde ad hoc propositum. Chrisost. super Matth. homil. xx. dat talem similitudinem. Si inquit aliquis hō supplicaret vt ei indulgeres: deinde humi iacens prostratꝰ subito inimicum videret ibiq; iam supplicare desineret sed in illiꝰ cedē totus irrueret nōne te ad maximaʒ iracundiaʒ prouocaret. Hoc etiā deo accidere oppinare sibi. Nam tu deo supplicans interdum supplicationem relinquis et sermonibus atq; opprobrijs cedi inimicum. Quo fit vt magis contra te deum prouoces et legem eiꝰ trāsgrediaris. Hec ille.

¶ Secunduʒ bonū qd̄ impedit ꝑdictum cor lupinosum est fructus pnīe salutaris. Nullꝰ eī gerēs tale cor ꝑt veram pniāʒ agere. Similiter si qs oēs facultates suas abūdāter sup milia auri et argenti distribueret in vsus pauperum aut si traderet corpus suum ad martyrium: siue si in corpore suo ferret omnes abstinentias: vigilias: disciplinas labores: et vniuersas erūpnas q̄s omnes sctī dei amici qui fuerūt a ꝯstitutione mundi vsq; nunc passi sunt etiam annumerādo sunt eas quas passuri sūt electi vsq; ad consummationem seculi hec omnia illi non proficerent q̄diu gerit odiuʒ in suo corde aduersus proximum suū. Hoc enim patet sufficienter ex verbis apli. j. Corin. xiij. vbi loquitur de valore charitatis absq; qua nihil prodest ad vitam eternam. Odiū autem fraternum directe opponitur charitati q̄ est ad proximuʒ. Ex quo concluditur ꝙ ipsum odium impedit fructum penitentie salutaris sicut et cetera bona. Et hoc vult decretuʒ qd̄ habetur de peni. distinctio. v. falsas: vbi dicit Gregorius ꝙ nemo potest veraʒ penitentiam agere nisi primum dimittat odium in corde.

¶ Tertium bonum quod impedit predictum cor est iudicium recte rationis. Deꝰ eñ ex immensa bonitate ꝛ liberalitate sua dotauit hoīeʒ rōne. i hoc quodā peculiari modo ipsum participem constituens diuine perfectionis. Odium autem fraternum extinguit ꝛ suffocat quodammodo ipsum rationis iudicium. Adeo vt dicat Chriso. homil. xxxvj. ꝙ ꝑfectum odium verum iudiciū nō cognoscit. Hoc autem probat a signa dicens. Si odias aliquem q̄lia cunq; fuerint apud illum omnia tibi displicent: siue que loquitur siue agit. Et si sint bona mala tamen tibi videntur. Hec ille.

¶ Sʒ q̄a teste Gre. sup Ezechi. homil. xix. plerūq; exēpla plꝰ ꝯpungunt q̄ rōcinatiōis ꝟba iō huic materie duplex exemplum subiungere volui. Per primum ostēdit quantum malum sit nolle deponere odium de corde. Per secundū vero insinuat quantū bonum sit fratri suo indulgere.

G ¶ Legit ergo quo ad primū i vitis patrū ꝙ cū pater Appolloniꝰ vellet duos discordātes cōcordare: ꝛ vnꝰ illorū qui duri cordis erat dicere se velle potiꝰ mori q̄ alteri parcere: fiat inq̄t Appollonius quod dixisti ꝛ sepulchrū tuū fiat bestiarū venter: sed quid secutū sit audiamꝰ. Nempe nocte sequēti miser ille mortuꝰ est subito ꝛ a bestijs comestꝰ.

H ¶ Legitur similiter quo ad secundū in speculo exēploꝝ. dist. v. exemplo quadragesimoquinto: ꝙ quidā rusticus occidit quēdam nobilē in partibus germanie. Quod audiens frater eiꝰ q̄rit ꝛ hinc inde discurrit vt inueniat auctorē sceleris. Tandē eo inuento: mox extraxit gladiū vt eum interficeret. Quod alter videns in terram se prostrauit: ꝛ dixit. O domine mi miserere mei ob reuerentiam illius qui tui misertus est: ꝛ qui te sua morte redemit. Ad quod verbum nobilis compunctus: et lacrymatus manuʒ retraxit. Sed cum a suis argueretur de ignauia: iterum gladium extendit super prostratum in terram. At ille rogat euʒ vt prius. Quo audito indulget illi vt prius. Sicq; tertio factū est. Et tunc dixit prostrato: surge et vade liber: quia a me nō occideris: eo ꝙ me rogaueris ob reuerentiā passionis domini mei Jesu christi. Sed quid postmoduʒ secutum sit audiamus. Nā dum dictus nobilis genere et corde

ſeu mēte declinaſſet ad eccleſiā
miſſam auditurꝰ: ⁊ corā imagine
crucifixi genibꝰ flexis humiliter
oraret Xp̄m: vt tam bono corde
illi īdulgeret offenſas ſuas ſicut
ipſe fecerat illi q̄ patrē ſuū occi-
derat: ⁊ hoc ob reuerentiā dn̄ice
paſſionis: ſubito viſa eſt imago
crucifixi a circūſtātibꝰ caput ver
ſus eū inclinaſſe in ſignū exaudi
tionis: ⁊ quaſi illi regratians.

I ¶ Aliud exemplū quaſi huic
ſimile ad idē habetur .ij. par-
te ſumme dn̄i Antonij florentini
titu. viij. ca. iij. §. v. de quodā diui
te milite qui habebat mortales
inimicitias: cū quodā qui occide
rat auūculū ſuū. Hic ḡ habita op
portunitate euaginauit gladiū
ſuū: vt alterū interficeret. Quod
ille videns cū non poſſet euade-
re per fugam in terram ſe pro-
ſtrauit: et dictum militem humi
liter rogauit ꝙ ob reuerentiam
illius qui tali die pro oībus paſ-
ſus fuerat illi indulgeret. Erat
enim feria ſexta. Ad quem ille
omni ferocitate depoſita ait. Ob
amorem illius ob cuius reueren
tiam me rogas: non poſſum tibi
non indulgere. Uade igitur ſe-
curus: ⁊ fac bonum. His peractꝭ
cū dictus miles veniſſet ad quā
dam eccleſiam: et oraſſet coram
imagine crucifixi dicens. Indul
ge mihi domine peccata mea ſi-
cut amore tui hodie pepercı illi
qui auunculū meū occidit ſubito
dicta imago caput īclinauit: qua
ſi ſibi gratias agēs de tam ſācto
opere. Quod cum ille vidiſſet di
miſſo ſeculo religionē intrauit
vbi feliciter vixit. Et tandē ca-
thalogo ſanctorum annumeratꝰ
eſt et appellat̄ ſanctus Joannes
galber. Pꝫ ergo exēplū ſimile po
ri non tamen idē vt ſatis pꝫ ex
dictis inſuper eſt aliud argumē
tum diuerſitatis q̄a vnum cōtigit
in Germania: aliud vero ſcilicet
ſcd̄m in Italia. Patet ergo ex di-
ctis ꝙ̄ bonum ſit odium de cor-
de deponere aduerſus inimicum
Uade ergo ⁊ tu fac ſimiliter ſi qd
habes aduerſus proximum tuū.

¶ Capitulum. vij. de corde vulpi
no hipocritarum.

Onfiteor tibi do-
mine pr̄ celi ⁊ ter-
re quia ſupple pec
caui nimis co gita
tione. Matthe. xi.
¶ Poſtꝙ̄ dictū ē d
corde lupino odiē
tiū: nūc ſupereſt loq̄ de corde vul
pino hypocritarū. Congruo aūt
ordine ſic proceditur: eo. ſ. ꝙ mul
ti odientes proximos ſuos inter
dū ſiue ad inſtantiā cōfeſſorū ſuo
rū ſiue ad preces perſonarū me-
diantium ſiue pro quodā aquiete
mento fingunt facere pacem cū
inimicis ſuis et plene indulgere
q̄cq̄d habent aduerſus eos. Sed
q̄a hoc non faciunt bono ⁊ pfecto
corde ſꝫ potiꝰ ſimulate q̄ q̄dē ſimu
latio ad hypocriſiꝫ ptinet. Un̄ hy
pocriſis grece ſimulatio dr̄ latīe
Ideo pꝫ ꝙ̄ congrue poſt deciſio-
nem cordis lupini odiētiū ſequi
tur tractatꝰ cordis vulpini hypo
critarū. De quo q̄dē corde poteſt
intelligi illud pſalmiſte. Cor eo
rum: ſcilicet hypocritarū nō erat

rectum cum eo ſcilicet cum illo
cui huiuſmodi hypocrite oſtēdūt
ſigna bonitatis ſiue amititie. Et
nota ꝙ ꝯuenienter tale cor hypo
critarū appellat̄ vulpinū ⁊ hoc ꝓ
pter ꝯditiones vulpis. Nam ſcđꝫ
Iſidorū. li. xij. Ethymologiarū. c.
ij. vulpes nūꝙ̄ rectis itineribꝰ ſꝫ
ſemꝑ tortuoſis āfractibus currit
Ita nec hypocrite recte incedūt
ſed ſemper oblique: quia ſub ſpe
cie ſanctitatis homines decipiūt
et cum tali veſte ad inferna cur-
runt. Item ſecundum eundem
Iſidorum vbi ſupra: vulpes eſt
animal fraudulentum. Dum enī
eſurit: et non inuenit eſcam fin-
git mortem. Ad quam deſcendē
tes aues velut ad cadauer eas ra
pit / et deuorat: ita et hypocrite
ſunt frauduloſi: eo ꝙ plerūqꝫ
fingunt ſe eſſe humiles vt hono
rentur vel pauperes vt ditentur
ſeu mundi contemptores. vt eis
facilius credatur quales ſūt pſeu
do prophete. De hoc itaque cor
de vulpino tria videmꝰ q̄ ſūt.
Offenſionis.
Conditionis.
Comparationis.
A ¶ Primo igitur vidēdū
eſt de offenſione hypocritarum.
Pro quo notandum ꝙ offendunt
tria gn̄a pſonarum: vꝫ.
Deum.
Proximum.
Seipſos.
B ¶ Primo igitur hypo
crite deum offendunt. Et quam-
uis hoc ſit cōmune omnibꝰ pec-
catoribus ꝙ deum offendunt ſpe
cialius tamē hypocrite hoc faci
unt. Nam vt dicit Augu. ad fra-
tres ī heremo. ſermo. xxi. qui in
titulatur de triplici gen̄e mona
chorum hypocrite in cūctis ope-
ribꝰ ſuis ſperant reuerentiā ho-
noris gloriam laudis deſiderant
a melioribus metui ſancti ab oī
bꝰ vocari et vt deꝰ venerari. hec
ille: Ecce quō ſpecialiꝰ ceterꝭ pec
catoribꝰ deū offēdunt hypocrite
ꝙ ceteri pctōres talia non appe-
tūt. Propterea idē Au. de vita et
mori. cle. li. i. ⁊ ſiƙ̄ recitat̄ in de.
xij. q. i. certe ego. dꝫ ſic. Nolo ha
bēre hypocritas. Malū ē cadere
a propoſito ſed peius eſt ſimula
re propoſitum.
C ¶ Secundo hypocrite offen-
dunt proximum. Et hoc iterum
dupliciter.
¶ Primo quidem in ſpiritualī-
bus vt ſunt heretici qui vt meli
us illis credatur interdū pretē-
dūt magnam vite ſanctitatem: ⁊
auſteritatē atqꝫ viciorū deteſta-
tionem. Et tales erant illi hereti
ci albigēſes tꝑe beati Dn̄ici qui
ambulabant apparenter cū ma-
xima: ſanctitate et auſteritate.
Tales etiam hypocrite erant fra
tricelli: et pleriqꝫ alij. Et de of-
fenſione taliū loquitur Apoſt. i.
Tim. iiij. dicens. In nouiſſimis
diebus recedent quidam a fide:
attendentes ſpiritibus erroris ⁊
doctrinis demoniorū glo. interli.
i. malignorū hoīm ⁊ nequā vt de
mones loquentiū id hypocriſi. i.
ſimulata religione vt magis de-
cipiāt mendaciū. Propterea nos
admonet xp̄s vt diligenter vite-
mus tales. Mat. vij. dicens. At-
tēdite a falſis ꝓphetis q̄ veniunt
ad vos ī veſtimētis ouiū. i. cri ſecꝰ

autem fiunt lupi rapaces. Nam vt dr Criſ. ſup Mat. in ope īpfe. ho. v. Oēs ſpēs iuſticie q̄s hn̄t ſerui dei i veritate poſſūt habeř ſerui diaboli in ſimulatione. Habet enim diabolus ꝛ māſuetos ꝛ humiles habet caſtos: et elemoſynarios atq̄ ieiunos. Et breuiter omnem ſpeciē boni quā creauit deꝰ ad ſalutē hoīs eādē ſpēm diabolus introduxit ad ſeductionē vt īter bonū verū ꝛ bonū ſimulatū ꝯfuſio fiat. Hec ille. Ecce quō hypocrite offendant proximum in ſpiritualibus bonis.

¶ Secundo eoſdem offendunt in temporalibus. Hoc autem fit cū aliquis clericus pretendit opera ſanctitatis vt adipiſcatur eccleſiaſticam dignitatem vel beneficium curatum aut non curatum Quo adepto efficitur prauus ſymoniacus doloſus elatus ꝛ ambulans in magnis ſupra ſe adeo vt vlterius non recognoſcat eos qui eum ſublimauerūt ꝛ forte de ſtercore erexerunt vt ſederet cū principibus: et ſolium glorie teneret. Talis autem erat quidā quem optime noui qui cū in minoribus eſſet conſtitutus: id eſt ſimplex canonicus ceteris canonicis applaudebat ꝛ eos tanquā capellanus dominos ſuos venerabatur. Atq̄ per hanc ſimulatam humilitatem tantam apud eos obtinuit gratiam ꝙ paucis demptis omnes eum elegerunt i epiſcopum. Quo facto honores in eo mutauerūt mores: quia ex tunc cepit quaſi ſpernere eos habere qui fuerant cauſa ſue pmotionis. Hec etiā hypocriſis cōis eſt multis clauſtralibus qui multa ſimulant vt eligantur in priores aut abbates. Poſtea vero oſtēdūt ante q̄les erāt prius occulte et i corde q̄ efficiūť velut leōes ad ſubditos ſuos. Hic in ꝓuer. dr ꝙ neſcit q̄d ſit de aliquo monacho quouſq̄ fuerit abbas.

D ¶ Tertio hypocrite offēdūt ꝛ peccāt i ſeipos Et hoc iterū dupliciter. Primo q̄dē q̄ vt dt Gre. in moral. li. iiij. tales freq̄nter corpus ꝑ abſtinētiā afficiūt. De q̄bꝰ etiā dixit xp̄s Mat. vi. ꝙ extermināt facies vt appareāt hoībꝰ ieiunātes. Et iō tales ſūt martyres diaboli ſicut iuſti martyres xp̄i q. ſ. ſubeūt mortē ꝑ nomine ipiꝰ.

¶ Secundo vero tales peccāt in ſeipſos in hoc. ſ. ꝙ cognita eorum duplicitate ꝛ ſimulatione ſpernūtur contemnuntur et abijciuntur a viris probis ꝛ honeſtis. Propť quod dicebat ſanctus ille pater Auguſt. vbi prius allegatum eſt Nolo habere hypocritas. Item idem ad fratres in Eremo. Ser. xxvj. Qui intitulatur de murmure et detractione dicit ſic. O hypocrita caue ne ad menſam meā peruenias. Nam ibi antequā aliqd ſumas: lectio mea tibi legetur. Quid autē in ea primo ſeruare precipio niſi qd̄ ſequitur. Quiſquis amat dictis abſentum rodere vitam. Hanc menſā indignā nouerit eſſe ſibi. Hec ille.

E ¶ Queritur aūt circa hāc materiam vtrum hypocriſis ſit ſemper mortale peccatum.

¶ Pro ſolutione notandum ꝙ eſt triplex hypocriſis ſcilicet ſancta venialis mortalis. Hypocriſis

ſctā cōtingit cū quis ſimulat opa ſctitatis vt deꝰ honoretur: ꝛ pximus edificeť. Verbi grā vt ſi religioſus oſtendat corā laicis maiora ſigna ꝑfectionis q̄ corā fratribus ſuis vt illi edificenť. Nam talis fictio ab aliq̄bꝰ doctoribꝰ vocať ſācta hypocriſis. Vn̄ de btō pře nr̄o dn̄ico legiť ꝙ cū iterdū ī itinere eēt multū ſitibūdꝰ pꝰ extinguebat ſiti ad fōtē ꝛ poſtea i hoſpitio parū bibebat d̄ vino ꝛ hoc neſi voluiſſꝫ ſatiſfaceř ſiti i mēſa aſpicientes eū potatorē reputarent ſed potius ſobriū ꝛ abſtinētē. Sic etiā docebat fratres ſuos facere vt. ſ. corā pplo oſtēderent exempla ſāctitatis ad eorū ꝯuerſionem et edificationē. Hypocriſis aūt venialis contingit cū q̄s delectatur in ipſa fictione. Et de tali dt Ariſto. iiij. ethicoꝝ ꝙ magis dr vanꝰ q̄ malꝰ. Vt eī dt beatus Tho. ſ. ij. q. centeſima vndecima. arti. iiij. eadem eſt ratio de mendacio et ſimulatione ſeu hypocriſi. Et ideo ſicut eſt aliquod mendacium veniale ita et quedā hypocriſis venialis. Hypocriſis vero mortalis ſecundum eundē doctorem vbi ſupra eſt cum quis ſentit in ſe defectum ſanctitatis aut alicuius virtutis: et tamen appetit et vult apparere tanq̄ habens huiuſmodi ſanctitatē ſiue virtutem. Da exemplū de lubrico q̄ vult apparere ꝛ eſtimari caſtus aut de auaro q̄ appetit apparere liberalis. Item de guloſo q̄ vult apparere ſobrius. Item de ſuperbo qui vult apparere humilis et huiuſmodi. Unde ſecundū catholicon hypocrita dicitur fictor ſimulator ꝛ repreſentator alterius perſone q̄ ſimulat ſe eſſe qd̄ nō ē. Nā hypocrita ſcdꝫ eūdē actorē dr ab hyper ꝙ ē ſup ꝛ criſis qd̄ ē aurū. q̄ſi ſup auratꝰ eo ꝙ in ſupficie et exterius hypocrita vř bonus cū tn̄ interiꝰ ſit malus Ecce quō ē ſuḃauratꝰ ſimulās ſe eē quod nō eſt. In hoc ſimilꝫ aurichalco qd̄ apparet aurum ꝛ non ē. Propterea Aug. feria. vj. poſt cineres ſer. j. exponēs illud xp̄i Cū facis elemoſynā noli tuba canere ante te ſicut hypocrite dt ꝙ nomē hypocrite tranſlatū ē a ſpecie eoꝝ q̄ ſpectaculis tecta facie incedūt vultum nunc vno modo nunc alio coloratum geſtantes vt populum fallant dum in ludis agunt modo quidem in ſpecie viri: modo vero in forma femine et reliquis preſtigijs. Quēadmodum ergo tales falſo incedūt vultu et ſimulant ꝙ non ſunt: ita hypocrite. ecce vnde diriuatum eſt nomen hypocrite ſecundum Auguſtinum. Ille ergo qui non eſt virtuoſus ſi oſtentat perſonam virtuoſi eſt proprie et vere hypocrita eo ꝙ hypocrita grece ſimulator dicitur latine. Et ſic patꝫ ad queſitum: et per conſequens de primo principali.

¶ Secundo principaliter videndum eſt de conditionibus ꝛ proprietatibus hypocritarum: que multe ſunt. Sed de multis paucas annotabimus. He ergo conditiones ſunt.

Latens infectio
Patens ꝑfectio
Turgens preſumptio
Mordens detractio.

F ¶ Prima igit̄ cōditio hypocri-
tarū dicit̄ latens īfectio. Nā ma-
liū eorū occultatur ſub pelle cor-
dis. Propterea Chriſtꝰ Matthei.
xxiij. cōparat eos ſepulchris deal-
batis ita di. Veh vobis hypocri-
te q̄ ſimiles eſtis ſepulchris deal-
batis. i. q̄ apparetis q̄dē foris hoī-
bꝰ ſpecioſi itꝰ aūt pleni eſtis ſpur-
citia ꝛ iniquitate. Seneca etiam
ſecūda parte epiſtolarum ſuarū
epiſtola. xxvij. ad idē propoſituꝫ
loquitur dicēs. Miramur parie-
tes tenui marmore indutos cum
ſciamus q̄le ſit qđ abſcōdit̄ oclis
nr̄is ꝛ cū auro tecta ꝑfūdimꝰ: q̄d
aliud q̄ȝ mendacio gaudemus.
Scimus enim ſub illo auro feda
latitare ligna. Hec ille.

¶ Scḋa conditio hypocritaruꝫ
vocat̄ patēs ꝯfectio. Et notanter
dr̄ patēs ꝛ nō exiſtens qr volūt
apparere boni / iuſti / ſancti / de-
uoti / hūiles / miſericordes / abſti-
nentes / charitatiui caſti ꝛ hu-
iuſmodi ꝛ tā nolūt eſſe tales. In
hoc volentes tenere viā noīaliū
et nō realiū. Cōtra quoꝝ abuſuꝫ
loquēs Chryſo. ſuꝑ Mattheum
in opere impfecto homil. xiiij.
dicit ſic. O hypocrita ſi bonum
eſt et laudabile bonū eſſe: vt q̄d
vis apparere quod non vis eſſe
ſcilicet bonum. O igitur inſania
vanitas tua qui eſſe non vis q̄ǹ
deſideras apparere. Hec ille.
Sunt ergo tales ficti homines
vitandi iuxta Horatij poete ſen-
tentiam cum ait.

Nunq̄ȝ te fallant lupi ſub vulpe
latentes.

Impia ſub dulci ſepe venena la-
tent.

Ecce. quomodo hypocrite habēt
perfectionem in foris apparentem
Sed hoc totū eſt. Ideo fallaces
ſunt et deceptiui.

¶ Tertia cōditio hypocritaꝝ dr̄
turgens p̄ſūptio. Nā tales cōiter
ſūt arrogātes ꝛ turgidi ſupbi p̄ſū-
ptuoſi ꝛ inflati. Vbicūq̄ȝ ei cōmo-
rāt̄ ſiue ī ſeculo collegio aut clau-
ſtro ſēp volūt alijs p̄eminere ꝛ ſu-
per oēs apparere ſiue ī officioſi-
ue ī beneficio. Unde ad hoc pro-
poſitum de illis loquēs ſaluator.
Matthe. xxiij. dicit ꝙ dilatāt fila-
teria ſua et magnificāt fimbrias
amāt primos recubitus in cenis:
primas cathedras in ſynagogis
ſalutationes in foro et vocari ab
hoībus Rabi. Nam vt dr̄ Aug.
ad fratres in heremo. ſer. xxvi. q̄
intitulatur de murmure ꝛ detra-
ctiōe. Cōmunis cōditio hypocri-
tarum eſt murmurare detrahēr
vel alios deſpicere. Neq̄ȝ enim
murmurare neq̄ȝ detrahere hy-
pocrita ſatiatur ſed de omnibus
maledicit vt ipſe ſolus a cunctis
predicetur beatus. Omnia ꝛ om-
nes deſpicit: vt ipſe ſolus ſit qui
ab omnibus aſpiciatur. Hec ille.
O grandis preſumptio hypocri-
tarum. O doloſa malitia. O infla-
ta pellis vulpinoſa que nequiter
te humilias. Certe valde fatuus
eſt omnis qui te amat ꝛ in hoſpi-
tio conſciētie ſue te recipit. Pro-
cul igitur ſis a mentibus ꝛ cordi-
bus noſtris.

¶ Quarta conditio hypocritarū
vocatur mordens detractio. Cō-
mune enī eſt hypocritis de alijs
detrahere vt ex decreſcentia fa-
me aliorum creſcat eorum glo-

ria et fama. Alios ergo querunt
diffamare vt ipſi ſoli boni valeāt
apparere. Mordēt ḡ cōminuūt tria
gn̄a pſonarū. ſ. ſuperiores medio-
cres inferiores. Et breuiter vt dr̄
deuotus Bernardus in quodam
Sermone huiuſmodi hypocrite
ſunt alijs adulantes et inuiden-
tes alijs detrahentes ꝛ mordaci-
ces vt canes doloſi vt vulpes ſu-
pbi vt leones et vt Lupi rapaces
hi volūt eſſe ſine auctoritate iu-
dices ſine viſu teſtes. Poſtremo
falſi accuſatores ꝛ oī veritate ca-
rētes. Hec ille. Patꝫ ḡ deſcriptio
malarū cōditionū hypocritarum
non tamen oim quia hoc nimis
longū eſſet narrare. Et ſic patet
de ſecundo principali.

G ¶ Tertio principaliter vidē-
dum eſt de comparatione hypo-
critarum quibus ſcilicet rebꝰ cō-
parari poſſūt vt ſic magis ac ma-
gis appareat culpa et turpitudo
eorum. Eſt ergo notādum ꝙ hu-
iuſmodi hypocrite comparantur
multis rebus. Primo quidem ſe-
pulchris dealbatis: prout dicit
chriſtus Matthei. xxiij. Nota be-
ne. Secundo ſunt ſimiles cuidaꝫ
pictori qui tanq̄ȝ peritiſſimus in
arte ſua faciebat pulcherrimas
imagines ſed tamen generabat
turpiſſimos filios. A quo cum q̄-
reretur cur hoc reſpondit: quia
inquit facio imagines de die ſed
filios de nocte. Sic et hypocrite
de die. i. in oſtenſione hoim pin-
gūt imagines pulcherrime ꝛ ho-
neſtiſſime conuerſationis. Sed
prohdolor in occulto cōmittūt
pleruq̄ȝ nephanda ſcelera.

¶ Tertio ſunt ſimiles pomis ſo-
domorū que exteriꝰ pulchra eſſe
dicūt̄ ſꝫ īteriꝰ plena ſūt cineribꝰ.

¶ Quarto ſunt ſiles ſpeculo fra-
cto in quo apparēt due imagies
Ita et tales oſtendunt exterius
magnā imaginē ſanctitatis ꝛ re-
ligioſitatis. Si intus gerūt ima-
ginē ſpurciſſimā iniquitatis.

¶ Quinto ſunt ſimiles aliquibꝰ
domibus in quibus exterius im-
primuntur multe cruces ne tran-
ſeuntes ſuper illas vrinent inte-
rius autem nullam forte habent
crucem ſed multas ſordes. Ap-
plicatio eſt facilis.

¶ Sexto ſunt ſimiles cygno qui
habet plumas albiſſimas ſed in-
terius gerit carnes nigerrimas.
Ita in propoſito. Et ideo ſicut cy-
gnus deplumatꝰ ad ignem ponē-
tur aſſandus ſic et hypocrite tan-
dem deplumabuntur et ad ignem
inferni detruſi perpetuo ibidem
aſſabunt̄ cū illo de quo Matthei.
xxiiij. partemq̄ȝ eius ponet cum
hypocritis. Et breuiter hypo-
crite veri diſcipuli et imitatores
ſunt ſathane. Qui vt habet̄. ij. Co-
rin. xi. aliq̄n trāſfigurat ſe in ange-
lum lucis cū in rei veritate ſit an-
gelꝰ tenebrarū. Sic ꝛ illi volunt
habere nomen ſanctitatis et hoc
pretendunt exterius tā verbo q̄ȝ
facto ſaltem apparenter cum ta-
mē interius ſint grauiſſimi pec-
catores. Ex q̄bus omnibus pꝫ q̄ȝ
periculoſa exiſtat conuerſatio et
cohabitatio hypocritarum. Me-
rito ergo dicebat diuus ille Au-
guſtinus Nolo habere hypocri-
tas vt prius allegatum eſt.

¶ Capitulum. viij. De cor-
de vrſino inuidorum.

Cōfiteoꝛ tibi dñe
pater celi ⁊ terre
quia ſupple pecca
ui nimiꝫ cogitatio
ne. Matth. xi.
¶ Poſtq̄ dictum ē
de corde vulpino hypocritarū cō
ſequenter loq̄ opoꝛtꝫ de corde vꝛ
ſino inuidoꝝ. Cuiꝰ rō oꝛdinis ē q꜄
cū hypocrite velīt ſingulares in
ſāctitate ⁊ virtute apparere de fa
cili inuident bonis ⁊ virtuoſis tā
q̄ extinguentibus lumē ſue ficte
ſanctitatis. Coꝛ aūt taliū inuidoꝝ
merito vocatur vrſinū quia ſicut
vrſus excecat ad aſpectū mellis
candentis ita inuidus excecatur
ad aſpectum oi̇ lucidoꝝ ⁊ cali-
doꝝ caloꝛe caritatis que videt
in proximo iuxta illud Eccleſia.
xxv. Excecauit vultum ſuum tā=
q̄ vrſus. Unde de tali corde vrſi=
no inuidoꝝ tria notabimꝰ q̄ ſūt.
Originatiōis.
Offenſionis.
Conparationis.
A ¶ Primo igitur videndū eſt
de oꝛigine ipſius coꝛdis vrſini in
uidie. Circa quod videnda ſunt
tria videlicet.
De parentela.
De tempoꝛe.
De loco.
B. ¶ Quantum igitur ad primū
ſciendū q̄ inuidia proceſſit ex
peſſima parentela. Et ideo non
mirum ſi ſit in ſe peſſima ⁊ neq̄=
ſima. Maxime cum dicat ſalua=
toꝛ noſter. Chriſtus Matth. vij.
q̄ non poteſt arboꝛ mala fructus
bonos facere. Et Chryſoſ. in ope
re incōpleto. Homi. xlvij. Que in
quit ſit arboꝛ in fructu cognoſci=
tur ⁊ fructus per arboꝛē demon
ſtratur. Sic parentes cognoſcūt
in filijs ⁊ filij p parentes. Et poſt
pauca. Teſtimonia inq̄t de filijs
moꝛes ſūt parētū. Modo videa=
mus q̄ fuerūt parētes ipſius inui
die. Profecto pr̄ eiꝰ extitit diabo
bolꝰ iuxta id q̄ ſcriptū ē Sapiē.
ij. Inuidia diaboli moꝛs introi=
uit in oꝛbem terrarum. Uidit eṅ
hoīem eſſe in ſtatu felici q̄ſi. ſ. pri
mo cōſtitutus eſt ⁊ ad illum poſ-
ſe aſcēdere locum vn̄ ipſe cecide
rat. ſ. ad celū. Propter quod illi
inuidit ⁊ volens eum a tanto bo=
no impedire ipſum tentauit. Ge
ne. ij. Unde Auguſt lib. de diſci=
plina chriſtiana dicit ſic Inuidia
vitium diaboli eſt cum quo ſolo
diabolus reus eſt. Non enim di
diabolo vt damnetur adulterium
commiſiſti furtum feciſti villam
alienam rapuiſti: ſed homini ſtā
ti inuidiſti. Hec ille. Ecce quis et
qualis fuerit pater inuidie: quia
diabolus de q̄ merito dicere poſ
ſumꝰ q̄ inuidus eſt ⁊ pater eius.
Mater aūt ipſius inuidie eſt ſup
bia. Un̄ Auguſtinus vbi ſupra.
Superbia mater inuidie vocat.
Superbia eni̇ homines inuidos
facit. Suffoca matrē ⁊ nō erit fi
lia. Itē idem de verbis dñi. Ser.
liij. Non poteſt inquit ſuperbꝰ eē
non inuidus. Inuidia filia eſt ſu=
perbie ſed iſta mater neſcit eſſe
ſterilis vbicunq̄ enim fuerit: ibi
cōtinuo pit. Et reuera bn̄ aſſignat
inuidia filia ſupbie: quia ex quo
aliquis cupit eſſe magnus. ⁊ pri=
mus inter alios: de facili inuidet
his qui p̄ueniunt eum in tali be
nedictione. Practica iſtud de illis
cui aſpirant ad eccleſiaſticas di=
gnitates: ſiue ad officia publica.
Item de illis q̄ amant primos re
cubitꝰ in ceniꝫ: primas cathedras
in eccleſijs aut locis publicis: ſa=
lutationes in foꝛo: ⁊ huiuſmodi.
Tales namq̄ cum vident aliquē
in talibus p̄ferri: cui foꝛte ſe equi
parant in coꝛdibus ſuis: moꝛ illi
inuident. Un̄ cōe prouerbium eſt
q̄ inter pares eſt inuidia. Qui
enim ſequunt̄ curias principum
ac magnatum: ſciunt ſi vera dico
Salubiter ergo cōtra hoc maluꝫ
nos admonet Apo. Gala. v. dicēs
Nō efficiamini inanis gl̄ie cupi=
di: inuicem p̄uocantes inuicē inui=
dentes. Ecce quō inuidia eſt filia
ſuperbie tanq̄ ab ea oꝛiginata.
¶ In aliquibꝰ tn̄ ipſa inuidia ma
trem habet cupiditatem vt poſte
in illis q̄ alijs inuidēt eo foꝛte q̄
tales lucrantur in arte: vel merca
tiōe ſeu vocatiōe ſua. Nā talibꝰ
videt̄ q̄ lucrū alioꝝ ſit impedimē=
tum lucri eoꝝ. Da exemplū de
duobus barbitonſoꝛibus vicinas
domos inhabitantibus. Item de
tabernarijs hoſpitibus apotheca
rijs ſutoꝛibꝰ ſartoꝛibꝰ ⁊ ſīlibꝰ. Itē
de medicis: aut chirurgicis in ea
dem ciuitate commoꝛātibꝰ. Iteꝫ
de aduocatis ⁊ p̄curatoꝛibꝰ. Iteꝫ
de capellanis ⁊ viris eccleſiaſticiꝫ
atq̄ predicatoꝛibꝰ in eadē ciui=
tate ſimil̄ p̄dicantibꝰ. Itē d̄ ſeruis
ſiue ancillis in eadem domo habi
tātibꝰ q̄ cōiter illis inuident qui=
bus maius lucrū datur vel q̄ ma
ioꝛem grām apud dños aut dñas
ſuas habent ⁊ hmōi. Ecce quō in
uidia interdū oꝛit̄ ex auaritia et
cupiditate. Propterea dicit Au.
libro. iii. de ciuitate dei cap̄. x. q̄
inuidia ex opulentia oꝛta eſt: et
Horatius in epiſtolis inuidꝰ alte
rius marceſcit rebus optimis.
Unde ideꝫ ad fratres in heremo
ſermo. xvij. qui intitulatur de ca
uenda inuidia. facit talem inue=
ctiuam contra inuidum dicens.
O inuide q̄ paucos habes ami
cos: ⁊ foꝛſitan neminem habes de
cuius bono non doleas et de cu=
ius malo nō gaudeas. Merito er
go omni amico priuari debes:
eo q̄ de nullo bono amico. ū gau
dere p̄baris. Hec ille.
¶ Pater ergo quis fuerit pater
inuidie: ⁊ que mater: ſed nunq̄d
ipſa filia infecunda aut ſterilis
remanſit. Certe non ſed tanq̄ in
ceſtuoſa ex patre ſuo diabolo cō
cepit doloꝛē ⁊ peperit iniq̄tatē: ſꝫ
quem iniquitatē p̄fecto multipli
cē: vꝫ odiū detractionē: diſcoꝛdiā
ſuſurrationē: gaudium in aduer
ſis proximi: ⁊ triſtitiam in proſpe
ris illiꝰ. Et vt paucis multa com
prehendam ipſa inuidia oīa ma=
la gn̄at. vt dicit Aug. vbi ſupra.
¶ Quartū aūt ad ſcdm̄ conſide=
randū eſt quando primo cōcepta
eſt dicta maledicta filia ſuperbie
vꝫ inuidia ⁊ reuera cōcepta eſt añ
Cain aut Abel filios Ade. Naꝫ
q̄ primum deꝰ foꝛmauit hominē
ad imaginē ⁊ ſilitudinē ſuam: at=
que eum ſic foꝛmatum poſuit in
loco voluptatis cōcepta eſt inui=
dia in mēte diaboli p hoc. ſ. q̄ ex
tunc inuideret felicitati humane
creature vt dictuꝫ eſt. Non ſic au
tem eſt de multis alijs peccatis q̄
poſtmodum gēita ſunt vt ſunt ho
micidium quod incepit in Caim

Gen. iiij. Item adulterium quod
incepit in Lameth qui primus
accepit duas vxores: vbi ſupra.
Item ebrietas que incepit poſt
diluuium et ab ipſo Noe. Gene-
ſis. ix. Item auaritia que incepit
ab ipſo Caim: qui immolabat do
mino deteriores greges. Gen. iiij.
et ſic de multis alijs peccatis. Pa
tet ergo ex quo tempore genita
ſit inuidia: nec tamen propterea
tabeſcit aut ſeneſcit: quin potius
iuueneſcit in dies in cordibus mul
torum etiam ſenio confectorum.
¶ Quantum ad tertium conſide
randum eſt quo in loco genita ſit
ipſa inuidia. Profecto genita eſt
in optimo et delicatiſſimo loco: vi
delicet in terreſtri paradiſo quan
do ſcilicet diabolus in ſpecie ſer
pentis temptauit Euam et per Euam
Adam et hoc totum ex inuidia:
vt dictum eſt. Sunt enim aliqua
peccata que ſibi eligunt determi
nata loca nec paſſim aut indiffe-
renter in omni loco perpetran-
tur: ſicut patet de adulterio ho-
micidio ebrietate et ſimilibus: que
ſaltem in loca ſacra non ſolent per
petrari et hoc propter reuerentiā
ipſorum locorum. At vero ipſa
inuidia ſicut nulli ſexui etati aut
temporum parcit: ſic nec loco quan
tumcunque ſacro. Ingreditur enim
domos clauſtralium: pariter et pō
tificum: vbique effundens virus ſu
um adeo quod nullus locus eſt qui
ſe abſcondat a calore eius. Patet
ergo de origine inuidie.

C ¶ Secundo principaliter viden
dū eſt de offenſione ipſius cordis
viſini inuidorum. Circa quod notā
dū quod inuidus offendit tria genera
perſonarum vez.

Deum

Proximum

Seipſum

¶ Primo igitur offendit deum di
recte agens contra eum. Cū enim
bonum ſit cōicatiuum et diffuſiuū
ſuipſius vt dicit Dio. conſequēs
eſt quod deus cum ſit ſumme bo
nus vult ſeipſū cōicare ſuis crea
turis quantū ex ſe eſt et quātū poſ-
ſibile eſt ſcdm capacitatē ipſarum
creaturarum. Practica quō cōicat
aliquibus creaturis eſſe tm̄ alijs
eſſe et viuere: alijs aūt eſſe viuere
et intelligere. Primū patet in lapi-
dus. Scdm in ſenſibilibus. Tertiū
in creaturis intellectualibus et ra
tionalibus. Nam talibus niſi pre
ſtent impedimentum per pecca-
tum: cōicat ſe per gratiam: et de
dem per gloriam. Inuidus autem
facit totaliter oppoſitum. Nō enim
vult ſeipſum alijs communicare
preſtando auxilium aut bñficium.
Quinimmo dolet cum deum vi-
det circa alios liberalē et magnifi
cum. Libenter enim vellet arcta
re dei bonitatem: dum ſcz eū vel
let ſibi eſſe liberalem et largum et
ceteris parcum. Et in hoc aſſi-
milat miſero mendicanti qui li-
benter videret quod elemoſynarius
illi largus eſſet et omnibus alijs
parcus. Propter quod Chriſtus
poteſt cuilibet inuido dicere il-
lud Matthei. xx. An oculus tuus
nequam eſt quia ego bonus ſū.
An non licet mihi quod volo fa-
cere. Nonne volo huic dare ſi-
cut et tibi. Ecce quomodo inui-
dus peccat in deum. Quinimmo
videntur eum quodammodo im

pugnare quod ſic patet. Inuidia et
immediate apponitur charitati
que deus eſt. Iuxta illud. i. Joh.
iiij. Deus charitas eſt. Modo ad
charitatem ptinet bona aliorum
tanquam ſua diligere. Ad inuidiam
vero ptinet de aliorū bonis: tanquam
de ſuis malis dolere et per oppoſi-
tū de aliorū malis tanquam de ſuis
bonis gaudere. Conſequens er
go eſt dicere quod inuidus quodam-
modo īpugnat deū. Ex quo con-
cluditur grauitas culpe inuidie.
P ¶ Secūdo inuidus offendit
primū: et hoc tripliciter ſcdm quod
contingit alicui inuidere propter
quatuor genera bonorū que poſſūt
eſſe in eo: que ſunt.

Bona gratuita.

Bona naturalia.

Bona temporalia.

Bona corporalia.

¶ Primo igitur quis pōt alicui
inuidere propter bona gratuita
que videt in eo eſſe: vtpote quia
bonus: quia deuotus: quia chari
tatiuus ad pauperes et pius: quia
ſepe confitetur: quia frequentat
diuina: quia viſitat loca ſacra hinc
inde peregrinando et ſic de ſimi-
libus. Et hec inuidia eſt grauiſſi
ma muſca: id eſt culpa que fuit in
domo pharaonis: id eſt que irrat
domum conſcientie. De qua lo-
quens Auguſti. ad fratres in he
remo ſermo decimooctauo dicit
quod ſicut manus celitus datum eſt
quo reſeruato ex eo ſcaturiebat
multitudo vermium: ſic ex cele-
ſti gratia vel dei dono alicui col
lato occaſionaliter naſcitur inui
dia in ſuperbi hominis animo.
Hec ille. Habet autē hec inuidia
ſpeciale nomen quod eſt inuidentia
fraterne gratie. De qua figurati-
ue legitur. Gen. xxxvij. quod fratres
Joſeph inuidebāt ei eo quod a pre
plus ceteris fratribus amaretur.
Unde in ſignū maxime inuidie nō
poterāt ei quicquam pacifice loqui:
ſed loquebant ſemper cū iurgio op
probrio et iracundia. Hac aūt peſ
ſime inuidia laborabāt impij iu-
dei in primitiua eccleſia cum. ſ. vi
debāt gentiles conuerti ad fidem
vt patet Act. x. Inſuper ex inuidia re
prehendebāt Petrum ipſi iudei
ad fidē cōuerſi. ex hoc. ſ. quod fami-
liaritatē ſe talibus oſtēdebat. Unde
et dixerūt ei. Quare introiſti ad
viros preputiū habentes. et man
ducaſti cū illis Act. xi. In cuius
figurā legitur Luc. xv. quod cum filius
ſenior audiſſet quod tam charitati-
ue et benigne pater eius recepiſſet
filiū prodigum per quem intelligitur
populus gentilis ad fidem con-
uerſus et benigne a chriſto rece-
ptus nolebat introire ſupple po
pulus iudaicus ad fidem chriſti
et intra domū eccleſie. Hac deniqz
inuidia laborabāt diſcipuli Joan
nis baptiſte qui videntes et inui
dentes quod chriſtus aliquos bapti
zaret. ſcz per diſcipulos ſuos: quibus
hoc impoſuerat vt patet Joan. iiij.
dixerunt ei. Rabi qui erat tecum
trans iordanam cui teſtimoniū
perhibuiſti: ecce hic baptizat: et
omnes veniūt ad eū: te ſupple di
miſſo. qui eum baptizaſti. Jo. iij.
Ualde autē periculoſa eſt hec in
uidia fraterne gratie: vtpote ad
peccatum in ſpiritum ſanctū per
tinēs et ideo ſummope cauēda.

¶ Scḋo pōt aliqͥd alteri inuidere
ꝓpter bona eiꝰ naturalia: vtpote
qꝛ habet clariſſimū intellectū. te=
naciſſimā memoriā. Idē qꝛ do=
ctus: qꝛ ꝑdicatoꝛ famoſus: qꝛ le=
ctoꝛ ꝓfundꝰ: qꝛ aduocatꝰ diſertꝰ
qꝛ medicꝰ peritꝰ: ⁊ ſi qua ſūt ſīlia.
Vñ inuidia taliū recte figurata
fuit ꝑ hely ſacerdotē q̄ nō pote=
rat videre lucernā dñi donec ex=
tingueret. j. Reg. iij. Sic nec inui
di ⁊ malicioſi viri pñt equo aīo
videre gloriā: famā bonā ⁊ hono
rem alioꝝ. Quinimo inde valde
triſtant̄: qꝛ inuidia nō eſt aliud ꝙ̄
triſticia de bono alterꝰ: inquātū
eſtimat̄ ⁊ apprehendit̄ tanꝙ̄ di=
minutiuū ꝓprie excellentie lau=
dis aut gl̄ie. Gaudēt aūt pluri=
mū ſup infortunio ſeu incōueniē
ti alioꝝ ſiue ſup ſcandalo eoꝝ
dē. Et in hoc ſunt tales ſimiles
noctue: que potius volat in tene
bris ꝙ̄ in luce: potius de nocte ꝙ̄
de die. Vnde Boetius de conſo.
proſa. iiij. Nequeūt mali oculos
tenebris aſſuetos ad lucē perſpi=
cue veritatis attollere.

¶ Tertio aliquis pōt alteri inui
dere ꝓpt̄ bona tēporalia vtpote
qꝛ potens ⁊ diues eſt ī poſſeſſio=
ne auri ⁊ argenti. aut qꝛ hꝫ red=
ditus multos domū pulchrā offi
ciū aut beneficiū pingue: aut qꝛ
proſperatur ⁊ creſcit ſubſtantia
eius in dies ⁊ hmōi. Hac etiā pe
ſte inuidie laborant nōnulli cura
ti aut eoꝝ vicarij: cū in ciuitati=
bus aut alijs locis in quibus fra
tres mendicantes domos habēt
vident ꝑplm frequentare eccle=
ſias eoꝝ ſiue cauſa ꝯfeſſionis fa
ciende. ſiue conſilij habendi: ſiue
cauſa audiendi diuina: ſiue lar=
giendi aliquā piā elemoſynam.
Videt̄ eñ talibus ꝙ ab eis au=
fertur ⁊ tollitur qḋ dictis fratri
bus confertur ⁊ datur. Hac deni
ꝗ peſte laborāt multi mercato=
res: artifices: ⁊ ſimiles ď qbꝰ ꝑus
exēplificatū fuit. Et breuiter in=
uidia bono cruciatur alieno: vt
dicit Auguſti. homi. xx. propter
quod Senec. lib. de moribus di
cebat. Vtinā inuidi oculos habe
rent in oībus ciuitatibus: vt ſic
de oīm felicitate torquerentur.
Nam quanta ſunt felicium gau
dia: tanti inuidoꝝ ſunt gemitꝰ
Et ideo de homine inuido meri
to pōt dici illud Pſalmiſte. Pec=
catoꝛ ſcilicet inuidus videbit:
ſupple felicitatē ꝓximi: ⁊ iraſce
tur dentibus ſuis fremet ⁊ tabe=
ſcet. ſ. pre nimia inuidia. Seqͥtur:
deſideriū pctōꝝ peribit qꝛ ve
lint nolint boni et iuſti felicitate
gaudebunt: id eſt virtute: ⁊ tan=
dem eterna beatitudine.

¶ Quarto aliquis poteſt alteri
inuidere propter bona corpora=
lia ipſius vtpote quia formoſus
quia fortꝫ: qꝛ ſanus: ⁊ huiuſmo=
di. Et quidem quo ad fortitudi=
nem habemus hiſtoriam de ſaul
q̄ grauiſſime incepit inuidere da
uid poſtꝙ̄ deuicit Goliath: cum
ſcilicet audiuit eum laudari de
fortitudine ſua per mulieres lu=
dentes in tympanis et dicentes
percuſſit Saul mille: et Dauid
decem milia propter quod ver=
bum iratus eſt Saul nimis ⁊ diſ
plicuit in oculis eiꝰ iſte ſermo. j.
Regum. xviij. Inter bona autē
corporalia maxime quo ad mu=

lieres ſolꝫ ꝯnumerari: fecūditas
ꝓlis dicēte pſ. Filij merces fru=
ctus ventris. Propt̄ autē hoc bo
nū ⁊ fructum ſolēt plerumꝗ mu
lieres viros habētes: cū ſe ſen=
tiunt ſteriles inuidere alijs fecū
dis etiā ꝯſanguineis. Et de hoc
extat apta et notiſſima hiſtoria
de Rachel ſterili que inuidit fe
cunditati ſororis ſue Lye vt ita
diceret Iacob qui erat maritus
vtriuſꝗ. da mihi liberos alioqn
morier. ſ. pre inuidia ſororis mee
lye Gen. xxx. Silr̄ formoſitas
⁊ corporalis pulchritudo eſt fre
quēter occaſio inuidie īter mulie
res. Dixit eñ Iob. v. ꝙ paruulū
ideſt impfectū ⁊ puſillanimē: oc=
cidit inuidia. Qꝛ ḡ mulieres cō
muniter carēt virtute magnani=
mitatis: ſed ſunt vt in pluribꝰ in
firme ⁊ puſillanimes: hinc eſt ꝙ
nō tantū tētant̄ de magnis hono
ribꝰ ſicut viri: ſed potiꝰ de puis.
Cū itaꝗ vident aliquas mulie=
res honorari ꝓpter corporis for
moſitatē ⁊ habere ꝓpt̄ hoc apud
mūdanos gratiā ⁊ laudē: ſe autē
cōſpiciūt facie deformes ſeu cor=
pore viciatas de facili inuident
ꝑdictis. Teſtes ſunt ille q̄ chore
as diligūt cū vident ſocias ſuas
aut pares ꝑmo ad choreā inuita
ri ⁊ duci ſe ſpretis ⁊ vltimo rema
nentibꝰ. Idē dicendū de banque
tis ⁊ ꝯuiuijs. Itē de primatu in
eccleſia. Itē de prioritate ad offer
torium. Et ſimiliter cui ꝑmo de=
beat pax ī miſſa dari. Et ꝗuis in
talibus videant̄ interdū mutuo
ſe honorare: ⁊ primos honores
refutare non equo tamen animo
ſemp̄ ſuſcipiūt cū vidēt aliquā in
ter eas honorē ſibi oblatū acce=
ptare: ſed ſtatim illi inuidēt atꝗ
eam de ambitiōe ⁊ ſupbia notāt
dicentes ꝙ nō ſit bonū neꝗ ho=
norē. Hinc Saluſtius in ſuo cati
linario ait. Poſt gloriam inuidiā
ſequi memineris. Patet ergo ex
quibus occaſionibꝰ poteſt quis
ꝓximo ſuo īuidere. Pꝫ īſup quō
inuidus offendit ꝓximū ſuum.

E ¶ Querit̄ aūt circa hoc vtrū
oīs triſticia aut diſplicētia quā
quis hꝫ de bono alterius ptineat
ad īuidiā: ⁊ an ꝓpterea ſit talis
ſemp̄ iudicādus īuidus. Pro ſolu
tione huius dubij notandū ſcḋm
beatū Thomam. ij. ij. q. xxxvi. ar
tic. ij. ꝙ aliquis poteſt triſtari de
bono alterius quattuoꝛ modis.

¶ Primo cū triſtat̄ de hmōi bo=
no inq̄ꝑtū ex eo timet nocumētū
tēporale aut corporale ſiue ſibi
ſiue alijs bonis ⁊ iuſtis ꝑſonis.
Et talis triſtitia non eſt ꝓprie in
uidia. Quinimmo pōt eſſe abſꝗ
pctō ꝑſertim ſi ſit moderata. Vñ
Greg. lib. xxij. mora. c. xj. Euenī
re inqͣt plerūꝗ ſolet vt nō amiſſa
charitate ⁊ inimici ruina nos le
tificet ⁊ rurſum eiꝰ glīa ſiue in=
uidie culpa nos ꝯtriſtet cū ⁊ ruē
te eo quoſdā bñ erigi credimꝰ ⁊
ꝓficiēte illo pleroſꝗ iniuſte op=
primi formidamꝰ. Si eñ de ini=
mici aduerſitate ⁊ morte gaudē
dum nō eſſet. pſ. vtiꝗ non dice=
ret. Letabit̄ iuſtꝰ cū viderit vin=
dictā impioꝝ. Hec ille. De hoc au
tē habemꝰ aliquas hiſtorias ī ſa
cra ſcriptura. Prima eſt de filijs
iſrael qui mirabiliter letati ſūt
de malo pharaonis quando qui

dem viderunt eũ ſubmerſum in
mari rubro cũ toto ſuo exercitu.
Vñ ⁊ cecinerũt canticũ dño dicẽ
tes. Cantem⁹ dño glorioſe enim
magnificat⁹ eſt: equũ ⁊ aſcenſorẽ
ei⁹ ꝓiecit in mare. Et infra. Ele
cti pñcipes ei⁹. ſ. Pharaonis: ſub
merſi ſũt i mari rubro abyſſi ope
ruerũt eos ⁊c. Exod. xv. Secun
da hiſtoria eſt de eiſdẽ filijs iſrł
qui ingẽti gaudio letati ſunt de
ampuatione capitis Holofernis
ꝑ caſtiſſimã Judiht. Qḋ quidez
gaudiũ durauit menſibus trib⁹
Judith. xiij. Tertia hiſtoria ẽ de
Machabeis: q̄ valde letati ſunt
de morte Nicanoris ⁊ ſui exerci
tus aſcẽdẽtis ad. xxxv. milia ho
minũ: q̄ oẽs vno die interempti
ſunt. ij. Mach. xv. Conformiter
autẽ ad ꝑcedentes hiſtoria mos
inoleuit apud xp̄ianos occiſo ty
ranno ⁊ aduerſario reip. interdũ
ignes fieri ſolẽnes ꝓceſſiones ce
lebrari diuina ſolemniter ꝑſolui
⁊ cetera hmõi. Patet ḡ ꝙ licet ꝑ
accidẽs gaudere de ruina ſui i-
mici. Qḋ autez liceat triſtari de
ei⁹ exaltatiõe aut ꝓſperitate ptꝫ
ſimilr̃ ex hiſtoria ſacre ſcriptu-
re. Legit̃ eñ. j. Machab. ij. Ma-
thathias cum ſuis ꝯtriſtatus eſt
valde ſuꝑ exaltatione ⁊ ꝓſperi-
tate regis anthiochi: eo ꝙ labo-
rabat transferre populũ iudeorũ
ad rit⁹ gẽtiliũ deo vero relicto.

¶ Secundo aliquis poteſt triſta
ri de bono alterius ratione pri-
uationis: quia ſcꝫ ipſe non habet
bonũ illud quod aliꝯ habet quo
tñ non vellet eũ carere. Et iſtud
ꝓprie eſt zelus prout dicit phũs
ij. Rhethorice. Pro quo ſuppone
dum eſt ꝙ eſt triplex bonũ. ſ. ho
neſtũ vtile delectabile. Si ḡ ta-
lis zelus inq̄t beat⁹ Tho. vbi. ſ.
ſit circa bonũ honeſtũ laudabi-
lis eſt iux̃ illḋ. j. Cor. xiiij. Emu
lamini ſpũalia. Si vero hmõi ze
lus ſit circa bona tp̄alia tũc põt
eſſe ſine pctõ. ⁊ ſilr̃ cũ pctõ. Sine
pctõ q̄dẽ vt cũ q̄s zelat talia bõa
ad ſui ſuoꝝ neceſſitatẽ. Cuꝫ pctõ
vero: vt cũ q̄s zelat nimis i ordi
nate triſtat̃ de carentia hmõi bo
ni vtilis hoc eſt tp̄alis ſubſtãtie.
Si autẽ talis zelus ſit circa bo-
nũ delectabile ⁊ ihoneſtũ tũc eſt
graue pctm̃: vtpote ſi q̄s triſtet̃
de eo ꝙ nõ hꝫ taꝫ pulchrã amicã
ſicut alius: vel ꝙ nõ eſt ita cãtilo
ſus ad alios decipiẽdũ ſiue in lu
do ſiue in negotiatiõe: ſiue alias
ſicut videt aliquos eſſe. Ma etiã
exẽplũ de muliere que triſtat̃ ex
eo ꝙ nõ eſt tam formoſa: ⁊ tã bñ
ornata: ſiue tam affabilis ⁊ mun
dana ad alliciendũ homines ad
ſui amorem ſicut videt i multis
alijs. Oĩs eñ talis triſtitia ſiue i
uidia grauiſſimũ peccatum eſt.

¶ Qḋ aũt liceat triſtari de bono
honeſto qḋ videm⁹ i ꝓximo. in
hoc. ſ. ꝙ ſimile nõ habem⁹ ptꝫ ex
verbis Hierony. q̄. iij. parte epi-
ſtolarum ſuarũ: epl̃a. v. ſcribens
ad athelam de inſtitutione filie
ſue dicit ſic. Habeat filia tua i di
ſcendo ſocias quibus inuideat:
quarum laudib⁹ mordeatur. Ta
lis autem zelus ſeu inuidia ſi ta
men inuidia dici debeat: fuit in
Apoſto. cum dicebat. ij. Cor. xj.
Emulor vos dei emulatione. Ac
ſi aperte diceret. Inuideo qui-
buſdã ex vobis: ſcilicet inuidia

ſancta que eſt ſecundum deũ. Cõ
ſiderabat nempe diu⁹ xp̄i Apo.
in aliquibus corinthijs eſſe aliq̄s
bonas cõditiones q̄ forte nõ erãt
in eo taꝫ apparẽter. Vł q̄r ex hũili
tate non reputabat ſe eſſe illi⁹ eq̄
lem aut ſuperiorem in perfectio
ne ꝯſimis ita eſſet ꝓpter qḋ emu-
labatur cupiẽs ꝓficere. Iſta au
tẽ inuidia debet replere ⁊ torque
re corda nr̃a. Nã debem⁹ ẽẽ tri-
ſtes ⁊ dolentes ꝙ non habem⁹ ca
ſtitatẽ talem qualẽ habuit Joan.
euange. vel pniam qualẽ habuit
Petrus poſt negationem. Vel ꝙ
nõ fundim⁹ tales ⁊ tantas lachry
mas ſicut Magdalena. Itẽ ꝙ nõ
imitamur eandẽ Magdalenã in
dilectione chriſti. Itẽ diuites de-
bent triſtari ꝙ nõ imitantur Mat
theum aut zacheum in liberalita
te. Item pauperes ꝙ non imitan
tur patientiam Job in aduerſis
et generaliter debem⁹ triſtari ꝙ
non imitamur charitatez apoſto
lorum conſtantiaꝫ martyrũ ſobrie
tatẽ confeſſorum: puritatẽ ſancta
rum virginum: et huiuſmodi.

¶ Tertio aliquis poteſt triſtari
de bono alterius rõne indignita-
tis qñ ſcꝫ ille qui hꝫ tale bonũ nõ
eſt eo dign⁹ vel ſaltez ille iudicat
illum eſſe indignũ. Quod ſi talis
inuidia ſit de bono honeſto vt ẽ
gratia virtus: vel aliquod dei do
nũ tũc eſt mortalis: eo ꝙ oĩs ta
lis cui de⁹ confert aliquod bonũ
ſpirituale ipſo facto facit eum eo
dignum. Et ideo qui iudicat ta-
lem indignum huiuſmodi bono
honeſto impugnat opus dei ⁊ bo
nitatem illius. Illi ergo grauiter
peccant qui inuident bona predi
catoribus: bonis cantoribus: bo-
nis ⁊ doctis clericis: bonis conſi
liarijs bonis medicis: bonis iudi
cibus: et ſimilibus. Si aũt talis
inuidia ſit de bono vtili quale ẽ
bonuꝫ fortune: vt pote de diuitijs
temporalibus: tunc ſimpliciter ẽ
mala ⁊ vitioſa inuidia: eo ſcilicet
ꝙ eſt contra dei prouidentiam q̄
diſtribuit ſingulis prout vult. Et
ꝯ́uis a perte rei habens tale bo-
num vtile ſeu fortune ſit eo indi-
gnus propterꝫ ſuam nequitiaꝫ ſi-
cut patet de vſurarijs et auaris
adhuc tamen non licet illi inuide
re propter hanc cauſam. Et hui⁹
ratio ẽ quia de⁹ vult tali dare hu
iuſmodi bonum vtile: ſiue vt euꝫ
ſic alliciat ad bonum: iuxta illud
p̄s. Confitebit̃ tibi cũ bñfeceris
ei: ſiue vt i preſenti remuneret de
paucis bonis que operatur: ſicut
factum eſt diuiti epuloni: cui poſt
mortem dictũ eſt cum eſſet in tor
mentis. Fili recordare quia rece
piſti bona in vita tua. Luc. xvj.
Inuidia ḡ de hmõi bono vtili ẽ
vitioſa et a domino prohibita: ſe
cundum ꝙ ſcriptuꝫ eſt in p̄s. No
li emulari in malignãtibus: ſi ſuꝑ
ple proſperantur in tp̄alibus: ne
ꝗ zelaueris facientes iniquitatẽ
Sꝫ hoc relique diuio iudicio apꝰ
quod non manebunt impuniti.
Ideo ſequitur. Quoniam tãq̄ fe-
num velociter areſcent et quem
admodum olera herbaruꝫ ⁊c. Si
vero talis inuidia ſit bono de-
lectabili: tunc poteſt eſſe virtuo-
ſa: vt pote ſi triſtaris ꝙ aliqua
impudica mulier tantuꝫ ſe ornat
⁊ preparat exterius ad capiẽdas
pauperes animas et huiuſmodi

¶ Quarto aliquis pōt triſtari de
bono alterius ratione diminutio
nis. inq̄ꝝtum. ſ. apprehendit ⁊ eſti
mat bonū alteri⁹ tanq̄ꝫ diminuti
uū ſui boni ſiue glorie: ſiue hono
ris fame: aut excellentie vt pote
ſi ad aliquā ciuitatē declinaret ali
quis peritiſſimus medic⁹ chirur
gicus cauſidicus: predicator aut
doctor egregius de cui⁹ aduen=
tu ſimiles habitantes in dicta ci=
uitate triſtarentur: timentes per
aduentum predicti eorum famaꝫ
diminuendam: ſiue practicaꝫ aut
honō. Et talis triſtitia eſt ꝓprie
inuidia: ⁊ eſt ſemper pctm̄ morta
le ſcdm̄ theologos eo ꝙ cōtraria
tur: charitati q̄ gaudet de bono
ꝓximi. Ipa aūt inuidia inde tri=
ſtat. hic Apo. j. Cor. xiij. dicit ꝙ
charitas non emulat. i. non inui=
det ſꝫ magis gaudꝫ de bono alte
rius. Apud autē phōs predicta
inuidia vocatur peccatum prauū
vt patet. ij. rethorice. Cuius rō ē
q: dolet de eo de quo eſt gauden
dū ſecundum rationem rectam
ſ. de bono proximi. Et tamen his
non obſtantib⁹ vix de centum in=
uenit vnus q̄ ſe abſcondat a calo
re ipſius inuidie cum materia ſe
offert. Practica ſi vis ꝑ ſingulos
ſtatus. Et talis inuidia cōiter eſt
inter pares aut ſaltem nō notabi
liter diſcrepantes. Nō ei inuidet
ſimplex cleric⁹ pape: nec miles re
gi: nec nouitius abbati. Sꝫ vt di
cit Ariſto. in ſua rhetorica. lib. ij.
ſimilis inuidet ſimili ſi in hoc ꝙ
ſimilis vnus excedit alium. Un
de vulgus odit vulgum: ⁊ figul⁹
figulum. Item Greg. in Moral.
lib. v. cap. xxxiij. exponens illud
Job. v. Paruulum occidit inui=
dia: dicit ꝙ inuidere nō poſſum⁹
niſi eis quos in aliquo nobis me
liores putamus. Et nota ꝙ Gre.
dicit meliores. i. feliciores ſiue in
bonis nature ſiue in bonis fortu
ne ſiue alias. Naꝫ vt dicebat So
crates et recitatur in libro de vi
ta et morib⁹ philoſophorum. Fe
licitas ſemper ſubiecta eſt inuidie
Sola ergo miſeria inuidia caret
hec ibi ⁊ breuiter vt dicit Iſido.
de ſummo bono. li. iij. c. xxv. Nul
la eſt virtus que non habeat con
trarium inuidie maluꝫ. Sola mi
ſeria caret inuidia quia nemo in
uidet miſero cui reuera nō liuor
obijcitur: ſꝫ ſola miſericordia ad
hibet hec ille. Unde ad propoſi=
tū legit de quodam religioſo or=
dinis fratrum p̄dicatorū ꝙ cū di
ceret ei ꝙ haberet mltos emulos
et oblocutores reſpōdiſſe fertur.
Laudetur dominus quia nūq̄ꝫ iu
dicaui in me aliquid boni eſſe vſ
q̄ꝫ nunc. Sed ex quo habeo emu
los: ſignuꝫ eſt ꝙ in me poſuerit do
minus deus aliquam gratiaꝫ Pꝫ
ergo diffuſe ad queſitum. Patꝫ in
ſuper qualiter et q̄ꝫ multipliciter
homo per inuidiam offendit pro
ximum ſuum.

F ¶ Tertio homo per inuidiaꝫ
peccat in ſeipꝫ. Et hoc iterū tri=
plr ſcdꝫ ꝙ ꝯtigit hoīeꝫ inuidū affli
gi et torqueri tripliciter: videlicꝫ
In anima
In corde
In corpore.

¶ Prio quidē ī aīa quā ꝓpria ma
nu vt iniq̄tate ſpūalr occidit. Cōe
enī malū cuiuſlibꝫ peccati mor
talis eſt ꝙ occidit aīam priuan

do eam vita gratie in preſenti ⁊
glorie in futuro iuxta illud Sa=
piētie. xvj. Homo per malitiā oc
cidit animam ſuam. Sed quo dā
peculiariori mō hoc grande ma
lum ⁊ ſpūale homicidiuꝫ ꝑpetrat
crudelis vrſus inuidie iuxta illd'
Job. v. paruulos occidit inuidia.
Ex quo verbo patet ꝙ omnis in
uid⁹ eſt homicida: ſcilicet anime
ſue: quod grauius eſt quam occi
dere corpus ꝓximi pro quāto aīa
propria eſt pluſquā corp⁹ ꝓximi.
Inſuper inuidus grauius peccat
q̄ꝫ fornicator: aut adulter. Quod
patet ex verbis Chryſoſto. ſuper
Joannem homili. xxxvj. dicens.
Inuidie malū fornicatione ⁊ adul
terio grauī⁹ eſt. Hoc autēꝫ dictuꝫ
conſequenter probat cum ſubdit
dicens. Inuidia vniuerſum orbē
terrarum coinquinauit: ipſe ce=
dis mater ipſius ſuaſu Caim fra
treꝫ interemit. Ipſi inſidie tribuē
de ſunt Eſau in Jacob: fratrum
in Joſeph. Diaboli in humanū
genus odium. Rurſum hoc inui=
die malū grauius eſt homicidio
Si neminem interficias longe
grauiora patieris cum fratris
ignominiam concupiſcis.

Cum vndiq̄ꝫ laqueos tendis: et
perſequeris ne virtutibus inuigi
let. Item poſt pauca lꝫ inquit mi
ſericors ſis: licet in vigilijs aſſi=
duus ſi fratri inuides. omniū ma
litiam exceſſeris. hec ille. Ex qui
bus oībus patet grauitas inuidie
et ideo ſummo ſtudio cauēda eſt

¶ Secundo hō inuidus torque=
tur et affligitur in corpore ſuo.
Hoc enim eſt cōmune in omi pec
cato ꝙ tandem contriſtat: et aīma
ricat cor: iuxta illud Auguſt. lib.
j. cōfeſſionū. Juſſiſti dn̄e et ſic eſt
vt pena ſibi ſit oīs inordinat⁹ ani
m⁹. Nihilomin⁹ ipā inuidia ſpecia
li⁹ qđ Hierony. iij. parte Epiſto.
ſuaꝝ. Epiſtola. liiij. A ſellam ſcri
bens: dicit ꝙ inuidia ꝓximum mor
dax eſt ſuiipſius. Item Chryſo.
ſuper Matth. homil. lxj. dicit ſic
Aduerte o inuide ꝙ noc maiorē
facis iniuriā illi cui inuides q̄ꝫ ti
biipſi maxime cuꝫ te ipſum ꝓpō
mucrone vulneres. Item idē ſuꝑ
Matthe. in opere imꝑfecto. Ho=
mil. xxxvij. dicit ꝙ inuidia ſibiipſi
ſemꝑ eſt inimica. Qui eñ inquit
alteri inuidet. ſibi ignominiā fa=
cit illi autē cui inuidet: gloriā pa
rat. Ergo inuidia ſibi ſoli noci=
ua eſt. Ceterum Auguſt. ad fra
tres in eremo. Sermo. xviij. qui
intitulatur de cauēda inuidia: di
cit ſic. O inuide qui nunq̄ꝫ quie=
ſcere potes: an ignoras ꝙ omnis
malitia habet aliquā felicitatis
vmbram. Sed tu ipſa inuidia pe
ſtis nequiſſima tormentū ſine re
frigerio morbum ſine remedio:
laborem ſine reſpiratione. penaꝫ
ſine intermiſſione: famem ſine ſa
turitate ſemper habere videris
hec ille. Ecce quomodo inuidia
affligit cor inuidi.

G ¶ hoc idē etiā aliquibus ſi=
militudinib⁹ poſſum⁹ declarare.

¶ Prima igitur ſimilitudo eſt đ
fenice: quam ponit Augu. vbi. s.
dicēs ꝙ natura Fenicis eſt ꝙ dū
ſeneſcit volat ad partes calidiſſi
mas: ligna ſicciſſima congregat
quibus cōgregatis alis ſuis illa
percutit: ⁊ ſic ignem accendit at
que in eo ſe comburi permittit.

Et cuius cineribus vermiculus
naſcitur: ⁊ poſtmoduȝ fenix alia
naſcit̃. Sic ⁊ inuidus agit cũctis
dieb⁹ vite ſue. intus ⁊ extra ſe ip
ſũm ↄburẽs: ſeipȝ ꝑrio īfeſtãs ſe-
ſum ꝓmo vulnerãs: ⁊ vexans ac
ſpũaliter occidens. Hec ille.
¶ Scđa ſimilitudo eſt de tinea q̃
veſtes cõſumit etiã purpuratas
Unde Chriſoſt. homil. i. ſuper
Pſalm. l. dicit ꝙ ſicut tinea co-
medit veſtimẽtũ: ſic ⁊ inuidia eũ
qui inuidet ↄſumit. Eum autem
cui inuidet clariorẽ reddit. Hoc
autẽ inquit patet in Ioſeph qui
ex inuidia iniuriam a fratribus
paſſus eſt. Et illi quidẽ qui inui
die facibus vrebantur de liber-
tate in ſeruitutem adducti ſunt.
¶ Cui autem inuidebant: rex eſt
conſtitutus. Hec ille.
¶ Tertia ſimilitudo eſt de reb⁹
īmũdiſſim⁹: de quib⁹ loquẽs chri
ſoſto. ſup Matthe. homil. xli. di
cit ꝙ quẽadmodũ ſues lutoſa im
munditia delectatur ⁊ demones
nr̃is damnis letant̃: ſic inuidi ca
lamitate ꝓximorũ exultãt ⁊ alie
nas iacturas ſuos queſtus exiſti
mant. Inſup alienã felicitatẽ mi
ſeriã ſuã arbitrantur. Ceterum
quemadmodũ ſcarabei gallice.
Eſcherbos alieno ſtercore nu-
triunt̃: ita ipſi inuidi aduerſa alio
rum fortuna recreant̃: cum ſint
communes humano generi ho-
ſtes ⁊ inimici. Hec ille. Et breui-
ter vt ſubdit idẽ Chryſoſto. In
uidia homines in diaboli condi
tionẽ ac in demonem inmaniſſi
mũ cõuertit. Ecce quanta mala
operatur inuidia in corde hoīs.
¶ Tertio hõ inuid⁹ plerũqȝ tor-

quetur ⁊ affligit̃ in corpe ſuo ple
rũqȝ eni ex vehementi affectiõe
cordis affligit̃ ⁊ corp⁹ ⁊ qđ p quã
daȝ redũdantiã. Uñ ſcriptũȝ eſt
Prouerb. xvij. Animꝰ gaudens
etatẽ facit floridã. Spiritus autẽ
triſtis deſiccat oſſa. ⁊ ſic abbreuiat
vitã eo ꝙ triſtitia ẽ paſſio mortifi
catiua. Cum igitur inuidia ſemꝑ
habeat annexam triſtitiam: con-
ſequens eſt dicere ꝙ non ſolũ do
cet anime aut cordi. i. interius:
verum etiam corpori exterius.
Et hinc eſt ꝙ communiter vide-
mus homīes inuidos meloncoli
cos: triſtes ⁊ deſiguratos. Nun-
q̃ aũt aut raro hilares: aut bene
coloratos. Quinimo interdum li
bent̃ ſuſcipiũt verba: vt alij qui-
bus inuident patiant̃ totidem: ſi
cut ſequens inſinuat exemplum.
h ¶ Legit̃ eni ꝙ fuit quidã ru-
ſticus in Alemanie partibus q
veniẽs ad īperatorem Fredericũ
afferebat ſecũ fruct⁹ quales no-
uerat ipm̃ amare. Sȝ ingreſſum
ad eũ habere nõ potuit quouſqȝ
promiſit ianitori medietatẽ lu-
cri. Imperator ergo multũ dele-
ctatus coegit ruſticũ vt aliquid
peteret. Qui tandẽ petijt vt ſibi
centũ ictus dari preciperet: cui⁹
cauſam cum imperator cognouiſ
ſet ſuos ictus leuiter: alterius ve
ro grauiter ſolui iuſſit. Sic ergo
patet ꝙ dictus ruſtic⁹ inuidia mo
tus libenter paſſus eſt verberari
vt alius verberaretur. Ad idem
propoſituȝ facit hiſtoria de illo i-
uido qui petijt ſibi vnum oculuȝ
erui vt a ſocio auaro duo eruerẽ
tur. Hiſtoria eſt communis ſi ta
men vera. Hinc de inuido dicitur

in prouerbio ꝙ cõtent⁹ eſt perde
re vnũ oculũ vt ſocius ſuus duos
perdat. Ecce quõ inuid⁹ torquet̃
tribus predictis modis et ſic pȝ
de ſecundo principali.
¶ Tertio principaliter videndũ
eſt de ↄparatione cordis vaſini i
uidorum. Pro quo notandum ꝙ
homo inuidus comparatur mul
tis reb⁹ viliſſimis. Sed de mul
tis tantum de tribus loquemur.
I ¶ Primo igitur compara-
tur inuidus ſyrene que tem-
pore ſereno ⁊ q̃diu mare trãqui
lũ manet dr̃ triſtari ⁊ dolere. Sȝ
tempore tẽpeſtuoſo dicitur gau
dere. Sic inuidi triſtantur de pa
ce ⁊ ꝓſperitate alioꝝ. Gaudent
autẽ de aduerſitate ⁊ infortunio
eorũ. Practica.
¶ Secundo inuid⁹ cõparat̃ cani
Canis eni q̃uis īterdũ os ſibi ꝓ
iectum comedere aut rodere nõ
poſſit qr forte ſaturat⁹ eſt vel qr
os nimis durũ eſt nichilominus
non libẽter permittit dictum os
ꝙ ſibi nõ ꝓdeſt ab alio cane deuo
rari. Ita in ꝓpoſito inuid⁹ ꝑele
git res perire ⁊ corrũpi q̃ ſibi ſup
fluunt q̃ꝫ q̃ ad aliorum vtilitatẽ
deueniant. E contrario auteȝ vir
tuoſus ⁊ charitatiuus homo me
rito dicere poteſt illud Sapien.
vij. Sine inuidia cõmunico ſup-
ple bona mea ſiue ſpiritualia: vt
ſunt ſciẽtia conſilium et ſimilia
ſiue tẽporalia vt diuitie ⁊c.
¶ Tertio inuidus comparatur
ſerpenti cuius natura eſt ꝙ quic
quid ſumit quantuncunqȝ dulce
et ſanum illud tamen in veneņuȝ
ↄuertit. Cuius cauſa eſt quia cor
eius ⁊ ſimiliter venter ſunt quaſi

vaſa veneni que quicquid in im
miſſum fuerit ſtatim intoxicant
Sic inuidi licet quandoqȝ multa
bona videant ab alijs fieri illa ta
men mala intentione facta ſuſpi
cantur et male eſſe iudicant. Cu
ius ratio eſt quia cor eoꝝ plenũ
ẽ veneno inuidie. Modo omne
receptũ eſt in recipiẽte ad modũ
recipientis et non admodum
rei recepte. Cũ ḡ tales interi⁹ ſint
corrupti hinc eſt ꝙ faciliter oīa
ↄuertũt in malũ. Cõparãt̃ deniqȝ
in ↄ̃tis alijs reb⁹ viliſſimis q̃s cau
ſa breuitatis ꝑtranſeo. Ex p̃dictiſ
ḡ pȝ q̃ grave ⁊ periculoſũ ſeu no
ciuũ ſit inuidie pctm̃ ⁊ q̃ viliſſimũ
Et breuit̃ vt v̄bis vtar diui chry
ſoſto. ſuper. Ioan. homil. xxxvi.
Inuido omnis venia deſperan-
da eſt. Scortator eni voluptatis
ſtimulos in excuſationem afferet
fur paupertatem homicida furo
rem friuolas quidem nec admit
tendas qualeſcunqȝ tamen excu
ſationes. Inuidus autem nullaȝ
affert excuſationẽ niſi animi pra-
uitatem atqȝ malitiam. Hec ille
Unde poeta quidã inuidos eth-
ne monti comparat qui quidem
mons montes alios preter ſe cõ-
burere nequit ſic apud ſemetip-
ſum inquiens et dicens. Verſus
¶ Nil aliud niſi ſe valet ardens
ethena cremare.
¶ Sic ſe nõ alios inuid⁹ igne coq̃t.
¶ Comparantur poſtremo inui
di campane ⁊ flagello. Nã cãpa-
na alios ↄcitat ⁊ ſeipſam ↄſumit
flagellum frumenta flagellando
ſeipſum corrumpit vtinam inq̃t
quidam phs inuidus in omnib⁹
ciuitatibus ambos haberet ocu-

los vt de omnibus torqueret, vñ
ipſe eſt martyr diaboli. A tali igi
tur corde veſino libera nos dñe.

Capitulum nonum. De corde
lapideo obſtinatorum.

Onfiteor tibi dñe
pater celi et terre
quia ſupple pecca
ui nimis cogitatio
ne. Matth. xi.

Poſtq̃ diffuſe di
ctum eſt de corde Ueſino inuido
rum hic conſequenter dicendum
eſt d̃ corde lapideo obſtiatoꝝ. Et
ratio ordinis eſt quoniam plerũ
q̃ inuidi incorrigibiliter ⁊ iemẽ
dabiliter peccãt inclinãte eos ali
quantulum complexione ꝓpria
maxime autem eos detinente in
culpa deprauata voluntate ꝓpa.
Hoc autem ad obſtinationem pti
net. Ideo conuenienter poſt ma
teriam de inuidia ſubſequi debet
materia de obſtinatione volũta=
tis in culpa. Recte autem cor ob
ſtiatorum lapideum dicitur ſcd̃ꝫ
quod ſcriptum ẽ Iob. xli. Cor ei⁹
ſupple hominis obſtinati indura=
bit quaſi lapis qr ſicut lapis pro
pter ſui duritiam nõ cedit niſi dif
ficulter ſic hoĩs obſtinati vix aut
nunq̃ emolliri poteſt. Et de iſto
corde lapideo obſtinationis tria
videnda ſunt que ſunt.
Diffinitionis.
Cauſalitatis.
Remediationis.
A   Primo igitur videndũ
eſt de diffinitiõe ſiue deſcriptiõe
huiuſmodi cordis lapidei. Queri
ergo poteſt quid eſt cor lapideum
obſtinatiõis. Ad hoc reſpondet

btũs Tho. ii. ii. q. clv. ar. i. in ſol.
ad ſcd̃ꝫ vbi d̃t q̃ obſtinat⁹ ẽ ille
qui pſiſtit in ratione puerſa abe=
ſtinens a bonis. Sicut ↄtinẽs ꝓ
prie ẽ qui perſiſtit in ratione re
cta abſtinens a prauis cõcupiſcẽ
tiis. Uł dic q̃ obſtinatio ẽ animi
firmitas ⁊ pſiſtentia circa aliqd̃
illicitum nõ obſtantib⁹ q̃buſcũq̃
in oppoſitũ trahẽtib⁹ ⁊ reuocãti
b⁹ ſeu allicientib⁹. Uel dic ſcd̃m
Beatũ. Ber. ad eugeniũ de ꝑicu=
lo occupatiõis q̃ cor obſtinatũ ẽ
qd̃ nec ↄpũctione ſcinditur nec
pietate mollitur nec p̃cibus mo=
uetur nec minis cedit ſed flagel=
lis induratur ingratuꝫ ad benefi
cia infidum ad cõſilia ſeuum ad
iudicia inuerecundum ad turpia
ipauidũ ad pericula inhumanum
ad humana temerariũ in diuina
preteritorum obliuiſcens p̃ſẽtia
negligẽs futura non ꝓuidẽs. Et
vt in breui cũcta hui⁹ horribilis
cordis ↄplectar mala ipſũ eſt qd̃
nec deũ timet nec hominẽ reuere
tur. Hec ille. Practica ſingula.
B   Circa hoc autem notã
dum q̃ ſummopere debemus vi
tare obſtinationẽ eo potiſſimum
q̃ multa mala operatur in homi
ne ⁊ precipue tria.
Primo enim impedit fructum
predicationis: et ſancte exhor=
tationis. In cuius rei ſignum le=
gitur Luce. octauo q̃ illud ſemẽ
quod cecidit ſupra petram: na=
tum aruit quia non habebat hu
morem vbi per ſemen intelligi=
tur verbum dei iuxta explana=
tionem Chriſti ibidem. Per pe
trã aũt itelligit̃ cor durũ ⁊ obſti=
natum in quo ſemen diuini ver=

bi non ꝓficit eo q̃ non habet hu
morem gratie deuotionis ſpiri=
tualis aut mãſuetudinis. Euidẽ=
tiſſimũ igit̃ ſignũ cordis lapidei
reprobatiſſime obſtinatiõis ẽ cuꝫ
quis nõ libẽter audit verbuꝫ dei
qr ſcriptũ eſt Johannis. viii. Qui
ex deo ẽ v̾ba dei audit ⁊ idẽ iudi
ciũ ẽ cũ qs nõ vult audire gratio
ſas aliorũ admonitiones ſeu ex=
hortationes ad bonũ vt ſũt illi q̃
dicunt his q̃ eos admonẽt chari=
tatiue de ſua ſalute Sitis ſollici=
tus de vobiſipſo ⁊ nõ de alio hic
ſcriptũ eſt ꝓuerb. xviii. Peccator
cum in profundum peccatorũ ve
nerit cõtẽnit ſupple omnia reme
dia ſalutis ita vt etiam de illis lo
qui audire non velit.
Secundo obſtinatio auget et
accumulat culpam ⁊ conſequen=
ter penam et dãnationem eter=
nã Uñ apoſtol⁹ ad Roma. ii. cui=
libet obſtinato loquitur dicens.
Scd̃ꝫ duritiam tuã ⁊ cor impeni
tẽs theſaurizas tibi irã in die ire
⁊ reuelationis iuſti iudicii dei q̃
reddet vnicuiq̃ ſcd̃ꝫ opera eius
Et nõ q̃ d̃t. Theſaurizas tibi irã
in die ire id ẽ penã in die iudicii
qr tũc obſtinati pl⁹ punientur q̃
ceteri qui nõ tandiu in peccatis
pſeuerauerũt aut q̃ culpã ſuã nõ
defenderunt ſiue qui remedia ſa
lutis non contempſerunt: ſicut
ſupple faciunt obſtinati. Propter
ea bene ſcriptum eſt. Eccleſiaſti=
ci. iii. q̃ cor durum male habe=
bit in nouiſſimo id eſt in die iu
dicii vel ideo dicit Apoſt. de ob=
ſtinato q̃ theſaurizat ſibi iram
in die ire ⁊c. quia tunc chriſtus
oſtenderet ſe mirabiliter iratum

contra quẽlibet talẽ p̃s. Loquet̃
ad eos i ira ſua ⁊ in furore ſuo cõ
turbabit eos eo. ſ. q̃ noluerũt au
dire dominũ ſepe interi⁹ ad eos
loq̃ntẽ ⁊ d̾ ſua ſalte ſalubrit̃ admo
nẽtẽ nec eſt̃ ꝑ p̃dicatores aut q̃ſcũ=
q̃ alios exteriores admõitores.
Tertio obſtinatio e xcludit et
forbanizat hominẽ a celo. Solis
enim obſtinatis ⁊ qui ipenitẽtes
moriũt̃ claudit̃ ianua regni cele=
ſtis. Nã vt habet. xxiii. q. ii. c. le=
gat. Itẽ. c. dãnationis obſtinato i
malitia deus nunq̃ miſerãs fuit
Hoc aũt euidentiſſime patuit in
malo angelo quẽ primũ obſtina
tũ pct̃m reddidit ⁊ ideo illi nõ ẽ
miſert⁹ dñs ſed mox ad ꝓfundũ
iferni ipſum cum ſibi adherenti
b⁹ ↄfuſibiliter ⁊ ꝑpetuo detruſit
Q̃d ſi obſtinato angelum de ce=
lo eiecit quõ illic aſcendere vale=
bit q̃ obſtinato aĩo peccat ⁊ i pec
cato perſeuerat. Certe nõ video
Et ideo ſupra modum debemus
chariſſimi vitare obſtinationem
Quia ſi ex hũana fragilitate aut
paſſione peccemus ſtatim obſti=
nationem vitemus.
Secundo principaliter viden
dum eſt de cauſa ipſius obſtina
tionis. Pro quo notãdum q̃ cau
ſa illius eſt triplex: vcꝫ.
Remota.
Propinqua.
Coniuncta.
C   Prima igitur cauſa cordis
lapidei obſtinatorum dicitur re=
mota que non eſt aliud q̃ diuina
iuſtitia que ſic vlciſcit̃ de nonnul
lis peccatis ⁊ actoribus eorũ ſub
trahendo ab eis auxiliũ ſpeciale
ſine quo ad bonum moueri non

poſſunt. Hoc autē maxime cōtingit vbi emergunt grauiſſima et horribiliſſima pctā que merētur deſertionem dei. Hoc aūt probat ex verbis Sene. in ꝓuerbijs dicētis tūc eſt ↄſumata infelicitas .i. iniqͦtas vbi turpia non ſolū delectāt ſed etiā placent ⁊ deſinit eſſe remedio locus vbi q̄ fuerāt vitia mores fiūt Hec ille. Sibi ꝯ ad idez ꝓpoſitū loqns Iſido. de ſūmo bono. lib. ij. c. xix. dicit ꝙ induratio cordis in malum qñꝙ procedit ex diuina iuſtitia in penam precedētiū pctoꝝ iuxta: id qͦd ſcriptū ē. Eſa. lxiij. Indurasti coꝛ noſtrū ne timeremus te. Neqꝫ ei q̄ iuſti ſunt a deo ipelluntur vt mali fiāt ſed dum mali iam ſunt indurantur vt deteriores exiſtant. Sicut apl's dt de qͦbuſdā Roma. j. Quoniā veritatē dei nō receperūt vt ſalui fierēt imiſit illis deus ſpm̄ erroꝛis. Facit ḡ deus q̄ſdā peccare ſed in quib⁹ talia iā peccata preceſſerint vt iuſto eius iudicio mereantur in deterius ire in penam quā merētur iaꝫ ↄmiſſa peccata. Interdū aūt quedam de ira dī veniūt pctā q̄ pro merito aliorum ↄpenſantur pctōꝛum. Unde ⁊ ꝓpheta ait. Ecce tu iratus es ⁊ nos peccauimus in ipſis fuimus ſemper. Tanꝙ̄ ſi diceret qꝛ ſemꝑ in peccatis fuimus iratus es vt deterius peccaremus. Hec Iſid. Nota tñ iuxta ꝓdictum verbum ſumptū ex Eſa. Indurasti coꝛ noſtrum ꝙ hmōi verbum ſic debet intelligi ſcd̄m glo. interli. indurasti .i. indurari permiſiſti ſuſpēdēdo flagella vel indurasti coꝛ noſtrum gratiam tuā ſubtrahendo per quaꝫ coꝛ mollificatur: hoc tñ iuſte feciſti qꝛ exigentibus iſtis delictis. Uñ glo. ord. ſuꝑ illo ꝟbo Apo. ad Ro. ix. Cui⁹ vult de⁹ miſeretur ⁊ quē vult indurat dt qͦd de⁹ nō dr̄ indurare q̄ſi aliqͦꝫ cogat peccare ſꝫ qꝛ qͦbuſdā peccātib⁹ miaꝫ iuſtificatiōis ſue nō largitur. Et ob hoc eos indurare dicit̄ qꝛ eoꝝ nō miſeretur.

D ¶ Circa qͦd notandū ꝙ induratio ſiue obſtinatio in malo pōt accipi dupliciter. Uno modo ſecūdū ꝙ ſonat in vitiū. Alio modo ſcd̄ꝫ ꝙ ſonat in penā. Scd̄ꝫ ḡ ꝙ ē a libero arbitrio creato tunc ſonat in vitiū ⁊ tūc nō eſt a deo niſi forte mīaꝫ improprie vcꝫ ꝑmiſſiue. Scd̄m vero ꝙ hꝫ rationem pene tūc eſt a deo. Et hoc ad hūc ſenſū ꝙ aliqͦd pctm̄ punit̄ adeo ꝑ ſubſtractionē gratie ſue ⁊ auxilij ſui ſpūalis ⁊ ꝑſertiꝫ vbi tale pctm̄ fuerit mltuꝫ enoꝛme. Subtracta ḡt dei grā ⁊ auxilio ſpeciali ipſi⁹ ab homine remanet coꝛ ei⁹ iduratū ⁊ obſtinatum in malo: ita vt non poſſit peniteꝛ neqꝫ dolere de peccato. Da exemplum de ſole ſurſū eleuante roꝛē ⁊ humiditatē a terra. Quo fit vt ipſa terra deſcepa maneat dura ⁊ ſicca ita in propoſito. Patet ergo quō de⁹ eſt cā remota obſtinatiōis cordꝭ lapidei

E ¶ Scd̄a cauſa cordis lapidei obſtinatoꝝ dr̄ ꝓpiqua. Et huiuſmodi cā iterū pt̄ eſſe triplex.

¶ Prima ē ſollicitudo nimia circa tpalia. Cum eī coꝛ hūanū ꝟſat̄ circa terrena tūc retrahit̄ ⁊ impeditur a ↄtēplatiōe celeſtiū ⁊ a ↄſideratione ſue ſalutis iuxta illud Pluribus intent⁹ minoꝛ eſt ad ſin

gula ſenſus. Pōt ergo in tm̄ ꝟſari coꝛ hūanū circa terrena ꝙ totalit̄ poſtponet ſpūalia ⁊ eterna atqꝫ ꝑ hūc modū de facili efficietur durū ⁊ obſtinatū. Hic ē ꝙ videm⁹ hoīes dd̄itos reb⁹ ſclī parū deuotos ⁊ parū aut nllo mō guſtātes ſpūalia ⁊ diuīa qꝛ vt habet̄ j. Coꝝ. ij. Aīalis hō nō ꝑcipit ea q̄ ſūt ſpūs dei. Propterea deuotus Ber. de ↄſideratiōe ad Eugeniū papā ſcribebat. o. Prudēti⁹ te ſubtrahas a curis hui⁹ ſclī ꝙ̄ trahas rꝫ ab illis ne paulati ad coꝛ durū ducaris. ¶ Scd̄a cauſa ꝓpinq̄ ē longa pſeuerātia in malo. Ut eni ſcribit̄ ext̄ de ↄſuetudine. c. cū tanto. Tāto pctā ſunt grauioꝛa q̄to diutius infelicē detinēt aīam alligatā. Cū eni ſcd̄ꝫ philoſophū ex frequētatis actibus gñet̄ habit⁹ ↄñs eſt dicere ꝙ hō ex lōga ⁊ frequenti repetitiōe actuū maloꝝ ⁊ tādē poterit tm̄ facilitari ad malū ⁊ tāta libidine ad ipm̄ ferri ꝙ erit totaliter fixus ⁊ imobilitat⁹ circa illud. Hoc aūt reddit hoīeꝫ obſtinatū eo maxīe ꝙ ↄſuetudo ē quaſi altera natura.

¶ Tertia cā ꝓpinq̄ dicti cordis obſtinati dr̄ effrenatio ⁊ iuerecūda. Nā poſtꝙ̄ aliqͦs ꝑ pctm̄ ꝑdidit dei timoꝛē ꝑ quē declinat oīs a malo .i. declinare debet ſiue humanam verecundiaꝫ tunc ꝑmittēte efficitur totus obſtinatus in malo ſuo ita vt effrenate ⁊ ſiuerecunde peccet. Quinimmo habet in deriſū coꝛripiētis ſe. Hoc aūt ad oculū videmus nec alia ꝓbatiōe idiget ꝑter eā q̄ ad ſēſū ptꝫ de mltis ruffianis ipudicā vitam agentibus. Item de ſcoꝛtis ⁊ ſimilibus. Hinc Hiere. iij. dicitur. Frōs meretricis facta eſt tibi noluiſti erubeſcere. Uñ vt in ↄmuni ꝓuerbio dici ſolet citi⁹ qͦs caperet lunā cū dētib⁹ ꝙ̄ poſſet tales obſtinatas ꝑſonas et que ſemel ꝑdiderūt dei timoꝛē pariter et hūanam verecūdiā ad penitentiam reducere. Que etſi interdum videantur cōpungi / nichilominus ſtatim redeunt ad ſolita.

¶ Tertia cauſa coꝛdꝭ lapidei obſtinatoꝝ vocatur cauſa ↄiuncta. Et hec cauſa iterū ē triplex.

F ¶ Prima eſt nimia preſumptio de dei miſericoꝛdia. Cum eī malus audit aut cōſiderat deum piiſſimum benigniſſimum ⁊ ad indulgentiam paratiſſimum: tunc non ſolum liberius aut audacius currit ad peccatū verū etiam longius perſeuerat in eodem: atqꝫ contemnit monita ſalutis dicens forſan ꝙ deus nō fecit eum ad dānandum. Allegans illud Eccl̄. v. Miſeratio dei magna ē eſt. mltitudo peccatoꝛum meoꝛum miſerebitur. Sed vtinā miſer pctoꝛ verteret folium ⁊ certe imediate īueniret terribile ꝟbū vcꝫ id qͦd ſeq̄t ibidem cū ſubdit. Subito veniet ira eius ⁊ in tēpoꝛe vindicte diſperdet te. Propterea Aug. li. d fide ad Petrū dt ſic. Obdurat⁹ ille viuit q̄ ſic miam dei ſperat vt vſqꝫ in finem vite huius permaneat in ſuoꝝ criminū ꝑuerſitate.

¶ Secunda cauſa obſtinationis eſt totaliter contraria prioꝛ cauſe et hec vocatur deſperatio de dei miſericoꝛdia. Interdum ei accidit deo permittente vt ꝙ̄ diu in pctō manſit tandeꝫ cum ad extre

nia venit ex multitudinis ſcelerꝝ
ſuorꝝ ꝯſideratiõe deſperet de dei
mia dicẽs forſã cum Caim illud
Geñ. iiij. Maior eſt iniquitas mea
ꝙ̃ vt veniã merear Et ꝺ hac cau
ſa loquens Augu. vbi ſupra dicit ꝙ
ille obduratus viuit q̃ non ꝯuer
titur deſperans de indulgẽtia
ſuorꝝ pctõꝝ. Deĩn ſubdit de vtra
ꝙ cauſa dicens proinde metuen
tes iuſtitiam dei diligenteſqꝫ mi
ſericordiam eius nec in peccatis
remaneamus: ſcientes quia illa
omnium hominum debita ſit ex
actura iuſtiſſimi iudicis equitas
que non remiſerit miſericordia
clementiſſimi redemptoris. Nec
ſimiliter de remiſſione peccatorꝝ
deſperemus attendentes ꝙ piiſſi
mꝰ pr̃ ille celeſtis nõ vult mortẽ
peccatoris ſed potius vt conuer
tatur ⁊ viuat. Sed quemadmodũ
dei miſericordia abſoluit ſuſcipit
ꝙ cõuerſos ita eius iuſtitia repel
lit punitqꝫ obduratos. Deide ꝺ
vtriſqꝫ ſubdit terribilem ſniãꝫ di
cẽs. hi ſunt q̇ peccãtes i ſpm̃ ſctm̃
neqꝫ in hoc ſeculo neqꝫ in futuro
remiſſionẽ accipiẽt pctõꝝ. hec il
le dicit ẽt idẽ Au. ſer. i. ferie quar
te poſt. iij. dñcã. xl. ꝙ ex multitu=
dine pctõꝝ diſperatio naſcit̃: ⁊ ex
deſperatione obduratio genera=
tur. ſcdm̃ illud ꝓuerb. xviij. Pec
cator cũ in ꝓfundũ malorum ⁊c.
¶ Tertia cã cõiũcta obſtinatio=
nis vocatur neceſſitas. Sunt eni
nõnulli pctõres atqꝫ peccatrices
adeo iuoluti ⁊ implicati pctis ꝙ
dicunt ſe non poſſe ab illis abſti=
nere. Unde Chryſo. ſuper Mat.
in opere iperfecto homi. xxxiiij.
Homo iquit cũ peccando ſe tra=
diderit ſub regno diaboli iam nõ
poteſt de poteſtate eiꝰ exire ſꝫ ſic
prima eius voluntas in neceſſita
tẽ ꝯuertit̃. Modũ aũt huiꝰ neceſ=
ſitatis declarat au. li. viij. ꝯfeſſio.
ita. d. de ſeipſo ãteqꝫ ꝯuerteret̃ ad
fidẽ. Suſpirabã ligatꝰ nõ ferro
alieno ſed mea ferrea voluntate
velle meũ tenebat inimicus ⁊ iñ
funes mihi fecerat. Ex ꝑuerſa ei
voluntate facta eſt ꝯſuetudo. Et
dum cõſuetudini nõ reſiſtit̃ facta
eſt neceſſitas. hec ille. Tu ꝟo va
de Et dum neceſſitas inducitur
obſtinatio ineuitabiliter ſubſe=
quitur.
S ¶ Unde ſatis ad propoſitum
rem veram referaꝫ. Me ei ſemel
predicante in quadam ciuitate
per quadrageſimam acceſſit ad
me quedam ſimplex mulier pe=
tens confiteri. Circa cuius ꝯfeſ=
ſionẽ plures horas etiam diuer=
ſis diebꝰ occupaui. Sed prohdo=
lor in vanum: quia nunqꝫ potui
ab ea extorquere plenam confeſ
ſionem. Et quãuis interdum mi
hi horrenda referret: ſemper ad
debat grauiora perpetraſſe: que
mi nunc ꝯfiteri valebat. Cumqꝫ
me indicarem ꝙ fore timor pñie
imponende eã retraheret ne ple
ne cõfiteret̃ ꝯfidens de dei mat
ꝛ una mia: ⁊ ꝙ melius mihi erat
eã mittere ad purgatoriũ quã re
linquere eam in via pditionis ꝑ
miſi illi ꝙ pro omnibus grauiſſi=
mis ſceleribus ſuis cõfeſſis ⁊ cõ
fitendis dummodo non excede=
rent caſus epiſcopales quibꝰ tũc
gaudebam non imponerem illi
niſi vnum Aue maria. Sed nec
ſic profeci. Nec quidam mirum

quia ſcriptũ eſt. Eccleſi. vij. ꝙ ne
mo poteſt corrigere quem deus
deſpexit. ſ. per eternam reproba=
tionem. Cum igitur vidiſſem eã
ſic obſtinatã: reliqui ipſam in ma
nu dñi. Quid aũt illi poſtea acci=
derit audiatꝰ. Nã diuiſo ea vigẽ
te iudicio vt arbitror non multo
poſt neſcio quibuſdam muliercu
lis facinora ſua ꝓpalauit: de qbꝰ
ille more femineo non tacuerunt
adeo ꝙ tota ciuitas fuit imbibita
nequitijs illius. Propter qꝺ ap=
ꝓhẽſa a rectoribꝰ reipublice: ⁊ in
terrogata confeſſa eſt ⁊ nõ nega
uit. Tandem aũt ignibus tradita
fuit nec penitere viſa ẽ. Ecce quõ
longa conſuetudo peccandi indu
cit quodammodo neceſſitatem: ⁊
neceſſitas obſtinationem.
D ¶ Queritur vtrũ aliquis ꝓ ſta
tu iſto poſſit eſſe ſimplr̃ obſtina=
tus in ſuo pctõ. Ad hoc reſpondet
btũs Tho. ij. ſenten. di. xj. q. j. ar.
iiij. in ſol. ad ſextuꝫ. dicens ꝙ nul
lus in ſtatu vie eſt adeo obſtina=
tus quin poſſit ſimplr̃ per penitẽ
tiã cõuerti. hoc idem etiã pꝫ ex ꝟ
bis ſenece ꝙ ad Luciliũ ſcribẽs
epla. j. dicit ſic. Induratã prauita
tẽ nõ deſpero. Nihil em̃ ẽ ꝙ nõ ex
tinguat ꝑtinax opa ⁊ intẽta ac di
ligens cura. Deinde dat exemplũ
dicens. Curuatas trabes calor ex
plicat. Quanto magis ergo faci=
lius animus humanus formã fle
xibilis accepit. Et poſt pauca.
Contraria mala nõ herent ideo
depelli ⁊ exturbari poſſunt. Uir=
tus ſcdm̃ naturam vitia inimica
et infeſta ſunt. hec ille. Propterea
induratũ cor reprehendens. Iſi=
do. li. ꝺ ſynonimis dicit ſic. Quo
tidie peccas: quotidie preceps in
deteriꝰ vadis. Superbia tua non
deponitur inflammat te ira. Alie
nis felicitatibus et virtutibus in
uidiſti. Omnibꝰ detraxiſti. Aua=
rus et tenax ſemper fuiſti: in ſecu
li concupiſcentijs cecidiſti. In li
bidine perduras. heu ꝙ̃diu: queꝫ
ad finem: quouſqꝫ erraois o hõ.
Iam tandẽ quieſce ꝑuerſe agere
Aliqñ mores tuos in meliꝰ com=
muta. Cur in pcti ſordibus ꝑma=
nes. Cur in volũtate peccandi ꝑſi
ſtis. Noli diu errarẽ miſer. De ma
lo iã mutare in melius. Pone pec
catis tuis finẽ. habeat culpa tua
modũ. habeat iniquitas tua ter=
minum. Culpas tuas vel verbe=
ratus agnoſce. hec ille. Quod au
tem nullus poſſit eſſe ſimpliciter
in malo obſtinatus pro ſtatu huiꝰ
vie multa exempla pariter et ſa=
cre hiſtorie hoc affirmant. Sicut
pꝫ de nonnullis q̇ diu in peccatis
ꝑſtiterunt: qui tñ deo miſerante ꝑ
veram penitentiam ad rectũ tra
mitẽ redierunt: ſicut ſequens ex
emplum inſinuat.
I ¶ Legit̃ enim in chronica nor
mannie circa principium: ꝙ fuit
qdam dux in normania dictꝰ Au
bertus qui primus inter duces
dicte prouincie fidem ſuſcepit ca
tholicam hic ꝗ̃ꝙuis fideliſſimus
filium tamen habuit moribꝰ cor=
ruptiſſimum cui nomen Robertꝰ
qui propter ſcelera ſua et feroci=
tatem cognominatus eſt diabolꝰ
Nã cum adhuc eſſet ſub diſcipli=
na a preceptore ſuo caſtigaretur
accepto paruo pugione ipſum oc
cidit. Tentauit etiam interdum
occidere patrem. Inſuꝑ eccliãs

ſpoliabat: ſacras virgines vio=
labat: homicida paſſiz pperrabat
et multa ſimilia in dies cōmitte=
bat. Propter que ſcelera dux incli
tus pater eius fecit palam procla
mari q̄ quicūq; eū occideret ab oī
pena immunis eſſet. Tandez aūt
poſt tot et tanta ſcelera deo īſpi=
rāte adijt quendam ſanctū eremi
tā q̄ ipz induxit ad veram penitē
tiā conſulens q̄ iret Romā cōfeſ
ſurus ſua ſcelera ſummo pōtifici
Qḋ cū feciſſet iniunxit ei papa vt
nō loq̄ret̄ p ſeptem annos. Inſu=
p q̄ nō cōcederet niſi reliquias ca
nū aut ſaltē qḋ ab eis auferre poſ
ſet. Tandē aūt abijt in terram ſā
ctam atq; poſt longam pniām vi
tā feliciter conſummauit. Sed di
cta chronica apud multos ē par=
ue auctoritatis ideo aliā hiſtoriā
autenticam ſubiungamus.

K ¶ Refert enim Augu. ad fra
tres in heremo ſermo: xxxiij. de
quodam ciue hypponenſi diuite
et potēte cui nomen Cyrill⁹ erat
Hic ergo vnicum habuit filium:
quem pluſq̄ deum dilexit permit
tens illi agere que volebat. Vñ ꝛ
conſumpſit maximam partē ſub=
ſtantie paterne viuendo prodige
et luxurioſe. Qui tandez propriaz
matrē p̄gnantē oppreſſit ſororem
violare voluit: patrem occidit: et
duas ſorores ad mortem vulnera
uit. Qui tñ tandem penitētia du
ctus mores mutauit in meli⁹ ita
vt oēs qui eum prius nouerant
duceret in admirationem. Ecce:
quō nullus poteſt eſſe pro preſen
ti ſtatu ſimpliciter obſtinatus.
Hoc ei ſolū dānatis conuenit. Et
ſic patet de ſecundo principali.

L ¶ Tertio principaliter viden
dum eſt de remediatione contra
cor lapideum obſtinatorum quo
modo ſcilicet poteſt emolliri. Ad
hoc igitur faciendum triplex da
tur remedium ſcilicet.
Corporalis caſtigatio
Suppliciorū eternorū meditatio.
Diuine bonitatis conſideratio.
¶ Primum igitur remedium vo
cat̄ corporalis caſtigatio. ps. Hu
miliatū eſt in laboribus cor eorū
ſcilicet qui plus obſtinati erant
Nam ſicut dura maleis molliunt̄
ſicut patet in ferro ignito ſimilr̄
in corio et nonnullis piſcibus ſal
ſis marinis ita cor durum plerū
q; emollitur cū corpus a dño ca
ſtigatur aliqua egritudine. Pro=
pter quod ille q̄ ſic emollitur ſub
flagellis dñi merito poteſt dicere
illud Job. xxiij. De⁹ emolliuit cor
meū et omnipotens conturbauit
me. Sic eñ mollificatus fuit cor
ſupbuz et eleatum regis Nabu=
chodonoſor quando ſcilicet fenū
vt bos cōedit. Nam in tali tribu
latione poſit⁹ tādē leuauit oculos
ſuos in celū ſuaz recognoſcēs cul
pā Daniel. iiij. Sic mollificatum
fuit cor impijſſimi Antiochi. de
q̄ dr. ij. Machabeorū. ix. q̄ cū vi=
dit ſe percuſſum a dño plaga inſa
nabili ita vt de corpore ſuo ſcatu
rirent vermes ait. Juſtū eſt ſub
ditum eē deo ꝛ mortalē par a deo
non ſentire. Sic deniq; mollifi=
catū fuit cor crudele ꝛ ſeuerum
Pauli qñ in terrā a dño proſtra=
tus ex perſecutore factus eſt vas
electionis ꝛ ex lupo ouis. Actuū
ix. Ecce quantum prodeſt corpo=
ralis diſciplina ad mollificādum

cor induratū. Qui autē ſub flagel
lis dñi nō emolliunt̄: ſz deteriores
fiunt: vtpote ex īpatiētia nomen
dñi blaſphemātes aut murmurā
tes habēt in ſe maximū argumē
tum future ſue damnationis.
¶ Secundū remediū ad mollifi
candū cor obſtinatū dicit̄ ſuppli
ciorū eternoꝝ meditatio. Que q̄
dem ſupplicia oīno vitari nō poſ
ſunt niſi per vitationē pctōꝝ ꝛ
emendationē vite. Cum ḡ quis
conſiderat q̄ȝ grauia ſunt hmōi
tormēta q̄ȝ horrenda: ꝛ q̄ȝ longa
quia in inferno nulla eſt redem=
ptio ſepe ex tali apprehenſione
timet ille ire. Propter qḋ reſilit
a peccato. Vñ ſatis ad ppoſituz
loquens Chryſoſt. lib. j. de com=
punctione cordis verſus finē di=
cit ſic. Non requirit deus a no=
bis cilicij pondus: neq; q̄ conclu
damur inter anguſtias cellule:
neq; in obſcuris antris et tene=
broſis non ſedere iubet: ſed hoc
ſolum expoſcit a nobis vt ſemp
recordemur mala noſtra: ꝛ ea ad
animum reuocemus ꝛ conſcien=
tiam geſtorū noſtrorū habeam⁹
ante oculos noſtros vt pro his
ſupplicemus deo. Item expoſcit
a nobis vt gehennam ponamus
in conſpectib⁹ noſtris ꝛ angelos
quia ī die iudicij vbiq; diſcurrēt
cōgregaturi ex omni parte ter=
rarū eos qui tradendi ſunt in ge
hennam ignis: ac ſupplicijs eter
nis tradendi. Ponamus etiam
ante oculos noſtros illud: vide=
licet quanti doloris eſt excludi a
regno celorum: quod vt mihi vi
detur grauius eſt ipſa gehenna
hec ille. Tu vero adde q̄ debe=
mus ponere corā oculis noſtris
illud terribile verbum ſapientis
Eccli. iij. Cor durum male habe
bit ī nouiſſimo. i. in mortis arti=
culo. Tum p̄mo: q̄ tunc obliui=
ſcet̄ ſui miſer pctōr q̄ prius obſti=
nate vixit. Nā vt dicit Auguſti.
in ſermo. de Innocētie⁹. Hac aut
aduerſiōe pcutit̄ pctōr vt mo
riēs obliuiſcat̄ ſui: q̄ dū viueret
oblit⁹ eſt dei. Tum ſcḋo: q̄ tunc
deſtituet̄ oī auxilio: tam angeli=
co q̄ȝ humano ꝛ derelinq̄tur in=
ter manus diaboli. vñ in ps. Cō=
ſtitue ſup eū. ſ. pctōrem obſtina=
tum cū ad portas mortis venerit
pctōrem: i. diabolū: qui antono=
matice. i. per quandā excellentiā
malicie pctōr dicit̄ de quo etiam
imediate ſubditur: ꝛ diabol⁹ ſtat
a dextris eius. Itē ibidē. Non ſit
illi adiutor. Ecce quō deſtitue=
tur omni auxilio. Tum tertio: q̄
tūc ſeuere iudicabitur a xp̄o: et
irreuocabiliter atq; irremedia=
biliter tradet̄ flāmis perpetuis.
Et hoc eſt qḋ ait ps. de eodem
vbi. ſ. Cū iudicat̄ exeat condē=
natus. In ſup obſtinat⁹ peccator
male habebit ī nouiſſimo. i. ī ge=
nerali iudicio: quādo ſcz videbit
chriſtū terribiliter apparentem
reprobis: ita vt dicturi ſint illḋ
Sapieñ. ij. Grauis eſt nobis etiā
ad vitandū. Itē dicent montib⁹
operite nos ꝛ collib⁹ cadite ſup
nos. Itē tunc male habebit obſti
natus peccator: quando quidem
audiet illū diſtrictum iudicē lo=
quentem ad reprobos in ira ſua
et in furore ſuo cōturbantē eos:
q̄ ſcilicet nō adimpleuerūt ope=
ra miſericordie. Item male ha=

debitt tunc obſtinatꝰ pctōꝛ qñ au=
diet illā terribilē ſententiā q̄ ſcin
dere poterit lapides duriſſimos
etiā adamanti nos. Ite maledi=
cti in ign ē eternū. Bene ḡ ad ꝓ
poſitū loquit̃. Apo. ꝯ obſtinatū
peccatoꝛem. Rom. ij. dicens. Se
cundū duritiā tuā: ⁊ coꝛ impeni=
tens: theſaurizas tibi irā in die
reuelationis dñi noſtri ieſu xp̄i.
Patet ergo ꝙ conſideratio pre=
dictoꝛum facit emollire coꝛ.
¶ Tertiū remedium ad mollifi
candū coꝛ lapideū obſtinatoꝛum
vocat̃ diuine bonitatis cōſidera
tio. Cū eñ quis audit: aut apud
ſe ꝯſiderat ꝙ̄ imenſa ⁊ ꝙ̄ magna
ſit dei bonitas: clementia: pietas
et miſa in remittendis culpis: et
quā freq̄nter pepcit grauiſſimis
peccatoꝛibus ex hoc prouocet
ad deū redire. Nā vt habetur
xxvi. q. i. his qui mie dñi nec men
ſuras poſſumꝰ ponere: nec tēpo=
ra diffinire. Item hiero. iij. par=
te epiſtolarū ſuarum. epiſtola. xi.
ſcribens ad ruſticū narbonēſem
epm ait. Moderatio dei ſolū no=
ſtrū reditū querit: ac nos ſua bo
nitate ſaluare cupit. Q; ſi nō cō=
uertimur ſi duri coꝛde ſumus ſi
in peccatis vſq̄ ad moꝛtem illi=
cite perduramus: aſſidue peccā=
tiū nō miſeretur deus. Hec ille.
Nota ſi vis ad hoc propoſitum
hiſtoꝛiam de Dudone archiepi=
ſcopo Maguntinenſi ciuitate ale
manie. Uide eam in diſcipulo ad
longā deſcriptam: que certe me
rito debet terrere malos prela=
tos atq̄ vniuerſos obſtinatos ſi
ue lubꝛicos: quoſcunq̄ alios.
M ¶ Pro conſummatione autē
huius materie nota ſcd̄m hugo
nē de duodecim abuſionibꝰ: tres
eſſe obſtinatoꝛū ſpecies. Prima
eſt eoꝛū q̄ ex correctione ꝑficiūt
Scd̄a eoꝝ qui emendationē pro
mittunt: ſed nō faciūt. Tertia eo
rum qui ex cōmonitione deterio
res fiunt. Et iſti ſunt peſſimi: qui
etiam propꝛie obſtinati dicitur
De primo dat exemplū de Ma
naſſe: qui ex correctione factꝰ eſt
melioꝛ. De ſecundo dat exem=
plū de Pharaone qui frequēter
emendationem promiſit cum. ſ.
flagella dñi ſuper ſe et populum
ſuum ꝑſenſit. Sed hoc fuit totū.
De tertio dat exemplum de Na
bal q̄ ex correctione factus eſt de
terioꝛ. de quo etiā dr̄. i. Regum.
xxv. ꝙ coꝛ eius ad verba vxoꝛis
ſue eū increpantis de eo ꝙ dene
gaſſet panes ſeruis Dauid: fa=
ctum eū emoꝛtuū intrinſecꝰ: ⁊ ip
ſe factꝰ eſt quaſi lapis. O igitur
pauperes peccatoꝛes hodie ſi vo
cem dñi audieritis: nolite obdu=
rare coꝛda veſtra: ſed rogate do
minū vt auferat a vobis coꝛ lapi
deum: et det vobis coꝛ carneum
qd̄ ipſum timeat: ipſum diligat
ipſum ſequat̃: vt tandem regnū
celoꝛum conſequi mereamini.
Preſtante domino noſtro Ieſu
chꝛiſto: qui cum patre ⁊c.

¶ Explicit prima pars huius ſe=
cundi tractatus: in qua quidem
parte actum eſt de malis cogita=
tioni. ⁊ cōſequenter de ſex pec=
catis coꝛdis. De pluribus autē
alijs peccatis coꝛdis foꝛſā ſermo
habitus fuiſſet: ſi non timoꝛ pro=
lixitatis nimie occurriſſet.

¶ Sequitur ſe=
cunda pars huius ſecundi tra=
ctatus in qua agitur de pecca=
to locutionis ſiue lingue. Et pri=
mo in generali.

¶ Capitulum primum.

Confiteoꝛ
tibi dñe pater celi ⁊
terre: ſup. q2 pecca=
ui nimis locutione.
Matthei vndecio.
¶ Poſtq̄ꝫ habitū eſt de malis co
gitationibꝰ ⁊ de aliquibus pctīs
coꝛdis de quibꝰ ſe accuſat oīs ꝯfi
tens: cū dicit coꝛā ſacerdote. Cō
fiteoꝛ deo ⁊c. vſq̄ ibi: q2 peccaui
nimis cogitatione. Nūc ſupereſt
ꝯñr loqui de malis locutionibꝰ ⁊
de nōnullis pctīs lingue confoꝛ=
miter ad id qd̄ ſubdit cōfitēs cū
ait. Q2 peccaui nimis locutione
Alij autē dicunt quia peccaui ni
mis loquendo quod redit i idē.
¶ Notandū eſt ḡ ꝙ merito debe
mus ꝯfiteri de pctō lingue ⁊ hoc
ꝑncipaliter ꝓpter ſex mala q̄ ope
rat̃ ꝯfoꝛmiter ad ſex litteras hu
ius noīs lingua. Eſt ergo lingua
Lubꝛica
Indiſcreta
Nunciatiua
Garruloſa
Uana
Acuta.
A ¶ Primo igit̃ ligua eſt lubꝛi
ca ⁊ ꝑ cōſequens ad vitiū ⁊ rui=
nam prona. Prouer. xxvi. Os lu
bꝛicū. i. facile ad loquendū opat̃
ruinas: vtpote mentiēdo detra=
hendo turpia ꝓferendo iurādo ꝑ
iurādo: ⁊ ſimilia. Uidemꝰ eñi ꝙ
cū via eſt lubꝛica: ſiue ꝑ aque in
fuſionē: ſiue ꝑ cōgelationē: ſiue ꝑ
nimiā planationē tunc de facili
hoīes ꝑ eā ambulātes patiūt̃ rui
nā ⁊ caſum. Ita in ꝓpoſito. Nā
cōſtat linguā hūanā i humido cō
ſtitutā: propt̃ qd̄ facilꝰ labit̃ ⁊ ca
dit ꝑ pctm̄ adeo vt dicat Iacobꝰ
in ſua cano. iij. c. ꝙ ſi quis in ver
bo nō offendit: hic ꝑfectꝰ eſt vir.
Unde hug. li. ij. de anima. Lin=
gua in quit labilis eſt: ⁊ teneri nō
pōt: ſed labitur vt anguilla. Et
Caſſiod. ſup illud pſa. Dixi cuſto
diā vias meas ⁊c. dicit ꝙ diffici
lis res eſt i lubꝛico loquētiū ꝯſti
tutā vertatis rigide tenere mē=
ſurā cui ſi incaute frena laxent̃:
frequenter ꝯ ſe loquit̃. Itē Au
guſti. ad fratres in heremo ſer.
iij. qui intulat̃ de ſilentio: dicit ꝙ
maiꝰ eſt linguā refrenare ꝙ̄ ci=
uitatē capere. Q2 illud inſultat
exteriꝰ iſtud autē interiꝰ. Hec il=
le. Ecce ꝙ̄ faciliter hoīes peccāt
ꝑ pctm̄ lingue: eo ꝙ lubꝛica eſt.
Propt̃ qd̄ ne de facili labamur i
tali lubꝛico debemꝰ rogare dñm
⁊ dicere cū. pſ. Pone dñe cuſto=
diā oꝛi meo: ⁊ oſtiū circunſtātie
labijs meis: vt nō declines. i. de=
clinare ꝑmittas coꝛ meū in ver=
ba malitie. Uñ ⁊ de diogene pho
legit̃ ꝙ gerebat paruos lapides
in oꝛe ſuo: ne ſcilicet eſſet nimis
facilis ad loquendū: ⁊ vt addiſce
ret tacere ⁊ ſilentiū tenere. Ita
eñi refert dñs Antho. in chꝛoni=
ca ſua prima parte titu. x. c. i. §.
xxvij. Ualeriꝰ eñ libꝛo. viij. c. vij.
dicit hunc fuiſſe Demoſthenem

¶ Sec° lingua eſt indiſcreta. Se pe enim multa indiſcrete ꝓfert et loquit᷑. Et ideo vt homo nō delin quat in lingua ſua dꝫ attendere ⁊ obſeruare cōditiões que faciūt locutionē aliquam diſcretā: q̄s ponit Gregoriꝰ ſuper Ezechiel. Homil. xi. dicēs ꝙ anteq̄ꝫ loqua mur debemus penſare quid lo quamur: cui loquamur: quando loquamur: qualiter loquamur q̄ tum loquamur: vbi loquamur.

¶ Primo quid loquamur. An. ſ. ſermo noſter ſit verus an falſus vtilis an nociuus edificatiuꝰ an ſcandaloſꝰ. Vñ Hierony. iiij. par te epiſtolarū ſuarū epiſtola. xvij. ad cellantiam ſcribens dicit ſic. Sermo tuꝰ ſic moderatus ⁊ par cus ⁊ qui neceſſitatē loquēdi ma gis indicet q̄ꝫ voluntatē. Diu au tem cōſidera quid loquendū ſit ⁊ adhuc tacens prouide ne quid dixiſſe peniteat. Verba tua pon deret cogitatio ⁊ lingue officium animi libra diſpenſet. Vñ ſcriptu ra dicit eccleſiaſt. xxviij. Verbis tuis facito ſtaterā ⁊ attende ne forte labaris i lingua. Itē Aug. lib. de natura ⁊ grā. Sicut eligis q̄ veſcaris. ſic elige q̄d loquarꝭ.

¶ Secundo debemꝰ penſare cui loquamur. Non em̄ cū excōmu nicatus ⁊ preciſis ab eccleſia loq̄ debemꝰ niſi in certis caſibus ex preſſis a iure: vt notatur. xi. q. iij. cū excōmunicato: ⁊. ca. ſequenti. Item debemꝰ conſiderare ſi ille cui loquimur ſit prelatꝰ: ſociꝰ vl̄ ſubditus. Nā cū prelato debemꝰ loqui cū hūilitate ⁊ reuerentia. Socij autē benigne: verbi grā. ſi deliq̄rint debemꝰ ad eos loqui gratioſe ⁊ charitatiue. Subditis vero ſecundū ꝙ exigit eorū cō ditio: ⁊ culpe qualitas.

¶ Tertio debemꝰ cōſiderare q̄n loquamur. Nā vt habet᷑. Eccleſ. iij. Eſt tēpus tacēdi ⁊ tēpus loq̄n di. Quod ſi bene obſeruarēt mu lieres predictū verbū: nō tam fre quēter a viris ſuis ꝑcuterent᷑ ſi cut illis accidit. Itē cum quis di cit ſuū officiū: ſiue priuatas ora tiones non dꝫ cū alijs loqui niſi magna neceſſitas cogat. Vñ Poſ ſidonius refert de beato Augu. ꝙ in vltima egritudine ſua ꝓhi buit ne q̄s ad eū ingrederet᷑ pre ter medicos ⁊ famulos ⁊ hoc tm̄ cū refici deberet. Cuiꝰ ꝓhibitio nis cauſa fuit ne a quoquā impe diretur ab oratione ſua intētio.

¶ Quarto debemꝰ ꝯſiderare q̄li ter loquamur: vt ſcꝫ ſeruemꝰ mo dū debitū ſcd̄m materie exigen tiā ⁊ ꝑſonarū qualitatem. Itē vt nō loquamur precipitāter ⁊ im premeditate q̄ꝛ vt dicit Aug. ad fratres in heremo vbi. ſ. Stul tus ille valde eſt q̄ nō prius ducit verbū ad linguā rationis q̄ꝫ edu cat ad linguā oris. Nam qualis eſt homo in mente: talem verbo ſitas depingit in ore. Hec ille.

¶ Quinto debemus conſidera re quantum loquamur: vt ſcili cet non nimis loquamur: etiam de bonis: q̄ꝛ in multiloquio non deeſt pctm̄. vt habet᷑ Prouerbi. x. Item vt non loquamur ſuper flua ⁊ vana: q̄ꝛ de omi verbo ocio ſo quod locuti fuerint homines reddent rationē in die iudicij vt habetur Matthei. xij.

¶ Sexto debemus penſare vbi

loquamur. Nam in eccleſia que ē locus orationis non incumbit lo qui non de tꝑalibus et rebus mū danis. Vnde Apoſtolꝰ. i. Timo the. ij. dicit. Mulieri in eccleſia lo qui permitto: ſiue vt doceat: ſiue vt fabuletur. Et Auguſt. in regu la de communi vita clericorum. Nemo inq̄t i oratorio aliq̄d agat niſi ad quod factum eſt: vnde et nomē accepit: ſcꝫ oratoriū ab orā do. Si ḡ velimꝰ vitare indiſcre tam locutionē: debemus attende re ad precedentes circūſtantias ⁊ ꝯditiões. Q̄d vbi fecerimꝰ ꝓcul dubio nō delinquemꝰ i ligua nr̄a

¶ Tertio lingua eſt nunciatiua: ſcilicet interiorum cōceptuum et deſideriorum malorum. Vt ei ait ſaluator noſter Mat. xij. Ex abū dantia cordis os loquitur. Malus homo de malo theſauro ſuo ꝓfert mala. Similiter ad pro poſitum dicit Ariſt. i. periher. ꝙ voces ſunt note earum que ſunt i anima paſſionum. Quemadmo dum em̄ fumus exiens ꝑ caminū eſt indeficiens ſignū ꝙ inferius ⁊ interius lateat ignis ſic mala lo cutio in qualicūq̄ꝫ ſpecie ſit indi cat atq̄ꝫ nunciat exterius: interiꝰ virtꝰ q̄d prius latitabat in corde

B ¶ Quarto ligua communiter eſt garruloſa et multi loqua: vt patet in verboſis hoibus qui ſūt ſimiles graculis auibus que im portuna loquacitate ſemper ſtre punt nec vnq̄ꝫ quieſcunt. Vnde hoc nomen garrulus a graculo ſumptū eſt. Garrulꝰ ergo vulgo verboſꝰ nūcupat᷑ vtpote q̄ accedē te letitia non valet nec vult tace re. Hinc de quolꝫ tali ꝓuerbio di ci ſolet ꝙ habet tantā locacitatē q̄ntā duodeci pectinarie. Plꝰ autē i hmōi garrulitate delinq̄re ſolēt mulieres q̄ꝫ viri huc parti opan te imperfectione ſexus. Habet ta men hanc ꝑfectionem dictus ſexꝰ ꝙ vbi plures ſunt ſimul loqui cō tendunt ⁊ tm̄ mutuo ſe intelligunt Q̄d raro ꝯtingit inter viros niſi forſan ſint effeminati. Audiant er go tales garruloſi ꝙ i multiloq̄o nō deerit pctm̄ ꝓuer. x. Vñ ad oſtē dendū ꝙ non debemus eſſe mul tiloqui ſed potius pauciloqui deꝰ ⁊ natura clauſerunt linguā nr̄a dupliti cuſtodia: ſcꝫ labiorū ⁊ den tiū. Inſuper appoſuerūt illi filiū ſubtꝰ q̄ſi coarctās eā ⁊ retrahēs a multiloquio. Propterea Hiero. iij. par. epl̄arū ſuarū epl̄a. xv. vnū quēq̄ꝫ garruloſum admonet di cens linguā tuā a maliloq̄o atq̄ꝫ multiloq̄o cohibe ⁊ ori tuo legis frenos impone Caue ne q̄d in re prehenſionem veniat dicas. Lapis emiſſus eſt ſermo ꝓlatus Quapropter diu antequam profe ratur cogitandꝰ eſt. Hec ille. Et Horatiꝰ in epiſtolis. Semel emiſ ſū volat irremediabile verbum Cōtra etiā talē verboſum loquit᷑ Auguſtinus ad fratres i eremo. ſermo. iij. qui intitulatur de ſilen tio: dicens. O verboſe tua condi tio eſt occulta manifeſtare. Nota in cōuētibus alijs predicare. Q̄d ſi neſcis: ſomnias inaudita. fingis te ſcire q̄d neſcis vt libenter au diaris a cūctis. O artifex menda ciorū. O faber fabularū. lege q̄d dr̄ in pſ. Q̄ꝛ vir liguoſus non di riget᷑ ſup terrā. Nec dirigeretur in terra promiſſionis. Hec ille.

¶ Quito lingua eſt communiter
vana vtpote citius loquens de
tranſitorijs ꝙ̄ de eternis de tem=
poralibus ꝙ̄ de ſpūalibus: de reb⁹
vitioſis ⁊ ſpurcitijs ꝙ̄ de virtu=
tib⁹ et reb⁹ ſalutiferis. Quia iux
ta xp̄i teſtimoniū quo maius nō
eſt qui de terra eſt de terra loqui
tur. Joan. iij. De illis ergo q̄ ſo=
lent frequenter loqui adinuicem
de precedentib⁹ materijs pōt in
telligi illud ps̄. Vana locuti ſunt
vnuſquiſq; ad proximum ſuū. Et
alibi Quorū os locutū eſt vani=
tatem. i. de rebus vanis: vtpote
de mūdi honorib⁹ de delitijs car
nalib⁹ de delicatis atq; p̄cioſis ci
bis ⁊ potius de reb⁹ t̄palibus de
ſeculi vanitatibus de officijs ⁊ bn̄
ficijs atq; ſimilibus Iſte em̄ ſunt
va nitates de quib⁹ ſolent mūdia
les hoīes loqui. Hec autē vana lo
cutio p̄maxime ꝯtingit in conui=
uijs ⁊ bāquetis: in quibus fiunt
multe confabulationes etiam in
terdū valde graues ⁊ inhoneſte
Et vt dt̄ Aug. ad fratres in here
mo. ſer. iij. ſermo vanus vane cō=
ſcientie iudex eſt. Nā q̄lis es: ta=
les ſermones loqueris. Hec ille.
Hic Petro dictum eſt Mat. xxvi.
Loq̄la tua manifeſtū te facit. Et
ꝙ̄uis oīs debeāt vitare vanas et
inutiles locutiōes eo maxie ꝙ vt
habet Mat. xij. de omī verbo o=
tioſo qd̄ locuti fuerint hoīes red
dent ⁊c. pre ceteris tn̄ ad hoc te=
nent viri religioſi atq; vniuerſi
eccl'aſtici. Vt ei dt̄ Ber. de ꝯſide
ratione ad Eugenium papā. In
ter ſeculares nuge: nuge ſunt Sȝ
in ore ſacerdotis ſūt blaſphemie
Cōſecraſti os tuū euangelio: ta

lib⁹ aperire illicitū: aſſueſcere ſa=
crilegiū eſt. Hec ille. Et breuiter
vt dicit Hierony. parte epl'aꝝ ſua
rū epl'a lxxxv. In ore ſacerdotis
vel monachi nullum vnq; debet
eſſe verbū in quo non ſonet Chri
ſti nomē. Inſup Iſi. li. ij. de ſum.
bo. c. xxxix. dt̄ ꝙ vani ſermones ī
ore xp̄iani eſſe non debent. Et ſic
patet de locutione vana.

¶ Sexto ligua eſt acuta. i. facilis
ad percutiendū et vulnerandum
p̄rimū ī fama honore: ⁊ gl'ia ps̄.
Acuerūt linguas ſuas ſicut ſerpē
tes. Serpentes ei dū acuunt lin=
guas ſuas venenū dare ſe diſpo=
nūt: ita et multi acuunt liguas ſu
as blandiēdo ⁊ adulando p̄rimis
ſuis quos tn̄ intendunt percutere
⁊ mordere occulte detrahendo ⁊
diffamando iuxta illd̄ eiuſdē ps̄.
Molliti ſunt ſermōes ei⁹. ſ. ligue
acute d̄tractoris ſuper oleū ⁊ ipſi
ſunt iacula. ſ. ledē do in fama aut
gl'ia. Vn̄ idē ps̄. ī alio paſſu. Exa
cuerūt ſupple detractores vt gla=
diū linguas ſuas: intēderūt arcū
rem amarā ſup. his quib⁹ detra=
hunt vt ſagittēt ī occultis imacu
latū. i. innocentē aut illū q̄ in nl'lo
eis nocuit. circa qd̄ notādū ꝙ gla
di⁹ de p̄pe ferit arcus aūt de lon
ge. Eſt ergo ſenſus ꝙ hoīes per li
guā acutā detractionis feriūt ne
dū extraneos aut q̄ de lōge illis at
tinent verū etiā p̄pinquos vtpo=
te parentes ⁊ amicos. Nec quidē
pn̄t diu in ſe continere venenum
malitie ſue q̄ non minus ipſū ſta
tim diffundant nunc de iſto detra
hendo: nunc de illo. Ideo ſequit̄.
Subito ſagittabunt eum ſcȝ in=
nocentem abſentē: ⁊ nō timebūt.

Nā tales detractores nec deū ti=
ment nec hoīes reuerent̄. Luce.
xviij. Verecundiā amiſerūt ⁊ ti=
morē dn̄i firmauerūt ſibi ſermo
nē nequā. i. deliberauerūt apud
ſe ⁊ cōcluſerūt notabiliter infa=
mare p̄rimū ſuū machinātes ꝯ
eū dolos ſequit̄. Narrauerūt ſup
ple bona de illo: de quo detrahe=
re volebant: ⁊ hoc iō vt abſcōde=
rent laqueos. ſ. ſue deceptionis
aut detractionis. Mos nēpe de=
tractorū eſt p̄mittere aliq̄ lauda
bilia de illo. cui detrahere volūt
vt ſic videant̄ magis ꝯpaſſiōe du
ci ad narrandū defectus ei⁹ ꝙ̄ li=
uore inuidie p̄cedere. Solēt ei
tales quaſi ſuſpirādo in celū pre
mittere vocē dicētes. Ego diligo
talē ſciens ꝙ hȝ multas bonas: et
pulchras gratias. Sȝ dolēs refe=
ro ꝙ dictur⁹ ſum ⁊c. Ecce quō lin
gua acuta detractorū narrat bo
na de p̄rimo vt abſcondat laq̄os
ſuos. i. inſidias: ⁊ ſiniſtrā intētio
nē. Dixerūt q̄s videbit eos, quaſi
nullus. Et iō ſcrutati ſunt iniq
tates: vtpote diligēter inueſtigā
tes ⁊ inquirētes ſi quid poſſent ī
uenire in eo qd̄ poſſent illi obijce
re: ⁊ ſic eū infamē reddere. Sed
p̄fecto plerſiq; defecerūt ſcrutā
tes ſcrutinio. Hoc autē fit cū ta=
les no inueniūt apparentē mate
riā detrahēdi de bonis vel dic ꝙ
hoc fit cū tales poſt prolatā a ſe
detractionem citantur ad inſtā=
tiam leſorum: ⁊ hoc ī materia in
iuriarum. Et q̄ non poſſunt pro
bare iniquitates quos finxerunt
iō a recto iudice taxant̄ ad emen
dam: ⁊ interdum ad reparationē
ſolennem. Ecce quō defeciūt ſcru

tātes ſcrutinio. Et ſic p̄ȝ de ligua
acuta ⁊ per ꝯn̄s de ſex malis que
operat̄ ligua nequā: ſcd̄m ꝙ de=
ſcp̄ſim⁹ ſeptuplicē liguā ꝯformit̄
ad ſex elementa ſeu litteras hu=
ius noīs lingua. A quibus q̄dē
malis ſummopere nobis cauēdū
eſt ſi cupimus deo placere ⁊ ani=
mas noſtras ſaluas facere.

¶ Capitulū ſecundum de
lingua adulatoria.

COnfiteor tibi domi
ne pater celi ⁊ ter=
re quia ſup. pecca=
ui nimis cogitatiōe
Matthei. xi.

¶ Poſtq; habitū eſt de peccato
lingue in gn̄ali ꝯformiter ad ſex
litteras dicti noīs lingua ꝯn̄r de=
ſcendendū eſt ad particularia: eo
ꝙ ſermones vniuerſales ſūt mi=
nus vtiles: ⁊ preſertim in mate=
ria morali. Vt ergo aliquem or=
dinē teneam⁹ quo facili⁹ poſſint
peccata lingue deſcribi ⁊ annota
ri decreui hm̄oī pct̄a tranſcurre
re ſcd̄m ordinē alphabeticū vſq;
ad litteram. m. incluſiue.

¶ Prima igitur littera alphabe=
tica eſt. a. per quam poſſum⁹ ac=
cipere primū peccatū lingue qd̄
eſt adulatio ſiue lingua adulato
ria. de qua in preſenti tria vide
bimus que ſunt.

Diffinitionis.
Offenſionis.
Comparationis.

A ¶ Primo igitur videndum
eſt de diffinitione adulatiōis. Eſt
ergo adulatio ſcd̄m Augu. ſup
ps̄. Fallaci laude aliquē ſeduce=

ve; vtpote laudendo eum qꝛ pul
cher qꝛ fortis: quia diues: quia ſa
piens et prudens: qꝛ doctus quia
deuotus qꝛ ab omnibus dilectus
aut eſtimatus qꝛ pius, ad paupe.
⁊ hmōi. Nam oīa talia verba perti=
nent ad adulationē pſerti cū dicū
tur aīo ↄplacēdi illi cui dicūt. Et
iō poſſumus dicere ꝙ adulatio ē
pctm̄ ↄſiſtens in Sermone vane
laudis alicui exhibite cū intētio
ne cōplacēdi. Uel ſcḋm btm̄ Tho.
ij. ij. q. cxv. arti. i. Adulatio eſt ex
ceſſus delectādi aliquē verbis vl'
factis. Uerbis quidem vt dicen=
do alicui mulieri vel puelle ꝙ ſit
pulchrior toti⁹ ciuitatis ⁊ hoc to
tū vt ipa in hmōi laude delectet.
Factis vero vt cum ſutores cōpo
nunt ſtudioſe veſtes aliquibus ſi
ue viris aut mulieribus cū qua=
dam nouitate ⁊ curioſitate vt ſic
illis cōplaceāt. Adulatio ergo eſt
peruerſa laudatio. Uel ſcḋm ma
giſtrū Alexan. des hales. in. ij.
parte ſumme ſue. Adulatio ē pec
catum prouenēs ex ſermone va
ne laudis alicui facte intentione
placēdi. Adulator ei ſolet loq̄ pla
centia: vt ſic poſſit ad ſe trahere
amorē ⁊ fauorē hoīz ⁊ exinde emo
lumentum atq; lucrū acquirere.
Cū tamē dicat Auguſt. ad caſu
lanum ſcribēs: ⁊ ſilr recitat. xj. q.
iij. nemo ꝙ meli⁹ eſt pro veritate
pati, ſupplicū q̄z pro adulatiōe cō
ſequi beneficium. Patet ergo qd
ſit adulatio.

B ¶ Secūdo pncipaliter viden
dum eſt de offenſione huius pec
cati. Pro quo notandum ꝙ quis
poteſt deū offēdere mortalr per
adulationem tribus modis vꝫ.

Ratione materie.
Ratione forme.
Ratione finis.

¶ Primo quidē ratione materie
vt cum qs laudat aliquē de pctō
ſuo: vtpote qꝛ bn̄ verberauit ta=
lē vel talē. Itē qꝛ habet pulchrā
ancillā. Uel qꝛ ē optim⁹ potator
vel qꝛ eſt pulcher ribald⁹ ⁊ hmōi
Da etiā exēplum cū quis laudat
aliquē mulierē de iniquitate ſua
Nā quicūq; aliquē laudat ſiue vi
rū ſiue mulierē de eo de quo nō
dꝫ laudari: ſꝫ potius vituperari
ſic hoc faciat vt ei placeat ⁊ tan=
dē lucrū reportet ver⁹ adulator
eſt. pſ. Laudat pctōr in deſide=
rijs anime ſue. ſ. ab adulatorib⁹:
⁊ iniquus bn̄dicit: eum tn̄ meri=
to deberet vituperari ⁊ reproba=
ri. Quantū mali aūt ſit adula=
torie laudare hoīem in deſide=
rijs anime ſue. Patet ſup Aug.
ſuper pſ. Qui exponēdo pdictū
verſum dicit ꝙ lingue adulātiū
alligant animas in peccatis. De
lectat inquit ea fecere in quibus
non ſolum nō metuitur reprehē
ſor: ſed etiam laudatur operator
Propterea propheta Ezech. xiij.
capi. comparat tales adulatores
duobus generibus hominum.
¶ Primo quidem linientibus pa
rietes. Cōtingit eni qñq; parie=
tem ſemel conſtructum deſup li=
niri ⁊ dealbari vt ſic min⁹ appa=
reat turpitudo ⁊ vilitas illi⁹. ſic
adulatores blandiuntur malis ⁊
peccatoribus ⁊ ſignanter ſi diui=
tes aut nobiles fuerint dicentes
ꝙ bene ad eos ſpectat talia vl' ta
lia facere: ⁊ ꝙ poteſtas eorū be
ne ſe extēdit vſq; illuc. Atq; per

hunc modum fouent eos in pec=
catis ſuis.
¶ Secundo dictus Ezechiel vbi
ſ. ↄparat hmōi adulatores his q̄
ponūt puluillū ſub cubito aut cer
uical ſub capite dormire volētiū
ita dicēs. Ueh qui conſuunt pul
uillos ſub omni cubito man⁹ po
nētes ceruicalia ſub capite ad ca
piēdas aīas. Qḋ exponēs Greg.
ſup Ezechiel et recitat in decre=
tis diſtinc. xlvi. ſunt nonnulli di=
cit ꝙ puluillus ſub cubito et cer
uical ſub capite ponitur vt molli
ter quieſcatur per qḋ ſignificat
ꝙ quiſquis male agentibus adu
latur hoc agit vt peccator in cul
pa ſua quieſcat. Ueh aūt in ſacra
ſcriptura īportat eternā dānatio
nē. Ecce quanto diſcrimini ſubia
cēt fatui ⁊ miſeri adulatores.

C ¶ Notādū eſt autē circa hoc
ꝙ lingua adulatoria per maxime
regnat in domibus ac curijs ma
gnatum: regum atq; principum
iuxta illud Chriſti verbum Mat
thei. xi. Qui mollibus veſtiuntur
in domibus regum ſunt. Ueſtes
enim molles de facili ſe aptāt diſ
poſitioni corporis cui adiacēt ita
et adulatores toto poſſe ſtudent
applaudere ⁊ complacere regib⁹
et magnatibus qui eos libenter
audiunt adeo ꝙ habent liberum
ingreſſum ad eos etiam vſq; ad
cubile eorundem. Unde pſalm.
Dedit terra eorum. ſ. principum
et magnatum ranas. i. adulato=
res in penetralibus regum ipſo=
rum quia tales penetrant aulas
thalamos et ſecreta eorum loca.
Bene aures adulatores apḋ pſ.
rane vocantur: qꝛ ſicut rane tem
pore eſtiuo in ſtagnis ⁊ paludi=
b⁹ ſuo garritu faciūt magnū ſo=
nitum q̄ tn̄ in preſentia hoīꝫ mor
ſilent ita ⁊ adulatores dicūt mirā
da ⁊ efferūt pncipes vſq; ad ter
tiū celū cū pſtat eis audiētia. Cū
vero audiūt ſe increpari a nobis
viris ſeu cū pcipiūt ſua adulato=
ria verba non bene recipi tunc ſi
lent p̄ ↄfuſione et rubore. Sꝫ ꝓh
dolor valde pauci ſunt qui tales
adulatores reprehēdāt aut a ſuis
domibus repellant. Quinimmo
eos ditant officijs beneficijs: ac
muneribus ampliſſimis adeo vt
dicat Hyeronimus ad Damaſū
papam ſcribens ⁊ ſimiliter reci
tatur in decreta. diſt. xxxvij. Non
ne vobis. Qui adulatur regibus
hereditates captat alienas et o=
pes ↄgregat. Itē Allan⁹ de plā=
ctu nature dicit ꝙ ipi⁹ adulatio=
nis vento percutiūt laterales pn
cipū aures eorū. Et tales vocat
adulatiōis artifices fabros laudꝫ
figulos falſitatis hic ēt idē ſūt q̄
magniloq̄ ↄmēdatiōis tuba i di=
uitū aurib⁹ citarizāt q̄ vt emūgāt
munera caput diuitis oleo adula
tiōis inūgunt prelatorū aurib⁹
puluinaria laudum ſubijciunt: q̄
ab eorum pallijs aut ficticiū pul
uerem excutiunt: aut veſtē ficti
tie deplumant in plumem. Et
poſt pauca. Quid ergo adulatio=
nis vnctio niſi donorū emunctio
Patet ergo ꝙ illi qui ſciunt bene
adulari ſunt beneuenti in curijs
magnatum et principum: ibiq;
optime faciunt manum ſuam.

D ¶ Notandum inſuper et
econtrario ꝙ illi qui neſciunt bn̄

adulari ſiue vt vulgo dicitur bе
ne ludere de plano lingue nõ ſũt
beneuẽti in dictis curiis. Uñ ad
hoc ꝯſuadẽdũ ſolet narrari fabu
la de duobus viris ãbulantibꝰ ſilr
per quoddã nemꝰ quos ꝯtigit ve
nir. eoꝝ rege ſimiarũ ꝛ familia
ſua. Horũ igit̃ primus a dicto re=
ge requiſitꝰ qd illi videbat̃ de eo
ꝛ familia eius. Reſpõdit timẽs di
cere veritatẽ ꝛ ait. Tu es beſtia
pulcherrima: ꝛ rex valde decorꝰ
in ſolio tuo. Inſuper familia tua
honeſtiſſima eſt atqꝫ curialis ni=
mia. Quo audito rex eum collo=
cauit ad latus ſuum: atqꝫ ipſum
honorauit multis diuitiis ꝛ mu=
neribus. Poſt hec rex predictus
queſiuit eandem queſtionẽ a ſo
cio ſuo. Ille ergo videns quali=
ter ſocius ſuus adeo fuerat hono
ratus ꝛ ſublimatus pro mẽdacio
ſuo cogitauit ꝙ dicẽdo veritatẽ
plꝰ deberet honorari maxie cum
illa ſit preſtantior mẽdacio ait ĝ
regi Simiarũ. Certe tu es turpiſ
ſima beſtia et familia tua valde
vilis ẽ. Quo dicto mox hiciñ ver
beratus eſt atque ꝯfuſibilr de di
cta curia electꝰ. Sic in ꝓpoſito
illi qui loquũtur placẽtia in curiis
ꝑncipũ et fauẽt malis honoran=
tur et reportãt munera atque do
naria plurima. Qui vero dicunt
talibus veritatẽ vtpote quia cru
deles ſunt ſuis ſubditos quos ex
coriant taliis gabellis et graua=
minibus pene infinitis. Item ꝙ
habent famulos ꝛ officiarios qui
de bonis pauperum ditantur in
immenſum tales certe ſtatim eii
ciuntur de curiis eorum etiã cũ
prohibitione vlterius redeũdi q
uſque fuerit pro eis ſpecialiter
miſſum. Iſtud aũt principalr tan
git ꝑdicatores veros et fallaces
Ueri eñ et zeloſi ꝑdicatores parũ
ꝑmanẽt ĩ magnis curiis. Adula
tores v̾o qui loquũtur principibꝰ
ꝛ curialibus placẽtia ibi regnãt
florent ditantur ꝛ tandẽ promo=
uẽtur propter quod dicebat mo
ralis ille. Sen. vtpote qui aulicꝰ
fuerat Neronis imperatoris: et
per conſequens qui bene expertus
fuerat mores curie. Si inqt
in clientelam infelicis peruene=
ris vel alicuius potentis aut ve
ritas aut amicitia perdenda eſt.
Hec ille libro de verborũ copia
Quia ergo viri boni ꝛ zeloſi ne=
ſciunt nec volũt adulari ideo cõ
muniter non habitant in palatiis
regum ac principum. Quo fit vt
nullus eis dicat veritatem. Unde
idem Seneca libro ſexto ꝺ bene
ficiis. Monſtrabo inquit tibi cu=
ius rei inopia laborẽt etiam ma
gna faſtigia et quid poſſidẽtibꝰ
omnia deſit ſcilicet ille qui verũ
dicat. Et poſt pauca. Unde vna
contentio ibi eſt qui blandiſſime
fallat. Hec ille.

¶ Scdo quis põt mortalit̃ pec=
care adulãdo rõne forme vtpote
cũ qs aliquẽ laudat de eo de q̃ eſt
laudandꝰ ſed tñ nimis exceſſiue
ipſum laudat ꝛ hoc vt gratiã eiꝰ
ptinet et bene illi faciat. Da exẽ
plum de illo qui plus iuſto lau=
dat doctorẽ de doctrina ſua pre
dicatorem de predicatione con=
ſiliarum de cõſilio medicum aut
chirurgicum de arte ſua artificẽ
de arte ſua cantorem de cantu et
hmõi. Hinc poeta Cato ait. Lau
da parce. Debemus ergo ſummo
pere cauere nobis a nimia alioꝝ
laudatione ꝛ ꝑſertim ſi preſẽtes
fuerit tũ vt vitemꝰ adulationis vi
tium in nobis tum ne eos qs ſic
efferimus ſupbire faciamꝰ. Naꝫ
vt dt Seneca ad lucillã ſcribens
epiſtola. lx. Cito nobꝫ placemꝰ ſi
iuenimꝰ qui nos viros bonos di
cat qui prudentes: qui ſanctos.
Non ſumus modica laudatione
contenti. Optimos nos eſſe ꝛ ſan
ctiſſimos affirmantibus aſſenti=
mus cum tamen ſciamus illos ſe
pe mentiri. Adeo quoqꝫ idulge=
mus nobis vt laudari velimus ĩ
id cui ꝯtraria maxime facimus
Et tamen a parte rei nõ debemꝰ
tantum credere adulatoribus no
ſtris quantum nobiſipſis. Hoc au
tem ꝓbat idem Seneca vbi ſu=
pra allegando hiſtoriam de Ale
xandro de quo ſic refert. Alexã
der cum in obſidiõe cuiuſdã vr=
bis circuiſſet muros ictu ſagitte
ꝑcuſſꝰ cũ repreſſo: ſanguine ſicci
vulnerꝫ dolor creſceret ꝛ crꝰ oſtẽ
puſſꝫ ait. Oẽs inqt iurãt me eſſe
iouis filiũ ſed vulnꝰ hoc me eſſe
hoiẽ clamat Idẽ ꝛ nos faciamꝰ
dũ adulatio adeſt. Uos qdẽ dici=
tis me eſſe prudentem ego autẽ
video ꝙ multa inutilia ꝯcupiſcã
ꝛ nocitura optẽ. Hec ille. Propẽ
quod idẽ epl'a. lxxvii. dat ſalubre
ꝯſiliũ contra v̾ba adulatorum di
cens. Intus teipſum ꝯſidera non
qualis ſis aliis credas. Itẽ Gre=
go. ꝛ recitatur in decre. xi. q. iii.
inter verba inquit laudantium ſi
ue vituperantium ſemper ad mẽ
tem recurrendum eſt. Et ſi in ea
non iuenitur bonum quod de no
bis dicitur magnã triſtitiã gñã
re debet Et rurſũ ſi in ea nõ inue
nitur malum quod de nobis ho
mines loquntur in magnã debe=
mus letitiã ꝓſilire. Hec ille.

¶ Tertio qs põt mortalit̃ peccar̃
per adulationẽ ratiõe finis vt cũ
qs alteri adulat̃ vt euꝫ decipiat.
Maxis eñ topica ẽ ꝙ cuiꝰ finꝫ ma
lus ẽ ipꝫ quoqꝫ malũ ẽ. Poſſumꝰ
tamen licite aliquem laudare de
bonis ſuis abſqꝫ vitio adulatio=
nis ꝛ hoc dupliciter.

¶ Primo mõ vt reſiliat a puſilla
nimitate ſpũs ꝛ tempeſtate.

¶ Scdo mõ vt auditor fiat ad v̾
tutũ opera. Moderata tñ dꝫ eẽ ta
lis laudatio ꝛ diſcreta ne. ſ. ſit illi
occaſio ſupbie et ruine ſpiritua=
lis. Uñ Seneca libro de q̃ttuor
v̾tutibꝰ. Lauda parce vitupera ꝑ
cius. Silr rephẽſibilis ẽ nimia
laudatio ꝙꝫ imoderata vitupera=
tio. Illa eñ adulatiõe iſta maligni
tate ſuſpecta eſt. Hec ille. Patet
ergo qualiter tribus modis con=
tigit mortaliter peccare per lin=
guã adulatoriã. Et ſic patet ꝺ ſe
cundo principali.

E ¶ Tertio principaliter viuen
dum eſt de ꝯparatione adulatoꝝ
Pro q̃ notãduꝫ ꝙ eos poſſumꝰ cõ
parare multis rebꝰ ꝛ ſignanter
his que ſequntur.

¶ Primo quidem comparantur
ſyrenibus que in auribus nauta
rum dulciſſime ꝛ ſuauiſſime cantã
tant intantum ꝙ faciunt eos ob=
dormire. Quibus dormientibus
nauẽ ſubmergũt ipſoſqꝫ nautas
occidunt ꝛ deuorant. Sic ꝛ adu=
latores dulciſſime ꝛ blãde loquũ
tur in auribus principũ ꝛ magna

tum atqꝫ prelatorum tam ſecularium ꝗꝫ clauſtraliũ adeo ꝙ tales in tantum delectātur in talibꝰ adulationibꝰ ꝙ plerumqꝫ obdormiũt et permittũt tales ſyrenes ideſt ambitioſos adulatores itrare nauem eccleſie vtpote curā abatiā eccleſiā cathedralē ꝛ hmōi. Cūqꝫ illic ingreſſi fuerint totum diſſipant iniuſte et prodige viuendo Et hoc eſt quod loquitur dominꝰ Eſa. iij. dicens. Popule meus qui beatum te dicunt videlicet tibi adulantes vt aliquid accipiant ipſe te decipiũt. ſ. ſuis blādis verbis et ſermonibus nutriendo te i peccatis tuis.

¶ Scđo ꝯparantur puelle cuiꝰ induſtria capit elephas. Uenatores ei ſcientes elephātē habitare in deſerto illic deſtināt formoſā ꝛ ornatā puellā ꝗ aſtans elephanti incipit ſuauiter modulari ꝛ cātare. Illiꝰ ḡ melodia allectus elephas accedit benigne ad eam incipitqꝫ lambere mamillas illius et tandem in ſinu ſuo caput redeſcens incipit dormire. Quo quieſcente puella infigit gladium in cor ipſius et ſic eū occidit. Ad propoſitum per elephantem intelligūtur magni principes atqꝫ eccleſiarum paſtores et preſules pariter diuites et potentes in deſerto huius mundi commorātes Ad hos igitur cōueniunt hodie multe puelle id eſt plures adulatores qui more puelle ſe prebent predictis elephantibus blandos atqꝫ amicabiles. Qui reuera circa huiuſmodi elephātis non ceſſant cantare blande et ſuauiter per adulationes quouſqꝫ eos obdormire faciāt ideſt i peccatis ſuis cōplacere ꝛ delectari. Et breuiter tales elephantes taliter decipiũt ꝙ ſanguinē eorũ id eſt temporalem ſubſtantiā ſibi attrahũt et acqrunt. Ecce quō adulatoria lingua occidit magnos ꝛ potentes viros ſpūaliter. Prouer. xvi. Uir iniquus lactat amicū ſuum et ducit eū per viā nō bonā. Et in Pſal. Laudatur peccator in deſiderijs aīe ſue ꝛ iniquꝰ bn̄dicet ſuple ab adulatoribus.

¶ Tertio adulatores cōparātur oleo. Oleum enim ex natura ſua eſt molle leue ſuaue ꝛ tamen penetrat corrumpit ꝛ inficit. Nam vix eſt aliquod vas tam forte qđ per oleum non penetretur. Sic etiam eſt de adulatione. Nā adulatrix lingua ſeu locutio auditores lenit et mollit blandiendo / commendando / applaudendo / ꝛ complacendo. Ipſos tamen inficit ꝛ corrumpit ſcilicet eos i ſuis vitijs confouendo: atqꝫ eorum mala facta iuſtificando et excuſando. Propterea Hyeronimus iij. parte epiſtolarum ſuarum epiſtola. xxij. ad cellantiam ſcribens dicit ꝙ nichil tam facile corrumpit mentes hominū nichilqꝫ qđ tam dulci ꝛ molli vulnere animū feriat ſicut adulatio. Propterea loquitur dominus per prophetam Eſa. iij. cap. dicens. Popule meus qui vos beatificāt ipſi vos ſeducunt hec ille. Item auguſtinus ſuper pſal. Pſ. lxix. dicit qđ ſunt duo genera perſecutorum. ſ. vituperantium et adulantiū. plꝰ perſequitur lingua adulatoris ꝗꝫ manus iterfectoris. hec ille. Et etiam iſtud oleū adulatiōis nature penetratiuū adeo ꝙ vix eſt aliqs tā circūſpectꝰ ꝗ nō penetretur vſqꝫ ad intima ꝑ ꝯplacentiam ſi adulatiōis oleo inungat. Bonꝰ ergo et prudēs rex aut pꝛīceps ꝓlatus aut ſummꝰ pōtifex diues aut potēs dꝫ habere in curia aut domo ſua viros timoratos prudētes ꝛ zeloſos ꝗ inuigilēt circa mores nō tm̄ familie verūetiā ipſiuſmet maxie cū nemo ſine crimine viuat quē tpe ꝛ loco ꝛ cū debita reuerentia moneāt ſi qđ in eo dignum monitione et emendatiōe viderint. Un̄ de nathā ꝓpheta legimus. ij. Regū. xij. ꝙ ſic correxerit Dauid poſtqꝫ ꝑperauit adulterũ cū Berſabee ꝛ homicidiũ in dolo faciendo mori virū eiꝰ vriā Potuit ḡ tūc dicere rex. Dauid illud qđ poſtea ſcripſit: ſcꝫ. Corripiet me iuſtus in mīa. ꝛ increpabit me oleū aūt pctōris. i. adulatoris: non impinguet caput meū. i. non me diuertere faciet a vero ꝛ recto iudicio. Talia etiam debet dicere quilibet princeps aut ꝓlatus ꝓcul pellens a ſe omnē adulatorem eo maxime ꝙ ſemꝑ i vigilijs mortuorū in pctis ſuis per ſuā adulationē vult cantare placebo. Semper eīm talis catat placebo: ꝛ nunqꝫ dirige: qꝛ nō optat dirigere illos quibus adulatur i viam ſalutis ſed potius ad cimiterium diuitis epulonis: hoc eſt ad infernum caueat ergo ſibi quiſqꝫ a tali cantore de Placebo ne tandem eum perpetuo peniteat. Et ſic patet de lingua adulatoria

¶ Capitulū. iij. de lingua blaſphematoria.

De lingua blaſphema. Cap. iii.

Confiteor tibi domine pater celi et terre: quia peccaui nimis locutione. Matthei. xi.

¶ Poſtqꝫ dictū ē de primo pctō lingue qđ eſt lingua adulatoria ꝯſequenter dicēdū eſt de ſecundo peccato lingue qđ incipit ꝑ b / quod eſt blaſphemia de ꝗ tria principalr videbunt que ſunt.

Diffinitionis.

Grauitatis.

Punitionis.

A ¶ Pmo igitur videdū ē de diffinitiōe pcti blaſphemie. Pōt ḡ ſic diffiniri Blaſphemia ē ꝯuiciū vel ꝯuitiū ꝓlatū in iniuriā creatoris. hoc aūt pōt fieri duplr ſcđꝫ beatū Thomā. ij. ij. q. xiij. arti. i. Primo qñ cū quis negat aliqđ de deo qđ ei cōuenit. Scđo vero cum quis aſſerit aliquid deo cōuenire quod ei minime conuenit. Utrumqꝫ enim derogat diuine bonitati ꝛ per cōſequens blaſphemia eſt. Maxime cum nomē blaſphemie importet quandam derogationem excellentie diuine bonitatis. Exemplum de primo: vt ſi quis aſſereret deum nō eſſe omnipotentem / aut non omnia ſcientem / aut non ſumme miſericordem.

B ¶ Quantum igitur ad primum grauiter blaſphemabat deum ille rex impius. Sennacherib. De quo legitur quarti Regum decimonono: ꝙ dicebat deū non poſſe defendere Hieruſalem de manibus ſuis quin eam caperet vellet nollet deus. Unde propter ſuā execrabilem blaſphemiam turpiter ꝛ miſerabilr ꝯfutat

eſt ab oīpotenti deo occiſus vna
nocte ab angelo dñi non minus
clxxxv. mile viris. Ipſe autē et ſi
tūc euaſerit nihilominꝰ ad ꝓꝓria
rediēs ī breui a ꝓꝓriis filiis aſpi
rātibꝰ regnū interfectꝰ eſt. Silr̄
blaſphemabant dei oīpotētiā ſer
ui regis Syrie cui nomē Bena=
dab cū dicebāt ei de hebreis con
tra quos ꝓliari volebat. Dii eoꝝ
ſunt mōtiuꝫ ideo ſupauerūt nos/
ſupple altera vice cū pugnaremꝰ
cōtra eos in montibꝰ. Sed meliꝰ
eſt inquiunt vt pugnemus cōtra
eos in cāpeſtribus: ⁊ obtinebimꝰ
eos. iii. Regū. xx. Ecce quomō iſti
blaſphemabāt dei omnipotētiā:
cum. ſ. dicebant eum tantuꝫ poſſe
auxiliari ſuis in montibus ⁊ non
in campeſtribꝰ: quaſi coarctātes
⁊ limitātes dei potētiā cū tn̄ domi
net a mari vſqꝫ ad mare ⁊ a flu=
mine vſqꝫ ad. ⁊c. Un̄ ps̄. Quis lo
quet. i. manifeſtare ſufficiēter po
terit potentias domini. Ac ſi dice
ret. Nullus. bene ergo oſtēdit do
minꝰ ſyriis et regi eoꝝ fatuitateꝫ
ſuam ⁊ ꝙ eſſet deus campeſtriuꝫ
ſicut mōtiū. Nam inter preliādū
in cāpeſtribus ſiue in cōuallibus
occiſi ſunt de ſuis centū milia pe=
ditum in die vna. Die aūt altera
cecidit murꝰ ciuitatis Affeth. ſu=
per. xxvii. milia qui remāſerāt et
qui ad dictā ciuitatē vt ꝓtegerē=
tur ſe contulerant. Iteꝫ dei omni
potentiam blaſphemabat ille im
piiſſimus nicanor. de quo legit. ii.
Macha. xv. ꝙ cū preliū inire vel
let cōtra iudeos in die ſabbati: et
illi reſpōdiſſent rogātes ꝙ nō co=
geret eos ad ꝓliuꝫ tali die ꝓpter
reuerentiam ſabbati et illius qui
vniuerſa cōſpicit: interrogauit ſi
eſſet potens in celo: qui imperet
agi diē ſabbatoꝝ. Quibus reſpō
dentibus ꝙ ſic ſubiūxit dicēs. Et
ego potens ſum ſup terrā q̄ impe
ro ſumi arma: ⁊ negocia regis i
pleri. ecce quō iſte blaſphemabat
dei omnipotentiam. Sed ꝓfecto
illi male ſucceſſit vt legit ī eodē. c.
¶ Quantū ad ſcḋm qḋ tangit deꝫ
ſciētiam dei: illi grauiter blaſphe
mabant deū: q̄ vt legit Iob. xxii.
dicebāt. Quid nouit dñs ⁊ q̄ſi per
caliginē iudicat. Nubes latibulū
eiꝰ nec noſtra ꝯſiderat ⁊ circa car
dines celi perambulat. Tales
ergo negabant deum habere ꝓ
uidentiam de iſtis inferioribus
vt ex eorum verbis patet. quod
ad blaſphemiam pertinet. Un̄ de
talibus blaſphemiis loquens ps̄.
ait. Dixerūt nō videbit dñs ſup.
mala q̄ facimꝰ. Aut ſi viderit: nō
intelliget. i. nō curabit vīdicare:
ſed dimittet totū impune trāſire
deꝰ. Iaco. i. Chriſtianoꝝ q̄ vident
deū ꝑ fidē. Sꝫ hāc peſtiferā blaſ=
phemiā ſciētie dei reprobans in
gn̄ali. Idē. ps̄. ſubdit dicēs. Intel
ligite inſipiētes in ꝑplo. Intelli=
gite iquam deuꝫ oīa cognoſcere
iuxta illud hebr. iiii. Oīa nuda et
apta ſunt oclīs eiꝰ. ⁊ ꝓuerb. xvi.
Oēs vie hoīm patēt oclīs eiꝰ ſpi
rituū pōderator ē dñs. Et ſtulti. i.
blaſphemi: vl̄ heretici q̄ auferris
a deo qḋ ſibi ꝯuenit. ſ. habere oīꝫ
ſciam: aliqn̄ ſapite. i. cum ſapore ⁊
ſuauitate cognoſcite dei ſciētiaꝫ
C ¶ Conſequenter ps̄. repro=
bat dictā blaſphemiā in ꝑticula=
ri: ⁊ primo illā q̄ dicūt ⁊ credunt
deū eē ſurdū: cum dt. Qui plāgit
aurem non audiet: quaſi diceret.
Quinimmo audiet maxime cum
det aliis vt poſſint audire.
¶ Scḋo illā qua dicunt deū non
videre vel nō curare iſta cū ſub=
iungit. Aut qui finxit oculuꝫ: ad
litterā capiendo vel rationē: non
cōſiderat immo cōſiderat q̄cūqꝫ
fiunt ſub celo. Eccli. xxiii. Oculi
dñi multo plus lucidiores ſuper
ſolē circūſpiciētes oēs vias hoīꝫ
Uult ergo dicere ps̄. ꝙ valde ab
ſurdū ē ⁊ grandis blaſphemia di
cere ꝙ ille qui alios facit audire
aut videre nō audiat nec videat
¶ Tertio pſalmiſta reprobat il
lam blaſphemiā inſipiētiū et ſtul
torū q̄ dicunt deū nō iudicaturuꝫ
grauia pctā in finali eiꝰ iudicio
ſic dicēs. Qui corripit gētes: ſup
ple in pn̄ti pro minoribus pctīs
nō arguet: ſcilicet in iudicio gra
ues pctōres pro magnis eoꝝ ex=
ceſſibus immo eos tunc arguet
dure. Nā tūc loquet ad eos ī ira
ſua ⁊ in furore ſuo ꝯturbabit eos
¶ Quarto reprobat ps̄. illā bla=
ſphemiā q̄ ꝓdicti dicūt deū eē in
ſciū: cū ait. Qui docet hoīeꝫ ſcien
tiā nūqd ſupple erit in ſcius. Ab
ſit. Maxīe cuꝫ oīs ſcientia a dño
deo ſit. Ptꝫ ḡ q̄ꝫ bn̄ reprobat ps̄.
blaſphemiā eoꝝ qui dicunt deū
non oīa cognoſcre. Propter qḋ
concludit dicēs. Dñs ſcit cogita
tiones hoīm. Ergo multo fortius
opera de predictis aūt cogitatio
nibus hoīm ſcit dñs qm̄ vane ſūt
i. de rebus vanis. Uel vane. i. in=
ſtabiles in bono. Uel vane. i. abſ=
qꝫ bono quinimo plene malo.
¶ Quantum aute ad tertiū qḋ tā
git dei ſummā miāꝫ illi grauiter
blaſphemat deū q̄ credūt ſua pec
cata excedere eiꝰ miā; Et tal' bla
ſphemꝰ fuit Caim q̄ occiſo fratre
ſuo ait. Maior eſt iniq̄tas mea q̄ꝫ
vt veniā merear. Gen̄. iiii. Super
quo dicit glo. ordi. allegando Iſi
dorū ꝙ verbū Caim fuit blaſphe
mia in ſpm̄ ſctm̄: que nō remittit
in pn̄ti neqꝫ in futuro. Qꝛ aut pu
tauit deum non poſſe ſibi pec=
catum ſuum remittere: aut nolle
hoc facere tanqꝫ non oīa poſſet
aut hūane ſaluti inuideret. Utrū
qꝫ aut blaſphemū ē. Silr̄ illi bla
ſphemant dei miāꝫ ⁊ bonitateꝫ q̄
nō credūt deū velle ꝓpitiari hoī
ſemel lapſo in pctm̄. Cōtra quos
currit illa vulgata auctoritas Eze
chie. xviii. In quacunqꝫ hora īge
muerit pctōr. ⁊c. et xp̄s ad petrū
Mat. xvi. petre nō dico tibi vt di=
mittas fratri tuo vſqꝫ ſepties: ſꝫ
vſqꝫ ſeptuagies ſepties. i. totiens
quotiens veniam petierit veniaꝫ
da illi ⁊ dimitte ei: pꝫ ergo quō qs
blaſphemat deū auferendo ab eo
quod illi cōuenit quod poteſt fie
ri tripliciter. vt dictum eſt.
D ¶ Secundo poteſt quis bla=
ſphemare deum aſſerendo illi cō
uenire qḋ minime ſibi compete=
re poteſt: vtpote ſi quis diceret
deum eſſe cauſam peccati et ſilr̄
ꝙ homines peccent. Quia ſi deꝰ
vellet hoīes non peccarent: nec
per ꝯn̄s damnarent. Alii aūt di=
cunt ꝙ ex quo deus preſciuit: ali
quos dānādos: nō debuit eas fa=
cere. Alii vero dicunt deum eſſe
valde durū ⁊ crudelē aduerſus
dānatos quos pro momentanea
culpa ꝑpetuo damnat et cruciat
hec enim omnia ⁊ ſimilia ſonāt

in iniuriam dei et blaphemiã bo
nitatis ipſi⁹. Similiter iudei gra
uiſſime blaphemabãt Chriſtum:
vocantes eum blaphemum: de=
moniacum incantatorem vtpote
q̄ in belzebuth principe demonio
rum eijciebat demonia.
Item potatorem vini peccatorez
et amicum atq̧ fautorem pecca
torum ⁊ multa his ſimilia illi im
properantes que longe erant ab
eo. Ecce quomodo contingit bla
phemare deum attribuendo illi
quod minime ſibi cõpetit. Et ſic
patet de primo principali.
E ¶ Secundo principaliter vi
dẽdũ eſt de grauitate peccati bla
phemie. Cuius quidem peccati
grauitas maxie apparet ⁊ oñdit
ex parte triũ. videlz ex parte
Ingratitudinis
Comparationis
Participationis.
¶ Primo quidem ex parte ingra
titudinis. Nam inter omnes pec
catores hõ blaſphem⁹ eſt maxie
ingrat⁹ deo eo q̄ ipſum maxime
inhonorat illo mẽbro q̄ ipſe deus
eum honorat pre ceteris creatu=
ris: ſcilicet lingua. Quamuis enı̄z
deus mĺtis creaturis: dederit lin
guam ſoli tñ creature rõnali ipãz
contulit ad loquẽdum: ſiue ad ip
ſum deum laudendum: ſiue ad cõ
ceptus proprios alteri exprimen
dum. Naz etſi alique aues videã
tur loqui: vt ſunt graculus: meru
la pica ⁊ hmõi. non tñ intelligunt
que dicunt. Secus autem de ho=
mine. Propter quod dicit philoſo
phus primo periherme. q̄ voces
in homine ſunt note earum que
ſunt in animis paſſionum. Ualde
ergo indecens eſt q̄ deus ſumme
inhonorentur ⁊ offendatur per il
lud membrum per quod maxime
decorauit et priuilegiauit hoīem
ſcilicet per linguam. Multe enim
auicule pro modulo ſuo deũ lau
dant ore ⁊ linguis iubilantes illi.
In cuius rei ſignum auicula que
allauda vocatur: allaude ē ſic nũ
cupata. Heu miſer homo nomen
domini blaſphemando ipſum in=
honorat quem maxime laudare
debuerat.
F ¶ Secundo grauitas peccati
blaphemie oſtendit ex parte cõ=
parationis. Nam ipſi blaſphemi
comparantur multis rebus.
¶ Primo quidem comparantur
illi qui crucifixerunt Chriſtum
Unde Apoc. de talibus loquens
Heb. vi. ait. rurſum crucifigẽtes
ſibimetipſis filiũ dei. Propterea
Auguſt. ſuper illo verbo cayphe
de chriſto. Blaphemauit. Matth.
xxvi. dicit q̄ non minus peccant
qui chriſtum blaphemant regnã
tem in celis: q̄ꝫ qui eum crucifixe
runt ambulantem ĩ terris. Quin
immo videntur grauius peccare
q̄ꝫ iudei aut crucifixores chriſti.
Hoc enim expreſſe ponit idẽ Au
guſt. de verbis apoſto. ſermo. xv.
vbi ſic ait. Min⁹ ē offẽdere Chri
ſtũ in cruce pendentem. q̄ꝫ in ce=
lo ſedẽtez hec ille. Quid dicitis
vos miſeri blalphemi. Nonne p
maxia culpa haberetiſ ſi ipm pro
priis manibus crucifixiſſetis et
occidiſſetis. Certe credo q̄ ſic.
Inſup credo q̄ ex tali culpa valo
de timeretis damnari. Quinim=
mo eſſetis parati ieiunare ĩ pane
⁊ aq̄ oib⁹ dieb⁹ vite veſtre ad ex

piãdũ hmõi ſcel⁹. Et ecce nõ mi=
nus pctis cũ nunc Chriſtũ glo=
ſe regnãtẽ ĩ celis deliberate blaſ
phematis vt pꝫ ex dictis. Peni=
temini igit: vt deleant pctã vrã.
Nec quidẽ certe nõ ſolũ nõ mi=
nus. verũetiã magis pctis q̄ꝫ iu=
dei xp̄m crucifigentes. Illi eñ p
ignorãtiã peccauerũt prout eis
dicebat Petr⁹ Act. iii. Et ſimilit
paul⁹. i. Cor. ii. dicit q̄ ſi cogno
uiſſent dñm glĩe nunq̄ꝫ crucifixiſ
ſent. Uos autẽ nõ ignoratis xp̄m
eſſe dei patris filiũ: ⁊ in hunc mũ
dum veniſſe noſtre ſalutis cauſa
quinimo hoc firma fide creditis
Ideo grauius peccatis q̄ꝫ illi.
¶ Secũdo blaſphemi cõparan=
tur dãnatis. De dãnatis eñ dr
Apo. xvi. q̄ blaſphemãt deũ celi
pre doloribus ſuis ⁊ vulneribus
Sic ⁊ mlti ĩ aduerſitatib⁹ etiã in
terdũ modica cõſtituti mox blaſ
phemãt nomen ſanctũ dei cũ tñ
illud poti⁹ deberent bñdicere et
laudare more ipſius patientiſſi=
me Job dicentis. Dñs dedit dñs
abſtulit: ſicut dño placuit ita fa=
ctũ eſt: ſit nomẽ ⁊c. eiuſdẽ. i. Qui
immo iſti grauius peccant q̄ꝫ illi.
Tum cõparando ſtatũ ad ſtatũ:
qꝛ iſti in ſtatu merendi: ⁊ demerẽ
di ⁊ in loco mie. Illi vero extra
ſtatum merendi ⁊ locũ mie. Tũ
comparando penam ad penam.
quia pena huius mundi. non eſt
nili ros reſpectu illius. Qui er=
go blaſphemant nomen dñi ĩ ter
ris aſſueſiunt ⁊ diſcunt cantum
damnatorũ quem ⁊ ipſi obſerua=
bunt in inferis. Propter quod de
vno quoq̧ tali poteſt dici illud
quod dictũ eſt petro. Lĩgua tua
manifeſtũ te facit q. ſ. ſis de pñis
dãnatorꝫ forte ꝑ reprobationem.
¶ Tertio blaſphemi cõparant ca
nib⁹ rabidis. Illi eñ primũ ſeui
unt in dños ſuos ⁊ benefactores
eos mordendo ſi poſſunt. Sic et
blaſphemi ꝑ iniurioſam locutio=
nẽ inuadũt dñm ſuũ Jeſum xp̄m
iurãdo per paſſionẽ crucẽ ⁊ mor
tem ei⁹. Itẽ ꝑ corp⁹ ⁊ ſanguinez
ipſius. Propter quod de talibus
merito cõquerit dicẽs illud Eſa.
lii. Dominatores populi mei ini
que agũt: aut forte qꝛ ſunt pmi
ad blaſphemandum: aut qꝛ defe
ctuoſos nõ puniũt. Ideo ſequit.
Et iugiter tota die nomen meum
blaſphematur. Ecce quõ canes
rabidi: id eſt homies blaſphemi
inuadunt dominũ ſuum chriſtũ.
Quinimmo tales ſunt multo de
teriores canib⁹ rabidis ſicut ſa=
tis conſtat. Quid dicã. Certe de
teriores ſunt ceteris malis chri=
ſtianis. Qui enim peccant aliĩs
generibus peccatorũ: poſſunt q=
dem faciliter per viam peniten=
tie conſequi remiſſionẽ. Non ſic
aũt de blaſphemia: qꝛ vt habet.
Matthei. xii. Spiritus blaſphe=
mie non remittetur: id eſt vix re
mittet eo q̄ grauitas illius pec=
cati valde prouocat iram dei vt
non miſereatur hominis blaſ=
phemi: ſed remaneat obſtinatus
atq̧ ruat de peccato in peccatũ
et de inconuenienti ad inconue=
niẽs ſcõm illud Eccli. xxiii. Uir
multũ iurans replebit iniquita
te. i. multis peccatis. Nam tales
ſunt cõiter mendaces: detracto=
res: piuri: luſores ⁊ huiuſmodi.
Sed nõ impugne, ideo ſequitur

Et nō diſcedet de domo eius pla-
ga. Nam tales cōmuniter multā
penuriam patiuntur in preſenti
tam in rebus ſecūdis q̄ȝ in filijs
q̄ȝ etiam in proprio corpore.

¶ Tertio grauitas hui⁹ peccati
oſtendit̄ ex parte participatiōis.
Sūt eñ multa pctā q̄ tantum te
nent actores ſuos: vt ſunt ira/in
uidia/rancor. ⁊ hmōi. Sed hoc
peccatū multos reos corā deo fa
cit preter actorē ſuū vt ſunt pa-
rentes ⁊ ſuperiores q̄ pmittūt fi-
lios aut ſubditos blaſphemare.
Itē iudiciū eſt de multis hoſpiti
bus q̄ permittūt in domib⁹ ſuis
a pſonis infamib⁹ nomen dñi tur
piſſime blaſphemari: ⁊ xp̄i digniſ
ſimū corpus more lupino dilania
ri: atq̄ȝ ſanguinē ipſi⁹ ſpargi. Ut
eñ ſcribitur. xxij. q. iij. qui pōt.
poteſt reſiſtere pnerſis ⁊ non fa
cile. eſt eis ꝯſentire. Nam proh-
dolor hac tēpeſtate grauī⁹ mul
to eſt quo ad humanā politiam
male loqui de pncipe terreno: q̄ȝ
de rege regū Jeſu xp̄o. Qui eniȝ
male loquitur de rege aut pnci-
pe terreno ſi talis cōuincatur ab
officiarijs illius: mox capit: icar-
ceratur ⁊ ad groſſam emendam
condēnat̄. Qui vero nomen dñi
blaſphemat: impugne euadit. Et
ideo in hoc rectores communita
tuȝ ſunt ſimiles antiquis roma-
nis de quib⁹ refert Aug. li. ij. de
ciui. dei. c. ix. q̄ inhibuerūt omni
bus poetis et alijs ioculatoribus
ſub pena capitis: vt nullomodo
comedias. i. carmina infamie de
aliquo ciue Romano compone-
rent vel recitarent qui tamē de
dijs ſimilia fieri permittebant
et publice decantari. Applicatio
eſt facilis.

¶ Querit̄ vtrū ille ſit blaſphe
mus q̄ iurat p corp⁹ aut ſangui-
nē xp̄i. Reſpōſio. Antecq̄ȝ de⁹ in-
carnaret̄ blaſphemū erat taliter
iurare: qꝛ erat deo attribuere qđ
ſibi nō cōueniebat. Sȝ poſtq̄ȝ car
nē aſſumpſit humanā nō eſt blaſ
phem⁹ qui ſic loquit̄ dūmodo cre
dat dei filiū eſſe hoīem verū ⁊ p-
fectū. Ut eni ex dictis patet: du-
pliciter contingit blaſphemare
deū: aut cū ſibi attribuit̄ qđ nul-
lo modo ſibi ꝯuenit: aut cū ab eo
negat̄ qđ ſibi maxime competit
Modo ſic eſt q̄ q̄ hodie iurat p
corp⁹ xp̄i: dūmodo credat xp̄m
eſſe hoīem nō attribuit ſibi quod
illi nō ꝯuenit: vt manifeſte ꝯſtat:
nec ſimiliter ab eo aufert quod
ei eſt ꝓpriū de ſe ptȝ. Igit̄ ⁊c. Ni
hilomin⁹ qui ſic loquit̄: q̄uis ca-
tholicus: non excuſatur a pecca-
to. Tum quia ſermonem ſuum ⁊
iuramentū quodammodo con-
uertit in iniuriā et contumeliam
creatoris. Tum quia aſſumit no
men dei ⁊ chriſti in vanum. Tū
quia generat ſcandalū. Quando
autē taliter iurans peccat morta
liter et quando: declarat beatus
Thomas. ij. ij. queſtio. xiij. artic.
ij. in ſol. ad. iij. dicens q̄ talis aut
aduertit locutionē ſuam eſſe blaſ
phematicam vtpote conſideran
do ſignificata verborum. aut nō
aduertit forte quia ſubito ⁊ paſ-
ſione prorumpit in talem modū
loquendi: ⁊ in verba quorum ſi-
gnificationem non conſiderat.
Si primo blaſphemet: tunc mor
taliter peccat. Si autem ſecun-

do: tunc ſolū venialiter offendit.
Solet tamen talis modus loq̄n-
di de Chriſto ſiue iurādi per xp̄i
paſſionē mortē aut hmōi vocari
blaſphemia: q̄uis improprie ⁊ hoc
forte ad terrorē taliter loq̄ntūȝ.
Qui tñ hodie iuraret p corpus
chri q̄ſi in deteſtationē diuine bo
nitatis aut gratie eſſet veraciter
cenſend⁹ blaſphem⁹. Et ſimile iu
dictū eſt de illo q̄ diceret. In de-
ſpectū dei hoc faciam vel non fa
ciam. Et ſic patet ad queſitum.

¶ Tertio pncipaliter videdū
eſt de punitione hui⁹ pctī. Pro q̄
notādū q̄ blaſphemia punit̄ mul-
tipliciter: ⁊ ſcđm multiplicē legēȝ.

¶ Primo quidē p legē ſcriptam
punit̄ lapidatione. Unde Leuit.
xxiiij. dicitur q̄ qui blaſphema-
uerit nomē dñi morte moriatur
et lapidibus obruatur: ⁊ qꝛ impij
iudei imponebant. b. Stephano
blaſphemiā eo. ſ. q̄ dixiſſet ſe vi-
dere Chriſtum ad dexteram dei
patris ſtantem: ideo cum lapidi
bus obruerunt. Actu. vij. Nota
etiā vbi. ſ. vȝ Leuit. xxiiij. quo-
modo filius mulieris iſraelite ex
precepto dñi fuit lapidatus in de
ſerto eo q̄ nomē dñi blaſphemaſ
ſet. Unde i horrorē hui⁹ vicij Ju
das machabeus iuſſit amputari
linguā nicanoris ⁊ particulatim
auibus dari eo: ſcilicet q̄ blaſphe
maſſet dñm. ij. Machab. vltimo.

¶ Secūdo blaſphemia punitur
per legem nouam ſicut patet. j.
Cor. v. vbi legitur q̄ erat corin
thi quidam fornicator ⁊ blaſphe
mus quem paul⁹ tradidit ſatha-
ne vt eius ſpūs ſaluus fieret.

¶ Tertio punit̄ per legē paga-
norū. Un̄ Danielis. iij. dicit̄ q̄ cū
rex nabugodonoſor vidiſſet tres
pueros illeſos ab igne in quem
eos proijci fecerat: precepit q̄ q̄-
cunq̄ȝ de cetero blaſphemaret de
um quē illi colebant morte more
retur. Heu ſi pnceps īfidelis mor
te affici iuſſit blaſphemos nois
dñi quāto ſupplicio digni ſūt pn-
cipes catholici ac eoꝝ officiariȝ
q̄ tales negligūt punire. Certe ꝓ
tali negligētia ſentiēt penas eter
nas: et dato q̄ i ceteris ſint boni.

¶ Quarto punit̄ p legē eccleſia-
ſticā: vt patet extra de maledicꝭ.
ca. ſtatuim⁹. Ibi eñ ſtatuitur ta-
lis pena q̄ qui maledixerit: ſiue
blaſhhemauerit deū vel beatam
virginē: ſiue ſctōs debet ſeptem
dieb⁹ dñicis ſtare in forib⁹ eccle-
ſie dum dicit̄ miſſa. Ita tñ q̄ ī vl
tima dñica ſtet ſine pallio ⁊ cal-
ceamentis ⁊ corrigiā habeat ad
collū. Itē q̄ in pcedētibus ſextis
ferijs ieiunet in pane ⁊ aqua ⁊ nō
ingrediat̄ eccliam. Itē q̄ quoli-
bet dierū predictoꝝ reficiat tres
pauperes: aut duos: vel vnū: iux̄
facultatē ſuā. Quod ſi ad hoc nō
ſuppetant eius facultates hoc in
aliam penā cōmutetur. Quod ſi
predicta renuat ſuſtinere: dȝ illi
interdici eccleſie ingreſſus: et in
obitu eccleſiaſtica carere ſepul-
tura. Aduertenduȝ tamen eſt q̄
iſte rigor obſeruandus eſt in fo-
ro eccleſiaſtico et exteriori: vbi
ſcilicet talis conuincitur. Secus
autē in foro penitentie in quo nō
eſt neceſſe iniungere talem peni
tentiā: eo q̄ omnis penitentia in
tali foro eſt arbitraria: etiam pro
quocunq̄ȝ peccato.

¶ Quinto blaſphemia punitur ꝑ
legẽ ciuilẽ ſeu iperialez. Naz. C.
de hereticis. l. gazaros dr̃ ꝙ gra
uius eſt eternã ꝙ̃ tẽporalẽ lede
re maieſtatẽ. Sic eſt autẽ ꝙ qui
delinquit ꝯ tẽporalem maieſtatẽ
punit̃ grauiter: vt patet. C. ad. l.
iuliam maieſtatis. l. ſi quis cum
militib⁹. Igitur qui blaſphemat
deum debet acriter puniri. etiaz
ſecundũ leges ciuiles. Propter
Chryſoſto. homil. j. Si inquit re
gem terre blaſphemantes puni-
ri oportet: multo magis regez ce
li contumelia afficientes.

¶ Sexto blaſphemia punitur va
rijs modis ſcꝫ cõſuetudines pa
triarũ. Unde de beato Ludoui-
co quondã Francorũ rege legit̃
ꝙ ſtatuit blaſphemantiũ linguas
candẽti ferro perforari. Similit̃
legit̃ in chronicis regũ Francie
ꝙ rex Philippus ſimul ꝛ impera
tor edidit talem legẽ ꝙ ſi qs cõp
tus eſſet blaſphemare dñi nomẽ:
dimitteretur in fluuium aut pa-
ludem citra tamen mortem. Et
hec lex adhuc obſeruat̃ meis
prout vidimus proprijs oculis.
Legitur etiam in eiſdem chroni
cis ꝙ tempore dicti Philippi con
tigit in Francia quoſdã ludere
ad aleas. Accidit autez eum qui
ꝑdiderat nũmos ſuos grauiter
blaſphemare nomen dñi. Nec q̃-
dem iſtud ſibi ſuffecit verũetiam
iactauit lapidez in imaginẽ diue
virginis marie in dextra filiũ ge
ſtantis: quo fregit partẽ brachij
imaginis filij. Quo facto ſubito
ex illo brachio ſic fracto proflu-
xit ſanguis. Quo liniti multi
egroti ſunt ſanati. Satelles aũt
predict⁹ iudiciuz dei non euaſit:
Nã mox a demonio arreptus eo
dẽ die ſpm̃ miſerabiliter efflauit.
Iſta aũt pena magis ex dei iudi
cio ꝙ̃ al's ꝓceſſit. Et iõ ſaltẽ timo
re pene cauenda eſt blaſphemia.

I ¶ Exemplũ etiã ſequẽs aper
te inſinuat ꝙ̃ grauiſſimũ ſit blaſ-
phemare deũ ꝛ ſignanter ei⁹ oĩ-
potentiã. Refert em̃ Uincentius
beluacẽn. i ſpeculo hiſto. de duo
bus hoibus cõpatrib⁹ in partib⁹
bononie: qui cũ ſederẽt ad men-
ſam: allatus eſt capo. Hunc ergo
vn⁹ eorũ arrepto gladio in fru-
ſtra diuiſit. Quo facto alter ait.
Profecto cõpater ſic expediuiſti
caponẽ iſtuz vt. ſanct⁹ Petrus ſi
vellet ipſum reintegrare nõ poſ-
ſet. Cui alter grauius blaſphe-
mans ſubintulit dicẽs. Certe cõ
pater nõ ſolũ beatus Petrus ve
rumetiã ipſe chriſtus ſi impetra
ret ipſum galluz reſuſcitare non
poſſet. Quo dicto mox gallus vi
uus coopertus plumis exiliuit
alas ꝑcuſſit cãtare cepit: et plu-
mas excutiẽs totũ liguamen ſup
dictos cõpatres ad mẽſam ſedẽ-
tes aſꝑſit. Inſup illico dicti blaſ-
phemi lepra ſunt ꝑcuſſi: ꝛ qd̃ mi
rabile eſt dictu plaga lepre in po
ſteris eoꝝ quaſi hereditaria per
manſit vſqꝫ ad eorũ obitum. Ec
ce quantum deo diſplicet cũ blaſ
phematur ei⁹ oĩpotentia: ac quic
quid in eo eſt. Non mirum ergo
ſi deus iraſcatur cõtra mundum
propter blaſphemie horrendũ vi
tium. Uñ cõmentator pragmati-
ce ſanctionis ſatis ad propoſituz
refert ſuper prologum eiuſdem:
de Roberto francoꝝ rege: atqꝫ
filio Hugonis capel ꝙ cũ ſemel i
eccl'ia ſancte crucis Aurelianeñ.
oraret pro pace ſui regni: imago
crucifixi reſpondit ſibi ꝙ nõ ha-
beret pacem in regno ſuo donec
blaſphemiam et crimina noto-
ria que erant in regno ſuo extir-
paret. Caueamus ergo chariſſi-
mi nobis a vitio deteſtande bla
phemie ne nos contingat tandez
puniri in inferno ſine fine: quod
deus auertat.

¶ Capitulum quartũ de lin
gua contentioſa.

COnfiteor tibi do
mine pr̃ celi ꝛ ter
re qꝛ ſup. peccaui
nimis locutione
Matthei. xi.

¶ Poſtqꝫ dictũ eſt
de ſecundo pecca
to lingue quod eſt lingua blaphe
matoria nũc loquendũ eſt de ter
tio peccato eiuſdem lingue quod
incipit per. C. quod vocatur lin-
gua contentioſa. Unde de ipſa cõ
tentione tria principaliter vide-
buntur: que ſunt.

Diffinitionis
Grauitatis
Diſtinctionis.

A ¶ Primo igitur videnduz
eſt quid ſit cõtentio. Huius ergo
diffinitio poteſt eſſe talis ſecun-
dum beatuz Thomã ſecunda ſe-
cũde. q. xxxvij. ar. j. vbi allegans
beatum Ambro. dicit ꝙ conten-
tio eſt impugnatio veritatis cuz
confidentia clamoris. Habet aũt
ipſa contentio magnã affinitatez
cum litigatione Tum qa vtraqꝫ
eſt filia inanis glorie. Tum quia
vtraqꝫ opponitur concordie ſeu
charitati. Tum quia vtraqꝫ cum
clamore committitur. Unde de
contentioſis et litigioſis ſolet in
prouerbio dici ꝙ credunt lucrari
cauſaz ſuã per altum clamorẽ ſuũ
Propter quod apd̃ viros graues
reputantur ſtolidi ambitioſi ꝛ vi
les ſeu contẽptibiles ꝑſone. Alij
aũt aliter diffiniunt contentionẽ:
dicẽtes ꝙ contentio eſt cõtrario
rum contraria aſſignatio. Nam
cõtendentiũ talis eſt conditio ꝙ
vno dicente pica eſt alba alter di
cit eam eſſe nigrã et inde oriunt̃
lites clamores diſcordie iniurie i
uidie ire rixe: odia homicidia ꝛ ſi
quia ſunt ſimilia. Alij vero dicũt
ꝙ contentio eſt acris et aſpera lo
cutio cum clamore facta ad infri
gendum dicta aliena ſiue ad con
firmandum propria. Nam prope
contentioſus eſt qui impugnat di
cta aliena vel qui ꝓterue confir
mat propria et ſtat firmus in ſen
ſu ſuo nolens vinci.

¶ Ex quo patet ꝙ oĩs talis glo
riam propriam querit. Propter
quod a ſacris doctoribus conten
tio ponitur filia inanis glorie. Et
ſic patet de triplici deſcriptione
contentionis.

B ¶ Secundo principaliter vi
dendum eſt de diſtinctione contẽ
tionis Pro quo notandum quod
triplex eſt contentio videlicet

Emulationis
Diſputationis
Litigationis

¶ Prima igr̃ contẽtio vocat̃ emu
latiõis. Et hec ꝓcedit ex inuidia
ſiue ex inordinato amore. exẽplũ
de vtroqꝫ ſimul ſicut videre eſt
de illis qui cõtendunt de magr̃is
ſuis dñis aut prelatis: quis eoꝝ
ſit maior ſepe enim contingit ꝙ

illi qui afficiuntur alicui doctorũ
artifici vel perito viro: videt il=
lis ꝙ non ſit illi ſimilis ſuper ter
ram. Et ideo cũ audiunt aliquez
aliũ ſuper eũ ab alijs extolli mor
ꝓrumpunt in verba cõtumelioſa
iurioſa: opprobrioſa: rixoſa: ꝛ cõ
tentioſa. et talis cõtentio fuit in
ter multos tpe primitiue eccleſie
plus zelãtes ꝙ̃ expediebat ſuper
his a quibus baptizati fuerant.
Vñ tales redarguẽs apo. j. Corꝫ.
j. ait. Cõtentiones ſunt inter vos
hoc aũt dico qđ vnuſquiſꝫ dicit.
Ego ſũ cephe. i. petri. Ego pauli.
Ego Appollo Diuiſus ẽ Chriſtꝰ
Quaſi diceret non ſed eſt idẽ xp̃s
qui occulte operatur in ſacramẽ=
to baptiſmi: ꝛ cui attribuẽda effi
cacia ꝛ virtus ipſius ſacramenti
non autem ipſi miniſtro niſi forſã
tanꝙ̃ inſtrumento et cooperanti.
Et iō non eſt contendẽdũ a quo
miniſtro quis baptizatꝰ fuerit ſi=
cut tunc faciebãt nouiter conuer
ſi ꝛ baptiſati qui eſtimabãt ꝙ q̀ a
meliori et ſãctiori viro fuiſſet ba
ptiſatus ille maiorem grãm cõſe
quebat acſi ipſi homines darent
gratiam ꝛ baptiſmum ſicut Chri
ſtus. Sꝫ iſte error magnus erat
Nõ eniz homines ſunt collatores
gratie ſacramẽtalis ſicut cuiuſcũ
ꝙ̃ alterius: ſed tantum Chriſtus
Tales ergo errabant in inuio: et
non in via incedentes veritatis.
Propter quod paulus ſalubriter
reducit eos. Talis etiam conten
tio emulationis indiſcrete fuit in
diſcipulis Joan. bap. qui eſtiman
tes magiſtrum ſuum maiorem
chriſto inceperunt inuidere chri
ſto cum ſcilicet viderunt plures

incipere currere ad doctrinaz ipſiꝰ
ita vt dicerent ipſi Joanni magi
ſtro ſuo. Rabbi q̀ erat tecũ trãs
Jordanem cui teſtimonium per=
hibuiſti: ecce hic baptizat et oẽs
veniunt ad eum. Joan. iij. Sꝫ ipſe
Joãnes eos eduxit de tali inuio
cũ miſit duos ex illis. ad Chriſtũ
dicens Tu es qui venturꝰ es ꝛc.
vt. ſ. videntes miracula eiꝰ agno
ſcerent ꝛ crederent eum eſſe verꝫ
meſſiam et dei filium atꝙ̃ illi ma
gis adhererẽt: vt dicit Chriſo. ſu
per Matthe. Sic ꝛ adhuc hodie
multi fatui contendũt õ doctori=
bus de lectoribus ꝛ ſimiliter de
ſanctis fundatoribus religionũ
ꝛ quis. ſcꝫ fuerit maior Petrꝰ vel
Joan. Auguſtinus vt Thomas
dominicus vel franciſcus. et hu=
iuſmodi. Vane enim atꝙ̃ fatue
ſunt tales contentiones: ꝛ nil pre
ter litem: diſcordiam: et partiali=
tatem generant.

C ¶ Legitur ad propoſitum hi
ſtoria ſatis cõmunis: videlicet de
duobꝰ doctoribus quorum vnus
habebat i magna veneratiõe bea
tũ Joan. bapti. alter vero beatũ
Joannem euangeliſtam quolibet
multum commendãte ſuũ patro
num Condixerunt ergo ſibi i pu
blico facere diſputationem ſolen
nem ſuper hoc ad probanduz qs
illorũ ſanctoruz maior eſſet. Sꝫ
nocte p̃cedente diem aſſignatam
diſputationis. Joannes baptiſta
apparuit doctori ſibi deuoto et ſi
militer Joan. euangeliſta alteri
ſibi deuoto reuelantes ꝙ dimit=
terent talem diſputationem: eo
ꝙ ipſi bene concordabant in ce=
lis in ſimul: hortantes eos vt et

ipſi adinuicem haberent concor
diam: pacẽ: ꝛ charitatem in ter=
ris ꝛ ſic demũ in ſupernis vide=
rent hanc veritatem. Patet ergo
ꝙ non licet contendere de ſanctis
quis eorum maior ſit: ſed ſufficit
eos debite reuereri ꝛ honorare.
¶ Secũda cõtentio dicit diſputa
tionis. Sũt eñ nonnulli ſcholaſti
ci qui inter diſputandũ cõtendũt
qs victor euadet ꝛ ſociũ ſupera=
bit. Ob quẽ cauſam prorũpũt fre
quẽter in verba iurioſa ꝛ ꝯtume
lioſa: plus etiã iuſto exaltãtes. vo
cem ſuã: vt quos ratione vincere
nõ poſſunt: ſaltẽ ſuis clamoribus
apud indoctos vincere videant.
Qđ ꝓhibet apo. j. Corꝫ. xj. dicẽs.
Si quis videt inter vos cõtentio
ſus eſſe: nos talẽ cõſuetudinẽ non
habemus: ſꝫ neꝙ̃ eccleſia dei. Vñ
põt eſſe tanta iordinatio in hmõi
cõtentiõe diſputatiua: ꝙ inde na=
tũ eũ ſequi notabile ſcãdalũ i au
dientibus: ꝛ tunc talis ꝯtentio eſt
mortale pctm̃ ſcđm beatũ Tho.
ij. ij. q. xxxviij. ar. j. Unde cũ Pau
lus admonuiſſet ſuũ diſcipl'm Ti
motheũ dicens. Noli contende=
re verbis: mox ſubiungit cauſaz
dicens. Ad nil enim vtile eſt niſi
ad ſubuerſionez audientiũ. Sub
uerſio autem audientiuz impor=
tat notabile ſcandalũ. Secꝰ aũt
cũ inter diſputandum quis forte
plus iuſto contendit cũ reſpondẽ
te: ſed nõ ſic ꝙ natũ ſit ſeq̃ graue
ſcãdalũ: ſicut freq̃nter fieri ſo
let etiam in ſcholis ꝛ gymnaſijs
theologorꝫ. Tunc eñ talis cõten
tio eſt ſolum mala venialiter ſe=
cundũ eundem docto. vbi. ſ. Ni=
chilominus contentio que fit ad

impugnandum falſitatem ſi debi
to modo fiat eſt laudabilis: ꝛ vir
tuoſa. Et catholici doctores contẽ
dunt ꝯ hereticos ad defendendũ
veritatem: et impugnandũ falſi=
tatẽ. Talis tñ cõtẽtioſa diſputatio
nõ dꝫ fieri corã idiotis aut ſimpli
cibus perſonis: ſcđm btm̃ Tho.
ij. ij. q. ij. arti. vij. Et huiꝰ rõ eſt: qꝛ
fides talium in tanto in eis eſt fir=
mior: quanto minus contrarieta=
tis aliquid audierũt. Nã audien
tes contraria his que tenent inci
piunt vacillare. Et ideo illi predi
catores ſunt valde idiſcreti q̀ ad
ꝓpoſitas per eos queſtiões iam
bone arguũt ꝓ ꝛ ꝯ. Argumenta
enim debent fieri in ſcholis corã
doctis. Reſolutiões vero dari de=
bent clare ꝛ nude in eccleſia corã
idiotis ꝛ ſimplicibꝰ. Naz ſi tales
audierint rõnem in oppoſitũ ve=
ritatis allegari ſiue contra fidez
ſiue contra bonos mores: forſan
tali rõne adeo firmit̃ adherebũt
ꝙ inde diuerti nõ poterũt ꝙ̃tum
cũꝙ̃ poſtea pro veritate arguat.
Nota de illo p̃dicatore idulgẽtia
rũ: q̀ forte vt doctꝰ appareret mlꝉ
tiplr̃ argumentatus eſt ſuas idul
gentias non valere. Cumꝙ̃ vel=
let incipere argumẽtari ꝓ altera
pte: curatꝰ cepit cantare. Per oĩa
ſecula ꝛc. Et ſic oportuit eũ facere
finẽ. Populus aũt miſſa dicta receſſit
dicẽs. Certe credimꝰ his q̃ dixit
predicator noſter: ꝛ ideo bene vi
demꝰ indulgẽtias ſuas nõ valere.
¶ Tertia ꝯtentio dr̃ litigationis
Sunt enim multi qui inuerecun
de ꝛ effrenate contendunt litigã
tes in iudicio tam ciuili ꝙ̃ eccle=
ſiaſtico quod valde vitioſũ eſt ei

vituꝑabile. Un̄ ⁊ apo. de hoc reprehēdit corīthios dicēs. Frater cū fratre iudicio cōtendit. j. Co. vj. Hoc autē non ſolū tangit ꝑtes cōtendētes ī iudicio verūetiā earū ꝓcuratores ⁊ aduocatos q̄ freq̄nter abſq̧ rōne loquunt̄ ⁊ clamāt. etiā interdū cū iniuriis ⁊ inuectiuis ⁊ ſignant ꝑ ꝓpoſitiones negatiuas ne ꝑ affirmatiuas capiant. Cogitāt eñ apud ſe ꝙ ꝓpoſitio negatiua nihil ponit: ⁊ iō audatiꝰ ⁊ ſubtiliꝰ alios vituperāt ꝑ hmōi ꝓpoſitiones negatiuas. Cum tñ ſcribat̄. v. q. x. in loco ꝙ q̄cq̄d aut ꝯfidentiū ꝯſultationibꝰ agit̄ aut ab accuſantiū ꝑtē ꝓponit̄. ſic dꝫ mitiſſima ꝟbor̄ relatione referri: vt nec cōtētioſis vocibꝰ. i. clamoſis ſēſꝰ audiētiū ꝑturbet nec iudicij vigorē de tumultu eneruet. Dicit̄ etiā. v. q. ij. ſi ꝑ mates ꝙ iudex debꝫ laborare ad cōcordiam ⁊ litigantes conciliare. Et idē habet̄ in iure ciuili. ff. de officio preſidis. l. illicitas. Licet ḡ in iudicio ꝯtēdere ī repetēdo ſuū qđ aliꝰ rehaberi non pōt. Nihilominus hoc fieri debet cū modeſtia quantuꝫ eſt poſſibile.

¶ Sed forſan dicet aliq̄s oīno eſſe illicitū cōtēdere ī iudicio etiā coram quocunq̧ iudice: maxime cū dicat xp̄s Matth. v. Qui vult tecū in iudicio ꝯtendere ⁊ tunicam tuā tollere: dimitte ei ⁊ pallium. Ad hoc dicit̄ ꝙ ꝑdictū verbum non eſt ꝑceptiuum: ſed conſiliatiuū. i. bonū eſt ſic facere. Nō ergo obligat niſi q̄ntum ad preparationē animi: vt. ſ. talis ſit paratus non ſolū oblata non repetere ſi opꝫ: verūetiam ad patienter ferendum ſi clamydem ꝑderet. Sic ei dicernit Aug. in ſermone de puero centurionis. Et ſilr̄ recitatur in decre. xiiij. q. iij. paratus. vbi ſic legitur. Paratꝰ dꝫ eſſe hō iuſtus et pius patienter eorum malitiā ſuſtinere q̄s fieri bonos q̄rit vt potiꝰ numerꝰ creſcat bonorū nō vt pari malitia ſe q̄s numero addat malorum. Deīde iſta ꝑcepta magis ſunt ad preparationē cordis q̄̄ ad opus quod in apto fit vt teneat̄ i ſecreto animi paciētia cū beniuolētia. Hec ibi. Patꝫ ꝙ licet contēdere in iudicio ꝓ tuitione iuris ſui: nec iſtud prohibet ſed tm̄ ꝯſulitur. Nec quidē imerito conſulitur non contendere ī iudicio eo ꝑ maxime ꝙ in ꝯtentionibus iudicialibus fiūt mlt̄a peccata ex vtraq̧ ꝑte: vtpote mendacia: ꝑiuria: odia: contumelie fraudes: cauillatiōes proditiones: ⁊ ſilia. Propter q̄ mlt̄o ſalbriꝰ eſſet talia q̄ repetūt̄ oīno dimittere q̄̄ tot periculis ſe exponere: vl̄ ſaltē facere gratioſū a punctuamentū etiam cū diminutione boni iuris ſui preſertim attento ꝙ variꝰ eſt euentꝰ belli cauſarum: et expenſe multe. Et ſic patet de triplici contentione a qua cauendum eſt.

¶ Tertio principal̄r videndum eſt de grauitate pc̄ti contētiōis. Pro quo notandū ꝙ grauitas huius pc̄ti in hoc māifeſte oñdit̄ qr̄ ſcꝫ ip̄a ꝯtētio inficit oēs ſtatꝰ: q̄ꝫ

Maiores

Mediocres

Minores.

D ¶ Primo quidē inficit maiores. i. eccleſie dei ꝑlatos: ⁊ q̄ ꝑmatum obtinent in eccleſia. Nam

inter eos plerūq̧ orit̄ q̄ſtio et cōtentio de primatu vtpote q̄ debeat primū locū tener̄ q̄n ꝯtigit eos in vnū cōuenire. Et ſi itrauit ꝯtētio inter ap̄l̄os q̄s eorū videret̄ eſſe maior q̄s xp̄s conpeſcuit. di. Pricipes gētiū domināt̄ eor̄ ⁊ q̄ ⁊c. Lu. xxij. Ex quo pꝫ q̄̄ graue ⁊ ꝑiculoſū ſit ꝯtentionis vitiū qđ etiā ꝑſumpſit aggredi ſanctū illđ collegiū ap̄l̄or̄. Bñ ḡ loq̄t̄ ps. Ad ꝓpoſitū. di. Effuſa ē ꝯtētio ſuꝑ ꝑn cipes. i. ſuꝑ eccl̄ie ꝑlatos q̄ ꝯtendūt nō q̄dē ꝓ aīabꝰ ſed ꝓ dignitatibus. Notanter autem dicit effuſa ⁊ hoc ad denotandum abundātiam contentionis eor̄ que ꝑfecto tanta eſt ꝙ oīa alia q̄ ipſi facere tenentur poſtponūt honoribꝰ et dignitatibꝰ huius ſeculi. Un̄ deuotus Bernar. Uides omnem eccleſie feruere zelum ſolum pro dignitate tuenda. Honori totū datur vtilitati nihil.

¶ Secundo contentio inficit mediocres quales ſunt eccleſiaſtici: quāuis circa dignitates eccleſiaſticas cōſtituti vtpote curati ſimplices capellani ac religioſi. Nā inter hos multi multipliciter cōtendunt ſiue propter dilationem terminorum ſuorū ſiue ꝓpt̄ grauitates que potiꝰ fiūt vni q̄̄ alteri ſiue propter libertates priuilegia aut exemptiones. Et de malo huius ꝯtentionis loquens Salomon Prouerbio. xxix. dicit qđ vir ſapiens ſi cum ſtulto contenderit eius errores reprobādo ſiue iraſcatur ſiue redeat ipſe ſuppple ſapiens non inueniet requiem ſupple apud ſtultum eo ꝙ talis oīa in malum vertit ⁊ cum clamoribus ſuis pacem ſoluit. Tales ergo ꝯtētioſi ſunt a virꝫ iuſtꝫ et timoratis ſummopere vitādi. Nā vt dr̄ ꝓuer. xx. Honor eſt hoi qui ſeparat ſe a cōtentione.

¶ Tertio ꝯtētio inficit minores ſicut videre eſt inter plebanos ⁊ ſimplices etiā vſq̧ ad ſexū muliebrem. Nā mlt̄i taliū nūc cōtendūt in priuato nūc in publico nūc corā iudice ⁊ hoc interdum pro nichilo aut ſaltē ꝓ modico vtpote ꝓ nido vniꝰ pice vt vulgo dr̄. Quo fit vt plerūq̧ ꝯtedēdo ꝯſumāt totā ſubſtātiā ſuā ⁊ tādē eijciant̄ de habitatiōibꝰ ſuis. Nā vt dt̄ Saluſtiꝰ li. q̄ ītitulat̄ catilinariū cōcordia parue res creſcūt diſcordia maxie dilabūt̄. Uitāde ḡ ſūt ꝯtētiōes inutiles q̄ vtiq̧ inſtigāt̄ ope diaboli cui ſūme diſplicꝫ cōcordia hominū.

E ¶ Hoc aūt pꝫ tali exēplo. Legit̄ ei in vitaſpatrū ꝙ cū duo germani in eremo habitarēt deo ſeruiētes et diu i maxia ꝯcordia vixiſſēt nūq̧ ꝯtētionis ꝟbū adiuicē hñtes tādē vnꝰ eor̄ a diabolo inſtigatus q̄dā die dixit ſocio ſuo. Tātum eſt chariſſime frater ꝙ non fecimus ꝯtentionem: faciamus vel vnā. Cui alter dixit neſcire ſe facere. Quē primꝰ docuit dicens. Ponamus laterē vel aliā rē in medium ⁊ ego dicam ꝙ eſt mea ⁊ tu ecōtra ꝙ eſt tua et ego iterū dicā ꝙ eſt mea tu ꝟo econtra reſpondebis et ſic faciemꝰ in breui cōtētionē. Cū ergo ille cepiſſet dicere illam rem eſſe ſuam et aliꝰ ecōtra dixiſſet ſuā primus durius loq̄ns ait. Immo mea eſt. Quem alter eſtimās iratū ſubl

ſo acquieuit dicens. Si tua eſt ip
ſam accipe ⁊ ſic finita eſt queſtio
quia ſcõs contendere noluit ſic=
q̄ diabolꝰ cõfuſus abceſſit. Naȝ
et primus ventã a dño pariter: et
ſocio q̄ſiuit de eo q̄ꝫ uictor ꝯtētio
nis eſſe voluiſſet. Patet ḡ q̄ꝫ gra
ue ſit cõtẽtionis vitiũ per qḋ ple
rũqꝫ ſolẽt deũ offendere maiores
mediocres pariter ⁊ minores. Ab
illo ḡ vitio ſummope cauere de
bemus ſi ſaluari cupimus.

¶ Capitulum quintum. De lin=
gua detractoria.

Confiteor tibi dñe
pater celi et terre
q̄ꝛ peccaui nimis
locutione. Matth.
xi.

¶ Poſtq̄ꝫ dictum ē
de tertio pctõ lingue qḋ dr̄ ligua
ꝯtẽtioſa hic cõſr̄ tractandũ eſt de
alio pctõ eiuſdē ligue q̄ꝫ icipit p.
d. qḋ dr̄ ligua detractoria De q̄ i
ps. ligua eoꝝ. ſ. detractoꝝ ē ſup.
gladiꝰ acutꝰ. Vñ õ hac ligua tria
pncipalr̄ videnda ſũt q̄ ſunt.
Diffinitionis.
Offenſionis.
Aſſimilationis.

A ¶ Primo igitur videnduȝ
eſt de diffinitiõe detractiõis. Bea
tus ergo Thom̄ .ij.ij.q.lxxiij.ar
ticu.iij. eã diffiniens dicit ſic. De
tractio eſt aliene fame per occul
ta verba denigratio. Hoc enim
malum ſemper et principaliter i
tendit oĩs detractor vt ſcꝫ famaȝ
bonã ⁊ nomē bonũ auferat ab eo
de q̄ dtrahit. Sed ne ſtati ppēda
tur dolꝰ ⁊ malitia illius aut ne i
faciē rephendat̄ ipſe in occulto:

ſeu in abſẽtia illius de q̄ detrahit
euomit venenũ detractiõis. Et iõ
differt detractio a ꝯtumelia eo. ſ.
q̄ꝫ ꝯtumelioſꝰ p aperta v̄ba itēdit
derogare honori pximi ſui. De=
tractor vero in abſentia proximi
eius famam ledit.

B ¶ Queritr̄ circa hoc vtrũ
oĩs loq̄ns de malo regimīe proxi
mi ſui ſit detractor. Pro reſpõſio
ne ponã tres veritates.

¶ Prima igit̄ veritas. Cũ pctã o
ris maxie põderēt ex intentiõe lo
q̄ntis ꝯſequēs ē dicere q̄ꝫ q̄cũqꝫ lo
q̄tur de malo regimīe pximi ſui
vt famã eius denigret. i. obſcurã
faciat extiguat / aut maculet / ſiue
falſũ illi iponēdo ſiue malũ ꝯmiſ
ſũ augēdo ſiue malũ occultũ pre
termiſſo ordine charitatꝭ reuelã
do omnis talis mortalit̄ peccat ⁊
ad reſtitutionem tenetur nõ mi=
nus q̄ꝫ ille q̄ abſtulit ſubſtantiam
temporalem alterius.

¶ Scda v̄itas. Qui loq̄t̄ de malo
regimīe pximi ſui ex q̄dã leuita
te dũmõ illud malũ de q̄ loq̄t̄ nõ
ſit graue talis ſolũ peccat. venia
liter. Nec iſtõ pprie pertinet ad
detractonē. Et ad hoc ppoſitum
põt dari multiplex exēplũ vtpote
ſi q̄s dicat de alio q̄ꝫ libēter bibit
etiã de meliori. Vel q̄ꝫ ē ſatis prõ=
ptus ad ientaculũ matutinũ. Ita
q̄ꝫ eſt multum hilaris et facetus
ita vt poſſet prouocare ad riſũ p
verba ſua vnum aceruuȝ lapidũ
et huiuſmodi.

¶ Tertia v̄itas. Quicũqꝫ loq̄t̄ de
malo regimine pximi ſeu vicini
ſui ppt̄ aliqḋ bonũ ⁊ cũ debitꝭ cir
cũſtantijs nullo mõ peccat. Quini
mo talis per talē locutionem põ

mereri vitam eternã ⁊ preſertim
in tribus caſibus.

C ¶ Primꝰ cũ loq̄t̄ de maloregi
mie alteriꝰ ad illiꝰ correctionē ⁊
hoc illis q̄ poſſũt pdeſſe ⁊ nõ obeſ
ſe. Verbi gr̄a. Tu vides aliquaȝ
mulierē forte iuuenē q̄ abſēte ma
rito ſuo hincinde diſcurrit etiam
viſitans loca ⁊ pſonas minꝰ hone
ſtas vel quã etiam viſitant viri
lubrici et ipudici tu hoc viſo ze=
lans ſalutem et honorem illius
ipſã mones ad partem ⁊ charita
tiue. Sed q̄ꝛ forte ad tuũ verbuȝ
non vult deſiſtere hoc dicis vni
de amicis ſuis animo proficiendi
Dico enim tibi q̄ꝫ in hoc caſu non
es cenſendus detractor ſed ſalu=
tis aliene verus et ſyncerus ze=
lator: vtpote conformiter agens
ad chriſti preceptũ Matth. xviij.
vbi ait. Si peccauerit i te frater
tuus aut ſupple ſoror: vade ⁊ cor
ripe eum inter te et ipſum ſolum
Si autem ⁊c.

¶ Secundꝰ caſus ē cũ quis loq̄t̄
de mala vita alterius ad pietatē
Verbi gratia. Aliquis pbus ho
mo vel mulier venit ad p̄dicato
rem vel prelatũ quē credit habe
re zelũ animaꝝ dicēs ei. Pater ta
le vel tale vitiũ regnat in hac ci
uitate ſiue inter eccleſiaſticos ſi
ue laicos mercatores officiarios
aut hmõi. Rogãs vt de tali pecca
to loquatur in ſua p̄dicatione vt
ſic tales deſiſtant ⁊ ſe corrigant
Certe quicũqꝫ ſic agit laudabili
ter ⁊ virtuoſe agit.

¶ Tertius caſus eſt cum quis lo
quitur de facto alterius ad caute
lam vt ſic auditores tãq̄ꝫ p̄moni
ti tibi caueant. Exempli gr̄a. Tu
matrona vides aliquã iuuenem
mulierē male famatã propter vi
tã q̄ꝫ ducit ⁊ dicis filiabꝰ tuis vt
ſuper oĩa caueãt ſibi a familiari=
tate ⁊ ꝯuerſatiõe illiꝰ ne forſã ex
emplo eiꝰ tales ⁊ ipe efficiãt ma
xime cũ dicat Hier. iij. pte. eplaꝝ
ſuaꝝ epla. lxxxv. q̄ꝫ nihil tã nocet
hoi q̄ꝫ mala ſocietas. Deiñ ſubdit
magnũ v̄bũ dicēs. Pluſq̄ꝫ ipoſſibi
le puto virũ diutiꝰ in bõis pma=
nere opibꝰ q̄ mala ⁊ aſſidua ꝯuer
ſatiõe vtit̄ dicēte pſ. cũ ſctõ ſctũs
eris ⁊ cũ puerſo puerteris. In p̄=
dictis ḡ tribꝰ caſibꝰ lꝫ loq̄ de ma
la vita alicuiꝰ abſqꝫ nota detra=
ctionis. Et ſic patet ad queſitũ.

D ¶ Scdo principalr̄ vidēdum
eſt de offenſiõe ligue detractorie
Pro quo notãdũ q̄ꝫ vitiũ detra=
ctiõis eſt maxie offenſiõis duplr̄
vcȝ: intēſiue ⁊ extēſiue.

¶ Prio q̄dē intenſiue adeo vt di
cat apo. j. Coꝛ. vj. q̄ꝫ maledicti
rgnũ dei nõ poſſidebũt Et Ro. j.
Detractores ſt̄ dõ odibiles. Eſt
nēpe hoc vitiũ tãte offēſiõis vt
eq̄paret homicidio vt pꝫ i decre.
vj. q. j. ſũma iīquitas vbi dr̄ q̄ꝫ ſũ
ma iniq̄tas ē detrahere fratri ſuo
q̄ꝛ oĩs q̄ detrahit fratri ſuo homi
cida eſt. Itē de pe. di. j. homicidio
rũ dr̄ q̄ꝫ homicidiorũ tria ſũt gña
ſcꝫ q̄ alios occidũt qui odiũt et q̄
detrahunt. Quinimmo tales gra
uius peccant q̄ꝫ homicide corpo
rũ. Hoc eni expreſſe tenet Augu.
qui ad fratres in heremo. ſer.
xlv. qui intitulatur de penitentia
agēda dicit ſic. Maiora ſunt vul=
nera lingue q̄ꝫ gladij. Gladius ei
corpus interficit non autem ani
mã. Sed forſan q̄res quõ detra=

ctio occidit aīam ꝙ īmortalis eſt
Reſpondeo et ſi illā nō iterficiat
quātū ad ſubſtātiā illius ſeu na=
turā occidit tñ eā q̄tū ad vitam
grē quā ab ea aufert demeritorie
Nā ⁊ talē aīe mortē infert q̄ olibꝫ
mortale pctm̄ dicente ſcriptura.
Sap. xvi. hō ꝑ maliciā occidit a
nimā ſuā. Uel dic ꝙ detractio oc
cidit aīam ꝓ q̄to detractor q̄tū
in ſe eſt aufert ꝯ primo ſuo grāꝫ
⁊ virtutes ꝑ q̄s aīa dicit̄ ſpūalr̄
viuere. Et breuiter detractio taꝫ
mala eſt intēſiue. i. ſcd̄m ſuā ſpe=
ciem ⁊ naturam ꝙ de ea loquens
Aug. ſup pſal. exponendo illud
verbum. Pro eo vt me diligerēt
detrahebant michi: dicit ꝙ plus
nocēt in mēbris detrahētes xp̄o
qui aīas credentiū interficiūt: q̄
qui eius carnē mox reſurrecturā
peremerunt. Hec ille. Item ad
grauitatē huiꝰ pcti facit ꝙ exce=
dit in malicia pctm̄ furti. Hoc eī
dicit Grego. ⁊ recitat̄ in decretis
vi. q. i. ex merito vbi ſi ait. Dete
riores ſūt q̄ vitia moreſq̄ bonoꝝ
corrūpūt his q̄ ſubſtātias alioꝝ
p̄diaq̄ diripiunt. Hec ibi.

¶ Scd̄o vitiū detractionis ē ma
xime offenſiōis extēſiue. Nā nul
li loco parcit nulli tpi nulli etati
nulli ſexui nulli quoq̄ ſtatu: ita
vt dicat Hiero. iii. parte epl̄arum
ſuarū: epl̄a. xxii. ad cellantiā ſcri=
bens ꝙ pauci admodū ſunt qui
huic vitio renuncient. Raroq̄ in
uenies q̄ ita vitam ſuā irrephen
ſibilē exhibere velint vt hi nō li
benter reprehendāt aliena. Tā=
taq̄ huiꝰ mali libido mentes ho
minum inuaſit vt etiā qui procul
ab alijs vitijs receſſerunt in iſtō
tñ quaſi in extremū diaboli laque
um icidant. Hec ille. Uñ etiā gra
ues ⁊ magne pſone q̄uis nō ſem
per bōe vite tēpꝰ terūt in ꝯuiuijs
⁊ bāquetis ſuis obloquēdo ⁊ de
trahēdo de abſētibꝰ q̄ſi nō hn̄tes
aliā materiā de q̄ ꝯferāt. Et hoc
q̄dē malū ſe extēdit etiā vſq̄ ad
religioſas pſonas. Uñ noui q̄daꝫ
q̄ habito ocio ſolitꝰ erat dicere q̄
uis tñ facere. Detrahamꝰ modi
cū de priore nr̄o queadmodū ꝯcor
ruptꝰ aer īficit oīa ⁊ ſingula loca
ciuitatis ēt penetrando domos ec
cleſiaſticoꝝ atq̄ religioſoꝝ ita ē
de veneno detractionis. Propter
q̄d dicebat Jacobus in ſua cano.
iii. ca. ꝙ q̄ nō offēdit in verbo hic
perfectus eſt.

¶ Aliter aūt poſſumꝰ pſuadere
offenſionē huiꝰ pcti etiā extēſiue
ſcd̄m ꝙ ꝑ ipam detractionē ꝯtin
git tria hoīm gn̄a peccare et deū
mortaliter offendere: vcꝫ.
Detrahentes.
Audientes.
Patientes.

E ¶ Prio igit̄ peccāt mortalr̄ hi
q̄ de alijs detrahūt eo maxīe ꝙ fa
ciūt ꝯ charitatē q̄ tenēt habere
ad ꝓximos ſuos. Itē q̄ faciūt ꝯ
dei p̄ceptū de q̄ Leui. xix. Nō ma
ledices ſurdo. Ille etēī maledi=
cit ſurdo qui de abſente loquitur
in malā partem qualis eſt detra=
cto. Itē quia illos ſcandalizant
de quibꝰ detrahūt ⁊ auferūt bonā
eoꝝ famā q̄ nō eſt paruꝰ theſau=
rus q̄ vt habet̄ ꝓuer. xxii. Me=
lius eſt nomen bonum q̄ diuitie
multe. Q̄d vbi ſemel fuerit hu=
iuſmodi nomen bonum deperdi=
tum non facile recuperari poteſt

Nam vt dicit Horat. in epiſtolis
Semel emiſſū volat irreuocabile
verbū. Et notāter dīt poeta volat
irreuocabile v̄bū. Tū q̄ d̄trahē
tes verent̄ retrahere ſeu reuoca
re verba ſua mala: adeo vt q̄nq̄
dicant ſuis confeſſoribus hoc in
ponentibus vt imponant eis ali=
am penitentiam qualē voluerint
dummō hoc nō faciāt: quia hoc
eſſet ſeipſos confundere et ſcan=
dalizar̄. Ecce quomodo volat ir
reuocabile verbū ex ore detra=
ctoris. Tuꝫ q̄ detractio ſemel in
conſpectu etiam vnius aut pau=
corum prolata de facili volat de
vno in alium. Quo fit vt interdū
tota ciuitas de hoc imbuiabatur
Inſuper poteſt tranſire de ciuita
te in ciuitatē de prouincia ī ꝓuin
ciam et de regno ad regnum. Cū
ergo difficillimuꝫ fit omnes illos
in vnuꝫ reperiri qui inde inebria
ti ſunt patꝫ euidenter quō volat
irreuocabile verbuꝫ detractiōis
Tum quia hoīes ſunt teſta que
cū ſemel fuerit aliq̄ liquore imbibi
ta ſemꝑ illiꝰ odorē retinet dicēte
poeta. Q̄d teſta recens capit in=
ueterata ſapit. Ita et in propoſi
to poſtq̄ hoīes cepert̄ habere de
aliq̄ ſiniſtrā opinionem forte hoc
operāte venenoſa relatiōe detra
ctoꝝ: vix poſtea pn̄t induci ad cre
dendū oppoſitū eo ꝙ frequentiꝰ
credūt malū de ꝓximo q̄ bonum
ad hoc cooꝑante nate corruptiōe

¶ Scd̄o ꝑ detractionem deū of=
fendunt audientes. Sūt eī pleri=
q̄ vtriuſq̄ ſexus homines q̄ etſi
de alijs non detrahant: libenter
tñ preſtant aures detractoribus
et malis relatoribus: in hoc cre=
dentes nulluꝫ aut leue hr̄e pctm̄
Et iō ad oñdēdū q̄ſi imunes ſīt
a delicto ⁊ q̄n nō opꝰ eſt tali diſti
ctiōe. Aut eī tales ſe hn̄t vt diſpli
cētes aut vt tacētes aut vt īducē
tes aut complacentes.

F ¶ Primo quidē vt diſplicētes
et tūc nō ſolū nō peccāt verūetiā
merent̄. Uerbi grā. Aliq̄s a caſu
īuenit ſe ī ſocietate eoꝝ q̄ portāt
carnes ad veſcēdū. i. q̄ de alijs de
trahūt. Q̄d ille audiēs in corde
ſuo triſtatur ⁊ libēter vellet eſſe
extra. Uerūtamē non audet eos
palam rep̄hendere forte q̄ maio
res aut q̄ timet maius malum ī
de naſci. Nichilominus oſtendit
talem locutionem ſibi diſplicere
ſiue ſigno ſiue verbo vtpote in=
terimſcēdo aliq̄ v̄ba et ſic eos di
uertat. Talis ergo taliter audi=
ēs detractionem fieri de abſenti
bus nullā hꝫ inde culpā vt dictū
eſt. Talis autem erat diuus ille
Chryſo. q̄ de ſeipſo loquen. Ho=
mil. iii. dicebat. Si aliquem lau
dare ⁊ commendare velis aures
apperio vt vnguentū ſuſcipiam.
Si vero de aliquo vis maledice=
re verbis tuis igreſſum obturo.
Nō eī ſtercus et cenuꝫ ſuſcipere
patior. Q̄d mihi lucrum ſi didice
ro ꝙ ille improbus eſt. Immo
maximum nocumentū ex hoc ſe
quit̄: et maxima iactura anime
Hec ille. Unde legit̄ ī vitaſpatrū
ꝙ quidaꝫ ſenex pater rogauit do
minū vt donaret eī hanc gratiam
quatenus in ſomnum corrueret
quotiens detractio interueniret.

¶ Scd̄o pn̄t hoīes detractioneꝫ
audientes ſe hr̄e vt tacētes. i. me
re paſſiue ſic. ſ. ꝙ nec illis diſpli=

cet nec delectat talia audire : vt
ſunt illi qui dicunt ꝙ dimittūt ali
os loqui quecunqꝫ volūt ſe refe=
rentes ad eos ⁊ ꝙ nō eſt eis cure
ſi alij bene vel male loquātur de
abſentibus. Tales enim ſic tacē=
tes ſeipſos decipiūt q2 ſaltē dꝫ il=
lis diſplicere ꝙ ꝑ alios offendat
deꝰ. Qꝺ ſi ſint ſuꝑiores ⁊ taceāt
cū audiūt detractiōē fieri tūc gra
uiť peccāt. Q2 vt habeť in decre.
diſtin. lxxxiij. error. error. cui nō
reſiſtiť approbať : ⁊ veritas ſup=
ꝑle tam doctrine q̄ꝫ vite cum mi=
nime defenſatur oppͥmitur. Ne=
gligere quippe cum poſſis ꝑtur=
bare ꝑuerſos : nichil eſt aliud q̄ꝫ
fouere. Necꝫ caret ſcrupulo ſo=
cietatis occulte q̄ manifeſto faci
nori deſinit obuiare. Et quāuis
ad hoc teneanť oēs ⁊ ſinguli pro
loco ⁊ tempore vt patet. xxiij. q.
x. ita plane. vbi dr̄ ꝙ tunc qui ſo=
ciať malis ſi mali aliquid cū eis
ꝯmittit aut committantibꝰ fauet
ſpecialius tn̄ maiores ⁊ ꝑlati ad
hoc tenenť ⁊ hoc ex officio vt dt
gloſ. ſuꝑ dicto decreto. Error ſic
eīn agebat magnꝰ ille ꝑlatꝰ Au.
q̄ ad fratres i Eremo. Ser. xxvi.
q̄ intitulať de murmure ⁊ detra=
ctione dicebat. O hypocrita cane
ne ad menſam meā ꝑuenias. Nā
ibi anq̄ꝫ aliq̄d ſumas lectio mea
ꝑrimo tibi legeť. Quid autē i ea
ꝑrimo ſeruare precipio niſi qꝺ ſe
q̄tur. Quiſquis amat dictis abſen
tum rodere famam. Hanc men=
ſam indignam nouerit eſſe ſibi.
De eodem etiam refert poſſido=
nius in libro de vita ipſius : ꝙ oēs
conuiuam a ſuperfluis et noxijs
fabulis atqꝫ detractionibus ſe ſe

abſtinere debere ammonebat.
Qꝫ ſi qui non abſtinuiſſent dice=
bat illos delendos eſſe de menſa
ſua aut ſe de media refectiōe ad
ſuū cubiculū ſurrecturū. Hec poſ
ſidonius. Sꝫ hac tēpeſtate apꝺ
multos ꝑlatos et magnates ſunt
beneuēti tales detractores ita vt
dicat pſ. Audiui vituperationez
ideſt detractionē multoꝝ ꝯmorā
tium in circuitu ſupple nonnullo
rum prelatorum.

¶ Tertio hoies detractionez au
dientes pn̄t ſe habere vt inducē
tes ⁊ allicietes. Pleruſqꝫ enī eue=
nit ꝙ vbi detractor ab vno zelo
de multitudine reprehenditur vť
non loquatur de abſentibꝰ niſi q̄
bona ſunt ecōtrario ab vno alio
vel forte pluribus ſupportať ex
cuſatur inducitur allicitur forte
ſub his v̄bis. Perficias que nar=
rare cepiſti de tali vł tali. Cupio
ei ſcire v̄itatē. Nā ⁊ de hoc ꝙ di=
cis aliq̄d audiui ſed nō plene fa=
ctū intellexi iō dicas nobis totū
Alij ſūt alliť alliciūt aliq̄s ad de=
tractiōez vtpote dicēdo. Talis ta
lia de te dixit : et miror ꝙ taces.
Iſtud autē faciūt vt eum ꝓuocēt
ad euomēdū ſi q̄d ſiniſtri de illo
ſcit vel audiuit. Ecce cautele de
tractionem audientiū. Sed no=
uerint tales inductores ꝙ nō mi=
nus rei ſunt apud deuz q̄ꝫ illi qui
detrahunt. Nā vt in cōi prouer=
bio dr̄ eīn malū opatur qui tenet
caudā ſicut qui excoriat.

¶ Quarto hoies detractionē au=
dientes poſſunt ſe hr̄e vt cōplacē
tes ⁊ delectantes. Sunt eīn non
nulli q̄ abſtinent ſe a detractio=
ne ſed in hoc deficiunt et ſe deci

piunt ꝙ delectat eos audire ma
le de ꝓximis ſuis. In hoc enim
grāde pctm̄ hn̄t. Q2 vt dt Augu.
epła. cxſ. ad iulianū comitē ſcri=
bens. Detractor ⁊ libens auditor
diabolū portāt : alter in ore. alter
in lingua. Et Iſido. li. iij. de ſum=
mo bono. ca. lix. et ſiŕr recitať in
decretis. xſ. q. iij. nō ſolū dt ꝙ non
ſolū ille reꝰ eſt q̄ falſum de alio ꝓ
fert ſed ⁊ qui cito aurē criminibꝰ
ꝑbet. Nā adeo grauiter peccat il
le cui placet audita detractio q̄ꝫ
ipos eq̄parat idē Iſid. ille q̄ detra
hit. Ait ei vbi. ſ. detrahentes nō
audias : ſuſurrantibꝰ auditū non
ꝑbeas : q2 pari reatu detrahētes ⁊
auditores tenetur. Et ber. ad eu=
genium. Detrahentē inquit au=
dire : aut detrahere q̄d horū dāna
biliꝰ ſit non facile dixerim. Nam
qui libēter audiunt detractiones
ab alijs fieri ipos quodammodo
fouent in ſuis pctis : ita vt illi ſint
promptiores ad detrahendū. Q2
vt dt Hiero. iij. parte epłarū ſua
rū epła. vij. ad nepotianū ſcribēs
Nemo inuito auditori libenter re
fert. Sagitta i lapidē nūq̄ꝫ igredi
tur : ſed interdum reſiliens ꝑcutit
dirigentem. Diſcat ergo detra=
ctor cū te videt nō libēter audire
nō facile detrahere. Hec ille. Poſ
ſumꝰ etiā ad hoc ꝓpoſitum aliaz
dare ſilitudinem : vcꝫ de lapide ꝓ
iecto ſurſuz : q̄ ſolet cadere ſuꝑ ca
put proijcienteis : eo ꝙ non inue=
nit ſuperius locum qui ipꝫ deti=
neat. Et hoc eſt qꝺ ait ſa piēs : Ec
cli. xxvij. dicens. Qui mittit in al
tū lapidē : recidet in caput eiꝰ. ita
⁊ detractor cū triſtē viderit faciē
audientis illico conticeſcit pallet

vultus : herent labia : et totus in
ſeipſo confuſus ꝑmanet velletqꝫ
pro magna re nunq̄ꝫ de alio detra
xiſſe. Inſuper libenter reuocaret
verbum ſuū ſi poſſet ſaluo hono=
re ꝓprio. Patꝫ g̊ quō ⁊ q̄ꝫ multipliť
audientes detractionem deū offē
dunt preterq̄ꝫ i primo caſu de quo
dictū eſt : cū. ſ. illis diſplicet talia
audire. Non ſimus g̊ chariſſimi
faciles ad audiendum mala de
alijs difficiliores q̄qꝫ ad illa cre=
dendum niſi forſan ſufficienti rō
ne ꝓbentur. Nā vt dicit Hiro. iij.
ꝑte epłarū ſuarū epła. xxij. ad ceſ
lantiam ſcribens. Nihil tam inde
cat animū nihilqꝫ tam mobilez ac
leuē mentem facit q̄ꝫ facile totus
credere et obtrectatorum verba
temerario mentis aſſenſu ſequi.
Hinc enim crebre diſſenſiōes : hic
odia naſcuntur. Hoc etiam malū
ſepe de amicis inimicos facit. At
ꝯtra magna q̄es animi. magna=
qꝫ morum grauitas eſt non tene
re de quoq̄ꝫ ſiniſtrum quid audi=
re. Hec Hiero. vbi. ſ.

¶ Tertio per detractionē deū of
fendunt audientes. Nā maior ꝑs
hoim cū ſit imperfecta : ſtatim cū
audierint ſeu intellexerint aliq̄s
de illis detraxiſſe : iraſcūtur impa
tientes efficiūtur : v̄ba ꝓ verbis
opprobria pro opprobrijs : contu=
melia pro contumelijs : conuicia ꝓ
conuitijs reddunt. Ex quibꝰ oibꝰ
oſtenditur deus : lites oriūtur pa
riter ⁊ odia mortalia. Ecce quō ſa
gitte paruulorum facte ſunt pla=
ge eorum. ſ. de quibus detrahiť
Sagitte enim emiſſe a paruulis
paruꝫ ledunt nihilominus hi q̄s
tangit fingūt ſe multū leſos iniu=

ſe ab eis. Ita ⁊ multi cum audiūt
alios de ipſis detraxiſſe etiā iter
dum parum aut in minimo mox
vltionem expoſcunt: ⁊ reparatio-
nē ſui honoris ⁊ fame cū tñ patiē
tiā tunc ſeruare deberēt: dicētes
conformiť ad Senec. li. de mali-
loquio ſi viri probi eſſent q̄ de me
male loquunť ide mouerer. Nūc
aūt malis diſplicere laudari eſt q̄
nō de me ſed potiꝰ de ſe loquunť.
Hec ille. Salubre ergo circa hoc
dat cōſilium pariter ⁊ remedium
btūs Grego. ꝑut recitať i decretꝭ
xj. q. iij. Inter vba vbi ait. Inter
vba laudātiuꝫ vel vituperātiū ſp
ad mentē recurrēdū eſt. Et ſi nō
inueniť i nobis malū qđ de nobꝭ
hoies dicūt in magnā debemꝰ ꝓ
ſilere letitiā. Et rurſus ſi nō inue-
niť in nobis bonū qđ de nobis ho
mines loquūť magna triſtitia in
nobis gñari debet hec ille. Tali
bꝰ ergo patiētibꝰ ad detractiões
que de illis fiunt benedicit dñs.
Mat. v. dicēs. Beati eritis cū ma
ledixerint vobis homines ⁊c.
S ¶ Queriť circa hoc vtrū lice
at alicui tolerare detractiones de
ſe factas aut dictas cū ad eius no
titiā alijs reuelantibꝰ pueniūt. ſi
milē qſtionē ꝓponit. b. Tho. qđli
be. x. ar. xiij. vbi q̄riť vtrū aliquis
peccet infamiā nō repellēdo. Ad
quā rñdet ꝑ tres ꝓpoſitiões: put
pōt elici ex dictis ipſiꝰ ibidem.
¶ Prima igiť ꝓpō. Cōtēptꝰ ꝓpe
fame ⁊ ſilr appetitus illiꝰ pōt eſſe
laudabilis et vitioſus diuerſis re
ſpectibꝰ. Nā appeteť bonā famā
ꝓꝫ primū edificād ad charitatē ꝑ
tinet. Sꝫ ipāꝫ ꝓꝫ ſeipſū: ad inane ȝ
gliam ꝑtinet. Ecōuerſo aūt cōtē-
ptus ꝓprie fame rōne ſuipſiꝰ ad
humilitatē ꝑtinet. Rōne vo ꝓxi-
mi qui inde ſcādalizať crudelita
tis. Et iſtđ eſt contra illos q̄ dicūt
ꝙ non curant verba hoiꝫ: ⁊ ꝙ ſuf
ficit eis conſcientia ſua.
¶ Scđa ꝓpō. Illi quibꝰ icūbit ex
offō ſaluti aliorū ꝓuidere peccāt
niſi ꝓpriam infamiā iuxta poſſe
ſuum repellāt qꝛ q̄ negligit ꝓpriā
famā crudelis eſt. Hinc Greg. ſup
Ezech. homiľ. ix. đt ſic. Hi quorū
vita in exēplo imitationis ē poſi-
ta: debēt ſi pñt đtrahētiū ſibi vba
cōpeſcere: ne eorum ꝑdicationeꝫ
nō audiāt qui eā audire poterāt
⁊ in prauis moribꝰ remanētes bñ
viuere contēnant. hec ille. Unde
propter hanc cauſam interdū nō
nulli ſancti pontifices ſūmi cōgre
gauerūt gñalia cōcilia ad ſe pur
gandū de infamia ⁊ nota mala ꝑ
detractores ſibi procurata.
¶ Tertia ꝓpoſitio. Alij quibus
magis iminet cuſtodia ſue ꝓpe
ſalutis: pñt ſue humilitati ꝓuidē
tes et cōſulētes famā vľ ifamiam
ꝯtēnere Un̄ Gre. vbi. ſ. Sicut igt
liguas detrahētiū nr̄o ſtudio non
debemꝰ excitare ne ipſi pereant:
ita ꝑ ſuā malitiā excitatas debe-
mus equanimiter tolerare ⁊ hōꝛ
vt nobis meritꝫ creſcat. hec ille
h ¶ Sic ei egit ſctā Marina de
qua legiť i vitis patrū: ꝙ cū ſerui
ret deo ſub habitu monachali: fal
ſe accuſata fuit ꝙ impregnaſſet
filiā cuiuſdam agricole domus.
Quā in famiā patienter ſuſtinuit
atqꝫ qnqꝫ annorū ſpacio añ fores
monaſterij pniam duriſſimam ſu
ſtinuit. Conſequenter ad mona-
ſteriū reuocata mācipata fuit vi

liſſimis ſeruitijs domꝰ. In quorū
labore tādē ſpm̄ dño feliciter red
didit. At vo cū ex more monaſte
rij lauareť corpus eiꝰ mulier ap-
paruit. Sic etiā egit beata Eu-
genia nobiliſſima q̄ ſe Eugeniū
vocās i mōachali hitu diu latuit
Succeſſu aūt tpis cū fuiſſet i ab
batē domꝰ electa falſo accuſata
fuit a melētina femina ꝙ cuꝫ ea
ſtuprum cōmittere voluiſſet. tñ
iniuriā patiētiſſime tulit. Cumqꝫ
res publico iudicio ignis purga
ri deberet: tūc corā iudice ⁊ omi
bus aſtātibꝰ mulier apparuit. et
ſic ſaluatꝰ eſt ſanguis innoxius i
die illa. Ecce quō he due ſctē vir
gines linguas detrahentiū ꝯ ſe
excitatas eq̄nimiter tolerauerūt
Et hoc totū vt ſic ꝑ patiētie vtu-
tē magis ac magis creſceret eaꝝ
ſalus. Et ſic ptꝫ ad q̄ſitū. ⁊ ꝑ cōſe-
qnens de ſecundo principali.
I ¶ Tertio ꝑncipaľr videnduꝫ
eſt de cōparatione huiꝰ vitij. No
tandū ergo ꝙ detractores ſunt ſi
miles multis rebus viliſſimis.
¶ Prio q̄dez ſepulchro apto. Un̄
de ipſis pōt dici illud pſ. Sepul
chrū patēs ē guttur eoꝝ. Sepul-
chrū em̄ patēs ſeu fouea q̄ iacet
cadauer: hīcinde fetorē ſuū diffū
dit: eo ꝙ ipm̄ itra ſe ꝯtinere aut
celare nō pōt ⁊ hoc ꝓpter defe-
ctū operculi. ita ⁊ detractor ſciēs
aliq̄d ſiniſtri de ꝓximo ſuo: đ hoc
ſilere nō pōt: ſed hīnde hmōi ve
nenū diffundit. Et hoc iđ qꝛ lin-
gua ſua nō hꝫ operculū: aut ſi habe
at operculū vtpote dentes ⁊ labia
vtrūqꝫ tñ operculū de facili ſoluit
detractor. Talis aūt nō erat ille
qui dicebat. Dixi cuſtodiaꝫ vias
meas vt nō deliquā i lingua mea
Poſui ori meo cuſtodiā. ſ. murus
⁊ antemurale. Murū quidē oſſiū
. i. duorū ordinē dentiū. Antemu
rale vo de terra: ꝑ qđ itellige duo
labia. Legiť em̄ in hiſtoria tripti
ta de abbate paphūcio ꝙ cū eēt
abſqꝫ lrīs venit ad quēdam litte
ratū virū vt ſub eo adiſceret lit-
teras. Cū itaqꝫ veniſſet ad illum
pſalmū pſalterij. Dixi cuſtodiam
vias meas vt non ⁊c. Dixit ma
giſtro ſuo ꝙ iā erat ſatis magnꝰ
clericus: ⁊ ꝙ ſatis ſibi erat de illa
lectione pro tota vita ſua dūmo-
do poſſet eam bene practicare.
Uade ⁊ tu fac ſimiliter.
¶ Secūdo detractores ſunt ſimi
les ſerpenti. Serpens em̄ ſignan
ter ſcorpio ſolet cum pedibꝰ añ-
rioribꝰ applaudere hominibꝰ: et
quaſi cum eis ludere. Sed hoc ſi
mulans ſimul diſponit caudā ad
pungendū ⁊ ad venenū morferū
infundenduꝫ. Sic ⁊ detracto in
primis premittit aliqua laudabi
lia de illo cui vult detrahere: vt
ſic hoies nō percipiant malitiaꝫ
ſuam: et vt facilius ſibi credant.
Item videatur ex compaſſione
loqui magis q̄ꝫ liuore inuidie. et
tunc venenum ſuuꝫ infundit. Et
hoc eſt quđ ſubdit pſ. vbi ſupra.
Linguis ſuis doloſe agebant. Et
bene dicit doloſe: quia a parte
rei maximus dolus eſt taliter ꝯ-
trahere. Da exemplū đ illis qui
dicunt. Talis eſt magnus cleri-
cus ſed damnum eſt ꝙ non bene
viuit. Alij dicunt. Talis eſt ma-
gnus predicator: ſed non facit q̄
dicit. Alij dicunt. Talis habet
multas bonas et pulchras gra-

ſtias ſi vellet bene vt illis. Ecce
quõ tales detractores linguis ſu
is doloſe agũt. Qꝛ profecto ve=
nenũ aſpidũ ſub labijs eorũ ſup=
ple latet. Quorũ etiã os maledi=
ctione ⁊ amaritudine plenũ eſt.
Quia ſolent poſt laudabilia ſub=
inferre vituperabilia maledicta
⁊ amara. Hinc deuotꝰ Bern̄. ſup
can̄. ſermo. xxiiij. dicit ſic. Detra
ctores quodã ſucco ſimulate ve=
recundie conceptã malitiã quã
retinere nõ poſſunt: adumbrare
conant̄. Videas a detractore al=
ta pmitti ſuſpiria: ſicq̄ꝫ cum qua
dam grauitate ⁊ tarditate loquẽ
di vultu meſto: de miſſis ſuperci
lijs: ⁊ voce plangenti egredi ma
ledictionẽ. ⁊ quidẽ tanto pſuaſi=
biliorẽ: quãto credit̄ ab his qui
audiũt corde non auido: ⁊ magis
cõdolenti affectu quã malitioſe
ꝓferri. Doleo inquit vehement̄
pro eo ꝙ diligo euꝫ ſatis ⁊ nunq̄ꝫ
potui eũ de hac re corrigere. Et
alias mihi quidẽ bene cõpertum
fuerat iſtud de eo: ſed per me nũ
q̄ꝫ innotuiſſet. At qm̄ per alterũ
res patefacta eſt: veritatẽ nega=
re nõ poſſum. Reuera ita eſt. Hec
Bernardus de doloſitate detra=
hentiuꝫ. Et ideo bene de talibus
pſ. ſupra dicens. Veloces pedes
eorum. i. affectus ad effundendũ
ſanguinem. i. ad perdendum bo
nam famem proximorum ſuorũ.
Et breuiter non eſt timor dei an
te oculos eorum.

¶ Tertio detractores ſunt ſimi=
les cani. Sepe eñ accidit ꝙ cuꝫ
vnus canis tranſiens viam ſuaꝫ
percutitur: ⁊ plangit ſe clamans
ceteri accurrunt ⁊ euꝫ hinc inde
mordẽt atq̄ꝫ cruentare faciũt: cũ
tñ potius illi cõpati ⁊ miſereri de
berent. Sic ⁊ detractores audien
tes de aliquo detrahere cũ pari=
ter lacerant et dicunt mala q̄ de
ſeipſo nouerunt. Sed vtinã non
imponerent illi falſa. Bene ĝ ad
ꝓpoſitũ loquitur ſapiens Eccle=
ſiaſti. xix. dicens. Sagitta infixa
femori canis: ſic verbũ in ore ſtul
ti. i. detractoris. Natura enim ca
nis eſt ꝙ ſi habet ſagittã infixã
femori ſuo: nunq̄ꝫ quieſcit donec
remouerit eam. Sic nec detra=
ctor donec malũ qđ de proximo
audiuit alijs retulerit: etiã aliqđ
apponendo de ſuo. Sic eñ ſolẽt
facere detractores. Nota ſi vis
fabulam illius viri q̄ cũ mane de
lecto ſurrexiſſet poſuit vnũ ouũ
in illa parte lecti in qua quieue=
rat. Quod inueniens vxor eiꝰ et
ad mirans interrogauit eum vn=
de hoc ꝓceſſiſſet. Ille ṽo ꝑus exi
gens ab ea iuramẽtũ de nõ reue
lando alteri finxit: ⁊ dixit ſe ꝓdu
xiſſe tale ouũ ex ꝓpͦ corpore.
Illa ṽo q̄ꝫ primũ potuit hoc reue
lauit ꝓxime vicine ſue dicens vi
ruꝫ ſuũ feciſſe duo oua. Illa au=
tẽ eodem ordine hoc reuelauit ⁊
ſemp ſub ſecreto vicine dicens ta
lem viruꝫ feciſſe tria oua ⁊ ſic de
inceps adeo ꝙ in fine vicini ru=
mor volabat eum centum oua fe
ciſſe. Applicatio eſt facilis.

¶ Quarto detractores ſunt ſimi
les porco. Nam ſi porcus intra=
uerit hortũ floribus plenum: flo=
res nõ quereret: quia nihil ad eum
de floribus: niſi forſan ad ſubuer=
tendum ⁊ eradicanduꝫ. Quereret
autẽ diligenter ſtercora ſi q̄ ſibi

ſint ⁊ ibi ſtabit. Sic detractores
nõ ſolẽt loqͥ de virtutibꝰ eoꝝ qui
bus detrahũt: niſi forte ad aggra
uandũ detractionẽ ſuã: ⁊ pallian
dũ nequitiã ſuã ne ſcꝫ videant̄ ſi
niſtra intentione loqui de abſen
tibus. Quinimo qđ deterius eſt
ſi quis aliquẽ laudauerit coram
eis de aliqua ṽtute aut grã: cui il
li detrahere volũt ſtatim cõuertẽt
hmõi bonũ in malũ. forſan dicen=
tes ꝙ ille ficte talia operat̄: vt vt
videat̄ ab hoibꝰ: vel ꝙ nõ eſt ta=
liter q̄liter dr̄: qꝛ vt dicit Sen̄. ij.
pte epl̄arũ ſuarũ epl̄a. xi. malus
. i. detractor oĩa in maluꝫ vertit.
De hoc extat aptum teſtimoniũ
de Iudeis de quoꝝ detractione
loquẽs xp̄s Matth. xj. ait. Venit
Ioan. neq̄ꝫ manducans neq̄ꝫ bi=
bens ⁊ dicũt demoniũ habet. ve
nit filius hois manducans ⁊ bi=
bens: et dicũt. Ecce hõ vorax et
potator vini. Sũt ergo detracto
res ⁊ oblocutores de natura ma
li ſtomachi qui cibos q̄ꝫtũcunq̄ꝫ
electos in ſui naturã conuertit.
ſunt etiã ſil̄es ſerpenti q̄ quicqđ
ſumit in venenũ conuertit.

¶ Quito detractores ſunt ſil̄es
muribꝰ. Dicit eñ Plini. in natu
ra hiſto. lib. viij. c. x. ꝙ elephantꝰ
ſiue elephas q̄ꝫuis corpore ⁊ for=
titudie polleat ſupra cetã aĩalia
valde tñ timet mures adeo ꝙ ſi
odorẽ ſenſerit murẽ aut viderit
pabulũ i preſepio poſitũ ab eo at
tigit mox ipꝫ faſtidit. Sic i ꝓpo
ſito nõ ẽ tã ṽtuoſꝰ ſiue laicꝰ: ſiue
religioſꝰ: nec tam magnꝰ: ſiue co
mes ſiue pnceps: aut rex q̄ nõ de
beat timere hmõi detractores.
Verũ de pncipibꝰ minꝰ detrahit̄
a ſubditis: ⁊ hoc forte magis hu
mano timore q̄ꝫ dei amore. Non
ſubditi aũt plerũq̄ꝫ multa cõfin=
gũt etiã vſq̄ꝫ ad libellos diffama
torios ⁊ cãtationes publicas de
alienis pncipibꝰ: ⁊ hoc vt pluri=
mũ a vilibꝰ pſonis exercet̄. Si
militer plerīq̄ꝫ ſerui ⁊ ancille ſo=
lent obloq̄ de illis q̄bus antea ſer
uierũt etiã narrãtes falſa ⁊ iexco
gitata eb eis: cũ tñ dicti dñi bñ ſe
habuerint erga tales. Sꝫ talẽ de
tractionẽ opatur eoꝝ ſola mali
tia. Propt̄ qđ q̄libet ſic detractꝰ
merito põt dicere de talibꝰ ma=
lis ſeruis ⁊ ancillis illud pſ. pro
eo vt me diligerẽt. i. diligere de
berẽt. detrahebãt mihi: ego aũt
orabaꝫ ſiue ꝓ me vt daret michi
dñs patiẽtiã ꝯ tales oblocutiões
Siue pro illis vt remitteret eis
dñs talẽ offenſam. Inſup tales fa
muli ⁊ famule ac ſil̄es de infima
plebe quibꝰ interdũ bñficus fui
poſuerũt aduerſum me mala pro
bonis ⁊ odiũ pro dilectione mea
Sꝫ profecto tales detractores et
ſignanter q̄ reddũt mala pro bo
nis: nõ euadẽt iudiciũ dei. Vñ de
q̄libet tali ſubdit̄. Cõſtitue. i. cõ=
ſtitues tu ſup. deꝰ ſup eũ. ſ. detra=
ctorẽ pctõrẽ. i. aliũ detractorem:
qui reddat ei vicem: ⁊ diabolus
ſtet a dextris eiꝰ. ſ. impediens ne
eius opera de genere bonorũ illi
proſint ad ſalutẽ eternam. Quin
imo quod maxime timere debꝫ
talis detractor: cũ iudicat̄. ſ. in ar
ticulo mortis exeat cõdẽnatꝰ ſup
ple in ignẽ eternum: ⁊ hoc ꝓpter
demeritũ ſue detractionis q̄ fa=
cto fruſtra orabit ꝓ eo io ſubdit̄
et oratio eius fiat in peccatum.

Tales ergo mures merito dñt deij=
ci ab honeſtis pſonis de habita=
tiõib⁹ ſuis exẽplo Aug. de q̃.s.

¶ Sexto detractores ſunt ſil'es
artificib⁹ ꝛ factorib⁹ gladiorũ et
arcũ. Nẽpe de illis loq̃ns. p̃s. di=
cit ꝙ exacuerũt vt gladi⁹ līguas
ſuas. Sicut eñ gladi⁹ exacuat⁹
eſt apt⁹ ꝛ diſpoſit⁹ ad ſcindẽdũ ꝛ
vulnerandũ: ſic ꝛ multi ad nihil
aliud cogitãt: niſi q̃liter exacua
re poſſint linguas ſuas ad male
dicẽdũ de alijs cũ ſe reperiũt in
aliq̃ notabili ſocietate q̃ preſtat
eis aures. Cũ vo reperiũt viros
timoratos q̃ eos acriter reprehẽ
dunt ſup linguoſitate ſua: tũc ici
piũt erubeſcere. Nã tũc gladi⁹ eo
rũ intrat i corda ipſoꝝ: q꞉ torq̃nt
i cordib⁹ ſuis pre rubore atq꞉ ar
cus eorũ ꝯfringit. i. deſideriũ ꝛ ꝓ
poſitũ qδ habebant de nocendo
alijs in fama ꝛ honore fruſtrat ꝛ
eneruat. Sequit vbi s. itenderũt
arcũ rẽ amarã. Cũ eñ aliq̃ volũt
plane de alijs detrahere dilatant
os ſuũ qδ eſt ex vtraq꞉ pte ad
modũ ſemicirculi. ꝛ p ꝯñs: ad in=
ſtar arc⁹. Et ꝓ tanto dr p̃s. Ta=
les itẽderũt arcũ rẽ amarã q꞉ de
tractio eſt amara ꝛ nociua illi de
q̃ detrahit. Sꝫ q̃re intenderunt
hmõi arcũ Certe vt ſagittent in
occultis imaculatũ. i. innocentẽ
iuſtũ ꝛ purũ. Et bñ dicit. In oc=
cultis q꞉ vt dictũ eſt i p̃ncipio hu
ius capituli detractio fit i occul
to ꝛ in abſentia. Fit autẽ iſta ſa=
gittatio feſtinant habita oppor=
tunitate tpis ꝛ loci: eo ꝙ detrac=
tores nõ poſſunt diu ꝯtinere vene
nũ ſuũ intra ſeipoſ iδ ſequit. Su
bito ſagittabũt eũ. ſ. imaculatũ: ꝛ
nõ timebũt. ſup. deũ oĩa videntẽ
vel nõ timebũt icurrere culpam
Uel nõ timebũt auferre iiuſte fa
mã alienã. vl' nõ timebũt iudicia
dei ꝛ futurã dãnationẽ. Quinimo
firmauerũt ſibi ſermonẽ nequã.
. i. apud ſe firmiter ꝯcluſerũt di=
cere tale vel tale malũ de ima=
culato. Uñ dan. xiij. legit ꝙ illi
duo pbr̃i qui voluerũt cõmiſce
ri cũ ſuſanna dixerunt ei. Com
miſcere nobiſcũ: al's dicemus ꝙ
fuerit tecũ iuuenis: ꝛ ob hoc emi
ſeris puellas a te. Ecce quõ iſti
firmauerũt ſibi ſermonẽ nequã.
Sequit. Narrauerunt ſup. bona
alijs de illis quib⁹ detrahere diſ=
ponebant ꝛ hoc vt cautius abſcõ
derẽt laq̃os. i. deceptiões et do=
los ſuos: dixerunt. i. apud ſe cogi
tauerũt quis videbit eos. Credõ
eñi tales ꝙ null⁹ ꝑcipit maligni=
tatẽ ꝛ doloſitatẽ eorũ. Cũ tñ mul
ti viri prudẽtes ꝛ zeloſi audiẽtes
eos loq̃ bñ itelligãt q̃ pede icedũt
Inſup qδ ad maximã malitiã ꝑ
tinet tales detractores ſcrutati
ſunt iniq̃tates. i. diligẽt ꝛ ſtudioſe
iq̃ſierũt de vita ꝛ morib⁹ alioꝝ q̃
ad eos nl'lo mõ ꝑtinẽt ꝛ hoc totũ
faciũt vt habeãt materiã δ ipſis
maledicẽdi. Et i hoc ſũt ſil'es ſca=
broni qui ſtercora aſſidue euertũt
hoc aũt q̃nq꞉ fruſtra faciũt ideo
ſequitur defecerũt ſcrutãtes ſcru
tinio. In hoc. ſ. quod non inue=
nerũt in ſua ſcrutatione ꝛ exami
natiõe qδ iterdũ faciũt de factis
aliorũ malũ qδ optabãt inuenire
Ecce q̃ꝫ luculenter ꝓpheta dauid
deſcribit malitiam et doloſitatē
detrahentium. Et iδ qui pruden
tes fuerit vitabũt cõſortia eoꝝ q꞉
ꝓfecto pedes eorũ. i. affectus et

deſideria ad malũ currunt et fe=
ſtinant: vt effundant ſanguinem
i. vt deſtruant bonã famã aliorũ
¶ Sꝫ q꞉ teſte Gre. i prologo dia
logorũ exẽpla plus mouẽt q̃ꝫ vba
ideo ad terrorẽ detrahẽtiũ ſatis
ꝯuenit ſubiũgere aliqua exẽpla.
K ¶ Primũ igit exẽplũ ẽ de quo
dã mario detractore religioſorũ
atq꞉ eccl'iaſticorũ. Hic ergo cũ fuiſ=
ſet mortu⁹ poſt m̃ltos ãnos apertũ
eſt ſepulchrũ ei⁹: ꝛ iuẽtũ eſt corp⁹
illi⁹ totaliter corruptum atq꞉ in
terrã cõuerſũ ꝑter liguã ei⁹ quã
rane ꝛ buffones int ſe volẽtes ro
dere nõ poterãt. Et hoc i ſignũ ꝙ
illa ligua nõ erat digna redigi in
terrã ꝓ eo ꝙ m̃ltos hoies leſerat
¶ Scdm exẽplum ẽ de duob⁹ ſo
cijs clericis q̃rũ vn⁹ erat detra=
ctor peſſim⁹ ad eo ꝙ nõ poterat
bñ loqui de q̃cunq꞉: i extremis er
go ꝯſtitutus rogat a ſocio ſuo vt
dignet ſibi manifeſtare ſtatũ ſuũ
poſt mortẽ. Et ille promitto inq̃t
tibi ꝙ ſi deus ꝑmiſerit apparebo
tibi nã añ. xxx. dies. Qδ ꝛ factũ ẽ.
eo mortuo poſt paucos dies ap=
paruit dicto ſocio totus niger et
tot⁹ igne⁹ vcꝫ igne infernali. ſ. et
fetis. Ad cui⁹ aſpectũ alter cepit
multum tremere. Nec certo im̃e
rito. Nã tũc voce rauca cepit ſo=
ciũ ſuũ alloqui dicẽs heu ego ſũ
ille infelix quõdã ſoci⁹ tu⁹ ꝓ quo
inaniter oras q꞉ ego ſum ꝑpetuo
dãnat⁹ Nã cũ agonizarẽ ad mor=
tẽ fui duct⁹ corã iudice tot⁹ tre=
mẽs. Et ecce vidi m̃ltas aĩas ſo=
le lucidiores manus extendẽtes.
ad iudicem cõtra me et dicentes.
Uindica nunc dñe ſanguinẽ nr̃m
de iſto mendace detractore q̃ nos
totiens ꝛ tã falſe diffamauit. Poſt
hec iudex terribili facie me intu
ens eternis ſupplicijs adiudicauit.
¶ Tertium exemplũ eſt de quo=
dã ſacerdote q̃ adeo dedit⁹ erat
huic vitio ꝙ quaſi oĩb⁹ detrahe=
bat. Hic ergo moriẽs proprijs dẽ
tibus linguam ſuã maliloquam
laniauit: vt ſic dei iudicio palam
fieret q̃ntũ malũ illa maledicta li
gua egiſſet. Et q̃dẽ iuſte ſic factũ
eſt vt ſic in eo ipleretur illδ ſap.
xi. Per que q̃s peccat ꝑ hec ꝛ tor=
quet. Moneo ergo vos chariſſi=
mi vt abſtineatis vos a ligua de
tractoria ne tandẽ quod de⁹ auer
tat vobis cõtingat ſicut ꝑdictis.

¶ Capitulum. vj. de lingua
excuſatoria.

Confiteor tibi dñe pa
ter celi ꝛ terre: q꞉. ſup.
peccaui nimis cogi
tatione. Matthe. xi.
¶ Poſtq̃ꝫ diffuſe di=
ctũ eſt de q̃rto pctõ ligue qδ dr
ligua detractoria. hic ꝯñr dicẽdũ
eſt de alio pctõ eiuſdẽ lingue qδ
incipit per e. ꝛ dr lingua excuſato
ria: a qua petebat liberari a dño
q̃ dicebat. Non declines cor meũ
in verba malitie ad excuſandas
excuſationes in peccatis Et de
hac lingua tria principaliter vi
debuntur ſcdm ꝙ hoies ſe excu=
ſant vitioſe de tribus vcꝫ
De diuinoꝝ p̃ceptorũ adipletiõe
De malorum operũ incurſione.
De operum conſilij exercitatione
A ¶ Primo igitur multi ſe ex
cuſant de diuinorum preceptorũ
adimpletione. Sunt eñ qui cum
audiunt dñm precipientem ꝛ di=
centem. Non mechaberis. Pro

di. xx. dicunt. Durꝰ eſt hic ſermo
ꝛ quis poteſt illū capere. Idē de
illo precepto. Nō iurabꝫ in noīe
meo. Idē de illo non furtum faci
es. Itē de illo. Non mentiemini:
ꝛ ſic de aliis. Sed horū friuolam
excuſationē paucis reprobat Joā
nes in ſua. j. canonica. ca. v. dicēs
Mandata eius. ſ. dei grauia non
ſunt. hoc idē etiā atteſtatur ipſe
dñs Deut. xxx. dicens. Mandatū
quod ego pcipio tibi hodie nō ſu
pra te eſt nec ꝓcul poſitum nec i
celo ſitum vt poſſis dicere. Quis
nrm valet ad celuꝫ aſcendere: vt
deferat illud ad nos. Nec trans
mare poſitū. vt cauſeris ꝛ dicas
Quis e nobis poterit mare trāſ-
fretare: ꝛ illud nos vſqꝫ deferre.
Sꝫ iuxta te eſt ſermo valde i ore
tuo et in corde tuo vt facias illō.
Hec ibi. Illa ergo lingua vitioſa
eſt plurimū q ſe excuſat ab imple
tione preceptorꝫ dei tanqꝫ dicēs
deū impoſſibile nobis precepiſſe.
Vñ vnūquemqꝫ taliter ſe excuſā
tem reprehendit ꝑs. ſiue potiꝰ ſpi
ritusſanctus per os ꝑs. dicens Nū
quid adheret tibi ſedes iniquita
tis id eſt abundātia malitie q fin
gis laborē in precepto ſupple di
uino. Nullus ergo ſe excuſet pre
cepta dei nō ſeruari: ſed potiꝰ ſe
accuſet maxime cum dicat ipe de
us hō factus. Jugum meū ſuaue
eſt: et onus meum leue. Matthe.
xj. Propterea illi maledicuntur a
dño qui tranſgrediunt mandata
tam facilia et tam leuia dicente.
ꝑs. Maledicti qui declinant a mā
datis tuis Et Deut. xxvij. Male
dictꝰ q non ꝑmanet in ſermone le
gis huiꝰ: ꝛ dicet oīs ppl's amen.

¶ Secundo ꝑncipaliter multi ſe
excuſant de malorum operum in
curſione. Dicunt enīꝫ aliqui. Nō
mirum ſi multa mala committi-
mus: quia ad hoc mlta incitamē
ta habemus: taꝫ ab extrinſeco qꝫ
ab intrinſeco ita vt nō ſit homo
ſuper terrā qui non peccet: vt ha
betur. iij. Regu octauo. Et pſal-
miſta. Omnes declinauerunt ſi-
mul inutiles facti ſunt nō eſt qui
faciat bonum ꝛc. Item ꝓuer. xx.
Quis poteſt dicere mundum eſt
cor meum: purus ſum a peccato
Ecce quomodo prona eſt ad ſui
excuſationem humana peruerſi-
tas vt dicit Hierony. ſuper Hie
re. Et vt dicit deuotꝰ ber. de duo
decim gradibus humilitatis mlt
tis modis fiunt excuſationes in
peccatis. Qui em̄ ſe excuſat: aut
dicit non feci. Aut ſi fatetur ſe fe
ciſſe dicit feci ſed bene feci. Aut
ſi male non tamē multū male nec
mala intentione. Si vere de illo
conuincit ſicut Adam et eua tūc
aliena ſuaſione ſe excuſare nitit.
Hec ille.
B ¶ Circa hoc ergo notandum
qꝫ tripliciter ſolēt ſe excuſare ho
mines ſuper peccatis que ſolent
non niſi ipſis conſentientibus et
volentibus committere.
¶ Primo enim aliqui ſe excuſant
ſuper celeſti cōſtellatione aut in-
fluentia per quaꝫ ſit vt velint no
lit neceſſe ſit eos eē tales vt aſſe rt
¶ Sed excuſatio taliuꝫ valde fri
uola eſt. Naꝫ vt dicit beatus Bo
nauen. ij. ſenten. diſtinc. xiiij. mo-
res hominum cauſari a ſyderi-
bus poſſunt dupliciter intelligi.
Aut neceſſario et ſufficienter

Aut diſpoſitiue ꝛ cōtingēter. Si
ſecūdo modo intelligat: tūc hoc
habet veritatē. Influunt eni cor
pora celeſtia in corpora humana
directe. Indirecte autē in volun
tatē humanā ꝑ quanto cōtingit
aiam rationalē pro ſtatu iſto con
iungi corpori multis iperfectio-
nibꝰ ſubiecto. Et hoc eſt qd̄ ſcri
bitur. Sapieñ. ix. Corpꝰ qd̄ cor-
rūpitur aggrauat aiam ꝛ terre-
na inhabitatio ſenſum multa co-
gitant. Propt qd̄ clamabat diuꝰ
ille Paulꝰ. Rom. vij. dicens. Qui
me liberabit de corpore mortis
huius. Et paulo ante. Uideo in-
quit aliā legē in mēbris meis re
pugnantē legi mentis mee. No
lo tamen dicere oēm motū inor-
dinatū humani corporis cauſari
diſpoſitiue a corporibꝰ celeſtibꝰ:
cuꝫ etiā ex ſe in ſtatu nature cor-
rupte habeat ſuos motꝰ. Si au-
tē primo modo intelligatur mo-
res homini cauſari a ſyderibꝰ ne
ceſſario ꝛ ſufficienter tunc dicē-
dum qꝫ hoc non ſolum falſum eſt
verumetiam ꝛ hereticum. Hoc
autem probari poteſt multiplici
ter. Primo quidem quia eſt ꝯtra
verbū dñi dicens ad Caim: ꝛ cui
libet homini ratiōe vtenti. Sub
ter te erit appetitus tuus: ꝛ tu do
minaberis illius. Geñ. iiij. id eſt.
In te eſt vt cohibeas appetitum
tuum ſi vis maxime cum nullus
peccet niſi volens. Secundo qꝛ
ponere oīa opera humana ne-
ceſſario procedere ab influentia
ſyderum: ſiue liberū hominis ar
bitriuꝫ ab eiſdem cogi eſt aufer
re rationem meriti ꝛ demeriti: ꝛ
conſequenter premij vel ſuppli-

ciū futuri Tertio quia hoc militat
contra experientiam. Uidemus
enim frequenter duos aut plures
homines in eadem conſtellatio-
ne et loco conceptos. et datos.
Etiaꝫ vterinos ſiue geminos di-
uerſificari in moribus. Et de hoc
extat notiſſima hyſtoria d̄ Jacob
et Eſau ſimul conceptis et natis
quorum tamen vnus fuit bonus
et electus alter vero peſſimus et
reprobatus. Patet ergo qꝫ ſyde-
ra mere contingenter et nō neceſ
ſario influunt in appetitum rōne
hominis hinc dicitur qꝫ vir pru-
dens dominabitur aſtris. Ex qbꝰ
omnibus concluditur qꝫ peccator
non debꝫ ſibi aſſumere excuſatio
nem ſuper peccato ſuo ab influē
tia ſyderum.
C ¶ Scd̄o aliqui ſe excuſant de
peccatis ſuis ſuper dei prouiden
tia et diſpoſitione dicentes qꝫ ſi
deꝰ vellet efficacit a d hoc coope-
rari: nullꝰ peccaret et ꝑꝯñs nul-
lus damnaretur. Allegāt aūt pro
ſe illō Prouerbio. xxj. Cor regis
in manu domini: et quocunqꝫ vo
luerit inmutabit illud.
¶ Sed hanc excuſationem refel
lens Auguſti. in lib. de vera ꝛ fal
ſa penitentia. c. xvi. dicit ſic. Sūt
qui defendunt culpam ſuā: in dei
prouidentiam illam retorquētes
Imputantes dei ordinationi qd̄
derelictum eſt voluntati et arbi-
trij libertati. Non enim ille ordi-
nauit peccatum qui nullum tale
relinquit impunitum. Ordinauit
enim penam amantibus culpam
Hec ille. In ſuper clare patet ex-
communi doctrina theologorum
qꝫ dei ꝓuidētia ſeu ordinatio aut

preſentia rebus nō iponit neceſſitatē: ſʒ arbitrij relinqt libertatē vt ſic hō merēdi habeat occaſionē. vt dictū eſt. Nēpe deꝰ taliter res adminiſtrat ꝙ eas ſcd'm proprios motꝰ ire ſinit. Propter qd̄ quedā gloſ. ſup. pſalte. pſ. lxx. dr ꝙ malū eſt peccare peius pſeuerare: ꝑniciosius culpam ſuā defendere: ꝑniciosiſſimū autē culpam ſuā in deū refundere. D.

¶ Tertio aliq̄ excuſant ſe de peccatis ſuis: allegantes nature ſue fragilitatem: vt ſunt nōnulli carnales ⁊ lubrici hoies q̄ ſoliti ſunt dicere ꝙ libenter caſte viuerent ſi poſſent: ſed deus non fecit illis talam gratiam.

¶ Sʒ hāc excuſationē tanq̄ inanē ⁊ oīno friuolā refellit qdā. gl. ſup eccl'aſti. c. v. ita dicens. Ne dicas te ex īfirmitate carnis tue peccare tanq̄ reflectēs culpā tuā in auctorē tuū. Hoc eſt em̄ declinare cor in v̄ba malitie ad excuſandas excuſatiōes i pctis. Itē Aug. de v̄a ⁊ falſa pe. c. xvj. dr ſic Nullꝰ dicat. Nō mirū ſi deditꝰ ſū fornicatiōi: q: talis creatꝰ ſū nature ⁊ fragilitatis. fragilitas ei vim cogit vt volūtas ꝯmittat criminalia Errat q̄ ſic loquit̄. Nā natura talis ē: vt qſq; poſſit reſiſtē malo cui ſe ſubijcit ex arbitrio. hec Aug.

E ¶ Quarto aliqui ſe excuſant de peccatis ſuis allegātes demonis in tentando aſtutiā: potētiā ⁊ aſſiduitatem. Ualde eni aſtutꝰ eſt ſeu callidus in tentādo. In cuius figura legit̄ geñ. iij. ꝙ ſerpēs erat callidior cunctis animātibꝰ terre que fecerat dominus deꝰ. Itē eſt potentiſſimꝰ. Job. ix. Si fortitudo queritur: robuſtiſſimus eſt. Itē quaſi aſſidue tentat hoiēs non ſolū in vigilia: verū: q̄uoq; in ſomnis vt ſatis patet.

¶ Sed hanc excuſationem tanq̄ friuolam paucis eliminat Greg. dicens ꝙ debilis eſt hoſtis q̄ non vincit niſi volentem. Nā in volūtate nr̄a eſt conſentire vel non cōſentire tentationi demonis q̄ntūcūq; grauis ſit. Inſuꝑ ex dei magna grā fit ꝙ ipſe demō nos nō tētat niſi q̄ntū ſibi a dño ꝑmittit̄ iuxta illd̄. i. corin. x. Fidelis deꝰ q̄ nō permittit nos tentari. ſ. id quod poteſtis: ſed faciet ⁊c. In ſuper ipſe dñs mittit milites ſuos celeſtes ad nos tuiandū ꝯ tentatiōes demonū: qui ipos arcent ne tantum noceant q̄ntum nocere optant. In cuius rei teſtimoniū. pſ. premiſſet dicēs. Angelis ſuis deꝰ mādauit de te: vt cuſtodiant ⁊c. addidit dicēs. Sup aſpidē ⁊ baſiliſcū ambulabis ⁊ cōculcabis leonē ⁊ draconē. Ptʒ ergo ꝙ hō nō habʒ materiā ſe excuſandi ſi peccet. Quinimo ſe excuſando ſup pctō ſuo nouū addit pctm̄: ⁊ reatum: q: vt dr Greg. li. iiij. moral. c. xxiij. Culpa dū defēdit̄ geminat̄. Un̄ ibidē exponēs illd̄ v̄bū Eccl'i. xxj. Peccaſti nō adijcias iterū. dr ꝙ ille pctm̄ peccato adijcit q̄ male geſta defēdit. Prout ergo qlʒ nrʒ pellat hāc grādē malitiā vt velit defendere ſuā culpam. Sed inſtanter roget dñm dicens. Nō declines cor meum in verba malitie ad excuſandas excuſationes in peccatis.

N ¶ Notandū tamē circa hoc ꝙ etſi non debeamus defendere ꝓpriam culpam ſicut nec alienā: debemꝰ tamē ſupportare ex charitate imperfectiōes fratrū nr̄orum ⁊ eos excuſare q̄ntū ē nobis poſſibile. Sic ei nos admonet deuo. Ber. ſup. can. ſer. xj. d. Noli iudicare ꝓximū ſed magis excuſa. Excuſa intentionē ſi opꝰ non potes puta ignorantiā puta ſurreptionē puta caſū. Qd̄ ſi oēm oīno diſſimulationē rei certitudo recuſat ſuade nihilominꝰ tibi ⁊ dicito apd̄ temetipſū. Uehemēs fuit tētatio. Quid de me illa feciſſʒ ſi ſic accepiſſet in me ſil'iter poteſtatē. Nō quō xp̄s excuſauit magdalenā Luce. vij. eo. ſ. ꝙ ſimō leproſꝰ ſcādalizabat̄ de eo ꝙ vngebatur ipſius Chriſti pedes. Et ſic patʒ de ſcd'o principali.

¶ Tertio principaliter multi ſe excuſant de operū conſilij exercitatione. Sunt enim vltra p̄cepta multa ꝯſilia q̄ nō niſi a volētibꝰ ⁊ ſpōtaneis adiplēt̄ q̄ aliter vocātur opa ſup erogatiōis vt ſūt ieiunia deuotio nes pegriatiōes volūtarie aſſūpte. Dare ſua pauperibus ⁊ ſequi xp̄m frequenter orare ſepe cōfiteri ⁊ hmōi. Sed profecto multi ſe excuſant ab executione taliū operum dicentes illis ſufficere ſi modo impleant precepta ⁊ ꝙ non ſunt ita perfecti: vt poſſint omnia facere Cōtra q̄s loquens Grego. lib. xix. Moral. ca. xxv. dicit ſic. Oēs huius ſeculi dilectores in terrenis rebus fortes ſunt in celeſtibus debiles. Nā ꝓ tēpali gloria vſq; ad mortem deſudare appetunt ⁊ pro ſpe perpetua nec paruum quidem in labore ſubſiſtunt. Pro temporalibus lucris iniurias qualibet tolerant et ꝓ celeſti mercede vel tenuiſſimi v̄bi ferre ꝯtumelias recuſāt Terreno iudici toto etiā die aſſiſtere fortes ſunt. In oronē vero corā dño vl' vniꝰ hore momēto laſſant ſepe nuditatē delectionē fame ꝓ acq̄rēdis diuitijs atq; honoribꝰ tolerāt ⁊ eaꝝ reꝝ ſe abſtinētia cruciāt atq; ad adipiſcēda terrena feſtināt Supna aūt laborioſe q̄rere tāto magis diſſimulāt q̄nto ea re tribui tardiꝰ putāt. Hec Greg. Exercitemus ḡ chariſſimi noſmetipſos in opibꝰ ſctis q̄ntū patit̄ hūana fragilitas q: q̄nto plꝰ illis itēderimꝰ i p̄nti fortitudinē nr̄am dño cuſtodiētes et nō mūdo tāto plꝰ remūerabimur i futuro.

¶ Capitulum ſeptimum de lingua fallacioſa.

COnfiteor tibi dñe pater celi ⁊ terre q: peccaui nimis locutiōe. Mat. xj.

¶ Poſtq̄ dictū eſt de q̄nto pctō ligue qd̄ dr̄ ligua excuſatoria ꝯñr tractādū ē d' alio pctō ligue qd̄ icipit per. F. qd̄ dr̄ ligua fallacioſa. De q̄ loq̄t ſapiēs Prouer. xxvj. d. Lingua fallax nō amat veritatē. Hac autem lingua fallacioſa vtuntur multi homines vcʒ.

Aduocati ⁊ iudices.

Iniqui teſtes.

Doloſi mercatores.

Uirginum ſeductores.

Peruerſi de tractores.

Uani promiſſores.

A ¶ Primo igitur multi aduocati procuratores iudices cliētes / promotores / greffarij notarij / tabelliones / ac ſimiles vtriuſ

ꝗ curie ſecularis .ſ. ⁊ eccl'iaſtice
officiarij ſepe vtuntur lingua fal
laciofa. Teſtes ſūt qui habēt cāſ
corā talib⁹ aut qui egēt ope eoꝝ
Nōne illi aduocati vtūtur ligua
fallacioſa ⁊ deceptoria q̄ dant in=
telligere ad eos recurrentib⁹ ꝙ
habent bonū ius ⁊ defenſabile ꝗtū
cūqꝫ etiā illis ꝯſtet de oppoſito.
Nā nulla cā eſt tā iniuſta q̄ nō in
ueniat defenſorē. Nota de illo ad
uocato de q̄ ferebatˀ ꝙ erat aduo
cat⁹ oim materiarū ruinoſarum
et falſaruꝫ. Nōne etiā illi iudices
ſiue ſubalterni ſiue ſuperiores ha
bēt linguā multū fallacē q̄ ꝓmit=
tūt vexatis breuem expeditionē
cāū ſuaꝝ cū tn̄ interdū differāt ꝑ
menſes ⁊ annos plurimos ſenten
tie ſiue arreſti ꝓnūciationē. Nō=
ne ſilr̄ dicta lingua fallacioſa vtū
tur illi ꝓcuratores ſollicitatores
cōſiliatores ⁊ ſimiles qui dant i
telligere his a q̄b⁹ penſiōes ⁊ ſti
pēdia hn̄t ꝙ fideliter ⁊ diligenť i
ſudabūt negotijs eoꝝ tāqꝫ ꝓprij
cū tn̄ plerūqꝫ oppoſitū faciāt q̄d
dicam de illis qui corrupti mune
ribus aperiunt. parti aduerſe ſe
creta ptis cuius iura tuenda ſu=
ſceperunt. Nōne tales ſunt viri ꝓ
ditores duplices fallaces ⁊ iniq̄.
Quicūqꝫ ergo habet cauſaꝫ ſiue
ī curia eccleſiaſtica ſiue ſeculari
aut ciuili merito debꝫ rogare do
minum dicendo illud Pſalm. Do
mine libera animam meam a la=
bijs iniquis ⁊ a lingua doloſa.

B ¶ Secūdo vtūtur lingua fal
lacioſa teſtes iniq̄ cū falſe ⁊ ſcien
ter deponunt ꝯ veritatē ⁊ eq̄tatē
Pleriqꝫ enī hoim cum adducunť
in teſtes poſtpoſito dei timore ſe
pe deponunt contra conſcientiā
forſan ſeducti ⁊ ſubornati timore
humano vl' munere odio vl' amo
re ita vt de talib⁹ merito poſſit
dici illō Job. xij. Uos eſtis fabri
catores mēdacij. Nōne fabricato
res mēdacij fuerūt illi duo pbr̄i
iniq̄ qui dixerūt pudice Suſanne
Si nō ꝯſenſeris nobis dicem⁹ ꝯ
te ꝙ fuerit tecū iuuenis ⁊ ob hāc
cauſā emiſeris puellas a te Dani
el. xiij. Sꝫ q̄a ſcriptū eſt Prouer.
xxj. ꝙ teſtis falſus nō erit ipuni=
tus ideo in eodē capitulo deſcri=
biť punitio ꝑ mortē dictoꝝ duoꝝ
falſoꝝ teſtiū nōne. etiā fabricato=
res mēdacij fuerūt illi duo falſi te
ſtes q̄ teſtificati ſūt ꝯ xp̄ꝫ coram
caypha dicētes audiuim⁹ hūc di
cētē ego diſſoluā tēplū hoc manu
factū ⁊ poſt triduū aliō nō manu
factū edificabo. Mar. xiiij.

C ¶ Tertio vtunť lingua fal=
lacioſa doloſi mercatores vtpote
affirmantes et plerūqꝫ iuramēto
rē venalē bonā iuſtā aut fidelē cū
tn̄ ꝯſtet eis de oppoſito Itē aſſe=
rentes tm̄ vel tm̄ pro ea ſoluiſſe.
Itē ꝙ niſi itēderent facere grām
his q̄b⁹ eā vēdūt aut ipſā nō vē=
derēt aut chari⁹ venderēt. In q̄=
b⁹ oibus mentita eſt iniq̄tas ſibi
Sꝫ o fallax mercator audi pſal=
miſtā interrogantē ſub his v̄bis
et dicentē Quid deť tibi aut q̄d
apponatur tibi ad liguā doloſam
Quaſi dicat. Quē fructū habes
aut q̄ꝫ cōmoditatē in ſic mētiēdo
Forſan dices. Multā vtilitatem
tēporalē inde ꝑcipio. Heu fatue ⁊
inſenſate hō neſcis ꝙ qui congre
gat diuitias lingua mendacij va
nus et excors eſt. i. ſine corde: et

ipigueť ad laq̄os mortis ſupple:
eterne. Prouer. xxj. De q̄bus q̄dē
laq̄is ſcribitur in p̄s. Laq̄ū para=
uerť pedib⁹ meis ⁊ icuruauerūt
animā meā. Et Mat. xxij. Ligatis
manib⁹ et pedib⁹ mittite eū in te
nebras exteriores. Propter ergo
fallacias et abuſus q̄ ꝯmitti ſolēt
inter negociādū bonū ē ſibi abſti
nere a negociatiōe. Hic p̄s. dice=
bat. Quoniā nō cognoui negotia
tionem ſcꝫ q̄ hn̄t aliq̄ libri: in=
troibo in potētias dn̄i. Qui autē
ſe dedicat et implicat tali occupa
tiōi expōit ſe ꝑiculo multoꝝ pctōꝝ
Qꝛ vt habeť de ꝯſecra. di. v. q̄li=
tas difficile eſt inter vendētis et
ementis commercium ſepe nō in
teruenire peccatum.

D ¶ Quarto vtūť lingua falla=
cioſa virginum ſeductores. Mul
ti enim lubricitati dediti vidētes
aliquam puellā formoſam ⁊ ele=
gātem q̄ forſan eſt de infima ple
be ⁊ de paupere regno ſollicitās
eam de inhoneſtate ꝓmittentes
illi donaria plurima vt ſic eā alli
ciant. Itē ꝙ eā ducent in ſpōſam
cū tn̄ hoc nō intēdāt ſꝫ ſolā adim
pletionē voluptatis ſue. Et quia
multe taliū incaute ſunt: ideo in
terdum de facili fallacijs taliū ſe
ductorū credūt ⁊ cōſentiunt. Pro
pter quod Apo. Ephe. v. ſalubri
ter admonet tales virgīes dicēs
Nemo vos ſeducat inanibus ver
bis. Et notanter dicit Apoſt. in=
anibus verbis. Tum qꝛ plerūqꝫ
tales non intēdūt cū talib⁹ filia=
bus cōtrahere propter quod ſta=
tur iuramento eorum in foro ec=
cleſiaſtico ⁊ potiſſime vbi eſt no
tabilis diſparitas cōditiōis inter
eos. Tum qꝛ vt cōmuniter tenēť
promiſſa ſiue quo ad donaria ſi=
ue q̄ ad ꝯtractū. Ubi tn̄ filius re=
gis ꝓmitteret contrahere cum fi
lia pauperculi paſtoris cognoſce
retqꝫ eam affectu maritali tenet
matrimoniū inter eos indiſpenſa
biliter. Sic ei vult lex diuia. exo.
xxij. dicens. Si ſeduxerit q̄s vir=
ginē nōdū deſpōſatā dormieritqꝫ
cū ea dotabit eam ⁊ habebit eam
vxorem.

E ¶ Quinto vtūť ligua fallacio
ſa peruerſi d̄tractores. In hoc. ſ.
ꝙ freq̄nť ſolēt p̄mittere aliq̄ lau
dabilia d̄ illo cui detrahere volūt
vt ſic abſcōdāt prauā itētionē ſuā
⁊ venenū iteri⁹ latēs p̄s. Liguis
ſuis doloſe agebāt venenū aſpidū
ſub labijs eorū Itē alibi. Lingua
tua ꝯcinabat dolos cōcinať nēpe
dolos ē aliq̄ laudabilia p̄mittere
ī dolo d̄ illo cui q̄s detrahere ſata
git vt dictū ē. Quib⁹ p̄miſſis au=
daci⁹ diffūdit venenū ſuū iō ſeq̄ť
Sedēs ſup. ad mēſā ſiue ad cōe
colloquiū cū alijs aduerſ⁹ fratrē
tuū loquebaris et aduerſ⁹ filium
mr̄is tue. i. eccl'ie vel religiōis ſi
ue etiā mr̄is carnalis ponebas
ſcādalū. i. eū tuis d̄tractiōib⁹ ſcā
dalizaſti. Hec feciſti inq̄t dn̄s de=
tractori ⁊ tacui ſup. ad tp̄s Eſa.
xlij. Tacui ſēp ſilui patiens fui.
Sꝫ ꝑfecto nō ſēp tacebo. Quini=
mo veniet tp̄s in q̄ vt ꝑturiēs lo
q̄r ⁊ hoc in die iudicij iō ſubdit
p̄s. vbi. ſ. dicēs in ꝑſona dn̄i Ar=
guā te ⁊ ſtatuā ꝯ faciē tuā: Dure
ſup. te icrepādo ſup detractione
tua. Intelligite ḡ hec vos ſup. de
tractores q̄ obliuiſcimini deū ne
q̄n rapiat. ſ. diabol⁹ aīas vr̄as cū

in iudicio particlari tū in iudicio
gnāli ⁊ non ſit q̄ eripiat ſup. aīas
vr̄as de manu illius. Uñ cū idem
ps. in illo pſalm̄. Deus laudem
meā ne tacueris primo p̄miſiſſet
piā q̄rimoniā iuſt̄ ad dn̄m de ſuo
detractore dicēs q. os pctōis ⁊
os doloſi ſup me apertū eſt ⁊ poſt
pauca ſubdidiſſet dicēs. Cū iudi
cat̄ exeat cōdēnat⁹ demū adiecit
ſic inquiens. Nō ſit illi adiutor:
ſup. detractori i finali dei iudicio
Quinimo oēs electi dei qb⁹ i pn̄i
detraxit tūc aduerſabūt̄ ei peten
tes ei⁹ dānationē. Idē ps. Uide=
būt recti ⁊ letabūt̄ ſup. d iuſta dā
natione detractoris ⁊ oīs iniqui
tas. i. oīs iniquus detractor opi=
labit os ſuū pre ↄfuſione q̄ ſup. in
pn̄ti dilatauit ad detractionem.
O igitur miſeri ⁊ crudeles detra
ctores nō timetis iudicia dei ma
gna. Quis docebit vos fugere a
vētura ira. Nō legiſtꝫ i ps. q̄ tūc
loq̄t̄ ad vos ille tremēd⁹ iudex
xp̄s in ira ſua ⁊ in furore ſuo cō=
turbabit vos tūc dicēs vnicuiq̄
veſtrū ſupradictū v̄bū Arguā te
⁊ ſtatuā ↄ faciē tuā. Si hec igitur
vultis vitar̄ neceſſe habetis p̄mū
vitare liguā fallacē detractionis
iniuſte.

F ¶ Sexto vtūt̄ ligua fallacioſa
vani pmiſſores ſolēt nēpe multi
m̄lta m̄ltis pmittere ſꝫ raro aut
nūq̄ adipler̄ Iſti aūt p̄ncipal̄r ſūt
in triplici differētia. Primi ſūt vo
toꝝ emiſſores. Sūt eī pleriq̄ i ne
ceſſitate ↄſtituti faciles ad vouen
dū q̄ poſtq̄ periculum euaſerunt
obliuiſcunt̄ pmiſſionis deo facte
atq̄ bn̄ficioꝝ ei⁹. Et tales figu=
rantur per p̄poſitū pincernarum
domus regis Pharaonis q̄ ſucce
dentibus pſperis oblit⁹ eſt iterp̄
tis ſomniorū ſuoꝝ vcꝫ Ioſeph. vn̄
q̄ de talib⁹ loq̄t ps. dicēs. Obliti
ſūt dū q̄ ſaluauit ⁊c. Cū tn̄ dicat
alibi vouete ⁊ reddite. Secundi
ſūt teſtamētoꝝ ſuſceptores. Multi
eī de facili aſſumunt curā teſta=
mētoꝝ alienoꝝ q̄ tn̄ ſunt valde
negligentes in executione eoꝝ.
De quibus poteſt intelligi illud
Pſalmi. Fideles habiti non ſunt
in teſtamento eius ſcilicet teſta=
toris cui promiſerant ſe facturoſ
omnem diligentiā poſſibilē. Sed
profecto multi in hoc non inue=
niunt̄ fideles vt ſunt illi qui for e
nunq̄ exequunt̄ iniūcta teſtamē
ta aut ſi exequūt̄ nō tn̄ cito. Aut
ſi cito non tn̄ plene. Aut ſi plene
nō tn̄ recte vt ſūt illi executores
q̄ ↄmittūt miſſas dicēdas p defū
ctis ſacerdotib⁹ forte min⁹ caſtie
aut abundantibus ⁊ beneficiatis
Tertij ſunt pctā ſua confitentes
Nam in confeſſione multi multa
promittunt ſuis confeſſoribus ſe
facturos ſiue quo ad penitentia=
rum impoſitarum impletionem
ſiue quo ad peccatorum vitatio=
nē ſiue quo ad inimicoꝝ ⁊ offen
ſorū reconciliationē. Sꝫ nouit do
minus q̄ vana ⁊ inefficax ſit mul
torū taliū pmiſſio ⁊ pollicitatio
ita vt cū ſequēti anno redeūt ad
ↄfeſſionē pariter ſecū deferāt p̄o=
res penitētias non factas ⁊c. hu
iuſmodi. Et ſic patꝫ de lingua fal
lacioſa qua vtuntur ſex hominū
genera a qua nobis cauendū eſt
ſi optamus ſaluari.

Capitulum. viij. de lin=
gua glorioſa.

COnfiteor tibi domi
ne pater celi et ter
re q. ſupple peccaui
nimis locutione.
Matth. vndecimo.
¶ Poſtq̄ in p̄ceden
ti capitulo dictū eſt de ſexto pctō
lingue q̄ d̄ lingua fallacioſa ↄſe
q̄nter tractandū ē de alio pctō li=
gue qd̄ incipit per. S. qd̄ appella
tur ligua gl'ioſa. De quo loquit̄
ps. D. Diſperdat dn̄s vniuerſa la
bia doloſa ⁊ liguā magniloquā. i.
magna de ipſo loq̄ntē. Hic aūt lin
gua glorioſa vtūt̄ hodie m̄lti ho
mines ⁊ precipue.
Nobiles.
Potentes.
Mundiales.
Sapientes.

A ¶ Primo igit̄ nobiles vtunt̄
ligua gl'ioſa. In hoc. ſ. ſemetipos
gl'ificant de gn̄is ſui altitudine ⁊
nobilitate. Dicētes illd̄ Ioā. viij.
Semē abrahe ſum⁹. i. de magno
gn̄e deſcēdim⁹. Solēt ei tales fre
quēter alijs recitare genealogiā
ſuā de gn̄atiōe in gn̄ationē ne per
obliuionē ſepeliat̄. Inſup ſolēt in
aulꝫ ſuis publicꝫ affiger̄ ſcuta ſeu
arma p̄deceſſoꝝ ſuoꝝ vt ſupuenie
tes agnoſcāt nobilitatē ſuā. Alij
aūt ſcripturis chronicaꝝ gen⁹ ſuū
efferūt ſeu afferri faciūt ēt cū mul
tis mēdacijs. Solēt eni moderni
chronicarij ſuos m̄ltū extollere
duplicantes aut triplicātes eoꝝ
p̄clara geſta ſi qua geſſerūt tacē
do de eorūdē facinorib⁹ ⁊ prauis
morib⁹ E cōtrario āt d extraneis
agūt aut eī ipoꝝ egregia facino=
ra ptranſeūt aut ſuccincte ⁊ dimi
nute illa traſcurrūt. Si q̄ vero de
illis nouerint q̄ eoꝝ famā ⁊ gl'iaꝫ
ledāt non relinquunt in tacta Qui
immo interdū illa ſuis mēdacijs
augēt. Malū eſt ergo ad iactātiā
ſeipſum aut ſuā nobilitatē glorio
ſam p̄dicare maxie cū dicat apo.
.ij. cor. x. q̄ nō qui ſeipſū ↄmēdat
ille pbat⁹ eſt: ſꝫ quē de⁹ cōmēdat
Sꝫ audi quid de talib⁹ dicat. ps.
Dixerūt inquit ſupp. nobiles hu
ius ſeculi. Linguā noſtrā magni
ficabimus: ideſt cū lingua noſtra
noſmetipſos extollem⁹ labia no=
ſtra a nobis ſunt ideſt habemus
auctoritatē dicēdi quecunq̄ vo=
luerimus: q̄s noſter dn̄s ē qui ſup
ple audeat nos increpare aut ſilē
tiū imponere quaſi nullus. Eccli.
xiij. Diues locutus ē et oēs tacue
runt. hos ergo rep̄hendit ſcriptu
ra. j. Cori. ij. dicēs. Nolite multi=
plicare loq̄ ſublimia: vcꝫ de voſ=
metipſis: gloriantes Sꝫ a modo
recedāt vetera. i. veteres locutio
nes vane ⁊ de ore veſtro quia; de=
us ſcientiarū dn̄s eſt ⁊ ideo opti
me nouit ſuperbas ⁊ glorioſas lo
cutiōes v̄ras. Propter qd̄ meri
to debēt recedere pcul a vobis:
vt a mō de talibus nō loquamini
¶ Ex his omnibus infero tria
correlaria valde notanda.

B ¶ Primum eſt tale. Nullus
cuiuſcunq̄ cōditionis aut ſtatus
exiſtat dꝫ ſe glorioſum p̄dicare p
pter ſe. Iſtd̄ correlarium pbat̄ p
illud puer. xxvij. Laudet te alie=
nus ⁊ nō os tuū extraneus ⁊ non
labia tua. Et poeta. Nec te collau
des: nec te culpaueris ipſe. hoc
faciunt ſtulti quos gloria vexat
inanis. Et reuera ſolent reputa=
ri a viris grauibus ſtulti ⁊ glorio
ſi. Unde vulgo dici ſolet. Ta=

lis eſt de ↄfraternia de te deū lau=
dam⁹ vl' te glorioſ⁹. Pōt ergo cui
libet tali īproperari iuſte ꝙ iuſte
īproperabāt iudei. Chriſto dicen
tes. Tu de teipſo teſtimoniū phi
bes ꝛ teſtimoniū tuū nō eſt verū
hinc Marc⁹ Varro ad Atheniē
ſem auditorē. Multi īquit laudeȝ
admittūt qm̄ ipſi de ſeā p̄dicant.
C ¶ Scōm correlariū eſt tale
De paccidens licȝ alicui bona de
ſeipō dicere ꝛ aliīs enarrare vt p
talē modū eos prouocet ad bo=
num. Iſtud patet ex v̄bis Greg.
ſup Ezech. homil. ix. exponētis
verbum il'ud Iob. xvi. Ecce ī ce
lo teſtis meus ꝛ dicentis. Iuſti
atq; pfecti aliqn̄ v̄tutes ſuas pre
dicant ꝛ bona q̄ diuinitus accepe
rūt narrāt nō vt ipſi apud homi
nes ſua oſtēſione pficiant ſed vt
eos qb⁹ p̄dicāt ſuo exēplo ad vi=
tā trahāt. Vn̄ ꝛ Paul⁹ ii. Cori. xi.
narrat q̄ties fuſtib⁹ ceſ⁹ fuerit q̄
ties lapidat⁹ q̄ties naufragiū p=
tulit q̄ta p v̄itate ſuſtinuit ꝙ ad
tertiū celū rapt⁹ ꝙ in paradiſum
ductus fuerit et hoc totum vt co
rinthiorū qbus ſcribit ſenſum: a
falſis p̄dicatoribus auertat. Hec
ille. Patet ergo quō in caſu lȝ ali=
cui aliīs narrare bona de ſeipſo
ſ. ad eorū vtilitatē: Addit etiam
ibidem Greg. ꝙ ſic licet facere p
pter aliud. ſ. ad ſpem eleuandam
in ſeipſo. Et ad hoc ppoſitū ad=
ducit v̄ba Iob dicentis. Oculus
fui ceco ꝛ pes claudo pater eram
pauperū. Eiuſdē. xxix. Sic enim
inq̄t Grego. loq̄bat̄ ſctūs ille Iob
vt ad ſpem animū ſuum reduce=
ret ne oppſſus v̄bis vxoris ſue ꝛ
vulneribus ſathane in deſpera=
tionem caderet. Qō ḡ bona ſua
enumerat nō innoteſcere aliīs q̄
ſi ex laude deſiderat ſȝ ad ſpem
animum reformat. Hec ille.
D ¶ Tertiū correlariū eſt tale.
Null⁹ dȝ ſeipȝ iactare neq; glōſū
p̄dicare pꝑter gn̄is nobilitatē aut
claritatē. Iſtō pȝ euidēter ex ver
bis Hieroni q. iii. par. epiſt. ſuaꝝ.
epl'a. xxii. ad cellātiā ſcribēs dt ſic
Fruſtra ſibi aliq̄s de gn̄is nobili
tate applaudit cū vniuerſi paris
honoris ꝛ eiuſdē apō deū ſint pre
cii q̄ vno xp̄i ſanguine ſūt redē=
pti. Nec intereſt qua q̄s conditio
ne nat⁹ ſit cū oēs in Chriſto eq̄=
liter renaſcamur. Nā et ſi obliui
ſcimur q: ex vno oēs gn̄ati ſum⁹
ſaltē id ſēper meminiſſe debem⁹
q: per vnū oēs regeneramur ſcȝ
xp̄ȝ hec ille Itē Aug. ad fratres
in heremo ſer. xlviii. q̄ intitulatur
de cura anime ad idem propoſi=
tum loquitur dicens. O homo
cur te iactas de generis nobilita
te. Nunquid oīm vna eſt naſcen
di cōditio. Nūquid et moriendi
vna cōcluſio. Quis nobiliū vnq̄
natus eſt ſine ſanguinis cruenta
tione. Nunq̄d nobis ſimul cum
paupe diū naſcitur p eūdē meatū
tranſit. A regula mortis etiā nū
q̄d parcit̄ nobili aut diuiti. Hec il
le. Itē hiero vbi. ſ. ad cellantiā
nobilem admonebat ad humili=
tatem et ad predicte nobilitatis
contemptū dicēs. Nulli vnq̄ te
de gn̄is nobilitate preferas neq;
obſcuriores quaſq; et hūiliore lo
conatas mulieres te inferiores
putes. Neſcit ei religio xp̄iana
pſonas accipere nec conditiones
hoim ſed animos inſpicit ſingu=

lorū. Seruum ꝛ nobilem de mo=
ribus pnunciat. Sola apud deuȝ
libertas ē nō ſeruire pctis. Sūma
apō deū nobilitas eſt clarum eſſe
virtutibus. Quid apud deū in vi
ris nobilius petro qui tamen pi=
ſcator ꝛ paup' fuit. Quid in femi
nis btā Maria illuſtrius fuit. que
tn̄ ſponſa fabri deſcribit̄. Sed illi
piſcatori ꝛ pauperi a Chriſto cla
ues regni celeſt; tradunt̄. Et ſpō
ſa fabri meruit eſſe mater illius
a quo ipſe claues date ſunt. Ele=
git eīn de⁹ ignobilia et contēpti
bilia huius mūdi: vt potentes ac
nobiles ad humilitatem facilius
adduceret. Hec ille. Si ergo vi=
tioſū ſit viuētib⁹ ī ſeculo ſe; effer
re ex gn̄is ſui nobilitate. mlto ma
gis hoc idē vituperabile ē militā
tib⁹ Chriſto ī clauſtro p̄cipue cū
ſtatus religionis ſit ſtatus humi
litatis et abiectionis: ī quo nō eſt
gloriandū niſi in dn̄o et his q̄ dei
ſunt ita vt religioſus q̄tūcūq; de
alto gn̄e deſcenderit etiā ſi filius
regis aut imperatoris: merito di
cere valeat illō pſal. elegi abiect⁹
eē in domo dei mei. i. in clauſtro
magis q̄ habitare in tabernacu
lis peccatorum. i. in palatiis ꝛ au
lis nobilium huius ſeculi. Et no
tāter dt pctōrū: q: nobiles huius
ſeculi ſolent plerūq; eſſe graues
pctōres: ſiue ſuperbiēdo aut inani
ter gloriādo ſiue ſe iactando ſiue
de ſe p̄ſumendo ꝛ alios deprimen
do: ſiue alias. Huius autē contra
rium agunt illi religioſi qui pro=
dierunt ex parentibus nobilibus
qui inde gloriantur: volētes hac
occaſione ſupportari: honorari
ac ceteris anteferri. Cum tamen
frequenter ſint religioni minus
vtiles. Qō ſi contingat eos p fas
aut nephas in priores aut abba=
tes aſſumi: mox ambulant in ma
gnis ꝛ in mirabilibus ſupra ſe ita
vt de religione nihil ſibi retine=
ant p̄ter aliqualem formā habit⁹
Quod ſi ſuper talib⁹ abuſib⁹ mo
neant̄ aut redarguantur dicunt
ſibi talia licere propter honorem
domus ex qua pdierunt. Et ſic p
hunc modū rigor regularis diſci
pline tam in ipſis ꝙ in ſubditis
eneruatur infringitur: deſtruit̄
Patet ergo ꝙ nullus debet ſe glo
rioſuȝ p̄dicare pꝑter generis ſui
nobilitatē Et ſic patet de primo.
E ¶ Scdō multi potentes ſeu
diuites hui⁹ ſeculi vtuntur ligua
glorioſa. In hoc. ſ. ꝙ ſe efferunt ꝛ
inaniter iactant de abundantia
diuitiarum ſuarū narrantes aliīs
quantas poſſeſſiones reddit⁹ mā
teria vaſa argentea: nec non pe=
cuniā promptam ꝛ bene numera
tā habeant ꝛ ſic de ſīlibus. Et in
hoc grauius ceteris offendūt nōnul
li p̄lati q̄ de patrimonio crucifixi fa
ciētes ppriū inaniter gloriant̄
dicētes tot vel tot milia annui cē
ſus habere. Taliter autem gl'iat⁹
eſt de diuitiis ſuis rex Ezechias
de q̄ legit̄. iiii. Reg. xxiii. ꝙ oſ̄dit
ambaſſiatoribus regis babylonꝭ
quos ad eum miſerat oēs diuiti
as domus ſue: vtpote domū aro=
matib⁹ plenam Itē aurū ꝛ argē=
tū atq; pigmēta varia. In ſup do
mū vaſorum ſuorū. Et breuiter il
li oſ̄dit oīa q̄ haber̄ poterat ī the
ſauris ſuis. At v̄o talis gloriatio
verſa eſt dicto regi in grauē rui
nam ſcdȝ ꝙ predixit illi pphetā.

Eſaias dicēs. Audi ſermonē dñi.
Ecce dies veniēt et auferent oīa
q̄ ſunt in domo tua ⁊ transporta-
bunt in babylonē. Nō remanebit
q̄cq̄ ait dñs. Hoc aūt in effectu i-
pletū eſt ꝑ Nabuchodonoſor re-
gē egypti q̄ ſpoliauit ciuitatē hie
rlm tēplum dñi: atq̄ domū regiā
prout diffuſe habetur. iiij. Regū.
xxiiij. Ecce q̄ malū et q̄ ꝑiculoſū
eſt gl'iari d̄ diuitijs ſuis. Propter
qđ dicebat Hiere. ix. c. nō glorier
diues in diuitijs ſuis. Propterea
aduerſus cōtrariū facientes inue
hit Au. ad frēs i hēre. ſer. xxviij.
q̄ intitulatur de cura aīe ita dicēs
O hō cur diuitijs te iactas. Ipſe
eñ tibi potiꝰ inſidie ſunt q̄ ami-
citie. Nā pauper fere nunq̄ occi
di queritur. Diuiti vero ſemper
inſidiatur hec ille. Nullus ergo
debet ſe iactare de diuitijs

F Tertio nonnulli ſapientes
vtuntur lingua glorioſa. Et huiꝰ
gñis ſunt illi qui ſe iactant de ſa-
pientia ſua ⁊ ſenſu ꝓprio. Itē illi
q̄ ſe iactant de ſcripturis ſuis et
ſcientia. Itē illi q̄ ſe iactāt de p̄di
cationibus ſuis ⁊ de ſeq̄la populi
atq̄ fama celebri: ⁊ hmōi. Et tali
lingua vtebat̄ caiphas cū ait his
q̄ congregati erāt aduerſus dñm
⁊ aduerſus xp̄z eiꝰ. Uos neſcitis
q̄cq̄ nec cogitatis q: expedit vo
bis vt vnus moriat̄ hō ꝓ ꝑplo et
nō tota gēs pereat Joā. xi. Sil'r
tali lingua vteba t̄ q̄dam dictꝰ he
lyn de q̄ legit̄ Job. xxii. q ꝓrūpit
in hec verba iactatoria dicēs Au
dite me. Ego ei oñdam vobis ſa-
pientiā meā. Oīa aūt p̄dicta ꝓht
bet hiere. ix. dicens. Nō gl'iet̄ ſa-
piens in ſapientia ſua. Cuius rō
eſt: q: etſi q̄s ſapiens fuerit: non
ꝓpterea ſaluꝰ erit: niſi pariter bo
nā vitā duxerit. Q: vt hr̄. i. Cor.
i. nō multos ſapiētes ſ3 q̄ ſtulta ſūt
elegit deꝰ vt cōfundat ſapientes.
Sicut patuit de indoctis aplīs.
Et certe valde vituꝑabile ē xp̄ia
nos gl'iari ⁊ iactare ſe de ſapien
tia aut ſcientia ſua ⁊ ob hāc cau-
ſam in cōponēdis ⁊ dictandis co
dicibꝰ aut libris operam dare vt
ſic nomē eoꝝ diuulget̄ ꝑ vniuer-
ſuz orbē. Secus aūt cū hoc faciūt
ad dei honorē ⁊ aliorū edificatio
nē. Nā iſtud ſcd̄m ex charitate ꝓ
cedit dicēte apo. i. Cori. viij. Cha
ritas aūt edificat. Sl'iaz ergo ſuā
non q̄rebat diuꝰ ille Plato. de quo
refert cōmentator Au. ſuꝑ li. viij.
de ciuitatē dei. c. v. dicēs q cōſue
tudo ſua fuit libros ſuos intitula
re noībus magiſtroꝝ ſuorū: vl' eo
rum qui magiſtros ſuos docue-
rant. Lōge etiā a iactantia ⁊ glo-
riatiōe erat ille phūs pytagoras
de quo refert Au. li. xiiij. de ciui.
c. i. dicēs q non fuit auſus ſapien
tem ſe profiteri et eē ſed potius
phūm. i. amatorem ſapientie ſe eē
rñdit. A quo id nomē exortū ita
deiceps poſteris placuit: vt q̄libz
de rebus ad ſapientiam ptinen
tibus doctria q̄ſq̄ vel ſibi vl' alijs
videret̄ excellere non niſi phūs
vocaretur. Hec ibi. Uos igitur ſa
piētes cauete vobis a lingua glo
rioſa. Et vt verbis vtar illius an
ne ꝓphetiſſe mr̄is. ſ. Samuelis
nolite multiplicare loq̄ ſublimia
gloriantes. i. Regū. ij.

N Quarto multi mundiales
hoīes et peccatis inuoluti vtun-
tur lingua glorioſa. Cuiuſmodi
ſunt illi qui adeo depꝛauati ſunt
q letātur cū malefecerint ⁊ exul
tant in rebus peſſimis. De qui-
bus loquitur ſcriptura. Eſai. iij.
dicens. Peccatū illū quaſi ſodo-
ma predicauerūt. Unde particu
larius de talibus ſcribens. Am-
broſi. lib. de apologia Dauid. c.
ix. dicit ſic. Pleriq̄ in ſuis lapſi-
bus gloriant̄: ⁊ putant etiā laudi
eſſe que criminis ſunt. Ut enim
aliquis alienū coinquinauit tho
rum ⁊ pudice femine expugna-
uit affectū: ſi vidue aliqua frau-
de mutauit propoſitū: putat eſſe
virtutis. Similiter nōnulli circū
uenire ac fallere arbitrant̄ eſſe
ſapientie. Alij gloriantur in nece
hominis. Alij i latrocinijs: ex ra-
pto viuere. Et tales ſimiles ſunt
ceci. qui cum ceciderint iactare
ſe cōſueuerūt dicentes ſe non le-
ſos. Sed nunq̄ multis animali-
bus deteriores ſunt eſtimandi q̄
ſe in ſuis flagitijs iactant ⁊ pu-
tant inſigne eſſe virtutis vbi la
pſus eſt criminis. Hec ille. Horū
igitur quemlibet reprehendens
pſ. ait. Quid gloriaris in mali-
tia qui potens es i iniquitate. to
ta die iniuſticiā cogitauit lingua
tua ⁊ cetera. Seq̄tur. Propterea
deſtruet te deus et euellet te de
preſenti ſeculo: et emigrabit te
de tabernalo tuo: id eſt de domo
tua per mortem deputando te al
teri tabernaculo in quo requie-
ſcunt miſeri damnati. Ecce finis
male gloriantium.

Capitulum nonum de lin-gua hortatoria.

COnfiteor tibi dñe pa
ter celi ⁊ terre: quia
peccaui nimis locu-
tione. Matthei. xi.
Poſtq̄ i preceden
ti. capitulo actū eſt de ſeptīo pec
cato lingue qđ d̄r lingua gl'ioſa.
Hic ꝯñr agendū eſt de alio pctō
lingue: qđ incipit per h. qđ d̄r lin
gua hortatoria: qua. ſ. quis horta
tur ⁊ ꝓuocat aliū ad malum. De
qua pōt intelligi illud Prouerb.
x. Lingua prauorū peribit. Pra
ui eñ in propoſito dicuntur qui
bus non ſufficit propria culpa et
damnatio: niſi etiam idem hortē
tur inuitent et attrahant alios.
De hac itaq̄ lingua hortatoria
ad malum tria principaliter vi-
denda: que ſunt.

Uarietas.
Grauitas.
Punibilitas.

A Primo igitur videndū eſt
de varietate ⁊ multiplicitate di-
cte lingue hortatorie. Eſt ergo
varia ſecundum quod contingit
homines prauos hortari alios
varijs malis ad malum: vcz.

Ad ambitionem
Ad conſpirationem
Ad detractionem
Ad voluptatem
Ad oppreſſionem
Ad occiſionem.

C Primo igitur malitioſi et
ambitioſi homines hortantur a
lios ad ambitionem. Maximum
enim in philoſophia naturali eſt
q vnūquodq̄ natum eſt alterū
facere tale quale ipm eſt. Qui ḡ
ambitioſi ſunt ſuo exemplo hor-
tant̄ ⁊ icitāt alios ad ambitionē:

ſuꝑbi ad ſuperbiā: ⁊ preſumpto
ſi ad ꝓſumptionē dicēte ſcriptu=
ra. Eccli. xiij. Qui tetigerit picē
inqnabit ab ea: ⁊ q̄ ꝯmunicauerit
ſuꝑbo: induet ſuꝑbiam. Taliter
autē mutuo ſe hortabant ad am
bitionē hoīes poſt diluuiū cū di
xerunt. Uenite faciam⁹ nobis ci
uitatē ⁊ turrim: cui⁹ culmen per
tingat ad celū ⁊ celebrem⁹ nomē
noſtrū. Gen. xi. Sunt em̄ plerīqꝫ
q̄ cū vidēt ſe eleuatos i curijs ꝑn
cipum ⁊ magnatū: ⁊ habere gra
tiā apud eos nō ceſſant laborare
quouſqꝫ ſui ꝯſanguinei ibi recī=
piant: ⁊ ſic magni videant. Reij=
cientes inde ſi poſſunt eos q̄ eorꝫ
eſtimatiōe poſſent illis eſſe nocu
mēto. Et de hoc extat apta hiſto
ria de aman: q̄ videns ꝙ haberet
optimā gratiā i palatio regis aſ
ſueri cepit ꝑſequi mardocheum
etiā ei⁹ mortem et ſuorū ꝓcuran
do. Unde in curijs ꝑncipum vn⁹
dicit regnaui: alter regnabo: alī
regno. alter ſum ſine regno. Ex
quo pꝫ ꝙ ibi maxie regnat am=
bitio. Un̄ ibidē oēs ambitioſi ex
ponunt ſe maximis ꝑiculis ⁊ la=
boribus pro honoribus ꝯſequen
dis intm̄ ꝙ ſi tertiā partē laborū
facerent ꝓpter deū reportarent
inde maximū meritū. Dant enꝫ
munera: celebrāt egregia conui=
uia: diſſimulant: adulantur: men=
tiunt: et ſe nequiter humiliāt q̄=
buſcunqꝫ. Hinc Innocentius de
vilitate humane conditionis di=
cit ſic. Ambitioſus ſemper eſt pa
uidus ſemper attentus ne dicat
quod diſpliceat: humilitatem ſi=
mulat honeſtatem: mētitur affa=
bilitatem exhibet: benignitatem
oſtendit: ſubſequit ⁊ obſequitur
cūctos honorat: vniuerſis iclinat
frequētat curias: viſitat optima
tes: aſſurgit ⁊ amplexat: applau=
dit ⁊ adulatur. Hec ille.

¶ Scdo aliqui hortant alios ad
cōſpirationē ⁊ cōiurationeꝫ. Sic
em̄ hortabant ſe mutuo impij iu
dei aduerſus iuſtum hieremiā:
pro eo. ſ. ꝙ reprehenderet eos de
pctis ſuis. Unde ⁊ dicebant. Ue
nite cogitemus ꝯ hieremiā co=
gitationes Hiere. xviij. Hac etiā
lingua conſpiratoria aduerſ⁹ iu
ſtum vtunt multi ꝑncipes mali
qui faciunt inter ſe multa pacta
proditiones ⁊ monopolia vt no=
ceāt vni tertio. De quib⁹ dr̄ ꝙ q̄
nocet vni nocet alteri. Hac etiāꝫ
lingua vtebantur malitioſi iudei
aduerſus xp̄m de q̄bus dr̄. Joh.
v. ꝙ cōſpirauerant aduerſ⁹ xp̄m
vt ſi quis cōfiteretur eū eſſe xp̄m
extra ſinagogā fieret. Eſt auteꝫ
hmōi cōſpiratio graue peccato=
ruꝫ in laicis: grauius in clericis
grauiſſimū autē i religioſis. Pro
pter quod ſtatuitur pena ꝯ tales
ſcdm̄ ius eccliaſticū ⁊ ciuile. Et
quidē de iure eccleſiaſtico ſcribi
tur. xi. q. i. conſpiratio. ꝙ clerici
cōſpirantes aut cōtra ep̄m ſuum
debent excōicari. Et idē dicitur
ibidē de monachis aduerſus ab
bateꝫ ſuū. Similiter quo ad ius
ciuile habetur. C. de mono. l. vni
ca que incipit Jubemus. ꝙ ſi q̄s
monopoliū auſus fuerit exerce
re: proprijs bonis expoliatus ꝑ
petuitate exilij damnet. Iteꝫ ibi
ſtatuitur pena pecuniaria. xl. li=
brarū auri ꝯ illos qui inter ſe pa
ctionant ⁊ conueniunt de taxan=

dis ꝑcijs rerū venalium ad libitū
Similiter idē ſtatuit ꝯtra illos q̄
alios iuramento ꝯſtrīgūt ꝙ nemi
nem docebunt talē vel talē arteꝫ
niſi tm̄ det. Itē ibi reprobat con=
uentio artificū inter ſe ſtatuentiū
neq̄s op⁹ ꝙ ſemel ab altero artifi
ce inchoatū eſt perficiat. Cui⁹ ta
men ꝯtrarium multi artifices fa
ciunt vt dicit glo. Hec autem inci
dentaliter dicta ſunt.

¶ Tertio aliqui hortantur alios
ad detractionem. Cui⁹ modi ſūt
viri curioſi et exploratores vite
aliene q̄ alios ſollicitant vt dicāt
eis audacter que nouerūt de tali
vel tali viro aut muliere dicētes
illud Hiere. xviij. Uenite ꝑcutia=
mus eum lingua Et tales ſic ſolli
citantes alios ad detractionem
mortaliter peccant. Et forte gra=
ui⁹ q̄ꝫ q̄ ad eorū hortationē detra
hunt. Dicit enim Paul⁹ Ro. i. ꝙ
non ſolū illi digni ſunt morte qui
opera mala faciūt verūetiam q̄ fa
cientib⁹ conſentiūt. Et regula iu
ris ē ꝙ agentes ſcientes ⁊ conſen
tientes pari pena puniūt. Cōe ei
ꝓuerbium eſt ꝙ tm̄ malū operat
qui tenet pedem ſicut q̄ excoriat.
Sꝫ de hoc ſatis dictū eſt in prece
dentibus cū de detractione age=
retur. vcꝫ. c. v. ſub littera. F.

¶ Quarto aliqui alios hortātur
⁊ inuitāt ad voluptatē. Et iſti ſūt
in duplici drīa ſcꝫ ꝙ duplex ē vo
luptas mala. Prima q̄dē conſiſtit
in cibis et potibus. Scda vero in
venereis. Ad primā ꝗ voluptatē
ſe mutuo hortantur mundani et
praui hoīes dicētes illd ꝑs. Ue=
nite fruamur bonis q̄ ſūt: vino ꝑ=
cioſo ⁊ vnguentis nos impleam⁹
et nō ꝑtereat nos flos tpis. Tale
aūt inuitatoriū matutinarū diabo
li cantant: capellani ⁊ clerici eius
ſcilicet illi qui ſurgentes delecto
intrant tabernaꝫ, et qui die feſto
audiunt paruā miſſam vt cito re
pleant ventreꝫ ⁊ curant ad taber
nam. Cōtra quos ſcribit Eſay. v.
Ueh q̄ ꝯſurgitis mane ad ebrieta
tē ſectandā ⁊ potandū vſqꝫ ad ve
ſperā vt vino eſtuetis. Tales ēt
qn̄qꝫ aduocant hiſtriōes ⁊ mimos
ad maius ſolatiū: ⁊ ſilr vt poſtqꝫ
bene epulati fuerint ſurgant lu=
dere. Ideo ſequit i Eſa. vbi ſ.
Cithara ⁊ lyra et tympanum ⁊ ti
bia ⁊ vinū in conuiuijs vr̄is: ⁊ op⁹
dn̄i nō reſpicitis id eſt ad eccliam
nō curritis vt ibi dn̄o ſeruiatis.
Ad ſcdaꝫ ēt voluptatē q̄ cōſiſtit i
venereis ſe mutuo hortātur hi q̄
cantant inuitatorium diaboli di=
centes illud Sapien. ij. Uenite co
ronem⁹ nos roſis anteqꝫ marceſcāt
i. fruamur flore iuuentutis nr̄e va
cando voluptatibus venereis an
teqꝫ ſeneſcam⁹. Nullum ſit pratum
qd̄ nō ꝑtranſeat luxuria nr̄a. Ne
mo veſtrum exors ſit. id eſt exclu
ſus luxurie nr̄e. ſꝫ oīb⁹ cōis. Ubi
qꝫ relinquem⁹ ſigna letitie: qm̄ hec
eſt ps nr̄a: ⁊ hec ē ſors nr̄a: ⁊ cer
te tales voluptuoſi homīes vera
predicūt q̄ nō habebunt letitiaꝫ
niſi i pn̄ti. In futuro aūt habebūt
eternū luctū ⁊ lamentum Luc. vi.
Ueh vobis qui ridetis nunc q̄a
plorabitis et flebitis.

¶ Quinto ſunt nonnulli q̄ alios
hortantur ⁊ inuitant ad oppreſ=
ſionē ſupple pauperū: vt ſūt tyrā
ni ꝑncipes ⁊ dn̄i terreni circa ſub

dītaꝫ ſibi plebē. De quibus ꝯque
ritur dn̄s in p̄s. dicēs. Deuorant
plebē meā ſicut eſcā panꝭ. Tales
autē imitanť illū crudeliſſimū vi
rorū pharaonē regē egypti de q̄
egitur Exod. j. ꝙ dixit ad pplm
ſuū. Ecce plebs iſrael multꝰ ⁊ for
tior nobis eſt. Uenite ſapienť op
p̄mamꝰ eum ne forte multiplicet
Et ſi ingruerit ꝯ nos bellū addat
inimicis nr̄is expugnatiſqꝫ nobꝭ
egrediať de terra hec ibi. Certe
chariſſimi ſtirps pharaonis non
dū extincta eſt quinimmo ſūt ad=
huc mlťi pharaones ſuꝑ terram
q̄les ſunt illi reges ⁊ p̄ncipes xp̄i
ani q̄ p vias obliquas ⁊ iniq̄s. ex
torquēt pecuniā īfinitā ſubditis
etiam abſqꝫ euidenti neceſſitate
Quod vt ꝯmodiꝰ diligentiꝰ fiat
deſtinant crudeles miniſtros ad
leuandū dictam pecuniā Quo fit
vt p̄ inopia pleriqꝫ ſubditoꝝ cogā
tur alienā patriā petere: ⁊ ī ama=
ritudine cordis vitā ducere. Con
tra ergo tales tyrānos p̄ncipes lo
quēs Au. de verbis dn̄i. ſer. ix. di
cit ſic. Rēpublicā gerere crimino
ſum non ē. Sꝫ iō agere rēpublicā
vt rem familiarē potiꝰ augeas vi
det eſſe dānabile. Hec ille Sūmo
pe ergo tales cauere et tiere ha=
bēt ne pharaonē quē ſequūť ī p̄nti
in culpa ſequanť pariter ⁊ in fu=
turo in pena. Nā quos vna culpa
claudit vna etiā pena tenebit.
¶ Sexto ſunt quidā q̄ alios hor=
tanť ⁊ inuitant ad occiſionē ⁊ ho
micidiū perpetrandū forte auari
tia ducti ſperātes inde ꝯſequi ali
quā cōmoditatē tꝑalē dicētes il=
lud Mat. xxj. Uenite occidamus
eū: ⁊ habebimus hereditatem eiꝰ
Ubi aūt tales tm̄ facinus nequūt
aut non audent in aperto facere:
tūc in occulto ad hoc dant operā
efficacē ſiue per intoxicum ſiue ꝑ
aliā viā. Nā qui q̄rūt mortē alio
rū: nō eſt eis cure q̄ gn̄e mortis il
li moriant dūmodo moriant. Ta
li aūt inuitatorio diaboli vteban=
tur illi q̄nqꝫ reges gentiū q̄ inſur
rexerūt ꝯ pplm dn̄i: volētes illuꝫ
totaliter extermīare: hortātes ſe
mutuo ad pugnā: ⁊ dicētes illud.
p̄s. Uenite diſperdamꝰ eos de gē
te nō memoreť nomē iſrael vltra
Sed deo pugnante ꝓ filijs iſrael
factū ē totū ꝯtrariū. Nā gentes ī
terfecte ſunt. i. gētiles ⁊ filijs iſra
el liberati iō ſequiť facilis ſicut
madiā ⁊ cyſare ſicut Jabin ī tor=
rēte cyſon. Diſperieřt ſuꝑ. p̄dicti
in ſendor facti ſunt vt ſtercus ter
re ⁊c. Patent ergo ſex gn̄a hoim
vtentium ligua hortatoria ad ma
lū quorum inuitatoriū ſummope
vitare debemꝰ q̄ꝛ perducit ad lo
cū doloris et triſtitie perpetue.
¶ Scd̄o p̄ncipaľr videndū ē de gra
uitate pcti lingue hortatorie ad ma
lū. Nā grauitas huius pcti oñdiť
manifeſte ex parte triū: videlicꝫ
Dei
Beatorum
Actorum

C ¶ Primo quidē ex parte dei q̄
hoc malum ꝓhibet etiā cū ꝯmi
natione pene eterne dicens Mat.
ix. qui ſcādalizauerit vnū de puſil
lis iſtis qui ī me credunt expedit
ei vt ſuſpendať mola aſinaria in
collo eius et demergať in ꝓfun=
dū maris. Hoc aūt pro tanto facit
ad ꝓpoſitum: q̄ꝛ q̄ aliū hortať ad
malū ipm ſcandalizat. Jteꝫ deus
vult vt operemur bonū ad oēs ⁊

vt ꝓcuremꝰ vniuſcuiuſqꝫ ſaluteꝫ
pro poſſe noſtro: iuxta illō Eccle=
cleſiaſt: xvij. Unicuiqꝫ mandauit
deꝰ de ꝓximo ſuo. Huius autē ꝯ=
riū directe opať q̄cūqꝫ hortať ꝓ=
ximū ſuum ad malum. Igitur.
¶ Scd̄o grauitas huiꝰ pcti oñdiť
ex parte btōꝝ. Ipſi em̄ bti ſūme
affectant ſcd̄am ſtolā. i. glīaꝫ cor
porū ſuorū. Hoc aūt nō fiet niſi ꝑ
mo īpleať numerꝰ ſaluandorum:
iuxta illō xp̄i v̄bū ad electos apo.
vj. Suſtinete adhuc tp̄s modicuꝫ
donec cōpleať numerꝰ fratrū ve
ſtrorum Qui aūt alios hortať ad
peccatum ſiue verbo ſiue facto: ī
pedit et retardat quātū in ſe ē cō
plementū conſummationem dicti
numeri: Nam illi poſſent ſalui fie
ri quos hortať ad malū. Igiť taľ
quodāmodo derogat glīe beato=
rū Quō ergo illos in patronos et
īterceſſores apō deū poterit habe
re: quos tanto vult p̄uare gaudio
Certe non ꝓuideo. Quinimmo in
fine dierꝝ ſuorū ſcti dei clamabūt
vindictā corā dn̄o cōtra eum.

¶ Tertio grauitas dicti pcti oñ=
diť ex pte ipoꝝ actorū. Sūt eī mul
ta pctā que vnꝰ ſolꝰ dānať. vt ſūt
potiſſime pctā cordꝭ. Sꝫ per iſtō
pctm̄ diabolꝰ vt in pluribꝰ lucrať
ad mīnꝰ duas aīas: vcꝫ aīaꝫ hono
rātꝭ ad malū ⁊ aīaꝫ illiꝰ q̄ tali hor
tatiōi cōſentit. Et cū q̄nqꝫ cōtigat
ſimul plures eidem hortenti con
ſentire ⁊ allici ad malum pꝫ intē
tū. Et ſic pt ꝫ de ſcd̄o p̄ncipali.
D ¶ Tertio principaľr videndū
eſt de punitione ſeu grauitate pe
ne huiꝰ pcti. Nā etſi hi q̄ alios al
liciūt ⁊ hortāť ad malum quōcūqꝫ
fiat non ſemper puniunť ī preſen
ti nouerit tn̄ ꝓ certo ꝙ nō euadēt
iudiciū dn̄i. Quinīmo ī alio ſecu=
lo duplici pena punienť. Prio q̄dē
directe pp ꝓpriā culpā. Scd̄o v̄o
pp culpā alioꝝ. dicēte ꝓpheta ad
dn̄m. Duplici ꝯtritiōe cōtere eos
dn̄e deus nr̄. Hier. xvij. Un̄ de q̄lꝫ
dānator pp hoc vitiū pt dici illō
Eſa. xl. Suſcepit ō manu dn̄i du=
plicia: i. duplices penas ꝓ oībus
pctis ſuis. Q: ſ. peccauit et alios
peccare fecit. Et Apo. xviij. Du
plicate duplicia: ſecundꝫ opa eiꝰ
Expone vt prius. De hoc ēt inſta
extāt exēpla ⁊ ſignanter ō arrio
mario hereſiarcha de q̄ dicūt do
ctores ꝙ pena eius nōdū termia
ta eſt nec totaľr terminabiť ante
diē iudicij cuius rō ē hereſis ſua
q̄ dogmatizauit diuerſas in trini=
tate ſubſtātias: ꝯ illō Joā. x. Ego
⁊ pr̄ vnū ſumus. Inſuꝑ negauit fi
liū ī diuinis coeternū pr̄i vt pꝫ. xx
iij. q. iij. Quidā aūt heretici talis
in quā hereſis nōdū extincta ē: ſꝫ
adhuc pullulat vſqꝫ ad iudicij diē
apō aliq̄s qui eā ꝑtinaciter defen
dūt. Et hoꝝ dānatio aggrauat dā
nationē here ſiarche eorū: vcꝫ ip
ſius Arrij. Et idē dicēdū ē ſuomō
de ceteris dānatis q̄ alios horta
ti ſūt ad culpā. ⁊ iſtō dꝫ valde ter
rere recōcubinarios ⁊ ſignāť ſtupra
tores virginuꝫ q̄ poſtmodū expo
ſuerunt ſe oī turpitudini ⁊ oī trāſ
ſeunti: q̄ ſi ſtuprate primo nō fuiſ=
ſent. forſan fuiſſent caſte ⁊ pudice
vſqꝫ ad mortem. Nolite ḡ chariſ
ſimi nolite alios linguis veſtris
hortari ad malū: ſꝫ potius ad bo
num: vt ſic cooperatores ſalutis
eorum eſſe poſſitis.

¶ Capim. x. de lingua iuratoria.

Confiteor tibi domine pater celi et terre quia ſupple peccaui nimis cogitatiōe. Math. xi. ¶ Poſtq̄ in precedenti capitulo determinatum eſt de octauo pctō lingue qđ dicitur lingua hortatoria hic ɔñr determinādū ē đ alio pctō eiuſdē lingue qđ īcipit per. I. qđ appellatur lingua iuratoria. de q̄ poteſt intelligi illud Pſ. Lingua mea calam⁹ ſcribe velociter ſcribentis. Sic em̄ poteſt dicere ille qui eſt aſſuetus ad iurandū. Naʒ cuiuſlibet talis lingua velociter mouetur ad iurandum ſicut calamus ad ſcribendum De hac itaq; lingua tria pⁱcipaliter ſunt videnda: que ſunt.

Diffinitionis
Conditionis
Offenſionis.

A ¶ Primo igit̄ videndū eſt quid ſit iuramētū. Poſſum⁹ ĝ ſic diffinire ipſum iuramentū. Iuramētū eſt aſſertio vel negatio de aliq̄ licito poſſibili et honeſto ſacre rei atteſtatione firmata. In hac aūt diffinitione iuramenti tāguntur quatuor. Primū eſt mod⁹ cū dicitur aſſertio vel negatio. Qui quidem modus obſeruandus eſt ſcđm q̄ materia requirit Si ei ita ſit aut creditur ita eſſe tunc iurandū eſt ſic eſſe. Si vero nō ita ſit aut ſaltē nō creditur ita eſſe tunc iurandum eſt non ſic eē Et hoc intellige vbi expedit iurare vt: poſtea dicet̄. nā ab eo q̄ res ē, vł nō ē: đi oro ꝟa vł. falſa vt habet̄. ſ. periher. Scđʒ eſt materia: cū đi de aliq̄ licito poſſibili. Qui ei iurat aliqđ illicitum ſe facturū aut aliquid qđ. nō credit ſibi eē poſſibile ꝑ tpe ꝑ quo iurat talis indiſcrete iurat: et ꝑ ɔñs mortalr̄ peccat vt poſtea dicet̄. Tertiū eſt qualitas illi{us} quod iurat̄ cū ſubdit̄ honeſto. Nō ei ſimplr̄ nobis prohibetur iurare ſed nobis permittitur ī caſu iurare. Dūmodo materia ſit honeſta vtpote ſuper veritate dicēda aut hmōi. Quartum eſt cōfirmatio. Nā iuramētū confirmatur et redditur efficax: ſiue per inuocationem diuini nominis ſiue cuiuſcunq; rei ſacre et hoc capiendo rem ſacraʒ ſiue ſpecialiter: vt cuʒ iuratur ſuper ſacra euāgelica: aut crucē et hmōi ſiue generaliter: vt cum iuratur per celum aut per terram.

B ¶ Circa quod ſciendū eſt q̄ non eſt nobis ſimplr̄ īterdictum iuramētū ſicut nobis ſimplr̄ ꝓhibetur blaſphemia vel mendaciuʒ Quinimmo pōt iuramentū ī multis caſibus bene fieri ⁊ eo vtitur eccleſia circa diuerſas materias Propter qđ dicit Apo. heb. vj. q̄ oīs ɔtrouerſie finis ad ɔfirmatione ē iuramētū. Ac ſic dicat q̄ lites ⁊ cōtrouerſie q̄ ſūt īter hoīes debent terminari per iuramentū Uñ Deut. ij. Dñm deum tuū timebis et ipſi ſerujes: ac per nomen ei⁹ iurabis. Ex q̄; pʒ q̄ licitū eſt iurare in multis caſib⁹.

¶ Primus caſus eſt ad purgationem criminis Uerbi gratia Aliquis eſt iniuſte accuſat⁹ aut infamat⁹ ab aliquibus malitioſis viris, qui nō volunt ei bonū nec honor̄. Si ĝ res vētilet̄ in iudicio et ſentiat ſe innocētē tunc licite poteſt iurare iⁿ ꝑſerti vbi inducit̄ ira iudice aut vbi ſtat̄ iuramēto illius. Quo iurare đʒ ſibi credi niſi forſā ɔriū poſſet ꝑ teſtes conuici ita ei đr̄. ij. q. iiij. pbr̄. Nā qlʒ tenetur famā ſuā defendere alr̄s negligēs famam ſuā crudelis eſt vt notatur. xij. q. j. nolo. Propterea ſapiēs eccle. xlj. vnūquēq; noſtrum admonet. d. Curā habe de bono nomine.

¶ Secundus caſus eſt ad debitorum ɔfirmationē. Et iſtud cōiter obſeruat̄ inter mercatores quādo. ſ. vnus ꝑſtat fidem alteri dando ſibi manū q̄ ſoluet ſibi debitum ſtatuto tempore inter eos. Nec q̄dem ſic iurans peccat dūmodo intendat implere iuramētum ⁊ faciat ſuū poſſe ad hoc qđ adimpleat iuramentū etiam dato q̄ ipſum non impleat tpe aſſignato: ⁊ hoc quidē ꝓpter īpoſſibilitatē. Dʒ tñ dolere de eo q̄ nō poteſt ipſum implere cum propoſito acquitādi ꝯtocius. Silr̄ ille qui r̄cipit a tali iuramētū nō peccat dūmō credat eū eſſe ꝟaceʒ in ꝓmiſſis. Propterea đt Auguſt. de verbis apoſto. ſer. xxiij. q̄ ille q̄ exigit ab alio iuramētum ſi neſcit aliū falſum iuraturū ⁊ ideo đt ei. Iura mihi vt ei fides fiat non audeo dicere ibi eſſe pctm̄ tñ inquit humana tentatio eſt. Hec ille. Si vero credit euʒ peieratū tunc male facit eum inducendo ad iurandum. Nam teſte Chryſoſto. homil. xxvj. Melius eſt te pecuniam amittere q̄ illum peierando perire.

¶ Nihilominus circa hanc materiam opus eſt tali diſtinctione. Aut ei ille q̄ exigit iuramētū ab eo qui ſoli⁹ eſt peierare ē ꝑſona publica aut ꝑuata. Si publica vtpote officialis vel q̄cūq; ꝓlatus tunc exigendo iuramentū ſcđm ordinē iuris ab eo quē credit peieraturum nō peccat eo q̄ vtitur officio ſuo. Si autē ſit ꝑſona priuata quā tamen dubitat aliquomodo de veritate loquētis ⁊ hoc propter varios euentus propter quod ad maiorem certitudinem exigit ab eo iuramentum etiam talis non peccat ſicut ſolet communiter fieri inter mercatores. Si auteʒ ſcit vł probabiliter credit illū falſū iuraturū tunc mortalr̄ peccat eo q̄ dat illi occaſionē ruine. Propterea đr̄ in decre. xxij. q. v. q̄ ɔpulſ⁹ q̄ cogēs hoīes ad ꝑiuriū ⁊ ille q̄ peierat vterq; re⁹ eſt. Quicūq; ĝ r̄cipit iuramētū ab eo quē ſit aut credit falſuʒ iuraturū ſi ſit ꝑſona ꝑuata tūc dānat animā ſuā cum aīa illi⁹, vt habet̄ vbi ſupra. c. ille. Itē. c. q̄ exigit. Inſup q̄cunq; videt aſſuetuʒ peierare paratum ad iurandum etiam ſua ſponte debet eum cohibere a iuramento quātū pōt et hoc vt ꝑſeruet eū a culpa. Qđ ſi ſit filius ſeruus aut q̄cunq; ſubditus q̄ paratus eſt ſic iurare debet illi dicere ſuperior. O canis matine noli iurare q̄ ſcio q̄ iurādo peierabis. Nec iurando propterea tibi credā etiam vbi iurares michi ſuper corpus xp̄i. Et ſic patʒ qñ licitū eſt exigere iuramentū a peierante ⁊ quando nō.

¶ Tertius caſus in quo licitum eſt iurare eſt qñ hoc ſit ad tollen

dum oēm dubietatē. Uerbi grā.
Sunt duo ꝯtendentes corā aliq̄
iudice ꝓ aliq̄ poſſeſſiōe vtroqꝫ di
cente illā eſſe ſuā. Sꝫ q2 iura ſūt
obſcura iudex petit ab vno eorū
ſi velit ſtare iuramēto alteriꝰ qui
ſi dixerit ꝙ ſic i illo caſu pōt exi-
gere iuramētū ab alio q̄ ēt licite
pōt iurare q2 vt dt Apo. heb. vi.
Ois ꝯtrouerſie finis ad cōfirma
tionem eſt iuramentum. Et huiꝰ
rō. aſſignat. ff. de iureiurā. l. ſed ⁊
ſi poſſeſſori. vbi dr̄ ꝙ iuſiurādum
ꝓ veritate accipitur. Eadē etiā
ratio aſſignat i iure canonico vt
patꝫ. xxii. q. vii. q. v. iuramēti.

¶ Quartꝰ caſus ē cū q̄s iurat cau
ſa ꝓmittendi fidelitatē vtpote cū
ſeruus iurat domino ſuo q̄n eum
recipit in famulū. Itē cū officia-
riꝰ iurat principi vel dn̄o ſuo fide
litatē in officio ſuo. Tale ḡ iura-
mētū ē licitū dū modo cadat ſup
debitam materiam. Et ſic patꝫ de
primo principali.

¶ Secundo ꝑncipaliter videndū
eſt de ꝯditonibus boni ⁊ iuſti iu
ramenti. Pro quo notandum ꝙ
magiſter ſenten. diſtin. xxxix. ter
tiū allegans Hieron. aſſignat tres
conditiōes quas dꝫ habere iura
mentum anteqꝫ iuſte fiat quas q̄
dem conditiones vocat comites
de quibus etiam habes. xxii. q. i.
Et iurabunt. Item eadē cā. q. ii.
animaduertēdum. Et ſimil'r ex-
tra de iure iuran. c. ⁊ ſi Chriſtus
Hi igitur comites ſunt.
Ueritas.
Juſtitia.
Judicium.
¶ ¶ Primus igit comes iu
ramēti licite dr̄ veritas. Opꝫ eni
oēm iurātem verū iurare aut ſal
tem qd̄ credit eſſe verū. Nam ſi
hō iurat falſum cū intentione fal
lendi iam efficit piurus: maxie cū
piuriū nō ſit aliud qꝫ mēdaciū iu
ramēto firmatū ſcd̄ꝫ magiſtrum
ſen. vbi. ſ. Circa qd̄ notādū ꝙ cō
tigit iurare ꝯ ṽitatē tripl'r. Prīo
quidem iurādo verum quod cre
ditur eſſe falſum. Secundo vero
per oppoſitum iurando falſū qd̄
creditur eſſe verum. Tertio aūt
iurando falſum cum intentione
fallendi. Et qui ſic iurat vere pe
ierat ⁊ eſt cenſendus perfecte p-
iurus. Da exemplum de Petro,
de quo legit Matt. xxvi. ꝙ cepit
deteſtari ⁊ iurare q2 non nouiſſet
hoiem xp̄m quē tn̄ optime noue
rat et ideo ꝓpe piurus fuit. Iſtd̄
ḡ eſt ꝯ multos quibus nō ſufficit
ſimpliciter ⁊ nude mētiri: niſi eti
am ſuum mēdacium iuramento
cōfirment. Ex predictis ergo pa
tet ꝙ ille perſone turpiter ſe deci
piunt quibus videtur licitum eē
iurare falſum aut negare verum
pro honore ſuo tuendo ſiue ꝓ pa
ce habenda ſiue vt quis ſe red-
dat indēnem. Exemplum de pri-
mo. Eſt aliqua mulier de qua eſt
zelotipus vir eius ⁊ forſan non ſi
ne cauſa. Uehementer eni ſuſpi-
catur ꝓpter certas cōiecturas ⁊
probabilitates ſiue apparentias
ꝙ non ſit ſibi fidelis ſed ꝙ inter-
dum iniq̄ agat cum tali vel ta
li. Propter ꝙ nō pōt de hoc diſſi
lere ſed improperat illi vitam ſu
am. At illa volēs ꝯſulere ſuo ho
nori iurat etiā execrādo mirabi
liter nunqꝫ fidē ſibi ꝑfractā in die
nuptiarum violaſſe. Exemplū de
ſcd̄o. Eſt aliquiſ vir quē vxor ſua
hꝫ ſuſpectū de icōtinētia nec forte
abſqꝫ rōne. Propter qd̄ illa allo-
q̄t eum dicens. Bn̄ video ꝙ nō ſū
ſatis pulchra ꝓ vobis ⁊ q2 adama
tis talē vl' talē pluſqꝫ me. Ille aūt
hoc audito timēs ne fatēdo veri
tatē odiat eū vxor ſua ⁊ ꝙ nūqꝫ
habebit pacē neqꝫ bonū cū ea iu
rat firmiter ad modū vniꝰ ſcoti
vt vulgo dici ſolꝫ ꝙ nihil ē d̄ hac
re. Exēplū de tertio. Eſt aliquis
mercator qui inter mercandum
ſepe iurat ſiue aſſerendo rem ve
nalem carius comparaſſe qꝫ ſit a
parte rei ſiue affirmando ꝙ non
dabit eā minori ꝑtio qꝫ tali vl' ta
li: cū tn̄ intendat eū ꝓ minori da
re pluſqꝫ eam nō vēdat ⁊ de facto
ita poſtmodū facit. Sꝫ ſi ſic prīo iu
rauerat vt redderet ſe indēnē ſi-
ue ratione expenſarū ſuaꝝ ſiue a
lias. Nouerint ḡ oēs ꝑdicti ꝙ nō
lꝫ eis i ꝑdictis caſibꝰ iurare. Qui
immo periurij crimen incurrunt
iurantes falſum ſcienter eo ꝙ nō
licꝫ ꝓ quacunqꝫ cā aut occaſione
ſcienter iurare falſum. Nam vt
hr̄. xxii. q. v. iuramēti. Hec eſt cā
inſtitutionis iuramenti vt ois iu
rans ad hoc iuret vt quod verū
eſt loquatur. Et ſic patet de prīo
comite iuramenti.

¶ Secundus comes iuramenti
dicit iuſtitia. Opꝫ eni omnem lici
te iurare volentem iuſtum ⁊ lici
tum iurare. Nā qui iurat aliq̄d
iniuſtum iniuſte iurat ⁊ per con
ſequens mortaliter peccat. Mul
to autem grauius operatur hu-
iuſmodi iuramentum obſeruan-
do. Uerbi grā. Tu iuraſti ꝙ nū-
quam parces tali vel tali, nec vn
qꝫ loqueris cū eo nec ſil'r te aliqn̄
ſcienter reperies in eiꝰ ſocietate
Itē ꝙ vbi poteris illi aduerſa aut
nocere nō te finges ⁊ hmōi. Eſt ēt
aliq̄s ꝯcubiariꝰ q̄ iurauit ꝓle ſue
ꝙ nūqꝫ relinq̄t eā vſqꝫ ad mortē
⁊ ſil'r illa totidē illi iurauit. Sil'r
ē aliq̄s q̄ iurauit alicui malefacto
ri et forte ꝯplici i malo ꝙ nūqꝫ ali
q̄d diceret de facto ſuo etiā illi q̄
pōt ꝓdeſſe ⁊ nō obeſſe cum tamē
videat eū ꝑſeuerare i malo ſuo
etiam forſan vergit in detrimen
tum notabile reipublice. Omnes
ergo taliter iurantes illicite iu-
rant eo ꝙ iuramento ſuo deeſt iu
ſtitia nec tenentur talia iuramen
ta aut ſimilia ſeruare: ſed ſtatim
infringere. Sic enim volunt iura
ciuilia ⁊ eccleſiaſtica. Et quidem
de prīo ſcribitur in autenti. de iu
reiuran. a moriēte preſtito. l. ſed
⁊ ſi poſſeſſori vbi dicit ꝙ iuramē
tum ꝑſtitum ꝯ bonos mores nul
lum eſt. De ſcd̄o Ivo dicit Iſi. li.
ii. de ſynonimis ſeu als ſoliloq̄oꝝ
⁊ ſimil'r recitat. xxii. q. iiii. i malis
In malis inq̄t ꝓmiſſis reſcindat
fides. In turpi voto muta decre
tum. Quod incaute vouiſti nō fa
cias impia eſt ꝓmiſſio que ſcele
re implet tale aūt fuit iuramen-
tum herodis de quo legit Mar.
vi. ꝙ iuſſit amputari caput Joan
nis bapti. ne. ſ. violaret iuſiuran
dum quod fecerat ſaltatrici puel
le. Super quo dicit Ambro. li. de
officijs ꝙ herodes ſaltatrici pre-
mium turpiter ꝓmiſit crudeliter
ſoluit. Turpe nēpe eſt ꝙ regnū
ꝓ ſaltatiōe ꝓmittat. Crudele au
tē ꝙ ꝓphete mors ꝓ iuriſiuran-
di religiōe donatur. Tale eſt iu-

ramētum illorū q̄ dicūt ꝙ nō poſ
ſunt cū tali vł tali loq̄ aut bibere
eo ꝙ iurauerūt ſe nō vēturos ad
eius ſocietatē ante annū aut for=
te q̄ʒdiu vixerint Et ſic de alijs ī
q̄bus ſupra exēplificatū ē. Eſt ḡ
regła ḡnalis ſumme notāda cir
ca hanc materiā vcʒ ꝙ q̄tieſcūq;
iuramentū aliq̄d vergit in dete=
riorē exitū tūc minīe obſeruandū
eſt vt notał. xxij. q. iiij. Dauid. Et
huius rō eſt q2 tunc deeſt ſibi p̄=
dictus comes iuſtitie. Item p̄di=
ctas comes tūc deeſt iuramento
q̄n q̄s iurat ſine neceſſitate aut vti
litate. Nā in his duob9 caſib9 licʒ
iurare ē. Prio q̄dē propter neceſſi
tatē vt cū ſuperior exigit a ſubdi
to iuramētū de veritate dicenda
ſup aliq̄ caſu dubio. Scdō vero
ꝓpter vtilitatē vt cū p̄ſtał iura=
mētū ꝓ bono pacis ſiue ꝓ cōfir=
manda promiſſione alicui facta.
Alias autem non licet iurare. Et
iſtud eſt contra illos q̄ pro nihilo
pluries iurāt vel ſaltē pro mini=
ma occaſione. Contra illud dn̄i p̄
ceptū Exod. xx. Non aſſumes no
men dei tui in vanum.

¶ Tertius comes iuſti iuramen
ti dr̄ iudiciū ſupple diſcretionis.
Qui enī vult in iurando culpam
euadere non dʒ p̄cipitanter ꝓce
dere ſed cum magna ꝛ longa de
liberatione conferendo in ſemet
ipſo de veritate pro qua iurare
dʒ hinc Auguſt. lib. de menda=
cio. Non dico nō iurare ſed nō le
uiter iurare. Adhibēda ergo eſt
diſcretio in iurādo. Alias q̄ p̄cipi
tanter iurat ſe exponit diſcrimi=
ni periurij ſiue iurando ꝑ ꝓpoſitōes
affirmatiuas ſiue ꝑ negatiuas.

Et ideo ſi ille qui iuratur9 eſt pe
tat inducias ſiue dilationē delibe
randi iuſtus iudex dʒ illā ſibi aſſi
gnare. Et iō ſi q̄s p̄cipitanter iu=
ret falſum cui poſtmodū forſan
oſtendił falſitas. iuramenti ſui ſi
dicat. Credebā dicere verū ſolet
illi dici. Debuiſti preuidere et p̄
cogitare q̄d iuratur9 eras. Et ſic
patet de ſecūdo principali.

D ¶ Tertio p̄ncipalił vide
dū eſt de offenſione iuramēti. In
q̄b9 .ſ. caſib9 peccat hō iurando.
Circa qđ ſciēdū ꝙ in tribus caſi
bus offendit hō deū iurādo.

¶ Primus caſ9 ē q̄n iurat falſū cū
itentione fallēdi ꝛ decipiēdi ꝓxi
mū ſuū Sicut cōiter faciūt mer=
catores q̄ cū mł'tis iuramētis de
cipiūt illos q̄ hn̄t agere cū eis da
ēt exēplū de falſis teſtib9 ꝛ q̄ ſciēt
peierāt corā iudice falſum depo
nētes forſā corrupti odio vł amo
re mūere aut timore. Nā oēs ta
les faciūt irreuerētiā diuino noi.

¶ Scdōs caſ9 ē q̄n q̄s iurat ſe factu
rū aliqđ illicitū. Sicut .ſ. patuit
de iuramēto herodis. Itē de hoc
mł'ta exēpla poſita ſūt ſupra. Vn̄
au. ad ſeuerū epʒ ſcribēs ꝛ ſilr̄ re
citał. i de. xxij. q. iiij. iter cetera dt
ꝙ velut hoīcida i extrēo examie
a iuſto iudice dgradabił ꝑ quē ſa
croſāctū euāgeliū ad iniuſtū ꝛ illi=
citū teſtimoniū adducił.

¶ Tertius caſus eſt q̄n q̄s iurat
qđ verū eſt ꝛ licitū ſʒ ſine cauſa
ſufficienti vtpote cum quis iurat
dicēs per deū fuim9 heri in tali
taberna ꝛ fecim9 bonum vultū.
Itē cū q̄s iuret dicens. Per deum
talis hʒ melius vinū toti9 ciuita
tis. Ego ei hn̄ ſcio quia de eo guſta

ui. Itē cū alius iurat dicens. Per
deū ego fui in tali foro vel nundi
nis ꝛ bn̄feci factum meū ꝛ ſic de
alijs. Oēs ḡ tales ac ſil'es iurātes
q̄dē verū et iā licitū q2 tn̄ ſine cau
ſa ſufficiēti iurāt/peccāt/ſaltē ve
nialr̄ ſcdʒ Ray. i ſūma ſua. Sūmū
ḡ remediū ē oīno nō iurare niſi i
caſib9 ꝯceſſis alias q̄ aſſueſcit ad
iurādū frequēł peierat. Propłea
Eccł. xxiij. nos admōet ſcriptura
di. Iuratiōi nō aſſueſcat os tuum
quia multi caſus in ea.

E ¶ Querił circa hoc vtrū mer
cator q̄ ꝓmiſit ſub iuramēto illi
a q̄ habuit mercātiā ꝙ ſoluet ſibi
ſūmā dbitā die p̄fixo peccet mor
taliter ſi ꝓmiſſū nō teneat. Pro ſo
lutione huius dubij opus ē vti ta
li diſtinctiōe Aut enī talr̄ iurās
veriſimilr̄ credebat ꝛ ſperabat ꝙ
poſſet ſoluere dictā ſūmā in ter=
mino aſſignato vel nō credebat.
Si credebat ꝛ poſtea fecit debitū
ſuum ac totū ſuū poſſe tunc non
peierat: eo ꝙ fecit quod potuit.
Nō deus non req̄rit ab hoīe niſi
qđ pōt. Manet tamen talis ſemꝑ
obligat9 elapſo termino. Propter
quod dʒ ꝓponere ꝛ intēdere ꝙ ſi
occurrerit illi aliq̄n melior fortu
na ipſe oīno ſatiſfaciet. Nam vbi
poſtea poſſet ꝛ non ſoluer et taʒ ꝑ
iurus eſſet eo ꝙ debitū non eſt in
eo extinctum totalr̄ ſed tn̄ ſopi=
tū ad tp̄s ſup. melioris fortune.
In quo q̄dē caſu ille cui eſt debi
tor ex q̄dā decēti pietate ꝛ cōpaſ
ſione dʒ ſibi prolōgare tp̄s ſolu=
tionis. Qđ vbi ꝓpter deū libēter
fecerit etiā pie credendum eſt ꝙ
deus ꝓlongabit eidē tp̄s vite ad
penitentiā agendā. Illi ergo ſūt

valde crudeles et imiſericordes
ad ꝓximos ſuos qui cū ſine diſpē
dio poſſunt ad tp̄s expectare de=
bitores ſuos q̄s ēt abſoluēdū ipo
tētes nouerūt nihilomin9 ſine di
latiōe expirato termio factū eos
itimare ꝛ interdū i carcerē reclu
di. Preſerti vbi ſūt obligati ꝑ cor
p9 q̄uſq; ſatiſfecerit etiā vſq; ad
nouiſſimū q̄drantē. Propter qđ
oportʒ paupes debitores accipeł
ad vſurā aut poſſeſſiōes ſuas mo
dicas vili p̄cio darī vt ſe redimāt
Sʒ nouerint tales tyrāni credi=
tores ꝙ eadē mēſura rmetieł eis
q̄ mēſi ſunt alios vt hr̄ Mat. vij.
Et Jac. ij. Judicium ſine mīa fiet
ꝛc. Nā angel9 crudelis. i. diabol9
mittel ꝯ eū. ſ. in mortis articulo
vt habeł ꝓuer. xvij. qui tāq; exe=
cutor ꝛ tortor diuine iuſtitie de=
trudet eū in carcerē inferni. Si
autem ille q̄ iurauit creditori ſuo
ſatiſfacere ad certū terminum et
tēpus nō credebat ne ē ſperabat
poſſe ſoluere q̄n iurauit tunc pe
ierauit. Maxime cū ꝑiuriū nō ſit
aliud q̄ʒ iuramentum mendacio
confirmatū. Iſte autē confirma=
uit ſuū mendaciū iuramento iō
peierauit. Et ideo tutius eſt in ta
libus obligationibus q̄ fiūt de fu
turo addere. Si deo placuerit ꝛ
potero ego ſatiſfaciā vobis. Et
ſic patet ad queſitum ꝛ ꝑ conſe=
quēs de tertio principali.

Capm. xi. de lingua cantionaria.

COnfiteor tibi do
mine pr̄ celi ꝛ ter
re q2 peccaui ni=
mis locutiōe. Mat
the. xi.

¶ Poſtq̄ʒ i p̄cedē
ti cap. dictū ē de nouo pctō ligue

quod dicitur ligua iuratoria hic
cōſequēter tractandū eſt de alio
peccato eiuſdē lingue qđ incipit
p. C. qđ pōt appellari ligua cātio
naria q̄ quis vtit ad cātādū va=
nas amatoria ad laſciuiā ꝓuocā
tia de qua pōt itelligi illđ ps. Re
pletū eſt gaudio ſupple mūdano
⁊ laſciuo os nr̄m ⁊ ligua nr̄a exul
tatione. Iſta eni poſſunt eſſe ver
ba hoim mundanorū ac mulierū
cantationes amantiū. Et de hac
lingua cantionaria tria ꝑncipali
ter videbuntur que ſunt.

Diſtinctionis
Offenſionis
Punitionis

A ¶ Primo igitur vidēdū eſt
de diſtinctione cantionum.

B ¶ Pro q̄ notādū ē ꝙ ſūt mul
te cantiones ⁊ ſignāter: tres vz.

Beatorum
Eccleſiaſticorum
Mundanorum

¶ Primo igr̄ bti in celo hn̄t ſuas cā
tiōes q̄ n̄ ſūt aliđ q̄ laus ⁊ iubila
tio q̄ inceſſant die ac nocte decā
tāt dn̄o deo dicētes. Sctūs ſctūs
ſctūs dn̄s de⁹ omnipotēs q̄ erat ⁊ q̄ eſt
⁊ q̄ vētur⁹ ē. Apo. iiij. Itē eiuſdē.
xix. Audiui vocē de celo ſicut ci
tharedorū citharizantiū i citha=
ris ſuis. Et cantabant q̄ſi cāticū
nouū āte ſedē dei. hoc aūt ꝑfecte
fiet poſt gn̄alē oīz reſurrectionez
q̄n̄ꝗdē electi reſumēt corpa ſua.
Et tūc cātabūt dn̄o cāticū nouū. ſ.
corporeū q̄ prius tm̄ illi cantaue
rāt cāticū antiquū. ſ. ſpūale. Vn̄
de electis poſt diē iudicij loquēs
ps. dr̄. Exultabūt ſcti in glia leta
buntur in cubilibus ſuis. Exulta
tiōes dei in gutture eorum. Vel
dic ꝙ tūc cātabūt electi cāticū no
uū grās ſup. do agētes de eo qđ
acceperint ſcđz ſtolā. i. corporū ſu
orū vnionē ⁊ glificatiōez. Merito
aūt talis cāt⁹ btōꝝ hec vocat cā=
tio. Eſt eni cātio ſeu cātilena cāt⁹
dulcis leuis ⁊ ſuauis ad letitiā
et exultatiōez ꝓuocās. Talis aūt
ē cātus btōꝝ ⁊ ſignāt poſt iudicij
diē Nā eoꝝ cāt⁹ nihil habebit aſ
peritatis ſʒ dulcis erit ⁊ ſuauis.
Nō ſi vis ſcire quō electi cantāt
vnā cātilenā toti trinitati dicen
tes. Glia pr̄i ⁊ filio ⁊ ſpūiſancto.
Itē aliā btē ꝟgini dicētes. Aue
regina celoꝝ Aue dn̄a angelorū
Salue radix ſācta ex qua mūdo
lux eſt orta. Gaude glorioſa ſup
oēs ſpecioſa Vale valde dcora ⁊
hmōi. Itē aliā cātionem cantant
ad apoſtolos tanq̄ illi regratian
tes de eo ꝙ plantauerūt ſeu po=
tius dilatauerunt fidē catholicaz
per vniuerſū mūdū. Item aliam
ad martyres q̄ irrigauerunt totā
eccleſiā ſanguine ſuo. Itez aliam
ad eccleſie doctores ſacros qui il
luminauerunt ſanctam eccleſiam
et ſic de alijs. Et ſic patet de can
tionibus beatorum.

¶ Secūdo eccleſiaſtici hn̄t ſuas
cātiones q̄ nō ſūt aliud q̄ deuota
diuini officij decātatio et ſolutio
Legit ei. j. paralip. vj. ꝙ Dauid
conſtituit cantores qui cantarēt
coram archa ſiue tabernaculo do
mini donec edificaret ei Salo=
mon filius eius domum domini
in hieruſalem. Et hi ſtabant iux
ta ordinem ſuū in miniſterio ſuo
Sic ⁊ multi reges atq̄ pricipes
catholici conſtrui fecerūt iſignes
eccleſias tam cathedr ales q̄ col

legiales ibi deputātes certū nu=
merū clericoꝝ deo famulātiū illis
deputātes ſtipēdia vt eoꝝ ſuffra
giis ⁊ cātationib⁹ iuuēt apud dn̄z
Idē practica de groſſis abbatijs
ꝓratib⁹ ⁊ alijs locis piis. Verūtn̄
cātiōes monachoꝝ ac q̄rūcūq̄ re
ligioſoꝝ dn̄t eſſe lugubres pie at
q̄ lachrymoſe vt dr̄. xvj. q. j. c. mo
nach⁹. Monach⁹ plāgētis hʒ offi
cium q̄ vel ſe vel mūdū lugeat.
Matthei. v. Beati qui lugēt qm̄
ipſi cōſolabuntur hinc eſt ꝙ ipſi
monachi ſtatutis tēporib⁹ ⁊ dieb⁹
habent preces quas proſtrati ac
voce lugubri ⁊ baſſa ſolue re ſoli
ti ſunt. Similiter nōnulli ſolēt cā
tare cantilenas ad dei ⁊ ſanctorū
ei⁹ honorē vtpote de natiuitate
dn̄i. Item de beata virgine ſimi=
liter de beata barbara aut hmōi
⁊ hoc laudabile eſt. Vn̄ Eccleſia
xlvij. legit ꝙ admirabāt turbe in
cātilenis regis ſalomonis.

¶ Tertio homies mundani hn̄t
ſuas cātiōes ſʒ fatuas vitioſas
⁊ dānabiles. Pro quo notādū qđ
hmōi cātilene ſeu cātiōes ſūt in
multiplici drā. Nā q̄dā ſūt diffa=
matorie vni⁹ toti⁹ ſtat⁹ vt ſūt ille
q̄s viri īfames ꝯponūt ⁊ decātāt
de viris eccl'iaſticis aut religio=
ſis ad eoꝝ īfamiā q̄ parū differūt
a libellis famoſis q̄s iura reꝓbāt
Alie vero ſunt in infamiam ali=
cuius priuate perſone vel etiā in
officio publico cōſtitute. Et tales
cantilenas forſan fecerāt impij in
dei de xp̄o: vt ſic ip̄m infamarēt
cātantes hmōi cātilenas in taber
nis ⁊ publicis locis ſcđz ꝙ ple cō
querit idē xp̄s in ps. dicens. In
me pſallebāt q̄ bibebant vinum
Sup q̄ dr̄ glo. interli. ꝙ in eū cō
uertit cātus q̄ ꝓhibet vanos can
tus. Dicit etiam de lyra ſup dicto
paſſu ꝙ facte fuerunt cātilene de
riſorie de crucifixione xp̄i tanq̄ de
re inſolita ⁊ notabili ⁊ hoc in fa=
uorē ſacerdotū q̄ ei⁹ mortē ꝓcu=
rauerāt tanq̄ de falſo propheta
volente regnare ⁊ nō potēte q̄ q̄=
dē cantilene decātabāt p taber=
nas. Et hoc ē ꝙ dr̄ ps. in pſōa dn̄i
In me pſallebāt q̄ bibebāt vinū.
alie aūt cātilene ſūt ꝯ bonos mo
res vt ſūt ille q̄ ſūt plene oī ſpur
citia ⁊ vano amore q̄ vt plurimū
in publicū decātari ſolēt ab his q̄
choreas ducūt. In q̄b⁹ ēt hoc ma
lū ē ꝙ ille auidi⁹ audiūt ⁊ leti⁹ cā
tāt q̄ turpiorē materiā ꝯtinēt. Et
ptʒ de triplici cātione ⁊ p ꝯn̄s de
primo principali.

C ¶ Scđo ꝑncipalr̄ videndū
eſt de offenſiōe ligue cantionarie
Pro q̄ notādū ꝙ ꝯtingit offende
re deū p predictā linguā cant io=
nariā quadruplr̄ ſcđz q̄ttuor ge=
nera cauſarum.

¶ Primo q̄dē rōne cauſe efficiētꝭ
Nā q̄ dubitat hmōi vanas ⁊ laſci
uas cātiōes nō ſūt imunes a pctō
Sec⁹ aūt de illis q̄ ſunt ad hono=
rē dei aut ſanctorū eius ſiue etiā
que ad eutrapeliā pertinent et q̄
nichil per quod offēdatur de⁹ aut
proximus continent. Quoʒ ergo ꝑ=
mi grauiter peccēt patet per hoc
ꝙ ſunt in cauſa oīm malorum et
diſſolutionum que inde fiūt. Eſt
enim regula gn̄alis ꝙ qui occa=
ſionem damni dat damnuʒ dediſ
ſe videt vt notat extra de iniurijs
⁊ dam. da. c. vlti.

¶ Secūdo ex pte cauſe materie

lis. Nā vt dictuƷ eſt materia can
tionū mundanarū q̄ſi vniuerſalr
eſt materia feda ⁊ piarum auriū
offenſiua. Vñ Aug. ſup. pſ̄. expo
nēs illud v̄bū. Celi enarrāt gl̄iā
dei dī ꝙ aues q̄dā vtpote coruı:
merule: pice: et huiuſmodi ſepe
ab hoībus docētur ſanare quod
neſciunt. Scienter autem cātare
non aui ſed homini diuina volun
tate cōceſſū eſt. Et multi ꝙ̄ mali
et luxurioſi ſic cantant digna au=
ribus ſuis et cordibus nouimus
et dolemus. Eo eñ peiores ſunt
quod nō poſſūt ignorare quod cā
tant. Sciunt enim ſe cantare fla
gitia ⁊ tñ cantant tanto libentius
quanto immundius quoniā tan=
to ſe putant debere fieri letiores
q̄nto fuerit letiores. Hec ille. Pre
terea idem Aug. i. lib. de ciuita=
te dei. c. xxxi. refert ꝙ poſtq̄ car
thago fuit p̄ Romanos euerſa il
li ōderūt ſe oi ſpurcitie. Propter
qđ inſtituerūt theatra. i. loca pu=
blica in medio ciuitatis Romāe
q̄ ſic erāt diſpoſita vt omnes poſ
ſēt ī eis ſedere ⁊ ludos ipſos ꝯſpi
cere. Et dicebant hmōi ludi ſce=
nici a ſcena. Erat autē ſcenā que
dam domūcula in medio atrū ſi=
ta ſiue habitaculū cortinis clau=
ſum. In quo cantabantur et reci
tabantur carmina poetarum om
ni ſpurcitia plena. Erant inſuper
ibi mimi et hiſtriones laruati ſal
tātes et effigiētes motibus cor=
poris ea que a poetis canebātur
Preterea effigiebantur ibi tur=
pia ⁊ in honeſta tam de diis ꝙ̄ de
hominibus. Hec vbi ſupra tam ī
textu ꝙ̄ in commēto Et certe nō
minus diſſolute agunt frequen=
ter multi xp̄iani. Nam pace data
vna cum abūdantia rerū tēpora
liū ſolēt in pleriſq; locis et quod
grauius eſt in feſtis p̄cipuis viri
ac mulieres iuuenes ⁊ virgines
ac ſenes cum iunioribus in vnū
ꝯuenire. Quā quidē cōgregatio
nē atq; ſathane cōuēticulū vulgo
appellāt le carrōgne gal'. Qđ q̄=
dē nomen quid ſignificet fateor
me neſcire niſi forſan ſit nomen
alicuius demonis ob cuius reue
rentiam predicti illic ſe transfe=
rūt. Quibus in vnum conuenien
tibus pene infinite diſſolutiones
fiunt ⁊ cantilene plurime ⁊ varie
decantari ibi ſolent. Et breuiter
illic plerūq; reperire ē q̄cq̄d olim
in p̄dictis ludis ſcenecis romano
rū adhuc gētiliū ⁊ idolatrarū ob
ſeruari ſolebat. Ex quib⁹ oībus
patet vnde primum ortuƷ habue
runt cantiones mundane: ⁊ de q̄
in eis cōmuniter tractetur q2 de
materia vili ⁊ abhomiābili corā
deo et angelis ac viris honeſtis
Ecce ergo quomodo offenditur
deus per huiuſmodi cantiones
ex parte cauſe materialis.

¶ Tertio idē p3 ex parte cauſe
formalis Nam forma que in ſe=
pe dictis cantionibus obſeruari
ſolet ē vt plurimū diſſoluta effre
nata elata cum fictiōe ⁊ muta=
tione vocis vt ſic magis demul=
ceat aures audientiū. Et in hoc
ipſi canentes ſunt ſimiles ſyre=
ne. De qua fabuloſe narratur ꝙ
ſit pro parte ſuperiori q̄ ſuperna
tat aquis v̄go. Pro parte autem
inferiori que imergitur aq̄s fer=
tur eſſe piſcis. Tēpore ergo ſere
no ſolet ſuaiter cantare ⁊ armo=
niam mirabilem formare. Ad cu

ius adiutum nauigantes ſupra
modum delectati non attendunt
regimini nauis. Quinimmo tan
dem obdormiunt. Et tunc modi=
ca tēpeſtate ſuſcitata in mari de
facili periclitantur. Ita in pro=
poſito mulieres ſuis cantionib⁹
et cātilenis interdū adeo demul
cent aures virorum mundanorū
ꝙ faciunt eos obdormire in ſuis
peccatis: ⁊ tandem demerguntur
per hmōi ſyrenarū cantica ⁊ car
mina in p̄fundū maris īfernalis
¶ Quarto idē ꝓpoſitum oſtendi
tur ex parte cauſe finalis. Cātile
ne eñ mundane ad hoc ordinant
vt cor p̄ immoderatā letitiā diſſol
uāt riſus diſſolutos generēt: ⁊ ad
turpia inuitēt. Et de hoc extat ap
ta hiſtoria quam ponit Tit⁹ li. li.
i. decados prime de Romulo con
ditore vrbis Rome Hic eñ cum
videret dictam ciuitatem nō poſ
ſe diu p̄ſiſtere abſq; ꝓpagatione
nec de facili ſui poſſent ex ciuita=
tib⁹ circunuicinis vxores habere
eo ꝙ tam ipſe ꝙ̄ ſui ſupra modū
exoſi eſſent omnib⁹ circūadia cē
tibus pp̄lis indixit choreas publi
cas et ludos Ad hoc igiť ſpecta=
culum venit p̄mnis multitudo ſa
binorum cum liberis atq; cōiugi
bus. SƷ mox dato ſigno a romu=
lo. Romana iuuentus illecta can
tionibus puellarum ſabinaruƷ di
ſcurrit ad eas capiēdas: quas ſtu
prauerunt ⁊ tandem ſibi lege ma
trimoniali coniunxerunt. Patet
ergo quomodo offenditur deus
per cantiones quadrupliciter.
¶ Tertio principaliter videndū
eſt de punitiōe lingue cantiona
rie. Eſt ergo notādum ꝙ hmōi
pctm̄ et ſignāter cuƷ cantātur ba
ladie in infamiā alicuius aut ali=
quorū punitur triplici pena. vƷ.
Ciuili
Eccleſiaſtica
Eterna.
D ¶ Primo igitur pena ciuili
de q̄ habes. C. de famoſis libellis.
l. vnica q̄ incipit. Si q̄s famoſum
vbi mandat imperator. Valenti=
nianus q̄ſi q̄s famoſum libellum
de aliquo cōpoſuerit ſi ꝯuincatur
⁊ nō poſſit probare quod ſcripſit
capitali pena plectendus eſt vel
veri⁹ ſicut accuſand⁹ puniēd⁹ eſ=
ſet: vt dicit gloſa. Similiter eadē
pena plectendus eſt qui dictuƷ li
bellum inuentum mox non corru
perit vł igni non conſumpſerit. ſƷ
viƷ illi⁹ aliis manifeſtauerit. Grā
de ergo peccatuƷ eſt dictare libel
lum famoſum ſiue baladiam in
iniuriam alterius: ex quo mors p̄
illo infligitur.
¶ Scđo tale pctm̄ punitur pena
eccleſiaſtica de q̄ habes in decre
tis. v. q. i. qui ī alteri⁹ vbi mādat
papa Adrian⁹ ꝙ ſi quis ī alteri⁹
famā publice ſcp̄turam aut v̄ba
cōtumelioſa confinxerit: ⁊ repert⁹
ſcripturā non probauerit flagelle
tur. Silr qui eam inuenerit ⁊ nō
corruperit: eadem pena puniatur
q̄ ⁊ actor facti ſƷ quid iuris ſi con
flictor libelli famoſi ignoretur.
Ad hoc prouidet ius eccleſiaſti=
cum vbi ſupra. c. quidā maligni
ſpiritus vbi ponitur caſus de ca
ſtorio notario Gregorii pape cō
tra quem quidam plenus ſpiritu
maligno ſcripſit libellum famo=
ſum: ipſumq; poſuit noctis tem=
pore ī loco publico ciuitatis. De

eo ergo dr Sre. ꝙ exeat ꝛ publi
ce cōfiteatur pctm̄ ſuū. Qꝫ ſi no n
velit exire. i. ſeipm manifeſtare
tunc debꝫ publice denūciari ꝙ q̄=
cunqꝫ ho c fecit: ſit priuat⁹ ſacra=
cōione. Qꝫ ſi adhuc latere p̄ſum
pſerit: dꝫ anathematizari. i. excōi=
cari. Si vero exire voluerit: ꝛ ꝓ
bare que ſcripſit: tunc eſt audien
dus: neqꝫ in illo caſu currunt con
tra ipꝫ predicte pene: vt dr ibidē
Silr dn̄s Antoni. florentinus in
parte ſumme ſue titulo. xxiiij. ca.
lxx. refert Alexandrū dediſſe bul
lam que incipit. Ex alto. Itē aliā
que incipit. Non ſine multa: per
quas declarat ꝙ quicunqꝫ libel=
los famoſos in vulgari ſermone:
nec non cantilenas vel rithmos
edere vel detinere vel publicare
preſumunt in infamiam et detra
ctionem ſtatus ordinis fratrū p̄=
dicatorū aut ſunt excōicati a qua
excommunicatione non poſſunt
abſolui niſi pſonaliter ſedi apo=
ſtolice ſe preſen tent hec ibi.

Tertio predictum peccatū pu
nitur pena eterna. Nam de hmōi
cantionatoribus potest intelli=
gi illud Job. xxj. Tenent tympa=
nū et cytharam et gaudent ad ſo
nitum organi. Ducūt in bonis di
es ſuos: et in pūcto ad inferna de
ſcendunt. Cunqꝫ ibi fuerint: me=
rito dicere poterunt illō Threñ.
v. Defecit gaudiuꝫ cordis noſtri
verſus eſt in luctū chorus noſter
Cecidit corona capitis noſtri. ve
nobis qꝛ peccauimus. Tunc etiā
illis inſultabunt demones dicen=
tes. Canite nobis vnaꝫ cantionē
et ſaltabimus ꝛ hoc eſt qḋ ait p̄s.
in perſona taliū dicens. Illic ſci=
licet in inferno interrogauerunt
nos ſupple demōes: qui illi capti
uos duxerunt nos verba cantio
num. Et qui abduxerunt nos id
eſt ſeduxerunt nos: ſupple demo
nes: dixerunt de riſorie et inſulta
torie. Hymnum cantate nobis de
canticis ſyon. i. de illis cantionib⁹
quas tam ſuauiter ꝛ letanter can
taſtis in mundo cum illic eſſetis.
Quib⁹ rn̄dere poterunt. Heu quō
cantabimus canticum domini. i.
canticū letitie in terra aliena. i. in
hac terra miſerie ꝛ tenebrarꝫ vbi
vmbra mortis et nullus ordo: ſꝫ
ſempiternus horror inhabitat.
Job. x. Ecce finis ad quem dedu
cunt cantiones mundane fatue ꝛ
diſſolute prout ſequens inſinuat
exemplum.
E Refert enim beatus Cyril
lus eps̄ hieroſolymitan⁹ ad Au.
ſcribens: vt patet epiſtola ducen=
teſima ſexta eiuſdem Augu. de q̄
daꝫ nepote ſuo etatis. xviij. anno
rum qui multum dedit⁹ erat hu=
iuſmodi vanitatib⁹ cantionū cho
rearum et ludorum mundanorūꝫ
Eo igitur mortuo circa illam eta
tem: vir dei Cyrillus qui nimio
amore eum dilexerat rogauit do
minuꝫ vt dignaretur ei reuelare
ſtatum illi⁹. Et ecce ſubito eo orā
te: ſtatim fetor ortus eſt in came
ra in qua orabat ꝙ ipſum narib⁹
ſuis tollerare non poterat. Cuius
rei cauſam ignorans ſurſum ele
uatis oculis vidit nepotē ſuum
infeliciſſimū cathenis igneis cir
cūligatū: ex cuius naribus et au=
rib⁹ velut ex ardentiſſimis for=
nacibus et ignibus flamma hor=

ribilis ꝛ fetidiſſima procedebat
Et alloquens auunculum ſuum
ait. Scias me eſſe nepotem tuuꝫ
qui ſum manſionibus tartareis
perpetuo deputatus. eo ꝙ cantio
nibus et huiuſmodi fatuitatibus
ſupra modum fuit delectatus et
inflāmatus et hec dicens ſubito
diſparuit ab oculis viri dei. Quo
abeunte talis fetor in dicto loco
remanſit vt deinceps ibidem nul
lus auderet introire hec ibi nec
certe ſoli illi peccant qui dictas
cantiones dictant aut ſuauiter cā
tant verumetiā qui in auditione
illarum delectantur ſicut ſequēs
exemplum declarat.
F Legitur em̄ in ſpeculo exē=
plorum ꝙ beatus damianus ha=
buit ſororē valde deuotam ꝛ reli
gioſam: quaꝫ contingit mori. Cū=
qꝫ poſt eius obitū ꝓ ea oraret di=
ctus frater ſuus Damianus ſubi
to apparuit illi dicēs ꝙ erat ad=
iudicata terribilibus penis pur=
gatorij per quidecim dies Cuius
cām cū ille interogaret maxime
cū ipſa tam ſanctā vitaꝫ in preſen
ti duxiſſet. rn̄diſſe fertur. Ueruꝫ
inquit frater chariſſime cum vna
dierum cederem in camera mea
ſola audiui in proxima platea cā
tus chorizantium cuꝫ aliquali de
lectatione. Et quia de hoc non cu
raui nec penitentiam egi credēs
hoc eſſe paruum: ideo adiudicata
ſum ſtare in predictis penis qui=
decim dierū ſpacio. Iō frater cha
riſſime adiuua me apud dn̄ꝫ tuis
interceſſionibus. Patꝫ ergo ꝙ pe
riculoſum eſt huiuſmodi cantile
nas vanas et mundanas curioſe
audire ſed multo grauius eſt ta
les decātare. Ideo amodo omēs
ꝛ ſinguli a talibus inſolētijs ſibi
caueant ſi deo placere deſiderant
Capitulū. xij. de lingua laſciua.

Confiteor tibi domi=
ne pater celi et terre
quia ſupple peccaui
nimis locutiōe. Mat
thei. xj.
Poſtqꝫ in precedenti capitulo
habitum eſt de decimo peccato li
gue quod dicitur lingua cantio=
naria. Hic conſequenter agendū
eſt de alio peccato ipſius lingue
quod incipit per. l. quod quidem
peccatum poteſt appellari lingua
laſciua de qua poteſt intelligi il=
lud Job. xx. Occidet ſcilicꝫ hoīeꝫ
lingua et vipere. Solet enim vi=
pera laxare et ſoluere linguā ſuā
vt ſic venenum ſuum mortiferuꝫ
extendat ad hominem. ita et laſci
uie dediti extendunt linguas ſu=
as ad loquendum turpia et ini=
qua et que offendunt pias aures
atqꝫ pudicas et caſtas mentes.
Unde et laſciuia dicitur de laxo
laxas: qḋ idē eſt ꝙ ſoluo ſoluis.
De hac igitur ligua laſciua tria
principaliter videbuntur ſecun=
dum homines malicioſi laxant
linguam ſuam ad hec tria vide=
licet.
Ad adulandum
Ad detrahendum
Ad corrumpendum
A Primo igitur nonnulli la=
xant linguam ſuam ad adulan=
dum et ad blande loquendum:
vt ſic decipiant proximos ſuos.
Et de talib⁹ poteſt intelligi illud
p̄s. Linguis ſuis doloſe agebant
id eſt malitioſe. Sed in quo. Cer

ſe qr venenū aſpidū ſub labijs eo
rū. Nam adulatores habēt quidē
pulchra verba in labijs ſuis. Sz
profecto occultāt venenū aſpidū
praue intentionis ſub labijs ſuis.
i. in cordibus ſuis: eo ꝙ aliud ha
bent in ore: et aliud in corde ps.
In corde ⁊ corde locuti ſūt. Et iō
tales merito figurant̄ p Joel vxo
rem abercinei. Nā de ea legitur.
Judi. iiij. ꝙ cum ad domum ſuaz
declynaſſet ſyſara principes exer
citus Jabin regis chananeorū: q
ādē Syſara fugiebat a facie Ba=
rach qui erat dux exercitus filio
rū iſrael petiuiſſetqꝫ ab ea potum
aq̄ eo ꝙ valde ſitiret: illa dedit ei
vtrem lactis: ⁊ dedit illi bibere et
operuit illum. Quo dormiente il
la infixit clauum in caput eius et
ſic eū interfecit. Sic in propoſito
adulatores dant lac bonorū ver=
borūz bibere illis quibus machi
nant̄ malum: ſed ſimul infigūt cla
uum praue intentionis. Et de hoc
habem⁹ hiſtoriam Matthe. xxij.
vbi legitur ꝙ phariſei miſerunt
miniſtros ad chriſtum qui dixe=
rūt ei. Magiſter ſcim⁹: quia verax
es ⁊ viam dei ⁊c. Sequitur. Dic
nobis quid tibi videtur. Licet tri
butum dari. ⁊c. Ecce quō illi laxa
bant linguā ſuam ad adulandum
Uerumtamen praue intendebāt:
qr ſic chriſtum interrogabant vt
eū caperent in ſermone: vt habet̄
ibidē. Propterea de quolibz adu
latore poteſt dici illud pſal. Mol
liti ſunt ſermones eius ſuper ole
um ⁊ ipſi ſūt iacula. Sz qr de hoc
multa dicta ſunt ſuperius: ſcilicz
ſecunda parte huius ſecundi tra=
ctatus. c. ij. ideo pertranſeo.

¶ Secundo principaliter multi
laxant linguam ſuaz ad detrahē
dum nunc ad eccl'iaſticos: nūc ad
prelatos ⁊ officiarios publicos:
nunc ad religioſos: nūc ad extra
neos: nūc ad ꝓpinquos etiaz affi
nes ⁊ conſanguineos: et hmōi ita
vt dicat hierony. iij. parte epl'arū
ſuarū epl'a. xxij. ad Cellantiā ſcri
bens ꝙ pauci admodum ſunt qui
huic vitio renūciēt. Raroqꝫ inue
nies qui ita vitam ſuam irrepre=
henſibilem exhibere velint: vt hi
non libenter reprehendāt alienaz
Tanta inſup hui⁹ mali libido mē
tes hominum inuaſit. vt etiā qui
procul ab alijs vitijs receſſerunt:
in iſtud tamen quaſi in extremūz
diaboli laqueum incidāt. hec ille
B ¶ Notandum eſt autem ꝙ in
ter ſic laxantes habenas ſuas ad
obloquenduz de alijs: ceteris gra
uibus peccant tria hominuz gñā
¶ Primi ſunt qui detrahūt de ſta
tu eccleſiaſticorū ac religioſoruz:
quos tamen pre ceteris honora=
re debent tum propter officij aut
ſtat⁹ dignitatē: tū propter neceſ=
ſitatem quia tales perſone ſunt
pre neceſſarie huic mundo tū ꝓ
pter ordinationem eius qui tali=
bus loquit̄ dicens. Qui vos au=
dit me audit. Qui vos ſper=
nit me ſpernit Luc. x. Propterea
celeſphorus papa ꝓut recitatur
in decretis. j. q. v. ſacerdotes. di=
cit ſic. Sacerdotes qui proprio
ore corpus domini cōficiūt ab o[m]
b⁹ ſunt obediendi ⁊ timendi. non
dilacerandi aut detrahendi: qr a
quib⁹ ſe dñi populus bñdici ſalua
ri: et inſtrui cupit: nullaten⁹
eos debet arguere: nec vul=

gus in eorum accuſatiōes ſuſcipi.
hec ibi. Uerum inter eccleſiaſti
cos multi diſſolutam ducunt vitā
ſed non propterea de ipſis detra
hendum eſt quin potius orandū
vt deus dignetur eos emendare
et q̄ntum fieri poteſt ipſorū ſcele=
ra occulcanda ſunt exemplo illi⁹
ſereniſſimi iperatoris ꝯſtātini.
De q̄ legit̄ in decre. diſtin. xcvj. i
ſcripturis ꝙ ſolitus erat dicere.
Uere ſi proprijs oculis vidiſſez ſa
cerdotem dei aut aliquam eorum
qui in monachali habitu circuma
micti ſunt peccantem clamidem
meā expoliarē ⁊ cooperirē eū ne
ab aliq̄ videret̄. vñ de eo legit̄ in
hiſtoria eccl'iaſtica ꝙ cū ſibi fuiſ=
ſent oblate accuſationes ēt ſcri=
pto et hoc ꝯ epōs libellos quidez
accuſatiōis accepit ⁊ eoſdē epōs
qui accuſati fuerant conuocans i
eorū cōſpectu libellos q̄s accepe
rat incendit dicens. Ite et inter
vos cauſas veſtras diſponite: qr
dignum non eſt vt nos iudicem⁹
deos. hec ibi Propterea Exo. xvij
precipit dñs dicens. Dijs nō detra
hes: id eſt ſacerdotibus: vt expo=
nitur. xj. q. j. ſacerdotibus.
¶ Scdi ſūt qui detrahūt de ma=
iorib⁹ ſuis et prelatis. Graue em̄
eſt detrahere de ſimplicib⁹ eccl'ia
ſticis vt dictū eſt: ſed multo gra=
uius eſt detrahere de prelatis. In
cuius figurā Exodi. xix. precepit
dñs dicēs. Ois q̄ tetigerit mōtem
morte moriat̄. Uñ Nume. xij. le=
gitur ꝙ cū Maria detraxiſſet fra
tri ſuo Moyſi propter vxorē quā
duxerat ethiopiſſaz: irat⁹ eſt ꝯ eā
dñs: ⁊ percuſſit eā lepra. Sed ꝑ=
fecto hoc cōmune ⁊ vſitatū malū

habent ſubditi ꝙ de facili laxant
linguā ſuam ad detrahendum de
ſuperioribus ſuis: forſan dicētes
ꝙ nō bene regūt ꝙ nimis rigidi
ſunt aliquibus: et nimis benigni
alijs notantes etiam interdū eos
de his que nō licet hoī loqui. Et
ideo a talib⁹ etiā q̄uis ſint de mi
norib⁹ mōaſterijs ſibi habēt caue
re p̄lati. Dicit em̄ Pli. in natu. hi
ſto. lib. viij. c. x. de elephante ꝙ q̄
uis corpore ⁊ fortitudine polleat
ſupra cetera animalia: tū valde ti
met mures ne. ſ. ſibi appropiquā
tes corrodant plantam pedū ſuo
rū: ⁊ ſic inhabilis reddat̄ ad am=
bulanduz: ita in propoſito nullus
eſt tam magnus nec tam ſanctus
aut perfectus qui non debeat ti=
mere oblocutiōes ⁊ vituperatio
nes ſubditorū aut infirmarum ꝑ
ſonarū. Propter quod ꝯ prelatis
pōt dici illō ps. Sagitte paruulo
rū. i. ſubditorū ⁊ contēptibilium
ꝑſonarū detractiōes facte ſūt pla
ge eorū. ſ. prelatorū ⁊ maiorū qui
q̄nqꝫ grauiter vulnerantur in fa
ma ⁊ honore a vilibus perſonis.
¶ Tertij qui īter ceteros grauit̄
peccant laxando habenas ad de=
trahenduz de alijs ſunt illi qui de
trahūt de ſuis cōſanguineis parē
tib⁹ ⁊ amicis forſan quia non ꝯde
ſcenderūt deſiderijs et petitioni=
bus ſuis etiam malis et iniuſtis.
Propter quod latrant contra eos
ꝯquerētes ⁊ dicentes ꝙ nūqꝫ bñ
fecerunt alicui de ſanguine ſuo.
Itē ꝙ ſunt auari: vſurarij. ⁊ cupi
di ꝙ non ſatis haberent de toto
mūdo atqꝫ his ſilia euomere nō
verent̄ contra natales ſuos. Pro=
pter qd̄ q̄cunqꝫ ſic a talib⁹ detra=

hiꝰ merito poteſt dicere illḋ pſ.
Pro eo vt me diligerent detrahe
bant mihi ego aũt orabã: ſupple
ꝓ eoꝝ ſalute ⁊ emendatione. In
ſuper poſuerunt aduerſuꝫ me ma
la pro bonis: ⁊ odiuꝫ pro dilectio
ne mea. Patet ergo quomodo nõ
nulli laxant linguam ſuam ad de
trahenduꝫ: ⁊ ſignanter de tribus
generibus perſonarum.
¶ Tertio principaliꝰ aliq̄ laxãt li
guam ſuã ad corrumpendum vt
ſunt illi qui dant aliis ſcienter cõ
ſilium male agendi. Itẽ quales
ſunt illi qui alios inuitant ad ma
lum vt pote ad ludos prohibitos
ad ebrietates ſectandas: ad mo=
nopolia et ſitia. Itẽ quales ſũt illi
qui cum multis promiſſionibꝰ et
blãdis ſermonibus laborant ſedu
cere pudicas ⁊ caſtas puellas aut
mulieres nuptas. Corrumpũt in=
quit apo. i. Corin. xv. bonos mo=
res colloq̄a praua. Da exempluꝫ
de leproſo qui ſi ḋ prope alloqua
tur aliquẽ paruulum de facili ip=
ſum inficiet et corrumpet ꝰ hoc. ſ.
ꝙ inficit aerẽ inter mediũ. Si etiã
illi qui laxant linguã ſuam ad tur
pia quodammodo inficiunt aereꝫ
et perſonas Propter qḋ Apoſt.
Ephe. v. prohibet hmõi turpia et
laſciua verba dicens. Fornicatio
aut omnis immunditia. i. quaſcũ
q̄ꝫ ſpecies luxurie: aut turpitudo
id eſt turpia ỽba aut ſtultiloquiꝫ
aut vt ſunt blanda amore carnali
plena ⁊ ad laſciuiã prouocantia:
ſcurrilitas vt ſunt verba carnalia
ad immoderatum riſuꝫ prouocã
tia non nominet in vobis deinde
idẽ apo. vbi ſupra admonꝫ bonas
⁊ caſtas mulieres vt ſibi a talibꝰ
verbis pariter et ꝑſonis lubri=
cis caueant dicens. Nemo vos ſe
ducat inanibꝰ ỽbis vt ſunt ſtulti
loq̄a ſiue blande locutiones: ſiue
multe ꝓmiſſiones ſiue ſitia et no
tanter ap. vocat predicta inania
ỽba. Tũ q꞉ ſunt de re et materia
inani et vana atq̄ꝫ inutili Tũ q꞉
frequenter ſic loquentes ⁊ ꝓmit
tentes aliḋ habẽt in ore: ⁊ aliud i
corde pſ. In corde ⁊ corde locuti
ſunt. Hoc aũt euidenꝰ videmꝰ i il
lis q̄ vt abutanꝰ ⁊ fruãꝰ ꝯcubitu
alicuius puelle ꝓmittũt ꝙ illã du
cẽt i ſpõſam. Cũq̄ꝫ eã corruperit
dimittũt eã ⁊ cũ alia ꝯhũt. Qui ſi
ſup ad inſtãtiã puelle citenꝰ: iurãt
ꝙ nũq̄ꝫ eã cognouerit effectu ma
ritali. Ecce quomodo ſeducũt vi
rilubrici honeſtas virgines ina=
nibus verbis. Ex quibus omnibꝰ
infero ꝙ lingua laſciua eſt valde
periculoſa: et ideo vitanda.

¶ Capitulum. xiij. de lingua mendoſa.

COnfiteor tibi domi=
ne pater celi et tere:
q꞉ ſupple peccaui ni
mis locutione.
Matth. vndecimo.
¶ Poſtq̄ꝫ i precedẽti capitulo tra
ctatũ eſt de vndecimo pctõ ligue
qḋ ḋr ligua laſciua hic ꝯñr dicen
dũ eſt de alio pctõ eiuſdem ligue
qḋ incipit per. M. qḋ vocatur lin
gua mendoſa de qua poteſt intel
ligi illud pſ. Dilexerunt eũ: ſciꝫ
deum homines vani in ore ſuo: id
eſt in exterioribus verbis pre=
tenderunt ſigna diuine dilectio=
nis: et lingua ſua mentiti ſunt ei
eo ꝙ tales non ſic habent in men
te prout pretendunt ore. De hac
igitur lingua mendoſa tria princi

paliter ſunt vitanda que ſunt
Diffinitionis
Diſtinctionis
Offenſionis.
A ¶ Primo igitur videndum
eſt de diffinitione mendacij. Dif
finit ergo ipſum mendaciuꝫ Au
guſtinus libro de mendacio ita di
cens. Mendacium eſt falſa vocis
ſignificatio cũ intentione fallẽdi.
Vñ mendacium ã mente diriuaꝰ
eo ꝙ qui mentitur loquitur ꝯ id
quod in mẽte ſeu corde tenet. Ex
predicta ergo diffinitione men=
dacij quam etiaꝫ refert magiſter
ſenten. diſtinctio. xxxviij. tertij pa
tet ꝙ duo ſunt que conſtituũt mẽ
daciuꝫ formaliter: et proprie ſum
ptum vcꝫ falſitatis expreſſio. ⁊ in
tentio fallendi eſt loqui cõtra id
qḋ eſt in mente. Et in illo cõſiſtit
formalis ratio mendacij. Propter
quod ſemper ibi eſt peccatũ etiã
dato ꝙ q̄ loquitur dicat veꝝ. Uer
bi gratia aliquis interrogatus di
cit petruꝫ eſſe in domo quẽ tñ ibi
nõ credit eſſe. Sed a pte rei ibi
eſt talis ſic reſpondens vtiq̄ꝫ pec
cat quia cõtra mentem loquiꝰ. vñ
glo. ordi. ſuper illo verbo pſ. La
bia doloſa in corde et corde locu
ti ſunt dicit ꝙ vbi eſt duplex cor:
ſic ſcꝫ ꝙ aliud dicitur et aliud in=
tenditur: ibi eſt mendacium. Nã
vt dicit Auguſti. de verbis apo.
ſer. xxvij Intereſt quẽadmodum
verbum procedat ex aio. Reã ei
linguã non facit niſi mẽs rea. Et
ibi daret exẽplũ ḋ illo qui crederet
ꝙ non pluit et tñ aperte rei pluit
ſi talis dicat pluit: in illo caſu mẽ
dax eſt. Hec ille. Et per oppoſitũ
ſi quis dicat aliquid eſſe falſum
credens tamen illud eſſe verũ nõ
proprie mentitur niſi materialiꝰ
nec eſt reus mẽdacij niſi propter
negligentiam inquirendi verita
tem in conſiderando ſi veruꝫ ſit
qḋ dicit et precipue in rebus ali=
cuius importantie. vel vbi dam=
nũ aut ſcandaluꝫ ſequi poteſt mẽ
daciũ ꝗ quãtum ad materiale im
portat falſitatis expreſſionem: q̄ q̄
dẽ expreſſio non ſolum fit verbis
verũetiã opibus et ſignis. Vñ ḋt
Ambro. in ſer. de dñica de Abra
ham: ⁊ ſiliꝰ recitaꝰ in de cre. xxij.
q. v. cauete ꝙ non ſolum menda=
ciũ conſiſtit in verbis verũetiã
in ſimulatis opibꝰ mẽdaciũ nãq̄ꝫ
eſt ſe chriſtianũ dicere: ⁊ opa xpi
non facere. Mendacium eſt ſe ꝓ
fiteri epm ſacerdotem vel cleri=
cũ: ⁊ ꝯtraria huic ordini operari
hec ibi. Et ſic pꝫ. ḋ primo pncipali.
¶ Scḋo principaliꝰ videdũ eſt de
diſtinctiõe ⁊ pluralitate mẽdacij.
Pro quo notandum conformiter
ad ſacros doctores prout diffuſe
habeꝰ tertio ſen. diſt. xxxviij. Itẽ
in decre. xxij. queſt. ij. primi. ꝙ tri
plex eſt mendacium in genere:
videlicet.
Pernicioſum
Iocoſum
Officioſum.
B Primum igitur mendaciũ vo
caꝰ pernicioſuꝫ. Et iſtud ſp ẽ mor
tale pctm̃ ideo pnicioſum dicitur
C ¶ Huiuſmodi aũt mendaciũ
tribꝰ modis ꝯmittitur prout etiã
declarat beatus Tho. ij. ij. q. cx.
articu. ij. Primo quidem ꝯmittiꝰ
in doctria xpiana: vtpote ſi qs di
ceret chriſtum non eſſe natuꝫ de
maria virgine. Item ſi quis ſciẽ

er impugnaret ſacram ſcriptu=
rā Item ſi quis diceret aliud cō
tra bonos mores vtpote ꝙ forni
catio non eſſet mortale pctm̄ aut
ſiṁe de vſura. Itē ſi quis dogma
tizaret omnes chriſtianos i die iu
dicij fore ſaluādos. Itē de paruu
lis xp̄ianorū nō baptizatꝭ ⁊ hmōi
Hec ei oīa mēdacia ſūt directe ꝯ
ſacram ſcripturā et per ꝯn̄s mor=
talia ſunt et pernicioſa.

¶ Secūdo mendacium perni=
cioſum cōmittit cum quis in iudi
cio mentitur dānificando ꝓximū
et iſtud mendacium principalr̄ i
uoluit falſos et fabricatos teſtes
Sic ei mentiti ſunt illi duo ꝑſby
teri inueterati dierū malorū qui
falſo accuſauerunt pudicam ⁊ ca
ſtam Suſannā. Dan̄. xiij. Idē de
illis duobus falſis teſtibus q̄ de=
poſuerunt falſum et teſtimoniū
cōtra xp̄m corā caypha. Matthe.
xxvj. Inſuper iſtud mendacium
inuoluit illos peſſimos viros qui
in iudicio ſiue alibi denegāt alijs
debita ſua. Nota ad hoc propoſi=
tum hiſtoriā in legenda beati ni
colai de illo Chriſtiano qui dene
gauit corā iudice pecuniā quam
mutuo acceperat a quodā iudeo

¶ Tertio mendacium ꝑniciosū
committitur cum quis mentitur
contra famā alterius. Et hoc mo
do mentita eſt vxor putipharis q̄
infamauit falſe caſtiſſimum illū
Ioſeph dicens ꝙ voluerat eā op
primere: quod omnino falſū erat
Gen̄. xxxix. hoc modo etiam mē
titi ſunt impij iudei aduerſꝰ chri=
ſtum ſummam veritatem ⁊ ſignā
ter ſcribere et phariſei vtpote di
centes eum peccatorem menda=
cem voratorem publicanorū et pec
catorum amatorem ſeductorem
populi demoniacum blaſphemū
prohibentem tributa dari Ceſa=
ri gentis ſubuerſorem ⁊ multa ſi
milia vt patet i mltis locis ſacro
rū euangeliorum Similiter hoc
modo mentiti ſūt quidā athenien=
ſes q̄ de paulo dixerunt. Nouorū
demoniorum annunciator videt
eſſe hō iſte. Act. xvj. Vn̄ tales te=
nent ſub pena eterne damnatio=
nis ad reſtitutionē fame alteriꝰ
quod tn̄ raro aut nūꝙ̄ facere vo
lunt. Patet ergo quomodo men=
dacium ꝑniciosū ſeu mortale cō
mittitur tribus modis.

¶ Secundum mendacium dicit
iocoſum: qd̄. ſ. delectat et fit ſocia
li aut ſolatij modo non reſpectu
cuiuſcunꝙ̄ rei male ſed ſolum re
ſpectu rei iocoſe. Nec tn̄ tale men
daciū eſt abſꝙ̄ peccato ſed tn̄ de
per ſe non eſt niſi veniale pctm̄.
Poſſet aūt eſſe mortale pctm̄ de
per ſe accidens vtꝫ ratione ſcan=
dali vel cuiuſcūꝙ̄ damni inde ſe
quentis da exemplum de taliter
mentiēte cui forſan dicit aliquis
Tace q: ſcandalizas tales et talr̄
hic preſentes. Ipſe vero non ſolū
nō tacet verumetiam per āplius
laxat habenas ad taliter mentien
dum. Tales ergo de per accidēs
mortalr̄ peccāt. Cōmittit aūt ta=
le mendacium duobꝰ modis Prio
quidem cū quis mentit ſola libi
dine mentiendi ſeu etiā aliū talr̄
fallendi. Et talr̄ ſepe mētiuntur il
li qui quadam priuata familiari
tate ſibijnuicem iunguntur vt ſi
quis alteri qui forte alias eum
in ſimili fefellit diceret vadatis
ad talem locum vbi querit ꝑ vo

bis hoc aūt dicit vt eū priuet bo
no prandio vl̄ hmōi. Secūdo cō
mittitur cū q̄s mentitur cupidita
te placendi alijs ⁊ eos delectandi
Sicut accidit in illis q̄ cū menda
cijs ſuis prouocarent ad riſū vnū
aceruū lapidū vt vulgo dici ſolꝫ
Da etiā exēplū de illo q̄ vidēs a=
liū triſtē ⁊ melācolicū dt̄ aliquā
facetiāque tamē non caret men
dacio hoc autem facit vt ſic eum
recreet ⁊ releuet a nimia triſtitia
D ¶ Tertium mendacium
dicit officioſū quod prodeſt ali=
cui. Committit autem huiuſmo=
di mendacium ex quadam pieta
te ad vtilitatē proximi. hoc autē
pōt fieri tripliciter ſcꝫ ꝙ aliq̄s
ꝓdeſſe primo ſuo ꝑ ſuū mēdaciū
ad ꝯſeruandū tria bona in eo.

¶ Primo quidem ad conſeruan=
dum vitam eius Verbi grā. Ali
quis habens gladium euaginatū
et totus furioſꝰ querit aliū inter
ficere currens poſt eum ꝑ vnam
viam. Tu autē vidēs ⁊ volēs ob
uiare tanto diſcrimini dicis illi ꝙ
ille quē q̄rit per aliā viam decli=
nauit. At ille tibi credēs dimittit
viam iceptā ⁊ ſe diuertit ad aliā
Sicꝙ̄ ſaluatur vita proximi per
mendacium tuū officioſū qd̄ nō
licet. Et de hoc hiſtoriā habes in
legenda. b. Barbare de quodam
paſtore ouium qui mētitꝰ ē. Dio
ſcoro pr̄i eiꝰ querēti eam occide
re. Talis enīꝫ bene egit in hoc ꝙ
voluit ſaluare vitā inocētis puel
le. Sed tn̄ ſibi nō licuit ꝓpterea
mētiri. Quinimo potiꝰ debuiſſet
ꝑmittere illā: milleſies occidi ſi
fieri potuiſſꝫ ꝙ̄ ſemel mētiri. Eſt
enim maxima apd̄ theologos ⁊ iuri=
ſtas ꝙ nō ſūt faciēda mala vt inde
eueniāt bona. Tale etiā fuit mē=
daciū obſtetricū egypti. Exodi.
j. Et tamen tale mendaciū culpe
leuioris qd̄ tamē viri ꝑfecti ſum
mopere fugiunt ne anime ſue no
ceant dum nituntur ꝓſtare vitā
carni aliene ꝙ̄ꝙ̄ hoc ipſum pcti
genus facillime credatur relaxa
ri vt dicit Greg. lib. viij. Mora=
lium. ca. ii.

¶ Scdō q̄s mētiendo pōt ꝓdeſſe
ꝓximo ſuo ad ꝯſeruandum hone
ſtatē illius. Verbi grā. Aliquis
malꝰ ribaldꝰ obuiat alicui pul=
chre mulieri que eſt in comitatu
alicuius honeſti viri. Dictus er=
go ribaldus vult eam opprimere
Quod alter videns dicit eam eſ
ſe ſuā vxorē et hoc dicit vt cōſer
uet honeſtatē illiꝰ. Quo audito
alter vadit viā ſuā. hoc ei mēda
tium etiam leue eſt maxime cū
nulli noceat ⁊ alicui proſit ⁊ tali=
ter mentiri cōſulit Abrahā vxo
ri ſue Sare cū dixit ei. Dicque
ſo ꝙ ſoror mea es vt bn̄ mihi ſit
ob gratiā tui. Nam ſi dixeris ꝙ
vxor mea es me interficiēt egy=
ptij ⁊ te reſeruabūt. Gene. xij.

¶ Tertio quis mentiēdo poteſt
ꝓdeſſe proximo ſuo ad conſeruā
dum ſubſtantiam eius tempora=
lem. Verbi gratia. Tranſit aliq̄s
ſcholaris tendens. Pariſiꝰ ſtudij
gratia habens ſuper ſe pecuniā
bonam. Superueniunt autē ali=
qui latrunculi volentes eum ſpo
liare aut forſan occidere: quod
attendentes viri probi concomi
tantes eum dicunt prioribus.
Vos laboratis in vanum nā iſte
ſcholaris ad eo pauper eſt ꝙ das

mus ſibi expenſas gratis: quam
uis ergo tales bonum intendant
medium tamen non eſt debitum
q2 vt dī Au. ſuper pſal. Pſalmus
v. exponēdo illud verbū. Perdes
omnes qui loquūtur mēdacium.
Uir pfect⁹ ⁊ ſpūalis nō dz mētiri
ꝓ iſta tēporali vita aut ſubſtan=
tia ſiue ſua ſit ſiue alterius. Sed
forſan dices tibi licere mētiri ſal
tem in illis caſibus in quibus mē
dacium tuum nemini obeſt ⁊ ali
cui prodeſt. Certe hoc tibi negat
Aug. q̄ in Enchiridiō. ca. xxi. dat
talē inſtantiā. Poſſumus inq̄t iu
rando aliquā alicui ꝓdeſſe ꝑtertiz
ſi pauper cui dam⁹ ſentit ꝯmodū
ex diues cui clam tollimus nō ſē
tit incommodū nec tamen ideo
tale furtum quiſq̄ dicit non eſſe
peccatum. Dat etiā conſequen
ter ibidem aliam inſtantiā dicēs
Poſſumus adulterando alicui ꝓ
deſſe vt pote ſi aliqua niſi ei con
ſenciatur appareat amando mo=
ritura etſi vixerit penitendo pur
gabitur: nec tamē ideo tale pec
catum negabitur adulteriū. Hec
Augu. vbi ſ. Patet ergo in mul
to caſu licere mētiri q̄uis in mul
tis caſibus occultāda ſit veritas
Et ideo grauiter illi ſe decipiunt
qui ob conſeruandam vitam pro
priam aut alienam ſiue famā aut
ſecretum ſiue quodcunq̄ ſimile
credunt ſibi licere mētiri: ſicut
ille de quo loquitur ſequens hy=
ſtoria. ¶ Refert eni
dominus Antonius in Chronica
ſua. parte. i. titu. x. capitu. v. §. xi.
de quodam puero Romano qui
dicebatur papyrus: quem pater
ſolebat manu ducere ad conſiſto
rium ſenatorū. Quadā igitur die
valde iportune ſollicitat a matre
vt illi diceret quid tandiu in ꝯſi
ſtorio tractaretur. Cui cū prudēt
reſpondiſſet q nō licebat reuelar
ſecretū tātorū virorū ac ſapientū
tandem dicta mater cepit mina
ri ſibi virgam. At ille velut tot⁹
tenell⁹ hoc timēs dixit q ibi tra
ctabatur quid magis expediret
vt virū vnū duas habere vxores
vel ex cōuerſo. Illa aūt q̄ primū
hoc audiuit nō ſiluit ſed cucurrit
ad ſodales ſuas Romanas domi
nas illis narrans ꝓpoſitū. Pro=
pter que noua ille in craſtinum ſi
mul adierunt ꝯſiſtoriū inſtanter
poſtulātes vt potius diffiniret q
vna mulier poſſit duos viros ſil
habere q̄ ecōuerſo. Ad que vba
totus ſtupet ſenat⁹ atq̄ vn ꝓceſ=
ſiſſent interrogat. Mater igitur
papyrii cauſam aperit. Tandem
dictis dominabus Romanis au=
ditis ſed non exauditis ſtatuerūt
ſenatores cetero non introduce=
re paruulorū cum patribus in cō
ſiſtorio papyrio tamen dēpto quē
laudauerunt ex fictione ſua. Hec
vbi ſupra. Talis ergo paruulus
laudatur non quidem de menda
cio ſed de affectu pio: quia. ſ. no=
luit ſecretum ſenatorum reuela
re. Hoc etiam modo laudātur ob
ſtetrices regis pharaonis; que
vſe ſunt mendacio vt ſaluarēt vi
tam paruulorum mulierum he=
brearum. Exodi. i.

¶ Infertur ergo ex oībus dictis
q omne mendacium vitioſuz eſt
tanquā habens in ſe inuolutam
maliciam etiam inſeparabiliter.
Nihilominus nō omnia menda=

cia ſunt eiuſdē grauitatis ſed ali
qua mortalia et aliq̄ venialia vt
oſtenſum eſt. Inſuper inter ea q̄
ſunt venialia aliqd mēdaciū ē gra
ui⁹ aliō leuius. Un̄ Au. in Enchi
ridiō. c. xviii. poſtq̄ poſuit iſtā q̄=
ſtionem vtrū. ſ. ad officiū hoīs iu
ſti ptineat aliquā mentiri tādē re=
ſoluit dicēs. Mihi videt̄ pctm̄ eē
q̄dē oē mēdaciū ſ3 mlt̄z intereſſe
q̄ animo ⁊ q̄bus de rebus quiſq̄
mētiatur. Non enī ille ſic peccat
qui cōſulendi quomodo ille qui
nocendi voluntate mētitur. Nec
tantum nocet qui viatorem men
tiendo in aduerſum iter mittit:
quantum is qui viam vite men=
dacio fallente depꝛauat. Hec ille.
Et ſimiliter recitatur in decretis
xxii. queſt. ii. mihi autē. Patet er
go intentum ⁊ per cōſequens de
ſecundo principali.

¶ Tertio principaliter videndū
eſt de offenſiōe ſeu grauitate mē
dacii ⁊ ſignāter quod dicitur per
nicioſum. Huius ergo menda=
cii grauitas oſtendit̄ ꝓpter mul=
ta: vꝫ quia.

Deo contrariatur.
Proximo iniuriatur.
Proprio actori aduerſat̄.
Diabolum imitatur.
A celo excluditur.
Ad infernum demergitur.

¶ Primo igit̄ dico q menda
cium deo ꝯriat̄. Deus enī eſt ipſa
met veritas p eſſentiā. Joan. ix.
Ego ſū via veritas ⁊ vita. Quē
admodū ego ipſe veritatem ſum
me diligit dicente. ps. Ecce veri
tatem dilexiſti. Ita ſumme men
dacium odit cum actore ſuo. Pro
pterea Jaco. iii. nos admonet ipſe
Jacobus dicens. Nolite menda
ces fieri aduerſ⁹ veritatē. Meri
to ḡ hō mēdax pōt clamar̄ ad dn̄z
⁊ dicere illud Job. vii. Peccaui. ſ.
mētiēdo ⁊ ꝯ̄ v̄itatē loq̄ndo. Quid
igitur faciā tibi o cuſtos hominū
Quare poſuiſti me. i. pōi vmiſiſti
ꝯtrariū tibi. ⁊ fact⁹ ſū mihimet ip
ſi grauiſ. Cur nō tollis pctm̄ meū
ſup. per gratiā ⁊ miſericordiā tu
am illud mihi remittendo ⁊ qua
re non aufers iniquitatem meā
id eſt mendacium meum quodē
iniquum. Ratio autē quare hoc
poſtulo eſt quia ſcio in breui me
moriturum. Ideo ſequitur. Ecce
nunc in puluere dormio ſupple p
mortem ⁊ ſi mane id eſt in die re
ſurrectionis generalis q̄ fiet ma
ne iuxta illud pſalm̄. In matuti=
no interficiebā omnes peccatores
terre: me queſieris per reſurre
ctionem corporalem non ſubſiſtā
ſcꝫ per vitā gratie aut glorie. Se
cunde quomodo mendacium ꝯ
riat̄ deo. Un̄ puer. vi. vbi enūe=
rant̄ illa ſeptē q̄ ſumme odit de⁹
cōputat̄ lingua mendax. Et eiuſ=
dem. xii. dicit̄ abominatio eſt dn̄o
labia mendacia.

¶ Secundo mendacium ꝓximo
iniuriat̄. Nam per mendaciū ho
mo homini fidem non ſeruat q̄n
immo ipm̄ decipit defraudat: et
fallit. Cum tamen dicat. Apoſto.
col. iii. Nolite mentiri inuicem. i.
vno conſenſu vt ſolēt multi mer=
catores facere qui fabricāt adin
uicem mendaciū dicentes. Dica
mus hanc rem venalē tm̄ nobis
cōſtitiſſe vel tanto precio eā ꝯpa
raſſe ⁊ hoc vt eā charius vendāt
etiā notabiliter excedēdo latitu=

dinem iuſti precij. Propter quod
talibus merito pōt dici et impro
perari illō Job. xiij. Uos eſtis fa
bricatores mēdacij ſʒ dicūt mer
catores. Certe pr̄ ſi nō parū men
tiremur vendēdo mercātias no
ſtras moreremur fame. Quini=
mo ne ceſſe eſt nos frequēter iu=
rare ꝛ periurare ſicut ꝛ ceteri fa
ciunt. Sed talibꝰ reſpōdet ꝙ hoc
totum facit praua eoꝝ ꝯſuetudo
Nā ſi homines eſſent aſſueti de
plano dicere ꝟitatē ꝛ i vno ꝟbo
taxare valorem ſeu precium rei
venalis ita bene ꝛ forſan meliꝰ
illis crederent homies ſicut cuʒ
ſuis infinitis mēdacijs iuramētis
et periurijs.

S ¶ Unde legit in dialogo ceſa
rij ꝙ fuerunt colone duo merca=
tores ditiſſimi qui ad verbum cu
iuſdam predicatoris voluerūt oi
no abſtinere ab huiuſmodi men
dacijs ꝛ iuramentis in vendēdo
et emēdo atqꝫ ꝑ ānū ſic abſtinue=
rūt. Hi ꝙ anno reuoluto redierūt
ad dictū ꝑdicatorē plangentes ſe
ꝙ nihil ampliꝰ lucrabant ex q̄ ſ.
ceperant ſimplici verbo vēdere
q̄s ille hortatꝰ ē ad perſeueranti=
am. Mirabiles naʒ nō multo poſt
ceperant hoīes eos frequentare
etiam plus ceteris ſue artis. Fa=
ctiqꝫ ſunt in breui duplo ditiores
q̄ꝫ prius ita vt ꝛ ipſi de hoc mira
rentur. Reuerſiqꝫ ſunt ad dictuʒ
bonum predicatorem gratias il=
li referentes de tam bono et ſalu
bri conſilio per quod liberati eſ=
ſent ab illa praua conſuetudine:
et a multis peccatis: inſuper in
rebus ſecundis multum ditati.
Uade et tu fac ſimiliter. Sed ph

dolor pauci ad modum mercato
res volūt predictos imitari. Qui
immo vt dicit Chryſoſto. ſuper
Matthe. in opere ipfecto homil.
xxxv. ꝛ recitat i decre. di. xxxviij.
eijciens mēdaciū ꝑcipue regnat
in mercatoribus mercator enim
ſine mendacio ꝛ periurio nullus
eſſe poteſt. Hec ibi.

¶ Tertio mendaciū ꝓprio acto=
ri aduerſatur in hoc ſcʒ ꝙ homo
mētiēdo loq̄t ꝯ ꝯſcientiā. Uñ mē
tiri ē ꝯtra mētē ire ſiīr aduerſat
actori ſuo q̄ ad tpalia bōa. Facit
ei vt hoī mēdaci de facili nō cre=
datur. Propter qđ ſi cupit aliq̄d
ſibi mutuari vſqꝫ ad ꝑſi cuʒ tēpꝰ
quodcunqꝫ ſit illud raro inueni
mutuantem eo ꝙ cōe eſt eum mē
tiri ſibi mutuātibꝰ nec verax in
uenit in promiſſis. Et hoc eſt qđ
ait. Iſi. de ſūmo bono li. ij. c. xxx.
Mendaces inq̄ faciūt vt nec eis
vera dicentibus credat. Reddit
eni ſepe hominē multa falſitas ꝛ
mēdoſitas ēt i ꝟitate ſuſpectum
Hec ille.

¶ Quarto mēdaciū diabolū imi
tat. De ipo ei diabolo ſcribit Jo.
viij. ꝙ mēdax ē ꝛ pr̄ eiꝰ. i. ꝑmꝰ iuē
tor mendacij. Nā ꝑmū mēdaciū
fuit ꝓnūciatū a demone in ſpecie
ſerpentis apparēte ꝑmis ꝑarēti
bꝰ i paradiſo terreſtri: qñ. ſ. venit
eos tētare vt de ligno vetito co=
mederet. Cūqꝫ eua rñdiſſet abſit
ꝙ comedamꝰ d hmōi ligno ne for
te moriamur. ait demon. Neq̄q̄ꝫ
moriemini ſed q̄ꝫ primum de illo
cōederitis eritis ſicut dij ſciētes
bonū ꝛ malum Gen. iij. Ecce quō
diabolus ꝑmo adinuenit menda
ciū. Uñ etiā extunc nō ceſſauit in

ducere homines ad mendacium
¶ In cuius rei ſignū refert beatꝰ
Amb. ſuꝑ ꝑs. Bti imaculati. ſer.
xij. ꝙ cū ꝓpheta Eſayas in carce
re cuſtodiret ꝛ dure tractaret ap
paruit ei diabolꝰ. d. Dic ꝙ non a
dño locutꝰ es q̄ dixiſti ꝛ oīm mē
tes i te mutabo vt q̄ tibi idignāt
abſolutiōeꝫ ꝯferāt. At ꝟo ille gra
tius iudicauit pro veritate pati
ſupplicium q̄ꝫ pro adulatione be=
neficium. Hec ille.

¶ Quinto mēdaciū a celo exclu
ditur. Regnat ei ibi ſūma ꝟitas
q̄ nō ſecū patit mēdaciū nec ſiīr
illic ſinit intrare mēdaces qꝛ vt
hr̄ apo. xxi. Nō intrabit in illam
ſcʒ celeſtē hieruſalē aliq̄d coinq̄
natū aut mēdaciū. In cuius rei ſi
gnū dñs mēdaces filios alienos
appellat dicēs in pſal. Filij alieni
ſup. a regno celeſti mētiti ſt mihi
Dicūt ꝙ hoīes mēdaces filij alie
ni eo ꝙ a deo repudiantur tanq̄ꝫ
ſpurij ꝛ per ꝯñs tanq̄ꝫ nullum ius
hñtes in hereditate pr̄is celeſtis
Sequit in pſalm. Filij alieni idē
q̄ prius inueterati ſunt. i. in pec=
cato ſuo inueterant ꝛ habituant
quia mēdacium ſi aſſueſiat mox
vertit in conſuetudinem adeo ꝙ
a cetero nō niſi cuʒ graui difficul
tate poteſt hō ab illo reſilire. Nā
vt habet ꝓuer. xx. Suauis eſt hoī
panis mēdacij ſequit ꝛ claudica
uerunt ſup. homines mendaces
a ſemitis ſuis. Querūt eni tales
ſemꝑ vias obliq̄as falſitatꝫ ꝛ palli
ationis nec incedere volūt ꝑ viā
rectā ꝛ regiā veritatis Pſal. Filij
hominū vſqꝫ quo graui corde ſup
ple eſtis vt quid diligitis va=
nitatē ꝛ q̄ritis mendaciū nō dicit

q̄ris veritatē ſed mendaciū et iō
veritatem illā ſummā q̄ deꝰ eſt
non inuenient ſed ab ea tādē ꝑpe
tuo excludentur.

¶ Sexto mēdaciū tādē ad iſer=
nū demergit cū actoribꝰ ſuis ꝑs.
Perdes tu. ſup. deus oēs qui lo=
quūtur mendaciū ſup. ꝑniciosum
ꝛ mortale. Alias ſi gñaliter debe
ret itelligi de q̄libet mēdacio nul
lus ſaluaret ſʒ oēs perderent qꝛ
teſte eodē ꝑs. i alio paſſu. Oīs hō
mendax. Simile ei attrahit ſibi
ſimile. Et qꝛ mēdaces ſūt ſimiles
demonibꝰ qui ſumme ſunt meda
ces iō finaliter debēt ad eos tra
hi ꝛ cuʒ eis in iferno ꝑpetuo cru
ciari. Propterea de talibꝰ loq̄ns
Jo. Apoc. xxi. dt ꝙ oibꝰ mēdaci
bꝰ pars illoꝝ erit in ſtagnū ignis
et ſulphuris. Hoc aūt intellige vt
ꝑus vʒ de mendacio pernicioſo
ꝛ non iocoſo aut veniali quod ſo
lum obligat ad penam tempora=
lem ſiue in preſenti ſiue in futu=
ro. Donec autem nobis ille qui
eſt ipſa ſumma veritas taliter vi
tare mendacium et loqui verita
tem ad proximos noſtros: vt ſic
peruenire mereamur ad celeſteʒ
gloriam. Ad quā nos perducat
qui in trinitate perfecta viuit et
regnat. Amen.

¶ Explicit ſecunda pars huiꝰ ſe
cundi tractatus. In qua determi
natū eſt de pctis oris ſcđʒ ordinē
alphabeti. ab A. vſqꝫ ad M. icluſi
ſiue. Ulteriorē autē ꝓſecutioneʒ
dicte materie ꝛ ſcđm dictum or=
dine in alphabeticum pretermiſi
mus ne tedioſi lectoribus eſſemꝰ
Inſuper vt ad aliam materiam
tranſiremus.

¶ Sequitur tertia pars huius ſecundi tractatus in qua conformiter ad materiaꝫ que tangitur in confiteor agitur de peccato operis.

¶ Capitulum primum.

Confiteor tibi domine pr̄ celi et terre qꝛ peccaui nimis ope. Matthei .xi. ¶ Poſtq̄ȝ in p̄cedē ti parte que eſt ſecūda huiꝰ ſcđi tractatꝰ determinatū eſt de pctō locutiōis tā in gn̄ali q̄ȝ in ꝑticulari conſequenter in hac tertia parte eiuſdeꝫ tractatꝰ agendum eſt de pctō operis. Et hoc dupliciter. Primo quidem in generali. Secundo vero in ſpeciali in ſequenti capitulo. In generali ergo tractādo de pctō operis poſſunt moueri aliqua dubia Primum eſt vtrū ſit aliquod peccatum operis.

Secundum eſt. Quare ſpecialiter prohibetur peccatum operis

Tertiū eſt. Utrū peccatū operis addat ſuper peccatū cordis.

A ¶ Primum igitur dubium eſt Utrum ſit aliquod pctm̄ operis Pro ſolutione huius dubij ponā tres veritates.

¶ Prima igitur veritas. Capiendo opꝰ gn̄aliter prout ſe extēdit ad oēm actū poſitiuū oē pctm̄ cōmiſſionis poteſt vocari peccatuꝫ opis ſiue conſiſtat in actu īterio ri tm̄ ſiue in actu exteriori coniūcto actui interiori malo. Conſtat eni ꝙ omnis perpetratio mali eſt aliquod opus ſiue hmōi mali perpetratio ↄſiſtat interiꝰ tm̄ ſiue ēt prodat exteriꝰ. Unde ſolet a theologis diſtingui opus vcꝫ in opus operans ⁊ i opus operatū. Ubi ꝑ opꝰ operans intelligit̄ oīs actus interior volūtatis ſiue ſit elicitꝰ ſiue iperatꝰ. Opꝰ aūt operatū deſignat ipꝫ actū exteriorē iperatuꝫ ab interiori. Uerbi grā. Olī in circūſione opꝰ operās erat actꝰ iterior q̄ adultꝰ volebat ſe ſubmittere legi āti q̄ q̄ hoc p̄cipiebat: vel erat bonus actus ſiue fides i parentibus et hoc quo ad paruulos Actus aūt exterior erat actualꝭ applicatio ipſius circūciſiōis. Similiter in nouo teſtamento q̄ ad ſacr̄m baptiſmi poſſumus idē dicere ⁊ reperire ſuo modo.

¶ Scđa veritas. Capiendo opꝰ ſpecialr̄ ⁊ ſcđm vſitatū loquendi modū pctm̄ opis dr̄ actꝰ exterior malus ꝓut fecerint a peccato cordis ⁊ oris vt eſt furtū homicidiū adulterium ⁊ ſimilia.

B ¶ Ad cuiꝰ euidentiā notādū ꝙ pctm̄ ↄmiſſiōis diuidit̄ in pctm̄ cogitatiōis locutiōis ⁊ opatiōis que quidē diuiſio tripliciter patet videlicet auctoritate ratione ſimilitudine. Primo quidem auctoritate hieron̄. ſuper Ezechie. dicentis. Tria ſunt peccatorum genera quibus humanuꝫ genus ſubiacet Aut eni cogitatiōe aut ſermone aut operatione peccauimus. Similiter Auguſtinꝰ dicit ꝙ peccatū eſt dictum ecce peccatū oris vel factū: ecce peccatum operis vel cōcupitum ecce peccatū cordis contra legem dei. Ecce formalis ratio pcti. Secundo ratione. Nam iſta diuiſio aſſignat̄ ſcđm gradus quibus fit ꝓceſſus ad ↄplemētū pcti. Qui quidē gradus attendunt̄ ſcđm ꝙ ſcđs actꝰ includit primū ⁊ tertius ſecundū Uerbi gratia. Primus gradꝰ ſup quē addunt aliī ē volūtas iterior ſ. pctm̄ cordis. Scđs huic additꝰ ⁊ qui ēt ipm̄ primū exprimit eſt peccatū locutiōis. Nā voces ſūt note earū q̄ ſunt in aīa paſſionū vt habet̄. ſ. Periher. Martiꝰ gradus eſt pctm̄ opis tāq̄ȝ ↄplemētū ⁊ cōſummatio oīm predictorum. Tertio idem ꝓbat̄ triplici ſilitudine vcꝫ artificiali naturali morali. Primo quidē ſilitudine artificiali: vcꝫ domꝰ in q̄ ſūt tria vcꝫ fūdamentū tanq̄ȝ p̄ncipiū erectio parietū tāq̄ȝ mediū tectū vt ↄplemētū domꝰ. Scđo ꝟo ſilitudine naturali. ſ. gn̄ationis aīalis in q̄ ſūt tria. Nā primo cor gn̄at̄ Secundo ſeqt̄ menbrorum productio ⁊ diſtenſio. Tertio tāq̄ȝ cōplementum totiꝰ corporis bruti vl̄ hominis ſubſequit̄ formatio. Tertio aūt ſilitudie morali vcꝫ hois iracūdi q̄ p̄mo turbat in corde ex eo ſcꝫ ꝙ appetit vīdictam. Scđo in ꝟba ↄtumelioſa ꝓrūpit. Tertio i opa ⁊ facta iīurioſa ꝓcedit vtpote ꝑcutiendo vel hmōi.

¶ Tertia ꝟitas. Neceſſe eſt ponere pctm̄ operis. Cū enim pctm̄ nō ſit aliud q̄ȝ preuaricatio legis eterne ⁊ celeſtium in obedientia mandatorū vt vult Amb. lib. de paradiſo. c. viij. inter mādata aūt celeſtia ſeu diuina aliq̄ ſūt q̄ ꝓhibēt actū exteriorē ſiue opus exterius malū ↄn̄s ē pōere pctm̄ operis. Et ſic patꝫ de primo dubio ⁊ ꝑ conſequēs de primo principali.

C ¶ Scđꝫ dubiū eſt. Cur ſpecialiter ꝓhibet̄ pctm̄ opis. Nūqd ei ſufficiebat ꝓhibere pctm̄ cordis ſeu malā ↄcupiſcētiā aliq̄ ⁊ ſine q̄ actꝰ exterior nō dr̄ malꝰ. Cur ḡ poſtq̄ȝ dictū ē a dn̄o. nō ↄcupiſces vxorē ꝓximi tui additū ē ab eod ⁊ ſilr̄ nō ↄcupiſces rē ꝓximi tui. Nō mechaberiſ ⁊ ſilr̄ nō furtū facies vt hr̄ Exo. xx. Cur ḡ ita factū ē vt diſtinctis p̄ceptis ꝓhiberet̄ actꝰ interior ⁊ exterior malꝰ.

¶ Reſpōſio ad hoc pōt dici ꝙ ita oportuit fieri ꝓpter ↄditionē populi cui dabant̄ p̄cepta decalogi Erat ei ꝓ maiori ꝑte populꝰ durꝰ groſſꝰ ⁊ ruſticalis q̄ paruā eſtimationē faciebat de pctō cordis ſiue de ↄcupiſcētia vxoris aliene ſiue d̄ deſiderio ſubſtātie aliene. Et q̄uiſ lex h̄ ꝓhiberet qꝛ tn̄ trāſgreſſores non puniebat ſed punitionem remittebat ad dn̄m: ideo opus fuit ponere duo precepta ꝓhibentia actū exteriorē malum hec ſcꝫ. Non mechaberis. Non furtū facies etiam ſtatuendo penā cōtra tranſgreſſores hmōi preceptorum. Per hoc eni differt lex diuina ab humana qꝛ lex humana ſolum iudicat de exterioribꝰ videlicet de peccatis oris et operis non aūt de pctis cordis. Lex autem diuina iudicat de pctis occultis. i. de pctis cordis ⁊ oſtendit illa eſſe punienda. Quia vt dicit Chriſoſt. ⁊ recitatur. xxij. q. v. iuramenti deus non ex operibus tm̄ iudicat ſed ex cogitationibus ⁊ ex corde. Cuius rō aſſignatur. j. Reg. xvi. cum dicit̄. homines vident q̄ foris apparent.

deus autē intuetur cor. Hic eſt ꝙ ꝯmuniter ſolet dici in ſchola theologie ꝙ lex vet⁹ cohibebat manū nō animū nō q̄dē ad hūc ſenſū ꝙ nō ꝓhiberet pctā cordis vt pꝫ ſpecialiter ī p̄dictꝭ duob⁹ p̄ceptis de nō cōcupiſcendo vxorē ſiue rem proximi ſui ſed ad hunc ſenſum qꝛ non puniebat penali tp̄ali aut corporali pctā cordis aut malas ꝯcupiſcentias queādmodū puniebat pctā opis ꝓhibita p alia p̄cepta Sec⁹ aūt d̄ lege gr̄e q̄ oīa pctā punit etiā q̄tūcūqꝫ occulta ſaltē in ſacramētali confeſſione. Et ideo vt dicit Augu. bona eſt lex ſcꝫ gratie q̄ dum ꝯcupiſcentiā ꝓhibet omne malū ꝓhibꝫ. Sꝫ forſan ꝯ p̄dicta obiicies ⁊ dices ꝙ ī aliis p̄ceptis negatiuꝭ nō alio p̄cepto ꝓhibet act⁹ interior et alio actus exterior. Cur ergo poti⁹ iſtud obſeruatur circa duo predicta precepta q̄ꝫ circa illud. Non occides cui nō additur. Nō concupiſces mortem innocentis Ad hoc reſpondet ꝙ ratio hui⁹ eſt: eo ꝙ concupiſcentia magis trahit ad duo predicta ſcꝫ ad concupiſcendum vxorē proximi ſui aut ſuſtanitam: eius q̄ꝫ ad alia Unde pſ̄. Concupierunt concupiſcentia in deſerto. i. duarū rerū ſcilꝫ gule ⁊ luxurie vt patuit de moabitis. Et ſic pꝫ ad ſcd̄ꝫ dubiū

D ¶ Tertium dubium eſt tale Utrum peccatum operis addat aliquā ſpecialem rationē vitii et culpabilitatis ſiue malitie vltra pctm̄ cordis. Hoc ē querere ſub aliis ⁊ vſitatis terminis et ꝟbis. Utrum actus exterior addat aliquam malitiam ſupra actum interiorem malum. Ad hoc dubiū reſpondet beat⁹ Tho. i. ii. q. xx. ar. iiii. Itē. iiii. ſen. diſt. xl. ar. iii. di. ꝙ ī actu exteriori bono vl' malo pōt eſſe duplex bonitas vl' malitia vna quidē p̄ncipalis ⁊ eſſentialis q̄ attendit̄ ex fine p̄ncipali intēto ab actu interiori. Et q̄ꝫtū ad hoc actus exterior nihil addit bonitatis vl' malitie ſup actū iteriorē niſi forſā ꝯtingat actū interiorē p exteriorē intēdi. Sūt eī aliq̄ act⁹ exteriores qui ꝓpter vehemētē delectationē nati ſūt itendere actum interiorem: ſicut pꝫ de actualiter fornicante: cuius voluntas magis inflammatur et intēditur q̄ꝫ pri⁹. Alia aūt bonitas vel malitia poteſt reperiri in actu exteriori ex parte materie circa quā verſatur ⁊ ex parte circūſtantiarū debitarum. Et tūc addit aliquā bonitatem vel malitiam accidentalem tm̄ ſupra actū interiorem illic correſpondētem Exemplum de actu exteriori bono ſicut actualis perpeſſio mortis ꝓpter Chriſtū cui correſpondet aureola tanq̄ꝫ premium accidētale que nō debetur ſoli actui interiori etiam quantūcunqꝫ intenſo. Exemplum de actu exteriori malo ſicut de actualiter fornicante qui per hoc amittit irreparabiliter aureolā virginitatis quam tamen non ſic amittit per ſolam volitionem fornicādi. Patet ergo ad queſitum ⁊ per conſequens de peccato operis in generali dicta ſufficiant.

¶ Capitulum ſecundum de manu furatoria.

Confiteor tibi domine pater celi ⁊ terre quia peccaui nimis opere. Matthei. xi.

¶ Poſtq̄ꝫ dictum eſt in generali dē peccato operis: conſequēter de eodē dicendum eſt in ꝑticulari. Un̄ tractabim⁹ de aliq̄bus ſpeciebus illius ⁊ ſignanter per quas ſepi⁹ cōtigit hoīes peccare. Huiuſmōi aūt ſpecies deſcribemus ſub nomine manuum. In primo igitur loco loquendū ē de manu furatoria de qua poteſt intelligi ill' verbū apoſtoli Ephe. iiii. Qui furabat̄ iam nō furet̄: ſꝫ magis operet̄ manib⁹ ſuis. Fur autem videt̄ operari manib⁹ alienis inquantum accipit lucrū operis aliorum. Hec autem man⁹ hꝫ quinqꝫ digitos ſcd̄m ꝙ ſunt q̄nqꝫ genera hominum cōmuniter furtū cōmittentiū: capiēdo tamē furtū generaliter: vt ſe extendit ad rapinam et quamcūqꝫ iniuſtā poſſeſſionem rei aliene. Hi ergo digiti vocantur his nominibus ſcꝫ

Iniuſte preſcriptionis
Inuentorum retentionis
Domeſtice habitationis
Depoſitorum abuſionis.
Beneficiorum perceptionis.

A ¶ Primus igitur digitus manus furatorie vocatur iniuſte p̄ſcriptionis. Et cū hoc digito committūt furtū quicūqꝫ illegitime p̄ſcribūt aliquam poſſeſſionē domum agrum vineam vel ſimile. Uoco aūt illegitimā preſcriptionē q̄ fit mala fide ⁊ cōſciētia reclamante. Nam vt habetur de reg. iu. li. vi. Poſſeſſor male fidei vllo tempore non preſcribit.

B ¶ Pro quo notandum ſcd̄m Ray. in ſūma ſua ꝙ preſcriptio ē acquiſitio domini p continuationem poſſeſſionis per ſpacium tēporis a lege diffiniti. Sic eniꝫ notat̄. C. de longi temporis preſcriptione. l. i. que incipit. Mala fide Tp̄s aūt a lege diffinitū ad p̄ſcribēdū eſt. xx. annorū: vt habet̄ vbi ſupra lege ſequēti q̄ incipit: p̄ſtat. Quod quidē tēpus currit tā inter abſentes q̄ꝫ preſentes vt dicit glo ibidē. Nihilominꝰ ideꝫ Ray. ⁊ ſimilr̄ Hoſtiē. dicūt ꝙ ad p̄ſcribendū inter preſentes ſufficit tp̄s x. annorū. Inter aūt abſētes requiritur tp̄s. xx. annorꝫ Et hoc loquando de preſcriptione longi tēporis. Sed quo ad p̄ſcriptionem longiſſimi tp̄is requirit̄ ſpacium. xxx. annorū vel. xl. vt notat̄ in decre. xvi. q. iii. p plura capitula. Et ſilr̄ extra de preſcriptionibus ca. ſanctorꝫ. Hoc tm̄ intelligit̄ d̄ p̄ſcriptione currente ꝯ laicos ⁊ priuatas perſonas. Nā ꝯ eccl'iaꝫ nō poteſt preſcribi nec a laico: nec ab alia eccleſia niſi ſpacio. xl. annorū Contra vero eccleſiam romanā requiritur ſpacium centum annorū: vt notatur. xvi. q. iii. nemo.

C ¶ Ad maiorē aūt euidentiaꝫ huius materie notandum cōformiter ad dn̄m Anto. florentinuꝫ in ſūma ſua. ii. parte. tit. i. C. xv. §. vii. ꝙ ad legitimā preſcriptioneꝫ quattuor requiruntur. Primū eſt continuatio tp̄is p tp̄s diffinitum a lege: vt dictū eſt. Quod ſi fuerit interruptū: tunc p̄ſcriptionem inualidat. Secundū ē bona fides. i. ꝙ recipiens rem quam preſcribit credat tradentem eſſe verum

dn̄m illius vel ſaltem habere ius alienandi. Hec autem bona fides requirit per totum tp̄s p̄ſcriptionis vt p3 extra de p̄ſcriptionib⁹ ca. vigilāti. Itē. xxxiiij. q. ij. ſi virgo. S3 qd iuris ſi poſſidens vſq3 ad tp̄s preſcriptiōis ſi fuerit poſſeſſor bone fidei q̄ expirato incipiat habere malam fidem forte q̄a videt verū heredē poſſeſſiōis quā occupat rediſſe. Nunqd in hoc caſu tenet ipſā rē reſtituere vero dn̄o illi⁹. Ur q ſic. Pctm̄ eīn ſi dimittit niſi ablatū reſtituatur vt notat. xxiiij. q. vj. ſi res. Talis aūt p caſum dn̄ videt q res nō ē ſua: ſed huius q̄ eſt verus heres Igr̄. Rn̄ſio. hec difficultas mouetur i glo. ſup illo. c. vigilāti extra de p̄ſcri. vbi p reſolutiōe d̄r ꝛ dn̄ q cōditor canonis vel legis ciuilis potuit licite iducere hāc p̄ſcriptionē in odiū negligentiū nec ille de quo dictū eſt tenet reddere rē poſſeſſā dn̄o illius: q2 nō ē amplius dn̄s illius: Amiſit ei dn̄ium ꝛ p̱prietatē ſuā p negligentiam ſuam eo q non reclamauit infra temp⁹ p̄ſcriptionis. Et iō ne res maneāt abſq3 poſſeſſor: ꝛ p̄pōis redderent infructuoſe pōt aliis aſſignari vbi nō apparet quis ſit earum dn̄s. Nihilominus in certis caſib⁹ p̄ſcriptio ē iualida etiā expirato tp̄e. xx. aut. xxx. ſeu. xl annorū vt pote ſi dn̄s rei toto illo tp̄e pendēte fuiſſe occupat⁹ i bello p̄o p̄ncipe ſuo: aut forte in carcere detēt⁹ aut q2 forte hoſtes occupabāt patriā. Nā vt habet. xvi. q. iij. prima actiōe. Et ſil'r extra de preſcriptio. c. ex tranſmiſſa: tp̄e hoſtilitatis p̄ſcriptio nō currit. Tertiū qd requirit ad iuſtā p̄ſcriptionē eſt iuſt⁹ titul⁹ Iuſt⁹ aūt titul⁹ d̄r oīs p quē ſolet acquiri verū dn̄ium in aliqua re. Quartū eſt q res nō ſit vitioſa d̄r aūt tunc res vitioſa q̄n eſt furtiua vel vi poſſeſſa. Nā talē rē nō ſolum fur aut raptor: ſed nec vll⁹ alius q̄uis ab eis emerit vel alias bona fide acceperit p̄t p̄ſcribere pōt vel vſucapere. Concurrētib⁹ ergo quattuor p̄dictis cōditionib⁹ firmiter credendum eſt preſcriptionem valere: ꝛ verū ius preſcribenti attribuere tam in foro exteriori q̄3 iteriori ita vt ſic modo poſſit talis cū bona cōſcientia poſſidere rem preſcriptā ſcd̄3 hoſtien. ꝛ Io. andree: ꝛ ferme ſecūdū oēs qui de hoc aliquid ſcripſerūt. Conſtat eīm q iure humano diſticte ſunt poſſeſſiones ꝛ res appropriate vt habet in decre. diſtin. viij. q̄ iure. Ius aūt humanū ſic diſpōit q illd qd pri⁹ erat vnius efficatur alterius iure preſcriptionis. Si q̄s vero h3 ſup hoc cōſcientiā ſcrupuloſā d3 eā deponere ad conſiliū viri ſapientis. Qd ſi dicat ſe non poſſe illam deponere: reſtituat rē preſcriptā ꝛ nullo modo eam teneat cōtra cōſcientiā. q2 oē qd fit cōtra cōſcientiā edificat ad gehennā vt notat. xxviij. q. j. omnes. Patet ergo ex his oībus q q̄cunq3 iniuſte preſcribit: iniuſte detinet alienū ꝛ p ɔn̄s furtū ɔmittit. large loquendo de furto: atq3 tenet ad reſtitutionem.

D ¶ Scd̄s digitus manus furatorie vocat inuentorū retentiōis Uerū apud hiero. retentio inuētorū vocat rapina. vt p3. xiiij. q. v. multi. vbi introducunt ei⁹ verba dicentis. Sciāt hoc vitiū ſil'r eſſe rapine ſi quis inuēta nō reddiderit. Idē vult Augu. vt patet vbi. ſ. c. Si qd iueniſti. Si quid inquit Aug. iueniſti ꝛ nō reddidiſti. rapuiſti: q̄tū potuiſti feciſti q2 plus nō inueniſti. Apud autē legiſtas dicta rerū iuentio vocat furtū vt ꝯ. de furtis. l. falſus. Melius autē vocat furtū q̄3 rapina vt ſatis p3. Sed placuit hiero. atq3 Augu. eā vocare rapinā extenſo nomine rapine ad furtū: ſiue capiendo rapinam pro omni illicita vſurpatione rei aliene.

E ¶ Ad maiorē autē euidētiā hui⁹ materie notandū ɔformiter ad dn̄m Anto. ij. pte ſumme ſue. tit. j. c. xv. ꝯ. ij. q res inuente aut fuerunt de p̱pinquo in bonis alicuius: nec habentur pro derelictis. Aut ab antiquo: vt theſauri Aut nunq̄3 i gēme in littore maris inuēte. Si primo mō: tūc qui tales res inuenit: ꝛ ſibi eas retinet atq3 appropriat: iniuſte agit atq3 mortaliter peccat. Preſertim ſi ſint res alicuius notabilis valoris: nec habent p derelictis. et iō tenet hmōi bona reſtituere illi cui⁹ ſunt. Qd ſi ignorent cuius ſint determinate: tūc faciat publice denūciari in eccl'ia aut i loco publico taliū rerū inuētionē. Et q q̄cunq3 dederit fidele ſignū: ſiue q̄ ſufficient p̱bauerit ea ſibi ptinere: ſibi reſtituent. Qd ſi poſt talē ſufficientē denūciationē publicā nō reperiat: cuius ſint tunc debent pauperibus erogari: niſi ipſe inuentor eſſet multū paup. Nā in illo caſu talis inuētor poſſet tales ſibi retinere: ꝛ hoc cū licētia ep̄i aut ɔfeſſoris ſui idonei. Cui⁹ idone⁹ in hoc ɔprobabit ſi nō petat partē dictorū bonorum. Sunt eīm nōnulli ɔfeſſores adeo auari ꝛ idiſcreti q in tali caſu de facili diſpēſant cū cōfitente: vt ſibi retineat hmōi bona pro neceſſitatib⁹ ſuis q̄uis forſan nō ſit notabiliter egens dūmodo det illis partē: forte intuitu miſſarū dicēdarū aut hmōi. Quo fit vt cadāt i ip̄m laqueū a q̄ ſe liberare dicūt taliū rerū inuentores. Si autem hmōi res inuente nunq̄3 fuerunt in bonis alicui⁹ vel ſi ſic: hoc tn̄ ab āntiquo: ita vt de hoc nulla extet mēoria: ſicut p3 de theſauris ab antiquo ſub terra occultatis quorū null⁹ eſt poſſeſſor tūc hmōi res cō ceduntur p̄mo occupāti ſcd̄3 beatū Tho. ij. ij. q. lxvj art. v. ad ſecundū. Et idē iquit iudiciū eſt de lapillis ꝛ gēmis que inueniūtur in littore maris. Dicit etiā anto. vbi. ſ. idē eſſe iudiciū de piſcibus maris ꝛ ſil'r de auib⁹ non domeſticis. Nihilominus ſcd̄m leges ciuiles inuentor talium rerum tenetur dare medietatem dn̄o agri ſi eas i alieno agro inuenerit. In cuius rei confirmationem legitur Matthei. xiij. in parabola de inuentore theſauri abſconditi in agro q emit agrū illum: quaſi vt haberet plenum ius poſſidendi totum theſaurū. Petrus autem de pal. in quarto ſenten. di. xv. dicit q ſcd̄m leges ciuiles q̄ inuenit theſaurū i agro ſuo: totū eſt ſuū. Si autē in agro alieno: medietas eſt dn̄i: et me=

dietas inuentoris. De conſuetu
dine aūt theſaur⁹ vbicū𝑞 inuen
tus eſt principis. Hoc aūt intelli=
git de theſauro antiquo cui⁹ non
extat memoria. al'. ec ille Patet er
go quid ſit dicendum circa rerū
inuentionem. Item quando ibi cō
mittitur furtum et quando non.
ff ❡ Tertius digitus manus fu
ratorie ē domeſtice habitationis.
Nā frequenter domeſtici furtum
committunt, cuiuſmodi ſunt.
Fratres
Uxores
Filij familias
Serui et ancille.
❡ Primo igit fratres vterini in=
terdū mutuo ſe defraudāt ꝛ fur=
tū cōmittūt. Hoc aūt precipue ac
cidit vbi contingit duos aut plu=
res fratres carnales in vnum ha
bitare ꝛ vnam cōem burſam face
re: queādmodum ſolitū erat fieri
adhuc viuente patre et domū re
gente. In dicto em̄ caſu interdū
contingit ꝙ vnus frater non tenꝫ
bonā fidelitatē alteri: ſed trahit
ad ſe occulte quicq̄d poteſt nō in
tendens facere fratrē ſuū in tali=
bus bonis participem. Quemad
modū ergo ille mercator q̄ aſſo
ciauit alium in lucro et dāno fur
tū committit ſi quid notabile re=
tineat in quo nō velit aliū partici
pē fieri: ita in ꝓpoſito. Et ideo ta
lis tenet ad reſtitutionem fiendā
fratri ſuo de omni dāno. Et idem
iudicium eſt de vxoribus dictoꝝ
fratrū. Unde ꝓpter hanc cauſam
ꝛ fraudem ſepe oriuntur rixe: ire
diſcordie et partialitates iter fra
tres: ita vt tandē oporteat eos ab
inuicē ſeparari. Cū tamen dicat
ps. Ecce q̄ bonū ꝛ q̄ iocūdū habi
tare fratres in vnum.
❡ Secundo vxores frequenter
furtum committunt: quando ſci=
licet occulte et contra volūtatem
ſuorū virorū dant de pecunia vel
alijs rebus eorū in notabili q̄titā
te ſiue ſuis cōſāguineis ſiue alijs
Notabili dico ſiue ſecundum leſi
ue ſecundum proportionem ſub=
ſtantie virorū ſuorū. Qd̄ ei diuiti
eſt modicum pauperi eſt multum
Et idem iudicium eſt quando ip
ſe mulieres inuitis maritis mul
ta expendunt i ludis fuſis ac va
nitatibus ceteris item qn̄ theſau
rizant neceſſitatib⁹ viris ſuis lic;
tū vxori aliquid reſeruare ꝑ mo=
dū ꝓuidentie tam pro ſe q̄ꝫ pro
familia ſua: quando ſcilicet videt
virum ſuum ꝓdigum ꝛ diſſipato
rem bonorum domus ſue.

❡ Sed ꝓ ampliori elucidatione
preſentis materie mouebunt ali=
qua dubia.
S ❡ Primum igitur dubium eſt
Utrum vxor poſſit facere elemo
ſynam inuito marito abſq̄ʒ nota
furti. Pro ſolutione hui⁹ dubij no
tādū eſt ꝙ vxor poteſt habere tri
plicia bona vꝫ dotalia paraferna
lia: ex arte ꝓpria. Nec eſt pro nūc
queſtio de bonis viri ſui q̄a ſatis
conſtat ꝙ illa non ſunt ei⁹. Nec ſi
militer eſt queſtio de bonis cōib⁹
i. que acquiſita ſunt ex quo ſunt
ſimul matrimonialiter iuncti: q̄
talium bonorum diſpenſatio prin
cipaliter pertineat ad maritum.
Primo igitur loquendo de bonis
dotalib⁹. id eſt que data ſunt vxo
ri in dotem quando primo fuit cō
iuncta viro: ꝛ hoc ad ſupplendū
onera matrimonij. ipſa nō poteſt

libere ꝛ inuito viro d̄ illis diſpone
re: ſiue de illis elemoſinā facien=
do ſiue al'a. Silr̄ nec vir ei⁹ pōt
talia bona ea inuita dare. vēdere
pignerare: ſeu quouiſmō diſtrahe
re aut alienare. Uñ m̄lti viri exo
ſas habēt: ſuas vxores eo ꝙ illis
nolūt in p̄dictis ꝯſentire. In ipſis
tñ vxorib⁹ eſt cōſentire vel nō cō
ſentire. Caueāt tñ ne de facili cō
ſentiāt: ꝛ preſertim vbi videt vi
ros ſuos dilapidare ſubſtantiam
ſuā. Nā multe ꝯſenſerūt que po=
ſtea grauiter penituerūt. Secun
do loquēdo de bonis paraferna=
libus q̄. ſ. accidūt ꝛ adueniūt vxo
ri iam maritate ꝛ preter dotem vt
ſunt ſucceſſiones hereditarie le=
gata vel quecunq̄ʒ dona illi facta
de hmōi bonis poſſunt ipſe vxo
res ad nuptū diſponere: niſi ob=
ſtet cōſuetudo patrie in oppoſi=
tū: vt dicit dn̄s Antoninus. Ter
tio loquendo de bonis que acq̄=
rit vxor ꝑ artem ſuam: ſiue ſuē
do: ſiue filando ſiue lanificando:
ſiue contra aliquas egritudines
medelā prebēdo ꝛ ſic de alijs opi
bus lucroſis que poteſt vxor cō=
mode exercere vltra gubernatio
nem dom⁹: de talib⁹ poſſunt vxo=
res elemoſinas facere inconſul=
tis viris. Poſſunt etiam talia no
tabiliter dare pro pijs cauſis iu=
xta ſuam diſcretionem: dummo=
do familia domus conuenienter
aliunde ſuſtentetur.
❡ Preter hec autem addit dn̄s
Anto. ij. parte ſum. ſue. ti. j. c. xv.
§. j. ꝙ de pane ꝛ de vino ꝛ de hu
iuſmodi minutis elemoſynis ſu
per quas communiter viri ſolent
dare poteſtatem ſuis vxoribus
aut ſaltē tolerare ꝛ approbare ta
cendo: poſſunt talia licite eroga
re pauperib⁹: nedū vxores verū
etiā filijfamilias ſerui ꝛ ancille.
Nā eo ipſo ꝙ talia a viris nō pro
hibent nec vxorib⁹ nec famulis:
cōcedi vident dūmodo modera=
te fiant: quinimo ſi aliqñ viri ꝓ=
hibuiſſent vtpote dicendo. Non
placet mihi ꝙ vltra detis elemo
ſinā q: ſumus ſatis pauperes: ta
lis ꝓhibitio pie interpretāda eſt
vt. ſ. intendant ꝓhibere elemoſi=
nas a tanto: ſed nō a toto. Ubi ve
ro ꝓhiberent a toto ꝛ ſimplicit ꝛ
pro cauſa rationabili q̄ pōt eſſe
rerū inopia: ꝛ familie multitudo:
cui p̄mo eſt ꝓuidendū tunc non
debēt vxores elemoſynas facere
inuitis maritis: etiam de bonis
vtriq̄ʒ cōmunib⁹ vtpote que acq̄=
ſierūt ex quo ſunt ſimul: eo ꝙ di
ſpoſitio taliū bonoꝝ p̄ncipaliter
reſidet apud virū vbi autem ſola
auaritia induceret virū ad faciē
dum predictā ꝓhibitionē: cū ſit
diues ſatis tūc vxor poſſet: occul
te tñ ad euitandū litigiū viri: fa
cere moderatas elemoſinas de
hmōi bonis ſibi ꝛ viro ꝯmunib⁹
Et de hoc extat notabilis hiſto
ria. j. Reg. xxv. de abigail vxore
Nabal q̄ videns domui ſue imi=
nere grāde ꝑiculū ꝓpter reſpon
ſum viri ſui negātis panes ſeruis
Dauid ipſa ſecrete copiā victua
lium miſit ꝑ ſeruos ſuos ad dictū
regem Dauid ꝛ bene illi fuit. Cū
his autē oibus ſtat ꝙ vxor in ex
trema neceſſitate pōt ꝛ dꝫ ſubue
nire neceſſitatē patienti: etiam ꝯ
voluntatē mariti ſui dūmodo tñ
ipſe ex hoc nō incurrat notabile

detrimentū ſui ſtat⁹ vt eñi dicit
Ambro. lib. de offic. ⁊ recitat̃ in
decre. diſt. lxxxvi. nō ſatis. Gran
dis culpa eſt ſi te ſciente fidelis
egeat: ſi ſcias eū ſine ſumptu eſſe
⁊ famē tolerare: et inñā ppeti: q̄
preſerti egere erubeſcit. Hec ille
Et ſic patet ad primum dubium.
H ¶ Secundū dubiū eſt qualit̃
vxor que furtū ꝯmiſit: ſe debeat
liberare et aquitare rñſio. Aut
eñi talis mulier ꝯmiſit tale furtū
añ ꝯtractum matrimoniū. Aut poſt
cōtractū. Si ante. adhuc diſtin=
guendū eſt: q2 vel attulit rem fu
ratā ſecum cū intrauit matrimo
niū vel iā ꝯſumpta erat. Si pri
mū tunc tenet̃ eam ſtatim redde
re. Si iā cōſumpta eſt: dꝫ ſatiſfa=
cere de bonis ſuis paternalibus
ſi qua hꝫ vel de lucro ſuo. Nullo
modo autē de bonis ſui viri: niſi
forſan ipſe conſentiat. pōt etiam
ꝓbabiliter dici ꝙ poteſt ſatiſfa=
cere de bonis que ſimul acq̄ſiuit
cum viro ſuo a tempore quo eſt
cū eo: dūmodo nō ſequet̃ notabi
lite detrimētū in domo familias
dūmodo etiam non habeat para
fernalia: nec ſit lucroſa. Si vero
fuerit res furata āte matrimoni
um poſt cōtractū matrimonium
cōſumpta ꝑticipante marito et
ſciēte atqꝫ cōſentiēte tūc tenet̃ ſa
tiſface de bonis cōibus ſcōm ve=
rā eſtimationē etiā ꝯdicente vi=
ro. nec valet ꝙ aliq̄ dicūt ꝙ mu=
lier nō habet adminiſtrationem
hiuōi bonorū ꝯmuniū. ſed vir.
Hoc eñi verū eſt regularit̃ ⁊ de
cōi lege. Fallit tñ in aliq̄b⁹ caſib⁹
⁊ ſignāter vbi vir nō vult nec cu
rat talia bōa iuſte adminiſtrare

ſecundū ꝙ tenetur ⁊ obligatur ꝓ
loco ⁊ tempore. Et ſic patet quid
ſit dicendum ad dubium.
I ¶ Tertiū dubiū eſt de mulie
re adultera ſupponēte falſū here
dē viro ſuo ⁊ quē nutrit ad expē
ſas viri ſui nunq̄d furtū cōmittit
Rñſio. Dicendū ad hūc caſum q̄
forte ſepe cōtingit ꝙ q̄cq̄d dicta
mulier expēdit de bonis viri ſui
in ſuſtētationē dicti ſpurij furtū
cōmittit. A fortiori aūt iniuſte a=
git ſi ꝑmittat ꝙ ſuccedat in bo=
nis mobilib⁹ ſeu imobilib⁹ pris
putatiui i dānū veri heredis. Et
iō dicta mulier tenet̃ ad reſtitu=
tionē poſſibilē oīs intereſſe qđ pa
titur verus heres in dicto caſu.
Pro maximo ğ tenendū eſt ꝙ ta
lis mulier dꝫ laborare oñi via
poſſibili ⁊ licita vt heredes legi
timi nō fraudent̃ hereditate pa=
t̃na. Caute tñ i hoc facto ꝓcede=
re dꝫ. Nam ſimpliciter reuelare
ipſum factū viro ſuo vel ſpurio
non expedit ꝓpter mala ⁊ incō=
uenientia multa que inde ſequi
poſſent. Sed de hoc forte latius
tractabit̃ in quarto tractatu.
K ¶ Quartū dubiū eſt de matre
hñte plures filios vtrū. ſ. ꝯmittat
furtū pl⁹ dotādo vnū q̄ꝫ reliquos
ſiue i vita ſiue i morti articulo cō
ſtituta. ad hoc dubiū rñdet̃ ꝙ ſic
preſerti ſi hoc notabilit̃ fiat. Et
idē dicendū de patre. Hoc aūt ꝓ
batur ex v̄bis Amb. in hexamer=
ron. lib. v. c. xviij. dicentis. Quis
docuit niſi hō filios abdicari q̄s
reperit tā i amicitia patrūtura.
Quis iter natura fraterne ꝯſor=
tia fratres ipares fecit. vni⁹ diui
tis filij diuiſa forte cedūt̃. Ali⁹ to

tius paterne ſortis a ſcriptionib⁹
dotat̃. Alius opulente hereditatē
deplorat exhauſtā atqꝫ ino pē por
tionē. Nūquid natura diuiſit me
rita filiorū ex pari omnib⁹ tribuit
qđ ad naſcendi atqꝫ viuendi poſ
ſint habere ſuſtātiā. Quib⁹ ergo
cōiter dediſtis eſſe qđ nati ſūt nō
debetis his inuidere: vt vn⁹ ſol⁹
abundet alij aūt eſuriant Hec ille
Patꝫ ğ ꝙ illi parētes grauiter pec
cant q̄ ꝓ ſolo bñplacito ſuo plus
notabiliter ditant vnum aut plu
res de filijs ſuis q̄ꝫ reliquos et ꝑ=
ſertim vbi dicti filij nō ſunt in cul
pa. Secus autem vbi interueni=
ret eorū culpa. aut quia forte ali
qui prius laborauerunt in re do=
meſtica q̄ꝫ ceteri qui forſan ſemꝑ
hincinde vagati ſunt inhoneſte vi
uentes et a parentib⁹ tāqꝫ a thur
cis quicquid potuerunt rapiētes
Patet ergo quomodo contingit
vxores furtum committere q̄uis
hoc non credant. Sed error talis
ipſas non excuſat.
L ¶ Tertio filij familias frequē
ter furtum committunt. Hoc aūt
fit quotiēs auferunt de bonis pa
rentū aliquid notabile ꝯ ipſorum
voluntatem. Qđ ſi coheredes ha
babēt tūc poſt mortē parētū obli
gantur illis ꝓ illa portiōe que cō
tingebat illos de bonis talr abla
tis: niſi forſan pri⁹ obtinuerint re
miſſionē ſuꝑ his ab eiſdem paren
tibus dū adhuc viuerent Hoc igr̃
male attendunt illi filij qui vidē
tes patrem aut matrem morti ꝓ
pinquos eos derelinquunt ⁊ ad
archas ⁊ buffeta currunt inde ra
pientes aurum et argentū mone
tatū ⁊ nō monetatū. Item litteras

obligatorias: iocalia ⁊ ſiĺia. Sciāt
ergo filij et filie ꝙ nullum ius ha=
bent de preſenti ſuper bonis pare
tum adhuc viuentium niſi ꝙ de=
bent ali. Et i hoc ſunt ſimiles ſer
uo ⁊ hoc eſt ꝙ loquit̃ apo. gal. iiij
dicens q̄nto tpe heres paruulus ē
nihil differt a ſeruo cū ſit dñs oīꝫ
ſup. futurus vt exponit gl. iterli.
M ¶ Quarto ſerui et ancille ple
rumqꝫ furtuꝫ cōmitunt ⁊ hoc mul
tipliciter. primo quidem occulte
deferēdo victualia ⁊ parētes ſuos
cū tñ nō notabiliter egeant. Qui
bus etiā egentibus non propte=
rea debēt eis ſuccurrere d̄ ſubſtā
tia aliena inuitis dominis ſuis niſi
forſan in caſu extreme neceſſitatē
Scđo dicendo neceſſaria domus
vtpote cibaria et ſiĺia tāti cibi cō
ſtituiſſe ſibi retinentes qđ plus eſt
Tertio res dominoꝝ ſuorū ꝓprijs
vſibus appropriando: ſiue inter
man⁹ alienas deponendo. Quar=
to precium rerum venaliū ſibi re
tinendo ſiue in toto ſiue in parte.
His itaqꝫ modis atqꝫ plrib⁹ alijs
ſibi notis furtū committunt mul
ti ſerui et ancille. Ita vt pauci in
ter eos fideles inueniantur.
Sed dicunt multi ſerui et ancille
dominus meus eſt ſatis diues ad
habendum neceſſitates ſuas: vel
filiorum ſuorum: et ideo bene
poſſum hoc habere.
Et taels in hoc ſunt ſimiles illi q̄
furabatur capitegium quo tege=
batur imago beate Uirginis di=
cēs ꝙ filius ſuus erat ſatis diues
ad dandum ſibi vnum nouū. Pa=
tet ergo ꝙ non excuſantur. Et
generaliter quicunqꝫ vtitur re
depoſita inuito deponente fur=

eum cõmittit: vt pz. C. de poſiti vł cõtracti. l. ſi depoſiti. Patz ergo de furto domeſtice habitantium.

N ¶ Quartus digitus man⁹ furatorie dicitur depoſitorũ abuſionis. Qui ei ad ꝓprios vſ⁹ vel vtilitates conuertit et applicat rem apud ſe per alium depoſitam furtum cõmittit: ⁊ ꝓſertim ſi vſus talis rei ſit cõſũptio illi⁹: ſicut patet de veſte excuſatur tamen talis a furto in duob⁹ caſibus.

¶ Primus eſt qñ vtitur tali re cũ voluntate deponentis. Secũd⁹ ē qñ hoc facit ad vtilitatem eiuſdē deponentis cõſtat enim ꝙ veſtes diu conſeruate in archa de facili a vermib⁹ ꝯſumunť. Que ſi inđdũ deferanť ⁊ aeri ēxponantur a dictis vermib⁹ preſeruanť. Sed ꝗc quid agunt hoies: intentio iudicat oẽs. Idem autem iudicium eſt de pignore cum. ſ. quis vſus ē pignore accepto ad propriam voluntatem ⁊ ꝯtra pignorantis volũtatē niſi forſam eſſet talis res cuius vſus ſine precio ſolet concedi inter amicos: ſicut commodatio libri. Item ſimile iudicium ē de commodato. Nam ſi alicui commodatum fuerit aliquis ad certum vſum: et ipſe ad aliud eſt vſus furtũ cõmittit. Verbi gratia Alicui equus eſt cõmodatus vt vadat ad ſex leucas grã viſitandi parẽtes: ⁊ ipſe ducit eũ ad. xxx. vel. xl. leucas ſicut ſolet frequẽter fieri poſſet tamen talis excuſari a furto quando ratione amicitie poneret ſpẽ i ratihabitione apõ dominum equi. Et nota ꝙ in omnibus predictis caſib⁹ cadit ſatiſfactio de damno illato domino rei cuius alter abuſus eſt.

O ¶ Addendum eſt aũt ad predicta ꝙ in locatione alicuius rei poteſt contingere nõ quidem ꝓprie furtũ: ſed iniuſtitia ⁊ grauis culpa et hoc multipliciter ſecundũ varietatem rei locate.

¶ Primo quidẽ cũ ſcienter locať res vitioſa pro bona: ⁊ maxime ignoranti vitiũ rei. Puta domus ruinoſa vel equus claudicãs ſeu alias defectuoſus. Nam qui hoc ſcienter facit iniuſte facit et mortaliter peccat. Et ſi inde ſecutũ ē notabile dãnũ cõductori locator teneť ad ſatiſfactionem de omni damno ſubſecuto: ⁊ preſertim vbi tale vitiũ ignorabatur a cõductore ⁊ merito debuit ignorari. Secus vbi non debuit ignorari. ſicut patet de equo ceco vel monoculo cuius defectus et vitiũ eſt patẽs. Circa quod ſciẽdũ ꝙ circa hmõi equos contingunt duplices defectus: primi ſũt qui mox ad oculũ apparẽt ſicut cecitas: claudicatio debilitas et hmõi. Et tales nõ eſt neceſſe locatorẽ aut venditorem manifeſtare. Alij ſũt quaſi occulti et qui non apparent niſi tempore et loco ſicut patet de equis politis ⁊ rotũdis ad modũ ſtophi ſiue pomi qui prima frõte videnť habiles ad vſus ꝓ quib⁹ locãtur ſiue ad trahendum currũ: ſiue ad portandum vecturã: ſiue ad equitandũ ⁊ hmõi. Sz cũ exponunť in labori ⁊ vſui pro quo ꝯducuntur in breui apparet eoꝝ vitiũ qz aut ſuccumbunt oneri aut ceſpitant i periculum ſeſſoris aut ad vmbrã dumi: ſiue ad motum foliorum arborũ notabiliter mouentur in periculum ſeſſoris: aut ſunt adeo arreſtati ꝙ nec freno: nec flagel-

lis: calcaribus cõpelli põt ad ambulandũ ⁊ ſic de alijs. Et tũc quicũ ꝙ ſcienť locat hmõi equos grauem iniuſtitiam ꝯmittit. Inſuꝑ teneť ad oẽ intereſſe ꝯductori qđ patiť ex tali vitio ⁊ occaſiõe ⁊ hoc ad arbitriũ iudicis aut bõi viri. Si ꝟo locãs ignorabat talẽ defectũ nõ teneť ad itereſſe niſi forte fidẽ fecerit ꝙ talis equ⁹ eẽt vtilis ⁊ ꝓpiti⁹ ad vſus ꝓ quibus locabatur.

¶ Secũdo ꝯtingit iniuſtitiã fieri in locatiõe rei qñ re petiť ante terminum pro quo fuerat locata Da exẽplum de equo q̇ fuerat locatus pro decem diebus ⁊ repetitur per locatorem die ſexto. Itez da exemplũ de domo que fuerat locata ad trienniũ ⁊ re petiť a cõductore per locatorẽ poſt primũ annum. Idem dic de agro prato vinea ⁊ hmõi. Circa tamen locationem domus notandum ſcđm dominũ Anto. ij. pte ſum. ſue. titu. j. c. xv. §. vj. vbi allegat Hoſ. ꝙ locator licite põt expellere cõductorem de domo ſua in quattuor caſibus. Primus eſt ſi talis dom⁹ locata poſtmodum ſit ſibi neceſſaria: vtpote quia poſt locationẽ domus quã inhabitabat: caſu deſtructa ē aut ſi poſtea duxit vxorem ꝓpter qđ opz eũ hr̃e ampliorem locum ad ihabitãdũ. Secundus caſus eſt ſi domus hz neceſſitatẽ repatiõis qđ intelligendũ eſt đ neceſſitate orta poſt locationem. In his ergo duob⁹ caſib⁹ remittenda eſt penſio ꝓ rata tpis. Tertius caſus eſt ſi ꝯductor perverſe ⁊ inhoneſte ꝯverſetur i domo vtputa ſi ꝓſtribulũ aut impudicas feminas ibi teneat. Sic eñi ſtatuitur in auť. de leno. §. ſanci m⁹ In hoc tñ caſu ſicut ⁊ in duobus ꝓcedentib⁹ dñs teneť remittere de pẽſiõe ꝓ rata tpis. Quartus caſ⁹ eſt qñ inqlin⁹. i. ꝯductor nõ ſoluit p bienniũ vel ẽt qñ male tractat rẽ ſibi locatã in q̇ quidẽ caſu tenetur ad ſatiſfactionem.

¶ Tertio cõtingit iniuſtitiam fieri qñ ꝓ re locata plus exigit q̃z debebať ſicut facere ſolent cauti et malitioſi viri. Sunt enim nõnulli locatores equoꝝ curuũ ⁊ hmõi rerũ q̇ in fraudẽ dicũt ꝯductorib⁹ accipite equũ meũ aut currũ aut ſimile et poſtq̃ꝫ feceritis negotia vr̃a bñ ꝯueniem⁹ de ꝓcio locationis. Cũqz ibi deuẽtũ fuerit volũt ꝙ fiať ꝯ̃o eoꝝ q̇ ad ꝓtiũ locationis. Cũ tñ ſint iniuſti moderatores ꝓciũ et ſalarij. Ob q̃ꝫ cãm ſepe ſuſcitanť iurgia opprobria lites ꝯtẽtiones iniurie: ire: rixe: proceſſus corã iudice ſimilia. Que omnia poterãt vitari ſi ante factum fuiſſet facta ꝯuẽtio de ꝓcio inter locatorez ⁊ ꝯductorẽ. Sunt ⁊ alij q̇ poſtq̃ꝫ locauerunt operas ſuas aliquibus ſub certo ꝓcio volunt ꝙ augeať eis preciũ aut totum relinquens. Da exemplum de vectoribus mercium de ciuitate i ciuitatem vel de vna religiõe in aliam ſiue hoc fiat nauigio ſiue per terrã. Sunt etiã alij ceteris peiores vtputa q̇ ꝯuenerũt de vectura aliquarũ rerũ cũ aliquib⁹ hoibus ſub certo ꝓcio q̇ rõne ſecuritatis: vt dicunt volunt ꝙ illis anticipeť media pars precij. Qua recepta aut nihil oĩno faciunt: aut tarde aut diminute de oibus q̃ promiſerant. Bñ ergo loquiť. ps. Cũ ais.

Diminute ſunt veritates a filijs
hoim. Uana locuti ſūt vnuſqſq; ad
ꝓximū ſuū labia doloſa i corde ⁊
corde locuti ſūt. Ptʒ ḡ q̄ multipli-
cit̄ ꝯmittit̄ iniuſtitia i locatione re
rū. Et ſic ptʒ de quarto ꝑncipali.
P ¶ Quītus digit⁹ manus fura
torie dr̄ bn̄ficiorꝫ ꝯceptiōis. Nā
illi eccl'iaſtici bn̄ficiati q̄ ꝑrimo-
niū crucifixi expendūt i illicitos
vſus. vt puta in mulierib⁹ ⁊ fru
ctib⁹ ventris ſui⁹ in pōpis ⁊ va-
nitatib⁹ ſeculi oēs tales poſſunt
fures appellari. Auferūt eī q̄dā
modo rem alienā pro q̄to ea q̄
deberēt diſtribuere in vſ⁹ pios:
diſtribuūt ⁊ expēdūt in vſus im-
pios. Abſit tn̄ hoc malū a me: vt
de oibus loqui velim. Cōtra er-
go tales fures inuehit Bernar.
epiſto. xiij. ad hereticū ſenoneñ.
archiepm̄ ſcribēs in hūc modū.
Clamant nudi clamāt famelici:
cōquerunt̄ ⁊ dicūt. Dicite ponti-
fices in freno quid faciat aurū.
nunquid aurū a freno repellit frig⁹
ſiue eſuriem. Nobis frigore ⁊ fa
me laborātib⁹ q̄d ꝯferūt tot mu
tatoria vel in ꝑticis extenſa vel
in manticis ꝯplicata. Noſtrū eſt
q̄d effunditis nobis crudelit̄ ex
trahit̄ q̄d inaniter expenditis.
Et nos eīn dei plaſmatio et nos
ſanguine xp̄i redempti ſumus.
Nos ḡ fratres vr̄i videte quale
ſit de fraterna portione paſcere
oculos veſtros: vita noſtra cedit
vobis in ſuperfluas copias. No
ſtris neceſſitatib⁹ ſubtrahit̄ qc-
quid accedit vanitatib⁹ veſtris.
Duo eīn mala de vna radice ꝓ-
deūt cupiditatis: dū ⁊ vos vani-
tando peritis: ⁊ nos ſpoliādo pi-
mitis. Iumenta gradiuntur orna
ta gemmis. ⁊ nr̄a nō curatis cru
ra nuda caligalis. anuli cathenu
le tintinabula: ⁊ clauate quedam
corrige multaq; talia tā ſpecioſa
colorib⁹ q̄ ꝑcioſa ponderib⁹ mu
lorū dependūt ceruicib⁹ fratrū at
laterib⁹ nec ſemicinta miſerātes
apponitis. Huc accedit q̄ hec oia
nec negociationis ſtudio nec pro
prio manuū exercitio vobis ela-
boraſtis: ſed nec iure hereditario
poſſidetis niſi forte ⁊ vos i corde
vr̄o dixeritis. Hereditate poſſide
amus ſanctuariū dei. Hec ille In
ſu ꝑ idē Ber. ſcribens ad quendā
canonicum Lugduneñ. ep̄la. ij. dicit
ſic cōcedit̄ tibi clerice vt ſi bene d̄
ſeruis eccl'ie. de altario viuas nō
aūt vt de altario luxurieris: aut
vt de altario ſupbias ſiue vt inde
tibi cōpares frena aurea ſellas d̄
pictas calcaria deargētata, varia
griſeaq; pellicea a collo ⁊ mani-
bus ornatu purpureo diuerſifica
ta. Deniq; quicq̄d preter neceſſa
rium victū ac ſimplicem veſtitū
de altario retines tuum nō eſt ra
pina eſt: ſacrilegium. eſt Hec ille.

Q ¶ Ptʒ ḡ q̄ m̄lti clerici bn̄ficia
ti furtū ꝯmittūt ⁊ hoc tripl'r. pri-
mo q̄dē intrādo ad eccl'iaſtica bn̄
ficia q̄s ad hoc nō icitat amor dei
ſʒ cupiditas nūmi. Io. x. Qui nō i
trat ꝑ oſtiū in ouile ouiū. i. ꝑ xp̄z
ad curam aīarū ille fur eſt ⁊ latro
Secūdo vo illicite retinēdo. ſup.
fruct⁹ bn̄ficiorū ſuorū. Nā ſecūdū
antiqua iura hmōi fructus debēt
trifarie diuidi: ita. ſ. q̄ vna pars
cedat ad vtilitatem eccleſie alte-
ra diſtribuat̄ in pios vſus; tertia
autē cadat in ſortem miniſtri ad
ſuam ſuſtentationē. Hodie tamen
hec partitio ꝯmittit̄ ꝯſcīētijs cle
ricorꝫ bn̄ficiatorꝫ. Et de hoc forte
al's amplior ſermo fiet cū aget̄ de
reſtitutiōib⁹. Tertio aūt bn̄ficio
nō d̄ſeruiēdo ⁊ nihilo min⁹ fruct⁹
voluptuoſe ꝯſumēdo ſiue ēt ſcđm
aliq̄s neceſſarijs vſib⁹ applicādo
hoc aūt ꝑſuaderi pōt tali exēplo
ſi enim alicui agricole daret̄ pe-
cunia vt in agro laboraret ⁊ ipſe
acciperet talem pecuniā neglige
ret tn̄ laborare cecus ē q̄ nō dice
ret talē furem ⁊ latronē. Sic aūt
ē in ꝓpoſito. Nā eccl'iaſticis dant̄
pingues ꝓuēt⁹ decime ⁊ oblatiōes
vt laborēt in eccleſia cuius titulo
ꝑcipiunt hmōi fruct⁹. Ubi ergo
ꝑcipiunt tales fruct⁹ nec tn̄ deſer
uire volūt ſaltē oī legitimo īpedi
mento ceſſante reputādi ſunt fu-
res ⁊ latrones. Et q̄ poſſumus in
ferre q̄ ſunt hodie multi fures i
eccleſia xp̄i q̄ multi clerici abſen
tāt ſe a ſuis bn̄ficijs abſq; cārō-
nabili ꝯfidentes in baculo arūdi
neo ꝑmiſſionis ⁊ tollerationis ſup
iorū ꝑlatorū q̄ hoc ꝑmittūt ꝓpter
emendā quā recipiūt rōne hmōi
abſentie. Sed valde timendū eſt
ne tam ꝑmittentes q̄ permiſſi ſe
me arguantur ſeuere a ſummo il
lo paſtore Ieſu Chriſto.

¶ Capitulum. iij. de manu
mercatoria.

Confiteor tibi domi
ne pater celi ⁊ terre
quia peccaui nimis
locutiōe. Mat. xi.
¶ Poſtquam in pre
cedenti capitulo dictū eſt de ma
nu furatoria. Hic conſequenter
tractādum eſt de manu mercato
ria q̄ merito ſeq̄t ad manū furato
riā eo q̄ mercatores frequenter
m̄ltas fraudes ꝯmittūt q̄ eā pol-
lēt furtis. De qua q̄dē manu pōt
intelligi illud Eſa. i. Manus vr̄e
ſanguie plene ſūt. i. pctīs ⁊ hoc ꝓ
pter abuſus qui iter mercantiū
ꝯtingere ⁊ ad inueniri ſolēt. Ma
nus iſta hʒ q̄nq; digitos q̄ ſigni-
ficant quinq; malas circunſtāti
as propter quas ars mercature
que ſecundum ſe eſt licita reddi-
tur ⁊ efficit̄ vitioſa et illicita. Pre
dicti itaq; quinq; digiti poſſunt
appellari his quinq; nominibus
vcʒ.
Cupiditatis.
Deceptionis.
Iurationis.
Interdictionis.
Inuolutionis.
A ¶ Prim⁹ igit̄ digit⁹ ma
nus mercatorie dicit̄ cupiditatis
Pro quo notandū q̄ mer cantia
pōt exerceri trib⁹ de cauſis.
B ¶ Primoquidem propter cō-
munem vtilitatem vt ſcilicet pro
uideat̄ reipublice de neceſſarijs.
Nulla enim regio: nulla ciuitas
nulla domus tam diues eſt que
aliquo non egeat. Et ideo dicit
Ariſto. vj. politicorum q̄ neceſ-
ſe eſt in omni ciuitate aliquid vē
di ⁊ aliquid emi. Quod ideo fecit
deus tum ad hominum humilia
tionem tum ad humanam occu-
pationem tum ad contrahendas
inter homines mutuas amicitias
que maxime procurat̄ per hoc q̄
homines diſcurrunt hincinde ſi-
ue nauigio ſiue alias ad compa-
randum q̄ ſibi deſunt et neceſſa-

ria ſunt. Cū ergo q̄s exarcet artē
mercantie vt ſubueniat reipubli
ce ſiue afferendo vina ꝛ blada de
foris ſiue lanā ferrū ſtānū cuprū
ſiue qd̄cū[que] aliud talis laudabilr̄
agit. Sed q̄s eſt hic qui. ſ. hoc p̄n
cipaliter intendat ꝛ nō potiꝰ ꝯmo
ditatē ꝓpriā ꝛ laudabiliꝰ eū. Nā
ferme oēs mercatores q̄rūt q̄ ſua
ſunt et nō q̄ cōitatis niſi forſan ſe
cūdario. Dicit tn̄ btūs Tho. ii. ii.
q. lxxvii. a. iiii. ꝙ ille q̄ negotiat
ꝓpter publicā vtilitatē ne. ſ. res
neceſſarie ad vitā deſint p̄rie pōt
lucrū expetere nō q̄ſi finem ſʒ q̄ſi
ſtipendium laboris ſui.

¶ Scd̄o mercatura pōt exerceri
ꝓpter ꝓpriam neceſſitatē ſuble=
uandā vt. ſ. talis negotiator cū la
bore ſuo pariter ꝛ īduſtria ꝑoſſit
ſibi ꝛ familie ſue ꝓuidere. Nā vt
dt btūs Tho. vbi. ſ. Tūc nego=
tiatio ē licita ſi ſit ad finē honeſtū
vl' neceſſariū ſicut cū aliq̄s lucrū
moderatum quod negotiando q̄
rit ordinat ad domus ſue ſuſten=
tationē vel etiā ad indigentiū et
piorū locoꝝ ſubuentionē. Finis
eni honeſtus eſt indigentiū ſub=
uentio. Finis vero neceſſarius ē
ſui ꝛ ſuorum ſuſtentatio.

¶ Tertio mercatura pōt exerce=
ri propter cupiditatem ſic ſcilicʒ
ꝙ nec communis vtilitas nec ꝓ
pria neceſſitas: ſed tamen ardēs
auaritia et habēdi cupiditas idu
cit hominē ad negotiandum et
hoc valde vitioſum eſt. Maxima
enim topica eſt ꝙ cuius finis ma
lus eſt: ipſum quo[que] malum eſt.
Si ergo finis negociatoris ſit p̄n
cipaliter cupiditas ꝛ auaritia q̄
eſt radix omnium malorū vt ha=
betur. j. Thi. vi. cōſeq̄ns ē dicere
ꝙ ipſa negotiatio mala erit ī caſu
illo. Videāt ergo ꝛ ꝯſiderēt apud ſe
illi mercatores q̄ vltimū ꝛ p̄ncipa
lē finē ſuū ponūt in lucro ꝛ tali ſo
lum intēdentes augere diuitias
ſuas in īfinitū et ſibi ad ſuꝑfluita
tē reſeruare in q̄ſto ꝑiculo aīarum
ſuarū viuunt tales aūt ſunt in tri
plici differentia.

C ¶ Primi eī ſūt q̄ ꝯueniunt
aliq̄ in emēdo vt ceteri capiant
ab eis ēt ad nutū ipoꝝ al's citiꝰ
ꝑmitterent mercātias corrūpi q̄
ꝓ iuſto ꝑtio eas diſtribuerent ce
teris. Sic eni agere ſolent groſſi
et potentes mercatores in nun=
dis publicis ſimilr̄ in portibꝰ ma
ris vbi ſolēt applicari naues onu
ſte mercātiis. Et de talibꝰ debet
intelligi illud v̄bū Chryſo. ſuper
Mat. homil. xxxv. vbi exponēs
illd̄ Mat. xxi. Eiecit xp̄s venden
tes et ementes de tēplo et ſilr̄ re
citatur in decre. diſtinc. lxxxviii.
eiiciens dicit ſic. Qui comparat
rē aliquē vt ipſā limitatam ꝛ in
tegram vendendo lucretur ille ē
mercator qui de templo dei eiici
tur. Hec ille. Nam ipſofacto talis
auarus mercator eſt extra tem=
plum eccleſie militantis merito:
et tandem ponet' extra tēplū ec=
cleſie triūphātis nūero. Secꝰ aūt
vbi res meliorata eſt īter manus
emptoris vel vbi fecit aliq̄s ſum
ptus ratione illius aut vbi repē
te ꝑtiū rerū immutatū eſt. Hoc tn̄
non ꝓuidebat q̄n ipſam rem pri
mo emit. Nec ſue prime intentio
nis erat talem rē ſtatim reuende
re ſed potius ad tp̄s conſeruare
Talis eni videt' excuſari a pec

cato ſi in talibus caſibus plus vē
dat rem q̄ emerit.

¶ Scd̄i ſunt q̄ emūt triticū vinū
ꝛ cetera victualia etiam in maxi
ma copia ita vt oporteat eos alie
na horrea ꝛ cellaria occupare vt
ſic inducant rerum inopiaʒ in re
publica ſeu cōitate ꝛ tandē vēdāt
merces ſuas chariſſimo ꝑtio q̄s
vili ꝑtio ꝓus emerāt. Unde ꝯtra
vnūquē[que] talē inuehit Amb. lib.
iii. de offi. c. vi. ita. d. Cur ad frau
dem cōuertis nature induſtriam
ꝛ indulgētiam cur inuides vſi=
bus hominum publicos partus.
Cur populis minuis abūdantiā
Cur affectas inopiam ambis fru
mentorum indigentiam alimen=
torum penuriam. Partus vberis
ſoli ingemiſcis. Fles publicā fer
tilitateʒ horrea frugum plena de
ploras. Explorans q̄n ſterilior ſit ꝓ
uētus quādo exilior partus. No
tiſtuis gaudes maledictu ʒ arri
ſiſſe vt cui[que] nihil naſceret'. Tūc
meſſem tuā veniſſe letaris. Tūc
tibi de oīm miſeria ꝯgeris opes
hanc tu induſtriam vocas. Hanc
diligentiam noīas q̄ tamē callidi
tatis verſutia ꝛ que fraudis aſtu
tia eſt latrocinium hoc an fenus
appellem. Hec ille. Hi ita[que] auari
mercatores deteriores ſunt illo
diuite auaro qui vt legitur Luc.
xii. dicebat. Deſtruā horrea mea
et maiora faciam ꝛ illuc congre=
gabo oīa que nata ſunt mihi. Sʒ
multi auari mercatores non ſolū
congregant que nata ſunt in pro
prio agro verūetiam q̄ nata ſunt
in pluribus agris alienis vt ſic i=
ducāt ſterilitatē ꝛ rerū inopiam
ſuꝑ terrā vt ſic euacuantes gra=
naria ſua impleāt ſua marſupia.
Sed nouerit tales ꝙ ſic ꝯgregan
do res ſcd̄as ꝯgregāt parit' iniuſta
tē ſibi. Propter ꝙ dt p̄s. meliꝰ eſt
modicū iuſto ſuꝑ diuitias pctōꝝ
mltas. Et ıd̄o vos mercatores diui
tie ſi affluāt nolite cor apponere
ſcʒ per immoderatū amorem.

¶ Tertij mercatores exercētes
mercaturam propter cupiditatē
et lucrum ſunt illi qui inter ſe cō
ueniūt ꝙ nō dabūt merces ſuas
niſi ꝓ tali ꝑtio nec ſilr̄ emēt mer
ces alioꝝ niſi ꝓ tali ꝑtio. Caſꝰ eſt
talis. Applicuit Rothomagi aliq̄
nauis de ꝑtibꝰ lōginq̄s onuſta et
plena certis mercibꝰ valde neceſ
ſarijs Rothomagenſibꝰ et vici=
nis eorū. Quo audito groſſi mer
catores dicte ciuitatis in vnū cō=
ueniunt ꝛ de hoc cōferūt tandem
concludunt ꝙ vnus precedet ad
tentandū et qui tm̄ ꝛ non plus of
feret. Deinde alter venit quaſi
nichil ſciens de primo qui minꝰ
offert ꝛ conſequēter ceteri. Quo
fit vt pauperes forenſes cogan=
tur vili precio ꝛ cuʒ dāno notabi
li dare merces ſuas. Sʒ hūc abu
ſum ꝛ calliditatem reprobant iu
ra ciuilia: vt patet. C. de monopo
lis. l. vnica que incipit. Jubemꝰ
vbi ſummarie dr̄ ꝙ conuentiōes
mercatorū ꝛ ſimiliter artificū in
vnū ꝯcludētium ne q̄s eorū mino=
ri ꝑtio ab eis taxato res ſuas vē
dat vel ne vnū edificiū ꝓ vnū in=
choatū per aliū ꝑfici poſſit ſunt a
iure reprobate ꝛ certis penis ſub
iecte videlicet. xl. librarum auri.
Similiter igl'o. ſuꝑ eodē paſſu re
probat' ritus illorū artificū q̄ no
lunt docere artem ſua in alios ni

ſi dēt tm̄. Sꝫ ꝓfecto tā ꝑdicta lex ꝗꝫ glo. male practicāt vt ſatis cōſtat. Et ideo rectores reipublice deberēt tales iuxta exigētiā culpaꝝ ſuaꝝ egregie punire maxie cū ſint nociui reipublice. Inſuꝑ ſūt ſepe in cā ꝙ mercatores forēſes petūt ſibi alꝫ vibes apud qs meliꝰ faciūt factuꝫ ſuū. Et hoc in dies ad oculū euenire videmus.

¶ Scḋs digitus manꝰ mercatorie dr̄ deceptiōis. Solēt ei ferme oēs mercatores vti multis ꝛ varijs cautelis ꝛ deceptionibꝰ. Sꝫ de multis tm̄ loq̄mur ꝺ paucis q̄ ſunt apud eos magis viſitate. Solēt ergo multi mercatores alios decipere q̄ttuoꝛ modis: vꝫ.

In ſubſtantia.
Quantitate.
Qualitate.
Tempoꝛe.

D ¶ Pꝛio q̇dē i ſubſtātia vt cū vēdīt vna res minoꝛis valoꝛis ꝓ alia ꝛ hoc ꝓpt̄ aliq̄ꝫ ſimilitudinē ꝗꝫ hn̄t īter ſe q̄uis tn̄ a pte rei mlt̄ꝫ diſtēt. Da exēplū de vēdēte anulū cupreū deauratū ꝓ anulo aureo vl' ſtagneuꝫ deargētatū ꝓ argēteo. idē dic de cupa de calice ꝛ hmōi. Et idē iudiciū ē de moneta q̄n ſciūt eē tales q̄ tn̄ dāt ignorātibꝰ fraudē ꝓ bōis. Un̄ talē abuſuꝫ reprobāt leges ipiales vt pꝫ. ff. ꝺ pignoratitia actiōe. l. elegāter. §. q̄ reprobos vbi dr̄ ꝙ reprobata pecunia nō liberat ſoluētē. Nec valet cōis excuſatio taliū dicentium ꝙ receperūt talē pecuniam auri vel argēti ꝓ bona. Propter quod videt̄ eis ꝙ ſilr̄ pn̄t eam alteri dare ꝛ ſic ille alteri. Quamuis eniꝫ habeāt plenam actionem in eum qui me fefellit. nō tn̄ ꝓpterea ſeq̄tur ꝙ propter abſētiā eiꝰ debeā retoꝛquere iniuriā mihi ꝑ eū illataꝫ in aliū oīno inocentē ꝛ q̄ nūq̄ꝫ mihi nocuit. Alias vnꝰ puniret̄ ꝓ pctō alteriꝰ. Quantum etiam ad ſubſtantiaꝫ rei illi mercatores ꝓximos ſuos decipiunt q̇ vendunt vnū lapidē nō p̄cioſum ꝓ p̄cioſo aut p̄cioſū ꝓ p̄cio alterius cuius tn̄ virtus naturalis eſt multo maioꝛis valoꝛis. Idē dic de illis q̇ vēdūt vinū liphatū ꝓ puro iuxta illud Eſa. j. Uinū tuū mixtū ē aq̄ vbi alia tranſlatio hꝫ: caupones tui vinū aq̄ miſcēt. alij aūt miſcēt ſicerā de piris confectā cū vino albo. Alij ꝟo ꝯmiſcēt vinū debile ꝛ pui valoꝛis cū vino foꝛte ꝛ tunc ī p̄m ſic mixtū vendūt ꝓ p̄cio puri vini foꝛtis ꝛ p̄cioſi ꝑs. Inclinauit ex hoc ī hoc. Alij aūt ꝯmiſcēt certas res ſibi notiſſimas quibꝰ redditur vinū acutiꝰ aut fumoſiꝰ ſiue foꝛtiꝰ ī eſtimatiōe bibētiuꝫ ꝛ ſic de alijs adinuētionibꝰ tabernarioꝛū. Et qḋ deteriꝰ eſt cum bibitoꝛes conqueruntur de fraude illi ſolent iurare ſub maximis ſacramentis vinū eſſe purū et verum. Propter quod dicit ſapiens Eccle. xxvj. Non iuſtificabit̄ caupo a peccatis labioꝛum. Itē quātū ad ſubſtantiā rei fraudem cōmittunt multi apothecarij dantes vnum pro alio vel ſpecies antiquas in quibus nihil aut paruꝫ eſt ſubſtantie et virtutis pro bonis. Adeo ꝙ poſtq̄ꝫ medici oꝛdinauerūt aliquam recepiā alicui patienti q̄ illi in nulla ꝓfuit cum hoc audiunt admirant̄ dicentes ꝙ non eſt hō tā robuſtus in ciuitate qui cum ſumptione talis potꝰ aut medicīe nō debuiſſꝫ ire ad cellā ꝛ purgare vētrē Sꝫ ꝓfecto tota culpa ē ī apothecario q̄ reus vr̄ eſſe homicidij ſi ꝯtingat patiētē ob defectū recepte nō bone ꝛ q̄ pro bona datur moꝛi.

¶ Secūdo ſolēt mercatoꝛes alios decipere quantum ad quantitatē rei venalis et hoc tripl'r ſecūduꝫ ꝙ ꝯtingit venales res aliq̄n vendi in numero, aliquando in pondere aliquando in menſura.

E ¶ Pꝛimo igitur mercatoꝛes poſſunt alios decipere in numero vt puta dando minoꝛem numerum ꝗꝫ deceat: et hoc quo ad res que ſolent vendi ad numerū vt nuces oua pira poma et ſimilia. Emptoꝛes etiam qui in talibꝰ numeris circumueniunt vendentes aut qui euidenter vident ꝙ venditoꝛes ſeipſos per inaduertentiā decipiunt ſunt veraciter deceptoꝛes: ꝛ ad reſtitutionē de eo quod plus eſt tenētur p̄ſerti ſi exceſſꝰ ſit notabilis ꝛ aliculꝰ ipoꝛtātie. Secus de modico niſi per tale modicū intenderent dānum inferre ꝓximo aut ſe inde ditioꝛes facere. Idē dic de fraude q̄ cōmittitur in cōparatione pecunie.

¶ Secundo ī pōdere: et hoc quātū ad res venales que ſolent vēdi ad pōdꝰ: in q̇bꝰ q̇ vendit cū minoꝛi pōdere ꝗꝫ debeat vt pote dādo. xj. vncias pro. xij. ſiue butyri: ſiue caſei lane filij ſpecierum aut hmōi fraudē ꝯmittit. Et ī hoc ſpecialiter delinquunt illi qui habēt diuerſa pondera ſcilicet graue ꝛ leue: cum graui ementes et cū leui vendētes. Cōtra quos clamat ſcriptura Deut. xxv. dicēs. Non habebis in ſacculo diuerſa pōdera maius et minus q̄ abominabit̄ dn̄s eū q̇ facit hec. Itē ꝓuerb. xx. Abominatio apḋ deū pondꝰ ꝛ pōdꝰ ꝛ ſtatera doloſa non ē bona. i. mala ꝛ iniuſta.

¶ Tertio in menſura ꝛ hoc q̇ ad res q̄ ſolēt vendi cū certa mēſura ſicut ꝯmunit̄ fit de pāno tela ꝛ ſimilibꝰ. In q̇bꝰ q̄ dat minoꝛē mēſurā ꝗꝫ debeat vtpote vndecī vlnas ꝓ duodecī vel aliq̇d ſimile fraudē ꝯmittit. Idē dic de illis q̇ hn̄t diuerſas vlnas ſcilꝫ maioꝛem ꝛ minoꝛem ꝛ cuꝫ maioꝛe emētes ꝛ cū minoꝛi vēdentes. Idē dic de cauponibus ſeu tabernarijs qui habent falſas menſuras: vel ſi iuſtas non tamen eas implēt. Ideꝫ dic de molēdinarijs qui cū falſa ꝛ iniuſta mēſura accipiūt tributuꝫ ſuꝑ tritico aut grano qḋ molit̄ in eoꝛū molendinis. Idē dic de lanificibus qui faciūt trahere pānos vltra debitū artꝫ q̇ poſt modū notabiliter reſtringunt̄. Idē dic de illis q̇ q̄dam ſubtilitate manuum et digitoꝛum trahunt pannos cū eos vendunt qui cum deferūtur ſutoꝛi inueniuntur multo minoꝛem menſuram habentes. Quicunq̄ꝫ ꝰ faciūt predictas fraudes aut ſiles grauiter delinquūt maxime cū faciūt ꝯtra dei oꝛdinationē q̄ vt habet̄ Sap. xj. oīa in numero pondere ꝛ mēſura diſpoſuit. Un̄ ꝛ tales tenentur ſatiſfacere dānū paſſis p̄ſertim ſi ſit aliquid notabile vt dictū eſt ꝙ ſi parū detur pauperibus ſaltem in equalēti. Hinc eſt ꝙ mercatoꝛes ſolent eſſe ſatis dediti operibꝰ pietatis

¶ Tertio ſolent mercatores ali
os quibus vendunt decipere in
qualitate: et hoc multipl'r ſiue va
riis modis: ſcd̃m ꝙ contingit eos
vendere res varias. Primo igit̃
apothecarii ſolent vti deceptione
in hoc. ſ. ꝙ dãt ſpecies corruptas
et antiq̃s ꝓ bonis ⁊ recẽtibꝰ. Se
cũdo boucherii ſeu carnifices in
hoc ꝙ dant carnes pro carnibꝰ in
fectas pro ſanis: ſicut pʒ de porcꝭ
corruptis ⁊ ſil'r antiquas pro re=
centibus et nouellis. Itẽ apd̃ eos
oĩs vaca eſt bos: omnis ouis mu
to et oĩs ſus porcus. Tertio ſarto
res in hoc. ſ. ꝙ dãt corũ debile ꝓ
bono ⁊ durabili. Vñ apd̃ eos oĩs
bos eſt vacca. Scindunt etiã co=
riũ ſuũ nõ oĩno ſcd̃m veram diui
ſionẽ eius: ſed magis de bieʒ gal
lice vt appareat magis ſpiſſum.
Itẽ arte ⁊ induſtria faciunt ipſũ
intumeſcere vt appareat fortius
ſed poſtq̃ fuerit modico tempore
applicatũ humanis vſibus: mox
diſſipatur deſtruitur ⁊ in fruſtra
cadit. Quarto piſtores ĩ hoc ꝙ fa
ciunt panem intumeſcere vt ma
ior appareat: cum tñ ſepe cadat a
ſuo debito pondere. Itẽ q̃nq̃ vẽ
dũt panẽ de frumento corrupto
ꝓ bono pane. Quinto vendentes
carnes aſſatas: aut bullitas paſtil
los aut ſiliaq̃nq̃ reſeruata de vno
die in alterum. Que vt reddãtur
magis venalia exponuntur iterũ
igni nõ ſine nocumento ſanitatis
comedentiũ: vt in pluribus: ⁊ pre
ſerti eorũ qui ſũt tenere ⁊ delica=
te cõplexionis. Sexto ponẽtes pã
nos aut birreta ſub forti p̃ſſurae
vt magis polita ⁊ precioſa videã
tur. His itaq̃ modis necnõ pene
infinitis aliis ſolẽt aſtuti mercato
res pro ximos ſuos decipere non
ſine graui iactura proprie ſalutis
ſecundum magis et minus ꝓut
nocumentum in qualitate rei ve
nalis eſt maius aut minus.

¶ Quarto ſolent mercatores ali
os decipeꝛ quãtũ ad tp̃s. In hoc
ſ. ꝙ ſoluunt creditores ſuos tp̃e ⁊
die debito aut per eoſdem prefi=
xo et aſſignato: cũ tñ poſſint ſʒ ſo=
la eorũ auaritia eſt in cauſa tardi
tatis p̃dicte. In quo q̃dẽ facto di
recte agũt contra illd̃ dñi p̃ceptũ Leui
ti. xix. nõ morabit̃ opꝰ. i. merces
mercenarii tui apd̃ te vſq̃ mane.
Itẽ ꝓuer. iii. Nõ dicas amico tuo
vade reuertere cras cũ ſtati poſ
ſis dare. Et q̃nto illi quibus ſunt
mercatores debitores ſunt paupe
riores et magis indigentes: tan=
to grauius peccant in differendo
ſolutionẽ. Vñ Mat. xx. legit̃ ꝙ do
minꝰ vinee cũ ſero factum eẽt di
xit ꝓcuratori ſuo. Voca operarios
⁊ redde illis mercedẽ. ſ. ſcd̃m cõuẽ
tionẽ factã. Illi ergo grauit̃ pec=
cant q̃ faciũt pauperes languere
poſt mercedẽ ſuam: ⁊ q̃ remittũt
eos ad diẽ feſtũ dicẽtes. Reuerti
mini ad me dominica die vel tali
die feſto et ego ſatiſfaciam vobis
Nam per hoc omittunt frequent̃
diuina: nec poſſunt pauperes ſta
tuto tp̃e facere ꝓuiſionẽ victua
liũ. Propt̃ quã cãʒ cogunt̃ emere
ĩ die feſto et charius q̃ alio die
quo victualia publice et copioſe
exponuntur venditioni.

¶ Queritur ſi mercator qui ꝓ
miſit ſoluere debita ſtatuto tem=
pore mortalit̃ peccet in non ſoluẽ
do. Reſponſio eſt talis aut qñ fe
cit talem promiſſionem intende=
bat ⁊ ſperabat poſſe facere talem

ſolutionem aut nõ. Si primũ ſup
poſito ꝙ fecerit debitũ ſuũ ⁊ ꝙ p
eũ nõ ſteterit ꝙ ſolutionẽ ſtatuto
tp̃e nõ cõpleuerit: tũc nõ peccat.
Dʒ tñ venire ad aliũ et petere in
ducias quas ille non dʒ denegare
p̃cipue ſi non vrgeat̃ neceſſitate.
Nec tñ ꝓpter ipoſſibilitatẽ ſolu=
tionis ad diem ſtatutũ eſt extincta
obligatio ſed magis ſopita vide
licʒ ad aliũ terminũ aſſignandum
Et ſi arguat̃ ꝙ talis peccet mor=
tal'r in nõ ſoluẽdo in termino pre
fixo: q̃a. ſ. tranſgreditur promiſſio
nem factaʒ etiã forte iuramẽto cõ
firmatã ad hoc r̃ndetur ꝙ in tali
obligatione erat iſta conditio im
plicite contenta ſi potero aut ſi di
latio mihi data nõ fuerit. Vbi g̊ ẽ
pro tunc impotens ad ſoluenduʒ
vel etiam vbi alter prolongat ſi
bi tp̃s: talis non peccat ſi non ſol
uat tp̃e ſtatuto. Si aũt ſic nõ intẽ
debat nec ſperabat qñ fecit ꝓmiſ
ſionẽ et tunc mortal'r peccauit tã
q̃ vnꝰ abuſor et deceptor et ideo
non miruʒ ſi talis trahat̃ ad iudi
ciũ ⁊ cõpellatur ad condignã ſa=
tiſfactionẽ vna cũ emẽda in penã
ſue negligentie. Qr vt habet̃ de
reg. iur. lib. vi. Mora ſua cuilibet
eſt nociua. ⁊ ſic patet ad queſituʒ
Et p̱ cõñs de ſecundo principali.

¶ Tertius digitus manus mer=
catorie dr̃ iurationis. Solent eñ
ferme omnes mercatores implia
cari mlt̃is iuramẽtis: ita vt dicat
leo papa ⁊ recitatur in decre. de
pe diſtinc. v. qualitas ꝙ difficille
eſt inter ementis et vendentis cõ
merciuʒ nõ interuenire pctm̃ ſup
ple iuramẽti incauti et periurũ
vno dicente. Per deũ ego non da
bo ꝓ minori precio: altero vero
dicẽte. Per deũ ego non dabo tm̃
⁊ tñ ſepe oppoſitum faciũt Vñ et
ſi tales mercatores ſic aſſueti iu=
rare in mercando interdũ ditent̃
frequẽter tñ iuſto dei iudicio ad
paupertẽ tandem deducuntur: q̃
vt dr̃ Chryſoſt. ſuper Mat. in ope
imperfecto. homi. xxxv. taliũ ſub
ſtantia aut ipſis viuentibꝰ perituu
ra eſt: aut a malis heredibꝰ diſſi
pãda aut ad extraneos ⁊ inimicos
hereditas ventura eſt. Non eniʒ
poteſt ad bonũ ꝓficere: qd̃ cõgre
gatũ eſt malo. Deinde dat talem
ſimilitudineʒ dicens. Quẽadmo
dum ſi triticum cernas in cribro
duʒ huc ⁊ illuc iactas grana pau
latim cadunt deorſum ⁊ in cribro
nihil remanet niſi ſtercus ſolum:
ſic ⁊ ſubſtantia negociatorũ dum
totiens vadunt et veniunt inter
emptionẽ ⁊ venditionem minuit̃
⁊ tandeʒ ipſis nihil remanet niſi
pctm̃ ſolum hec ille. Econtrario
auteʒ qui mercantur iuſte et abſ
q̃ iuramentis: ditantur tempora
liter ſp̃ualiter ⁊ eternaliter. Ad
quod facit exemplum prius reci
tatũ: vcʒ ſecunda parte huius ſe=
cundi tractatus. ca. xiii.

¶ Quartꝰ digitꝰ manꝰ mercato=
rie dr̃ interdictionis. Pro quo no
tandũ ꝙ et ſi predicta ars ſit lici
ta ⁊ mlt̃ũ neceſſaria reipublice: p̃t
tñ reddi vitioſa ⁊ mala quotiens
eſt interdicta. Interdicitur auteʒ
multis de cauſis vcʒ ratione.
Temporis
Loci
Perſone
S ¶ Prio igit̃ rõne tp̃is. Tripl't

ei em̃ lege ꝓhibetur mercatura ĩ
die feſto eo. ſ. ꝙ in tali die ſolũ va
candũ eſt de diuinis. Pꝛio igr̃ le=
ge diuina de qua Exo. xx. Non fa
cias oẽ opus: ſupple ſeruile ĩ die
ſabbati. Cõſtat aũt ꝙ mercari ad
op⁹ ſeruile ptinet. Licȝ tñ in die
feſto emere victualia ⁊ pſertim q̄
nõ pñt ↄmode ↄſeruari vſ ꝗ ĩ alte
rũ diẽ. Scd̃o lege eccleſiaſtica: vt
pȝ ex̃ de ferijs. c. j. qd̃ incipit oẽs
dies vbi ſic dr̃. Oẽs dies dñicos
a veſpera ĩ veſperã cũ oĩ venera
tiõe decernim⁹ obſeruari ⁊ ab oĩ
illicito oꝑe abſtinere. vt mercatũ
in eis minime fiat. Et ſiſr̃ iudiciũ
eſt de feſtis q̄ pcipiunt̃ ab eccl'ia
obſeruari ſiue gñalit̃ ſiue ſpãliter
ſicut pȝ de illis q̄ ſtatuũt ab epis
in ſuis dioceſib⁹. vt pȝ ĩ eadẽ rub.
c. ↄqueſt⁹ Tertio. l. ciuili. vt pȝ.
C. de ferijs. l. dies dñic⁹. vbi ſic dr̃
Dies dñic⁹ ſit a cõtractib⁹ alienꝫ
Et idẽ habet̃ ĩ eadẽ rub. l. oẽs iu
dices Hoc ẽt facto oñdit xp̃s qui
bis legit̃ eieciſſe vẽdẽtes ⁊ emen
tes de templo: potiſſime in die fe
ſto: vt patet Jo. ij. ⁊ Mat. xxj.

h ¶ Querit̃ circa hoc vtrũ illi
mercatores mortal'r peccent q̄ in
die feſto frequẽtãt nũdinas Naꝫ
ſatis ↄſtat m̃ltas nũdinas celebra
ri in die feſto: vtpote ĩ die. b. Joã.
baptiſt. marie magdalenes. ſctẽ
crucis ſcti michaelis nicolai mar
tini: ⁊ hmõi. Ad hoc dubiũ ſuffici
enter rñdet dñs Petr⁹ de pal. in
iiij. ſen. di. xvj. q. ij. vbi pmo dr̃ ꝙ
dieb⁹ dñicis ⁊ feſtis nullibi ẽ mer
cãdũ. Deinde ſubdit ex ꝓuilegio
⁊ diſpẽſatiõe pape pñt nundie te
neri dñicis dieb⁹. Nã ꝗuis ſcd̃m
eũ ſctificare ſabbatũ ſit morale ꝗ
tum ad hoc ꝙ deo vacetur ⁊ quã
tũ ad hoc eſt indiſpenſabile ſicut
⁊c. pcepta moralia: ⁊ tñ ꝙ tali tpe
⁊ talit̃ vacetur deo eſt de iure hu
mano ⁊ ꝑ ↄñs diſpenſabile. Ex q̄
concludit̃ ꝙ vbi ſunt nũdine ĩ die
dñico aut alio die feſto papa ſciẽ
te ⁊ diſſimulante nec reclamante,
nõ eſt pctm̃: tũc ibi mercari dum
modo illic vadens nõ perdat miſ
ſam. Qui aũt toto die feſto ſedẽt
in foro ſicut in die feriali non au
dientes miſſaȝ: nõ excuſant̃ a pctõ
Notatñ ꝙ pdictus doctoꝛ ſpecifi
cat dictũ ſuũ ibidẽ de illis q̄ per
totã hebdomadã ad forũ cõmo=
de ire nõ pñt. Jtẽ loquit̃ tm̃ de il=
lis q̄ ꝓ neceſſarijs emẽdis vel vẽ
dẽdꝫ vadũt aut forũ ĩ die feſto. ta
les ꝗ excuſat a pctõ. Dicit tñ dñs
anto. ĩ ſũma ſua pte. ij. ti. j. ca. xvj.
§. ij. allegãdo dictum de pa. i. iiij.
ꝙ ex q̄ plati eccl'ie ſciũt ⁊ tolerant
nundinas q̄ fiunt dieb⁹ feſtiuꝫ au
ditis diuinis non quidem cã aua
ritie. i. cõgregandi ad ſupfluitatẽ
ſed aliquo fine honeſto. ſ. ad ꝓui
dendũ ex lucro ſue neceſſitati et
familie vl' ad dandũ pauperibus
poſſũt tales excuſari ex q̄ eis per
mittit̃. Sec⁹ aũt ſi hmõi nũdine
eẽnt ꝓhibite ſub pẽa excõicatiõis
aut hmõi. Et ſic patet ad dubium

¶ Scd̃o ars mercatoria interdi
citur rõne loci. Nõ em̃ lȝ negocia
ri in eccl'ia aut cimiterio: quia ſic
agendo fit magna irreuerentia
loco ſacro: ⁊ per conſequens deo
ad cuius honorem conſecrãtur et
dedicantur dicta loca. Et ideo in
ſignum huius Chꝛiſtus eiecit vẽ
dentes et ementes de templo di
cens. Nolite facere domum pa=

tris mei domũ negociatiõis. Jo.
ij. Pꝛopterea ex̃. de immunitate ec
cleſiarũ. c. decet domuȝ dei: dr̃ ꝙ
mercatura ĩ eccleſijs aut cimite
rijs fieri nõ debet. Et hui⁹ ratio
aſſignat̃. C. de his q̄ ad eccl'iã cõ
fugiũt. l. denũciam⁹. vbi dr̃ ꝙ ec
cleſia nõ eſt loc⁹ cõuẽticuloꝝ ſeu
coadunationũ hoim ſiue tumul=
tus ↄclamationis atꝗ ſeditiõis.
modo mercatores faciũt magnũ
tumultũ ⁊ clamorẽ validũ: idõ ĩ ec
cleſia mercari nõ debẽt. Jnſuꝑ ſi
hoc eis liceret: poſſẽt ſuis clamo
rib⁹ ĩpedire diuinũ officiũ: deuo=
tiones ⁊ orõnes Xp̃ifideliũ. Sed
quid de mulierib⁹ ibi vendẽtib⁹
cãdelas. Rñdet dñs Anto. vbi ſ.
ꝙ clerici vel religioſi q̄ hoc per
mittunt pncipaliter vt ſic ſatiſfa
ciant deuotioni fidelium qui ſo=
lent huiuſmodi candelas accen=
dere ad dei ⁊ ſanctoꝝ eius hono
rem poſſunt a pctõ excuſari. Si
autẽ pncipaliter hoc permittũt
ꝓpter cupiditatem aut lucrum:
nõ poſſunt a peccato excuſari.

¶ Tertio ars mercatoria iterdi
citur rõne perſone. Sunt em̃ ali
que pſone inhabiles ad negociã
dũ: vt ſunt clerici ſtricti⁹ aut re=
ligioſi: vt pȝ extra ne clerici vel
monachi per totũ: vbi nõ ſolum
negociatio, ſed plura negocia ibi
ponuntur illis oĩbus interdicta.
Dicit em̃ Aug. ⁊ recitatur in de
cretis: diſtin. lxxxviij. foꝛnicarĩ ꝙ
negociari aliquãdo licet: aliquã
do nõ licet. Antequã ſis cleric⁹ lȝ.
poſtq̃ vero effectus es clericus nõ
licet. Cuius rationẽ aſſignat bea
tus Thomas ſecunda. ij. queſtio.
lxxvij. artic. iiij. dicens ꝙ clerici
non ſolũ debẽt abſtinere a malis
verũetiam ab his que habẽt ſpe
ciem mali. Negociatio autẽ ꝗ=
uis ſcd̃m ſe nõ ſit mala hȝ tñ ſpe=
ciẽ mali. Tum pmo: quia negocia=
tio eſt oꝛdinata ad lucrũ tempo
rale: cuius clerici ⁊ precipue reli
gioſi debent eſſe contemptores.
Pꝛopter quod dicit Hiero. ⁊ re=
citatur in decre. vbi ſupra. c. ne=
gociatorẽ. Negociatorem cleri=
cum quaſi quandam peſtem fu=
ge. Tum ſecundo ꝓpter frequẽ
tia negociatorum vitia. Nã dif=
ficulter negociatoꝛ exuit̃ a pec=
catis labioꝝ: vt habetur. Eccle.
xxvij. Clericus autẽ ſummopere
debet vitare vitia et occaſiones
peccandi. Tuȝ tertio quia nego
ciatio nimis implicat mentẽ cu=
ris ſecularibus: ⁊ per conſequẽs
retrahit a ſpiritualib⁹. Pꝛopter
quod Apoſtolus. ij. Thim. ij. lo=
quitur dicens. Nemo militans
deo implicat ſe: ſupple de iure ne
gocijs ſecularibus vt ei placeat
⁊ cetera. Licet tamen eis vti mer
catura in emendo vite neceſſa=
ria. Jtem licet illis vendere fru
ctus pꝛoprie poſſeſſionis aut be
neficioꝝ ſuoꝝ. Jtem ſecun=
dum dominum Antoniũ. vbi ſu
pra. licet eis emere certa inſtru=
menta ⁊ materias: ⁊ inde artifi=
cialia facere honeſta tamen et
congrua ſuo ſtatui. Et poſtmo=
dum illa vendere: dummodo ex
ercendo tales artes non dimit=
tant diuina. Sed profecto ſunt
nonnulli clerici qui ſunt merca=
tores publici ⁊ notorij: ſicut pa=
tent de illis qui habent domos
extra vrbes: que gallice vocan=

tur materies: in quibus faciunt nutriri multitudinē bouū ⁊ pecudū. Alij q̄nt emūt lanas pauperū agricalarū vili p̄cio q̄s poſtmodū chare vendūt. Idē etiā faciūt de vino ⁊ frumēto qn̄ talia vili p̄cio ꝯparant. Alij v̄o tenēt publicas tabernas: ſ; ne de hoc ꝯueniant̄ i iudicio aduocāt ad ſe fr̄em vl̄ nepotē vt cooperiāt iniq̄tatē ſuā ⁊ cupiditatē velamine ⁊ preſentia fratris aut nepotis: cu; tñ emant vinū ⁊ quicq̄d neceſſe eſt cōi taberne aut ſaltē dāt pecuniā atq; illis reddit̄ rō de miſſis ⁊ receptis. Modo qui per alteꝝ facit pinde eſt ac ſi faciat per ſeipſum vt habetur de reg. iur. lib. vj.

¶ Alij deniq; ceteris grauiꝰ delinquūt q. ſ. aſſumunt̄ in publicos ꝓcuratores nobiliū et dn̄orū tēporaliū ꝯ oēm diſpoſitionē iuris diuini eccl'iaſtici ac ciuilis. Et de iure quidē diuino ia; patuit ex v̄bis apo. dicētis. Nemo militās ⁊c. Dicit etiā ſaluator ꝯ tales loquens. Nō poteſtis deo ſeruire ⁊ mām̄one. Matth. vj. De iure autem eccleſiaſtico liquide patet in m̄ltis paſſibꝰ vtpote diſt. lxxxvj. ꝓuenit. vbi ſic legit̄. Peruenit ad ſanctā ſynodū q̄ de his qui i clero ꝯnumerant̄: quidā ꝓpter turpis lucri gratiā aliorū poſſeſſionū ꝯductiōes ⁊ cauſas ſecularium ſuſcipiunt: ⁊ a ſacris officijs ſe p̄ deſidiā ſeparant: ad domos autē ſecularium concurrūt ⁊ ſubſtantiarū eorum gubernationes auaritie cauſa ſuſcipiunt. Deinde reprobat̄ talis abuſus ſub pena ſuſpenſionis. Eximunt̄ tñ in dicto. c. nōnulli caſus pij in quibꝰ ꝯceditur eccl'iaſticis vt poſſint eſſe ſecularium p̄ſonarū procuratores. Itē. xxj. q. iij. ꝓuenit repetunt̄ q̄ſi eadē verba ⁊ eadem ſn̄ia ſicut prius. Idē etiā ꝓhibet̄ extra ne clerici vel monachi ſc'laribꝰ negocijs ſe imiſceāt. c. j. qd̄ incipit multa. Itē. c. ſacerdotibus. Sup quo dicit glo. ꝙ poſtq̄ tales fuerint ter moniti nec deſtiterint ſt tanq̄ excōmunicati vitandi. De iure vero ciuili. pt; .C. de epiſc. et cle. l. placet. vbi iperator mādat ne clerici ſint aduocati aut ꝓcuratores in cauſis ſecularibus niſi in cauſis ꝓpriis aut pro collegio ſuo. Et iſta lex eſt canonizata extra de poſtulando. c. j. qd̄ icipit clerici. Patet ergo ꝙ nō l; clericis aut religioſis mercari. Et ſic patet de quarto principali.

¶ Quintꝰ digitus p̄dicte manus mercatorie dr̄ inuolutionis habet eñ qn̄q; ars mercature inuolutā malitiā vtpote cū quis mercatur cū pecunia furata: ⁊ q̄ reſtitutiōi eſt obnoxia. Itē cū quis vult negociari ⁊ quaſi vendere ſpiritualia aut emere. Et talis negociator fuit Simō magus de quo legitur Act. viij. ꝙ cum vidiſſet ꝙ per impoſitionem manus apoſtolorum daretur ſpiritusſanctꝰ obtulit eiſde; apoſtolis pecuniā dicens. Date ⁊ mihi hanc poteſtatem vt cuicūq; impoſuero manus accipiāt ſpiritūſanctū. Sperabat eñ ꝙ bene ſe recompenſaret. Ad quē Petrꝰ. Pecunia tua tecū ſit in perditionem: q̄m donū dei exiſtimaſti pecunia poſſideri. Ecce peſſimus mercator: quem multi ſimoniaci imitāt̄. Practica

¶ Pro quo notādū q̄ triplex eſt genus negociorū: primū eſt qd̄ eſt de ſe ⁊ ex ꝓpria natura malū vtpote inuolutā habēs malitia; ſicut eſt negociari i materia ſymonie aut vſure. Vñ de ſymoniacis ſp̄aliter loquēs Amb. ⁊ recitatur in decre. j. q. j. reperiunt̄: dicit ſic. Reperiunt̄ q̄plurimi negociatione muneris velle mercari gr̄am ſp̄uſſancti. Talis ergo mercatura eſt ſimplicit̄ interdicta tanq̄ de ſe mala. Scd̄m genꝰ negociorū eſt illud qd̄ nō eſt de ſe malū. tñ vt i pluribꝰ hoies vtūtur ipſo ad malū vt facere taxillos: chartas: fucos: ⁊ hmōi. Silr̄ ⁊ ſuꝑfluū ornatū veſtiū. Et taliū emptiōe vēditione ⁊ factione d; q̄libet abſtinere: ⁊ gn̄aliter abſtinēdum eſt ab oibus illis quorū vſus cōiter eſt ad mortale pctm̄ vt dicit dn̄s Anto. ij. pte ſum. ſue tit. j. c. xvj. §. ij. Et ſic inq̄t intelligendū eſt qd̄ dicit Innocen. in c. fratres de peni. diſt. v. Falſa pnīa eſt cū penitens ab officio iacu negociali nō recedit: qd̄ ſine pctis agi nō p̄ōt. Itē ad eunde; ſenſum intelligendū eſt illud qd̄ dicit Greg. lib. homiliarū. homi. xxiij. ⁊ ſilr̄ recitat̄ de pe. diſt. v. negotiū vbi ait. Sūt pleraq; negotia q̄ ſine pctis exhiberi: aut vix: aut nullatenꝰ p̄ñt. Que ḡ ad pctm̄ implicāt: ad hec neceſſe eſt vt poſt cōuerſionē animꝰ non recurrat. Tertiū genꝰ negotioꝝ ē illud qd̄ eſt de ſe honeſtū licitum ⁊ vtile humanis vſibꝰ: vt facere pannos. telas: calceos: birreta et hmōi. Et tunc loquendo de tali negotiatione dicimus ꝙ eſt licita p̄ſonis laicis ꝓ loco ⁊ tēpore. Patet ḡ q̄n ars mercature h; inuolutā malitiā ⁊ qn̄ non. Studeant ergo viri ad hoc dediti debite eam exercere ſi regnū celorū velint tandem mercari.

¶ Cap. iiij. de manu vſuraria.

Confiteor tibi domine pater celi ⁊ terre q̄ ſupple peccaui nimis opere Math. xj.

¶ Poſtq̄ in precedēti cap. dictū eſt de manu mercatoria: ꝯñr tractandū eſt de manu vſuraria q̄ merito ſequit̄ ad p̄cedentē: eo. ſ. ꝙ iter oēs hoies mūdi frequētiꝰ mercatores vſuram ꝯmittūt. nūc ap̄tā nūc palliatā. Et de p̄dicta manu vſuraria recte p̄ōt intelligi illud Threñ. j. Manu; ſuā miſit hoſtis. i. homo vſuras exercens ad oia deſiderabilia eius. ſ. illius cui mutuat ad vſurā. Hoc autē maxime fit qn̄ videt ꝙ ille cui mutuauit h; bona; hereditatē quē optat facere ſuā. Propter qd̄ non petit vſuras: ſ; ſciēter ꝑmittit plures annos trāſire. Et tunc cum viderit pauperem multis debitis inuolutū: facit tranſire hereditatē eiꝰ p̄ decretū. Ecce quomodo ſuis cautelis vſurariꝰ mittit manū ad oia deſiderabilia illiꝰ cui mutuauit ad vſurā. Habet autē hec manꝰ vſuraria quinq; digitos: qui ſūt quinq; modi vſitati quibꝰ ſolet vſura committi videlicet.

Impignorando
Deponendo
Vendendo
Cambiendo.
Pactionando.

A ¶ Primꝰ igit̄ digitꝰ manꝰ vſurarie vocat̄ ipignorationis. Uerbi gratia. Uenit ſortes in neceſſitate ꝯſtitutus ad platonē diuitē ſolitū tñ dare ad vſurā. Expoſita ergo neceſſitate ex parte ſortis ⁊ iplorato auxilio quia forte plato eſt cōpater eius: rñdet ſibi ſub paucis ꝙ libenter iuuabit eū intuitu ꝯpaternitatis. Nihilominus qꝛ neſcit̄ quis ſit victurꝰ aut qͥs moriturus: petit pro aſſecuratione ſua ꝙ ſortes tradit illi aliqͦd pignꝰ ſiue rei mobilis: vt veſtimentū: equum vaccas: oues ⁊ hmōi res quarum capiet interim vſum aut fructū aut etiā rei imobilis: vt vineā prat̄ hortū cāpū: ⁊ ſimilia ex qͥbꝰ interim ſicut de aliis capiet fructū ſiue lucrū non cōputādo in ſortē. Quinimo tpe ſolutionis pecunie mutuate ſortū repetet vſqꝫ ad vltimū q̄drantē. Cōſiat autē ꝙ talis mutuās ⁊ recipiēs rē mobilē aut imobilē cū fructu illiꝰ i pignꝰ eſt verꝰ vſurariꝰ. Ab hac tñ gnālitate excipitur caſus in q̄ gener accipit a ſocero ſuo aliquā poſſeſſionē in pignꝰ q̄uſqꝫ recepit ab eo dotē promiſſam vxori ſue. Qui q̄dez caſꝰ ꝯcedit̄ tanqꝫ licitꝰ ꝓpt̄ onera matrimonij ſuſtinēda vt hr̄ ex̄ d̄ vſu. c. ſalubꝛit̄. Ad idē ē ius ciuile vt ptꝫ. C. de iur. do. l. ꝓ oneribꝰ. Extra aūt hūc caſū q̄ ꝑcipit fructꝰ pignorꝫ nec eos d̄ducit i ſortē. i. i diminutionē pecunie date verā vſurā ꝯmittit vt expſſe ptꝫ ex̄ de vſuris. c. i. qͦd icipit pleſqꝫ clericorum vbi ſic dr̄. Si qͥs alicuiꝰ poſſeſſionē data pecunia ſub hac ſpē vel ꝯditiōe i pignꝰ acceperit ſi ſortē ſuā deductis expēſis de fructibꝰ iā ꝑceperit: abſolute poſſeſſionē reſtituat debitori. Hec ibi. Eadē ſnia hr̄. c. ſeq. qͦd incipit qm̄. Sꝫ ꝓfecto multi factūt ꝯtrā ⁊ ſignant̄ nobiles ac vidue mulieres potētes necnō q̄dā ecclaſtici bñficiati. ſiue alꝫ vñcūqꝫ locupletati et pecunioſi. Tales nēpe ꝑſone videtes ꝙ nō pñt publice mercari vidētes pte ex altera ꝙ pecunia in archa repoſita nihil vtilitatis illis affert: eā libenter mutuāt oībus venietibꝰ: dūmodo ſint potētes ſoluere atqꝫ in modū ſecuritatis: vt dicūt accipiūt i pignus aliquā poſſeſſionē et maioris valoris: qꝫ ſit pecunia mutuata. quo fit vt ſemp ꝑcipiant fructꝰ dicte poſſeſſiōis q̄uſqꝫ receperit pecuniā datā nihil defalcātes rōe fructuū ꝑceptoꝝ de dicta poſſeſſiōe. Quod oīno iniquum eſt ⁊ vſurarium vt ptꝫ ex precedentibus.

¶ Scd̄s digitꝰ manus vſurarie dicit̄ depoſitiōis. Hec autē fit cū qͥs deponit pecuniā apd̄ mercatorem vel campſorem: vt vtatur ea: ſaluo tñ capitali ſuo: ⁊ cum intentione pricipaliter aliquid ꝑcipiendi vltra ſortem: qꝫuis nulla pactio fiat ſuper hoc inter eos: mutuo tamen ſe intelligunt. Talis ergo depoſitio ſimpliciter eſt vſuraria maxime cum ſola intentione aut ſpes lucri faciat hominē vſurarium: vt ptꝫ. xiiij. q. iiij. ſi feneraueris: vbi dicitur ꝙ ſi mutuo dederis pecuniam tuā alicui hoī a q̄ expectes pluſqꝫ dediſti ſiue pecuniā ſiue triticū: ſiue vinū aut oleū: ſiue quodlibet aliud fenerator es: ⁊ in hoc improbandꝰ

non laudandus: hec ibi. Et ſunt verba Auguſtini ſuper ſalpteriū pſ. xxxv. Unū q̄ mutuat cū intentione ⁊ ſpe aliq̄d lucrādi ⁊ recipiēdi vltra ſortem dato etiā ꝙ nihil recipiat tenet̄ tamen de hoc penitere ⁊ ꝯfiteri tāqꝫ de mortali. qͦd aliq̄d recepit: tenet̄ illud reſtituere danti niſi forſan ſibi poſtea remittat̄ mere gratis ⁊ libere. Ubi vero qͥs mutuat alteri principal̄r ꝑꝑ deū aut amicitiā quā hꝫ ad eū ⁊ nō ꝑꝑ tpalem cōmoditatē: ⁊ ille cui mutuat ex ſua mera liberalitate vt gratꝰ ⁊ nō pncipaliter propter mutuū aliq̄d ſibi donat declarans ei quod libere illud donatū donat vſura non eſt eo ꝙ mutuās nullo mō itēdebat tale lucrū. Nō eñ vt dicūt doctores tal̄s eſt factꝰ deterioris conditionis ex tali mutuo grato qꝫ ſi non mutuaſſet ſed ſi non mutuaſſet vtiqꝫ recipere potuiſſet ab illo cui mutuat aliquod donum gratuitum: ergo etiam poſt.

B ¶ Eſt aūt notanduꝫ circa hoc ſcd̄m dominū Anto. ꝙ ſola principalis intentio in mutuando facit vſurā ⁊ nō ſecūdaria Dicit̄ autē in propoſito principalis ⁊ primaria itentio cū quis magis mouet̄ ad mutuādū ꝑꝑ lucrū qͦd ſperat qꝫ propter aliud. Dicitur vera intentio ſecundaria cum qͥs ſperat ſibi aliquid dari ab eo cui mutuauit ex ſua mera liberalitate: ita ſcilicet ꝙ datum non mouet eū ad mutuandum ſed magis beneuolentia intantum ꝙ etiam ſi nō crederet ſibi dari vltra ſortē adhuc tamē mutuaret. Da exēplū de ſimonia, i ordine ad tpale. Nā principalis ſpes ⁊ intentio ad temporale inducit ſimoniaꝫ in collatione ſpūaliū: nō aūt intētio ſcd̄aria Ubi gratia Lꝫ collatorij bñficij cōferre bñficium alicui: qꝛ idoneus eſt ſecundario aūt qꝛ conſanguineus: aut qꝛ obſequioſus: ita etiā in propoſito in materia vſure.

C ¶ Addit etiā dñs Anto. ſecūda pte ſue ſumme ti. i. c. vij. §. i. ꝙ non ſolum principalis intētio ad lucrū in pricipio mutuationis habita inducit vſuram: verūetiā poſtea habita. Uerbi grā. Aliqͥs hodie mutuat proximo ſuo mere grātis ⁊ ex charitate. Poſt menſē vo mutat intētionē ⁊ incipit hr̄e ꝓpoſitū ꝙ niſi ſperet aliquā ꝯmoditātē ex tali lucro ſtatim repeteret rē mutuatā: tal̄s eſt vſurariꝰ mētalis vel etiam pone ꝙ talis poſt mēſeꝫ vel annū repetat ſuū alter autem rogat eū vt dignet̄ adhuc expectare vſqꝫ ad tale vl̄ta le tēpus ⁊ ꝙ non erit ingratꝰ apd̄ eū In hoc caſu ſi talis det inducias principal̄r ꝑꝑ ſpē lucri aut doni ꝓmiſſi in gn̄ali eſt cēſendus vſurariꝰ. Et breuit̄ ex q̄ ſꝑat aliq̄d vltra ſortē: etiā dato ꝙ alter nihil ꝓmittat: q̄cq̄d vltra hmōi ſortē recepit tenet̄ reſtituere quātūqꝫ ſpōte detur Poſſet tñ hmōi datū retinere qñ alter diceret ſibi in hunc modum.. Ego do vobis hoc vel. hoc mere gratis ⁊ per modū doni ⁊ volo ꝙ ſit vr̄m. Nam in tali caſu poſſet tale donum ſibi retinere Haberet tñ penitere et confiteri de priore intentione ſiniſtra q̄ erit vſuraria. Qͦd ſi mutuās ſcit vl ꝓbabiliter credit ꝙ alter n̄ dederit tale donum mere libere nec ime

volūtarie: ſed forſā ne reputet
ingratus vel ꝙ alias ipſe mutu=
ans nō eſſet paratus ſibi ſuccur=
rere in neceſſitate ſua ſi nō aliqd
det vltra ſortem tunc peccat reci
piendo huiuſmodi oblatum ⁊ ad
reſtitutionem tenetur ſecundum
eundez Antoni. vbi ſupra. Et ſic
patet de ſecundo digito.

¶ Tertius digit⁹ manus vſura
rie dicitur venditionis et emptio
nis. Nā cū quis vēdit merces ſu
as vltra iuſtum preciū ſolutōne
dilationis tpis in ſoluendo pciuz:
tunc vſura eſt manifeſta. Hoc tñ
intelligitur niſi talis intenderet
dictas merces ſeruare in futuruz
quando ſcilicet communiter pl⁹
valent et maxime ſi ſperat veriſi
militer eas plus valituras. Qui
libet enī rōnabiliter poteſt ſe red
dere indemnem. Tutius tñ eſſet
tali in predicto caſu vēdere mer
ces ſuas pro illo precio pro quo
ſimiles dabuntur in tempore ꝓ
quo intendebat eas ſeruare. Da
exemplū de illo qui vendit vinuz
aut bladū in feſto dñi Martini ꝓ
precio qḋ curret i feſto beati Jo=
an. bap. ita ꝙ ſi plus valeat tūc ꝙ̃
tempore venditionis plus dabit.
Si minus etiam minus dabit.
Talis ɔ̃ctus ē iuſtus et licitus
vt patet extra de vſuris. ca. in ci
uitate. Item cap. nauigāti. Si ve
ro ſic apponeretur in contractu ſi
plus valebit plus dabitis. ſi min⁹
nihilominus tantum dabitis: quā
tum tunc valet tunc vſura eſt eo
ꝙ taliter vendens ponit ſe in tuto
et alium in periculo. Modo regu
la generalis in hac materia eſt ꝙ
quotienſcunqȝ quis ponit ſe in tu
to et alium cum quo contrahit
in periculo tunc vſura eſt.

D ¶ Et quia ferme omnes mer
catores plus ſoliti ſunt vendere
merces ſuas qñ vendunt ad cre=
dentiam ꝙ̃ vbi habent pecuniaz
promptam ideo pro pace ⁊ ſecuri
tate conſcientiaruz hmōi merca
torum eſt notandum conformiter
ad doctores de hoc loquentes ꝙ
valor rerum venalium non conſi
ſtit in indiuiſibili: ſed in quadā lati
tudine iuxta eſtimationem hoīm
prudentium et peritorum in tali
arte. Uñ dñs Anto. in. ij. parte ſū
me ſue. titu. j. ca. viij. §. j. aſſignat
tres gradus contentos in latitu=
dine iuſti precij rerum venalium
Primus dicitur pius. Secundus
diſcretus. Tertius rigidus. Pri=
mus gradus eſt precij minoris.
Scđs mediocris. Tertius maio
ris. Uerbi gratia. Sit tres petie
panni eiuſdem bonitatis: coloris
laboris artificij: atqȝ expēſe: circa
quas iuſti eſtimatores vario mo
do ſe habent: vno dicente ꝙ que=
libet valet decem libras alio dicē
te ꝙ decem cum media alio autē
dicente ꝙ quelibet bene valet vn
decim libras. Sed hoc eſt ad ma
ius: et iſte gradus poteſt dici gra
dus rigidus: qua eſtimatione fa=
cta veniunt tres mercatores gra
tia emendari predictas tres peti
as panni: quorum vnus habet pe
cuniā promptam alter nō: ſed petit
dilationem vſqȝ ad mediū annū
Tertius ſimiliter non habet pe=
cuniam promptā; petens dilatio
nem et terminum ad ſoluendū
vſqȝ ad annum. In iſto igitur ca
ſu q̄ ɔmunit curri inter merca=

tores venditor licite poterit ven
dere primā petiā pāni ſui primo
precio. x. librarum. Secundo precio
maiori. ſ. decē librarū. x. Ser. Ter
tio autē precio adhuc maiori: vez
vndecim librarū quod vocatur pre
cium rigidū. Et ꝓ̃ut ſic facit gradus
primo gradū quidē in hoc ꝙ vēdit ſi
bi pannuz conformiter ad gradū
pium nō propterea ſequitur ꝙ de
beat facere conſimilem gradum ſe=
cūdo aut tertio. Sufficit ei ꝙ ne
mini faciat iniuſtitiā. Et ſi argua
tur in oppoſitum ꝙ iſte plus ven
dit ſecundo ⁊ tertio ratione tpis
et per ɔñs eſt vſurari⁹. Rñdetur
ꝙ tempus pt eſſe occaſio ꝙ plus
vendit ſecundo ꝙ̃ pmo ſibi tertio
ꝙ̃ ſecundo excuſatur tñ a pctō ꝓ
pter duo. Primo quidem: qꝛ non
excedit latitudinem iuſti precij.
Secundo vero quia forte conſide
rat apud ſe ꝙ ſi haberet pecuniā
promptam illa plus poſſet illi pro
deſſe ꝙ̃ ille aſcenſus pecunie quā
petit ſibi dandam ad terminuz p̄
fixum qui quidē aſcenſus ſemꝑ
eſt infra latitudinem iuſti precij:
vt ſuppoſitum eſt. Patet ergo ꝙ
licet vendere rem ſuā vni minus
⁊ alteri plus abſqȝ vſura: dummo
do ſtetur ſemꝑ infra latitudinem
iuſti pcij. Quod ſi contingat ali
quē venditorem excedere hmōi
latitudinem iuſti precij. tunc pro
vſurario habendus eſt.

E ¶ Silr ex parte emptoris
poteſt eſſe vſura: quando quidez
emit rem venalez minus iuſto p̄=
cio eo ꝙ anticipat tēpus ſolutio=
nis pcij antequā recipiat mercē. Da
exemplū de illo qui emit triticū
i ianuario recipiendū poſt meſ=
ſem: vez in auguſto. Et idez caſ⁹
pōt poni de vino. Item de lana
⁊ hmōi. Quicunqȝ ḡ vult dimi=
nuere de iuſto pcio rei venalis:
eo ꝙ anticipat ſolutionē priuſqȝ
rem recipiat: vſuram cōmittit ex
natura ɔ̃ctus. Poſſet tñ talis ex=
cuſari oīno a culpa. ſi ex tali anti
cipatione reportaret dānū. Uer=
bi gratia. Sit aliqs mercator pāno
rū q̄ in toto hȝ centū libras i bur
ſa cū quib⁹ mercat ⁊ mercari in
tēdit. Ueriſimiliter autē eſtimat
ꝙ induſtrioſe exponēdo dictā pe
cuniā i pannis emēdis lucrabit
decimā partē: prout frequenter
fecit. Si ergo iſto caſu poſito ali
quis agricola venit ad eum ro=
gās vt emat ab eo bladū ꝓ cen=
tū francis: recipiēdū tñ poſt meſ
ſem pōt emēs cū eo pacīonari d̄
minori pcio bladi ꝙ̃ valeat. ſiue
tpe quo dat pecuniā: ſiue tēpo=
re quo eſt recepturus bladū: ⁊ hoc
totū vt ſe reddat indēnem. Ca=
ueat tñ ſibi a larga cōſcientia: et
ne ſub palliatione dāni cōmittat
vſurā: vt pleriqȝ facere ſolēt: alle
gantes excuſationē ⁊ in pctis q̄s
nō recipit nec approbat dñs qui
intuetur corda ſingulorū. Reſo=
lutorie ergo tenēdum eſt in ma=
teria iſta ꝙ ille qui emit aliquas
mercem recipiēdam in futurum
pro qua anticipat precium ſolu=
tionis: dȝ regulariter illā emere
pro precio qḋ currit tēpore em=
ptionis. aut qḋ curret tēpore ſo=
lutionis: vel qḋ eſtimatur cōiter
eas tunc valituras. ꝓ̃uis cū qua
dam latitudine. vtpote vno dicē=
te ꝙ eſtimat bucellum bladi vali
turū tres ſolidos poſt auguſtū:

altero ꝙ bene poterit aſcendere ad tres ſolidos cū medio. In hoc caſu emptor q̄ anticipat pecuniā pōt emere buccellū bladi tribꝰ ſolidis. Q̄ ſi minus emat: tunc peccat: et eſt vſurariꝰ cēſendus q: diſcēdit vltra mediū iuſti precij qđ taxaᵗ ſcđm eſtimationē virorū peritoꝝ. Q̄đ ſi ille emptor dicat ꝙ eſtimat bladū minꝰ valiturū poſt meſſem: vtpote duos ſolidos: ꝓpter qđ nō vult plꝰ dare: nā mētita eſt iniquitas ſibi: q: quicq̄d dicat ore: aliter tñ eſtimat in corde. Sȝ ideo ſic loquiᵗ: vt emat futurū bladū iuxᵗ ſuā voluntatē: ⁊ nō ſcđm equitatē. Nec debet eſſe eſtimator hmōi rei: ſed potius debet ſe referre iudicio peritorum in arte illa. Patet ergo de tertio digito.

F ¶ Quartus digitus manꝰ vſurarie vocaᵗ cāpſionis quo vtunᵗ campſores. Pro quo notandū ꝙ cābia poſſunt fieri tripliciter.

¶ Primo q̄dem ſic. Cāpſor cambiēdo ſcutū recipit pro cāpſione tres denarios. Queriᵗ vtrum ibi cōmittaᵗ vſura. Pro ſolutiōe opꝰ eſt talis diſtinctione vti. Aut em̄ talis cāpſor eſt publicus cāpſor: aut ꝓuatus. Si publicus vtpote q̄ currit de nūdinis ad nūdinas: ⁊ q̄ totū tēpꝰ vel maximā partē expendit in talibꝰ diſcurſibus: ſiue in ꝓpria ſiue ꝑ famulos ſuos tunc vſurā nō cōmittit ſi aliquid expetit aut recipit ratione cambij facti: dummodo moderatum ſalarium petat. Nec talis querit fructū de pecunia ſua que ſe de ſe eſt ſterilis ⁊ non fructificans quia ſic eſſet vſurarius ſi haberet reſpectum ad pecuniam in ſe. Querit ergo fructum de labore ſuo et intereſſe. Hȝ em̄ talis opꝰ aſſumere multos labores ⁊ multas ſolicitudines pro congregandis monetis. Item habet facere hac de cauſa multas expēſas locare domos tenere famulos Interdū etiam exponere ſe periculis latronū Non eſt autem decēs vt hec omnia cadant ſuper humeros ſuos nullam recōpenſam recepturus. Quinimmo expenſarū laborū ⁊ itineris rō eſt hñda. vt hr̄ extra de voto ⁊ voti redēptiōe. c. magne. Patȝ ḡ ꝙ talis publicꝰ cāpſor pōt moderatū ſalariū expeteᵗ ꝓ laboribꝰ ſuis. Nihilominꝰ pōt in hmōi cābijs ꝯmitti pctm̄ mrtale: ñ ſolū cū hoc fit ex auaritia ſȝ ēt cū daᵗ monete falſe vł iciſe vł diminute vł etiā cū cāpſor nimis capit. Quantum aūt debeat capere non eſt a iure determinatum: ſed ſtandum eſt conſuetudini patriarum. Si autem campſor ſit ꝑſona priuata voco in ꝓpoſito perſonam priuatā que non exercet ordinarie neqȝ rōne vocationis ſue p̄dictam artem ſed alteram: et que nullas miſſas facit ꝓ ꝯgregandis monetis tūc videtur mihi ꝙ talis perſona peccat mortaliter ſi aliquid exigat etiam turonum pro hmōi cambio. Ex quo infero ꝙ tabernarij ⁊ publici mercatores peccant mortaliter quando pro cambio vniꝰ ſcuti aut plurium aliq̄d exigunt maxime cū p̄eligant aurum q̄ȝ monetā albam eo ꝙ facilius portāt aurum cum vadunt extra p̄ria cōparandi vina vt ſimilia: q̄ȝ monetam. Tales ergo ſunt cenſendi vſurarij ⁊ ad reſtitutionem tenentur.

¶ Scđo cābia ſic fiūt. Aliqs clericꝰ mittit Romā vel vadit i ꝓpria cā ipetrandi aliq̄ȝ diſpēſationē. Sed propter picula viaꝝ ponit pecuniā ſuam ad banchū in hunc modū. Tradit ei cētū ducatos banchario Pariſieñ. vt recipiat Rome nonaginta ꝯtute chedule q̄ȝ ille ſcribit alteri cāpſori Rome exiſtēti. Queriᵗ ſi iſte ꝯtcꝰ ſit vſurariꝰ nec ne. Rñdeᵗ ꝙ eſt licitus. Non enim i hoc caſu vēditur pecunia que ē inuendibilis ſed illō quod plus datur quam recipitur datur rōne periculi quod aſſumit ſuper ſe bancharius. Nam ſi pecunia depdatur in via ipſe teneᵗ proprijs expenſis reddere ſummam de qua reſpondet integram ⁊ bene numeratam Rome. Item illud plus cedit in ſuſtentationem miniſtrorum et ſalariorum illis debitorum. quos quidem miniſtros neceſſe eſt omnē talē campſorem habere. Inſuper oportet eum locare domum ⁊ multas expenſas facere. Et ideo quantum ad hoc videtur eſſe ſimile iudicium de eo ſicut de campſore publico alicuꝰ ciuitatis de quo ſupra immediate dictum eſt ꝙ poteſt rōnabiliter aliq̄d recipere ratiōe cambij facti. Conſtat enim ꝙ nullus teneᵗ fruſtra ſeu gratis operas ſuas aut proprium ſudorem ponere in aliorum vtilitatē. Quinimmo ratione talium poteſt mercedem expetere moderatam tamen. Sicut ergo mercator transferens merces de pr̄ia in patriam poteſt eas plus vendere q̄ȝ emerit quāuis in nullo ſint meliorate ſed tm̄ ratione expēſarū factarū ⁊ piculoꝝ q̄bus ſe ſubiecit vt dicit btūs Tho. ij. ij. q. lxxvij. ar. iiij. ita in ꝓpoſito. Inſup forte mōeta quā dat talis clericus bāchario plus valet Pariſieñ. q̄ȝ Rome ſicut maxie pȝ de ſcutis aut de moneta alba. Et iō rōne illiꝰ plus iuſte facit bāchariꝰ illos decē aureos ſuos.

¶ Tertio cambia ſic fiunt. Aliquis habens multam pecuniam audit a magiſtro monete ꝙ indubie monete declamabuntur: vel ad minus precium ponentur: et hoc in breui: et preſertim monete extranee. Quo audito venit ad bancharium iſta ignorantem dicens ei. Ego habeo mille florenos quorum quilibet valet. xx. ſolidos Pariſieñſis. Parum illis indigeo pro preſenti ⁊ ideo ſi vultis eos recipere pro tali pretio et mihi reſpondere de tanto precio quotiens illos repetiero: ecce gratis illos vobis mutuo ſiue p̄ſto. Campſor autem inſcius futuri euentus illos cum gratiarum actione recipit. Poſt quindecim autem dies dicta moneta declamatur ponitur ad decimum octauum ſolidorum Pariſieñ. Queritur vtrum iſte contractus ſit licitus. Reſpondetur ꝙ ibi eſt vſura mentalis: Conſtat enim ꝙ ille diues fecit talē mutuationē i fraudem vſurarum: vt ſcilicet nichil perderet in moneta ſua et ꝙ totum damnum conuerteretur ſuper dorſum campſoris. Sed quia iudex in foro exteriori non iudicat de interiori intētione q̄ in eū latet ideo coget cāpſorē ad red

cedendū mutuāti .xx. ſolidis. Par=
riſieñ. ꝓ quolibet floreno. Sec⁹
aūt ſi fuiſſet appoſitū in ꝯtractu
ſiue mutuo vt redderet moneta
ꝓ moneta florenus ꝓ floreno ſcu
tuꝫ ꝓ ſcuto. Tūc ei ſufficeret red
dere mille florenos ꝓ mille. Si
vero pōatur ꝙ mutuās non fecit
talē mutuationē i fraudē vſuraꝝ
ſꝫ poti⁹ bōa fide ꝛ q̄ſi credens fa
cere gratiā cāpſori adhuc nō vi=
de꜀ ꝙ cāpſor teneat̄ poſt decla=
rationē monetarū reddere .xx.
ſolidꝫ Parrhiſieñ. ꝓ floreno. Tū
q: ipos nō r̄cipit niſi q̄ſi ꝑ modū
depoſiti. Tuꝫ q: eq̄ bñ fuiſſet di=
minutū ꝑtiū dictoꝝ florenoꝝ iter
man⁹ mutuātis ſicut cāpſoris ma
xime cū nō intēderet eos expōer̄
mercantie aut alijs vſib⁹ licitis.
Q; ſi ſic tunc eēt habend⁹ reſpe
ctus circa hoc. Inſuper ſi floren⁹
aſcendiſſet ad .xxij. ſolidos Par=
rhiſi. campſor nō ſatiſfaceret mu
tuanti volendo illi reſtituere flo
renos ꝓ ꝑtio ꝙ currebat tpe mu
tui ſeu depoſiti ſed teneret̄ aurū
ꝓ auro reddere: aut .xxij. ſolido.
Parrhiſieñ. Maxime cuꝫ ſcribat̄
de regulis iuris li. vj. ꝙ nemo de
bet locupletari cū alterius iactu
ra. Igit̄ a ſimili ſi valor diminua
tur hoc debet redūdare in caput
mutuantis ꝛ non campſoris. Se
cus autem eſſet dicēdum ſi mutu
ans diceret campſori. Ecce mu=
tuo vobis mille libras quamdiu
mihi placuerit non exprimendo
perias. Naꝫ in tali caſu campſor
teneretur reſtituere mille libras
Hec ſint probabilit̄r dicta.

¶ Quintus digitus manus vſu=
rarie vocatur pactionis. Nō q̄ti=
enſcūqꝫ initur pactū iter duos ſu
per re de ſe ſterili ꝛ q̄ nō fructifi
cat ſi rōne mutue cōicatiōis illius
aliqd̄ lucrū inde exigit̄ aut ſpera
tur vſura eſt manifeſta ſicut cla=
re pꝫ d̄ his q̄ vſu diſtrahūt̄ vt pe
cunia nūerata vl̄ q̄ vſu ꝯſumūt̄
ſicut ſūt victualia. Propt̄ qd̄ dicūt
doctores ꝙ vſura ē lucrū ꝑncipa
liter ex mutuo intentū. Vñ ſi mu
tuo tibi centū ſcuta hoc pacto vt
aliqd recipiā a te vltra dictā ſum
mā ſiue i pecunia ſiue in q̄cūqꝫ a
lio ꝙ mihi ꝯmoditatē affert ipſo
facto ſū vſurari⁹ ſic pactionādo.
Silr̄ ſi mutuo tibi cētū bucellos
bladi vl̄ decē modia vini aut cice
re ꝛ ſic de alijs q̄ ipo facto vſu cō
ſumūt̄ ꝛ plus a te exquiro q̄ͣ va=
leat ipſum capitale vſurā ꝯmitto
ſiue illud ſit eſca ſiue birretū ſiue
bōbix de veluto ſiue aliō. Propt̄
ea Amb. li. de Thobia. c. xiiij. et
ſilr̄ recitat̄ i decre. xiiij. q. iij. pleri
qꝫ d̄t ſic. Pleriqꝫ refugiētes ꝑce=
pta legꝫ cū dederit pecuniā nego
tiatorib⁹ nō i pecunia vſura exi
gunt: ſed de mercibus eorum tā
q̄ͣ vſurarum emolumenta perci=
piunt. Sed tales audiant qd lex
dicat Deut̄. xxiij. Non exiges in
quit dñs a fratre tuo vſurā pecu=
nie ꝛ vſurā eſcarū ꝛ vſuram oīm
rerū quas feneraueris fratri tuo
Eſca igit̄ vſura eſt ꝛ veſtis vſura
eſt ꝛ qd̄cunqꝫ ſorte acciderit vſu
ra eſt. Quod velis ei nomen im
ponas vſura eſt. Hec ille. Hoc igi
tur attendant illi qui reddunt ſe
difficiles ad mutuandum quouſ
qꝫ ſemel aut pluries fuerit egre=
gie epulati ad expenſas eoꝝ q̄=
bus mutuant: et q̄ dicunt aperte

g Si veltis ꝙ ego mutuā vobis
ſūmā q̄ͣ petitis vos ſoluetis hoc
ſcotū vl̄ dabitis mihi vnū bouis
pādiū aut hmōi. In mutuo ēt̄ d̄ꝫ
ceſſar̄ oīs pacto talis remūera
tiōis. Licꝫ eñ bñ mutuāti ex cha=
ritate ſperare remūerationē eter
nā ſicut ꝛ cuilibꝫ bñ operāti dicē
te. ps. Inclinaui cor meū ad faciē
das iuſtificatiōes tuas ꝓpter re=
tributionē. Cū hoīe ēt̄ nō ē fenerā
dū. i. lucrū expectandū ex mutuo
ſed bñ cū deo. Et hoc mō cū deo
feneraut̄ viri miſericordes ꝛ pij
ad paupes. Q: vt d̄t leo papa et
recitat̄ in. de. di. xlvj. vl. qd̄ icipit
Sicut nō: fen⁹ hoc ſolū aſpicere
ꝛ exercere debem⁹ vt ꝙ h̄ miſe= r
ricorditer tribuim⁹ a dño qui m
tiplicitr ꝛ iperpetuum manſura
tribuit recipere valeamus. Hec
ibi. Patet ergo de quinqꝫ digitis
manus vſurarie.

¶ Pro ampliori autem elucida=
tione huius materie: ꝛ per quaꝫ
infiniti homines deſcendunt in
abyſſum inferni: mouent̄ quinqꝫ
dubia tanq̄ͣ quinqꝫ digiti in ma=
nu vſuraria.

s ¶ Primum igitur dubium eſt
ſi liceat diuiti dare triticū alicui
agricole ad ſeminandum in agro
ſuo ad medietatē ſicut ꝯmuniter
fieri ſolet. Rñdet̄ ꝙ ſic dū modo
agricola nō pl⁹ ceteris ꝑibus gra
uetur ex ꝑte ſua in cultiuādo ter
rā habito etiā cū hoc reſpectu ꝙ
ager eſt ſuus q̄ͣ grauetur ille qui
tribuit ſemen. Si tamen dans ſe
men vellet ſuum capitale ſemper
eſſe ſaluum quacunqꝫ fortuna ſu
peruenīente et hoc participare
in lucro, tunc eſſet vſura mani=
feſta. Et idem iudicium eſt de di
uite qui ꝯmittit pecuniam ſuam
q̄ͣſi ad dānū ꝛ lucrū gal̄a perte
ꝛ a gaine tali cui mercatori eunti
ſuꝑ mare ſiue alias. Ex q̄ ei talꝫ
ex natura ꝛ ꝟtute ꝯtractis ſe ſub
ijcit fortune ſiue bone ſiue male
nō eſt cenſed⁹ vllo pacto vſurari
us. Sed pōt licite percipe partē
lucri ſi qd̄ fuerit deductis tñ ex=
penſis factis ſiue in nauigādo ſi
ue in mercando et hmōi. Si ꝟo
vellet eſſe ſoci⁹ in lucro ꝛ nō i dā
no tunc eēt ver⁹ vſurari⁹. Sic ei
ſentiunt leges iperiales vt pꝫ. ff.
pro ſocio. l. ſi non fuerint vbi dici
tur ꝙ illa ſocietas eſt illicita taꝫ
q̄ͣ vſuraria: in qua quis vult eē
ſocius in lucro ꝛ nō i dāno. Nec
valet friuola excuſatio talium di
centium ꝙ exponunt pecuniaꝫ ſu
am periculo. Frequēter enim in
quiunt compertum eſt ꝙ merca
tores quibus i ſimili caſu fuerāt
gratis mutuate pecunie defece=
runt ſoluere ſiue ex totū perdide
rant ſuper mare ſiue alias. In q̄
bus caſibus illi qui mutauerant
illis pecunias totū perdiderunt
Cōſtat enim ꝙ ſi tales dubitarēt
de periculo non deponerent pe=
cuniam ſuam apud tales. Tenēa
tur ergo tales talia lucra reſtitue
re non obſtante ꝙ illi depoſitaꝝ
cum huiuſmodi pecunia ſint mlt̄
tum lucrati. Nā lucrū debet attri
bui non pecunie alias pecunia in
archa recondita lucraretur ꝛ fru
ctum faceret ſed induſtrie mer=
catoris cuius etiam periculo ſub
ſtabat hmōi pecunia.

h ¶ Secūdū dubiū eſt. Vtrū ſit
vſura mutuare antiquum frumē

ſum pro nouo. Et idez q̄ri pōt de
vino oleo: ⁊ ceteris q̄ vetuſtate
minus valere ſolent. Rñſio hec
mutuatio triplici reſpectu fieri
pōt. Primo qd̄ē vt fiat gr̄a illi cui
mutuat triticum vel ſil̄r. Et tūc
eſt opus marie charitatis p̄ſerti
cū triticū āte meſſē ſoleat pl⁹ va
lere q̄ȝ poſt meſſez. Sc̄d̄o v̄o vt
mutuās ſe ꝯſeruet indēnē ſine tñ
iactura p̄pria. Uerbi gr̄a. Uidet
talis ꝙ blada antiq̄ icipiūt putre
ſcere. ꝓpt̄ qd̄ expōit ſuū adhuc ſa
nū vl̄ ſaltē notabilit̄ deterioratū
oī poſcēti cū ꝯditione recipiendi
nouū poſt meſſez. Et hoc licz dū
mō tale triticū vet⁹ tñ eſtimetur
ſcd̄z rectā eſtimationē q̄ȝtū ⁊ no
uū qd̄ tñ adhuc futurū ē. Tertio
aūt vt meli⁹ r̄cipiat. Et tūc ſi hoc
p̄ncipal̄r itendant mutuās male
intēdit et vſurā ꝯmittit ſcd̄z dñz
Anto. in ſūma ſua vbi ēt allegat
Ray. et hoſtieñ. i ſumma ſua. Et
reuera ſic principaliter intendūt
vt in pluribus qui ſe de tali mu
tuatione intromittūt. Sunt etiā
inter eos q̄ pauperibus mutuant
triticū vetus chariori p̄cio q̄ȝ vē
datur i foro publico: tali pacto ꝙ
illis ſatiſfiet in tritico recenti qd̄
vili precio appreciari volunt: vt
ſic plus habeant. Uerbi gratia
Uendant ſuū vetus quinq̄ȝ ſoli
dis et appreciantur nouum quo
illis ſatiſfiet trib⁹ ſolidis aut ſex
albis cū tñ veriſil̄e ſit valiturū
quattuor ſolidoꝝ aut pl⁹. Non ḡ
ſatis eſt talibus dare triticū vet⁹
pro recenti meliori niſi etiam ap
precientur ipſum vili p̄cio ad qd̄
nō eſt veriſil̄e qd̄ debeat deſcen
dere. Quo fit vt ꝓ duobus ducel
lis tritici recipiant tres vel plus.
In quo quidē ꝯtractu ꝯmittit̄ gra
uiſſima vſura etiā dupl̄r. Primo
qd̄ē dādo vile ⁊ recipiendo p̄cio
ſuum. ſ. triticū nouū. Sc̄d̄o v̄o in
falſa ⁊ diminuta eſtimatione tri
tici recētis. Aliū aūt non paruim a
p̄orib⁹ diſſimiles tradūt triticū
viticolis volētes ſolui i vino poſt
vindemias. Et tales duplici frau
de ſeu vſura vtunt̄. Pria ē qr aut
tradūt triticū paruū ⁊ debile pro
p̄cio boni aut ſi dāt bonū vēdūt
⁊ eſtimāt ipſ charı⁹ q̄ȝ ſil̄e qd̄ ven
dit̄ i foro. Sc̄d̄a fraus ē qr rōne
anticipatiōis t̄pis volūt vili p̄cio
eſtimare vinum ita vt velint ha
ber̄ modiū ꝓ trib⁹ libris q̄ tñ mil
le ꝯ vnū valebit q̄nq̄ȝ libras aut
plus. Cec⁹ ē aūt q̄ nō videt i p̄di
ctis caſib⁹ grauiſſimā ⁊ aptiſſimā
vſurā ꝯmitti. Et idē iudiciū de
vēdētib⁹ pānū lardū ⁊ ſilia vi
ticolis aut agricolis qui vēdūt
q̄ȝtū volūt ⁊ ſil̄r appreciantur bla
dū aut vinū qd̄ futuz eſt q̄ȝtum
volunt. Et ſic patet ad dubium.
I ¶ Tertiū dubinm ē. Utruz ſit
vſura tradere oues aut boues
capras iumenta vel ſimilia ad ſo
cietatē. Pro rñſione ad dubiū no
tandum ꝙ animalia poſſūt tradi
multipliciter. Primo quidem per
modum cuſtodie puta cū dantur
alicui centū oues vel. xx. boues
cum certa mercede vt ducat eas
ad paſcua. Et tunc ſi dñs aīalium
retinet ſibi periculum: dūmodo
non appareat ꝙ paſtor fuerit oc
caſio periculi ꝑ ſuā negligentiā
talis cōtractus eſt iuſtus. Sed ſi
in oī euentu imputet periculum
dictorum animalium paſtori ſiue
cuſtodi hmōi ꝯtractus ē iniuſt⁹.
Poterant eī talia aīalia pati inſ̄r i
p̄ter p̄iculū iter man⁹ dñi illorum
ſicut ⁊ inter man⁹ cuſtodis. Et idō
non oē periculū pōt ſibi iuſte īpu
tari. Sc̄d̄o mō poſſunt aīalia tra
di ꝑ modū mutui puta cuz q̄s tra
dit alicui ruſtico. xx. vel. xl. capi
tali pacto ꝙ capitale ſuū ſē ſit ſal
uū tā in nūero q̄ȝ i valore. Nihi
lominus vult habere partem lu
cri tam de vitulis q̄ȝ de lacte ⁊ hu
iuſmodi ⁊ tunc eſt vera vſura eo
ꝙ ponit ſe in tuto ⁊ aliū in pericu
lo. Tertio mō pn̄t tradi aīalia ꝑ
modum ſocietatis vt pote aliq̄s
diues dē alicui ruſtico cētum o
ues tali pacto ꝙ ruſtic⁹ nichil ha
bebit de ouibus vel de velleribꝰ
eaꝝ quouſq̄ȝ tradēs receperit to
tum ſuum capitale ſiue in ſe ſiue
in valore. Uerbi gr̄a. Qñ faciunt
talem contractum fit eſtimatio d̄
precio ouium q̄ tunc tradunt ⁊ di
ues repetit totū illud p̄cium ānte
q̄ȝ ruſtic⁹ aliq̄d ꝑcipiat. et tūc dicē
dū ſcd̄m multos ꝙ iſte contract⁹
eſt vſurari⁹ vel ſaltē m̄ltū iniqu⁹
Eſt ḡ regula generalis i materia
iſta ꝙ quotienſcunq̄ȝ lucrū eſt ꝯi
ūne etiā dānum debet eſſe cōe: et
econuerſo. Ubi autē vn⁹ ex natu
ra ꝯtract⁹ eſt melioris conditio
nis q̄ȝ alter tunc ibi hȝ vſura locū
Licet ergo diuiti tradere aīalia
ſua pauperi ſiue ruſtico in hunc
modum. Ecce chariſſime trado ti
bi. xx. vaccas vel centū oues ad
medietatem vſq̄ȝ ad tres annos.
Quib⁹ expiratis retrahā ad me
primo capitale meum. Deinde
diuidemus inter nos inequales
portiones lucrum. Et quia mors
poteſt currere ſuper animalia ſi
cut ſuper hoīes: ideo ſi ſine culpa
tua ſȝ caſu fortuito mortui fuerint
aliqua de vaccis meis vel ouib⁹
volo portare partem damni ſicut
et tu. Si vero tua culpa perierit.
ſup te ſoluz erit: ⁊ mihi ſatiſfacies
de tali dāno. Tuti⁹ tamē ē ad eui
tandum oēm notā vſure: vt diues
in predicto caſu quando ſcilicet
animalia ſua moriuntur fortuit9
inter manus ruſtici portet totuz
damnū maxime cū ſint adhuc ſue
⁊ que etiam eque bene poterant
mori in domo ſua ſicut i domo ru
ſtici. Tūc eñ nullū periculū erit
de vſura. Nam ex quo vult reha
bere ſuum capitale debet etiaz in
ſe ſubire periculum ⁊ damnū to
tum quod poteſt huiuſmodi ani
malibus fortuitu accidere.
K ¶ Quartum dubium eſt vtrū
ille contractus ſit vſurarius: cum
ſcz quis vendit agrum ſuum aut
pratū alicui ſub certo precio hac
tamen conditione adiecta ꝙ refū
dendo pecuniam infra decem vl̄
viginti annos rehabebit agrum
ſuū. Quod ſi infra prefixuz tēpus
dictā pecuniā nō refunderit tunc
trāſibit in titulum perpetue ven
ditionis. Et idem queri poteſt d̄
illo qui cuz certa ſumma pecunie
emit ab aliq̄ certuz cenſuz annuū
tali tñ pacto ꝙ infra prefixum ⁊ i
ter eos limitatū tempus poterit
recipiens ſe liberū reddere refun
dendo predictā ſumā ſin alias ex
pirato termino tranſit in titulum
ꝑpetui cēſ⁹. Pro ſolutiōe horūdu
bioꝝ atq̄ȝ ſiliū op⁹ eſt vti tali di
ſtinctione. Aut ei taliter mutuās
dat iuſtum preciū: aut min⁹ iuſtū

Si primum: nunc talis cōtractus eſt licitus. Quinimmo fit i magnā libertatē pecuniā recipiētis qui poteſt ſe abſoluere a tali tributo infra pretaxatū tempꝰ. In hoc eī caſu vendens redditus ſuper ſe aut hereditatē ſuam eſt melioris conditionis ex natura contractꝰ q̄ȝ emens. eo ꝙ poteſt ſe abſoluere quotiēs poterit ꝛ voluerit īfra p̄fixū tp̄s: alter aūt q̄cūq̄ etiā neceſſitate ſuperueniente non pōt cōpellere priorē ad refundendū pecuniā datā: eo ſcȝ ꝙ tranſtulit a ſe dn̄m illꝰ ſed tantū poteſt eum cōpellere ad annuū cenſuȝ. Quod ḡ talis venditio ex natura cōtractꝰ nō ſit vſuraria: patet. Nam in veteri teſtamento iſta conditio facultatis reemendi redditus obſeruatur. vt patȝ Leuit. xxv. Non enim tūc temporis poterant poſſeſſiones vēdi vltra annū iubileum p̄ter domos que poterāt ppetuo vendi vt habet ibidē. Inſuꝑ vt dt Gerſō in tractatu de ꝯtractibꝰ ꝯtractꝰ nō ē ꝓpterea illegitimꝰ duȝ ꝓpt libertatē redēptionis rei vēdite ipa res minori p̄cio vendit vl' emit. Hoc aūt ſic ꝓbat Q2 dum qs vēdit cēſū ſuꝑ domū vel fūdū cū pacto reemptiōis nō vendit totum ius qd̄ habet in re ſua, ſicut facile ille qui vēdit rem ſuam perpetuo. Huiuſmodi autē ius quod retinet vt ſcȝ poſſit rem ſuam reemere ꝛ ad ſe ex toto retrahere infra tale vel tale tempꝰ refundendo pecuniam receptam poteſt precio eſtimari: quod patet ſic. Quia ſi emptor vendat huiuſmodi rem vni tertio cū tali obligatiōe vtpote dicēdo. Ego habui hāc rē a tali vl' tali tn̄ pacto ꝙ teneor eā illi itegrā reſtituere ſi mō refundat mihi pecuniaȝ datam īfra talē terminū ille q̄ tertio emit minus p̄ciū offeret vt docet cōis practica. Ex quo patȝ talis obligatio reuēditionis poteſt pretio extimari. Sequitur ergo intentum principale. ſ. ꝙ talis cōtractus ſic factus eſt licitus. Nec certe ibi eſt mutuū ſed vera emptio ꝛ venditio. Propter qd̄ emptor facit veraciter ꝛ iuſte fructꝰ ſuos. Hec enim omnia ſunt de mēte domini cancellarij gerſonis in paſſu preallegato. Hoc idem etiā tenet dominus Anto. in ſumma ſua parte ſecunda. tit. i. ca. viij. §. viij. vbi ad idem allegat tres famoſos doctores iuriſ canonici videlicet Ray. ꝛ Hoſt. Berna. Hoc idem ſimiliter tenet Gabriel in iiij. ſen. Nichilominꝰ vt dicit idē Anto. predictꝰ ꝯtractꝰ pōt reddi illicitꝰ qn̄. ſ. ſit in fraudē vſuraꝝ. Tunc autem preſumitur fieri in fraudem vſurarum quando preciū datū ē modicū reſpectu valoris rei q̄ emitur. Iteȝ ſi ponatur i pacto ꝙ aliquid plꝰ reſtituatur q̄ȝ fuerit precium datum. Item ꝛ tertio ſi emptor cōſueuit exercere vſuras. Sed ſi emptor intendit realiter emere talem cenſum et dat iuſtum precium dat tamen venditori facultatem et libertatem rehemendi hmōi cenſū ſiue predium aut domū vel aliquid ſimile qd̄ tamen potius vellet ſibi remanere tunc non eſt vſura. Si autem dat precium: minus iuſtum ſaltem notabiliter tunc preſumitur de vſura. Notanter autē

addo minus iuſtum notabiliter: quia vt dictum eſt poteſt diminui aliqd de cōi precio poſt libertatē reemptiōis: Videāt ergo menſe eccl'ie cathedrales ꝛ collegiales: abbatiales ꝛ priores videāt nobiles: diuites ac ſil'es qui emūt tales redditus ypotecicos quaſi vili precio aut ſaltem ad medietatē precij ſoliti dari ꝓ redditu ppetuo vt pote recipientes decem annui cenſus vbi tn̄ non perciperēt niſi q̄nq̄ ſi cenſus eſſet perpetuꝰ ex natura contractus videant in quā tales ſi non notabiliter diminuant de iuſto precio in redditu ypothetico. i. cōditionato. in quo ſcilicet addit' conditio de reemēdo ꝛ ſe liberando atq̄ abſoluēdo ab huiuſmodi contractu et cēſu ſiue ad tēpꝰ: ſiue quotiens opportunitas occurrerit. Poſſunt tn̄ tales a pctō excuſari ꝓpter ꝯmuneȝ conſuetudineȝ patrie. Vn̄ in Frācia dici ſolet ꝙ ta ratio regis eſt dare centum ꝓ decē annui cenſꝰ in redditu currēte. Et dr̄ redditꝰ currēs q̄ nō eſt immobilitatꝰ ſeu perpetuus: ſed ad tp̄s. ſ. quouſq̄ refundant' denarij accepti ꝛ dati Et ſic patet diffuſe ad quartum dubium.

L ¶ Quintum dubium eſt. Vtrū liceat emēdare cenſus ad tp̄s: vt pote ad vitā vnꝰ aut duoruȝ ſiue pluriū. Verbi gr̄a. Eſt aliqs h̄ns multā pecuniā: ſȝ nullas poſſ. ſſiones. Et qa pecunia p̄t de facili p̄di. Ideo venit ad quandā abbatiā: ſeu ad aliquam priuatam perſonā faſcitans ſi velit recipere tale vl' talē ſūmā denariorū cū obligatione faciēdi ſibi q̄ȝdiu vixerit talē redditū. Quo moriente etiā ſimul redditus morieꝫ. Poteſt; ēt in ꝯtractu adiūgere filiū ſuū. pariter ꝛ filiū filij ſui. Ad hoc dubiū rn̄detur cōformit' ad dn̄m anto. vbi ſ. §. xv. ꝛ ſil'r ad Gabrielē i. iiij. ſen. ꝙ talis ꝯtractꝰ non eſt vſurarius ex natura ſua. Qui enim dat talē pecuniā: transfert a ſe dn̄ium illꝰ ꝛ ꝓprietatē: ꝛ emit ab alio ius pcipiēdi tm̄ vel tm̄ q̄ȝdiu vixerit vel filius eiꝰ poſt euȝ ſiue illud qd̄ recipi dȝ ſi pecunia: ſiue blādū: ſiue vinū vel ſil'e Ille tn̄ q̄ emit redditus ad vitam ſuā certo precio: dȝ rōnabil'r plus dare ſi velit tales redditꝰ currere vita comite filij ſui et ſic deſcendendo de generatione i generationē: Et nota ꝙ talis cenſus vocat' cenſus ad tp̄s incertū Incertū ē ei q̄ȝdiu ſit victurus ille qui emit: ꝛ idē iudiciū eſt de filio eiꝰ: ꝛ ſil'r d' filio filij quod aūt liceat emere tales redditꝰ p̄t multipl'r ꝓbari. Prio q̄dē ſic. Lȝ emere cenſus perpetuos: vt ab oībus ꝯceditur: et in dies practicatur. Ergo etiā idem licet de cēſibus ad tp̄s interueniente cōſenſu mutuo partiū. Secundo ſic. Aliquis poteſt emere funduȝ alicuius vel domū ad vitam ſuā tm̄ vel ſuam ꝛ filij ſui: ꝛ ſic deſcēdendo. Ergo etiam poteſt emere cenſum in dicto fundo conſtitutum ſiue ad vitam ſuaȝ tm̄: ſiue filioꝝ ſuoꝝ. Tertio ſic. Habēs hortum vel vineam poteſt eam alteri vēdere q̄ȝdiu ille alter viuet. Ergo etiam in propoſito. Et ſi dicatur ꝙ in tali cōtractu plus recipitur q̄ȝ detur et per conſequens nō ſeruatur ibi ratio iuſtitie commuta

ſi ue. Rñdetur ꝙ ꝯña non valet.
Tum primo quia non eſt ſemper
verum ꝙ plus recipiatur ꝙ̄ der.
Nã q̄ hodie dedit centū pro decē
ad vitã: poteſt cras mori: ꝛ ita ni
hil percipiet de redditu aſſigna-
to. Nec tñ recipiens p̄dicta cētū
tenet illa reſtituere heredib⁹ ſeu
dare pauperib⁹ ſed pōt licite illa
ſibi retinere. Tū ſcdo q2 ſi iſta rō
aliqd valeret ita bñ militaret cō-
tra illos qui emunt reddit⁹ ppe
tuos ſicut cōtra illos de quib⁹ eſt
q̄ſtio. Tū tertio q2 non eſt veruz
ꝙ pl⁹ recipiat ꝙ̄ det q̄ntū ad illud
qḋ per talem pecuniã emit. Non
em̄ emunt p illa centū decē perci
piēda per annos ſingulos ſ3 emit
ius percipiēdi illa decē. Hm̄oi au
tem ius eſt appreciabile cum non
ſit infiniti valoris. Appreciat aūt
ſcḋm humanaz eſtimationē. Tūc
ergo eſtimatur cēſus equalis pe
cunie date vel mercedi: q̄n ven-
dens cenſum ſcḋm cōem curſum
poteſt conſequi tantam vtilitatē
ex p̄cio dato. q̄ntam alter ex re re
cepta ſiue talis res ſit pecunia ſi
ue blandū ſiue vinum vel ſimile.
Verbi grã Emo a te decez libras
ãnui cenſus ſiue ad tp̄s ſiue ppe-
tuo pro tali p̄cio. In hoc caſu tu
eſtimas ꝙ illḋ qḋ a me recipis tã
tū tibi pderit q̄ntū mihi pderit
id qḋ a te ſum receptur⁹ p annos
ſingulos q2 forte ex tali pecunia
quam a me recipis: emes aliū fun
dū tibi vtiliorē ꝙ̄ forte ſit mihi p
ceptio illorū decez p annos ſingu
los. Vel forte intendis pecuniaz
a me receptã expēdere in mercã
tijs p̄dijs edificijs ꝛ hm̄oi. q̄ eſti-
mas tm̄ tibi vtilia: q̄ntū eſtias dã-
noſum mihi dare decē per annos
ſingulos vel ad vitã. Pz ergo ex
dictis ꝙ licet emere cenſuz ſiue p
petuum ſiue ad vitã vł vitas ſeu
tp̄s et ne q̄s de hoc a modo dubi
tet ſup hoc puidit ſedes apl'ica:
vt pz in duabus extrauagãtibus
quarum vna eſt martini quinti q̄
incipit. Hodie ſiquidē lr̄as nr̄as
cōceſſimus altera aūt eſt caliſti
tertij que icipit. Hodie literas cō
ceſſimus. In quib⁹ decem decre
talibus expreſſe declaratur ꝙ ta-
les ꝯtractus ſūt liciti ꝛ iuri cōi cō
formes. Nec ꝯditio ſiue facultas
reemendi redditus p voto ꝛ bñ-
placito emētis appoſita viciat cō
tractum dummodo obſeruentur
cetera ad iuſticiã reqſita vt pa-
tuit i ſolutiōe p̄cedētis dubij. Et
ſic pz de q̄nqz dubijs circa vſurã.

Sed quia nonnulli hominū in
ueniuntur habere ſex digitos in
manu: ſicut legitur. ij. Regū. xxi.
de quodã viro excelſo qui ſe nos
in manibus et pedibus habebat
digitos. i. xxiiij. in toto ideo ſextū
dubium tanq̄ ſextū digitum ad-
dam in predicta manu vſuraria:
quod eſt tale.

M Utrū plato emens a forte
ſchedulam pecuniariam et infra
annum vel decennium ſoluendaz
quam tñ emit pro minori precio
ꝙ̄ contineat eo ꝙ dat pecuniam
in promptu. ſit cenſendus vſura
rius. Pro reſponſione opus ē vti
tali diſtinctione. Aut enim debi
tum eſt certum et bene aſſigna-
tum aut incertum et dubium Si
primum iterum diſtinguendum
eſt ex parte ementis. Aut enim
ex tali preuentione ſolutionis pa

titur ipſe emēs damnū vel nō pa
titur. Si ergo debitū eſt bñ aſſi-
gnatū. nihilominꝰ emens ipſum
inde patit dãnum: vtpote q2 pri
uat ſe pecunia ſua quã poſitur⁹
erat i mercantijs in quib⁹ ſpera-
bat lucruz: tunc licite pōt emere
dictã ſchedulã p minori p̄cio ꝙ̄
cōtineat: ꝛ hoc vt ſe reddat indē
nem. Pōt ḡ eam emere tm̄ min⁹
q̄ñtum nūc eſt ſuū intereſſe: aut
q̄ntū vere eſtimat. itē q̄ntuz eſt fu
tur⁹ labor rehabendi. Si aūt di
ct⁹ emens nullū patiat dãnum ex
tali preuentione: tūc ꝯmittit ma
nifeſtã vſuraz ſi vult diminuere
p̄cium ſolū ppter hoc ꝙ antici-
pat tēpus ſolutionis. Et idē iudi
cium eſt de illo q̄ tenet alteri ad
certã ſummã ſoluendã infra an-
num: ita ꝙ tot⁹ annus curris ad
ſoluendū. Hic ḡ ſicut ꝛ precedēs
cōmittit vſurã ſi ratione antici-
pationis ſolutiōis quã poteſt fa
cere: ſine ſui detrimēto velit ali-
quid diminuere de debito: vt di
ctū eſt in precedētib⁹. Si vo de
bitū nō eſt bene aſſignatū: vtpo-
te q2 debitor eſt pauper: vel ma
gnus pceſſiu⁹ a quo nihil poteſt
haberi niſi p rigorem iuris: aut
q2 mutauit patriã: tūc pōt plato
iuſte minus emere dictã ſchedu
lam ꝙ̄ ſit ſumma in ea contenta
tum ppter ſolutionis incertitu-
dinē tū ppter labores aſſumen-
dos i pſecutione repetitiōis de
biti. Circa hoc tñ icrepãdi ſunt
mlti. Primi ſunt illi q̄ tales ſche
dulas emūt q̄ſi i vindictã. vt ſcz
noceãt debitorib⁹ iactantes ſe ꝛ
dicentes ꝙ faciēt eos bñ venire
ad iube. Scḋi ſunt illi q̄ de tali
nēgocio faciūt plenū op⁹: q̄ inter
dū emūt hm̄oi ſchedulas quaſi
p vna petia panis: ꝛ poſtmodū
abſqz mia vexant paupes debito
res: quouſqz ſoluerit vltimū qua
drantē. Tertij ſūt illi q̄ vtunt fal
ſis lr̄is ſiue iſtrumētis. Q̄nqz et
ꝯtingit debitores ſoluere ꝛ ſatiſ-
facere creditorib⁹ ſuis ꝛ per ne-
gligētiã ſuam derelinq̄re ppriaſ
ſchedulas obligatorias i manib⁹
eorū. Quo fit vt interdū multū
vexent ſiue ab ipſis ſiue heredi-
b⁹. aut alijs q̄b⁹ tales ſchedulas
tradūt aut vēdunt: intm̄ vt idem
debitū bis ſoluere cogant. Qḋ ſi
ſciēter ꝛ malitioſe fiat eſt maxi-
ma iniquitas. Secus autem ſi p
puram ignorantiaz ꝛ cū bona cō
ſciētia. Et ſic patet diffuſe ad du
bium ſextum: et per conſequēs
de vſura ex parte actoris.

N Sed circa materiam iſtam
querunt nōnulli. Utrum ille qui
recipit ad vſuram: ꝛ qui inducit
vſurarium ad preſtandū ſibi ad
vſuram peccet mortaliter. Vide
tur prima fronte ꝙ ſic: quia indu
cit eum ad peccandum. Modo q̄
occaſionē damni dat: damnuz de
diſſe videt: vt habetur extra de
iniurijs ꝛ damno dato. c. ſi culpa
Inſup Paul⁹ Rom. j. dt ꝙ digni
ſunt morte nō ſolum qui faciunt
peccata: ſed etiam qui ꝯſentiunt
facientibus. Ille autem qui mu
tuo accipit pecuniam ſub vſuris
cōſentit vſurario i ſuo pcō. Igi
tur. Pro rñſione ponam talem di
ſtinctionē. Ille qui accipit ad vſu
ram aut indiget aut nō indiget.
Si primo: tunc non peccat vllo-
modo: ſed vtitur pcō alteri⁹ ad

vtilitatẽ ⁊ bonũ ſuũ qḋ licitũ eſt
vt dt beatus Tho. ij. ij. q. lxxxiij.
art. iiij. Qḋ ꝓbat per hoc ꝙ de⁹
vtit͛ oibus pctis ad aliqḋ bonũ
Ipſe em̄ ex quolibet malo elicit
aliqḋ bonũ vt dt Aug. in enchi.
c. x. Quãuis ḡ ſcḋm eundẽ bea.
Tho. vbi. ſ. nõ liceat aliquẽ indu
cere ad mutuandũ ſub vſura: lʒ
tñ ab eo q̄ parat⁹ eſt facere ⁊ qui
exercet vſuras mutuo accipere
ꝓpter aliqḋ bonũ vt eſt ſubuen
tio ſue neceſſitatis vel alterius.
Hoc autẽ intelligit nõ tantũ de
neceſſitate abſoluta: verũetiã de
neceſſitate vtilitatis quã qs con
ſequit͛ agendo negocia ſua: vtpo
te mercando: aut artẽ ſuã exercẽ
do. Ex quo ptʒ ꝙ mercator mo-
tus iuſta neceſſitate ⁊ qui nõ ha
bet vnde decenter viuat: niſi ex
mercatiõe ſi petat mutuũ ab vſu
rario quẽ optime nouit alias nõ
preſtaturũ pecuniã niſi cũ vſura
nõ peccat ſi ad eũ recurrat: ma-
xime ſi nõ poſſit aliũ inuenire q̄
gratis ei mutuet. Si ḡ ille q̄ acci
pit ad vſurã non indiget: ſed iḋ
accipit vt diuitias in imenſũ cõ
greget: aut vt ludis ⁊ vanitatib⁹
ſeculi ꝓamplius vacet talis mor
taliter peccat. Ex quo patet ꝙ il-
li mercatores q̄ abſq̄ mercatiõe
habẽt vnde decenter viuant mor
taliter peccãt ſi ad vſurarios re
currãt vt cũ pecunia ab eis re-
cepta ſub vſura ſuꝑflua ꝯgregẽt
ſperãtes magis lucrari ex pecu
nia accepta ſub vſuris q̄ꝫ ſit dam
nũ qḋ patient͛ de vſura ſoluta. et
idem iudiciũ eſt de illis nobili-
bus q̄ videntes aliquẽ feudũ ve
nalẽ ipſum emũt. Et qꝛ non ſemꝑ
habent pecuniã promptã recur-
runt ad banchários a q̄bus reci
piũt mutuũ ſub vſura. Tales et
mortaliter peccãt: maxime cum
poſſint decẽter viuere abſq̄ tali
feodo. Secus tñ eſſet dicendũ ſi
haberent plures filios ⁊ vnicũ feo
dũ: ⁊ ideo volunt ſcḋm emere vt
illis melius ꝓuideãt pro futuro
Uel etiã ſi dict⁹ feodus in manu
aliena ſit talib⁹ nobilib⁹ multũ
nociuus: in manu ꝟo ꝓpria ma-
gnã cõmoditatem illis afferret.
Idẽ etiã dicẽdũ de ruſtico acci-
piente mutuũ ſub vſura vt emat
aliquã poſſeſſionem. Reſolutiue
ḡ tenendũ eſt in hac materia ꝙ
ille ꝙ accipit mutuũ ſub vſura ꝓ
pter neceſſitatẽ abſolutã vel iu-
ſtã: excuſat͛ a pctõ. Non autẽ qui
hoc facit vt ſuꝑflue cõgreget et
addat domũ ad domũ: agrũ ad
agrũ: pratũ ad pratũ: vineã ad vi
neã: feodũ ad feodum. Quinimo
oms talis peccat mortaliter: vt
bene ꝓbant auctoritates ſuperi⁹
allegate. Et ſic patet ad dubium
et per conſequens de tota manu
vſuraria cum ſuis digitis.

¶ Cõm. v. de manu ſymoniaca.

Confiteor tibi domi
ne pater celi ⁊ tre:
qꝛ ſup. peccaui ni-
mis ope. Math. xi.
¶ Poſtq̄ꝫ i pcedẽti.
c. habitũ ẽ ḋ manu vſuraria: hic
ꝯñr agẽdũ eſt de manu ſymonia
ca: de qua põt intelligi illud. iiij.
Reg. xiij. Quicũq̄ volebat iple-
bat manum ſuam: ſupple pecu-
nia et fiebat ſacerdos. Congrue
autem hec manus ſequit͛ ad ma-
nũ vſurariã: eo ꝙ vtraq̄ iniuſtũ
recipit. In hoc tñ differunt: qꝛ ꝙ
recipit man⁹ vſuraria dʒ reſtitue
re illi a q̄ accepit. Nã vſurari⁹ nõ
vere penitet niſi vſuras reſtituat
vt habet͛. xiiij. q. iiij. qḋ dicã. Itẽ:
ea. cã. q. vj. ſi res. Quod vero re
cipit man⁹ ſimoniaca: nec ſibi re
tinere dʒ illi reſtituere a quo ac-
cepit: eo ꝙ habetur. j. q. j. placuit
pecunia ſimoniace data anathe-
ma eſt dãti: ⁊ anathema recipiẽti
A ¶ Habet autẽ hec manus ſy-
moniaca quinq̄ digitos: q̄ ſunt.
Diffinitionis
Commiſſionis
Grauitatis
Ingreſſionis
Punitionis.
B ¶ Primus igit͛ digitus dicte
manus ſymoniace vocat͛ diffini-
tionis. Queritur ḡ quid ſit ſymo
nia. Ad hoc rñdet beat⁹ Tho. ij.
ij. q. c. arti. j. dicẽs ꝙ ſymonia eſt
ſtudioſa volũtas emendi vel vẽ
dẽdi aliqḋ ſpũale vel ſpũali an-
nexum. Quã quidẽ diffinitionẽ
declarans dñs Anto. floren. in ſe
cunda pte ſumme ſue tit. j. ca. v.
§. j. dicit ꝙ cũ dicit͛ ſymonia eſt
ſtudioſa voluntas ibi ponit͛ volũ
tas non pro potẽtia ſed pro actu
ei⁹. Conſtat em̄ ꝙ omne pctm̄ cõ
mittitur per actũ voluntatis: ⁊ in
eo cõpletiue conſiſtit. Item dicit͛
ſtudioſa. i. deliberata. Ex quo pa
tet ꝙ quis ꝑ ſolam voluntatẽ de
liberatã efficitur ſymoniac⁹ quo
ad deum. Talis tñ ſymonia mẽ
talis nõ punitur in foro eccleſie:
que non iudicat de occultis: niſi
procedant ad extra. Reſtat ergo
ꝙ a ſolo deo puniat͛: qui iudicat
eque perfecte ḋ occultis ſicut de
aptis ⁊ manifeſtis. Itẽ nomine
emptionis ⁊ venditionis in pro
poſito intelligitur ois ꝯtract⁹ cir
ca ſpũalia qui non fit gratis. Ex
cipitur tñ cõtractus ꝑmutatiõis
que eſt licita ſeruatis debitis cir
cũſtantijs. Deinde iuxta illud a
liquid ſpirituale notandũ ſcḋm
doctores theologos ꝙ aliqḋ di-
citur ſpũale tripliciter. Primo q̄
dem eſſentialiter ⁊ intrinſece vt
gratia ⁊ virtutes. Secũdo vero
cauſaliter: vt ſacramẽta noue le
gis q̄ cauſant gratiã. Tertio aũt
actualiter/ vt orare: predicare: in
ſtruere ⁊ ſic de alijs actib⁹ ſpũa-
libus. Similiter iuxta illud: vel
ſpũali annexum: notandũ ꝙ aliqḋ
dicit͛ ſpũali annexum dupliciter.
Unomodo ſicut ex ſpũalibus de
pendẽs vt habere eccliaſtica be
neficia. Hoc em̄ dicitur ſpũali an
nexum: eo ꝙ non cõpetit niſi ha
benti beneficium clericale. Alio
modo dicit͛ ſpũali annexũ: qꝛ ad
ſpũalia ordinat͛: ſicut ius patro-
natus: quod ordinat͛ ad preſentã
dum clericos ad bñficia eccliaſti
ca. Hoc modo etiam vaſa ſacra q̄
ordinant͛ ad vſum ſacramentoꝝ
poſſunt dici ſpiritualib⁹ annexa.
Patet ergo explanatio predicte
diffinitionis manus ſymoniace.
C ¶ Secund⁹ digitus manus
ſymoniace dicitur commiſſionis
Committitur enim ſimonia tri-
bus modis ſecundum ꝙ poteſt
alicui offerri triplex mun⁹ ad ob
tinendum eccleſiaſticũ beneficiũ
ſiue quodcunq̄ ſpirituale: vide-
licet munus.
Ab obſequio

A manu
B lingua.

D ¶ Primo igit̃ cõmittitur ſy=
monia ratione muneris ab obſe
quio. Eſt autẽ munus ab obſeq̃o
ſcd̃m Greg. homil. iiij. ſubiectio
indebite ĩpenſa. Sed pro maio=
ri declaratione huiꝰ muneris po
nam talem diſtinctionẽ cõformi
ter ad dñm Anto. floren. in ſum.
ſua parte. ij. titu. j. ca. v. §. v. Aut
enĩ obſequium ĩpenſum eſt cor=
porale et illicitum: aut corporale
de ſe licitum aut ſpirituale. Si
obſequium eſt corporale eſt illi=
citum: vt qꝛ ſeruo epõ vel alicui
alteri prelato in faciendis vſu=
ris. mercãtijs: lenocinijs ꝛ hmõi:
tunc ſeruiens in talibus pro be=
neficio habendo vel quocunq̃
alio ſpirituali ſymoniã cõmittit:
et ſimiliter ille qui propter tale
obſequiũ confert beneficium ec
cleſiaſticũ. Et ſimile iudiciuꝫ eſt
qñ quis hac intentione ſeruit ali
cui prelato ad vtilitatẽ cõſangui
neorũ ſuoruꝫ vel patrimonij ſui:
patet. j. q. iij. Hoc idem etiam di
cit beatꝰ Tho. ij. q. c. ar. v. in ſol.
ad primum. Si autem obſequiũ
ſit de ſe honeſtum vel ad ſpiri=
tualia ordinatum: vtpote quia la
borat pro vtilitate eccleſie eun=
do Romam: vel quia ſeruit pre
lato in officio aduocandi ſeu pro
curandi ꝛ hmõi tunc ſi prelatus
tali conferat aliquod beneficiuꝫ
eccleſiaſticũ non peccat: dummo
do tria concurrant. Primum eſt
idoneitas ex parte ſuſcipientis
beneficium. Secundũ eſt ꝙ non
interuenerit pacto. Tertiuꝫ eſt
ꝙ non habeatur principaliter re
ſpectusꝰ ad obſequium impenſuꝫ:
quia vbi interuenit pactum: et ſi
militer vbi principaliter habe=
tur: reſpectus ad ſeruitium rece
ptum: tunc committitur ſymo=
nia. Non autem vbi habetur re
ſpectus ad idoneitatem. Inſup
vt dicit Gregorius in regiſtro
eccleſiaſticis dignitatibus deſer
uientes eccleſiaſtica dignuꝫ eſt
remuneratione gaudere. Simi=
liter ſi obſequium ſit mere ſpiri
tuale: quod eſt annexum ſiue im
poſitum beneficio: tunc indubi=
tanter ſecundum iuriſtas poteſt
conferri beneficium cum pacto:
ita ſcilicet ꝙ ſuſcipiens benefi=
cium promittat obſequium illi
annexum: ſicut patet de capella
nia que confertur alicui cum ta
li pacto ꝙ celebrabit in ea vel ce
lebrari faciet: certũ numeꝝ miſ
ſaꝝ. Idẽ etiã ptꝫ de prebenda do
ctorali cui ẽ annexũ offĩm lecture

E ¶ Queritur ſi clericus ſerui=
ens ĩ licitis ꝛ honeſtis alicui epi
ſcopo in ſpe future retributiõis
ſit ſimoniacus: et an licite poſſit
tenere beneficium quod ſic rece
pit. Reſponſio. diſtinguendũ eſt
de tali clerico: qꝛ aut ſeruit prin
cipaliter ad hũc finem ꝛ forte cũ
pacto et ꝓmiſſione tali epiſcopo
aut minus principaliter ꝛ ceſſan
te omni pacto. Si primũ: tũc eſt
verus ſimoniacus: et tenetur ad
reſignationem beneficij ratione
pacti. Ubi autem pactum nõ in=
teruenit: ſ; ſuis principalis eius
intentio feratur ad beneficium
obtinendũ: peccat quideꝫ morta
liter: et eſt ſimoniacus mentalis
non tamen tenetur ad reſigna

tionem beneficij ſic adepti ſecun
dum Richar. Si vero talis cleri
cus ſeruiat epõ minus principa=
liter propter ſpem beneficij obti
nendi. ſymoniã non committit re
cipiendo beneficium: nec in hoc
peccat niſi plus ponatur. Idẽ dic
tuo modo de epõ conferente illi
beneficium. Idem ſimiliter eſt di
cenduꝫ de clerico ſeruiente alicui
dño tpali hñti plura beneficia in
ſua preſentatione. Iniuſte tamẽ
agunt plerique prelati ꝛ tempora
les dñi q̃ capellanis ſuis nulla ſti
pendia cõferũt ꝑter victũ pollicẽ
tes quia tpe et loco erunt memo
res eorũ et ꝙ non ponẽt ipſos ex
tra domos eoꝝ abſque prouiſione
eccleſiaſtici bñficij. Sed talis mo
dus agendi non caret labe ſymo
nie. Inſup tales capellani freq̃n=
ter fraudentur a deſiderijs ſuis
et ſpe vana Tum quia quando=
que domini. eorum cito et inſpera
te moriuntur. Tum quia modi=
ca occaſione habita: turpiter ex=
pelluntur. Tum quia etſi diu fa
mulentur dominis ſuis: tandem
remanẽt in puris et nudis eo ꝙ
filij nobiliũ ꝛ potentũ illis ꝑferũt
in preſentatione aut collatiõe bñ
ficiorũ. Propter quod quidã pau
per capellanus qui talia fuerat ex
pertꝰ metrice ſcripſit dicens.
Nos ẽ. ꝑlatis dare prebẽdas bñ
natis. aut bene nummatis: vel eo
rum ſanguine natis: ergo preben
de non dicuntur ſed emende.

F ¶ Secundo committitur ſy=
monia ratione muneris a manu
Munus autem a manu eſt pecu
nia ſcd̃m Grego. vbi ſupra large
tñ ſumendo pecuniam ſcilicꝫ pro
rebus mobilibꝰ q̃ temporalr̃ poſſi
dent: vt notat. j. q. iij. p totũ. Ubi
notandum ſcd̃m durãdũ in q̃rto
ꝙ munus a manu vl̃ eſt tale ꝛ tm̃
ꝙ preſumitur inclinã affectũ ad
collationem rei ſpiritualis propꝫ
ipſũ ꝛ tunc preſumitur ſymonia.
vel hoc tam paruum eſt ꝙ non pre
ſumitur inclinare affectum ad col
lationeꝫ rei ſpiritualis: ꝛ tunc nõ
eſt ſymonia. Hoc tamen verum ẽ
q̃ ad iudiciũ eccleſie q̃ hoc preſu
mit exterioribꝰ. Quo aũt ad deũ
et cõſcientiã ſp eſt ſymonia: quoti=
ens ſcꝫ propter quodcũque tempo
rale etiã quantuncũque paruũ dat
ſpirituale. Qꝫ ſi hoc faciat cũ pa
cto tũc eſt ſymonia realis. Si ve
ro ſine pacto tũc eſt ſymonia mẽ
talis: que per penitentiam abole
tur. Secus auteꝫ vbi tẽporale da
tur mere gratis et non habito re
ſpectu ad ſpirituale Tũc aũt pre=
ſumitur tpale non dari gratis: qñ
datur inſtante neceſſitate vel cuꝫ
vacat bñficium et preſertim quã
do munus eſt notabile vel etiam
qñ offertur ab eo qui antes nuſquã
viſus fuerat aliq̃d offerre. Iſta et
exteriora ſunt iudicia corrupta a
ſymoniace intentionis.

G ¶ Aduertendum tñ ſcd̃m do
minũ Anto. ij. parte ſumme ſue.
ti. j. c. iiij. §. ij. ꝙ pecunia poteſt li
cite dari et recipi pro re ſpiritua
li: et ſine nota ſymonie quinque mo
dis videlicet ratione.
Premiationis
Suſtentationis
Prouocationis
Punitionis
Uitande vexationis.
¶ Primo igitur rõne ꝑmiationis

quodā ſic patet. Qui em̄ vult cōſe
qui remiſſionē peccatorum: dꝫ ſi
pōt dare elemoſynas pauperibus
iuxta cōſiliū datum regi Nabu
chodonoſor. Dan. iiij. Peccata
tua elemoſinis redime. Et ſimili
ter de pe. diſt. j. c. medicina dicit
Ambro. Peccatis tuis venundaꝫ
tus es ſcilicet diabolo redime te
pecunia tua. Inſuper diuites de=
bent dare temporalia ſi cupiūt ha
bere celeſtia: iuxꝫ illud xp̄i verbū
Luc. xvj. Facite vobis amicos de
mammona iniquitatis: vt cū de
feceritis recipiant. ꝛc.

¶ Secundo pecunia poteſt dari
pro re ſpirituali ratione ſuſtenta
tiōis. Et hoc modo ſacerdos pro
miſſa quam dicit licite poteſt re
cipere ſex albos monete curren=
tis in Francia. Non quidē ſic ꝙ
illam pecuniam accipiat pro con
ſecratione ſeu confectione eucha
riſtie vel pro orationibus quas di
cit quaſi precium talium rerum
ſpiritualium ſed tanꝗ̄ ſtipendiū
ſue ſuſtentationis iuxta illud ver
bum Augu. Accipiant ſacerdo=
tes ſuſtentationem ſue neceſſita=
tis a populo mercedem vero ſue
miniſtrationis a deo.

¶ Tertio ratione prouocationis
Et hoc modo dantur elemoſyne
pauperibus vt inducātur ad orā
dū ꝑ benefactoribꝰ ſuis. Nō aūt
ad emendū orōnes vigilias pſal=
teria: et hmōi. Vñ ſapiens Eccli.
xxix. ait. Abſcōdet elemoſynā in
ſinu pauꝑis ꝛ ipa orabit ꝑ te. i. in
ducet pauperē ad orandū pro te.

¶ Quarto ratiōe punitionis. Et
hoc modo in abſolutione ab excō
municatione exigiꝫ pecunia: non
quidē pro ipa abſolutione i ſe: ꝙ
hoc eſſet ſymoniacum ſed in pe=
nam excōicati. Silr in ſacramen
tali ꝯfeſſiōe ꝛ abſolutione ſolet qn̄
ꝙ ꝯfitenti imponi aliq̄ elemoſy=
na pecuniaria danda in pios vſꝰ
in penam delictorū ꝯfeſſorū. Dn̄s
tn̄ dn̄i cōfeſſores circa hoc caute ꝛ
prudenter ſe hr̄e: ſic. ſcꝫ ꝙ cōſtet
confitentibus ꝙ nō imponunt eis
talem penitentiam pecuniariam
vt cedat ad eorum vtilitatē: ſiue
ſint miſſe ſiue elemoſyne: ſiue re=
ſtitutiones: aut ſimilia.

¶ Quinto ratione red mēde ve
xationis. Et hoc modo licet illi q̄
habet ius ad aliquod beneficium
pecunia redimere vexationem ſi
bi factam iniuſte. Non tamē hoc
ſibi licet anteꝗ̄ acquiraꝫ ſibi ius
ad huiuſmodi beneficium: ſeu di
gnitatem eccleſiaſticam. Alias
eſſet verus ſymoniacus.

h ¶ Tertio cōmittiꝫ ſymonia rō
ne muneris a lingua: vt cū alicui cō
ferꝫ bn̄ficiū nō habito reſpectu
ad idoneitatē neqꝫ ad vite meritū
ſꝫ ad preces quas magne perſōe
aut dicte aut qbꝰ collator ſe cogno
ſcit obnoxiū: pro eo faciūt. Pro q̄
notandū ꝙ preces quas qs facit
apud aliū pro bn̄ficio obtinendo:
aut fiūt pro ſe aut pro alio. Si ꝓ
ſe: iterum diſtinguēdū eſt ex par
te beneficij quia aut fiunt pro bn̄
ficio cui eſt annexa cura animaꝝ
aut pro ſimplici. Si primū. tunc ē
ſymonia: ſecundum beatū Tho.
ij. ij. q. j. arti. v. in ſol. ad tertiū ꝙ
quantumcunqꝫ alias eſſet dignus
quia eo ipſo ꝙ ſe ingerit preſum
ptuoſus et ambitioſus videtur:
et per conſequens indignus: vt

dicit idem doctor vbi. ſ. Multo
magis autē talis eſt ſymoniacus
ſi alias eſt indignꝰ puta: qꝛ illite
ratus vel fornicator notoriꝰ: aut
hmōi. Si autē qs porrigat ꝑces
pro ſeipſo ꝓ bn̄ficio ſimplici ꝛ in
digeat: nec eſt eo indignꝰ ꝓpter
aliquod īpedimentū: nō eſt ſymo
niacus: nec peccat. ſcđm beatum
Tho. vbi. ſ. ꝙ ſi nō indigeat pec
cat eo ꝙ aufert ſuſtentationē ꝛ ꝓ
uiſionē alicuiꝰ pauperis ꝛ indigē
tis clerici. Multo magis aūt pec
cat ſi ſit indignꝰ. Sꝫ nūquid pōt
aliqs porrigere preces ꝓ ſeipſo
vt ordineꝫ in preſbyterū. Reſpō
detur ꝙ ſic dūmodo ſit dignus ꝛ
nō ſit religioſus. Nā cū religio=
ſus nō habeat ꝓprium velle: non
dꝫ de ſeipſo diſponere: ſed ſuam
ꝓmotionē ad ſacros ordines: dꝫ
relinquere in manu ꝛ diſpoſitio
ne ſui p̄lati: vt patet ex de tem.
ordi. c. ad aures. Si vero preces
porrigant pro alio: aut porrigun
tur ꝓ digno: aut ꝓ idigno. Si pri
mū tūc nō ꝯmittiꝫ ſymonia. Quī
immo tales preces ſunt laudabi
les niſi aliud ponaꝫ. dicit tn̄ bea.
Tho. vbi. ſ. ꝙ dato ꝙ preces fi=
ant ꝓ digno pōt tn̄ eſſe ſymonia
ſi nō attendaꝫ ad meritum perſo
ne: ſed ad fauorem humanum et
rogantium. Si ſecundū tunc cō
mittiꝫ ſymonia ſcđm oēs docto=
res. Ad qđ etiā facit. c. de ordi. j.
q. j. Ex quo patet ꝙ ep̄s ad nulliꝰ
inſtantiā etiā cuiuſcunqꝫ dignita
tis aut auctoritatis extat dꝫ dare
beneficium indigno: ꝛ quem ſcit
eſſe talem: etiam dato ꝙ ſint pre
ces armate: ꝙ ſi ſecus fecerit ſy=
moniā icurrit ꝛ dupliciꝫ peccat
Primo quidē prouidendo benefi
cio de inſufficienti ſecundo vero
hoc agēdo ex humano fauore qđ
ſymoniacum eſt. In tali ergo ca=
ſu dꝫ magis deo obedire ꝗ̄ homi
nibus. Patet ergo q̄modo cōmit
titur ſymonia tripliciter ſcđm ꝙ
collator bn̄ficij poteſt principaliꝫ
induci ad conferendū alicui ali
qđ beneficiū propꝫ munꝰ ab ob=
ſequio: aut a manu aut a lingua.

I ¶ Tertiꝰ digitus manus ſymo
niace dicitur grauitatis. Nā gra
uitas huius peccati hoc manife
ſte oſtenditur: quia eſt contra le=
gem triplicem. ſ. naturalem diui=
nam ꝛ eccleſiaſticam.

¶ Primo igr̄ eſt cōtra legē natu=
ralem: de qua Tho. iiij. Quod ab
oderis tibi fieri vide ne tu aliqn̄
alteri facias. Sic eſt aūt ꝙ prela=
tus dans beneficium ſymoniace
alteri. ſi eſſet in loco eiꝰ vellet ſi=
bi gratis conferri. Igr̄ ꝛ ipſe gra
tis beneficium ꝛ quecunqꝫ ſpiri=
ritualia conferre debet.

¶ Secundo eſt contra legem di
uinā. de qua Mat. x. Gratis acce
cepiſtis. gratis date. Super quo
dicit glo. ordi. ꝙ chriſtus per illa
verba condemnat perfidiam ſy=
moniace hereſeos. De iure er=
go diuino eſt ꝙ pro ſpiritualibus
actibus ꝛ ꝓ adminiſtratiōe ſacra
mentorū ꝛ predicatione atqꝫ con
ſilijs nihil accipiatur quaſi pre=
ciū. Vñ Petrus Simoni mago a
quo ſymonia dicta eſt: dixit Actu
um. viij. Pecunia tua tecū ſit in ꝑ
ditionē: qm̄ donū dei. ſ. gratiam
ſanitatum et miraculorum. exiſti
maſti pecunia poſſideri. Et qꝛ pa
pa eſt ſubiectus legi naturali ꝛ diui

ne:vt ceteri hoies:ideo illa opinio=
eſt erronea q̄ dicit q̄ i ſummū pō
tificē non cadit ſymonia: vt dicit
beat⁹ Tho. in.iiij.ſenten. diſtin.
xxv. Si ḡ papa pro aliquo ſpūa=
li munus accipit:ſymoniā cōmit
tit ſicut ⁊ ceteri hoies. Et q̄uis
res eccleſie ſint aliquo modo pa
pe:nō tñ ſunt ei⁹ oībus modis ha
bendi ſicut illud qđ habet ad ma
nū. Unde ſi recipiat pecuniā pro
aliqua re ſpūali :ſiue talis pecu=
nia ſit de reditib⁹ eccl'ie:ſiue offe
ratur ab aliquo laico de bonis ſu
is:nō caret vitio ſymonie. In pa
pa ḡ poteſt cadere pctm̄ ſymonie
quo ad deū. Hoc tñ verum eſt q̄
nō incurrit penas iuris poſitiui
cui nō ſubeſt. Da exēplū de excōi
catione quā nō incurrit percutiē
do clericum q̄uis peccet morta
liter ſi malitioſe ipm percutiat
¶ Tertio ſimonia eſt ꝯ legē ec
cleſiaſticā ⁊ humanā:ſicut patet
in decretis.j.q.j.quaſi per totū
Itē in.v.lib.decretaliū ponit vn⁹
ſpecialꝭ titulus de ſymonia :vbi
multa dicuntur in reprobationē
vitij ſymonie. Inſuper lex ciui=
lis reprobat eandem ſymoniam.
Unde.ff. de re iudicata. l.ſacra
loca dicitur q̄ ſpiritualia non ca
dunt ſub eſtimatione. Idē etiā
habetur.ff.de contrahenda em=
ptione.l.hanc legem. Patet ergo
grauitas huius peccati.

K ¶ Quartus digit⁹ predicte
manus ſimoniace dicitur ingreſ
ſionis. Symonia eñ hodie non
dormit: ſed vigilat:querēs quē
deuoret :īgrediēs domos mura
tas ⁊ non muratas:ciuitas:et ca
ſtra eccleſias:⁊ quecunq̄ loca ſa
cra. Specialiter aut hec peſtife=
ra ſymonia ingreditur domos tri
pliciter videlicet.

Epiſcoporum.
Clauſtralium
Clericorum.

L ¶ Primo igitur ingreditur
domos ⁊ cubilia epiſcoporum: et
ſupra hoc autem fit dupl'r: vz oc
culte et apte: Prio quidē occulte
⁊ q̄ſi ſub ſpecie vrbanitatis ⁊ ami
citie ſicut pʒ de illis qui laborant
habere grām ⁊ amicitiam p̄lato
rū: vt ſic poſſint ab eis cōſequi ali
quod bñficiū: ſiue ꝓ ſe ſiue ꝓ ſuis
pp quod frequēter eos viſitāt: ſi
non ꝓpter Ihs tantum. Aliquan
do etiam mittunt ad eos encenia
et diuerſa munera: vel mutuāt pe
cuniam ⁊ tunc tenent eos quaſi li
gatos: ita vt ipſi prelati non aude
ant illis denegare beneficium q̄ñ
ipſum ſiue pro ſe: ſiue pro ſuis pe
tunt quia ergo tales non audent
offerre pecuniam ſub titulo doni
eo q̄ hoc eſſet turpe: ideo eā of=
ferunt ſub modo mutui que ta=
men in rei veritate datur ab illis
qui pro moueri cupiunt quaſi p̄=
cium. Sed nouerint tales q̄ ſi ſic
adepti fuerint beneficium ſim=
plex vel compoſitum nunq̄ intra
bunt celeſte regnū niſi ipſuʒ pure
et ſimpliciter reſignauerint ⁊ de
ſymonia ſua penitentiam egerit.
Secundo ſymonia quandoq̄ ap
te ingreditur domos epiſcoporū
quod fit q̄ñ iuſtitiam quā gratis
facere tenentur chare vendunt.
Hoc aūt patet quando a predi=
catoribus indulgentiarum : aut
portitoribus reliquiarum ſeu de
nunciatoribus certarum ꝯfrater

nitatum magnam pecuniam reci
piunt priuſq̄ litteras ⁊ mandata
vagādi per ſuas dioceſes ꝯcedāt
In hoc ptē magnā recipiētes de
oīb⁹ mēdacijs q̄ tales dicturi ſūt
Quorū abuſ⁹ ſymoniac⁹ ſi odēdi
pōt et ꝓbari. Si enim iuſtum ſit
⁊ licitum q̄ ſic vadant gratis va=
dant. Si vero illicitum propter i
finita mendacia/deceptiones/ et
falſitates quas loquuntur ⁊ ſemi
nant nullo modo ire pmittantur
Turpe ergo eſt ⁊ grandis ſymo
nia q̄ dñi epi q̄ ſūt in tanta digni
tate ꝯſtituti ⁊ q̄ p dei gratiā hñt
vnde abunde ⁊ laute viuāt ſint p
ticipes lucri talium biliſtrinorū
⁊ īfamiū pſonarū. Hoc tñ male ad
uertit q̄dam magnus prelatus in
Frācia q̄ adhuc vitam agit in hu
manis de quo fertur q̄ nunq̄ dat
mandatum talibus queſtoribus/
pro quo ad minus non habeat p̄
manibus.xx.ſcuta aurea boni pō
deris. Quem ad hoc non com=
pellit egeſtas maxime cū preſit
eccleſie ⁊ dioceſi valde abundan
ti ſibi ⁊ preter hoc occupat quin
q̄ eccleſias abbatiales. Ecce q̄=
modo ſymonia īgreditur domos
epiſcoporum.

M ¶ Scđo ipſa ſymonia ingre=
ditur domos clauſtralium ⁊ pre
ſertim monachorū ac monialiū
facientium pactum ſuper recipiē
do cum tamen ſymoniacū ſit ali=
quid exigere vel accipere quaſi
precium pro ingreſſu religionis
Sponte tamen poſſunt oblata q̄
q̄cunq̄ ſint recipere dummodo
non interueniat aliqua corrupta
intentio. Et in hoc cōcordant om
nes doctores tam theologi quā
alij. Et hoc idem expreſſe conti=
netur.i.q.ij.ſicut epiſcopum. Itē
ibidē.c.q̄ſpio. Licet tamē aliquē
facilius in monaſterio recipere
propter deuotionem quam oſten
dit ſe hr̄e ad ipſum monaſteriū
largas elemoſynas illi faciendo
Sicut ecōuerſo licitū eſt aliquē
ꝓuocare ad deuotionē monaſte=
rij ꝓpt' tp̄alia bñficia vt ex hoc i
clinet ad ingreſſū monaſterij q̄
uis non ſit licitū aliquid dare vel
accipere pro ingreſſu monaſterij
quaſi precium vt dicit btūs Tho.
ij.ij.q.c.ar.iij.in ſolu.ad quartum
Circa qđ notandū qđ illud tēpa
le quod datur non debet eſſe p̄n=
cipale motiuū propter quod con
cedatur vel queratur religionis
ingreſſus : quia tunc eſſet ſymo=
nia. Poteſt tamen eſſe minus p̄n
cipale motiuū ⁊ inductiuū.

N ¶ Querit' aūt circa hoc vtrū
liceat facere pactū de tp̄alib⁹ q̄
ad volētes īgredi religionē i mo
naſterio tenui ⁊ qđ vix pōt ſuſtē
tare ſuos. Rñſio. Circa hoc diuer
ſi diuerſa ſētiunt vt refert domi
nus Anto. in ſecunda parte ſum
me ſue.titu.j.capi.v.§.xviij. Re=
ſolutorie tamen tenendum eſt q̄
pretextu paupertatis aut cuiuſcū
q̄ alterius cauſe non licet facere
pactum pro ingreſſu cuiuſcunq̄
religionis. Sic enim cauetur.j.q.
ij.q̄ſpio.vbi dr̄. Ceſſet omnis pa=
ctio ceſſet omnis conuentio : ac
cedat gratia ⁊c. Et ideo ad euitā
dum omnem notam ſymonie iu=
re cautum eſt ne in monaſterijs
monialiū redditualārūaliq̄ reci=
piantur vltra facultatem locorū
put habet' de ſtatu regularium.

ca. periculoſo. lib. vi. vbi ſic dicit.
Diſtrictius inhibemus ne i mo⸗
naſterij ordinū non mendicātium
mulierum de cetero aliq̄ recipiāt
in ſorores niſi quot poterūt de ip
ſorū monaſteriorū bonis vl' ꝓuē
tibꝰ abſq; penuria ſuſtētari. Q
ſi ſecꝰ factū fuerit irritū decerni
muſ. hec ibi. Quid g̃ iuris cū aliq̄
puella vult igredi aliqđ monaſte⸗
rium reddituatum ꝙ hʒ ſuū nūerū
monialium quē q̄dē numerū ſuſtē
tare ꝑciſe pōt ⁊ nō vltra. Ad hoc
optimū ꝯſiliū dāt viri iuriſte q̄⸗
les ſunt Ray. hoſtieñ. et Jo. An
dree dicentes ꝙ dicte moniales
reddituate ⁊ ſiłr religioſi reddi⸗
tuati pñt hec ꝟba vl' ſi'lia dicere
volēti monaſterium eorum intra
re. Nos libēter et gratis recipi⸗
muſ te ad ꝯſortiū nr̄m ſpūale. Ue
rumtñ cum bona nr̄a exigua ſint
nec ſufficiant nobis et tibi: affer
tecum vnde poſſis viuere vel ſic
prouideas tibi vnde viuas ne co
gamur mendicare propter te. Et
tunc ſecundum predictos docto⸗
res ſi ingrediēs tale monaſteriū
bona ſua ſecum afferat ſiue in to
to ſiue in pte: quia forte magna
ſunt et multa non committitur ſi
monia: dummodo hoc non dicat
in fraudem: ſicut plerūq; faciunt
dūmodo etiā hoc ſine pacto fiat.
Alij autē dicunt ſic eſſe reſpondē
dum volenti ingredi tale mona⸗
ſterium. Non poſſumus te reci⸗
pere quia ſumus ita pauperes ꝙ
ſine penuria non poſſemus viue
re ſi augeremus numerum nr̄m.
Sed ſi haberes vnde viueres et
tecum apportares libenter te re
ciperemus. Tunc ſcđʒ iſtos ſi ta
les non plus dicant non ꝯmittūt
ſimoniam. Eſſet autem ſimonia
ſi dicerem. Oportet ꝙ afferas te⸗
cum tantum vl' tantū alias non
recipiemus te qr eſſet iam facere
pactum ⁊ forū. Hoc tamen intelli
git qñ ꝓpter tpalia p̄ncipalr mo
uerēt ad talē receptionē. Nec ſuf
ficit dicere. Nō poſſumꝰ ꝯmode
viuere augēdo numerū nr̄m ad
euitandū notā ſimonie ſʒ oportet
veraciter dicere. Non poſſemus
ſic augendo numerū noſtrum et
de vnica perſona abſq; penuria
viuere. i. abſq; indigentia neceſſi
tate rei familiaris.
O ¶ Ex his ergo omnibꝰ poſſu⸗
mus inferre duo correlaria ꝯfor
miter ad dn̄ʒ Antoniū vbi ſupra
Primū ē ꝙ nulla pactio đ tpalibꝰ
dʒ iteruenire ꝓ igreſſu religiōis
etiā dato ꝙ monaſteriū ſit tenue
Et hec eſt communior ⁊ tutior opi
nio. Secundum correlariū ē qđ
ſi monaſteriū ſit abūdans nullus
ſimplr dʒ eē tractatꝰ de tpalibꝰ i
receptione. Iſtđ autem eſt con⸗
tra communem abuſum: qr quan
to monaſterium, eſt abundantiꝰ
tanto monachi volūt habere ma
iores dotes et plura ſunt expenē
da ita vt dicant parentes frequē
ter ꝙ habuiſſent meliorem forū
ſi tradidiſſent filiam ſuā nuptui
quam eam ponendo in tali mona
ſterio. Scio enim monaſterium
monialium habens ferme octo
mille Libras Annui cenſus apđ
quod nulla recipitur etiā ſi clare
ret miraculis niſi ſecū afferat ad
minus. xij. libras Parrhiſieñ. an⸗
nui cēſꝰ quādiu vixerit pter gra
uiſſimos ſumptꝰ fieri ſolitos i re

ceptione ⁊ ꝓfeſſiōe tum in victu
⁊ prandijs regiis tum in veſtitu ⁊
ſuppellecti pōpoſa atq; iocalibus
argenteis ⁊ hmōi. Et preter hec
poſt deceſſum cuiuſlibet ibi rece
pte de cenſu ſuo remanent. xl. ſo
lidi Parrhiſieñ. ad perpetuā com
moditatem dicti monaſterij: niſi
forſan redimant precio. xl. librarū
Parrhiſieñ. Noui etiam famoſum
monaſteriū monachorū in Nor⸗
mania cuius redditus aſcenderēt
vltra. xx. milia đ quo didici a vi
ro timorato dicti cenobij ꝙ vix ali
quis ibi recipit ad habitū ꝓ q̄ nō
fiant expenſe grauiſſime vtpote
aſcēdentes ad cētū libras aut vl
tra. Interdū etiā ſolēt in talibus
offerri munuſcła officiarij mona
ſterij ſiue per gladiorum cetu ꝑ⸗
cij ſiue birreta aut ſi'lia tanq̄ iu⸗
ra eorū ⁊ ſic de multis alijs corru
ptionibꝰ q̄ nō carēt labe ſimonie
ita vt vix reperiatur domꝰ clau⸗
ſtral' ⁊ preſertim reddituata ⁊ nō
reformata q̄ ſe abſcondat a calo
re eius ſcʒ peſtifere ſimonie.
P ¶ Notandum tñ circa mate⸗
riā iſtā cōformiter ad hoſtieñ. ꝙ
ſi aliqua puella eſt gratis recep⸗
ta ad religionem cuius parentes
poſt receptionē tanq̄ ingrati ni⸗
hil volunt dare monaſterio cum
tamen ſit tenue poſſūt moniales
agere contra patrē pro alimentꝭ
filie. Q ſi mortuus eſt pater poſ
ſunt agere ad partem ſue heredi
tatis. Non enim pōt priuari por⸗
tione ſua legitima ꝓpt' ingreſ⸗
ſum religionis niſi ipſa ſponte iu
ri ſuo renūciaſſet vt pater. xix. q.
iij. c. ſi qua mulier. Si autē nullū
fiat pactum ſed taxatum eſt quā⸗
tum ingrediens dare debeat ꝓ i
greſſu ad religionem ꝯſcdm hos
datur ſimonia cum eſt ⁊ talis ta⸗
xatio reprobat' ſcđʒ eūdē hoſtie.
Et idē iudiciū ē ſi fiat pactū đ ſer
uāda ꝯſuetudine. Idē ēt ſi grat'
recipiat' ⁊ poſtmodū cōpellat' ad
ſeruādū ꝯſuetudinē. Patʒ g̃ q̄mđ
ſimonia ingredit' domos clau⸗
ſtraliū. ¶ Tertio ſimonia igredit'
domos clericorū. i. eccl'iaſticorū ⁊
ſignāter beneficiatorū. Pro quo
notandū ꝙ tales ſolēt cōmittere
ſimoniā tripliciter: vʒ
In ſuſceptione ordinum
In adminiſtratiōe ſacramentorū
In exequijs mortuorum
Q ¶ Primo igit' ſolent q̄nq; cle
rici ſimoniam cōmittere in ſuſce
ptione ſuorū ordinū tam maiorū
q̄ minorū. Et hoc iterū tripliciť.
Primo q̄dē faciēdo ſe ordīari nō
ꝓpter ieſū tm̄ ſʒ ꝓpt' bñficiū co n
ſeq̄ndū ſi tñ ly propter dicat cauſā
p̄ncipalē. Secꝰ autē ſi dicat cau
ſam minus principalem. Sicut et
ſimonia realis eſt cum quis prin
cipaliter facit ſe ordinari ꝓpter
beneficium promiſſum ita etiam
ſymonia mentalis eſt cum quis
hoc facit hac principali intentio
ne vt aſſequatur beneficium. Ma
xime cum dei honor ⁊ anime ſue
ſalus vnumquēq; ad ſacros ordi
nes allicere debeat et attrahere.
Secūdo ordināđi incurrunt ſi⸗
moniam in hoc ſcilicet ꝙ faciunt
regregia cōuiuia ⁊ interdū offe⸗
rūt munera aut ſaltē patres eorū
q̄ illis ſciētibus et nō ꝯtradicēti⸗
bus decanis ruralibus: aut alijs
ad hoc deputatis qui faciunt in⸗
queſtam de vita et moribus eo⸗

ſtum vt tales ſileant ſi quid ſini-
ſtri de illis audiunt ne ſic impe-
diant a ꝓmotione ſua. Et hec ſi-
mila ſimil'r inoluit dictos decanos
cū eis. Tertio ꝑdicti icurrunt ſi
moniā q̄ ad titulū ſuū. Sunt eni
q̄nq̄ ordinādi de paupere regno
et ſine titulo. Et q2 nullus ē ordi
nādus abſq̄ titulo aut bñficio iō
tales q̄nq̄ ſolēt rogare auūculos
ſuos aut q̄ſcunq̄ alios: vt velint
eos titular' ſimil'r ꝓmittētes q̄ nū
q̄ā aliq̄d ab eis exigēt rōne hmōi
tituli. Quinimo faciunt interdu3
illis quitantiam ſub aliquo colo
re ꝛ pal'iatiōe de tali titulo. Hoc
enim ſymoniacū eſt vt poteſt tra
hi ex capi. per tuas extra de ſi-
monia.

¶ Secūdo ſolēt clerici ꝯmittere
ſimoniā in adminiſtratiōe ſacra
mētoꝝ. Hoc ei ḡnale ē in q̄libȝ ſa-
cramēto q̄ grat; adminiſtrari dȝ
Que tñ ſpōte offerūt licite pñt re
cipi. Ex quo patet q̄ ꝓ bñdictiōe
nuptiarū nihil debet exigi: vt no
tatur extra de ſimonia. ca. cum in
eccleſie. Sil'r ꝓ baptiſmo vt pa-
tet. j. q. baptizādis. Similit' ne-
q̄ ꝓ confirmatione aut extrema
vnctione licet aliquid exigere ſȝ
ſpōte oblata licite recipi poſſunt
vt dictum eſt. Eſt enim generali
ter notandum circa materiā iſtā
conformiter ad beatū Thomā.
ſecūda ſcōe. queſt. c. ar. ij. in ſolu.
ad quartū. q̄ ſi pro adminiſtratio
ne ſacramentoru3 recipiantur q̄-
dam ſtipendia per conſuetudinē
approbatam: non eſt ſimonia et
precipue q̄n q̄s voluntarie ſoluit.
In his tñ ſollicite eſt cauēdū ab
eo q̄d habet ſpeciem ſimonie vel
cupiditatis dicēte apo. j. theſſa.
v. ab oī ſpecie mala abſtiete vos
ſil'r ꝓ collatiōe ſeu adminiſtratio
ne ſacramēti altar; nō lȝ aliq̄d exi
gere v'l ex pacto ſeu q̄ſi ꝓciū ali-
q̄d dat' vt notat'. j. q. j. Dictū vbi
ēt ꝯcludit' q̄ gratis dōa xp̄i gra-
tuita diſpenſatiōe donari debēt.
R ¶ Querit' aūt circa hoc. Utrū
liceat aliq̄d exigere pro celebra-
tione miſſe. Rñſio ab omnib9 ꝯce
dit' q̄ nihil licet exigere āte cele
brationem ſeu de hoc pactu3 face
re. Nā circa diuia oīs pactio iter
dicit' ſub pena ſimonie vt pȝ. j. q.
ij. q̄ā pro. ſil'r neq̄ poſt celebratio-
nē miſſe licȝ aliq̄d exigere tāq̄ ꝓ
cium illius ſicut neq̄ dare alias
incurritur ſimonia. Sed per mo
dum ſumptus hoc licet conſide-
rata tamen qualitate perſone. Et
ideo circa hoc diſtinguēdum eſt,
Quia aut ſacerdos tenetur cele-
brare ratione bñficij ſicut patet
de curato qui tenetur ad miſſam
parochialē dñicis ꝛ feſt;. Aut nō
tenetur ſicut patet de ſimplici ſa
cerdote qui nemini obligatur ra
tione bene ficij. Quis quāuis in-
terdum teneatur celebrare ratio
ne ſuſcepti ordinis poteſt tamen
applicare ſuffragium miſſe cui cū
q̄ voluerit ſiue viuo ſiue defun-
cto. Si ergo ſacerdos tenetur ce-
lebrare miſſam ratiōe ſuſcepti be
neficij tūc ſi aliquid exigat ſimo
niam committit vt patȝ. j. queſt.
iij. vendentes. Si vero non tene
tur ꝛ deficit ei ſumptus poteſt li
cite accipere pecuniam vt notat'
j. q. j. iudices. Q; ſi ſumptus ſuf-
ficientes habeat nec tenetur ce-
lebrare miſſam die illo aut: de-

bet gratis celebrare aut ceſſare
alias videt' celebrare ex auaritia
et turpis q̄ſtus ꝛ vel ſaltē hȝ ſpe-
ciem mali q̄uis forte nō incurrat
ſymoniā eo q̄ non debet ſuis ſti-
pendijs militare. Iſtō autem tan
git multos curatos habitantes
in magnis ciuitatib9 tradētes bñ
ficia ſua ad fermā. Et tales ſūt in
triplici dr̄a. Primi ſunt qui deſer
uiunt beneficijs alienis. Et tales
viuūt i maximo periculo aiarum
ſuaꝝ q̄ſi plus curantes oues alie
nas q̄ā ꝓprias. Sȝ ꝑfecto vt ꝑr9
loq̄r non eſt illis cure de proprijs
aut alienis ouib9 ſed tantū de la
na. Alij ſunt qui efficiūtur capel
lani ordinarij nobilium diuitum
ac potentum ita vt non vacet di
es in hebdomada in qua non ha
beant miſſam aſſignatam: hodie
pro ſorte cras pro platone et hu
iuſmodi. Et vt competētius ma
nu teneant tales perſonas red-
dunt ſe quaſi ſeruos illarum vo
cātes eos magiſtros ꝛ magiſtras
Alij autē turpius agentes qua
ſi mendicant miſſas et currunt
poſt funera qui frequenter bibūt
cum curatis aut vicarijs vt vocē
tur de primis cum lucrum occur
rerit. Q; ſi hoc vituperabile ꝛ ſy
monia cum iudicetur in ſimplici
ſacerdote nullam prouiſionē ha-
bente quanto magis in ſacerdo
te beneficiato: et habente vnde
ſufficiēter viueret. Unde frequē
ter poſt deceſſum talium inueniū
tur theſauri multi i buffetis ꝛ ar
cis eorum quos rapiūt heredes
aut alij qui parum curant de an
imabus eorum.
S ¶ Queritur conſequēter cir
ca hoc. Utrū liceat facere pactū
de pecunia danda ꝓ anniuerſa-
rio celebrādo. Ad hoc rñdet Ri
char. in. iiij. ſen. di. xxv. v. q̄ non.
Si tamen ex deuotione detur ali
cui eccleſie certa pecunia eccl'ia
tetur ꝓ illis celebrare ꝓ quibus
dat' ſcōm q̄ ꝓ bñficio recepto vi
det' ſe magis obligatam. Hec ille
Addit aūt dñs Anto. ij. pte. tit. j.
ca. v. §. xvj. dicēs q̄ ſeculares qui
dant vel dimittunt per teſtamen
tum certā quātitatē pecunie pro
miſſis ſeu anniuerſarijs fiendis
ſnitētes ꝯſuetudini patrie quaſi
volentes emere dicta anniuerſa
ria videt' q̄ pie ſit interpretandū
factum eorum ꝓpter eorum ſim
plicitatē ſcȝ q̄ dant talē pecuniā
per modū elemoſyne. Sūt tamē
admonendi de hoc vt ne dent tā
q̄ā preciū miſſe. Dicit etiā petr9
de pal. in. iiij. di. xxv. q̄ ō hmōi an
niuerſarijs dicendū eſt ſicut de ꝓ
bendis: q̄ ſ. ſunt in ſuſtentationē
vite clericoꝝ: vt recipientes ipſa
obligant' ad faciendū illud pro q̄
inſtituta ſūt ſicut canonici9 ad ho
ras canonicas.
T ¶ Querit' et tertio vtrū liceat
aliq̄d exiger' ꝓ audiētia cōfeſſiōis
Rñdet' breuiter q̄ nō vt pȝ. j. q. j.
q̄cq̄d voluntarie tñ oblata pñt lici
te recipi vt habet' in eodē. c. Cir-
ca hoc aūt notāde ſunt quattuor
ꝟitates. Prima ē ſacerdotes q̄ au
diunt cōfeſſiōes principal'r intē
dētes lucrū tpale magis q̄ā ſpūa
le ēt ſi nihil petāt nihilominꝰ cō-
mittūt ſimoniā mentalem. Ex q̄
infertur q̄ illi ſacerdotes q̄ currūt
ad eccl'ias in q̄b9 audiūt eſſe ḡna
le indultum ſiue ꝓpe: ſiue longe:

diſtent non ſūt imūnes a p̄dicta
ſymonia mētali. Nā ↄſciētie eoꝝ
teſtimoniū illis reddūt q̄ nō ꝓpē
Jeſū p̄ncipalr̄ illic ſe ↄferūt. Un̄
ēt illic applicātes interdū ↄtēdūt
de locis. Scḋa v̄itas ſacerdotes
exigētes pecuniā ꝑ audiētia ↄfeſ
ſionū al's nō audituri incidūt in
ſymoniā reale ēttā ab eccl'ia pu=
nienda ſicut ꝓbari pōt p ca. ſ̄plo
j.q.ij. Tertia veritas ſacerdotes
p̄ferentes diuites pauꝑib⁹ in ad=
miniſtratiōe ſacramēti ↄfeſſiōis
ſi hoc p̄ncipalr̄ faciāt ꝓpē ſpē ma
ioris lucri ↄmittūt ſymoniā mētā
lē. Quarta v̄itas ſacerdotes par
rochiales nolētes ſubditis dare
licētiā adeundi aliū ↄfeſſorē niſi
p̄mū illis tm̄ dederit q̄ſtū ſi illis
fuiſſent cōfeſſi cōmittunt aptam
ſymoniam vt ſunt illi q̄ talib⁹ ſo=
lēt dicere. Soluatis mihi primo
veſtram confeſſionem ↄ poſtmo
dum abite quo vultis.

¶ Tertio ſolent clerici commit=
tere ſymoniam in exequijs defū
ctorum ↄ hoc tripl'r.

V ¶ Primo quidē in ſuſcipien=
do onus certi numeri miſſarum
dicendarū ad intentionem defun
cti. Sed quia ſentiunt ſe aliunde
obligatos aut q: forte nolunt oī
die celebrare dicētes q̄ non ſunt
gallus villani qui cantat oīni ho
ra ideo vel non ſoluunt ex inte=
gro dictum numerū miſſarum in
fraudem pauperū animarū aut
ſi ſoluunt hoc tm̄ eſt p alios ſim=
plices et pauperes ſacerdotes q̄
bus vix dant tres albos pro miſ=
ſa cū tamē recipiant ſex ſcḋm cō
ſuetudinem Francie In quo qui
dem facto manifeſte committunt

ſymoniā vel mihi dicant quo iu=
re retinēt mediā partē pecunie.
¶ Scḋo ſolent clerici ↄ ſignāter
curati ↄmittere ſymoniam circa
exeq̄as defūctoꝝ volētes artare
heredes aut executores ipſoꝝ de
functorū ad certū numerū cereo
rū ↄ cereoꝝ ↄ tanti pōderis ↄ hoc
totū ad ſuā vtilitatē plāgētes di
minutionē hm̄ōi luminariū. Inſup
multi eoꝝ q̄ ad eos q̄ elegerūt ſepe
liri apḋ p̄dicatores aut minores
volūt q̄ primū cadauer deferat
ad eccleſiā p̄rochialē ↄ fiat ibi re
p̄ſētatio et tunc accipiūt oīa lūina
ria. Inſup volūt hodie ītroduceṙ
hāc ↄſuetudinem vt fiat tale ſeru
ciū in eccleſijs eorū ꝓ defūcto q̄
elegit alibi ſepeliri ac ſi fuiſſet in
eccleſia parochiali inhumatus cū
tm̄ iuxta tenorem clemētine de ſe
pulturis. c. dudum. debeāt eſſe cō
tenti quarta portione oblationū
q̄ i loco ſepulture fiunt. Multi ēt
capellani ↄ ſimplices clerici nō cu
rati petūt iura ſua. In quo quidē
facto aperte videm⁹ ꝓphetiā im
pletam que dicit q̄ a minore vſq̄
ad maiorem omnes auaritie ſtu
de . hier. vj.

¶ Tertio predicti ſolent cōmitte
re ſymoniā pactionātes cū illis q̄
eligūt ſepeliri intra eccl'iam. cū
tm̄ ſepultura vēdi n̄ poſſit: accipiē
do tm̄ ſepulturā ipā ↄ trā bn̄dictā
in q̄ defūct⁹ ſepelit̄ ſiue ſit eccl'ia
ſiue cimiterio. Reſolutorie q̄ tenē
dū ē i materia iſta q̄ pro exequijs
mortuorū nō d; fieri pactum: nec
aliquid d; exigi. Sed hoc veꝝ ē
q̄ pie conſuetudines debent ob=
ſeruari vt notatur extra de ſymo
nia. ca. ad noſtram. Item in glo.

ſup. c. ſuā nobis eo. ti. d' q̄ licitū
eſt ſacerdoti aliq̄d recipe ꝑ exe=
quijs ſi illis ſumptus deſunt. Nec
vt ibi dicit̄ ē inconueniens q̄ cle
ricus locet operas ſuas cum non
habeat vn̄ viuat. Sed ſacerdos q̄
ex officio ſuo ad hoc tenetur et q̄
habet victum ſuū ſuis ſumptib⁹
tenet̄ ſpiritualia miniſtrare ſuis
ſubditis: vt habet̄ de conſe. diſt. j.
ſufficiat. Si tm̄ cōſuetudo eſt q̄ a
liq̄d det̄ in exequijs defunctorum
ↄ conſimilib⁹ licet ſacerdoti non
detur actio ad hoc petendum pōt
tm̄ populus cogi ad obſeruandū
honeſtā cōſuetudinē. vt notat̄ ex
tra de ſymonia. c. ad apoſtolicā.
vbi innocentius. iij. prohibet pra
uas exactiones fieri circa exequi
as defunctoꝝ: ↄ ſimul p̄cipit pias
conſuetudines obſeruari: ad quas
inde cōpeſcant̄ p ep̄m loci qui ni=
tunt̄ eas immutare. Pz ergo dif
fuſe de quarto digito man⁹ ſymo
niace qui d' ingreſſionis In quo
prout potuim⁹ oſ̄ndim⁹ qualr̄ do=
mina ſymonia īgredit̄ domos epi
ſcoporum religioſorum atq̄ cleri
corū. Qui ſi cauti fuerint claudēt
illi ingreſſum ne eiſdem claudat̄
celum et aperiatur infernus.

¶ Quintus digitus man⁹ ſymo=
niace d' punitionis. Circa quod
ſciendū q̄ hec vitia ſymonie mł
tipliciter puniūtur vꝫ

Spiritualiter
Temporaliter
Corporaliter
Eternaliter

X ¶ Primo quidē ſpūalr̄: ↄ hec pe=
na iterū eſt triplex. Prima eſt ex=
cōicationis. q̄ vt d' anto. inducta
eſt per extrauagantes q̄ ad quā

dam ſymonias. Ueruntamen nul
lam extrauagantē allegatur ī par
ticulari. Nihilominus de hoc eſt
expreſſus textus. j. q. j. qui ſtudet
vbi manda: Gre. nazanzenus ſy=
moniacū omnibus modis a cōro=
ne abſcindi. Scḋa pena ſpiritua
lis d' ſuſpenſionis. Nā oīs ſymo
niacus eſt ſuſpēſus ab executiōe
ſuorū ordinum prout diffuſe trac
tat dn̄s anto. iij. parte ſumme ſue.
ti. xxvij. ca. ij. vide ibi. Tertia pe
na ſpūalis d' depoſitionis ↄ infa
mie. Nā ſi ↄſtiterit in iudicio de
aliquo q̄ ſit ſymoniacus tūc d; de
poni ↄ in famis reputari: vt patet
j. q. j. ſi quis ep̄s ↄ ī pluribus alijs
cap'lis ibi ſeq̄ntib⁹. Itē. xv. q. iij.
ſane. quo fit vt talis a mō nō poſ
ſit adduci in teſtem in iudicio: vt
patet extra de ſy. c. ſi dominus.

¶ Secundo iſtud vitium punit̄
corporaliter. Et de hoc hiſtoriā
habem⁹. iiij. Reg. v. de giezi: de q̄
ibi legit̄ q̄ cū exegiſſet pecuniā
a naamā ſyro pp ſanitatē receptā
a lepra ſua p heliſeū ꝓphetā ma=
giſtrū ipſi⁹ giezi ad imp̄cationes
ipſi⁹ heliſei ꝑcuſſus eſt lepra cum
oī poſteritate ſua. Et nota q̄ ab
iſto giezi incepit ſymonia que
ad vet⁹ teſtm̄: ſicut et a ſimōe ma
go q̄ ad nouum teſtm̄. Item hec
pena corporalis inuoluit illos pa
tronos vl' collatores bn̄ficiorum
q̄ hoc ſymoniace agūt aut q̄ hm̄ōi
bn̄ficia indignis conferūt in cui⁹
figuram legit̄. j. para. xiij. q̄ oza
mortuus ē: eo impoſuiſſet arcam
domini portandam bob⁹ laſciuiē
tib⁹ Applicatio ē facilis.

Y ¶ Tertio hoc vitium q̄nq̄ pu
nitur tēporaliter. ſicut ſequēs de

clarat hiſtoria. Refert enim beatus Cyrillus hieroſo. eps prout continetur in fine epłarū bti Augu. ꝙ in quodam monaſterio monialiū talis erat conſuetudo vt nulla ibi reciperetur niſi ſecū afferret certā pecunie ſummā. Erat aūt in monaſterio quedam ſctimonialis annoſa ꝛ virtutibꝰ plena q̄ hm̄oi viciū plurimū abhorrebat. Cumq3 hec quadā nocte orōni vacaret illi affuit btūs hierony. p̄cipiens eidem vt ad abbatiſſam iret ꝛ eā admoneret vt a dicta ſymonia abſtineret cū ceteris monialibꝰ ſuis Sin alias grauis ira dei ſup monaſteriū cito deſcēderet. His itaq3 dictis diſparuit viſio. Mane igr̄ facto dicta ſctimonialis hec nota facit abbatiſſe ꝛ toti monaſterio ꝛ hoc ſemel bis ter: ſed ſp̄ deridetur ꝛ fatua reputatur. poſt dies igitur decē iterū ea orante affuit beatus hierony. p̄cipiēs, vt iterū rediret ad ſorores ſuas ꝛ illis nūciaret ex parte dn̄i vt abſtineant a dicta labe. Illa facit que iubet vir ſanctus qui paulo añ diē clauſerat extremū. Sed neq3 ſic ſepe admonite penitere noluerunt.

Quinimmo eam minis ꝛ cachinnis repulerunt. Poſt hec igit illa admonita diuinitus limites monaſterij egreditur ꝛ ecce mox totū monaſterium corruit atq3 oēs moniales opprimūtur. Ecce quomodo ſimonia punitur tēporalr a

¶ Quarto iſtud viciū punitur eternaliter ſicut ꝛ quodlibꝫ pctm̄ mortale: ſicut ſequēs declaratur exēplū. Legitur enim i chronica imperatorū romanorū: ꝛ recitatur in ſumma p̄dicātium tit. de ſymonia. de Conrado imperatore ꝙ cū eſſet puer ꝛ luderet cū quodā clerico q̄ habebat fiſtulā argēteā: p̄miſit ei ep̄atum qn̄ eſſet imperator p illa fiſtula. Qđ quidem p̄miſſum poſtmodū impleuit: cū ſcꝫ iam factus eſſet impator. Sꝫ non multo poſt iuſto dei iudicio cōtingit ipm̄ imperatorem in quandā infirmitatē labi ꝛ iacere p triduum ad inſtar mortui. Quo facto poſt triduū dicto ep̄o ꝛ clericis multis p̄ſentibꝰ circa feretrū dictus imperator reuixit ꝛ cepit loqui. Inter que verba primo ep̄m predictum ep̄atu de facto priuauit aſſerens ſe fere fuiſſe damnatum pp̄ illam mercationem dicens per totum illud triduū demones ſup ſe ignē p ipā fiſtulā ſufflaſſe. De quo igne dr̄ Job. xv. Ignis deuorabit tabernacula eorū q̄ libent munera accipiūt. Ecce quō ſymoniaci puniūtur eternalr. In cuius etiā ſignū xp̄s eiecit vendentes ꝛ ementes de templo Salomonis Mat. xxi. ꝛ Joā. ij. Dans p hoc intelligere ſymoniacos eijci eēdos i die iudicij de tēplo celeſti. Vñ de qlꝫ ſymoniaco pt̄ intelligi illđ Eſaie. xxvi. In terra ſanctorū iniq̄ geſſit: nō videbit gl'iā dei. Ne ergo priuemur tanta dei glīa: debemus ſummopere abſtinere a manu ſimōiaca

¶ Cap̄m. vi. de manu luſoria.

Confiteor tibi domine pater celi ꝛ terre quia peccaui nimis opere Mathei. vndecimo.

¶ Poſtq3 i p̄cedēti capit. dictū eſt de manu ſymoniaca q̄ mittit eos deijcit in abyſſum. Hic cōſir agendum

eſt de manu luſoria: q̄ merito ſequitur ad p̄cedētē manū ſimoniacorū: qr cōiter viri ſimoniaci ꝛ abūdantes bn̄ficijs ſiue p fas aut nefas vacāt ludis. De hac igr̄ manu poteſt intelligi illud Mich. ij. Cōtra dn̄m eſt manꝰ eorū. Et bn̄ dr̄ de manu ludētiū ꝙ eſt cōtra dn̄m qr interludēdū ad decios ꝛ chartas ſepe offendit dn̄s: vtpote p iuramenta ꝛ piuria ꝛ blaſphemias ꝛ execrabilia v̄ba per mendacia ꝛ ſimilia. In hac igitur manu luſoria ſunt quinq3 digiti qui poſſunt his noībus deſignari: vcꝫ

Permiſſionis
Prohibitionis
Offenſionis
Reſtitutionis
Punitionis.

¶ Primus igit digitꝰ manꝰ luſorie dr̄ p̄miſſiōis hoc eſt dicere ꝙ ſunt aliq̄ ludi p̄miſſi ad humanā recreationē. Interdū ei fatigant ꝛ debilitant vires hūani corpis etiā in bono ope. Propt qđ vt aliqua cōſolatiōe exteriori recreētur: ꝛ per cōñs roborentur ꝛ fortificentur in bono opere p̄miſſi ſunt aliqui ludi liciti q̄ ſunt inuēti ad alleuamē laboris: ad ſolamen honeſtatis ꝛ ad creationem vite humanalis. Nā vt dicit Augu. ij. muſice: decet ſapiētē iterdū remittere aciē a rebꝰ agendis intentā. Hec aūt remiſſio animi a rebus agendis fit p ludicra v̄ba ſic facta. Ex q̄ cōcluditur ꝙ ad ſapientē ꝛ virtuoſum pertinet interdum talibus ludis vti. Propter quod etiā ph̄s ponit virtutē eutrapelie que cōſiſtit circa ludos honeſtos: quas nos poſſumus appellare iocunditatē. Nam ꝛ talibus ludis interdū vacaſſe referuntur viri ſancti graues ꝛ ſapiētes. Et ad hoc ponit exemplū Caſſianus lib. viij. collationū patrū: de beato Johāne euangeliſta: qui cū aui in manu luſiſſe legitur. Similiter legit in vitaſpatrū ꝙ beatꝰ Anto. cuidam ruſtico obloquēti de quodā eremita eo ꝙ vacaret interdum ludo honeſto ait. Trahas arcum tuū ſemꝑ extentū. Cui ille. Non factū qr ſic cito deſtrueretur niſi qn̄q3 laxaretur. Sic inquit pater anto. Caro infirma humana non pōt ſemꝑ in eodē feruore ꝑmanere neq3 durare. Unde etiam ad hoc ponit exemplū Senec. libro de tranquillitate animi: de agris fertilibꝰ quos inquit cito exhauriret nūq̄ intermiſſa fecunditas Sic etiā hoīm labor aſſiduꝰ cito exhauriret ꝛ nimis fatigaret ſpiritū hūanū niſi aliqn̄ interueniret aliqua cōſolatio corporalis. Propter qđ ait poeta Cato. Interpone tuis: interdū gaudia curis: et qr labor aīe ſiue ſpūs q̄ cōſiſtit in cōtēplatiōe eſt magis fatigatiuꝰ ꝛ debilitatiuꝰ ꝑ quāto tūc homo magis a ſenſibilibus eleuatur q̄3 labor corpis in q̄ nō eſt talis eleuatio a ſenſibilibꝰ: hinc eſt ꝙ viri cōtēplatiui ꝛ litteris dediti maxime idigent talibꝰ ludis honeſtis ꝛ recreatiuis: vt ſic anima aliquā quietem capiat in tali delectatione. Et hoc eſt qđ ph̄s. iiij. ethicorū dicit ꝙ in huius vite cōuerſatione quedā requies cū ludo habetur. Ex quibꝰ oībus concluditur ꝙ oportet interdum aliquibus talibus ludis vti.

B ¶Notandum tñ conformi-
ter ad beatũ Tho. ij. ij. q. clxviij.
arti. ij. ꝙ circa huiuſmodi ludos
tria ſunt precipue cauenda.
¶Primũ ⁊ ꝑncipale eſt ꝙ ꝑdicta
delectatio nõ q̄rat in aliqbꝰ opa-
tionibꝰ vel ꝟbis turpibꝰ aut noci
uis. Nã vt dt Tulliꝰ lib. j. de offi
cijs. vnũ genꝰ iocãdi eſt illibera
le petulans flagitioſum obſcenũ
Qui ḡ vult verã eutrapeliã ex-
ercere: dʒ ꝓuidere ꝙ ludus ſuus
nõ ſit ꝯ dei honorẽ. Itẽ ꝙ nullus
īde merito ſcãdalizari poſſit aut
fama alicuiꝰ ledi. Ex quo ptʒ ꝙ il
li leues hoīes qui ī ludis ſuis ex
dictis nihil aliud intendunt nec
ponderant niſi vt alios reddere
faciant: nõ curantes ſi aliquẽ ꝑ di
cta ſua cõtriſtent vel ledant non
ſunt dicendi eutrapeli: ſed diſſo
luti ⁊ vitioſi. Sic enĩ eos nomi-
nat phus. iiij. ethico. Et de vno
q̄qꝫ taliũ loquit Salo. Prouerbi.
xxvj. dicẽs. Fraudulenter nocet
amico ſuo: ⁊ cum comprehenſus
fuerit dicet ludens feci.
¶Scðm cauendũ in hmõi ludis
eſſe ſupfluitas: ne ſcʒ nimis freq̄n
tentur aut ꝯtinuent: ſed tantũ tẽ
pore ⁊ loco. Taliter ḡ exerceant
ne totaliter aīe grauitas reſolua
tur. Unde Amb. j. de officijs. Ca
ueamꝰ ne dũ animũ relaxare vo
lumꝰ oẽm harmoniã ſoluamus.
quaſi concentũ quendã bonoꝝ
operũ. Et vt tullius dicit vbi ſu-
pra: ſicut pueris nõ oẽm ludendi
licẽtiam damꝰ: ſed eam q̄ ab ho-
neſtis actionibꝰ nõ ſit aliena: ſic
in ipſo ioco aliquid probi inge
niũ eluceat. Iſtud autẽ eſt ꝯ illos
qui toto die ludunt ad pillã ⁊ to
ta nocte ad ſcacos vel hmõi.
¶Tertiũ cauẽdũ in talibꝰ ludis
eſt ꝑſone indecentia. Nõ eñ om-
nibꝰ oīa decent: ſed aliqua aliqui
bus: ⁊ alia alijs. Nã ludi honeſti
ſunt inuenti ſcðm decentiã ſtatꝰ
vniuſcuiuſqꝫ. Ut pote puulis lu-
dus troci. Iuuenibus ludus pile
iactꝰ pali vel lapidis. Itẽ curſi-
tatio. Uiris ludꝰ ſcacoꝝ: q̄ qdem
ludꝰ etiã clericis nõ eſt īterdictꝰ
dũmõ ſecrete ludãt ꝑ vitãdo ſcã
dalo. Etas facerẽ puellas ſi di-
cerẽ illis licere choreas ducere.
Sʒ de hoc forte aliq̄d dicemꝰ in
preſenti cap. Aliꝰ ḡ ludꝰ ꝯuenit
clericis alius laicis: aliꝰ religio-
ſis: ⁊ clauſtralibꝰ: alius ſeculari-
bus: alius nobilibꝰ: alius ruſticis
⁊ ſimplicibꝰ. Alius prelatis: ali
ſubditis. Alius militibꝰ ⁊ armi-
geris. Alius agricolis. Alius ſe
nibꝰ. Alius iuuenibꝰ: Alius vi-
ris. Alius mulieribꝰ. Fingit eſo
pus fabulam de aſino ⁊ catulo: ꝙ
aſinꝰ cõſiderans catulũ ocioſum
mirabiliter gratũ ⁊ acceptũ dño
ſuo eo ꝙ quotiens dñs domũ re
dijt catulꝰ ei occurrebat: pedibꝰ
cauda: voce: ore: lingua ⁊ omni-
bus modis qbꝰ poterat illi ap
plaudens. Uiſum eſt ergo bonũ
aſino effigiare catulum: ⁊ ſic do-
mini ſui gratiã ꝓmereri. Dño ḡ
de rure redeunti occurrit aſinꝰ:
⁊ cum impetu pedes ſuos ante-
riores humeris illiꝰ alliſit ⁊ cla-
more valido rugire cepit. Domi
nus autẽ turbatus ⁊ leſus auxi-
liũ famuloꝝ ꝯuocat/ qui aſinũ va
lidiſſime fuſtigatũ cõfuſibiliter
a domino abegerunt. Ad propo
ſitũ: multi ſunt qui putant ꝙ eos

deceat oīs ludus: ⁊ tñ in rei veri
tate diſplicẽt vbi ſe putant placi
turos. Debet ḡ ludẽs cõſiderare
perſone ſue ꝯditionẽ: ſtatũ ⁊ ho-
neſtatẽ: vt nihil attendet qð eiꝫ
vel ſtatũ ſuũ non deceat. Ex quo
ptʒ ꝙ nullo modo decet clericos
ꝓuocationes vel meretrica: ge-
ſtu: habitu: vel loquela effigiare:
ne. ſ. hoīes ſuſpicent eos ī talibꝰ
delectari. Similiter diſſolute ſal
tationes eos nõ decẽt: ſicut neqꝫ
chorizationes. Et qð clericis dʒ
ſuo modo ab honeſtis puellis et
mulieribꝰ cauendũ eſt. Unde ta
lẽ honeſtatẽ bene ſeruauerat il-
la ꝟgo caſtiſſima dicta ſarra fi-
lia raguelis q̄ dicebat. Nunq̄ cũ
ludentibꝰ miſcui me: neqꝫ cũ his
qui ī leuitate ambulant partici-
pẽ me feci. Ptʒ ḡ ꝙ ídui debẽt cõ
gruo ſtatui: perſone: ſimiliter tẽ-
pori ⁊ loco: ⁊ ſic de alijs debitis
circũſtantijs. Quod ſi ſic fiat: lici
te excerceri poterũt. Propter qð
cõcludit. b. Tho. vbi. ſ. ꝙ circa
ludos põt eſſe aliq̄ ꝟtus moralis
quã phs eutrapeliã noīat. Et dr
ds eutrapelius a bona ꝯuerſatio
ne q: ſcʒ. ſcit bene cõuertere ali-
qua dicta vel facta in ſolatium
ſicut patet de homine faceto.
C ¶Secũdus digitus manꝰ lu
ſorie dicit ꝓhibitionis. Sicut ei
ſunt aliqui ludi ꝑmiſſi vt dictuꝫ
eſt: ita etiã ſunt aliqui ꝓhibiti.
q: mali: vt ſunt illi ludi qui inuẽ
ti ſunt ⁊ vſitant ad cupiditatem
voluptatẽ aut ad alteriꝰ ptis dã
num ſicut torneamentorũ: haſti-
ludiorũ alearum ita tamẽ ꝙ ſub
noīe alearum comprehendatur
omnis ludus qui innititur fortu
ne. Nam oīs talis ludus prohibe
tur propter cupiditatẽ: fraudem
mendacia: iuramẽta: ⁊ temporis
amiſſionẽ. De illius autẽ gene-
rali prohibitione habet in decre
tis. diſt. xxv. epa. vbi hmõi ludus
interdicit tam clericis q̄ laicis.
Clericis quidem ſub pena depo
ſitiõis a bñficijs ſuis. Laicis ve-
ro ſub pena excõmunicationis.
Loquitur tñ illud decretũ de aſ-
ſuetis: ⁊ qui de hoc faciunt ple-
num opus qð notat ꝑ hoc ꝙ dicit
deſeruiẽs. Specialiꝰ aũt ꝓhibet
clerici ſicut pʒ extra de vita ⁊ ho
neſtate clericorũ ca. clerici offi-
cia vbi non ſolũ illis prohibetur
talis ludus. verũetiaꝫ illis inter
dicitur intereſſe ludentibꝰ. Simi
liter in auctẽticis de ſanctis epīs
.ꝯ. interdicimꝰ: ſic dicitur. Cleri
ci nec participes erũt ludentibꝰ:
nec inſpectores ludi. Similiter
de tali ꝓhibitione habetur. ff. de
aleatoribꝰ per totũ. Nec certe mi
rum ſi ludus alee ꝓhibeat xp̄ia-
nis cum etiã legatur ꝓhibitꝰ ſar
racenis. Nã Auicenna qui fuit
gentilis. lib. x. phīe ſue. cap. iiij.
dicit ꝙ ad faciendũ rempublicã
bonam ⁊ bene ordinatã debent
ocioſitates in ciuitatibus ꝓhibe
ri: ſic. ſ. ꝙ nullus ſit in ciuitate in
utilis: ſed ꝙ quilibet habeat ali-
quẽ ſtatũ aut exercitiũ laudabi-
le vt ab vno quoqꝫ ꝓueniat ali-
qua vtilitas ciuitati. Et ið inſꝑ
prohiberi debẽt aleatores ⁊ lu-
ctatores. Si aũt talia ſtatuta or
dinauerũt. Sarraceni in ſuis ci
uitatibꝰ quanto magis chriſtia-
ni principes ⁊ cõmunitatũ recto-
res illa obſeruare debent. Sed

pꝛohdoloꝛ hodie quilibet impu
ne vacat aleis ⁊ ludis pꝛohibitis
et hoc ideo quia maioꝛes ⁊ popu
li rectoꝛes communiter ſunt in
hoc magis defectuoſi. Modo
turpe eſt doctoꝛi cum culpa re=
darguit ipſuꝫ: vt dicit catho. Sꝫ
dicunt huiuſmodi luſoꝛes ſuam
culpam defendentes. Ex quo pe
cunia noſtra eſt: ⁊ placet partibꝰ
ſic ludere ⁊ ſic ꝑdere: quare pec
camus maxime cum nulli iniu=
riam faciamus. Quibus reſpon
detur ꝙ in his que ꝓhibita ſunt
ſufficit partium concoꝛdia et cō
ſenſus: ſicut aperte patet de luxu
riantibus. Inſuper ipſi iniurian
tur heredibus ſuis inaniter ⁊ ꝓ
dige conſumentes bona que ad
eos peruenire deberent. Et ideo
friuola eſt eoꝛum excuſatio ⁊ al=
legatio in peccatis.
D ¶ Tertius digitus manꝰ lu
ſoꝛie dicit̃ offenſiōis. Raro ei aut
nunꝗ̃ reperies actū malū ī quo
tam multipliciter offendat̃ deus
aut pꝛoximus ſicut per ludū alee
ſub quo quidem ludo compꝛehē
ditur et intelligitur ludus char
tharum ⁊ decioꝛum qui innitun
tur foꝛtune. Secus autem de lu
do ſcacoꝛum qui innititur indu=
ſtrie. Dn̄s autem Anto. in. ij. par
te ſumme ſue titu. j. ca. xxxiij. §.
v. dicit ꝙ ſicut in vno decio ſunt
xxj. puncta nigra: ſic etiā contin
git cōmittere. xxj. peccata in di=
cto ludo: vtpote ex illo procedē=
tia. Uerumtamē bꝛeuitatis gra=
tia tantum de ſex dicemꝰ cum ali
qua ampliatione et pꝛactica.
¶ Pꝛimū igitur peccatum ex lu
do alearum procedens eſt tem=
poꝛis amiſſio. Nō eni parua cul=
pa eſt tēpus inaniter cōſumere ⁊
ſignāter qn̄ hoc ducit̃ ī ꝯſuetudi
nem: ꝗ̃uis pauci de hoc faciāt ſi
bi ꝯſcientiā. Unde Sen̄. ad lucil
lum ep̄la. j. Quē inquit mihi da
bis: q̄ aliquod ꝓciū tēpoꝛi ponat
qui diē eſtimet: qui itelligat ſecō
tinue moꝛi. Similiter Bern̄. lib.
de ꝑfecta cōuerſione regulariū.
c. xlv. dicit ſic. Nichil pꝛecioſius
tēpoꝛe ſed heu nihil hodie viliꝰ
eſtimat̃. Tranſeūt dies ſalutis ⁊
nemo recogitat: nēo ſibi nō red=
ditur momēta periſſe cauſatur.
Dicit etiā idē Bern̄. ꝙ ſicut ca=
pillꝰ de capite noſtro nō peribit
ſic nec momentū tēpoꝛis peribit
de q̄ nō opoꝛteat ī reddere rōnē.
Propter quod apoſt. Gal. vj. nos
admonet dicēs. Dum tēpus ha
bemus operemur bonū. At ve=
ro miſer luſoꝛ tēpus quod debe=
ret expendere in dei ſeruitio et
penitentiā agendo: expendit in
diaboli obſequio vacando ꝑ diē
⁊ interdum ꝑ totā noctem etiaꝫ
die feſto ⁊ nō feſto maledicto lu
do alee. Et hoc eſt qđ illi ipꝛope
rat Joan. Apoc. ij. Dicens. De=
dit illi deus tēpus vt penitentiā
ageret ⁊ non vult penitere.
¶ Scđm peccatū ex alea ꝓcedēs
eſt tēpoꝛalis ſubſtātie diſſipatio.
Frequenter eni tales aleatoꝛes
deueniunt ad egeſtatem. In hoc
deſignati per filiū ꝓdigū de quo
legit̃ Luce. xv. ꝙ diſſipauit ſub=
ſtantiam ſuā. O quot ſunt hodie
adoleſcentes illi ſimiles q̄ ī pꝛedi
ctis fatuitatibꝰ cōſumūt ſubſtan
tiā ſuā. ⁊ iterdū alienā vtpote pa
rentū vel magiſtroꝝ quibus ſer=

uiunt: a q̄bus furātur vt vacēt lu
do. Sunt etiam nonnulli fatuelli
iuuenes filij potentū ⁊ diuitū qui
videntes ꝙ nō poſſunt habere pe
cuniam a parentibus ad nutuꝫ ſu
um vt vacent ludis: accedūt inter
dū ad vſurarios accipiētes ab eis
multam pecuniam ad vſurā: quaꝫ
dimittant currere vſqꝫ ad obitum
patris et tūc tam ꝓpter ꝓ̄cipale
ꝗ̃ ꝑꝑ cenſuꝫ non ſolutū gallice les
arrerages: hereditas paꝛ̄na quā
tumcunqꝫ magna in toto vel in ꝑ
te tranſit ad manus extraneoꝛum
Alij aūt vili pꝛecio dūmodo habe
ant pecuniam pꝛomptam: vendūt
vita comite parentum prata vi=
neas: ſiluas. et ſimilia que poſſunt
illis cōtingere poſt moꝛtem ipſoꝝ
parentum. Quo fit vt tales quan
doqꝫ poſt obitum eoꝛundem parē
tū ad maximā inopiā deueniāt.
Propter quod q̄dā de numero ta
liū ſcripſit in carmine dicens. Di=
ues erā dudū: ſed tria me fecerūt
nudū Alea: vina venus: tribꝰ his
factꝰ ſum egenꝰ. Notanter aūt ꝑ=
dictꝰ addidit alee: vina ⁊ venꝰ: q̄a
cōīter tales aleatoꝛes poſt ludū: ⁊
q̄nqꝫ inter ludendū ingurgitāt ſe
vino ac ſi gratis daret̃ a taberna=
rijs. Silr̄ plerūqꝫ ſectant̃ luxuriā
hec aūt vitia maxīe exequūt̃ cū vi
dēt ſe lucraſſe: q̄a ſicut male acq̄ſie
rūt pecuniā: ita eā maxīe expēdūt
¶ Tertiū peccatū procedens ex
alea eſt lucrādi ardēs volitio. qui
libꝫ eī̄ colludentiū cupit ⁊ affe=
ctat lucrari. Propt̃ qđ frequēter
mutuo ſe decipiūt: vtpote falſos ta
xillos aut charthas ſubmittēdo
Et tūc reputandi ſunt tanqꝫ fures
⁊ latrones ⁊ reſtituere tenent̃: qđ
ſic acq̄runt illi quem ſic fraudulen
ter deceperunt. Sed dicunt tales
ꝙ hec eſt pꝛactica et ſubtilitas lu
di ⁊ ꝙ illi q̄ ſic perdunt debent ſi=
bi ipſis iputare dāmū ſuū: eo ꝙ non
bn̄ aduertunt ad ludū. Quibꝰ dicē
dū eſt ꝙ hec eſt ſubtilitas diaboli
qui pꝛocurat tales fraudes in ag=
grauationem dānationis aīaruꝫ il
loꝛum q̄ fraudibꝰ et ſubtilitatibus
vtuntur tales etiā quandoqꝫ deo
iuſte permittente ⁊ diabolo pꝛocu
rante inueniunt alios luſoꝛes qui
ſimili fraude vtuntur ad eos dicē
te ſcriptura Eſa. xxxiij. Ueh q̄ pꝛe
daris: nomine ⁊ ipſe pꝛedaberis.
¶ Quartum pctm̄ eſt inuidie con
comitatio. Qui eīm in tali ludo ꝑ=
dit et videt burſam ſuaꝫ euacuari
burſaꝫ aūt alioꝛum repleri auro ⁊
argento incipit ludentibus inui=
dere: deſiderans ī corde ſuo ꝙ ip
ſi perdāt. Cūqꝫ tota eius pecunia
exhauſta fuerit adhuc aſſiſtit ludē
tibus non ſine inuidia toꝛquente
coꝛ eius Et ī hoc efficitur quodā
modo ſimilis lupo qui cū videt ꝑ
dam ſuam ab eo auferri per dili=
gentem ſuccurſuꝫ paſtoꝛis aut ca
num: tunc reſpicit retro plangens
talem ablationem.
Sic in pꝛopoſito ⁊c.
¶ Quintuꝫ pctm̄ eſt multoꝛū ma
loꝛū incurſio. Nā cū aleatoꝛes vi
dēt ſe ꝑdere pecuniā ſuā ſimul ꝑ=
dūt patiētiā, prūpētes ī v̄ba iiurio
ſa ꝯ vicētes Qn̄qꝫ ēt poſt v̄ba ſe
quūt̃ v̄bera etiā homicidia. Et de
hoc nō eſt opus alio teſtimonio ꝗ̃
facti euidentia. Solēt eī tales fre
quenter mentiri: ⁊ qđ deteriꝰ eſt
ſuū mendacium iuramento cōfir=

mare vt pote dicentes per deum
per corp⁹ chriſti: ⁊ per ſanctā Ma
riam: ⁊ ſimilia. ego habeo tot pun
cta. Alius aūt iurat ꝯtrariū. ⁊ ſic
inſurgunt inter eos contentiones
rixe ꝯtumelie: opprobria blaſphe
mie ⁊ multa verba inordinata.
Ita vt vix enumerari poſſint ma
la que ſequuntur ex tali ludo.
Nec eſt ſilendum ꝙ in nullo alio
exercitio tam frequenter blaſphe
mat piſſimus Jeſus xp̄us ſimul
cum tota curia celeſti: ſicut in ex=
ercitio ludi alearū. Et de hoc mľ
ta extant exempla notiſſima vtpo
te ꝙ aliquando a viris ⁊ feminis
timoratis fuerit viſus xp̄s forma
paruuli infantuli īter taliter ludē
tes qui videbatur per quaſlibet
ludentium blaphemias vulnerari
et cruorem emittere.

¶ Sextum malum eſt feſtorum et
ſacrorū dierum violatio. Nam ta
les luſores ſolent plus dominicis
diebus et feſtis: etiam precipuis
operam dare tali exercitio ꝙ̄ aliis
diebus in quib⁹ forte oportet eos
operari non attendentes illud do
mini preceptum. Exo. xx. Memen
to vt diē ſabbati ſanctifices. Cer
te multo grauius eſt talibus ludꝭ
intendere die feſto cum infinitis
blaſphemijs: periurijs. iuramētis
mendacijs fraudibus ⁊ huiuſmo=
di ꝙ̄ ob neceſſitatem colligere mo
dica ligna in die ſabbati. Et tamē
colligens ligna in die ſabbati ꝓpt
neceſſitatem mandatur a domino
lapidari: vt patꝫ Nume. xv. Quid
igitur fiet de talibus luſoribus de
quibus merito poteſt cōq̄ri dn̄s ⁊
dicere illō Eſa. lij. Jugiter tota die
nomen meum blaſphematur pre
mittit aūt verba. pph̄a aū et predicta.
dicēs dominatores eius. ſ. populi
xp̄iani iniq̄ agunt tum q: non pu
niunt tales inſolentes et blaſphe=
mos aleatores: qui tamen egre et
dure puniūt maledicētes de prīci
pe terreno tum q: ipſi frequenter
ſunt p̄ini q̄ dāt operā talib⁹ ludis.
Et cū queritur ꝑ eis rn̄dent eorū
famuli ad hoc inſtructi ꝙ dormi=
unt. Vn̄ accidit ꝙ me ſemel p̄dicā
te per quadrageſimā in quodam
oppido maiores dicti oppidi non
interfuerūt ſermoni poſt meridia
no dn̄ice quarte. Sup quo admi
ratus ſtatim finito ſermone decli
naui ad quandam domum mihi
ſatis familiarem ſciſcitaturus de
cauſa ⁊ ſi non aliquid ſiniſtri con
tigiſſet dominꝰ domꝰ: qui alijs die
bus ſatis bn̄ frequētauerat ſermo
nes nr̄os. Et ecce me ingrediente
domū iueni dominos meos ad mē
ſam ſedentes ⁊ libros regū reuol
uētes. Sup quo exceſſu valde ob
ſtupui. Similiter ⁊ illi non minus
obſtupuerunt pre confuſione ſua
rogantes vt non ſcandalizerā eos
in ſermone. Ecce ergo quō dn̄ato
res populi xp̄iani inique agunt: ꝗ̄
in ordine ad alios luſores ꝙ̄ in or
dine ad ſeipſos. Et breuiter hmōi
luſores vt habeant maius tp̄s ad
ludendū in die feſto negligūt diui
na: vt pote miſſas veſperas: predi
cationes ⁊ orōnes: niſi forte orent
vt deus faciat eos vincere. Sed
vt dicit Chriſoſtom⁹ in quadam
homilia neſcit diuina iuſticia pa
trocinium dare facinori ſeu cri=
minibus. Patet ergo ꝙ̄ multipli=
citer offendatur deus pariter et
proximus per ludum alearum. Et

ſic patet de tertio digito.
¶ Quartus digitus manus lu=
ſorie vocatur reſtitutionis. Circa
quod queritur vtrum acquiſitum
in alea ſit neceſſario reſtituēdū. Cir
ca hoc ſunt due opiniones contra
rie primā tenet Bonauen. iiij. ſen.
diſtinctio. xv. dicens ꝙ ſi acquiſitū
eſt de neceſſitate ſalutis reſtituen=
dum: aut in pios vſus conuerten=
dum. Et rō eius eſt q: talis ludus
eſt reprobat⁹ iure eccleſiaſtico: vt
patet in decre. diſt. xxv. epiſcopus
vbi etiam additur pena depoſitio
nis quo ad eccl'iaſticos ⁊ clericos
⁊ excōicationis quo ad laicos. Ex
quo patet ꝙ talis ludus eſt pecca
tum mortale: maxime cum nullus
debeat excōicari niſi pro mortali
peccato. Hoc tamē modificat dn̄s
Anto. ij. parte ſum. ſue: titu. j. capi.
xxiij. §. ij. dicens hoc eſſe veruꝫ qn̄
ꝗs ludit ex cupiditate tanꝗ̄ ex pri
cipali motiuo: et ad acquirendum
aliquid notabile ſi poſſit. Nam lu
dere quid modicum vt pueri faci
unt: vel ob recreationem ⁊ mode=
rate: non videtur mortale. Ad cu=
ius confirmationē facit quod lex
ciuilis dicit. ſ. ꝙ id quod inconui=
uio veſcendi cauſa ponitur in eaꝫ
rem familiam ludere permittitur.
ff. de aleatoribus. l. quod in conui=
uio. Iteꝫ talis ludus eſt reprobat⁹
iure ciuili: vt patet. vbi. ſ. l. ſolent
vbi expreſſe dicitur ꝙ leges vetāt
in pecunia ludere niſi forſam in lu
do qui fit ad exercitum corporis: ⁊
ibi exemplificatur de ludo pile: et
haſtiludij. Et ſic patꝫ de prima opi
nione.

¶ Secūda opinio eſt beati Tho.
ij. ij. q. xxxij. articu. vltimo. in ſo=
lutio ad ſcd̄z. dicit ꝙ refert loquit
de illis q̄ ſubdūtur legibus impe
rialibus ⁊ de alijs. Nam qui tali=
bus legibus ſubduntur illi qui lu
crantur huiuſmodi ludo tenet̄ ad
reſtitutionem: niſi forte inquit cō=
traria cōſuetudo preualeat aut niſi
ſi quis lucratus ſit ab eo qui tra=
xit eum ad ludum. In quo caſu nō
tenetur reſtituere: eo ꝙ ille q̄ amiſit
ſit nō eſt dignus recipere nec pōt
tale lucrum licite retinere tali iu=
re poſitiuo durante. Et ideo debꝫ
in hoc caſu de hoc elemoſynam fa
cere. De ceteris autē qui non ſub
duntur legibus imperialibus: con
ſtat ꝙ predictum ius ciuile nō obli
gat eos hec beatus Thomas qui
videntur ex verbis innuere ꝙ illi
qui non ſubduntur legibus impe
rialibus vt galli: ſi lucrantur in lu
do alee non tenentur lucrum re=
ſtituere illi a quo lucrati ſunt: dū=
modo fraudem non cōmiſerit: nec
inuoluntarium ad ludum traxerit
nec ſimiliter ab eo qui rem ſuam
alienare non potuit lucrati fuerit
vt eſt pupillus religioſus mente
captus prodigus et ſimiles. Nam
in iſtis tribus caſibus dꝫ fieri re
ſtitutio: ſiue illi qui perdidit: ſiue
alijs. Sed p̄ter hos caſus lucrans
non tenetur reſtituere nec ſimili=
ter in pios vſus diſtribuere quod
lucratus eſt quinimmo poteſt ta=
le quid licite ſibi retinere quam
uis peccauerit acquirendo. Et ita
videtur eſſe ſimile iudicium in ꝓ
poſito. ſicut de acquiſito per leno=
cinium: et meretricium. Nam etſi
meretrix turpiter acquirat nō ta=
men turpiter accipit ſcd̄m Augu
ſti. Sed poteſt lucrum ſibi licite re

tinere: aut inde elemoſynam face
re vt dicit beat⁹ Tho. vbi ſupra in
corpe articuli. poteſt etiã dari exẽ
plum de negociante die feſto: vel
in loco ſacro qui etſi peccet nego
ciando non tamen peccat preciũ
negociationis recipiendo. Huius
etiã opinionis eſt Magiſter Ale
xander de hal. iiij. parte. j. que-
ſtio. lxxxvj. artic. vbi dr̃ q̃ ex quo
pactum interuenit inter partes
quod quidem pactum placet vtriq̃
parti ſimiliter et obligatio condi-
cti: tunc qui lucratur ſine fraude ⁊
alijs prius poſitis non tenetur re-
ſtituere. Nec tali eſt abſolutionis
beneficium denegandum vbi non
vellet reſtituere. Dicit tamen.
Magiſter Gabriel in ſuo quarto
ſenten. q̃ pro ſecuriori talis eſt ad
monẽdus vt reſtituat vel in pios
vſus diſtribuat.

¶ Circa autem materiam iſtam
poſſunt moueri aliqua dubia.

F ¶ Primum igitur tale eſt.
Utrum lud⁹ ſcacorũ ſit clericis li
citus. Reſpondetur q̃ ſic aliquib⁹
conditionibus ſuppoſitis. Prima
eſt q̃ tales ludant cauſa recreatio
nis et non ex cupiditate neq̃ pro
pecunia quia tunc notarent ſe ſu-
ſpectos de cupiditate.
Secunda eſt q̃ non palam ludant
propter vitandum ſcãdalũ. Ter
tia q̃ nõ ſint aſſidui in tali ludo ne
q̃ ordinarij: ſed tm̃ pro loco ⁊ tem
pore circa huiuſmodi ludũ vacẽt.
Quarta q̃ nõ omittant tẽpore de
bito intereſſe diuinis: vt liberius va
cent tali exercitio. Quita q̃ nõ lu
dant cum perſonis inhoneſtis aut
ſuſpectis neq̃ etiam cum mulieri
bus quantũcũq̃ honeſtis eo q̃ nõ
decet eos habere tam priuatã ⁊ fa
miliarem conuerſionem cum eis
vt patz extra de cohabitatione cle
ricorum ac mulierum in pluribus
capitulis. Sexta q̃ abſtineant in-
ter ludendũ ab ira iuramento mẽ
dacio fraude et huiuſmodi. Legi
tur tñ in vincentio hiſtoriali. li. xx
vj. capi. lij. q̃ Petrus Damianus
epiſcopus floren. qui ſolum inter-
fuerat ludo ſcacorum impoſuit du
ram penitentiã videlicet tria pſal
teria. Itẽ lotionem pedũ. xij. pau
perum: cum certa elemoſyna cui-
libz porrigenda. Quam quidem
penitentiam dictus epiſcopus li-
benter acceptauit.

G ¶ Scdʒ dubiũ eſt. Utrum in-
ſpectores ludi prohibiti: vtpote
alearũ peccẽt mortaliter. Ad hoc
rñdendũ eſt per diſtinctionẽ. aut
ei tales preſtãt cauſaʒ ludo: ſiue
inducẽdo: ſiue pecunias mutuã-
do; ſiue alijs modis ⁊ tunc dr̃ q̃
peccent mortaliter. Aut nõ pſtãt
cauſam ⁊ tunc tm̃ videntur pecca-
re venialiter. Eſt tñ valde peri-
culoſum aſſiſtere tali ludo: q: de
facili inducit ⁊ allicit in cõſenſuʒ
Item ppter mala que ibi com-
mitti ſolent. Specialiter autem
prohibetur ⁊ interdicitur clericis ne
talibus ludis phibitis interſint
tum ppter nimiã diſtractionem
tum ppter ſcandalũ: tum ppter
curioſitatẽ. Unde extra de vita
et hone: cleri. c. clerici officia. ſic
dicitur. Clericis ad aleas ⁊ taxil
los nõ ludant: nec hmõi ludis in-
terſint. Similiter i auten. de ſctis
epis. §. interdicimus: phibetur
clericis ne ſint inſpectores taliũ
ludorũ qui innituntur fortune.

H ¶ Tertiũ dubiũ eſt. Utrũ
hoſpites ⁊ ſiñes q̃ preſtant talib⁹
luſoribus domũ camerã candelã
chartas taxillos ⁊c. ſine qb⁹ nõ lu
derẽt peccẽt mortalr. Rñdetur bre
uit q̃ ſic eo q̃ oẽs tales ꝯſentiunt
pctõ ludẽdũ. Nã apoſtol⁹ dr̃ Ro
mano. j. q̃ nõ ſolũ digni ſũt morte
q̃ talia agunt ſed verũ etiã q̃ facientib⁹
ꝯſentiũt. Uñ de talibus poteſt
dici illud ps. Nequitie in habitacu
lis eorũ in medio eorũ. i. in preſẽ
tia hoſpitium videntium ⁊ nõ cõ
tradicentium perpetrant huiuſ-
modi luſores nequitias et pecca
ta ſua multa.

I ¶ Quartũ dubiũ eſt. Utrũ
illi q̃ faciũt ⁊ vendũt decios char
tas ⁊ ſimilia inſtrumẽta peccent
mortalr. Pro ſolutione huius du
bij notãdũ q̃ ſunt duo gña iſtru
mentorũ. Quedam enim ſunt qui
bus homines ꝯmuniter vtũtur ad
bonũ ſicut ſũt gladij. Et q̃ tali faci
unt aut vendunt non peccant ex
natura operis niſi ſi plus ponatur
mariẽ cum talia poſſint ordina-
ri ad debitum finẽ vt pote ad de
fenſionem reipublice. Alia vero
ſunt quibus homines vt in pluri
bus abutuntur cuiuſmodi ſunt ve
nena mortifera alee/taxilli/ char
te. Et de talibus dicit dñs Anto.
vbi. s. allegatum eſt. §. xiij. q̃ ta-
les factores aut venditores non
videntur poſſe excuſari a morta
li pctõ. Quinimmo omnia peccata
que occaſione illorum inſtrumen
torum ab alijs perpetrantur vi-
dentur poſſe merito illis imputa
ri ⁊ rei videntur eſſe omnium ani
marum que propter hoc pereũt.
Pro quo facit capitulũ precipue.
xi. q. iij. Itẽ cum tales ſint coope
ratores oĩm ſcelerũ ide ꝯmiſſorũ
debent penam pro oĩb⁹ ſuſtinere
Eſt ei regula gñalis q̃ ponitur in
iure ciuili vcʒ. §. de contrahenda
emptione ⁊ venditione. l. q̃ ſepe
q̃ dicit q̃ flagitioſe rei ideſt que
nullo modo per additionem alte
rius rei poteſt eſſe vtilis vſui hu
mano ẽpto valere nõ põt. Quinim
mo omnia mala que ex tali re ſe
quuntur poſſunt venditori impu
tari. Uñ nec fabricator talium in
ſtrumentorũ ſeu vẽditor abſolui
põt niſi talia i effectu dimittat p
q̃ facit capitulũ falſas de. pe. diſt.
v. Item cap. fratres. Item capi.
negotiũ. Non eſt ergo ſecurum
de talib⁹ viuere quorum vſus ẽ
vt frequentius ad peccatũ mor-
tale et eſt turpe lucrum. Dicit ta
men Magiſter Gabriel ſuper q̃r
to ſententiarum q̃ ſi tales opera
rij non venderent huiuſmodi ta
xillos ⁊ chartas niſi perſonis ho
neſtis de quibus preſumerent q̃
non vellent talibus inſtrumentis
vti in caſibus non conceſſis: ſed
tantum pro recreatione: aut pro
his que in conuiuio apponuntur
vt dicit lex ſuperius allegata: et
non indifferenter omnibus ribal
dis et infamibus perſonis q̃ ex
cuſari poſſent. Cuius ratio eſt
quia vbi aliquis ludus poteſt ex
erceri ſine peccato etiam inſtru-
menta ludi poſſunt fieri et ven-
di ſine peccato. Modo non ſic fa-
ciunt taliũ fabricatores aut mer
catores quinimmo in magnis ci-
uitatib⁹ reperire eſt anteriores
partes domorum multorum mer

catoꝝ quas bouticles gallice vo
cāt plenas vſqꝫ ad os talibꝰ mer
cantijs et libris regum abſqꝫ eo
q̄ꝺ intrinſecus latet q̄s paſſim et
indifferenter omni poſcenti ven
dūt ēt tortori ciuitatꝭ aut iudeo
ſi adeſſet nihil īterrogātes ꝓpter
ꝯſcientiā. Quo fit vt tales in īmē
ſū q̄nqꝫ ditenꝭ ex tali mercantia.
K ¶ Quintum dubium eſt.
Utrū illi peccēt mortaliꝭ q̄ aſſiſtē
do ludo aleaꝝ mutuo ſe obligāt
Uerbi grā. Sunt Sortes ꝛ Pla=
to aſſiſtētes ludo ꝛ luſoribꝰ. Sor
tes ꝺt platoni. Ego dico ꝙ iſte lu
crabiꝭ Plato aūt ideꝫ ꝺt de alio.
Quo fit vt ſic altercando mutuo
ſe obligēt ad certā pecuniā quā
alter eorū dꝫ lucrari. Queriꝭ ḡ in
iſto caſu vtrū ille q̄ ſic lucraꝭ faci
at illā pecuniā ꝓe ſuā. Rn̄deꝭ ad
hoc ꝙ ſiꝭ dicēdū ē ad hoc dubiū
ſicut dicēdū ē de ludo i q̄ īterue
nit ſors. Et ideo ſicut ille qui lu=
cratur in ludo in quo interuenit
ſors peccat mortalr ita etiā q̄ ſe
mutuo obligāt mō ꝓdicto. Qui
tn̄ ſic lucraꝭ nō teneꝭ ad reſtitu=
tionem niſi aliud ponatur. Nul=
la enim lex ſiue diuina aut natu=
ralis eccleſiaſtica aut ciuilis mā
dat reſtitutionem fieri in predi=
cto caſu. Et tū ꝯſulo vt talia ero
genꝭ pauperibus: ſicut etiam de
ludo hiſtrionatus ꝯſulitur ꝛ ſimi
liter de acquiſito per meretriciū.
L ¶ Sextū dubiū eſt de pe
na illorum qui permittūt luſores
ludere in domibus ſuis ſcienter
et quaſi ordinarie. Reſpondetur
ad hoc ꝙ debēt tales multipliciꝭ
puniri prout decernūt iura impe
rialia et ſignanter tribus modis
vt patet. ff. de aleatoribus. l. j. § in
cipit pretor ait. Primo quideꝫ in
hoc ꝙ domus eorum debent pu=
blicari ſiue confiſcari ad vtilita=
tem ꝓncipis. Scd̄o vero qꝛ ſi cō
tingat magiſtros talium domoꝝ
verberari ab ipſis ludentibꝰ nō
hn̄t actionē ꝯ eos ex tali iniuria
nec lex ciuilis punit tales verbe
rātes niſi aliꝺ ponaꝭ. Tertio aūt
quia ſi fuerit a talibus hoſpitibꝰ
aliquid ſubtractuꝫ tempore quo
in eorū domibus luditur ſiue ab
ipſis luſoribus ſiue ab alijs: non
poſſunt repetere neqꝫ agere con
tra eos nec etiam tales accipien
tes puniuntur pena furti. Patet
ergo q̄ꝫ grauiter peccant illi qui
ſciēter recipiunt tales in ſuis do
mibus permittentes eos ibidem
ludere. Et idem iudicium eſt de
illis ſiue ſint laici ſiue eccleſiaſti
ci ſiue nobiles aut ignobiles qui
ſcienter locant ſuas domos tali=
bus luſoribus aut receptoribus
eorundem. Patet ergo de quarto
digito ꝛ cetera.
¶ Quintꝰ digitꝰ manꝰ luſorie ꝺꝭ
punitiōis. nāꝓter penas taxatas
ꝯ aleatores tā ꝑ ſacros canones
q̄ꝫ ꝑ leges ciuiles de quibus iam
dictum eſt puniuntur acrius in
foro dei huiuſmodi luſores. Et
hoc quidem dupliciter: videlicꝫ
in preſenti et in futuro.
M ¶ Prio igiꝭ aleatores puniū
tur a deo in preſenti ſiue per gra
uem corporis egritudinem: ſiue
per inſeparatā ꝛ ſubitā mortē ſi=
ue alijs modis. Un̄ refert beatus
Cyrillꝰ/ Hieroſolimitanꝰ ep̄s ad
Auguſtinum ſcribēs vt patet in
fine epiſtolarū eiuſdem Auguſti
ni. epiſtol. ccvj. ꝙ fuit quidā ado
leſcens qui cuꝫ cōſūpſiſſet omnia
que habebat in ludo tandem ce=
pit blaſphemaꝭ nomē glorioſi Hie
ronymi. Et ecce repente videnti
bus ꝛ ſtupentibꝰ multis q̄ aderāt
fulmen de celo deſcēdens ipꝫ īter
emit. Narrat ēt idē cyrillꝰ in ea
dem epiſtola de tribus alijs gal
landis qui cum ſe diſponerēt ad
ludendum dicere ceperūt. Quā=
cūqꝫ potes exerce vīꝰ Hieronime
qꝛ te iuito ludū iſtū ꝑficiemꝰ. Quo
dicto ſuū ludū ceperūt ſꝫ nō ꝑfece
rūt. Nam terra illico ſe aperuit
et illos abſorbuit ita vt deinceps
nihil de eis viſum fuerit. Refert
idem vbi ſupra de quodam iuue
ne etatis. xx. annorum qui exem
plo patris ſui iaꝫ inbibitus erat
ludis. Sed vna dierum cum ſe=
deret ad menſam vt ludum inci
peret ſubito adeſt demon in ter=
ribili et horribili effigie qui om=
nes aſſiſtentes perterruit et di=
ctum infelicem iuuenem ipſis vi
dentibus rapuit. Sed quo eum
detulerit nulli hominum hacte=
nus cō pertum eſt. Uerum vt pu
to eum detulit in infernum. Hec
Cyrillus ad Auguſtinū ſcribens
de obitu beati Hieronymi.
N ¶ Scd̄o aleatores puniuntur
a deo in futuro per eternam dā=
nationem: ſicut ſequens exem=
plum inſinuat. Refert enim ideꝫ
Cyrillus vbi ſupra de quo daꝫ ne
pote ſuo etatis. xviij. annorum
qui valde deditus erat huiuſmo
di ludo alearum. Hic ergo in illa
etate mortem obijt. Quo mortuo
vir dei Cyrillus qui nimio amo
re eum dilexerat rogauit domi=
num vt dignaretur illi reuelare
ſtatū ſuū. Et ecce eo orante tantꝰ
fetor ortus eſt in camera in qua
orabat ꝙ narribꝰ ſuis tolerare nō
poterat. Cuiꝰ rei cauſā ignorās
ſurſū eleuatis oc'lis vidit nepotē
ſuū īfeliciſſimū cathenis igneꝭ
circūligatū ex cuiꝰ naribꝰ ꝛ auri
bꝰ velut ex ardētiſſimis fornaci=
bus flamma horribilis ꝛ fetidiſſi
ma ꝓcedebat. Dixitqꝫ dicto p̄ri
cuꝫ vlulatu ꝛ ſuſpirijs ſcias me eē
nepotē tuū q̄ vtinā nūqꝫ fuiſſē na
tꝰ. Sum ei tartareis manſionibꝰ
ꝑpetuo ꝺputatꝰ eo ꝙ ludis nimi
um fui inflāmatꝰ ꝛ delectatꝰ ꝛ h̄
dicēs diſparuit ab oculis viri ꝺi.
Quo abeūte talis actātꝰ fetor re
manſit in dicto loco vt ip̄m hac=
tenꝰ nullꝰ itrare auderet. Hec ibi.
Sunt pene infinita alia exēplaꝺ
hoc ꝯſcripta q̄ a varijs actoribus
narranꝭ ſꝫ dicta q̄ autētica ſūt ſuf
ficere ꝺn̄t ad inſinuādū q̄ꝫto pieu
lo ꝛ diſcrimini ſe ſubijciūt oēs a
leatores ꝛ ſignāter aſſueti ꝛ q̄l ex
cupiditate ludunt. Caueant ḡ ſi=
bi tam clerici quā laici a taliꝺꝰ lu
dis ꝛ ponāt mercatores chartas
ſuas ꝛ decios ad ignem: pariter
et ceteri talia inſtrumenta offe
ſe dei apud ſe hn̄tes: ne tandem
ip̄i proijciatur in ignem eternū.
¶ Cap. vij. de alta manu iuſtitie.
COnfiteor tibi dn̄e
pater celi et terre
qꝛ ſuppl'c peccaui
nimis opere.
Matth. xj.
¶ Poſtqꝫ in ꝓcedē
ti capitulo habitum eſt de manu
luſoria que multorum eſt cauſa
perditionis hic ꝯn̄r tractādū eſt

de alta manu iuſtitie que ratiõa
biliter ſequit̃ poſt manũ luſoriã.
Tum q: ad miniſtros iuſtitie ſpe
ctat cohercere inſolentias luden
tiũ qd tñ raro aut nũq̃ faciũt. Tũ
q: tales plerũq̃ ſe occupãt ocio
dato circa tales ludos de hac ita
q̃ manu p̃t itelligi illd p̃s. Emit
te manũ tuã de alto. Et bñ dr̃ ma
nꝰ iuſtitie mittiꝰ de alto. i. de celo
ſiue ex dei ordinatiõe maxie cum
ipſe deꝰ dicat ꝓuer. viij. Per me
reges regnãt ⁊ legũ conditores
iuſta decernũt. In hac ĝ altama
nu iuſtitie ſunt quinq̃ digiti q̃ ſi
gnificãt q̃nq̃ gña pſonarum req̃
ſitarũ i iudicio hũano tam eccl'ia
ſtico q̃ ciuili ⁊ he pſone ſunt.
Iudex
Actor
Defenſor
Teſtis
Aduocatus
B ¶ Primꝰ igit̃ digitꝰ alte ma
nus iuſtitie dr̃ iudex. Et in iſto di
gito ſũt tres iuncture ſcd₃ q̃ ſũt
tria req̃ſita i bono iudice. Primũ
reſpicit p̃ncipiũ ſcd₃ mediũ tertiũ
finẽ. In his ei tribꝰ punct/ ſeu iũ
cturis claudit̃ ⁊ ↄprehẽdit̃ pfectꝰ
ſtatꝰ ⁊ ↄditio bõi ⁊ recti iudicis.
¶ Primũ igit̃ requiſitũ in iudice
reſpicit principiu₃ vt ſc₃ aſſumat̃
ad tale officium homo q̃ habeat
conditiones illas que ponuntur
Exo. xviij. ⁊ quas dictauit ipſe Je
tro cognatus moyſi dicens ad eũ
Prouide de omni plebe viros ſa
pientes ⁊ timentes deũ in quibꝰ
ſit veritas et q̃ oderint auaritia₃
et cõſtitue ex eis tribunos et cen
turiones et quinquagenarios et
decanos: qui iudicent populum

omni tempore hec ibi. In quibꝰ
verbis comprehenduntur ⁊ tan=
guntur quattuor pulchre ↄditio
nes req̃ſite in eo q̃ aſſumit̃ ad of
ficium iudicature. Pria igit̃ ↄdi
tio ẽ ſapiẽtia. Ita vt de tali poſſit
dici, illudq̃ canit eccl'ia de viro
iuſto et trahit̃ ex ꝓuerbijs Salo
monis. xiiij. c. Sapiẽtia requieſcit
i corde eius et prudẽtia in ſermo
ne oris illiꝰ. Scda conditio eſt ti=
mor dñi. Debet enim bonꝰ iudex
magis timere deum q̃ hoĩes nec
ꝓpter hoĩes d₃ deuiare a iuſtitia
Cuius tamen contrariũ multi fa
ciunt ne ſc₃ perdãt grã₃ maiorũ
aut ne incurrant indignatio nem
eorum. Tertia ↄditio ẽ veritas que
triplex ẽ. ſ. vite doctrine iuſtitie.
S₃ ꝓh dolor hodie iuxta vatici=
niũ pſalmiſte diminute ſũt v̄itates
ſupple triplices p̄dicte a filijs ho
minũ. i. a iudicibꝰ malis q̃ nõ me
rent̃ dici filij dei ſ₃ tñ filij homi=
num. Cũ ei deus ſit ipſa veritas
infallibilis ⁊ per eſſentiã dicta cõ
ſequens eſt q̃ homines menda=
ces non ſint filij eius ſaltem per
imitationem ſed potius filij dia=
boli iuxta illud verbum Ambro.
et recitatur. xxij. queſt. v. cauete.
Cauete inquit fratres mendaci
um quia oẽs qui amant mendaci
um filij ſunt diaboli. Sed quomo
do diminute ſunt veritates a fi=
lijs hominu₃. i. a dominis ſ iudici
bus terrenis. Certe tripliciter.
Primo quidem faciendo de feſtu
ca trabem. i. aggrauando cauſas
et caſus leues vt ſic maius lucrũ
habeant. Secundo vero a diuer
ſo diminuẽdo cauſas graues for
te propter munera. Tertio au=

tem breuem cauſarum expeditionẽ
ꝓmittẽdo ſed illud breue frequẽ
ter in longu₃ currit ẽt p annos plu
rimos. Ecce quõ diminute ſũt v̄i
tates a talibꝰ. Quarta ↄditio eſt
odiũ auaritie nã homies cupidi
⁊ auari de facili declinant a v̄a iu
ſtitia ꝓpter munera dicẽte ſcriptu
ra Deute. xvj. Munera excecant
oculos ſapientum id eſt iudicu₃
qui debent eſſe ſapientes. et Eſa
ie primo. Omnes ſupple iudices
diligunt munera ſequuntur retri
butiões. Fauent ei libenter ſalcẽ
verbo his qui illis tribuũt mũe
ra. S₃ ſequũt̃ eos q̃ retribuũt. i.
iterũ tribuũt vc₃ bis ter/ q̃ter et
hmõi. Pt₃ ĝ de p̃ncipio boni iudi
cis ſc₃ qualis eſſe debeat.
¶ Secundum requiſitum in bo
no iudice reſpicit mediũ. Et hec
eſt ſecunda iunctura primi digiti
alte manus iuſtitie. Nam poſtq̃
aliquis aſſumptus eſt ad officiu₃
iudicature tam in curia eccleſia
ſtica q̃ ciuili ſummopere debet
cauere ne corrumpatur aut decli
net a vera iuſtitia altero illorum
modorum quos ponit Iſidorus
de ſummo bono. lib. iij. ca. lviij. et
recitatur in decre. xi. queſtio. iij.
quattuor modis vbi dicit q̃ quat
tuor modis humanum iudicium
peruertitur: vc₃.
Timore
Cupiditate
Odio
Amore.
C ¶ Primo q̃dẽ timore cum in=
quit Greg. metu poteſtatis alicu
ius veritatem loqui ptimeſcimꝰ.
Propter quod ſalubriter conſulit
ſapiens Eccle. vij. dicens. Noli

querere fieri iudex niſi valeas ve
ritate irrũpere iniq̃tates ne forte
extimeſcas faciẽ potẽtis ⁊ ꝓpter
hoc ſupple deuies a recto trami
te iudicij. Debet ĝ bonꝰ iudex nõ
hoĩes timere ſ₃ deũ cuiꝰ miniſter
eſt magis q̃ p̃ncipis terreni. Ex
ẽplũ illius p̄ſids ſup̄me curie pla
menti Pariſieñ. ad quẽ cũ mãdaſ
ſet rex q̃ ſub pena priuatiõis ab
officio ſuo ſententiam proferret
ad voluntatem eius circa aliquã
materiam cui inordinate afficie=
batur: reſpondiſſe fertur. Malo
officium perdere q̃ ſcienter deu₃
offendere. Sicq̃ officio ⁊ regno
priuatus fuit ſed poſtmodum re
uocatus et honoratus.
¶ Scdo peruertitur humanũ iu
diciũ cupiditate dum inquit Iſi
dorus premio ſeu munere animꝰ
iudicis corrumpitur. Qd vbi po
teſt probari. ſententia eſt inualida
vt dicit lex imperialis in auctent.
collatione. v. Et hec lex ẽ canoni=
zata. ij. q. vj. c. ei q̃ appellat. §. ve=
nales vbi expreſſe dicitur q̃ vena
les ſnĩe que in mercedem a corru
ptis iudicibus proferũt infirme
ſunt et inualide. Inſuper tales iu
dices grauiter puniendi ſunt.
D ¶ Unde legitur in chronicis
regu₃ francie q̃ anno. dñi. M. ccc=
xxxvj. rex philippus valeſius fe=
cit ſuſpendi ad patibulum hugo
nem cruciatum preſidem curie par
lamenti Pariſieñ. eo q̃ pecunia
corruptus iniquum protuliſſet iu=
dicium.
E ¶ Refert etiam valerius mar
nus. lib. vj. ca. x. de cãbiſe rege qui
cuiuſdam iudicis modo predicto
corrupti pellem ex eius corpore

detractam iuſſit extendi celle ſi=
ne ſedi vbi ceteri iudices ſederẽt
vt eius exẽplo diſcerent recte iu
dicare ⁊ nõ ꝑ mun eribus. Inſup
voluit filiũ dicti iudicis in locuꝫ
eiꝰ ſtatim ſubſtitui vt ipſe priusꝰ
tam horrẽdi iudicij ſedẽ occupa
ret. Preterea lex diuina talibꝰ ma
ledicit dicẽs. Eſa. v. Veh qui iu=
ſtificatis impiũ ꝑ muneribꝰ ⁊ iu
ſtitiam iuſti aufertis ab eo. ſ. dan
do iniquã ſententiã ꝓ eo ꝯ paupe
rẽ. Itẽ Deut. xxvij. hꝫ alia maledi
ctio vbi dr̃. Maledictꝰ q̃ puertit
iudiciũ aduene: pupilli/ ⁊ vidue.
Item ibidem maledictus qui ac
cipit munera vt percutiat animã
ſanguinis innocentis ⁊ dicet om
nis populus amen. Item eiuſdeꝫ
Eſaye. x. Veh qui iniuſtitiaꝫ ſcri
pſerunt vt opprimerent in iudi=
cio pauperem: et vim facerẽt cau
ſe humilium populi mei vt eſſent
preda viduarum ⁊ pupillorum q̃d
facietis in die viſionis. Ecce quo
modo lex diuina maledicit iudici
bus qui pro muneribus iuſtificãt
impium. Quibus non obſtantibꝰ
adhuc multi eorum chare vendũt
diuitibꝰ iuſtitiã. Ita vt dicat Iſid.
de ſum. bono. lib. iij. capitu. lviij. ⁊
ſimiliter recitatur. xi. que. iij. pau
per. Diues cito corrumpit iudi=
cem muneribus. Pauper autẽ dũ
non habet quod offerat: non ſoluꝫ
audiri contemnitur: ſed etiam con
tra veritatem opprimit̃. Cito vio
latur auro iuſtitia: nullamq; reus
pertimeſcit culpam: quam redi=
mere nummis exiſtimat. Hec ille
Dicit etiam idem Iſido. vbi. ſ. c.
lv. ꝙ grauius lacerantur paupes
a prauis iudicibus q̃ʒ cruentiſſi=
mis hoſtibus. Nullus enim p̃do
eam cupidꝰ ẽ in alienis q̃ʒ iudex
iniquus eſt ſuis. Latrones in late
broſis faucibus inſidias latẽtes
ponũt. Iſti palã rapacitatis aua
ritia ſeuiũt. Hoſtes in alienoꝝ ſã
guinẽ tñ̃ itendũt Iudices autẽ
q̃ſi crudeliſſimi carnifices ciuiuꝫ
oppreſſione ſua ſubiectoꝝ vitam
extinguũt. Itẽ poſt pauca ibidem
ſubdit dicens. Sepe iudices pra
ui cupiditatis cauſa aut differũt
aut peruertũt iudicia. Nec fini=
ũt cepta negocia quouſq; marſupia
eoꝝ q̃ cauſãt exhauriãt. Hec ille.

F ¶ Pro quo notandũ ꝙ ad vi=
tãdũ oẽm occaſionẽ auaritie ⁊ cu
piditatis iura vetãt ne iudex mu
nera accipiat eo ꝙ munerũ acce
ptio vitatis ẽ p̃uaricatio vt hꝫ.
xi. q. iij. q̃ recte. Dicit̃ ẽt ibidẽ. c.
nõ lꝫ iudici vendere iuſtũ iudiciũ
q̃uis liceat aduocato vendere iu
ſtũ patrociniũ ⁊ iuriſcõſulto rectũ
conſiliuꝫ. Et iõ vt nõ ſint faciles
ad recipiẽdũ mũera ⁊ venalis ſit
apud eos iuſtitia: dantur eis de
publico erario ſtipendia quibus
debent eſſe contenti alias diuit
tant officiuꝫ iudicature. Hoc eñ̃
libere facere poſſunt totiẽs quo
tiens. Sed vt cõmuniter dici ſo=
let ſi ſtipendia parua ſint practi=
ce tamen magne ſunt. Hoc autẽ
ad oculum videmus in magno fa
ſtu ⁊ ſtatu quem ducunt. In ſum
ptuoſis edificijs que conſtruere
faciunt. Impinguiſſimis reddi=
tibus et latiſſimis poſſeſſionibus
quas acquirunt in filiabus mari
tandis pro quibus dant pecuniã
non computandam per centena
ſed per milia. Item in graui pon
dere auri argẽti qđ cõiter ꝯferũt

pro emẽdo officio. Poſtremo pra
cticarũ imenſitatẽ modernorum
iudiciũ atteſtant̃ diuitie plurime
quas poſt obitũ relinquunt. Nõ
quidẽ tantũ de ſucceſſione parẽ=
tũ: quãtũ de practica ſua. Heu ta
les nõ fuerunt illi ꝯſules, ⁊ iudi=
ces q̃uis infideles q̃ olim apud
romanos regebãt rempu. Unde
refert Valerius lib. iij. cap. iij. de
quodam conſule Romano dicto
Menenius agrippa: ꝙ tam inops
deceſſit ꝙ ſepultura caruiſſet niſi
populus pecuniam ad hoc neceſ
ſariam vltro tradidiſſet.

G ¶ Refert etiã Aug. lib. v. de
ciui. dei. c. xviij. poſt eutropiũ li.
j. c. v. ſiue de quodã alio ꝯſule Ro
mano dicto Lucius Valerius q̃
cũ defunctꝰ fuiſſet in ſuo ꝯſulatu
adeo paup inuentꝰ eſt: vt nũmis
a populo collatis eius ſepultura
curaret̃. Narrat etiã idẽ Aug.
vbi. ſ. poſt Titũ liuiuꝫ de vrbis
origine. lib. iij. de Quintio Cinci
nato q̃ cũ adeo paup eſſet vt non
vltra quatuor iugera terre poſſi
deret q̃ ſuis manibꝰ colebat: tãdẽ
voce oĩm dictator romanꝰ factꝰ
eſt. Qui poſtmoduꝫ mirabiliter
de hoſtibꝰ triũphans. ſẽp tñ̃ in ea
dẽ paupertate remãſit. et officio ex
pleto ad agriculturã vltro rediit
Ubi notãdũ ꝙ olim apud roma
nos dictator erat velut iperator:
cuius officiũ nõ vltra ſex menſe s
extendebat. Conſul ſimul erat q̃
ſi imperator ⁊ eligebatur a popu
lo: cuiꝰ cõſulatꝰ terminabat̃ in fi
ne anni niſi de nouo redigeret̃.
Et dicebatur cõſul eo ꝙ oĩa cum
cõſilio agebat. Cauſa aũt q̃re tã
dictatores q̃ʒ conſules apud ipſos
romanos taꝫ exiguo tpe tollerabã
tur in officijs ſuis erat ne ſi multo
tpe i dictis officijs ſtetiſſent po=
pulum exactionibus grauaſſent.
Uñ refert idẽ Augu. vbi. ſ. de q̃=
dam qui cũ bis conſul factus fuiſ
ſet ad hoc aſſumptꝰ ex ſenatu pau
perum hominum: poſtmodum re
pulſus fuit a conſulatu eo ꝙ eme=
rat vaſa argentea decem ponde=
rũ argenti: quaſi in hoc maluꝫ exẽ
plum futuris conſulibus prebuiſ=
ſet vt dicit commẽtator vbi ſupra
Utinam ergo moderni iudices a
preſides iſta diligenter notarent
⁊ ſuſcipiendis tot et tantis mune
ribus ex quibus ditantur a proge
nie in progenies abſtinerent.
¶ Tertio peruertitur humanum
iudicium odio. ſunt, eñ̃ aliqui iu=
dices vtriuſq; curie q̃ ex quo ha=
bent dentem ꝯ aliquẽ: nunq̃ʒ deſi=
ſtunt quouſq; vindictã ſumpſerit
de eo. Quo fit vt ſi cõtigunt tales
habere ꝓceſſum aut litem coram
eis tunc laborant ſubuertere iu=
diciũ ⁊ iuſtitiam ꝯ eos. Qđ valde
iniquũ eſt ⁊ impiũ. vñ̃ ⁊ ad reſtitu
tionẽ tenent̃. Nota ad hoc ꝓpoſi=
tũ hiſtoriã de iezabel: que odio cõ
mota aduerſus Naboth eo ꝙ no=
luiſſet tradere vineam ſuam: viro
ſuo regi achab: ꝓcurauit vt falſuꝫ
iudicium daretur cõtra eũ: vcꝫ la
pidationis. iij. Reg. xxi. Et breuit̃
odiũ ſepe facit ꝑuertere iudicium
vñ̃ iſta eſt vna de cauſis propter
quas licet ſubterfugere ſñiaꝫ iudi
cis per interpoſitam appellationẽ
¶ Quarto peruertitur iudicium
humanum amore dum ſcꝫ amico
vel propinquo facere contendit

mus. vñ de iſtis duob⁹ modis ꝑuertendi iudiciũ ſimul loquens Iſid. de ſummo bono. lib. iij. cap. lvij. dicit ſic. Qui ꝯſanguinitatis vł amicitie fauore ſiue inimicitiarũ odio iudiciũ ꝑuertũt ſine dubio in xp̄m ꝗ eſt veritas ⁊ iuſticia peccare noſcunł hec ille. Bñ ẜ ⁊ ſalubrił dños iudices admonet regi⁹ ꝓpha cũ ait. Recte iudicate filij hoim̄. Rectũ em̄ dr̄ qđ nõ pl⁹ pẽdet ad vnã partẽ ꝗ̄ aliã Sic etiã iudices dicẽdi ſũt recte iudicare: qñ nõ mouenł ad iudicandũ odio aut amore: ſed eq̄tate. Nõ etiã dñi declinare ad dextrã neq; ad ſiniſtrã: ſ; via regia debẽt īcedere. Pro ꝗ notandũ ꝙ illi dclinãt ad dexterã ꝗ iudicãt ex amore aut hũano fauore. Illi aũt ad ſiniſtrã ꝗ iudicãt ex odio ⁊ rãcore. Illi ỽo via regia incedũt ꝗ eq̄tate attẽdũt ⁊ tales recte iudicãt. S; certe paucos hodie h; mũd⁹ ꝗ taliter iudicant.

H ¶ Tertiũ requiſitu; in bono iudice reſpicit finẽ. Et hec ẽ tercia iunctura dicti primi digiti alte man⁹ iuſticie. A fine em̄ denominał actio humana bona vł mala: laudabilis vel vituperabilis: virtuoſa vel vicioſa. Et ideo iudex dz̄ in iudicãdo preſtituere ſibi bonũ finẽ: vt. ſ. intendat punire delicta ⁊ reddere vnicuiq; qđ ſuũ eſt. Debet etiã attendere ꝙ habet iudicem ſupra ſe. ſ. deum apud quem reddituꝛ⁹ eſt rationem non ſolũ de iniuſticia ſi quã perpetrauit: verumetiam de iuſticia ſc; bono fine eam fecerit. Unde pŝ. i perſona domini. Cũ accepero tempus ſc; in die iudicij: quia tunc vltra nõ erit tp̄s: ego iuſticias iudicabo. Unde. C. de iudiciis. l. rem non nouam dicitur ꝙ iudices poſt preſtitum iuramẽtũ debent omnia decidere ſecũdum veritatẽ ⁊ legum obſeruationem Itẽ debent coram ſe tenere euangelia: vt conſiderent ꝙ illis cõtemptis nõ magis iudicabunt ꝗ̄ iudicabũtur. Hinc eſt ꝙ interdũ ſuper ſedẽ iudicis ſolet depingi chriſt⁹ in forma iudicis vt iudex mortalis conſideret ꝙ habet ſuperiorem iudicem regnantem in celis: ꝗ ventur⁹ ẽ iudicare viuos ⁊ mortuos et ſeculum per ignem. Propterea legitur. ij. paralı. xix. ꝙ Joſaphat rex iuda conſtituens iudices i cũctis ciuitatib⁹ Juda dixit illis videte quid faciatis. Non enim hominis exercetis iudicium: ſed dei Et quodcũq; iudicaueritis i vos redundabit. Sit timor dñi vobiſcũ: ⁊ cum diligentia cuncta facite

I ¶ Ad hoc aũt propoſitũ multũ facit ſequens exemplum. Legitur eni; ꝙ cũ in Frãcia quidã agricola foderet in agro ſuo inuenit humanã liguã viuã ⁊ loquentẽ. Sup qua nouitate ille admiratus interrogauit quis eſſet. Tũc reſpõdit ſe fuiſſe linguam hominis pagani ꝗ iudex fuerat prime ciuitatis Et ꝗ̄uis mortuus fuiſſet ſine vera fide quia tamen nunq̄ dederat iniquam ſniam ideo de⁹ ſeruerat animam eius. ſ. lingua eius quouſq; baptiſmũ reciperet. Propter quod rogauit dictum agricolam vt hoc ſignificaret epiſcopo ciuitatis rogãs vt veniret ad baptizandum eum. Et hoc iquit erit ſignũ quia

vera dico ſi ꝑcepto ſacro baptiſmate lingua mea i puluerẽ ꝯuertatur. Factum eſt ꝗ̄ vt petiuit ⁊ mox predicta lingua cunctis videntib⁹ qui aderant in puluere; redacta eſt. Caueãt ergo dñi iudices ne ſint de numero illorum quos reprehendit pŝ. dicens. Uſquequo iudicatis iniquitatẽ ⁊ facies peccatorum ſumitis: ſed magis iudicent egeno ⁊ pupillo iuſtificantes humilem ⁊ pauperẽ: ſupple in cauſa iuſta. Et ſic patet de primo digito.

¶ Secũdus digit⁹ alte man⁹ iuſticie dicił actor ſeu petitor ſiue accuſator. Nõ em̄ deb; iudex aliquẽ cõdemnare abſq; pte: vt notatur. ij. q. j. de manifeſta. vbi dicit Stephan⁹ papa: iudicis non eſt ſine accuſatore dãnare. In cuius rei ſignũ dñs Judam cũ fuiſſet fur: q: non eſt accuſatus: minime electa conſortio ſuo. Ide; habetur. xxiij. q. iiij. ſi ꝗs poteſtatẽ. Hoc idem etiã volunt iura ciuilia vt p; ff. de mune. ⁊ hono. l. reſcripto. §. ſi quis accuſatorem. Iſta tamen iura intelligẽda ſunt vbi crimen eſt occultũ. Nã vbi caſus eſt notorius ⁊ euidens: tũc publica fama accuſat reum.

¶ Notandũ eſt autẽ ꝙ in hoc digito ſunt tres articuli ſeu iuncture ſcđm ꝙ actor i iudicio poteſt tripliciter peccare. Primo quidẽ de vero crimine alium accuſando. ſed tamen liuore inuidie aut vindicte procedendo. Cõſtat em̄ ꝙ quicquid liuore malo fit: inordinate fit. Hinc Ambro. de officiis. libro. j. cap. xxx. Affectus inquit tuus operi tuo nomen iponit. Hoc igitur attendere debent illi qui in cholera multa dicũt aduerſus ꝓximos ſuos offerentes ſe ad ꝓbationẽ. Et ꝗ̄uis vera dicant. tñ in hoc pctm̄ habent ꝙ in vindictã ſic loquunł: ſecundo vero falſum crimen iponendo. Et hoc modo peccauerunt illi duo presbyteri qui ſuſannã falſe accuſauerunt. Danielis. xiij. Similił ⁊ ipſi iudei falſe accuſantes chriſtũ corã pylato. Tertio autẽ repetendo aliq̄ bona tanq̄ ſibi debita ꝗ tñ coram deo ſcit ſibi nõ deberi. Et talis accuſans teneł leſo de omi dãno. Hoc autẽ tangit nõnullos malitioſos ⁊ fallaces viros qui ſe faciũt qñq; bis ſoluere de eodẽ debito. Contigit eni; qñq; ſimplices illis debitores ſe aquitare de debito in ꝑuato etiã nõ recipiẽdo iſtrumentũ ſeu q̄taciã. Et q: debitũ fuerat ꝯctũ per publicũ iſtrumẽtũ aut i preſentia teſtiũ. ſeu alias publice factũ iõ iterũ petũt debitũ ſiue ab ipſis ſiue ab eorũ filiis ⁊ heredib⁹ poſt mortẽ negantes ſe aliquid recepiſſe. Ecce quõ multi auari ⁊ malitioſi viri iuiſte vexãt paupes ⁊ ſimplices corã iudice. Q: ex ꝗ probatur debitũ ⁊ nõ probał illi⁹ ſolutio: iudex qui ex officio habet iudicare ſecundum allegata et probata vt notatur. ff. de officio preſidis. l. illicitas ꝗ quide; lex eſt canonizata. iij. q. vij. iudice. tr ſimiliter extra de officio ordinarij. c. ſi ſacerdos. ſtatim cõdemnabit pauperem ad ſolutionem ꝗ tamen a parte rei eſt quitus ⁊ liber a tali debito.

L ¶ Terti⁹ digitus alte manus

iuſticie dr̄ defenſor. Cuilibet em̄
reo dat̄ in iudicio locus ⁊ oppor
tunitas ſe defendēdi niſi forſan
facti euidētia ꝯ eū laboret. Pro
quo notandū ꝙ i hoc digito ſunt
tres iuncture: ſcḋm ꝙ accuſator
pōt ꝯuenire defenſorē ſeu reū in
iudicio tripliciter. Uno modo in
materia debiti. Alio mō in mate
ria iniuriarū. Tertio in materia
criminali. Exēplū de primo. Sor
tes mutuauit Platoni centū au=
reos reſtituendos infra annum
vel forte tenet̄ ſibi ad certā ſum
mā ratione ꝯtus factus inter
eos. Quo nō ſoluente ſortes fa=
cit eū citari coram iudice eccl'ia
ſtico: vel adiornari coram iudice
laico. Et tūc interrogatus plato
de veritate ſcḋm formā iuris iu
rat ſatiſfeciſſe ſorti: aut nihil illi
debere. Sic ergo iurādo peccat mor
taliter: tū quia peierat: tū quia ꝓximū
iniuſte dānificat. Et hoc maxie hꝫ
verū vbi plato hꝫ cōſcientiā de
oppoſito. Qꝫ ſi credat vel opine
tur illi ſatiſfeciſſe: adhuc peccat
abſolute iurādo: eo ꝙ exponit ſe
ꝑiculo ꝑiurij. Sꝫ dꝫ dicere ſe cre
dere illi ſatiſfeciſſe. Nihilominꝰ
illa credulitas nō liberabit eū a
ſolutiōe debiti in foro exteriori.
Qḋ ſi hmōi debitū quia forte erat
paruū oīno ſubterfugiat mentē
eiꝰ: ⁊ fecerit debitā diligētiā de ve
ritate cognoſcēda: adhuc nō pōt
licite iurare ſe nihil debere ſor=
ti. Pōt tn̄ licite debitū negare et
dicere ꝙ nō credit quicꝗ̄ illi de=
bere ſubmittendo ſe probationi
ſi qua poſſit adduci ꝯ eū. Exem
plum de ſecundo ſortes in chole
ra et paſſione multas iniurias et
opprobria: cōuicia: cōtumelias: ⁊
ſimilia protulit in platonē. Poſt
hoc ipſe Plato cōuenit ſortē corā
legitimo iudice. qui eū iterrogat
ꝑ iuramentū de veritate dicēda
Iſto caſu poſito quid dꝫ reſpōde
re ſortes qui forte nō recordatur
iniuriā dictarū. Reſpōſio ſiue re
cordetur iniuriarū dictarū ꝑ eū
ſiue nō: non poteſt abſolute licite
negare factū cuius cōmunis pra
ctica ſit in oppoſitum. Si em̄ re
mordente ꝯſcientia negat factū:
mentitur. Nō tn̄ propterea tenet̄
fateri veritatē: ſed pōt tacere. Si
vero nō recordat̄ adhuc nō dꝫ ab
ſolute negare factū: ſed debet di
cere eo modo quo in mente te=
net. ſ. ꝙ nō recordat̄ et ꝙ alter ꝓ
bet ſi velit. Exemplū de tertio.
ſortes occidit Platonē: occulte
tn̄ et nemine ſciente. Sup quo fa
cto iudex eū interrogat ſecundū
formā iuris. Quid ergo illi reſpon=
dere habet ſortes. Certe non ha
bet neceſſe illi fateri veritatem
ſed poteſt reſpondere ⁊ dicere.
Ubi ſunt qui me accuſant. Qḋ ſi
per penas: vt puta per torturā
aut incarcerationē vellet iudex
eum cōpellere ad dicendū veri=
tatem: in tali caſu poſſet per ap=
pellationem vel per aliam viam
ſubterfugere iudiciū eiꝰ. Quia
ex quo factum eſt oīno occultū:
ille nō eſt iudex eiꝰ: ſed ſolꝰ deus.
Nec tamen debet dicere ſe nō fe
ciſſe tale homicidiū quia ꝑ caſum
mentiretur. In duobꝰ tamen ca=
ſibus tenetur ſub pena peccati
mortalis fateri iudicio ſuo veri
tatem. Primus eſt ſi precesſit infa
mia ex parte eius: vt puta quia

alias fuit ꝯuictꝰ iuridice de aliq̄
graui caſu. Nā ſcḋm theologos
ꝯuictꝰ de vno maleficio pōt que
ſtionari de alio. ⁊ tunc tenet̄ ve=
ritatē dicere: quāuis ſcḋm malefi=
ciū ſit occultū. Secūdꝰ caſus eſt
qn̄ habet̄ ſemiprobatio: vtpote
depoſitio ſeu denūciatio vnius:
vel cū aliq̄ indicia apparēt. Et qḋ
hic dr̄ de caſu criminali: intelli=
gendū eſt etiā ⁊ extendendū ad
caſum ciuilē. Et ſic patet de ter=
tio digito predicte manus.

N ¶ Quartus digitus alte ma
nus iuſtitie dicit̄ teſtis. Nā pro
pter defectum euidētie facti. aut
quia reus renuit fateri veritatem
adducunt̄ teſtes. Unde in hoc di
gito ſunt tres iuncture ſeu arti=
culi ſecundū ꝙ ꝯtingit teſtes tri
bus modis mortaliter peccare.
¶ Prio quidē deponēdo ſcienter
falſum. Et hoc graue pctm̄ eſt vt
pote directe ꝯ illud dn̄i preceptū
Non loq̄ris ꝯ ꝓximū tuū falſum
teſtimoniū Exo. xx. Nec certe ta
les ſunt preciſe mēdaces: verum
etiā ꝑiuri. Nā pluſꝗ̄ admittant̄
ad teſtificandū: priꝰ exigit̄ ab eis
iuramētū de veritate dicenda ꝓut
ſciunt ⁊ nouerūt. Et tales teſtes
falſi tenent̄ ad reſtitutionē oīm
que alter iniuriam paſſus ami=
ſit propter eorum teſtimonium.
¶ Scḋo vero peccāt hmōi teſtes
cū id quod eſt illis dubiū aſſerūt
ſibi certū. Ex quo patet ꝙ expo=
nūt ſe periculo pcti ⁊ dānificatio
nis alteriꝰ: maxime cū poſſit eſſe
totaliter ꝯtrarium illius qḋ de=
ponūt ⁊ dicunt. Et ideo vt dicit bea
tus Tho. ij. ij. q. lxx. arti. iiij. i ſol.
ad pmū teſtis dꝫ in ferendo teſti
moniū ꝓ certo aſſerere id de quo ē
certus: ⁊ ſimilr ſub dubio id de quo ē
dubiꝰ dꝫ ꝓferre. Deinde ſubdit
dicēs. Sꝫ quia ꝯtingit ex labilitate
hūane memorie ꝙ quis reputat ſe
q̄nq̄ certū de eo qḋ falſum eſt: nō
ſi quis cū debita ſolicitudine reco
gitans eſtimat ſe eſſe certū de eo
qḋ falſum eſt: nō peccat mortalit̄
hoc aſſerēs quia nō dicit falſum te
ſtimoniū ꝑ ſe ⁊ ex itentiōe: ſed ꝑ
accidēs ꝯ id qḋ intēdit. Hec ille.
Addit autē dn̄s anto. ij. parte. ti.
j. c. xix. §. vij. ꝙ talis nō excuſaret̄
a pctō ſi ex ipremeditatione ⁊ ne
gligētia cuius nō ex malitia dice
ret falſum: nec etiā teneret̄ ad re
ſtitutionē ſi inde ꝓximꝰ damnū
incurreret. Pro quo facit. c. ſi cul
pa extra de iniurijs ⁊ dāno dato.
¶ Tertio peccāt tales teſtes cū
accipiunt pecuniā ꝓ teſtimonio
etiā vero ferēdo: eo ꝙ in hoc fa=
ciūt ꝯ iura que hoc ꝓhibent ⁊ hoc
ad vitandū corruptionē veritatis
ꝓpter pecuniā. Et hoc eſt qḋ ait
Aug. epl'a. liiij. ad macedonium
ſcribēs: ⁊ ſimilr recitat̄. xj. q. iij. non
licet. Nō lꝫ inquit teſti verū teſti
moniū vendere. Multo magis ergo
peccat teſtis cū accipit pecuniā
ad falſum teſtimoniū dicēdū. ſi=
ue ad tacendū ne dicat veritatē
Poteſt tn̄ hmōi teſtis deponens
veritatē petere expenſas ab eo
qui ipm ꝓducit: ⁊ preſertim ſi ꝓ te
ſtimonio ferendo facit dietā: vel
etiā vbi dimittit ꝓpter hoc ope
ram ſuā ⁊ lucrum. Si ergo teſtis re
cipit pecuniā pro veritate dicen
da debet illā reſtituere ei a quo
accepit. Si vero pro falſo teſti=
monio ferendo: tunc debet illam

dari illi in cuius iniuriā illā ac=
cepit:aut in vſus pauperū diſtri
buere. Hec enī ſunt de mente dñi
An¹o.vbi.ſ. Patet ḡ quō teſtes
peccant trib⁹ modis īferendo te
ſtimoniū ſiue pro pe ſiue ꝯ. Eſt ⁊
ali⁹ modus ꝯ quem hmōi teſtes
corrūpi poſſunt.ſ.timor. Sunt eī
qui rogāt vt nō adducant in te=
ſtes ꝯ talem vel talem.:timētes
ne illis noceat:ſiue in corpore cū
ſit piculoſus de manu: ſiue in re
bus ſuis:q: forte diues eſt ⁊ po=
tens. Sed profecto tales debent
timere deū ⁊ nō hoies. Et vt ha
betur.C.de teſtibus.l.eos teſtes
Teſtes debent eſſe tales: q̄ prefe
rāt veritatē gratie ⁊ potentatui.
Debēt etiam attendere:ꝙ depo
ſitio eoꝝ magne auctoritatis eſt
et effigie:ſiue pro ſiue ꝯ deponāt
Nam vt habetur in eodem.C.de
fide inſtrumentorū.libro in exer
cēdis litib⁹. Teſtes ⁊ inſtrumen
ta eandem vim obtinent. Pro=
pterea dicit Iſido.de ſum.bono.
lib.iij.c.lix.ꝙ qui metu poteſta=
tis veritatem occultat: eiuſdem
veritatis iracundiam ſibi celit⁹
prouocat: quia plus pertimeſcit
hominem ꝙ̄ diuinā trepidet in
dignationem. Hec ille. Et ſic pa
tet de quarto digito.

¶ Quintus digitus predicte alte
manus iuſtitie dicit̄ aduocatus.
Qꝛ enī pleriq̄ ꝯtendentes in iu
dicio ſunt abſq̄ literis alij autē
etſi ſint literati:non tñ bene co=
gnoſcunt ſubtilitates iuris:aliis
vero prohibetur in propria ad=
uocare mulierib⁹ ⁊ plurib⁹ alijs
ideo expedit vt in iudicio tā ec=
cleſiaſtico ꝙ̄ ciuili ſint aliq̄ aduo
cati q̄ patrocinent̄ pro aliis. Pro
pterea.C.de aduocatis diuerſo=
rum iudiciū.l.laudabile dr̄ ꝙ ad
uocatorū officiū neceſſariū eſt et
laudabile. Item ibidē.l.aduoca
ti.dicit̄ ꝙ aduocati q̄ dirimūt fa=
cta ambigua cauſarū non minus
ꝓuidēt humano generi ꝙ̄ ſi pre=
liis atq̄ vulnerib⁹ patriā paren=
teſq̄ ſaluarēt. Et ideo vt ibi dicit̄
ſicut pro ꝯſeruatione reip. mili
tes ſunt neceſſarii:ita etiā pro de
fenſione iuriū aduocati ſunt ne=
ceſſarij in policia humana. Et q̄ſ=
uis de aduocatis multa ſcripſeri
mus in magno roſario ſermone
de roſa aduocationis: nihilomi=
nus adhuc ſubeſt locus in pñti
q̄ aliq̄d ad increpationē maloꝝ
aduocatorum dicendum eſt.

N ¶ Notandum eſt ergo ꝙ in
hoc digito ꝯtra morem aliorū
digitorum ſunt plures articuli ſi
ue iuncture:cū tamen deberent
tantum eſſe duo tanq̄ in pollice.
Tot ergo iuncturas hꝫ iſte digi
tus quot literas habet iſte termi
nus aduocatus quarū q̄libet ſi=
gnificat ſpeciale pctm̄ qđ incipit
p hmōi literas ⁊ qđ reperit̄ fer=
me in omnibus aduocatis:quod
ſic patet. Nam ipſi ſunt.

Aliene ſubſtantie raptores
Dilationū multaꝝ ꝓcuratores
Vani et fallaces promiſſores
Odiorum et litium amatores
Cauſarū iniquarū ſuſceptores
Auidi ſalariū receptores
Traditionum peſſimarum fabri
catores
Veritatis agnite ſubuerſores
Salutis proprie neglectores.

O ¶ Primo igitur dico ꝙ aduo

cati ſaltē plurimi etiam vtriuſq̄
curie ſunt aliene ſubſtātie rapto=
res. Sugunt enim mel de petra
⁊ oleū de ſaxo duriſſimo. vbi p pe
tram intelligi poſſunt pauperes
agricole qui conculcantur a potē
tibus ⁊ diuitib⁹ multipl'r. Cumq̄
recurrunt ad aduocatos ⁊ conſi=
liarios pro conſilio habendo:ſta=
tim conſulunt vt ſe defendēt per
iuſtitiam. Sed huiuſmodi conſi=
lium non dant tā pro ipſorum op
preſſorū ſubleuamine ꝙ̄ propria
ꝯmoditate intendunt enī ꝙ tales
aſſumāt eos in patronos et aduo
catos in defenſione cauſe ſue. Qđ
cū factum fuerit ſugūt mel de pe
tra.i.attrahunt ad ſe modicū fru
ctū ⁊ paucos denarios acquiſitos
magno labore et ſudore corporis
dictorū agricolaꝝ. Ita vt tales ſo
liti ſint dicere quilibet pro ſe. Ha
beo vnū ꝓceſſum in aſſiſijs:vel in
ſuprema curia q̄ me totaliter come
dit. Nā quicq̄d poſſū lucrari: va
dit illic. Ecce quō dñi aduocati cō
ſiliarij ꝓcuratores: ⁊ ſil'es ſugūt
mel de petra. Inſuper ſugūt oleū
de ſaxo duriſſimo. Saxum eī du=
riſſimū ſignificat multos nobiles
⁊ diuites auaros vel etiam eccle
ſiaſticos bñficiatos. Tales eī fre=
quenter ſunt duriſſimi admodū
ſaxi ad pauperes ⁊ ad opera pie
tatis. Nihilominus ſi contingat
eos habere aliquam proceſſum ſi
ue in curia eccleſiaſtica ſiue ſecu
lari tunc domini aduocati bñ ſci
unt ſugere oleū d̄ ſaxo duriſſimo
.i.bona ſcuta et ducatos boni pō=
deris de marſupijs eorum. Tali
ergo oleo ſolent predicti vngere
manus aduocatorum et iuſtitie
miniſtrorum non audeo dicere ⁊
iudicum.

P ¶ Nota facetiam de quodam
ruſtico habente proceſſū in q̄dā
curia. Hic ergo cū vidiſſet multos
expeditos in pauco tempore. ⁊ ſe
quaſi obliuioni traditum:interro
gauit vnum ex illis quid nam fe=
ciſſet dominis officiarijs vnde tā
bonam expeditionē habere me
ruiſſet. Certe inquit ille ego vnxi
optime manus eorum. Fac ergo
ſil'r et ſilē expeditionē obtinebis
Ille ergo ī ſimplicitate ſua ambu
lans domū reuerſus accepta ſagi
na die ſequenti venit ad aduoca=
tū ſuū. Quē cū ſalutaſſet et man⁹
eius ad tergum verſas cōſperiſ=
ſet cepit optie eas vngere dicta
ſagina. Qđ aduocat⁹ ſentiēs inter
gat quid circa eum opatur. Ille
aūt fatet̄ veritatē dicēs ſic ſibi eē
conſultum pro meliori expeditio
ne ſue cauſe. Sed ꝓfecto talē vn
ctionē nō q̄rebat ille aduocat⁹ ſi=
cut neq̄ ceteri. Et breuiter tot of
ficiariorum habent pauperes in
iudicio cauſas habentes inunge=
re man⁹:ꝙ tandē nihil eis rema=
net niſi forſan pena eis et labor.
Et ideo ī hoc ſunt ſil'es pauperi=
bus ouib⁹ q̄ ſentientes ventum et
pluuiā illis aduerſari refugiūt q̄
ſi ꝓ remedio ad vmbrā ruborū ⁊
ſpinarū atq̄ ſepiū credētes ibi ha
bere ſuū refugiū. Sꝫ ꝓfecto nū
ꝙ̄ inde euadunt niſi relinquendo
aliq̄d de lana ſua:q̄a quilibꝫ rub⁹
p quē tranſeunt rapit gallice ſon
roq̄t de laine ſicq̄ pauperes oui=
cule denudant̄ propria veſte. Ita
in propoſito paupes agitati ven
to tribulationis quam patiuntur

ad opprimentibus eos: interdum
recurrunt ad aduocatos pro con
ſilio et ad officiarios regios pro
remedio quibus opus eſt aliquid
ſemper offerre pro captanda eo=
rum beniuolentia. Quo fit vt ſic
propria ſubſtantia interdum de=
nudentur: et tandem mendicare
compellentur. Iſte eſt finis pau=
perum in iudicio litigantium.

Q ¶ Secundo aduocati ſunt di
lationum multarū procuratores
Cum enim vident ꝙ cauſa quam
defendunt non bñ vadit: tunc ſo=
lent querere dilationes in grauā
men ipartis aduerſe: quā forte ſic
vexare ⁊ attediare volunt totum
relinquat et ſuus clientul⁹ victor
euadat. Quāuis eñ ipſi cauſā ſui
clientuli diligenter fouere habeāt
⁊ debeant de contingentibus eaꝫ
nihil omittendo: vt cauetur in iu
re canonico. iij. q. vij. infamis ⁊ ſi
militer i iure ciuili. C. de iudiciis.
l. ꝓperandum. Non tñ eis indul=
get vt partem aduerſam iniuſte
grauet. Quinimo de oi dāno ſic
ſcienter et malitioſe illato parti ad
uerſe tenet ad integrā et plenam
reſtitutionē ꝓut ōt trahi ex dictꝫ
b. Tho. ij. ij. q lxxi. ar. iij. Tandeꝫ
autem cū vident ſniam ꝯtra ſuum
clientulum dari: ſepe ꝓuocant eū
ad appellandū. Qui ſi de eorū cō
ſilio appellauerit ⁊ ꝑ ſuperiorem
appellatio iniuſta declarata fuerit
tenent ad intereſſe tā clientuli ſuiq
partis aduerſe. q᷑ q̄ occaſionē dā
ni dat. dānū dediſſe vr ex de iniu
riis et dāno dato ca. ſi culpa.

Debet ergo bonus iudex preſci
dere tales dilatiōes cautelo ſorū
aduocatorū prout pulchre ⁊ apte
inſinuat Ber. ad eugeniū de cō
ſideratione ita dicens. Nihil ita=
q; abſq; labore manifeſtam facit
veritatem vt breuis ⁊ pura nar=
ratio. Ergo illas quas ad te ne=
ceſſe erit intrare cauſas diligen=
ter ⁊ breuiter decidere aſſueſcas
fruſtratoriaſq; et venatorias pre
ſcide dilationes. Hec ille. Ex qui
bus verbis patet ꝙ aduocati et
procuratores querētes vanas di
lationes poſſunt vocari venato=
res. quia ſicut venatores venan=
tur beſtiam de rubo in rubum: ſic
⁊ cauteloſi aduocati trahunt cau
ſas de vna ſede in aliam: ⁊ hoc to
tum vt vexent partem aduerſaꝫ
et impediant cauſe conſummatio
nem ſcientes ſuos clientulos ius
in cauſa non habere.

R ¶ Tertio aduocati procurato
res iudices: et ſimiles iuſtitie mi
niſtri ſunt vani et fallaces ꝓmiſ
ſores. Sepe enim promittūt liti=
gantib⁹ breuem cauſe expeditio
nē. Sed illud breue ſepe in longū
protenditur in hoc tota lr contra
rie agentes ad dominū deū. Ipſe
enim dicit Ezechie. iiij. Diē ꝓ an
no dedi tibi. Ipſi vero econtra=
rio dāt annuꝫ pro die. Et interdū
annos multos pro diebus paucis
in quibus commode poterat cau
ſa decidi que per annos plures
trahitur et hoc totum ad ſuaꝫ vti
litatem. Si eñ cauſe de plano ter
minarentur: ſiue paucis dieb⁹ vt
frequenter fieri poſſet tales offi=
ciarij ⁊ cauſidici multum perde=
rent de practica ſua. Sed tales al
legātes excuſationes in peccatis
dicūt ꝙ oportet obſeruare ſolen
nitatēs iuris: ⁊ laudabiles cōſue

tudines curie que concedūt mul
tas dilationes reis ſiue defenſori=
bus quibus ſemper fauendum eſt
pluſquaꝫ actori ſiue petitori. Eſt
ita. neſcio tamen vbi adinuenert
moderni aduocati tot exceptio
nes ⁊ dilationes quia neq; in rubri
ca extra de dilationibus: neq;
in quocunq; alio paſſu iuris | aut
ſaltem oſtendant. Quinimmo ta=
les dilationes tam prolixe repro=
bantur per iura ciuilia: vt patet. C.
de iudiciis. l. properandum: vbi pre
cipitur lites cito terminari: ⁊ ne
fiant pene immortales: ⁊ vite ho=
minum excedant Unde ibi prefi=
gitur tempus in quo non nulle
cauſe terminari habēt: et hoc poſt
litem conteſtatem. Sic enim ibi
legitur. Cenſemus omnes lites ſu
ꝑ pecuniariis cauſis cōtecūq; quan
titatis exiſtēs non vltra trienniis
metas poſt litem conteſtatam eſſe
protrahendas. Ibi tamen excipi=
untur cauſe que pertinent ad ius
fiſcale vtpote quando eſt queſtio
de fundo fiſci: vel de tributis. Cau
ſe autem criminales minori tem=
pore debent terminari. ſ. infra bie
nium vt dicit predicta lex ꝓperan
dū Inſuper ibi. §. ſin autem vtraq;
taxatur pena pecuniaria aduerſ⁹
iudices contrarium facientes: que
eſt decem librarū auri quo ad ma
iores. Minores autēꝫ deponuntur
ab officio: et cum hoc taxantur ad
tres libras auri. Si vero facto vl
negligentia aduocati cauſa infra
triennium non terminetur: idem
aduocati puniuntur in duabus li=
bris auri: vt patet eadeꝫ. l §. illo ꝓ
culdubio.

S ¶ Quarto aduocati et iniqui
iuſtitie miniſtri ſunt odiorum: ⁊
litium amatores. Quemadmo=
dum eñ chirurgici et medici iux
ta vulgatum ſermonem non que
runt niſi apoſtemata ⁊ plagas: ſic
cauſidici et practici non querunt
niſi odia ⁊ lites quibus ſuſcitant
proceſſus inter partes quia alie=
num malū reputant ſuam vtilita
tem ⁊ profectum de quorum quiſ
poteſt recte intelligi illud Prouer
biorum. xvii. Semper iurgia q̄=
rit malus ſupple aduocatus cupi
dus vel aſtutus cliens: Si enīꝫ cō
tinguat aliquos contendere v̄bis
in audientia clientium: raro aut
nunquam laborabunt ad eorum
pacificationem: ſed ꝑmittunt eos
de verbis venire ad v̄bera ⁊ tūc
ponunt manus in eos ex parte re
gis inde reportaturi mercedem
laboris ſui. Non enim vellent ali
ter eueniſſe. Ecce quō iurgia q̄=
rit malus. Silr aduocatus cupi=
dus querit ꝙ hereditas ſit litigio
ſa: ſiue beneficium aut officiū: epi
ſcopatus: aut abbatia: ꝓorat⁹ aut
cura canōis aut capella: vt ſic ma
teria trahat ad iudicium: ⁊ litigā
tes faciant lucrari practicos ⁊ iu=
ſtitie miniſtros. Bene ergo dictū
eſt ꝙ iurgia querit malus: ſupple
ad uocatus procurator aut cauſi=
dicus. Sed nouerit quilibet talis
ꝙ non impune euadet. Nā vt ſub
ditur vbi ſupra angelus crudelis
id eſt diabolus vt exponit glo. in
terlinea. mittetur contra eum: ſcꝫ
in mortis articulo: vt trahat ipſi
us animam ad inferos. Uel mitte
tur contra eum in preſenti tempo
raliter aut corporaliter flagellan=
do: ſicut olīꝫ miſit dominus demo
nes executores ⁊ miniſtros iuſti
tie ſue contra egyptos iuxta illō

Pſalm̄. Miſit in eos iram indignationis ſue: iram et indignationem: et immiſſionem per angelos malos. Ecce finis ad quē venturi ſūt iniqui iuſticie miniſtri litiū ⁊ proceſſuum amatores.

T ¶ Ubi notandū q̄ tales freq̄nter tandem puniunt̄ in lingua in qua ſpecialiter delinquerunt male ⁊ falſe allegando. Ita vt nō poſſunt confiteri ſicut docent ſequentia exempla. Primum eſt de quodam aduocato infirmato ad mortē qui cū cito ad loquelam amiſiſſet: cū tamen adhuc non multum debilis eēt ide admirati aſſiſtētes eo mortuo os eius aperiētes: nullam linguam in ore eius inuenerunt. Secundū exēplū eſt de quodam alio aduocato qui propter excellentiam facundie ⁊ ſermonis in aduocādo dicebatur habere linguā aureā. Propter quod eo mortuo quidā fatu⁹ ſepulchrum eius aperuit: vt linguā eius aureā furaret̄. Et ecce non linguā eius ſꝫ buffonem in ore eius inuenit. Et hoc quidē iuſte: q: per que quis peccat per hec et torquetur: vt habetur Sapien̄. xj. Tertiū exēpluꝫ eſt de quodam alio aduocato qui cum infirmaretur ad mortem et moneretur ad confeſſionem pariter ad aliorum ſacramentorū ſolitorum ſuſceptionem appellauit a manifeſta iniuria quaſi diceret q̄ fiebat ſibi iniuria ſi confiteret̄. Sic etiam ſemper dicere conſueuerat quotiens aliquam cauſam perdebat. Hinc enim prius interrogauerat aſſiſtentes ſi iudicarent q̄ deberet confiteri et ſua ſacramenta ſuſcipere. Quibus reſpondentibus q̄ ſic: mox ſubintulit. Et ego appello a falſo veſtro iudicio. Quartū exemplū eſt de q̄dā alio aduocato ad cuius finē cū ego ipſe fuiſſem vocat⁹ vt ꝯſulerem ſue ſaluti: ⁊ pro mea uirtute ad hoc laborarē: aliud rñſum ab eo nō habui: preter hoc vulgare verbū: ſa: ſa: ſa: ſic freq̄ntiſſime repetitū: qđ idem valet ſicut da te latine. Credo enī q̄ predictū ꝟbū prius habuerat in vſu dum viueret loquens clientulis ſuis. Fuerat enī magn⁹ practicus: ita vt poſt eius obitū repta fuerint in theſauris ſuis milia auri ⁊ argenti. Preter has aūt penas mali aduocati ſic morientes puniūtur eternaliter ſicut ſequens declarat exemplū. Fertur enī q̄ q̄dam vidit nerone̅ in penis inferni aurū ⁊ argentū liquefactū bibentem que nimis in vita ſua dilexerat. Unde ⁊ quibuſdā demonibus deferentib⁹ animas aduocatorū ad penas illas eternas exclamauit dicens. Sinite hoc venale genus hominum venire ad me: vt et ipſi mecum bibant que nimis dilexerunt. Congrue ergo deſcribitur vita ⁊ mors taliū his verſibus. O vos iuridic. qui linguam venditis illi. Uos vocat infern⁹: vos reſpuit ordo ſupernus. Et ſic patet de quarto.

U ¶ Quinto aduocati ſunt cauſarum iniquarum ſuſceptores: proſecutores: ⁊ cōpoſitores. Ubi tria dicuntur in dedecus et infamiam malorū aduocatorum. Uerum per dei gratiam nō omnes ſunt tales. Et ideo non egre ferant qui boni ſunt: ſi deteguntur vitam malorū. Hoc enim fit vt tales a malis deſignēt ⁊ vt boni a talib⁹ ſibi caueant.

¶ Primo igit̄ aduocati mali ſunt iniquarū cauſarū ſuſceptores. Multi enim morbi inueniūt̄ adeo incurabiles q̄ null⁹ inuenitur medic⁹ aut chirurgic⁹ q̄ ſe iactet de remedio dādo aut q̄ illorū curam velit ſubire. Et ſimr̄ i operabilib⁹ ⁊ artificialibus aliqua ſunt adeo difficilia q̄ nullus vult ſe de talib⁹ itromittere. Sed vix nulla cauſa inuenit̄ adeo dſperata falſa et iniqua q̄ nō inueniat defenſorē dūmodo actor largus ſit in donis et non interdicatur a ſuperiori ꝑ ea aduocare. Unde noui quendam aduocatum in curia eccleſiaſtica: qui vulgo appellabatur aduocatus omnium materiarum ruinoſarū qui etiā ſepiſſime cadebat in cauſis quas ſuſcipiebat defendēdas propter quod vix ſibi committebatur aliqua bona materia. De eo ergo et quolibet ſibi ſimili poſſet dici illud pſalm̄. Dilexiſti omnia verba precipitationis lingua doloſa. Nec quidem impune ideo ſequitur. Propterea deus deſtruet te in finem ſcilicet in die mortis et iudicij generalis: deputando te ad eterna ſupplicia. Nec talis ſolum punitur in futuro verumetiam in preſenti frequenter et hoc dupliciter. Primo quidem per amiſſionem bonorum temporalium. Ideo ſequitur. Euellet te deus ſupple et emigrabit te id eſt emigrare faciet de tabernaculo tuo id eſt de habitatione et poſſeſſione tua iuxta illud propheticum verbum Eſaie. xxxiij. Ueh qui predaris nonne et tu ipſe predaberis. Secundo vero per ſubtractionem filiorum ſuorum. Unde ſubditur et radicem tuam id ē filios tuos euellet ſup. ꝑ mortē de terra viuentiū. Et nō q̄ dict⁹ pſal. Quid gl'iaris in malitia vſq₃ ad ꝓcedētia ꝟba pōt congruiſſime exponi ad ꝓpoſitū vt patꝫ diligenter intuēti. Omnes ergo aduocati ſciēter ſuſcipientes et defendentes iniuſtas cauſas mortaliter peccant ſecundum beatum Thomā ij. ij. q. lxxj. ar. iij. Cuius rationē aſſignat. di. Illicitum eſt cooperari alicui ad malum faciendum conſulendo adiuuādo vel aliter conſentiēdo quia vt dicit apoſtolus ad Romanos. j. Digni ſunt morte non ſolum qui faciunt ſed etiam qui conſentiunt facientibus. Sed ſic eſt de aduocato qui ſcienter ſuſcipit curā iniuſte cauſe igitur peccat mortaliter. Inſuper tenetur ſcđm eundem doctorem ad reſtitutionem.

¶ Secundo mali aduocati ſunt iniquarum cauſarum proſecutores. Pro quo notādum ſcđm eundem beatum Tho. vbi. ſ. in ſol. ad ſecundum q̄ contingit quandoq₃ aduocatum in ꝑncipio credere cauſam iuſtam: quā tamen in proſecutione cognoſcit eſſe iniuſtam. Et in hoc caſu debet eam deſerere vel clientulū cuius cauſam agit ad cedendum inducere dicens ei aperte q̄ non habet ius ſiue ad componendum cum aduerſario ſine tamen eius damno. Non debet tamen eam eidem aduerſario prodere vt eum

iuuet. Nec ſimiliter debet ſecre=
ta ſue cauſe alteri parti reuelare
Hec beat⁹ Thomas. Sȝ ꝑfecto
multi aduocati totum cõtrariuȝ
faciunt. In pͥmis enȝ raro aut
nūꝗ̃ cãm ſemel inceptã deſerere
volũt ꝗ̃tūcunqȝ illis appareat in
iuſta ⁊ hoc faciunt ne videantur
imperiti. Aliȷ̃ autẽ inducunt ꝗ̃dẽ
clientulũ ſuũ ad cõponẽdũ cũ ad
uerſario ſed ſemꝑ cũ dãno illius
vtpote ꝙ det certã ſummam pe=
cunie ſiue aliam recompenſã vt
pote capellã ꝯ curã vł curã ꝯtra
ꝓbendam vel ꝓbendam cõtra ar
chidiaconatum vel archidiacõa
tũ ꝯ epiſcopatũ in materia bñfi=
ciali. Hec tñ ꝯpoſitio licite fieri
põt inter ꝯtendẽtes ꝗ̃diu iura ꝑ
tiũ ſunt obſcura. Non aũt vbi ap
te apparat veritas ⁊ ius ꝓ vna ꝑ
te. Sũt et aliȷ̃ q̃ iuxta vulgare ꝓ
uerbiũ accipiũt de eodẽ ſacco du
as mouturas vt ſunt illi q̃ more
participiȷ̃ partẽ capiunt a ſuo cliẽ
tulo ⁊ partem a ſuo aduerſario
ſiue vt reuelẽt ſecreta pũcta ſue
cauſe ſiue vt remiſſe ſe habeant
in ꝓſecutione illius ſiue vt indu
cãt eũ ad ꝯponẽdũ cũ ſentiũt opti
mũ ius habere. Sũt ⁊ aliȷ̃ abuſus
deceptiones ⁊ fallacie q̃s dñi ad
uocati nõ ignorãt. Propter quod
de oĩbus talib⁹ põt verificari il=
lud Eſa. i. Principes tui .i. aduo=
cati / procuratores / ⁊ cauſidici q̃
quaſi pͥncipes videntur in po=
pulo infideles ſupple ſunt agen
tes modis predictis: ſocii furum
Ac ſi aperte diceret ꝙ tales reci
pientes aliqͥd in caſibus predi=
ctis ſunt ſociȷ̃ furum per culpam
Unde ⁊ vulgus cõiter eos vocat
latrões. Et huius ratio aſſignat
cum ſubditur in Eſaya. ꝙ omnes
tales diligũt munera ſequũt retri
butiones Reſolutorie ẽ tenendũ
ẽ ꝙ ſi aduocatus ignorant ab in
itio iuſtã cãm ſuſceperit ꝗ̃ in ꝓ
ceſſu iniuſtã eẽ cognouerit tenet
eã oĩno deſerere vt ptȝ ex dictis
bti Thome. Q; ſi dicta ei⁹ nõ cõ
uicãt ꝓteruũ forte dicẽtẽ nõ vel
le eẽ thomiſtam in hac parte ſal
tẽ eũ ꝯuincere dñt iura ciuilia ita
diffinientia vt ptȝ. C. de iudiciȷ̃s.
l. rem non nouam.

¶ Tertio mali aduocati ſunt in=
iuſtarũ cauſarum compoſitores.
Poſtꝗ̃ enim multum vexauerũt
partem aduerſam iniuſte ⁊ ſcien
ter ⁊ vident ꝙ nõ poſſunt vlteri⁹
ꝓcedere ſiue retrocedere q̃runt
ꝯpunctuamentũ cũ parte aduer=
ſa ſiue cũ aduocato aut ꝓcurato
re illius dicẽtes ꝙ nõ oportet de
ſtruere clientulũ ſuũ forte ꝓmit
tẽtes vnũ bonũ potuȝ vini dicto
aduocato aut ꝓcuratori dũmõ ef
ficaciẽ inducat aduerſariũ ad gra=
tioſe ꝯponẽdũ. Q; ſi res ſortiaẽ
ſuũ effectũ tũc vterqȝ peccat ⁊ te
nẽtur ambo ſatiſfacere leſo de ſi
intereſſe. Hoc igitur attendant il
li qui predicto caſu retẽto procu
rant ꝙ reus tñ cõdẽnetur quan=
tum ad principale ⁊ ꝙ expẽſe va
dant vias ſuas ſic ſcȝ ꝙ qui plus
poſuit plus ꝑdidit. Certe confeſ
ſores taliũ corruptorũ aduocato
rum atqȝ ꝓcuratorũ debẽt mul=
tũ iſta ꝑponderare ⁊ viros doctos
cõſulere maxime vbi ſunt indo=
cti. Et tñ tales indoctos confeſſo
res q̃runt cõiter hmõi aduocati:
vt non faciãt eis magnã conſciẽ=

tiam ſuꝑ talibus abuſib⁹. Sȝ au=
diant vtriqȝ xp̃m Mat. xv. dicẽ=
tem ꝙ ſi cecus ceco ducatũ p̃ſtet
ambo in foueam cadunt.

x ¶ Sexto aduocati ſunt auidi
ſalariȷ̃ receptores. Uix ei vnꝗ̃ di
cũt ſufficit ⁊ in ſunt ſiles vſura=
riȷ̃s. Propter q̃d de iſtis duobus
pctis vcȝ aduocatoꝝ ⁊ vſurarioꝝ
p̃t itelligi illd̃ ꝓuer. xx. Sãgui=
ſuge due ſũt filie dicẽtes affer affer
Quis ei aduocat⁹ poſſit licite pe=
tere ſalariũ tãꝗ̃ mercedẽ ſui la=
boꝝ dicẽte Au. epła. liiȷ̃. ad Ma
cedoniũ ⁊ ſiłr recitaẽ i decre. xi.
q. iiȷ̃. non licet. Itẽ. xiiȷ̃. q. v. nõ ſa
ne ꝙ licet aduocato vendere iu=
ſtuȝ patrociniũ et iuriſperito ve
rum conſiliũ non tamen debẽt pe
tere immoderatũ ſalariũ. Sȝ di=
cunt ꝙ nihil exigunt ſed tñ acci
piũt ꝙ illis vltro offertur. Sȝ ta=
lẽ excuſationẽ i pctis ꝯfutat Au.
ad fratres in eremo. ſer. xxxv. q̃
intitulatur ad iudices vbi ſic ait
Ego dico vobis ꝙ tantum feci=
ſtis: quantum facere potuiſtis.
Non plus datũ fuit vobis iõ non
plus recepiſtis: quantum potui=
ſtis feciſtis; leues cauſas magnas
feciſtis vt plus reciperetis. Naȝ
etſi vt non rapuiſtis: ⁊ proximũ
in via nõ depredati fuiſtis latro
nes tamẽ eſſe poteſtis. De⁹ eñ
cor interrogat ⁊ non manum. Lu
pus enim frequẽter venit ab oui
le querens oues rapere: lacera=
re ⁊ deuorare. Interdum tamen
vigilant paſtores: latrant canes.
et ſic lupus timore percuſſus fu=
git. Nunquid tamen lupum non
eſſe dicimus. Abſit. Sic ⁊ vos
aduocati facitis quantum pote=
ſtis. Et ſi plura poſſetis plura vti
qȝ faceretis. Hec ille.

y ¶ Sed queri põt ꝗ̃tũ ſalarium
dandũ ſit aduocato ⁊ ſiłr ꝓcura=
tori. Rñdẽt ad hoc ꝙ ñ p̃t ſuꝑ hoc
dari certa regula ſȝ vt d̃t beatus
Tho. ii. ij. q. lxxi. ar. iii. ſuꝑ hoc dȝ
haberi reſpect⁹ ad q̃ttuor. Primo
q̃dẽ ad q̃litatẽ cauſe ſi leuis vel
grauis. Scd̃o vero ad laborẽ ad
uocationis ſiue aduocati vt puta
quia neceſſe hȝ laborarẽ die ac no
cte in reuoluendo libros ſtuden
dendo et forte diſputãdo cũ aliȷ̃s
ꝑitis. Alias ſi ſine labore poſſet
reſpondere conſiliũ ab eo petẽti=
bus dicunt aliqui ꝙ nihil dȝ reci
pere ſed grã ꝯſiliuȝ dare. Sȝ ho=
ſtien. modificat hãc opinionẽ. di.
hoc eſſe intelligẽdũ quãdo petẽs
ꝯſilium eſt pauper. Si vero di=
ues eſt non ſolum aduocatus po
teſt aliquid ab eo recipere verum
etiam exigere. Sed dicunt multi
ruſtici ꝙ aduocatus non laborat
in cauſis eorum. Quibus reſpon
detur ꝙ ſufficit ꝙ tũc laboret mo
dis predictis aut ꝙ prius labora
uerit ſtudendo ⁊ diſcendo. Ter=
tio debet habere reſpect⁹ ad ſciẽ
tiam ⁊ facundiam aduocãtis pu
ta quia grauis perſona. Quar=
to ad conſuetudinem regionis ſi
ue patrie. Deinde ſubdit idem
beatus Thomas / vbi ſupra di=
cens ꝙ ſi aduocati per improbi=
tatem aliquid immoderate ex=
torqueant peccant contra iuſti=
tiam. Concluditur ergo ꝙ penes
conſiderationem quattuor predi
ctorum poteſt maius et minus ſa
larium taxari aduocato.

A A ¶ Septimo aduocati ſũt

traditionũ ſiue ꝑditionũ iniqua
rum fabricatores. Tum pͥmo qꝛ
dant intelligere cliẽtulis ſuis ꝙ
cã eoꝝ ẽ bona iuſta ꝛ defẽſabilis
cũ tñ aperte illi ↄſtet frequenter de
oppoſito. Et tunc ſi clientuli ſuc=
cũbãt de cauſa ꝓut iuſtũ ẽ illi te
nentur ad omne intereſſe ipſoꝝ
Secus aũt ſi ipſi clientuli cogno
ſcerent de cauſa ꝙ eẽt iniuſta ꝗ̃ tñ
malitioſe voluerũt defẽdere ſicut
patet de proteruientibus ꝛ obſti
natis ſi autem ipſi aduocati cre=
debant per ignorantiã notabilẽ
de cauſa iniuſta ꝙ eſſet iuſta tunc
peccãt mortalr̃. Qđ ſi obtinẽt vi
ctoriam cauſe tenentur ad ſatiſ=
faciẽdũ parti leſe. Tũ ſcđo quia
qñq3 manifeſtãt ſecreta cauſe cli
ẽtuli ſui parti aduerſe vt ſic eam
faciãt ꝛ pͥmuniãt qꝛ forte hac occa
ſione munera ſuſceperũt. Qđ qdẽ
factum ad maximam pertinet ꝑ
ditionem. Tum tertio quia quã
doq3 ſciẽter iuuãt ſe falſis inſtru
mentis ſepe falſo leges vel alias
iuris aut facti ꝓbationes idućũt
Itẽ interdum falſos ꝛ corruptos
teſtes ꝓducunt. Propter q̃ mala
poteſt de talib9 malis aduocatis
verificari illud Job xiij. Uos eſtis
fabricatores mẽdacij: ꝛ cultores
peruerſorum dogmatum.

BB ¶ Octauo aduocati ſũt veri
tatis agnite ſubuerſores. Nõ ei
timent iniuriã dei ꝛ dãnũ ꝓximi ꝯ̃
ꝓpriã ↄſcientiã a gentes ipugna=
re ꝛ ꝗ̃tũ in eis eſt ſubuertere ve
ritatem agnitam modis prius
imediate dictis. Nõ etiã timent
in plena audientia multa iniqua
et falſa allegare in ſcãdalum par
tis aduerſe nunc aperte nũc ſub
quadam palliatione nũc per an=
tiphraſim id eſt per contrariũ ſẽ
ſuꝫ loquentes ne forte arguãt de
iniuria. Et breuiter deficiet mihi
tẽp9 oẽ ſi eoꝝ defectus dolos fal
lacias fraudes calliditates ꝛ aſtu
tias quibus illud hominum ge=
nus implicari ſolet enumerare
voluero.

CC ¶ Nono aduocati ꝓprie ſa
lutis neglectores. Nã adeo ſunt
imerſi curis terrenis ꝛ ↄmodita
tib9 tẽpalib9 ꝙ nõ vacat eis cogita
re de his q̃ dei ſunt. Quibus etiã
vr̃ loqui ſaluator Mat. vj. dicens
Non poteſtis deo ſeruire ꝛ mã=
mone .i. diuitijs congregandis.
Occupantur eñi i ſuis aduocatio
nib9 dieb9 feriatis ꝛ nõ feriatis
feriatis qdem i reuiſitãdis ſibi
ↄmiſſis ꝓceſſibus ſiue in dandis
ↄſilijs ſuꝑuenientib9. Uñ talibus
dieb9 maxie ſolent fieri ↄſultatio
nes ſuper arduis cauſis. Et ideo
nõ mirum ſi tales ꝑſone male fre
quentant diuina ꝛ ſermões. Non
feriatis aũt dieb9 cõmuniter ma
ne ſurgunt ante lucem ꝛ vadunt
ad ſedes ꝛ curias i qb9 aduocare
ſolẽt ſicut maxime apparet i ſuꝑ
mis curijs parlamentorum. Itẽ
de illis qui currũt ad ſedes ſubal
ternas que celebrare ſolẽt in vil=
lagijs ꝛ campeſtrib9 locis ita vt
nõ ſit dies in qua hoc vel illo mo
do non occupentur circa ſibi cre
ditos proceſſus adeo ꝙ vix dant
quartulũ hore in his que dei ſunt.
Cũ tamen dicat ſaluator Math.
vj. Querite primũ regnũ dei ꝛ iu
ſtitiã eius. Ecce quomodo tales
aduocati ſũt ꝓprie ſalutis negle

ctores. ꝛ hoc etiam perſuadere
poſſumus diſcurrendo ſtatus et
etates eorũ. Primus eñi eorũ ſta
tus eſt iuuentus et tunc commu
niter ſunt pauperes. Propter qđ
interdũ ꝓtrahũt noctes in ſcribẽ
dis ſibi cõmiſſis codicibus ꝛ pro
ceſſibus vt ſic poſſint inopem de=
fẽdere vitam. Qñq3 etiã famulã
tur aliqbus officiarijs vt poſſint
exercitari in ſtilo et ſubtilitatib9
curie ſub quibus etiam offi cia=
rijs ꝛ magiſtris multam patiunt
penuriã. Q̃ ſi ſint potẽtes inter
dum pergunt ad ſtudia in quib9
legunt leges ꝛ tunc ſi ſint debiti
litteris in ſudore vult9 ſui veſcũ
tur pane ſuo. Poſt hec forſã creã
tur aduocati et tunc oportet eos
eſſe diligentes ꝛ laborioſos i cau
ſis atq3 officijs ſibi cõmiſſis tum
vt nomen grãde ſibi acquirãt tũ
vt viuant. Poſtmodum ducũt ſpõ
ſam: et tũc oportet eos tenere ſta
tũ ꝛ domũ: qđ non fit abſq3 graui
ſollicitudine. Qđ ſi proles multi=
plicentur: multiplicantur pariter
ꝛ ſollicitudines. Qđ ſi vacet offi=
cium iudicature vel prepoſiture
aut hmõi exponunt ſe ſuos ꝛ ſua
vt illud adipiſci valeant ꝛ ſic gra
datim quantum poſſunt aſcendẽ
tes vt magni fiant. Cumq3 vide=
rit ſe in altũ poſitos efficiunt lupi
rapaces ꝑ auaritiã ꝛ cupiditatem
vt poſſint altũ tenere ſtatũ: ꝛ ꝓleſ
in immenſuꝫ ditare. Difficillimũ
ergo eſt vt tales poſſint ſue ſalu=
ti quãtũ expedit conſulere. inter
tamen multos nõnulli ſunt ꝗ̃uis
pauci: vnam partem tꝑis dãtes
deo: alterã mundo ita vt eorũ re=
ligioſa vita confundat vitaꝫ mul
torũ eccl'iaſticoꝝ atq3 religioſoꝝ.
Et hi de nũero electoꝝ eẽ nõ du
bitant. Ptꝫ ꝗ̃ diffuſe de vitijs ma
loꝝ aduocatoꝝ iuxta nũerũ ꝛ or
dinẽ lraꝝ hui9 nominiſ aduocat9.

¶ Capitulum octauum de manu
leproſa luxurie.

Onfiteor tibi dñe
pater celi ꝛ terre
qꝛ peccaui nimis
ope. Mat. xj. Poſt
ꝗ̃ in ꝓcedenti ca
pitulo tractãdũ ẽ
diffuſe de alta manu iuſtitie: hic
cõſequẽter tractãdum eſt de ma
nu leproſa luxurie q̃ congrue ſeq
tur nõ ſolũ põt ꝓcedentem manũ
verũetiã poſt ceteras ꝓcedentes
eo ꝙ ferme īficit omnẽ ſtatũ ꝓpt
ſui gñalitatẽ iuxta illud pſ. Cor=
rupti ſunt ꝛ abhominabiles facti
ſunt i ſtudijs ſuis glo. inter. i. affe
ctionibus nõ ẽ q̃ faciat bonũ ſup.
caſtitatẽ nõ ẽ vſq3 ad vnũ. i. nec
vnus hoc aũt dicit propter pauci
tatem qꝛ valde pauci ſũt caſti ſal
tẽ mẽte ita vt merito hodie dicere
poſſumus illud Gene. vj. Corru=
pta eſt terra coram domino ꝛ re=
pleta eſt iniquitate ſupple luxu=
rie. De hac autem manu leproſa
luxurie poteſt intelligi figurali=
ter id quod ad litterã dicitur de
Moyſe Exodi quarto: ſcilicet ꝙ
cum miſiſſet manum ſuam in ſi=
num ſuum poſtea protulit eam le
proſam inſtar niuis. In hac igi=
tur manu leproſa luxurie ſunt q̃n
que digiti id eſt quinque ſpecies
omiſſo peccato contra naturam:
de quo propter ſui horrorem vix
audeo loqui. Unde neq3 de ip=
ſo loqui intendo ne offendam

pias aures. Tum etiam qꝛ apud
alios per dei gratiā | quaſi incognitū
eſt hoc vitiū. Predicti igitꝰ
digiti manus leproſe ſunt.

Fornicatio
Adulterium
Stuprum
Inceſtus
Sacrilegium.

A ¶ Primꝰ igitꝰ digitus dicte manus
leproſe, luxurie dicitꝰ fornicatio
ſimplex: que eſt habitatio carnalis
ſoluti cū ſoluta. In hoc autem
digito ſunt tres iuncture ſeu
articuli qui poſſunt his nominibꝰ
appellari: vcꝫ.

Generationis
Abominationis
Punitionis.

B ¶ Primꝰ igitꝰ articulꝰ digiti fornicatiōis
dꝛ gnātiōis. Circa qꝫ notandū
qꝫ ipa peſſima fornicatio tā
ꝙ̄ filia fetidiſſima ⁊ ipudiciſſima
gnātꝛ ex viliſſimis parentibus.

¶ Naꝫ pꝛ eius vocatꝛ vēt. Tunc
ēt iſte pꝛ eā generat poſtꝙ̄ fuerit
abundāter ſatiatꝰ cibis delicatis
⁊ potibꝰ ꝓcioſis. Qꝛ vt dꝛ hie. i.
pte epiſtolaꝝ ſuaꝝ eplā. vi. c. xxxvii.
eſꝰ carniūꝛ potꝰ vini carniſqꝫ
ſaturitas ſemiariū ē libidinꝫ. Et
ꝑ ꝯtrariū vt dicit Terētius ſine
cerere et baccho friget venꝰ. Dicit
etiam ibidem hieroñ. et recitatur
in decre. di. xxxv. venter qꝫ
vēter mero eſtuans cito ſpumat
in libidinē. Unde quidam poeta
dicit qꝫ caro videtur loqui ⁊ dicere
in hunc modum. Si bene fuero
paſta: non ero caſta. Propter
qꝫ apo. Ephe. v. nos admonet dicens.
Nolite inebriari vino i quo
eſt luxuria. Patet ergo quis ſit
pater luxurie.

¶ Mater vero eiꝰ dicitur quies
Cū eñi quis ſuꝑflue quieſcit i lecto
ſiue cum nimis diligēter q̄rit
⁊ ꝓcurat quietē corporis ſui ſtatim
ſentit carnis ſtimulos inſurgere
vt de facili ꝓueniat ad opꝰ
nephādū. In cuiꝰ rei teſtimoniū
legitꝰ de Dauid. ii. reg. xi. qꝫ cū q̄dā
die ſurgeret de ſtatu ſuo poſt
meridiē ⁊ deābularet i ſolario domus
regis vidit mulierē ſe lauātē
ex aduerſo cum q̄ tādē dormiuit.
Et iō bñ nos admonet Apoſto.
Ro. xiii. dicēs. Nō in cubilibꝰ
⁊ impudicitiis ſupple ambulauerimꝰ.
Et notaqꝫ premittit cubilia
impudicitiis qꝛ nimis quieſcēdo
in lecto homo incidit in laſciuias
et impudicitias luxurie iuxta illud
poete Catonis. Nam diuturna
quies vitiis alimēta miniſtrat

¶ Auus autem fornicationis appellatur
ocium. Unde inter cauſas
iniquitatis ſodome ocium reputatꝛ
vna Ezechi. xvi. Et in pſ.
In labore hominum nō ſūt ſupple
carnales viri: ecce ocium ideo ſequitꝛ.
Prodiit quaſi ex adipe iniq̄tas
eorum. Ecce luxuria.
Ideo ſubditur. Tranſierunt in affectuꝫ
cordis Quaſi diceret qꝫ homines
ocioſi primo tranſierunt
affectum cordis: praua, deſideria:
deinde trāſierunt in affectū opis
quia prodiit quaſi ex adipe iniquitas
eorum. Bñ ḡ loquitur poeta
Ouidius libro de remedio amoris:
cum inquit. Ocia ſi tollas periere
libidinis artes: id eſt arma.

¶ Auia vero ipſius fornicationis
appellatur familiaritas. Cum
enim quis incipit habere nimiaꝫ

familiaritatē cū muliere: ⁊ ſignāter
iuuene: ſic de facili ruit i oſcula
amplexꝰ illiꝰ ⁊ tandē in opꝰ
nephariū. Prouer. vi. Nunquid
pōt hō abſcondere igneꝫ in ſinu
ſuo vt veſtimenta ſua nō ardeāt
⁊ ambulare ſuꝑ prunas ⁊ non cōburantꝛ
plante eiꝰ. Sic qui igreditꝛ
ad vxorē ꝓximi ſui. ſ. per nimiā
familiaritatē: nō erit mundꝰ
ſupple ab opere malo cū tetigerit
eā. Qꝛ ex tactu ipudico quod
eſt inuitatoriū ad luxuriā: facile
opportunitate ꝓuenitꝛ ad cōſummationē
opis. Et ſic exponit de
Lyra illud verbum Eccleſia. xlii.
Melior eſt iniq̄tas viri ꝙ̄ mulierū
benefaciēs. i. ꝯuerſatio cū malo
viro eſtꝛ minꝰ ꝑiculoſa ꝙ̄ cōuerſatio
familiaris: cū muliere quantumcunqꝫ
bona: pudica ⁊ caſta.
Sūmopere ḡ debent viri vitare
familiaritates alienarū mulierū:
qꝛ ꝙ̄ periculoſa ſit talis familiaris
cōuerſatio bene oſtēdit hieronỹ.
iii. parte epiſtolarū ſuaruꝫ
epiſtola. viii. vbi ſcribit ad oceanum
de vita clericorum in hunc
moduꝫ dicēs. Cū ꝓximat ſtipula
incendit ignē: flāmigero igne
ꝑcutit femina cōſcientiā viri pariter
habitantis: exuritqꝫ montiū
fundamenta. i. deiicit viros magnos
⁊ ſanctos. Ego inquit dico
tibi. Si cum viris femine cohabitent:
non deerit viſcariū diariū
diaboli. Ferreas mentes libido
domat. Mihi crede non pōt toto
corde cum domino habitare: qui
feminarum acceſſibꝰ copulatur.
Deinde ſubdit qꝫ bonus honor
eſt in eccleſia ſi a conſortio virorum
femine ſint longe. Hec ille.

Patet ergo de parentibus propinquis
et remotis ipſius filie fornicationis.

¶ Scdꝰs articulus digiti fornicationis
inter eñ vitia illa q̄ carnalia
ſunt maxime abominabilia: ꝓdicatur
⁊ adhuc precipue fornicatio.
Cuius abominatio magna ē
coram tribus: vcꝫ coram.

Deo
Angelis
Hominibus

C ¶ Primo quidem coram deo
Conſtat enim qꝫ oēs res abhominantꝛ
ſuū cōtrariū. Cum igitꝛ deus
ſit mūdiſſimꝰ ⁊ ex mūdiſſima matre
natus: conſequēs eſt dicere qꝫ
oēm immunditiam carnis vilipēdat
atqꝫ oēs hoīes fornicarios et
immundos contemnat. Nā intantuꝫ
vꝛ deus abominari hoc vitiuꝫ
qꝫ non dignatur corrigere delinquētes
in preſenti. ſed dimittit eos ſecūdum
deſideria cordis ſui: vt vadant
i adinuentionibus ſuis. Et huius
rō eſt tales reſeruat puniēdos
in futuro. ſ. in inferno vnde Oſee
iiii. loquitur dominꝰ dicēs. Nō viſitabo
ſuper filias veſtras cuꝫ fuerint
fornicate non viſitabo inquā
i pñti ſed bñ i futuro. Quia vt habetꝛ
heb. xiii. Fornicatores ⁊ adulteros
iudicabit deꝰ. ſ. eos deputādo
ad eterna ſupplicia. Et ideo ſalubriter
cōſulit apoſt. Ephe. v. cū
ait. Fornicatio ⁊ omnis immundicia
non nominetur in vobis.

¶ Scdꝰo abominatio fornicationis
magna eſt corā angelis ſanctꝭ
Cum enim ipſi ſint omnino ſpirituales
⁊ mundi valde abominantꝛ
fetidiſſimam fornicationeꝫ i
hominibus quorum curam ge-

runt ex dei ordinatione. Da ex=
emplū de leproſo quē ſani abhor
rent. Da etiā exemplū de ſeruo
qui facit imunditiā ſuā: corā dño
ſuo. Quod quidē nephandū fa=
ctū nō immerito abominatur dñs
ei⁹. Sic eſt aūt ꝙ angeli dei ſunt
dñi noſtri ratione begnitatis: qui
tñ voluntati diuine obtemperā=
tes nō dedignāt noſtrarū anima
rū eſſe cuſtodes. Hi ḡ valde offen
duntur ab his q̄ in eorū ꝯſpectu
fornicari non verent. Cū tamen
dicat deuot⁹ Ber. ſer. xij: ſup pſ.
qui habitat exponendo illū ver=
ſuz. Angelis ſuis ⁊c. In quouis
angulo reuerentiā exhibe ange
lo tuo. Tu ne audeas illo preſen
te quo me vidēte nō auderes. vñ
ad propoſitū legit ꝙ angelus dñi
in forma humana cuidā apparēs
⁊ cū eo pariter incedēs: nares ob
turauit ad p̄ſentiā fornicatoris q̄
illi obuius fuit: nō aūt ad preſen
tiā cadaueris. Ecce quō feda lu=
xuria fetet coraz angelis bonis.
¶ Tertio abominatio fornicatio
nis magna eſt corā viris caſtis
pudicis: ⁊ mūdis. Tales em̄ non
ſolū horrent factum verumetiā
verba que interdum de tali pec=
cato ab immundis ⁊ nephandis
perſonis dicūtur. Propter quod
Apoſto. Epheſi. v. nos admonet
de hoc non loqui: cum ait. Forni
catio aut immunditia. i. quecūꝗ
alia ſpecies luxurie non nomine
tur in vobis. Nam nullum pec=
catum eſt quod tantum abomi=
netur perſone honeſte ſicut pec=
catum carnis: adeoꝗ ꝙ non ſolū
vitant fornicatorum ſocietatem:
verumetiam de talibus vix poſ=
ſunt audire loqui: et ſignāter quā
do tales ſunt inueterati in immū
ditia ſua: ſicut patet de apertis con
cubinariis. Nec quidem immeri
to: q̄ tales ſunt tanꝗ porci vel iu
menta putreſcentia in fecibus ſu
is. Unde. Greg. li. xxxiij. mora. c.
viij. exponens illud Johelis. j.
Computruerunt iumenta in ſter=
core ſuo dicit ꝙ iumenta i ſterco
re ſuo computreſcere eſt: carna=
les homines in fetore luxurie ſuā
vitā finire. Ecce quō abominatio
fornicatorū magna ē corā deo an
gelis ⁊ hominibus iuſtis.
¶ Scd̄s articulus predicti digi=
ti fornicationis dicitur punitiōis
Pro quo notandum ꝙ iſtō pctm̄
punitur tripliciter: videlicet
Spiritualiter
Corporaliter
Eternaliter.
D ¶ Primo quidez ſpiritualiter
et hoc per ſubſtractionem gratie
et gratuitorum dei donorū. Et de
primo q̄dem dicit dñs Geñ. vj.
Nō ꝑmanebit ſpiritus me⁹ in ho
mine ineternuz: q̄ caro eſt. In cu
cui⁹ figura legitur vbi. ſ. c. viij.
ꝙ columba emiſſa de archa nolu
it requieſcere ſuper cadauera mor
tuorū ſicut coru⁹: ꝑꝑ qd̄ ad archā
reuerſa eſt. Applicatio ē facilis.
E ¶ De ſecundo legitur in dia
logo Gregorij. libro. iij. ꝙ cū vuā
dali fidez catholicaz impugnarēt
in africa: illiſ viriliter reſtiterūt
quidā venerabiles ſenes epi. Pro
pter quod tandē illis manib⁹ eo=
rū veniētib⁹ linguas ab eis peni
tus abſciderunt. Mira res inq̄t
Grego. Nam poſt talem abciſſio=
nem ita deſerte loquebantur pro
defenſiōe fidei catholice ſine lin
gua ſicut prius cum lingua. Ue=
rum cum vnus ex ipſis in luxu=
riam lapſus fuiſſet: mox priuatus
eſt dono miraculi. Hec Grego.
¶ Secundo fornicatio punit cor
poralit: q̄ vt dicit apoſt. j. Cor.
vj. Qui fornicat in corp⁹ ſuū pec
cat. Sup quo dicit glo. ord. ꝙ nul
lum aliud pctm̄ ita dehoneſtat
aut coinquinat corp⁹ ſicut iſtud
Hoc em̄ videre eſt i multis egri
tudinib⁹ q̄ꝫ etiā incurabilib⁹.
Et que etiā parēt ad oculū q̄ in=
currūt ꝑ hoc vitiū. Propter qd̄ di
cit apo. gal. v. ꝙ manifeſta ſunt
opera carnis. Manifeſta inquā
in effectu quē derelinquūt: ſicut
ſequens declarat exemplum.
F ¶ Refert em̄ Petr⁹ Damia=
nus in quodā ſermone de quodā
ſacerdote bñuentane ciuitatis q̄
capellan⁹ erat: p̄ncipis eiuſdē ci=
uitatis. Hic ergo tāte ſanctitatis
erat: vt quotiēs miſſam celebra
ret: angelus dñi ex cōſuetudine
veniebat ⁊ vidente ipſo p̄ncipe
ſacramentū dñici corporis ex ma
nibus offerētis aſſumebat. Sed
tandē miſer ſacerdos in actū car
nis lapſus eſt. Cum ḡ tēpus pa=
gēdi ſacri miſterij aduenitſſet ad
altare acceſſit totus tñ tremebū=
dus. Ad quē more ſolito angel⁹
acceſſit ⁊ inſpectāte p̄ncipe ſpon
giā infectā aqua ſup caput illius
expreſſit. Quo viſo p̄nceps admi
rat⁹ obſtupuit pbr̄m ſecrete con
uenit. Qui recognouit ſe illa no
cte in luxuriam ſe cecidiſſe.
¶ Tertio fornicatio punit eter=
naliter ſicut ⁊ quodlibet morta=
le pctm̄. Unde dr̄ Apoca. xxj. ꝙ
pars fornicatorū erit i ſtagno ar
denti igne et ſulphure quod eſt
mors ſecunda. Dicit etiaz Apo=
ſtolus. heb. xiij. ꝙ fornicatores ⁊
adulteros iudicabit deus. Item
Ephe. vj. dicit ꝙ fornicatores et
immundi nō habent partem in re=
gno chriſti ⁊ dei.
G ¶ Ad̄ ſatis ad ꝓpoſitū refert
terribilem exemplū beatus Cy
rillus epūs hieroſolymitanus in
epiſtola ad Auguſtinū de obitu
beati Hierony. dicens ꝙ in ciuit=
tate Candia contigit corpus cu
iuſdā ſacerdotis fornicari intra
eccliaz honorifice ſepeliri. Sz no
cte ſeq̄nti tāt⁹ ſtrepit⁹ audit⁹ eſt
intra dictaz eccleſiā ꝙ omnes in
habitātes ipſam ciuitatē nimio
terrore excitati ad eccleſiam cō
currerent. Stabāt igitur omnes
circa eccleſiam audiētes ſtrepi=
tus vehemētes atꝗ cāpanarum
ſonit⁹. Facto autē diluculo cun
cta q̄ fuerant in eccleſia reperiū
tur reuoluta ⁊ reuerſa: ⁊ q̄ii vn=
diꝗ flāmis ignituz violata. Quo
viſo pōtifex loci illi⁹ ieiuniū ⁊ oro
nē indicit ꝑplo vt dignaret dñs
indicare hui⁹ ꝓdigij cauſam no
cte tñ ſeq̄nti maior ꝗ prima: ſtre
pit⁹ ibi audit⁹ eſt. Sed mane fa=
cto oībus i eccleſia ꝯgregātis orā
di grā ⁊ glioſ⁹ hiero. ſepties ſplē
didior ſole ſubito i eccleſiā veni=
ens ad altare gradiens cunctis
vidētib⁹ ⁊ mirātib⁹ ꝑ horā forte
ſub ſilentio manens obſtupenti
ꝑplo intimauit predictū ſtrepitū
cōtigiſſe propē p̄dicti ſacerdotis
miſerabilis cadauer putridū in=
digne ſacris locis cōditū ad ter=
rorem ꝯcubinariorū ⁊ luxurio=

ſorū: mādans epo vt dictū cada=
uer miſerū poſt gnalē oīm reſur
rectionē tartareis manſionibus
deputandū de ſepulchro extrahi
faceret ⁊ ꝯtinuo flāmis ꝯcremā
dū traderet. Alioquin peſtilētia
q̄ iā ciuitatē inuadere cepat non
ceſſaret. Factū eſt ḡ vt glo. ſ⁹ hic
roñ. iuſſerat ⁊ ſic peſtis ceſſauit
hec vbi. ſ. Et certe hoc exēpluꝫ
tā autēticū deberet merito terre
re miſeros fornicarios ⁊ ꝯcubi=
narios clericos qb⁹ reſeruat dñs
inaudita. ⁊ importabilia atqꝫ in
excogitabilia tormēta in alio ſe
culo niſi cito penitentiā egerint
⁊ a fornicatione ſua ceſſauerint.
et ſic patet de primo digito.

¶ Scōs digit⁹ man⁹ leproſe lu=
xurie dr adulteriū. eſt autē adul
teriū ſcōm bea. Tho. ij. ij. q. cliiij.
ar. viij. acceſſ⁹ ad alienū thorū ſi=
cut ipm nomen ſonat. vel adulte
rium ſcōm dños canoniſtas eſt
vbi celebrati cōiugij iura temerā
tur ſiue violantꝰ: ptꝫ. xxxij. q. iiij. ne
mo Gelaſius aūt papa ꝑut reci
tatꝰ. xxxvi. q. i. lex dicit ꝙ adulte
rium eſt alieni thori violatio. vn
de inqt adulteriū: dicitꝰ quaſi ad
alteri⁹ thorū acceſſio: in hoc igitꝰ
digito ſunt tres iuncture ſiue ar
ticuli: ⁊ hi ſunt
Culpabilitatis
Fugibilitatis.
Punibilitatis

h ¶ Primus igitꝰ articulus hu
ius digiti vocatur culpabilitatis
Eſt enī hoc pctm̄ valde graue et
maxime culpe ſeu offenſe. hoc
autem probant tria: ſcꝫ
Scriptura
Bruta
Scandala.

¶ Primo igitꝰ grauitas adulterij
ꝓbatꝰ ⁊ oſtenditꝰ ex pte ſcripture
Omnis enī ſcriptura ⁊ omīs lex
ipſum reprobat ⁊ condēnat.

I ¶ Prio q̄dē ſcptura tā ſacra
veteris q̄ꝫ noui teſtamēti. Et q̄deꝫ
q̄tū ad vetus teſtamētū ſcribit.
Exo. xx. Nō deſiderabis vxorē
ꝓximi tui: ſilr Deutꝰ. xxvij. Loq̄=
tur dñs dicēs. Maledictus q̄ dor
mit cū vxore ꝓximi ſui. Et dicet
oīs ppl's amen. i. ſit ille maledi=
ctus. Silr dñs per os prophe da
uid increpat illū q̄ adulteros fa
cto ⁊ ope imitatꝰ dicēs. Tu odiſti
diſciplinā. i. bonā vitā ſeu caſti=
tatē. Inſup tu odiſti icrepationē
qꝛ proieciſti ſermones meos re
trorſum q̄ſi icrepatiōes meas cō
tēnēdo. Inſup ſi videbas furem
currebas cū eo ⁊ cū adulteris por
tionē tuā ponebas: eos imitādo
Premittit aūt non abſqꝫ cā furti
pticipationē dicens. Si videbas
furē currebas cū eo: qꝛ plerūqꝫ
adulteri ⁊ fornicarij potiſſime qui
ſunt de paupe regno: ſunt fures
⁊ hoc vt habeātꝰ vñ foueātꝰ ſer fa
carias ſuas. Deide ſequitꝰ dei cō
minatio cū ſubditꝰ. Arguā te ſup
ple i iudicio tanq̄ꝫ trāſgreſſorem
precepti mei. Nō mechaberis.
Exod. xx. Inſup ſtatuā ꝯ faciem
tuā angelos electos demones et
ceteras creaturas ſuo modo te ac
cuſantes ⁊ dignū eterna dānatio
ne ꝯclamantes. Et hoc eſt qd̄ ſcri
bitꝰ. Sapiē. v. Accipiet armaturā
zelus illi⁹ ⁊ armabit creaturā ad
vltionē inimicorū. i. adulterorū.
Itē Iob. xx. Reuelabūt celi iniq̄
tatem eius: ſcꝫ adulteri ⁊ terra

aduerſus eū cōſurget. Ecce quō
ſcriptura veteris teſtamēti repro
bat adulteriū. Itē ipm reprobat
ſcriptura noui teſtamēti. vt patꝫ
Mat. xix. vbi legitꝰ ꝙ xp̄s repre=
hendēs illos iudeos q̄ dabāt li=
bellū repudij vxorib⁹ ſuis q̄n nō
placebāt eis q̄bus dimiſſis ꝯhe=
bant cū alijs: dixit hoc non lice=
re: qꝛ quos de⁹ ꝯiunxit homo nō
dꝫ ſeparare. Sic eſt autē ꝙ adul
ter ſeparat quos de⁹ cōiunxit in
frīgēs eius ordinationeꝫ igitur
contrauenit dei ordinationi.

¶ Scdo ſcptura canonica repro
bat adulteriū. Vñ. xxxij. q. vij. q̄d
in oībus dicitꝰ ſic. Quid in oīb⁹
peccatis adulterio grauius eſt.
Sic tñ loquitꝰ iſtū decretū ad de
teſtationē criminis: qꝛ multa cri
mina ꝯtra ꝓcepta ſecūde taber=
nacule ſunt grauiora adulterio
vt homicidiuꝫ: inceſtus: ſacrile=
gium: fractio voti continentie.
Secundū nāqꝫ in penis tenet lo
cum vbi glo. in penis. i. in ꝓhibi
tionib⁹ ſcōe tabule Moyſi. Naꝫ
prima ꝓhibitio ſecūde tabule ē
illud. Nō occides. Secunda aūt
illud quid immediate ſequitꝰ: ſcꝫ.
Nō mechaberis ex quo conclu=
ditur ꝙ adulterium eſt grauius
furto. ſcꝫ. ex genere. Pōt tñ aliqd̄
furtū eſſe graui⁹ aliquo adulte=
rio ex circumſtantia. vtpote de il
lo qui multū furatꝰ ⁊ cū magna li
bidine: reſpectu illius qui paruꝫ
delectatur in adulterio. Vnde ſe
mel ſimul predicabant rothoma
gi duo predicatores famoſi q̄ruꝫ
nomina forte non licet exprime
re. Vn⁹ enī erat brito natiōe vir
certe probus ⁊ vale famat⁹ ordi
nis minorꝫ. Alter aūt Norman⁹
et ſecularis. Prim⁹ valde latra=
bat ꝯ adulteros. ſecūd⁹ aūt ꝯ fu
res. Accidit aūt vt prim⁹ dice=
ret ꝙ furari montē aureū nō eſt
tam graue pctm̄ ex gn̄e ſicut a=
dulterari qd̄ vtiqꝫ verū ē. Alter
aūt hoc audito i ſuo ſermōe cra
ſtino dixit hoc eſſe bñ dictū pro
vno britone eo inq̄t ꝙ britones
paruā eſtimationē faciūt de fur
to: ⁊ magnaꝫ de adulterio. Sed
nos inq̄t Normani dicerem⁹ mi=
nus pctm̄ eſſe fornicari aut adul
terari q̄ꝫ furari montem aureū.
Poſſent ⁊ multa alia decreta ad
duci adulterium reprobantia: q̄
pertranſeo breuitatis cauſa.

L ¶ Tertio ſcriptura ciuilis ſi=
ue iperialis reprobat adulteriū.
Vñ ꝓpter hoc vitiū vxor ꝓbata
talis ꝑdit dotē ſuā vt ptꝫ in autē
ticis titu. vt liceat marito. §. qui
ꝯo. collatio. viij. Itē. C. de repu=
dijs. l. cōſenſu. Itē. l. iubem⁹. ideꝫ
dt. De hoc etiam ponitꝰ vn⁹ ſpe=
cialis titul⁹. C. ad legeꝫ iuliā. de
adulterijs ⁊ ſtupris. lib. ix. ti. ix.
Et ſilr. ff. ad legē iuliā de adulte
rijs. In q̄b⁹ q̄dem titulis ſeu ru=
bricis multa dicuntꝰ i deteſtatio
nem adulterij. Ecce quō triplex
ſcriptura declamat ⁊ deteſtatꝰ at=
qꝫ abhorret vitiuꝫ adulterij. hoc
aūt nō fieret niſi ipm vitiū eſſet
maxime culpabilitatis ⁊ grauitatis

M ¶ Secundo bruta animalia
probant vitium adulterij eſſe ma
xime culpabilitatis: eo maxime
ꝙ inter ea ſunt aliq̄ ſpecies que
nunq̄ꝫ immiſcent ſe alienis: ſicut pꝫ
de elephantis. Nā vt dicit plin.
in naturali hiſtoria. libr. viij. ca.

v. q̄uis hmōi aīalia ſint maria ꝛ fortiſſima nunq̄ tñ coeunt niſi i abdito: nec inter ea ſunt adulteria. Nec ſilr̄ vlla ſunt inter ipſa prelia ꝓpter feminas. Refert ēt idē Pliñ. vbi. ſ. c. xvi. qḋ intitulatur de leonibꝰ ꝙ leena eſt magni coitus ꝛ libidinis: ita vt etiā qñqꝫ coeat cū pardo. Qḋ ſentiēs leo tota vi ꝯſurgit aduerſus eā. Et ideo hoc p̄cauens leena poſt coitū cū pardo ſolet in flumine ſe abluere ꝛ ſic tuta accedit ad leonē. Ecce quō bruta aīalia quodāmodo abhorrent adulterium ſeu copulā carnalē cū alio. Hoc idē etiā lobſeruāt quedā aues. Vñ referṫ de ciconia ꝙ ſi adulteret tūc cōpar illius adducit mltitudinē aliaꝝ ciconiaꝝ q̄ oēs vno ꝯſenſu ꝛ ip̄etu adulteram deplumant. Hoc idē ſilr̄ obſeruant turtures de quibꝰ dicit Iſido. libr. xii. ethymo. c. vii. ꝙ ſunt magne pudicitie. Maria ḡ ꝯfuſio debet eſſe rōne vtentibꝰ ſi impudicitia ſuperentur a brutis ꝛ auibus.

N ¶ Tertio ſcādala q̄ oriunṫ ex adulterio ꝓbant ꝛ oſtendūt q̄ꝫ te ſit culpabilitatꝫ. Nullū eñ ferme īueniēs pctm̄ ex quo nata ſiue tot ꝛ tam grādia ſcādala naſci ſicut ex adulterio. Propṫ hoc eñ vitiū nōnulle mulieres ſeipſas īterimūt ſicut ptꝫ de lucretia De qua plene narrat Aug. de ciui. dei li. i. Et ſimilṫ. Titus liui. lib. i. p̄me de cadis in fi. Alij aūt alios intermūt nunc toxico nūc gladio. nūc ꝓditone: ſicut ptꝫ de Dauid q̄ interfecit Vriā hac de cauſa occidi. ij. Reg. xi. et preter hec tales adulteri ſunt in opprobriū cunctis gentibꝰ honeſte viuentibꝰ vt ptꝫ in decre. diſt. lvi. ſi gens. Itē ꝓpter hoc pctm̄ cōiter ſuſcitenṫ lites: iurgia: v̄ba ꝛ verbera: inter virū ꝛ vxoreꝫ: ita vt freq̄nter ꝓpter hoc petaṫ diuortiū. Inſup vxor audiens viꝝ ſuuꝫ adulterari forſan dicit. Per deuꝫ ego tantūdeꝫ faciā marito meo ſicut ipſe mihi: ꝛ ſic ipſa adulteratur. Sepe etiā optat mortē viri ſui pariter ꝛ illiꝰ cū qua adulterat. Item anxiatur ſuſpitionibꝰ adeo ꝙ ſi vir ſuꝰ veniret de eccl̄ia ſuſpicaretur eū venire de domo adultere ſue. Frequēter etiā hac de cauſa vxor efficiṫ zelotypa de viro ſuo: adeo ꝙ q̄ꝫ primum ipſe egrediṫ domū: illa eſtimat ꝙ vadit ad talē mulierē. Sed aliq̄ñ viri ſe excuſant ſi adulterant ꝓpṫ egritudinē aut deformitateꝫ ſeu abſentiā vxorū ſuarū. Sed profecto hec eſt excuſatio in peccatis. Qḋ prudenter attendēs beatus Ludouicus Francorū rex infirmatus ad mortē cui dicebant medici ꝙ poſſet ſanari ſi cognoſceret aliquā mulierē: eo ꝙ ſuā preſentem non haberet reſpondiſſe ferṫ ꝙ potius vellet mori q̄ꝫ fidē ſemel datā ſue vxori violare: et ſubditis preſentibꝰ ſcandalum dare. Sed profecto pauci ſunt hodie tales reges: p̄cipes: et nobiles. Nam pleriqꝫ eorum non vrgente egritudine: ſed cooperante libidine poſtpoſito dei timore: ꝛ populi ſcandalo: nō erubeſcūt palam habere ancillas quibus faciūt magna donaria in grauamen ſubditorum et in iniu-

riaꝫ proprie vxoris. Et de hoc extat perpetua memoria apud gallos de pulchra Agnete quam quidā rex Francie cuiꝰ ſubticeo nomen palam habebat: etiā ſpreta ꝓpria vxore q̄ꝫuis formoſa et bona. Ptꝫ ḡ ex his tribꝰ quante culpabilitatis ſit vitium adulterij.

O ¶ Secundus articulus digiti adulterij dicitur fugibilitatis. Eſt enim hoc vitium ſumme fugiendum et hoc ſignanter propṫ tres rationes: que ſunt.

Inuolutionis
Conſumptionis
Oppoſitionis.

¶ Prima igṫ ratio dr̄ inuolutionis. Nam iſtud vitiū inuoluit in multos et periculoſos errores q̄bus valde difficile eſt obuiare. Sed de multis tantum tangemꝰ tres quorum primus ſe tenet ex parte viri. Scḋs ex parte mulieris. Tertiꝰ ex parte prolis.

P ¶ Primꝰ igṫ error ē qui ſe tenet ex parte viri adulterantis ē q̄a credit ſibi magis licere adulterari q̄ꝫ ſue vxori. Nam ſi illi ſemel compertuꝫ fuerit vxorem ſuam adulterium perpetraſſe tanto odio eam habebit ꝙ vir tota parentela vtriuſqꝫ partis poterit inter eos ponere pacē. Qḋ ſi fiat pax inter eos parum forſan durabit: ſed ad minimā offēſā aut forſan ſine offenſa ille improperabit vxori quecunqꝫ fecit: ꝛ q̄ non fecit. Sed ſi contingat ipſum adulterari: hꝫ q̄ſi ꝓ riſu ſi vxor ſciat. Cum tamen ſcribatur in decretis. xxxij. q. v. chriſtiana ꝙ Chriſtiana religio adulterium i vtroqꝫ ſexu pari ratione condemnat. Quinimmo quantuꝫ ad aliquid grauius peccat vir adulterās q̄ꝫ mulier in quantū ſcꝫ maior naturalis ratio in eo vigere dꝫ vt notaṫ. xxxij. q. vi. idignanṫ. Propterea dt Au. de v̄bis dñi. ſer. xlvi. ꝛ ſimiliter recitaṫ. vbi. ſ. c. ſi dicturi. Si inq̄t vos viri dicturi eſtis vxores ſeruate vos q̄les vultis eas inuenire tales et ipſe inueniant vos. Quis viuens eſt qui nō caſtaꝫ velit ducere vxorem. Et ſi accepturus eſt virgineꝫ: quis nō intactam deſideret. Intactam q̄ris: intactus eſto. Puram queris noli eſſe impurus. Non enim illa poteſt eſſe caſta aut pura: ꝛ tu nō potes. Si fieri non poſſis caſtus nec illa poteſt: q2 vero illa poteſt docet te quia fieri potes. hec ille Item idem Auguſtinus lib. de decem chordis: ad propoſituꝫ loquitur dicens. O homo dicitur tibi. Non mechaberis. i. non ibis ad aliquā aliā preter vxorē tuā. Tu autē exigis hoc ab vxore: et ſi vis reddeṫ ab hoc vxori. Et cū debeas in virtute precedere vxorē tu ſubito impetu libidinis cadis: ꝛ vis vxorem tuā victricē eē libidinis: tu victus iacens. Et cū in capite ſis vxori tue p̄cedit te ad deum illa cuius caput es. Vis domum tuam capite deorſum pēdere. Caput ei mulieris eſt vir. Vbi ergo mulier melius viuit q̄ꝫ vir: capite deorſuꝫ pendet domꝰ. Debet vir tanq̄ꝫ caput in oībus bonis factis precedere vxorē ſuā vt illa imitetur ipſū tanq̄ꝫ caput ſuum. hec ille Patet ergo reprobatio primi erroris qui eſt virorum adulterorum credentiū hoc ſibi magis licere: quam vxoribꝰ

ſuiſ: cum tamen oppoſitum ſit ve
rum vt patet ex dictis.
¶ Secundus error et qui ſe tenꝫ
ex parte vxoris adulterātiū eſt: qꝛ
ſi adultera caſu ſuſcipiat filiuꝫ ex
adulterio ipſum nutrit de bonis
viri ſui et tandem tanꝗ legitimꝰ
ſuſcipiet hereditatem patris puta
tiui in toto vel in parte. Et cū ipa
adultera ſit cauſa ꝙ hereditas vi
ri ſui vadat ad alienos et ſimilr ꝙ
filij legitimi aut heredes viri ſui
priuēt dicta hereditate et ſine cul
pa ſua reſtat ꝙ ipſa tenetur ad re
ſtitutionem quā facere eſt illi plu
rimum difficile. Ecce labyrintꝰ et
dedalus quam ex culpa ſua incī
dūt mulieres adultere. Et de hoc
ſuperiꝰ dictum eſt in hoc ſecundo
tractatu parte. iij. capit. ij. vbi agi
tur de manu furatoria ſub litera.
J. De hoc ēt forte dicetur in. iiij.
tractatu huius operis cum age=
ret de reſtitutionibus.
¶ Tertius error in quē inuoluit
et implicat peccatū adulterij eſt
ille qui ſe tenet ex parte ꝓlis. Nā
multi filij adulterini reputātur le
gitimi: et ſuccedunt patri putati-
uo. Alij aūt efficiūtur clerici et ꝓ
mouentur ad ſacros ordines ſine
diſpenſatione qui tñ ſunt ex adul
terio occulto nati et ꝑ ꝯñs inhabi
les ad predicta. Et quod grauius
eſt pōt ꝑ ignorantiā accidere vbi
intrant mrimonium ꝙ ꝯtrahant
cū ꝯſanguinea ſeu ſorore propria
ex pte veri ⁊ naturalis patris quē
non cognoſcunt. Nec audet ma=
ter declarare impedimentū ne ſe
ipſam ſcandlizet: aut qꝛ forte mor
tua eſt pariter et verus pater fi
lij contrahentis cū filia eius. Po=
teſt etiā accidere ꝙ filius ex adul
terio natus occidat ignoranter pa
trem ſuum naturalem ſiue in bel
lo: ſiue alias.
Q ¶ Et de hoc extat hiſtoria de
Alexandro magno de quo refert
dñs Anto. in chronicis ſua prima
parte. titu. iiij. c. ij. ꝙ cuꝫ crederet
ſe eſſe filiū Philippi regis mace=
donum erat tñ filius cuiuſdam ſu
perſtitioſi viri qui dicebatur ne=
ctabanꝰ. q̄ ꝯcubuerat abſente re=
ge cum regina que dicebat olym
pias. Modus aūt et cauſa cur oc=
cidit dictum nectabanū quē igno
rabat patrē ſuū eſſe. talis fuit. Se
mel ei ipſe Alexāder interroga=
uit dictum nectabanū q̄ morte il=
le eſſet moriturꝰ. Et qꝛ ſuꝑſtitio=
ſus atqꝫ maleficꝰ erat rñdit dicēs
Filiꝰ meꝰ dꝫ me occidere. Tunc
Alexander volens eū oñdere mē
dacē dum ſemel ambularēt ſimul
cauſa recreatiōis: ſup foſſata ciui
tatis in qua morabat ipſe Alexan
der: adhuc tñ paruulꝰ ꝓiecit dictū
nectabanū in aquam ſtantem i fū
do. Qui ſentiens ſe inde moriturꝫ
fracte ceruice ait. Nulla mortaliū
ꝯtra fatū fuga eſt. Olim eñ noui
me a proprio nato interficienduꝫ.
Ad quem Alexander. Nunquid
ego ſum filius tuus. Tunc ille oia
cōfeſſus eſt ⁊ quomodo olympia
dem matrem ſuam arte ſua dece
perat de qua ipſum genuerat. Ec
ce quomodo adulterium inuoluit
hincinde i varios errores: et ideo
ſumme fugiendum eſt tanꝗ peri
culoſiſſimum.
¶ Scđa rō cur adulterium eſt fu
giēdū dicitur cōſumptionis. Nāq̄
adulterinam volunt ducere vitā:

conſumunt multam ſubſtantiam
tū vt foueāt amicitiam adultere
ſue tū vt prouideant baſtardis ſi
ue magis ſpurijs inde naſcentibꝰ
tum in bonis que interdum faciu
unt maq̄rellis: ſeu focarijs ad hoc
mediātibus. Unde audiui de quo
dam magno principe qui nunc ē
coram domino ꝙ cum eſſet ſemel
Pariſius dedit cuidam puelle ꝓ
vno concubitu decem mille aure
os. Tales ergo ſi verum ſit: quo
dāmodo ſimilis erat filio ꝓdigo
qui diſſipauit ⁊ ꝯſūpſit ſubſtātiaꝫ
ſuam cum meretricibꝰ viuēdo lu
xurioſe. Lu. xv. Bñ ergo ſcriptuꝫ
eſt Prouerb. xxix. ꝙ q̄ nutrit ſcor
tū perdet ſubſtantiam ſuā. Et hu
ius rō eſt: qꝛ tales maledicte mu=
lieres trahunt ad ſe q̄cq̄d poſſunt
de bonis adulterorum ſuorū. Naꝫ
ſi cōtingat eas intrare domos co
rū in abſentia vxorum ſuorū reui
ſitant omnia ſecreta domꝰ ⁊ q̄cq̄d
alicuiꝰ valoris inueniūt dūmodo
ſit portabile accipiunt ⁊ ſecum de
ferunt. Nec miſeri ⁊ pauperes fa
cti adulteri audent illis contradi
cere ne eas contriſtent ⁊ perdant
gratiam ⁊ amicitiam earū q̄ꝫ mul
to magis apprecantur q̄ꝫ gratiā ⁊
amicitiam propriarū vxorū q̄ꝫcū=
cunqꝫ honeſtarū bonarū ⁊ pulchra
rum. Bene ergo conſulit ſapiens
Prouer. v. cum ait. Ne intēderis
fallacie mulieris ſup. adultere: q̄
multipliciter laborat decipere mi
ſerum adulterum ſuum.
R ¶ Tertia ratio quare adul
rium ſic fugiendū dicitur oppoſi
tionis. Opponitur enīꝫ hoc viciū
tribus bonis q̄ ſunt in matrimo=
nio de quibus loquitur Au. in li. de
bono cōiugali. ⁊ ſilr recitat in de
cre. xxvij. q. ij. oīne. Illa autē tria
bona ſunt ꝓles fides ſcrm̄ q̄ fue=
runt in parentibus xp̄i. Proles q̄
dē fuit ipſe xp̄s. Fides autē ibi fu
it: qꝛ nullum adulteriū. Sacrm̄ qꝛ
nullum diuortium. Sic eſt aūt ꝙ
adulteriuꝫ opponit tribus bonis
predictis mrimonij. Primo quidē
bono fidei: qꝛ ꝑ illō frangit fides
mutua q̄ debꝫ eſſe iter coniuges
q̄ attēdit penes hoc ꝙ nec vir cū
alia: nec mulier cum alio ꝯmiſceri
dꝫ. Et q̄ꝫtum ad hoc ſunt pares vt
pꝫ. xxxij. q. v. Chriſtiana religio.
Secundo vero ꝯtrariatur: ⁊ oppo
nit bono prolis. Eſt ei naturalis
ſollicitudo patri. vt habeat certi=
tudinem de prole ſua. Talis autē
certitudo tollitur per adulterium
Propter quod relinquit proles ſic
nata ſine directore diſciplina ⁊ ca
ſtigatione: ⁊ per ꝯñs efficitur i ho
neſta ⁊ ad malū effrenata. qđ ſi di
catur ꝙ ſaltem manet ſub diſcipli
na matris. Reſpondet hoc non ſp
eſſe verū Quinimmo frequenter
mulier q̄ ꝯcepit ex adulterio aut
fornicatione ꝓlē natā ſtati mittit
ad prēm vt illi prouideat. Ille aūt
ſolet eā extra domum ſuam edu=
cādā tradere aliquibus q̄ cōiter
parum de hoc ſūt ſolliciti. Inſup
dato ꝙ a ꝓpria mrē educat illa tñ
nō hꝫ illam induſtriam caſtigan=
di filiū quā hꝫ vir nec tm̄ reueret
aut timet a prole ſicut pr̄. Et ideo
cōiter videmꝰ illegitime natos in
ſolentes diſſolutos ⁊ quaſi in diſci
plinabiles nihilominus q̄ꝫuis dif
ficulter tñ pñt eē bñ cōditionati: ⁊
virtuoſi. ita ei dt Aug. lib. de bo=
no ꝯiugali ⁊ ſilr recitat i decre.

diſt.lvi.vñcunqꝫ. Unñcũqꝫ hoĩes
naſcãtur ſi parentum vitia non ſe
cantur:honeſti et ſalui erũt. Su
per quo glo.ponit ſimilitudinẽꝫ
de veſtibus dicẽs. Ueſtes quas
geritis ſordida lana fuit Idem
etiam decretum repetitur.xxxij.
q.iiij.ſicut ſanct⁹. Merito adul=
terium opponitur bono ſacramẽ
ti matrimonij. Conſtat enĩꝫ ꝙ ſa
cramentum matrimonij ſignifi=
cat coniunctionem chriſti cũꝫ ec
cleſia quam nũquaꝫ dimiſit. Pro
pter quod dicit apo. Ephe.v. Ui
ri diligite vxores vr̃as:ſicut chri
ſtus dilexit eccleſiaꝫ.i.nolite eas
derelinquere alijs carnaliter cõ=
miſcendo. Conſtat autẽ ꝙ adul=
ter facit totum contrarium. Et
ideo videtur irritare predictam
Chriſti coniunctionem cum ſpõ
ſa ſua eccleſia. Et ideo quantum
ad hoc adulter videtur eſſe ſimi
lis heretico qui dimiſſo Chriſto
vero ſponſo eccleſie adheret dia
bolo. Patet ergo ꝙ adulteriuꝫ ẽ
ſumme fugiendum tanꝗ̃ oppoſi
tum et contrarium tribus bonis
predictis venerabilis ſacramen
ti matrimonij. Et ſic patet de ſe=
cundo principali.

S ¶ Tertius atri.digiti adulte
rij dicitur punibilitatis. Pro quo
notandum ꝙ iſtud vitium punit̃
triplici pena:videlicet.
Diuina.
Eccleſiaſtica.
Humana

¶ Primo igitur pena diuina.i.a
deo taxata:quia enim ſcd̃m legẽ
diuinã nullũ malũ remanet ipu=
nitũ ſicut neqꝫ aliqđ bonum irre
muneratum:dicente Boetio de
conſola.libr.iiij.proſa.j. Nec ſine
pena vnꝗ̃ eẽ vitia:nec ſine p̃mio
virtutes bõis felicia malis ſp̃ in
fortunia ↄtigere. Idõ diuina iuſti=
tia multiplr̃ punit adulteriũ vcꝫ.
Temporaliter
Corporaliter.
Eternaliter.

T ¶ Tertio qdẽ tp̃aliter. Nã i
vltionẽ hui⁹ nephãdi vitij deus
iudex iuſt⁹ ꝛ fortis immittit fre
quenter contra homĩes bella cũ
cta deuaſtantia:in quib⁹ etiã ple
rũqꝫ ſuccumbũt pene infinita ho
minũ milia. Et de hoc multa ex=
tant teſtimonia in ſacra ſcriptu=
ra. Primum eſt de gabaonitis q̃
rũ multa milia occubuerunt gla
dio pp̃ adulterium ꝑpetratũ cũꝫ
vxore cuiuſdã leuite.i.de gñe Le
ui. Iudic.xx. Secũdũ exemplum
ẽ de Dauid cui poſtꝗ̃ adultera=
tus ẽ.dictũ eſt ꝑ Nathã ꝑphetaꝫ
ex ꝑte dñi. Nõ recedet gladi⁹ de
domo tua vſqꝫ in ſempiternum.
Silr̃ narrat̃ i hiſtorijs Romano
rũ ꝙ ꝓpter adulteriũ cõmiſſum
ab Antonio q̃ dimiſſa vxore ſua
ſorore Octauiani Augu.adheſe
rat Cleopatre regie egipti libi=
dinoſiſſime mulieri:ipſe Octaui
anus idignatus mouit ꝯ euꝫ bel
lũ nauale ꝛ terreſte:ꝛ i vtroqꝫ di
ctus Antonius fuit turpiter de=
uictus. Qui demũ fugiẽs a facie
Octauiani cũ dicta cleopatra ſe=
ipſos occiderunt.

¶ Scd̃o diuia iuſtitia punit adul
riũ corp̃alr̃ ſcđꝫ ꝙ habet̃ Nume.
v. vbi mãdat dñs dicẽs. Uir cui⁹
vxor errauerit: maritũqꝫ ↄtẽnẽs
cũ altero dormierit ꝛ hoc ma
rit⁹ dep̃hẽdere nequerit: ſꝫ latet
adulteriũ.teſtibuſqꝫ argui nõ p̃t
qꝛ non eſt inuẽta in ſtupro: addu

cet eã ad ſacerdotem. Cũqꝫ ſtete
rit in ↄſpectu dñi diſcooperiet ſa
cerdos caput ei⁹. Ipſe aũt tene=
bit aq̃s amariſſimas i q̃bus cum
maledicta execratiõe ↄgeſſit ad
iurabitqꝫ eã ꝛ dicet. Si non dor=
mierit vir alien⁹ tecũ ꝛ ſi nõ es
polluta d̃ſerto mariti thoro nõ ti
bi nocebũt aque iſte amariſſime.
Si autem declinaſti a viro tuo ꝛ
polluta es ꝛ ↄcubuiſti cũ altero:
his maledictionibus ſubiacebis
Det te dñs in maledictionẽ exẽ=
pliũqꝫ cunctorũ i populo ſuo. Pu
treſcer̃ faciat femur tuũ ꝛ tumẽs
vter⁹ tu⁹ diſrũpatur. Et r̃ndebit
mulier amen amẽ. Scribetqꝫ ſa=
cerdos in libello iſtã maledictio
nẽ ꝛ delebit eã aq̃s amariſſimis
i q̃s maledicta ↄgeſſit ꝛ dabit ei
bibere. Quas cũ biberit ſi pollu
ta ẽ ꝑtranſibũt eã aq̃ maledictio
nis ꝛ inflato vento cõputreſcet
femur. Si vero polluta nõ ẽ erit i
noxia ꝛ faciet libros. Hec ibi. Ec
ce quõ diuina lex antiquit⁹ puniẽ
bat adulteriũ Uerũ qꝛ illđ iudi=
ciale erat nõ obligat i lege grẽ
Itẽ đ pena taliũ habes Leui.xx.
Itẽ deut.xxij. Ubi mãdat lex adul
terũ ꝛ adulteram lapidib⁹ obruẽ
dos. Et ꝓpt̃ hoc ſcribe ꝛ phari=
ſei adduxerũt ad Chriſtuꝫ mulie
rẽ i adulterio dep̃rehenſã dicen=
tes ꝙ Moyſes iuſſerat huiuſmo
di mulieres lapidari. Iohannis
octauo. Sed ſi hodie omnes ta=
les lapidarentur tela et camiſie
virorum caro p̃cio venderentur
propter paucitatem.

¶ Tertio diuia iuſtitia punit ad
ulterium eternaliter. Hebreorũꝫ.
xiij. Fornicatores ꝛ adulteros iu
dicabit deus.ſ. ad eternum ſup=
pliciũ qꝛ vt habet̃ Apo.xxj. pars
illorũꝫ erit in ſtagno ardẽti igne
ꝛ ſulphure. Itẽ Gal.v. Qui talia
agũt.ſ.oꝑa carnis regnũꝫ dei nõ
poſſideant Itẽ.j.Cor.vi. Adulte
ri regnũ dei nõ poſſidebũt Mlr̃a
aũt poſſẽt ad hoc adduci exẽpla
q̃ in varijs hiſtorijs legũt̃ que ꝑ=
tranſeo.

U ¶ Scđo adulteriũ punit̃ pena
eccl̃iaſtica.ꝛ hoc iterũ multiplr̃.
Prĩo qdẽ ad inſtar homicidij ſpõ
te cõfeſſi vt hr̃.xxij.q.ij.p̃dicãdũ
Et hoc intelligit̃ ſcđꝫ glo. quan
tum ad numerũ ãnorũ ꝛ nõ q̃ꝫtũ
ad aſperitatẽ penitẽtie. Numer⁹
aũt ãnoꝝ q̃ dꝫ iponi pro quolibet
mortali pctõ eſt ſeptennis peni=
tentia niſi dignitas delinquentis
vel qualitas delicti aliud ſuade
at vt dicit eadẽ glo. Et hoc ideꝫ
ponitur.xxxiij.q.ij.hoc ipm. Ho
die tamen talis penitentia eſt ar
bitraria iuxta diſcretioneꝫ boni
confeſſoris. Secundo adulteriuꝫ
punitur per cẽſuras eccl̃iaſticas
Unde in aliquibus diocesibus
eſt ſententia excommunicatiõis
lata per ſtatuta ſynodalia contra
omnes adulteros et adulteras.
Et q̃uis de iure communi tales
non ſint excommunicati ipſo fa=
cto nihilominus deberent excõ
municari preſertim quãdo ipm
adulterium eſt manifeſtum ꝛ per
ſeuerans, vt dicit domin⁹ Anto.
in.ij. par.titu.v.cap.ij.§.ij. Quo
autem ad deum omnes adulteri
etiam occulti ſunt excõmunicati.
Tertio punitur per priuationeꝫ
iuris petendi debitum. Nam ſi
vxor ſit certa:virũ ſuum adulte=

uaſſe non tenetur poſtea illi red-
dere debitũ niſi in caſu vbi ipa ſi
militer fuiſſet adulterata. Et qđ dr
đ vxore ſuo modo itelligēdũ ē đ
marito hec Anto. vbi. ſ. Quarto
punit ꝑ diuortiũ nã illa pars q̃
ē inocēs ab adulterio põt petere
diuortiũ cõtra partem adulterã
ꝛ non amplius cohabitare cũ ta
li et intrare religionẽ et hoc po
tiſſimũ qñ adulteriũ eſt notoriũ
vt expreſſe notat. xxvij. q. ij. aga-
thoſa vbi ponitur caſ⁹ de quodã
viro qui dimiſſa vxore adultera
nomine agathoſa intrauerat reli
gionẽ quã dicta vxor repetebat
Et reſpõdet papa Grego. q̃ fiat
informatio de vita dicte agatho
ſe. Que ſi ꝓbetur adultera non
tenet ad eã redire vir ſuus. Nõ
tñ q̃ vbi vterq̃ adulterat neut
põt petere diuortiũ nec adulteriũ
accuſare ꝛ hoc in penam ſui cri-
minis. Ut vt hr. xxxij. q. vj. ca. j.
qđ icipit. Ecce non vr qđ pari
crimine infectus aliũ de eodẽ
punire poſſit. In cuius rei ſignũ
dixit Chriſtus iudeis adulterã
accuſantibus. Qui inquit veſtrũ
ſine peccato eſt primus lapidem
in eam mittat Jo. viij. Hinc etiã
ipſe Luc. vj. dicit hypocrita pri-
mum eijce trabem de oculo tuo:
et poſtea educes feſtucã de ocu
lo fratris tui. Item. ca. ſequenti
q̃ incipit: Nihil iniquius dicitur
q̃ nihil iniqui⁹ eſt q̃ cauſa forni-
cationis dimittere vxorẽ ſi et ip
ſe conuincitur fornicari. Occur-
rit enim illud Ro. ij. In quo alte
rum iudicas teipſum cõdemnas.
Eadẽ eñi agis q̃ tu iudicas. Ea
dem ſñia habetur extra de diuor-
tijs. c. ſignificaſti. vbi dicit expreſ
ſe q̃ vir adulterans vxorem adul
teram dimittere non põt.

X ¶ Sed querit circa hoc q̃ſi quis
incidentaliter ſi adulter poſſit cõ
trahere cũ adultera ſua poſt mor
tem viri ſui. Ad hoc reſpondet
decretalis extra de eo qui duxit
i matrimoniũ quã polluit ꝑ adul
teriũ. c. veniens. Item ca. ſi quis
vbi dicitur q̃ ſic duabus tñ con-
ditiõib⁹ ſeruatis. Prima ē q̃ non
dederit illi fidem prius de cõtra
hendo cũ ea. Qr ex tali ꝓmiſſio
ne poſſ ꝓcurari mors mariti vt
citius celebretur ſecundũ matri-
moniũ. Scđa ↄditio ē q̃ nõ fue-
rit machinat⁹ i mortẽ ꝑoris ma-
riti. Dr tñ i ꝑdicto caplo veniẽs
q̃ ſi quis viuẽte marito ꝓmiſerit
fidem alicui de cõtrahendo cum
ea poſt mortẽ dicti mariti ſipl⁹
non ponat propterea non impe-
dit matrimoniũ iter eos. Ex q̃ cõ
cluditur q̃ ille mulieres que re-
ſpondent viris ſollicitantib⁹ eas
de ↄtrahendo cũ eis poſt mortẽ
viri ſui dicentes in hunc modũ
Det dñs bonã vitã ꝛ longam ma
rito meo ſi tamen ita euenerit q̃
moriatur prior ego promitto vo
bis q̃ nũq̃ habebo aliũ a vobis
vel aliquid ſimile nõ male agũt
nec ꝑ talẽ ꝓmiſſionẽ impeditur
matrimonium inter eos. Et ſic ꝑ
ad queſitum.

Y ¶ Tertio adulterii ſi punit pena
hũa. i. ſcđ leges humanas ꝛ ci-
uiles. Et hoc iterũ mltiplr. Pri-
mo qđ ē tēpalr ſcꝫ per priuationẽ dotiſ
Mulier eñi adultera probata ta-
lis in iudicio perdit dotem ſuam
vt notat in autenticis. Item. C.

Item. ff. in paſſibus preallegatis
in hoc cap. ſub lra. L. Secũdo pu
nitur corporalr vtpote mutilatio
ne alicui⁹ mẽbri corporis. Unde
refert valeri⁹ li. vj. c. vij. de ſeleu
co locrenſiũ ꝑncipe q̃ ſtatuerat
legẽ vt q̃cunq̃ adulteraret vtro
q̃ oclo ꝑuaret. Accidit aũt vni-
cũ filiũ ſuũ adulterari. Propter
q̃ ipſe iubet legẽ in eum ipleri
Sed reſiſtit mltitudo ppli. Quo
viſo dixit. Ex q̃ tm̃ iſtãtie ꝓ filio
meo ſic fiet Nã mihi alter ocul⁹ ꝛ
illi alt eruet vt ſaltẽ ſic lex mea
impleat. Qđ ꝛ factũ ē. Hec autẽ
iuſtitia ꝛ vĩdicta adulteriĩ magna
fuit preſertiũ in rege pagano.
Tertio punit capitaliter hoc ē
per capitis truncationem vt pa-
tet. ff. ad legẽ iuliã de adul. l. lex
iulia. Item. C. de adulterio. l. ca-
ſtitati. Iſte aũt leges ciuiles ſũt
ↄformes legi diuine vt ptꝫ Leui.
xx. Itẽ Deut. xxij. Itẽ Dañ. xiij.
vt ſupra extitit allegatũ. In cui⁹
ēt rei ſignũ legit Jo. xiij. q̃ ſcribe
ꝛ pharıſei adduxerũt ad xpm̃ muli
erẽ in adulterio deprehenſam:
dicentes: magiſter mulier hec
modo deprehenſa eſt in adulte-
rio. Moyſes aũt iuſſit nobis hu-
iuſmõi mulieres lapidare. Hec aũt
ꝓ tanto ita diffuſe deduxim⁹ vt
ſciat vnuſq̃ſq̃ q̃tũ dñs deus in le
ge ſua et ſapientes atq̃ iuſti in le
gib⁹ ſuis põderauerũt adulteriũ
q̃ ē matrimonij factio fidei falſi
ficatio ꝛ filiorũ heredũ opprobrij
magna occaſio. Inſuper vt noue
rit vnuſq̃ſq̃ q̃ dure iudicabit do
minus in iudicio ſuo adulteros
Quod quidem iudicium eſt mul
to iuſtius ꝛ diſtrictius q̃ qđcũq̃
iudicium humanum. Et ideo ca
ueat ſibi vnuſquiſq̃ ab adulterio
Et ſic patet de ſecũdo digito ma
nus leproſe luxurie.

AA ¶ Terti⁹ digit⁹ ꝑdicte ma-
nus leproſe dr inceſt⁹. Eſt aũt ice
ſt⁹ abuſ⁹ ↄſanguineorum vl affi-
niũ. Uñ inceſtuoſi dicũt q̃ cõſan-
guineis vel affinibus abutuntur
vt ptꝫ. xxxvj. q. j. lex illa. Inſuper
inceſt⁹ ↄmittit ſpũali parētela vt
infra dicet. Inceſtus ḡ dr q̃ ſi nõ
caſt⁹ qr iceſtuoſus adeo libidino
ſus ē q̃ nõ attendit gradum ↄſan
guinitatis aut affinitatis ſiue ēt
parētele ſpũalis. Et in hoc qđ a-
mõ brutis ſilis efficit q̃ nõ ↄſide-
rãt quib⁹ ↄiungunt ſeu copulãt
ſꝫ inſequuntur cõcupiſcẽtias ſuas
eo q̃ rationẽ nõ hñt qua poſſint
hmõi cõcupiſcentias moderari
vel retinere. Uñ cum equ⁹ videt
cibum quẽ appetit ſubito ponit
ſe ad illum comedendũ niſi ipe-
diat vel verberet. Hõ aũt cũ mo
uet paſſione vel naturali deſide
rio cibi vel alterius rei põt etiã
data omni opportunitate ſe abſti
nere ꝛ nõ vti illa re ꝛ hoc ıõ q ꝛ ha
bet rõnẽ qua põt moderari ꝛ co-
hibere paſſiões ſiue ↄcupiſcẽtias
naturales ſilr ꝛ mẽbra corporis.
Qđ ſi nõ vtat rõne ſꝫ ſequat paſ-
ſiones ſuas illicitas tũc efficitur
ſilis beſtijs. Cũ tñ dicat. pſ. ꝫ ta
les loq̃ns. Nolite fieri ſicut equ⁹
et mul⁹ q̃bus ꝛc. Et hoc ē qđ loq̃t
Boeti⁹ de conſo. li. iiij. dicẽs. Eue
nit vt quẽ transformatũ vitijs vi
deas hominẽ eſtimare nõ poſſis
Uñ ibi pulchre cõparat diuerſa
hoĩm peccantium genera diuer-
ſis beſtiarũ differentijs. Deinde

de luxuria ſubdit dicēs. Fedis i=
mūdiſqꝫ libidinibꝰ imergit̄ ſordi
de ſuis voluptate ꝯtinet̄ itaqꝫ; fit
vt ſi ꝓbitate ꝯſerta hō eē deſierit
cū in diuinā ꝯditionē trāſire nō
poſſit vertat̄ i beluā. Et p maxīe
in ſcḋo delectatiōes venereas
illicitas in quibꝰ tota rō abſorbet̄
aſſimilat̄ hō eq̄ ⁊ mulo. Et hic eſt
qḋ dr̄ p āgelū raphaelē. Tho. vi.
Qui ꝯiugio vtunt̄ vt a mēte ſua
deū excludant et libidini ſue va=
ce nt ſicut equꝰ ⁊ mulus q̄bus nō
eſt intellectus ſupple tales ſunt.
Multo magis aūt cū tales ſequū
tur ſuas voluptates extra ꝯiugiū
vt ſunt inceſtuoſi ⁊ ſimiles. Sed
ne vlterius vagemur notādū ꝙ
in hoc digito inceſtus ſunt tres
iuncture ſeu articuli qui ſūt.
Commiſſionis
Offenſionis
Punitionis.
BB ¶ Primꝰ igr̄ articulꝰ p̄dicti
digiti ḋr ꝯmiſſionis. Circa ꝙ no
tandū ꝙ tribus mōis ꝯmittit̄ ice
ſtus ſcꝫ ꝙ cōtingit aliquē viruꝫ
cognoſcere carnal'r ſuā ꝯſāguine
am affinē vel cognatione ſpūali
coniunctam.
CC ¶ Prio igit̄ ꝯmittit̄ iceſtus
cū quis cognoſcit ſuā cōſāguineā
in q̄cūqꝫ gradu ꝓhibito. Pro q̄
iterū notandū ꝯſorñiter ad dñm
Anto. ii. par. ſum. ſue tit. v. c. v. §.
i. ꝙ poſtq̄ deꝰ creauit primos pa
rentes et inſtituit venerabile ſa=
crm matrimonū in pa̅diſo terre=
ſtri tunc prio excluſit vnū gradū
cōſāguinitatis dicēdo p adā illḋ
Ge. ii. Reliquet hō patrē ⁊ matrē
et adherebit vxori ſue Quaſi ap
te diceret ꝙ nullo tp̄e liceret pa=
tri accipere ꝓpriā filiā in vxorē
vl' mr̄i ſumere filiū i maritū ⁊ mł'
to minus extra cōiugiū carnal'r
cog̃ſcere. Qr talis actus eēt gra
uiſſimū ſcelꝰ. i. inceſtꝰ nihilominꝰ
filijs ade ꝓpt̄ neceſſitatē ⁊ ad mul
tiplicādū genꝰ hūanū fuit ꝯceſſū
vt ꝯherēt cū ſororibus ſuis car
nalibꝰ eo nō erant alie. et iſte gra
dꝰ tūc ꝯceſſus vocat̄ p̄mꝰ gradꝰ
ꝯſanguinitatis i linea collaterali
Sublata aūt hac neceſſitate ſēp
fuit ꝓhibitū mr̄imoniū iter fra=
tres ⁊ ſorores germanos. Alias
eēt maximꝰ iceſtꝰ ⁊ mł'to magis
ſi talis ꝯmixtio carnalis fieret ex
tra mr̄imoniū. In lege aūt āti
fuerūt aliq̄ gradus ꝯſāguinitatis
exp̄ſſi q̄bꝰ nō poterat ꝯtrahi mr̄i
moniū i noua aūt lege ſūt ḋclara
ti p determinationē eccl'ie eē q̄ttu
or gradꝰ ꝯſāguinitatis ⁊ totidem
affinitatis in q̄bus nō pōt ꝯtrahi
mr̄imoniū vt pꝫ extra de ꝯſāgui
nitate ⁊ affinitate. c. nō dꝫ Eſt aūt
p̄mꝰ gradꝰ in linea collateralium
frat̄ ⁊ ſoror germani Scḋs gra=
dus ē filiꝰ ⁊ filia duorum germa=
norum q̄ dicūt̄ cuſinus ⁊ cuſina.
Tertius gradꝰ ē filiꝰ ⁊ filia duo
rum cuſinorū. Quartꝰ gradꝰ ē fi
liꝰ ⁊ filia deſcendentes a p̄dictis
In nullo ḡ horum graduum po=
teſt contrahi matrimonium. Qḋ
ſi ſecus factum fuerit nec diſpen
ſatio pape interuenerit matri=
monium nullum eſt ſed continu
us inceſtus. Quinimmo ſcienter
contrahentes infra predictos
gradus abſqꝫ diſpenſatione: ip=
ſo facto ſunt excommunicati. In
ſuper ⁊ filij eorum illegitimi. Pre
terea ſi quis cognoſcit carnaliter

ſuam conſanguineam in quocun
qꝫ predictorum graduū cōmittit
inceſtū etiam tāto grauiusꝫ quā
to coniunctior eſt gradus. In li=
nea autē aſcendētiū ⁊ deſcēdētiū
eſt perpetua ꝓhibitio ꝯtrahēdi
matrimoniū vtpote inter auū ⁊
nepotē proauū ⁊ ꝓnepotē. Alias
eēt inceſtꝰ grauiſſimꝰ. Et ſic patꝫ
de inceſtu qui committitur inter
conſanguineos.
DD ¶ Scḋo ꝯmittit̄ inceſtꝰ cū
q̄s cognoſcit ſuā affinē. Pro quo
notandum ꝙ ſicut ſūt q̄ttuor gra
dus ꝯſanguinitatis ita ſuo modo
ſunt quattuor affinitatis q̄ fūdāt̄
in p̄dictis q̄ttuor. Nā ex mr̄imo=
nio inter Petrū ⁊ Bertā celebra
to ꝯtrahit̄ iſta cōiūctio q̄ dr̄ affi=
nitas ſic ſcꝫ ꝙ oēs cōſanguinei.
Petri ſunt affines Berte vxoris
ſue et hoc in eodē gradu affinita
tis q̄ꝛtꝰ ē gradus ꝯſanguinitatis
q̄ attinēt eidē Petro ⁊ ſil'r ecōtra
de ꝯſanguineis ipſius berte q̄ effi
ciūt̄ in ꝯſimilibus gradibus affi=
nes ipi Petro Uerbi grā. Frater
Petri p ꝯſāguinitatē efficit̄ frat̄
vxoris; ſue p affinitatē Et econ=
uerſo de fratre vxoris p ꝯſangui
nitatē q̄ efficit̄ frater viri ſui p af
finitatē ⁊ ſic de alijs tribus gra=
dibꝰ ꝓhibitis dicēdū ē. Si q̄s ḡ
ꝯtraheret matrimoniū in his q̄t
tuor gradibꝰ affinitatis nullū eſſꝫ
matrimonium ſed ꝯtinuus ince=
ſtus. Inſup ſciēter ꝯtrahētes i p̄
dictis gradibꝰ ipſo facto ſunt ex
cōicati vt patꝫ p clementinā titu.
de ꝯſanguinitate ⁊ affinitate p to
tum. Ibi etiā p̄cipitur eccleſie p̄=
latis vt tales poſtq̄ ad eorum no
titiam deuenerint publice denū=
ciāt excōicatos ſiue p ſuos ſubdi
tos denūciari faciāt donec abiur
cē ſeparēt ⁊ hūilit̄ recognoſcēdo
ſuū errorē abſolutiōis b̄n̄ficiū ob
tinere mereant̄. Hec ibi.
EE ¶ Notādū ē aūt circa hanc
materiā ꝙ ſcꝫ doctores tā theo=
logos q̄ʒ canoniſtas affinitas eq̄
liter ꝯhit̄ p copulā illicitā ſiue il
la ſit ſiplex fornicatio ſiue adulte
riū ſicut p licitā q̄ fit i mr̄imonio
vtraqꝫ ei ipedit mr̄imoniū ꝯhēḋ
⁊ dirimit ꝯtctū. Nō q̄dē cū illa q̄ʒ
q̄s carnal'r cognouit ſꝫ cū ꝯſan=
guineis eius ita vt qui cognouit
aliquam mulierem licite vel illi
cite non poſſit contrahere cū q̄ cū
qꝫ ꝯſanguinea dicte mulieris in=
fra quartū gradū impediēte gra
du affinitatis. Nec ē aliud reme
dium preter diſpenſationem quā
ſolus papa poteſt dare. Ex q̄ poſ
ſumꝰ inferre duo correlaria. Pri
mū eſt ꝙ ſi q̄s cognouit carnalit̄
aliquā mulierē ⁊ poſtea ꝯtrahat
p v̄ba de p̄nti cū matre aut ſoro
re vel cognata illius infra quar=
tū gradū conſanguinitatis matri
moniū nullū eſt ſꝫ omnino dirimi
dꝫ propter p̄cedens impedimen=
tum affinitatis. Scḋm correlariū
eſt ꝙ ſi q̄s cognouit carnaliter ali
quā de p̄dictis poſtq̄ ꝯtrit de p̄=
ſenti cū illa quam habet matri=
moniū q̄dē tenet: ſed tñ in penā
pdit ius petendi debitū ab vxo=
re. Reddere tñ tenet̄ debitū vxo
ri petēti. ſꝫ nō pōt exigere abſqꝫ
pctō mortali niſi cū eo diſpenſet̄
De hoc vide ſi vis frater rubri
cas. iiij. libri. decretaliū i q̄bꝰ d. ſſ. a
ſe hec materia tractat̄. Prīa eſt
de eo q̄ duxit i matrimoniū quā

polluit per adulteriũ. Secũda ẽ
de eo q̄ cognouit ↄſãguineã vxo
ris ſue ſponſe. Tertia eſt de ↄſan
guinitate et affinitate. Itẽ vide
decr. xxvij. q. ij. q̄ dormierit. Sup
quo etiã vide bñ oĩno. Itẽ de hoc
habes xxij. q. vij. c. q̄ dormierit cũ
pluribꝰ alijs capl'is. Utrũ aũt ep̄s
poſſit diſpenſare ſuper aliq̄bꝰ gra
dibus affinitatis credo q̄ nõ. Unñ
in tali caſu ſolet ſẽꝫ haberi recur
ſus ad ſũmum pontificem.

FF ¶ Tertio ↄmittit inceſtus
cuꝫ q̄s cognoſcit mulierẽ ſpiritua
li cognitione ſibi coniunctam
vtpote ↄmatrẽ vl' filiam ſpiritua
lẽ. Cognatio aũt ſpiritualis con
trahitur in collatione quorundã
ſacramentorũ vtpote baptiſmi.
ꝛ ↄfirmationis. Si g̃ q̄s cõtrahat
matrimonium cũ aliqua taliter ſi
bi ↄiũcta. ſ. ſpũali cognatione ma
trimoniũ nullũ eſt. Quinimo ſi
tales carnaliter ↄmiſceant ↄmit
tũt inceſtũ ſpũalẽ. Circa qđ notã
dũ ſcđm dñm Anto. vbi. ſ. q̄ in
dicta ſpũali. cognatione ſũt tres
gradꝰ. Primꝰ đr cõpaternitas q̄
ↄhitur inter patrẽ ꝛ matrẽ eiꝰ q̄
tenet ad baptiſmũ vel cõfirma
tionẽ: et eũ qui tenet ad ipſa duo
ſacramẽta: ac etiã vxorẽ eiꝰ vel
etiã q̄ baptiʒat vel cõfirmat. Se
cũdus gradus đr paternitas q̄
ↄhit inter eũ tenet ad baptiſmũ
vel confirmationẽ: aut etiã q̄ illa
ſacramenta cõfert q̄ dicit pater
ſpiritualis: ꝛ eũ vel eam qui te
net qui dicit filius eiꝰ vl' filia ſpi
ritualis. Tertiꝰ gradꝰ đr fraterni
tas que cõtrahit inter illũ vel
illam qui tenetur ad baptiſmuꝫ
vel cõfirmationem ꝛ filios eius
qui tenet. Si quis ergo i aliquo
horum graduum qui vltra nõ ex
tendũtur ↄtraxerit matrimoniũ
nullũ ẽ ſꝫ ẽ dirimẽdũ. Et omnis
talis cõcubitus eſt inceſtus ſpũa
lis ac etiam ſacrilegium. A fortio
ri ergo ſi q̄s ↄmiſit opus car
nale cũ aliquo vl' aliqua in aliq̄
gradu huius cognatiõis ſpũalis
inceſtũ ↄmittit vt patꝫ. xxx. q. iij.
c. j. qđ incipit ita diligere. Itẽ. c.
pitaciũ hoc autem multũ facit ad
deteſtationem huius vitij q̄ ince
ſtuoſi dum in ipſo deteſtando et
q̄ nephando ſcelere manẽt: nõ
debent computari inter chriſtia
nos ſed inter gentiles vt notat
xxxv. que. viij. inceſtuoſi. Ex his
ergo omnibus poſſumus conclu
dere q̄ multi viuunt in continuo
inceſtu ꝛ damnabiliter qui cre
dunt ſe legitimo matrimonio cõ
iunctos et ſignanter illi qui con
traxerunt cum aliqua: cuius con
ſanguineam prius carnaliter co
gnouerãt vt dictũ eſt.

GG ¶ Notandũ eſt autẽ circa
hoc q̄ multi tales hec audientes
in maximum ſtuporẽ ↄuertunt
vt frequẽter expertus ſũ. Dicũt
ei q̄ſi in deſperationẽ ducti ꝛ in p
plexitate ↄſtituti. Quid faciã. Si
ei dimiſero illã q̄ huiuſq; reputa
ui vxorẽ legitimã nũc aũt bene
video nõ eẽ vxorẽ eo q̄ p̄uſq̄ cũ
ipa ↄtraherẽ cognouerã carnalr
eius matrẽ vel ſororẽ aut cogna
tam ex tali dimiſſione ſequet gra
uiſſimũ ſcãdalum mihi et illi at
q; filijs q̄s ex illa genui ꝛ forte
toti parentele vtriuſq;. Inſup p
les reputabit illegitima: ceterũ
dicta proles forte maximã penu

riã patiet in tpalibꝰ q̄ nõ niſi ope
manuũ mearũ ꝛ ſudore corporis
mei ſuſtẽtat ꝛ ſic de multis alijs
icõuenientibꝰ. Quale igit reme
diũ aut ↄſiliũ certe talis dꝫ potiꝰ
tolerare patiẽter oĩa incõueniẽ
tia predicta aut quecũq; alia: q̄
vlteriꝰ cõmiſceri carnaliter cuꝫ
predicta. Triplex g̃ datur reme
diũ ſeu ↄſiliũ ↄ talẽ caſum. Pri
mũ eſt vt totalr relinquat p̄riam
prius tñ notificando ipm caſuꝫ
illi quã loco vxoris habuit hor
tãdo eam ad patientiã petendo
veniã de eo q̄ abuſꝰ eſt ea. Illi
etiã notificãdo q̄ ipſa i hoc nul
lũ habuit pctm̄. Inſuper q̄ licite
poterit ↄhere cũ alio tanq̄ non
vxorata. hoc tñ dꝫ notificare cu
rato ſiue ep̄o vt illi cõſtet q̄ ipſa
poſſit licite ↄhere cum alio tãq̄
nõ hñs virũ. Secũdũ remediuꝫ
eſt vt cohabitet cũ p̄dicta q̄tuꝫ
ad domeſticã cohabitationẽ: ſed
nõ quo ad lectũ ꝓpter piculũ in
ceſtus. Qꝛ tñ hoc difficillimũ eſt
ꝛ p̄ſerti vterq; adhuc iuuenis
eſt: iđ talis cohabitatio nõ eſt tu
ta. Tertiũ remedium ꝛ omĩ alio
ſalubriꝰ eſt vt tales ꝓcuret diſpẽ
ſationẽ a ſummo põtifice: vt poſ
ſit de nouo contrahere cuꝫ dicta
muliere non tamen publice pro
pter vitandum ſcandalũ. De fa
cili aũt ꝛ cũ parua pecunia ſalteꝫ
cũ paupere diſpenſabit ipſe ſum
mus pontifex ſicut recẽter de q̄
dam audiui. Qua diſpẽſatiõe ha
bita cũ ſerenitate ↄſciẽtie talis
habitabit cũ illa cũ qua priꝰ ince
ſtũ ꝑpetrauerat. Neceſſe tñ ha
bet de priori inceſtu ↄfiteri ꝛ pe
nitere. Patet g̃ de tribus modis
quibus committitur inceſtus.

HH ¶ Secundus articulus di
giti inceſtus dicitur offenſionis.
Circa qđ notandũ q̄ offenſio ſiue
culpa aut grauitas huius pecca
ti poteſt oſtendi multipliciter.
¶ Primo q̄dem ex pte horroris.
Nam hoc vitiũ abhorrẽt viri ſctĩ
pagani: eq̄. De p̄mo habemꝰ exẽ
plũ i. b. Io. bapti. qui in tm̃ exhor
ruit hoc facinꝰ q̄ cũ percepit hero
deꝫ regẽ hoc egiſſe cũ herodiade
cognata ſua egreſſus eſt deſertuꝫ
qđ neq; pp penitentie auſteritatẽ
deſeruerat: neq; pp increpationeꝫ
cuiuſcunq; alterius pcti q̄ſius tũc
tpis multa grauiſſima eſſent i ter
ra illa. ſed vt argueret ipm hero
dẽ de tali nephando pctõ etiã pu
blice q̄uis multis alijs vitijs im
plicatus eſſet: dicens ei. Nõ licet
tibi habere vxorẽ fratris tui phi
lippi Matth. vj. Propter quã icre
pationem fuit incarceratus ꝛ de
capitatꝰ. De ſcđo habemꝰ hiſto
riam in valerio li. ij. ti. de inſti. an
tiq̄s. vbi refert q̄ oli apud roma
nos non erat licitũ filiũ ſimul cuꝫ
p̄re balneari: ne ſic ſeipos nudos
cõſpicerẽt. De tertio hiſtoriã ha
bemꝰ i pho. li. viij. de aialibꝰ. vbi
refert q̄ q̄dã equꝰ q̄ pulcherrimꝰ
erat cũ fuiſſet deceptꝰ qꝛ. ſ. fuit po
ſitꝰ pannus ante eius oculos vt
non videret equam matrem ſuaꝫ
ſed cũ equã ↄmiſceret eque etiaꝫ
pulchra erat vt ſic de vtroq; ſu
ſcitaret ꝓles ſiue pullꝰ: quo ↄmix
tionẽ amoto panno cũ cã ꝑpendit
adeo factum exhorruit q̄ ſeipſuꝫ
de mõte p̄cipitauit. narrat ẽt phs
xj. li. de aialibꝰ q̄ q̄daꝫ ſuo pallio
obiecit oculos camelli ꝛ poſtmo

dū illi mr̄em ſuā ſubmiſit. Q̄d
cū camell⁹ poſt ꝯcubitū cognouiſ
ſet: ſtatim illū calcib⁹ ꝑemit: atq̄z
ſuis pedib⁹ mirabiliter ꝯculca
uit vide ꝗ idecens eſt ꝙ hoīes ice
ſtuoſi et ſignāter īfiniti noīe xp̄ia
ni ſuperent̄ a paganis ꝛ brutis.
¶ Scd̄o dicta offenſio iceſt⁹ pōt
oſtendi ex parte beſtialitatis.
Nā inceſtuoſi q̄ nō diſtinguūt in
ter ꝯſanguineā ſiue affinē ꝛ ex̄=
neā: ſed ferunt̄ quocūq̄z illos du=
cit carnis affect⁹ ſilēs ſunt bru=
tis: vtpote canib⁹ aſinis iumēt̄
aīubus ꝛ ſilībus rōne carentib⁹
nō ponētib⁹ differētiā inter ꝓpi=
quā ꝛ extraneā: ſed qd̄ in brutis
naturale eſt: in hoibus vitioſum
eſt eo ꝙ debent opari ſcd̄m itel=
lectū ꝛ volūtatē. Propterea dicit.
pſ. Nolite fieri ſicut equus. ꝛc.
¶ Tertio dicta offenſio ſiue cul=
pabilitas horrēdi iceſt⁹ pōt oñdi
ex ꝑte diſplicētie diuinalis. Quā
eñ mirabiliter diſpliceat hoc vi
tiū deo: ꝫ apte ex diuina vltione
etiā in hac vita facta. Nā ꝓpter
inceſtū Paul⁹ excōicauit quēdā
corinthū ſuū q̄ abutebat̄ nouer=
ca ſua. i. vxore ſcd̄a pr̄is ſui. In=
ſuꝑ ipm̄ tradidit ꝓtā ſathane
vt legit̄. j. Coꝝ. v. vt vexaret̄ in
corꝑe crudeliter a diabolo ſicut
ab eodem vexabat̄ int⁹ in anima
Et ſic patet de ſecundo articulo.
II ¶ Tertius articulus ſiue
iunctura digiti inceſtus dicit̄ pu
nitionis. Pro quo notandum ꝙ
iſtud vitium punitur per tripli
cem legem: videlicet per
Diuinam
Eccleſiaſticam
Ciuilem.

¶ Primo igitur punitur iceſtus
per legem diuinā q̄ olim iubebat
tales occidi: vt patet Leuiti. xx.
vbi ſic dicit dñs. Qui dormierit
cum nouerca ſua et reuelauerit
ignominiā patris ſui morte mo
riant̄ ambo. Sanguis eoꝝ ſit ſu
ꝑ eos. Itē ibidē ſic legit̄. Si quis
dormierit cū nuru ſua: vterq̄z mo
riat̄ q: ſcel⁹. i. grande pctm̄ ope=
rati ſunt. Sanguis eoꝝ ſit ſuper
eos. Item ibidē. Qui ſupra vxo
rem filiā ſuā duxerit matrem
eius ſcelus operatus eſt. Uiuus
ardebit cum eis nec permanebit
tantum nephas in medio v eſtri
¶ Secundo punit̄ inceſt⁹ ꝑ legē
eccleſiaſticā q̄ inhabitat tales ꝑ
ſonas ad ꝯtrahēdū ꝯiugia q̄ ali=
as eſſent licita. Uñ Gre. et recitat̄.
xxxv. q. ij. nec eā dicit ſic nec eā
quā aliquis ex propria ꝯſangui=
nitate ꝯiugē habuit vel aliq̄ illici
ta pollutione maculauit in coniu
giū ducer̄ vlli xp̄ianoꝝ licebit: q̄
inceſtuoſus eſt talis coit⁹ ꝛ ab=
hoīabilis dō ꝛ cūctis bōis hoīb⁹
Deīde ſubdit̄ pena cū dr̄ iceſtuo
ſus vero nullo cōiugij noīe depu
tādos a ſāctis patrib⁹ ſtatutū eē
legim⁹. Itē. xxxij. q. vij. ſi q̄s vidu
am: dr̄ ꝙ ſi inceſtuoſi ꝯtraxerint
ſunt ſeparendi: ꝛ vlteri⁹ nūq̄z i cō
iugio copulari pñt. Silr̄ ad idē
ꝓpoſitū ſcribit̄. xxiiij. q. ij. ſi q̄s cū
matre ꝛ filia fornicatus fuerit
ignorāte mr̄e ꝺ filia ꝛ filia ꝺ mr̄e
ille nūq̄z vxorē accipiat. Predicte
võ mulieres ſi voluerit accipiāt
maritos. Si aūt ille hoc ſciuerit
abſq̄z maritis ꝑpetuo maneāt.
Hec ibi. De hoc ēt mlta alia capi
tula ſcp̄ta ſunt in predictis locis: ſi

cut patet intuenti textum.
¶ Tertio inceſt⁹ punit̄ per legē
ciuilē: vt pꝫ in autenticis de ice
ſtis ꝛ nepharijs nuptijs. §. j. col.
iij. vbi dicit̄ ꝙ pena inceſt⁹ eſt cō
fiſcatio bonoꝝ. Itē ibi dr̄ ꝙ ince
ſtuoſi debēt mitti in exiliū. Inſu
per ſi fuerint viles ꝑſone debēt
verberari. De qua pena etiā ta
liū iceſtuoſoꝝ multa habes. C.
de inceſtis ꝛ inutilib⁹ nuptijs ꝑ
totū. Inſuꝑ qualiter hoc horren
dū vitiū puniat̄ i alio ſeculo ap
te ſequens declarat exemplum.
KK ¶ Legit̄ eñ in dialogo Gre
go. lib. iiij. c. xxv. terribile exem
plū de quodā nobili viro q̄ in ſab
bato ſancto paſche tenuit ſuꝑ ſa
cros fontes quandā iuuenculā
filiā. Tūc eñ tp̄is. ſ. primitiui ec
cleſie nulli baptizant̄ niſi iā adul
ti effecti: ꝛ hoc tantū in vigilia
paſche ꝛ penthecoſtes. Dictus ꝗ
nobilis ipſo ſero predicte die cū
toto die ieiunaſſet more multoꝝ
egregie epulatus eſt vino etiā i=
ebriat⁹. Poſt cenā igitur fecit ſe
cum dormire dictā filiolā ſuam
cū qua turpiſſime peccauit. Cū
igitur mane facto de lecto ſurre
xiſſet: cepit cogitare vt ad balne
um ꝑgeret ac ſi aqua balnei laua
ret maculas pctī. Perrexit ꝗ ad
balneū ibiq̄z ſe lauit. Poſt qd̄ fa
ctū cepit trepidare eccleſiā igre
di. Nā ex vna parte remordebat
eū ꝯſciētia: timens iudiciū dei ſi
eccleſiā taliter pollutus ingrede
ret̄ᵘʳ. Parte autē ex altera eru=
beſcebat hoīes ſi non intraret ec
cleſiā. Sed vicit humana vere=
cundia dei timorē ꝛ iudiciū ei⁹.
Perrexit ergo ad eccleſiā: ſed tū

verecund⁹ ac mouēs ſtare cepit
atq̄z ꝑ ſingula momēta ſuſpect⁹
q̄ hora imundo ſpūi traderet̄ et
corā oī ꝑplo vexaret̄ nihil tñ deo
miſerāte tūc aduerſa ei accidit.
Qui let⁹ exijt ꝛ die altero eccliaꝫ
iterū q̄ſi ſecur⁹ itrauit. Factūq̄z
ē vt ꝑ ſex dies ꝯtinuos let⁹ atq̄z
ſecur⁹ ꝓcederet eſtimās ꝙ dñs
aut nō vidiſſet ei⁹ ſcelus aut vi=
ſum miſericordit̄ dimiſiſſet. Sꝫ
heu die ſeptimo īopinate mor=
tu⁹ eſt. Cū ꝗ iā ſepulture tradi=
tus fuiſſet ꝑ longū tēp⁹ cunctis
videntib⁹ flāma mirabilis de ſe
pulchro ei⁹ exijt ꝛ tandiu oſſa ei⁹
ꝯcremauit q̄uſq̄z oē ſepulchrū
ꝯſumeret. adeo ꝙ terra q̄ in tu=
mulū collecta fuerat de foſſa vi
deret̄ ꝛ ꝑ hoc inq̄t Greg. dñs oſ
dit q̄d aīa illi⁹ miſerrimi iceſtuo
ſi in occulto ꝑtulit cui⁹ etiā cor=
pus ante hūanos oclos flāma cō
ſumpſit. Hec Greg. pꝫ ꝗ diffuſe
de tertio digito man⁹ leproſe lu
xurie q̄ dicit̄ digitus inceſtus.
LL ¶ Quart⁹ digitus predicte
manus leproſe dr̄ digitus ſtupri.
Eſt autem ſtuprum virginis ſub
cura parentum exiſtentis deflo=
ratio per actum venereū ex̄ ma
trimonium ꝓut dicit bea. Tho.
ij. ij. q. cliiij. articu. vj. vel dic bre
uius ꝙ ſtuprum eſt illicita virgi
num defloratio: vt habetur in de
cretis. xxxvj. q. j. lex illa. In hoc
autem digito ſunt tres iuncture
ſiue articuli: qui ſunt.
Offenſionis
Deceptionis
Satiſfactionis.
MM ¶ Prim⁹ igitur articulus
dicti digiti ſtupri dicit̄ offenſiōis

Stuprans eñ virginē, preſertim
inuitā offendit tria ꝯña ꝑſonaꝝ
vcȝ deū: ꝟginē ꝛ patrē illi⁹. Pri=
mo quidē offendit deū mortalit̄
peccando ꝛ legē ei⁹ trāſgredien
do: q̄ ꝓhibet ꝛ interdicit om̄i ho
mini quēlibet actū venereū ex̄ li
mites matrimonij vt ſatis ꝯſtat.
Scd̄o offendit virginē quē ſtu=
prat ſiue deflorat: eo ꝙ ipſaȝ im=
pedit a legitimo matrimonio cō
ſequendo. Nā qñ ſcitur de aliq̄ fi
lia ꝙ fuerit ſtuprata ꝯmuniter
recuſat̄ a matrimonio tanq̄ īho
neſta meretrix. Inſup ꝑ talē mo
dū ponit̄ in via meretricādi. vñ
et multe tales poſt ſtuprationeȝ
facte ſunt publice meretrices tū
ꝓpter experientiā veneree volu
ptatis: tū ꝓpter carentiā legiti=
mi matrimonij a quo vt dicūt ta
les ſepe retardant̄ qñ cognoſcū
tur eſſe tales: tū q2 a parentibus
tanq̄ īfames ꝛ meretrices vocā
tur etiā q̄nq3 ea de domib⁹ ſuis
turpiter eijciēdo. Tertio ſtupra
tor offendit patrē ꝟginis quam
deflorat. Solet eñ pater curā ꝛ
ſollicitudinē gerere de filia ſua.
Ad quod etiā faciendū ipm̄ ad
monet ſcriptura Eccle. xlij. di=
cēs. Sup filiā luxurioſam cōfir
ma cuſtodiā ne: qñ faciat te veni
re ī opprobriū īimicis tuis. Nec
ſolū certe talis ſtuprator offen=
dit patrē virginis quā deflorat:
verūetiā fratres ꝛ totā genealo
giā illius q̄ inde valde ſcandali=
zant̄ ꝛ vltionē expetūt de tali ſtu
pratore: ꝛ de hoc hiſtoria legitur
Geñ. xxxiij. d̄ Sychē filio emor
qui ſtuprauit dinā filiā Jacob.
Propter quod ſecuta ſunt multa
mala. Nā Symeō ꝛ Leui fratres
ipſius dine intrauerūt ciuitatem
Sychen ꝛ patrē cū filio vna cuȝ
ceteris habitatorib⁹ dicte ciuita
tis percuſſerūt in ore gladij eos iu
uantib⁹ om̄ib⁹ fratribus ſuis in
vindictā dicti ſtupri. ¶ Scd̄s ar
ticul⁹ digiti ſtupri dicit̄ deceptio
nis. Multi eñ filij diuitū nobiliū
ac potētū deſiderantes cōcubitū
alicui⁹ formoſe puelle q̄ tñ eſt de
paupere regno cū videāt ꝙ illa re
nuit tanto malo niſi forſan illi cō
iungant̄ affectu maritali illi ſta
tim ꝓmittūt matrimoniū. Sup
qua ꝓmiſſione cōfidēs aſſētit vo
lūtati eoꝝ. Sȝ poſtq̄ illuſerunt
ei ſiue ſemel ſiue pluries tandeȝ
eā extoto relinquūt: ꝛ vxorē ſu=
ſcipiūt ſcd̄m decentiam ſui ſta=
tus. Quo audito illa cōſilio ami
corū ſuoꝝ facit forſan illū citari
q̄ eam deflorauit cū tali ꝓmiſſio
ne. Cūq3 materia ducta fuerit
ad iudiciū vnū e duob⁹ fiet mil=
le ꝯ vnū. Aut ei gallād⁹ negauit
fctm̄ peierādo: aut iurabit nunq̄
eā cognouiſſe affectu maritali: ſȝ
magis fornicario. Cui iudex ec=
cleſiaſtic⁹ attēta notabili diſpita
te parti ū in gñe: diuitijs: ꝛ hm̄oi:
de facili illi credet: declarās illū
nō eſſe virū ſiue maritū dicte fi=
lie ſtuprate. Q2 tñ ille deflorauit
eā taxabit ad emendā duplicē cu
ius vna pars cedet ad vtilitateȝ
curie: alia vero ad vtilitatē dicte
filie: ī foro aūt iudiciali eccłie ta
lis tenet̄ diuiſim ad alterū hoꝝ
duoꝝ vcȝ eā ducere in ſpōſaȝ aut
ipſam maritare. i. dotē illi dare:
vt patȝ extra de adulte. ꝛ ſtupro
ca. j. Uerumtñ ſcd̄m gloſ. ibidem

hec fuit pena ātiqua. i. legis an=
tique. Hodie autē ſic punit̄ talis
ſtuprator: q2 aut ducat a ſe ſtu=
pratam: aut verberat⁹ ꝛ a ſacra=
mētis exclus⁹ retrudat̄ in mona
ſteriū ad agendā ꝑpetuā penitē
tiā: vt notat̄ vbi. ſ. c. ꝓuenit. Di
cit tñ dñs Anto. ij. parte ſum. ſue
ti. v. c. vj. §. j. ꝙ hoc intelligit̄ de
d̄cpetore paupere q̄ ſeducit ꝟgi
nem. i. a domo parentū ſeorſum
ꝑ violentiā abduxit. Q̄d̄ ſi ſedu
ctor diues aut nobilis fuerit pu
nit̄ pecuniaľiter. Sed q2 iā itra=
mus materiā tertij articuli: ideo
hic finis huius ſecundi articuli.
¶ Tertius articul⁹ digiti ſtupri
dicit̄ ſatiſfactiōis. Q2 eñ ſtupra
tor offendit deū ꝛ virginē quam
corrupit: ꝛ patrē illi⁹ vt dictū eſt
ſupra. idō tenet̄ vtriſq3 ſatiſfacere
deo q̄dē ꝑ ſacramētalē ꝯfeſſionē
ſicut ꝛ d̄ ceťis pctīs mortalib⁹.
Patri vero puelle ſub cuius cu=
ra degebat ipſa puella tenet̄ ſa=
tiſfacere ad arbitriū iudicis aut
boni viri aut ſaltē eum placere.
Puelle aūt aliqñ tenet̄ ſatiſface=
re aliqñ nō. Pro quo notandū ꝙ
ille q̄ corripit ſiue ſtuprauit ꝟgi
nē aut eam corrupit interueniē=
te ꝛ cōcurrente ei⁹ conſenſu: aut
cū ꝓmiſſionib⁹: aut vim inferen
do. Si primo modo tunc in foro
cōſcientie in nullo videt̄ ei tene
ri q2 cōſentienti non fit iniuria.
Tenetur tñ patri puelle, cui fecit
iniuriā filiam ſuaȝ corrumpēdo
ſub eius cura. Si ſecūdo modo
eam ſeducit. ſ. multa ꝓmittendo
ꝛ multis mendacijs vtendo: ſicut
tale hoīm genus facere ſolet in
tali caſu non videt̄ puella abſolu
te volūtarie ꝯſenſiſſe in ſtuprum.
Et idō iniungēdū eſt ſtupratori ꝙ
illi ſatiſfaciat ad arbitriū boni vi
ri vł cū ea gratioſe ꝯponat. Et ſi
ꝓmiſiſſet eam ducere in vxorē vt
copulā carnalē ab ea extorq̄ret
ſeruet ꝓmiſſum: ꝛ multo magis
ſi tale ꝓmiſſum fuerit iuramen
to firmatū. Et hoc inq̄t dñs An=
to. niſi cōditio eorū nimis diſtās
eſſet: vtpote puella eſt filia ruſti=
ci: vir autē nobilis ꝛ potens. Nā
in tali caſu mulier non preſumit̄
fraudē ignoraſſe. Ubi tñ ſtupra=
tor nō vult eā ducere in vxorem
dȝ petere diſpenſationeȝ ſup ſuo
ꝓmiſſo: ꝛ hoc ſaltē ad cautelā. Et
tunc ſatiſfaciat ſtuprate ab eo ſe
cundū ſuā facultātē: ꝛ ipſius ſtu=
prate indigentiā. Si autē tertio
modo eā ſtuprauit: vcȝ vim infe
rendo: tunc grauiſſime peccauit
atq3 puniri debet vt cōſtuprator
ꝛ raptor. Unde tales ſolēt plecti
morte. De hoc vide ſi vis deciſio
nem iuris ciuilis. C. ad legem iu
liam. de adulterio et ſtupro. vbi
multa habes ad propoſitū.
¶ Ipſa autē virgo ſtuprata in ta
li caſu nulla pena digna eſt. Qui
immo honore ꝛ gloria eſt coronā
da etiam corā deo ꝛ hominibus
Non ergo peccat nec virginita=
tem perdit: q̄uis ſignaculū vir=
ginitatis amittat. Propter quod
dicebat beata Lucia tyranno pa
ſchaſio. Si me inuitam violari fe
ceris: caſtitas duplicabitur mihi
ad coronā. Dicit etiam dñs An
to. vbi. ſ. ꝙ ſi mulier innupta vel
nupta ſe defendēdo ne violetur
caſu occidat hominē eam impe=
tētem dūmodo ipſum non occi=

dat animo nocēdi: ſed pudicitiā ſuā cōſeruandi ipſe credit ꝙ talis mulier non peccat. Martinecus ſit de iure nature vim vi repellere: vt ptꝫ in decre. diſt. j. ius naturale. Itē. ff. de vi ⁊ vi armata. l. j. ⁊ it ſiſt. C. vnde vi. l. j. idem habet. Si enī lꝫ nō ſolū ſe ſed et bona ſua defendere ne capiant̄ a latronibus q̄re nō licebit mulieri ſe defendere ne pudicitiam amittat. Q̄ſi violētia ꝯditionalis inferat̄ puta q̄ fit mulieri ꝯminatio de morte vel infamia: vel q̄ forte ipſa verecundia ducta non audet clamare vel timet magnū ſcandalū oriri niſi pmittat ſe corrumpi: tūc nō excuſat̄ a pctō neq3 a ſtupro. Nota ad hoc ꝓpoſitū de Lucretia quā tarquini⁹ oppreſſit de qua ſtupro aliquid dictū eſt.

¶ Circa hoc aūt valde increpādi ſunt illi parētes q̄ efficiunt̄ lenones filiarū ſuarū: quas tradūt interdū magnis pſonis ſtuprādas vt ꝯſīr illi tradāt eas nuptui ꝓut tales infames perſone ꝓmittere ſolent. Item frequenter hoc faciunt vt ex pecunia tradita ob turpitudinem viuant. Tales ergo ſunt digni morte: nō ſolū temporali verūetiam eterna. Quod nephas abhorrens beatus Nicolaus adhuc adoleſcens prouidit cuidā nobili pauperi volenti ꝓpter cauſam predictam proſtituere tres filias ſuas: proijciens per feneſtram dom⁹ maſſam auri tribus vicibus pro dotibus trium filiarum predictarum: ne proſtituerentur. Sed profecto paucos tales Nicolaos habet hodie mūdus iſte: nota ꝙ qui ſic ſtuprat virginē ⁊ ea abutit̄ tenet̄ illi prouidere: tum ꝓpter virginitatem ei⁹ quā violauit tum ne poſtmodū pre inopia efficiatur publica meretrix. Caueat tñ ſtuprator ne illi prouideat more aliquorū qui poſtq̄ multo tp̄e abuſi ſunt aliquibus filiab⁹ tandē tradūt eas nuptui alicui ſeruorum ſuorum aut vicinorum vt ſic honeſtius exerceant ſuam turpitudinem quotiens illis placuerit.

NN ¶ Notandū eſt aut ē ꝙ rapt⁹ ꝗuis ſit ſpecies luxurie diſtincta a ſtupro: qn̄q3 tñ cōcurrit cū ſtupro. Et iō incidētaliter aliquid de ipſo raptu ſub hoc digito dicem⁹ ne oporteat ponere ſextū digitū in manu leproſa luxurie. Dicit ĝ b. Tho. ij. ij. q. cliiij. arti. vij. ꝙ raptus qn̄q3 cōcurrit cū ſtupro: vt dictū eſt. Qn̄q3 inuenitur rapt⁹ ſine ſtupro. Et tertio per oppoſitū qn̄q3 inuenitur ſtuprū ſine raptu. Primo igit̄ qn̄q3 cōcurrit rapt⁹ cū ſtupro: vt cum quis infert violētiā ad hoc ꝙ illicite defloret virginē. Quo q̄dē violentia qn̄q3 infertur tam virgini ꝗ patri eius. Quandoq3 vero ſolum infertur patri et nō virgini: vt pote cum ipſa conſentit ꝙ de domo patris abducatur: q̄ forte amat iuuenem querentem eā habere ī ſpōſā. Itē qn̄q3 puella violēter abducitur a domo parentū et violenter corrumpitur. Qn̄q3 autē violenter abducitur non tñ violenter corrumpit: ſed de volūtate ipſi⁹ ſiue per actū fornicariū ſiue per actū matrimonialē: ſed ſiue ſic: ſiue ſic: ſemꝑ raptus cenſetur. Ecce quō raptus qn̄q3 cōcurrit cū ſtupro. Scđo īuenit̄ raptus ſine ſtupro: vt cū q̄s rapit viduā vel puellā corruptā. Tertio oppoſito mō īuenit̄ ſtuprū ſine raptu vt cū q̄s illicite deflorat virginē abſq3 illatione violētie vt q̄ ipſa ꝯſentit nec reclamat pr̄ quinimmo eā forte ad hoc inducit vt dictū eſt de diuite aut nobili multa promittente tā puelle ꝗ patri ſi modo conſentire velit vt cū ea habeat copulā carnalē abſq3 tñ matrimonio.

OO ¶ Querit̄ circa hoc vtrum raptor poſſit habere in ſponſam illā quā rapuit: videtur ꝙ nō. nā xxxvj. q. ij. placuit: ſic legit̄. Placuit vt hi qui rapiūt feminas vl' furantur vel ſeducunt eas nullatenus eas habeant vxores. ꝗuis ipſas poſtmodum nuptialiter cū conſenſu parentum ſuſceperint. Hec queſtio mouetur ī glo. ſuper pricipio queſtionis predicte que incipit nunc queritur: vbi ſic reſoluitur queſtio. Poteſt vtiq3 raptor raptam habere vxorem peracta penitentia. Et expreſſe ponitur extra de raptoribus capitulo accedens. Et hoc intelligit̄ niſi ſit ſpōſa alterius de p̄ſenti. Tūc enim eſt illi reddenda. Sed ſi ē ſponſa eius de futuro non cogit̄ illam recipere vt patet. xxxvj. q. j. lex illa reſolutorie ergo tenendum eſt ꝙ ſi puella rapta conſenſerit voluntarie in habendo raptorē ſuū in virū: tenet matrimonium. Et huius ratio eſt: q̄a etſi raptus impediat matrimoniū ꝯtrahendū non tñ dirimit contractum. Sed quid dicēdum erit ad predictum decretum quod fuit in ciuitate Meldenſi prope Parriſius celebratū. Ad hoc p̄mo dicit beat⁹ Tho. vbi. ſ. in ſol. ad tertiū ꝙ illud dictū eſt in deteſtatione illi⁹ criminis: ⁊ eſt nūc abrogatū. Scđo d̄r ꝙ p̄dictum decretū pōt intelligi de illis puellis raptis q̄ ſunt alijs deſponſate ꝑ verba de preſenti. Vel vt inquit dn̄s Anto. illud decretum eſt intelligendum qn̄ rapta non conſentit in matrimoniū nec ī raptore: ſꝫ potius in ſtuprū. Cū enī tūc ī peccato ꝯtinue maneant ſunt ſeparādi: ⁊ ſic patet ad queſitum.

PP ¶ De pena aūt raptorū mulierū ſcđꝫ leges ciui. ē pena capitis. Inſuꝑ volunt dicere leges vt ſubſtantia raptoris applicet̄ rapte. ⁊ preſertim ſi rapta fuerit nobilis. Qđ ſi fuerit ignobilis raptor punit̄ capitis truncatiōe: ſed tñ ſubſtantiā nō perdit vt p3. xxxvj. q. j. de raptorib⁹. De decapitatione aūt expreſſe habet̄. C. de rapto. virgi. l. j. que incipit raptores. Unde textum q̄ lex pulchra eſt ⁊ plura ī qua etiam multa dicunt̄ ad propoſitum: facienda ſecundum autem ſacros canones huiuſmodi raptor debet excommunicari cū ſuis fautoribus: vt patet. xxxvj. q. ij. capitu. eos qui rapiunt. Item capitu. de puellis. Patet ergo q̄d ſit rapt⁹ et que pena eius. Et ſic patet de quarto digito ⁊c.

QQ ¶ Quintus digitus man⁹ leproſe luxurie dicit̄ ſacrilegium. In iſto aūt digito tanq̄ in police ſunt tantum due iuncture ſiue articuli qui dicuntur.

Diffinitionis

Offenſionis.

RR ¶ Primus igit̄ articul⁹ pre

dicti digiti dicitur diffinitionis.
pro quo notandū ꝙ ſacrilegiū ſe
cūdū ꝙ eſt ſpecies luxurie ſic ſo=
let diffiniri. Sacrilegiū eſt coitꝰ
exercitus per perſonā ſacrā: vel
cū pſona ſacra.i.que hȝ ordinem
ſacrū.vt ſubdiaconꝰ et ſupra vel
que eſt voto ſolemni continentie
ligata vt perſona religioſa. Ta=
lis autem coitus ꝯuenienter dici
tur ſacrilegiū. Sacrilegium enī
ꝓut eſt ſpecies furti ꝯmittitur cū
ꝗs aufert clandeſtine rem ſacraȝ
etiam de loco non ſacro: vt calicē
vel ſimile: vel cum aufert reȝ non
ſacrā de loco ſacro: vt aurum vel
argentuȝ de theſauro eccl'ie. Sic
etiā ſacrilegium ꝓut eſt ſpecies
luxurie duobꝰ modis cōmittitur
primo quidem cum quis ſolutus
cognoſcit perſonā deo conſecra=
tam: vt monialē. Secundo vero
cuȝ perſona ſacra vt pſbyter aut
religioſus cognoſcit mulierē nō
ꝯſecratā deo. Et iſti duo modi ſa
crilegij carnalis ſunt magis vſi=
tati. Unde prohdolor eſt et alius
modꝰ minꝰ vſitatꝰ ſed tn̄ grauior
cū.ſ.pſōa ſacra cognoſcit pſonā ſa
crā: vt ſacerdos aut religioſꝰ mo
nialem Et iſtud eſt ſacrilegiū du
plex. Duo autē precedentia ſim
plicia ſunt.i.tm̄ rōne vnꝰ pſone
coeſitis. Solutꝰ tn̄ nec ordinatus
in ſacris ſeu vinculo continētie
obligatus cognoſcens monialeȝ
non tm̄ cōmittit ſimplicē fornica
tionē ſed ſacrilegiū eo ꝙ violat
tēplū dn̄i.nā vt dicit beatꝰ Tho.
ij.ij.q.cliij.ar.x. Actus vnius v=
tutis vel vitij ꝗ ordinatur ad fi=
nem alterius vitij aſſumit ſpeciem
illius. Sicut furtum quod cōmit
titur propter adulterium tranſit
in ſpecie adulterij quod eſt gra=
uius furto. Manifeſtum eſt autē
ꝙ obſeruatio caſtitatis ſecundū
ꝙ ordinatur ad cultū dei tranſit
in actum religionis: vt patet in
his qui vouēt virginitatem. Ex
ꝗbus omnibus ſequitur ꝙ luxu=
ria ſecundum ꝙ violat aliqd per
tinēs ad cultum diuinū: ꝑtinet ad
ſpeciē ſacrilegij. patet ergo quid
ſit ſacrilegium in propoſito.

¶ Scđs articulꝰ dicti digi
ti ſacrilegij dicitur offenſionis.
Circa ꝙ notandum ꝙ committen
tes ſacrilegium carnale triplici=
ter offendunt deum: videlicet.
Sponſam eius violando
Templum ipſius polluendo
Sacrum ordinem confundendo

¶ Primo quidem qꝛ violant eiꝰ
ſpōſam. Magnus enī honor ē eē
ſponſam alicuꝰ regis terreni ſȝ
maior eſſe ſponſam imperatoris:
maximus vero eſſe ſponſam Je=
ſu chriſti qui eſt rex regum ꝛ do
minus dn̄antiū. Et ꝗuis omnes
caſte viuentes poſſint vocari ſpō
ſe Chriſti: hoc tn̄ ſpeciali mō cō=
petit his qui ſeruant caſtitatem
voto firmatā huiōi ſunt eccl'iaſti
ci occidentales. et veri religioſi
atꝗ religioſe. Unde cum conſe=
cratur ſiue benedicitur aliqua v
go: ipſa cantat illud quod dice=
bat beata Agatha. Ipſi ſum de
ſponſata, cui angeli ſeruiunt cuiꝰ
pulchritudinem ſol et luna mirā
tur. Ecce in quanto honore con=
ſtituitur perſona religioſa Et iō
ſi laboratur poſtmodum in actuȝ
carnis: dicitur ſacrilegium com
mittere eo.ſ.ꝙ aufert a deo rem

ſacram ꝛ ſibi dicatam O quantū
graue eſt hoc ſacrilegiū ſpiritua
le. Nā tanto eſt grauius ſacrile=
gio materiali quanto anima ſi=
ue rationalis creatura eſt pſtan
tior rebus temporalibus: qꝛ vt le
gitur Eccl'i. xxvi. Nō ē digna pō
deratio anime continentis. Et vt
dt apo.ij. Corinth.iiij. Habemus
theſaurum iſtum in vaſis fictili=
bus.i.corporibus. Et ideo diligē
ter ꝛ caute ſeruandus eſt huiuſ
modi theſaurus caſtitatis. Nam
ſi vas fictile.i.corpus frangatur
per incōtinentiā mox effunditur
ꝛ irreparabiliter deperdit talis
theſaurꝰ caſtitatis: qꝛ vt dicit hie.
ſup illō Amos. v. Uirgo iſrael ꝓ
iecta eſt: ꝛ non ē qui ſuſcitet eaȝ.
Cū cetera poſſit deꝰ virgineȝ nō
poteſt ſuſcitare poſt ruinam po=
teſt quidem eam ſuſcitare ad cul
pa ꝛ et pena debita ſed nō poteſt
coronare corruptā.ſ.aureola vir
ginitas vt legitur. xxxij. queſt. v.
ſi paulus. Ecce qualis ꝛ quantus
eſt theſauruscaſtitatis: ꝛ ideo di
ligenter cuſtodiendus. Quod cō
ſiderans quedā virgo deo dicata
que mirabiliter tentata in actuȝ
carnis lapſa fuerat in tantam tri
ſtitiā deuenit: eo.ſ.ꝙ tm̄ theſaurū
per actum tā viliſſimū amiſiſſet:
ꝙ pre dolore mortua eſt: vt legit
in libro apum. O quantū igitur
offenditur ꝛ ad iracundiam pro=
uocat deꝰ cum videt ſponſaȝ ſuaȝ
id eſt perſonam religioſam ſibi
dedicatā et conſecratam coniun
gi per actum nepharium alicui
pſone miſerrime. Et ad hoc decla=
randū dat Cyprianus doctor gre
cus in libro de virginitate talem
ſimilitudinē. Si inquit ſuperue
niens maritus ſponſam ſuam fa
cere cū altero viro viderit: nōne
indignat ꝛ fremit ꝛ p dolore; ge
li gladiū portat i manu ſua. Quā
mirabiliter ꝗ Chriſtus indignat
cum virginem ſuam ſibi dedica=
tam cum altero viro iacere cer=
nit. Quam mirabileȝ ergo vltio
nem de tali ſpōſa ſacrilega ſumet
in die iudicij. O quanta ergo in=
ſipientia iſta eſt: ꝛ quanta teme=
ritas perſonam per votum caſti
tatis deo dedicatam recedere a
ſpōſo ſuo pulcherrimo ditiſſimo
nobiliſſimo potentiſſimo ſapien=
tiſſimo optimo ꝛ adherere viliſſi
mo pauprimo ꝛ deformoſiſſimo
peccatori. O igr̄ quanta inſania ꝛ
rabies. O quanta beſtialitas. O
quanta abhominatio et vilitas:
dereliquere: ſcȝ illū ꝗ eſt ſpecio
ſus forma pre filijs hominum: et
adherere horribili leproſo pctō=
ri. Ecce quomodo ſacrilegiū car
nale exercētes deū offendunt ſpō
ſam eiꝰ violantes.

¶ Secundo predicti deum gra=
uiſſime offendūt tēplū eiꝰ polluē
tes. Conſtat enī ſcđm ſacros ca=
nōes ꝙ ſi ꝗs ꝯmitteret opꝰ carna
le in eccleſia: etiaȝ cuiuſcunꝗ cō
ditionis eſſet magnum ſacrilegi
um perpetraret adeo ꝙ ſi eccl'ia
prius erat conſecrata indigeret
reconciliatione ad hoc: ſcilicet ꝙ
poſſint poſtmodum in ea diuina
celebrari: vt expreſſe habetur de
conſecratione: diſtinctio.i.eccl'ijs
Quod intelligitur ſcđm gloſ. de
emiſſione ſeminis per adulteriū
aut fornicationem: ꝛ non per ſom
nium: aut per coitum cum ꝓpria

vxoꝛe. Dicit etiam hoſtienſ. hoc debere intelligi qñ caſ⁹ eſt manifeſtus. Si ē ita ſit vt premiſſum eſt: nõ mirũ ſi ille dicatur cõmittere ſacrilegiũ carnale. q̄ cognoſcit mulierẽ deo cõſecratã q̄ eſt tẽpliũ dei. Et idẽ dicendũ de muliere ſoluta que carnaliter cõmiſcetur ſacerdoti vel religioſo. nã talibus videtur loqui Apoſto. j. Coꝛinthio. iij. dicẽs. Neſcitis qꝛ templũ dei eſtis. Si quis autem templũ dei violauerit: diſpdet illum de⁹. Et ideo ad euitandum hmõi tẽpli pollutionem ſiue ſacrilegiũ oꝛdinauit eccleſia ꝙ clerici nõ habitẽt cũ mulierib⁹: nec mulieres in domib⁹ clericoꝛũ: niſi foꝛſan ſtricto gradu cõſanguinitatis: de qua nulla poſſit oꝛiri ſuſpicio. vt patet in decretis. di. lxxvi. in oĩbus. Item. ca. in omnibus. Item de hoc habes ex̃ de cohabitatione clericoꝛũ ⁊ mulierum per totũ. De religioſis autẽ ſcribitur. xviij. q. ij. in decima ꝙ hec cautela circa monachos ſeruetur vt ipſi remoti a familiaritate earum vſq̧ ad veſtibulũ familiariter accedere non preſumant. Sed neq̧ abbatẽ neq̧ eũ quẽ prefecerit extra eam q̄ preeſt loqui virginibus Chꝛiſti aliquid quod ad earum inſtitutionem ꝯtinet licebit. Neq̧ etiam cum ea que preeſt frequenter loqui eos opoꝛtet: ſed ſub teſtimonio duarũ vel triũ earum: ita vt rara ſit acceſſio: et breuis omnino locutio. Hec ibi. Et ne clerici aut religioſi ſiue etiã laici ſint faciles ad ingrediendum monaſteria monialium. dicit dominus Anto. ſecunda parte ſumme ſue titulo. v. capi. ix. §. vi. ꝙ in omnibus pene dioceſibus eſt ſentẽtia excommunicationis latã in laicos clericos et religioſos ingredientes monaſteria monialium ſine cauſa neceſſitatis: quã etiã incurrũt ipſe moniales ſi ex̃ caſuũ cõceſſum ꝑmittãt predictos intrare ad eas. Dicit enĩ idem venerabilis pater ⁊ doctoꝛ Tertia pte eiuſdem ſumme titulo. xxiij. ca. lxx. ꝙ intrantes monaſteria monialium oꝛdinis predicatoꝛum: ſiue ſint ſeculares ſiue eccleſiaſtici: ⁊ hoc in caſibus non conceſſis per conſtitutiones earum vel ſine licentia magiſtri oꝛdinis: aut alterius ab ipſo magiſtro poteſtatẽ habentis ſunt ipſo facto excommunicati a qua quidem excommunicatione non poſſunt abſolui preterq̄ in moꝛtis articulo: niſi a papa vel a magiſtro oꝛdinis vel ab alio habẽte ſuper hoc ſpecialẽ auctoꝛitatem ab aliq̄ predictoꝛum. Et dicit idem venerabilis doctoꝛ vidiſſe bullam ſup hoc conceſſam. Idem etiã dicit de intrantibus monaſteria ſoꝛoꝝ ſancte clare oꝛdinis minoꝛum. Patz ergo quanto diſcrimini ſe exponunt intrãtes monaſteria monialium ob turpem cauſam: ⁊ vt polluant templum domini id eſt moniales domino conſecratas.

¶ Tertio predicti ſacrilegi grauiſſime deum offendunt ſacrum oꝛdinem confundentes. Nil enĩ honoꝛabilius nihil honeſtius nihil melius in eccleſia Chꝛiſti oꝛdine ſacerdotali. Ita vt de viris eccleſiaſticis dicat Apoſtoloꝛũ princeps Petrus. Uos eſtis genus electum: regale ſacerdotium gens ſancta Populus acquiſitionis idest acquiſiti dño et q̄ alios eidem acquiritis verbo doctrine et exẽplo ſancte vite. j. Petri. ij. Ht etiã hñt poteſtatẽ ſup coꝛpus Chꝛiſti verũ vt patet in ſacramẽto altaris. Itẽ ſuper coꝛpus ei⁹ myſticũ vt. pz in ſacramento penitentie et in abſolutione ſacramẽtali adeo ꝙ lingue eoꝛum claues celi facte ſunt cum. ſ. pronunciãt abſolutionem ſacramentalẽ ſup penitentes ſibi confitentes. Hec nec angelis ſãctis minime conceſſa ſunt. Sed pꝛohdoloꝛ tantũ oꝛdinẽ et tãtã poteſtatẽ ſibi ꝯceſſã confundunt eccleſiaſtici impudicam vitam ducentes / et coꝛpus ſuum quod deo deuouerunt per votum cõtinentie implicite emiſſum in ſuſceptione ſacri oꝛdinis meretrici dantes quod ſacrilegium eſt et immaniſſimum ſcelus. Qui inquit Paulus. j. Coꝛinthio. ſexto. Adheret meretrici vnum coꝛpus efficitur cũ ea. Ecce qualiter talis iniuriatur deo. Sacerdos ergo ſacrilegus id eſt coꝛp⁹ ſuum turpitudini exponẽs male attendit illud Eſa. quinquageſimo ſecundo. Mũdamini qui fertis vaſa domini: fert enim ſacerdos vaſa domini q̄ quotidie tractat vaſa domino conſecrata et ſimiliter qui pꝛopꝛiis manib⁹ poꝛtat ſacramenta Chꝛiſti que ſunt vaſa gratie. O q̃ntum ſcelus perpetraret ⁊ quantum ſacrilegium qui ſacra vaſa vel ipſa ſacramenta manibus lutoſis contingeret vel ea in lutum pꝛoiiceret. Quid igitur dicendum de ſacerdote luxurioſo et oꝛdinario concubinario qui ſacra omni die pertractat Heu non intelligit talis miſer ſacrilegus ꝙ propterhoc chꝛiſtum vt iudas pꝛodit. Unde Hieronymus. iij. par. Epiſtolarũ ſuarum. Epiſtola lxxxv. facit talem admirationem dicens. Heu domine mi qd dicam. O q̄ hodie ſacerdotes te comedunt in altari vt carnes pecudum ⁊ volucrum immo peius. Nam nocte fruũtur mulierũ actu turpiſſimo et te mane in aſticando comedunt. Ubi dñe latitas. Doꝛmis ne ãvigilas. Exaudi ꝑces illoꝝ de celo id eſt nõ exaudies. Uere ſi tale velles ſacrificium et mẽdax fieres et ſocius petoꝝ. Hec ille. Item idẽ Hieronym⁹. Dic mihi ſacerdos quomodo cũ his labiis quibus oſculatus es filium hoĩs id eſt Chꝛiſtum in ſacramento altaris oſcularis labia meretricis. O iuda filium hominis tradis id eſt ſimilis ei es.

T T ¶ Propter immanitatẽ q̄ huius ſacrilegii ſacri canones durã traxerunt penitẽtiã ſacerdotib⁹ foꝛnicariis. Nã vt legit diſtin. lxxxii. preſbyter. Sacerdos ꝓ foꝛnicatione dz agere penitentiam decem annis. Duobus quidem primis annis in pane et aqua. Aliis autem quinq̧ ſequẽtibus ter in hebdomada in pane et aqua. In reſiduis autem diebus debet aliquã penitentiã facere ſecũdũ foꝛmam ſibi traditam. Hoc tamẽ decretum intelligitur de foꝛnicatione publica. Hoſtienſis autem dicit ꝙ talis penitentia hodie eſt

arbitraria. Si vero ſacerdos cognouerit filiã ſuam ſpũalẽ ſiue quã baptizauit ſiue cuiꝰ ꝯfeſſionẽ audiuit dꝫ penitẽtiã ageř. xiij. ãnos Qꝫ ſi fuerit epiſcopꝰ addũt duo anni penitẽtie. Filia autẽ religioni eſt tradenda vt notař. xxxj. q. j. ſi quis ſacerdos. Item. ca. nõ dꝫ hoc tñ ſicut ꝛ pcedẽs intelligitur qñ pctm̃ eſt notoriũ ſiue de facto ſiue de iure. Nihilominus hodie talis penitẽtia eſt arbitraria. Si aũt epiſcopꝰ preſbiter diaconus: ſubdiaconus lector aut officiariꝰ mechatꝰ fuerit cum muliere deo ſctificata dꝫ depõi ab officio ꝛ bñficio. Si autem laicus eſt excõmunicetř eo ꝙ ſponſam chriſti corrupit vt notatur .xxvij. q. j. ſi quis epiſcopus. Scdm̃ autẽ leges ciuiles talis debet occidi: et bona eius confiſcari vt patet in autenticis titu. de ſanctiſſimis epiſcopis in fine que quidem lex eſt canonizata xxvij. q. j. ſi quis rapuerit. Nec certe mirũ ſi tales ſacrilegij ſic puniuntur apud fideles cũ etiã apud infideles mors virginibus ſacratis dee veſte luxuriãtibus inſtigatur. Vñ refert valeriꝰ maximus libro. j. de quadã pagana dedicata dee veſte ad ſeruandam virginitatem cum alijs multis virginibus: que reperta in ſtupro morte punita ẽ. Ex his ergo omnibus perpendere poſſumus quantum ſancti patres in condendis ſacris canonibus: et imperatores in condendis legibus abhorruerunt vitium ſacrilegij carnalis qui tam mirabiles penas ſtatuerunt contra actores talis criminis. Et ſic patet de quinto digito manus lepꝛoſe luxurie ꝓ ꝯñs de ſpeciebꝰ luxurie q̃ ſunt fornicatio adulteriũ inceſtꝰ ſacrilegiũ ſtuprũ cũ q̃ ſimul dictũ eſt de raptu. De ſeptima autem ſpecie luxurie que dicitur peccatũ ꝯtra naturã ſcribere nõ curaui ꝓpter duplicẽ cauſã aſſignatã i pñcipio huius capituli.

Sequitř quarta pars huius ſecundi tractatus in qua conformiter ad materiã que tangitur in Cõfiteor: agitur de peccato omiſſionis.

Capitulum primũ de omiſſione in generali.

Confiteor tibi dñe pater celi et terre qꝛ peccaui nimis omiſſione Matt. vndecimo. Poſtq̃ȝ in pcedẽti parte q̃ ẽ tertia huiꝰ ſcdi tractatꝰ determinatum eſt de pctis operis non quidẽ de omnibꝰ ſed tãtũ de his que proh dolor ſunt magis apud miſeros peccatores hic conſequenter iuxta formam contentam in vſitato Confiteor tractãdum eſt de peccato omiſſionis tã in generali q̃ȝ in particulari de q̃ ſe accuſat confitens dicens confeſſori ſuo peccaui nimis omiſſione. Primo igitur agẽdum eſt de peccato omiſſionis in generali: de quo tria principaliter videbũtur que ſunt.

Diffinitionis
Reprehenſionis
Punitionis.

A Primo igitur videndum eſt quid ſit omiſſio. Poſſumus ei ſic eam diffinire. Omiſſio eſt carẽtia ſiue priuatio boni debiti ineſſe. Non enim carentia cuiuſlibet boni eſt omiſſio ſcdm̃ ꝙ ſonat in vitium. Alias quicũqȝ nõ facit vniuerſa opera ſupererogationis peccaret vt pote qui nõ vẽdit omnia que habet ꝛ ſequitur chriſtum in paupertate. Et ſimiliter qui non intrat religionem: aut q̃ nõ ſubit mortẽ ꝓpter xp̃ȝ vł qui nõ vadit ſup ſarracenos ad defẽdẽdũ fidẽ catholicã aut q̃ nõ pmanet in ppetua ꝟginitate vel q̃ nõ abſtinet ppetuo a carnibus et ſic de multis aliis operibus ſupererogationis. Omiſſio ergo culpabilis ꝛ vitioſa eſt priuatio boni debiti ineſſe pro tẽpore pro quo debet poni et nõ ponit. Nec etiã q̃libet talis omiſſio eſt mortalis ſed aliqua ſit ꝛ aliqua non. Sola enim illa omiſſio eſt mortalis: per quam negligitur opus ſiue actus qui precipitur fieri ſiue a deo ſiue ab homine poteſtatẽ habẽte ſub pena peccati mortalis. Illa vero omiſſio ſolum venialis eſt cum non ſit actus q̃ pcipitur fieri ſub pena pcti venialis ꝛ hoc niſi interueniat ꝯtẽptus q̃a tũc hm̃õi omiſſio ẽ mortalis. Interdũ ẽt omiſſio nõ ẽ mortalis neqȝ venialis de ſe: ſed tantum obligans ad penam temporalem. Sicut patet de ſtatutis aliquarum religionum: et ſignanter ordinis fratrum predicatorum quorum: tranſgreſſio ſiue omiſſio ſola obligat ad penam niſi interueniat preceptum aut contemptus. Et ſic patet de primo.

Secundo vidẽdũ eſt de reprehenſiõe omiſſiõis id ei omiſſio boni debiti ineſſe reprehẽdiř tãq̃ȝ vitioſa qꝛ põt ꝛ dꝫ tale bonũ omiſſũ fieri ꝛ nõ fit. Qꝛ vt dt Aug. li. de vita xp̃iana nõ ſolum hoc a xp̃iano queritur vt malo careat ſꝫ vt bonum exerceat iuxta illud Pſ. Declina a malo ꝛ fac bonum. Et Jacobi. iiij. ſcienti bonũ ꝛ non facienti q̃ȝ ſupple faciendũ eſt peccatũ ẽ illi. Precepta ei affirmatiua q̃ ſunt de bono faciendo non obligãt ad ſemp ſꝫ tm̃ ad tp̃s determinatũ pctm̃ aũt omiſſiõis opponiř huiuſmodi preceptis affirmatiuis. Et ideo pro illo tempore omiſſo aliqua redditur culpabilis ꝛ reprehenſibilis quãdo nõ adimplentur talia precepta affirmatiua. Da exẽplum de religioſo qui tenetur intereſſe matutinis qui ſi non interſit forte quia in ebrietate de ſero aut quia ludendo ad chartas nimis vigilauit peccat per omiſſionem tunc pro qñ nõ comparet. Et ſi dicatur ꝙ forte tunc eſt impoſſibilitatus ad hoc ꝙ interſit matutinis. Hoc admiſſo non tamẽ propterea excuſatur a peccato omiſſionis quia ipſe fuit ſibiipſi cauſa per culpam ſuam vt non poſſet intereſſe ꝛ idõ non excuſatur.

B Sed cõtra pdicta poteſt ſic arguit. Omne peccatum eſt voluntarium ſed omiſſio quandoqȝ nõ eſt voluntaria ſed neceſſaria quod patet multipliciter. Primo de muliere corrupta que vouerat

virgo nō eſt: tū mīa hoc ſibi diſpli=
ceat. Sc̄do idē pȝ de fure q̄ cōmi
ſit rē furatā: quā tū reſtituere te
net. Nec valet ſi dicat q̄ ſufficit
illi in illo caſu vt reſtituat equiua=
lens: q2 pōt eſſe ita pauper q̄ non
habet vn̄ ſatiſfacere. Tertio idē
pȝ de ſacerdote parrochiali q̄ die
dn̄ico tenet̄ celebrare. Alias pa=
rochiani ſui non audirent miſſā:
maxime cum non ſit alius p̄ſbyter
qui ſuppleat. Et tamen talis pōt
habere legitimū impedimētū vt
non celebret. Ergo talis omitten
do celebrare non peccat. Ex qui=
bus omnibus videtur q̄ omiſſio
non ſemper eſt peccatum.

¶ R̄nſio ad oīa p̄dicta ⁊ ſilia mil
le argumēta iā ſufficienter dictū
ē. Tūc ei ſolū omiſſio ē rep̄hēſibi
lis ⁊ vitioſa qn̄ ē de aliq̄ bono d̄bi
to in eſſe ⁊ qd̄ pōt leſſe ſiue fieri.
Cū ei nullꝰ teneat̄ ad ip̄oſſibile cō
ſtat q̄ ſilr nullus peccat per omiſ
ſionem ſi nō facit illud qd̄ facere
non poteſt. Nihilominus ad qd̄
libet predictorū triū argumento
rū ſigillatim reſpōdet beatꝰ Tho
mas .ij.ij.q.lxxix. artic.iij. in ſolu.
ad tertium. Ad primum ergo di
cit q̄ mulier corrupta que voue
rat virginitatem nō omittit dein
ceps q2 virginitatē non habet:
ſȝ q2 de peccato p̄terito nō peni=
tet vel q2 non obſeruat continen
tiam. Et ideo ille grauiſſime pec
cant qui poſtq̄ fuerunt ſemel cor
rupte nō curāt vlteriꝰ ſeruare ca
ſtitatem faciendo quod in ſe eſt
ad votū implendū ſed dicūt q̄ di
ci ſolet de caſeo pro parte a cato
comeſto. Date ei reſiduum quia
etiā non p̄ficeret nec vllꝰ ex eo
comedere vellet. Et ſic per hunc
damnatiſſimum modū ꝯſeuerant
tales ſemel corrupte i ſuditatibus
ſuis ita vt plerūq̄ efficiant̄ publi
ce meretrices. Ad ſc̄ȝ argumen
tū r̄ndet idē doctor vbi ſ. dicēs
q̄ fur nō tenet̄ ad reſtitutionē ac
tualē niſi ſuppoſita facultate. quā
ſi nō habet nec habere poteſt nō
omittit culpabiliter dūmodo fa=
ciat qd̄ pōt. Sȝ de hoc forte dice=
mus per amplius in ſequētibus
dū aget̄ de reſtitutionibus. Ad
tertiū argumētū ſilr r̄ndet idē do
ctor. d. q̄ ſacerdos nō tenet̄ dice
re miſſam niſi ſuppoſita oportu
nitate debita que ſi deſit non
omittit culpabiliter. Et ſic patet
ad obiecta adducta ſolu.

C ¶ Notandū eſt autē q̄ iſtud
pctm̄ omiſſiōis eſt valde amplu=
lutū ⁊ diffuſum ſup terrā adeo vt
dicat pſ. Nō eſt q̄ faciat bonum.
Sunt em̄ multi qui cogitāt bo=
nū vtpote q̄ ieiunandū eſt q̄ orā
dū q̄ pauperibꝰ ſubueniendū. q̄
inimicis ⁊ ſibi nocentibꝰ ex cor=
de parcendū: et hmōi: ſed tn̄ pro
maiori parte tales omittūt ex q̄=
dam negligētia plerūq̄ culpabi
li ⁊ vitioſa executionē illiꝰ bone
cogitationis aut p̄poſiti. Cū tn̄
dicat Amb. lib. de officijs: ⁊ reci=
tat̄ in decretis. di. lxxxvi. nō ſatis
q̄ nō ſatis eſt bn̄ velle: ſed etiam
opȝ bn̄facere. Q̄ȝ autē non ſit qui
faciat bonum: vt dictū eſt, p̄pter
paucitatē bene operantiū poſſu=
mus ſic perſuadere inductiue de
multis generibꝰ bonorum.

D ¶ Primo enim nō eſt qui fa=
ciat bonum penitentie vt debet.
Quotidie enim videmꝰ pene in=

finita mala fieri ſup terrā ita vt
videat̄ mūdꝰ rediſſe ad illa ſce
leſtiſſima tpa q̄ p̄ceſſerunt diluuiū
de qbꝰ dr̄ Gen̄. vi. q̄ multa mali=
cia hominū erat in terra ⁊ cuncta
cogitatio cordis intenta ad malū
oī tpe. Itē ibidē. Corrupta eſt ter
ra corā domino et repleta eſt ini
quitate. Pauciſſimos aūt videmꝰ
penitere de malis actis per eos.
Propter qd̄ dn̄s ꝯquerit̄ d̄ hmōi
omiſſione p hieremiā. viii. c. dicē
tē. Nemo eſt qui agat penitentiā
de peccato ſuo dicens. Quid feci.
Omnes conuerſi ſunt ad curſum
ſuū quaſi equus impetu vadens
in prelium. glo. interli. erecto col
lo cōtra deum. Hoc aūt dicit pro=
pheta propter eos qui effrenate
peccant. Hāc igit̄ paucitatē bene
operantiū conſiderans regius p̄
pheta Dauid clamabat ad domi
num dicens. Saluū me fac domi
ne qm̄ defecit ſanctus.

¶ Secundo nō eſt q̄ faciat bonū
pietatis ⁊ mīe. Oſee. iiij. Nō eſt
mīa in terra ſi ei qs ꝯſtituat̄ i ne
ceſſitate aliq̄ vix inueniet q̄ velit
eū iuuare gratis p̄pt deū. ſȝ bn̄ p
pt hereditatē aut poſſeſſionē ſu=
am ſi velit eam vendere. Et hu=
ius crudelitatꝭ atq̄ inhumanita
tis ratio aſſignatur hiere. vi. cū
dicitur a maiore vſq̄ ad minorē
omnes auaritie ſtudent.

¶ Tertio nō eſt qui faciat bonū
iuſtitie, ſupple pauperibus iniuſte
afflictis. Nam talibꝰ miniſtri iu=
ſtitie plerūq̄ negant audientiā.
Cuiꝰ ratio aſſignatur. Eſa. i. cū dr̄
Oēs ſupple iuſtitie miniſtri dili=
gūt munera ſequūtur retributio
nes. i. p̄ illis iudicāt qui dant eis
pecuniā: reprobantes pauperes
ideo ſubdit̄. Pupillo nō iudicant
⁊ cā vidue non ingredit̄ ad eos.
Vn̄ Iſi. de ſūmo bono ⁊ r̄citatur
xi. q. iii. Paup q̄ȝ dū nō h̄ȝ qd̄ offe
rat i iudicio nō ſolū audiri ꝯtēnit̄
ſȝ ēt ꝯtra v̄itatē opp̄mit̄. Cito vio
latur auro iuſtitia nullāq̄ reꝰ pti
meſcit culpā q̄ redimere nūmis
exiſtimat hec ibi. Ex q̄ pȝ q̄ iuſti
tia hodie ē venalis.

¶ Quarto nō eſt qui faciat bonū
veritatis q2 vt habet̄ Oſee. iiij.
Nō ē veritas in terra ſȝ ſup. falſi=
tas dolus mendaciū ⁊ ſitia. Si ei
v̄itas hoſtiati q̄rat̄ in terra vix
inuenietur. Primo ei ſi q̄rat̄ in loco
iudicij gal'a la quohue ibi raro
inuenitur ſed potius meretrix il
la falſitas. Hoc patȝ in illis aduo
catis qui dant intelligere clienta
lis ſuis q̄ h̄nt optimā cauſā cum
tn̄ frequenter eis ꝯſtet de oppo=
ſito. Cūq̄ cā fuerit pro aduerſa=
rio adiudicata ſolent dicere clie
tulis ſuis q̄ nō dederūt eis totū
intelligere. Et in hoc mentita ē ii
q̄tas ſibi. Itē iudices ſepe p̄mit
tūt audiētiā ⁊ cāꝝ breuē expedi=
tionē q̄s tn̄ p menſes et ānos p̄lō
gāt corā ſe. Sc̄do ſi q̄rat̄ veritas
in foro ſiue in domibꝰ mercatorꝝ
vix ibi inueniet̄ Quinimo ibi cū
cti faciūt dolū etiā iurādo ⁊ piu=
rando q2 vt ſcribit̄ de pe. diſt. v.
qualitas difficile eſt inter emētis
vendentiſq̄ cōmerciū nō interue
nire pctm̄ ſup. mēdacij vt putā aſ
ſerendo rē tm̄ ꝯſtitiſſe aut tm̄ re=
futaſſe ſiue p̄ minori non dare et
hmōi. Tertio ſi q̄ratur v̄itas i do
mibꝰ clauſtraliū difficulter ibi iue
nit̄ ſȝ potiꝰ mēdaciū ⁊ falſitas per

tranſgreſſionem votoꝝ ⁊ cerimonialiū. Quarto ſi queratꝰ veritas i domibꝰ artificū vir ibi inuenietꝰ. Cōmuniter eī ꝓmitunt fideliꝰ operarꝰ ⁊ breuiꝰ expedire negociū ſuſceptū q̄ tñ ſepe deficiūt in promiſſis ⁊ preſertim quādo datur eis ſalarium ante tp̄s. Et ſic de quolibet ſtatu practicando patꝫ ꝙ non eſt veritas i terra. Sed vt dicit pſ. Diminute ſunt veritates a filijs hominū ſꝫ vana locuti ſūt vnuſquiſqꝫ ad proximum ſuum.

¶ Quinto nō eſt q̄ faciat bonū fidelitatis. Multi enī multa ꝓmittunt ⁊ ſepe in adimplendo ꝓmiſſa deficiunt. Cuiuſmodi ſunt q̄ ꝓmittūt ſoluere debita prefixio tēpore ⁊ die q̄ ſepe terminum trāſgrediuntur. Siſr qui cōfitentꝰ ſolent ꝓmittere morū ⁊ vite emendationem. Item ablatorū reſtitutionez: ſimiliter cū inimicis reconciliationem ⁊ hmōi: ⁊ de oibꝰ nihil faciūt. Preſea ducētes vxorē ꝓmittunt illi fidelitatem: ⁊ vice verſa: ⁊ tñ nouit dñs q̄ꝫ infideles circa talem promiſſionē multi exiſtant: tam viri q̄ꝫ mulieres ita vt dicatur Oſee. iiij. ꝙ adulterium inundauit ſuper terraꝫ. Et breuiter nō eſt q̄ faciat bonū ⁊ nō peccet ſaltem in aliquo. Et ſic pꝫ de ſecundo pricipali.

E ¶ Tertio pricipaliꝰ vidēdū ē de pūītiōe omiſſiōis: de q̄ loq̄ns ſaluator Luc. xij. ait Seruꝰ ſciēs voluntatē dñi ſui: nō faciēs: plagꝫ vapulabit multꝫ ſupple i futuro. Nā talibꝰ ⁊ ſignanter qui omiſerit opera pietatis in pñti ad implere improperabit i futuro chriſtus loquens ad eos in ira ſua: et in furore ſuo conturbans eos et dicens illud Mat. xxv. Eſuriui et non dediſtis mihi mādicare. Sitiui ⁊ non dediſtis mihi bibere ⁊ ſic de alijs. Quibus quidē omiſſionibus. ip: operatis ſubiunget terribilē ſētētiaꝫ ꝯ eos dicēs Ite maledicti i ignē eternū ⁊c. In cuius etiā figurā legitꝰ Matth. xv. q̄ ficus in q̄ xp̄s tm̄ reperit folia q̄ verba ſignificat ſine fructu bonorū operū maledicta ab ipō xp̄o ſtatī aruit. Per qd̄ ſignificatꝰ ꝙ illi q̄ omittūt facere fructū bonoꝝ operū maledicētꝰ a xp̄o in extrēo iudicio ⁊ priuabūtꝰ celeſti regno Qd̄ etiam innuit ipſe xp̄s Matth. vij. dicens. Non ois qui dicit mihi dñe dñe intrabit in regnum celorum. Ubi ꝑ primū dñe intelligitur bōa cogitatio qua honoratur deus. Per ſcdm̄ dñe intelligitꝰ bona locutio q̄ ſiſr honoratꝰ deꝰ vult ḡ dicere xp̄s ꝙ nō ſufficit ad ſalutē honorare deū ꝑ bonā ꝯceptionē aut locutionē niſi ſeq̄tꝰ tertiū dñe p qd̄ itelligitꝰ ſctā opatio q̄ honoratꝰ deꝰ ꝯplete ⁊ pfecte Idō ſubdit xp̄s ſꝫ q̄cūqꝫ fecerit volūtatez pr̄is mei q̄ in celis eſt ipē itrabit i regnū celorū. Et hoc eſt ꝯ illos q̄ habēt bona ⁊ pulchra verba ſine operibus. Dicunt enī ſic et ſic faciendum eſt ſed hoc eſt totum Contra quos loquitur ſaluator Matthei. xxiij. dicens. Dicunt et non faciunt. Alligant enim onera grauia ⁊ improbabilia ⁊ imponunt in humeros hominum ſup. ple ſibi ſubditorum digito autez ſuo ea mouere nolunt. i. minimū eorum que alijs imponunt per ſe ipſos facere nolunt. Dicit enim

Ariſt. vi. ethi. ꝙ ſūt tres ptes potentiales prudentie. q̄ ſunt eubolia que eſt bene conſiliatiua. ſyneſis q̄ eſt bñ iudicatiua ⁊ gnomin q̄ eſt bñ executiua. Multi ḡ habent primam partem prudentie que non habent alias duas. ⁊ adhuc multo plures habēt duas primas qui non habent tertiam. Et tales non intrabunt regnū celorū. Et hmōi ſūt illi qui omittūt operari bene tp̄e ⁊ loco. Dū tp̄s ergo habemus operemur bonū vt nos admonet Apoſt. ad gal. vi.

Cap. ij. de omiſſiōe reſpectu oris

Confiteor tibi domine pater celi et terre: q: peccaui nimis omiſſiōe. Matth. xi.

¶ Poſtqꝫ i precedēti capitulo habitū ē de omiſſione in gn̄ali. Hic ſpāi̇r tractandum eſt de ea in particulari. Pro quo notandum ꝙ de omittētibus videtꝰ poſſe intelligi illd̄ pſal. pō. cxiij. Os habent et non loquentꝰ. Oculos habent et non videbūt. Aures hñt ⁊ nō audiēt ⁊c. Prīa igꝰ omiſſio culpabilis ſe tenet ex parte oris quod non occupatur neqꝫ exercitatꝰ i illis opationibꝰ ad q̄s ꝫ et ad quas nobis os ⁊ linguā dedit deus. Unde de omittentibꝰ circa os loquitur pſ. dicens. Os habent et nō loquentur. Ad cuiꝰ euidentiam notandum ꝙ contingit culpabiliter omittere per os et linguā tripꝰr videlꝫ.

Deum non laudando

Errantem non corripiendo.

Peccata non confitendo.

A ¶ Primo igitꝰ q̄s omittit culpabiliter deum non laudando: et hoc tripliciter vꝫ:

Quo ad tempus

Quo ad numerum

Quo ad modum

A ¶ De primo quidem quo ad tēpus non enim tenemur oī tēpore cantare aut dicere deo laudem. Alias qui dormit peccaret ⁊ ſimiliter qui bibit ⁊ comedit: aut qui ſtudet vel quicūqꝫ vacans alicui exercitio laudabili et honeſto ſꝫ tantum ad hoc tenemur tp̄e debito Laici quidem die feſto vt puta dicentes orationem dominicā ſymbolum fidei et ſimilia. Qui aūt ſciunt horas beate virginis vigilias mortuorum ſeptē pſalmos penitētiales letanias ſctoꝝ et ſi qua ſūt ſiſia: videntꝰ eē igrati ⁊ culpabiliter omittere ſi talia nūqꝫ ꝑſoluant. Nec tamen ē verꝫ ꝙ habentes tonſurā ſiue coronaꝫ obligentur ſub pena peccati mortalis dicere omi die matutinas beate marie virginis ſiue ſeptez pſalmos penitentiales vt aliqui dicunt. Conſtat enim ꝙ nullꝰ tenetur ad aliquod officiū ordinarie dicendū: niſi rōne ſuſcepti ordinis aut bñficij: ſiue profeſſionis regularis. quod additur propter religioſos ꝓfeſſos: qui tenentur ad officium diuinum q̄uis non ſint in ſacris. Hoc enim tenet dominꝰ Petrus de pal. in. iiij. ſentē. diſtinc. xv. q. v. Illi ergo qui habent ſimplicem tonſuram non tenentur ad officium ordinarium ⁊ niſi plus ponatur. Et quod ſolet recipientibus tonſuram dici ꝙ amodo dicant matutinas beate marie virginis: ſiue ſeptem pſalmos penitentiales: eſt potius exhortatio q̄ꝫ preceptum. Bonus

eſt ergo ſi ita fiat. Ad minus au
tē oēs adulti laici videntur tene
ri ad dicendū ſingulis dieb⁹ ora
tionē dñicā et ſymbolū fidei. Un̄
Aug. ho. in li. xlij. ōt ſic. quotidie
ſymbolū dicite qn̄ collocatis vos
ad ſomnū ⁊ ſilr qn̄ ſurgit inuo. ip
ſos dño ꝯmēdātes: nec pigeat re
petere bona ei eſt repetio ſi ſub=
repat obliuio nec dicatis. Dixi
heri. dixi hodie quotidie dico il
lud bene teneo. Commemora fi
dē tuā. hec ille. De oñone autem
dñica ōt idē Aug. in enchiridiō.
c. lxx. ꝙ delet minima ⁊ quotidia
na pctā. Predicte itaq̃ oñones
ſunt adeo vnicuiq̃ adulto neceſ
ſarie: vt ipe Augu. j. ſer. dñice. x.
poſt trinitatē dicat. Neſcio q̄ frō
te xpianū ſe ōt qui paucos ver=
ſus in ſymbolo vel oñone dñica
parare diſſimulat. Patet ergo qn̄
laici orare tenentur: ⁊ qn̄ nō. De
clericis aūt qui tenent ad horas
canonicas ſatis conſtat ꝙ tenent̄
oī die ⁊ ceteris horis diei laudē
dicere domino. Sed quibus ho=
ris. Certe ſtandum eſt conſuetu
dini patrie: vt dicit dominus an=
to. tertia parte ſumme ſue. titulo
xiij. cap. iiij. §. iiij. Religioſi ū ad
hoc tenentur ſcōm formā regu
le ſue ſeu ſtatutorū. Unde quidā
religioſi ſolent dicere matutinas
hore medie noctis innitentes di
cto pſalmiſte vbi ait Media no=
cte ſurgebam ad confitendum ti
bi ſupple cōfeſſione laudis. Alij
autem ſurgunt hora tertia: alij
quarta alij qnta vt canonici. Alij
autē circa hoc magnū abuſum
cōmittunt: vt ſunt nōnulli mo=
nachi habitantes in priorātibus

cōuētualib⁹ i qb⁹ eſt paucitas re
ligioſoꝝ q̄ tarda hora cātāt ma=
tutinas ꝯīr ſine mora reliquū of
ficiū vſq̃ ad veſperas excluſiue
Idē etiā abuſus committitur in
aliquibus eccleſijs collegiatis.
Et ſic patet de primo principali.
¶ Scōo qs omittit culpabiliter
deū non laudando quo ad nume
rū. Et iſta omiſſio pncipaliter tā
git viros eccleſiaſticos ⁊ religio
ſos qui certis horis tenent deum
laudare decantando ſiue legen=
do ſeptem horas canonicas. Un
de pš. in perſona cuiuſlibet talis
debitū ſuum facientis dicit. Se
pties in die laudem dixi tibi. Nā
ſeptem hore canonice ſunt ab
eccleſia inſtitute: vt dicantur ad
deum laudandum pro vniuerſis
beneficijs ſuis. Inter que duo ſūt
maxima. Primū eſt bñficiū crea
tionis qd̄ fuit ſeptem dieb⁹ exple
tum Gen. j. Secundum eſt bene=
ficiū redemptionis ſimiliter ſe=
ptē horis quodammodo ꝑactū
videlicet matutina prima tertia
⁊c. De quibus etiā horis fit mē
tio in horis illis que intitulātur
de cruce de quibus refert domi=
nus Anto. iij. parte ſumme ſue ti
tu. xiij. capit. iiij. ꝙ Io. xxij. dedit.
xl. dies indulgentie pro qualibet
die dictas horas dicentibus Ca=
uenda eſt ergo omiſſio et negli=
gētia i huiuſmodi horis canonicis
perſoluēdis alias incurritur ma
ledictio eterna. Iuxta illud Hie
rem. xlviij. Maledictus omnis
qui facit opus dei negligenter.
Opus autem dei: vt dicit beatus
Benedictus in regula: eſt officiū
ſiue opus qd̄ exercetur in laudā

do deū in horis canonicis hmōi
autē officiū fit negligenter ab il
lis eccl'iaſticis qui ipm̄ nō dicūt
Aut ſi totū: nō tñ reuerenter de=
uote aut attente. Cōtra quos dr̄
de cōſecratio. diſtin. j. clericus. ꝙ
clerici ab officio declinantes: vel
negligentius agentes debent ab
huiuſmodi officio remoueri.
¶ Tertio qs omittit culpabilir̄
deū nō laudando quo ad modū
hoc autē pōt fieri multipliciter.
¶ ¶ Primo quidē cum quis di
cit officiū ſuū curſim ⁊ ſyncopan
do vel dimittendo aliquos ver=
ſus in toto vel in parte. Item di
ctiones aut ſyllabas. Nā integre
⁊ cōplere dicendū eſt hmōi offi=
ciū canonicū nihil ſcienter aut ꝑ
negligentiā omittendo. Serui=
tiū em̄ a ſeruitute dicit̄. In ſerui
tio autē alicui debito quilibet dꝫ
eſſe fidelis: ita vt nihil omittat
de agendis ꝑ eū. Sicut ḡ ille ſer
uus q̄ deberet alicui magno dño
ſeptem aureos: ſi aliquid quoti=
die inde ſubtraheret: non plene
ſatiſfaceret dño ſuo: ita i ꝓpoſito
de ſoluentib⁹ ſeptē horas canoni
cas dño ſuo cū multis ſyncopa=
tionibus. Et ideo talis ſyncopa=
tio valde reprehenditur extra de
celebratione miſſarū. c. dolentes.
Exemplū autē de hoc legitur de
quodam ſancto patre qui vidit
diabolum per chorum cuiuſdam
monaſterij inter fratres pſalmo
diantes currentē: ⁊ in ſacco quē
ſecum attulerat ſepe aliqua mit
tentem. Quem cum dictus pa=
ter interrogaſſet quid intra ſac=
cum tam frequenter mitteret.
Reſpondit ꝙ verba et ſyllabas

quas illi dimittebant de officio
ſuo dicēs ſe talia in futuro iudi
cio pñtatuꝝ ad punitionē omiſ=
ſionis eorū. Ubi notandū ſcōm
dñm Anto. ij. parte ſum. ſue. titu.
ix. c. xij. §. iij. ꝙ ſi quis eccleſiaſti
cus ex cauſa rationabili: vt quia
oportet eū reſpondere alicui vel
querere librū vel aliud ſimile: in
ſuper ſi etiā ex negligentia omittat
aliquē verſum pſalmi vel totum
pſalmū nō dꝫ propterea ſubtra=
here ſuā vocē de choro pſallen=
tiū. pcipue vbi ſunt pauci ⁊ repe
tere ſiue redire ad omiſſū: ⁊ ſic
ꝑturbare alios ex reuolutione li=
brorū: ſed dꝫ penitere i corde ſuo
de negligētia ſua ⁊ ꝓſequi offm̄
chori cū alijs ⁊ poſt officiū id qd̄
omiſit vel aliquid loco eius ſup
plere. Et idē dicendum ſi dormit
in aliqua parte ipſius officij.
¶ Scōo quis omittit i officio di
uino q̄ ad modū qn̄ immiſcet ſuo
offō aliq̄ v̄ba vana ⁊ oīno iptinē
tia. Secꝰ āt ſi neceſſaria vt iterro
gando de libro ſiue de eo qd̄ ꝑ in
terrogātiā cātandū eſt. Et ſicut
verba: ita nec opa interponenda
ſūt dicto officio nō ꝑtinētia ad il
lud. vt ſi qs faceret coqnā vl' col
ligeret herbas: vl' iduceret ſe cō
ſurgit a dormitione dicēdo inte
rim offm̄ diuinū qd̄ eſt valde re=
phēſibile: qꝛ dat talis ſibi occaſio
nē euagādi. Inſuꝑ facit irreuerē
tiā deo cū orādo loquit̄. quis eīn
dñs tpalis patit̄ ſibi fieri ſerioſa
colloquia cū hmōi opib⁹. Nā ſi ta
lis ꝑ totā horā hoc faciat: ſiue ꝓ
maiori parte: vix ſatiſfacit prece
pto de officio dicendo ſcōm Pe=
trū dē pa. in. iiij. ſententiarum.

¶Tertio q̄s omittit in officio di
uino quo ad modũ qñ illḋ ſoluit
poſt debitũ tēpus. Ut enim dicit
Hugo de ſancto Uictore circa di
uinũ officiũ puenire ptinet ad ꝓu
dentiã: tardare ꝟo ad negligen=
tiã. Qui ḡ eſt legitime occupat⁹
ſic ꝙ nō pōt ſingulas horas ſin=
gulis horis ſuis dicere pōt ḋ ma
ne totũ dicere vſq; veſperas: et
de ſero veſperas cũ cōpletorio ſi
mul. Siłr quis ꝓpter legitimũ
ipedimentũ ſeq̄ns pōt de ſero di
cere matutinas ſeq̄ntis diei. Si
vero hoc facat vt dormiat⁹ dormiat
ꝛ magis vacet delitijs ſuis nō ex
cuſat a pctō pigritie ſiue negligē
tie vt dicit. b. Tho. in q̄dã q̄libe
to. Pꝫ ḡ quō q̄s omittit culpabi
liter deũ nō laudãdo trib⁹ mōis ꝛ
de q̄lib; tali omiſſiōe dꝫ cōfiteri.

D ¶Secundo pn̄cipaliter quis
omittit ꝑ linguã errantē nō corri
piendo ꝟbo vel nō corrigēdo fa
cto ſi ſit ſuperior ei⁹. Ut ei dicit
eccł'i. xvij. Unicuiq; mãdauit de⁹
de ꝓximo ſuo ſup. corripiendo
fraternaliter ꝛ charitatiue. Iuxͣ
illud Mat. xviij. Si peccauerit i
te frať tu⁹ vade ꝛ corripe eũ ꝛc.

E ¶Queritur autem circa hoc
Utrũ omiſſio fraterne correctio
nis ſemꝑ ſit mortalis. Reſponde
tur ꝙ non quinimmo ſcdm bea=
tũ tho. ij. ij. q. xxxiij. art. ij. in ſolu.
ad tertium hmōi fraterna corre
ctio pōt tripliciter omitti: vꝫ.
Meritorie
Uenialiter
Mortaliter

¶Primo quidem meritorie: quã
do. ſ. quis ex charitate omittit ḋ
linquētē corripere ꝛ hoc ſignan
ter in trib⁹ caſib⁹. Primus eſt qñ
expectat tp̄s magis opportunũ.
Nō eñ expedit reprehēdere ſeu
corꝑere hoīem in furore aut cho
lera exiſtētē. ſed magis expectã=
dũ eſt ꝙ paſſio ſit in eo ſedata.
Tunc eñ eſt magis capax ratio
nis. ꝛ ꝑ ꝯñs correptionis. Secũ=
dus caſus eſt qñ ꝟiſimiliter eſti
matur ꝙ ſi corripiať deterior effi
cietur. Tertius caſus eſt qñ ti=
metur ꝙ ipſe forſan ſubuertet
a fide vł bonis opib⁹ bonos qui
adhuc infirmi ſunt ꝛ iperfecti. et
de iſtis trib⁹ loq̄ns Augu. de ci
uitate dei. lib. j. c. ix. dicit ſic. Si
preterea q̄ſquis obiurgandis et
corripiendis malis parcit: q̄ op
portunius tp̄s req̄rit vel eiſdem
ipſis metuit: ne deteriores ex hoc
efficianť: vel ad bonã vitã ꝛ piã
eruditionē impediãt alios infir=
mos ꝛ premant atq; a fide auer=
tãt nō videť eſſe occaſio cupidita
tis: ſed ↄſiliũ charitatis. Hec ille.

¶Scdō pōt omitti fraterna cor=
rectio venialiter peccãdo: qñ ſcꝫ
timor ꝛ diſplicendi ꝑſonis aut cu=
piditas bonoꝝ tp̄aliũ ne amittã
tur faciũt hoīem tardiorē ad cor
ripiendũ delicta fratris. Non tñ
ita ꝙ ſi ei cōſtaret ꝙ poſſet fratrē
a pctō retrahere ꝙ vellet ſcorre
ctũ eũ dimittere. ſic ꝓpter timo
rem vel cupiditatē q̄uis in aĩo
ſuo preponit charitatē fraternã.
Et hoc modo viri ſcti quãdoq;
negligunt corrigere delinquen=
tes. vt idem Augſt. ponit vbi ſu=
pra. Ex quo concluditur ꝙ circa
omiſſionē correctionis fraterne
multi peccant ſaltem venialiter
q̄ reuera multi inde retrahunť

timore diſpliſcendi hiis q̄ corripiē
di ſũt. Alij aũt propter cupidita
tē tēporaliũ q̄ timent nō cōſequi
ſi defectꝰ ſos corripiant. Unde
Augu. vbi. ſ. vꝫ de ciuitate dei
li. j. c. ix. Plerũq; inquit a malis
obiurgandis ꝛ corripiēdis male
diſſimulať vel cũ laboris piget:
vel cũ os eoꝝ corã q̄bus ſumus
verecũdamur offendere vel eoꝝ
inimicitias deuitam⁹ ne ipediãt
et noceãt in iſtis rebus tēporali=
bus: ſiue quas adipiſci adhuc ap
petit noſtra cupiditas ſiue quas
amittere formidat humana ifir
mitas: ita vt q̄uis diſpliceat ma
loꝝ vita: q̄ tñ pctis eoꝝ dãnabi
libus parcunt dũ eos metuũt: iu
re tēporaliter cũ eis flagellantur
q̄uis in eternũ minime puniant.
Hec ille. Et ex iſto vltimo ꝟbo cō
cludiť ꝙ ꝓpter p̄dictas cauſas ꝛ
rationes omittere delinquentes
corripere: ſolum veniale eſt.

¶Tertio p̄t omitti fraťna corre
ctio mortałr peccãdo cũ. ſ. formi
datur iudiciũ vulgi: ſiue carnis
cruciatio ſeu ꝑemptio. vt dicit
Augu. vbi. ſ. dũ tñ iſta tali pdo=
minenť in animo vt preponanť
fraterne charitati. Hoc autē ma=
xime videtur contingere cũ q̄s
ꝓbabiliter preſuponit de aliquo
delinquente ꝙ poſſet eũ a pecca=
to corrigere ſi faceret debitũ ſuũ
ſed tñ propter timorē illi diſpli=
cendi: vel gratiã eius perdendi
ꝛ per ↄñs nunq̄ aliquod emolu=
mentũ tēporale ab eo ꝑcipiendi
quod tñ tacendo expectat p̄ter=
mittit eũ corrigere. Unde ꝯ vnũ
quenq; talem loquiť Augu. de
verbis dñi. ſer. xvj. ita dicēs. Si
neglexeris corripere fratrē tuũ
peior eis illo. Tu vides eũ peri
re ꝛ negligis: peior es tacendo
q̄ ille cōmittendo. Hec ille. Et ſic
patet de ſecundo principali.

F ¶Tertio pn̄cipaliter q̄ſquis
omittit ꝑ linguã pctã ſua tp̄e et
loco integre nō ↄfitendo. Cōſtat
eñ ꝙ iter ſacrã q̄ ſunt neceſſita=
tis pn̄ia eſt vnũ ꝛ preſertim q̄ ad
eos q̄ mortaliť peccauerũt. quib⁹
cōminať xp̄s Luc. xiij. dicēs. Ni
ſi pn̄iam egeritis oēs ſimul ꝑibi
tis. Una aũt de partibus pn̄ie eſt
vocałꝯfeſſio q̄ ēt neceſſaria ē in
habēte mortale pctm̄ ꝛ qui confi
teri poteſt. Hoc tamē intelligitur
tempore ꝛ loco. Circa quam cō
tingit tripliciter omittere: vꝫ.
Ipſam pretermittendo
Indebite peragendo
Penitentiam non implendo.

G ¶Primo igiť quis poteſt cul
pabiliter omittere circa cōfeſſio
nē ipſã pretermittēdo Prouer.
xxviij. Qui abſcōdit ſcelera ſua
ſcꝫ ea nō ↄfitendo nō dirigeť ſup
ple i vitã etnã. Qui aũt ↄfeſſus
fuerit ꝛ reliq̄rit ea inueniet gra
tiam. Et nota ꝙ nō dicit ſolũ qui
cōfeſſus fuerit pctã iueniet gra=
tiã: verũetiã addidit ꝛ reliquerit
ea. Opus ergo eſt ea relinquere
ad habendũ gratiã. Dicit etiam
Ambroſi⁹ lib. de ꝑadiſo. ca. xiiij.
Et ſimiliter recitať de pen i. diſt.
j. non pōt. ꝙ non pōt quiſq; iuſti
ficari a pctō niſi fuerit pctm̄ an=
te cōfeſſus. In cuius rei teſtimo
niũ dicit dñs Eſaie. xliij. Dic ini
quitates tuas vt iuſtificeris. Nã
hodie iniquitates habenti non
patet via iuſtificationis niſi eas

dicat in cõfeſſione ſaltem in re vel
in voto. Ex his oib⁹ patet ꝙ de
iure diuino neceſſe eſt ꝯfiteri de
mortali pctõ: verũ ꝙ ius diuinus
nõ limitat tẽpus cõfeſſionis: ip̃z
tñ limitat eccleſie vniuerſalis et
ſacrorũ ꝯſiliorũ determinatio vt
pʒ ex̃. de pe. ꝛ re. ca. oĩs vtriuſqꝫ
ſexus. vbi p̃cipit̃ cuilibet annos
diſcretionis hñti ſemel in an-
no cõfiteri. Subdit̃ ẽt ibi ꝙ hoc
ſtatutũ dʒ frequẽter in eccl'iis pu
blicari: ne quis ignorãtie cecita-
te excuſationis velamen aſſumat
Ubi nota ſcđm glo. predicte de-
cretalis ꝙ ann⁹ diſcretionis eſt
illud tẽp⁹ in quo quis eſt doli ca
pax. Tũc autẽ ſentit̃ ꝛ iudicat̃ a
liquis doli capax qñ ptinenter rñ
det ad iterrogata. Qui ğ attigit
annos diſcretionis mortal'r pec
cat ſi omittat cõfiteri. Secus aũt
ſi ex ĩpotẽtia vt puta q: nõ habet
copiam cõfeſſoris vel ſimile.

h ¶ Secundo quis põt culpa-
biliter omittere circa cõfeſſionẽ
eam indebite pagendo. Hoc aũt
poteſt cõtingere multipliciter.

¶ Primo quidẽ ꝯfeſſionem mali-
tioſe diuidendo: vtpote ſcienter
dimittẽdo aliqđ pctm̃ꝙ ipſe ꝯfi
tens ſcit vel credit vel ꝓbabili-
ter dubitat eſſe mortale qđ nõ au
det ꝯfiteri ex quadã dãnabili ve
recũdia. ꝛ q̃ ſic omittit ꝯfiteri ad
dit nouũ pctm̃ mortale ſup̃ prece
dẽtia ꝛ hoc ꝓpter irreuerẽtiam
quã fit ſacramẽto ſic ficte ꝯfiten
do. Propterea Augu. li. de ỽa et
falſa pnĩa. ca. xv. ꝛ ſil'r recitat̃ de
pe. diſt. v. ca. conſideret: dicit ſic.
Caue⁹ ſit pctõr ne verecũdia du
ctus diuidat apud ſe ꝯfeſſionem:
vt diuerſa diuerſis ſacerdotib⁹
velit manifeſtare. Hoc eĩ eſt ad
hypocriſim tẽdere ꝛ ſemꝑ venia
carere.

¶ Secũdus quis põt cõfeſſionẽ
indebite pagere: impremeditate
ad illã accedendo. cũ tñ forte ci-
tra annũ nõ fuerit cõfeſſus: ſicut
cõmuniter faciũt laici. Nã taies
grauiter omittũt ſi nõ premedi-
tant: etiã ꝑ plures dies q̃d mali
egerint in tanto tẽporis diſcur-
ſu. Qui ğ vult recte ꝛ bene cõfi-
teri: dʒ dicere ꝛ facere illud qđ
dicebat Ezechias ad dñm Eſay.
xxxviij. Recogitabo tibi oẽs an
nos meos ĩ amaritudine anime
mee. i. ſingula opera mea male-
facta in toto tempore vite mee.

¶ Tertio quis põt ꝯfeſſionẽ inde
bite pagere ꝯfeſſori nõ legitimo
cõfitẽdo vtpote heretico ſciſma
tico excõicato: ſuſpẽſo: irregula-
ri. vel nullã iuriſdictionẽ habenti
ſiue quẽ ſit notabiliter ignoran
tẽ: cũ ꝛ ipſe cõfitens ſit ignorãs
vel forte habẽs difficiles ꝛ intri
catos: quos etiã cõfeſſor dict⁹ dif
ficulter elucidare poſſet. Nã in
hoc caſu cecus ceco ducatũ pre-
ſtat: ꝛ iõ ambo in foueam cadũt.
Matth. xv. Et ideo Auguſt. lib.
de vera ꝛ falſa penitẽtia. capi. x.
et ſimiliter recitatur de penitẽ.
di. vj. qui vult ꝯfiteri dat ſalubre
cõſiliũ dicẽs. Qui vult confiteri
pctã ſua vt inueniat grãm q̃rat
ſacerdotem ſcientẽ ligare ꝛ ſol-
uere. Item in fine dicti capituli
ſic dicitur. Qui cõfitetur: melio-
ri ſacerdoti q̃̃ poteſt cõfiteatur.

i ¶ Sed nunquid in arbitrio
confitentis eſt ſibi eligere con-

feſſorem ad nutum: videtur ꝙ ſic
ex forma verborũ precedentium.
Sed ſi hoc liceat: tũc non erit ne
ceſſe confiteri proprio ſacerdoti.
Hoc autem eſt contra decretalem
omnis vtriuſqꝫ ſexus.

¶ Rñſio. glo. ſup̃ illo verbo q̃rat
ſacerdotẽ: ſoluit hoc dubiũ dicẽs
ꝙ hoc intelligitur qñ ĩ aliquis ec
cleſiis ſunt plures curati ſiue vi
carij: aut q̃cunqꝫ aliĩ iuriſdictionẽ
hñtes. In quo q̃dẽ caſu q̃ vult cõ
fiteri dʒ ad meliorẽ accedere. Ul'
intelligit̃ vbi ꝓpriꝰ ſacerdos ẽ
notabil'r ignorans. In quo q̃dem
caſu petenda eſt ab eo licẽtia al-
teri ꝯfitẽdi: nõ determinando ſe
ad hunc vel illum. Qua quidam
licentia obtẽta eligat ſibi melio
rem de multis. Qđ ſi ordinarius
ſic ignorans non venit licẽtiare
ſubditũ ſuum vt alteri confiteat̃
tũc dicũt cõiter doctores ꝙ ipſo
facto eſt licentiat⁹: q: fecit qđ de
buit. Põt etiã ꝛ tertio intelligi p̃
dictũ decretũ de illis qui vadunt
ad eccl'ias in quibus ſunt gñales
indulgentie et multi cõfeſſores
deputati tũc ergo q̃ vult cõfiteri
meliori ſacerdoti q̃̃ põt ꝯfiteatur
Et ſic patet triplex expoſitio p̃di
cti decreti qđ eſt Auguſt.

k ¶ Tertio q̃s põt culpabiliter
omittere circa ꝯfeſſionem: pnĩam
ſibi ĩpoſitam nõ ĩplẽdo: vel qui eã
nõ ĩplet taliter q̃liter ĩplere debʒ
Ecce eĩ ſaluator Mat. iij. clamat
dicens. Facite fructum dignum
pnĩe. Cũ ğ quis nõ facit pnĩam ſi-
bi iniunctam pro mortalib⁹ con-
feſſis illam ex mera negligentia
dimittens mortal'r peccat: q: ex
quo illam acceptauit obligat̃ ſub
pena pcti mortalis eã implere ſi
põt. De alia aũt q̃ forte reſtat in
foro dei ipſi⁹ penitentis eſt eã fa
cere in preſenti vel differre vſqꝫ
ad purgatoriũ. Maxie cũ nõ obli
get eũ de⁹ ſatiſfacere in preſenti.
Si aũt talis nõ põt pnĩam ſibi iniũ
ctã ꝛ acceptã pficere: tũc dʒ illam ĩ
aliud op⁹ facere ſibi ꝯmutari ab
eo qui illã ĩpoſuit vel etiam ab
alio vbi non põt habere copiam il
li⁹. Qđ ſi ab alio fiat hmõi cõmu
tatio: tunc oportet reiterare ꝯfeſ
ſionẽ. Et idẽ iudicium eſt ſi ipſe
ex negligentia aut ex obliuione
dimiſit pnĩam ab alio ſibi ipoſitam
Ecce quõ q̃s omittit mortal'r pnĩ
am ſibi ĩ confeſſiõe impoſitã non
implendo.

l ¶ Quantũ aũt ad illũ q̃ nõ im
plet pnĩam ſibi ipoſitã tal'r qual'r
debuit: q: nõ in grã: ſed in morta
li pctõ: de quo eſt certus: põt eſſe
dubiũ ſi talis omiſſio ſit mortalis
Rñdet̃ ꝙ nõ cui⁹ rõ eſt q̃a nõ fuit
ſibi impoſitũ a cõfeſſore vt illam
pficeret in ſtatu gratie ſub pena
noui peccati: quia talis impoſi-
tio eſſet oĩno indiſcreta ꝛ pericu
loſa ponẽs etiã timoratas cõſciẽ
tias in ꝯtinuo ſcrupulo eo ꝙ nul
lus regulariter ſcit ſe habere grãm
Qui ğ implet pnĩam ſibi iniũctam
a ꝯfeſſore cũ pctõ mortali: talis nõ
omittit ĩ ordine ad eccl'iam: quia
ſufficit in ordine ad eccl'iam ꝙ tal'
faciat qđ ſibi impoſitũ eſt ſiue ſit
in grã ſiue in pctõ mortali. Omit
tit tñ in ordine ad deũ: apud quẽ
nullomodo ſe aquitat de pena: ſi
ue in pñti ſiue in futuro debita
vt puta ĩ purgatorio niſi ſit ĩ grã
nihilomin⁹ talis omiſſio ex ma-
gna dei mĩa ꝛ bonitate nõ iputa

tur ſibi ad nouum reatū ſiue cul
pam. Et ſic patet ad dubiū. No
ta inſuper circa hanc materiā ꝙ
ille culpabiliter omittit circa cō
feſſionē: qui non facit ea ad que
cōfeſſor eum ligauit: vt puta ad
reſtitutionem rei aliene ſiue fa=
me bone quam ab alio inuite ab
ſtulit ſiue ad reconciliationē cū
illo grauiter offendit ꝛ ſic ď aliis
Et ſic pꝫ ď omiſſiõe reſpectu oris

¶ Capitulum tertium de omiſ=
ſione reſpectu oculorum.

C Onfiteor tibi domi=
ne pater celi et ter=
re quia peccaui ni=
mis omiſſione. Mat
thei vndecimo.

¶ Poſtq̄ꝫ i precedēti capitulo ha
bitū ē de omiſſione reſpectu oris
conſequenter tractandum ē de
omiſſione reſpectu oculorum. de
quā in Pſ. Oculos habent ſup=
ple peccatores et non videbunt:
que. ſ. videre tenētur. Ecce omiſ
ſio reſpectu oculorum. Circa qď
notandum ꝙ contingit omittere
per oculos tripliciter vꝫ
Pauperes pie non recipiendo
Oculos contra vana non claudē
do.
Sacram eucharistiam debite nō
reuerendo.

A ¶ Primo igitur ꝯtigit omit
tere per oculos pauperes pie nō
reſpiciendo: et illorum neceſſita=
tibus pro poſſe non ſubueniendo
Conſtat eī ꝙ dominus dedit no
bis oculos non ſolum ad dirigē=
dum non in exterioribus actioni
bus verumetiam vt videamus
neceſſitates proximorū noſtrorū
et illis ſubueniamꝰ iuxta noſtrā
facultatem et eorū neceſſitatem
Vñ de viro iuſto pōt intelligi il
lud pſ. Oculi eius in pauperem
reſpiciunt, per cōpaſſionē. palpe
bre eius interrogabāt filios hoī
nū hoc reſpicit illos pios nobi=
les ꝛ diuites qui inquirūt a ſibi
familiaribus ſi quos cognoſcāt
notabiliter indigere vt illis mi=
niſtrēt de facultatibꝰ ſuis ꝓpter
deū Et talis erat beatꝰ Silue=
ſter papa de quo legitur ꝙ non
erat, i tota vrbe Roma. vlla iopa
vidua aut indigens orphanus: ſi
ue quicunqꝫ alius pauper quem
nō haberet i ſcriptis quibꝰ mini
ſtrabat vite neceſſaria. Legit̄ ēt
Thob. j. de ipſomet Thobia ꝙ
in captiuitate babylonyca poſitꝰ
oia q̄ habere poterat quotidie cō
captiuis fratribꝰ q̄ erāt ex eiꝰ ge
nere impartiebat. Sꝫ prohdolor
hodie paucos tales hꝫ mūdꝰ, nā
multi diuites et potētes nō ſolū
denegāt pietatꝭ opa paupibꝰ ege
nis: ꝛ infirmis verūetiā horrent
eos Adeo ꝙ qñqꝫ auertunt ocu=
los ſuos aut claudūt ne tales mi
ſeras pſonas videāt. pſ. Oculos
ſuos ſtatuerunt declinare i terrā
cū ſcꝫ tranſeunt per loca publica
in quibus freq̄ntiꝰ degunt tales
pauperes ſubſidium tpale a trā
ſeūtibꝰ petentes. Aliqñ aūt tales
viri immiſericordes diuertūt ſe
a recta via et ambulant p ſemi=
tas et vias obliquas ne videant
hmōi pauperes quo fugiūt velut
peſtem. Ecce quō ꝯtingit hoies
auaros omittere p oculos.
¶ Sc̄do contingit homies omit
tere p oclos. idos ꝯ vanitates ſe
culi non claudendo. Per incau=

tum eīm aſpectum fatuitatū hu
ius ſeculi pene īfinitis modis cō
tingit hoies peccare: ita vt dicat
Hiere. ix. c. mors aſcēdit per fe=
neſtras noſtras. i. oculos. qui ſūt
q̄ſi feneſtre p quas occaſionabi=
liter mors peccati igredit̄ i aias
noſtras. Ideo ſubdit̄ Ingreſſa ē
domos noſtras. i. ꝯſciētias nr̄as
Itē Eccle. xxvi. Fornicatio mu=
lieris extollentia oculorū. Quaſi
dicat ſapiēs ꝙ extollentia oclor̄
in muliere. i. in cautꝰ aſpectus il
lius eſt occaſio, q̄ ipſa fornicatur
Et idē iudiciū eſt de multis vi=
ris. Propt̄ qď ſanctiſſimꝰ ille iob
timēs ne p incautū aſpectū labe
ret̄ in pctm̄ carnis dicebat pepi=
gi fedꝰ cū oculis meis ne cogita
rē q̄dē de v̄gine Dicat ḡ ad dn̄m
q̄cūqꝫ cupit ſaluari illď pſ. Auer
te oculos meos ne videant vani
tatē. i. ne p incautū aſpectū hau
riam materiam pctī: iuxta illud
Threñ. iij. Oculꝰ meꝰ depdatꝰ ē
aiaꝫ meā. Qď diligenter attēdēs
Democritꝰ maximꝰ phs oculos
ſibi eruit eo ꝙ feminas ſine ꝯcu
piſcētia videre non poterat. ꝓut
de illo refert dn̄s Anto. i. j. parte
chronice ſue titu. iij. ca. j. §. x.

B ¶ Quanta aūt mala ꝓueniāt
per incautū aſpectū poſſumus ꝓ
parte ſic pſuadere. Primo eī in=
cautus aſpectꝰ trahit hoiem ad
ſuperbiam et de hoc habemꝰ hi
ſtoriā Dañ. iiij. ď rege Nabucho
donoſor q̄ deambulās i aula pala
tij: et ſupple contemplans magni
tudinem et fortitudinem ciuita
tis babylonice ac inde ſupbiens
ait. Nonne hec eſt babylon ciui
tas magna quam ego edificaui
in domum regni in robore forti
tudinis mee ꝛ glorie decoris mei
hec ibi. Sic etiā vſqꝫ hodie ſunt
aliq̄ q̄ ſupbiūt dū aſpiciūt domos
curioſe a ſe ꝯſtructas ꝛ valde glo
riant̄ qñ notabiles pſone illic ſe
transferunt grā vidēdi curioſita
tes: ſiue potiꝰ fatuitates ibi fabri
catas. Sc̄do incautꝰ aſpectꝰ ocu
lor̄ trahit hoiēꝫ ſepe ad auaritiā
Qď bñ ſciens diabolus duxit xp̄ꝫ
in montem excelſum valde ꝛ oſtē
dit illi oia regna mundi cum oī=
bus diuitijs ſuis: vtpote dicendo
ex tali parte eſt tale regnum: ꝛ in
eo ſunt tales diuitie: et ex parte
tali tale. ꝛc. et hoc totum facie=
bat vt ipſū xp̄ꝫ induceret ad aua
ritiā. Vñ ꝛ dixit ei. hec oia tibi da
bo: ſic cadens adorauerís me.
Matt. iiij. Tertio i. cautꝰ aſpectꝰ
inducit hominē ad gulā: ſicut pa
tuit de Eua: de qua legit̄ in geñ.
Vidit mulier lignū ꝙ eſſet bonū
ad veſcendū: ꝛ pulchrum viſu ꝛc.
Quarto incautus aſpectus fre=
quentiſſime trahit hoies ꝛ mu=
lieres ad luxuriā quia vt dicit
Aug. in regula de cōi vita cleri=
corū. Nō ſolo tacito affectu: ſꝫ af
fectu quoqꝫ et aſpectu appetitur
et appetit concupiſcentiā femina
rū. Nec dicatis vos habere aios
pudicos ſi habeatis oculos im=
pudicos: qr i pudicꝰ oculus impu
dici cordis eſt nuncius.
C ¶ Qď aūt incautus aſpectus
trahat de facili ad luxuriā: poſſu
mus probare per multas hiſto=
rias ſacre ſcripture. Prima eſt il
la notiſſima que habetur Gene.
vj. vbi dicitur ꝙ videntes filij dei
filias hominū ꝙ eſſent pulchre.

adamauerunt eas. ꝛc. Secunda
eſt de dyna filia Jacob. de qua le
gitur Geneſis. xxxiiii. q cuz ex q̄
dam curioſitate voluiſſet videre
mulieres regionis ſychen: et hac
de cauſa ad eas perrexiſſet ſtatiz
oppreſſa eſt ꝛ corrupta ab emor
filio regis ſychen. Tertia eſt de
Juda filio Jacob qui vidēs tha
mar quondam vxorem filij ſui: cū
ea peccauit Gene. xxxviij. Quar
ta eſt de Holofernes: de quo legi
tur Judith. xiij. q cum intraſſet
Judith ante cōſpectum eius: ſta
tim captus ē in oculis ſuis. Qui
ta eſt de Dauid de quo legitur.
ij. Reg. xi. q cuz de ſolario dom⁹
ſue vidiſſet Berſabee ſe lauantē
miſit pro ea et ipſam ſecum dor-
mire fecit. Sexta eſt de illis duo
bus ſenibus preſbyteris: de qui
bus legitur. Dan. decio tertio. q
cumpluries vidiſſent. Suſannaz
ſe lauantem in orto viri ſui q̄ ad
herebat domui illius exarſerunt
in concupiſcenciam eius. Nō de
ſunt multe alie hiſtorie tā ſacre
ſcripture quam aliorum librorū
continentes qualr multi viri ac
mulieres per cautū aſpectū tur
piſſime ceciderunt quia vt dicit
Jſido. lib. ij. ſolliloquio. Oculi ſūt
prima tela libidinis. Uiſus incau
tus eſt prima concupiſcentia mu
lieris. Mēs em̄ per oculos capit
Aſpectus namq; concupiſcentiā
commouet incitat et nutrit atq;
cor vulnerat. Subſtrahe igit vi-
ſum et reprime oculos a petulan
tia. Nō eos de figas in ſpeciē car
nis. Tolle occaſionem peccandi
ſi vis eſſe a fornicatione tutus.
Deinde ponit ſimilitudinem di
cens. Circa ſerpentem poſit⁹ nō
eris diu illeſus. Ante ignem con
ſiſtens ꝛ ſi ferre⁹ ſis aliq̄n tū diſ-
ſolueris. proxim⁹ periculo diu tu
t⁹ nō eris. Hec ille. Jtē Chriſo. ſu
p Mat. homil. xvij. ad ꝓpoſitum
loquens dīt ſic. Poſt aſpectuz mu
lieris incautum multo iam diffi
cilius et acrius certamen efficit
ꝛ fortiorem ꝯtra nos facim⁹ ho
ſtem noſtrū ampliorē locū diabo
lo preparentes: ita vt nequaq̄ il
lum vlterius propulſare valea-
mus quem ſemel ad intima cor-
dis admiſſim⁹. Jdcirco precipit
nobis Chriſt⁹ ne fornicemur ocu
lis: vez Mat. v. in conſequent ad
fornicemur. Et poſt pauca. Hō p
curioſuz mulieris aſpectū capit:
vinculat in corde affligit ꝛ crucia
tur. Et illa q̄ letalē hāc eiecit ſa
gittam ſubito auolans te relinq̄t
Tu vero mortiferam tibi plagā
dediſti. ſ. concupiſcentie cōſentiē
do effrenato ſemel viſus aſpectu
Hec ille. Ex his ꝰ oib⁹ liquet ap
te q̄ꝛ periculoſe agunt illi q̄ omit
tūt claudere oculos ſuos aut di
uertere cū viderint ſibi occurre
re materiam illecebre: ꝛ preſerti
vbi ſentiunt ſe fragiles: ꝛ ad in-
cautos aſpect⁹ atq; interiores cō
cupiſcentias proclines et faciles

¶ Tertio contingit hoīes omit
tere p oculos ſacratiſſimū chriſti
corpus in altari non debito ho-
nore reuerendo. Cū tñ ſcriptū ſit
Deut. viij. Jtē mat. iiij. Dominū
deum tuū adorabis. ſup. ſub ſpe
ciebus ſacramentalib⁹ occulte
exiſtentē. Nā qui aſſiſtunt miſſe
videntes digniſſimuz chriſti cor
pus inter manus ſacerdotis:
debent ipſum reuerenter adora

re tripli. Primo quidē corde p re
ctā fidem de ipſo ſine vacillatio
ne. Ore per deuotam orationem
cū mētis eleuatione vt puta dicē
do. Aue ſalus q̄ ſciūt Uel credo
q̄ ad ſimplices ꝛ ruſticos. Btūs
aūt Tho. de aquino ſolitus erat
dicere in eleuatione corporis et ſā
guinis xp̄i vna cū tre iter medio
illud Tu rex glorie xp̄e. Tu pa
tris ꝛc. vſq; in finnez illi⁹ hymni.
Te deū laudamus. Ad cui⁹ etiā
imitationē multi ſic orant cū ele
uatur ipm ſacrm. Opere per ge-
nuflectionem cū decēti ꝛ hūili to
tius corporis ꝯpoſitione. Et de
iſtis tribus videt loqui ſimil pſ.
bi. Credidi. Ecce fi des recta p
ter qd̄ locut⁹ ſū. Ecce oratio de-
uota. Ego autē hūiliat⁹ ſū ni mis
i. valde. Ecce genuflexio cōgrua
Sz ꝓh dolor multi circa hoc dā
nabiliter omittunt Tū primo qr
non toto corde credūt ibi adeſſe
verū ſacramentū. Aut ſi credūt
nō tñ fide firmata ꝓpter defectū
charitatis ad deū ꝛ proximū. Tū
ſcdo qr tūc deuote ꝛ attente non
orāt. Propter quod de multis po
teſt dicere xp̄us illd̄ qd̄ olim di-
xit iudeis Mat. xv. Conformiter
ad prophetiam Eſay. xxix. Popu
lus hic. i. iſte indeuotus vel hec
īd eſt niſi labijs me honorat cor
autem eorū longe eſt a me. Tum
tertio quia multi viri vix tūc po
nunt vnū genu ad terrā. Cūq; ſa
cerdos reclinauerit calicē ſuper
altare tales ſolent feſtināter ſur
gere ꝛ brachijs ſe mutuo ſuſten
tātes vagātur per eccleſiā potiſ
ſime vbi locus ſpacioſus eſt con
fabulātes ꝛ corridētes formoſas
mulieres diſcernētes: ꝛ oc'los li-
bidinoſos cū nutib⁹ i eas ꝯuerte
tes. Et he īſolentie plurimū ſolēt
ꝯmitti in eccleſijs cathedralib⁹
et collegiatis: ad quas die feſto
ſe ꝯferūt tales viri diſſoluti ꝛ in
fames: nō ꝓpter Jeſum tantū: ſz
vt paſcāt oculos ſuos predictis
vanitatib⁹ ꝛ ille cerebroſis aſpe-
ctib⁹. Quib⁹ eſſet melius miſſaz
nō audire: ſz poti⁹ i lectis ſuis fe
brib⁹ eſtuare q̄rtanis. Nā tales
ſub diuinis taliter p eccleſiā va
gantes alios illic cauſa deuotio
nis accedētes īpediūt a ſua cōtē
platione ꝛ deuotiōe. Jnſup ſimil
et in feſti eccleſiaſticis diuina ce
lebrātib⁹: pariter ꝛ predicatori-
bus: atq; diuinū verbū audire cu
pientib⁹. Propter qd̄ in eccl'ia ca-
thedrali Rothomageñ. ab antiq̄
eſt in ſcriptis lata ſnīa excōmuni
cationis in publico affixa ꝛ q̄ fre
quēter renouat ꝯ tales girouā-
gos p dictā eccleſiā vagātes ꝛ ꝯ
fabulātes q̄ticūq; ſit ibi ſer. ad ppl'z
Quo non obſtante multi taliū nō
deſiſtūt a talib⁹ vagationib⁹ ꝛ cō
fabulationib⁹ i maximū diſcrimē
aiaꝝ ſuarum tāq; īmemores ſue
ſalutis. Quos dñs dignet viſita-
re ꝛ illuminare vna cum ceteris
omittētib⁹ diuinū honorem īpē-
dere veneratiſſimo ſacramēto al
taris cum diuina celebrātur.

¶ Capitulum quartum de omiſ-
ſione reſpectu aurium.

Confiteor tibi dñe
pater celi ꝛ terre
quia peccaui ni-
mis omiſſiōe. mat
thei. xi.

¶ Poſtq̄ i pcedē

ti capitulo habitum eſt de omiſ=
ſiõe reſpectu oculorũ hic ꝯſequẽ
ter tractandũ ẽ de omiſſione re=
ſpectu auriũ d̄ q̄ ſubdit ipſ̄. vbi
S. Aures habẽt.ſ.peccatores ⁊ ñ
audiẽt q̄ ſupple audire tenẽtur.
Circa qd̄ notãdũ ꝙ cõtingit mul
tos omittere p̱ aures tripl'r vcꝫ.
Miſſam non audiendo
Predicationem negligendo
Correctionem non ſuſcipiendo.
A ¶ Primo igit̄ contingit omit
tere culpabiliter p̱ aures miſſam
non audiendo.ſ.dieb⁹ dñicis ⁊ fe
ſtis. Maxime cũ eccleſia hoc di=
ſtricte precipiat vt patet de cõſe
cra.diſt.i.c.miſſas vbi ſic dicitur
Miſſas die dñico ſecularib⁹ to=
tas audire ſpeciali ordine preci
pimus ita ante bñdictionem ſa=
cerdotis populus egredi non p̄=
ſumat. Q꜡ ſi fecerit ab epõ publi
ce ꝯfundantur. Et vt dicit domi.
Petr⁹ de palu.in.iiij.ſen.itinerã
tes non excuſant̄ ab hoc p̄cepto
dũmõ poſſint ꝯmode miſſam au=
dire. Alias ſecus ẽ Verbi gratia
Aliqs viator ẽ in ſocietate aliq̃ꝝ
qui die dominico nolunt expecta
re miſſaꝫ: ipſe autem non poteſt
cõmode dimittere dictam ſocieta
tem vel' qꝛ viã neſcit quia diffici
lis eſt et periculoſa vel qꝛ eſt ru
mor latrones in ea latitare ⁊ hu=
iuſmodi. In his ei caſibus aut ſi
milibus talis non peccat miſſã
non audiẽdo in die feſto. Debet
tamen dolere ꝙ non habet opor
tunitatem miſſam non audiendi
¶ Circa aũt predictum decretuꝫ
poſſunt moueri aliqua dubia pro
maiori illius declaratione.
¶ Primũ igitur dubium eſt tale.
Utrũ clerici ⁊ religioſi teneãtur
die dñico audire miſſam. Videt̄
ꝙ nõ qꝛ decretũ nõ facit mentio
nẽ de talib⁹ ſꝫ de ſecularib⁹ vt pꝫ
intuẽti textũ. Igit̄. Rñſio aut cle
rici ⁊ religioſi die dñico celebrãt
aut ex rationabili cã nõ celebrãt
Si nõ celebrãt q̃tcũqꝫ habeãt
cauſam rõnabilẽ nõ celebrandi te
nentur tñ ſub pena peccati morta
lis audire miſſaꝫ ex itegro ſi poſ
ſũt. Tũ primo qꝛ vt dixit maxia
thopica ſi id qd̄ min⁹ videt̄ ineſ=
ſe ineſt ⁊ id qd̄ magis. Sꝫ min⁹
videt̄ ꝙ ſeculares teneãtur audi
re miſſam die dominico q̃ꝫ cleri=
ci non celebrantes maxĩe cũ cleri
ci et religioſi ſint pre ceteris de=
dicati cultui diuino vt pꝫ.xij.q.
j.duo.ſunt. Igit̄. Tũ ſecundo qꝛ
clerici et religioſi debent p̄cede
re populũ reliquũ verbo doctri=
ne ⁊ exẽplo bõe vite. Qd̄ nõ face
rent ſi die dñico non audirẽt miſ
ſam preſertim vbi non celebrant.
Igit̄. Tũ tertio qꝛ ĩ toto corpore
iuris canonici nullum inuenitur
preceptum generale ad laicos ſe
extendens ꝙ etiã nõ ſe extendat
ad clericos et religioſos. Igitur.
Si vero predicti celebrãt die do
minico prout ipſos admõet Au=
guſti. ⁊ recitatur de ꝯſecra. diſt.
ij. quotidie tunc non ſunt iudicãn
di mortaliter omittere ſi non aſſi
ſtant miſſe parrochiali ſiue colle
giali aut conuentuali quo ad reli
gioſos. Alias epiſcopi et curati
atqꝫ religionũ prelati nõ p̱mitte
rent paſſim et indifferenter ſacer
dotes in eccleſijs ſuis celebrare
ſub diuinis etiam durante princi
pali miſſa. Cuius tñ contrariũ vi

demus quaſi vbiqꝫ. Bonum tñ ẽ
vt tali hora celebrẽt ſi ꝯmode fie
ri poſſit ꝙ poſſunt intereſſe ſum=
me miſſe die dñico et eam ad lon
gum audire. Et vidi diligẽter ob
ſeruari a viris religioſis.
C ¶ Scd̄ꝫ dubiũ ẽ tale Utrũ
omittens audire miſſã in die fe=
ſto qd̄ ẽ de p̄cepto eccl'ie et qd̄ oc
currit ext̄ diẽ dñicã peccet morta
l'r. Videt̄ qd̄ nõ qꝛ in loco p̄alle=
gato ſeu decreto nõ fit mẽtio niſi
de die dñico. Igit̄ Rñdet̄ ad hoc
dubiũ ꝙ talis ſic omittẽs peccat
mortal'r niſi aliũde excuſet̄. Hoc
aũt ſic ꝓbat dñs. Anto.in.iij.pa.
ſum.ſue.tit.ix.c.x.§.j. Ubicũqꝫ ẽ
eadem ratio ibi idem ius eſſe dꝫ
eo' de qd̄ ſimilibus ſimile eſt iu=
dicium dicente imperatore.ff.ad
legem aquiliam.l.illud ꝙ ſimilis
equitatis rõ ſiẽa iura ſuadere dꝫ
Sꝫ ſic eſt ꝙ rõ q̃re fuit factũ pre
dictum ſtatutũ de audienda miſ
ſa die dñico videtur fuiſſe vt ſaltẽ
in hoc modico tpe vacet̄ diuinis
Cũ ergo nõ alia de cauſa fuerint
ſuper addita alia feſta, vltra dies
dominicos ſub p̄cepto feriatiõis
niſi vt, vacetur diuinis videtur ꝙ
iſte modus determinatus per ec
cleſiam in vacãdo diuinis die do
minico per auditum miſſe debe=
at extendi ad alia feſta Probat
hoc ideꝫ per hoc quod habetur
extra de parrochijs capitu lo vt
dominicis vbi cũ agitur de audi
tu miſſe adduntur ad dies domi
nicos et alia feſta ſic enim ibi di
citur. Ut dominicis vel feſtiuis
dieb⁹ preſbyteri anteq̃ꝫ celebrent
miſſam interrogent plebem ſi al
terius parrochianus ſit in eccle=
ſia qui ꝓprio conteẽpto preſbyte=
ro ibi velit miſſam audire. Quẽ
ſi inuenerint ſtatim ab eccl'ia abij
ciant. hec ibi. Ex qb⁹ verbis apte
innuit̄ ꝙ dicta decretalis p̄ſuppo=
nit populũ eq̃liter debere ꝯuenir̄
ad eccl'iaꝫ in die feſto miſſã audi
tur⁹ ſicut in die dñico. Cõfirmãt̄
p̄dicta p̱ ꝯmunẽ modũ dicẽdi do
ctorũ dicẽtiũ ꝙ in aliquibus baſ
ſis feſtis licet ex charitate arare
agrum pauperis vel ſimilia ope
ra ſeruilia facer̄ ex quadam gra
tuitate dũmodo tales non omit=
tant diuina.i.miſſam. Indulgent
etiam dioceſani vt ſui ſubditi in
nonnullis baſſis feſtis que vocat
vulgus feſta brachiorũ poſt miſ=
ſaꝫ poſſint licite ire ad opera ſua
ſeruilia ſeu manualia.
¶ Cõfirmant̄ iterũ q̃dicta p̱ iſtd̄
decretũ qd̄ habet̄ de ꝯſecra.di.j.
q̃ in die. Ubi dr̄ ꝙ ille q̃ vadit ad
ſpectacula in die ſolẽni itermiſſo
eccl'ie ꝯuẽtu dꝫ excõicari. Qd̄ ex
ponẽs d̄ pal.iiij.ſẽ.diſt.xv.q.v.dt̄
ꝙ ꝯuent⁹ eccl'ie eſt ꝯgregatio po
puli ad eccl'iam hora miſſe vel ve
ſperarũ ꝯueniens aut etiã diuini
verbi qñ ſeccl'ia ꝓponitur. Et idõ
cõcludit p̄dict⁹ doctor ꝙ illi mor
taliter peccãt qui ſine caũa iuſta
nõ audiũt diuina ĩ die feſto. Nec
ſequit ab hoc excipiũt̄ ſerui pluſq̃ꝫ
dñi nec ſimilit̄ ancille pluſq̃ꝫ dñe.
Maxime cum ſerui et ancille ita
debeant ⁊ teneant̄ die feſto quie
ſcere et deo vacare ſicut dñi ⁊ do
mine eorũ. Et ideo tales ſolẽt in
die feſto mitti ad miſſam matuti
nam ſeu paruã. Ceteri aũt expe=
ctant maiorẽ miſſam. Q꜡ ſi vnica
miſſa celebret̄ in eccleſia parro=

chiali: ſicut frequenter accidit i
paruis prochiis: ꝛ ſignāter i baſ
ſis feſtis: tunc excuſant ſerui et
ancille ab audientia miſſe pro il=
la die preſertim ſi ſint neceſſarii
ad cuſtodiā dom⁹ vel puulorum
aut etiā aialiū que cōmode non
poſſunt cuſtodiri in ſtabulo quo
uſq; miſſa ſit dicta. Qḋ maxime
accidit in feruenti eſtate: in q̄ tā
tum ſolet pecora duci ad paſcua
hora matutina: quouſq; incalue
rit ſol. Et ſic patet ad dubium.
D ¶ Tertiū dubiū eſt. Utrum
omittēs audire veſpas i die feſto
ꝛ preſertim i locis i q̄b⁹ ſolēt de=
cantari: peccet mortaliter: videt
q̄ nō q̄ p̄dictū decretū nō facit
mentionē de veſperis: ſed tm̄ de
miſſa. R̄ndet ad hoc dubiū q̄ nō
videt eſſe tanta obligatio ad au
diendū veſperas i die feſto: ſicut
miſſam. Tū q̄ longe differt my=
ſteriū miſſe a myſterio veſperaꝝ
ꝛ ſignāter ꝓpter ꝯſecrationez et
oſtentionē ſacramēti altaris. Tū
q̄ i miſſa ꝛ ſignāter prochiali ſo
lent in prono annunciari feſta oc=
currentia p hebdomadā pariter
ꝛ ieiunia. Itē interdū excōicatio
nes fulminari. de pdita aut abla
ta reperi: ꝛ ſimilia vt circa talia
nullus pretendat ignorātiā. Tū
q̄ nōnulli multū diſtāt a ſuis ec
cleſiis prochialib⁹: quib⁹ valde
oneroſuz ꝛ moleſtū eēt redire ad
veſperas. Et iō videt q̄ tales ſic
diſtātes nō peccēt mortalr̄ ſi nō
redeant oīn die dn̄ico et feſto ad
veſpas. Nō vellēt tn̄ excuſare a
mortali capita domoꝝ: atq; potē
tes: ꝛ excuſationē legitimam nō
habentes: ſi non interſint aliqñ
dicto officio: ꝛ ſignanter in preci
puis ſolēnitatib⁹. Qui aūt prope
eccleſiā morant ſicut in ciuitati=
bus ꝛ burgis cōtingit: nō vident
excuſari a mortali pctō niſi aliud
ponat: ſi nō audiūt veſperas i die
feſto. Et ꝙuis de hoc nullum ſit
p̄ceptū expreſſum ſcriptū: tn̄ lau=
dabilis ꝯſuetudo vr̄ hic habere
vim p̄cepti. Et hanc partez dn̄s
Petr⁹ d̄ pal. vbi. s. Sec⁹ aūt de
p̄mis veſperis q̄ ſolēt dici in vi=
giliis ſctōꝝ ꝛ ſilr̄ dieb⁹ ſabbati=
nis: q̄ ei talib⁹ īterſūt bene agūt
q̄ xp̄o nō dūmodo nō faciāt hoc ex
ꝯtēptu nec habeāt i deriſuz illos
q̄ interſunt aut q̄ vadūt nō peccāt
mortalr̄. Marie cū hoc ſit op⁹ ſu
perogatiōis: ſeu ꝯſiliū q̄d operat qui
vult ꝛ p̄t ex p̄dictis ḡ poſſumus
īferre q̄ illi nō excuſant ab omiſ
ſiōe valde graui q̄ cū ꝓpe eccliā
ſint ꝯſtituti: minime tn̄ interſunt
veſpis quinimo durātib⁹ diuinis
nōnulli eoꝝ ludūt ad pilā aliq̄ du
cunt choreas: alij ingurgitant ſe
vino in taberna: aliū reuiſitant li
bros regū: vt q̄ ludūt ad chartas
ꝛ decios aliū vadūt ad loca inho=
neſtiſſima ibi opantes q̄ nō lꝫ hoi
loqui aliū diſcurrūt p plateas aut
prata alij ſtant ocioſi ad portas
ſuas forte cōfabulātes: aut de ab
ſētib⁹ detrahētes aliū vagāt p cā
pos aut ſyluas venando vl̄ volā
do cū auib⁹ aliū reuiſitant ſua rō
cinia et ſic de multis aliis in ſolē
tiis ꝛ occupationib⁹ malis ꝛ dam
natiſſimis q̄s exercere ſolent mū
dani in die feſto: etiam illis tem
poribus et horis quibus conue=
nire deberet ad eccleſiam diuīa
audituri: Propt̄ que mala meri=

to ꝯqueritꝰ dn̄s de populo xp̄iano
dicēs Eſa. i. Iniqui ſunt cet⁹ vr̄i.
Calēdas nr̄as ꝛ ſolennitates ve=
ſtras odiuit aīa mea. Facta ſunt
mihi moleſta laboraui ſuſtinens
E ¶ Quartum dubium eſt tale
Utrū ille mulieres generoſe que
poſt mortē recedentē maritoꝝ ſu
oꝝ ſtāt in domib⁹ ſuis q̄ſi recluſe
ſe vſq; ad ꝯtrū tēpus excuſent
a pctō ſi diuina nō audiunt. R̄nde
tur q̄ nō ꝛ p̄cipue ſi per notabile
tēp⁹ ſic maneāt lic⁹ aūt ſi ad pau
cos dies maria et Magdalēa ſilr̄
ꝛ ſoror ſua Marta mltū nobiles
erant atq; generoſe: ꝛ tn̄ quarto
die poſt obitum lazari fratis ea
rum audito q̄ Ieſus aduenijſſet:
mox relicto comitatu virorum ac
mulierum qui venerant vt ꝯſola
rentur eas ſuper morte dicti fra
tris exierunt domum ſuam vt oc
currerent ei. Io. xi. Si ergo dicte
ſorores poſt tam recētē obitū fra
tris ſui venerunt ad xp̄ꝫ adhuc
mortalē multo forti⁹ hodie acce=
dendū ē ad eū iā glo̾ſū cū ſacra
liter oſtendit i miſſa. Sed dicunt
tales mulieres hēāt eē ꝯſuetudinē
mulierū nobiliū vt vſq; ad tēp⁹
domū non exeāt mortuis maritꝭ
in ſignum luctus ꝛ triſtitie. Qui
bus reſpodendum eſt q̄ talis cō=
ſuetudo nō de obligat eas a com
muni precepto eccleſie de audien
da miſſa die dn̄ico et feſto de quo
de conſecra. di. i. miſſas: ſaltem ſi
taliter omittant per aliquos mē
ſes. Quinimo talibus poteſt dici
illud quod olim iproperauit xp̄s
ſcribis et phariſeis Iudeorum
Mat. xv. dicens. Irritum feciſtis
mandatum dei ꝓpter traditionē
veſtraꝫ. Inſup cōſuetudo ſine ve
ritate vetuſtas eſt erroris vt d̄r
Cyprianus ꝛ recitat in dec. diſt.
viii. ꝯſuetudo Itē ex̄ de iudiciis. c
clerici. d̄r q̄ ꝯſuetudo iuri ſcripto
nō p̄iudicat ſilr̄ ex̄ de ꝯſuetudie
ca. ad noſtrā audiētiā d̄r q̄ ꝯſue
tudo iuri ꝯtria nō valet. Modo ta
lis ꝯſuetudo nobiliū mulierū nō
veniēdi ad eccliā poſt mortē ma
riti poſt mēſē vl̄ mēſes ē ꝯtria iu
ri ſcripto vt expreſſe cauet i p̄dic
to. c. miſſas Igit̄. Preterea p̄di=
cta ꝯſuetudo nō eſt gn̄alis q̄ eā
non obſeruant pauperes mulie
res viduate et orbate viro vt ad
ſenſuz pꝫ Que etiā ſūt mlto plu
res q̄ gn̄oſe et nobiles. Et ita nō
videt q̄ nobiles poſſint ſibi face=
re ſpecialē cōſuetudinez iuri com
muni ꝯtrariā. Tolerande ḡ ſunt
in ſua ꝯſuetudine ꝓ modico tpe
ſed caueant ſibi a nimio: ne per
omiſſionem auarū. i. audiendi di
uina: tpe et loco mortalr̄ peccent
F ¶ Quintum dubium eſt tale.
Utrū illi q̄ non ſunt in principio
miſſe quā ſūt audituri die dn̄ico
aut feſto mortalr̄ peccent. Et ea
dē q̄ſtio p̄t fieri de illis qui añ fi
nē miſſe recedūt. Ur̄ q̄ peccēt q̄
forma decreti ſepe allegati ē talis
q̄ ſeculares die dn̄ico miſſas to=
tas audire debent ita vt añ bn̄di
ctionem ſacerdotis quaſ ſupple
dat: in fine miſſe dicēs. Ite ſupple
ad. propria: quia miſſa ē dicta. vl̄
miſſa eſt ſacra hoſtia ad deum pa
trem: vt ſit propitiatio pro pecca
tis veſtris: ante in quam benedi
ctionem talē populus egredi nō
preſumat. Reſpōdetur q̄ ſi tales
hoc ducerent in conſuetudinē et

ceſſaret legitimum impedimẽtū
nullomõ poſſet excuſari a morta
li. Sec⁹ aūt vbi hoc raro accidit
etiã cum aliqua occaſiõe honeſta
Dñs aūt Anto. i ſum. ſua. par. ii.
ti. ix. c. x. §. i. dt ꝙ ꝯtīgit aliquē nõ
audire miſſã totã dupl'r. Uno mõ
omittẽdo aliq̃d modicū vt puta i
troitū miſſe. Aliomõ omittendo
aliquã ptẽ notabilẽ vt puta me=
diã partẽ: vel tertiã. Qui ĝ pmo
modo omittit nõ videtur pecca=
re mortaliter nec etiã venialiter.
Tū qr de modico non eſt multū
curandū quinimmo modicū pro
nihilo reputatur. Tum et pre=
ceptum eccleſie nõ eſt ita ſtricte
interpretãdū vt dicit idẽ Anto.
Qui vero ſecūdo modo omittit:
non poteſt a mortali excuſari. Di
cit ēt idẽ doctor ꝙ miniſtri miſſe
qui aliqñ hincinde diſcurrūt pro
his que expediunt in miſſis ſo=
lẽ nibus ſicut pro thure ⁊ vino et
hmõi intelligẽdi ſūt adeſſe miſſe
etiã pro illa parte tpis quã in ta
lib⁹ expendūt. Et breuiter q̃uis
regulariter multitudo xpianorū
⁊ preſertim adultorū debeat au=
dire miſſam in die feſto a princi=
pio vſq; in finẽ ab hac tñ gñalita
te videntᷣ multi poſſe excuſari vt
ſūt īfirmi: nutrices debiles ſerui
⁊ ancille: q̃ non pñt per notabile
tps domū relinquere. J. ẽ pegri=
ni ſeu viatores quorū ſocii nolūt
diu in eccleſia ſtare: Jtẽ cuſtodes
infirmorum q̃ non poſſunt eẽ diu
abſentes ab ipſis infirmis. Item
matres que habent paruulos q̃s
non poſſunt diu dimittere abſq;
periculo. Item illi qui habent le
gitima ipedimẽta vel ardua ne=
gocia que nõ poſſūt dimittere ſi
ne magno detrimento ſcandalo
vl' piculo. Jtẽ paruuli quouſq;
habuerint vſum rationis excuſã
tur ſi non audiunt miſſam. Sed
ex quo incipiūt habere vſum ra
tionis ad hoc tenentur vt dicit
de pal. in quart. diſtin. xv.
§ ¶ Notandū ĝ ꝙ q̃uis nullū
eſſet preceptū aut ſtatutū factum
de audienda miſſa itegre in die
dñico ⁊ feſto adhuc tñ valde ex=
pedit ita facere tū rõne principii
miſſe tū rõne medii tū rõne finis
¶ Pmo dicẽ ratione principii Nã
in miſſa ſolet premitti. Confiteor
cum abſolutione quam facit ſa=
cerdos di. abſolutionẽ ⁊ remiſſio
ꝛc. Et p hanc ꝯfeſſionẽ vna cum
abſolutione q̃uis hoc totū nõ ſit
ſacrm̄ eſt tñ aliquid ſacramẽtale
remittuntᷣ venialia pctã in habẽ=
te gratiã. Ualde ergo ſalubre eſt
feſtinanter accedere ad miſſam
vt ſic accedentes poſſit facere ta
lem ꝯfeſſionẽ. Ad qđ nos admo
net. P. S. dicens. Introite portas
ei⁹. i. eccleſie in ꝯfeſſione Et idẽ
iudiciū eſt de illa cõfeſſione que
fit in fine pmarū ⁊ pncipio cõple=
torii ſcđm vſum fratrū predica
torū. Sic. em̄ dicit. b. Tho. iiii.
ſen. diſt. xxi. q. ii. art. i. Pterᷣ hoc i
pricipio miſſe dñicalis ſolet bene
dici aqua. Qua benedicta ſolet
cum ea popul⁹ aſpergi. Per quã
etiam aſperſionem delentur ve=
nialia in habente gratiam vt no
tat idem doctor in. iiii. ſenten. di.
ii. Et ſil'r. iii. parte. q. lxv. artic. i.
in ſol. ad. viii. Ad idem eſt decre
tū de ꝯſecra. di. iii. aquam. Et pre
ter hunc effectū valet etiam talis

aſperſio aque bñdicte i pncipio
miſſe ad preſeruãdū hoīem pec
catorẽ ne totaliter tradatᷣ in ma
nus inimici. Et de hoc aliqua ex
tant exempla que pertranſeo.
¶ Scđo mltū valet audire miſſã
integre rõne medii. Qui em̄ tota
liter ipſam audiūt in pmis ſũt pti
cipes oim ſuffragiorū miſſe. Jtẽ
audiūt xpm loq̃ntẽ cū euangeliū
legitᷣ. Propter cui⁹ reuerentiã de
bẽt ſurgere: ⁊ ſtantes dictū euã=
geliū audire: vt notatᷣ de ꝯſec. di.
i. apl'ica. Similẽ qñ ſacerdos di=
cit. Surſum corda dꝫ ppl's ſurge
re. vt dñi rñdet plebs. habem⁹ ad
dñm admoneatᷣ nihil ſe aliud q̃ȝ
dñm cogitare debere: vt dt Cy=
prian⁹: ⁊ ſil'r recitatᷣ de cõſec. di. i.
qñ ꝯñr cū ſacerdos venit ad cõ=
ſecrationẽ corporis ⁊ ſanguinis
dñi debẽt ipī oẽs aſſiſtẽtes deuo=
te adorare: ⁊ ſint i orõne hūiliter
quouſq; ſacerdos ſumpſerit ipm
ſacrm. Nã ſi rex aut pnceps ſoli
tus ſit parcere pſtratis: alias eſ=
ſet durior ⁊ crudelior leone q̃to
magis credẽdū eſt bñdictū Jeſū
in altari ſacramẽtaliter exiſten=
tem: veniã ipartiri oibus xpia=
nis deuote pſtratis ſeu genua fle
ctẽtib⁹ a tẽpore cõſecrationis vſ
q; ad ſumptionẽ eiuſdẽ ſacramẽ
ti per ſacerdotẽ. Et ſicut ipſe ſa=
cerdos ſumit Chriſti corp⁹ ⁊ ſan
guinẽ ſacramẽtaliter ſic ⁊ popu
lus ipm deuote adorãs ⁊ cum fi
de ſyncera: ſumit ſpiritualiter. i.
per gratiã Juxta illud verbum
Auguſt. ſup Joan. tractu. xxv. ⁊
ſil'r recitatᷣ de ꝯſecra. di. ii. vt qđ
Crede et mãducaſti. Similiter
datur pax populo in ſignum pa
cis cū deo et proximo. Ecce q̃tū
prodeſt audire miſſam q̃tum a i
medium illius.
¶ Tertio hoc idẽ multū valet rõ
ne finis. Nã i fine miſſe ⁊ ſignantᷣ
in die dñico ſolet dari panis bñ=
dict⁹ a ſacerdote. Cui⁹ deuota ſū
ptio delet venialia ſcđꝫ dñꝫ Pe=
trū de pal. in. iiii. diſt. xvi. q. i. hoc
aūt nõ opatur alius panis: q̃uis
cū bñdictiõe ſumatᷣ vt dicit idem
doctor. Et ideo nõ incõuenit ſu=
mere dictum panẽ bñdictū intra
eccl'iam: dūmodo ex deuotione et
cū reuerentia fiat. Nõnulli autẽ
ipm cuſtodiūt p totã hebdomadã
taliter ꝙ quolꝫ die priuſq; aliud
ſumãt cibū de ipſo aliquid deuo
te guſtant qđ eſt valde laudabi=
le. Et nota ꝙ datur populo talis
panis bñdict⁹ potius in die dñi=
co q̃ȝ aliis dieb⁹ feſtis occurrẽti
b⁹ p hebdomadã: et hoc ad reme
morãdū ꝙ in primitiua eccl'ia ol
die dñico ſuſcipiebãt xpiani pa=
nẽ bñdictiſſimū. i. xpi corp⁹. Poſt
modū frigeſcente deuotione fide
liū deuentū eſt ad ter in anno: vt
pꝫ de ꝯſecra. di. ii. et ſi nõ frequen
tius vcꝫ in feſto paſche. penthe=
coſtes: et natiuitatis dñi. Poſtre
mo ordinatū eſt vt ſaltem ad mi
nus ſemel in anno ſcꝫ in paſcha
te ſumatᷣ a quolibꝫ xpiano qui ad
annos diſcretionis iã puenit vt
pꝫ ex̃ õ pe. ⁊ remiſ. oĩs vtriuſq; ſe
xus. Preterea q̃ ſic aſſiſtunt ad lõ
gū miſſe ⁊ aliter pe rampl⁹ ſunt
participes ſuffragiorū ipſius miſ
ſe: q̃ȝ illi qui tm̄ aſſiſtunt vni par=
ti. Et quib⁹ omnib⁹ liquet aper=
te q̃tum proſit audire miſſaꝫ in
tegram in die dñico. Quod etiã

patet per ſequens exemplum.
¶ Refert enī dñs anto. vbi. ſ. de
duobꝰ iuuenibꝰ ſocijs q̄ quadã
die exierunt ad capiendas aues
Unꝰ enī audierat miſſã die illo
alter aūt nō. Cū itaq̄ eſſent pari
ter in cāpis: mox facta ſūt toni=
trua ⁊ fulgura maxima. Facta ꝙ
eſt vox de celo dicēs. Percut: p
cute eū. Et ſic qui miſſam nō au
dierat percuſſus interijt.

h ¶ Sextū dubiū eſt tale. vtrū
quilibet adultꝰ prochianꝰ teneat
die dñico ⁊ feſto audire miſſam
prochialē. Uidet ꝙ ſic. Nā ex. de
prochijs ⁊ alienis prochianis. c.
vt dñicis dicit ꝙ pbr̄i diebꝰ dñi=
cis aut feſtis celebraturi debent
primū interrogare ſi ibi ſit alie=
nus prochianꝰ volens ibi audi=
re miſſam. Qḋ ſi aliqs talis ibi i
ueniat: dꝫ ab eccl'ia abijci. Ex q̄
videtur inui ꝙ q̄libet tenet audi
re miſſam ſui curati. Rñdetur ad
hoc dubiū p talē diſtinctionem.
Aut ille qui in die dñico ⁊ feſto
vadit extra eccleſiā ſuā prochia
lē auditurꝰ miſſam: hoc facit ex
cōtēptu ſui curati: aut ſine cōtē=
ptu: ſed ex cauſa rationabili. Si
primū tūc talis peccat mortalit:
maxie cum ois cōtēptus ſui pre=
lati aut ſuperioris ſit de ſe mor=
talis. Et iſtud tangit nōnullos q̄
poſtq̄ habuerūt lites ꝯ curatū
ſuū ſine rōne decimarū: aut alio=
rū iuriū eccleſie: ſiue ex alia cau
ſa iurāt ſe nō audituros miſſam
eius de toto anno. Itē tangit il
los qui dicūt de curato ſuo ꝙ nō
eſt niſi vna beſtia ⁊ ꝙ eque bene
cantarent miſſam ſi eſſent in ſa=
cris ſicut ipſe: ⁊ ſic de alijs. Si ſe
cundū. i. ſine cōtēptu aliqs ſe trāſ
ferat ad alienā eccl'iam: qꝛ forte ſ
ibi inuenit maiorē occaſionē de
uotionis ⁊ recollectionis vel qꝛ
ibi deuotius cantat diuinū offm̄
vel qꝛ nō ibi tantꝰ tumultꝰ ſicut
in eccl'ia prochiali vel qꝛ ibi eſt
ſermo: ſiue qꝛ eſt feſtū illius ec=
cleſie aut qꝛ ſunt ibi certe indul
gentie. ⁊ ſic de alijs tūc talis non
peccat imo bene ⁊ prudēter agit
Nec talis facit ꝯ preallegatā de
cretalē vt dñicis: qꝛ illa loquitur
de prochiano q̄ cōtempto ꝓprio
curato vadit alibi auditurus di
uina vt patet intuenti textū. Et
ideo illi ſunt icrepandi: ſed potꝰ
laudandi qui die feſto ſe confe=
runt ad ecleſias mendicātiū ibi
audituri diuina. Si tū hoc vel=
lent ducere ad cōſuetudinē: ꝯſu
lerē eis tum ꝓpter meritū obe
dientie: tum ꝓpter pacem habē
dam cū ſuis curatis tum ꝓpter
vitandū ſcandalū ſiue murmur
aliquorū: vt dicerēt ſuis curatis
nō egre ferre ſi alibi ſe transfe=
rant in die feſto. Itē conſulerem
talibꝰ ꝙ interdū ſe cōferrent ad
miſſam prochialē ⁊ ꝙ nihil omit
terent de oblationibꝰ ſolitis of=
ferri. Similiter illi qui ſe tranſ=
ferunt ad matricē ſeu cathedra=
lem eccl'iam audituri diuina vi
dent pro illa vice abſoluta a miſ
ſa prochiali cū illa ſit pricipalis
prochia oim̄ exiſtētiū i toto dio
ceſi. Et eſt in hoc ſimile ſicut de
illo qui ꝯfitetur epō aut eiꝰ peni
tentiario: qui pro illa vice non te
netur confiteri curato ſuo.

i ¶ Septimū dubium eſt tale.
Utrum preceptū de audienda

miſſa: om̄i die dñico: ⁊ feſto reſpe
ciat auctoritatē prochialē. Rñ=
ſio: decretū hoc non exprimit vt
pꝫ intuēti formā preallegati. ca.
Miſſas de ꝯſec. diſt. i. Neq̄ etiā
glo. ſup hoc aliquid dicit. Nihilo
minꝰ. c. vt dñicis. e. ti. de prochijs
videt ſatis innuere ꝙ intelligat
de miſſa prochiali: maxie cū ibi
dicat ꝙ pbr̄i celebraturi dñicis
diebꝰ ⁊ feſtis debēt interrogare
ſi ibi aſſit alterꝰ prochianꝰ q̄ cō
tēpto ꝓprio pbr̄o velit ibi miſ=
ſam audire. Quo cōpto ipm̄ ide
abijciāt: vt ſupple vadat audire
miſſam ſui ordinarij. Sꝫ qꝛ non
oēs qui tenent audire miſſam in
die feſto poſſūt ꝯmode intereſſe
miſſe prochiali: ſed opꝰ eſt aliqs
remanere domi varijs de cauſis
ideo dicta decretalis eſt pie iter
pretanda. Et qḋ ſolet ꝯmuniter
a vulgo dici ꝙ de tribus dñicis
opꝫ ſaltē in vna earū audire miſ
ſam prochialē nullibi eſt ſcriptū
nec in decreto magno: neq̄ i de=
cretalibꝰ ſiue antiquis ſiue no=
uellis. Potuit tū ſic fuiſſe ordina
tum p ſtatuta ſynodalia q̄ ad ali
quas dioceſes. Nō quidem ſic ꝙ
ſufficiat ſubditis de tribꝰ dñicis
tm̄ teneri ad vnā indeterminate
Tale enī ſtatutū eſſet directe ꝯ
ordinationē gñalē ſacrorū ꝯſilio
rū ⁊ totiꝰ eccl'ie. Sed adhuc ſen
ſum ꝙ q̄ in tribꝰ dñicis cōtinuis
miſſam nō audierit venit puniē=
dus ⁊ ad iudiciū vocādus. Circa
hoc ꝗ valde increpāde ſūt delica
te mulieres et precipue nobiles
q̄ ſolent tarde ſurgere: ita vt vix
ſemel in menſe interſint miſſe pro
chiali ⁊ adhuc tm̄ in parte. Sed
ne puneant miſſa hñt capellanos
ſuos quos faciūt freq̄nter diu ex
pectare. Nouit aūt ē deꝰ cū q̄ pa
tientia. Illi aūt de lecto vadūt ad
miſſā ⁊ de miſſa ad menſā. Quo
aūt ad viros nobiles multi eorū
in die feſto mane audiūt miſſam
ꝓuatā ⁊ poſtmodū currūt ad ve
nationē. Alij aūt qñ placet eis i=
perant curatis ſeu eoꝝ vicarijs:
vt cito ſe expediāt d miſſis ſuis.
Alij volūt miſſam prochialē vno
die notabilit anticipari. Alio vo
die notabiliter differri iuxta eo
rū beneplacitū: ita vt nō ſit ordo
ſed horror. Propter qḋ ſimpli=
ces prochiani frequēter murmu
rant: ⁊ frequēter pdunt miſſā ꝓ
pter hore variationē. Et de tali
bus loquēs Aug. ſermo. i. dñice
xxvi. poſt trinitatē dicit ſic. Sūt
nōnulli ⁊ maxime potētes huius
ſeculi qui cū veniūt ad eccleſiā
nō ſunt deuoti ad laudes dei ce
lebrādas: ſed cogūt pbr̄m vt ab=
breuiet miſſam: ⁊ ad eorū libitū
celebret quatinus vnus punctus
diei ad dei officium deputetur ⁊
reliquum diurnum ſpacium cum
nocte ſimul ad eorū deputetur
voluptates. Hec ille.

k ¶ Octauum dubium eſt tale.
Utrum illi qui aſſiſtunt miſſe te
neātur diſtincte audire verba ſa
cerdotis: ſic ꝙ non poſſint tunc
ſuas orationes deuotionales ad
dñm fundere. Uidet ꝙ ſic: qꝛ in
ſepe allegato capitulo. Miſſas
precipitur ſecularibus ꝙ die dñico
audire miſſas totas ſpeciali ordi
ne. Reſpōdetur ad hoc dubiū ꝙ
valde durū eſt ita dicere. Tū qꝛ

interdũ pre multitudine aſtãtiũ
in miſſa: multi adeo diſtant a ſa=
cerdote q̄ vix poſſunt eũ alte cã
tãtẽ audire: ſicut pꝫ in magnis
eccleſijs. ⁊ p̃cipue de illis ſacer=
dotib⁹ qui hñt graciles ⁊ tenues
voces. Tũ q2 aliqui ſunt ſurdi.
Alij ꝟo ſunt duri audit⁹ q̃ vix p
cipiũt clamoſas voces. Tũ q2 ſa
cerdos multa dicit ſubmiſſe i miſ
ſa ⁊ ſignãter a Te igitᷣ vſq3 ad ſe
cundũ p oĩa: adeo q̄ non intelligi
tur a miniſtris altaris. Dato ḡ
q̄ popul⁹ teneret̃ eum audire al
te cantãtẽ aut legẽtẽ. ſicut patꝫ
de introitu miſſe de orationibus
ep̃la euãgelio ⁊ hmõi nulla tñ ra
tio videtur quin a p̃e pp̃ls poſſit
ſubmiſſe orare ⁊ aliq̃d dicere aut
legere q̃ꝺdiu ſacerdos ſilent̃ orat
Nã alias tollitur aut valde dimi
nuit̃ deuotio xp̃i fidelium quorũ
multi raro orãt: niſi qñ cõtingit
ipſos aſſiſtere diuinis: ⁊ qui etiã
tũc feruenti⁹ orant. Itẽ multi ſẽ
parũ contẽplatiui qui ſi nõ orãt
tenus corde aut cũ libro de faci=
li meditant̃ inania ⁊ occupãt ſen
ſus tam interiores q̃ꝫ exteriores
circa multa vana ⁊ anime noci=
ua vt ſatis cõſtat. Item p hoc re
probatur ꝯſuetudo magnorũ vi=
rorũ. vtpote p̃ncipũ: platorꝫ: iudi
cum: ꝯſiliariorũ i magnis curijs:
vtpote plamentorũ: ac ꝓcurato=
rum: quibus nõ vacat toto mane
orare aut aliqua ſuffragia dicere
niſi cum audiunt miſſam. Et hu=
ius rei ipſi ſunt teſtes.

¶ Sed dicet forſan aliquis ſec⁹
eſſe de miſſis q̃ audiunt̃ ex deuo
tione quales ſunt ille quas aliq̃
audiunt dieb⁹ non feriatis et de
illis ad quas pp̃ls obligat̃: ſicut
dñicis diebus ⁊ feſtis. Quãuis
ergo in miſſis deuotionalib⁹ poſ
ſit pp̃ls ſilenter orare: nõ tñ i miſ
ſis q̃ ſunt de precepto: ſed tenet̃
q̃libet ibi aſſiſtens audire q̃d di=
cat ſacerdos. Sed ꝯ hũc modũ
dicendi eſt cõis practica virorꝫ
ac mulierũ equaliter orantiũ in
vtriſq3 miſſis. Quinimo attenti⁹
⁊ feruenti⁹ orare ſolent q̃ꝫto dies
celebrior fuerit. Dicere autẽ q̄
tũc peccent eo q̄ nõ poſſunt duo
bus intendere: ſcꝫ his q̃ dñr a ſa
cerdote ⁊ priuatis orõnibus eſt
vnũ temerarie dictũ: maxie cũ p
lati. ꝺ hoc nihil dicãt: nec famoſ⁹
doctor reperiat̃ q̃ hoc dicat. amo
do ḡ de hoc ſileant nonnulli ſim
plices ⁊ illiterati p̃dicatores qui
volentes ſapere pluſq3 oporteat
ſapere: ⁊ forte vt aliquid noui di
cere videant̃ ne verent̃ dogma=
tizare oppoſitũ. Solet tñ cõmu=
nis deuotio xp̃i fideliũ ſilentiũ i
ponere priuatis orõnib⁹ cũ legi
tur euangeliũ i miſſa ⁊ ipm̃ deuo
te audire. Propt̃ qꝺ nõnulli ⁊ p̃=
ſertim linguã latinã itelligẽtes
ſolent tũc ꝓpius accedere. Quo
lecto redeũt ad ꝓpos ſedes. Nõ
loquor de illis q̃ ita faciũt vt vi=
deant̃ latini q̃uis etiã nõ latini
hoc poſſunt facere ex ſpeciali de
uotione ⁊ reuerẽtia ad ſctm̃ euã
geliũ: maxie cũ ſcriptũ ſit Luce.
xi. Beati qui audiũt ꝟbũ dei ⁊c.

¶ Non eſt tamen iprobabile di
cere q̄ eccleſia ỽtus pro illo die
ꝓ quo tenet̃ celebrare ⁊ nõ cele
brat aliqua occaſione occurren=
te: q̄ teneat̃ ſilenter audire miſ=

ſam: ſaltẽ q̃ꝫtum ad illa q̃ publice
⁊ intelligibiliter legunt̃ a ſacer=
dote: ita q̄ ſi talis eccl'iaſtic⁹ tũc
diceret matutinas vl' primas nõ
videret̃ ſe agitare. Secus autem
de alijs dieb⁹ in quib⁹ nõ tenet̃
celebrare. Intentio ḡ eccl'ie in ſe
pe allegato decreto eſt q̄ q̃ tene
tur audire miſſam ſit preſens in
miſſa ⁊ vacet deo: etiã priuatas
orões dicendo: ſub miſſe tñ ne
ſacerdotẽ aut populũ circunſtan
tẽ pturbet. Qꝫ ſi talis ſit vir in=
telligens: iuſtũ eſt ⁊ rõnabile vt
intendat ⁊ conet̃ intelligere q̃ di
cunt̃ a ſacerdote: nõ tñ ad hoc
obligat̃. Et ſic patet ad dubium.
L ¶ Nonũ dubiũ eſt tale. Utrũ
obligat⁹ audire miſſam in die fe
ſto teneat̃ audire miſſam de die
ſeu feſto currẽte. Et ſi'ia q̃ſtio ẽ
de miſſa dñicali. R̃ndet̃ abſolute
q̄ nõ. Tũ p̃mo q2 iterdũ accidit
q̄ curat⁹ ob cauſam rõnabilem
omittat miſſam dñicalẽ ſiue de fe
ſto occurrẽte ⁊ faciat de alio of=
ficio: ⁊ ſignãter qñ feſtũ nõ eſt p̃
cipuũ. Tũ ſecũdo q2 cũ pp̃ls cõi
ter ſit idoct⁹ nõ iterrogare de q̃
celebrat ſuus curat⁹. ſed ſufficit
illi aſſiſtere miſſe q̃ p eũ cãtatur.
Dicit tñ dñs Anto. ij. parte ſum.
ſue. t. ix. c. ij. §. i. q̄ ex ꝯgruitate il
le q̃ põt diſtinguere de q̃ fiat miſ
ſa: dꝫ ꝓpriã audire. Et nota q̄ di=
cit ex ꝯgruitate. q. d. non eſſe ne
ceſſariũ ita fieri. Regulariter tñ
debet ſacerdos celebrare de die:
vtpote in dñica de dñica: in feſto
apoſtoli: de Apoſtolo: i feſto bea
te ꝟginis de eadẽ. Nõ ſi aliquis
ſimplex vel talis inuitet ſacerdo
tem aliquẽ ad celebrandũ ꝓ eo
de alio ſctõ ſiue de defũctis: nõ dꝫ
ſatiſfacere indiſcrete deuotionẽ
illius. ſed dꝫ celebrare de die tñ
ad intentionẽ inuitantis. Propt̃=
ea ex̃. de celebratiõe miſ. c. qui=
dam laicorũ reprobat̃ talis de=
uotio. Uñ dicit̃ ſic ibidem. Qui=
dã laicorũ habẽt in conſuetudine
vt p ſingulas dies audiant euan
geliũ. In principio erat ⁊ miſſas
peculiares. i. ſpeciales hoc eſt ꝺ
ſancta Trinitate: ⁊ de ſancto mi
chaele. Et ideo ſancitũ eſt in cõ
ſilio triburienſi: vt vlterius hoc
non fiat niſi ſuo tẽpore: ⁊ niſi ali
quis velit ꝓpter reuerentiã ſan
cte trinitatis nõ pro alia deuo=
tione audire Sed ſi voluerit vt
ſibi miſſe cãt. ẽt: de eadẽ die miſ
ſas audiãt pro ſalute viuorũ ⁊ ẽt
defunctorũ. hec eſt in forma. ſup
quo dicit glo. q̄ hec ꝓhibitio fit
nõ. q2 malũ ſit audire tales miſ=
ſas: ſed quia malum eſt propter
talem ſpecialem deuotionem di
mittere miſſas de die canonice
ſtatutas. Reprehenſibile ḡ mul=
tum videtur etſi non damnabi
le inquit idem. Anto. dimittere
ꝓp̃as miſſas occurrentes ꝓpter
miſſas defunctorũ vl' alias ad in
ſtantiã laicorũ ſine cauſa multũ
vrgente. Docendus eſt enim po
pulus non ſequendus vt habet̃
in decretis diſtin. lxij. docendus.
M ¶ Decimũ dubium eſt tale.
Utrũ ſeculares tenentur audire
plures miſſas die dñico aut feſto
⁊ precipue in illis eccleſijs iqui=
bus plures ſolent talibus dieb⁹
celebrari. Uidet̃ q̄ ſic: quia pre=
dictũ decretũ loquitur in plura
li dicens. Miſſas die dñico ⁊c.

Rñdet̃ ꝙ aliquid eſt debitum du
pliciter: vno modo ꝑ modũ prece
pti: alio modo per modũ cõgrui
Si igit̃ capiat̃ debitũ pmo mo=
do tũc ſeculares nõ tenent̃ audi
re plures miſſas in die feſto. Et
ſicut felix eſt ſacerdos qui poteſt
vnam miſſam digne in die cele=
brare: vt nota͂ de cõſe. di. j. ſuffi=
cit. ita felix eſt laicus qui poteſt
digne vnã miſſaꝫ in die feſto au=
dire. Et ad inſtantiam que facta
ex forma decreti quod loquit̃ in
plurali dicẽs. Miſſas ⁊c. Rñdetur
ꝙ illud plurale reſpicit pluralita
tem ſecularium: ita vt ſit ſenſus
ꝙ iſte ſecularis tenet̃ audire miſ
ſam ſuam et alius ſuam ⁊ ſic de
aliis: pro varietate parrochiarũ
prochianorũ. Si vo capiat̃ debitũ
in ſecundo mõ. ſ. ꝑ modũ cõgrui:
tũc ſeculares debẽt audire plres
miſſas. i. valde cõgruũ eſt ⁊ decẽs
vt vbi plures celebrãt in die fe=
ſto plures ẽt illi audiant. Et hoc
eſt ꝯ illos truphatores ⁊ diuino
rum myſteriorũ irriſores q̄ dicũt
ꝙ tm̃ habẽt de vna miſſa ſicut d
mille. Quinimo deridẽt illos qui
plures audiũt diu ſtãtes i eccl'ia
vocãtes eos bigotos ⁊ manduca
tores imaginũ. Quãtũ aũt ꝓſit
nedũ ſpũalr verũetiã tpalr plu=
res audire miſſas ⁊ vacare diui
nis: pꝫ per exẽplũ de duob⁹ ſuto=
rib⁹ q̃rũ vn⁹ die ac nocte labora
bat. nec tñ ſecũ ſola vxore ſuſten
tare niſi exigue valebat. Alter
autem toto mane vacabat diuis
⁊ ſignanter audientie miſſarum
qui tñ abundabat q̃tus arte ſua
ſuſtentaret vxorem cum multitu
dine ꝓliū. Sup quo admirat⁹
prim⁹ interrogauit eum quõ poſ
ſet ita ſibi et familie prouidere
Cui ille. Certe ſcis ego iueni vnũ
magnũ theſaurum Q̄d ſi volue
ris me ſequi: ſpo ꝙ in breui inue
nies tm̃ ille aũt libenter annuit
Cũq; alte duxiſſet eum omni die
ad eccleſiam ſecũ et docuiſſet eũ
deuote audire miſſas quotquot
ibi dicebãtur: tandem diues fa=
ctus eſt. Et hoc ẽ q̃d ꝓmiſit xp̃s
Mat. vj. dicens. Querite primum
regnũ dei ⁊ iuſticiã ei⁹ ⁊ hec oĩa
⁊c. Pꝫ ergo diffuſe quõ contingit
culpabl'r omittere per aures miſ
ſam non audiendo.

¶ Secundo cõtingit omittere ꝑ
aures predicationem negligen=
do. Hoc autem poteſt fieri trib⁹
modis: videlicet.

Predicationem non audiendo.
Predicationi non attendẽdo.
Predicationem non retinendo.

N ¶ Primo igitur quia poteſt
omittere culpabiliter per aures
predicationẽ nõ audiendo: ⁊ hoc
cum contemptu. Pro quo notan=
dum eſt ꝙ aliq̃s poteſt non audi
re predicationem ex triplici cã.
Prima eſt legitimũ impedimen=
tum ſiue legitima excuſatio Exẽ
pluꝫ de primo ſicut artifices agri
cole: manuoperarij ⁊ ſiĩes nõ pec
cant ſi in quadrageſima non au=
diunt cunctos ſermones qui fiũt
per hebdomadã. Exẽplũ de ſcd̃o
ſicut infirmi et debiles. Secun=
da cauſa poteſt eſſe pigritia ſiue
mera negligentia que cõiter eſt
peccatum veniale. Da exemplũ
de multis qui bene poſſent freq̃n
tare predicationẽ: q̄ tñ hoc negli
gũt. Quãuis eĩ tales male agãt

valde tñ durum eſſet dicere ꝙ ſo
peccarent mortal'r. Tertia cauſa
pt eſſe cõtemptus ſiue diuini ver
bi. ſiue predicatoris. Da exẽplũ
de illis qui audita fama alicuius
boni p̄dicatoris dicunt. Per deuꝫ
ego nõ dignarer audire p̄dicatio
nẽ ei⁹ Et qui ex tali cõtẽptu ne=
gligũt audire verbum dei peccãt
mortal'r. Nã ſicut nõ poſſe ſume
re cibũ corporalẽ eſt ſignum mor
tis corporalis. ita etiã nõ poſſe ſi=
ue nõ velle audire verbum dei:
q̄d eſt cibus anime eſt infallibile
ſignũ mortis ſpiritualis. Propter
quod de talibus poteſt intelligi il
lud dictum pſalmiſte. Omnem
eſcam. i. oẽm predicationẽ ⁊ oẽm
predicatorem abominata eſt aĩa
eorum. Ecce contemptus audiẽ
di verbum dei. Et appropinqua
uerũt vſq; ad portas mortis. Ec
ce grauitas culpe et reat⁹. Vñ de
grauitate peccanti aliũ loq̄ns Au
guſt. ſuper pſalteriũ pš. v. Dicit
ꝙ illi amaricãt deũ qui peccãdo
in eã egritudinẽ deueniũt: vt ci=
bũ veritatis tanq̃ felle ſi ſuſtine
re non poſſint. Et ideo tales cõtẽ
ptores diuini verbi mandantur
excõicari de cõſe. diſt. j. ſacerdote
vt ſic dr̃. Sacerdote in eccleſia v̄
bũ faciente. i. p̄dicante q̄ egreſſ⁹
de auditorio fuerit excõicetur:
Super quo dicit glo. ꝙ hoc intel
ligitur qñ hoc facit contemnens
predicatorẽ: vt minus literatum
quo ad ſuperbiã pertinet. Ecce
quõ aliquis poteſt omittere cul=
pabiliter per aures predicatio=
nem non audiendo.

¶ Scd̃o põt aliq̃s omittere cul=
pabiliter ꝑ aures p̄dicationi non
attendendo. Multi eñ ſolent ad
predicationem ꝯ̃uenire: ſed pau=
ci ſolent diligen. er ad ea que di=
cuntur attendere. Quinimo mul
ti tũc faciũt caſtella in hyſpania
vt vulgo dicit̃: ⁊ ſunt illi q̄ vagã
tur mente hincinde. Alij dormi
tãt Alij reſpiciunt formoſas fe=
minas ⁊ puellas. Qui g̃ tal'r omit
tunt grauiter peccãt. ita vt Au.
eos comparet in culpa his qui ꝑ
negligentiã dimittũt cadere ſan
ctiſſimũ altaris ſacramentum in
terrã: vt patet homel. xxvj. ⁊ re=
citat̃ in decre. j. q. j. iterrogo. vbi
ſic concluditur ex verbis eiuſdẽ
Aug. Non minus reus erit q̄ ne
gligenter verbũ dei audierit q̃ꝫ
ille q̄ corp⁹ xp̄i ſua negligentia i
terrã cadere permiſerit Quam
uis eĩ dignuſſimũ chriſti ſacramẽ
tũ ſeu corp⁹ ſit eſſentialiter mul=
to dignius verbo dei: nihilomin⁹
quo ad effectum ſecus eſt. per ſa
cramentũ eñ altaris deleãt ve
nialia vt pꝫ de cõſecra. diſt. ij. ite
ratur. Itẽ cap. quotidie. per pre=
dicationem vero omnia tollunt̃.
Inſuper predicatio plures ꝯuer
tit: et pluꝫ facit compũgi q̃ꝫ chri
ſti corpus. Hec eſt glo. ſuper di=
cto capitulo interrogo.

¶ Tertio poteſt aliq̃s omittere
culpabiliter per aures predica=
tionem nõ retinendo. Sunt enim
pleriq; cũ qui magna ſuauitate
guſtant ⁊ audiunt verbũ dei. ita
vt q̃nq; reſoluant̃ i lachrymas: ſꝫ
q̃ꝫ primum inde recedunt rece=
dit pariter ab eis oĩs cõpunctio
deuotio: ⁊ propoſitũ vite melio
ris. Et de talibus loquitur xp̃us
Luce. viij. dicens ꝙ ad tempus

credunt: et in tempore tentationis recedunt. Tales ergo longe differunt a beato Nicolao de quo legitur ꝙ cū adhuc eſſet puerulꝰ: ad eccleſiam accedens. ſacra pectori condebat mandata que: ſcʒ audiebat. Et ad hunc ſenſum intelligendum eſt beatiſſimam virginem ceciliam ſemper euāgeliū Chriſti in ſuo pectore portaſſe vt dicitur in ipſius legēda: eo ſcʒ ꝙ iugiter meditabatur verba dei que in predicatione aliqñ audierat. Similiter d chriſti erat Maria legit̄ Luc. ij. ꝙ ꝯſeruabat hec oia verba hec q. ſ. de chriſto filio ſuo dicebantur conferens in corde ſuo. Nō ergo ſufficit ad ſalutē verbum dei audire niſi etiā memoriter retineat̄. ⁊ efficaciter tēpore ⁊ loco impleatur in cuius figuram legitur ꝙ aial qd̄ non ruminat in veteri teſtamento pro immūdo habebatur non ruminare autem eſt non rememorare ſeu non meditari verba ſalutis: audita vel lecta. Nouerint ergo vniuerſi ꝙ parū prodeſt verbum dei audire corporis auditum niſi intret aurem cordis atꝗ; i ventre memorie diligenter incorporet̄. Et ad hoc facit ſimilitudo de cibo corporali quam ponit Seneca epła prima dicens ꝙ non prodeſt cibus nec corpori accidit qui ſumptus ſtatī emittitur et reiicitur. Cum ergo aliquis non mente retinet verbū dei eo. ſ. ꝙ nunꝗ̄ cogitat de auditis in predicatione talis omiſſio ſibi ad graue pctm̄ imputat̄. Iuxta illud Chriſti verbum Luc. xij. Seruus ſciens voluntatem dn̄i ſui et non faciens plagis ⁊c. Eco̅trario autem Luc. xj. dr. Beati q̄ audiūt verbū dei ⁊ cuſtodiūt illd̄.

Tertio ꝯtigit per aures omittere correctionem nō ſuſcipiendo Chriſto enī Matthei. xviij. vnicuiꝗ; noſtrum loq̄ns ait. Si peccauerit i te frater tuus: vade corripe eum ⁊c. Itē ſapiēs. Eccli. xviij. dr ꝙ vnicuiꝗ; mādauit deꝰ de proximo ſuo. Sed ꝗ̄uis aliqui faciant debitum ſuum de corripiendis ſeu corrigendis proximis ſuis multi tñ male ſe habent italis correctionē ſuſcipiendo pro q̄ notandū ꝙ contingit illos q̄ corrigendi ſunt omittere circa ipſam correctionē tripł̄ videlicet. Male. de correctione non curando. Peiꝰ: correctionē irridendo. Peſſime: correctorē inculpando.

Primo igitur aliquis poteſt omittere per aures male de correctione non curādo. Correctio enī fraterna eſt maxima elemoſina ſpiritualis q̄ datur errāti. Et idō ſicut ille ē valde ingratꝰ q̄ non curat de elemoſina corporali que ſibi ab alio charitatiue exhibet: ita etiam in propoſito. Et de talibus dn̄ loquit̄ pſal. vbi ſupra. Cū ait. aures habent et non audiēt ſup. charitatiuā correctionem. i. ad modum non audientiū ſe habebūt: de ea nullo modo curādo. Cōiter enī dicitur ꝙ non eſt deterior ſurdus ꝗ̄ ille qui non vult audire. Qui ergo ab alio charitatiue ⁊ fraterno amore corripitur debet illi regratiari patienter et humiliter recipiendo verba monentis dicens regratior vobis de g̅ roſa monitione veſtra. Bene ei video ꝙ deſideratis honorē me

um et ſalutem. Ego intendo cum dei adiutorio me emēdare. Sic enim dicunt boni his qui ex charitate eos corrigunt iuxta illud Prouerbio. ix. Argue ſapientē et diliget te.

Secundo aliquis poteſt omittere per aures peius. ſ. ꝑ correctionem irridendo vñ Salomō vbi. ſ. Qui erudit deriſorē. ipſe ſibi iniuriā facit. glo. interli. q̄a ſanctū dat canibꝰ. Uel ſibi iniuriam facit q̄a prouocat deriſorē ad iniuriandū ſibi. Propter quod ait ſaluator Mat. vij. Nolite ſanctū dare canibꝰ: neꝗ; mittatis margaritas vr̄as ante porcos ne forte conculcēt eas pedibꝰ ſuis ⁊ canes ꝯuerſi dirumpāt vos. Et idō quā cognoſcimꝰ aliquē in eſſe talē: tūc abſoluit̄ a p̄cepto de correctiōe fraterna.

Tertio aliqs p̄t omittere ꝑ aures peſſime: ſcʒ correctorē inculpādo. Sūt eī aliq̄ adeo peruerſi ꝙ reddunt malū ꝓ bono. opprobriū et maledictionē pro charitatiua correctione ⁊ benedictione. Uñ Salomon vbi ſupra. Qui arguit impiū ſibi maculā generat eo ꝙ talis plerumꝗ; ꝗ̄ntū in ſe eſt infamat arguentē ſe: ſiue ſecreta peccata eiꝰ olim cōmiſſa detegendo et renouando: ſiue falſa crimina imponendo. Propter qd̄ idē Salomon ſubdit dicēs. Noli arguere deriſorē ne odiat te. Certe hodie multi peccatores ſunt ſiles de q̄ infirmo i dorſo q̄ recalcitrat ⁊ dentibꝰ mordet qñ locus ille tāgitur. Sic multi ꝗ̄ntumcūꝗ; benigne atꝗ; charitatiue reprehendat̄ mox reprehenſorē detractionibus et improperiis ſuis maculant. Tales etiam ſunt ſimiles frenetico q̄ odit ligātē ſe eūꝗ; dētibus mordet. Sūt deniꝗ; ſiles mulieri adultere que odit maritū ſuū increpātē eū de turpitudine ſua. Tales inſup ꝯparat Chryſo. de aialibꝰ ſyluēſtribꝰ hom. ex. xxxvij. ſup Mat. in ope imꝑfecto dicens. Hec eſt proprietas bonorū ⁊ malorū hoīʒ. Bonꝰ ei ꝯprehēſus in pctō ingemiſcit: q: pctm̄. Malꝰ aūt īgemiſcit q: ꝯp. chēſꝰ eſt in pctō ſuo: vtputa domeſticū aial ſi aliquāto tpe ex̄ domū fuerit et vando euagat̄. Sed cū venerit inter manꝰ dn̄i q̄ſi in recordatione ſue nature redactū cito iterū māſueſcit. aial aūt ſylueſtre cū fuerit ꝯprehenſū: aut morſibꝰ appetit: aut calcibꝰ repugnat. Sic ⁊ in alꝰ hō correctꝰ nō ſolum pniām nō agit: ſed adhuc aduerſꝰ corripientē magis iraſcit̄. Hec Chryſo. vbi ſupra. Ecce quō h̄ arguit impiū ſibi maculā gn̄at. Et de hoc extat apertū teſtimoniū de beato Hiero. de q̄ refert beatꝰ Aug. ad fratres i heremo ſermo xxiiij. qui intitulat̄ de exhortatione ſolitudinum. Legimꝰ inq̄t ſanctum patrem Hieronymū cardinalem fuiſſe in eccłia ſancti laurentij martyris. Sʒ q̄a Romanos fortiter reprehendebat de auaritia ⁊ feda luxuria ideo ab eis per veſtem muliebrē eū proclamare in populo voluerūt. Sʒ deo auxiliāte ſcelitatis eius fama minime diminuta ē. Qd̄ ille vidēs Romā tādē egreſſus eſt: ⁊ aſperrimam vitam duxit intantū vt nēminem legere audiam fidelium moder

notum auſteriorē fuiſſe. Hec ille Pater ḡ ꝙ graue pctm̄ ē cū pctōr de correctione nō curat ſʒ grauiꝰ cū correctionē irridet grauiſſimū aūt cum correctorē falſo aut iniuſte inculpat. Ecce q̄m̄ mō q̄s pōt corporaliter omittere p aures circa correctionē q̄ ſibi ab alio charitatiue dat. Et ſic pʒ diffuſe de peccato omiſſionis reſpectu aurium A qua q̄dē omiſſione ꝯuenit vnū quēq̄ʒ abſtinere q̄ vult deo placere ⁊ ad celeſtē regnū tandē feliciter peruenire.

¶ Capitulum quintum de omiſſione reſpectu narium.

COnfiteor tibi dn̄e pater celi et terre q̄ peccaui nimis omiſſiōe. Matth. vndecimo.

¶ Poſtq̄ſ in precedēti. c. i. habitū ē de omiſſione reſpectu aurium: hic ꝯn̄r tractādū eſt de omiſſione reſpectu nariū de q̄ loq̄r pſal. vbi prius dic. Nares habent ſup. homines peccatores et non odorabunt: que ſcʒ odorare debent. Pro quo notādum ꝙ cōtigit homines omittere circa nares hoc eſt circa ſenſum olfactꝰ tripliciter vcʒ.

Non ſentiendo ſuperiora

Non ſentiendo exteriora

Non ſentiendo interiora

A ¶ Primo igitur non ſentiēdo ſuperiora hoc eſt celeſtia et eterna. Hoc tn̄ pertinet ad olfactum ſpiritualem anime. Fertur em̄ ꝙ vultur ⁊ aquila odorāt cadauera traſmarina ⁊ ad talem eſcā congregantur diu volando. Quanto magis nos homines debemꝰ odorare pro poſſe nr̄o celeſtia et eterna gaudia ⁊ volatu mētis illuc feſtinare q̄ oculꝰ nō vidit nec auris audiuit nec in cor. ꝛc. Fertur etiā ꝙ mōs libani q̄ ē in arabia ſit totus odoriferus et hoc ratione multitudinis arborum aromaticorum ibi creſcentiū ſic et i mōte paradiſi ſunt duo angeli et ſancti qui velut arbores aromatice odore virtutum meritorū ⁊ glīe frāgrūt. Et ideo neceſſe eſt ꝙ redoleant odore ſuauitatis in deuotis cordibus ⁊ ꝙ corda deuota ſurſum attrahant. Propterea anime deuote dicūt ſpōſo ſuo xp̄o illud Cañ. i. In odorē vnguentorum tuorū currimus ꝛc. Et merito q̄ vt habet ꝓuerbi. xxvij. Vnguētis ⁊ varijs odoribꝰ delectat cor. Sʒ ꝓfecto miſeri pctōres negligūt atq̄ʒ omittūt q̄rere tm̄ odorē celeſtē q̄ vt dr̄. i. Cor. iij. aīalis hō nō ꝑcipit ea q̄ ſūt ſpūs dei. i. inuiſibilia ⁊ eterna bona. Da exemplum de porco ingrediente hortum floribus redolentiſſimis refertum: circa quos nullo modo mouetur quia non congruūt ſue nature. Sic in propoſito.

¶ Scd̄o contigit homines omittere circa nares nō ſentiendo exteriora. i. neceſſitates ⁊ egritudines corporales proximorum ſuorum etiam parentum ⁊ amicorū. Nam ſi contingat patrē aut matrem egrotare aut vulnus habere in corpore ex quo exhalat fetor aut putredo q̄ltulacunq̄ʒ: vix audet filius appropinquare: aut certe a longe aſpicere. Qd̄ ſi contingat eū propius accedere obturat nares ne ſubintret exhalatio ſiue fetor. Et nō recogitat miſer filiꝰ quomō in i fātilitate vētrē in ꝯſpectu pr̄is ⁊ mr̄is euacuauerit. Itē ꝙ diligēt pīa mr̄ ſuas ifātiles fragilitates mūdauerit. propt̄ qd̄ vtriq̄ʒ parēs in egritudie fetente ꝯſtitutꝰ ⁊ auxilijs deſtitutꝰ merito pōt pie ꝯq̄rēdo dicer̄ dn̄o illd̄ pſ. Lōge feciſti. i. fieri ꝑmiſiſti notos meos a me. Poſuerunt me abominationē ſibi ſcilicet ꝓpter infirmitatē quam patior: et quam abhorrent Martha etiam dixit xp̄o quando iuſſit tolli lapidem a monumento fratris ſui Lazari Domine iam fetet quatriduanus enim eſt Joan. xi. In hoc videbatur crudelis et inhumana fratri ſuo reſuſcitando ne proprijs naribus ſentiret illiꝰ fetorem. O quod igitur ſūt hodie ſuper terram qui abhominātur pauperes propter eorum ſudores plagas ⁊ fetores ꝓpter quā cauſaʒ infirmos non viſitant nec opera pietatis circa eos exercēt Et in hoc ſunt quodammodo ſimiles diuiti epuloni qui abhominabatur mēdicum Lazarum iacentem ad ianuam eiꝰ vlceribus plenū. Quid autē illi tandē acciderit plenus eſt ex ſerie euange. Luc. xvi. dicentis ꝙ mortuus eſt ⁊ ſepultus in inferno. Caueant ergo predicti ne quē imitantur in culpa tandē inueniāt in pena Heu talis non fuit ſanctiſſimus ille Ludouicus quondaʒ Francorū rex: de quo legitur ꝙ quotidie in ſua menſa tres pauperes: habebat: quorum etiam interdū reliquias ciborum ſumebat. Itē omnibus ſextis ferijs quorūdā pauperum ſolebat abluere pedes. Et qd̄ maiꝰ ē interdū leproſis miniſtrabat cibū ori eorū humaniſſime apponēdo Sicut patuit de q̄dā monacho Ciſtercien. ordinis apd̄ mōtē regalē ꝓpe Pariſiꝰ. Et pʒ ſic quō ꝯtigit multos omittere circa nares nō ſētiendo exteriora.

¶ Tertio ꝯtingit homines omittere circa nares non ſentiēdo interiora. Hoc tn̄ ſicut ⁊ primū ptinet ad ſpūalem anime olfactum. Sūt ḡ multi q̄ q̄ntūcunq̄ʒ exteriꝰ formoſi videāt interiꝰ tn̄ ſūt corrupti ⁊ abhominabiles corā deo et tota curia celeſti. Et ꝑcipue huiꝰ gn̄is ſunt viri ac mulieres voluptates carnales ſectantes. De quibus loquitur ſcriptura Johe. i. dicens. Computruerunt iumēta in ſtercore ſuo. Quod exponit Grego. ſuper Eze. de luxurioſis Tales nempe ferent coram deo ita vt merito poſſint dicere de demone eos ad peccatū trahente illud Exod. v. Putreſcere feciſtis odorē noſtrum coram Pharaone i. rege eterno Item fetēt corā tota curia celeſti In cuius figuram legit. ij. Machab. ix. de impio āntiocho q̄ odore ⁊ fetore illiꝰ grauabatur totus exercitus. Vbi p exercitum itelligitur multitudo angelorum et hominū beatorū q̄ abhorrent fetorem et imūditiaʒ miſerrimi pecca toris. Ipſe vero hanc abhominationē intus latentem non ſentit: q̄ non aduertit nec de hoc cogitat Si em̄ horrendus peccator aperte cognoſceret et videret q̄ta abominatio intra conſcientiam ſuam lateat in=

chil eſt in hoc mūdo quātūcūq̧
horrendū et fetidū qđ tm̄ abho=
minaret. Nā hm̄oi ꝯſciētia ē clo
aca immūdiſſima i q̄ ꝯgregāt hor
renda pctā. De q̄ merito pt̄ dici
illud Naum. iij. Oīs ei q̄ viderit
reſiliet a te. At vero miſer pctōr
ē velut hō hn̄s naſū ſiue fetidum
halitū q̄ſtūcūq̧ ſit illi, prim⁹ ſeu
ꝯiūct⁹ ip̄e tn̄ fetorē ſuū nō ꝑcipit
eo ꝙ effect⁹ ē ei q̄dāmō ꝯnatura
lis. Sic neq̧ pctōr i malis habi=
tuat⁹ ꝑcipit abhominationē pctō
rum ſuorum. Et in hoc conſiſtit
damnatiſſima omiſſio a qua nos
liberet dominus. Bene ergo de
talibus loquitur pſ. dicens. Na
res habentes non adorabūt.

Capitulum ſextum de omiſſio
ne reſpectu manuum.

Confiteor tibi dn̄e
pater celi ⁊ terre
quia peccaui ni=
mis omiſſiōe Mat.
thei. xj.

Poſtq̧ i p̄cedē
ti capl̄o habitum ē de omiſſione
reſpectu nariū hic ꝯn̄r agēdū ē d
eadē reſpectu manuū ſcđ3 ꝙ loq̄t
pſ. vbi. ſ. di. Man⁹ hn̄t ſup. pctō
res. i. facultatē bn̄ operādi ⁊ non
palpabūt. Ecce omiſſio reſpectu
manuum. Pro quo notandum ꝙ
contingit homines circa manus
omittere tribus modis vcʒ.

Opera pietatis non perficiendo
Teſtamenta defunctorum nō ex
equendo.
Exercitio honeſto non vacando.

A Primo igitur cōtingit hoies
omittere circa manus opa pieta
tis nō pficienda. Aliquibus ei cō
tulit piiſſimus deus copiā bonoꝝ
temporalium vt poſt eorum ſuſtē
tationē ⁊ ſufficiētem ꝓuiſionem
reliqua diſtribuant in pios vſus
vt ſic ſint participes bonorū ſpi=
ritualiū illoꝝ qb⁹ cōicāt ſua tpa=
lia vt enī dicit Aug. de vbis dn̄i
ſer. xxv. vbi loq̄t de diuite epulo=
ne ⁊ lazaro diues et pauper duo
ſunt ſibi ꝯria ſed iterū duo ſūt ſi
bi neceſſaria. Null⁹ idigeret ſi ſe
ſupportarēt hoies. Et nēo labora
ret ſi ſe ābo iuuarēt. Diues ꝓpt̄
pauperem fact⁹ ē ⁊ paup ꝓpt̄
diuitem. Pauperis eſt orare ⁊ di
uitis erogare. Hec ille. Dat exem
plum de ceco ⁊ claudo mutuo ſe
iuuātib⁹ ſic. ſ. ꝙ cec⁹ portat in hu
meris ſuis claudū. Claud⁹ aūt ſuo
viſu dirigit cecū. Itē idē Augu.
homil. xlij. dt̄ ꝙ dn̄s alloquit̄ di=
uitem dicens. Ego plus dedi tibi
vt haberes vnde pauperi dares
Pauperi non dedi ob hoc vt te ꝓ
barem. Non quia ambobus non
habui vnde darem: ſed quia vo
lui te ꝓbare per pauperem. Ego
ſum qui diuitem et pauperem fe
ci prerogatorem tē conſtitui i bo
nis meis. Fac igitur pauperi mi
ſericordiā qꝛ nihil pdes ⁊ me qui
tibi dedi non offendes. Da quid
dubitas. Nā ſi dederis ego plu=
ra tibi dabo. Quid tibi ſoli vendi
cas quod ambobus dedi. Quare
tu ſolus comedis quod ambob⁹
creaui. Hec Auguſt. vbi ſupra.
Ecce quare deꝰ aliquos fecit di=
uites vt ſcʒ ſint pij ad pauperes
Sed profecto hanc cauſā male
attendunt plurimi diuites huius
ſeculi qui immiſericordes ſunt ad
pauperes ita vt vix illis dent mi
cam panis niſi forſan poſtq̧ bo=

na eorū temporalia ſunt deterio
rata. Sicut patet de illis qui ex
ponūt vili precio triticū iā corru
ptum aut q̄ dant pauperib⁹ vinū
iam latū ⁊ iā ahreſte factum vel q̄
dant talibus carnes coctas panē
piſces fruct⁹ ⁊ ſilia q̄ ex lōga cu=
ſtodia adeo deterio rata ſūt ꝙ ne
q̧ famul neq̧ forſan canes volūt
ex illis edere. Qui ģ taliter omi
tunt opa pietatis ſeuere arguen
tur i die iudicij cū illis dicet chri
ſtus illud Mat. xxv. Eſuriui ⁊ nō
dediſtis mihi manducare ſitiui ⁊
non dediſtis mihi bibere hoſpes
eram et non collegiſtis me: nud⁹
eram ⁊ non cooperuiſtis me. Tā
dem ſubiunget terribilem ⁊ irre
uocabilē ſententiam dicens. Ite
maledicti ⁊c. Et breuiter vt dicit
Auguſti. ad fratres in heremo.
ſer. vj. qui intitulatur de mīa. Si
clauſeris viſcera mīe indigenti:
omnino tibi claudet ianua chri=
ſti. Hec enim eſt porta dn̄i ⁊ iuſti
intrabunt in eam. Hec ille.

B Vn̄ per ſequēs exēplū patʒ
q̄liter dn̄s voluerit apte oſtēder̄
ꝙ diuites ⁊ habūdātes in ſeculo
q̄ obtinēt diuitias: nec tn̄ volūt
opa mīe exhibere pauperib⁹ pri
uāt̄ celeſti gaudio ⁊ deputantur
cruciatui perpetuo. Refert enim
Petrus Damianus in quandam
epiſtola que incipit Porro dicēs
ꝙ in partibus neapolitanis eſt q̄
dam mōs igneus ⁊ fumigās. Et
quotiens in illis partibus repro
busdines moliſ ignis manifeſte
videtur erumpere de p̄dicto mō
te. Inſuper tanta congeries reſi
ne ſulphuree ex ipſo hiatu, proti
nus fluit vt torrētē faciat atq̧ de
currente impetu in mare deſcen
dat. Et hoc inquit ipſe Petr⁹ vi=
det̄ corporaliter iple tū illđ qđ in
apocalipſi de reprob; dr̄ qꝛ pars
illorū erit in ſtagno ardēti igne
et ſulphure ꝙ eſt mors ſecunda
Apoc. xxj. Vt autē qđ narratū ē
non reputet̄ ficticiū narrat idē pe
trus ibidē aliqua exēpla ad idē
ꝓpoſitū ꝯfirmādū. Inter q̄ refert
de quodā preſbytero q̄ volēs ſci=
tari veritatē rei quadā die dictū
montē poſt miſſe celebrationē cō
ſcendit ⁊ tanq̧ temerari⁹ ſcruta
tor ad locū acceſſit. Sed inde nō
deſcēdit nec poſtea viſus eſt. Hec
Petrus damianus.

Scđo contingit hoies omitte
re circa manus teſtamenta defun
ctorum fideliter non exequendo
Hec autē omiſſio poteſt cōtinge
re tribus modis vcʒ: teſtamenta
Non exequendo
Imperfecte non ſoluendo
Tarde perficiendo.

C Primo igit̄ ꝯtingit omitte
re circa teſtamenta defunctoꝝ ip
ſa non exequēdo. Et talit̄ omit=
tūt illi q̄ mīta morietib⁹ ꝓmittūt
ſʒ de toto nihil faciūt De qb⁹ pt̄
intelligi illud pſ. Dilexerūt eū
ſcʒ hominē mortuū in ore ſuo. i.
i vbo ⁊ lingua ſua mentiti ſūt ei
quia non tenuerunt promiſſum
Cor autē eoꝝ nō erat rectū cū eo
ſcʒ defuncto qꝛ eo egrotante aliđ
dicebāt ⁊ aliud intēdebāt. Nec fi
deles habiti ſunt i teſtamētoei⁹
quinimmo magni proditores in
ueniuntur in dicto teſtamento ſi
bona informatio fiat et hoc iquo
ad multos. Sed ifidelitas taliū
executorum punitur tripliciter.

videlicet.
Spiritualiter
Temporaliter
Eternaliter.
D ¶ Primo q̄dē ſpūaliter ⁊ hoc
in foro eccleſiaſtico. ſ. per excōica
tionez. Nā vt hr̄. xiii. q. ii. clerici.
Clerici vel ſeculares q̄ oblatio=
nes parētū teſtamēto relictas re
tinere pſūpſerint ſicut ſācta ſyno
dus ſtituit velut necatores paupe
rum q̄uſq; reddāt ab eccleſiis ex
cludāt .i. excōicētur vt dicit glo.
Itē ibidē .ca. qui oblationes ſic
dicit. Qui oblationes defūctorū
aut eccleſiis negant aut difficul=
ter reddunt tanq̄ʒ egentiū neca=
tores excōicēt. Ex qbus v̄bis pʒ
ꝙ tales nō exequētes teſtamenta
defunctoꝝ ſʒ ſibi ipſis bona coꝝ
q̄ piis locis aut i pios vſus lega=
uerāt retinētes ſūt homicide. In
ſup ſūt ſacrilegi ſaltē retinēdo ſi
bi ꝙ ſacris locis a teſtatorib⁹ le=
gatū fuerat. Vñ. xvii. q. iiii. ſacri=
legiū ſic dr̄ ſacrilegiū ꝯ legez eſt
ſi quis qḋ venerabilib⁹ locis re=
linqtur praue voluntatis ſtudiis
tētauerit ſuis cōpendiis retinere
ſimilr̄ extra de teſta. c. tua nobis
Itē. ca. Ioānes dr̄ ꝙ executores
teſtamentorū ꝯpelledi ſunt p epi
ſcopos exeq̄ voluntatē teſtatoris
Qḋ ſi neglexerint tunc eps exe=
quat̄ vt ibidē ſubdit̄. Hoc etiā dr̄
glo. ſup illo. c. tua nobis. Et ſic pʒ
de pena ſpūali q̄ ē excōicatio nō
quidē late ſententie ſed ferende
cōtra neglectores executionis te
ſtamentorum defunctorum.
¶ Scdo infidelitas taliū executo
rū punit̄ tpaliter ⁊ hoc quo ad le
ges ciuiles. Vñ. C. de epi. l. licʒ te
ſtator dr̄ ꝙ ſi executores teſtamē
toꝝ fuerit negligētes ⁊ h̄ ſignāt
poſt monitionē epi tunc ad ipſiꝰ
epi devoluit̄ executio. Inſuper
ipſi executores in penā ſue negli
gētie dn̄t priuari tātū ꝙ̄ illis defū
ctus reliq̄rat in intuitu talis execu
tiōis quinimo ſcḋʒ nōnullos do=
ctores vtriuſq; iuris bōa relicta
heredi a teſtatore pñt p epm ab
eo auferri in penā qñ admonit⁹
negligit teſtamētū iplere. Nō tñ
ea q̄ a tali herede per epm aufe=
runt̄ dū nō implet volūtatē defū
cti applicāt̄ epo vt illa ſibi ibur
ſet ſed vt diſpēſet ⁊ diſtribuat ta
liter ꝙ voluntas defūcti ipleatur
Iura aūt ciuilia aſſignāt vnū ānū
infra quē heredes dn̄t a die ad=
monitionis adiplere volūtatem
defuncti vt pʒ in autē. de heredi
bus. §. ſi quis. Ubi etiam dicit.
glo. ꝙ ſufficit vna monitio.
¶ Tertio predicta īfidelitas pu
nit̄ eternalr̄ ⁊ hoc quo ad legem
diuinā q̄ eternalr̄ punit omē pec
catū mortale cū quo quis decedit
Cū ergo infidelitas circa execu
tionē teſtamentorū defunctorum
ſit mortale peccatū ꝯñs eſt ꝙ pu
niat̄ a deo eternaliter Et de hoc
extat exemplum in ſpeculo exē=
plorūʒ diſt. x. de quodam magno
vſurario qui veniens ad extre=
ma pſuaſus ſalubri conſilio cuiuſ
dam venerabilis p̄dicatoris reſi
gnauit q̄cquid habebat inter ma
nus. iiii. virorū de q̄b⁹ multū ꝯfi=
debat vt ſic reſtituerēt cū effectu
quicq̄d p vſuras acq̄ſierat. Quo
facto fecit ſe deferri ad hoſpita=
le et ibi in forma pauperis felici=
ter mortuus eſt. Sed in mala ho

ra p̄dicti q̄tuor executores diui
ſerunt inter ſe oēm ſubſtātiā ei⁹
quo factū eſt vt demōes. iiii. aīas
rapuerint p vna quā p̄diderāt.
E ¶ Exēplū aliud legit̄ in eod̄
lib. diſt. v. ſatis cōe ⁊ ideo magis
autenticū. Ibi ei narrat̄ de q̄dam
milite Karoli magni qui ad ex=
trema veniens fecit ad ſe vocari
conſobrinū ſuū q̄ parit̄ cū eo mili
tabat ſub dicto iperatore ⁊ dixit̄
ei. Ecce chariſſime ⁊ bone amice
i ꝯmitatu iperatoris iā pſtiti. xl.
ānis nihil poſſidēs p̄ter ea q̄ ad mi=
litiā ptinet. Ex q̄b⁹ oīb⁹ ſolū equū
optimū habeo ex eo ſtatuo teſta
mētū. Ne ḡ mortuo vēdes equū
⁊ pecuniā q̄ʒ īde recipies totalr̄
erogabis p remedio anime mee
Alter autem pollicitus eſt fidelr̄
ſe facturū qḋ auūcul⁹ poſtulabat
Quo mortuo nepos vidēs equū
validū ⁊ audacē nec euʒ vēdidit
nec p̄ciū p eo ſoluit ſʒ ipſʒ retinu
it. Et ecce poſt mediū ferme ānū
aīa defuncti militis apparuit ne=
poti dicēs. O neq̄ſſime p̄ditor nō
curaſti facere p remedio aīe mee
qḋ ſtatuerā ⁊ te facturū pollicit⁹
fueras Nā ppter dilationē tuam
vſq; hodie grauiſſimas ſuſtinui
in purgatorio penas. Nūc aūte ;
deo miſerante vado ad celū. Tu
vero pro tanta negligentia ⁊ infi
delitate condignas ſuſtinebis pe
nas nec euades iuſtū dei iudiciū
His dictis aīa dicti militis repen
te diſparuit quo facto predictus
nepos grauiſſimā infirmitatem
incurrit ⁊ ſic mortu⁹ penas quas
meruerat poluit. Nam eadeʒ die
et hora qua predixerat defūnct⁹
coruui nigri rapientes dictū con
ſobrinū ipſum per aera leuantes
tandē eū ſuper rupē cadere per=
miſerūt Sicq; fractis ceruicib⁹
miſerabiliter expirauit Ecce q̄n=
tum peccatum ⁊ periculum incur
runt illi qui negligunt fideliter
exequi defunctorum vltimas vo
luntates ⁊ teſtamenta.
¶ Secundo contingit omittere
circa teſtamenta defunctorū ip
ſa imꝑfecte ſoluendo. Hoc autem
fit tripl'r vcʒ q̄tum.
Ad ſubſtantiam
Quantitatem
Qualitatem.
F ¶ Primo igit̄ q̄ntū ad ſubſtan
tiā. Verbi grā Aliq̄s legat alicui
eccl'e vl' monaſterio domū vl' vi
neā aut agrū heredes aūt ꝯſiderā
tes iſti pati iacturā offerūt pecuni
aʒ vt ſic talis poſſeſſio illis rema
neat. Qḋ ſi illi q̄b⁹ facta ē legatio
oblationē renuūt addūt mine ⁊
terrores ⁊ potiſſimū vbi tales he
redes ſūt nobiles aut potētes po
ne etiā caſū de illis q̄ per teſtamē
tū reliq̄rūt lectū vnū cū oīb⁹ ptī=
nētiis dādū alicui hoſpitali ī vſus
pauperū ſup q̄ heredes aliq̄ñ vo
lūt ꝯpēſare p certo p̄cio ſʒ ſēp ad
vtilitatē ſuā. Cōtra tales ḡ here
des aut executores teſtamētorū
militat illḋ decretuʒ. xiii. q. ii. vl.
vbi dicit̄ ꝙ vltima voluntas de=
functi oībus modis ſeruari debʒ
Non aūt oībus modis ſeruat̄ qñ
in ſubſtantia rei teſtate fraus cō
mittitur Itē. xvi. q. i. admonere.
ſic dicitur. Admonere te volu=
mus ne pie defunctorū volunta=
tes tuas qḋ abſit remiſſiōe caſſē
tur. Ad idē etiā eſt capitulus ſe=
quens quod incipit. Cōſideratio

¶ Secundo ↄtingit omittere cir
ca impletionē teſtamentorū ↄ̄ſtū
ad quantitatē: vt puta q̄n non dat
ↄ̄tionātā teſtator ordinauit eſſe
dandū. Nō tñ intelligit vbi rōna
bilr ordinauit. Nā ſcḋz ↄditiōes
ꝛ vſ⁹ patriarū ↄ̄cedit cōdentite
ſtamentū vt poſſit legare de bo=
nis ſuis vſq; ad certā portionē ſic
tamen q non faciat filios ſuos baſtar
dos hereditatis ſue. Unde Au.
li. ſ. de vita ꝛ moribus clericorū
Si q̄s indēt iraſcit filio ſuo: ꝛ mo
riens exheredat eū hoc non ap=
probo nec hereditatem ſuſcipio.
Sed ſi vnū filium hꝫ putet xp̄m
alterum. Si duo filios hꝫ putet
xp̄m tertiū. Decē habꝫ: xp̄m vn
decimum faciat: ꝛ ſuſcipio. Et poſt
pauca. Filij inquit iuliani heredi
tatē ſuſcepi. Quare. Quia ſine fi
lijs defunctus eſt. Item idē ibidē
ad idē. Quicūq; vult exhereda=
to filio heredem facere eccleſiaꝫ
q̄rat alterū q̄ ſuſcipiat nō auguſti
nū. Imino deo ꝓpicie neminē in
ueniat. Vñ ↄ̄n ponit ibidē caſuꝫ
de quodaꝫ qui filios nō habebat
nec ſe habiturum ſperabat. Pro
pter q̄ ō omnes res ſuas retento
vſufructu donauit eccleſie. Poſt
modū autē nati ſunt ei filij ꝛ red
didit illi ep̄us quecunq; donaue
rat q̄ruis ille hoc non ſperaret.
In poteſtate quidē habebat epiſ
copus non reddere ſed iure fori
nō iure poli. Hec Augu. vbi ſu
pra. Poſito ergo teſtator rōnabi
bile cōdat teſtamētū ꝛ ſic heres
aut executor q̄ ipm nō exequit i
tegre ſed tantum in parte gra=
uiter omittit. Nec ſalutē cōſequi
poterit niſi totuꝫ quod fuit lega

tum diſtribuerit aut ſoluerit ſup
poſitis tñ ſupponēdis.
¶ Tertio ↄtingit omittere circa
iplecionē teſtamētoꝝ ↄ̄ſtū ad q̄li
tatē. Aut ei executores hmōi te=
ſtamētorū aliq̄ ſūt q̄ obſeruāt ſub
ſtantiā rei legate pariter ꝛ q̄ntita
tē ſꝫ deficiūt i tertio ſigno cū ma
gis regis pharaōis. Hoc ē dicere
q: non obſeruant debitā qualita
tem. Verbi gratia. Aliq̄s diues
ordinat p teſtamentuꝫ ſuūq; den
tur certe mēſure bladi pauperi
b⁹. Itē legat cuilibꝫ ↄuentui mē
dicātiū vnū modiū vini. Silr q̄
reueſtiāt duodecim pauperes vl
hmōi. Circa eñ talia ſolet cōmu
niter fieri fraus q̄ſtū ad qualita
tē: vt puta dando bladū tendens
ad corruptionē. Item vinū ſemia
ce toſum. Similiter cōficiēdo tu
nicas ad vſus pauperū de viliſſi
mo panno. Nā multis taliū ſatis
eſt q pānus ſit niger ꝛ bene colo
ratus. Bene q̄ de talibus execu=
toribus aut heredib⁹ defuncti q̄
ſuper ſe aſſumpſerunt onus exe=
quendi teſtamentū ipſius loquit
Pſ. dicens. Nec fideles habiti
ſunt in teſtamento eius. Et ideo
qui vult eſſe ſecurus: faciat pro
anima ſua quantum poteſt dum
viuit q: illō quod dat in vita ſua
ſibi plus prodeſt. Si eñ vir pru
dens prouidet filijs ſuis quos di
ligit pro poſſe ſuo dum viuit ꝛ ſi
militer filiab⁹ a fortiori debꝫ ꝓ=
uidere anime ſue ſi ipſam diligat
Et ſic patet de ſecundo.
L ¶ Tertio contingit omittere
circa teſtamenta defunctorum ip
ſa tarde perficiendo ſeu adimplē
do. Sūt eñ multi qui hmōi te=

ſtameta nō perficiūt niſi vſq; ad
finem termini prefixi per teſta=
torē: ꝛ qui libenter vlterius re=
calcitrarent poſſent iterū forte
iuuātes ſe denarijs defuncti q̄ ſ
ad maximā ipietatē ptinet. Da
exemplū de tutore paruulorum
qui comedit eoꝝ ſubſtātiā ꝛ per
mittit ipſos cruciari fame. Da
etiā exemplū de incarcerato pro
pter debita cui non vellet ſubue
nire ille apud quē repoſuit ver
vnā ſuam ſiue etiam totā ſubſtā
tiā. Da inſuper exemplū de illo q̄
patitur morbū regiū: ſiue ignem
ſancti Antonij in aliqua parte
ſui corporis qui poſſet cū modi=
ca pecunia curari: ſed tamen fi=
lius ſuus aut heres renuit pro
eo dare dictam modicam pecu
niā. Applicationes ſunt faciles.

¶ Sed pro ampliori reprobatio
ne illorū qui tardant exeq̄ teſta=
mēta defunctorū mouebunt ali=
qua dubia cū ſolutionibus ſuis.
h ¶ Primū igitur dubiū eſt ta=
le. Utrum defunct⁹ patiatur de=
trimentum ex eo q tardantur e=
lemoſyne quas vita comite lega
uerat. Ad hoc dubium reſpōdet
beatus Tho. quolibeto. vj. arti.
xiij. dicens q quātum ad meri=
tum elemoſyne nullum detrimē
tuꝫ patitur ex tali tarditate: ma
xime ſi quātum in eo fuit curam
adhibuit vt eius elemoſyne ci=
to darentur. Et huius ratio eſt:
quia meritū principaliter depē
det ex intentione et voluntate.
Sed quantum ad effectum ele=
moſine talis patitur detrimen=
tum. Non quidem ſic vt per hu=

iuſmodi tarditatē puniatur: ſed
quia remedium expiationis pene
ei non adhibet. cū nō fiat pro eo
ſuffragiū vnde ſubleuet. Silr ta=
lis non pati detrimentū ſi diffe=
ratur reſtitutio quā ipſe manda
uit fieri: q̄uis forte tarde māda=
uerit eam fieri: videlicet in mor
te tñ tūc fecit qō potuit hec bea
tus Tho. vbi ſupra. Et ſile iudi
cium eſt de illo qui rogauit filius
ſuuꝫ in extremis vt ꝓ eo faceret
certam peregrinationem quam
alias vouerat ſe facturum. Ubi
q̄ filius ꝓmittit patri ſe facturus
talē peregrinationeꝫ nec eā facit
non mō obeſt ipſi patri poſt mortē
ſi filius non impleat promiſſum.
I ¶ Secundum dubium eſt ta=
le. Utrū executor teſtamenti poſ
ſit licite tarde diſtributioneꝫ ele
moſinarum ꝛ legatorum ad hoc
vt res defuncti melius vendent.
Verbi grā. Teſtator moritur tē
pore meſſium vel vindemiā. et p
teſtamentum legat ſummā pecu
nie pauperibus erogandā ꝛ tra
dī ex fructibus recollectis ipſi⁹
teſtatoris que tunc tempore pa=
rum valent. Sꝫ tñ ſperat q poſt
pauca multo pl⁹ valebūt. Rñdet
B. Tho. vbi. ſ. q i mora modici
tp̄is non videtur magnū pericu
lū. Et ideo ſi executor p modicū
tp̄⁹ differat dare huiuſmodi ele
moſinas vt rebus defuncti vēdi
tis ampliores elemoſinas faciat
non videtur hoc peccare. Hoc tñ
relinquitur examini prudentis
executoris. vt cōſideratis dila=
tione tp̄is ꝛ cōditione pſone que
citius vel tardius liberanda eſt:
ꝛ etiā q̄ntitate augmenti elemoſy

narium faciat quod magis vide
rit expedire defuncto.
K ¶ Tertiū dubiū ē tale. Utrū
executor teſtamēti ſit liber a cul
pa ſi non exequatur teſtamētū ſi
bi cōmiſſū per hoc φ heres recu
ſat dare ad hoc pecuniā. Rñdet
φ non ſed poſtq̈ viderit eum no
tabiliter circa hoc negligentem
dꝫ hoc denūciare epo. Ep̄s. autē
dꝫ talē heredē monere trina mo
nitiōe ꝑ terna: ꝑfigendo ſibi ṫmi
nū ſolutiōis: īfra quē ſi aliō nō fe
cerit: dꝫ ꝓcedere ꝯ eū ꝑ fulmina
tionē ſnīe excōicationis vt pꝫ ex
dictis. Qꝫ ſi in dicta excōicatio=
ne ꝑ annū ſteterit: nec de reme=
dio oportuno ſibi prouiderit: tūc
agendum eſt ꝯ eū tanq̈ contra
ſuſpectū de hereſi. Jta vt non vi
deatur credere eccleſiam poſſe
ligare aut ſoluere. Quod eſt he=
reticū: et expreſſe ꝯ illud chriſti
verbum. Mat. xviij. Quecūq̈ li=
gaueris ſuper terrā. ꝛc.
L ¶ Tertio principal'r ꝯtingit
hoīes culpabiliṫ omittere q̈ ad
man⁹ exercitio honeſto tp̄e ꝛ lo
co nō vacādo. Sunt eī plerīq̈ ſciē
tes bonā ꝛ honeſtā artē quā ex=
ercendo diligēter ꝛ fideliter, ꝓut
decet poſſent inopem defendere
vitā. Sꝫ ꝑfecto nonnulli talium
ſūt pigri accidioſi ꝛ remiſſi nolē
tes opari. Et iō nō mirū ſi tales
frequēter patiūṫ penuriā multaꝫ
Propṫ qō interdū efficiunṫ fures
ꝛ latrones. Jn tali ḡ caſu vbi q̈s
nō pt̄ ꝯmode ſuſtētari niſi opan
do manibus ſi ſit fortis ꝛ valid⁹
teneṫ tp̄e ꝛ loco opari: alias cul=
pabiliṫ omittit. A tali tñ omiſſiōe
excludūṫ eccl'iaſtici ꝛ religioſi q̈
bus magis incūbit vacare ꝯtem
platiōi q̈ʒ opi manuali. Et iō repro
baṫ error Guilelmi ō ſancto amo
re dicentis religioſos mendican
tes debere opari manib⁹ ad vite
ſuſtētationē ꝛ nō debere oſtiatī
mēdicare maxīe ſi ſint validi et
fortes. Sꝫ ꝯ hunc hoſtē mendicā
tiū religioſorū valde egregie di
ſputat btūs Tho. ī opuſculis ſub
trib⁹ libris. Et nota φ niſi omiſ=
ſio manualis exercitij honeſti ꝑ
loco ꝛ tp̄e eſſet culpabilis neq̈
ociū reputareṫ vitiū ſalṫē loq̄ndo
de ocio ꝑ qō excludiṫ labor cor=
poralis. ¶ Sed forſan dicet
aliq̈s. Per dei grāꝫ habeo bñ vñ
viuere abſq̈ ope manuali aut
corpali. Nō habeo ḡ peccm̄ neq̈
culpabiliṫ omitto ſi non operor.
Certe ꝯſequentia nō valet. Nā
multe ſunt alie cauſe ꝓp quas q̈s
dꝫ operari preter procurationeꝫ
neceſſariorū ad vitam. Sed de
multis tantū tres annotabimus
Prima eſt generalis
Secunda ſpecialis
Tertia ſingularis.
M ¶ Prima igṫ ratio eſt gñalis
ꝛ illa ē dī ordinatio: q̈ ñ vult nos
eē ī pñti ocioſos. Jn cui⁹ rei ſi=
gnū legiṫ Ge. ij. φ tulit dñs d⁹ ho
minē: ſcꝫ ō cāpo Damaſceno vbi
eū formauerat ꝛ poſuit eū in pa=
radiſo voluptatis: vt oparetur.
Nō quidē ope laborioſo. ſed ma
gis delectabili ad experientiaꝫ ꝛ
exercitiū ſue virtutis: vt dī de ly
ra. Nō eī decebat nec fieri pote
rat vt in illo ſtatu innocentie ho
mo laboraret aut fatigareṫ ope=
rando maxīe cū tunc eſſet ī mor
talis: non quidem ex conditione

nature q̈liṫ erunt immortales
electi poſt gñaleꝫ reſurrectioneꝫ
ſed bñficio creatoris. Quod q̈dē
beneficiū tm̄ ꝛ non plus durauit
q̈tum perſeuerauit obedientia ꝛ
ſubiectio plena hoīs ad deū mun
dus ḡ iſte eſt locus in quo operā
dum eſt. Celū aūt locus in q̈ q̈e=
ſcēdū Uñ ꝛ Joā. Apoc. xiiij. dicit
ſe audiuiſſe vocē de celo dicētē.
Beati mortui qui in dño moriū=
tur. A modo iam dicit ſpirit⁹ vt
requieſcant a laboribus ſuis.

N ¶ Secunda ratio eſt ſpecia=
lis: ꝛ illō: et illa eſt vitatio mali.
Nam ꝑ legitimā ꝛ honeſtā opa
tionē vitāṫ infra mala: ꝛ ꝑcipue
tria q̄ ſunt ſupbia luxuria: acci=
dia q̄ cōiter oriunṫ ex omiſſione
bone opationis. Que tria tāgit
pš. pſal. lxxij. dicens in labore ho
minū nō ſunt. ſ. hoīes omittētes
bñfacere iō tenuit eos ſuperbia.
Ecce primū. Prodijt quaſi ex adi
pe iniq̄tas eorum. Ecce ſcḋm: q̈
luxuria frequenter regnat in hoī
bus pinguib⁹ et delicate nutri=
tis. Tranſierunt in affectum cor
dis. Ecce tertiū. Nam poſtq̈ ali
q̈s nō ſe exercitat circa opus bo=
nū ꝛ diuinū ſtatim diabolus oc=
cupat eū circa vanas ꝛ vagas ac
q̈ inutiles cogitationes ꝛ deſide
ria praua. Ecce affectus cordis ī
quem de facili tranſit omnis qui
omittit bene agere.
¶ Prīa igṫ omiſſio bone opatio=
nis frequenter generat ſuperbiā
Et hoc habemus hiſtoriā Dañ.
iiij. de rege Nabuchodonoſor q̄
cum totus ocioſus vna dierū ma
neret in aula palatij ſui forte per
eam ambulans: ſtatim ī ſuperbiā
elatus eſt ꝛ ait. Nōne hec eſt ba
bylon q̄ ego edificaui in fortitu
dine mea et in gl'ia decoris mei
Similes huic regi ſunt nobiles
et potentes qui ſolent plerumq̈
vagari ſaniter ꝑ domos ſuas cō
templantes curioſitates et ſum=
ptuoſitates ibi per eos conſtru
ctas. Ex qua quidē contempla=
tione de facili ruunt in ſupbiaꝫ ꝛ
inanē gl'iaꝫ ꝛ potiſſimū qñ audi=
unt ad eos ſuꝑuenientes laudare
ꝛ magnificare ꝑdictas vanitates
¶ Secunda omiſſio bone opera=
tionis plerumq̈ gñat ē parte lu
xuriā. in cui⁹ rei ſignū q̈dus Sa
lomon fuit occupatus circa edi=
ficationē tēpli dñi ꝛ dom⁹ regie:
nō legiṫ exarciſſe in ꝯcupiſcētiā
mulierum ſicut poſtea cum de=
dit ſe quieti. Sil'r omiſſio bone
opationis fuit occaſio adulterij
Dauid patris ipſi⁹ Salomonis
De eo eī legitur. ij. Reg. xi. φ cū
vna dierū poſt meridiē deambu
laret ī ſolio dom⁹ ſue vidit ex ad
uerſo mulierē ſe lauantē ſcꝫ Ber
ſabee. Et ſtatim exarſit in cōcu=
piſcētiā ei⁹ dormiuitq̈ cū ea. Hic
Hie. in. iij. pte ep'larū ſuarū ep'la.
xiiij. c. xij. Teneatis inquit firmiſ
ſime φ omnis cōcupiſcētie ꝛ im
mūditie atq̈ peccati mr̄ ē ocioſi
tas. Sūmopere ḡ debem⁹ vita=
re ocioſitatem: ꝛ vacare alicui ex
ercitio laudabili. quia vt dī Oui
di⁹ libro de remedio. Ocia ſi tol
las periere cupidinis artes.
¶ Tertia omiſſio bone opatiōis
vt in pluribus gen erat accidiaꝫ
torporē: negligentium atq̈ bene
opandi difficultatem. Da exēplū
de gladio q̄ de facili ꝯtrahit ru=
biginē qñ nō exponiṫ exercitio.

bigīnē qū nō erpāntꝰ exercitio. Hoc autē conſiderans diuus ille barbatꝰ Hiero. ſemꝑ aliquid boni operabat. Unde de eo ſcribēs Aug. ad Cyrillū hieroſolymitanū epm: ꝛ inſeritur in fine epiſtolarū ſuarū: dicit ꝙ ſibi ociū nullū erat: ſed ſemꝑ aut ſacris lectionibus aut ſcribēs eo aut docendo ſe exercitabat ꝛ hoc rationabilr̄ qꝛ vt dicit ipſe Hierony. iij. parte epiſtolarū ſuarū. epiſtola. xxxix. ad ruſticū monachū ſcribens in deſiderijs eſt ois ociolus. Bene ḡ de talibus premiſit pš. dicens trāſierūt in affectū cordis. Ptꝫ ḡ triplex malū quod procedit ex omiſſione bone operationis. Et ideo ꝙ tm̄ poſſumus vacare debemꝰ alicui honeſte operationi.

¶ Tertia ratio quare debemus manualiter operari .i. alicui honeſto exercitio tēpore ꝛ loco vacare: eſt ſingularis. Ut ſcꝫ poſſimus facilius vitare tentationes diaboli. Ecce eñ egregiꝰ ille doctor Paulus Ephe. iiij. nos oēs admonet dicens. Fratres nolite locū dare diabolo. Ille autē locū dat diabolo qui nullo bono exercitio ſe occupat. Propter qđ dicit Hiero. ad ruſticū monachū ſcribens ꝛ recitat de ꝯſec. di. v. Nūꝗ. Semꝑ aliquid boni operis facito: vt ſemꝑ diabolus te inueniat occupatū. Deinde dat exemplū de apoſtolis ita dicens. Si apoſtoli habentes poteſtatē de euāgelio viuere laborabant manibꝰ ſuis: ne quenꝙ grauarent ꝛ alijs tribuebant refrigeria: quorū ꝓ ſpiritualibꝰ debebāt metere carnalia: cur in vſus tuos ſucceſſura nō prepares. Uel fiſcellam texe iunco vel caniſtrum lentis plecte vimine: ſubꝰ ſerat humꝰ areole equo limite diuidant: in quibꝰ cū olerū iacta fuerint ſemina vel plante ꝑ ordinē poſite: aque ducant irrigue. Hec ꝛ multa alia deſcribit ipſe Hiero. in quibꝰ ſe occupare dꝫ homo ꝓ loco et tpe: vt ſic euitare poſſit tentationes diaboli. Qꝛ quē inuenit ocioſum: ſtatim occupat i ſeruitio ſuo ꝛ ope malo. Quecūqꝫ ḡ pōt manꝰ tua inſtāter opare: vt ſic vitare poſſis omiſſionē reſpectu manuū.

¶ Capitulum ſeptimum de omiſſione reſpectu pedum.

Confiteor tibi domine pater celi ꝛ terre: quia peccaui nimis omiſſione. Machei. vndecimo.

¶ Poſtꝙ in ꝑcedēti capitulo determinatū eſt de omiſſiōe reſpectu manuū: hic ꝯſr determinandum eſt de omiſſione reſpectu pedū de qua ſubdit. Pš. vbi ſupra ita dicens. Pedes ħnt ſup. hoies pctōres: ꝛ non ambulabunt. ſcꝫ ſe transferentes ad loca ad que ſe trāſferre debēt. Ecce omiſſio reſpectu pedū pro quo notandum ꝙ contingit homines omittere circa pedes tripliciter: videlicet

Eccleſiam in die feſto non frequentando.

Uotiuas peregrinationes negligendo.

Oues ſibi cōmiſſas nō viſitādo.

A ¶ Primo igitur contingit omittere circa pedes eccleſiam in die feſto nō frequētando. Ad hoc eñ ſunt feſta inſtituta: vt populus melius ſolito frequētet eccleſiam. Uñ feſta dicunt ferie eo ſcꝫ ꝙ preſtāt vacationē ab his q̄ in foro iudiciali agi conſueuerūt et hoc. vt meliꝰ ꝛ cōpetentiꝰ xp̄i fideles poſſunt eccleſiā frequētare ꝛ dño ſeruire. Sꝫ ꝑfecto multi circa hoc inueniunt defectuoſi. Pro q̄ notādū ꝙ ꝯtingit hoies omittere circa cultum feſtorū tripliciter: videlicet

Diuina non audiendo.

Seruilia opa exercendo

Tempus non obſeruando.

B ¶ Primo igr̄ cōtingit omittere circa cultū feſtorū diuina nō audiēdo ſiue diuinis non inſiſtēdo. Finis nemꝑ eōe obſeruatiōe ſabbati ſeu feſti: ē vt homo vacet diuinis. Et hoc ſignat in hoc qđ dr̄. Memēto vt diē ſabbati ſanctifices. Exo. xx. Illa eñ ſanctificari in lege dicūtur q̄ diuino cultui mancipant. Uñ de ꝯſecra. di. iij. ieiunia. ſic dicit. die dñica nihil aliđ agendū eſt: niſi deo vacādū. Nulla opatio in illa die agat niſi tm̄ in hymnis pſalmis et cāticis ſpūalibꝰ dies illa trāſigat. Et qđ dicitur de dñica intelligit etiā de alijs feſtis q̄ ſunt de precepto vt ſuperiꝰ dictū eſt. Nā vbi eadē ratio eſt: ibi idem ius eſſe debet. Nō ſufficit ergo in die feſto ab ope manuali ceſſare niſi ēt quis vacet diuinis. Et iđ ꝯ illos qui in die feſto abſtinent ab ope ſeruili diuinis non vacantes: ſed potius multis leuitatibꝰ ꝛ inſolētijs: loqns Au. in li. de decē chordis dicit. ſic. Dicit tibi o Chriſtiane quō ſpūalr̄ obſerues ſabbatum: non quō iudei obſeruant ſabbatū carnali ocio. Uacare eñ volūt ad nugas atꝙ luxurias ſuas. Meliꝰ ei faceret iudeꝰ i agro ſuo aliqđ vtile ꝙ in theatro ſeditioſus exiſteret. Et melius femine eorū die ſabbati lanā facerent ꝙ tota die in neomenijs ſuis impudice ſaltarent. Hec ille. Idē ēt dicit ſuper Joan. tractatu. iij. Itē idem Augu. ad ꝓpoſitum loqns dñica. x. poſt Trinitatē. ſermo. j. dicit ſic. Fratres omni die dñico ad eccl'iam conuenite. Si enim infelices iudei tanta deuotione celebrant ſabbatū: vt in eo nulla opa exerceāt quāto magis xp̄iani in die dominico ſoli deo vacare et pro aīe ſue ſalute debent ad eccleſiam cōuenire. hec ibi. Debent ergo hoies i die feſto inſiſtere ſpūalibus operibꝰ: vtpote orōni: recollectioni: ſanctis meditationibus: ꝯpunctioni: elemoſynę: auditioni diuinorū ꝛ hmōi. Precipue aūt debent tunc vacare cōpunctioni ꝛ contritioni peccatorum ſuorū recogitantes qđ egerint alijs diebꝰ quibus fuerūt occupati in negocijs exterioribus. In cuiꝰ rei teſtimoniū Leuiti. xvj. dominus mandat dicēs. Sabbatum requietionis eſt: affligetis animas veſtras: ſcꝫ per cōtritionē. Itē in die feſto debēt parētes vacare admonitioni ꝛ correctioni familie ſue: exemplū iumētes in Job. de quo dicitur eiuſdē primo capitulo ꝙ cum in orbem tranſiſſent dies .i. in fine hebdomade: qū eſt dominica: mittebat pro filijs ſuis .i. vocabat eos ad ſe et ſanctificabat eos .i. die illa ad-

moneƀat eos ⁊ corripiebat de de
fectibus ſi quos infra hebdoma
dã feciſſent. Sic enim exponit p̄
dictꝰ beatꝰ Tho. ſuper Job. Da
exemplũ de rectore et inſtructo
re iuuenũ: qui in fine hebdoma=
de punit ſepe de defectibꝰ cõmiſ
ſis per hebdomadã. Itẽ in die fe
ſto debent hoĩes plus ſolito va=
care operibus pietatis ⁊ duplica
re elemoſinas ſuas in cuius figu
rã legit̃ Nũe. xxviij. ꝙ iudei olĩ
in lege iubebantur in die ſabba=
ti offerre duos agnos agniculos i
maculatos ⁊ duas decimas ſimi=
le oleo conſperſe in ſacrificio. Le
git etiã Tho. ij. de thobia ſenio
re ꝙ in die feſto parato prandio
miſit filiũ ſuum ad vocandũ pau
peres ⁊ comederẽt cũ eo pri
us tamen ſepeliuit mortuũ quẽ
audiuit in platea iacere.

¶ Sed quis eſt hic qui taliter ce
lebret feſta vacãdo diuinis: ⁊ lau
dabimus eum cum tales inuene
rimus. Nõne tota occupatio ho
minum in feſtis circa corpꝰ. Nõ=
ne mulieres multũ temporis tũc
exponunt in ſe ornando ad capiẽ
das aias. Itẽ famuli ⁊ famule ad
preparandũ cibos accuratius ſo
lito. Itẽ mercatores ad reuiſitan
dum ſua rõcinia. Nonne etiam
tali die filij ſerui ⁊ ancille dimit=
tuntur liberi ad faciendũ mala.
Denique nonne tali die artifices
operarij ⁊ ſimiles exponunt in lu
dis: luxurijs: comeſſationibus: et
ebrietatibus ea modica que p to
tam hebdomadam cũ multo labo
re ⁊ ſudore corporis ſui lucrati
ſunt. O peruerſa abuſio hoim et
iactura tpis irrecuperabilis ⁊ ne
gocium gratiſſimũ demonijs.
Propter qḋ Hiere. Thren. j. ait.
Viderũt eã. ſ. demones xpianorũ
maximã multitudinẽ: et deriſerũt
ſabbata eiꝰ. i. feſta: eo. ſ. ꝙ nõ deo
ſed mũdo carni: ⁊ demoni vacãt
talibꝰ diebꝰ. etiã multo abundan
tius ꝙ̃ diebꝰ opabilibꝰ Ecce quõ
contingit hoĩes omittere in die
feſto diuinis non inſiſtendo.

¶ Tertio ↄtigit hoĩes omittere
circa cultum feſtorũ ſeruilia opa
exercendo. Qḋ eñ prohibet dñs
Exo. xx. dicẽs. Opꝰ nõ facietis in
eo. ſ. in die ſabbati. Et hoc intellĩ
git̃ de ope ſeruili: qꝛ alia opa ſan
cta ⁊ ad dei honorẽ ordinata de
bẽt maxime fieri in die ſabbati.
i. in die feſto. Per opus autẽ ſer
uile intelligitur nõ ſolũ opus pcti
verũetiã opꝰ corporale quo vnꝰ
alteri ſeruit ſcðm corpꝰ. Et tale
opus nõ eſt exercendũ in die fe=
ſto: niſi forſitã ob neceſſitatẽ. Et
ideo machabei ſabbatũ minime
violauerunt pugnãtes ipſa die p
ſui defenſione. j. Machabeorũ. ij.
Silr ꝓpter hec xp̃s excuſauit di
ſcipulos ſuos: q colligebant in die
ſabbati ſpicas: ⁊ eas manibꝰ fri=
cabant ꝓpter neceſſitatẽ quã pa
tiebant̃ Mat. xij. Itẽ Luc. vj. Si
milr opus corporale qḋ ordinat̃
ad ſalutẽ corporalẽ alteriꝰ: nõ vio
lat ſabbatũ: ſicut pꝫ de arte medi
cine. Propt̃ qḋ xp̃s increpat iu=
deos Joan. vij. dicẽs. Mihi indi
gnamini qꝛ totũ hoĩem ſanũ feci i
ſabbato. Silr opꝰ corpale qḋ or=
dinat̃ ad obuiandũ imminenti peri
lo ſeu damno rei exterioris: nõ
violat ſabbatum. In cuius rei te
ſtimoniũ dr xp̃s Mat. xij. quis ex

vobis habens vnã ouem: ⁊ ſi ce=
ciderit in foueã die ſabbati nõne
leuabit eã. Hec oĩa trahunt̃ ex di
ctis beati Tho. ij. ij. qſt. cxxij. ar=
ti. iiij. Neceſſe eſt ergo xp̃i fide=
les abſtinere ab operibꝰ manua
libus in die feſto exceptꝭ tñ p̄di
ctis. Et qui ſecꝰ faciũt mortaliter
peccãt. Vñ ad oñdendũ grauita=
tẽ huiꝰ pcti Moyſes de mandato
dñi iuſſit ⁊ fecit lapidari quẽdã
hoĩem Judeũ noĩe Salphaat: eo
ꝙ repertꝰ fuerat colligens ligna
in deſerto in die ſabbati vt habe
tur Nũe. xv. Qui aũt hodie face
ret ſilr: nõ ꝓpterea lapidaret̃: ſed
tñ forte grauiꝰ peccaret pro quã
to lex grẽ eſt preſtantior lege ve
teri. Circa aũt preſentẽ materiã
poſſunt moueri aliqua dubia.

C ¶ Primum igr̃ dubiũ eſt.
Vtrũ agricole qui die dñi aut fe
ſto faciunt collectas bladi cũ q̃=
drigis aut equis pro noĩe religio
ſorũ mẽdicãtiũ petẽtiũ elemoſi=
nas chriſtifideliũ: peccẽt mortalr
⁊ ſilr ipſi religioſi: q eos ad hoc
inducunt. Rñdet̃ ꝙ non dũmodo
iſta cõcurrãt. Primum eſt ↄſenſꝰ
interpretatiuꝰ epiſcopi hoc ſciẽ=
tis nec ꝓhibentis. Secundum ẽ
ꝙ hoc fiat ex charitate per mo=
dum elemoſine. Nam qui talem
collectam faceret cũ pacto ſeu
ſub ſpe lucri temporalis morta=
liter peccaret. eo ꝙ reputaretur
facere opus ſeruile. Tertium eſt
ꝙ propter tale opus pietatis nõ
omittẽt̃ diuina et ſpecialiter miſ
ſa. Quartũ eſt ꝙ tales non labo=
rent vſque ad vltimam fatigatio=
nem. Quintum eſt ꝙ hoc ſit qua
ſi ductum in conſuetudinem ex
multis annis. Secus ſi aliter: qꝛ
tunc poſſet de facile generari ſcã
dalũ. Sextuꝫ eſt ꝙ tales collecte
nõ poſſunt ſine notabili detrimẽ
to differri ad aliam diẽ nõ feria=
tũ. De illis aũt qui in baſſis feſtis
poſt diuina ex charitate terras ⁊
agros pauperum colunt: vident̃
excuſari a pctõ. Idẽ dic de illis q̃
pro eccl'ijs ↄſtruendis aut repa=
rãdis ſiue ẽt ꝓ alijs pijs locis cõ
ducũt cũ curribꝰ q̃drigꝭ lapides
cementũ: calcẽ ligna ⁊ cetera ne
ceſſaria ⁊ hoc gratis: ⁊ potiſſimũ
vbi tales eccl'ie aut capelle ſunt
pauperes. bonũ tñ eſt vt hec oĩa
fiant cum diſpenſatione epiſcopi

D ¶ Scðm dubium eſt. Vtrũ
nundine poſſint licite fieri et ce
lebrari in die feſto: vr̃ ꝙ nõ. quia
lex diuina prohibet opus ſeruile
in die Sabbati. Rñdet ad hoc du
bium dñs Petrus de Palude in
quarto ſententiarum diſt. decima
ſexta queſtio. ij. dicẽs ꝙ cum hu=
iuſmodi nundine fiunt in aliquo
loco diebus feſtis: ſi non prohibe
tur a prelatis: quinimmo papa
talia ſcit et tolerat talem con=
ſuetudinem: illi qui emunt vel
vendunt in talibus nundinis: vi
dentur poſſe excuſari a morta=
li: dummodo non dimittant di=
uina: et preſertim miſſam. Se=
cus autem vbi miſſam non au=
diunt: vel vbi talia prohibentur
a prelatis. Nundinas autem ce
lebrari aut ad eas ſe transferre
in die dominico ſeu feſto preci=
pue, vide tur omnino illicitum.
E ideo quando occurrit aliquod
feſtum ſiue beati Martini: ſiue
Nicolai, aut Joannis in die do=

minico in quo ſolent nundine in
certo loco fieri tunc ſolẽt trãſfer
ri ad ſecundã feriam. Unũ. C. de
ferijs. l. dies. dicit ꝙ dies dñicus deꝫ
eſſe a contractibus alienus: Propte
rea in nundinis famoſis que vul
gari ſermone lendiꝫ vocatur
q̃ celebrant inter feſtũ diui Bar
nabe ⁊ Jo. bap. extra muros oppidi
beati Dionyſii in Francia: non lꝫ
mercari in die dñico nec in die fe
ſto corporis Chriſti: qñ in tempore
occurrit celebrandum: ſed oĩa
clauſa manent vſqꝫ in craſtinũ.
E ¶ Tertium dubium eſt vtrũ
boucherij ſeu carnifices: ſilr pi
ſtores aſſatores: ⁊ ſimiles peccẽt
mortalr in die feſto exercentes
officia ſua. Reſponſio. Aut enĩ ta
lia potuerũt cõmode pparari añ
diem feſtuꝫ et preparata cõſerua
ri vſqꝫ ad tempus quo illis vten
duꝫ erit: aut non. Si primũ tũc nõ
videntur tales excuſari a mortali
peccato. Si autem ſecundũ tunc
nõ videntur peccare dũmodo iſta
cõcurrant. Primũ eſt vt propter
hoc non omittent audire miſſam
in die feſto. Scriptum eſt enim
Matthei. vj. Querite primum re
gnũ dei. Scðm eſt vt talia faciãt
magis intendẽtes ſubuenire ne
ceſſitatibus communibus q̃ pro
prie vtilitati. Tertium eſt vt co
leant ꝙ non poſſunt aliter proui
dere communitati: nec forte viue
re. Quartum eſt ꝙ non interdi
catur eis ſpecialiter a ſuis prela
tis talia talibus diebus operari.
Quintũ eſt ꝙ ſi fieri poteſt clau
ſo oſtio operentur et maxime ad
euitandum ſcandalum. Naꝫ pro
pter ſuperuenientes: ⁊ ſimiliter
propter multos operarios diur
nos qui nõ poſſunt facere proui
ſionẽ ſuam ante diem dominicaꝫ
maxime vbi non redditur illis mer
ces laborum ſuorũ niſi in fine he
domade ⁊ hoc forte tam ſero fa
cto aut etiam mane diei domini
ce. videtur rõnabiliter permitti in
magnis ciuitatibus. vt victualia
vendantur ⁊ emantur in die dñico et
feſto niſi forſan feſtum fuerit p̃
cipuum quale eſt feſtum dñice re
ſurrectionis natiuitatis. Pente
coſtes: ⁊ hmõi. De vino aũt qð
emitur in taberna: qꝛ non põt cõ
mode reſeruari in diẽ alterum lõ
licite poteſt vendi ⁊ emi quocun
qꝫ die. De molendinis autẽ ſiue
ad aquã ſiue ad ventum dr dñs
Anto. ij. par. titu. ix. ca. vij §. v. ꝙ
ↄſuetudo patrie eſt ſeruanda dũ
modo non ꝓhibeatur a p̃latis. De
barbitonſoribus etiã dicit ꝙ poſ
ſunt in die feſto aliquẽ minuere:
dũmodo hoc faciant propter ne
ceſſitatẽ eorũ qui minuuntur ⁊ nõ
ꝑꝑ lucri cupiditatẽ. Radere autẽ
neminẽ debẽt in die feſto: cũ hoc
non ſit neceſſitatis. Uſus tñ eſt in
cõtrariũ preſertim i baſſis feſtis
Silr ferratores equorũ propter
vrgentẽ neceſſitatẽ poſſunt vti ar
te ſua in die feſto. Item vectores
mercium aut alimentorum ſiue
perſonarum ad remota loca cuꝫ
alias non poſſent vitam tranſige
re creduntur excuſari: ſi differre
non poſſunt. Et ſic de ſimilibus.
Et ſic patet ad dubium.
¶ Tertio contingit hoĩes omit
tere circa cultum feſtorum tpꝰ
non obſeruando. Sunt enĩ non
nulli qui operantur manualiter

tota nocte p̃cedẽte diem feſtum.
Alij aũt incipiunt ingrediẽte no
cte ſequẽte feſtũ: ita vt videntur
eis feſtũ quaſi ſimul oriri ⁊ ſimi
liter finiri cũ die artificiali. Sed
tales ſe decipiũt: qꝛ tẽpus totum
quo feſtiuãdũ eſt non obſeruant.
Pro quo notandũ ꝙ dies feſtꝰ ha
bet. xxiiij. horas. Debet aũt inci
pi feſtũ quo ad ceſſationẽ ab ope
ribus manualibus a veſpera. ſ. ſe
ro. vigilie: ⁊ terminatur in fine diei
feſti. vt pꝫ extra de ferijs. c. j. qð
incipit oẽs. Itẽ de cõſe. di. iij. pro
nunciãdũ. In quibꝰ quidẽ capi
tulis precipitur vt dies dñica a ve
ſpera vſqꝫ ad veſperã colatur. Et
qꝛ de ſimilibus ſimile eſt iudiciũ
ideo idẽ dicendũ eſt de alijs fe
ſtis ſanctorũ. Unde glo. ſuper di
cto capitulo ꝓnunciãdũ. Dicit ꝙ
dies ſecunduꝫ canones incipit a
veſpera: ⁊ ſimiliter terminatur ad
veſperã ſequentẽ. Sed ſecunduꝫ
leges ciuiles dies icipit a media
nocte. ⁊ terminatur ad mediã no
ctẽ ſequentẽ. vt pꝫ. ff. de ferijs. l.
more. Tamen initiũ feſtorũ ⁊ fi
nis eorũdem debet obſeruari iux
ta eorũ qualitates et patriarũ cõ
ſuetudines. Et dictorũ feſtorum
magnitudo exigit prius incipere
⁊ tardius finire. vt expꝛſſe dicitur
extra de ferijs. c. quoniã i parte.
Quid aũt tenendũ ſit pro verio
ri quo ad initiũ ⁊ finẽ diei feſti di
citur ꝙ ſtandũ eſt cõſuetudini re
gionis. Hodie aũt videtur conſue
tudo vniuerſalis ꝙ feſtũ incipit
a media nocte: ⁊ terminatur ad alte
ram mediã noctẽ. Nã multi artifi
ces ſic ſolẽt obſeruare. Et p̃terea
ſi dies inciperet a veſpera: ſeq̃re
tur ꝙ multi comederent carnes
in die veneris. ſicut pꝫ de illis q̃
die iouis poſt clauſam noctẽ fa
ciunt cenã cũ carnibus. Ubi con
ſuetudo eſt ꝙ in vigilia alicuius
feſti inclinata die nihil operis fi
at: ceſſandũ eſt tũc ab opere ma
nuali. Poſſunt nichilominus bar
bitonſores excuſari a culpa ſi in
talibus vigilijs etiã magnorũ fe
ſtorũ: ⁊ ſimiliter diebꝰ ſabbatinis
laborãt per duas horas noctis vel
eo circa: et tunc hoĩes magis ad
eos declinãt q̃ alijs horis totius
diei ⁊ q̃ alijs diebꝰ. Unde refert
dñs Anto. vbi ſupra. §. j. ꝙ papa
Eugenius quartus ſup hoc requiſi
tus cum talibꝰ diſpẽſauit. patet er
go qualiter cõtingit hoĩes omit
tere circa cultũ feſtorum tempus
non obſeruando. Et ſic patet de
primo principali.
F ¶ Secundo principaliter cõ
tingit hoĩes quo ad pedes omit
tere votiuas peregrinationes ne
gligendo. Circa ꝙ notandũ ꝙ pe
regrinationes ſunt in triplici dif
ferentia. Prime ſunt pure volun
tarie: ⁊ ſine quacũqꝫ obligatione
Secunde ſunt votiue: ſicut patet
de illis qui voto ſe obligãt pere
grinari in terrã ſanctã: ſiue Ro
mã. ſiue ad ſanctũ iacobũ ⁊ huiuſ
modi. Tertie ſunt penitentiales
quales ſunt ille q̃ interdũ impo
nuntur confitentibus peccata ſua
⁊ hoc in ſatiſfactionẽ. Circa pri
mas peregrinationes nõ cõtingit
omittere culpabiliter cũ nulla ſit
tibi obligatio. Non tamen ſunt
contẽnẽde: ſicut neqꝫ cetera ope
ra ſuper erogationis. Et ideo ſi
cut illi qui ſpernũt et derident il

los qui ingrediuntur religiones
bñ reformatā peccāt mortaliter
ita etiā ⁊ illi q̄ derident peregri=
nos vocantes eos forte fatuos et
ꝙ meliꝰ facerēt domi ſedeř. Cir
ca ſecundas pegrinationes ꝯtin
git omittere culpabiliter et niſi
fiant vbi et qñ fieri pōt marie cū
ſcriptū ſit i ps. Uouete ⁊ reddite
Sꝫ circa hoc iterū diſtiguēdū ē
qꝛ aut vouens pegrinari ad cer=
tū locū pfixit ſibi tēpus peregri=
nandi aut nō ſed tm̄ cū il li occur
rerit oportunitas bona. Si pmū
tunc nō peccat ſi ꝗ̄ꝫ primū pōt nō
incipiat pegrinationē ſuā ſꝫ ſuffi
cit ꝙ illam pficiat in fra tēpus ab
eo pfixū ſiue ſit annus ſiue plus
Sꝫ qꝛ tempꝰ futurū ē nobis icer
tuꝫ iō ſatis expedit ꝗ̄ꝫ totiꝰ de tali
bus ſe aquitare. Ta lis etiā plus
meretur ceteris paribus ꝗ̄ꝫ ille q̄
tarde implet qꝛ vt dicit moralis
ille Sene. de verboꝝ copia. Qui
cito dat bis dat. Si vero talis in
vouendo peregrinari non prefi=
xit tēpus tūc videt qꝺ ꝗ̄ꝫ primū
cōmode poteſt pegrinari ad hoc
teneař. Qꝫ ſi ex mera negligen=
tia peregrinatus non fuerit vide
tur culpabiliter omittere: et de
hoc habet confiteri. Nā vt dř. ff
de reg. iuris. l. in omnibus obli=
gationibus in quibus dies non
poniř preſenti die debemꝰ. Silř
regula iuris. lib. vi. dicit ꝙ mora
ſua cuilibet eſt nociua. Et iſtud
eſt contra multos qui cum confi
tentur et interrogantur ſi nō fe=
cerit aliqu vota que nō obſerua
uerunt rn̄dere ſolent ſe nullum
votū feciſſe quod nō bene inten=
dāt implere. Cū aūt particulari

nos interrogantur interdū rn̄dēt
ſe feciſſe votū ante decē vel. xv.
annos peregrinandi. ſ. ad beatū
Nicolaum, vel Claudium vel ad
aliū ſanctū Sꝫ ꝓpterea hmōi vo
tū nō adimpleuerūt qꝛ tempora
fuerūt mala. Sic enim dicere ſo
lent et ſic forte ſēp manebūt qꝛ ſē
p deterior ē poſterior dies vt dr̄
dā. Circa aūt tertias pegrīatiōes
ſilř ꝯtigit culpabiliř omittere qñ
quidē non fiunt quō aut quando
impoſite fuerāt a cōfeſſore ⁊ pſer
tim vbi rōnabiliter ⁊ indiſcrete
impoſite fuerant. Secus aūt vbi
indiſcrete vt puta ꝙ mulier per
egrineř cū ſola camiſia aut vir d
licatus et diues nudis plantis ſiue
ve vir pauper ad diſtantem locū
cuꝫ tm̄ ſolo labore manuū ſuarū
ſuſtentet ſeipſum cū tota familia
ſua. Et ideo magna cautela adhi
benda ē in ipoſitiōe talium pegri
nationū q̄ iniūgūř in ſacramen=
tali confeſſione.

S ¶ Queriř circa hoc vtrū lice
at peregrinari i die feſto. Reſpō
ſio. Secus eſt de peregrinationi
bus q̄ fiunt ad eccleſias vicinas
et de aliis que fiūt ad loca notabi
liter diſtantia. Prime enim pere
grinationes licite poſſunt fieri
in die feſto dūmodo nō omittanř
propter hoc diuina et preſertim
miſſa. Et hinc eſt ꝙ videmus mř
tos xp̄ifideles vtriuſqꝫ ſexus in
die feſto frequētare eccleſias vi
cinas ⁊ preſertim vbi audiūt in
dulgentias eſſe datas a Roma=
nis pontificibus vel ab aliis infe
rioribus prelatis omnibꝰ illic cō
currentibus ⁊ de ſuis bonis lar=
gientibus. Secūde autē pegrina

tiones q̄. ſ. fiunt ad diſtantia loca
non poſſūt ꝯmode ichoari in die
dñico aut celebrari feſto maxime
cū tūc ſit vacādū diuinꝫ. In receſ
ſu aūt taliū peregrinoꝝ ſiue eun
tiū Romā ſiue in terrā ſctā aut
hmōi ſolēt multe diſtractiōes fie
ri propter qꝺ meliꝰ ē vt ichoēř
die nō feſto ꝗ̄ꝫ alias Ubi tn̄ tales
peregrinatiōes ſemel icepte fue
rint poſſunt licite cōtinuari die
feſto niſi forſan dies eſſet multū
celebris. In feſto autē apoſtoloꝝ
et infra ⁊ ſilř dñicis diebꝰ ꝯtinua
ri pñt nō tn̄ vſqꝫ ad vltimā fatiga
tionē ſicut diebꝰ nō feriatis. De
bēt et hmōi pegrini taliter tēpe=
rare vias ſuas die dñico et feſto
vt poſſint audire miſſaꝫ. Et valdē
expediēs eſt ꝙ ipſā audiāt ātēꝗ̄ꝫ
recedant a loco i quo quieuerūt
quia ſcriptū eſt. Mat. vi. Queri=
te primum regnum dei.

h ¶ Sed quid iuris ſi volunt
in via confiteri. Reſpōdetur ad
hoc ꝙ hoc non poſſunt niſi in tri
bus caſibus. Primus eſt ſi time=
retur de morte. Nā in extrema
neceſſitate oīs ſacerdos ab eccle
ſia non preciſꝰ pōt quēlibet abſol
uere. Secundꝰ caſus eſt ſi confi=
tenř alicui habēti iuriſdictionem
et poteſtateꝫ ab epō. Et hoc intel
lige qñ peregrinanř infra ſuam
dioceſim. Tertius caſus eſt quan
do habēt licentiā a ſuo epō aut
curato ꝯfiteri cui voluēt etiam ex
tra ſuaꝫ dioceſim. Et ideo valde
bonū eſt et ſecurū petere licentiā
pegrinandi a ſuo curato vel ma
iore. ſ. epō cū opportunitate ꝯfi=
tendi ⁊ ſacramenta eccleſiaſtica
tēpore ⁊ loco ſuſcipiendi ⁊ ad ma

iorem ꝓbationem atqꝫ ſecurita=
tem inſtrumētum ſiue litterā pu
blicam ab eis recipiēdi Qui au
tem alias peregrinantur multis
piculis ſe exponūt. Patet ē quō
ꝯtingit homines culpabiliř omit
tere votiuas peregrinatiōes ne
gligendo.

¶ Tertio pncipaliter ꝯtingit ho
mines quo ad pedes culpabiliř
omittere oues ſibi ꝯmiſſas ipe eas
loco nō viſitando. Et iſtud cōcer
nit eccleſie prelatos qui tenētur
ex officio viſitare ſibi ſubditos ⁊
corrigere defectuoſos. Quibus
etiam videtur dñs loqui dicens
illō. ſ. Eſdre. iiii. Uidete ne quid
negligēter per vos agatur. Sed
ꝓfecto hac tēpeſtate ferme oēs
prelati quibus incumbit viſitare
ſubditos tripliciter omittūt: vcꝫ.
Non viſitando
Non inquirendo
Non corrigendo.

J ¶ Primo quidē nō viſitādo nā hac
tēpeſtate nři plati de miltis loqr:
dant ſe iertie tpī ⁊ qeti corporali
qrentes delitias ſuas vt puta re
ſiſtendo aſſidue i caſtris ſiue ma
neriis ſuis ventri ludis venatiōe
⁊ hmōi mūdanis ſolatiis operam
dātes. Un̄ tales ſř ſilēs ſophnep
poſito tēpli cui dictuꝫ ē Eſa. xxii.
Quid tu hoc aut quaſi quis hoc
Qr excidiſti tibi hoc ſepulchrū
excidiſti in excelſo: memoriale
diligenter impetra: tabernacu=
lum tibi. In quibus verbis re=
prehenditur malus prelatus de
quattuor. Primo de negligētia ⁊
omiſſione cum dicitur quid tu=
hoc. ſ. in loco et ſede prelationis
facis. Ac ſi diceret. Nichil niſi

laute epulari ꝛ voluptatē ſectari
Secundo de hypocriſi cum ſub=
ditur. Aut q̄ſi quis hic ac ſi apte
diceret. Tu geris pſonā paſtoris
in exteriori homie ſ; apte rei nō
es talis ſed poti⁹ lup⁹ rapax. Ter
tio de curioſitate q̄s ad ɔſtructio
nē ꝛ preparationē ꝓprij ſepulchꝛi
cū additꝰ qꝛ excidiſti tibi hic ſc; i
loco patēti ꝛ ſolēni ſepulchꝛū. ſo
lent ei nōnulli magni p̄lati cū ſē
tiūt ſe ſeneſcere īſigne ſepulchꝛū
ſiue tūbā marmoreā facere ſibi fie
ri vt ſit de ipſis ꝑpetua memoria
Quarto rephēditꝰ malus p̄latus
in v̄bis p̄dict; ꝺ curioſitate q̄ ad
edificia q̄ hic in ꝑ eū ɔſtruūtꝰ ibi i
aniter ɔſumēdo q̄ pauꝑib⁹ ꝛ piis
vſib⁹ diſtribuere tenetꝰ vñ ſubdi
tur excidiſti in excelſo mōꝛtale
ꝛc. Ecce q̄les ꝓ magna ptē habz
hodie eccl'ia paſtores ꝛ p̄latos.
Cū tñ āntiq̄ p̄lati eſſēt ɔtēti tugu=
riol;. Et io poſt mortē apō deū ꝛ
homines in magno honore habi
ti ſunt. Sed profecto ad talē;ncr
tiā ſectandā modernos prelatos
nō poſuit dñs in eccleſia ſi tamē
poſuit ſed vt vadant ad viſitan=
das ſuas dioceſes diligenter: ita
vt de ipſis videatꝰ expreſſe dictū
zacharie. j. Iſti ſūt equi quos mi
ſit dominus vt perambulent ter
ram. Et ſic patet de primo.
¶ Scḋo p̄lati omittunt; nō inqui
rendo ſc; diligēter defect⁹ ſubdi
torū. Sūt em̄ nōnulli eorū qui in
terdū ſe transferūt ad aliqua p̄ci
pua loca ſue dioceſis cauſa viſita
tiōis ad ſe aduocātes proximas
parrochias qb⁹ ɔgregatis neq;
populo predicāt neq; de vitiis tā
eccleſiaſticorū q̄; laicoꝝ diligen=
ter ſe informant ſed ſubtili īge
nio pecuniā; multam extorquēt
Sunt ꝛ alij prelati qui nō digna
rentꝰ ſuā; dioceſim in propria vi=
ſitare ſ; mittūt viros q̄ nō āīas
q̄rūt ſ; pecunias. Et i eadē ɔdēna
tiōe ſūt ferme oēs moderni archi
diaconi q̄ q̄ſi ꝓ iniuria haberent
ſi i ꝓpria officiū ſuū ex ercerent
hñt aūt aliq̄s ɔmiſſarios ſiue fir
marios q̄ replēt marſupia deſā=
guinib⁹. i. de culpis clericoꝝ aut
quoꝝūcūq; alioꝝ defectuoſoꝝ q̄s
puniūt ꝑ burſā. Audiat ḡ p̄latus
q̄ non vicario ſuo ſ; ſibi pſi loq̄tꝰ
dñs Eze. iii. di. Fili hoīs ſpecula=
torē dedi te domui iſrael. i. eccl'ie
vel plebi tibi ɔmiſſe ad intuendū
ꝛ corrigendū mala illi⁹ oꝑa. Vñ
ſi dicente me ad ipiū. Morte mo=
rieris tu nō āñūciaueris ei vt auer
tatur ab iniquitate ſua et ipſe in
iniquitate ſua. viuat morietur
ſāguinē vero ſuū. i. mortē ꝛ dāna
tionē de manu tua requirā q̄ñ ſc; ne
gligētia tue īq̄ſitiōis ꝛ admōitio
nis nō eſt reuerſus ad penitētiā;
Et nota q̄ tunc dicit dñs ad ipiū
Morte morieris: q̄ñ. ſ. perpetrat
aliqḋ mortale pcc̄m. Hoc em̄ ipſe
dicit ꝛ annūciat impio ꝑ ſcriptu=
ras. Et ideo pro aquitamēto offi
cij ſui debet prelat⁹ inquirere di
ligenter de vita ſubditorum vt ſi
forte in eis inuenerit aliquod cri
men primo eos charitatiue mo=
neat. Qḋ ſi gratioſa monitio nō
profit: eos per penas coerceat.
Propterea em̄ datur epiſcopo ba=
culus paſtoralis. Et nota q̄ non
ſufficit p̄lato expectare q̄ illi de
nuncientur qui criminoſi ſunt ſ;
debet ex officio diligēter q̄rere

ſi qui ſint tales ſub iuriſdictione
et diſciplina ſua: dicente ad eum
ſcriptura Prouer. xxvii. Diligen=
ter agnoſce vultū pecoris tui. i.
exteriorē ɔuerſationē ſubditi tui
ſili ꝛ iteriorē ɔ̄ſtū ſuū q̄ ē quo agni
to eū d; admōere ɔ̄ſtū expedit qꝛ
vt dr̄ regula iuris. Nō pōt iuſta
eē excuſatio paſtoris ſi lup⁹ oues
comedit et paſtor neſcit q̄ſi ſc; po
teſt ꝛ debet ſcire et negligit. Pre
dicta autē; regula ponitur extra
de regulis iuris. c. q̄tuis.
¶ Tertio prelati omittunt non
corrigendo ſupple defect⁹ ſubdi
torum. Sunt ei inter eos nonnulli
minus mali q̄ poſtq̄; audierūt mi
n⁹ honeſta ꝛ licita de ſubditis iu
bēt informationes fieri. Quibus
factis ꝛ ad eos delatis non proce
dūt ad debita in ſētentiā ſeu cor
rectionē; qꝛ forte ꝑuenīūtꝰ mune
ribus q̄ exceccāt oculos potentiū
vl' qꝛ tales defectuoſi ſūt alicuius
exſtimatiōis ꝓpter q̄ nolūt illis
diſplicere ſiue eos ſcandalizare
vl' qꝛ magne pſone ſe itromittūt
de tali negocio quib⁹ ipi p̄lati no
lūt aliq̄d denegare. Et ita ꝑ hunc
modū multa ſcelera manēt ipuni
ta ita vt mlti effrenate peccēt ſi=
cut patet de publicis vſurarijs:
notorijs cōcubinarijs enormibus
blaſphematoribus: et ſimilibus
Et tñ vt dicit beatus Thomas.
ij. ij. q. xxxiij. arti. vi. nō debet pre
latus propter ſcandalum deliquē
tis de ſua punitione dimittere ip
ſum impunitū preſertim vbi de=
lictum eſt manifeſtum. Et huius
ratio eſt: quia talis correctio eſt
actus iuſtitie hñs vim coactiuā
ꝛ ordinatꝰ ad bonū cōmune. Et io
ſi deliquēs ꝓpria ſpōte nō vult ſe
corrigerꝰ cogēd⁹ ē ꝑ penas vt pec
care deſiſtat. Inſup ꝑ punitionē
ei⁹ ꝓuidetꝰ bono cōmuni dum ſer
uatur ordo iuſtitie ꝛ vni⁹ exēplo
alij ꝺterretꝰ. Sicut neq; iudex cri
minalis pretermittit ferre ſentē
tiam ɔdēnationis in malefactorē
ꝓpter timorem turbationis ei⁹
vel amicorū ſuorum. Hec beatus
Thomas vbi ſupra Audiat er=
go prelatus circa predicta negli
gens illud verbum Hiere. xlviii.
Maledictus qui prohibet gladiū
ſuū a ſanguine ſcilicet fundendo
Et q̄uis hoc verbū prima frōte
videatur intelligendū de rectore
ſeu iudice ſeculari qui habet po
teſtatem malefactores plectendi
morte: quos ſi nō punit iuxta ex
igentiā caſus. tūc maledictionem
dei incurrit. Pōt tamē idē verbū
intelligi de iudice eccl'iaſtico: cu=
ius gladius eſt dura delinquētis
increpatio: et ſententie iuſte pro=
nunciatio. Quo quidē ſpirituali
gladio funditur ſanguis peccati
per debitā correctionē. Prelatus
ergo qui ꝓhibet talē gladiū: id
eſt qui omittit debite punire de
linquentē ſubditū grauiſſime pec
cat: atq; maledictionē dei eternā
incurrit: vtpote particeps pecca=
ti delinquentis exiſtēs. Nā vt di
cit decret. ij. q. vii. negligere. Ne
gligere cū poſſis perturbare ꝑuer=
ſos. i. ꝓhibere ꝛ retrahere a ma=
lis nichil aliud eſt q̄; fouere. Nec
caret ſcrupulo. i. ſuſpitiōe ſocieta
tis occulte qui manifeſto crimi=
ni deſinit obuiare. Et nota ſcḋm
glo. q̄ iſtud decretū intelligitꝰ de
p̄latis omittētib⁹ facere debitas

correctiones de inſolentijs ⁊ defe
ctibus ſubditorum ſuorum.
R ¶ Sed dicunt oēs ferme mo-
derni plati cū. ſ. a viris zeloſis aul
ſant de multis inſolentijs q̄ fiūt in
ſuis dioceſib⁹ habem⁹ idūt bonos
officiarios de qb⁹ ꝯfidim⁹. Q̄ ꝙ ſi
tales zeloſi replicēt hmōi officia-
rios iterdū ſup talibus monuiſſe
nec vllā emēdā ſecutā fuiſſe ad h̄
rūdēt ipi plati ꝙ eos ſup hoc mo
nebunt vt meli⁹ agāt i poſterum
Et ſic placāt tales zeloſos denun
ciatores ſuis gratioſis reſpōſis ⁊
pmiſſionib⁹ de qb⁹ forte illis re-
cedētib⁹ par ū aut nullo mō cura
bunt quinimmo forſā eos irride
būt. Ecce q̄les hʒ hodie eccleſia
platos ſaltē p magna parte: ita
vt de ſpūalibus: nō ſit eis cure ſe
circa hoc referētes ad vicarios
ſuos. De tpalibus aūt diligenter
inquirūt ⁊ ſcire volūt quōr quali
ter ſe habeāt ⁊ ſi iura eoꝝ bñ ⁊ fi
deliter ſoluāt nec de talib⁹ ex to-
to ꝯfidūt in officiarijs ⁊ recepto-
rib⁹ ſuis quinimo exigūt ab eis
rōnē vilicationis ſue tpe debito.
Q̄ ſi queſtio de ordinib⁹ celebrā
dis aut eccl'ijs dedicandis ſiue d̄
ceteris ad officiū pōtificale ptinē
tib⁹ ꝯferendis talia faciunt exeq̄
p epōs titulares ſic tñ ꝙ habeant
iura ſua ex integro tanq̄ ī ppa
talia exercuiſſēt. Et cū p̄ter hoc
oporteat ſatiſfacere dicto ſuffra-
ganeo de laboribus aſſumptis pts
ꝙ ex tali abuſu grauātur ſubditi
Et breuiter deficiet mihi citi⁹ ca
lam⁹ q̄ ꝙ hic ānota re poſſim defe
ct⁹ negligētias ⁊ omiſſiōes malo
rū platoꝝ q̄s viſitare digneť in t
teriori hoīe ſūm⁹ ille paſtor bon⁹

Ieſus Chriſtus. Amen.
¶ Capitulū ſeptimū de omiſſio
ne reſpectu pedum.

Onfiteor tibi dñe
pater celi ⁊ terre
quia peccaui nimiſ
omiſſiōe. Math.
vndecimo.
¶ Poſtq̄ ī p̄cedē
ti. ca. actū ē diffuſe de omiſſiōe re
ſpectu pedū hic ꝯñr agendū ē de
eadē reſpectu gutturis. Et d̄ hac
omiſſione ſubiūgit p̄s. vbi ſupra.
ſ. ps. cxiij. di. Nō clamabunt ſup.
homines pctōres ī gutture ſuo qñ. ſ.
quō ⁊ vbi clamare debebūt. Ecce
omiſſio reſpectu gutturis circa qḋ
notandum ꝙ ꝯtigit omittere cir-
ca hmōi clamorem gutturis tri-
pliciter vcꝫ.
Peccata clare non confitendo.
Cōtra pctōres nō latrando.
Diuinas laudes idebite ſoluēdo
A ¶ Primo igitur ꝯtingit omit
tere circa guttur pctā clare non
ꝯfitendo. Sūt eni nōnulli q̄ corā
ſacerdote ex dānatiſſima erube-
ſcentia nō audēt apte ⁊ clare ꝯfi-
teri pctā ſua. Cū tñ dicat Au. li. d̄
viſitatiōe īfirmorū. c. ij. Nō te pu
deat corā vno dicere qḋ te nō pu
duit forſitā corā multis aut cū mul
tis facere Nam⁹ humanum eſt
peccare Chriſtianum a pctō deſi
ſtere ſꝫ diabolicū ē pſeuerare ergo
facinora que grauius mēte exar
cebāt confeſſor manifeſta nichil
obſcurū dicēs. Culpā tuā nullis
ambagibus inuoluas nullis cir-
cuitiōib⁹: quod verū eſt operias
Itē idē Aug. lib. de vera ⁊ falſa
penitētia. c. xix. a d idē propoſitū
loquitur dicēs. Null⁹ erubeſcat

cōfiteri pctā pctōri. Si eni ſacer
dos pctā nō haberet erubeſcere
poſſet qui pctā ſua ei manifeſta-
ret hec ille. Itē idem ad idem p
poſitū ad fratres in heremo. ſer.
xxx. qui ītitulať d̄ ꝯfeſſiōe pctōꝝ
loqť di. Depcor te o hō vt ꝯfiteri
nō paueas. Frequēť eni diabolus
cor tuū aſtringit ne ꝯfitearis di.
Quō ꝯfitebor hec ⁊ illa. O hō qñ
cūq̄ hoc pſēſeris diaboli tētatio
nē eē nō dubites q̄ cupit te aſtrin
gere neq̄ter vt in pctis pmaneas
Nolite ḡ fratres timere cōfiteri
pctā vrā. Nā illud qḋ p ꝯfeſſionē
ſcio minus ſcio q̄ illḋ qḋ neſcio
Et poſt pauca. O hō cur times cō
fiteri pctā tua pctōr eſt q̄ illa au
dit ſicut ⁊ tu forſitā maior. Cur
magis times o hō pctōr confiteri
hoī pctōri. Elige quod vis. Si
non confeſſus lates inconfeſſus
dānaberis. Hec ille. Caueat ergo
pctōr ne omittat q̄cūq̄ ex cauſa d̄
bite ꝯfiteri ſꝫ dicat illud Eſa. xxx
viij. Sicut pull⁹ hyrūdinis ſic cla
mabo ſupple. in ꝯfeſſione inſuper
meditabor vt columba. Iſta aūt
meditatio pertinet ad premiā diſ
poſitionē per quam volēs cōfite
ri meditatur ⁊ recogitat mala q̄
fecit. Multa aūt ad propoſitum
dicta ſunt pūs videlicet tractatu
primo de confeſſione. ca. xi. ideo
hec pro preſenti ſufficiāt.
¶ Secundo contingit omittere
circa guttur cōtra peccatores nō
latrando. Sunt enim multi habē
tes guttur raucum q̄ non clamāt
contra defectuoſos. Et iſti ſunt
in triplici differentia.
B ¶ Primi ſunt qui nō clamant
ex amore ſupple: inordinato eo

ꝙ ſunt cōplices in malo aut ſaltē
conſimiles in culpa. Predicator
eī q̄ nō ieiunat p quadrageſimas
nō multū clamat ꝯ nō ieiunātes
Nec ſimiliť q̄ hʒ plura beneficia
deteſtatur ſibi pares ſed de hoc
ſilet. Itē auarus nō ſolet multū
inſilare ꝯ auaros ⁊ ſic de ſilibus.
¶ Secūdi ſunt qui non clamant ex
timore. Timēt eni diſplicere ma
lis ⁊ perdere bonā gratiā eorū
Talis autē non fuit ille eximius
p̄dicator Iohannes baptiſta qui
intrepide redarguit Herodē re-
gē dicēs. Nō lꝫ tibi habere vxo-
rē fratris tui Philippi Marc.
vi. Talis etiam nō fuit feruidus
ille p̄dicator Au. qui ad fratres
in heremo. ſer. xl vij. qui ītitulať
de vehementi deteſtatione pctī
ſodomitici ſic aiebat. Si tacuero
nephandiſſima pctā veſtra mors
mihi eſt. Et hoc predicauero nō
effugiā linguas veſtras. Auda-
cter igitur predicabo quia ⁊ vos
publice operari malū non erube
ſcitis. Emēdate igitur vitium et
ego emēdabo verba. Quieſcite
agere peruerſe: ⁊ ego quieſcam
mala veſtra vobis imp. operare
hec ille. O q̄ pauci ſunt hodie
Auguſtini ſuper terram. Ferme
eni hodie oēs predicatores ſunt
velut canes multi nō volēt eos la-
trare niſi forſitā ꝯtra cōmunē po
pulū Nō eni audēt tangere ſcele
ra maiorū timētes ne dicāt. Cite
tis corā nobis vł adiornetis ex
parte regis ⁊c. Sꝫ his nō obſtāti
bus non ppterea dꝫ ſilere p̄dica
tor veritatis quo non minus re-
darguit ⁊ increpet peccata maio
rum mediocrium ac minorū tali

ter tñ ꝙ ex ſe non generet ſcãda
lũ. Debet ergo talis rogare do
minum: vt corroboret eũ ⁊ fortez
faciat cõtra ma'os dicẽs cũ Au=
gu. in lib. de decẽ cordis. Fortem
me faciat cui ſerret: vt loquar, vt
nõ timeã querelas hoim. Qui ei
iubet holbus vt a pctõ abſtineãt
ipſe nobis iubet vt loquamur Et
ſicut illi non faciẽdo qđ iubet ad
uerſarij eius ſunt ita nos nõ dicẽ
do quod iubet vt dicamus aduer
ſarij eius remanebimus. Hec ille
¶ Tertij ſunt qui non clamãt ex
mera negligentia. Multi enĩ ha=
bent litteras: ⁊ cũ hoc gratiã ver
bi: ⁊ qui libẽtiſſime audiunt quo=
tiens predicãt: at vero illi vix ſe
mel in anno predicãt: ⁊ ideo gra=
uiſſime omittũt ⁊ dãnabiliter ab
ſcondãt talentũ dñi ſui. Utinã er=
go tales bene notarẽt verba Gre
go. ſuper ezechielem homi. vij. di
cẽtis. Quia enim bona noſtra nõ
a nobis ſunt: ſed ab eo accepim⁹
a quo factũ eſt vt eſſemus: tanto
ea nobis non debemus retinere
priuata: quanto ea nobis conſpi=
cimus ab auctore noſtro ad com
munẽ vtilitatem data. Hec ille.
Audiãt ergo tales dñi imperium
Eſaie. lviij. dicẽtis. Clama ne ceſ
ſes: quaſi tuba exalta vocem tuã
⁊ annũcia populo meo ⁊c. Quod
quidẽ verbum pertractãs beat⁹
Hiero. tertia parte epl'arũ ſuarũ
epl'a. lxxxv. dicit ſic. Utinã cõtra
vitia omnis clamaret creatura.
Quia ⁊ peccator deũ non timet:
tñ hoies reueretur. Hec ille.
¶ Tertio contingit omittere cir
ca guttur diuinas laudes indebi=
te ſoluendo. Et hec omiſſio ſpe ct
aliter concernit clericos qui ad
hoc deputati ſunt vt cantent dño
laudẽ ſepties in die. Pro quo no=
tandũ ꝙ circa hmõi laudes deo
cantãdas ſe habẽt clerici in tripli
ci gñe ſeu differentia. Nã primi
deũ ſimpliciter non laudant. Se
cundi ore ſed non corde laudant.
Tertij in gutture ſuo clamant.
¶ Primo igitur aliq deũ ſim=
pliciter nõ laudãt qñ eũ laudare
tenent: vt ſunt illi clerici q ſciẽter
⁊ ex mero negligẽtia omittũt di=
cere horas cãonicas Et tales nul
la vita poſſunt excuſari a mortali
tales ſunt in triplici differentia.
Primi ſunt q in ſacris ordinibus
ſunt cõſtituti. Scđi q bñficiũ etiã
tenue poſſidẽt: dato ꝙ nõ ſint ad=
huc in ſacris: ſicut interdũ p diſ=
penſationẽ fieri ſolet. Tertij q re
ligionẽ approbatã ſunt profeſſi.
Cauẽda eſt ergo negligentia in
hmõi horis canonicis pſoluẽdis.
Unñ ſcribit in decre. di. xcj. c. ſi qs
pbr. ꝙ clerici ab officio declinan=
tes: vel negligẽtius agẽtes ab ip
ſo officio remoueant. Satis ei cõ
ſtat ꝙ ſi qs aſcribat militie ſiue i
ter ſtipendiarios milites ꝙ nõ ſo
lũ priuat ſuis ſtipendijs vbi mili
tare negligit qñ militãdũ ẽ: verũ
etiã deleto rotulo militũ maxie
cũ ſtipendia dẽt vt tpe ⁊ loco mi=
litetur. Applicatio eſt facilis.
¶ Scđo aliq clerici deũ laudant
ore ſz ñ corde. quos reprobat xp̃s
Mat. xv. allegãs dictũ prophete
Eſa. xxix. dicẽs. hypo. bñ pphetauit
de vobis Eſaias dicens. Ppl's
hic labijs me honorat: cor aũt eo
rũ lõge eſt a me. Et vt dicit de cõ
ſecra. diſt. v. non mediocriter ver

borũ multitudine nõ flectit deus
vt homo nec verbis tñ: ſz corde
orand⁹ eſt: qr vt dr Aug. ſup Jo.
tractu. ix. nihil prodeſt ſtrepitus
oris muto corde. circa hoc ꝙ val
de reprehendẽdi ſunt illi clerici
q in canticis eccl'iaſticis extollũt
voces ſuas vltra debitum vt au
diant ⁊ laudent ab auditoribus
de bono organo vocis: pl⁹ in hoi
bus q̃ deo placere tendentes.
De quib⁹ ſea poti⁹ ꝯ quos loqns
Gre. pur recitat in decre. di. xcij.
in ſancta dr ꝙ plerũqz dũ in ſacro
myſterio blanda vox qrit: ꝯgrua
vita negligit. Et cantor deũ mori
bus ſtimulat. i. ꝯ ſe exaſperat ⁊ p
uocat cũ ppl's vocib⁹ delectat.
¶ Querit aũt circa hoc. Utrũ de
beam⁹ deũ humana voce lauda=
re in officio eccl'iaſtico. Ad hoc
dubiũ rñdet btũs Tho. ij. ij. q. xcj
art. j. ꝙ ſic. Et hui⁹ rõnẽ aſſignat
dicẽs ꝙ alia et alia rõne vtimur
verbis ad deũ ⁊ ad homies. Ad
homines inquit vtimur verbis
vt ꝯceptum nr̃e mentis quẽ ali=
ter ſcire nõ poſſunt illis exprima
m⁹ verbis. Et iõ vtimur ad hoies
laude oris: vt illis inoteſcat ꝙ ha
bemus bonã opinionem de lau
dato ⁊ vt per hoc ipſum laudatũ
ad meliora prouocemus: ⁊ alios
apud quos laudatur inducamus
ad bonam opinionem ⁊ reueren
tiam atqz imitationem eiuſdem
laudati: Ad deum aũt verbis vti
mur non quidem vt ei concept⁹
noſtros manifeſtemus: cũſit inſpe
ctor cordium: ſed noſmet ipſos ⁊
alios audientes ad eius reueren
tiam gloriam et honorem indu=
camus. Et ideo concludit predi=
ctus doctor ꝙ laus oris eſt neceſ
ſaria. Non quidem propter ipſũ
deum qui laudatur: ſed propter
ipſum laudantẽ: cui affectus ex=
citatur ⁊ inflammat in ipſum deuz
ex laude ipſi⁹ ſcđm illud ps. Sa
crificiũ laudis honorificabit me
⁊ illic iter quo oñdã illi ſalutare
dei. Sic predicta laus oris q̃ deo
exhibetur: ẽ neceſſaria: vt ſic ex=
citat deuotio audientium ad ip=
ſum deum. In cuius rei ſignum
cũ ps. premiſiſſet de eo dicens.
Sẽper laus ei⁹ in ore meo mox
ſubiungẽs ait. Audiant mãſueti
et letent Magnificate dñz mecũ
et exaltem⁹ nomen eius in ipſuz.
id eſt propter ipſuz deũ laudãdũ
Jtẽ alibi dicit idẽ ps. Labijs ex=
ultationis laudabit os meũ. ſup=
ple ipſum deum. Ex quib⁹ oibus
cõcludit ꝙ debent clerici deum
ore laudare canentes corde ⁊ ore
horas canonicas. Unñ nõ ſufficit
dicere horas canonicas mẽte. nec
cleric⁹ ſatiſfacit p̃cepto eccl'ie ni
ſi ore eas dicat ⁊ ſoluat ſubmiſſe
cũ ipſas in priuato dicit ſiue alte
⁊ intelligibiliter ſolemniter offi=
ciando. Et ſic patet ad dubium.
¶ Tertio aliqui clerici deuz lau
dant corde ⁊ ore ⁊ tales ſunt ve=
ri dei laudatores: cõformiter agẽ
tes ad illud verbum auguſtini
de cõmuni vita clericorũ dicentis
pſalmis ⁊ hymnis cum oratis de
um: hoc verſetur in corde: quod
profertur in ore. Diſcam⁹ ergo
chariſſimi in terris deuz deuote
laudare vt tandem poſt hanc vi
tã poſſum⁹ perpetuo in tali laude
ꝯtinuis perfectiori ⁊ ampliori ꝯma
nere. Qđ vtiqz plene fiet qñ qdẽ

poſt generalem reſumptionem
electi corde ⁊ ore deũ pariter lau
dabunt. iuxta illð pſ. Exultatio
nes dei in gutture eorũ. Iuſtꝰ ꝗ
ſperans cũ dei miſa tandẽ perue=
nire ad celeſtem gl̃iam in corpe
et aĩa merito põt dicere illð pſ.
Bñdicam dñm. ſ. in celo in oĩ tpe
ſemper laus eius in ore meo. pꝫ
ergo ꝙ multiplr cõtingit omit=
tere; prout ð negligentibꝰ bñ age
re loquit̃ pſ. cxiij. dicens. Os ha
bent ⁊ non loquẽtur. Oculos ha
bẽt et nõ videbũt ⁊c. Et ſic clau
ditur ſecundus tractatus ſuper
Confiteor in laudem gl̃iã ⁊ ho=
norem dñi nr̃i Jeſu Chriſti. Qui
cũ patre ⁊ ſpiritu ſãcto viuit ⁊ re
gnat in ſecula ſeculorũ. Amen.

¶ Incipit ter=

tius tractatus ſup Confiteor: in
quo agitur de contritione de qua
ſubditur in dicto confiteor cum
dicitur Mea culpa.

¶ Capitulum primum de contri
tione in generali.

Confiteor tibi do=
mĩe pater celi ⁊ ter
re: quia peccaui ni=
mis. Ideo mea cul=
pa. Mat. xj.

¶ Poſtq̃ i preſenti tractatu ſub
quadruplici pte diſcurrimꝰ quat
tuor gña pctõꝝ que ſunt cordis:
oris: operis omiſſionis: ſub qui=
bus cõtinentur omnia peccata
actualia de quibus habet pctõs
confiteri: preſertim vbi ſunt mor

talia: nũc ſupeſt loqui de cõtritio
ne q̃ neceſſaria eſt omni ꝯfitenti
velut ſine qua non fit pctõꝝ re
miſſio q̃ etiã tangitur cũ ſubdit̃ i
ꝑdicto ꝯfiteor. Mea culpa: In q̃=
bus verbis ꝯfitens plãgit ſe pec
caſſe: qð ad contritionẽ ptinent
Et q̃uis ſcðꝫ ordinẽ partiũ pnie
contritio primum locũ obtineat:
tñ freq̃nter ſequit̃ actualem con
feſſionem ſicut pꝫ de attrito cõ
fitente qui virtute abſolutiõis ſa
cramẽtalis que ſolet dari, in fine
confeſſionis efficitur contritus.
Et ideo de ipa cõtritione in hoc
loco nõ icongrue agendum eſt.
A ¶ Poſſet aũt queri cur aliq̃ di
cũt ter. Mea culpa: addentes ter
tio. Mea grauiſſima culpa. rñſio
Uſus dicẽdi ꝯfiteor in eccl'ia eſt
variꝰ: ſiue ſcðm varietatẽ patria
rũ ſiue ſcðm diſparitatẽ ecclĩarũ
aut religioſoꝝ: vt experientia do
cet. Uñ aliq̃ tm̃ ſemel dicũt. Mea
culpa. Alij aũt dicũt. Mea culpa
Mea culpa. Mea grauiſſima cul
pa: ter pcutiẽdo pectora ſua in ſi
gnum doloris ⁊ contritionis. Cu
ius ratio pt̃ eẽ talis. Oĩa e ipctã a
ctualia pñt quodammodo ꝯtineri
⁊ reduci ad cõcupiſcẽtiaꝫ carnis
ad cõcupiſcentiã oculorum ⁊ ad
ſupbiã vite. Quia vt habet̃. j. Jo
an. ij. oĩe qð mundo ꝯtinet eſt ꝯcu
piſcentia carnis ⁊c. Cũ itaq̃ cõfi
tens ter pcutit pectus ſuũ dicẽs.
Mea culpa: oñdit ſe dolere de iſ=
tis tribus peccatis in gñali: ⁊ ꝯſe
quenter de oĩbus ꝯtẽtis ſub illis
Uel dic q̄ ſicut homo peccando
delinquit in deũ quẽ offendit eiꝰ
legẽ tranſgrediendo. In primũ
quẽ ſcãdalizat publice in ale agẽ

do: ⁊ in ſeipſum ſuã ſalutẽ negligẽ
do. Ita ẽ ter dicit. Mea culpa: cõ
tra tria predicta veniã petendo
Ac ſi diceret. Mea culpa: q: pec=
cando cogitatione locutiõe ope:
⁊ omiſſione: ſalutẽ meã neglexi.
Mea culpa quia peccãdo verbo
aut ope proximũ meũ ſepe ſcan=
dalizaui. Mea grauiſſima culpa:
quia creatorẽ meũ pariter ⁊ redẽ
ptorem grauiſſime offendi eius
legẽ tranſgrediendo et ipſiꝰ mã
datis obedire nolendo. Ul' ſic lo
quit̃ confitens ad inſinuandũ ſu
um dolorem quem habet de tri=
bus vꝫ de amiſſione duorum bo
norum que peccando perdidit: q̃
ſunt gratia dei in preſenti: ⁊ gl'ia
eterna in futuro. Item de incur
ſione vniꝰ mali: ſeu obligatione
ad illð: qð eſt pena eterna i alio
ſeculo. Aliquid ḡ tibi videt̃ verꝰ
penitens et confitens rationabi
liter pectus ſuum percutere ⁊ di
cere. Mea culpa. Ac ſi dicat. heu
mea culpa. quia peccando gratiã
dei perdidi: ⁊ omĩ virtute ac me
rito me ſpoliaui Inſup poteſtati
diaboli me ſubdidi ⁊ tradidi. heu
mea culpa: q: peccãdo reatũ eter
ne dãnationis a quo me liberare
non valeo ꝯtraxi. Ardoribꝰ ſem
piternis ⁊ inextinguibilibꝰ flã=
mis me obnoxiũ credidi. Inſup
chriſti maledictionẽ quã pronun
ciaturꝰ eſt in iudicio ꝯ reprobos
dicẽs. ite maledicti i ignẽ. ⁊c. pecca
tis meis et culpis exigẽtibus iã
merui. heu me grauiſſima culpa
q: peccãdo totiꝰ ſanctiſſime trini
tatis viſione illa dulciſſima que
eſt tota merces beatorum me pri
uaui. Sctãm illã ſocietatẽ ange=

lorũ patriarcharũ. prophetarum:
apoſtolorum martyrũ: confeſſorũ
virginũ omniumq̃ electorũ pdi
di. Quinimo totam illã celeſtẽ cu
riã etiam matrẽ m ie dulciſſimam
ac piiſſimam mariam contra me
concitaui: prouocaui atq̃ irrita=
ui. Nũqd ergo habeo multam ma
teriã plangendi: flendi et dolen=
di. Utiq̃ certe. Sed nunquid de
ſperabo aut mihi ipſi funeſtas
manꝰ iniiciã. Quis me inter tot
⁊ tãtas anguſtias ꝯſolabit̃. Quis
mihi ſic afflicto tutũ refugiũ erit
Regẽ ei celorũ. pariter ⁊ reginã:
vna cũ tota celeſti militia grauiſ
ſime offẽdi. Ab ſit abſit a me o ñe
deꝰ vt deſperem de tua miã: ſꝫ re
cogitabo tibi oẽs ãnos meos cũ
Ezechias i amaritudine aĩe mee
dicens mea culpa deꝰ. Itẽ labora
bo in gemitu meo: cum paupere
pctõre dauid: ⁊ lauabo p ſingu=
las noctes lectũ meũ. i. cõſciẽtiã
atq̃ lachrymis meis: ſtratũ meũ
rigabo dicens. Mea culpa deus.
Inſup dimittã aduerſũ me elo=
quiꝫ meũ, in ſacramẽtali cõfeſſio
ne: atq̃ loquar cũ ſãcto illo Job
i amaritudĩe aĩe mee dicẽs. Mea
grauiſſima culpa deꝰ. peccaui et
ſuper numerũ arene maris cum
rege Manaſſe: ⁊ multiplicata ſũt
peccata mea: ⁊ non ſum dignus
videre altitudinem celi pre mul
titudine iniquitatis mee: quoni=
am irritaui iram tuã: ⁊ malũ co=
ram te feci. Et nũc flecto genua
cordis mei: precans ad te bonita
tem dñe. peccaui dñe peccaui: et
iniq̃tatẽ meã agnoſco. Peto ro=
gans te dñe remitte mihi: remit=
te mihi: ne ſimul perdas me=

cum iniquitatibus meis: neqȝ in
eternum reſerues mala mihi qȝ
mea culpa deus. Hec ergo et his
ſimilia poteſt dicere ad dominum
verus penitens ⁊ corde contrit⁹:
ſuum recognoſcens reatū ⁊ diui
nam implorans miaȝ ⁊ grām.

¶ Capitulum ſecundum ꝙ cōtri
tio eſt in p̄dicamēto ſubſtantie.

Confiteor tibi domi
ne pater celi et ter=
re qȝ peccaui nimis
mea culpa Matthei
undecimo.

¶ Poſtqȝ habitum eſt de ꝯtritio
ne in gn̄ali: ⁊ oſtenſum ꝙ ꝯuenie
ter confitens ter dicit. Mea cul
pa. Hic conſequenter tractādum
eſt de ea ſpeciali⁹, ſecūdū ordinē
decē p̄dicamentorū addendo vn
decimū predicamentum qd̄ vo=
catur predicamētū ſigni. Et quia
illō interrogatiuū qd̄ querit de
ſubſtātia: ideo mouet̄ ſeqñs ratio

A ¶ Quid eſt ꝯtritio. Ad hoc
rn̄det beat⁹ Tho. iiij. ſenten. diſt.
xvij. q. ij. dicens ꝙ de ipſa plures
dantur diffinitiones ſecundū ꝙ
ipſa poſſunt plura ꝯſiderari: vt
ſubſtantia: actus: modus agendi
principium ⁊ effectus. Sil'r dn̄s
petrus de palude in eadem diſt.
ponit plures diffinitiones eiuſdē
contritionis.

B ¶ Prima igitur diffinitio illi
us eſt illa quam dat Aug. dicens
ꝙ cōtritio eſt dolor remittēs pec
catū ſupple: diſpoſitiue non aūt
effectiue niſi forte veniale. Nam
de veniali poſſet dici ꝙ remittat̄
effectiue ab hoie: maxime cū ni
hil requiratur ad illi⁹ remiſſio=
nē quod non ſubſit homini: quia
nec noue gratie infuſio requirit̄
nec augmentum illi⁹ ſolum req̄=
ritur diſplicentia voluntatis cū
ſolutione pene debite.

C ¶ Secunda diffinitio eſt illa
quam dat Gregorius dicens. Cō
tritio eſt humilitas ſpiritus an=
nihilans peccatum inter ſpem ⁊
timorem cōſiſtens ne aut ſit pre=
ſumptio aut deſperatio. Ubi no=
tandum ꝙ cōtritio annihilat pec
catū quo ad culpā: quia facit eā
ſimpliciter nō eſſe. Itē poteſt eē
tanta ꝙ annihilet totā penam in
dei debitā. Regulariter aūt cō=
mutat penā eternā in temporalē

D ¶ Tertia diffinitio contritio
nis eſt illa quā dat Iſido. dicēs.
Cōtritio eſt humilitas ⁊ compun
ctio mentis cum lachrymis veni
ens de recordatione peccati ⁊ ti
more diuini iudicij. Nota ſingu=
la Primo enim dt̄ Iſido. ꝙ cōtri
tio eſt humilitas mentis. Qui ei
veraciter de peccatis ſuis ꝯterit̄
coram deo ſe humiliat ſuū defe=
ctū recognoſcēdo: ⁊ cum publica
no humiliato dicendo. Deus ꝓ=
piti⁹ eſto mihi pctōri. Luc. xviij.
Unde in pſal. Cor contritū et hu
miliatū de⁹ non deſpicies. Scdo
dicit̄ ꝙ cōtritio e. t cōpunctio mē
tis. Et hoc eſt ꝯ hypocritas qui
cōpungūtur exteri⁹ ⁊ in corpore:
ſed non interius nec eorū dolor
pungit mentē: in qua tn̄ latet vir
tus pcti. Tertio addit cū lachry
mis quod intelligitur de lachry
mis cordis: quāuis ſit bonū fun=
dere lachrimas corporis. Quar=
to oñdit vnde debeat procedere
huiuſmodi cōtritio qȝ ex duob⁹.
Primo quidē ex recordatiōe pcti

Un̄ cū ps̄. quaſi de pctō ſuo ꝯte
rens dixiſſet ad dn̄m. Miſerere
mei de⁹ ſcd̄m ⁊c. Cōſeq̄nter ſub
iunxit dicēs. Qm̄ iniq̄tatē meā
ego cognoſco ⁊ pctm̄ meū ꝯ me
eſt. i. corā me eſt ſemꝑ. Scdo ꝓ
ex timore diuini iudicij ⁊ ſuppli
tij eterni. Un̄ cū ps̄. ad dn̄m lo=
quēs premiſiſſet in q̄dam pſal
dicens. A iudicijs tuis timui:
mox ſubiunxit. Feci iudiciū et
iuſticiā. i. facere ꝓpoſui. Uel fe
ci imitatiue de pctō cōterendo.

E ¶ Quarta diffinitio ꝯtritio
nis eſt magiſtralis quā etiā tā
git. b. Tho. vbi. s̄. q̄ dt̄ ꝙ cōtri=
tio eſt dolor de pctīs ꝓpter deū
volūtarie aſſūpt⁹ cū ſpe venie ⁊
ꝓpoſito ꝯfitendi ⁊ ſatiſfaciendi
tpe ⁊ loco debitis. Iſta aūt diffi
nitio eſt valde artificialis ⁊ cō=
pēdioſa: vt puta nihil omittēs
qd̄ ad rationē ꝯtritionis ptine=
at. Sūmarie aūt i dicta diffini=
tiōe ſex dn̄r de ipſa cōtritione.

F ¶ Primo eīm dicit̄ ꝙ ꝯtritio
eſt dolor. Iſte autē dolor nō eſt
aliud q̄ꝫ deteſtatio ⁊ diſplicē ia
de pctō: iſtū eſt ꝯ deū offenſū
ꝑ pctm̄. Nulli⁹ aūt ali⁹ dolor de
pctō eſt ꝓprie ꝯtritio ſed poteſt
bene eſſe attritio. Cōuenienter
aūt dt̄ ꝙ ꝯtritio eſt dolor. Eſt ei
maxima q̄ ꝯtra ꝯtrijs curantur
Queadmodū ergo i cōmiſſione
pcti fuit delectatio iordinata: ita
neceſſe eſt vt ad ei⁹ deletionē aſ
ſit dolor bene ordinat⁹. ita vt de
homine pctōre verificetur illud
Apoc. xviij. Quantū in delitijs
fuit tm̄ date ei tormentū ⁊ luctū
In cuius figurā pōt intelligi il
lud xp̄i Ioh̄. Io. xvj. Mulier. i.
humana ꝯſciētia: cū parit ſupple
contritionem. triſtitiam habet.

¶ Scdo dt̄ ꝙ ꝯtritio eſt dolor de
pctīs. Ecce materia contritionis
ſ. pctā. Un̄ ſcd̄m Petrus de Pal.
in. iiij. ſen. diſt. xvij. poſt b. Tho.
prima ſecūde. q. cxiij. art. viij. ad
veram contritionem quatuor re
quiruntur que etiā ꝯcurrunt ad
iuſtificationem impij.

¶ Primum eſt infuſio gratie.
Scd̄m motu⁹ liberi arbitrij i de
um ſuꝑ oīa diligēdo ipſum. Ter
tiū mot⁹ liberi arbitrij i pctm̄ de
teſtando ipſum. Quartū ē remiſ
ſio culpe. Et q̄uis hec oīa ſint ſi=
mul tpe etiā in eodē inſtanti. tn̄
eſt ibi aliqua p̄oritas ⁊ poſteri o
ritas ſcd̄m ordinē nature ⁊ intel=
lect⁹. Un̄ ad ꝓpoſitū dicit Augu.
in lib. de viſitatione infirmorum
c. ij. ꝙ odiū pcti adhibendum eſt
qm̄ peccatorū amic⁹ a ie ſue ē ini
micus. Et profecto odienda ſunt
peccata quoniam facta ſunt no=
bis inimica. noli ergo peccata de
ſtruere cum poſſis: extreme de=
mentie eſt. Hec ille.

¶ Tertio additur propter deū.
Quia eīm de⁹ per pctm̄ ē pricipa
liter offenſus: iō principal'r con=
terendum ⁊ colendum eſt de pctō
pro quāto eſt contra ipſum Un̄ ſi
peccator ſciret certitudinaliter
ſe nullā penā paſſurum propter
peccatū ꝯmiſſum: nec in preſenti
nec in futuro: adhuc tamen dole
re de eo deberet pro quāto eſt ꝯ
dei infinitam maieſtatem ⁊ bo=
nitatē. Itē cōtra ei⁹ legem ⁊ vo=
lūtatē. Et q̄uis dānati doleāt de
pctīs ſuis: iuxta illō Sapien. qui
to. pniaȝ agentes ⁊ pre anguſtia

ſpus gemẽtes: qꝛ tñ ille dolor nõ
eſt pp deũ offenſum. idõ illis nõ ꝓ
deſt. vere itaqꝫ penitẽtes merito
põt dicere ad dñm illõ pſ. ꝓpt
te ſupple dñe mortificamur ĩ cor
dib⁹ nr̃is per dolorem de pctĩs
nr̃is tota die. ſ. actu vl̃ habitu vt
poſtea declarabatur.

¶ Quarto addit̃ voluntarie aſ=
ſumptus. Quicqd eñ ſalubrit̃ et
deo acceptabilr̃ fit voluntarie et
ſpõtanee fit: eo ꝙ illi nõ ſunt co=
acta ſeruicia. Uolũtarie ergo do
lẽdũ ẽ de pctĩs ita vt penitẽs poſ
ſit veracit̃ dicere ad dñz illõ pſ.
Uolũtarie tibi. Qõ ſi ab eo qre=
ret dñs. Quid mihi vis ſacrifica
re. Utiqꝫ illi rñdere poſſet. Cor
meũ qõ pri⁹ ſacrificauit diabolo
ꝑ pctm̃: amodo volo tibi ſacrifica
re ꝑ verã cõtritionẽ eo ꝙ legi in
pſ. ꝙ ſacrificium deo ſupple ac=
ceptiſſimũ ⁊ gratiſſimũ eſt ſpũs
cõtribulatus. i. ꝙ contribulatur
de dei offẽſa de grã amiſſa de pe
na debita: de glr̃ia ꝑdita. Cor con
tritũ ⁊ humiliatum deus non de
ſpicies: ſed benigne ad gratiam
⁊ miſericordiam ſuſcipies.

¶ Quinto addit̃ cum ſpe venie:
habet eñ vera cõtritio ſpem ve
nie de dei mĩa annexã. Nẽpe de
eo ſcriptũ ẽ Michee vlti. Ipſe ꝓ
ficiet oĩa pctã nr̃a in profundum
maris. Qõ idõ dictũ eſt: qꝛ ſicut il
lud qõ ꝓijcit̃ in ꝓfundũ maris ẽ
oĩno ꝑditũ nec vltra apparet ocu
lis hoĩs: ſic ẽt ꝑ verã cordis ↄtri
tionẽ ꝑdunt̃ ſalubriter pctã: ita
vt vltra non appareant nec ipſa
amodo videat diabol⁹ ad accuſã
dũ: nec nec de⁹ ad puniẽdũ. Iux
ta illud Ezec. xviij. In quacunqꝫ
hora ingemuerit ⁊c. Et ad hoc ꝓ
poſitũ pt̃ exponi illd̃ dictũ pſ.
Congregã⁹ ſicut in vtre aquas
maris ponens in the. aby. Tunc
eñ penitẽs cõgregat ĩ vtre aqͣs
maris cũ recordat̃ pctõꝝ ſuoꝝ
q̃ ſũt amara velut aq̃ maris: im=
mo, plus in infinitũ. Hiere. ij. Ma
lũ ẽ ⁊ amarũ dereliquiſſe te dñm
deũ tuũ. Et idõ huiõi aque pctõꝝ
recte figurant̃ ꝑ aquas de mara=
reth, de quib⁹ nõ poterãt bibere
filij iſrael eo ꝙ ẽẽt amare: qꝛ reue
ra ſi quis bñ guſtaret amaritudi
nẽ que eſt in peccato potius per
mitteret perire ſe ſiti q̃ꝫ peccatũ
bibere per plenũ conſenſũ. Uter
ergo aie eſt memoria: in quo qdẽ
vtre hꝫ neceſſario penitẽs ↄgre=
gare aqͣs maris. i. oĩa pctã ſua tñ
vt de illis plenꝰ doleat tũ vt ꝑfe
ctã ↄfeſſionem facere valeat, ↄñr
qñr dꝫ ponere in theſauris abyſ
ſos: ſubmittens abyſſos ſeu ꝓfũ
ditatẽ ⁊ grauitatẽ pctõꝝ ſuoꝝ te
ſauris grãꝝ ⁊ miarum dei.

¶ Sexto in predicta diffinitione
ↄtritionis addit̃. Cũ ꝓpoſito cõ
fitẽdi ⁊ ſatiſfaciendi. Alias nõ ẽ
ↄtritio niſi dolens intẽdat ⁊ ꝓpo
nat tp̃e et loco confiteri et ſatiſ=
facere. Qõ ſi in ↄtrariũ arguat̃:
qꝛ ↄtritio aliqñ ſequit̃ ↄfeſſionez:
ſicut pꝫ de attrito q̃ virtute abſo
lutionis ſacr̃alis efficit̃ ↄtrit⁹. Et
ita non eſt neceſſe ꝙ ſemper con
tritio includat̃ ꝓpoſitũ ↄfitẽdi.
Alias ſequeret̃ ꝙ ille q̃ attritus
cõfitet̃ teneret̃ iterũ ↄfiteri. ⁊ cũ
difficillie poſſit diſcerni an dolor
de pctĩs ſit attritio vl̃ cõtritio ſeq
retur hoc incõueniẽs ꝙ pctõr te

neret̃ iterũ atqꝫ iterũ de eodem
pctõ ↄfiteri. Preterea cõtritio pt̃
aliqñ eſſe tanta ꝙ põt delere cul
pã ⁊ penã ex toto. ergo ſaltem q̃
hꝫ talẽ ↄtritionẽ nõ tenet̃ hr̃e ꝓ=
poſitũ ſatiſfaciendi. Ad hec duo
argumẽta rñdet. b. Tho. iiij. ſen.
diſt. xvij. q. j. Et primo ad primũ
dicẽs ꝙ cõtritio õ ꝑ ſe ꝑcedit cõ
feſſionẽ. Qd̃ aũt eã aliqñ ſequat̃:
hoc eſt de ꝑ accidẽs: vtꝫ ex defe
ctu penitẽtis. In quo etiã caſu cõ
tritus dꝫ habere ꝓpoſitũ confitẽ
di ſi aliqd occurrat memorie qd̃
nõ fuerit cõfeſſ⁹. Scdo rñdet ad
ſcdm argumentũ dicẽs ꝙ dato ꝙ
tota pena fuerit per ferventẽ cõ
tritionẽ remiſſa nihilominꝰ talr̃
cõtritus adhuc tenet̃ ↄfiteri ⁊ ſa
tiſfacere. Tũ qꝛ talis nõ põt eſſe
certus ꝙ ſua cõtritio fuerit tã ef
ficax ⁊ feruẽs vt remiſerit totã
penã. Tũ qꝛ cõfeſſio ⁊ ſatiſfactio
cadunt ſub precepto ſicut ⁊ ↄtri
tio. Et idõ talr̃ contrit⁹ vt ponitur
trãſgrederet̃ ꝑceptũ ſi poſtea nõ
confiteretur et ſatiſfaceret. Ex q̃
bus omnibus relinquitur conue
nienter additur in diffinitione
cõtritionis ꝙ habet ꝓpoſitũ an=
nexũ confitendi et ſatiſfaciendi.

¶ Capitulum tertiũ ꝙ contritio
eſt in predicamento q̃ntitatis.

Confiteor tibi domi
ne pr̃ celi et t̃re qꝛ
peccaui nimis. Idõ
mea culpa Mat. xi.
¶ Poſtq̃ꝫ in prece=
denti capitulo oñſũ
eſt quomõ ↄtritio eſt ĩ ꝑdicamen
to ſubſtantie ratione ſue diffini=
tiõis que importat quodãmodo
ſubſtantiam: q̃ntitas large ſũpta m
hic ↄñr oñdendũ eſt quõ in predi
camento q̃ntitatis. Et qꝛ duplex
eſt q̃ntitas: ſcilicet continua ⁊ di=
ſcreta: idõ oñdendum eſt quõ ipſa
ↄtritio ad vtranqꝫ quantitatem
pertinet. et primo iſtud oſtende=
tur de quantitate continua.

A ¶ Prima igr̃ cõtritio ꝑtinet
ad q̃ntitatẽ ↄtinuã ⁊ eſt ſenſus ꝙ
ↄtinue ↄterendũ eſt ⁊ dolendum
de pctĩs: ⁊ ſignanter quotiens mẽ
ti occurrit. Iſtd̃ ꝓbat̃ auctorita
te. Au. q̃ in li. de vera ⁊ falſa pen.
c. xiii. dicit ſic. penitẽs ex fide pe
niteat. i. credat pñiam eſſe ſum=
mã medicinã ↄtra pctã. Oẽs fru
ctus ſue pñie quos habeat. Nũq̃ꝫ
credat ſufficere: ſꝑ doleat ſꝑ corã
dño añ quẽ peccauit erubeſcat
dolorẽ cũ vita finiat: qꝛ vbi dolor
finit: ibi deficit penitẽcia. Si aũt
penitẽcia finit: ibi q̃d relinquit̃
de venia. Quaſi diceret nichil.
Item poſt pauca. penitens ĩquit̃
ſꝑ doleat: et de dolore gaudeat.
Inſuꝑ non ſemꝑ doluiſſe doleat.
Hec ille. Itẽ idẽ in eodẽ libro. c.
xix. ad propoſitum loquit̃ dicẽs.
Continue dolendum eſt de pec=
cato: qd̃ declarat ipſa dictionis
virtus penitere enim eſt penam
tenere: vt ſemper homo puniat
in ſe vlciſcendo qd̃ ↄmiſit peccã
do. hec ille. Secundo idem pro=
poſitum ꝓbatur auctoritate Hu
gonis de ſancto Uictore dicentis
ꝙ deus abſoluens hominem a
culpa et pena eterna: ligat eum
vinculo perpetuo deteſtationis
peccati. Tertio idem probatur
ex dictis ſacre ſcripture. naꝫ do=
minus ꝑ organum Hiere. thren.
ſecũdo videt̃ admonere pecca=

torem ad continuam cordis ꝯtri
tionē dicens. Deduc quaſi torrē
tem lachrymas per diem ⁊ noctē
non des requiē tibi neq; taceat
pupilla oculi tui. Ecce quō ſācꝰ
ꝓpheta pariter et ſacri doctores
aperte inſinuāt ꝙ cōtritio de pec
cato debet eſſe cōtinua. hoc idē
etiā tenet. b. Thomas. iiij. ſen. di.
xvij. q. ij. arti. iiij.

B ¶ Pro ampliori tamen itel'e
ctu huius materie notandū ꝙ nō
eſt neceſſe penitentē ꝯtinue dole
re de pctō cōmiſſo actu. Alias dor
miendo ſiue de deo cogitādo aut
circa aliquam debitā ⁊ virtuoſā
materiam mente verſando pec
care. Neq; etiam eſt poſſibile ꝓ
ſtatu iſto ſemper continuare aut
intellectum aut voluntatē: ſed ꝓ
pter varias diſtractiones et oc-
caſiones neceſſe eſt ipſum frequē
ter interrumpi ⁊ diſcontinuari.

Neq; etiā ſufficit tantū habitum
dolere: ita. ſ. ꝙ talis dolor aliquā
do nō exeat in actum ſed ſic de
peccato debet penitēs ꝯtinue do
lere habitu: ꝙ debet habere hāc
diſpoſitionem i mēte ꝙ quotiēs
mēti occurrerit peccatum com-
miſſum non acceptet illud nec ap
probet ſed ſcdm rōnē de illo do-
leat. Nō acceptare eīm nec appro
bare pctm̄ quotiēs memorie oc-
currit eſt de neceſſitate ſed de il
lo tūc dolere eſt tm̄ conſilij ſcdm
dn̄m Petrū de Pal. i ſepe allega-
ta diſ. iiij. Ricardus tm̄ de media
villa. in. iiij. diſt. xiiij. q. ix. dicit ꝙ
quotiens penitens recolit morta
li aliās a ſe cōmiſſo tenetur de il
lo actu dolere et cōteri. Qd vt dr
de Palu. eſt valde durū. Inſuper
etiam inquit videt falſu: qꝛ pre
ceptū affirmatiuū nō obligat ad
ſemper. Unde quilibet penitēs ſp ſiue
recolat ſiue nō: teneat nō ꝯplace
re ſibi i pctō nō tm̄ tenet actu au
dire pctm̄ ſicut non tenetur actu
diligere deum quotiens de illo co
gitat. Alias nullus poſſet cogita
re de deo ſpeculatiue quin pecca
ret mortalr. eo ꝙ non poteſt dili
gere deū niſi cogitet d eo. practi
ca. Poteſt ergo dici ꝙ quotiēs pe
nitēs recolit ſe peccaſſe dꝫ actu
dolere de debito congruitatis: et
non de debito neceſſitatis. Et ſic
pꝫ qd ſit ſentiendū in hac mate-
ria. Patet inſup quomodo cōtri-
tio pertinet ad qntitatem conti-
nuam: ⁊ quomodo non.

C ¶ Scdo contritio ptinet ad
qntitatē diſcretā. hoc ē dicere ꝙ
diſcrete eſt ꝯterendū Iſta aūt di
ſcretio reſpicit modum ipſiꝰ con
tritionis.

D ¶ Queritur ergo vtrū ali-
quis poſſit nimis cōteri ⁊ dolere
de pctō qd ꝯmiſit. Pro rn̄ſiōe no
tandū ꝙ duplex ē dolor ſcꝫ ſenſi-
bilis ⁊ intellectualis. Et ſcdꝫ hoc
ponuntur tres veritates.

E ¶ Prima veritas. Dolor ſen
ſibilis poteſt eſſe nimiꝰ: vt puta
ſi quis tantū fleret pctā ſua ꝙ ex
hoc incurreret cecitate: aut etiā
mortē corporalē: et idō qn̄ penitēs
aduertit ꝙ ex nimio fletu pctōꝝ
ſuoꝝ imminet ſibi aliqd notabi
le detrimētū: ſiue oculoꝝ: ſiue vi
te ſiue corporale dꝫ hmōi dolorē
ſenſibilē tēperare ſcdꝫ rectā rōnē
Non enim vult deus ꝙ occida-
mus non ſcienter in eius ſerui-
tio. ſed rationabile debet eſſe ob

ſequium noſtrum vt dicit Apo-
ſto. Ro. xij. Dicit tn̄ de pal. i. iiij.
di. xvij. q. j. loquēs de effectu ꝯtri
tionis vnū valde notandū: vcꝫ ꝙ
ſi qs tm̄ doleret de pctīs ſuis ꝙ ꝑ
ter itentionē ſequeret i eo mors
ꝙ hoc imputaret ei non quidem
ad pctm̄ ſꝫ ad martyrium ſicut i
quit de illis qui nimio dolore cō-
tritiōis mortui ſunt. Da exēplū
de ſeruo de quo non vult dn̄s eiꝰ
vt ſe ſcienter occidat in eiꝰ ſerui
tio. Si tn̄ a caſu i tali ſeruitio mo
rat laudat eū dn̄s eius de ſtrenui
tate. Caſus eſt patēs de ſtrenuo
milite ſuccūbēte in bello Et ſic di
catur ꝙ Augu. dicebat ſe eſſe di
gnū oculos ſuos cecare plorādo
Et ſilr Ancel. orabat. di. Utinā
impinguetur viſcera anime mee
vt medulle corporis mei exiccen
tur Rn̄det b. Tho. in. iiij. diſtinc.
xvij. que. ij. ar. iij. ad hec duo. Et
primo de Auguſti. dicit ꝙ quis
iudicaret ſe dignum amiſſiōe ocu
lorum exteriorum propter pec-
cata ſua eo. ſ. ꝙ quilibꝫ peccator
non ſolum dignus eſt pena eter-
na verumetiam quecunq; tem-
porali aut corporali ac etiā mor-
te non tamen volebat ſibi ocu-
los cecare. Secundo de Anſel.
dicit ꝙ ipſe deſiderabat ex pin-
guedine deuotiōis medullas cor
poris ſui exiccari nō quidē qntū
ad humorē naturalē ſꝫ qntū ad de
ſideria ⁊ ꝯcupiſcētias corꝑales.
Et ſic pꝫ ꝙ nō licꝫ alicui ex certa
ſcientia tantum flere corporali-
ter ſiue ſenſibiliter peccata ſua
ꝙ ſequitur notabile detrimentū
corporis ſui. Et idem iudicium
ē de ieiunio peregrinatiōe carnis
maceratione ⁊ alijs afflictionibꝰ
corporalibus. Dicit tamē d pal.
ꝙ penitens debet plus optari la
chrymas ⁊ dolorem ſenſitiuum
pro peccatis ſuis deflendis qꝫ ꝓ
quocūq; tēporali dāno.

F ¶ Secūda veritas. Dolor
intellectualis ⁊ q ſe tenet ex par
te volūtatis aut rationis qui ni-
hil aliud eſt qꝫ diſplicētia pecca-
ti ꝓ quanto eſt offenſa dei hmōi
dolor nō poteſt eſſe nimius. Ma-
xime cum ſit de maximo malo. ſ.
de peccato commiſſo ⁊ de maxi-
mo bono offenſo quod eſt deꝰ ꝯtē
de maxio bono amiſſio ꝙ eſt grā
dei in preſenti ⁊ gloria i futuro.
Debet ergo penitens plus dolet
ſecundum rationem de eo quod
peccauit quam de quocunq; in-
conuenienti ſiue corporali ſiue
temporali ſibi ſuperueniēte.

Dicit tamen idem de Palu. vbi
ſupra ꝙ non debet homo ſe ten-
tare ſuper his. Nec ſimiliter cō-
feſſor debet tentare penitentem
ad ſumendum experimentum ſi
vere doleat ſe pecaſſe forte dicē-
do in hunc modum. Nunquid
potius velletis brachia veſtra
fuiſſe fracta vel amiſiſſe ambos
oculos aut mortem incurriſſe cor
poralem ſiue etiam amiſiſſe om-
nem ſubſtantiam veſtram tem-
poralem vſq; ad camiſiam: ⁊ ſic
de alijs incōmodis qꝫ deū morta
liter offendiſſe. Non enim expe-
dit facere tales interrogationes
in confeſſione. Nec ſimiliter pre
dicatores debent in ſuis ſermo-
nibus tendere laqueos tentatio-
nis ſimplicibus vt puta dicēdo: q
plꝰ debet hō velle excoriari aut

in ignem ardentiſſimū proijci ſiue mille gladijs interimi ⁊ hmōi que ſenſus horret q̄ȝ deū offendiſſe aut in futurū offēdere debere ꝯſtus el hec oīa vera ſint nihilominꝰ qz ſimplices iſta ſenſibilia magie horreāt ⁊ ꝓpter hoc poſſz eſſe periculum ꝙ ſi reſpōderent ita ore tñ aliter ſentirent in corde et per conſequens mentirent. Ideo non expedit illis facere tales interrogationes aut talia palam predicare. Cuius tñ contrarium faciunt nōnulli predicatores qui per talia verba adeo terrent timoratas conſcientias ſiue timidas perſonas ꝙ ex hac occaſione multi verſi ſunt in deſperationem dicentes ſe eſſe damnatos. Alij amentes facti ſunt Alij ſeipſos interemerunt: et hmōi. Sufficit ergo requirere a confitēte ſi penitet. Nō ſi dolor eiꝰ iu ſufficiens ſit: an vellet libenter maiorem dolorem habere. Item an ſic diſpliceat ꝙ non pōt tantū dolere quantuȝ merito deberet. Nō ſi dicat ſic: tūc hoc ſufficit ad faciendum eum ſaltem attritum et tunc virtute ſuperuenientis abſolutionis ſacramentalis eius attritio: fiet contritio. Nam talis poterit dicere illud pſ. Concupiuit anima mea deſiderare iuſtificationes tuas. Poterit etiā talis orare dominum et dicere illud Marc. ix. Adiuua domine incredulitatē ſeu imperfectionē meaȝ. Dicit tamen beatus Tho. circa hanc materiam quolibeto. j. q. v. ar. quinto ꝙ penitens debet magis velle pati quantuncunqȝ penā in gñali q̄ȝ velle peccare mortaliter. Adde etiam q̄ȝ velle peccare venialiter. Non tamen tenetur deſcendere ad hanc vel illam in particulari. Et patet de ſecunda veritate.

G ¶ Tertia veritas. Nō dȝ magis dolere d̄ grauiori peccato q̄ȝ de leuiori minꝰ graui ꝓ quāto illō magis diſplicet deo q̄ȝ minus graue. Et ideo cum dicitur ꝙ dolor de peccato eſt maximus nō dȝ intelligi reſpectu alterius pecca. de q̄ forte dȝ eſſe maior dolor. Nō aūt pōt dari maius maximo. Sȝ dȝ intelligi reſpectu mali nature vel pene ad hūc ſenſū ꝙ ē magis dolendū de vno quoqȝ mortali q̄ȝtūcūqȝ paruū ſit reſpectu aliorū q̄ȝ de infirmitate ſeu mortale aut ſi de priuatiōe bonoꝝ tēpaliū ⁊ hmōi. Notandū tñ circa hoc ſcdȝ. b. Tho. in. iiij. di. xvij. q. ij. ar. iij. ꝙ contritione poſſumus loqui dupliciter. Primo modo ſcd̄m ꝙ ſigillatim ſingulis peccatis reſpōdet. Et ſic quātum ad dolorem ſuperioris affectus ſiue qui eſt ſcd̄m rationem requiritur ꝙ de maiori peccato quis magis doleat eo ꝙ ratio doloris eſt maior in vno q̄ȝ in alio. ſ. offenſa dei Alio modo poteſt accipi ꝯtritio ſcd̄m ꝙ eſt ſimul de oībus pctīs: ſicut in actu iuſtificatiōis. Et ſic ꝯtritio ſit vnꝰ ſolus actus qui eſt diſplicentia omnium peccatorum manet tamen diſtinctio peccatoruȝ in ipo Et ſic etiam habitualiter talis contritio eſt magis de vno peccato quam de alio. Hoc etiam vult lex diuina que dicit Deut. xxv. Secundum menſuram pctī erit et plagarum modus. Per plagarum aūt modum in propoſito nō ſolum intelligit dolor ſenſitiuus verꝰ et dolor intellectiuꝰ q̄ dȝ eē maior vl' minor ſcdȝ mēſurā pctōrū ineſt ſcdȝ ꝙ vnꝰ ē grauiꝰ altero. Et ſi arguat de Paulo in cuiꝰ laudem dicit Hiero. ꝙ plāgebat minima pctā ſicut magna rn̄det Bea. Tho. vbi. s̄. di. ꝙ Hierony. nō laudat Paulū d̄ hoc ꝙ de oībꝰ pctīs eq̄l'r doleret ſȝ qz d̄ paruis pctīs tm̄ dolebat ac ſi fuiſſet magna. Vl' qz d̄ talibꝰ tm̄ dolebat q̄ȝtum alij homines dolere ſolēt de magnis peccatis ſuis. Nichilominus ſi ipſe maiora habuiſſet magis de illis doluiſſet. Ex predictis ergo verbis: reprobatur negligētia et torpor penitentium qui parum dolent de magnis aut etiaȝ maximis peccatis ſuis vbi tamen Paulus maxime dolebat de paruis et quotidianis peccatis ſuis. Et ſic etiam illius exemplo adhuc hodie facere ſolent viri ſpirituales et qui querunt lucrifacere animas ſuas. Patȝ ergo ad queſitum ⁊ ſimiliter quomodo contritio pertinet ad quātitatem diſcretam.

¶ Capitulū quartū ꝙ contritio ē in p̄dicamēto qualitatis.

Confiteor tibi dn̄e pater celi ⁊ terre quia peccaui nimis omiſſiōe Mathei. xi.

¶ Poſtq̄ȝ i. p̄cedēti capitulo oſtenſum eſt quomō cōtritio ꝑtinet ad predicamētuȝ quantitatis: nunc ſupereſt oſtēdere quomodo pertineat ad predicamētū quantitatis. Pro q̄ notādū ꝙ q̄litas ē ſcd̄m q̄ȝ q̄les eſſe dicimur. Cōgrue ḡ ꝯtritio ad q̄litatis p̄dicamētū ꝑtinet quia ſecūdum eam dicimur quales. i. filij dei qui prius dicebamur filij diaboli. Item iuſti qui prius peccatores ⁊ iniuſti. Iteȝ electi qui pꝰ reprobi. Iteȝ dei amici qui prius inimici. Et ſic de multis alijs bonis q̄litatibꝰ ſiue q̄lificationibꝰ. De iſta ḡ tā bona q̄litate ꝯtritionis notabimꝰ tres pulchras ꝯditiones: q̄ ſunt.

Facilitas
Utilitas
Firmitas.

A ¶ Prima igitur cōditio ꝯtritionis ē facilitas. Nā facile per eam peccator euadit mortē eternam recuperat gratiā perditam et tamen aſſequetur vitaȝ eternam. Hec aūt tria poſſumꝰ oſtendere eſſe facillima tribus ſimilitudinibus ſeu exemplum.

B ¶ Primum exemplū eſt de illo qui capitur in actuali furto vel homicidio qui ꝓpter rei euidentiā ſtatim comprehenſus ad iudicatur ſuſpendio: et de facto ducitur ad patibulum. Contingit autem ꝙ per eandem viā venit rex ad ciuitatē vnde ille erat Quē videns ligatum intra quadrigam interrogat euȝ benigne dicens. Amice quo duceris. Ille autem rn̄det dicens. Dn̄e ꝓpter meum forefactuȝ nunc ducor ad patibulum Ad quem rex. Certe amice doleo ſuper te. Nō ſi volueris mihi credere: et facere q̄ dicam tibi: indubie liberabo

te cui ille rñdet dicẽs: Dñe pa=
rat⁹ ſum facere oĩa q̃ miſeris
dũmodo libereris me ab hoc pi
culo mortis. Ad quẽ rex. hoc ẽ
qđ facies. Doleas q̄ ducerẽ ad
patibulũ: ⁊ liberabo te. Nũc in
terrogo vos oẽs. Nonne talis
ĩ illo caſu ꝓpõ: facil'r euadere la
queũ mortis. Certe valde cec⁹
eſt qui aliter iudicat. talis etiã
eſſet valde miſer ⁊ fatuus ſi nõ
doleret de malo cõmiſſo ad eua
dendum tantum periculum.
¶ Ad ꝓpoſitũ q̃libꝫ ĩ pctõ mor
tali exiſtẽs capit a deo in fore=
facto manifeſto: eo q̄ pctĩ eius
eſt manifeſtũ deo: angelis: ⁊ de
monibus. pſ. In opib⁹ manuũ
ſuarũ cõpꝛehẽſus eſt peccator
Quid eñ põt eſſe apertius fore
factũ q̃ꝫ illud qđ eſt corã iudice
factũ. Sic eſt aũt in ꝓpoſito de
illo iudice ſupꝛemo: de quo ſcri
bit ad Hebre. iiij. Oĩa nuda ſũt
⁊ aperta oculis eius. Qđ bñ cõ=
ſiderans pſ. dicebat ad dñm.
Seruaui mãdata tua ⁊ teſtimo
nia tua: qꝛ oẽs vie mee in cõſpe
ctu tuo. Inſuꝑ ipm forefactũ eſt
notũ angelis ⁊ demonib⁹: q̃ ſũt
inter nos. Peccator ẽgo non põt
rõnabilit̃ negare factũ: ex quo
eſt iudici angelis et demonib⁹
notũ. Et ĩõ iuſte adiudicat̃ mor
ti eterne: ⁊ ſuſpẽdio patibuli in
fernalis: qꝛ vt dĩt. Apoſt. ro. vj.
Stipendia peccati mors. i. pati
bulũ iferni. Itẽ Ezechie. xviij.
Aĩa que peccauerit ipſa morie
tur. figura heſter. vij. vbi legit̃
q̄ rex aſſuerus iuſſit Amã ſuſ=
pendi in patibulo. Ecce quomõ
tã lata eſt ſentẽtia mortis eter=
ne cõtra pctõrem. Demãdat̃ an=
tẽ executioni in mortis articulo:
nihilominus pctõr iã hꝫ funẽ in
collo ſuo ita vt merito dicere poſ
ſit illđ pſ. Funes pctõꝝ circũple
xi ſũt me. Itẽ ꝓuer. v. Iniq̃tates
ſue capiũt ipũ ⁊ funib⁹ pctõꝝ ſu
orũ ⁊c. Silr̃ de hoc loq̃ns Au. li.
viij. ꝯfeſſionũ de ſeipſo dicebat.
Suſpirabã ligat⁹ nõ ferro alie=
no ſed mea ferrea volũtate. Uel
le meũ tenebat inimicus et inde
mihi cathenã fecerat et me con
ſtrinxerat. Sed profecto ſicut la
tro q̃ ducit̃ ad patibulũ bendatis
oculis vel facie retrouerſa. ne=
ſcit qñ eſt ꝓpe vel longe ſic etiã
eſt de pctõre currẽte celeriter ad
patibulũ inferni Quod cernẽs il
le piiſſimus rex regũ ⁊ dñs domi.
Ieſus xp̃s clamat ad eũ di. Ami
ce doleas q̄ traheris ad patibu=
lũ iferni vbi mille millia ⁊ decies
centena milia demonũ te expe=
ctãt vt illic te ſuſpẽdãt. Qđ ſi ve
lis ide dolere ꝓfecto liberabo te
a tanto ꝑiculo. Et hoc ẽ q̄ mittit
dñs pctõri Ezech. xviij. dicẽs. Si
impius egerit penitentiã ab om
nibus peccatis ſuis que opera=
tus eſt vita viuet et nõ morietur
O ĩfinita erga dei peccatorẽ pie
tas. O immenſa dei bonitas. O
abyſſus miſericordie dei qui non
vult mortem peccatoris vt cla=
re oſtenſum eſt per p̄cedẽs exem
plũ ſed magis vt conuertatur
ad eum per veram cordis contri
tionẽ ⁊ viuat vita gratie in pre=
ſenti ⁊ glorie in futuro.
C ¶ Secundum exẽplũ per qđ
oſtenditur q̄ per contritionẽ re
cuperat peccator gratiam perdi

tã de diuite mercatore habente
pecuniam multã. Quo ſcienter
trãſeunte viã periculoſam aſſunt
latrones cũ ſpoliãtes et plagis
ĩpoſitis abeunt cũ ſemiuiuum re
linquẽtes vt legit̃ ꝑabolice Luc.
x. de q̃dã homine deſcẽdente ab
hieruſalẽ in hierico. poſtmodũ
autem illac trãſiit rex querẽs ab
eo cur ſic vulneratus fuerit. Cui
rñdẽs ait. Dñe mi rex. Certe ad
me ſuperuenerũt quidã latrũcu=
li q̃ me totalr̃ ſpoliauerunt inſu=
per et me vulnerauerunt vt vi=
deris Sꝫ vt verũ fatear hoc totũ
ꝓceſſit ex fatuitate mea. Sciebã
ei bñ q̄ in hoc nemore cõmuniter
latitãt latrones et q̄ pene ĩfiniti
boni mercatores fuerũt hic ſpo=
liati. Ego aũt de hoc non curans
volui ſolus tranſire. Ad quem
rex miſericordia motus. Amice
compatior tibi. Sed ecce quid fa
cies. Doleas q̄ per tuam ſtulti=
tiam perdidiſti omnia bona tua
et ampliora tibi dabo et eris di=
tior q̄ prius eras. His ſuppoſitis
nonne facile eſſet tali mercatori
dolere vt iterum diues fiat. Cer
te ipſe eſſet valde miſer ⁊ fatu⁹
niſi in tali caſu doleret.
¶ Ad propoſitum homo priuſq̃ꝫ
peccet eſt multũ diues in bonis
gratie et virtutum quia vt dicit
Au. ſer. i. dñice octaue poſt trini
tatem omnis bonus fidelis eſt di
ues. Pau per forte in cella: ſed di
ues in conſcientia. Item Ber. de
aduentu dñi. ſer. iiij. vere inquit
diuitie nõ opes ſunt ſed virtutes
q̃s ſecum ꝯſcientia portat vt in ꝑ
petuũ diues fiat dicente apoſto
lo. Gloria noſtra hoc eſt teſtimo=
niũ ꝯſciẽtie nr̃e. hec ille. Talis ẽgo
hõ diues ĩcidit in latrones qñ in
cidit in pctã mortalia ſimul ẽt in
cidit in man⁹ demonũ q̃ auferunt
oĩa bona ſua iuxta illud Threñ.
i. Manũ ſuã miſit hoſtis ad oĩa
deſiderabilia eius. ſ. pctõres. hoc
aũt q̃lr̃ fiat poſſumus inductiue
ſic oñdere de. vij. pctĩs mortalib⁹
D ¶ Primus igit̃ latro ſpolians
miſerũ pctõrẽ eſt ſupbia que au=
fert ab eo enſẽ / ocreas / ⁊ calcaria
Prio q̃dẽ enſẽ timoris diuine iu=
ſticie ſiue diuie ſẽtentie q̃ põt di=
ci gladi⁹ ex vtraq̃ꝫ pte acut⁹. pſ.
Niſi ꝯuerſi fueritis gladiũ ſuum
vibrauit ⁊c. Scđo aufert ocreas
mortificatiõis carnis ita vt de ta
libus poſſit dici illđ pſ. Nõ ẽ ti=
mor dei ante oculos eoꝝ. ſ. ſupbo
rũ qꝛ preſũptio eorũ aufert iuſtũ
timorẽ. Tertio au fert calcari ti
moris mortis temporalis crucia=
tionis infernalis ⁊ afflictiõis pur
gatorij que tria tanq̃ꝫ calcaria in
citant hoĩem ad bene operandũ
qꝛ vt habet̃ Prouerb. xv. Per ti=
morẽ dñi declinat oĩs a malo ſicut
timore ſuſpendij declinat malefa
ctor a furto. Iſte aũt latro vulne
rat in oculis cordis vt homo non
videat nec attẽdat ĩperfectionẽ
⁊ miſeriã ſuã pſ. Neſcierũt neq̃ꝫ
itellexerũt ĩ tenebris ãbulãt ſu ꝑ=
ple ſuperbi.

¶ Secũd⁹ latro eſt auaritia q̃ fu
ratur burſã ⁊ totã pecuniã. Nã
poſtq̃ꝫ auaritia ſemel inuaſerit
cor hoĩs diuitis iã ille nõ habet
plus pecuniã ĩ ſua poteſtate tan
q̃ꝫ dñs eius ſꝫ potius ecõuerſo ipa
pecunia captiuat eũ tanq̃ꝫ ſeruũ
ſuũ qꝛ vt dicit Seneca đ verboꝝ
copia. Pecunia ſi vti ſcias ancil=

la eſt ſi neſcias domina. Iſte latro vulnerat in manibꝰ ita vt hõ eas nequeat extẽdere ad pauperes. Et hoc bñ pfiguratũ ẽ p illũ hominẽ de q̃ legit̃ Mat. xij. ꝙ habebat manũ aridã.

¶ Tertiꝰ latro eſt ira. Et iſte latro aufert chamũ ⁊ frenũ patientie in aduerſis. Item aufert cellam pacis ⁊ concordie. Sicut enĩ equus chamo ⁊ freno regitur et cõpeſcitur ne ruat in precipitiũ: ſic hõ refrenat̃ ⁊ cohibet̃ a motu ire ⁊ furoris per virtutem patiẽtie Luc. xxj. In patiẽtia vr̃a poſſidebitis animas veſtras. Iſte latro vulnerat in auribꝰ ita vt nõ poſſit hõ iracũdus audire verba correctionis ⁊ doctrine ſalutaris Nec certe mirũ q2 vt dt Aug. ad fratres in here. ſer. ix. ꝙ vbi ira regnauerit ibi oĩno pnceps diabolꝰ erit nec in aliquid bõi exire poterit. ¶ Quartꝰ latro ẽ gula. Et iſte latro aufert ab hoĩe ſingulum ſiue corrigiã ſobrietatis per quam cõberet ſuperfluitatẽ cibi ac potꝰ reſtringere. Iſte aũt latro vulnerat in viſceribꝰ ⁊ inteſtinis quaſi illas partes gladio ſuo pforãdo quia viſcera guloſi videt̃ q̃ſi perforata eo ꝙ ſemp vult ibi cibum ⁊ potum reponere ⁊ tñ nũq̃ repletur. Propter quod tales ſepe grauant̃ multis infirmitatibꝰ q2 vt habet̃ Eccli. xxxvij. in multis eſcis erit infirmitas.

¶ Quintus latro eſt inuidia. Et iſte latro ſpoliat hominem interiorem veſtibus virtutum: et ſignanter furatur charitatem que veſtis eſt nuptialis ⁊ glorioſa: et cui debetur corona glorie. Hanc autẽ veſtẽ charitatis auferẽs inuidia cõſequẽter aufert ceteras virtutes. Quo facto merito poterit cõqueri miſer pctõr ⁊ dicere illud Iob. xix. Spoliauit me gloria mea abſtulit coronã de capite meo. Hoc ei facit inuidia auferendo charitatẽ de corde hũano. Nã inuidia triſtat̃ de bono alteriꝰ de q̃ charitas gaudet. Et ecõuerſo. Gaudet de malo alteriꝰ de quo charitas triſtat̃ q2 vt dt Au. homil. xx. Inuidia nihil aliud ẽ q̃ odiũ felicitatis aliene vñ bono cruciat̃ alieno. De infirmitate ei illiꝰ cui quis inuidet ipſe ſanat̃ ⁊ de ſanitate infirmat̃. Iſte autẽ latro vulnerat in naribus eo ꝙ inuidꝰ nõ põt ſuſtinere neq̃ ſentire odorẽ bone fame pximi ſui. Et idõ in hoc eſt ſimilis buffoni q̃ nõ põt ſuſtinere odorẽ vinee florẽtis. Itẽ iſte latro vulnerat i ore ⁊ lingua ita vt non poſſit inuidus bonũ de alio cui inuidet dicere ſꝫ ſẽp malũ Propter qd̃ de inuidis põt dici illud pſ. Quorũ os maledictione ⁊ amaritudine plenum eſt. Item vulnerat in gutture quia dulcia ſunt amara ⁊ amara dulcia. Iſa. v. Ve his qui dicitis bonum malũ et malum bonum: ponentes amarũ in dulce et dulce in amarũ.

¶ Sextus latro eſt accidia ſiue pigricia. Et iſte latro tanq̃ peſſimus trahit ⁊ proſternit homines ad terram ita crudeliter ꝙ nõ poteſt inde ſurgere ad aliquod bonũ faciẽdũ. Inſuper iſte latro aufert ab hoĩe equũ ſuũ .i. bonum vſũ corporis ſui ita vt nõ poſſit ſe iuuare de corpe ſuo ꝓpt̃ tepiditatẽ ⁊ pigritiã. Inſuper vulnerat eũ in tibijs ⁊ pedibꝰ ita vt nõ poſſit exire de lacu miſerie ⁊ de luto fecis. In cuiꝰ figura legit̃. ij. Regũ. ix. q2 Miphiboſeth filius Ionathe debilis erat pedibus. Septimꝰ latro ẽ luxuria. Et iſte latro aufert illõ totũ qd̃ remanet de oĩbꝰ bonis paupis pctõris. Cũ enĩ miſer pctõr p alia pctã ſit ſpoliatꝰ oĩbꝰ veſtimẽtis ſuis ita vt nõ remaneãt ſibi niſi femoralia ſeu brache cõtinẽtie et caſtitatis iſte peſſimus latro ꝓuat eũ continentia ⁊ virginitate ſua q̃ tã pcioſa eſt vt dicat̃ Eccli. xxvj. ꝙ nõ ẽ digna põderatio ↄtinẽtis aie. Iſte aũt latro vulnerat hoĩem i genitalibꝰ et lũbis adeo ꝙ viri luxurioſi vĩr habere ignẽ infernalẽ in illis membris ꝓpter cõtinuũ ardorẽ libidĩs. Ecce ḡ quõ miſer pctõr incidẽs in latrones pctõꝝ ſpoliat̃ oĩbꝰ bonis ⁊ miſer ex oĩ pte efficitur. Et hoc ẽ qd̃ ſcribit̃ Prouer. xiiij. Miſeros facit ꝑplos pctm̃. Itẽ Apoc. iij. Tu dicis q2 diues ſũ ⁊ locupletatus ⁊ nullius egeo ⁊ neſcis q2 miſer es ⁊ miſerabilis et pauper ⁊ cecus et nudus. Eſt enĩ pctõr paup pauperior pauperrimus. Pauper quidẽ q2 amiſit bona nature et fortune et ſi non de facto ſaltem de iure ita vt nõ ſit dignus pane quo veſcit̃. Pauperior vero q2 amiſit bõa grẽ. Pauperrimus autẽ q2 amiſit ius percipiendi bona glorie. Et ſic taliter depauperatus ⁊ bonis oĩbus ſpoliatus atq̃ vulneratus ſemiuiuus relinquitur: q2 vlteriꝰ nõ viuit niſi quo ad corpus. Tũc autẽ obuiat illi rex ſcꝫ deus quãdo facit ipm̃ de talibꝰ aduertere ⁊ dt ei. Amice doleas ꝙ ſic miſerabilit̃ perdidiſti cũctã ſubſtãtiã tuam et ego ꝓmitto tibi ꝙ oĩa tibi reſtituã. Et hoc ẽ qd̃ legit̃ i figura de filio ꝓdigo ꝙ cũ rediret mox pr̃ dixit ſeruis ſuis. Cito ꝓferte ſtolã pmã ⁊ induite illũ ⁊c. Luc. xv. Pꝫ ḡ quõ hõ p ↄtritionẽ recuperat grãm p culpã ꝑditam.

¶ Tertium exẽplũ per quod oſtenditur qualiter homo p contritionem tandem cõſequit̃ vitã eternã eſt de clerico q̃diu ſeruiuit alicui magno plato vel etiã ſummo pontifici. Dñs aũt eiꝰ habebat in promptu pingue bñficium ꝙ paratus erat illi dare. Sꝫ in mala hora dictꝰ clericus grauiter deliq̃t apud dominum ſuũ. Quo non obſtante tandẽ miſertus illius dñs eius venit ad eum dicens illi. Amice tu ſcis q̃ grauiter me offendiſti nihilominus ſi velles facere voluntatem meã par eſſet inter me ⁊ te ⁊ pingue bñficium indubie tibi conferam Voluntas autem mea non eſt vt grauiter puniaris ſiue vt des mihi magnã pecuniã aut mihi conferas aliquam cõmoditatẽ: ſed tantũ vt doleas de eo ꝙ me offẽdiſti. Nõne in tali caſu ille ſeruꝰ eſſet multũ fatuus niſi grauiter doleret de offenſa in magiſtrum ſuum commiſſa ⁊ veniã quereret Certe ille non eſſet bene ſenſatꝰ qui aliter iudicaret.

¶ Ad propoſitum homo ſeruiens deo tanq̃ ſummo pontifici expectat ab eo magnum beneficium: ſcilicet prebendam glorie de qua Heb. ix. Chriſtus aſſiſtẽs pontifex futurorum: bonorum

Iſte aũt ſumm⁹ pontifex grauiẽ
offendiẽ p quodlibꝫ mortale pec
catũ q: ſuꝰ oĩa odit ipſũ. Nec cer
te aliq̃d aliq̃ ſibi diſplicet pter ip
ſũ pctm̃. Nã certa diligit Iuxta
illud. ſap. j. Diligis oĩa q̃ ſũt ꝛ ni
hil odiſti eoꝝ q̃ feciſti dñe. Dia=
bolũ ei diligẽter d⁹ diligeret ꝛ pa
radiſũ illi daret niſi pctm̃ ſuũ ob
ſtaret. Et econuerſo de⁹ nõ hꝫ taꝫ
bonũ amicũ in celo quẽ nõ habe
ret odio ꝛ quẽ citiſſime idẽ nõ ex
pelleret ſi pctm̃ haberet. Qui ḡ
mortalr̃ peccat q̃ntũcunqꝫ fuerit
dei amic⁹ nichilomin⁹ icurrit ma
gnũ ei⁹ odiũ. Et niſi recõcilietur
indubie amittet ſalarium totum
ſeu premiũ qd̃ pro priori ſeruitio
deo facto meruerat atqꝫ priua=
retur perpetua ſocietate dei ꝛ ſã
ctoruꝫ eius. Iuxta illud Eſa. lix.
Iniquitates veſtre diuiſerunt in
ter vos ꝛ deum veſtrum. Quod
attẽdẽs pr̃ ille miſer, mõet freq̃n
ter pctõrẽ d̃ ſua ſalute ꝛ q̄ doleat
de pctõ ſuo ,ppter qd̃ p̃uat̃ tanto
gaudio. Qd̃ vbi facere voluerit
idefectibiliter dabit illi p̃bendaꝫ
ppetuã in eccl'ia triumphante cũ
angelis ꝛ ceteris beatis. Et hoc
eſt qd̃ ait xp̃s Math. iij. Penitẽ
tiã inquit agite appropinquabit
regnũ celorũ. Nunquid ergo mi
ſer pctõr eſt fatuus ſi non doleat
de p ctis ſuis maxime cum ſit ſi
bi tam facile. Attento etiam qd̃
cõterendo euadit morteꝫ eternã
recuperat gratiam pditam ꝛ tan
dem ɔſequetur gloriam eternã.
F ¶ Secunda conditio contri=
tionis ẽ vtilitas: Valde enĩ vti
le eſt conteri ꝛ dolere de peccato
Et iſtud ſufficienter pateat ex di
ctis nichilominus adhuc poſſu
mus idẽ perſuadere oſtendendo
alias vtilitates ipſius ɔtritionis
¶ Prima ẽ ablutiõis. Sola enĩ
cordis ɔtritione cũ ,pposito cõfi
tẽdi ɔſciẽtia hũana q̃ prius erat
cloaca diaboli efficit̃ mũda adeo
q̄ tunc delectat deũ in ea habita
re p gratiã iuxta illd̃ ,pūerb. viij.
Delitie mee eſſe cum filijs hoim
Et de iſta ablutione põt intelligi
illud zach. a. xiij. Erit fons patẽs
domui dauid i abſolutionẽ pctõ=
ris dom⁹ Dauid ẽ eccleſia milità
tia in q̃ eſt fons patẽs .p quem in
telligitur ſacram entum peniten=
tie cuius cõtritio eſt prima pars
que ordinatur ad ablutioneꝫ pec
catoris Qd̃ bene cõſiderans Da
uid poſtq̃ ɔmiſerat adulteriũ et
homicidiũ dicebat. Lauabo per
ſingulas noctes lectũ meũ id eſt
ɔſcientiã q̃ꝫ ipſe laudat adq̃ ɔtri=
tiõis vt mũda fieret. In cui⁹ etiã
figurã legit̃. iiij. Reg. v. q̄ poſtq̃
Naamã leproſ⁹ lauit ſe i Iordane
plene mũdatus ẽ. Ad idẽ et facit
exemplum ſequens.
G ¶ Legit̃ enĩ de quodã viro q̃
de magnis diuitijs venit ad ma
ximã paupertatẽ ſicut multis ac
cedere ſolet. Hic ḡ in deſperatio
neꝫ poſitus cepit vagari per ne=
mora. Et ecce apparuit illi demõ
dicens q̄ ſi vellet ei ſeruire ꝛ ho
magiũ facere faceret eum ditiſſi
mũ. Cũqꝫ ille ſtatim ɔſenſiſſet et
manũ ſuam inter manus diaboli
ad confirmandũ fedus poſuiſſet
mox nigrefacta eſt quaſi carbo:
nec aliqua ablutiõe poterat laua
ri. Qd̃ ille cernẽs cepit abhorre
re factu⁹ qd̃ ppetrauerat. Sicqꝫ

cũ lachrymis ad ɔfeſſionẽ venit
Qua plene facta ſubito manus
ei⁹ dealbata eſt vt prius. Per qd̃
intellexit peccatũ ſuũ eſſe remiſ
ſum. Ecce quõ cõtritio cum con
feſſione mũdat aĩam a pctõ.
¶ Secunda vtilitas ɔtritiõis ẽ
decorationis. Ipſa enĩ mirabilr̃
decorat aĩaꝫ pri⁹ p pctm̃ miſera=
bilr̃ ꝛ horribilr̃ d̃turpatã. De q̃ q̃
dẽ deturpatiõe ſcribit̃ Thre. iiij.
Denigrata ẽ ſup carbones. i. plꝰ
q̃ꝫ carbones facies eoꝝ: ſcꝫ pctõ=
rum Vñ dicit Anſel. in ſuis me=
ditationibus q̄ anima ſi in pecca
to fuerit nigrior coruo erit: ſed
q̃ꝫ mirabiliter cõtritio d̃corer ani
mam ſic deturpatã: ſequens exẽ=
plum aperte demonſtrat.
H ¶ Legitur eĩ in vitis patrum
de quodã ſancto ſacerdote q̃ cum
in paſcate deberet ſuos prochia
nos cõicare: rogauit dñm vt illi
oñderet qui eſſent in bono ſtatu
ꝛ qui nõ. Et mox vidit quoſdam
habentes facies nigerrimas ali
os facies igneas: alios facies re
ſplendentes ꝛ claras ſicut ſol.
Cui apparẽs angelus dixit q̄ fa
cies nigre erãt facies luxurioſo
rũ et qui intẽdebant poſt paſcha
redire ad imũdiciã ſuã facies au
tem ignee erant facies iracũdo
rum: et qui cum rancore accede=
bant ad altare. Facies vero cla=
re erant facies: contritorũ et cõ=
punctorum. Ecce quomodo con
tritio decorat animam.
I ¶ Tertia vtilitas contritio=
nis ẽ purgationis ſiue remiſſio
nis. Nam purgat et remittit oẽꝫ
culpã mortalẽ: et q̃nqꝫ totam pe
nã. Primũ patꝫ p illud Ezechiel.
xviij. In quacũqꝫ hora ingemue=
rit ꝛc. Hoc aũt probat Ambroſi=
us lib. de helia ꝛ ieiunio. cap. xi.
per ſimilitudinem de potu amaro
q̃ interduꝫ dat̃ egris etiã par
uulis ad purgandũ indigeſtũ ci
bũ: ita dicens. Solẽt amara etiã
ipſis plus ,pdeſſe corporib⁹. Si=
cut enĩ cũ intimis puerorum vi=
ſceribus vermes ex cibi indige
ſtiõe naſcũt̃ q̃ extingui nequeũt
cũ amarior pot⁹ ifundat̃: aut me
dicamentoꝝ vis iolſcit aſperior
quorũ odore moriunt̃ ita ,pfun=
dũ aĩe ingreſſa cõtritionis virt⁹
culpam latente interficit. Hec il
le. Ecce quõ contritio delet cul=
pã. Silr̃ ꝛ quandoqꝫ totã penaꝫ
ſicut ſequẽs declarat exẽplum.
K ¶ Legit̃ enĩ in vitis patrũ de
quodã ſancto pr̃e hñte ſororẽ me
retricẽ i ,pria ciuitate: hãc igr̃ ſe
ſemel viſitans dixit illi. Soror
mea chariſſima pce aĩe tue: q̃m
multi ,pp te pereunt. Heu quõ po
teris ferre illa amariſſima ꝛ duriſ
ſima atqꝫ ppetua inferni tormen
ta. Hec igit̃ et his ſimilia illa au=
diens contremiſcens dixit. Heu
mi frater. Nũquid adhuc ſaluari
põt. at ille. Sic ſoror chariſſima:
ſi tñ me ſequi i deſertuꝫ volueris
Qd̃ illa libẽter fecit mutato eiꝰ
prius habitu. Ingreſſi ḡ deſertũ
locũ poſt fratrem ſuum. ſtati de
poſuit calceos: vt ſic pedes eius
a lapidibus vulnerarẽt̃. Poſt ali
q̃t igitur dies ſcrũs pr̃ q̃ et frater
reqſiuit eã quã mortuã inuenit: et
veſtigia pedũ ſuoꝝ ſãguie plena
Cũqꝫ dict⁹ pr̃ hoc fratrib⁹ renu=
ciaſſet. ꝛ illi de ſalute ei⁹ cõtẽderẽt
tandẽ orationẽ fuderunt ad dñꝫ

rogãtes ⁊ depcãtes vt dignaretur reuelare ſtatum eius. Et ecce nocte ſequenti reuelatum eſt vni eorũ eam eſſe ſaluã propter vehementem eius contritionem Ecce ꝗ vehemens cõtritio delet totã penã. Sed prohdolor pauci penitentes habẽt talẽ vehemẽtẽ ↄtritionem: ſed vtinam haberẽt omnes quot quot peccauerũt ſaltẽ dolorẽ illũ qui meretur dici cõtritio: et ſit remiſſiuus culpe.

Patet ergo de ſecunda conditione cõtritionis que dicit̃ vtilitas.

D ¶ Tertia conditio bone ⁊ vere contritionis dicitur firmitas Debꝫ ei conterens de pctis ſuis firmiter proponere cũ dei adiutorio nõ offendi deũ in poſterũ nec recidiuandi in pctm̃ quantũ humana fragilitas patit̃: ſed omnino abſtinẽdi a pctõ. quia vt dẽ Gre. homil. xxxiiij. Penitentiã agere eſt perpetrata mala plangere ⁊ plangenda non perpetrare. Nã qui ſic illa deplorat: vt tñ alia cõmittat adhuc pniã agere aut diſſimulat aut ignorat. Hec ille. Ille ergo non hꝫ firmam ↄtritionẽ immo nullã hꝫ qui adhuc proponit vlciſci de inimicis ſuis Siĺr ꝗ adhuc tenet cõcubinã in camera. Itẽ nec ille qui non reſtituit vſuras: ſꝫ magꝫ ↄtinue exercet eas: ⁊ hmõi. Nec certe deꝰ tali ficto contrito remittit offenſam ꝓ quo rogat: ſicut clare poſſumꝰ perpendere tali exemplo. Si enim aliquis offendiſſet regẽ illi grauem iniuriã irrogando: ⁊ poſtmodum ad eum veniret ⁊ diceret dñe fateor dixiſſe de vobis tale verbum rogo indulgeatis mihi. hoc tñ ſcitote ꝙ idem nõ doleo nec me penitet ita non fuiſſe locutũ: quinimmo intendo ita libꝰ iniuriis pſeuerare. Nũquid rex deberet tali irriſori indulgere offenſam. Certe ↄſtat ꝙ nõ ita nec in propoſito indulget deꝰ homini veniam querẽti ⁊ in pctõ pſeuerare ꝓponẽti. Neceſſe eſt ergo oẽm vere penitentẽ ⁊ de cõmiſſis pctis dolentem: firmiter ꝓponere a pctis in futurum abſtinere. Et ſic patent tres pulchre conditiones et proprietates qualitatis contritionis.

¶ Capitulum quintum ꝙ contritio eſt in pdicamento relationis

COnfiteor tibi domine pater celi et terre qr peccaui nimis iõ mea culpa Mathei Undecimo.

¶ Poſtꝗ̃ i precedẽti capitulo oñſum eſt quõ cõtritio ponit̃ in pdicamẽto qualitatis: ſimulqꝫ habitũ eſt de tribus proprietatibꝰ huius qualitatis: hic ↄñr oñdendũ eſt quõ eadẽ contritio pertineat ad predicamentum ⁊ ad aliquid ſiue relationis. Eſt ꝗ̃ notandũ ꝙ merito contritio dicitur ad aliõ qr oĩs vere ↄterens de pctis ſuis debet habere reſpectũ ad tria vꝫ

Ad deum quem offendit

Ad culpam quam commiſit

Ad penam quam incurrit.

A ¶ Primo quidem ad deum quem offendit. Et hic reſpectus tangit̃ in diffinitione ipſius ↄtritionis prius poſita vbi dictũ eſt ꝙ ↄtritio eſt dolor pro pctis voluntarie aſſumptus propter deum. Et hũc reſpectũ coram oculis ſuis habebat pſ. cum aiebat. Exitus aquarum deduxerunt oculi mei Ecce ↄtritio: quia nõ cuſtodierunt legẽ tuam. Ecce ↄtritionis reſpectu rectus ⁊ verus.

B ¶ Eſt aũt notandum ꝙ verꝰ cõtritus ſeu penitens ↄuertẽs ſe ad deũ inuenit in eo tria magna bona q̃ dñe i eo ſ̃nare magnam fiduciã de dĩ pietate ⁊ pctõꝝ ſuorũ remiſſibilitate. inuenit ꝗ̃ in eo

Gratiam expectatricem.

Uocem reuocatricem.

Benignitatem reuocatricem.

¶ Primo igr̃ hõ pctõr ꝑ ↄtritiones ad deũ ſe ↄuertẽs iuenit i eo grãs expectatricẽ. Eſa. xxx. Expectat deꝰ vt miſereat̃ vr̃i: iõ exaltabit̃ parcẽs vobis. Et notãter dĩ Propheta. Exaltabit̃ parcens vobis qr ſicut hõ exaltat̃ in corde ſuo poſtꝗ̃ aliqõ egregiũ ⁊ valde magnũ opꝰ fecit: ita ⁊ deꝰ quodãmõ exaltat̃ in remittendo pctã tãꝗ̃ magnũ qd feciſſe. Nec q̃dẽ immerito: quia tale opꝰ ẽ maiꝰ ꝗ̃ creaſſe celum ⁊ terram ſcdm̃ Aug. Expectat ergo deꝰ pctõrẽ ꝑ dies per hebdomadã: per mẽſes: ꝑ annũ. ⁊ multos annos: dicens illud Ezechi. xviij. Nolo mortẽ pctõris: ſꝫ ⁊c. Non ſic aũt expectauit dei grã angelũ peccantẽ: ſed ſubito eũ eiecit de celo ⁊ pcipitauit i abyſſũ inferni. Luc. x. Uidebam ſathanã quaſi fulgur de celo cadẽtẽ: ſic ⁊ hodie poſſet deus facere de rigore iuſtitie de q̃libꝫ peccãte mortalr̃. hoc aũt nõ facit: ſꝫ expectat eum ad pniã. Propter quod pauperes peccatores merito pñt dicere illud Threñ. iij. Miſericordie dñi ꝙ nõ ſumꝰ conſumpti. Ipſe enĩ expectat vt miſereat̃ nr̃i: nolẽs aliquẽ pire: ſed oẽs ad pniam reuerti: vt habet̃. ij. Petri. iij. Quinimmo q̃ſi inuite dãnat miſericors pctõres dicens illõ Eſa. j. Heu cõſolabor ſup hoſtibꝰ meis: ⁊ vĩdicabor de inimicis meis. Expectat ꝗ̃ deꝰ pctõres ad grãs ⁊ pniam ⁊ ideo veh illis ſi tantã expectationẽ neglexerit Vñ Au. ad fratres i eremo. ſer. lxvij. Itẽ in tractatu de vanitate ſeculi. Nolite inq̃t negligere fratres ꝙ vos plus deus peccãtes ſuſtineat qr quanto diutiꝰ expecta vt emenderis: tãto grauiꝰ dãnabit ſi neglexeritis. Hec ille.

¶ Scdo pctõr ꝑ contritionẽ ad deũ ſe ↄuertẽs inuenit i eo vocẽ reuocatricẽ: de qua apoc. iij. vbi dñs loq̃ns ſic peccatrici ait. Tu fornicata es cũ amatoribus multis: tñ reuertere ad me ⁊ ego ſuſcipiã te. Preterea dei filiꝰ hõ factꝰ nõ ceſſauit ꝗ̃diu in hoc mundo predicauit reuocare pauperes pctõres ad pniam. dicẽs illõ Mat. ix. Nõ veni vocare iuſtos: ſed pctõres. hoc patuit in effectu i mattheo quẽ de theloneo vocauit Luce quinto et Matthe. nono. Si aliquis pauper grauiter offendiſſet regem. ⁊ rex prior eũ vocaret et rogaret eũ de pace oñderet ei magnũ ſignum benignitatis atqꝫ tũc maiori fiducia paũ ꝑ ventret ad eũ. Sic i propoſito

C ¶ Circa quod notandũ ꝙ dominus reuocat peccatores ad penitentiã tribus modis: vꝫ.

per interiorem inſpirationem.

pe exteriorem predicationem.

per bñficiorũ multiplicationem

¶ Primo igitur per interiorem inſpirationē. ꝛ hoc quaſi ſummiſſa voce bonū propoſitum inſpirādo Da exemplū de fideli amico qui primo vocat amicū ſuum delinquētē in ſecreto corrigendo eū inter ſe ꝛ ipſum ſolum: priuſq̄ ipſum coram alijs publice reprehēdat. Sed quia aliqui faciunt ipſi deo ſic eos vocanti interius quaſi ſurdam aurem ideo.

¶ Secundo vocat eos apte per exteriorē predicationem: dicens eis illud Matthei. xj. Uenite ad me oēs qui laboratis et onerati eſtis ꝛ ego ꝛc. Et de hoc clamore loq̄t deuot⁹ Ber. dicēs. Clamat caro ego inficiam: clamat mundus ego deficiam clamat diabolus ego decipiā ꝛ interficiā. clamat xp̄s: ego reficiā. Ui de tu hō quē ſequi velis. Sȝ pauci hoīes volunt ſequi Chriſtum ad iſtam ſecundam vocationem ideo.

¶ Tertio vocat eos per bñficiorum multiplicationē: et largitionē que illis impartitur in dies ēt abundante r. Da exemplū d̄ muliere q̄ ſpargēdo grana vocat ſuos pullos. Et de iſta dei triplici vocatione pōt intelligi illd̄ Cañ. vj. Reuertere reuertere ſunamitis .i. aīa peccatrix: reuertere.

Ubi nota quō ſpōſ⁹ reuocat ad ſe ſponſaȝ ſuā ter dicendo reuertere. Sȝ prodolor ip̄e conqueritur de obſtinatione hoīm dicēs illud Puer. j. Uocaui ꝛ renuiſtis: extēdi manus meas. multa bñficia abundanter largiendo ꝛ nō fuit qui aſpiceret: ſcȝ ad me dantem beneficia: gratias pro illis agēdo Et nota ꝙ nō dt̄. Non fuit q̄ acciperet: ſed nō fuit qui aſpiceret. Oēs eī ſūt ſatis parati recipe bñficia dei: ſȝ pauci volūt illi regratiari de talib⁹. Quinimo multi inde deteriores efficiunt: ſcd̄m illd̄ Deut. xxxij. Incraſſat⁹ eſt dilect⁹ et recalcitrauit. ecclia. xxix. Paſce et potabit ingratos et adhuc audiet amara ab eis.

¶ Tertio pctōꝛ ad deū ſe ꝯuertēs poſt cordis contritionem inuenit in eo benignitatē ſuſceptricē. Johelis. ij. Cōuertimini ad dñm deum vr̄m: q̄a begnignus ꝛ miſericors eſt: patiēs ꝛ multe mīe ꝛ preſtabilis ſup malitia ꝑpt̄ ſui. Eſt ei de⁹ miſericors pctā remittendo patiēs ad pn̄iam expectando: ꝛ multe mīe nō ſolū ſemel: ſed ſepius indulgendo: et preſtabilis ſup malitia pctōꝛem benigne recipiendo Ideo dicit Greg. i quadam collecta de deo eſt proprium miſereri ſemꝑ ꝛ parcere. itē probat dei benignitas multis exemplis vt patet de Dauid de Nabuchodono. De Petro. De Paulo. De Magdalena. de ȝacheo. d̄ Chananea. De muliere in adulterio deprehenſa. De bono latrone. De Mattheo ꝛ de alijs pene infinitis qui poſt grauia peccata ad deū redeuntes: benigne ab eo recepti ſūt ꝛ magis honorati q̄ prius. Et iō iſta cōſideratio diuine benignitatis in ſuſcipiēdo corde contritos deberet merito valde eleuare ſpē in nr̄am ad dominū poſtq̄ mortalr̄ eū offendim⁹. Uñ Ber. ſuper Cañ. Dino propt̄ manſuetudinē que de te predicatur O bone Jeſu curremus poſt te audientes ꝙ nō ſpernis peccatorem nō abhorruiſti peccatricē Non eīm horruiſti. confitentē latronē: non lachrymantem peccatricē Magdalenā non chananeā ſupplicantē non deprehenſā in adulterio non ſedente in theloneo: non ſupplicantem publicanum nō negantē diſcipulū: nō pſecutorē apoſtoluȝ: neq̄ crucifixores tuos. In odore ergo vnguētorum tuorū currimus. Hec ille D

¶ Exemplum ad hoc legitur ſatis autenticū quod narratur in vita beati Baſilij de quodā Senatore Romano habente filiam pulcherrimā: quā poſuit in quodam monaſterio virginum vt cōſecrata deo ſeruiret ibidem omnib⁹ dieb⁹ vite ſue. Quā cū quidam iuuenis adamaſſet. ꝛ ad eā accedere nō auderet ꝓmiſit cuidā malefico maſſā auri ſi faceret ꝙ ipſa ſaltem ei cōſentiret: vt ſponſa eius fieret. Hic ergo malefic⁹ duxit dictum iuuenē ad demonē ad cui⁹ petitionem abnegauit fidē ꝛ baptiſmum, Chriſtum ꝛ ſanctos dedit ſe principi demonum faciendo ei homagium: dans illi ſuper hoc litteras ꝓprio ſanguine ſcriptas. Poſt hec igitur dict⁹ diabolus tm̄ tentauit dictā puellam in amorem illius iuuenis vt clamaret ꝙ morte amariſſima ſe occideret niſi pater ſuus illum iuuenem ei in virum dare faceret. Pater ergo tandē illi annuit Cū ergo ei copulata matrimōio fuiſſet: ꝛ vidiſſet ꝙ ille miſſam non audiret niſi raro ꝛ hoc tm̄ vſq̄ ad per omnia prefationis: ipſa conqueſta eſt de hoc beato Baſilio epō. Qui aduocans iuuenē: tm̄ hortatus eſt eum. vt nudaȝ veritatē illi patefaceret ꝛ cōtinuo mirabiliter flens ꝛ penitēs: abrenunciauit diabolo ꝛ omnib⁹ pōpis eius in manu dicti ſancti epi ꝓ pn̄ia ꝛ abſolutione ſup tanto crimine. Impreſſit itaq̄ in fronte eius ſignuȝ ſctē crucis recludens eū ꝑ tres dies in quodā loco ſacro. Poſt hec viſitauit eū querens de ſtatu ſuo. Cui ille reſpondit ꝙ demones ꝑ tres dies apparuerant ei frementes ꝛ comminantes atq̄ improperantes eī fidem fractam, ꝛ dicentes ei. Tu ſponte veniſti ad nos: ꝛ non nos ad te. Tūc btūs Baſilius cōfortans eū et iterū ſigno crucis i eius fronte impſſo: ciboq̄ dato incluſit eū iterū ꝑ aliquos dies. Quib⁹ tranſactis iterū btūs Baſili⁹ eū viſitauit ꝛ īterrogauit vt prius. Cui ille rn̄dit ꝙ demones longius ſtantes ꝯminati fuerant illi nō tm̄ videbat eos vt prius. Rurſus epō per alios .xl. dies iniunxit ei pn̄iam Quibus expiratis iterum viſitauit eū venerabilis epō ꝛ īterrogauit vt pri⁹. Cui ille rn̄dit ꝙ bn̄ illi fuerat: ꝛ ꝙ viderat eū in ſomnis: quaſi ipſum ſuis orationibus ꝓtegentē. Tūc beatus Baſili⁹ duxit eū ad eccleſiam ſed demones nitebantur eū rapere de manu ſua. Nec tamen hoc potuerūt facere impedientibus precibus viri dei de quo ēt conquerebantur in aere clamantes violentiam ſibi factam. Tūc beatus Baſilius iniunxit iuueni certas orationes. Quo orante et beato Baſilio demones adiurans

ſe cõpulſus eſt demum per acra chirographum deferre ⁊ ipſum iter manus epi reddere. Quo recepto ipſum dedit dicto iuueni ꝙ mox recognouit veraciter eẽ ſuum. His peractis vir dei Baſilius dictũ iuuenẽ eccleſie reddidit et eiſ ancrã cõiugẽ poſt exit. ⁊ vxori reſtituit ea: hãc itaqꝫ hiſtoria manifeſte apparet ꝙ pctõr ad deum ꝑ verã cordis cõtritionem redire volẽs inuenit in ipſo benignitatẽ ſuſceptricem. Et ſic pꝫ quõ verus ꝯtritus dꝫ habere reſpectuꝫ ad deum quem offendit.

E ¶ Scdo principaľr oĩs vere ꝯtritus ⁊ dolẽs de pctis. dꝫ hꝛe reſpectũ ad culpam quã cõmiſit. Quã ſi diligenter reſpiciat: tria mala inueniet i ea ꝑꝑ que merito dꝫ eã odire. Iſta mala ſunt.

Dannoſitas.
Anxietas
Cecitas

¶ Primo igr̃ verus penitens ⁊ debite reſpiciens culpam quam cõmiſit inueniet in ea magnã dãnoſitatẽ: ⁊ hoc reſpectu triũ differẽtiarum tẽporis: vꝫ reſpectu pteriti pñtis ⁊ futuri. Primo quidẽ reſpectu pteriti quia ꝑ culpam mortalem mortificata ſunt oĩa bona pcedentia. Nã ſicut mors corpalis mortificat oĩa membra corpis: ita mors ſpũalis mortificat oĩa pcedẽtia merita. Et hoc ẽ ꝙ dr̃ Eze. xviij. ſi iuſtus auerterit ſe a iuſtitia ſua ⁊ fecerit iniqtatẽ ⁊c. oẽs iuſtitie ſue ꝗs fecerat, nõ recordabunt. i. nõ vltra ad meritũ aut pmiũ imputabunť. Ecce damnũ quod affert culpa reſpectu preteriti. Scdo affert damnũ reſpectu pñtis. Nã turbat rõnẽ ⁊ pungit conſcientiã: grauat aĩam De primo in pš. Turbati ſunt. ⁊ moti ſũt ſupple peccatores: ſicut ebrius. De ſecundo in pš. Nõ ẽ pax oſſibus meis a facie pctõꝝ meoꝝ. De tertio. Iob. vij. Factus ſũ mihimetipſi grauis. Cur nõ tollis peccatum meũ. Itẽ in pš. Iniquitates mee ſuggreſſe ſunt caput meum: ⁊ ſicut onus graue grauate ſunt ſup me. Tertio culpa damnum affert reſpectu futuri: eo ꝙ priuat hoĩem ſalute perpetua pš. Longe a pctõribus ſalus. Ecce ergo triplex damnum quod inueniet verus penitẽs in culpa quam commiſit ſi diligenter eã reſpiciat.

¶ Scdo verus penitens debite reſpiciens culpã quam ꝯmiſit: inueniet in ea anxietatem ⁊ triſtitiã. Vñ Aug. li. j. cõfeſſionũ. Iuſſiſti dñe: ⁊ ita eſt: vt penas ſibi ſit oĩs inordinatus animus. ⁊ vt dicit Ambro. in libro de Noe ⁊ archa c. j. Nihil eſt quod maioris doloris ſit ꝙ̃ culpe reatus.

¶ Tertio penitens culpaꝫ reſpiciens inueniet in ea magnã cecitatem. Culpa enim in ſe ceca eſt ⁊ cecos reddit hoĩes. Sap. ij. Excecauit eos malitia eoꝝ. Iteꝫ in pſalmo. Neſcierũt neqꝫ itellexerunt: in tenebris ambulãt. Et bene dicit. Neqꝫ intellexerũt ſupple ſuam cecitatem quia hoc malo laborant peccatores ꝙ non intelligunt ſuum defectum ſine errorẽ. Et in hoc ſunt ſimiles vxori ſenece de q̃ ipſe idẽ refert epiſto. l. ad Lucilium ſcribẽs in hũc modũ. Harpaſtes vxor mea fatua ſubito videre deſijt. Incredibilem rẽ. ſ. ſed tibi narro: ſed verã. Neſcit eñ ſe eſſe cecã. Pedagogũ ſuũ rogat vt migeret dicẽs domũ tenebroſã eſſe. Hoc aũt quod in illa ridemus omnibus accidit: nẽo eñ ſe auarũ itelligi cupidũ: nemo ambitioſũ. Sed dicimus. Nõ ego ambitioſus ſum ſꝫ nemo alter Rome viuere poteſt non ego ſumptuoſus ſum ſed vrbs noſtra magnas exigit impenſas. Non eſt meũ vitiũ ꝙ ego iracũdus ſũ: ſed hoc adoleſcentia facit. Difficulter ergo ad ſanitatem peruenimus: qꝛ nos egrotare neſcimus. Hec ille. Pꝫ ergo de tribus malis que verus penitens et corde contritus facile poteſt inuenire in culpa. Et iõ eam ſumme debet odire.

F ¶ Tertio principaliter omis vere cõtritus de peccatis debet habere reſpectũ ad penam quaꝫ peccando incurrit videlicet ad penam eternam. De qua debet in ſe videre ⁊ ꝯſiderare tria. ſ. ꝙ illa acerbiſſima: longiſſima: horribiliſſima. Et de iſtis tribus ſimul loquitur Chriſtus. Matth. xxv. predicẽs ſententiam illã et vltimum arreſtum quod daturus eſt in die iudicij cõtra reprobos in hunc modum. Ite maledicti i ignẽ: ecce pene acerbitas. Eternũ ecce pene ꝓlixitas. Qui paratus eſt diabolo ⁊ angelis eius. ecce pene ⁊ ſocietatis horribilitas Propter quod vere contritus orat dominum cum Auguſtino dicens. Hic vre hic ſeca: ⁊ ineternum pcas. Patꝫ ergo quomodo contritio ẽ i predicamẽto ad aliquid ſiue relationis ⁊ quomodo importat triplicem reſpectũ. Uerum quod primus reſpectus et ſecundus ſunt reſpectus ſecũdarii ſeu principales tertius autẽ qui reſpicit penã: eſt tantum reſpectus ſecundum dici ⁊ minus principalis.

¶ Cõm. vj. ꝙ contritio eſt in predicamento actionis.

Confiteor tibi dñe pater celi et terre: quia peccaui nimiſ Ideo mea culpa. Matth. xj.

¶ Poſtꝙ̃ in precedenti capitulo oſtenſum eſt quomodo contritio pertinet ad predicamentum relationis: hic conſequenter oſtendendum eſt quomodo pertineat ad predicamentum actionis.

A ¶ Pro quo notandum ꝙ ipſa ꝯtritio ⁊ opatur tres glorioſos effectus. Nam ipſa:

Extergit vitium peccati
Extinguit incendium inferni.
Perducit ad gaudia celi.

¶ Primo igr̃ extergit vitium, et ſordes peccati. Nam ſicut forte lixiuiũ expellit ſordes veſtiũ lineaꝝ ⁊ fortis ꝯfricatio rubiginẽ aufert a ferro ꝙ̃ gladio: ⁊ mare oĩa putrida abijcit. ſic contritio extergit ⁊ expellit oẽ vitiũ. Propť qđ threñ. ſcđo dr̃ de vero penitẽte. Magna velut mare cõtritio tua. Ac ſi diceret ꝙ ſicut mare repellit corpora mortua a ſe et ꝓijcit illa ad litus ita etiã cõtritio expellit ab hũano corde eẽ pctm̃. In cuius rei ſignum cum pš. dixiſſet. Cõfitebor aduerſum

me iniuſticiam meam dño: quod
ſit in ↄtritione in qua cuius ↄfite
tur iniuſticiã ſuam dño: et ſub
iũxit. Et tu remiſiſti impietatem
peccati mei. De hoc ẽt extat exẽ
plũ de Petro. de q̃ dicit calixtus
papa et recitaẽ in decre. diſt. l. po
neret q̃ lachryma amariſſima pe
tri lauit ↄ deleuit pctm̃ negatio-
nis. illi⁹. Ecce quõ ↄtritio e xter=
git vitiũ pcti. dũmodo ↄfeſſio nõ
cõtẽnatur. vt habeẽ de pe. diſt. i.
menſuram. Q᷒ ſi alie ptes pnie
contẽnãẽ: ipſa ↄtritio circa re=
miſſionem peccati nihil operaẽ
vt notaẽ vbi ſupra. c. reſuſcitam⁹
Sed heu multi ſunt qui de faci=
li fundũt abũdentiſſimas lachry
mas pro dãnis mũdialib⁹ ꝑ
mortuis amicis corporalib⁹: aut
ꝑ variis langoribus qui tamẽdu
riſſimi ſunt ad plorandũ grauiſ
ſima peccata ſua ↄ periculũ eter
ne dãnationis. Unde de talibus
qui habent dolorem de penis q̃s
patiũẽ ↄ non de culpis q̃ g'eos in
dies perpetrãẽ poteſt intelligi
illud Eccleſi. l. Oppreſſiones fa=
mes flagella: ↄ cõtritiones ſuper
iniquos creata ſunt.

¶ Secundo contritio extiguit in
cendiũ inferni. Unde ꝓſper in
ſententiis: ↄ ſiẽr recitaẽ de peni.
diſtin. ptima ſi cui lachryme que
ex vera contritione fluunt eter=
ni ignis incendia extinguunt.
Magna ergo et admirabilis eſt
actio contritionis: maxime cum
illum ignem infernalem quẽ to
ta aqua maris pariter ↄ omnium
flumorũ atq̃ fontium extingue=
re nequaq̃ põt minima lachry=
ma ex corde contrito fluens ipſũ
totalẽr extinguit. Debet tñ talis la
chryma eſſe amara: q2 homo pec
cauit ↄ̃ illum qui ipſum creauit
amarior q2 illum offendit qui eũ
redemit amariſſima q2 ↄtra pa=
trem ſuũ peccauit q̃ eũ quotidie
paſcit ↄ potat corporaliter vite
neceſſaria illi tribuendo. Itẽ ſpi
ritualẽr corpus ↄ ſanguinem ſuũ
in ſacramentũ altaris illi tribuẽ
do. Et nota q̃ ↄtritio dz extigue
re ignẽ inferni pro quanto virtu
te illius de⁹ ↄmutat penam eter
nam in temporalem. Quinimmo
vbi ipſa contritio eſt multũ ve=
hemens tunc remittit omnẽ pe
nam. Et hoc eſt quod ait Chry=
ſo. homi. vij. in pctis inquit ſi do
leamus ↄ triſtemur peccati ma=
gnitudinem. i. penam. pctõ debi
tam minuimus. ↄ quod erat ma=
gnũ reddimus paruum ſepe ꝓo
ↄ funditus ipſum totum delem⁹
hec ille. Da exemplum de gutta
aque proiecta in fornacem ignis
que ſtatim reſoluiẽ ↄ totalẽr con
ſumitur.

¶ Tertio ↄtritio ꝑducit ad gau
dia celi. et hoc voluit inuere xp̃s
in illis verbis Mat. v. Bti q̃ lu
gent: qm̃ ipſi cõſolabunẽ. Videẽ
itaq̃ ipſe xp̃s loqui ipſis penitẽ=
tibus ↄ pctã ſua flentibus: dicẽs
illud Luc. vj. Beati qui nunc fle
tis. i. qui in preſenti de commiſ=
ſis pctis doletis: q2 ridebitis: ſup
ple in celo. Item Johã. xvj. Plo
rabitis ↄ flebitis vos ſupple ve=
ri penitẽtes. mundus autem gau
debit. i. homies mũdani. Uos au
tẽ ↄtriſtabimini: ſed triſtitia vr̃a
ↄ̃uerteẽ i gaudium. Ecce quomodo
contritio perducit ad regnũ ce=

lorum. Hoc idem etiam voluit i
uenire pſ̃. cum ait. Qui ſeminãt
in lachrymis ſupple: cõtritionis
e doloris de pctis in exultatione
metẽt. ſ. gaudiũ in preſẽti ↄ eter
nũ in futuro. Eſa. lxj. Dabo inde
dñs coronã ꝓ cinere oleũ gaudiũ
ꝓ luctu palli⁹ laudis ꝓ ſpũ mero
ris. Sequiẽ in pſ. Euntes ibant
ↄ flebant. Hoc ẽt referẽ ad con=
tritos corde de pctis q̃ debẽt con
tinue ꝓficere magis: ac magis
de peccatis pteritis dolendo: di
cente ſcriptura Eccle. v. de ꝓpi=
ciatu pctõꝝ noli ẽẽ ſine metu q̃ſi
diceret. O pauꝑ pctõr q̃ntũcũq̃
doleas de pctis tuis tñ ſꝑ timere
debes ne plene ſint tibi dimiſſa
ꝓuer. xxviij. Beat⁹ hõ qui ſẽper
eſt pauidus. Ecce quõ veri pe=
nitentes debent curdo ſẽre idẽ
in fletu gemitu ↄ planctu de pec=
catis non ſolum perſeuerare ve
rum etiam proficere: mittentes
ſemina ſua. i. pmittentes in ter=
ra viuentium ſemina ſua. i. bona
Uenientes aũt ſupple: ad gñale
iudicicium: venientes a mortuis
reſurgendo cum exultatione eo
q̃ euaſerunt periculum eterne
damnationis: ↄ peruenerunt ad
portum eterne ſalutis portantes
manipulos ſuos. i. fructus ſemi=
num ſuorum ſiue bonorũ operũ
que in preſenti geſſerunt ↄ ſignã
tes dolendo de peccatis ſuis. Pz
ergo quid operatur vera cordis
contritio. Ualde ergo miſeri et
fatui ſunt qui negligunt de pec=
catis ſuis confiteri. Et ſic patet
de p̃dicamẽto actionis.

¶ Capitulum. viij. q̃ contritio eſt
in p̃dicamẽto paſſionis.

Confiteor tibi dñe
pater celi ↄ terre
quia peccaui ni
mis ideo mea cul
pa Math. xi.

¶ Poſtq̃ i p̃cedẽ
ti ca. oſtẽſuz ẽ ꝓbatũ quõ ↄtritio
ẽ in p̃dicamẽto actionis hic ↄñr
idẽ oſtẽdẽdũ eſt de p̃dicamento
paſſionis. Qui ei veraciẽ dolet ↄ
ↄteriẽ de pctis ſuis patiẽ in aĩa
etiã quãdoq̃ in corpore ↄ hoc ex
redũdantia doloris qui eſt in aĩa
adeo vt aliqui effundãt abũdan=
tes lachrymas ꝓ pctis ſuis. Ecce
paſſio. Ad cuius euidentia in de
qua huiuſmodi lachrymarũ tria
videbuntur: que ſunt

Conditionis
Congruitatis
Petitionis.

A ¶ Primo igiẽ videndum eſt
de cõditionibus predicte aque/
que ſunt quatuor. Debet enim
huiuſmodi aqua lachrymarum
ad hoc e q̃ proſit ↄ lauet animam
a maculis pctõrum: eſſe

Calida
Munda
Amara
Uiua.

B ¶ Primo quidẽ calida. Non
enĩ qualiſcũq̃ aqua munda ſor=
des corporales: ſed tñ aqua illa
que eſt calida. Sic neq̃ qualeſ=
cũq̃ lachryme neq̃ qualiſcunq̃
dolor de pctis delet peccata que
ſunt immundicia anime: ſed tm̃
ille dolor qui eſt acceſſus igne di
uini amoris. Cum ergo quis do=
let ſe peccaſſe ꝓpter deuz quem
ſumme diligit tunc vere cõteriẽ
Talem autem aquã calidam fu=

ait Magdalena ad pedes xp̄i.
De qua loquens Greg. homel.
xxxiij. ait Diſcite quo dolore ar=
der q̄ſere inter epulas nō erube
ſcit. Nā q̄ ſemetipſaꝫ grauiť eru
beſcebat intus nihil eē credidit q̄
verecūdaretˀ foris. Sꝫ ꝑfecto ali
q̄ fundūt aquā frigidam ꝑ pctīs
ſuis et ideo tales non mundanť
a ſuis delictis. Hi ꝫ ſūt q̄ tiore ſo
lū pene dolent de pctīs ſuis ꝛ nō
amore iuſticie: ꝛ tales ſūt ſimiles
illis q̄ ducunť ad ſuſpendiū q̄ do
lent ſe commiſiſſe caſum propter
quē opoꝛteat eos ſic turpiť mo=
ri nec tamē plene dolent de offen
ſa in ſe. De lachꝛymis ergo ta=
lium poteſt intelligi illud pſ. In
diluuio aquarum multarum ad
eum. ſ. deum non approximabūt.
Tales etiam quodammodo aſſi
milantur demonibus et damna
tis omnibus qui dolent de pecca
tis ſuis nō quidem propter deum
offenſum: ſed propter cruciatuꝫ
et tormentum iuxta illud Sap̄.
v. penitentiam agentes ꝛ pꝛe an
guſtia ſpiritus gemētes. Sicut
ergo talis doloꝛ qui eſt propter
penas non prodeſt damnatis ita
neqꝫ doloꝛ viuentium peccato=
rum qui non eſt propter deum
illis prodeſt ſaltem ad remiſſio=
nem culpe: et ad meritum vite
eterne. Quale igitur remedium
Certe optimum. ſ. ponere aquaꝫ
lachꝛymarum ſuper igne diuini
amoris: ita ſcilicet q̄ peccatoꝛ
principaliter doleat de peccato ꝑ
pter deum ſumme dilectum. Et
qui ſic calefecerit lachꝛymas ſu=
as indubie cum illis lauabit im
mundiciam ſui cordis.

Secundo aqua lachꝛymarum
debet eſſe munda iuxta illud do
mini verbum ad penitentes Eze.
xxxv. Effundam inquit ſuꝑ vos
aquā mundā ꝛ mūdabimini ab
oībꝰ inquinamentis vr̄is. Nō ei q̄=
liſcunqꝫ aq̄ mūdat ſordes veſtiū
ſed ſolum munda q̄ immunda a
qua magis maculat veſtes q̄ an
te. Sic ſolum aqua munda ocu=
lorum mentis mundat ꝛ purgat
ad immundicia peccatoꝝ. Tunc
autem talis aque lachꝛymarum
eſt munda: cum quis pleno coꝛ=
de dolet de peccatis proponēs in
futurum ad ea non redire inter=
ueniente dei gratia et adiutoꝛio
E contrario autem illa aqua la=
chꝛymarum ē immunda cū quis
flendo preterita peccata: immi
ſcet ꝓpoſitum redeundi ad vo
mitum vel non vitandi occaſio=
nes peccatoꝛum. Fletus ergo ta
lium eſt aqua turbida non mun=
dans ſꝫ magis coinquinans. Vn̄
Iſido. d̄ ſummo. bono lib. ij. cap.
xiij. Comparat illos qui deflent
commiſſa peccata nec tamen ab
ſtinent a cōmittēdis illi qui lauat
laterem crudum. Quem quanto
magis lauerit tanto amplꝰ lutuꝫ
facit. Dicit etiā idē vbi ſupra ca.
xvj. Et ſiľr recitať i decre. de pe.
di. iij. irriſoꝛ. q̄ ille irriſoꝛ eſt ꝛ nō
penitens qui adhuc agit quod
penitet. Nec videat deum poſce
re ſubditus ſed ſubſanare ſuper=
bus. Canis reuerſus ad vomitū
eſt penitens ad peccatum. Multi
enī indeſinenter lachꝛymas fun=
dunt ꝛ peccare non deſinunt. Et
poſt pauca Eſayas. de peccato=
ribus dicit. Lauamini mūdi eſto

te lauatur et mundus eſt qui ꝛ
preterita plangit ꝛ flenda iterum
nō admittit. Lauať ꝛ nō ē mundꝰ
qui plangit q̄ geſſit nec deſerit ſꝫ
poſt ea chꝛymas ea q̄ fleuerat re
petit. Hec ibi. Itē. c. ſeq̄n. q̄d̄ ici=
pit. Inanis d̄t Au. Inanis ē peni
tentia quā ſeq̄ns culpa co inq̄nat
Nihil pꝛoſunt lamenta ſi replicā
tur pctā. Pꝫ. ꝫ q̄ aqua cōtritiōis
debet eſſe munda.

Tertio ꝑdicta aqua debet eſſe
amara. In cuiꝰ rei teſtimoniū
Ezechias poſtq̄ ſuperbiuit de vi
ctoꝛia ſibi a domino data de ſen=
nacherib: poſtmodum conuertit
faciem ſuam ad parietem et flēs
dixit ad dn̄m illud Eſay. xxxviij.
Recogitabo tibi omnes annos
meos i amaritudīe anime mee
Notandum tamen q̄ duplex eſt
amaritudo ſicut ꝛ duplex genus
lachꝛymarum. Eſt enim quedaꝫ
amaritudo pꝛoueniens ex dicta
mine recte rationis cum delibe=
ratione deteſtando peccatum.
Et hec eſt virtus imperans do=
loꝛem. Verbi gratia. Aliquis ma
gnus peccatoꝛ dictat q̄ magnum
malum ꝛ magna ingratitudo eſt
offendere patrem celeſtem bene
factoꝛem precipuū ꝛ qui ei nūq̄
nocuit ſemper benefecit et ideo
dolet ſecūdum illud Hieremi. ij.
Scito et vide q̄ꝛ amarum eſt te=
dereliquiſſe dominum deum tuū
Alia eſt amaritudo ſenſus que
frequēter ſequitur ex ꝑma. Ma=
xime ſi non ſit indiſpoſitio com=
plexionis vel aliunde. Pꝛima igi
tur amaritudo ſemper requiriť
ad verā contritionē. Non autem
ſecunda eo q̄ illa non eſt in no=
ſtra poteſtate Alias fleremꝰ q̄n
vellemꝰ. Nā aliq̄n eſt meritoꝛiū
velle flere ꝛ non poſſe q̄ꝛ fletibus
abūdare. Et idō cuidā ꝯq̄renti q̄ nō
poſſet flere peccata ſua fuit con=
ſultum a cōfeſſoꝛe ſuo q̄ doleret
q̄ non poterat flere. Sed q̄ritur
circa hoc verū mulier q̄ habuit
filium de adulterio teneať velle
ipſū nūq̄ꝫ habuiſſe. Rn̄det q̄ circa
hoc facieda ē ſeparatio filij a pec
cato: quia facta diligat filium et
odiat peccatum.

Nota circa hoc hiſtoꝛiam
de illa muliere que ex adulterio
cōcepit et genuit tres filios qui
eualerant in maximos viros.
Pꝛimus dictꝰ eſt Petrus Lom=
bardus qui edidit quattuoꝛ li.
ſentē. Scd̄s Petrꝰ comeſtoꝛ qui
edidit hiſtoꝛiam ſcholaſticam.
Tertius gratianus: qui edidit
decretum. Predicta ꝫ mulier ad
extrema veniens conſiderans q̄ꝫ
tum bonum prouenit ex eccleſie
medio filioꝛum ſuoꝛū nō poterat
dolere de pctō ſuo. Ad quam con
feſſoꝛ ſuus ait. Saltem doleas
de eo q̄ non potes dolere. Quod
illa fecit ꝛ ſic euaſit dānationem
eternam: vt poſt obitum ſuum
eidem confeſſoꝛi apparēs ꝛ gra=
tias agens de ſalubri eius con=
ſilio narrauit. Patet ergo quo=
modo cōtritio debet eſſe amara.

Quarto aqua contritionis et
lachꝛymarum pro peccatis de=
bet eſſe viua. Et de hoc poteſt i
telligi illud verbum Chꝛiſti ad
mulierem Samaritanē Johan=
nis quarto. Si inquit ſcires do=
nū dei ꝛ quis eſt q̄ dicit tibi da
mihi bibere tu foꝛſan petiſſes ab

eo bebere ⁊ dediſſet, tibi aquam
viuam. Sed q̄re aqua ꝯtritionis
vocatur viua. Rñſio. Hoc per ſi
militudinē dictū ē. Nā ſicut aq̄ il
la dr̄ viua q̄ ſep̄ fluit et currit ita
ēt, hac ratione aqua ꝯtritiōis dr̄
viua eo ꝙ deb; iugiter ſcaturire.
Hāc aūt aquā inſtanter petebat
Hieremi. ix. c. cū dicebat. Quis
dabit capiti meo aquā et oculis
fōtem lachrymarū. Tūc ꝑ q̄s ha
bet iſtam aquam viuam: ſi quoti
ens recordatur peccatorum prę=
teritorum dolet illa commiſiſſe ⁊
ſi eſſet poſſibile vellet illa nunꝗ̄
cōmiſiſſe. ꝙ ſi eſſent ad huc con=
mittenda: pro nulla re mundi
vellet illa committere. Et preter
hoc habet firmum propoſitum i
futurum omnino ſibi cauere ab
omni malo quantum patit hu=
mana fragilitas: interueniente:
gratia dei. O ꝗ̄ fidelis igitur il=
la anima eſt cui dat habere talez
aquam calidā mundam: amaraz
⁊ viuam.

D ¶ Sed forſan dices. Certe
libēter haberē talē aquā tā vti=
lem ⁊ taz necellariam ſed neſcio
modū habendi eam. Quid igitur
facere debeo pro illa obtinenda
et reperienda. Reſponſio. Vade
ad pedes bñdicti crucifixi: ⁊ ibi
conſidera diligenter: et mēte re=
uolue quanta paſſus eſt pro te et
ꝗ̄ pronus eſt ad te recipiendum
ad miſericordiam. Nam vt dicit
Bernar. Nullum cor tam durum
eſt quod non emollitur ſi paſſio
domini ad memoriam reuocet.
Bene ergo nos admonet ſcriptu
ra Eſaye. xij. dicens. Haurietis
aquas in gaudio de fontibus ſal
uatoris. Ubi per fontes ſaluato
ris intelligunt riuuli fluentis ſā
guinis de latere ⁊ manib⁹ ⁊ pedi
b⁹ Christi. Tunc ꝑ pctōr haurit
aq̄s ꝯtritionis ⁊ lachrymarū de
fontib⁹ ſaluatoris qñ ꝯtēplat cor
de deuoto iōam xp̄i paſſionē. Itē
meditare q̄ꝺū p̄miū paratū ſit in
celo plorātib⁹ ⁊ fluentib⁹ peccata
ſua ⁊ ſimiliter q̄ꝺta ſupplicia ob=
ſtinatis reſeruentur in inferno.
Quod vbi feceris erit certe cor
tuum durius adamāte ſi non ſcin
datur et emollitur ad contritio
nem. Et breuiter quicunq; bono
corde petit a dño predictaz aquā
ineuitabiliter obtinebit eaz ſicut
ſequens declarat exemplum.

E ¶ Legit enim ꝙ cū quidam cō
fiteret cuidā diſcreto ꝯfeſſori mł
ta grauia peccata eiq; pſuadere ꝺ
dict⁹ ꝯfeſſor vt ploraret ille rñdit
nō poſſe hoc facere ꝗ̄uis libēter
hoc faceret. Ad quē ſacerdos pe
te inq̄t lachrymas a dño ⁊ idubie
illas dabit tibi. Cum itaq; ali=
quanto tempore illas poſtulaſſet
aduocauit notarios publicos di=
cens. Facite mihi inſtrumentum
ꝙ petiui ⁊ peto lachrymas a do
mino ꝓ pctis meis et ille nō dat
mihi eas. Et omnes hic preſen=
tes ſunt teſtes huius. Cunq; illi
notarij manum miſiſſent ad con
ficiendum ſibi chartulam ſeu in
ſtrumentum: pauper peccator
cepit adeo abundāter flere ⁊ ſin
gultus atq; ſuſpiria emittere qꝺ
inter huiuſmodi lachrymas vlti
mum ſpiritum exhalauit. Et ſic
ſaluus factus eſt vt pie creditur
Si quis ergo dicat non poſſe fie
ri peccata ſua recurrat ad xp̄m

que eſt petra ſcḋm ſententiā apo
ſtoli et percutiat cū virga li gue ſue
miſericordiā ⁊ lachrymas iplorā
do ⁊ indefectibiliter hmōi petra
dabit aq̄s. In cui⁹ figura legitur
Joſue. xv. ꝙ Othoniel ꝯſuaſit v=
xori ſue Axe vt apō přez ꝯq̄rert
poſſeſſionem habere parentum ⁊
per ꝯña ſterilē. Et iō tādē ꝓ irri
gatiōe dicte hereditatꝭ. Caleph
př eius dedit ſibi irriguū superi⁹
⁊ inferi⁹. Ad ꝓpoſitum axa ſigni=
ficat animā peccatricē que ha=
bet conſcientiam ſterilem ⁊ ari=
dam et ideo ꝓ ſummo remedio
conſulendum eſt ſibi: vt petat a
patre ſuo celeſti aquam lachry=
marum. Quod vbi fecerint incō
tinenti dabit ei irriguū ſuperius
⁊ īferi⁹. Hoc ē dicere ꝙ faciet eā
flere de amiſſione celeſtium bo=
norum ⁊ de incurſione ſiue obli=
gatione ⁊ ſuppliciorum inferna=
lium. Ecce irriguum inferius.
Sicq; ab vtraq; parte .ſ. in ſu=
periori et inferiori celi et inferni
deducentur lachryme: irrigan=
tes conſcientiam peccatricis a=
nime vt ſic poſſit ꝓducere fru=
ctū penitētie et cōtritionis vere
vel dic ꝙ irriguum ſuperius eſt
dolor de peccato ſecundū partem
intellectiuam. Irriguum vero
inferius eſt dolor de eodem pec
cato ſecundum partem ſenſitiuā
Et qꝛ vterq; dolor ſeu irriguum
eſt ſpeciale dei donum: ideo ab
eo petendum eſt ⁊ hoc totū ad
irrigandum conſcientiam pecca
tricem: vt dictum eſt. Et ſic pa=
tet ⁊c.

¶ Capitulum. viij. ꝙ contritio ē
in ꝓdicamento quando.

Confiteor tibi domi
ne pater celi ⁊ ter=
re: qꝛ peccaui nimiꝭ
iō mea culpa Matt.
xi. ¶ Poſtq̄ꝫ in p̄ce=
denti. c. oñſū ē quō ꝯtritio pertinet
ad predicamētū paſſiōis hic ꝯñr
oñdēdū ē q̄r ꝑtineat ad ꝓdica=
mētū qñ. Ad cui⁹ euidētiā q̄rit.

B ¶ Qñ cōterēdum eſt de pctis
Rñdet ꝙ cito ⁊ feſtināter ꝯteren
dū eſt de pctō ſaltez vbi ē notabi
le periculuz. Pōt ei ex cā differri
confeſſio ſimilit ⁊ ſatiſfactio ſed
nūꝗ̄ cordis ꝯtritio et hoc ꝓpt
multa. ¶ Primo q̄dē ꝓpter reue
rētiā ⁊ honorē expectātis q̄ deus
eſt: eſſet enī nimiū turpe ⁊ maxi=
me reꝑhēſibile ſi aliq̄s ruſtic⁹ fa
ceret diu expectare regē aut im=
peratorē ad ianuaz ſuaz ⁊ maxie
vbi vellet intrare domum ſuā ad
illi⁹ vtilitatez vtpote cū magnis
muneribus ⁊ donis. Modo ſic eſt
ꝙ ille q̄ eſt rex regū ⁊ dñs dñan=
tiū expectat pauꝑes pctōres ad
pñiam ⁊ cōtritionē volēs ad eos
intrare ꝑ grāz ad maximaz eorū
vtilitatē dicens illud Apoca. iij.
Ego ſto ad oſtiū ⁊ pulſo ſi q̄s mi
chi apuerit ꝑ dolorē de pctis, in=
trabo ꝑ grāz ⁊ cenabo cū illo per
ſacri altaris ſpē ſuo ſuſceptio=
nē. Caueat ꝑ pctōr ne nimis dif=
ferēdo ꝯteri irā dei ꝯtra ſe ipla=
cabilit ꝓuocet ⁊ hoc ē qꝺ ꝯſulit
ſapiēs. Eccle. v. dicens. Ne tar=
des cōuerti ad dñm et ne diffe=
ras de die in diē. Subito ei vēiet
ira ei⁹ ⁊c. De hac etiam expecta=
tiōe ſcribit Eſa. xxx. Propterea ex
pectat vos de⁹ vt miſereat vr̄i.
¶ Scḋo ꝓpter icertitudinē vite

ꝛ ẗpis. Auis eni q̄ꝫ primus videt
ſagittariū diſponētē arcū ꝛ ſagit
tā ſubito euolat nec ictū expectat
Sic eſt aūt q̄ dn̄s q̄tidie ꝯminat̄
pctōribus nūc infirmitates īferē
do nūc ꝑditionē bonoꝝ tpaliū inti
tendo nūc mortē amicoꝝ parētū
ꝛ bn̄factoꝝ cauſādo nūc vicinos
ſuo s ō medio auferendū caueat
ḡ pctōꝛ ne ſnimis expectādo peni
tere ferit eū dn̄s gladio ire ꝛ furo
ris ſui de q̄ ī ps. Niſi ꝯuerſi fueri
ritis gladiū ſuū vibrauit arcū ſu
uꝫ tetendit et parauit illū ſup. ad
ſagittandum cōtra obſtinatos q̄꞉
ḡ hora mortis nr̄e ē nobis īcerta
iō poſtq̄ꝫ peccauimꝰ quanto ma-
gis debemꝰ nos extra pīculū et-
ne dānationis ponere Qḋ ſit per
ꝯtritionē. Ad qḋ ēt nos admōet
xp̄s Mat. xxiiij. di. Eſtote parati
q̄ q̄ hora neſcitis filiꝰ hois ventu
rꝰ ē ſup. ad iudiciū tā ḡnale qḋ
fiet in fine ſeculoꝝ q̄ꝫ ꝑticu
lare qḋ fit ī morte cuiuſlibet.

¶ Tertio ꝓpt̄ dānificationē mo
re ī pctīs. Hōs ei pedē vl̄ manū ī
igne nō ex peetat nec ꝯſiliū q̄rit
ab amico d retrahēdo hmōi mē
brū ab igne: ſic ē aūt q̄ pctm̄ mor
tale ē velut ignis grecꝰ deuorās
q̄cq̄d bōi inenit ī aīa q̄ꝫ ſemel īua
dit iuxta illud Job. xxxj. Ignis
eſt vſq̄ꝫ ad cōſumptionē deuorās
ꝛ oīa germina eradicās gallice
ꝑ met tout au net. Inſuꝑ longa
mora in pctō facit alia tria ma
la. Primū eſt q̄ reddit hominem
valde difficilē ad redeundum ad
deū per pn̄iam iuxta illḋ Hiere.
xiij. Si mutare pōt ethiops pel-
lē ſuā aut pardus va rietates ſu-
as ꝛ vos poteritis bn̄facere cum

didiceritis malum. Scḋm malū
ē q̄ valde facilitat ad malū ꝓpt̄
malū habitū q̄ generat̄ ex freq̄n
tatis actibꝰ malis. Tertiū malū
ē finalis obſtinatio ꝛ induratio ī
malo. Nā vt dt̄ Aug. ſer. j. ferie
q̄te poſt tertiā dn̄icā q̄dragesime
ex mltitudine pctōꝝ deſperatio
naſcit̄ ꝛ ex deſperatiōe obdura-
tio ḡnat̄ ſecūdū illud ꝓuer. xviij.
Pctōꝛ cū in ꝓfundū maloꝝ vene
rit cōtēnit. Et breuiter vt dicit
Sene. ad Luci. ſcibēs epl̄a. xxx-
viij. deſinit eē remedio locus
vbi que fuerant vitia mores ſūt
ecce ergo quō mora ſui cuilibet
eſt nociua vt dt̄ de re. iur. lib. vj.
Cito ergo reſurgēdū ē a pctō ſal
tē ꝑ cōtritionē ꝓpter dānificatio
nē q̄ incurrit̄ ex lōga mora ī ipſo
¶ Quarto cito ꝯterendum ē de
pctō ꝓpt̄ indignationē eterni re
gis ꝛ iudicis. Uidemꝰ eni in cu-
rijs principum q̄ ſi q̄s offēderit
principē et cognouerit eū cōtra
ſe iratum nō ceſſat multiplicare
p̄ces ꝛ rogare amicos vt interce
dant pro eo quouſq̄ꝫ reconciliet̄
ei. et de hoc hiſtoriam habemus
ij. Regū. xiiij. de Joab q̄ media-
uit inter Dauid ꝛ filiuꝫ ſuū Abſa
lon. Primo eni nolebat euꝫ vide
re pr̄ ſuus Dauid eo q̄ occidiſ-
ſet fratrem ſuū Ammō Sed tan
dē illi pepcit ad inſtātiam ipſius
Joab. Sic eſt aūt in propoſito q̄
hō per pctm̄ prouocat irā dei con
tra ſe. et ideo cū oī diligentia dꝫ
laborare vt q̄tociꝰ reconcilietur
ei ne forſan iubeat eū ſuſpendi
in patibulo inferni. Fit autem
hmōi recōciliatio inchoatiue ꝑ
cordis contritionē q̄ a deo grata
eſt deo vt dicat ps. ad eundem

deū. Coꝛ ꝯtritū ꝛ hūiliatū deꝰ nō
deſpicies. Parent ḡ q̄tuoꝛ ratio
nes ꝓpter q̄s cito ꝯterēdū eſt de
pctō. Studeat ḡ quilibꝫ peccatoꝛ
amodo ita facere.

¶ Capitulum nonum q̄ contritio
eſt in p̄dicamento vbi.

Confiteoꝛ tibi dn̄e
pr̄ celi ꝛ terre: q̄ꝛ
peccaui nimi̇s. Jō
mea culpa Mat.
xi. ¶ Poſtq̄ꝫ ī p̄ce
dēti. c. dclaratū ē
quō ꝯtritio ꝑtinet ad p̄dicamētuꝫ
q̄n hic ꝯn̄r reſtat oñdere quō ꝑti
neat ad p̄dicamētū vbi. Ad huiꝰ
ḡ euidētiā q̄rit̄.
A ¶ Ubi ꝯterēdū ē. Rn̄det̄ q̄ in
p̄ſēti vita ī celo ei nō ē locꝰ dolo
ris aut triſtitie iꝫ totiꝰ iocūditatꝫ
ꝛ letitie in īferno aūt ē totū oppo
ſitū nā nl̄la ē ibi cōſolatio aut leti
tia iꝫ meroꝛ ꝛ triſtitia. Reſtat ḡ q̄
iſte mūdꝰ ꝛ p̄ſēs vita ſit p̄ciſꝰ locꝰ
ī q̄ ꝯterēdū ē de pctō. In p̄ſēti er
go conterenduꝫ eſt ratione.
Libertatis
Acceptabilitatis
Impedibilitatis.
B ¶ Primo igit̄ ꝯterēdū ē de pctō
in pn̄ti rōne libertatis. Nā q̄ꝫdiu
viuit hō hꝫ liberū arbitriū flexi-
bile de bono ad malū ꝛ de malo
ad bonū iuxta illḋ eccle. xv. Deꝰ
ab initio ꝯſtituit hoīeꝫ ꝛ reliq̄t eū
ī manu ꝯſilij ſui ꝛ ꝑ oſt pauca ap-
poſuit tibi deꝰ aquā ꝛ ignē ad qḋ
volueris poꝛrige manū tuā. Añ
hoīeꝫ vita ꝛ moꝛs bonū ꝛ maluꝫ
q̄ placuerit ei dabit̄ illi. Nō ſic
aūt erit ī alio ſeclō nā liberū arbi
triū ī dānatꝫ erit īflexibile ad bo

nū ſicut ꝛ liberū arbitriū ī beatis
ad malū: q̄ꝛ vt dr̄ eccle. xj. Si ceci
derit lignū ad auſtrū aut ad aq̄lo
nē ī q̄cūq̄ꝫ loco ceciderit ibi erit
ſup. ꝑpetuo. Et hoc itelligit̄ d ſta
tu ī q̄ q̄libet hō tā bonꝰ q̄ꝫ malus
decedit. Qui q̄ď ē ſtatꝰ nullo mō
poterit mutari q̄ꝛ vt dt̄ Gre. ī ſuo
dialogo. li. iiij. q̄lis hic q̄ſq̄ꝫ egre
dit̄ talis in iudicio p̄ſētat̄ Hic eſt
q̄ dt̄ Damaſ. Qḋ ē ī angelis eſt
caſus in hōibꝰ ē moꝛs. Ubi vult
dicere q̄ ſicut angeli mali ſunt
inflexibiles ad bonū poſt caſum
ſuuꝫ ita etiam hoīes poſt mortē
ſecus aūt in vita. Cōterendū ē ḡ
in pn̄ti q̄ꝫdiu manet vſꝰ liberi ar
bitrij. ¶ Scḋo cōterendū ē ī pre
ſenti rōne diuine acceptationis
ꝛ miſeratiōis. Deus ei ex immē-
ſa bonitate ſua ꝛ miſericordia q̄ꝫ
diu durat vita p̄ſens acceptat bo
nuꝫ actū hois ad meritū ꝛ p̄miū
iuxta illud ps. Uenit tp̄s miſe-
rādi eiꝰ venit tēpꝰ. Itē Johe. ij.
Nūc dicit dn̄s. Conuertimini ad
me ꝛc. Et nota q̄ dicit. Nunc. ī. q̄ꝫ
tū durat vita pn̄s q̄ nō ē niſi vnū
nunc reſpectu alterius ſeculi. In
iſto ergo nunc conuerti debent
pctōꝛes ad deuꝫ per veram coꝛ
dis contritionē iuxta illud quod
dicit pſal. in perſona dn̄i. Conuer
tetur populus meus hic. Quod
vbi fecerit dies pleni. ī. dies per
petui gaudij inuenientur in eis
ſcꝫ in celo. Bene ergo ꝛ ſalubrit̄
nos admonet apo. gal. vj. dicens
Dum tempus habemus ſupple.
conterendi ꝛ cōuertendi nos ad
deuꝫ operemur bonum. ſ. ꝯtritio
nis ꝛ pn̄ie de pctī ſ omiſſis.
¶ Tertio debemus laborare ad

cōterēdum eſt in pſēti ratione in
pcdibilitatis. Nam ſicut pharao
ꝗ̄tū potuit īpediuit ne filij iſrael
p mare rubꝝ ſi exirēt de egypto:
ſicut legit Exodi in p'uribus ca
pitulis ita ⁊ diabolus quātū pōt
nitit̄ īpedire ne xp̄i fideles p ma
re ꝯtritiōis exeāt de egypto. i. de
pctō. Ipſe nēpe facit circa pecca
tores ſicut ſolet facere mr̄ circa p
uulū ſuū plorātē Cū ei mr̄ videt
paruulū ſuū plorātē eū ſtudet pa
cificare oſtendendo ei aliqd̄ delecta
bile. Ita ⁊ diabolꝰ oſtdit penitēti
flenti pctā ſua ſpectacula ludos
choreas ⁊ ſimilia que poſt paſ-
cha ipſo diabolo ꝓcurāte vbiqꝫ
reuiuiſcūt ⁊ regnat̄ iterū icipiūt
vt ſic faciat eos ceſſare a luctu q̄
dragesimalꝭ pnie. Scd̄o reducit
ad memoriā delectatiōnē pcti cō
miſſi ⁊ iam p dei gratiā e ꝯtritio
nē atqꝫ ꝯfeſſionē dimiſſi. In cuiꝰ
figuram legit̄ Nume. xi. de filijs
iſrael q̄ cū abſidarent manna in
deſerto veniebant eis ad memo-
riā cucumeres alia et ſimilia vi-
lia quibꝰ prius veſcebant̄ i egy-
pto. Tertio terret eos faciens
eis apparere q̄ non poterūt diu
tolerare pniam quā inceperūt
tū q2 nimis aſpera ⁊ dura. Tum
q2 ſūt nimis delicati. Et ita ipſe
diabolꝰ iſtis tribꝰ medijs ſuadet
cuilibet penitenti et contrito de
pctis dicens et illud Hieremie.
xxxi. Quieſcat vox tua a plora-
tu et oculi tui a lachrymis. Caue
at ḡ penitens ne audiat diabolum
ſed magis ac magis fundat la-
chrymas cordis ⁊ corporis ꝓ cō
miſſis pctis aduertens q̄ non
eſt nobis datus alius locus ad cō
terendū ⁊ fructuoſe plorandum
pctā nr̄a ꝓter vitā pſētē. Ploremꝰ
ḡ chariſſimi corā dn̄o q̄ fecit nos
⁊ nō corā mūdo ſicut hypocrite
faciūt. Patꝫ ḡ vbi ꝯter ci-dūꝫ eſt.

Capitulum .x. q̄ contritio eſt in p̄dicamēto ſitus.

COnfiteor tibi domi-
ne pater celi et terre
quia peccaui nimis.
Ideo mea culpa.
Matthei. xi.
Poſtq̄ꝫ in p̄cedēti cap. oſtēſū ē
q̄lr ꝯtritio ꝑtinet ad p̄dicamētū
vbi ſic ꝯn̄r idē oſtdēdū eſt de pre
dicamento ſitus.
A Pro quo notādū q̄ ſitꝰ ſcd̄ꝫ
logicos īportat ⁊ dr̄ poſitionē ꝑ
tiū in ordine ad ſuū totū vl' in or
dine ad locū. Videamꝰ ḡ quō ꝑ
tes ordināndo penitēte iterſe ſi-
ue in ordīe ad ipam pniaꝫ que lo
cū tenent ipo ꝯtritio ⁊ ꝓfecto in
uenīemꝰ q̄ ē ſimplr̄ prīa ſaltē via
pfectiōis ꝗ̄uis via gñatiō's ꝯfeſ
ſio in caſu p̄cedat ipam cōtritio
nem. Hoc aūt ptꝫ de illo q̄ attri-
tus accedit ad confeſſionē ⁊ q̄ cō
tritꝰ inde recedit et hoc virtute
abſolutionis ſacramentalis q̄ de
attrito facit ꝯtritū vt dictum eſt
in p̄cedētibus. Item ꝯtritio ſitu
atur inter dei iuſtitiam ⁊ miam.
Hoc autē ptꝫ ſic. Naꝫ cū pauper
peccator reſpicit ex vna parte
dei ſeuerā iuſtitiaꝫ q̄ vult vlciſci
de eo et ex altera parte ipſiꝰ dei
ineffabilē miam: prouocatur ad
dolendum de ſuis peccatis. Ecce
quomodo contritio ſituatur in
ter dei iuſtitiam ⁊ miſericordiā.
B Notādum eſt ergo q̄ pec-

cator ſecundum oēm dr̄iam poſi
tionis hꝫ materiā iuſte ꝯterendi
e de ſuis pctis. Sūt aūt ſex diffe
rentie poſitionis que ſunt.

Ante
Retro
Surſum
Deorſum
Dextrum
Siniſtrum

Prima igr̄ dr̄ia poſitiōis dr̄ añ.
p quā deſignatur q̄ verꝰ ꝯtritus
dꝫ videre q̄ añ ſe ſūt. ſ. futura ma
la ⁊ picula vt illa p̄caueant. vt ei
dr̄. puer. i. Fruſtra iacit̄ rete añ
oculos pennatorum. Nā pēnata
.i. aues videntes rete añ ſe ⁊ ex
hoc eſtimantes piculum captio-
nis declinant cito ab eo. Sic et
veri penitentes cū aſpiciēt ante
e vident picula imminētia ꝓuidēt
ſibi ne capiātur a diabolo In cu
ius figurā legit̄ Nu. xvii. q̄ cum
Balaā iret ad maledicēdū ppl'ꝫ
dei apertēs oculos ⁊ vidēs añ ſe
angelum ſtātē cū gladio euagi-
nato ad pcutiēdū eū: intelligens
piculuꝫ ſibi imminere reſtitit ab
itinere. Et p hoc ſignificat̄ q̄ ſi
quis ſit diſpoſitꝰ ad male agēdū
dꝫ aſpicere añ ſe: ⁊ tunc videbit
oculo mentis vltionem quā faci
et deꝰ de malis i die iudicij: dicēs
illis illud Matth. xxxv. Ite ma-
ledicti ⁊c.

Secūda dr̄ia poſitionis dr̄ re
tro. Et p hanc dr̄iam deſignatur
q̄ ꝯtritus dꝫ videre poſt ſe. ſ. pec
cata ꝯmiſſa ad dolendum ꝯfiten
dū: e ſatiſfaciendum. Nō aūt ad
illa iterandū. Q2 vt habet̄ Luc.
ix. Nemo mittens manū ſuā ad
aratrū ⁊ reſpiciens retro: aptus
eſt regno dei. Illi aūt dr̄ reſpice-
re retro poſtq̄ꝫ miſit manū ad a-
ratrū. q̄ poſtq̄ꝫ inchoauit viam
pnie q̄ eſt via eūdi in celū: redit
ad dimiſſa pctā. Nō opꝫ ḡ ꝯtritū
talr̄ reſpicere retro: ſed mō p̄di-
cto vt. ſ. recogitādo pctā ꝯmiſſa
ide doleat ſcd̄ꝫ q̄ pfiguratū fuit
Geñ. xxij. in. Abrahā q̄ leuās ocu
los vidit poſt tergū arietē hērē
tē cornibus ad ſpinas. Quē acci
piēs obtulit in ſacrificiū ꝓ Iſa-
ac filio ſuo. Sic ⁊ verꝰ penitēs dꝫ
retro aſpicere ⁊ arietē. i. pctm̄ cō
miſſuꝫ p cordis ꝯtritionē dn̄o ſa-
crificare q2 vt dr̄ pſ. Sacrificiū
deo ſupple acceptiſſimū eſt ſpūs
ꝯtribulatus. ſ. p contritionem.

Tertia dr̄ia poſitionis dr̄ ſur
ſum. Et p hanc dr̄iam denotat̄: q̄
ꝯtritꝰ dꝫ aſpicer̄ ſupra ſe deū quē
irritauit: celum q̄ peccando ami
ſit. ⁊ totā curiā celeſtē quā offen
dit. Vos igit̄ penitentes reſpi
cite ⁊ leuate capita vr̄a. Lu. xxi.
⁊ ꝯſiderate ſurſum tria p̄dicta.
Que ſi diligent̄ aſpexeritis: erūt
vobis materia ⁊ occaſio ꝯtritio-
nis ⁊ doloris. Qd̄ ſi dicas publi-
canū p quē intelligitur pctōr in
cipiens penitere ⁊ ad deū veni-
re: noluiſſe oculos ſurſum leuare
ſed tm̄ humiliter pcutiebat pect9
ſuū dicēs. Deꝰ ꝓpicius eſto mi-
hi pctōri. Luc. xviij. Rñdet̄ q̄ ibi
eſt q̄ſtio de oculis corporis in ꝓ-
poſito aūt nr̄o de oculis mentis.
Et hos etiam oculos ſpirituales
ſurſum leuauit publicanus: alias
nunq̄ꝫ dei miam tā humiliter im
ploraſſet: neqꝫ in domum ſuam
iuſtificatus deſcendiſſet.

Quarta differētia poſitionis

dicit deorſum per quã denotat
q̄ ↄtritus dꝫ cõſiderare inexcogi
tabilia ſupplicia q̄ apud inferos
pata ſunt reprobis. Eſa. lj. Leua=
te in celũ oculos veſtros et vide
te ſub terra deorſum. i. non ſoluꝫ
celeſtia verumetiã ad inferna re
flectite oculos mentis vr̃e. Dꝫ ḡ
ver⁹ penitens eẽ de natura hoīs
luſci: q̄ vnũ oculũ ſurſuꝫ erigit: ⁊
aliũ inferi⁹ deprimit. Sꝫ qd̄ debẽt
pctõres dorſuꝫ videre. Certe mł
ta q̄ tãgũt in illis ṽbis. Mat. xx
v. Ite maledicti ⁊c. Primo duram
ſeparationẽ. ſ. a cõſortio ſctõrum
⁊ electorũ q̄ vocat a doctoribus
pena dãni: qꝛ ite. Scd̃o dei indi
gnationẽ. qꝛ maledicti.

¶ Tertio pene acerbitatẽq; ꝗ in
ignẽ. Quarto cruciat. ꝑpetuitatẽ:
qꝛ eternũ. Quĩto tortoris imani
tatem q̄ parat⁹ eſt diabolo. Sex
to crudelem ſocietatem: ⁊ ange=
lis ei⁹. O igr̃ paup pctõr ſi ſapiẽs
fueris: hec oĩa oculis tuis cõſide
rabis ⁊ certe in his oĩbus retri
butionẽ pctõꝝ videbis. Noli
tñ deſperare: ſꝫ oculũ dextrũ ſur
ſum leua ad dñꝫ ⁊ dic ei: quoniaꝫ
tu es ſpes mea quod vbi feceris
ſcito q̄ altiſſimum poſuiſti refu=
gium tuum: qꝛ in deo nec acce=
det ad te malum: ſupple culpe in
preſenti neq; gehenne in futuro.
Deſcẽde ergo o hõ in infernum
viuens diligenter mente predi=
cta reuoluendo et pniam agen=
do ne moriẽs illic realiter deſcẽ
das eternũ cruciatum ſuſtinẽdo.

¶ Quĩta differẽtia poſitionis di
citur dextrũ. Et p dextrum deſi=
gnantur precedentia merita per
peccatum ſequens mortificata ⁊ ꝑ
perdita: ſaltem ſecundum pſen=
tem iuſticiã. De quorum amiſſio
ne dꝫ pl⁹ dolere hõ q̄ de amiſſio
ne oĩm theſaurũ mũdi ſi ſui eẽnt.
Cũ ergo videamus homĩes mũ
danos ⁊ auaros inconſolabiliter
lamentari ſuper amiſſione bo=
norum tpaliũ: ita vt nõnulli in de
ſperationẽ verſi ſeipſos occidant
q̃to magis dolere habet pecca=
tor de amiſſione gratie dei ⁊ oĩm
pcedentiuꝫ meritorũ. Propterea
Au. ad fratres in eremo. ſermo.
xj. q̄ intitulat de lachrymis: dicit.
Depone o homo fletum pro ter
renis: ⁊ aſſume lamentum pro ce
leſtibus. Hec ille.

¶ Sexta differentia poſitiõis dr
ſiniſtrum. Et per hanc differen=
tiam intelliguntur demones aĩaꝫ
peccatricem i articulo mortis ra
pere volentes. Unde de demo=
ne veniente ad articuluꝫ mortis
viri iuſti: loquẽs pſ. ait. Inſidia
tur in abſcondito quaſi leo in ſpe
lunca ſua. Inſidiat vt rapiat pau
perẽ. Q̃d ſi preualuerit eũ rapiẽ
do ecce qd̄ faciet. In laqueo ſuo
humiliabit eũ. ſ. ad inferna eum
pertrahendo. Et cũ inclinabit ſe
⁊ cadet ſupple in infernum cum
dñat⁹ fuerit paupeꝝ. Ds exẽplũ
de falcone qui capta auicula i ae
re volitãte toto impetu proſter=
nit eam in terram ſimul cũ ea ca=
dens. Hoc igitur ſiniſtrum debꝫ
oculo mentis videre verus peni
tẽs ponens i corde ſuo ṽba diui
Martini in articulo mortis cõſti
tuti ⁊ dicẽtis de demõe. quid hic
aſtas cruenta beſtia. Q̃d ſi demõ
tũc appuit tãto viro: valde terre
ri debet fragilis hõ ex tali expe=
ctatione. Et ideo ſi ſapiens fue=
rit. faciet partem ſuã bonã cũ eo
per verã cordis contritionẽ. Ad
quod faciendum hortat eũ Chri
ſtus: Matth. v. dicens. Eſto con
ſentiens aduerſario tuo cito duꝫ
es cũ eo in via. Ubi per aduerſa
riũ peccatoris deſignatur rigor
diuine iuſtitie. Cũ iſto ergo ad=
uerſario componendum eſt gra
tioſe per cordis ↄtritionem cito
⁊ q̃diu durat pñs vita. Qꝛ poſt
hanc vitaꝫ tã rigidus erit huĩoi
aduerſarius q̄ nullus poterit cõ
ponere cũ eo: ſed exiget integraꝫ
ſolutionem vſq; ad nouiſſimum
quadrantẽ. Et quia nullus i pec=
cato mortali decedens poterit ſe
acquitare apud huĩoi aduerſariũ
ideo perpetuo detinebitur in car
cere inferni: vt ibidem cõcludit.

¶ O igit pauperes peccatores:
hodie ſi vocem dñi audieritis in
ſermone loquentis nolite obdu
rare corda vr̃a: ſed cito redeatis
ad cor per veram contritionem
ponentes vos in medio predi=
ctarum ſex differentiarum poſi=
tionis ſiue ſit⁹: ſic ſcilicet q̄ ocu
lo mẽtis cernatis ſurſum deum
contra vos propter cõmiſſa pctã
ad iracundiam ꝓuocatuꝫ. Deor
ſum cõſideretis eterna ſupplicia
vobis preparata ſi non penitue
ritis. ante penſate q̄ ad mortem
quotidie tenditis ⁊ p morteꝫ ad
dei diſtrictum examen et iudi=
cium: ⁊ de iudicio ad eternũ ſup
pliciũ. Retro reducite ad memo
riã q̃tũ fieri põt omnia mala que
cõmiſiſtis a die qua primum pec
care potuiſtis: ⁊ dicite ad dominũ
cũ lamento ⁊ dolore illd̃ pſ. De
licta iuuentutis mee ⁊ ignoran=
tias meas ne memineris: A dex
tris penſate q̃ta bona perdidiſtis
peccando: ⁊ q̄ triſtes q̃tum i vo
bis fuit feciſtis ſctõs dei ãgelos
Demum a ſiniſtris indefectibili
ter intelligite infinitam demonũ
multitudinem expectantiũ vr̃m
ab hoc ſeculo exitum vt rapiant
pauperes animas veſtras: et ſe
cũ per trahant in abyſſuꝫ. Quod
vbi hec feceritis indubie corda
vr̃a emollientur ad contritioneꝫ
niſi forſan iam ex toto eſſetis in
malo obſtinati: quod de⁹ auertat
Patꝫ ergo quõ contritio eſt in p̃
dicamento ſitus.

¶ Capitulum. xj. q̄ ↄtritio eſt in
predicamento ſitus.

Onfiteor tibi dñe pr̃
celi ⁊ terre: quia pec
cauimus: ideo mea
culpa. Matth. xj. ⁊c.
¶ Poſtq̃ in precedẽ
ti capitulo oſtenſum eſt: quõ ↄtri
tio ptinet ad p̃dicamentuꝫ ſitus
hic ↄſequenter reſtat probare et
oſtendere quõ pertineat ad pre
dicamentum habitus. Pro q̄ no
tandum ſecundum logicos q̄ ſi=
cut habitus in reb⁹ corporalibus
eſt adiacentia corꝑ ſiue circa nos
ſunt ſicut veſtis: qua quis indui
tur vel calceamentum quo quis
calceatur ita ſuo modo in rebus
ſpiritualibus habitus eſt adiacẽ
tia virtutuꝫ ⁊ gratiarum que cir
cũſtãt aĩas nr̃as. Et inter cetera
cõtritio valde de prope circũſtat
⁊ ornat animã penitentis.

A ¶ Pro quo notandum ꝙ ſicut aliqua circũſtant corpꝰ nr̃m ad ſanandum ſicut amplaſtra: aliq̃ ad tegẽduꝫ ſicut veſtes: aliq̃ ad ꝓtegẽdũ ſicut arma aliqua ad decorãdũ ſicut iocalia ⁊ precioſe veſtes ita ſpũal'r ꝯtritio circunſtat aiam rõnalẽ oibꝰ illis modis.

¶ Primo quidẽ ad ſaluandũ eam a periculo morbo pctĩ. Vñ pŝ. loquens ad dominum de humana ꝯſcientia q̃ de ſtatu culpe diſponitur ad ſtatũ gratie dicit ſic. Cõmouiſti terrã.i.cor terrenũ Cõmouiſti inquã ꝑ grãꝫ ꝑuenientẽ. ⁊ ꝯturbaſti eã.i. timore cõcuſſiſti ꝑ minas tuas: vt eſt illd xpi ihũ Luc.xiij. Niſi penitentiã habueritis oẽs peribitis. Vñ pŝ. Illuxerũt coruſcationes tue orbi terre ꝑ coruſcationes q̃ ꝯcutiũt hoĩes intelligunt̃ diuine cõminationes: Quibꝰ auditis merito debent peccatores terreri ⁊ ꝯmoueri ꝑ dolorẽ de pctĩs. ideo ſequitur. Cõmota ẽ ⁊ ꝯtremuit terra. Sequitur vbi ſupra. Sana ꝯtritiones eiꝰ.i. vulnera peccatorum de quibus ꝯteritur. Hoc aũt rõnabiliter debes facere: qꝛ ꝯmota ẽ ſcilicet humana conſcientia Cõmota inquã ꝑ verum dolorem de pctĩs. Vñ ergo rogatur dominus vt ſanet cõtritiones humane mẽtis qꝛ commota eſt quia vt dicit gloſ. interli. non eſt digna ſanari niſi ſit commota. Ecce ergo quomodo contritio circunſtat animam peccatricem: ad ſanandum eam a morbo peccati ſicut emplaſtrum ad ſanandum corpus.

¶ Secũdo cõtritio animam circunſtat ad regenduꝫ pctã ne deꝰ illa videat ad puniendum. pŝ. Beati quorum remiſſe ſunt iniquitates: et quorũ tecta ſunt peccata. Et hoc eſt quod ait dñs Ezechi.xviij. In quacunq; hora ingemuerit peccator: omnia iniquitatum eius non recordabor amplius. ſ. ad puniendũ eternaliter. Quinimmo vt dicit Seneca in tragedijs. Quem penitet peccaſſe pene innocens eſt.

¶ Tertio ꝯtritio circũſtat aiam ad ꝓtegendũ eam contra aſtutias ⁊ potẽtia diaboli. Per peccatũ eñ diabolus dñatur ſup pctõrem. iuxta illd Jo.viij. Qui facit pctm̃: ſeruꝰ ẽ peccati. Et.ij. Petri ij. A q̃ qs ſuperatus eſt. huiꝰ ſeruus eſt. At vero q̃cũ primum ꝯtritio accedit ad aiã: ſimul accedit deꝰ ꝑ grãm et recedit diabolꝰ cũ oi exercitu ſuo.i. cum oibꝰ pctĩs ibi degentibus. Propter quod d̃ ꝯſciẽtia ꝯtrita pt̃ dici illd Geñ. xxviij. Quã terribilis eſt locꝰ iſte terribilis inquã demonibus: ſed deo delectabilis ſuauis. ⁊ amenꝰ iõ ſubdit̃. Nõ ẽ hic aliud niſi domꝰ dei in qua delectat eũ habitare ꝑ grãꝫ iuxta illud ꝓuer.viij. Delitie mee eſſe cum filijs hominum

¶ Quarta cõtritio circũſtat animam ad decorandum eam in cõſpectu dñi. pŝ. Confeſſio et pulchritudo in conſpectu eiꝰ: ſctĩ dei ſctĩmonia ⁊ magnificẽtia in ſanctificatione eius.i. in cõtritione in qua ſanctificatur anima deo ibi etiã oſtenditur magnificẽtia regis eterni: q̃ tã pulchram facit animam in contritione: que priꝰ erat horribilis ꝑ peccatum. Sed ꝓfecto pauci vere conteruntur

eo qꝛ paruꝫ curant de decore animarum ſuarum et multuꝫ de decore corporum ſuorum. Contra q̃s loquens Chry. tractatu de reparatione lapſi dicit ſic Studeamus modis oibꝰ ornare ſpecieꝫ corporis dum coloꝛ fuſis vel cõpoſitiõe criniũ: vel varietate veſtiuꝫ cupimus aliq̃d conferre decori corpis. Peramplꝰ autẽ debemus dare operã ad decorem aĩe que eſt capax vere pulchritudinis. Verũ nos ecõtrario: oẽ tẽpꝰ vite nr̃e ꝯſumimꝰ adornãtes ancillã diuerſis ornatibus: eiꝰ vero dñam aiaꝫ tanq̃ vile mancipiuꝫ incultã: fedã ſordibus oſitam in omni dedecore reliquimus. De q̃ tñ ꝓpheta dicit ꝑſertum ſi i gratia fuerit. Concupiſcet rex decorem tuum. Hec ille. Patet ḡ quõ ꝯtritio eſt in predicamento habitꝰ ꝑ quãto. ſ. circunſtat animã ſpiritualiter ſicut indumentum circũſtat corpus corporaliter.

B ¶ Notandum eſt ḡ ꝙ quẽadmodum pater veſtiuit ⁊ ornauit filiũ ſuum ꝓdigum ad eũ reuertentem ꝑut Luc.xv. ita ⁊ omnibus illis modis ornat ⁊ veſtit deus peccatorem ad eum per contritionem reuertentem.

¶ Primo nẽpe pr̃ iuſſit ſtolã primam afferri ⁊ filiũ ſuũ ꝓdigum priꝰ nudũ cũ illa indui. Et per hoc deſignat̃ grã ſpũſſancti q̃ reſtituit̃ oĩ pctõri ad deũ ꝑ ꝯtritionẽ redeunti: qua induit̃ vt glioſꝰ ⁊ ornatus appareat in cõſpectu dñi. Et de hoc dꝫ hõ iuſtificatus valde regratiari deo ⁊ dicere illud Eſay.lxi. Gaudẽs gaudebo ĩ dño et exultabit aĩa mea in deo meo qꝛ induit me veſtimentis ſalutis. Et notanter ꝓpheta loquit̃ in plurali dicens. Induit me veſtimẽtis ſalutis vt ꝑ hoc deſignetur ꝙ cũ grã pariter reſtituunt̃ penitenti p̃ores virtuteſq; ⁊ merita ita vt ipſe penitens poſſit merito dicere illud Sap.vij. venerũt mihi deo ſup. miſerãte. oĩa bona ſ. ꝑus mortificata cũ illa veꝫ ꝯtritione: ⁊ innumerabilis honeſtas ꝑ manus illius: quinimo nõ tantũ ad ſimplũ: ſed etiã q̃ñ ad duplũ veſtit deus grã ⁊ virtutibꝰ hoĩeꝫ contritum ⁊ preſertim vbi vehemens et ardens fuerit ꝯtritio. in cuiꝰ figuram legit̃ Job. vltio ꝙ addidit dñs oĩa quecunq; fuerãt Job duplicia. et poſt pauca. Dñs bñdixit nouiſſimis Job magis q̃ꝫ principio eiꝰ. priꝰ ei habuerat ſeptẽ milia ouiũ: tria milia camelorum: quinquaginta iuga boũ. ⁊ quingentas aſinas: vt pꝫ in principio eiuſdem libri. Sed poſtq̃ꝫ ceſſauit tempeſtas valida cũ perſequi tandeꝫ deo miſerãte numerus camelorum eiꝰ atq; ouium ⁊ aſinarũ duplicatus eſt: vt pꝫ ĩ precedẽ. c. vlti. Applicatio ẽ facilis. Scđo pater filij ꝓdigi iuſſit famulis ſuis: vt darẽt filio ſuo calceamenta ad pedes. Et ꝑ hoc ſignificat̃ ꝙ ille qui redit ad deuꝫ ꝑ cordis ꝯtritionem debet habere calceamenta ad pedes ꝑque ſignificant̃ exempla ſanctorũ virorũ qui preceſſerunt nos relinquentes nobis exemplum ⁊ formã bñ viuẽdi: vt ſequamur veſtigia eorũ: qꝛ vt dr̃ Seneca epĩa ix. opus eſt aliquo ad quẽ mores noſtri ſeipſos exigant. Niſi enĩ

ad regulam praua non corriges
Et vt dicit Iſido. de ſum. bo. li.
xxi. in fine exēpla ſanctorū quibus
edificatur hō varias faciūt ↄſe-
crari virtutes: ſcʒ humilitatiſ ex
chriſto deuotionis ex Petro cha
ritatis ex Johāne obedientie ex
Abrahā patientie de Iſaac tole
rantie de iacob: caſtimōie de Io
ſeph: manſuetudinis de Moyſe cō
ſtantie de Joſue: benignitatis de
Samuel. mīe de Dauid: abſtinē
tie de Daniel. Sic ꝛ cetera facta
priorꝫ q̄ labore q̄ moderamine: q̄
vt intentione vel ↄpunctione ge
rant. vir ſanctus imitando ↄſide
rat. hec ille Ecce quō debemus
ſumere exēpla ꝛ formam bn̄ vi-
uendi a ſanctis viris qui nos p̄-
ceſſerūt. Et bn̄ deſignāt talia ſan
cta exēpla virorū p calceamenta
qꝛ ſicut calceamēta fiūt de corio
ꝛ pelle aīaliū mortuorū. ſic et di
cta ſācta exēpla nobis relicta ſūt
ab his q̄ mortui ſunt carne: ſʒ vi
uunt cū xp̄o. ponamus ꝰ chariſ-
ſimi hmōi calceamēta ad pedes
affectionū noſtrorū ne ledamur
in via hac q̄ ambulamus in qua
abſconderūt ſupbi demones la-
queū nobis. i. varias tētationes
Inſuꝑ ↄſideremus qualiter mul
ti eorꝫ fuerunt graues pctōres: q̄
tn̄ ꝑ pniāʒ ꝛ verā cordis cōtritio-
nē placuerūt deo ꝛ mīa ab eo ſūt
cōſecuti In quo datur nobis exē
plum penitentie ꝛ ſpes venie.

¶ Tertio pater filij ꝓdigi iuſſit
ſeruis ſuis vt darent filio ſuo an
nullū in manu. Et p hoc deſigna
tur continuatio ꝛ perſeuerentia
in vera pniā ꝛ cōtritione. Nam
ſicut annullus eſt rotundus: vt
puta finem non habens: qꝛ quan
tūcūqꝫ illū volueris ꝛ reuolueris
ſemper poſterior ps ſuccedet p̄o
ri: ſic etiā dʒ eē de vera pniā ꝛ. co
tritione. Vn̄ Au. li. de vera ꝛ falſa
pnīa. ca. xix. ꝛ ſilr̄ recitat̄ de pe.
diſt. iij. pnīa. Continue inquit do
lendum eſt de peccato quod de-
clarat ipſa dictionis virtus peni
tere enīʒ eſt penam tenere: vt ſe
per puniat̄ hō iſe vlciſcendo qđ
commiſit peccando. Ille ꝰ penā
tenet: qui ſemper vindicat quod
cōmiſiſſe ſe dolet. hec ibi. Sʒ ꝓh
dolor pauci admoduʒ habēt iſtū
annulum in manu: qꝛ pauci ſuaʒ
penitentiam cōtinuant vſqꝫ in fi
nem vite. Nam vt dicit Aug. ad
fratres in eremo. ſer. viij. qui in
titulatur de pſeuerantia. Multo
rum incipe fuit ſed perſeueran-
tium. paruus ē numerus. Judas
enim bene egere cepit. Saul ꝛ
Salomō. ꝛ multi alij qui tamen
male pſeuerauerūt hec ille. Per
ſeueremus ꝰ chariſſimi in vero
dolore de peccatis vſqꝫ in finem
vite: aīaduertentes iuxta promiſ
ſum ſaluatoris. Mat. x. ꝙ qui pſ-
ſeuerauerit vſqꝫ in finem: hic ſal
uus erit Ecce quō veſtit ꝛ ornat
deꝰ oēm peccatorem ad eum per
verā cordis ↄtritionē reuertentē
ad inſtar patris filij prodigi.

¶ Capitulum. xij. ꝙ ↄtritio ē
in predicamento ſigni.

Confiteor tibi domi
ne pater celi ꝛ terre
quia peccauimus:
ideo mea culpa.
Matthe. xi.
Poſtqꝫ in precedenti capitulo

oſtenſum eſt quō contritio perti
net ad p̄dicamentum habitus hic
ↄſequenter idē oſidēduʒ eſt quo
ad p̄dicamentum ſigni: ꝙ addūt
nominales vltra decē p̄dicamen
ta aſſignata a porphirio. ꝓ q̄ no
tandum ꝙ ſicut p̄dicamentum ſi
gni eſt illud in quo nō res: ſed ter
mini ꝛ voces que ſunt ſigna re-
rum reponuntur. ita etiam con-
tritionem eſſe in predicamento
ſigni eſſe ipſam deſignari ꝛ ma-
nifeſtari aliquo ſigno exteriori.
A ¶ Circa quod notandum ꝙ
ſunt tria ſigna contritionis.

¶ Primum eſt lachrymarum ef
fuſio Vt enim dicit Beda: ꝛ re-
citatur de pe. diſt. ij. valida. §. q̄
rēdū. per verba ꝛ facta notificat̄
alijs diſpoſitio cordis. Cū ꝰ vide
mus aliqueʒ in ↄfeſſione lachry
mas fundere: habemus ſignum
ꝙ dolet in corde ꝛ ꝙ iam incipit
viuere vita grē. Da exemplum
de vite q̄ iudicat̄ viua qn̄ lachry
mat̄ cū putat̄. hoc tn̄ ſignū ē ali-
quādo fallax: ſicut pʒ in hypocri
tis. qui non plorant ꝓpter dei of
fenſaʒ: ſed boni eſtimentur. Alij
ſūt veraciter lacrymantur: et in
corde dolent de dei offenſa. ſed
hoc paruum durat: qꝛ nō cauent ſi
bi a recidiuo. Cū tn̄ dicat aīa de
uota in canti. v. ca. Laui pedes
meos quomodo inquinabo illos
Vn̄ Iſido. in glo. ordi. ſuper illo
ꝟbo. Eſa. i. Lauamini mūdi eſto
te: dicit ſic. Lauatur ꝛ mundus
eſt q̄ p̄terita plangit: ꝛ flenda ite
rū non cōmittit. Lauatur ꝛ mun
dus nō eſt qui plangit quod geſ
ſit: ꝛ poſt lachrymas q̄ fleuerat:
iterꝫ committit: hec ille. Talis ꝰ
non vere penitet: quia vt dicit
Ambro. in quodam ſer. quadra-
geſime ꝛ recitatur de pe. diſt. iij
pnīa. Pnīa. ē mala p̄terita plan-
gere: ꝛ plangenda iterꝫ nō cōmit
tere. Alij. ꝟo ſunt adeo mali ꝛ in
ſuis pctīs indurati ꝙ neqꝫ cauēt
ſibi a futuris malis: neqꝫ deflēt
cōmiſſa peccata: ꝛ de vno quoqꝫ
taliū loquēs Au. li. de vera ꝛ fal
ſa penitētia. ca. ix. ꝛ ſimiliter re
citat̄ de decretis de pe. di. iij. ſūt
plures dicit ſic Sciat culpabiliꝰ
ſe durū q̄ deflet dāna temporis:
vel mortem amici: ꝛ dolorē pec
cati lachrymis nō oſtendit. Et qꝛ
aliq̄ excuſant ſe dicētes ꝙ nō poſ
ſūt lachrymas fundere pro ſuis
pctīs ideo friuolam ꝛ falſā eorū
excuſationē reprobans idē Au.
vbi ſupra dicit ſic. Nō ē vt q̄s ex
cuſet ſe nō habere fonteʒ lachry
marū: q̄ nonnunq̄ oſidit lachry-
mis dolorē amore tēporaliū. hec
ille. Vn̄ Iuue. Ploratur lachry-
mis amiſſa pecunia veris. Tali
ꝰ ſtudeat pctōr lachrymiſ amore
ꝓ cōmiſſis delictis: vt de eo me
rito poſſit dici illud pſ. Cōtribu
laſti capita draconū. i. ſepteʒ pctā
mortalia q̄ ſunt capitalia in aq̄s
ſcʒ ↄtritionis. Et ſic pʒ de primo
ſigno vere ↄtritionis: quod ē la-
chrymarum effuſio.

¶ Scd̄m ſignū vere ↄtritionis
ēt amara ↄfeſſio. Dicit eīm phi-
loſophus. i. periher. ꝙ voces ſūt
note ear ſi que ſunt i aīa paſſio-
num. Et ideo cum videmus ali-
quos confiteri cum amaritudi-
ne cordis habemus ſignū ꝙ in-
terius dolēt ꝛ ↄteriſt. Vn̄ verus
penitens dicit illud Iob. x. Loq̄r
impple in confeſſione: in amar

vltudine aīe mee. Et ꝓ oppoſitū
qui ore ꝯfitentur ⁊ ſupficialiter q̄
ſi narrantes fabulā: non videt̄ur
interius dolere: nec ꝓ conſequēs
multū valet eorū cōfeſſio. Propt̄
quod xp̄s merito poteſt de talibꝰ
dicere illud Eſa. xxix. ⁊ Mat. xv.
Populus hic labijs me honorat
Ecce verboſa ꝯfeſſio. Cor aūt eo
rum longe eſt a me. Ecce ꝯtritio
nis defectio.
¶ Tertiū ſignum vere ꝯtritiōis
eſt pnīe ſuſceptio. Cū ei confitēs
hilariter ⁊ ꝓmpte acceptat pnīaꝫ
ſibi a ꝯfeſſore taxatā oñdit iteriꝰ
dolere q: vt dr̄ de pe. di. iij. perfe
cta. Perfecta pnīa .i. perfectꝰ do
lor iterior cogit peccatorez oīa
libenter ſufferre. q̄ ſupple a con=
feſſore imponitur. Qđ ſi ꝯfeſſor
iniūgat ꝯfitenti reſtitutionez rei
aliene: ſeu etiam fame quā iniu=
ſte ab aliquo abſtulit. Itēz ꝙ que
rat veniam ⁊ reconcilief ille quē
offendit. Itē ꝙ vitet ſocietatem
t alius perſone que illi fuit ⁊ iterū
de facili eſſe poſſet occaſio ruine
Itē ꝙ ponat extra concubinā ſu
am ſi quā habet. Itēz ꝙ reſignet
beneficio ſymoniace obtēto: quo
ad clericū. Itēꝫ ꝙ reſtituat vſu=
ras ⁊ ſimilia. Item autem qui de
talibus ꝯfitetur ⁊ non vult eidez
confeſſori obedire: aperte demō
ſtrat ꝙ non veraciter dolet i cor
de. Hoc aūt ſic probare poſſumꝰ.
Ille non vere penitet q̄ non ē pa
ratus tantuꝫ facere ꝓ anime ſue
ſalute quantum pro corporis vi
ta. Sed ſic eſt in propoſito igit̄.
Minor pꝫ ſic. Si eñ medici cor
poris dicerent tali ꝙ indefectibi
liter moreret̄: niſi ieiunaret bis
aut ter in hebdomada vſq; ad p̄
fixuꝫ tempus: vl' ꝙ abſtineret a
talibus vel talibus cibis: aut po
tibus profecto illis aſſentiret: et
iuxta eorum conſilium faceret.
Itē ſi iudex diceret ei ꝙ niſi re=
ſtituat alienum indubie ſuſpen=
deretur. Itē ꝙ niſi expellat focari
am omnino a ſe faciet eos parit̄
duci infra currū per oēs vicos
ciuitatis in conſpectu omnis po
puli: profecto ille cui talia dicerē
tur caueret ſibi a talibꝰ. Sic eſt
autem in propoſito de illoqui nō
vult acceptare penitentiam a cō
feſſore rationabiliter impoſitam
Non enīz eſt paratus facere me
dietatem taliuꝫ ꝓ aīa ſua ne eter
naliter moriat̄. quod ſic pꝫ. Nā
medici anime dicūt ꝙ niſi pecca
tor ieiunet ⁊ pnīaꝫ faciat itēꝫ niſi
reſtituat aliena: ⁊ det elemoſynā:
itēm niſi malaꝫ ſocietatem relin=
quat: niſi concubinam abiiciat ⁊
ſimilia: ꝙ īdefectibiliter dānabit̄
⁊ in patibulo inferni tandem mi
ſerabiliter ſuſpendetur ſcđm ꝙ
comminatur ſaluator: q̄ eſt iudex
pctōribus dicens illud Luc. xiij.
niſi penitentiam habueritis oēs
peribitis. Quibus omnibus non
obſtantibus adhuc miſer pecca=
tor recalcitrat interduꝫ accepta=
re modicā ⁊ leuē pnīam. Ex quo
concluditur qꝰ plus diligit cor=
pus ſuum ⁊ vitam corporalem
q̄ꝫ animā ad vitaꝫ eternam.
Et ita patet ꝙ tal' non vere pe=
nitet neqꝫ fructuoſaꝫ agit penitē
tiam. Quicunqꝫ ergo vere ⁊ per
fecte penitere vult faciat pro vi=
tanda morte anime: quecunqꝫ li=
benter faceret pro conſeruanda

corporis vita ⁊ hoc tanto liben
tius quanto anima eſt plus q̄ꝫ cor
pus. Qui aūt ſic fecerit mortē vi
tabit eternā ⁊ finalē ꝯſeqt̄ gloriā
Quā nobis p̄ſtare dignet̄ ille qui
in Trinitate perfecta viuit et re
gnat. Amen.
¶ Explicit Tertius tractatꝰ hu
ius operis: qui ē de contritione.

¶ Incipit Tra

ctatus quartus ſup Cōfiteor in q̄
agit̄ de ſatiſfactiōe q̄ tāgit̄ i dicto
cōfiteor cū ſubdit̄ ſcđꝫ vſū fratrū
p̄dicatorū. Precor te orā pro me.

Confiteor tibi dn̄e
p̄r celi ⁊ terre.
Matthei. xi.
¶ Poſtq̄ꝫ i p̄cedē
ti tractatu huius
libri tractauimus
de prima parte penitētie vez de
cōtritione oſtēdēdo eā pertine=
re ad vndecim predicamenta. ſu
pereſt i hoc quarto tractatu ali=
quid dicere de tertia parte eiuſ=
dē penitentie vez de ſatiſfactiōe
que tangit in fine dicti Confite=
or cū ſubditur ſecundū vſum fra
trum predicatorum. Precor te
ora pro me. Et eſt verbum confi
tentis ad confeſſorem ſuum quē
rogatum facit vt eum iuuet ſuis
orationibus apud omnipoten=
tem deum. In quo tangitur ma
teria ſatiſfactionis que eſt oratio
Nam pro alio orando poteſt pro
eo in toto vel in parte ſatiſfacere
vt forte poſtea dicet̄. De hmōi ḡ
ſatiſfactione primo loqmur i ge
nerali ſecūdo in ſpeciali.

¶ Capitulū primū de ſatiſfactiōe
i generali quo ad deum.

Circa materiā de ſa=
tiſfactione in gñali
aduertendū ꝙ ſicut
peccando contingit
offendere deū tantū
aliqñ deū ⁊ ꝓximū ita etiā ſatiſ=
faciēdū eſt deo ⁊ ꝓximo. Et ideo
quo ad ſatiſfactionē q̄ fit deo: q̄
runtur aliqua dubia.
A ¶ Primum igit̄ dubiū eſt tale
Utrū confitēs impleta pnīa a cō
feſſore ſibi iniuncta ſit immunis
ab oī pena pro ſolutione huiꝰ du
bij ponent̄ tres veritates.
¶ Prima igit̄ ꝟitas. Cōfeſſor dꝫ
moderari pnīam quam imponit
ꝯfitenti iuxta diſcretionem ſuam
bene regulatā ſic. ſ. ꝙ nō ſēp ipo=
nat ipſi cōfitenti tātā pnīaꝫ q̄ꝫtaꝫ
iudicat eum meruiſſe. Iſta ꝟitas
pōt ſic perſuaderi. Confeſſor enī
eſt tanq̄ꝫ medicus anime confi=
tentis. Quēadmodum ergo me
dicus corporis non ſemper vtit̄
medicina exterminante: alias
magis eſſet dicendus tortor quā
medicus: vtitur autem medici=
na que egrum releuet q̄ꝫuis non
ſubito: ſed paulatiue: habens
oculum dextrum ad naturā quā
vult conſeruare: ⁊ ſiniſtrum ad
morbum queꝫ vult curare ſic ē ⁊
medicus anime debet diſcrete ſe
habere in taxando et imponēdo
penitētiā penitēti ſic. ſ. ꝙ non im
pōat penitētiā que mortē anime
operet̄. Et ideo pro generali re=

gula et maxime in hac materia
tenendū ē ꝙ ꝯfeſſor nūꝗ̄ dꝫ alicui
iponere pniam niſi veriſimiliter
credat ꝙ velit ⁊ poſſit eā ꝑficere
Alias iponit ſibi laqueū ⁊ vene=
nū potius ꝗ̄ antidotū. Caueat ꝗ̄
ne tantā penitētiā imponat cōfitē
ti ꝙ ille deſperans totum dimit=
tat ſiue propter debilitatem bo=
ne voluntatis: ſiue corporis. vt
dicit de Palu. in. iiij. ſenten. diſti.
xx. q ij. vbi dat ſimilitudinem de
paruo igne dicens quod paruꝰ
ignis et ſcintilla non eſt multis
lignis ſed paulatim fouenda ne
extinguatur Similiter Chryſo=
ſto. ſuper Mat. i ope imperfecto
Homelia. xlv. dat ſimilitudinem
de ſeruo adoleſcente cui ſi gra=
ue pōdus impoſueris neceſſe ha
bet ipſum deponere aut ſub one
re occumbere. Et breuiter mltō
melius eſt mittere pauperes ani
mas cum modica pnīa ad pur=
gatoriū ꝗ̄ cum graui quā nō faci
ent ad infernū Cōſideratis itaqꝫ
omnibꝰ circunſtantijs peccati et
peccantis corporis et anime: dꝫ
confeſſor maiorem aut minorem
imponere penitentiam ſicut ma
gis credit ſaluti confitentis ex=
pedire. Ne aūt eū decipiat cum
minorē debito imponit propter
iuſtam cauſam debet illi innoteſ
cere quod illa non eſt condina ⁊
ꝙ meruit ſeptēnem pro quolibꝫ
mortali ⁊ hmōi. Et ideo hortet
eum ad multiplicandum bona;
vt ſe acquietet ꝙ ſi nō fecerit hic
faciet alibi grauiorem. Ubi ta=
men crederet inducere ꝯfitentē
in deſperationē ex talibus ver=
bis tūc nō deberet hoc dicere vt
dicit idem de Pal. Circa hoc er
go multi confitentes decipiunt:
qꝛ credunt ꝙ ſoluta pnīa a ſacer
dote impoſita etiā ꝗ̄tūcūqꝫ pua
ſint quitti ⁊ ab omni pena in fo=
ro dei debita liberati.
Quod tamē rariſſime accidit mlt
tū tn̄ confert ad remiſſionem hu
iuſmodi pene feruor i cōtritione
vt dictum eſt prius.

¶ Secunda veritas. Multo plꝰ
valet modica penitentia per con
feſſorem impoſita qō maior a ſe
aſſumpta patet hec veritas: nam
penitentia voluntarie aſſumpta
non eſt ſacramentum: neque
pars ſacramenti. Et ideo ex
ſola virtute et merito aſſumen=
tis habet effectum. Penitentia
autem per ſacerdotem impoſi=
ta operatur in virtute paſſionis
xpī q̄ operat̄ ſpecialiter in om=
nibus ſacris eccleſie Queadmo
dum ergo religioſus faciēs ali
quid ex voto aut ex obedientia
ſiue ſit ieiunium ſiue quodcunqꝫ
aliud magis meretur ꝗ̄ ſecularꝭ
faciens ſimile ꝓpria ſponte. eo
qō actus religioſi procedit ab in
feriori virtute vt pote iuſtitia
ita etiam in ꝓpoſito. Unde valdē
cōgruit ꝙ ſicut confitens aliqua
confiteret̄ in ſpeciali vt puta
mortalia de quibus actualiter re
cordatur et aliqua in generali. ſ.
oblita ⁊ venialia ita ēt confeſſor
aliqua imponat in ſatiſfactio=
nem in ſpeciali ipſi confitenti et
aliqua in gnāli. ſ. omnia bona q̄
impoſterū facturus ē ſimiliter ⁊
mala pene q̄ ſuſtinebit vt pote
dicendo ſub his verbis. Bona q̄
facies et mala q̄ ſuſtinebis vale=
ant tibi in remiſſionem pctōꝝ
tuorum. Ex hoc ſequitur ꝙ mul=

tum prodeſt frequenter cōfiteri
etiam, dato ꝙ homo non habeat
remorſum de mortali qꝛ peniten
tia q̄ illis iponit̄ a confeſſore mul
tum illi ꝓdeſt ad diminutionem
pene debite ꝓ prioribus pctīs.

¶ Tertia veritas. Si ꝯfeſſor iniū
gat maiorē penitentiā ꝗ̄ merue
rit ꝯfitens ille tenetur eā iplere.
Iſtam veritatē pōit bea. Tho.
iiij. ſen. di. xx. ar. ij. q. ij. in ſolu. ad
ſecundū vbi ſic ait. Penitens cui
maior condigno pnīa iniūcta ē te
net̄ eam explere ex ſacerdotis
iniūctione qui non ſolū debitū pe
ne conſiderat ſed de peccato re=
mediū adhibet. hec ille Sed qd
iuris ſi talis decedat priuſquā ip
ſā totā penitētiā ipleuerit nūqd
ꝓ reſiduo punietur i pgatorio
Rndet. b. Tho. vbi ſupra ꝙ poſt
hanc vitam hmōi pnīa maior cō
digno nō exigit̄ a penitente tota
ſolū ꝗ̄tū ſufficit ad debitū ſoluen
dum in foro dei Et ad hoc ꝓpo=
ſitū dat dn̄s Pe. de pal. ſimilitu=
dinem de reo quē iudex inferi=
or cōdēnat ad maiorem emendā
quā meruerit propter quod ap=
pellat ad ſuperiorem. Soluit ta=
men reus quod ſecundum equita=
tem debebat ſed non illud ſuper
fluū ad quod iudex inferior eum
cōdēnauerat. Nā i hoc caſu ſupe
rior iudex nō condēnabit eū ad
illud ſuperfluum ſoluēdū ita etiā
faciet dn̄s in propoſito dicēs illō
ps. Cum accepero tempus ego
iuſtitias iudicabo. Si autem pe=
nitens ſoluit illud ſuperfluū in
pſenti tunc proderit ſibi ad aug
mentum meriti ⁊ gratie vel etiā
ad ſatiſfaciendum ꝓ aliqbꝰ aliis
peccatis qꝛ vt dicunt iura ciuilia
qui in vno grauatur in alio rele
uatur. C. ex quibus cauſis alicui
īfamia irrogatur. l. ⁊ ſi ſeuerior
Si aūt ſacerdos īpoſuerit nimꝭ
paruā penitentiā ſiue ꝑ errorem
ſiue ꝑ neſcientiā vel per pruden=
tiā ⁊ bonam cautelam qꝛ ſic ex=
pediebat penitenti illa comple=
ta ipſe in preſenti vel in purga=
torio faciet vl'luet qō reſtat Da
exemplum de iudice ſupiore ad
cuiꝰ cū recurrit̄ corrigit ſententiā
inferioris ꝙ ſi minus debito cō=
dēnauit reum ſuperior ſuperad=
dit quod plus debitum eſt. Patꝫ
ergo ex dictis quando penitens
ꝯpleta ſatiſfactione ſibi a confeſ=
ſore impoſita eſt immunis ab oī
alia pena ⁊ ꝗ̄n nō.

B ¶ Secundum dubium eſt ta=
le. Utrum penitentia ſiue ſatiſfa
ctio īpoſita a ꝯfeſſore ⁊ facta i pec
cato mortali liberet faciētē. Ad
hoc dubiū rn̄det. b. Tho. iiij. ſen.
diſtin. xv. q. i. arti. iij. ꝗ̄ſtiuncula.
ij. primo recitans opinionem ali
quorum. ſecundo ponēs ꝓpriam
opinionem ſimul reprobās prio=
rem opinionem. Dicit ergo ꝙ ali
qui dixerunt ꝙ poſtꝗ̄ omnia pec
cata ſunt remiſſa per contritio=
nem et confeſſionem: ſi aliquis
cadat in peccatum ante peractā
ſatiſfactionem et in peccato exi=
ſtens ſatiſfaciat ꝙ huiuſmodi ſa
tiſfactio ei valeat ita ꝙ ſi mora=
retur in illo peccato: non puni=
retur in inferno pro illis pecca=
tis. Deinde dictam opinionem
īprobat dicēs ꝙ nō poteſt ita fie
ri eo qō in ſatiſfactione que fit

deo oportet ꝙ primum reſtitua
tur amicitia ad ipſum qđ fit per
charitatẽ. Nec ei eſt ſile đ ſatiſ
factione q̃ fit hoi ꝛ q̃ fit deo. Nã
ad primã ſufficit ꝙ debitũ ſoluat
pure ꝛ nude. Si ei debeo centũ
Petro et illi ſoluo centũ ẽt cũ ma
nibꝰ polluis ꝛ pctõ mortali ego
ſũ quitꝰ. Nõ ſic eſt aũt de ſatiſfa
ctione q̃ fit deo. Nõ ei tenet ſe ꝓ
cõtento niſi ſatiſfaciens ſit eius
amicus per gratiã et charitatem
Et ꝓ hac parte de pal. in. iiij. diſt.
xv. q. j. format talẽ rõnẽ. Nõ mi-
noris valoris dꝫ eſſe pecũnia de
qua ſoluit debitũ q̃ꝫ illa de qua
emit alienũ. Sꝫ ꝑ nullũ opꝰ põt
hõ mereri celum niſi ſit in grã et
charitate factũ. Igit neqꝫ põt ſol
uere debitũ. i. penã ꝓ pctõ debitã
abſqꝫ grã et charitate. Hec autẽ
aperte viſꝰ ẽ innuere Apo. j. cor.
xiij. cũ ait. Si diſtribuero oẽs fa
cultates meas. ꝛc. charitatẽ aũt
nõ habeã nihil mihi ꝓdeſt. ſ. ad
meritũ ꝛ ſatiſfactionẽ. Talia em̃
opa ſimpliciter non ſunt deo ac-
cepta et lꝫ homo non habeat cer
titudinẽ ꝙ ſit in charitate ꝑ con
ſequens non poſſit eſſe certꝰ de
ſatiſfactione ſufficiẽt tamen certi-
tudo moralis q̃ habet ꝑ ꝓbabi-
lem coniecturã. Patꝫ ergo ꝙ pnĩa
impoſita a confeſſore non liberat
ſoluentẽ in foro dei, ſi eã ſoluat
in pctõ mortali. Et idẽ iudicium
eſt de quocũqꝫ opere de gñe bo-
norũ qđ qs facit in pctõ mortali
per qđ nihil diminuitur de pena
tam debita in foro dei qꝛ vt vide
tur. ff. de pignoratitia actione. l.
eleganter pecunia reprobata nõ
liberat ſoluentẽ. Opus autẽ fa-
ctũ in pctõ ẽ tanq̃ꝫ pecunia repro
bata ſaltẽ quo ad vitã eternam
Diminuit tñ de ꝑaccidẽs de pe-
na q̃ deberetur ſi tale opꝰ nõ fie
ret maxie cũ tale opꝰ cadit ſub p̃
cepto. Verbi grã. Occurrit alicui
et in pñti mortali pctõ paup in ex
trema neceſſitate cui dat elemo-
ſynã. ſic ei agendo vitat nouum
pctm̃ ꝛ ꝑ ꝯſ̃nouã penã. Nihil tñ
ꝑ hoc diminuit de pena ad quam
iã eſt obligatꝰ ꝓpter p̃cedentia
peccata in foro dei.

C ¶Dubitat vtrũ ſatiſfactio
p̃dicta q̃. ſ. ẽ impoſita a ꝯfeſſore et
fit in pctõ mortali valeat in foro
eccleſie militãtis ſic ſcꝫ ꝙ nõ te
neat eam iterare. Ad hoc rñdet
Capreolus di. xv. iiij. ſen. ꝙ talis
nõ obligat hmõi penitẽtiã itera-
re ſꝫ deaſtruit q̃ ad eccleſiã eã fa
ciendo in mortali pctõ. Nõ ei itẽ
dit eccleſia vnũquẽqꝫ ꝯfitentem
obligare ad faciẽdum penitẽtiã
ſibi iniunctã in grã ꝛ charitate.
Et forte hoc nõ poteſt p̃ci per eo
qꝛ nõ habet iudicare de interio-
ri diſpoſitione. Ex quo patꝫ ꝙ illi
ꝯfeſſores valde indiſcrete agunt
qui dicunt penitentibus. Vos di
cetis tales pſalm. ſiue oratiões
ſiue ieiunabitis tot dieb9 in grã
ꝛ charitate ꝛ ſic de alijs. Poſſunt
tñ hortari confitentes ꝛ mone-
re vt deuote per agant pnĩas ſi-
bi iniunctas ꝛ q̃ꝫocius anteq̃ꝫ. ſ.
contingat eos reciduare in ali-
quod mortale pctm̃ vt ſic eis ma
gis ꝓſint ꝛ ſint ſatiſfactorie quo
ad deum ꝛ quo ad eccleſiam mili
tantẽ. Pro p̃dictis g̃ opinione vi-
det facere impoſitio pnĩe ſepten-
nis: q̃ antiquus fiebat regulari-

ter ꝓ quolibet mortali vt patet
xxij. q. j. p̃dicãdũ. Inſuper pau-
peri nõ valenti dare elemoſynã
nec ſimilit ieiunare poteñ ꝓpter
corporis debilitatẽ cõiter iniun
gunt oratiões ẽt vſqꝫ ad longũ
tẽpus. Difficile ẽ aũt in tãto iter
uallo hoiem nõ cõmittere aliqđ
mortale ſi g̃ oporteret iterar hu
iuſmõi oroẽs nũq̃ꝫ haberet finis
Ex qbꝰ oibꝰ relinqt ꝙ iplẽs pniam
iniunctã i ꝯfeſſione cũ pctõ morta
li liberat ſe a p̃cepto eccleſie nec
incurrit pctm̃ inobediẽtie qđ in
curreret ſi eã nõ ipleret Ad tollẽ
dũ g̃ oẽ dubiũ tutiꝰ vr ꝙ ꝯfeſſor
non iniungat diuturnas penitẽtias
orõnũ ꝛ p̃cipue his de qbus põt
dubitare de celeri reciduo.

D ¶Tertium dubium eſt tale.
Quod eſt magis ſatiſfactorium
vꝫ elemoſyna oratio: vel ieiu-
nium. Ad hoc reſpõdet. b. Tho.
iiij. ſẽ. di. xv. dicens ꝙ elemoſyna
eſt magis ſatiſfactoria q̃ꝫ ieiu-
niũ aut oratio. Hoc aũt ꝓbat du
plici ratione. Pria eſt qꝛ elemo-
ſyna ꝯſtituit debitorẽ eũ cui da-
tur ad orandum ꝛ ieiunãdũ ꝛ ad
alia bona opera faciendũ ꝓ da-
tore. Secunda ratio eſt qꝛ elemo
ſyna habet vim orationis: nam
elemoſyna data propter deum eſt
qdã oblatio đo fcã. Oblatio aũt
que fit deo habet vim orationis
ſimiliter ieiunij qꝛ per ipſam ſub
trahunt temporalia quibꝰ ſubſtẽ
tat corpus qđ macerat per ieiu
niũ. Vñ elemoſyna magis indu-
cit ꝛ perſuadetur pctõribus tãq̃ꝫ
medicina magis vtilis q̃ꝫ oratio
aut ieiuniũ vt patꝫ Luc. xj. vbi lo
quit xp̃s dicens. Date elemoſy-
nã ꝛ ecce omnia munda ſũt vo-
bis. Itẽ Dañ. iiij. dictũ ẽ Nabu-
chodonoſor. Peccata tua elemo-
ſynis r̃dime. Itẽ Thob. iiij. dr ꝙ
elemoſyna ab oi pctõ liberat et
Paulꝰ. j. Thi. iiij. Pietas ad oĩa
valet. Itẽ amb. ꝛ r̃citat de pe. di.
j. medicina. Medicina inqt iſta
tollit peccata magna. Pecuniam
habes redime peccatum tuum
Non venalis eſt dñs ſed tu ipſe
venalis es pctis tuis venunda-
tus es redime te pecunia tua.
Vilis eſt pecunia ſed precioſa ẽ
mĩa. Elemoſyna inquit ſcriptu-
ra: a peccato liberat. Crimina
ergo elemoſynis redimũtur.
Hec ibi. Itẽ. capi. ſequenti quod
incipit medicamentum: ſic dicit
Chryſoſt. Medicamẽtũ r̃otiꝰ qđ
maxie operat in penitẽtia ẽ ele-
moſyna Ecce ergo quõ elemoſy
na ẽ magis ſatiſfactoria q̃ꝫ ieiuni
ũ aut oratio. Inſup iter hec duo
vltima oratio ẽ magis ſatiſfacto
ria q̃ꝫ ieiuniũ eo ꝙ orõ virtute cõ
tinet ieiuniũ. Extẽſio ei itellectꝰ
ad deũ debilitatẽ parit ſaltẽ i pꝛ
te ſenſitiua. Hic eſt ꝙ cõmuniter
videmus homines cõtemplati-
uos ꝛ deuotos macilentos ꝛ hoc
ꝓpter debilitatẽ viriũ inferiorũ
q̃ aliquo modo ipediũtur a ſuis
operationibus cũ viros ſuperio
res verſantur circa ſuperiora.
Et ſic patet ſolutio ad dubium.

E ¶Notandum tamẽ circa p̃di
cta qđ aliquod opus factum in
peccato mortali poteſt in caſu
eſſe ſatiſfactorium ꝛ aliquod nõ
Pro quo notandum quod ſunt a
liqua opera que poſtq̃ꝫ tranſie-
runt: aliquid in ſubiecto ſiue in

operante relinquũt: hoc manife
ſte patet de ieiunio quod relin=
quit debilitatẽ in corpore. Unde
illi qui ieiunant per q̃drageſimã
ſunt cõiter debiles poſt paſcha.
Idē et ptꝫ de elemoſyna ĩque re
linquit diminutionẽ ſubſtãtie tẽ
poralis. Alia vero ſũt opa nihil
relinquẽtia in agẽte ſicut ptꝫ de
oratiõe. Qua tranſacta hõ non ẽ
tñ debilior aut ſi ſit debilior hoc
accidit qñ orans mente eleuatur
in deum q̃ſi abſtractus a ſenſibꝰ
& tũc eſt ſignũ ꝙ talis ẽ i gratia.
Opus ḡ ſatiſfactoriũ in pctõ fa
ctum qð reliq̃t aliquẽ effectũ in
ſubiecto incipit eſſe plene ſatiſfa
ctoriũ in foro dei qñ operãs inci
pit p̃mo eſſe in grã. Et hoc q̃ñ ta
lis grã iuẽit hmõi effectũ relictũ
ex priori operatione facta i mor
tali. Illud autẽ opus in mortali
factum ꝙ nullũ effectum relinq̃t
in ſubiecto p ſuperuenientẽ gra
tiam non poteſt: nec in ſe nec in
ſuo effectu viuificari. Propt̃ qð
nullo mõ poteſt eſſe ſatiſfactoriũ
ſaltem in foro dei quãuis bñ i fo
ro eccleſie vt dictũ eſt.

F ¶ Quartum dubium eſt tale.
Utrum vnus poſſit ſatiſfacere ꝓ
alio. Et nota quod non eſt que=
ſtio de Chriſto quia de illo ſatis
conſtat omni catholico qð ſatiſ=
fecit pro omnibus nobis morien
do in cruce. Nã deus pater po=
ſuit in eo iniquitates omniū no
ſtrum vt videtur Eſaye. liij. Eſt
ergo queſtio de puro homine.
Reſpondetur ergo ad hoc dubiũ
quod ſic. Notandum tamen ſecũ
dum de palude. iiij. ſenten. diſtin.
xv. ꝙ dupplex eſt effectus ſatiſfa
ctionis. Primus vocatur ſolutio
& equitatio debiti pctõꝝ ꝯmiſſoꝝ.
Secundus vocatur excifio cau
ſarũ pctõꝝ futurorũ. Et quãtum
ad iſtũ ſcðꝫ effectũ vnꝰ nõ pt ſa
tiſfacere ꝓ alio. qꝛ p ieiuniũ vniꝰ
non maceratur neqꝫ refrenatur ca
ro alteriꝰ. Quantũ ḡ ad primum
effectuꝫ iterum diſtinguẽdũ ẽ qꝛ
ille q̃ habet ſatiſfacere aut eſt po
tẽs hec facere aut nõ. Si primũ
tũc dꝫ ſatiſfacere per ſeipſũ non
per aliũ poteſt tñ adiuuari p aliũ
plus tñ dꝫ bes. Tho. iiij. ſen. di.
xx. q. j. articul. ij. queſtiuncula. iij.
Dicit enĩ ibidem ꝙ dato ꝙ ille
qui tenetur ſatiſfacere ſit potens
ad hoc nihilominus poteſt alius
pro eo ſatiſfacere ſic. ſ. ꝙ alio ꝓ
eo ſatiſfaciẽte plene ipſe erit im
munis a pena debita. Hoc tamẽ
debet intelligi inquantum ſatiſfa
ctio reſpicit ſolutionem pene de=
bite. Secundum autem ꝙ ſatiſ=
factio reſpicit cautelam pro futu
ro & ſcðm ꝙ imponitur in reme
diũ cõtra futurum peccatum ne
cõmittatur tunc vnus non poteſt
ſatiſfacere pro alio. Unde vt in=
quit idẽ doctor non eſt permutã
dum ꝙ aliquis pro alio ſatiſfa=
ciat niſi appareat aliquis defe=
ctus in penitente vel corporalis
per quẽ ſit impotens ad ſuſtinen
dum labores ſatiſfactionis: vel
ſpiritualis per quem non ſit ꝓm
ptus ad portandum penã. Si ſe
cundũ tũc patꝫ qd ſit dicẽdũ ex
immediate dictis. Beatus etiam
Aug. in lib. de vera & falſa peni=
tẽtia. c. xx. et ſimiliter recitatur ꝺ
pe. di. vj. c. qui vult confiteri con
ſulit confeſſori ꝙ adiuuet penitẽ

tem portare onus penitẽtie ſue
vt ſit p̃ticeps laboris ſi vult eſſe
particeps gaudij. Et ideo circa
hoc poteſt queri.

G ¶ Utrũ poſſit vnus ſatiſface
re pro alio q̃tũ ad ſatiſfactioneꝫ
q̃ imponitur in ſacramẽtali abſo
lutione. Circa hoc diſtinguendũ
ẽ qꝛ aut ꝯfeſſor impoſuit peniten
ti ꝙ faceret in ꝓpria hmõi peni
tẽtiã aut ꝯmiſit ſibi ꝙ p ſe. vel per
aliũ. Si primum tunc nõ põt ſa
tiſfacer̃ p aliũ qñ p ſe pt ꝙ ſi non
põt vl' qꝛ infirmus vel qꝛ morit̃
tunc ſi ipſe penitens alteri impo
nit ſuam ſatiſfactionem & ille ſu
ſcipiat onus et eam facit in cha=
ritate. vtiqꝫ ſatiſfacit. qꝛ vt di=
cit de palu. iſta videt̃ fuiſſe volũ
tas imponentis hmõi ſatiſfactio
nẽ ꝙ vbi cõfitens nõ poſſet eam
per ſe facere ꝙ poſſet alteri volẽ
ti eam ſuſcipere iponere. Nõ enĩ
voluit euꝫ ad impoſſibile obliga
re neqꝫ ad purgatorium mittere
Inſup põt ille q̃ ꝓmiſit ꝓ tali ſa
tiſfacere alteri etiã imponere q̃
velit in ſe aſſumere onꝰ hmõi pe
nitẽtie & valebit illi ꝓ quo fit dũ
modo i charitate fiat quinimmo
ſi ille q̃ pro alio ſatiſfacit ſit i ma
iori charitate q̃ꝫ ille pro quo fa=
cit tunc opꝰ eius erit magis ſa=
tiſfactorium. Ex quo cõcluditur
ꝙ ille qui imponit alteri ſatiſfa=
ctioneꝫ ſuã debet ita agere vt ta
lis non ſolum ſit bonus ſed me=
lior ſe ſuo iudicio. Et hoc tangit
multos diuites et potentes qui=
bus iterdum imponitur a ꝯfeſſo
re vt ieiunent tot diebus vel ali=
os pro ſe ieiunare faciant. Item
ꝙ peregrinentur ad talem vl' ta
em locum aut ꝙ ſaltem aliqueꝫ
illuc ꝓ ſe mittãt. Si autẽ detur ſe
cundum hoc eſt ſi confeſſor ipo=
ſuit penitenti ſub diſtinctione fa
cere aliquod p ſe vel per aliũ vt
puta ieiuniũ orationẽ peregrina
tionẽ vel ſimile tunc ſiue per ſe ſi
ue p aliũ tale opus faciat ipſe pe
nitẽs ſatiſfacit deo & eccleſie ſiue
ſit viuus ſiue mortuus dummõ
tñ tale opus i charitate fiat. Hec
oĩa ſunt de mente dñi Antho. in.
iij. parte. ſumme ſue: titulo. xiiij.
. cpitu. xx. §. j. Et nota circa hoc
ꝙ in oĩ caſu ſatiſfaciens ꝓ alio ſi
ue viuo ſiue mortuo meretur q̃
dẽ ſibi ſed non ſatiſfacit ſibi ſꝫ tñ
alteri ꝓ quo itendit.

H ¶ Quintũ dubiũ ẽ tale. Utrũ
pr̃ in extremis ꝯſtitutꝰ poſſit ob
ligare filiũ aut heredẽ ad facien
dũ ꝓ ſe certam pegrinationẽ quã
alias vouerat ſe facturũ. Et ideꝫ
põt q̃ri de multis alijs operibus
vt pote de conſtructione alicuiꝰ
eccleſie aut capelle. Item de fun=
datione alicuiꝰ anniuerſarij. Itẽ
de penitentia ſibi iniuncta quã nõ
dũ ꝯpleuit. Udet̃ ꝙ ſic. Nam. C.
neqꝫ filius pro patre. l. ne contra
dicitur filius inquãtum heres te
netur pro debito patris. Reſpon
detur ad hoc dubium ꝙ obliga=
tio perſonalis non tranſit per=
ſonam ſed cum ea extinguitur.
Cum igitur votum ſit obliga=
tio perſonalis conſequẽs eſt di=
cere ꝙ filius non tenetur implẽ
votum patris. Ubi tamen pater
in extremis ꝯſtitutus reliqueret
filio aut cuicunqꝫ heredi pin=
guẽ ſucceſſionẽ eſſet hmõi heres
valde ingratus non ſe ſubmitte=
re pie voluntati et deſiderio pa

tris quo ad vota explenda q̄ ille vouerat. Et nota ꝙ nō eſt hic q̄ſtio de teſtamento ī quo moriēs pōt onerare heredē ſuū vſq; ad certaꝫ portionē ſubſtantie ſue ſaltem quo ad mobilia. In talibus enī ꝓcedendū ē ſcdꝫ conſuetudinē patrie. Et ad legē ꝑallegatā dr̄ ꝙ filius inquātum heres tenet̄ pro debito patris in foro exteriori ⁊ ꝯtētū ad debita ciuilia ſed nō quo ad debita cōtracta ī foro īteriori diuino. Qr vt hr̄ Ezechiel'. xviij. Filius non portabit iniquitatem patris ⁊c. Nichilominus vbi filius aut heres ſubmittit ſe ad peregrinādum ꝓ parte aut aliud faciēdū tūc ad illud tenetur ſub pena pcti mortalis tāq̄ ipē in ꝓpria feciſſet tale votū. Et ſic pꝫ ad dubiū. Z ¶ Sextum dubium ē tale Utrum obligatus eſt aliquā ſatiſfactionem in ſacramentali abſolutione teneat̄ eam ꝯtocius ꝯplere. Reſponſio diſtinguendum eſt aut enim ſibi ꝑfigitur tēpus explēdi cauſa non autem prefigit̄. Si primū tunc ceſſante omni legitimo impedimento tenet̄ eam implere infra prefixum ſibi tempus. Alias efficitur inobediens ſuo confeſſori. Poteſt tamen confeſſor poſtmodum prolōgare tempus ex cā rationabili. Et ideo multū expedit ꝙ vbi penitēs non pōt commode explere penitentiam ſuam infra ſibi ꝑfixum tempus habeat recurſum ad ſuum confeſſorē petens ab eo dilationem ſiue prolongationeꝫ temporis et termini. Quā etiaꝫ ille poteſt dare totiens quotiens niſi forſan eſſet expirata eius auctoritas. Inſuper notandū iuxta hāc materiam ꝙ cōfeſſor nūq̄ debꝫ ꝑfigere tempus ſatiſfaciēdi illi q̄ ſibi ꝯfitetur niſi veriſimiliter credat ꝙ ille poſſit pniām taleꝫ infra hmōi tps īplere. Et iō valde expedit vt petat ab eo ſi poſſit et velit ſatiſfactionē ſuā explere infra tale tēpus ꝙ ſi dixerit ꝙ non tunc ꝓlonget ſibi tp̄s ſufficiēs. Si vero ꝯfitens peteret inducias irrationabiles ſatiſfaciendi tunc manifeſte oſtēderet ſe nō vere penitere ſꝫ poti⁹ ſacramentū ꝯfeſſiōis vna cū cōfeſſore irridere. Et ſic patꝫ qd ſit dicēdū quādo ꝯfitenti prefigitur terminus ſatiſfaciēdi Si autē non prefigitur ſibi tempus tunc videtur teneri ad ſatiſfaciendum quā̄primū commode pōt. Qr vt hr̄. ff. de reg. iur. l. i oībus. In oīb⁹ obligationib⁹ in q̄bus dies non ponitur: preſenti die debetur. Patet ergo de ſatiſfactione ī gnāli quo ad deū.

¶ Capitulū. ij. de ſatiſfactione q̄ fit per elemoſynam.

Confiteor tibi domine pater celi et terre. Matthei. xi. ¶ Poſtq̄ in ꝑcedenti ca. habitū ē de ſatiſfactione in gnāli q̄ ad deū hic ꝯnr̄ tractandū de eadem in particulari reſpectu ipſius dei ⁊ ꝑſertim de illa que fit per elemoſynam q̄ vt patuit in tertio dubio ꝑcedenti prefertur oratiōi ⁊ ieiunio. Et ideo de illa primo diſſerendum eſt. Pro quo notandum qd̄ regius propheta Dauid volens inducere diuites ⁊ potētes huius ſeculi ad elemoſynarū largitionem dicit ſic. Beat⁹ q̄ intelligit ſuper egenum ⁊ paupere in in die mala ⁊c.

A ¶ In quibus quidem verbis tria principal'r facit. Primo enī oſtēdit cui ſit danda elemoſyna cū ait. Beatus qui intelligit ſup' egenum. ⁊c. Scdō declarat quō ipſa a malo libera Quia in die mala liberabit eum dominus. Tertio fructus multiplices eiuſdem elemoſyne īſinuat cū ſubiungit Dominus conſeruet eum.

¶ Primo igitur oſtendit pſalm̄. cui ſit danda elemoſyna cuꝫ ait. Beatus qui intelligit ſuper egenuꝫ ⁊ pauperē. Eſt ḡ elemoſyna danda egeno ⁊ paupꝑi ⁊ nō diuiti ac potenti: inſuꝑ eſt danda cū diſcretione iuxta illō poeticū. Cui des videto: ideo dicit pſal. Btūs qui intelligit. i. qui cum intellectu ⁊ ratiōe ſubuenit neceſſitatibus egenorum ⁊ pauperum.

B ¶ Pro quo notandum ꝙ ſunt tria genera pauperum.

¶ Primi ſunt q̄ talem ſtatuꝫ elegerūt ꝓpter xp̄m: vt viri religioſi mēdicātes q̄s nō traxit inopia ſed xp̄i amor. q̄ ⁊ paupꝑtatē elegit ī pn̄ti vita iuxta illud Matt. viij. Uulpes terre foueas hn̄t ⁊ volucres celi nidos: filius aūt hoīs non habet ⁊c. Unde ⁊ cuidā adoleſcenti eū interroganti quomō poſſet ſaluus fieri ait illi. Si vis perfectus eſſe vade. ⁊ vēde oīa q̄ habes ⁊ da pauperibus: et veni ⁊ ſeq̄re me ⁊ habebis theſaurum in celo. Matthe. xix. Sed profecto multi religioſi mendicantes ſunt ſimiles dicto adoleſcenti de quo vbi ſupra ſubditur ꝙ audiēs Chriſti reſponſum ⁊ conſiliuꝫ de paupertate eligenda abijt triſtis ſic ⁊ multi religioſi mendicātes amare et triſte ferūt ſuā mendicitatē. Propter quod nonnulli taliū faciunt ſe diſpenſari ad bñficia. alij ꝓcurāt apd ecclie ꝑlatos vt ſaltem ſint eorum ſuffraganei Alij euolant ad religiones poſſidentes ſed non ꝓpter Jeſum tm̄ Alij aūt q̄cq̄d mendicando ꝯgregare poſſunt etiam ꝑ fas ⁊ ꝑ nefas ſibiipſis reſeruant ⁊ efficiunt̄ ꝓprietarij in ꝑditionem animaꝝ ſuarū: q: reſpiciūt retro. i. ad ea q̄ poſt ſe reliquerāt religionem intrādo. Et ideo tales iuxta dñi ſententiā. Lu. ix. non ſunt apti regno dei: ſed potius igni infernali ibi arſuri ſine fine cū magno patre eoꝝ diuite epulone. Luc. xvj. Ueris ergo religioſis mendicantibus ⁊ regulariter viuentibus ⁊ ſignanter q̄ ſuis ꝑdicatiōib⁹ ꝓcurant ſalutē animarū eſt danda elemoſyna quaſi ex debito. Quia vt dicit apoſt. j. Cor. ix. qui altario deſeruiūt de altario participāt. ita ⁊ dñs ordinauit his q̄ euāgeliū annunciant de euāgelio viuere. Itē paulo ante in eodē capitulo. Si nos inquit vobis ſpūalia ſeminauimus magnū eſt ſi nos carnalia veſtra metam⁹. Quaſi dicat nō. Sed profecto multi diuites male attēdunt ad hāc obligationē. Nam neq; predicatores volunt gratis reſpicere hoſpitio neq; ampliorē elemoſynā largiūtur illis q̄ trutannis ⁊ q̄ſtorib⁹ publicis.

¶ Secũdi paupes ſunt illi quos
rerũ inopia cogi mẽdicare ſiue pu
blice ſiue priuate vt ſunt multi pau
pes verecũdi. Et talibꝰ ſi ſint in
extrema neceſſitate ↄſtituti eſt ĩ
neceſſitate ſubueniẽdũ ab his q̃
hñt vñ. Et hoc eſt q̃ ait Ambr.
li. j. de offi. ⁊ ſimiliter recitat̃ in
decre. di. lxxxvj. paſce. Paſce in=
quit fame morientẽ. Quiſq̃s em̃
paſcẽdo hominem ſeruare poteꝛ
ſi nõ paueris: fame occidiſti. Itẽ
xiiij. q. v. inuoluẽs. dicit Augu.
q̃ panis egẽtiũ vita pauperis ẽ.
Qui defraudat illum hõ ſangui
nis eſt. Qui effundit ſanguinem
⁊ q̃ fraudẽ facit neceſſario fr̃es
ſunt. Hec ibi. Pro quo notandũ
ſecũdũ beatũ Tho. ij. ij. q. xxxij.
ar. v. q̃ ad hoc q̃ elemoſyna ca=
dat ſub p̃cepto duo ſunt neceſſa
ria. Unũ ex pte dantis elemoſy=
nam. Reliquũ ex pte illiꝰ cui dat̃
Ex parte ergo dantis requiritur
q̃ habeat ſuꝑfluũ iuxta illõ chri
ſti verbum Luce. xi.
Quod ſupereſt date elemoſynã
Et dico inq̃t idẽ doctor ſuꝑfluuꝫ
non ſolũ id quod eſt ſuperfluum:
reſpectu ꝑſone ſeu indiuidui: ſꝫ
qđ eſt ſuꝑfluũ reſpectu aliorũ q̃
rũ curã gerit: aut quoꝝ cura ſibi
incũbit ſecundũ decentia ſuī ſta=
tus. Nã oportet vt prius vnuſq̃ſ
q̃ ſibi ꝓuideat: ⁊ illis quorũ cu=
ra ſibi incumbit: ⁊ poſtmodum
de reſiduo ſubueniat neceſſitati
bus aliorũ. Et dat ſibi exẽplũ d̃ na
tura: que primo accipit ad ſuſtẽ
tationem proprij corporis ſuꝑflu
um aũt erogat ad generationeꝫ
alterius ita in propoſito. Ex par
te autem illius cui fit elemoſy=
na requiritur q̃ habeat neceſſi=
tatem talem q̃ non poſſit ſuſten
tari niſi medio elemoſyne. His ẽ
duobus concurrentibus elemo=
ſynis cadit ſub p̃cepto alias aũt
dare elemoſynam eſt opus conſi
lij ⁊ ſupererogationis
C ¶ Notandum tñ q̃ multi di=
uites nobiles ⁊ potentes etiam
p̃lati eccleſiaſtici aut notabilr̃ bñ
ficiati allegant excuſationes in
pctis ſi nõ diſtribuunt ſua paupi
bus in neceſſitate ↄſtitutis. Pri=
mo quidem dicunt q̃ nõ poſſint
oĩbus ſubuenire. Scđo vero q̃
habent magnã familiã guberna
re paſcere ⁊ reger̃. Tertio aũt q̃
neſciebat futꝰ euẽtꝰ. Et idõ volũt
ſibi ꝓuidere ꝓ futuro: ne ipi ad
extremã neceſſitatẽ deducant̃: et
mẽdicare cogant̃. Uerecũdum
ei eſt mẽdicare. Sed ꝑfecto he
rõnes ſunt valde friuole ⁊ nulliꝰ
roboris. Qđ ei dicitur nõ poſſe oĩ
bus ſubuenire. de facili illis cre
dit̃. Nõ tñ ꝑ hoc excuſant̃ quin
pluribꝰ aut paucioribus neceſſi=
tatẽ patientibꝰ ſubuenire teneãt̃
ſcđm q̃ eoꝝ facultas eſt maior
aut minor: iuxta illud Thob. iiij.
Si multũ tibi fuerit abũdanter
tribue ſi etiam parum libenter
īpartiri ſtude. Qđ aũt ſcđo dicũt
magnã familiã habere cui ꝓui=
dendũ eſt certe in hoc ↄfitentur
aperte ſuã fatuitatem. nã hac tẽ
peſtate multi nobiles atq̃ etiam
p̃lati cũ tanto apparatu et faſtu
volunt incedere q̃ in tali abuſu
ↄſumunt totã ſubſtantiam ſuam
que etiã illis nõ ſufficit: adeo q̃
in fine anni multi: ⁊ in multis
ſunt debitores. Nõ mirũ ergo ſi

exiguas faciunt elemoſynas.
Quod vero tertio addunt de fu
tura incertitudine illis r̃ndeat
beatus Tho. vbi. ſ. in ſo. ad ter
tiũ dicens q̃ ille reputat̃ hr̃e ſuꝑ
flua q̃ hꝫ aliq̃ q̃ ſcđꝫ p̃ſenteꝫ ſta
tum non ſunt ſibi neceſſaria ꝓut
ꝓbabilr̃ eſtimari põt. Nec in q̃e
opꝫ q̃ talis ↄſideret oẽs caſus q̃
pñt in futurũ cõtingere. Hoc em̃
eſſet de craſtino cogitare qđ dñs
ꝓhibet. Matt. vj. Oꝫ ẽ iudicari
aliq̃d ſuꝑfluum aut neceſſariũ ſe
cũdũ ea q̃ ꝓbabilr̃ vt in pluribꝰ
occurrũt. Hec doctor ſanctꝰ: pa=
tent ergo excuſationes p̃dictoꝝ
friuole ⁊ nullius eſſe momenti
apud omnem recte ſapientem.
D ¶ Iterũ notandũ q̃ circa ele
moſynã dandã tribus modis de
ficiunt diuites ⁊ potentes.

¶ Primo quidem dando in publi
co vt liberales videant̃ ⁊ de tali
bus loquit̃ xp̃s Matt. xxiij. dicẽs
Oĩa opa ſua faciunt vt videant̃
ab hoĩbꝰ. Qđ tñ ꝓhibet idẽ dñs
Mat. vj dicẽs Attẽdite ne iuſti
tiam vr̃am faciatis coram hoĩbꝰ
vt videamini ab eis. Alioquin
mercedẽ nõ habebitis apud pa=
trem veſtrum qui ĩ celis eſt. De
inde ibi ſpecificat de elemoſyna
que eſt actus iuſticie ita dicens:
Cum facis elemoſynam: noli
tuba canere ante ⁊ cetera. Uitio
ſum eſt ẽ diuiti dare elemoſynã
pauperi in publico vt videatur
laudabile tñ eſt hoc facere: vt ꝓ
ximus edificetur ⁊ ad ſimiliter
agendũ ꝓuocet̃. Sed q̃cquid a=
gunt hoĩes intentio iudicat oẽs
¶ Secũdo deficiunt diuites dã
do elemoſynam in pctis ꝑſeuerã
do. Sũt enim nõnulli q̃ credunt
deũ placare ſuis muneribus ĩ ra
pinis ꝑſeuerando. ⁊ tales ſunt ſi
miles illi q̃ ſalutaret regem in fa
ciem eiꝰ ſpuẽdo ſicut legitur iu=
dei feciſſe xp̃o. Bonũ em̃ eſt ele
moſynã facere: ſed nõ ꝓdeſt illi
q̃ ꝓponit in pctis ꝑſeuerare.
Cuiuſmodi ſunt multi vſurarij:
raptores ⁊ exactores q̃ multiplr̃
opprimunt paupes ⁊ cũ modicis
elemoſynis q̃s faciũt credunt ſe
liberari ab iniquitatibꝰ tot ⁊ tã
tis. Cũ tñ dicat ſcriptura eccle.
xxxiiij. Dona iniquorũ nõ ꝓbat
i. nõ approbat altiſſimus: nec re
ſpicit in oblationes iniquorũ
nec in multitudine ſacrificiorũ
ꝓpiciabit̃ pctis. Hoc tñ vltimũ
dr̃ ꝓpt̃ illos auaros ⁊ raptores
q̃ faciunt interdũ celebrari miſ=
ſas: aut q̃ fundant anniuerſaria:
⁊ ſimilia Seq̃tur. Qui offert ſacrifi
ciũ ex ſubſtãtia pauperuꝫ quaſi
qui victimat filiũ ĩ conſpectu pa
tris. Quaſi diceret q̃ tales rapto
res ex ſuas exactiones faciunt
pauperes q̃ ſunt filij dei ꝑ grãꝫ p̃=
ſertiꝫ ſi ſint patientes et iuſti mo
ri fame: ideo ſequitur. Panis egẽ
tiũ vita pauperis eſt: qui defrau
dat illũ hõ ſanguinis eſt vnꝰ edi
ficans ⁊ vnꝰ deſtruens q̃d ꝓdeſt
illis niſi labor ac ſi ſapiens aper
te diceret q̃ ille q̃ facit elemoſy=
nam perdit meritum illius ꝑ pec
cata que perpetrat pauperes ve
xando. Hinc eſt q̃ Auguſt. libro
de vita xp̃iana dicit ſic. Melius
eſt te non facere elemoſynam: q̃ſ
vnde pauca paucis facias pluri
mos denudare: ⁊ vt vnum veſti=
as plurimos veſtitos ſpoliare.
Illam ẽ elemoſynam deꝰ appro

bat que de iuſtis laboribus mi-
niſtrat ſicut ſcriptū eſt Prouer.
iij. Honora dn̄m de tua ſubſtantia
Et poſt pauca. Quid ꝓdeſt ſi te
bn̄dicat vnus vn̄ plures maledi-
cunt. Nonne deus non habet vn̄
pauperes ſuos paſcat niſi tu alie
na diripias. Hec ille. Itē idē ho-
mil. vij. Fortaſſis inquit mihi di
cet raptor rerum alienarum ele
moſynā facio. Incluſis in carce-
rem victū mitto: nudos veſtio pe
grinos ſuſcipio. Cui dederis gau
det ꝛ cui abſtuleris plorat quem
iſtorū duorū exauditurus eſt deꝰ
Dicis enī cui dederis: gratias
age qꝛ accepiſti. Sed aliꝰ ex alia
pte tibi dicit. Ego gemo cui ab-
ſtuliſti ꝛ pene totum tuliſti ꝛ exi
guum pauperi dediſti. Si totum
qđ alti abſtuliſti egētibꝰ dediſſes
nec talia opera diligit deꝰ. Dicit
deus. Stulte: iuſſi vt dares: ſed
non de alieno: ſi habes: da de tuo
qꝛ ſi non habes quod des de tuo
melius ē nulli dabis ꝙ̄ alterū ex-
poliabis. Hec ille.

¶ Tertio deficiunt diuites ele-
moſynam nimis differendo. Sūt
ei nōnulli q̄ pmittunt paupes diu
expectare ad ianuā ſuam: quibꝰ
tā̄ exiguā deſtinant elemoſynaꝫ.
Contra quos vulgo đr ligua gal
lica: Aumoſne longuement atē
due eſt demye vendue. Hoc ē di-
cere latina qꝛ elemoſyna diu ex-
pectata eſt ſemiuendita. Pro pte
rea dicit Aug. homil. xxxix. qꝛ p
fecta mīa ē vt añ occurrat eſuriē
ti cibus ꝙ̄ roget mendicꝰ. Nō ei
eſt pfecta mīa q̄ pcibus extorque
tur. Sed ſi iacet mendicus loqui
tur pauor in facie hec ille. Item
Seneca de verborum copia.
Bis eſt gratū quod opꝰ ē vltro
ſi offeras. Silr̄ idē li. ij. đ bn̄ficijs
Gratiſſima īquit ſunt bn̄ficia pa
rata facilia occurrentia: vbi nul
la mora fuerit. Econtra aūt igra
tū eſt bn̄ficiū qꝛ diu inter manus
dātis heſit. quod q̄s egre dimit-
tere viſus ē: ꝛ ſic dare tanꝙ̄ ſibi
eriperetur ꝛ poſt pauca. Nā ꝯtu
lit ille gratis: q̄ cū rogaſſet acce-
pit. Quoniā nulla res chariꝰ cō-
ſtat ꝙ̄ q̄ pcibus empta eſt. Mole
ſtū verbum eſt et onero ſum de
miſſo vultu dicere rogo. Hec ille
Hinc ſapiēs eccle. iiij. c. dicit. Non
ꝓtrahas datū anguſtiāti. Et pro
uer. iij. Nō dicas amico tuo vade
ꝛ reuertere cras: ꝛ dabo tibi: cuꝫ
ſtatim poſſis dare. Patet ḡ quo-
modo diuites tripliciter deficiūt
circa elemoſynam dandam.
¶ Tertiū pauperes ſunt illi qui
fingunt ſe eſſe tales: cum tn̄ a pte
rei ſint ſufficient ꝓuiſi aut ſaltē
ſibi ꝓuidere poſſunt manibus la
borando cū ſint corpore validi.
Tales nempe ſunt fures ꝛ latro
nes eo qꝛ comedunt elemoſynas
virorū pauperū. Inſuper ſūt fal
laces verbo et opere mendaces
dicentes ꝛ fingentes ſe eſſe pau-
peres: cū tn̄ nō ſint tales. Nā non
nulli eorum fingūt ſe grauem in
firmitatē pati: vt faciliꝰ attrahāt
corda hoīm ad ſibi benefaciendū
Alij fingunt incēdio oīa perdi
diſſe. Alij aſſerunt vinculis mira
bilibus diu apud ſaracenos ſe-
fuiſſe detentos. Alij autē deferūt
ſuper veſtes ſuas inſignia certa
rū pegrinationū quas nunꝙ̄ fe-
cerunt: nec facere intendunt.
Et hoc totū vt ſubtili igenio ex

torqueant elemoſynas xp̄ifideli
um: Tales ḡ merito deſignant p
viros Gabaonitas: đ quibꝰ legit
Joſue. ix. qꝛ venerunt ad Joſue
in habitu diſſimulato Nā ſaccos
veteres aſinis impoſuerunt. vna
cū vtribꝰ vinarijs ſciſſis atqꝫ con
ſutis. Inſuꝑ habebant calceamē
ta antiqua q̄ ad iudiciū vetuſta
tis pictatijs ꝯſuta erant. Induti
veteribꝰ veſtimentis panes quo
qꝫ quos portabant ob viaticū du
ri erāt ꝛ in fruſta comminuti.
In hūc itaqꝫ modū venerunt ad
Joſue dicentes ei qꝛ de terra lon
ginqua venie bant. Et reuera ſic
eſt hodie de multis trutannis.
practica ſi ḡ q̄rat cui dāda ſit ele
moſyna. Rn̄det qꝛ vero pauperi
maxime qui cognoſcit eſſe talis
Et hoc eſt qđ ait pſ. vbi ſupra.
Beatus qui intelligit ſuper ege
num ꝛ pauperem ꝛc.
L ¶ Scđo pncipalr̄ oñdit pſ. q̄
liter elemoſyna a malo liberat:
cum ſubiungit dicens In die ma
la liberabit eū dn̄s. ſ. hominē piū
ad pauperes. Ubi p diē malā in
telligit dies iudicii ſcđꝫ glo. iter
li. De qua Eccle. vij. Diē malaꝫ
precaue. Et đr hec dies mala ma
litia pene que ſuperueniet tunc
reprobis. Sopho. i. Dies illa di
es ire: dies tribulationis ꝛ angu
ſtie dies calamitatis ꝛ miſerie.
Medio ḡ ꝛ merito elemoſyne li
berabit dn̄s in illa die mala virū
intelligentem ſup egenum ꝛ pau
perem. Thobie. xij. Elemoſyna
a morte ſup. eterna liberat. Ecō
tra aūt de diuite auaro đr Jac.
ij. Judicium ſine mīa. ſ. liberan
te fiet illi q̄ non fecit mīam ſup.
pauperi. Nam talis in die iudi-
cij non dabit deo placationeꝫ ſu-
am. i. non poterit deo aliqđ tunc
offerre per quod poſſit iram eiꝰ
ꝯ ſe mirabilr̄ motam placere: et
pcium redemptionis aīe ſue id
eſt tunc nullū pcium dare pote-
rit p quod redimatur aīa ſua ab
obligatione dānationis eterne.
Quinimo laborabit ineternum
ſup. in cruciatibus inferni ꝛ vi-
uet adhuc in finem. i. ſine fine.
Da exemplū de Salmandra de
qua fertur qꝛ viuit ī igne Ecce fi
nis ad quem tandem puenit oīs
auarus. Et ideo valde ſalubre ē
vt hō habens diuitias illas pie
diſtribuat. Qđ vbi fecerit: in die
mala liberabit eū dn̄s ſcꝫ in die
mortis aut iudicij generalis. Un̄
pſ. Jocucundus hō q̄ miſeretur
i. qui iocunde hilariter ꝛ ex cor
de ſubuenit pauperi: qꝛ vt habet
i. Cor. ix. Hilarem datorem dili
git deus. Et commendat ſupple
temporalia ꝛ tranſitoria: vt reci
piat ſpiritua lia ꝛ eterna. Talis
nēpe diſponit ſermōes ſuos ī iu
dicio. i. facto ſe preparat ad rn̄dē
dū xp̄o cum ceteris electis. Naꝫ
vt legitur Mat. xv. Chriſtus in
iudicio dicet his q̄ a dextris eiꝰ
erūt. Eſuriui: ꝛ dediſtis mihi mā
ducare. Sitiui: ꝛ dediſtis mihi
bibere: ꝛ ſic de alijs. Cui pre
admiratione dicent electi. Do-
mine quando te vidimus eſuriē
tem ꝛ dedimus tibi manduca-
re. Aut ſitientem. ꝛ dedimus ti-
bi bibere ꝛc. Ecce quomodo homo
qui miſeretur et commodat: di-
ſponit ſermo. ſ. in iudici. Cui cuꝫ
ceteris electis reſpōdebit Chriſ

ſtus dicens illud quod ſequitur
Quod vni ex minimiſ meis feci
ſtis. ꝛc. Talis ergo ineternū nō
cōmouebit. i. a deo nō ſeparabit: cum
illis immiſericordibus quibꝰ di
cet. Ite maledicti. ꝛc. Quinim=
mo illi adherebit iſeparabilr̄ cū
illis qbꝰ dicz. Venite bn̄dicti ꝛc.
Inſuꝑ talis ab auditōe mala nō
timebit. ſ. ab illo v̄bo xp̄i audien
do. Ite maledicti ꝛc. Sz cōpleto
terribili ꝛ horrēdo iudicio qbꝰ
plus ad pauperes qſi gr̄as agēs
q̄ euaſerit in pñti tētat ones de=
monū: ꝛ tandē illā diſtrictā ſnīaz
Ite ꝛc. Dicet de iudice xp̄o. Ipe
liberauit me de laqueo venātiū
Ecce p̄mū. Et a verbo aſpero
ecce ſcdm̄. Nā in iudicio extre=
mo loquet̄ xp̄s ad reprobos i ira
ſua iproperando eis q̄ nō ad im
pleuerīt opa pietatis. dicēs illis
Eſuriui et nō dediſtis mihi man
ducare ꝛc. Tandez in furore ſuo
cōturbabit eos cum dicet eis. Ite
maledicti in ignē. ꝛc. Pz ḡ ex di
ctis quō dn̄s i die mala liberabit
hoīem piuṁ ꝛ miſericordem ad
pauperes.

F ¶ Tertio principalr̄ pz̄. in p̄
dicto paſſu multiplices fructus
ꝛ vtilitates ipſius elemoſyne inſi
nuat cū ſubdit. dn̄s cōſeruet eū. ſ.
virtū miſericordē ꝛ viuificet euz
ꝛc. In quibus verbis notat̄ mul
tiplex fructus ipſius elemoſyne
¶ Primꝰ ē ſpālis cōſeruatio et
protectio in ſtatu gr̄e ſi priꝰ i il
lo extiterit ille q̄ elemoſynā fac it
Vn̄ dicit p̄s. Dn̄s cōſeruet eū. ſ. in
gr̄a. Eccl'i. iij. Elemoſyna reſiſtit
pctīs ꝛ deꝰ ꝓtector eſt eiꝰ q̄ red=
dit gr̄az. i. q̄ facit paupi elemoſy
nā. Nam multi iuſti laberentur
in diuerſa ꝛ grauia pctā ſi nō ob
meritum ſuarū elemoſynarū ꝓ=
tegeret eos dn̄s. Ex quo patet q̄
ipſa elemoſyna eſt vtilior multo
dāti q̄ꝫ recipienti. Recipiētē eniz
vtcūq̄ꝫ cōſeruat: vita i natura: ꝓ
quāto eū ad tp̄s ſuſtētat: ſed dā
tem cōſeruat in vita gr̄e etiā q̄n
q̄ꝫ vſq̄ꝫ in finem vite.

¶ Poſſumus etiā hāc cōſeruatio
nē referre ad ꝓſperitatē tēpora
lez in qua plerunq̄ꝫ cōſeruat dn̄s
hoīes pios ꝛ largos ad pauperes:
qr vt habet̄ ꝓuerbi. xxviij. Qui
dat pauperi non indigebit. Naz
cōmuniter dn̄s multiplicat eius
bona tēporalia adeo copioſe: vt
habeat ſufficienter ꝓ ſe: ꝛ vt tri
buat neceſſitatem patienti.

G ¶ Iſtud cōfirmatur auctorita
te rōne figura ſimilitudine: exē=
plo. Primo qdez auctoritate Sa
lomonis ꝓuer. xj. dicentis. Alij
diuidunt ꝓpria. ꝛ ditiores fiunt
Vn̄ Aug. homil. xxxix. loquens
homini pio ad pauperes dicit
ſic. Veniet tibi pluuia anteq̄ꝫ ro
ges. Deſcendet vbertas de no=
cte dum iacebis in lecto: ꝛ fructꝰ
te neſciente effundentur. Secū
do rōne: ſic. Deꝰ eſt pronior ad
miſerandū ꝛ potentior ad retri
buendum q̄ꝫ homines. Sz ſic eſt
q̄ homines liberales libenter re
tribuunt etiam i duplo aut vltra
ſi qd illis gratis ab aliquo pau=
pere tributum fuerit. Igitur a
fortiori hoc faciet deus in caſu ſi
mili. Tertio probatur idem in=
tentum per figuram de mulie=
re vidua: de qua legitur. iij. Re=
gum. xvij. q̄ poſtq̄ꝫ pauit helyas

oleū eiꝰ nō defecit: nec ſimiliter
farina ſua. quouſq̄ꝫ miſit dn̄s abū
dantiam bonoꝝ ſup terrā. Quar
to ꝓbatur idem p ſimilitudinez
quā. ponit Ambro. ſer. lxxxij. de=
frumēto quod ſeminat̄ in terra:
ꝛ q̄ reſurgit cū mltiplici fructu
Ita etiā inquit dum elemoſyna
indigenti tribuitur: cum multo
fenore in poſterum reſtituetur.
Quinto idē probatur multipli=
ci exemplo.

H ¶ Primum igitur exemplum
eſt illud qđ refert Petrꝰ Damia
nus in quodam ſer. de quodā ſā
cto ep̄o. qui cum valde ſitiret. p̄
cepit pincerne ſuo: vt vinum il=
li afferret. Quod cū feciſſet: mox
affuit pauper: qui cum omni in=
ſtantia petijt poculum ſibi dari.
Cū ergo ep̄s totum ſibi dediſſet
p̄cepit pincerne vt rediret ꝛ vi=
num ſibi afferret. Cūq̄ꝫ ille reſpō
deret nihil omnino in vaſe reli=
quiſſe nec in illo loco aliud vinū
reperiri poſſe. tandez victus im
perio ep̄i redijt ad vas. Et ecce
mox ipm̄ reperit plenum vino.

I ¶ Secundum exemplū ē il=
lud quod refert idem Petrus i
eodē ſer. de quodā abbate val=
de cupiēte guſtare ſeu edere de
p̄da ſeu lāpreda. Cum ergo fa=
mulꝰ eiꝰ p̄dam paruam cōparaſ
ſet multo precio: vcz. xx. ſo. Pari
ſienſiū. eā parari iuſſit. Qua ad
eſū totalr̄ para ecce affuit paup
ad ianuā petēs illud ſibi dari q̄đ
paratum erat domino abbati.
Cunq̄ꝫ hoc denunciatū illi fuiſſz
iuſſit totum piſcem ſibi dari.
Quo facto pauper cum piſce in
ſublime ſe extulit. ꝛ celum cun=
ctis videntibus intrauit. Per q̄
liquide patet inquit ipe Petrus
Damianus: qr quod indigentibꝰ
datur: deo tranſmittitur: ꝛ quod
in ſinum pauperum occultamꝰ:
in celo reponimus.

K ¶ Tertium exemplum eſt il
lud quod refert idez Petrꝰ vbi
ſupra vcz de quodā alio paupe q̄
cuz nō haberet niſi vnū nummū
in loculo quem ad emēdū aliqd
quod cū pane comederet expen
deret geſtiebat. Interim autem
venit paup miam poſtulās Cui
alter mia motus nummū porre
xit. Quo facto ad mēſā reſedit
ſolū panem manducans. Et ecce
vir quidā ignotus feſtinus liga=
tos litheo in manu ſua. xx. dena
rioꝝ ſolidos poſuit dicēs ſibi a
dn̄o ſuo miſſos.
Cūq̄ꝫ ille inquirere vellet qs eēt
dn̄s eiꝰ mox diſpuit. Hec ibi. Ex
p̄dictis itaq̄ꝫ exemplis liq̄de ap
paret q̄ dn̄s cōiter conſeruat in
ꝓſperitate tpali viros miſericor
des. Et ſic patet de primo fructu
elemoſyne.

L ¶ Scđs fructus elemoſyne di
cit̄ pctōꝝ iuſtificatio. Hic autez
fructus tangit̄ cū ſubdit̄. Et vi=
uificet eum ſcz deus hominē mi
ſericordem. Viuificet inquāz eū
per gratiam contra mortē cul=
pe. Et hoc eſt quod dr̄ Tho. iiij.
Elemoſyna ab omni peccato ꝛ a
morte liberat. A morte inq̄ꝫ cul
pe ꝛ gehenne. Ex quo ergo libe
rat a morte culpe: conſequens
eſt dicere q̄ viuificat hominem
peccatorem. Hoc autem fit duo
bus modis. Primo quidem
per hoc quod ille qui dat ele=

moſynam pia intentione diſpo-
nit ſe ad gratiam iuxta illud xpi ver
bum Luc. xi. Date elemoſynam
et ecce oia munda ſunt vobis. ſ.
diſpoſitiue. Scdo vero per hoc qz
ille qui dat elemoſynā multis: pro
uocat eos ad orandum pro eo dif
ficille eſt aūt vt in magna multi
tudine non ſint aliqui iuſti et bo
ni quorum preces libenter exaudit
dñs etiā que faciunt pro bñfacto
ribus ſuis: niſi forſan illi ponant
obicem peccando. Unde Chry.
homil. xxxii. in Epiſtola ad he-
breos dicit ſic elemoſyna amica
dei ɔſiſtit: et ſemper ei ppinqua ē.
Pro quibuſcunqz voluerit facile
grē munus impetrat Nota quō
elemoſyne Cornelij adhuc infi-
delis meruerūt d ɔgruo apud dñs
vt illuminaretur et a Petro in fi-
de inſtrueretur: et tandē baptiza
retur. Actuum. x.

M ¶ Tertius fructus elemo-
ſyne dr bone fame acqſitio. Qui
eñ ſunt ad pauperes: ſolent ab
alijs laudari magnificari: et cōmē
dari. Et iſte fructus tangit ubi.
ſ. cum ſubditur. Et beatum eū
faciet in terra hoc eſt dictu qz do
minus faciet hoiez elemoſynariū
felicem et famoſum in preſenti
vita. Uñ Boeti de ɔſol. li. ij. pro
ſa. v. dicit. qz auaritia ſp odioſos
largitas claros facit. i. famoſos.
Et ideo poſtqz pſ. pmiſit d hoie
miſericordie dicens. Jocundus
hō q miſeretur et commodat cō
ſequenter ſubintulit dicēs de eo
dem. Jn memoria eterna erit
iuſtus. Item de homine pio dici
tur Eccleſia. xxxi. qz Elemoſy-
nas illius enarrabit omnis ec-
cleſia ſanctorum ſuorū. Hoc au-
tem ſit cum eo mortuo ſolent vi
uentes etiaz poſt multos annos
referre bñ geſta per euz: ſicut vſqz
in hodiernā diē ſolēt referre mo
naſteria diuerſorum ordinū. Itē
hoſpitalia et cetera pia loca quō
daz edificata et ɔſtructa per bea
tum Ludouicū francorum regē
et ſic de multis alijs pricipibus.
Ecce quomodo etiā parit bonaz
famam. Econtrario autē tenaci
tas et auaritia parit malaz famaz
ſicut ſequens exemplū declarat

N ¶ Legit eñ in vitis patrum
de quodam viro valde diuite: ſz
ad pauperes imiſericordez qz
omnes pauperes qui eum noue
rant non poterant de eo bene lo
qui. Unde ſemel accidit qz cum
multi pauperes ad ſolē ſedētes
referrent illorum q eis libenter da
bant ipſos laudantes et pro eis
orantes: tandā factus eſt ſermo
de predicto diuite qui Petrus di-
cebatur de quo ſinguli dixerunt
ſe nunqz ab eo elemoſynam acce
piſſe. Dixit ergo vnus ex eis.
Quid dabitis mihi ſi hodie ac-
cepero ab eo elemoſynam. Illis
ergo cum eo pactum facientibus
tandez ille alij videntibus venit
intra curiam dicti diuitis valde
importune petens elemoſynam
Quem cuz ille diues dure ac du
rius repuliſſet: nec propterea re
ceſſiſſet: quinimo magis ac ma-
gis pro elemoſyna inſtaret. tan-
dem dictus Petrus non inueni-
ens in promptu baculum aut la
pidem furore plenus arripuit
vnum panem calidum de furno:
et ipſum piecit ad caput paupe-

ris quē ille leto animo accipiens
detulit ad ſocios ſuos dicēs. Ego
lucratus ſū. Ecce quō tenacitas
parit malam famam.

O ¶ Quartus fructus elemoſy
ne dr a malignis ſpiritibus pſer
uatio et iſte fructus tangitur cuz
ſubdit. Et nō tradat eū id ē t a
di non permittat. ſ. deū hominez
pium ad pauperes in animā. i. in
poteſtatē aut voluntatē inimicorū
eius. i. demonū q ſūt inimici aduer
ſarij oīs hois bene agere volentis
Pro quo notādum qz dñs pregit
tuetur: et defendit hominem ad
pauperes miſericordē ɔtra inimi-
cos ſuos demones in triplici ſta
tu. ſ. in vita i morte poſt mortem
Primo quidē. in vita nam ſicut
canes et malas beſtias repellim
et lōge a nobis facimus pijciendo lapides ɔtra eos ſic etiā por-
rigēdo elemoſynā pauperi repel
limus demones a nobis. Secūdo
in morte vñ dr Amb. de officijs.
Nō inquit memini me legiſſe au
diſſe vel vidiſſe mala morte mor-
tuū q opa mie libēter exercuit. Et
de hoc refert notabilem hiſtoriā
beatus Grego. in ſuo dialo. lib. iiij.
de quodaz languido qui omnia
que habere poterat diſtribuebat
alijs pauperibus cum tamē ipſe
pauper eſſet et in ɔuiuim hoſpita
li cū alijs egrotaret. Hic gⁱ in fine
dierū dulciſſimos cantus ange-
lorum audiuit et cum tali ſympho
nia de corpore ſpūs eius felicitē
exiuit. Legit etiā beata Martha
Chriſti hoſpita qz ipſe xpus vēit
ad obitum eius. Tertio poſt mor-
tem. Uñ in vitis patrum legitur
qz beatus Jo. elemoſynarius pa-
triarcha Alexandrinus de ſeipſo
loquēs dicit qz cū eſſet annorum
xv. vidit in ſomnis quandaz pu-
ellā cuius ipēs ſupra ſolē ſplen-
debat ornatū ſupra oēm hūanū
ſenſuz cū corona de ramis oliua-
rū ſupra caput ſuū q ſtetit āte le
ctū ſuuz ſup quo expergefactus
interrogauit que nā eēt et quō cu
bile ſuū igredi auſa fuiſſz. Cui illa
Ego ſū prima filiarum regis eterni
Si me poſſides amicā ego ducā
te āte ɔſpectū imperatoris. Nēo
ei hz apud eū talē poteſtatē qlē ego
habeo. Quo dicto diſparuit Ille
aūt excitatus et in ſe reuerſus intel
lexit viſionē et qz puella illa pul-
cherrima q ei appuerat eēt dña
elemoſyna. Ecce quō elemoſyna
defēdit hominē ne tandē tradat
in manus inimicorū ſuorum demo
nuz ſed facit eum aſcēdere in ce-
lum. Propter quod dicit ſaluator
Luce. xvi. Facite vos ſup. diui-
tes huius ſeculi vobis amicos d
māmona iniqtatis vt cum defece
ritis recipiant vos. Itē qz elemo-
ſyna protegat hominē poſt mor-
tē cōtra demones ſequens inſinu
at hiſtoria. Legitur eñ in chroni
cis regū Frācie qz rex Dagober
tus fecit cōſtrui tres inſignes ec
cleſias: videlz ſancti Dionyſij in
Frācia beati Martini Turonis
et beati Mauricij Andegauis.
Cumqz demones vellent rapere
animaz eius de corpore pro morte
euntem: affuerunt predicti tres
religioſi ſancti qui cum lapidi-
bus eiecerunt omnē illorū demo
num multitudinem. Bene ergo
dicit Thom. xii. qz elemoſyna a
morte liberat: purgat peccata:

et vitã eternam inuenire facit.

P ¶ Quint⁹ fructus elemoſyne dr̄ corporalis ſanatio. Iſte aūt fruct⁹ tāgit̄ cū ſubdit̄ vbi. s. Dñs opē ferat illi. s. viro miſericordia ſuplectū doloris ei⁹. Multi eñ de graui egritudine cōualuerūt me dio elemoſynaꝝ quas hincinde pie diſtribui fecerūt. Non ḡ ele moſyna ſolū liberat a morte ſpūa li aut̄ eternali verū etiā interdū a corporali. Nō tamē ſemper qꝛ hoc nō expedit ſaluti anime. Al's eñ viri miſericordes nūq̄ mori rentur t per ꝯñs celo priuarent̄. Ex quo ergo elemoſyna ē tā fru ctuoſa ⁊ vtilis homini eam faciē ti valde fatui ſunt diuites hui⁹ ſeculi qui elemoſynas facere re cuſant quouſq; mors inuaſerit eos. Horum itaq; fatuitas decla ratur per ſequens exemplum.

Q ¶ Legitur in ſumma p̄dican tiū. titu. de elemoſyna q̄ fuit qui dam dñs. fatuū in domo ſua pro ſolatio ſuo cui dedit baculum qui claua dicitur gall. maſſue: dans ſibi licentiam q̄ daret dictum ba culum ſtultiori quem inueniret. Poſt hec accidit q̄ ille dominus ad mortem infirmatus ⁊ qui q̄ diu vixerat nichil pro anima ſua dare voluerat omnia bona ſua poſuit in voluntate executorum ſuorū ⁊ amicorū. Famuli igitur intrantes ⁊ exeuntes loqueban tur inter ſe dicentes q̄ dominus eorum eſſet in breui deceſſurus. Stultus ergo hec audiens cur rit vt videret ſi domin⁹ ſu⁹ diſpo neret ſe ad recedendū ⁊ ſimilitē ſi equi ſolito parant̄. vel victua lia in curribus premitterentur ⁊ ſimilia. Nichil ergo tale videns venit ad dñm ſuū ⁊ cepit eū inter rogare di. Dñe recedis tu. Ita inquit. At ille. Et qñ redibis. Cui dñs. Neſcio. Iterū fatuus ſi poſt menſem. Non inquit. Si poſt duos menſes aut annum. Finali ter dñs r̄ndit q̄ nūq̄. Tūc ait fa tuus. Tibi ergo tāq̄ ſtultiori q̄ vnquā inueni baculū meū trado qꝛ non eſt aliquis dominus q̄ de beat modico tpe eſſe extra q̄ ali qd nō p̄mittat p̄ prandio ſuo. Et hoc etiam tu ipe obſeruare ſole bas. Ego eterniturus cogito vbi recipi ⁊ comedere potero vel aliqd nec ū accipio. Tibi ergo tā q̄ oīb⁹ hoīb⁹ ſtultiori clauā meā trado qꝛ hoc etiā michi iuſſiſti. Ad hec igit̄ verba tactus intrin ſecus diues mlt̄a paupib⁹ diſtri buit p̄ aīe ſue ſalute. Audiant ḡ diuites xp̄m in euangelio illis di cētē Theſaurizate vobis theſau ros in celo Ma. vj. Nā ſi ſic fece rint tādē inuenient bonū pran dium illis paratum in celis

¶ Capitulum. iij. de ſatiſfactione per ieiunium.

Confiteor tibi do mine pater celi et terre. Matth. xj. ¶ Poſtq̄ī p̄cedē ti capitulo habitū eſt de ſatiſfactiōe que fit p̄ elemoſynā hic ꝯñr tra ctandū ē de illa q̄ fit p̄ ieiunium Pro quo notandū q̄ hmōi ſatiſfa ctio p̄ ieiuniū ad q̄ttuor valet q̄ tangūt̄ i perfectione de ieiunio cum oratur deus in hunc modū

Domine ſācte pater omnipotēs etne deus q̄ corpali ieiunio.
Uitia comprimis
Mentem eleuas
Uirtutem largiris
Et premia.

A ¶ Primo igit̄ corpale ieiunium vitia cōprimit. Et iſtd̄ p̄cipue hꝫ verū de vitijs carnalib⁹ ꝯ̄ q̄ ſpe cialr̄ ordinatur ieiunium q̄ ergo ieiunium corpale vitia carnalia ꝯp̄mat poſſum⁹ p̄bare his modis vꝫ.
Auctoritate
Ratione
Figura
Similitudine
Exemplo.

B ¶ Primo qdē auctoritate ps. dicētis. Humiliabo i ieiunio ani mam meā. i. mortificabā in ieiu nio ſenſualitatem meam a cōcu piſcentijs malis. Itē apo. ij. Cor. vj. dicit ſic. In ieiunijs i caſtitate exhibeam⁹ noſmetipſos ſicut dei miniſtros Ubi nota q̄ p̄mittit ie iuniū caſtitati eo q̄ per ieiuniū caſtitas ꝯſeruatur. Nam vt di cit Hiero. j. parte. epiſtolarū ſua rum. epiſtola. vj. ca. xxxvij. Sine cerere ⁊ bacho friget venus. i. per abſtinentiam ſibi ⁊ potus fri get luxuria. Et hoc idem dicit. Terentius.

¶ Secundo idem probatur tali ratione. Uitia carnalia plerunq; ortū habēt ab ingluuie ⁊ gula ſi cut patet de adam qui quandiu abſtinens fuit: virgo permanſit nec tunc ſtimulos carnis ſue ſēſit Poſtq̄ vero de fructu vetito co medit: ſtatim expertus eſt car nis rebellionem vt dicit Auguſ. ad fratres i eremo. ſermo. xxxiij. Modo ſic eſt q̄ ieiuniū moderat̄ ⁊ reprimit ingluuiem. Cōſeq̄ns eſt ergo dicere q̄ cōprimit ⁊ re ſtringit carnalia vitia.

¶ Tertio p̄bat̄ idē intentū p̄ fi gurā. Legit̄ eñ Ge. xxj. q̄ Iſmael filius Agar affligebat Iſaac fili uꝫ Sare x̄e ſpōſe Abrahe. Quā iniuriā ipa ſarra moleſte ferēs ac cepta poteſtate ab Abraham vi ro ſuo afflixit matrem et filium pane et aqua. ſ. Agar ⁊ Iſmaelē repellens vtrunq; a ſe Demum agar afflicta ex penuria cibi ⁊ po t⁹ redijt tota humilis ⁊ obediēs ad dominam ſuam. Ubi ad pro poſitum per Saram intelligit̄ anima deuota. Agar vero carnē deſignat humanā cuius filius eſt carnalis motus. Hec igit̄. Agar vna cum filio ſuo inſurgit i dñam ſuā quotiens caro cocupiſcit ad uer ſus ſpiritum. Summum igi tur remedium ad humiliandum matrem cum filio ne vlteri⁹ no tabiliter inſurgat contra domi nam ſuam eſt affligere eam per parcitatem cibi et potus hoc eſt per ieiunium et abſtinentiam. Quod vbi factū fuerit tunc caro contra ſpiritum inſurgere nō au debit. Ecce ergo quomodo ieiu nium vitia carnalia ꝯprimit.

¶ Quarto idem probatur per ſimilitudinem de indomito equo Solet enim equus abundanter paſtus rebellis effici domino ſuo ita vt quandoq; eum precipitet in terram. Quod attendens do minus eius ipm domat per ſub tractionem pabuli. Ita in pro

poſito corpus humanuꝫ bene paſtum ꝛ dlicate nutritum ſolet inſurgere ꝯtra ſpirituꝫ. Et ideo neceſſe eſt ipſum domare per ieiuniū ꝛ abſtinentiā. Ecce quō ieiuniū vitia ꝯprimit.

C ¶Quinto probatur idē intentum tali exemplo. Refert eñ bea. Aug. ſcribēs ad beatū Cyrillū hiero. epiſcopū epl'a. ccv. de obitu bti hiero. ꝙ ipē hie. vt vitia carnis in ſe cōprimeret crebra ieiunia faciebat. Nā quinqȝginta annis nō niſi ſemel i die fructib⁹ aut herbarū folijs: ſiue radicib⁹ paſceb at. Vinū aut cicerā nullo mō guſtabat. Inſuper ab omni eſu carniū aut piſciū ita ſe abſtinebat ꝙ vix ea nominare volebat. Coctū quid nō niſi i vltima egritudine bis comedit. Cilicino ſacco carnē veluti ethiopꝫ macerās deſuper pāno viliſſimo ſe tegebat. Stratū aliū non niſi terraꝫ nūqȝ ſciuit. Sed cur hec omnia Profecto nō niſi vt carnē ſpiritui ſubijceret atqȝ vitia illius ſtatim paritur hūana fragilitas cū dī ad iutorio comprimeret. Et ſic patet de primo.

D ¶Scdo corpale ieiuniū mētē eleuat ſup. ad ſuperna ꝛ celeſtia. Nā hō ieiun⁹ ē magis liber a fumoſitatibus cerebri ꝛ p ꝯñs magis diſpoſitus ad cōtēplandū celeſtia ꝙ̄ ille qui eſt repletus cibis ꝛ potibus. Vñ in ſignum huius legit̄ de danielle ꝙ poſt ieiunium trium hebdomadarum accepit eleuationem mentis a deo ad diuina contēplanda Danielis x. Legit̄ etiā Exo. xxxiij. ꝙ moyſes fuit cum dño in monte. xl. diebus: ꝛ. xl. noctibus non manducans neqȝ bibens. Ex qua hiſtoria pꝫ ꝙ ieiuniū ē optima diſpoſitio ad capiendas reuelationes diuinas. Et hoc ē qd ait. Iſido. d ſummo bono lib. ij. ca. xliij. di. ꝙ p ieiuniū occulta myſteriorū celeſtiū reuela ntur ꝛ archana diuini ſacri pādunt̄. Et ibi dat exemplū de Daniele de quo iā dictum ē.

E ¶Sed iſtant multi dicētes ꝙ minimū bonuꝫ qd pōt ab hoīe fieri inter opera ſatiſfactoria eſt ieiuniū ꝛ ꝯmeli⁹ ē dare vnū denariū ꝙ̄ ieiunar̄ p diē itegrū. Rñſio eſto ita ꝙ melius ſit elemoſynaꝫ facere aut orare ꝙ̄ ieiunare non tñ ſemp poſitū ē in arbitrio hoīs eligere qd illorū voluerit ꝛ maxime vbi ieiuniū eſt de precepto eccl'ie ſiue i penitentie ſacramento a ſacerdote impoſitū aut ſub voto cōtentū. Bonū eñ eſt illa duo facere ſꝫ nō oportꝫ ꝓpterea iſtud omittere ꝛ preſertim i tribus caſibus p̄dictis. Alij aūt fortius inſtant dicentes ꝙ per ieiuniū corpus nimiū debilitatur. hec excuſatio locū poteſt habere in agricolis operarijs ꝛ ſimilibus qui in ſudore corporis ſui cōparāt ſibi vite neceſſaria. Nō aūt habꝫ locum in clericis aut religioſis niſi forſan debilitatio eſſet nimia. Unde hieronymus prima parte epiſtolarum ſuarum epiſtola. vj. ca. xxxviij. Quid inq̄t neceſſe eſt viro ſapienti et philoſopho Chriſti tantā habere fortitudinem: q̄ athletis et militib⁹ eſt neceſſaria quam cum habuerit ad vitia prouocetur. hec ille. Studeant

ergo Chriſtiani ꝛ precipue clerici ꝛ religioſi debituꝫ deo offerre ieiuniū vt ſic facili⁹ poſſint contemplari celeſtia. Et ſic patet de ſecundo.

F ¶Tertio corporale ieiunium virtutē largit̄. Sꝫ quā ꝟtutē largit̄. Profecto multiplicē.

¶Primo quidē virtutē caſtitatꝫ Per ieiuniū ei ſubtrahunt̄ cibi ꝛ pot⁹ ab hūano corpe ſaltē atāto q̄ duo ſūt fomēta libidinis. Propt̄ea dī Au. ad fratres i eremo. ſer. xxv. q̄ intitulat̄ de ieiunio ꝙ Eua q̄diu abſtinuit virgo fuit ꝛ in paradiſo ꝑmanſit. Sed duꝫ ieiuniū violauit in miſeriam corruptibidinis corruptionē ꝑueñit ꝛ de paradiſo expulſa fuit. hec ille.

¶Scdo ieiuniuꝫ largit̄ virtutē ſuperationis. Nā per ieiuniū ſuperamus diabolū ꝛ oīa tētamenta illius ita vt dicat Aug. ad fratres in eremo ſerm. vigeſimotertio ꝙ per ieiuniū proſternuntur vitia humiliatur caro ꝛ diabolice deuincunt̄ virtutes. Et ad hoc ꝓpoſitum facit ſīlitudo de ſerpēte quā pōit Amb. in examerō. li. vj. c. iiij. dicens ꝙ ſi ſerpens guſtauerit ſputum hominis ieiuni: moritur. Deinde ſubdit. Uides quanta ſit vis ieiunij: vt ſputo ſuo homo terrenum ſerpentem interficiat ꝛ merito ſpiritualem hec ille. Unde in figura huius legitur. j. Regum. vij. ꝙ filij iſrael ieiunauerunt: et poſtmodum in ꝓlio cōtra philiſteos preualuerunt qui prius ab eis victi fuerant. Applicatio eſt facilis.

¶Tertio ieiuniū largitur ꝟtute iuſtificationis. Unde Augu. vbi ſupra. O ſacrū ieiuniū tu virtutes incitas vt reſurgantur cū illuminas ꝛ ſanas vt viuat. O ieiunium tu ſuaue es bonis tu odibile es malis tu dlectabile es ſanctis tu deteſtabile es prauis ꝙ autē ieiuniū habeat virtutē iuſtificatiuā pꝫ p Niniuitas qui cum prius eſſent tā ſcelēroſi vt dñs cōminaretur illis ſubuerſionē ciuitatis ſue in breui fiendā poſtmodū triduo ieiunio ſe affixerūt et dñs miſertus eſt eis. ſ. corporal'r ꝛ ſpūal'r. Jone. iij. Itē legit̄ iij. Reg. xxi. d ſu ꝑbiſſio r̄ge Achab ꝙ cū poſt mortē Naboth audiſſet ꝯminationē ſibi factā per helyam ex parte dñi operuit cilicio carnē ſuā ꝛ ieiunauit ꝛ dormiuit in ſacco ꝛ ambulauit demiſſo capite. Propter qd deus tēperauit ſententiam et penā ſibi cōminatā Patet ergo quō ieiuniū largit̄ treplicē virtutē.

¶Uel dic ꝙ deus corporali ieiunio debite facto largit̄ virtutē. i. virtutis augmentū. Eſt ei cōe ꝓuer. Qd ꝑdit̄ in vno recuperat̄ i alio qr ꝗ p ieiuniū macerat̄ ꝛ debilitat̄ caro tō inde impinguatur aīa grā ꝟtute ꝛ merito ita vt de ieiunio poſſit dici illud pſ. hunc ſcꝫ corporalem ſenſum humiliat ꝛ hunc ſcꝫ ſpiritū exaltat Ualde ergo fatui ſunt qui timēt ieiunare ne caro debilitetur non attendentes ꝙ per hoc ſpiritus in virtute et merito corroboretur: fortificetur ꝛ exaltetur.

¶Quarto corporale ieiuniū debite factum largitur p̄mia vnū quidem in preſenti ſcꝫ corporalem ſoſpitatem aliō vero in fu=

euro: vez celeſtem gloriam.
S ¶ Primo igit ieiuniū largitur
p̄mū vnū i p̄nti qḋ ē corporalꝭ
ſoſpitas. Propt̄ ꝙ dicit Greg. in
quadā collecta q̄dragesimali qḋ
ieiunium corporibꝰ aīabuſq̄ cu
randis ſalubriter inſtitutū eſt co
ſcꝫ ꝙ p̱ defectum noui cibi calor
naturalis agit in corruptos hu=
mores q̄s in digerit et cōſumit.
Ex quo patet ꝙ abſtinentia mr̄ ē
ſanitatis egritudinꝭ vero mater
eſt voluptas qꝛ ſicut dicit Chryſ.
ꝛ recitat̄ i decre. de cōſe. di. v. ni=
hil. Fames me curat morbos q̄s
gula infert. Propterea Hiero. i.
p̄te. epl'aꝝ ſuaꝝ epl'a. vi. c. xxxvii.
ꝛ ſimiliter recitatur vbi ſupra. c.
ne tales allegans ſniam hypocra
tis ſummi medici in aphoriſmis
dicit craſſa ꝛ obeſa corpora que
creſcendi mēſurā īpleuerunt niſi
cito ſāguinis ablatiōe minuant̄
in paralyſim ꝛ peſſima morborū
gn̄a erumpere. Et poſt pauca vn̄
Gallienꝰ vir doctiſſimꝰ īterpres
hypocratis. Athletas q̄ꝝ vita et
ars ſagina ē dt in exortatiōe me
dicie nec viuere poſſe diu nec ſa
nos eſſe aīaſq̄ ita nimio ſangui
ne ꝛ adipibus quaſi luto inuo=
lutas: nichil tenue: nichil celeſte
ſed ſemper de carnibus et victu
ꝛ ventris ingluuie cogitare. Hec
ille. Itē idē vbi ſupra. c. xxxviii.
dt ſic. Legimus quoſdam morbo
articulari ꝛ podagre humoribꝰ
laborantes proſcriptione bonoꝝ
ad ſimplicem mēſam ꝛ pauperes
cibos redactos ꝯualuiſſe Et bre
uiter. vt dicit Chryſo. ſuper Jo=
han. homil. xxi. Uilis et tenuis
atq̄ ſimplex menſa bone vali=
tudinis mater eſt. Ecce q̄ȝmō
ieiuniū ꝛ diſcreta abſtinentia lar
gitur premium in p̄nti quod eſt
corporalis ſoſpitas.
D ¶ Scd̄o ieiuniū largit̄ aliḋ p̄
mīū i futo q̄ ē celeſtꝭ gl'ia Inuent꞉
rei ſignū Moyſes poſt ieiuniū
cū deo facie ad faciē locutꝰ ē q̄ an
te ieiuniū deū nec videre nec ad
eū accedere auſus fuerat vt dt
aug. ad fratres i eremo ſer. xxv.
dicit etiā Amb. lib. de helia et ie
iunio. c. iiii. ꝙ gula regnātē de pa
diſo expulſit abſtinentia aūt errā
tē ad p̄adiſū reuocauit. Q̄nq̄ eīn
ꝯtingit ꝙ hereditatē q̄ꝫ pr̄ vēdi
dit guloſe ꝟ inēdo filiꝰ pce viuen
do redimat ꝛ retrahat ſeu recu=
peret. Sic in ꝓpoſito pr̄ nr̄ Adā
p̱ guloſitatē ſuā p̄didit paradiſū
terreſtrē parit̄ ꝛ celeſtē Sꝫ ſi vo
lumus noſq̄ ſumꝰ eiꝰ filii abſti=
nenter viuere ꝛ mandata patris
celeſtis perficere indubie recupe
rabimus dictā celeſtē hereditatē
Et huiꝰ cōſideratio dꝫ ſummope
re nos ad carnis macerationem
excitare et allicere. Et breuiter
vt dt Amb. vbi. ꝟ. ca. iii. Jeiuniū
ē refectio anime cibꝰ mētis vita
angelorum. Jeiuniū ē mors cul
pe excidiū dlictoꝝ ſalutis reme
diū radix gratie fūdamētū caſti
tatis hoc eni gradu citiꝰ ad deū
p̱uenit̄. Qḋ nobis concedat ꝛc.
¶ Capitulum quartū de ſatiſfa=
ctione p̱ orationem.

Onfiteor tibi do=
mine pr̄ celi ꝛ ter
re. Mat. xi.
¶ Poſtq̄ in p̄ce=
denti ca. habitum
eſt de ſatiſfactiōe

que fit per ieiunium hic ꝯn̄r agē=
dū eſt de illa qḋ fit p̱ deuotā ora
tionē. Et ſi dicat̄ ꝙ ſatiſfactio dꝫ
fieri p̱ opera penoſa orāo aūt nul
lā penā vr̄ hr̄e ex q̄ pōt cōcludi
ꝙ orō non ſit pars ſatiſfactionis
Reſpondetur ꝙ etiā i oratiōe eſt
labor. Nā viros inferiores que
ſub ſeruiunt viribus ſuperiori=
bus debilitantur in oratione: vt
dictū eſt in precedentibus. Ideo
conuenienter aſſignatur oratio
pars ſatiſfactionis. De ipſa ergo
oratione pariter ꝛ de orationibꝰ
p̄nt moueri alique breues ꝛ faci
les queſtiones que ſunt.
Quis
Quid
Ubi
Pro quibus
Quando
Cur
Quomodo.
B ¶ Primo igitur queritur q̄s
ſit idoneus miniſter orationis.
Reſpōdetur quod homo iuſtus.
Nam de oratione pctōꝝ ꝛ ſignāt̄
in peccatis perſeuerare volētiū
loq̄ns dn̄s Eſaye. i. dicit ſic. Cum
multiplicaueritis orationē nō ex=
audiā. Cuiꝰ rationē aſſignat cum
ſubiūgit. Manus vr̄e ſanguine
glo. interli. peccato plene ſunt.
A quo quidem ſāguine petebat
ablui et liberari pſ. Poſt cōmiſ=
ſum adulterium cum Berſabee
ꝛ homicidiū cōtra Uriam: dicens
Libera me de ſanguinibus deus
deus ſalutis mee. i. de peccatis
p̄dictis in ſpeciali ꝛ de q̄buſcumq̄
aliis in generali. Oſee. iiii. San=
guis ſanguinem tetigit. i. pctm̄
pctō additum eſt. Legitur etiam
Jo. ix. ꝙ cecus a xp̄o intertius ſi
cut exteriꝰ illuminatus dixerūt
iudeis ꝙ deꝰ pctōres non audit.
Sꝫ q̄s dei cultor eſt ꝛ voluntatē
eiꝰ facit mādata eiꝰ obſeruando
hūc exaudit. Propt̄ea dicebat pſ.
Iniq̄tatē ſi aſpexi i corde meo nō
exaudiet dn̄s. Et qꝛ iniq̄tatē non
aſpexi i corde meo. iō exaudiuit
deꝰ ꝛ attēdit voci dep̄cationis mee
dt et i. C. de veteranis. l. cū introiſ=
ſent ꝙ indignꝰ nō dꝫ p̄ncipē ſalu=
tare. Itē eodē. lib. x. de p̄cibꝰ ipera
toris porrigēdis. l. ꝗ ſeruus dicit̄
ꝙ ſeruus non reputat̄ dignus vt
p̄ces porrigat iperatori. Ad pro
poſitū p̱ idignū deſignat̄ q̄libet i
mortali pctō exiſtēs ꝛ talis non
dꝫ p̄ncipē deū ſiue Chriſtū p̱ ora
tionē ſalutare ꝙ ſi eū ſic ſalutaue
rit nō ꝓpterea eū iuuabit ſiſr per
ſeruū dſignat̄ pctōr iuxta illḋ Jo.
viii. Qui facit peccatum ſeruus
eſt peccati. Hic ergo ſeruus non
eſt dignus p̄ces porrigere ſum=
mo imperatori xp̄o ꝙ ergo ora=
tio taliū illis non ꝓſit patet per
ſimilitudinem quā ponit Iſido. de
ſummo bono. li. iii. ca. vii. de me=
dicamento quod apponit̄ vulne
ri in quo adhuc ferrū latet quod
quidem medicamentum patien=
ti nullo modo proficit. Applica=
tio eſt facilis. Qui ergo vult do
mino in oratione ſua exaudiri de
bet de peccato dolere ꝛ ꝓpoſitū
bone vite in ſe habere.
C ¶ Scd̄o q̄rit̄ qḋ ſit petendum
in oratione Rn̄det̄ ꝙ debemꝰ oīa
illa petere q̄ nos docuit xp̄us pe=
tere in orōne dn̄ica. Mat. vi. itē
Luc. xi. Practica ſeptē petiones
in dicta oratione contētas. Uale

rij eñ ſnia talis erat vt nihil aliđ
peteret a dijs imortalib⁹ q̄ʒ vt bo
na tribuerēt maxime cū ſciāt q̄đ
vnicuiqʒ vtile ſit. Nos aūt id vo
tis petim⁹ q̄ nō ipetraſſe meli⁹ fo
ret. hec ille.li.vij.c.ij. Que q̄dem
ſnia vt dicit bea.Tho.ij.ij.q.lxx
xiij.ar.v. aliq̄lr vera ē q̄ntū.ſ. ad
illa q̄ malū euētū hr̄e poſſūt q̄bus
ēt pōt homo bene ⁊ male vti cu-
iuſmodi ſunt diuitie honores hu
ius ſeculi ⁊ ſimilia. Sunt tamen
q̄dā bona q̄ malū euētū hr̄e non
pñt ⁊ q̄b⁹ hō male vti nō pt̄ cuiuſ
modi ſunt v̄tutes ⁊ ſilr̄ illa q̄bus
beatificamur. Et talia poſſumus
abſolute petere ſcđʒ illđ p̄s. De
duc me i ſemita mādatorum tuo
rū. De bōis ēt q̄b⁹ beatificamur
loq̄r idēʒ p̄s.dicēs. Oſ̄nde nobis
dñe faciē tuā ⁊ ſalui erimus. Itē
alibi. Unam petij a dño hanc re-
quirem vt ihabitem i domo dñi
omnib⁹.d.v.mee. Ad idem etiaʒ
ꝓpoſitū facit qđ dicit Auguſti.
de verbis dñi.ſer.liij. Cum iquit
petitis tēporalia cū modo peti-
te: cū timore petite. Illi ꝯmittite
vt ſi proſint det ſi ſcit obeſſe non
det. Quid aūt ꝓſit ⁊ q̄đ obſit no
uit vt medicus non egrotus. Cū
vero a deo petitis ea que laudat
⁊ que p̄cepit: ⁊ que in futuro ſe-
culo ꝓmittit ſecuri petite. Illa
eñ deo ꝓpitio ꝯceduntᷣ. hec ille.
Idem etiam dicit ſuper pſal.p̄s.
liij. Item Chriſoſto.ſuper Matt.
in opere iperfecto homil. xxxij.
exponens illud Mat.x. Dic vt ſe
deant hi duo ⁊c.dicit ſic. Nō aliđ
a deo petamus quod nos bonū
eſſe indicamus ſed orantes in po
teſtate dei ponamus vt illud no
bis concedat quod ipſe nobis ex
pedire cognoſcit. Silr̄ Amb. ſu
per bti imaculati. ſer.xix. expo-
nēdo illud v̄ſū. Clamaui in toto
corde meo exaudi me dñe dr̄ ſic
Tu cū oras: ora q̄ diuina ſunt nō
q̄ caduca. Noli orare ꝓ pecunia
q̄ erugo ē. Noli orare ꝓ poſſeſſio
ne q̄ terra ē. Iſta oro ad deū nō
ꝓuenit. Nō eñ audit de⁹: niſi qđ
dignū luis ducit eē bñficijs ſʒ au
dit piā vocē plenā gr̄e ⁊ d̄uotiōis
hec ille. Et ſic pʒ de ſcđo dubio.
D ¶ Tertio q̄ritur vbi ſit orā
dum. Rñdetᷣ q̄ in oī loco abſolu
te q̄ nō ē loc⁹ i q̄ nō ſit dñs. Cōue
nienti⁹ tñ orandū ē i eccl̄ia ⁊ hoc
ꝓpter multa. Primo quidēʒ pro-
pter ſcripture admonitioneʒ.p̄s.
Introite portas eius.ſ.eccleſie
materialis in cōfeſſione ſupple:
diuine laudis. Item alibi. In ec
cleſijs benedicite dño. Item ali-
bi laus eius.ſ.dei: in eccleſia ſā
ctorū. Item alibi. Adorabo ad
templum ſanctum tuū ⁊ ꝯfitebor
nomini tuo. Unde in huius rei
ſignum eccleſia interdum vocatᷣ
oratorium.ſ.ab orando. Secun-
do vero propter petitionuʒ faci-
liorē exauditionē. Uñ legitᷣ. iij.
Regū.viij. q̄ poſt cōſummationē
templi et dedicationē illius illic
ingreſſus Salomon orauit dñm
dicens Audi dñe hymnū ⁊ oratio
nē quā ſeruus tu⁹ orat coram te
hodie vt ſint oculi tui aperti ſu-
per domuʒ iſtam die ac nocte. Et
poſt pauca. Quicunqʒ orauerit i
loco iſto exaudies in loco habi-
tationis tue in celo. Tertio aūt
ꝓpter ſanctorum angelorū aſſiſtē
tiam. Dicit eñ Chryſoſto. ho-
milia.xv.in epi. ad hebre. q̄ an
geli dei preſentes ſunt vbiqʒ: tñ
maxime in domo dei aſtant regi
⁊ illic oīa plena ſunt illis i corpo-
reis virtutib⁹. hec ille. Naʒ ibi
recolligunt vota.preces ⁊ lachry
mas illic orantium ⁊ eas deferūt
in celuʒ corā dño ſcđʒ q̄ dicit an
gelus raphael ad Thobiam ſe-
niorem. Qñ orabas inquit cū la-
chrymis: ego obtuli orōnē tuam
corā dño. Tho.xij. Dicit etiam
p̄s: q̄ i n eccl̄ia ꝓuenerunt princi-
pes.i.ſcti angeli coniuncti pſal-
lētibus. Quarto ⁊ vltimo ꝓp ma
lignorū ſpirituum abſentiā. Ipſi
eñ demones q̄ nituntur ipedire
orōnes hoīm deuotorum: nō tam
facile hoc agūt intra locū ſacruʒ
ſicut extra eo q̄ illis ē terribilis lo-
cus ſacer. vt in figura dictum eſt
Geñ.xxviij. Et de hoc habetᷣ hi-
ſtoria in dialogo. Greg.lib.iij.de
demone in ſpecie porci egreſſus
eſt eccleſiaʒ cū dedicaretᷣ ⁊ hoc
preſente codeʒ Gregor. ſicut ip-
ſemet ibidem affirmat. Patet er
go q̄ eccl̄ia eſt locus valde con-
gruus ad porrigendum oratio-
nes ⁊ preces dño. Qđ etiā cōfir-
mauit Chriſtus Mat.xxj. allegā
do antiquā ſcripturam vʒ Eſa.
lvj. dicēs. Dom⁹ mea dom⁹ orō-
nis vocabitur. Cuius contrariū
agunt multi eccleſiaſtici. qui cū
multis euagationibus ⁊ diſtra-
ctionib⁹ ſoluunt officium diuinū
nunc ad ignē.ſiue titiones: nunc
lecto: nūc in vico: nunc in horto:
⁊ hmōi: cum tñ de facili poſſent
ad eccleſiam declinare et illud
ibidem deuote perſoluere. Se-
cus aūt de inualidis ⁊ egrotis.
Talibus eñ ſufficiūt ſoluere di-
ctū officium ꝓut ſciunt ⁊ poſſunt
E ¶ Unde refert Poſſidonius
de.b. Auguſti. q̄ cū pre ſenectu-
te in lecto iacens dñʒ oraret af-
fuit diabolus ad ceruical eius q̄
dixit ei. Auguſti. orōnes tue ſūt
multū calide. Ad quem vir ſan-
ctus intrepid⁹ ait. Si ſunt nimi
um calide ſuffla eas. ad qđ ver-
bum demon obmutuit.
E ¶ Quarto queritur pro q̄bus
orandus eſt deus. Rñdetur q̄ p̄-
mo debem⁹ orare ꝓ nobiſipſis:
eo q̄ charitas incipit a ſeipſo.
Uñ in ꝓuerbio dr̄ q̄ ille eſt val-
de fatu⁹ q̄ ſeipſʒ negligit. Et hoc
eſt ꝯ multos eccleſiaſticos q̄ nū-
q̄ʒ aut raro celebrāt ad intētioneʒ
ꝓpriā ſed tñ ꝓ illis q̄ eos ad hoc
inuitant: quaſi magis curātes
de aliena ſalute q̄ʒ de ꝓpria. Poſt
modum autem quaſi ſecundario
debemus orare pro alijs.
¶ Notanduʒ eſt ergo q̄ debem⁹
orare pro tribus differentijs ho-
minum vʒ.

Pro nobiſipſis
Pro proximis
Pro inca rceratis.

G ¶ Primo igitur debem⁹ ora
re pro nobiſipſis petentes a dño
q̄ decet illū dare. ⁊ nos ꝯgruit ac
cipere: vt puta ſi mali ſim⁹ q̄ di
gnetᷣ nos iuſtificare. Qđ ſi iuſti:
dignetᷣ iuſticiā nr̄am ꝯſeruare ⁊
augere. Item q̄ dignetᷣ nos in p̄
ſenti punire ne nos cōtingat ad
ſupplicia alteri⁹ ſeculi deſcēdere
Itē q̄ tādem dignetur nos in ſu
um regnum celeſte recipere. Et
de hac materia prolixe tracta-
ui in ſpeculo ſuper.vij.pſalmos

penitentiales in pluribus locis:
vide in tabula eiuſdem libri. Il
la aūt que adorādo debemus pe
tere a dño tanguntur in letanijs
ſanctorum cum oramus dicētes
Propicius eſto parce nobis dñe
A damnatione perpetua libera
nos dñe A ſubitanea ꝛ improui=
ſa morte libera nos domine.
Ab imminentibus peccatorum
nr̄orū piculis: libera nos dñe.
Ab infeſtationibus demonum:
ꝛ que ſequuntur.
¶ Scđo d̾bem⁹ orare ꝓ ꝓximis
nr̄is adhuc in hac mortali vita
nobiſcū viuentib⁹ vt ſi ſint i pec
cato digneꝶ eos ide liberare. Et
q̄muis oꝛo q̄ ſit pro obſtinatis aut
reprobis non poſſit illis ꝓdeſſe
ad vitā eternā nihilomin⁹ q꞉ in
certi ſumus q̄ ſunt tales: ꝛ qui nō
ſō ꝓ oib⁹ orare debem⁹. Si ꝟo
ſunt ex̄ pctīs: adhuc orandum ē
ꝓ illis vt ſaltē det eis dñs grām
ꝑſeuerandi i bono vſq; in finem
Nā ſic nobis p̄cepit vniuerſal͛r
Jacob⁹ ꝓ bonis ꝛ malis orare di
cens. Orate ꝓ inuicem vt ſalue
mini. Ja. v. Itē. au. ad fr̄es i ere.
ſer. xlij. Orando inq̄t petere debe
mus ꝓ bene ꝛ male viuentibus
vt bon⁹ ꝑſeueret: ꝛ malus ꝯuer=
teꝶ. Et breuiter vt d̾t amb. libr.
j. de Caim ꝛ abel. ca. ix. Orandū
eſt ꝓ toto corpore et ꝓ oib⁹ mē
bris matris tue eccl̾ie. Si enim
ꝓ te roges tm̄ null⁹ ꝓ te orabit.
Si ꝟo pro oibus roges: omnes
pro te rogabūt hec ille. Et no=
tanter dictū eſt q̄ debemus ora
re ꝓ ꝓximis noſtris adhuc i hac
vita degentibus: q꞉ non eſt oran
dū ꝓ beatis: nec pro dānatis: q꞉
vt dicit Auguſt. vbi ſupra. Qui
orat ꝓ martyre: iniuriam facit
martyri ꝛ q̄ orat pro dānato: nul
latenus impetrabit. hec ille.
¶ Tertio debem⁹ orare ꝓ icar=
ceratis. i. pro pijs aiab⁹ in purga
torio exiſtētib⁹. q꞉ vt habeꝶ Ma
cha. xij. Sancta ꝛ ſalubris ē cogi
tatio ꝓ defunctis exorare vt a
pctīs ſoluanꝶ: ꝛ nota q̄ d̾r a pctīs
i. a pena debita: ꝓ pctīs: vl̾ a pec
catis ſup. venialib⁹. q̄ et q̄ ad cul
pā pn̄t remitti i purgatorio. vn̄
in decretis. xiij. q. ij. aie defuncto
rum dicit q̄ quattuor modis ſol
uuntur anime defunctorum a pe
nis purgatorij: vnus autē illorū
modorū vocaꝶ preces ſanctorum
i. iuſtorū. ad quod etiā faciēdū
nos admonet auguſt. ad fratres
in eremo. ſer. xliij. q̄ intitulatur
de pietate ita dicens. Ora pro de
functis vt dum fuerint in eterna
vita pro te orare non negligant
ꝛ poſt pauca. Clamant quotidie
qui iacent in tormentis ꝛ pauci
ſunt q̄ illis rn̄deant. Vlulāt: ꝛ nō
eſt q̄ conſoleꝶ eos. O q̄ grādis
inhumanitas. Ecce enī infirm⁹
iacet ꝛ clamat: ꝛ a medicis ꝯſola
tur Clamat porcus ꝛ omnes cum
eo clamare nō ceſſant Cadit aſi=
nus ꝛ omnes cum ſubleuare fe=
ſtinant Clamat aūt in tormentis
fidelis: ꝛ nō eſt qui reſpondeat.
Ecce veſtra inhumanitas fr̄es
hec ille. Patet ergo pro quibus
orandus eſt deus.
h ¶ Quinto queritur qn̄ oran
dum eſt. Reſpondeꝶ q̄ oīe tem
pus eſt ꝓpiciū orationi: dummo
do q̄ habet orare ſit diſpoſitus.
Vnde ꝛ apl̾us. j. theſſ. v. ad hoc

nos admonet dicēs. Sine inter
miſſione orate. Super quo dicit
glo. ordi. q̄ iuſtus nunq̄ deſinit
orare niſi deſignat iuſtus eſſe.
Semper enī orat qui ſemper bn̄
agit. Nam ipſum deſiderium bo
nū eſt oꝛo apđ deū. Et ſi tale de=
ſiderium eſt ꝯtinuum etiā oꝛo d̾r
ꝯtinua. Et in eodem ſenſu intel=
ligendum eſt illud chriſti verbū
Luc. xviij. Oportet ſp̄ orare ꝛ nū
q̄ deficere. Specialius aūt eccle
ſiaſtici debent orare dn̄m ſoluē=
tes diuinum officium ſeu horas
canonicas horis determinatis ſe
cūdum cōem vſuz ꝛ ritum eccl̾ie
Qui aūt i ꝑuato dicūt officiū ſuū
debēt quantū poſſunt obſeruare
horas ꝛ tēpa illa que obſeruan=
tur in eccl̾ijs collegiatis. Licet i
terdum anticipare horā aut re=
tardare ꝛ ob cāz rōnabilē. Quo
aūt ad p̄dicta vide ſi vis decre.
Dolentes: extra de cele. miſſa. Lai
ci etiam ſpecial͛r obligantur ad
orationem omni die dominico ꝛ
feſto. ſ. audiēdo miſſam: vt nota
tur de ꝯſec. di. j. miſſas.
i ¶ Notandum eſt ergo circa
hoc q̄ ſacra ſcriptura hortaꝶ nos
ad orationem faciendam certis
tēporibus ꝛ horis ad hoc valde
congruis ſecundū illud. Veſpe
re ꝛ mane ꝛ meridie narrabo et
annūciabo: ſup. dei bn̄ficia mihi
collata ꝛ exaudiet ſup. dñs vocē
meam. Similiter legitur Da=
nieł. vj. q̄ ipſe Daniel tribus tpi
bus in die flectebat genua ſua:
ꝛ apertis feneſtris domus ſue ado
rabat verſus hieruſalē. Veriſi
mile eſt autem q̄ illa tria tem=
pora q̄ obſeruabat Daniel ado=
rando dn̄m: erant illa tria: q̄ ꝓus
expꝛeſſit pſ. vc̄z. Veſpere: mane: ꝛ
meridie. Et hui⁹ ratio eſt. Nam
illa tria tempora magis congru
unt orationi q̄ alia.
¶ Primo quidē veſpe. i. ſero val
de ꝯgruit oꝛoni: q꞉ tūc debemus
lachrymis ꝯpunctionis ꝛ deuo
tionis abſtergere pctā ꝛ negligē
tias toti⁹ diei. Mane ꝟo q꞉ tunc
facta eſt digeſtio ꝛ ſoluti ſūt ſen
ſus a ſopore. ꝛ ꝑ ꝯñs ſpūs ſūt ma
gis habiles ad orandum deum.
Meridie aūt ne nimis imerga=
mur actibus hui⁹ ſeculi q̄bus tn̄
incumbere vtrunq; oportet pro
pter neceſſitates vite p̄ſentis. Eſt
ꝛ aliud tempus valde aptū oꝛo
ni quod obſeruabat regius pro
pheta Dauid ſcđz q̄ de ſeipſo lo
quēs: ait. Media nocte ſurgebā
ad confitendum, tibi ſupple deo:
ꝛ hoc confeſſione laudis: ſup iu=
dicia iuſtificationis tue. Qđ ꝟbū
pertractāns btūs Amb. ſup pſal.
beati immaculati. ſer. viij. d̾t ſic.
Nō ſatis ē dies ad deprecandū
dn̄m: ſed ſurgendū eſt media no
cte. Ipſe enī dominus ꝑnoctauit
in oratione vt te ad deprecandū
ꝓprio imitaret exēplo. Nec ocio
ſum eſt quod adiunxit propheta
ad confitendū tibi hoc eſt vt il
lo tempore maxime debeam⁹ de
precari deum et propria deflere
peccata. Multa enim illo in tem
pore peccata proſerpunt. Tunc
feruet carnis illecebra. Tūc tem
tator illđ i ſomnis: animus autē
occupatus eſt ſomnolentia Tūc
igitur temtator aſſiſtit et retia ia
cit quibus mentem poſſit turba
re improuidam.

hec ille. Item idem paulo ãte exponendo illum verſum. Memor fui nocte nominis tui dñe. dt ſic. Ne exiſtimes totã noctẽ ſopori deputãdã: nã tunc ibi magis orãdus eſt dñs ⁊ ſic pſidia poſtulãda ⁊ culpa cauenda qñ videt̃ habere ſecretũ ⁊ ſic maxime qñ tenebre ſunt in circuitu tuo. ⁊ parietes te operiunt. Hec ibi. Pȝ ḡ qñ orãdus eſt deus: ſȝ ꝓh dolor multi vigilãt p noctẽ: q̃b⁹ magis incũberet dormire per plures noctes ⁊ dies ſine intermiſſione: vt ſunt multi lubrici viri ſilr̃ crapuloſi. Itẽ ludis dediti ⁊ ſiſes q̃ interdum circa illicita ⁊ horrenda ſcelera noctes ducunt inſomnes eneruantes corporeas vires in ꝑditionẽ aĩarũ ſuarũ. Nõ ei ſic vigilãdũ docuit xp̃s ſȝ dixit. vigilate ⁊ orate vt ñ itretis i tẽtationẽ Mat. xiij. Ptȝ ergo qñ orãdũ eſt.

R ¶ Sexto queritur: cur orandum eſt maxime cũ ipe dñs quẽ oramus melius ſciat quid orare debemus ad dominum.

¶ Primo quidẽ vt impetrem⁹ q̃ a deo predeſtinata ſunt. Naȝ vt dicit btũs Tho. ij. ij. q. lxxxiij. ar. ij. ñ idõ oram⁹ vt diuinã diſpoſitionẽ imutem⁹: ſed vt id ĩpetremus qđ deus diſpoſuit p oratiões ſanctorũ eſſe implendũ vt ſcȝ hoies poſtulãdo mereant̃ accipere qđ eis deus omnipotẽs añ ſecula diſpoſuit donare: vt dt Gre. in dialogo ſuo libro primo.

¶ Secundo vt fiduciam nr̃aȝ in eo principaliter ⁊ totaliter ponamus ⁊ ad eum per orationem recurramus in omni neceſſitate ⁊ tribulatione nr̃a tãq̃ȝ in auctorem omnium bonorum. Quãuis ergo de⁹ ſit i dãdo liberaliſſim⁹ tñ vult a nobis frequẽter deprecari propter cauſam predictam. Interdum tñ multa nobis preſtat ex ſua immenſa liberalitate etiam non petita.

¶ Tertio vt coram eo humilitemur recognoſcentes ꝙ omne bonum noſtrum ab eo eſt ⁊ procedit Et hoc eſt quod ait Amb. de peni. li. ij. c. vj. vult iq̃t ſe rogare dñs: vult ð ſe ĩperari vult ſibi ſupplicari Deinde dat ibi exẽplũ dicẽs. Hõ es ⁊ vis rogari vt ignoſcas et putas deum tibi nõ rogãti ignoſcere: hec ille.

¶ Quarto vt facilius diabolo ⁊ malignis tentationibus reſiſtere valeamus. Unde dicit Iſido. de ſum. bono. lib. iij. c. vij. ꝙ hoc eſt remediũ eius: qui vitiorũ tẽtamentis exeſtuat: vt quotiens q̃libet tangitur vitio totiens ad orõnem ſe ſubdat ⁊ cõuertat: q̈ frequens ⁊ feruens orõ vitiorũ impugnatione extinguit Et in figura hui⁹ legitur. j. Regũ. xvj. ꝙ cũ Dauid cythara ſua pſalleret corã Saule. tunc leui⁹ habebat nec tantum eũ ſpiritus malign⁹ torquebat. Applicatio ẽ facilis.

¶ Quinto vt materiam merendi vitã eternam habeamus. poſuit eñ nos dñs in hoc ſeculo vt exercitemur i bonis opibus ⁊ vt per tale ſanctum exercitiũ vitã acquiramus eternam iuxta illud chriſti verbuȝ. Joan. xv. Ego poſui vos: ſup. in hoc mundo vt eatis ambulando de virtute in virtutẽ: ⁊ fructum afferatis ſcȝ bonorum operum ⁊ fructus veſter

maneat: ſupple in vitã eternam: q̈ ergo aliqui poſſunt ſe excuſare ꝙ non pñt acquirere dictum fructũ p ieiunium ꝓpter corporis debilitatẽ itẽ nec p elemoſynã ꝓp rerũ inopiã: idõ dedit nobis de⁹ facile remedium merendi vitã eternã ſcȝ deuotã orõnẽ: a qua nec debilis nec paup ſe excuſare poteſt ſaltẽ ab orõne mẽtali: q̃ eſt precipua: q̈ orõ vocalis abſq̃ ea non prodeſt.

¶ Sexto Orandus eſt de⁹ vt interius ꝯſolemur. Quilibet enim naturaliter querit ꝯſolari cũ eſt in tribulatione poſit⁹. Nulla autẽ maior nec equalis ꝯſolatio ẽ alii q̃ in deuota oratione reperit̃ Propter quod dicebat regi⁹ propheta Dauid Memor fui dei et delectatus ſum: ſup. in oratione. Uñ aliq̃ adeo ꝯſolãtur interius in oratione ꝙ hmõi cõſolatio interdũ redundat in corpus. Et de hoc habemus hiſtoriã de Moyſe: qui loquens cũ dño in mõte ſynai tantã ꝯſolationeȝ interi⁹ ſenſit ꝙ nihil cõedit neq̃ȝ bibit ſpacio quadraginta dieꝝ. Exo. xxxiiij. Orare aũt nõ eſt aliđ q̃ȝ cum deo loqui. Silr̃ legimus de beata Katherina Senenſi ꝙ ex diuinis conſolationib⁹ quas iterdũ habebat ex familiari collocutione cũ Chriſto: viuebat p plures dies et menſes abſq̃ȝ cibo materiali. Sumebat eñ p dies ſingulos cibum ſacramentalẽ: veȝ Chriſti corpus. Patet ergo ſextuplex ratio oſtendens cur a nobis orandus ſit dominus.

¶ Septimo queritur quomodo orandus ſit dominus. Ad quod reſpondetur ꝙ multipliciter

L ¶ Primo quidem humiliter exẽplo publicani q̃ ex humilitate nolebat oculos ad celũ leuare ſed ꝑcutiebat pectus ſuũ dicens De⁹ ꝓpicius eſto mihi peccatori. Lu. xviij. Et nota ꝙ orans dȝ habere duplicẽ humilitatẽ ſi vellit orõnẽ ſuã exaudiri. Unã quidẽ exteri⁹ q̃ ꝯſiſtit i genu flexione oculorũ inclinatione: ⁊ pectoris ꝑcuſſione. Aliã aũt iteri⁹: vt recognoſcat ſuã miſeriã ⁊ indigẽtiã. Et hec duplex hũilitas fuit in dicto publicano. De prima ei dicit euangeliſta ꝙ nolebat oculos ad celũ leuare. ſȝ ꝑcutiebat pect⁹ ſuũ. De ſcđo a uo ꝙ clamabat ad dñm: dicẽs. Deus ꝓpici⁹ eſto Et idõ ꝓpter hanc duplicem humilitatẽ quã dictus publicanus orãdo habuit deſcẽdit iuſtificatus i domũ ſuã. Et hoc eſt qđ dr̃ Eccl'. xxxv. Oratio humiliantis ſe nubes penetrabit ⁊ donec propinquet ſup. ad deũ nõ ꝯſolabit̃ ⁊ non diſcedet donec altiſſimus aſpiciat glo. interli. oculo mie.

M ¶ Scđo orandus eſt deus ꝑſeueranter. Multi eñ videntes ꝙ ad primã petitionẽ deus illis ſenſibiliter ⁊ ꝑceptibilr̃ non ſubuenit: tepeſcunt orãdo: ⁊ q̃ſi diffidentes de illius auxilio totũ dimittũt: cũ tñ tũc fortius ⁊ inſtantius deberent orare. Sepe enim deus differt exaudire. vt diſcamus ꝑſeuerare. Unde ad ꝓpoſitũ loquẽs deuotus Ber. in ſuis meditationibus. c. vj. dicit ſic. dicis fortaſſis. Quotidie oro: ⁊ orationis mee nullũ fructuȝ video: ſed ſicut ad illã accedo: ⁊ ſic re=

deo. Nemo mihi reſpondet: ne
mo mihi loquitur: nemo mihil ali
quid donat: ſed incaſſuꝫ laboraſ
ſe videor. Sic quippe loquitur hu
mana ſtultitia non attēdens quod
ꝓmittat illa infallibilis veritas
dicēs. Amen dico vobis quecquid
orātes petitis credite quia accipie
tis ⁊ fiet vobis.
Noli ergo vilipendere orōnē tuam
quoniam ille ad quē orās nō vilipen=
dit eā ſed antequam egrediatur de
ore tuo: ipſe eā ſcribi iubet in li=
bro ſuo. ⁊ vnū e duobus indubitā
ter ſperare debemus quoniam aut da
bit nobis quod petimus aut quod vide
rit nobis eſſe vtilius. Hec ille. Idē
etiā dicit Ser. v. de quadrage=
ſima eſt ergo pſeuerantur orandum
exēplo mulieris chananee Matt.
xv. Itē exēplo apl'orum de quibus
dicitur Act. i. quod erant omnes p
ſeuerātes in orōne. ſ. cū recepe=
runt ſpm ſctm. Itē exēplo illius
de quo loquitur xp̄s parabolice. Lu.
xi. qui petebat ab amico tres pa
nes ad feſtinandū quēdā de ami
cis ſuis qui ſuperuenerat. ⁊ bre
uiter vt dicit Aug. de verbis do
mini ſer. v. Seruat tibi deus quod nō
vult cito dare vt ⁊ tu diſcas ma
gna magne deſiderare.
N ¶ Tertio orandus eſt deus
feruenter ⁊ ex corde non autem
labiis tm̄ eſt enim oratio vel pe
titio decentiū a deo: vel aſcenſus
mentis in deum vt dicit beatus
Tho. ii. ii. q. lxxxiii. arti. i. ⁊ ideo
quanto fuerit feruentior: tanto erit
deo acceptior. Cum tali aūt fer=
uore orabant boni chriſtiani in
primitiua eccleſia: etiam cū me=
rore ⁊ ſingultibus. Propter quod
tpe Auguſtini ⁊ Ambro. inſtitu
ti ſunt hymni ⁊ pſalmi. vt canerē
tur in eccl'ia ſcdm morē partium
orientaliū. ne. ſ. populus tedio me
roris ꝯtabeſceret. Que iſtitutio
vſque in hodiernū diē retenta vbi
terrarū a xp̄ifidelibus imitatur
vt dicit ipſe Au. li. ix. confeſ. Sz
ꝓh dolor iſte feruor orōnis ho=
die pene vbique extinctus eſt ne=
dum apud laicos verumetiam
apud clericos ⁊ religioſos. Ha=
bent enim nonnulli religioſi ⁊ ſi
gnanter monachi ceteris tempo
ribus anni ⁊ diebus legere quoſ
dā pſalmos per modum lamen
tationū: ⁊ cū cantu lugubri. Sed
profecto talis modus pſalmodiā
di apud multos videtur potius
vlulatus canum quam lamenta mo=
nachorum. Itē multi clerici in p̄
mo anno ſue promotionis ad ſa
cerdotium: videntur mirabiliter
feruere in dei laudibus: ſed in bre
ui de mirabilia retrocedūt vſque
ad defecit in ſalutare tuum a ni=
ma mea. et cōtra tales loquēs au
guſtinus ſuper pſalteriū pſalmo
lxuii. exponendo illū paſſuꝫ Bñ=
dictus deus meus qui non amo=
uit orationē meā dicit ſic Multi
langueſcunt in orando: qui in noui
tate ſue conuerſionis feruenter
orant. poſtea languide. poſtea fri
gide. poſtea negligēter quaſi iā ſint
ſecuri. Hec ille. Nō ſimus ergo tales
chariſſimi: ſed cum feruore cor=
dis ⁊ oris oremus dominum.
O ¶ Quarto orandus eſt deus
frequenter. exemplo beati Bar=
tholomei: de quo diabolus in ido=
lo loquens diuina virtute com=
pulſus dixit quod centies flectens

genua orabat per dieꝫ: ⁊ centies
per noctem. dicit enim auguſti=
nus i epiſtolis ſuis epiſtola cēte
ſima. xxi: quod fratres in egypto cre
bras faciebāt oratiōes ſed tamē
breuiſſimas ⁊ raptim quodāmo
do iaculatas: ne deuotio euane=
ſcat atque hebetetur intentio. ⁊ poſt
pauca. abſit inquit ab oratione mul
ta locutio: ſed nō deſit multa ꝓca
tio: ſi feruens perſeuerat inten=
tio. Nam multum loqui in oran
do eſt rem nefariā ſuperfluis age
re verbis. Multum autēꝫ preca
ri eſt eum queꝫ precamur diutur
na ⁊ pia cordis excitatione pul=
ſare. Nam plerūque hoc negotiuꝫ
plus gemitibus quam ſermonibus
agitur plus fletu quam affectu.
Hec ille. Ad idem etiam propo
ſitum loquitur Chryſoſtomus ſup
Mat. homil. xiii. ita dicens Lon
gas orationes vitare debemus.
Longas dico non tpe ſed verbo
rū multitudine ac ꝓlixitate. Vult
enim dominus vt frequenter inter=
pelletur a nobis ſicut ipſe innuit
in parabola de muliere vidua que
propter importunitatem ſuā ob
tinuit a iudice immiſericorde et
crudeli quod petebat. Hoc etiaꝫ
innuit ſub exēplo illius qui me
dia nocte ad ad amicum acceſſit
Qui cuꝫ frequenter pulſaſſet ad
oſtium eius ⁊ pſeueraſſet: tandeꝫ
obtinuit panes quotquot habe=
bat neceſſarios. Non tamen iuſ
ſit vt oratio nem mille verſuum
et preſentemus: quinimmo hoc
prohibuit dicens ſup. Matt. vi.
Putant quod i multiloquio ſuo
exaudiātur. Hec ille. Circa hoc
ergo grauiter delinquunt mul=
ti viri ac mulieres qui ducunt in
ꝯſuetudinē dicere multa ſuffra=
gia ⁊ orationes priuatas: quas ꝓp
multitudinē coguntur feſtinanter ex
curſim dicere. Et i hoc ſolēt plus
deficere mulieres quam viri. Volūt
enim quedaꝫ mulieres toto mane
ſtare in eccleſia orantes ⁊ de cu
ra rei familiaris parum curant.
Propter quod mariti earuꝫ ſepe ad
iracundiā concitātur. ⁊ multa ma
la ſequuntur. Nota de illo qui ꝑ
famulum ſuū miſit prandiū vxo
ri ſue in eccleſia oranti.

P ¶ Quinto orandus eſt deus ſi
lenter. Sunt enim nonnulli qui
in eccleſia. adeo alte orant quod alio
rum circunſtantiū deuotionē ipe
diūt. Et tales ſunt i triplici dr̄ia
Primi ſunt qui hoc agunt vt ab
aliis audiātur ⁊ deuoti reputantur
vt hypochrite quos de hoc rep̄=
hēdit xp̄s mat. vi. qui etiā oīa opa
ſua faciunt: vt videantur ab hoibus
vt dr Mat. xxiii. Secundi ſunt qui
ita orāt ex quadam conſuetudi
ne. Dicunt etiā ſe non poſſe baſ=
ſe ſiue ſilēter loqui. Nota de ali
quibus mulieribus facientibus
ex iduſtria reſonare labia ſua cū
hac vel ſimili forma. pi. pi. pi. Ter=
tii ſunt qui ſic alte orant vt meli
us audiantur a deo quaſi nō cre
dentes deū audire orationē men
taleꝫ niſi voce exprimatur ſicut
mos eſt loqui hominibus. Et ta
les turpiter errāt: atque grauiter
deo iniuriantur. Hoc auteꝫ pul=
chre declarat Amb. de ſacramē
tis li. vi. cap. iiii. vbi prio querit
quid magis ꝓ ſit ſecreto orare aut
cum vociferatione. Et rñdet quod

cens. Audi: et conſuetudine ho
minū ſumamꝰ exēplū. Si enī ali
quē rogas q̄ cito audit: non pu=
tas opꝰ eſſe alte clamare: ſed eū
rogas voce moderata. Si vero
aliquē ſurdū rogas: nōne incipis
vociferari: vt te poſſit audire.
Qui ergo in oratione clamat putat
ꝙ aliter non poſſit deus niſi cla
mantē audire. Et cū eū ſic rogat
eiꝰ poteſtati derogat. Qui autē
in ſilentio orat fidē defert ⁊ ↄfi=
tet ꝙ deus ſit ſcrutator cordis ⁊
renū: ⁊ orationem eiꝰ añ ille au
dit: ꝙ orans ſuo ore ipſam fun=
dat. Hec Ambro. Eandem autē
quaſi ſimilitudinē ponit Chry
ſoſto. ſup Mat. homel. xix. ita di
cens: nōne cernis ꝙ ſi quis accedas
ad aliū in publico poſtulans ali
quid cū voce magna. is q̄ ſupplica
tur: a ſe eū remoueat qui tumul
tuoſe rogat. Ubi vero quiete ac mo
deſte rogat: tūc potius inflectit
animum eiꝰ q̄ pt tribuere quod
rogat. Nō igit geſtibus corpo=
ris neq3 clamoribus vocis: ſ3 in
tentione optīe volūtatis redda
mus vota orationum noſtrarū
nō cū ſonitu oris ac ſtrepitu vti
faciunt q̄ oſtentationem atq3 ia=
ctantiā orant. Sed cū oi mode
ſtia ⁊ ꝯtritione mentis: lachry=
miſq3 ſecretis. Ecce ei Moyſes
tacens ore orabat dñm corde: et
tñ ab eo audiebat. Unū dixit illi
dñs Quid clamas ad me. Exod.
xiiii. Anna quoq3 cū vocem nul
lam emitteret: oia tñ queciīq3 vo
luit impetrauit: q2 ſ. mente cla=
mabat. j. Reg. j. Item Abel non
ſolum tacens: ſed etiam defun=
ctus orabat ⁊ ſanguis eiꝰ emit

tebat vocem omniꝑrorſus bucci=
na clariorē. Gen. iiij. Clama igit
et tu in corde tuo vt dicere poſ=
ſis ad dñm cū pſ. De ꝓfundis cla
maui ad te dñe dñe exaudi vocē
meā. Non ↄſideras ꝙ corā regi
bus oia coerceant tumultꝰ ⁊ ma
ximū vndiq3 ſilentiū apd eos cō
mendet. Tu igr regalē eccl'ie in
greſſus aulā: cū reuerētia: ⁊ ſilen
ter ora. Hec Chryſo. vbi ſupra.

Q ¶ Notandū eſt ergo circa hoc
ꝙ ex clamoſa orone multa mala
naſcunt: ꝓut pulchre declarat idē
Chryſo. ſup Mat. in ope imꝑfe=
cto. homil. xiiij. exponens illud
xp̄i verbū. Mat. vj. Intra in cu
biculū tuū: ⁊ clauſo oſtio ora prēt
tuū. Primū igit malū eſt q2 q̄ cla
moſe orat: nō credit deū vbiq3 ēē
aut in abſcondito audire. ⁊ ideo
qui abſcōde orat deū dupliciter
honorat primo q̄dē orat ſecundo
vero q2 credit ip3 abſcōſe audi=
re: ſicut de facto audit. Ipe ei vo
ce clamoſa pulſandus non eſt: ſ3
conſcientia pura placandus. Se
cundū malū eſt q2 alte orādo ſe
creta myſteria petitionum tuarū
quas forte nō oportebat alterū
ſcire: niſi te ⁊ deū: in auribꝰ bo=
norum atq3 malorum hoim au=
dienda ↄmittis: ⁊ non ſolū nō au
diris a deo: q2 īdiſciplinate oras
ſ3 adhuc ab hoibꝰ derideris q̄=
bus abſconſa tua clamoſa orone
manifeſtaſti. nota de puella q̄ cū
eſtimaret ſe ſolā in eccl'ia: ora=
bat dominum: vt daret ei in bre
ui pulchrum ſponſum. Sacriſta
aūt eccleſie poſt altare abſcondi
tus fingens vocē dei ait illi. Tu

deſpectum habebis maritum q2
ſuperbaſti. Hoc autē reſponſum
nō audiſſet ſi ſilēt oraſſet. Tertiū
malū ē q2 clamoſe orās alterum
iuxta te non ꝑmittis orare. Uoci
bꝰ ei tuis rapis ſenſum illius ad
tuos ſermones. Et ideo nō ſolum
nō exaudieris quia male oras. ſ3
adhuc petm̄ colligis dū alios ora
re nō ꝑmittis. Sic ergo ora ſicut o=
diſti in li. re. annā orātem qui fi=
guram portabat eccleſie. De q̄
dictum ē. i. j. Re. j. ꝙ labia eiꝰ mo
uebant ſ3 vox eiꝰ non audiebat.
Hec Chry. vbi ſ. Pʒ ergo ꝙ non eſt
deus clamoſe orandus niſi a mi=
niſtris eccleſie ⁊ ad hoc excitan=
dam fidelium deuotionem. Nec
etiā tunc eſt indiſcreto clamore
orandus ſicut faciunt nonnulli q̄
extollunt voces ſuas in cantatu:
aut officio eccl'iaſtico vſq3 ad ter
tium celū vt bene vociferari ap
pareant. In hoc prouocantes a=
ſtantem populum potius ad riſū
q̄ ad deuotionem et lachrymas.
Quos etiam reprehendit pſ. di
cens. Nolite extollere in altum
cornu veſtrum. Ac ſi aperte dice
ret. Uos clerici nolite extollere
voces veſtras in eccleſia ad ſu=
perbiam ⁊ vanam gloriam. A ce
teris autem Chriſtifidelibus ſi=
lenter orandus eſt deus propter
cauſas ꝓdictas.

R ¶ Sexto attente orādus eſt
deus. Cū ei quis accedit ad oratio
nē d3 primū ſe munire ſigno cru=
cis vt ſic a ſe repellat tentatio=
nes inimici qui tunc maxime ſo
let homines illudere: vt ſic pri=
uet eos fructu orationum ſuarū

Nā vt dicit Chryſo. homel. duo
decima q̄ intitulatur de muliere
chananea: diabolus cū ſit aſtutꝰ
ſcit q2 ſi in tēpore orationis gran
dia poſtulemus et ſepius impe=
tremus et iō feſtinat īpedire lā
uidas mētes. Nam aliquotiens cū
reſupini iacemꝰ in lecto: nihil ta=
le cogitamꝰ. Sed cum ad oratio
nes venimus: nubes cogitatio
num nos opprimunt vt nos auo
cent ⁊ ſine fructu efficiant. Hec il
le. Contra ergo huiuſmodi illu=
ſiones diaboli bonum eſt in prin
cipio orationis premittere ſignū
crucis nos committentes deo et
quantum in nobis eſt noſipſos
intus recolligere: et his que di
cimus: aut ſaltem rebus ſaluta=
ribus et diuinis intēdere atque
mente verſari. Sed pro amplio
ri elucidatione huius materie q̄
ritur.

S ¶ Utrum attentio ſit de ne
ceſſitate orationis. Hāc q̄ſtionem
mouet bea. Thomas. ij. ij. queſt.
lxxxiij. ar. xiij. ad quē r̄ndet ꝑ ta
lem diſtinctionem Aliquid inquit
dr̄ neceſſarium dupl'r. Uno mō nō
ſimpliciter ſed tanquā id qḋ per
melius peruenitur ad finem. Et
ſic inquit attētio abſolute eſt ora
tiōi neceſſaria. Alio modo dicit
aliquid neceſſarium ſine quo res
non pōt conſequi ſuum effectum.
Eſt autē triplex effectus oratio=
nis. Primus quidē cōmunis om
nibus actibus charitate informa
tis: quod eſt mereri. Et ad hūc
effectum non requiritur ex neceſ
ſitate ꝙ attentio aſſit orationi per
totū ſed vis prime intentionis q̄
orās habuit cum primū ad orō=

nem acceſſit reddit totã oratio-
nem meritoriã ſicut accidit in a
lijs actibꝰ meritorijs vtpote in ie
iunio elemoſyna peregrinatione
ꝑdicatiõe et ſilibꝰ. Et huiꝰ ratio
ẽ qꝛ vbi ꝑdicta attẽtio nõ īterrũ
pitur per actũ malũ manet ī vir
tute ꝗ̃diu ↄtinuatur actus ꝗ̃ ſit
Melius tñ eſt habere actualẽ at
tẽtionẽ ſi poſſit ſꝫ ſuper haberi qꝛ
difficillimũ eſt ꝗ̃ virtualẽ tãtum
Secundus aũt effectus orationis
eſt et proprius qđ ẽ impetrare ꝗ̃
poſtulat. Et ſiſr quantũ ad hunc
effectum ſufficit prima intentio
quam deus principaliter attendit.
Qđ ſi prima intentio deſit qꝛ for
te fuit interrupta ꝑ actũ ↄtrariũ
tunc oratio nec eſt meritoria nec
impetratiua qꝛ vt dicit Gregoriꝰ
Illam orationem deus nõ audit
cui ille qui orat nõ intendit. Ter
tius aũt effectus orationis eſt il-
le quẽ preſẽtaliter efficit ſcꝫ q̄ue
dã ſpũalis refectio mẽtis. Et ad
hunc effectum ↄſequẽdũ requirit
de neceſſitate attẽtio in oratione
hec beatꝰ Tho. vbi. ſ. dici etiã
idem doctor ↄñr vbi. ſ. qꝛ triplex
eſt attẽtio ꝗ̃ poteſt adhiberi ora
tioni vocali. Prima eſt qua diligẽ
ter attenditur ad verba ne erre
tur in eis. Secunda qua attẽdit
ad ſenſum verborum. Tertia ꝗ̃
attenditur ad finem orationis. ſ.
ad deum vel ad rem pro qua ora
tur. Et hec attentio eſt maxime
neceſſaria ad orationem: quã eti
am poſſunt habere idiote et ſim-
plices. Inſuper dicit idẽ doctor
vbi ſupra in ſolutione ad tertiũ
qꝛ ſi quis ex propoſito ꝛ delibera
tione euagetur in oratione. talis
peccat. Secꝰ autẽ vbi talis eua
gatio fit ꝑter ꝓpoſitũ. Talis nẽ
pe euagatio non īpedit orationis
fructum. Qđ aũt orãs attẽdat ad
ſenſũ vel formam verborum non
ẽ de neceſſitate orõnis. Alr̃s ſim
plices ꝛ idiote nõ poſſẽt bñ orarẽ.
T ¶ Unde legit in vitis fratrũ
ordinis predicatorum qꝛ qdã fra
ter ↄuerſus euſdẽ ordinis īter
rogauit magiſtrũ Jordanũ gñra
lem eiuſdem ordinis dicens. Pꝫ
an tantũ valeat pater noſter in
ore noſtro qui ſumus abſqꝫ litte
ris ſicut in ore clericorũ qui intel-
ligunt que dicunt. Cui reſpõdit
dictus magiſter qꝛ ſic. Meditaũt
illi exẽplum de lapide precioſo ꝗ̃
tm̃ valet in manu illiꝰ ꝗ̃ ignorat
virtutem eiꝰ ſicut in manu illiꝰ ꝗ̃
optime nouit virtutem eiꝰ. Sic
in propoſito. Patet ergo quomo
do in oratione attentio eſt neceſ
ſaria ꝛ quo modo non.
V ¶ Qđ aũt euagatio mentis
in oratione ꝗ̃ eſt voluntaria ꝛ de
liberata impediat fructũ oratio
nis ꝯ hoc quoqꝫ diſpliceat parũ ꝑ
ſimilitudinem quam ponit Au-
guſti. ſuper pſal. pſ. lxxxv. expo-
nendo illum verſum. Letifica ani
mã ſerui tui quoniã ad te domi
ne animam meam leuaui. Quis
inquit fratres mei homo eſt cum
quo ſi amicus eius ceperit loqui
ꝛ noluerit ille rñdere collocutiõi
eius et viderit cum auerti a ſe
ꝛ aliud loqui ad alium quis hoc
ferat. Item ↄñr ponit aliam ſimi
litudinem dicens. Aut ſi forte in
terpellas iudicem et conſtituas
ei locum: vt te audiat: et ſubito
cum ad eum loquaris: dimittas

eum ꝛ incipias fabulari cũ ami
co tuo qñ te ſic facientẽ tolerat.
Quomodo ꝗ̃ tolerabit deus ī ꝯ
corda peccantiũ ꝛ diuerſas res
cogitantium. Omitto dicere no-
xias et peruerſas etiã deo inimi
cas cogitationes. Sic eñ iniuria
ris cum quo loqui ceperas. Hec
Aug. vbi. ſ. Itẽ ad idẽ ꝓpoſitũ
loqt̃ Ber. in lib. ſuo. meditatio
nũ. c. viij. ita dicẽs. Magnã iniu-
riã deo facio cum deꝑcor vt meã
ꝑcẽ exaudiat quã qui fundo non
audio. Deprecor illũ vt me au-
diat ꝛ michi intẽdat et ego nec il
li nec mihi intẽdo. Sꝫ qđ deteriꝰ
ẽ immũdo ꝛ inutilia in corde verſan
do fetorẽ horribilẽ eiꝰ aſpectibꝰ
ingero. hec ille Bene ꝗ̃ ꝛ ſalubrit
ↄſuluit beatꝰ Aug. in regula de
cõi vita clericorũ dicẽs. Pſalmis
ꝛ hymnis cũ oratis deum hoc ꝟſe-
tur in corde qđ ꝓfert in ore qꝛ vt
idẽ dicit ſuper. Jo. tract. ix. Nihil
ꝓdeſt ſtrepitus oris muto corde
Et ſic pꝫ de euagatione mentis
in oratione. Pꝫ etiã diffuſe ad ſe
ptimũ dubiũ ꝗ̃ querebat quomo
do orandus ſit dñs.
X ¶ Octauo queritur vnde eſt
qꝛ multi orant dñm qui tñ ab eo
nõ exaudiũtur. Ipſe eñ dt̃ Mat.
xxi. quecunqꝫ in oratione petie-
ritis credentes accipietis. Et tñ
huius contrarium ſepe videmꝰ
euenire. Reſpondetur ad hoc du
bium qꝛ aliquam orationem non
exaudiri contingit propter mul-
ta. Primo quidem propter oran
tis iniquitatem pſ. Iniquitatem
ſi aſpexi in corde meo nõ ꝛc. Itẽ
Eſay. i. Cum multiplicaueritis
orationem veſtram non exaudi-
am. Et nota qꝛ ibi loqt̃ dñs popu
lo graui iniquitate ſiliꝰ ſcelera
tis. Scđo ꝓpter illꝰ ꝓ quo ora
tur indignitatẽ. Hier. xiiij. Noli
orare ꝓ populo iſto neqꝫ aſſu-
mas ꝓ eis laudẽ et nõ exaudiã te
Tertio ꝓpt̃ orãtis dubietatem.
Ille eñ ꝗ̃ orat oñm dꝫ certiſſime
ↄſidere ð obtentu ꝛ ꝑcerem ſi ſit
res exauditione digna. Jacob. i.
Poſtulet in fide nichil heſitãs
Quarto propter rei que petit inu
tilitatem. Deus eñi nunꝗ̃ conce
dit hoi illud quod ↄſpicit cede
re ad ſuã dãnationem. Iđ multis
orantibus ꝓ tp̃alibus aut pro ſa
nitate corporis ſiue huiuſmodi:
dicit illud Jaco. iiij. Petitis ꝛ vos
non accipitis: eo qꝛ male petatis
Nam vt dicit Iſido. de ſũmo bo
no. lib. iii. Sepe multos nõ exau
dit deꝰ ad voluntatẽ vt eos exau-
diat ad ſalutẽ et vtilitatẽ. Quin
to propter orationis continuita-
tem quã a nobis extorquet domi
nus Nam ſicut diues non ſtatim
ſatiſfacit ioculatori immo ſolet
diu differre ſalarium illi porrige
re vt melodiam in qua delectat
valeat diutius extorquere ſic deꝰ
qui in melodia orationis bonorũ
delectatur quãdoqꝫ differt dare
quod petitur: vt diutius et fer-
uentius petatur. Sexto propter
curationis integritatem.
Da exẽplum de chirurgico qui
dum lanceolam ponit in vulne-
re: clamat infirmus. Dimitte
me. Ille autem reſpondet dicẽs
Statim dimittam te interim ta-
men modicam patientiam ha-
be. Quod enim nunc facio:
multũ tibi ꝓderit in futuro. Sic

in propoſito videt̃ dñs loq̄ ei qui
ipſum orat vt flagella ſua ab eo
amoueat. Quẽ et ſi nõ exaudiat
ad voluntatẽ ipſũ tñ exaudit ad
vtilitatẽ. Vñ multũ ad ꝓpoſitū
loq̄ns Au. d̾ ṽbis dñi ſer. liiij. dt
ſic. Petit eger vt qđ ad ſalutẽ ap
ponit medic⁹ auferat cũ voluerit
egrot⁹. Medic⁹ dicit nõ mordet
ſed ſanat. Tn dic. Tolle q̄ mor
det. Medic⁹ dt. Nõ tollo q̄ ſanat
Deinde adducit hiſtoriã d̾ Pau
lo dicens. Nõ exaudiuit domin⁹
Paulum ad voluntatem cũ pete
ret ſtimulũ ab eo amouere ſꝫ ex
audiuit ipſum ad vtilitatẽ. Non
ei magnũ ẽ a deo exaudiri ad vo
lũtatẽ ſꝫ magnũ eſt ab eo exaudi
ri ad vtilitatẽ. Ad voluntatẽ eñ
demones exauditi ſunt ꝛ ad por
cos q̄s petiuerant ire ꝑmiſſi ſunt
Ad voluntatẽ ẽt ꝑnceps eoꝝ ex
audit ẽ a q̄ petit⁹ Job tentãd⁹ nõ
ẽ negat⁹ vt ille eſſet ꝓbat⁹ iſte cõ
fuſus ad voluntatem etiã iſr aeli
te exauditi ſunt ꝛ cũ adhuc cib⁹
eſſet in ore ipſorum ſcitis q̄ ſecu
ta ſunt. Nolite ḡ chariſſimi pro
magno habere ad voluntatẽ ex
audiri. Hec aug. vbi ſupra Mul
ta circa hoc adduci poſſent que
prolixitatis gr̃a miſſa facio. Patet
ergo de tribus modis ſatiſfaciẽ
di deo videlicet per elemoſynam
ieiunium et orationem.

¶ Capitulũ. v. de reſtitutionib⁹.

Onfiteor tibi domi-
ne pater celi et terre
Matthei. xj.
¶ Poſtq̄ꝫ in precedẽ
tib⁹ habitũ ẽ de ſatiſ
factione que fit deo tam in gene
rali q̄ꝫ in particulari: vt patꝫ
de ieiunio: elemoſyna ꝛ oratiõe
hic ꝯñr agẽdũ eſt de ſatiſfactio
ne que fit ꝓximo an nectẽdo ma
teriam de reſtitutiõe. Ubi tñ no
tãdũ ꝙ reſtitutio nõ eſt pars ſatiſ
factionis eo ꝙ poteſt eſſe ſine ip
ſa. Qđ ſic patꝫ. Nã ad verã ſatiſ
factionem requiritur recõcilia-
tio illi⁹ qui ſatiſfacit cum illo
cui ſatiſfacit. Ad reſtitutionem
aũt non requirit̃ talis recõcilia
tio ſꝫ ſufficit pure ꝛ nude reddet̃
dbitũ. Ex q̄ ꝯcludit̃ ꝙ reſtitutio
põt eſſe ſine ſatiſfactiõe. Aliquã
do autem ſimul currit cum ea vt
cum quis reſtituit alienũ cũ hu-
militate vt ſic recõciliet̃ illi a q̄ a
liquid abſtulit. Et de hoc vide ſi
vis beatũ Tho. iiij. ſenten. di. xv.
q. j. ar. v. Inſup reſtitutio ẽ repa
ratio ineq̄litatis exiſtentis in re
bus vt cum quis reſtituit rem q̄ꝫ
prius iniuſte detinebat. Satiſfa-
ctio autẽ eſt reparatio inequalita
tis exiſtentis in actiõib⁹ ꝛ paſſio
nib⁹ Verbi gr̃a cũ quis verberat
alium iniuſte et per violentiam
ibi eſt inequalitas iuſtitie. Cum
vero modo poſſibili ſtudet hanc
inequalitatem reparare: dicitur
ſatiſfacere. Et ſic patet ꝙ reſtitu
tio nõ eſt pars ſatiſfactiõis. His
ergo premiſſis intrandum eſt in
materiam de reſtitutionib⁹. Vñ
ad ampliorem dicte materie elu
cidationem mouebuntur alique
vtiles et breues q̄ſtiones.

b ¶ Prima igitur queſtio eſt
quando reſtitutio ſit facienda.
Ad quam reſpondetur qđ ſta-
tim eſt facienda ſcilicet ſine me-
ra dilatione: et hoc regulariter.

Cui⁹ ratio eſt. Nã ipſa pertinet
ad ꝑceptum negatiuũ in quo ꝓ
hibet̃ violẽtia retẽtio rei aliene
ꝛ reducit̃ ad ꝑceptũ d̾ furto. Itẽ
reducit̃ ad illud ꝑceptũ. Nõ mo
rabitur opus mercenarij tui apđ
te vſq; mane. Leuit. xix. Queãd
modum ergo ille qui cõducit ali
quẽ ad operandũ pro ſe non debꝫ
differre eius ſalariũ vſq; in diem
alterũ ſed mox completo opere
tenetur illi reddere ſuũ ſalariũ
niſi forſan operarius velit expe-
ctare vſq; in diem alterũ ita eti
am faciendum eſt circa quamli-
bet rem reſtitutioni obnoxiam.
Hoc autem probat beatus Tho-
mas ſecunda ſecunde. q. lxij. arti.
octauo tali ratione. Sicut acci-
pere rem alienam eſt peccatum
contra iuſtitiam ita etiam et de-
tinere eã. Nam per hoc q̄ aliq̄s
detinet rem alienam inuito do-
mino impedit eũ ab vſu rei ſue ꝛ
ſic facit illi iniuriã. Sꝫ ſic eſt ꝙ nõ
licet per modicum tempus mora
ri in peccato quinimmo quilibet
tenetur peccatum ſtatim deſere
re ſecundum illud Eccleſiaſtici.
xxj. Quaſi a facie colubri fuge
peccatum ergo quilibet tenetur
ſtatim reſtituere ſi poteſt vel pe-
tere dilationem ſiue per ſe ſiue ꝑ
aliũ ab eo qui habet concedere
vſum rei. Hec beatus Tho. vbi
ſupra. Sunt tamen predicta in-
telligẽda regulariter vt dictum
eſt q̄ licet in multis caſibus dif-
ferre reſtitutionem habendo tñ
ſemper promptam voluntatem
reſtituẽdi tpe ꝛ loco opportunis.
i. quotiens expedierit.

B ¶ Primus caſus eſt q̄ñ reſti-
tutio eſt in preiudiciũ illi⁹ cui fit
vt cũ reſtituit̃ gladio furioſo ip
ſum repetenti durante furia. Vñ
ij. q. ij. ne quis dicit̃ ꝙ ſi quis cõ-
mendet gladium ſuũ alicui qui
ꝓmittat ſe illũ redditurũ quoti
ens requiretur ſi poſt modũ cõ
mendans vertat̃ in furiam et in
tali ſtatu repetat dictũ gladiũ nõ
dꝫ ei reddi ne vel ſe vl' aliũ occi
dat donec ei ſanitas reddat̃. Et
hui⁹ ratio eſt q̄ talis factus ẽ al
ter cũ ꝑmũ ipſꝫ gladiũ ꝯmẽdauit
Et ſi arguat̃ in cõtrariũ ꝙ talis
in dicto caſu retinet rem alienã
inuito dño. Rñdet̃ ꝙ q̄ꝫuis domi
nus gladij ſit inuitus de facto nõ
tñ de iure. Quinimo de iure dꝫ
velle gladiũ ſibi furienti non re-
ſtitui Unde voluntas quam ha-
bet durante furia: eſt inordinata
cui non debet ſatiſfieri.

¶ Secundus caſus eſt q̄ñ reſtitu
tio eſt in ꝑiudicium fame ipſius
reſtituẽtis. Verbi gr̃a Si fortes
depredat⁹ fuerit eccleſiã nõ dꝫ
ſtatim reſtitutionẽ facere vbi ſcꝫ
multi ſũt ꝑſentes q̄ ſic agẽdo ſe
ipſum ſcãdalizaret ꝛ infameret.
Et ſilr ſi quis furtũ ꝯmiſerit nec
poſſit per ſeipſũ facere reſtitutio
nẽ niſi ſeipſꝫ ꝓdẽdo nõ dꝫ ſtati ꝛ ꝑ
ſeipſũ facere reſtitutionẽ Dꝫ tñ
eam q̄ꝫ citius facere per interpo
ſitam perſonam vtpote per ꝯfeſ
ſorem de cuius fidelitate ſatis cõ
fidit. Et talis interpoſita ꝑſona q̄
eſt mediatrix in materia reſtitu
tionis dꝫ recipere chedulã reco-
gnitiõis ab eo cui reſtituit ꝑ quã
teſtetur ſe talem ſummam rece-
piſſe quã debet dare illi qui iuſ-
ſit reſtitutionem fieri. Hoc autẽ

debet fieri ad cautelã et ad maio
rẽ reſtitutionis ſecuritatẽ. quia
multi ſuſcipiunt onus reſtitutio
nis q̃ eã nõ faciũt ſed ſibi rẽ reſti
tuendã reſeruãt ⁊ proprijs vſib⁹
applicãt dicẽtes forſã q̃ cũ erunt
potentiores tunc alienam reſtitu
tionẽ facient.

¶ Tertius caſus eſt qñ ex reſti-
tutione ſequit̃ maius incõmodũ
reſtituẽtis q̃ ſit cõmodũ illi⁹ cui
reſtitutio: vt pote ſi reſtituẽs ſit
in extrema neceſſitate nõ aũt ille
cui fienda eſt reſtitutio. In tali
nempe caſu ille qui dtinet rẽ alie
nã nõ tenet̃ eam reſtituere ſ; põt
illã ſibi retinere eo q̃ vt tũc effi-
cit̃ quodãmõ ſua. Extrẽa eñ neceſ
ſitas oĩa facit cõia: ⁊ reus efficitur
occupãtis eã p tũc. Debet tñ ta
lis propõere q̃ ſi aliqñ puenerit
ad pinguiorẽ fortunã dictã rẽ inte
gre reſtituet. Inſup dñs Anto.
ſecũda pte ſumme ſue. tit. ij. ca. p.
viij. dicit q̃ ille qui h; reſtituere
et ſi retineat ſibi quodammodo.
neceſſaria pro ſuſtentatione ſui ⁊
familie ſue ad vitandũ multa pe
ricula tã aĩe q̃ corporis que veri
ſilr ſeq poſſet bonis ſuis ceden
do ⁊ oĩbus ſe ſpoliãdo pro reſtitu
tione facienda talis non peccat
nec tenetur de neceſſitate ſalutis
ad talẽ ceſſionẽ ſeu itegrã omniũ
bonorũ ſuorũ ſpoliationẽ. Dicit
tñ q̃ tutius eſſet ceſſionẽ facere
aut oĩb⁹ bõis ſe ſpoliar̃ vt fiat re
ſtitutio poſſibil; ⁊ in deo cõſider̃
etiã ſi oporteat mẽdicare. Hoc
idem etiã dt Raymund. in ſum.
ſua. Dicit inſuper idẽ Anton⁹
q̃ ille qui tenetur ad reſtitutio-
nem q̃ plus non teneatur ſe ſpo-
liare omnibus bonis ſuis vt di-
ctũ eſt quinimo põt retinere vi-
te neceſſaria tã p ſe q̃ p familia
ſua nõ tñ inqt d; ita laute viuere
aut põpoſe veſtiri vna cũ fami-
lia ſua ⁊ filias ſuas cũ magnis
dotib⁹ nuptui tradere ac ſi non
eſſet obligatus ad reſtitutionem
S; debe t parce viuere ⁊ paruas
dotes filiab⁹ ſuis tradere q̃ ſi nõ
poſſũt nobili vl' diuiti mercatori
nuptui dari d; eas dare artifici
aut plebeo i vxores d; õniq; oĩa
alia ſuꝑflua reſecare. cũ ḡ ſic ob
ligat⁹ reſtitutiõi efficacit̃ facit qd
põt ad hoc ſe aptet ⁊ inaliis bene
ſe habet credo inqt idẽ Anto. q̃
põt abſolui et tpe debito ſacram
cõmunionẽ recipere. Qui aũt de
eo qd poteſt non facit reſtitutio
nem ſed ſemp pcraſtinat quinim
mo ãnuatim pmittit confeſſori ſuo
ſe facturum reſtitutionem nec tñ
eũ facit talis nõ videt̃ abſoluen
dus niſi prius i effectu eã faciat
aut efficaciter faciat quod in ſe ẽ
⁊ multo minus debet illi dari ſa
cra communio niſi forſã eam in
publico peteret. D; ergo diſcre
t⁹ confeſſor dicere tali hec vba
vel ſimilia Chariſſime iam plu-
res anni pertranſierunt q̃ de hoc
confeſſus es nec efficaciter reſti-
tutionem feciſti: quamuis ſem-
per promiſeris te eam in breui
facturum et ideo pro nunc te nõ
abſoluã ſed pri⁹ vade ⁊ fac q̃ plu
res pmiſiſti. Cumq; reſtitueris
alienũ reuertere ad me et ego ti
bi impendam abſolutionis bene
ficium vna cum ſacra communio
ne ſi opus fuerit. Inſuper tales
obnoxij reſtitutioni poſſent pe-
tere remiſſionem ſiue relaxatio-
nem debiti a creditoribus quam
ſi ſponte ⁊ ſine fraude obtinent
vltra illis non obligãt̃. Nec etiã
illa debita eis remiſſa pauperib⁹
erogare tenent̃. Nõ tñ decet vt
diues petat remiſſionẽ a paupe
re aut parũ indigens ab eo qui
multum indiget. Pt; ḡ diffuſe in
tertio caſu i q̃ reſtitutio ſtati fie
ri nõ d;. Adde aũt ad pdictã ma
teriã q̃ vbi reſtitutio d; fieri cer
tis pſonis ſeu in pios vſ⁹ puerti
tur ad diſcretionẽ epi aut penitẽ
tiarij ei⁹ pſerti vbi ẽ q̃ſtio de mľ
to tunc poteſt confitẽti pſigi tps
infra qd teneatur reſtituere ma
ius vel minus ſcdm q̃ iudicaue
rit expedire diſcret⁹ pfeſſor.

Quartus caſus in quo reſtitutio
non eſt fienda ſtatim eſt quando
dominus rei dat dilationem reſti
tuẽdi vľ omnino remittit debitũ
Utrũq; ei põt mari eũ ſic agẽdo
nulli faciat iniuriã. Eſt eñ q̃lib; mo
derator rei ſue.

¶ Quintus caſus eſt quando ob
ligat⁹ ad reſtitutionẽ eſt impoſ
ſibilitatus ſiue propter penuriã
bonorum: ſiue propter carceris
detentionem ſiue propter aliquã
aliam cauſam ſimilem. Nam ta-
lis impoſſibilitatis excuſat eum:
qui ad reſtitutionem tenetur vt
patet extra de ſolutione capitu.
odardus vbi ponit caſus de quo
dam qui dicebatur odardus qui
fuerat excommunicatus propt̃
aliqua debita. De quo mandat
papa Gregorius nonus q̃ ſi con-
ſtiterit q̃ nõ poſſit ſoluere dicta
debita ſiue in totum ſiue pro par
te nunc relaxetur huiuſmodi ſen
tentia excommunicationis: rece
pta tñ prius ab eo idonea cautio
ne vt ſi ad pinguiorẽ fortunã de
uenerit perſoluat pdicta debita.
hec ibi. Nõ tñ circa hoc q̃ ille q̃
eſt impoſſibilitat⁹ reſtituere d;
de hoc dolere. Inſuper d; orare
ieiunare ⁊ hmõi bona facere p
illo quẽ dãnificauit. Qd ſi ita fe
cerit nõ propterea dãnabitur q̃
nõ reſtituit eo q̃ facit quod in ſe
eſt. Nec tñ reſtitutio eſt i eo ſim
pliciter extincta ſed magis ſopi-
ta. Reuiuiſcit autem eo deueniẽ
te ad fortunã pinguiorem.

¶ Sextus ⁊ vltimus caſus eſt p
ſcriptio. Nã q̃ pſcribit rẽ aliquã
bona fide per tempus a iure pre
fixum non tenet̃ poſtmodũ illam
reſtituere etiã ſi q̃ñtũcũq; poſtea
appareat q̃ hec res aliqñ fuerit
alteri⁹ q̃ eã nullomodo alienauit.
Nã p cõmunem diſpoſitionẽ iu-
ris facta eſt illius q̃ eã occupat p
pſcriptionẽ. De hoc vide. ſ. ter
tia parte ſecundi tractatus. ca. ij.
vbi agitur de manu firmatoria. b.
c. Patet ergo quando reſtitutio
eſt facienda ⁊ quando non.

¶ Secunda queſtio eſt. Quis te
net̃ reſtituere. Reſpõdet̃ q̃ prin-
cipaliter et directe ille q̃ rẽ alie-
nam abſtulit ad reſtitutionem te
netur. Itẽ et quaſi ſecũdario ad
idem tenetur qui quocunq; mo
do fauet furi aut rem alienam q̃
litercunq; iniuſte occupãti vtpo
te qui dat ad hoc conſilium auxi
lium fauorem aut qui ad hoc iu
bet ſiue q̃ receptat aut occultat ma
lefactores in ſua domo. Itẽ qui
ſcienter emit rẽ furatã aut q̃ eam
recipit cuſtodiendã: et ſic de ſili

bus. Nã vt dicit apo. Ro.i. Non
ſolum qui mala faciunt digni ſũt
morte ſupple:eternali verũetiã
illi qui facientibus conſentiunt
ꝫ .ii.q.i.notum ſit dñ ꝙ faciẽ=
tẽ ⁊ conſentientẽ pari pena cõſtri
git. Et idẽ habet.iij.que .iiij.cõ
ſanguineoꝝ Item.C.de ſacro ſã.
eccl'iis.l.iubem⁹. Nam vt habet
ff. ad legẽ aquileiam.l.item.tan=
tum valet pedẽ tenere ꝙ̃ſtũ exco
riare. Ex quibus infertur ꝙ ſi cõ
mittat furtũ cõmittat ad cõſiliũ
vel mandatũ alterius vt ſeruus
ad mandatum dñi ſui quod alias
nõ cõmiſiſſet niſi dñs ſuus illud
precepiſſet vel conſuluiſſet tunc
ſi ille qui furtum cõmiſit ipm nõ
reſtituit dñs q̃ hoc p̃cepit vel cõ
ſuluit tenetur reſtituere.

D ¶Sed ſunt nõnulli qui al=
legantes excuſationes in pecca=
tis volunt dicere qð non tenent
reſtituere rem ablatam. Vñ ali
qui dicunt ꝙ hoc non poſſent fa=
cere abſq; ſcandalo proprie per=
ſone. Alij allegant ꝙ non fuerũt
ſoli ⁊ ꝙ ſaltem non tenẽtur reſti
tuere niſi pro quota ſua:et ꝙ alij
complices ſatiſfaciant pro quota
ſua ſi volunt. Alij vero allegant
ꝙ illi a quibus abſtulerunt tan=
tum vel plus habent de ſuo. Alij
allegant impoſſibilitatem alij di=
cunt ꝙ libenter reſtituerẽt ſi ſci
rent cui tenentur reſtituere vt re
rum inuentores aut qui abſtule
runt ab his qui iam mortui ſunt
et quorũ non apparent heredes.
Alij allegant ꝙ multa a multis
abſtulerũt tñ a quolibet modicũ
vt ſutores dicentes ꝙ eſſet illis
difficile aut forte impoſſibile cui
libet reſtituere propter multitu
dinem. Alij dicunt ꝙ illud quod
furati ſunt illis non profuit eo ꝙ
ipſum perdiderũt aut quia forte
furto ab eis ablatũ eſt. Videtur
ergo ꝙ in p̃dictis caſibus aut ſi
milibus reſtitutio nõ ſit ad ſalu=
tem neceſſaria.

E ¶Sed ad hec omnia põt faci
liter reſponderi.

¶Ad primum ergo cum dicunt
aliqui ꝙ reſtituendo ſcandaliza=
rẽt ſeipſos. Dr ꝙ nõ ẽ neceſſe. Poſ
ſũt ei p interpoſitã pſonã ſiue p
ſuũ cõfeſſorẽ de cui⁹ ꝓbitate con
fidunt reſtitutionem facere.

¶Ad ſecundũ cum dicunt ꝙ nõ
fuerunt ſoli in ablatione rei alie
ne ⁊ per conſequẽs ꝙ non tenen
tur niſi pro portione ſua. Reſpon
detur ꝙ in dicto caſu quilibet te
netur inſolidum.i.ad totũ dãnũ
Et vbi vnus ſoluit totum ablatũ
ceteri nõ tenent reſtituere. Te=
nentur tñ refundere ei qui reſti=
tuit niſi ipſe hoc illis gratis remi
ſerit ſeu donauerit. Nichilomi=
nus q̃ ad penã debitã ſiue in fo=
ro dei ſiue hũano.vn⁹ nõ ſatiſfa
cit in ꝓpoſito ꝓ alio. Alĩs ſi cẽnt
duo fures ⁊ vn⁹ ſuſpẽderet alt li=
berari deberet ꝙ tñ nõ fit nec fieri
dꝫ ſꝫ qlibꝫ dꝫ lugeri ꝓpẽ dlictũ ꝓ=
pter a.C.de ꝯditiõe furtiua.l.p̃les
dicitur ꝙ furtum committentes
tenentur ad reſtitutionem quilꝫ
inſolidum ⁊ ſolutio vnius non li
berat alios a pena furti.

¶Ad tertiũ cum dicunt ꝙ illi a
quibus abſtulerunt forte habent
plus de ſuo dicit ꝙ nemo debet
eſſe iudex in propria cauſa. Et idẽ
vt dicit beatus Thomas ſcða ſe
cũde.q.lxvj.ar.v.in ſo.ad tertium

ille qui clãdeſtine accipit rẽ ſuã
apud alium iniuſte detentã: pec
cat quidẽ nõ q: grauet detento=
rẽ. ⁊ per ꝯſequens ad reſtitutio=
nẽ non tenet:ſed q: agit cõtra
cõẽꝫ iuſticiã:dũ ipſe ſibi vſurpat
iudiciũ ſue rei iuris ordine pre
termiſſo. Et ideo tenet deo ſatiſ
facere ⁊ operam dare vt ſcanda
lũ proximorũ ſi inde exortũ fue
rit ſedetur. Hoc igitur attendãt
ſerui et ancille ac ſimiles qui vo
lũt ſeipſos p manus ſuas ſolue=
re:Vbi tñ ſeruus aut ancilla nõ
poteſt rationem habere in iudi=
cio de dño ſuo retinente ſalariũ
eius nõ peccat ſi ſeipſum ſoluat:
p̃ſertim vbi habet adminiſtratio=
nẽ bonorũ dñi ſui:⁊ vbi ita cau=
te hoc agit ꝙ dñs nihil percipit
aliquod ſcãdalum inde ſequitur
Sec⁹ aũt vbi per talẽ modũ po=
neret alias ſeruos aut alias per
ſonas in mala eſtimatione aut ſu
ſpitione apud dñm p̃dictum.

¶Ad quartum cum allegãt im
potentiam reſtituendi patꝫ ſolu
tio ex his que dicta ſunt in quin
to caſu precedenti.

¶Ad quintũ cũ dicunt ꝙ liben=
ter reſtituerent ſi ſcirent cui de=
bet fieri reſtitutio. Rñdet bea=
tus Tho.ij.ij.q.lxij.arti.v.in ſo.
ad tertium ꝙ ſi ille cui debet fie
ri reſtitutio:ſit omniũ ignotus
tũc ille qui obligatur ad reſtitu
tionẽ dꝫ eã facere ſcðm ꝙ põt.ſ.
dãdo in elemoſynas ꝓ ſalute ip
ſi⁹ qð abſtulit ſiue ſit mortu⁹ ſi=
ue viuus p̃miſſa tñ diligenti inq̃
ſitiõe de perſona ei⁹ cui eſt reſti
tutio facienda. Si vero ille cui
eſt reſtitutio faciẽda:ſit mortu⁹
tunc debet reſtitui heredi eius
q̃ cõputat quaſi vna perſona cũ
ipſo. Sꝫ quid debet fieri vbi he
redes poſt ſe non relinquit. Re=
ſpondetur ꝙ debet tale debitũ
conuerti in pios vſus pro reme=
dio anime illius.

¶Ad ſextum cũ dicũt ꝙ multa
a multis iniuſte perceperũt ſed
a quolibet parũ dicitur ꝙ illo
caſu nõ eſt neceſſe:vt ſingulis re
fundãt modica que illis abſtule
rũt. Nichilominus vbi recogno
ſcũt aliquos tales in particulari
et forte indigentes:debent etiã
illð modicũ illis refundere. Mo
dus autẽ reſtituendi talia modi
ca eſt elemoſyna ⁊ pietatis opa
multiplicare vt ſic expientur hu
iuſmõi modica. Quia vt habet.
C.de ꝯditione furtiua.l.ante fur
tũ nõ purgatur niſi res reſtituat

¶Ad ſeptimũ cũ dicũt rẽ furatã
illis non profuiſſe:eo forſan ꝙ ſi
mili poſtmodũ furtũ ab eis abla
ta eſt:dr ꝙ hoc non excuſat eos
a reſtitutione. Nã vt dicit beat⁹
Tho. vbi.ſ.ar.vj.in ſo.ad p̃mũ
ipſi tenẽtur ad reſtitutionem rõ
ne iniurioſe actiõis. Qui aũt ta=
lẽ rem furatam habẽt tenent ad
reſtitutionẽꝫ rõne ipſius rei quã
iuſte detinent. Sicut eñ ille qui
percutit aliquẽ tenetur recõpen
ſare iniuriã paſſo:quamuis apud
ipſum nichil maneat. ita etiam
qui furatur vel rapit tenetur ad
recompenſationem damni illati
etiam ſi inde nichil habeat. Et
vlterius debet puniri ꝓ iniuria
illata. Patet ergo ꝙ alienum eſt
reſtituendũ: nec rationes facte
in oppoſitũ ſunt alicuius robo=

ris: vt ſufficienter oſtenſum eſt.
K ¶ Tertia queſtio eſt quid reſti
tuendum eſt. Rñdet φ oē illō re
ſtituendū eſt quod iniuſte abla
tū ē: dūmō reſtitui poſſit. Pro q̄
notandū φ q̄s poteſt alteri dam
num inferre quatuor modis: vꝫ
In bonis anime
In bonis corporis
In fama ⁊ rigore.
In temporali ſubſtantia.
¶ Primo igitur quis pōt alterū
dānificare in bonis aīe. Nō q̄dē
directe: ſic. ſ. φ poſſit eſſe cauſa
ſufficiēs peccati alterius ſiue φ
poſſit auferre ab eo grām ⁊ vir
tutes directe ⁊ efficaciter: qꝛ vo=
luntas in qua cōſiſtit pctm̄: cogi
nō pōt. Nichilominꝰ pōt aliquis
eſſe alteri magna occaſio pcti.
Modo vt dr̄ extra de iniurijs et
dāno dato. c. ſi culpa. Qui occa=
ſionē dām dat dānū dediſſe vide
tur. Itē habetr̄ extra de hōicidio
c. de cetero: ⁊ ſimiliter. ff. ad le=
gem aquilam. l. qui occidit.
S ¶ Ut aūt dt dñs Antho. ſcda
parte ſum. ti. ij. c. ij. §. j. aliq̄s pōt
eſſe occaſio damni alterius qua=
druplicitер.

¶ Primo quidē cum inducendo
verbo ſuo pctm̄. Et ſi quid in=
ducit ad aliū ad pctm̄ ſuadendo
cōſulendo: precipiendo illō quod
ē mortale pctm̄: ē occaſio pditio
nis illiꝰ: eo φ p talia auferūtr̄ ab
eius aīa grā ⁊ virtutes Va exē=
plū d̄ illo q̄ trahit mulierē ad pec
catū carnis. Et talꝭ ſic dānificās
ꝓximū, ſuū tenetr̄ ſcdʒ Scotū in
iiij. ſen. reſtituere illi damnum il
latū mō poſſibili. ſ. inducēdo euꝫ
quātūꝰ pōt ad pniam ⁊ actus vir
tuoſos. itē tenetr̄ ꝓ eo orare: atqꝫ
aliorū orationes ꝓcurare: vt do
minus dignetur eum illuminare
⁊ ad viam ſalutis reducere.
¶ Scdo q̄s pōt eſſe occaſio dāni
alterius quo ad bona anime eū
a meliori bono reuocando: vtpo
te ab ingreſſu religionis: Et q̄ ta
liter damnificat proximum: te=
netr̄ quantum pt̄ eū reducere ad
religionis ingreſſuꝫ. Nec ē que
ſtio ſolum de profeſſo aut iam re
ligionem ingreſſo: verūetiā d̄ vo
lente deliberate ⁊ firmiter ingre
di ſcdm dñm Petrū de pal. i. iiij.
di. xv. q. ij. arti. ij. Q̄d ſi ille nolit
intrare aut redire ad religionē
qui eum retraxit: aut a ꝓpoſito
ſuo facto reuocauit: tenetr̄ eque
idoneū ꝓcurare q̄ intret pro alio
ne religio dānificetr̄. φ ſi nō poſ=
ſit talē inuenire: tenetr̄ i ꝓpria ꝓ
eo intrare. Q̄d intelligēs magr̄
Ray. penitentiariꝰ ſummi ponti
ficis ⁊ penitēs φ dediſſet ꝯſiliuꝫ
cuidā nouitio ordinis predicato
rū vt exiret qui et de facto exi=
uit dictū ordinem intrauit prout
refert de pal. vbi ſupra. Qui etiā
pro hac opinione adducit talem
ſimilitudinē dicēs. Si ille q̄ ordiāt
dño inuito eius ſeruū: ſic auferē
do eiꝰ ſeruitiū tenetr̄ dare ꝯparē
ſeruū: vel eiꝰ eſtimationē immo
etiā duplū: vt pꝫ in decre. diſtin.
liiij. Si ſeruꝰ multo magis q̄ ab
ſtulit deo ſeruū nouitium vel ēt
religionem intraturū tenetr̄ ſi pt̄
recōpenſare in ſimili, hec de pal.
Dicit tñ dñs Antho. vbi ſupra
φ ſi q̄s auertat aliquē a religio=
ne intentione conſulendi pro=

prie vtilitati ſiue ſine fraude q̄
ad eū qui nondum intrauit non
tenetr̄ religioni: ſed ipi perſone
quā retraxit pſuaſionibꝰ: ⁊ aliīs
bonis ſpiritualibꝰ ad equalētiaꝫ
eorum in q̄bꝰ dānificauit taleꝫ p
ſonam. Dicit inſup idē doctor φ
ſi quis auerteret aliquē ab igreſ
ſu religionis non ſimpliciter: ſed
ab ea in qua diſſolute viuitur in
tendēs prouidere ſaluti illiꝰ: in
nullo tenetr̄ Et ſic pꝫ de ſecūdo.
¶ Tertio quis pōt eē occaſio dā
ni alteriꝰ quo ad bona aīe cum
ſcandalizando ſuo malo exēplo.
Hoc autē tangit malos plātos q̄
ſcandalizāt ſubditos ſuos pōpis
⁊ laſciuijs atqꝫ alijs malis mori=
buꝫ ſuis. Similr̄ iſtud tāgit mulie
res mundanas que ſuis ſupfluis
ornatibus intendunt hoīes alli=
cere ad ſui ꝯcupiſcentiā. Et dato
φ hoc nō intendāt: nichilomi
nus vbi ꝯſpiciūt φ occaſione ſu
pflui ornatꝰ earū multi hoīes in
flammantr̄ inordinate ad eas q̄=
rum ſcandalum et perditionem
paruipendunt ⁊ contemnūt forte
dicentes non curo ſi illi cogitant
malum: qꝛ nullum cogito tales ī
quam mulieres tenentur ad ſa=
tiſfaciendum de animabus qua
rum perditionis ⁊ ruine cauſa p̄
dicto modo extiterunt. Modus
autem ſatiſfaciēdi eſt humilem
habitum aſſumere: vt ſic edificēt
illos bonis moribus manifeſtis
quos ſcandalizauerant prius p
mala ⁊ manifeſta exempla. Hinc
eſt φ videmꝰ in magnis ciuita=
tibus multas mulieres ſeneſcen
tes ⁊ ſignanter viduas aſſume=
re veſtes lugubres hūiles ⁊ ab=
iectas que in flore ſue iuuentu=
tis non poterant ſatiari pcioſi=
tate ⁊ pōpa veſtiū. Unde Au. in
q̄ſtionibꝰ ſup Gen. q. cxxix. expo
nēs illū textū. Thamar depoſi=
tis a ſe veſtimentis viduitatis
ſue ⁊c. Gen. xxx. dr̄ φ per hoc in=
ſinuatr̄ etiā tpibus patriarcharū
certa fuerunt veſtimenta vidua
rum non vtiqꝫ talia qualia con=
iugatarum. Hec ille.
¶ Quarto quis pōt eſſe occaſio
dāni alterius quo ad bona ani=
me pariter ⁊ corporis: vt pote vir
ginitatis decore auferēdo ſicut
patet de ſeducente aliquā vir=
ginē. Nā talis dānificauit eā in
caſtitate ꝟginali auferēdo ab ea
theſaurū irreparabileꝫ. Et ideo
tenetr̄ ei ſaltē ad reſtitutionē ca
ſtitatis ꝯiugalis accipiendo eaꝫ
in vxorē vel dotādo eā. Q̄d ſi ꝓ
miſerit ei φ ducet eā in vxorem
tenetr̄ ēt rōne ꝓmiſſionis niſi for
ſan eſſet nimis diſparis conditio
nis. ꝓp quā tam potuit fraus de
prehendi in promiſſione facta.
Et tūc dꝫ ſaltē illi ſatiſfacere ad
arbitriū boni vi. Multo aūt ma
gis q̄n vim illi intulit. Unā Exo.
xxij. ſic dt. Qui ſeducit virginē ⁊
dormit cū ea dotabit eā ⁊ habe=
bit eā vxorē: aut reddet ei iuxta
modū dotis quā virgines accipe
ſolēt. Et q̄uis hoc pceptū legis
moſayce ſit iudiciale quantum
ad hoc noc obliget in lege gra=
tie vt ſic nihilominus etiā nunc
obligat inquantum eſt aſſum=
ptum ab eccleſia vel ab aliqua ci
uitate aut communitate pro ſta=
tuto rōnabili: vt patꝫ extra de i
iurijs ⁊ damno dato, c. ſi culpa

Patet ergo quõ quis poteſt eſſe
occaſio dãni alterius quo ad bo
nũ anime: ⁊ quomodo aut qua=
liter tenetur ad reſtitutionem.

H ¶ Secũdo principal'r q̄s põt
aliũ dãnificare in bonis corpo
ris. hoc aũt fieri poteſt mĺtipl'r
videlʒ occidẽdo: mutilãdo: vul=
nerando: verberando.

¶ In primo ergo dãno fit ſatiſ=
factio poſſibilis cũ aliũ occidẽs
pariẽter ſuffert mortẽ ad quam
iudex criminalis ẽ cõdẽnat. Nõ
tñ tenet̃ ſe p̄ſentare iudici Sco=
tus aũt i q̃rto ponit aliũ modũ
ſatiſfaciendi ꝓ homicidio per=
petrato vt ſcʒ occiſor vadat ad
bellũ ꝯ inimicos fidei: ⁊ ibi expo
nat vitã ſuã ꝓ remedio aĩe illius
quẽ occidit ⁊ cui vitã iniuſte ab=
ſtulit. Nõ tñ inquit idẽ doctor: ta
lis ad hoc d neceſſitate ſaluti ꝯte
net̃: ſed de quadã decentia ⁊ con
gruitate. q̄ ſi taliter non velit ſa
tiſfacere tũc tenet̃ facere largas
elemoſynas iuxta facultatẽ ſuã
ꝓ remedio aĩe defuncti. Itẽ te=
net̃ ſuſtentare illos quos occiſ⁹
ſuſtentabat ſi aliter non poſſint
viuere vt pote patrẽ ⁊ matrem
impotentes ad laborandũ: ⁊ vi
ctũ aut veſtitũ aliũde nõ haben
tes. Itẽ filios et filias eius in ca
ſu ſiĺr q̄ ſi ⁊ ipe pauper ſit tũc dʒ
pro occiſo orare: aut peregrina
tionem longã aſſumere: vtpote
ad ſanctum Iacobum: vel vltra
mare ⁊ huiuſmodi.

¶ In ſecundo autẽ dãno qδ fit ꝑ
mutilationẽ: fit ſatiſfactio ad ar
bitriũ boni viri: aut boni iudicis.
Dʒ aũt circa hoc diligenter attẽ
di dãnũ: qδ incurrit mutilatus.

Verbi gratia ſi eſt ſcriptor aut
aut faber: ſiue qualiſcunqʒ alius
artifex qui cũ manu detracta ſo
lit⁹ erat ſibi ⁊ familie ſue victũ
querere in tali caſu qui mutilat
eũ illa manu maiori pena pecu=
niaria eſt plectendus q̃ ſi ab eo
abſtuliſſet manum ſiniſtram. Vñ
quãtũ ad hũc reſpectũ magis dʒ
puniri pecuniariter q̄ mutilauit
pauperẽ ⁊ egenũ q̃ diuitẽ ⁊ potẽ
tẽ. habendus eſt etiã reſpectus
ad facultatẽ occiſoris. Itẽ ſi caſ⁹
fuit fortuitus vel deliberatus.

¶ In tertio vero damno quod
infertur per vulnerationem: fit
ſimiliter ſatiſfactio ad arbitriũ
boni viri vĺ iudicis. i lege tñ ve
teri deus taxauerat modũ ſatiſ
faciendi. Exo. xxi. dicens Si ri=
xati fuerint viri ⁊ pcuſſerit alter
ꝓximũ ſuũ lapide vel pugno ⁊ il
le mortu⁹ nõ fuerit: ſed i lecto ia
cuerit ſi ſurrexerit ⁊ ambulaue=
rit ſuper baculum ſuũ: innocẽs
erit q̄ percuſſerit ſcʒ a pena mor
tis ſuſtinenda. Ita tñ q̄ operas
ſuas quas ſcilicet negligerit im
peditus percuſſura et impenſas
in medicos reſtituat.

¶ In quarto deniqʒ dãno quod
īfertur alicui ꝑ verberationẽ dʒ
fieri ſatiſfactio ſicut primo ſcʒ ad
arbitrium boni viri Et nota q̄
omnibus p̄dictis ſatiſfactiõibus
addenda eſt reconciliatio ⁊ pla
catio cũ leſo q̃tum ẽ ex p̄te ledẽ
tis. Dʒ ei facere quod in ſe ẽ ad
hoc q̄ placare poſſit illũ quẽ le=
ſit. Et ſic patet quõ debeat fieri
ſatiſfactio illi: quẽ quis damni=
ficauit in bonis corporis.

I ¶ Tertio principaliter quis

poteſt aliũ damnificare in fa=
ma ⁊ honore. hoc autem poteſt
multipliciter fieri ſecundũ domi
num Antoni. vbi ſupra §. iij.

¶ Primo q̄dẽ ꝯtumeliã inferen=
do. Et dicitur quis ꝯtumeliã al
teri inferre cũ ei in priuato vel
corã alijs dicit verba importan
tia defectũ notabilẽ culpe vt vo
cãdo eũ latronẽ: ꝓditorẽ homi=
cidã: adulterum ſiue paillardũ
aut hmõi. Vel etiã cũ dicit ei ver
ba exprimentia defectũ nature
intendens iniuriari: vt vocando
eũ baſtardũ: ſtrabonem: leproſũ
⁊ hmõi. Et hoc proprie vocatur
ꝯuitiũ. Qñ igr̃ q̄s talia dĩt aduer
ſus aliquẽ animo iniuriãdi vltra
offẽſã mortalẽ q̃ cãa tenet̃ ſatiſ
facere deo tenet̃ etiam ſatiſfacere
proximo ſuo ſic per eũ in fama et
honore leſo. ⁊ placare ipm q̃tũ
poteſt: vtpote petendo ab eo ve
niã vel alio modo. Et hoc in pri
uato vĺ in publico ſecundũ q̄ cõ
tumeliam illi intulit in priuato
vel in publico: qr vt dicit Aug. ⁊
recitatur in decret. ij. q. i. ſi pec
cauerit vbi peccatũ ortũ fuerit: ibi
moriatur. Verũ ſi prelatus ſub
dito pater filio. vir vxori magi=
ſter diſcipulo: dominus ſeruo dt
verba ꝯtumelioſa hoc faciẽs ad
correctionem delinquentis non
tenet̃ a tali petitere veniã. Vñ
Aug. in regula de cõi vita cleri
corũ: de p̄latis loquens dicit ſic.
Si etiam ipſi modum vos exceſ
ſiſſe ſentitis: non a vobis exigit
vt a vobis ſubditis veniam po=
ſtuletis ne apud eos quos opor=
tet eſſe ſubiectos dum nimiũ ſer
uatur humilitas regendi frãga

tur auctoritas. Dicit tñ Ray. in
ſumma ſua q̄ ſi prelati hoc face
rent multum iniurioſe ⁊ liuore
vindicte: tunc tenerentur a ſub
dito veniam petere ⁊ ſibi recon
ciliare leſum per eos.

¶ Secũdo q̄s põt aliũ damni=
ficare in fama ⁊ honore de eo de
trahendo. hoc aũt põt fieri duo
bus modis. Primo quidem impo
nendo alicui crimen falſum per
bo: cantilena vel libello famoſo.
Et talis tenet̃ illis corã qb⁹ de=
traxit declarare ſe falſũ dixiſſe:
etiã q̃tũcũqʒ ei īde exurgat ere
beſcẽtia ⁊ ꝯfuſio. Niſi forſan ex
hoc illi immineret magnũ periculũ
vite vel vbi aliud magnũ ī cõue
niẽs natũ eſſet ſequi. Scd'o põt
q̄s alterius damnificare in fama
⁊ honore per detractionem di=
cendo de eo aliquod criminale
ſeu Ve ab eo ꝑpetratũ occultum
tñ ⁊ ita omiſit ordinẽ obſeruãdũ
circa correctionẽ fraternã. Ta=
lis ei tenet̃ reſtituere bonã famã
īfamato ꝑ eũ q̃tũ põt tñ ſine mẽ
dacio: Nõ ergo debet dicere ſe
falſũ dixiſſe cũ īfamãdo: ſed q̄ ẽ
male locut⁹ de eo: ſiue q̄ iniuſte
eum diffamauit: vel alio cõgruo
mõ. ꝓſſic. aũt dicit hoc eẽ obſer
uandũ: niſi ex tali publica reco=
gnitione ille q̄ iã eſt īfamat⁹. ma
gis īfamaret̃ Quãdo aũt q̄s non
põt famã alteri⁹ reſtituere debet
ꝑ aliũ modũ recõpẽſare illd' dãnũ

¶ Tertio quis poteſt proximũ
dãnificare ī fama ⁊ honore: detra
ctiones ab alijs de eo auditas co
ram alijs recitando: nõ tamen ex
preſſe aſſerendo ſic eſſe. ſed pro=
ut audiuit tale vel tale crimen

de alio ꝙ auditores ignorabant. Qui ꝗ talia ab alijs audita refert neſciētibus ſi hoc faciat mala intentione. ſ. legendi famam eius nō pt facile excuſari a pctō mortali ſcḋm dñm Anto. Un viri graueꝫ ⁊ ꝓbi aut taceant mala que de aliquo audierūt aut ſi de hoc loquunt̄: ſimul addūt dicētes ſe talia non affirmare: ſed ab alijs audiuiſſe q̄ potuerit mentiri: aut q̄ alijs audierūt. ⁊c.

¶ Quarto qs pōt ꝓximū dānificare in fama ⁊ honore veritateꝫ negando vt cum qs accuſat̄ coram iudice de crimine quod re aliter cōmiſit. ſed q2 eſt occultū: nō ſufficienter ꝓbatum ideo negat ſe hmōi crimen cōmiſiſſe. Et ita ꝑ taleꝫ negationem imponit accuſatori crimen. ſ. oſtēdēs eum eſſe mendaceꝫ. Item notat eū de calūnia. Ubi notādū ſcḋm Scotū in. iiij. ſen. ꝙ ſic negās nō tenet̄ retractare negationeꝫ ſuā q̄ negauit in publico verū crimen. Nichilominus tenet̄ ꝑ quedā verba ſobria reſtituere famā illi accuſanti quē indirecte notauit de calumnia dicendo. Nō habeatis eū ꝓ calumniatore. Credo em̄ ꝙ habuit bonam intentionem me accuſando vel hmōi. Et ſic patet quō quatuor modis qs pōt dānificare ꝓximum ĩ fama ⁊ honore quō oībꝰ iſtis modꝭ tenetur reſtituere famā alterius.

¶ Quarto principaliter quis poteſt aliū dānificare in temporali ſubſtantia: ſiue per furtū aut rapinā aut iniuſtam rei ſue detentionem. Circa quod notanda ſunt quatuor.

¶ Primo igit̄ notandū ꝙ res furata vl' rapta ſiue inuenta eſt reſtituenda ĩ propria ſpecie: immo in indiuiduo ſi ipſa habet̄. Nec pōt dari alia ꝓ ea eiuſdē etiam bonitatis: niſi forte ĩ caſu, vbi ex tali reſtitutione in indiuiduo detegeretur fur aut raptor: vl' aliḋ inconueniens ſequi timeretur. Tūc em̄ ſufficeret dare precium illius. Et iſtud eſt ꝯtra multos q̄ volunt ſatiſfacere ſiue reſtituere ablata ad nutum.

¶ Secundo notandum ꝙ ſi ipſa res iniuſte ablata periit morte: vt aial: vel aufertur vt pecunia: nichilominus fur aut raptor tenet̄ reſtituere valorē eius: vt dictū ē prius rūdendo ad ſeptimā inſtantiam. Sil'r ſi talis deteriorata ē in bonitate. vel diminuta in precio ſupplendū eſt precium. Verbi grā Sortes furatus eſt a Platone equū valētē decē aureos: quē adeo debilitauit ꝙ nō valet amplius niſi quinq3 aureos. In tali caſu Sortes dꝫ reſtitue decē aureos ⁊ non quinq3. Similiter ſi Sortes furatus eſt ſextariū frumenti tunc valentē. xl. ſolidos: q̄ tn̄ tpe reſtitutionis tm̄ valet. xx. ſolidos: dꝫ reſtituere duo ſextaria vl' xl. ſolidos: ſufficit reſtituere bladū pro blado aut frumētū ꝓ frumento in quātitate ſcḋꝫ Ray. Quinimmo ſi tpe intermedio currēte inter vſurpationē ⁊ reſtitutionē plꝰ valuit q̄ꝫ tpe vſurpationis dꝫ reſtituere ſecundū aliquos illo pluri ꝑcio. Qḋ credo eē verū ſi ille cuius erat frumentū intendebat ipſius vſq3 tūc ꝯſeruare ⁊ vendere aut ſi coactꝰ fuerit tūc charꝰ emere. Et nota ꝙ ꝑter hmōi reſtitutionē raptor tenet̄ ſiue per ſe ſiue ꝑ interpoſitā pſonā remiſſionē petere de iniuria ꝑ eū alteri illata. Inſuper ſi ē res fructificans: tenet̄ fur vel raptor reſtituere rem cū oībus fructibꝰ iā ꝑceptis: ⁊ qui ꝑcipi potuiſſent a diligēti poſſeſſori. Verbi grā. Sortes vſurpauit agrum Platonis ex q̄ ꝑ ſingulos annos nō ꝑcepit niſi vnū ſextariū frumenti: ⁊ hoc ideo q2 fecit dictuꝫ agrū male cultiuare. Nā fuiſſet bñ cultiuatus: valuiſſet duo ſextaria frumenti. In tali nēpe caſu dꝫ reſtituere ꝓ anno ſingulis q̄bus vſurpauit ipſum agrū duo ſextaria ⁊ nō vnū tm̄: niſi forſan ille q̄ eſt iniuriā paſſus: libere quitet eū ꝓ minori. Hoc tn̄ dꝫ intelligi deductis expenſis factis ĩ vtilitatē ⁊ ꝯſeruationem ipſiꝰ agri nō quidē ſuꝑfluis: ſed neceſſarijs. Similiter qui furatus eſt equuꝫ cū quo dominꝰ eius ſolitus erat multam lucrari: ſiue ipſum locādo curſoribus ſiue alijs pſonis ſiue deferendo onera ad ciuitateꝫ aut hmōi non ſufficit reſtituere equū in ꝓpria ⁊ ĩ eodē valore vt prius verumetiam opꝫ recōpenſare dānū dñi illius ad arbitriū ⁊ eſtimationem boni viri aut iudicꝭ diſcreti. Nec excuſatur raptor ſi dicat ꝙ dictus equus pnā vtilitatē ſibi attulit. Non enim ad hoc habēdꝰ eſt reſpectꝰ ſꝫ ad dānū ꝙ reportauit dominꝰ illiꝰ.

¶ Tertio notandū ꝙ recipiens aliqḋ a perſona religioſa ꝯ voluntatē ſuperioris ſui: tenetur illud reſtituere niſi illud in extrema neceſſitate recepiſſet q̄ facit oīa cōia. Nā vt dt Au. in regula de cōi vita clericorū: ⁊ recitat̄. xij. q. j. nō dicatis. religioſus nihil dꝫ dare aut accipere abſq3 ſuperioris ſui licentia. Quinimo ille q̄ aliquid recipit a prelato religioſo: ſine cauſa rationabili: vtpote ex parentela: aut ex ludo ſiue ob turpitudineꝫ exercēdā: tenet̄ ad reſtitutionem monaſterio. Inſuꝑ filia religioſi vl' abbatis dotata notabiliter de bonis monaſterij tenentur reſtituere dotes ⁊ ſimil'r vir eius. cū hoc ſcit: niſi forſan eā moderate dotaſſet ⁊ ꝑ modum elemoſyne ⁊ oīm hoꝝ ratio eſt. quia religioſus nō habet proprium.

¶ Quarto notandum ꝙ clerici beneficiati tenentur reſtituere illos fructꝰ quos voluptuoſe cōſumūt ⁊ nō facientes ſeruitiū: ſcilꝫ in eccleſia officiādo. Nā ad hoc tenet̄ tripl'r. Primo q̄dem rōne dati. Nā poſſeſſiones: redditus. et oblationes iſte dat̄ eccl'ijs: vt offerantur partes ſuffragia: ⁊ ſacrificia ad dominū pro illis q̄ talia dederunt. Scḋo rōne ſacrilegij. Nam tales ſunt ſacrilegi: ⁊ fraudant totam eccleſiā: quā ſuis ꝑcibus ⁊ officijs iuuare debēt. ⁊ illi ꝓdeſſe ꝓ poſſe ſuo. Unde Alexander papa. ⁊ recitatur prima q̄ſtione prima: ipſi. Ipſi inquit ſacerdotes pro populo interpellāt ⁊ pctā ppl'i comedunt q2 ſuis precibus ea delent atq3 ꝯſumūt qui quāto digniores fuerint. tāto facilꝰ ĩ neceſſitatibꝰ ꝓ quibꝰ clamant exaudiuntur. Tertio rōne

odiū:qr ꝓuocant irā dei contra populum. Nam vt dicit Greg. ī ſuo paſtorali.c.x.ꝛ ſimiliter recitatur in decre.diſtin.xlix.c.i. Cū is q̄ diſplicet ad intercedendū mittit̄ irati anim⁹ ad deteriora ꝓuocat̄. Poteſt aūt queri ſi clericus faciens officiū in eccleſia ſed ī mortali peccato faciat vere fructus eſſe ſuos. R̄ndet̄ q̄ ſic Et huius rō eſt:q2 orōnes cōmunes vt officia miſſe vigilie ꝛ ſi'ia q̄ facit malus miniſter vt miniſter proſunt viuis ꝛ defunctis. Hec pro magna pte extracta ſūt ex ſum.dn̄i āto.pte.ii.ti.ij.c.iij. Et ſic patet q̄ reſtitutio deb3 fieri d̄ tpali ſubſtātia iniuſte habita. Pꝫ un ſuper q̄ reſtituenda ſunt quatuor bonorū genera:de q̄bus ſatis diffuſe habitum eſt.

L ¶ Quarta quō eſt talis. Ubi reſtituendum eſt. Pro ſolutione huius q̄ōnis op⁹ eſt p̄mittere talem diſtinctionem ꝯformiter ad eūdē dn̄3 Anto. vbi.ſ.ca.iij. Aut eñ ſcit̄ pſona cui d3 fieri reſtitutio aut p diligentē inquiſitionem ſciri pōt:aut hōio ignorat̄. Si g̃.ſcitur vel ſciri pōt p debitā inquiſitionē pſona cui debet fieri reſtitutio tunc debet illi fieri reſtitutio:ſiue heredi eius poſt mortē illi⁹ in loco vbi factum eſt furtū vel rapina ſeu dānū ꝛ p̄ſertim qñ vterq3 eſt ibi preſens:vl' etiā vbicūq3 creditor ꝛ debitor ad inuicē ꝯuenerūt. Qr ſi alter eſt abſens a loco vbi delictum ꝯmiſſu3 eſt tunc debet mitti reſtitutio:ex p̄ēſis illi⁹ q̄ abſētauit a loco. Pōt etiā in p̄dicto caſu debitor ſignificare vo aut ſcripto creditori quō ipſe vel ſupp̄ſſo ꝓprio noīe aliquis eſt ſibi debitor in tanta vel tanta ſumma:ꝛ ideo mādet ſi velit hmōi ſummam ad eum mitti et de mō ſiue p quam pſonā:aut ſi velit eā ſibi reſeruari ſiue ꝯſeruari ad tps hoc aūt h3 locū qñ creditor multum diſtat: et ſi'r qñ e ſt queſtio de re notabilis valoris. Nā vbi eſt queſtio d̄ modico ꝛ creditor eſt abſens: p̄t hmōi debitū erogari in pios vſ⁹ ꝓ aīa illius. Inſup ſi res furata ſit notabilis valoris q̄ tñ nō pōt mitti ad dn̄m illius diſtantē abſq3 expenſis q̄ forte tm̄ aſcenderent quāt⁹ eſt valor rei aut plus tūc ſcd̓3 Gabrielem in.iiij.poteſt res diſtribui in pios vſus ad ſalutem dn̄i rei. Si aūt ignoratur nec p debitam inquiſitionem p̄t deuenire in notitia3 pſone cui fienda eſt reſtitutio:tunc res ablata ſiue eſtimatus valor illi⁹ deb3 erogari pauperibus ad ſalutem aīe illius cuius eſt ꝛ hoc in loco vbi res ablata eſt. Nā meli⁹ eſt q̄ vicini ſentiant hmōi cōmoditatem:q̄3 extranei. dicit tñ Ray. q̄ hec erogatio d3 fieri ad arbitriū dioceſani in cuius dioceſi facta3 eſt furtum:rapina vel quodcunq3 aliud temporale damnum. Et hoc ſemper intelligendū vbi eſt q̄ſtio de re nobilis valoris. nā reſtitutio rerū paruı valoris ꝯmittitur diſcretioni debitoris aut ꝯfeſſoris illi⁹. Ex p̄dictis ergo patet q̄ locus nō ē de neceſſitate reſtitutiōis:ſed tm̄ de ꝯgruitate. Et ſic pꝫ vbi ſit reſtituēdu3

M ¶ Quinta queſtio eſt talis Per quos debet fieri reſtitutio. Pro ſolutione p̄mittendum eſt q̄ reſtituenda ſunt in duplici dr̄ia. Quedā eñ ſunt certa quedā vero incerta. Loquēdo g̃ de certis dicendū ē q̄ talia regulariter debent reſtitui per eum qui ea abſtulit ſiue talia ſint furta ſiue rapine aut vſure. Poſſunt etia3 per interpoſitā perſonā fideliter reſtitui Et q̄tū ad hoc eſt vera regula iuris lib.vj. que dicit. Qui facit p aliū eſt pinde ac ſi fiat per ip3. Cautus tñ ſit qui p aliū facit reſtitutionem vt ille eā recipiat cui ē debita ꝛ q̄ nō maneat ī via id ē inter man⁹ mediatoris. Nec debet ꝯfidere in illis ꝯfeſſoribus aut predicatoribus qui nō q̄runt animarū ſalutē ſed pecuniā q̄ ſi ille qui fraudem fecit non reſtituit alienum tūc eo mortuo heres eius ad hoc tenetur quod ſi ſimiliter hoc neglexerit tūc heres eius ad hoc tenetur ꝛ ſic heres heredis dūmō hoc ſciat. Nam hereditas tranſit cū honore ꝛ oner̄ in poſteros. Ubi dicunt iura q̄ heres cōueniri poteſt vt ſatiſfaciat ꝓ delicto defūcti ex̄ de raptorib⁹ c.ex litteris. S3 quid iuris ſi publica fama laborat q̄ defunctus multa iniuſte ꝛ a multis extorſit ſiue p rapinas ſiue p vſuras aut fraudes quāuis nullus in particulari conqueratur. Certe in tali caſu debent heredes defuncti diligenter inquirere rei veritatem quantum poſſunt q̄ ſi inuenerint ſic eſſe notificent vel notificari faciant illis quibus debent ſe offerentes ad reſtitutionem ꝓbatis probādis q̄3 ſi nulli inueniant̄ tunc debent pauperib⁹ erogare illa de quibus eſt publicus rumor q̄ ſint p defunctum male acquiſita. Alias eēt in eis ignorantia craſſa q̄ nō excuſat. Et q̄uis dicta reſtitutio nō ꝓſit defuncto maxime ſi ipenitens deceſſerit ꝓdeſt tñ immo eſt neceſſaria ipſis heredibus ſi volūt ſaluari q2 non dimittetur pctm̄ niſi reſtituat̄ ablatum de regu.iu.lib.vj. Sed q2 heredes ſepe non curant reſtituere male aquiſita per defunctum ideo tutius eſt in propria ꝛ vita comite reſtitutionem facere. Quod attendēs quidam vir diues dioceſis Rothomageñ. in territorio Caletēſi ꝛ quem optime noui fecit pauloante obitum ſuum publice proclamari q̄ qui ſentirent ſe ab eo grauatos fuiſſe in poſſeſſionibus ſuis aut huiuſmodi venirent audacter ad eum ꝛ paratus erat reſtitutionem facere vbi eſſet facienda: etiam vſq3 ad vltimum quadrantem. Hoc tñ non equanimiter tulit filius eius eo q̄ valde eſtuaret febre auaritie. Patet ergo p q̄s debet fieri reſtitutio ne certis. Nunc ſupereſt aliquid dicere de reſtitutione incertoru3 per q̄s.ſ.fieri debeat. Circa qō ſunt varie opiniōes quas diffuſe recitat dn̄s Antho.in.ij.parte ſum. ſuc titu.ij.c.iij. Nā quidā dicunt q̄ quilibet ſaltē cu3 ꝯſilio diſcretorum poteſt reſtituere incerta ea diſtribuēdo ī pios vſus. Alij autem dicunt hoc pertinere ad dioceſanu3 loci. Tandem dictus Antho. declinat ad primā opinionem ꝓpter tamē reſtitutio-

nem vſurarum ꝙ habet fieri per
epiſcopum vt patet extra de vſu
ris. c. q̄ꝙ. li. vi. Et ſic pz qd ſit
dicendū ad q̄ntā q̄ſtionem.

N ℭ Sexta q̄ſtio ē tal', cui ſit re
ſtitutio ſiēda. P͛ ro ſolutiōe hui⁹
dubij eſt notādū ꝯformit᷑ ad. bea.
Tho. ij. ij. q. xxxij. ar. vij. vbi q̄rit.
Utrū aliq̄s poſſit facere elemoſy
nā de illicite aq̄ſitis: ꝙ aliq̄d pōt
illicite aq̄ſitū tripl'r. P͛ rio mō q: ꝙ
acq̄rit᷑ illicite debet ei a quo ē ac
q̄ſitū nec ille q̄ tale qd acq̄ſiuit pt
ipm retinere ſicut patet in furto
rapina: ⁊ vſura. De hmōi ergo
bono ſic acq̄ſito nō pōt fieri ele-
moſyna ſed eſt reſtituendū ei q̄
dedit, Secundo modo aliquid ē
illicite acquiſitū ſic ꝙ ille qui ac
quiſiuit nō pōt illō retinere nec
tamē tenet᷑ illō reſtituere illi a q̄
acquiſiuit q: ille ꝯtra iuſtitiā de
dit ⁊ iſte ꝯtra iuſtitiā accepit vt
in ſimonia in q̄ tā ille q̄ dat q̄ꝫ ille
q̄ accipit ꝑdit dñiū rei date q: vt
hr̄. j. q. j. q̄cunq̄ꝫ pecunia ſimonia
ce accepta ē anathema accipiēti
et anathema danti. Huiuſmodi ḡ
pecunia non eſt reſtituen. da dan
ti ſed eſt i pios vſus conuerten-
da. Tertio modo aliq̄d eſt illici-
te acquiſitum non quidem ſic ꝙ
ipſa acquiſitio ſit illicita ſed: q:
illud per quod acquiritur eſt il-
licitū ſicut patet de eo qō muli-
er acquirit ꝑ meretriciū quod
ꝓprie vocatur turpe lucrum. qō
eñ aliqua mulier exerceat me-
retricium turpiter ⁊ dānabiliter
agit q: cōtra legē dei ſed tamen
aliquid inde accipiendo nō iniu
ſte agit neq̄ꝫ contra dei legē. De
eo ḡ qō iſto tertio mō acq̄ritur:
pōt retineri ⁊ elemoſyna fieri ni
ſi forſā eēt aliq̄d ſuperfluū ꝙ me
retrix ꝑ fraudem ⁊ dolum extor
ſiſſet q: illud reſtituendū.

O ℭ Circa hoc aūt q̄rit᷑ vtrū ac
quiſitū in ludo alearū ſit reſtituē
dū ei a q̄ eſt acq̄ſitū. Ad hoc du-
biū rn̄det b. Tho. vbi. ſ. i ſo. ad
ſcdm̄ di. ꝙ ſi q̄s ꝑ talē ludū aliq̄d ac
q̄rat ab eo q̄ nō pōt rē ſuā aliena
re vt ſunt pupilli furioſi adde
etiā ⁊ religioſi talis tenetur reſti
tuere qō ſic acq̄ſiuit tutorib⁹ ta-
liū vel monaſterio eo ꝙ talis ac-
q̄ſitio ē ꝯ͛ ius diuinū. Et ſcdm̄ eūz
dē doctorē idē iudiciū ē cū q̄s ali
uz trahit ad ludū ex cupiditate
lucrādi ſec⁹ ſi cā recreatiōis. Itē
ſi fraudulēt᷑ lucret᷑. Nā i his caſi
b⁹ lucrā tenet᷑ ad reſtitutionem.
Nec ꝯ pctō excuſat᷑ aut liberat᷑
ſi īn elemoſinā faciat. Si aūt i ta
li ludo q̄s lucret᷑ ſine fraude ⁊ cu
piditate ⁊ ſit'r ab eo q̄ pōt rē ſuaꝫ
alienare talis nō tenet᷑ ad reſtitu
tionē ꝑſerti i patria in q̄ habita-
tores nō ſubdūt᷑ legib⁹ iperialib⁹
ſicut i galia q̄ q̄dē leges ꝓcipiunt
illō q̄ d ſic acq̄rit᷑ reſtituēdū q̄ni-
mo re ꝓbāt hmōi ludū vt pz. ff.
de aleatorib⁹. l. ſolēt. Addit etiā
bea. Thom̄. vbi. ſ. ꝙ in patria in
qua viuit᷑ ſecundū leges iperia-
les q̄ eñ quo ad materiā de q̄ eſt
q̄ſtio ſunt obrogate per ꝯ͛ ſuam
ꝯſuetudinē lucrans nō tenet᷑ reſti
tuere quod acq̄ſiuit i hmōi ludo
ſed pōt ſibi illud licite retinere
aut inde elemoſinam facere ſine
tñ ſic ſiue ſic bonum eſt valde ſa
lubre atq̄ꝫ tutius ꝙ cōfeſſor indu
cat penitētē quē inuenit tali lu

do operam dediſſe ⁊ lucraſſe: vt
diſtribuāt in pios vſus qō ſic ac
q̄ſiuit. Nō eſt tñ ad hoc cogēdus
neq̄ꝫ abſolutio eſt illi denegāda
ſi hoc nō velit facere niſi in caſi-
b⁹ ꝑdictis. Et de hoc plura ſcrip
ſi ſuperius vz tertia pte ſecūdi
tracta. c. vj. de manu iuſoria per
totū ⁊ ſignāter ſub lra. E. De re-
ſtitutione etiā rex īuentaꝝ cui d
beat fieri ſufficiēt᷑ oſtēſū eſt ſu-
pra videlicet tertia parte. ij. tra.
c. ij. de manu furatoria ſub litte-
ris. D. E. vide ibi.

P ℭ Circa tñ reſtitutionem re
rum inuentarū ſūt multi abuſ⁹
Nam multi ſunt q̄ nihil iñ faciūt
ſed q̄cq̄d in via ſua īueniūt fodiendo
terrā ſiue maceriā deſtruendo i
ueniūt totū ſibi vſurpāt ⁊ ꝓprijs
vſib⁹ applicāt Aliq̄ aūt partē reſti
tuūt q̄b⁹ reſtituere dn̄t ꝑſtito iu-
ramento ꝙ nō plus receperūt ⁊ ꝑ
ꝯn̄s turpiter peierāt. Alij cōpo-
nūt cū illis q̄ hn̄t plenū ius i hmōi
bonis dantes eis vnā partē vt re
laxarent aliā. Circa quā relaxa
tionē ſeu remiſſionē notandum
ꝙ ſi libere fiat vt puta ſine frau
de et coactione totum quod re-
laxatur efficitur debitoris. Verbi
grā. Sortes inuenit caſu fortuito
centū aureos quos per debitā in
dagationē cognoſcit pertinere
Platoni. Uenit ergo ad plato-
nem dicens ei. Ecce talem ſum-
mam quam audio vobis pertine
re illā integre vobis reſtituo.
Quo viſo plato donat ſibi vltra
mediam partem In tali caſu qui
eſt ſine fraude ſortes pōt recipe
re medietatem illā q̄ ſibi offert᷑
cuius ſit donatio libere facta in-
ter ptes. Si vo ſortes dicat pla-
toni. Quid dabitis ⁊ reſtituet᷑ vo
bis ſūma q̄ꝫ ꝑdidiſtis vl' ſi expre
ſius dicat ſi vel'is is tm̄ dar e īue-
nietis bona noui de burſa ſeu pe
cunia vr̄a ḡ ſi volens extorquere
vnā ptē vt reſtituat aliā cū eñ nul
las miſſas nec labores aſſūpſerit
in iuētiōe hmōi burſe tūc ſi plato
relaxet ſibi vnā partē vt habeat
aliam talis relaxatio ſiue remiſ-
ſio nō vr̄ tribuere ei⁹ ipi ſorti ſuā
portione q̄ꝫ ſibi remittit plato eo
ꝙ hmōi remiſſio nō ſit plene libe
re. Uñ ſortes tenet᷑ reſtituere illā
portionē q̄ i tali caſu ſibi rmittit᷑
Plato eñ videt᷑ inuite et quaſi
coacte feciſſe talem remiſſionem
Deſperabat eñ ſiue non eſtima
bat ſe poſſet aliē debitum a ſor-
te habere vel con ſaltem poſſe to
tum habere niſi partem remitte
ret. Et iō potius voluit hr̄e ptem
q̄ꝫ nichil dubitans ne nihil habe
ret ſi totū habere vellet. Talis
ḡ remiſſio non valet. ſed ſemper
manet ſortes obligatus reſtitue
re quod inde percepit ⁊ hoc ſaltē
in foro conſcientie ⁊ quo ad deū
Et idem iudicium eſt de vſura-
rio qui componit cum illo cui de
dit ad vſuram vt quitet eum ꝓ
tali vel tali quota ſeu parte. Ue-
riſimile eñ eſt ꝙ i tali caſu pau-
per facit talem remiſſionem par
tialē inuite: q: libenter haberet
illud totum quod' per modum
vſure dedit. Et ſic patet quod
talis compoſitio ſiue circa res
inuentas ſiue circa vſuras re-
ceptas eſt dannabilis et pericu-
loſa: niſi forſan pa upertas ⁊ re
rum inopia ad hoc induceret

inuentorē qui rē inuētā forte iam
conſumpſit nec valet valorē inte
gre reſtituere. Sũt autē alij q̄ gra
tis reſtituũt inuēta ⁊ qđ amplius
eſt reſpuũt illđ qđ eis vltro ꝓ vi
no ſuo ex quadam vrbanitate et
beniuolētia offerť ſicut ſequens
declarat exēplum.

Q ¶ Refert ei Au. đ v̄bis apli.
ſer. xix. đ q̄dā viro paupere ſ3 iu
ſto q̄ tēpore ipſius Aug. apđ me-
diolanũ īuenit ſacculũ nũmis ple
nũ q̄ inuento poſuit pitaciũ ī pu-
blico dicēs. Qui talē ſummā per
didit vēiat ad talē locũ ⁊ talē vi
rũ querat. Ille ergo q̄ dictam ſũ
mā perdiderat ⁊ qui plangēs va
gabať per vicos ciuitatis a ca-
ſu dictum pitaciũ legit ⁊ mox ad
inuentorē cucurrit. Datiſq3 cer-
tis indicijs recepit totā ſummā.
Non dixit q̄ amiſerat totam reci
piā ſed volo inquit inuentori vt
habeas decimā partem. Ille re-
nuit. Saltem inquit recipe. xx. ſ3
noluit. Saltē. x. Noluit Saltem.
v. Et hoc ſilr renuit Ad minus
hic recipe paruam partem. Silr
renuit. Quo viſo ſtomachi abũ-
dus hō ille ꝓiecit ſacculũ di. Ni-
hil ꝑdidi ſi non vis a me aliq̄d ac
cipere. Deīde ſubdit idem Au.
admiratiue loquens ⁊ dicens. O
quale certamen fratres. Tandē
alter victus quod parum offere
batur accepit. Et ꝯtinuo illud to
tũ pauperibus erogauit nec vnũ
denariũ ſibi retinuit. Hec. Aug.
vbi ſupra. O quot ſũt hodie pau
ci tales ſuper terram.

R ¶ Queritur finaliter circa
materiā de reſtitutionibus quo
modo vxor q̄ cōcepit filium per
adulterium quē vir ſuus credit
ſuum poterit reſtituere illa que
ipſe filius ſpurius cōſumit de bo
nis p̄ris putatiui ⁊ ſilr de here-
ditate in toto vl' ī parte q̄3 ꝑcipit
ſuccedēdo p̄ri putatiuo. Hoc du
biũ diffuſe terminat dñs Ant. ij.
pte ſumme. t. ij. c. vij. §. iiij. Et p̄di
cto caſui ſiĩis eſt aliꝯ caſꝰ q̄ ponť
extra de pe. ⁊ re. c. officij videlicʒ
de quadā muliere ſupponēte ſibi
alienũ partũ quē vir eius repu-
tās ſuũ ipſũ nutriuit ⁊ tandē he
redem inſtituit. Circa hoc ergo
queruntur aliqua dubia.

S ¶ Primũ eſt vtrũ talis mulier
debeat reuelare dictũ caſũ marito
ſuo. Ad qđ r̄ndeť q vbi immineret a
liqđ ſequētiũ periculorũ nō debʒ
hoc reuelare marito ſuo. Primũ
ꝑiculũ ē infamie. Nā hoc re-
uelando ſi prius erat bone fame
apđ virũ ſuum ipſo facto incipit
eſſe male fame apud eiſdem: et
ſic ſeipſam diffamaret ⁊ ſcanda-
lizaret etiam turpiſſime. Hoc aũt
eſt valde periculoſum ⁊ ſignan-
ter in muliere. Nā vt habetur ꝓ
uerb. xxij. Melius eſt nomē bonũ
q̄3 diuitie multe. Secundũ peri
culũ eſt odij mortalis. Nā ꝓpter
adulteriũ aliqui viri adeo exo-
ſas habuerũt vxores ſuas quod
ipſas occiderunt ſimiliter ⁊ adul
teros ſuos Tertiũ periculum eſt
dimiſſionis. Nam vbi hoc innote
ſceret viro poſſet de facili vxorē
ſuā derelinquere vel a ſe abijce-
re. Quo facto vterq3 poſſet faci-
liter adulterari. Inſuper ex tali
dimiſſione poſſent maxima odia
oriri inter parentes mulieris ⁊
virũ ſuũ. Quartũ periculũ dici-

tur improbabilitatis. In tali enim
caſu nec vir nec filius nec etiam
publicus iudex tenetur credere
mulieri hoc reuelāti niſi forſitā ꝓ
bet dicta ſua ꝑ infallibilia ſigna:
aut ꝑ violentas ꝓbationes ſiue
ꝑ idoneos teſtes ⁊ ſic additur ſcā
dalũ ſcādalo. Quid ḡ d3 talis mu
lier facere ꝓ ſaluamento ꝯſcien-
tie ſue. ad hoc dicũt cōiť doctores
theologi q̄ ſi moriať dō ſuo d3
hoc diceť ſuo ꝯfeſſori ex ꝯfeſſionē
ē. ī pñtia aliq̄s ſi videať ſibi bo-
nũ ⁊ q̄ nō vellet eā ſcādalizare ſi
rediret ad ſanitatē ⁊ q eā mor-
tua hoc factum notificēt viro ſu
o ⁊ hoc ne filiꝰ putatiuꝰ occupet
in toto vel in parte hereditatem
patris putatiui in preiudicium
verorũ heredũ Dicit tñ dñs an.
vbi. ſ. q mulier adultera tenetur
in tribus caſibꝰ reuelare p̄dictũ
factũ marito ſuo vel alijs perſo-
nis extra confeſſionem.
Primꝰ eſt ſi ipſa eſſet apud mari
tum ſuũ ⁊ alias perſonas vehe-
mēter ⁊ grauiſſime ſuſpecta de
adulterio. Secũdus eſt ſi vehe-
mēter aut valde ꝓbabiliter cre-
dit q nullũ de ſupradictis peri-
culis ſequeretur vt pote ſi vir
eius ſuſtinuit ſiue cōſenſit ī adul
teriũ eius. Nam aliqui et ſignan
ter pauperes libēter hoc ſuſtinēt
quinimo q̄n3 tradunt vxores
ſuas diuitibus: vt ab eis ſuſten
teť. Tertius eſt ſi firmiť p̄ſumat
q filius ſpurius cedet bonis ma
riti ſui. Ubi ḡ iſta tria concurre-
rent quod difficillimum eſt talis
mulier deberet dictũ factũ mari
to ſiue tutoribus filiorum ſuorũ
poſt mortē patris reuelare ad de
onerandum cōſciētiā ſuam et ad
ꝯſeruandum legitimos heredes
mariti ſui indemnes. Nec tñ de-
bet manifeſtare adulteriũ ꝓpter
periculũ pſone vitandũ ⁊ ne infa-
meť ſiue ſcandalizeť. Inſuꝑ ſi añ
dictā manifeſtationē hmōi filius
putatiuꝰ iā aliq̄ ꝯſũpſiſſet de bo
nis mariti ſui ipa teneť q̄tũ pōt
ſatiſfaceť potiſſime ſi habeat bo
na paraferalia aut de lucro ſuo
⁊ hmōi.

T ¶ Secũdũ dubiũ eſt. Utrum
filius ſpuriꝰ debʒ cedere bōis pa
tris putatiui vbi mř declarat eũ
eē talē. Rñdetur q nō ſaltē ī foro
exteriori nec forſan adhuc teneť
ī foro interiori ꝑſerti vbi h3 ſuffi
cientes motiuũ dubitādi an mř in
hoc verũ dicat. Hmōi aũt motiuũ
p̄t eē multiplex. Primũ eſt amor.
Sũt enī aliquę mulieres ita inor-
dinate diligentes aliquos de fi-
lijs ſuis q libenter vellēt eos oīa
hře ⁊ q alij mitterēť ad hoſpita-
le. Scđm motiuũ ē ſtultitia q̄n ſcʒ
mulier eſt fatua ⁊ leuis atq3 pti
nax in ſuo ſēſu. Tertiũ motiuum
ē incertitudo eũ. ſ. nō cōſtet eā eſ
ſe vl' fuiſſe certā q hũc filiũ cōce
pit de adulterio ⁊ non de legitio
matrimonio. Nō enī pōt hoc factuʒ
eſſe omni mulieri adultere cer-
tũ. Ubi aũt mulier eſt prudens ⁊
diſcreta. Itē infallibiliter certa
q talē filiũ ꝯcepit ex adulterio
quē etiā amat tanq̄3 alios filios
ſuos legitimos cui etiam valde
diſplicet q talis filius ſit illegiti
mus ⁊ per ꝯſns nullũ ius habens
in bonis mariti ſui: tunc videtur
q rationabiliter debeat ipſe filiꝰ
illi credere vbi reuelat ſibiq3 ipſa

elius eſt ꝛ ꝓ ꝯſis q̄ debeat cedere
hereditati pr̄is putatiui. Vñ tñ i
quit Scotus q̄ valde bñ diſcutit
hãc materiã di. xv. q̄rti. Paucos
reperire ē q̄ ſint ita pfecti vt ſint
parati ꝓ ſeruanda iuſtitia in fo=
ro dei dimittere magnas poſſeſ=
ſiones quas poſſũt retinere iure
fori .i. exteriori foro ꝛ qui inſup
velint ſpurij reputari. Et iõ ma
tres non tenentur hoc reuelare
hmõi filijs niſi ſint multum ex p
te de bonitate taliũ. Nõ eī dñt ſe
exponere periculo damnationis
apud filios ſuos propter euentũ
incertũ. Reſolutorie ergo dicen=
dũ q̄ ſi talis filius ex verbis ma
tris credat indubitanter ſe ſpu=
riũ tenet oĩa bona que habuit a
pr̄e putatiuo reſtituere ceteris
filijs alijs heredibus dicti patris
Et ad hoc tenetur ſecundũ deũ
ſiue iure poli nõ tñ iure humano
ſeu iure fori. Ubi autē nõ hʒ ſuffi
cientē cã rõnabilē hoc credēdi
tũc nullo iure tenet talia bõa pce
pta aut pcipienda a pr̄e putatiuo
reſtituere.

V Tertiũ dubiũ ē q̄d agere d
beat mulier in pdicto caſu vbi p
cedētia remedia nõ pſũt. Rñdet
Scotꝰ vbi. s. aſſignãs triplex re
mediũ. Primũ ē q̄ q̄ntũ põt dbit
ꝛ honeſtꝭ medijs iducat talē filiũ
ad religiõis ingreſſuʒ vbi tamē
regulariter viuit ne ſcʒ cupiens
vitare charibdim icidat i ſcyllaʒ
Scdm remedium eſt vt fiat cle
ricꝰ ꝛ q̄d caute pudeat. Ubi de
diſpenſatione tũ ad ſacros ordi=
nes ſuſcipiendos tũ ad eccleſia=
ſtica bñficia acceptanda ꝛ pcipiē
da. Quibꝰ pceptis merito tñ cã
tenetur dimittat hereditatē pr̄is
putatiui legitimis filijs in ſecu=
lo remanētibꝰ. Si tñ p nullã per
ſuaſionē honeſtã pdicta mulier
flectere põt cor talis filij vt here
ditatē dimittat non vr̄ q̄ debeat
ſe pdere illi cũ nõ ſit certa q̄ ta=
lis ab ea iõſuaſibilis in alijs tã li
citis et honeſtis flecteret ex illa
reuelatione imo forte tenaciꝰ re
tineret hereditatē ne ſpuriꝰ puta
ret maxime cũ talē notã caueant
multũ male nati. Tertiũ reme=
diũ eſt q̄ vbi talis filius nõ vult
intrare religionē nec fieri eccſia
ſticus laboret ipſa mater q̄ntum
põt ne veri heredes defraudent
hereditate ſua ſiue in toto ſiue
i parte ita ſcʒ q̄ laboribus ꝛ ſudo
ribus ſuis ſuperoget ſuper illud
quod tenetur ratione viculi ma
trimonialis. Uel etiã de parafer
nalibus ſi que habet aut de dote
ſua ſi illã in ſua poteſtate habeat
Per talia ergo remedia ſtudeat
talis mulier reddere tam virum
ſuũ q̄ʒ legitimos heredes inden=
nes q̄ ſi nec ſic nec ſic prouidet
poſſit dicto caſu nunc doleat q̄ nõ
poteſt aliter ſatiſfacere proponē
do q̄ ſi q̃nq̄ puenerit ad pſgnio
rē fortunam melius aget.

X Quartum dubiũ eſt ex par
te alteri cuius eſt filius ad quid
tenetur. Ad hoc reſpondet dñs
Antho. vbi. ſupra dicens ſi ſcit
vel veriſimiliter credit illum eē
ſuũ vbi ipſa mater nõ põt ſuffici
ēter recompenſare expenſas q̄s
dictus filius facit i domo patris
putatiuum tũc ipſe tenet pr̄i puta
tiuo de huiuſmodi expenſis ſa=

tis in educatione talis filij ſecũ
dũ tñ poſſibilitatē ſuã. Et huiꝰ ra
tio eſt q̄ ipſe dedit cauſã efficacē
tali dãno. Nã vt hr̄ ex de iniurijs
ꝛ dã. da. c. ſi culpa. qui occaſioneʒ
dãni dat damnũ dediſſe videtur.
Si videt ipſe adulter de hoc du
bitat forte ex eo q̄ mulier eſt le=
uis ꝛ cum alijs adulteratur vel
etiam q̄ ipſamet adultera dubi
tat verũ talis filius ſit mariti ſui
vel adulteri relinquatur iudicio
dei cum omnia nuda ſunt ꝛ apta
Nec ſtãte tali dubietate vr̄ obli
gari ad reſtitutionē q̄ vt habet
in decr. di. xxxiij. habuiſſe. Inde
cēs ē vt in re indubia certa det
ſnia nichilominus in nullo caſu
ad obuiandum hmõi periculis vel
malis debet adultera vel adulter
quere abortiuum vel mortē par
uuli q̄ vt legit. xx. q. ij. faciat.
Debet homo facere ꝓ tēporali
ſalute hominum quod põt. Et ſic
pꝫ diffuſe quõ mulier q̄ cõcepit
ex adulterio tenetur ad reſtitu=
tionē bonorũ q̄ cõſumit aut pci
pit filius eius ſpurius. Patet ēt
quomodo debeat in tali caſu pro
uidere ſue ſaluti ꝛ vt reddat filios
ſuos legitimos idēnes q̄ ad he=
reditatem patris. Patet etiã gra
uitas peti adulterij quod impli
cat in multa inconuenientia a q̄
bus raro mulieres ex adulterio
concipientes ſe debite abſoluũt
ſiue propter ignorantiam agen=
dorum ſiue propter vitanduʒ ſcã
dalum. Multa autem alia eſſent
dicenda circa materiam de reſti=
tutionibus ſi non obſtaret plixi=
tas ꝛ lectoris attediatio in clau=
ſione huius voluminis. Studea
mus ergo chariſſimi aliena ſe q̄
ſũt efficaciter aut ſaltem pro poſ
ſe reſtituere vt nobis ab omni=
potenti deo remittantur debita
noſtra. Animaduertentes quod
non remittitur peccatum niſi re
ſtituatur ablatũ vt dicit Augu.
in epiſtola ad macedonium: et
ſimiliter recitatur. xliij. qu. vj. ſi
res q̄ ſi pro poſſe aliena reſtitu=
erimus bono et pio effectu reſti
tuet, etiam nobis dñs gratiam ſu
am in preſenti ꝛ tandem ꝯferet
gloriam in futuro. Preſtante dño
noſtro Jeſu Chriſto qui cum pa
tre ꝛ ſpiritu ſãcto viuit et regnat
per eterna ſecula. Amen.

F I N I S.

Videor michi
vtrunq̄ debitum abſoluti ope=
ris adiuuante domino reddidiſſe
Quibus ergo parum: vel quibꝰ
nimium eſt: id michi ignoſcant.
Quibus vero ſatis eſt non mi=
chi: ſed deo mecum congratulã
tes gratias agant.

Fiat Fiat.

Sequitur tabula alphabetica i opus p̄cedēs

De littera. A

Acceleratā debet eſſe confeſſio. qđ ꝓbatur quiqꝫ modis tractatu p̄mo cap. vi.a.

Adulatio quid ſit d̄clarat̄. Sc̄da pte ſecū. tra.c.ij.a.

Adulatione poteſt quis tribꝰ modis peccare. vbi ſupra.b.

Adulatio vbi p̄cipue r̄gnat oſtē ditur. vbi ſupra.c.

Adulari qui neſcit non eſt bene gratꝰ in curijs magnatū vbi. ſ̄.d

Adulatores tribus rebꝰ comparantur: vbi ſupra.e

Adulteriū d̄ſcribitur ſic. Tertia parte ſecūdi tracta.capit. viij.h.

Adulterij grauitatem tria probant. vbi ſupra.i

Adulterij grauitatē triplex ſcriptura ꝓbat. vbi ſupra.k

Adulterium eſt fugiendum triplici ratione vbi ſupra.o

Adulteriū trahit hoīes i triplicem errorem: vbi ſupra.p

Adulterium aduerſatur tribus bonis matrimonij que hec ſunt vbi ſupra.r

Adulterium punitur triplici pena: vbi ſupra.f

Adulterium punitur tripliciter vbi ſupra.t

Adulteriū punitur pena eccleſiaſtica multipliciter. vbi ſupra.v.

Adulter an poſſit contrahere cū adultera ſua: vbi ſupra.x

Adulterium punitur pena ciuili multipliciter vbi ſupra.y.

Adulterans mulier que nutrit ſpurium de bonis viri ſui quomodo reſtituere tenetur oſtenditur tra.iiij.c.v.r

Aduocati ꝛ iuſtitie miniſtri frequenter vtūtur lingua fallacioſa. Secunda parte ſecundi tracta. cap. vij.a

Aduocati communiter peccant nouem modis cōformiter ad nouē litteras huius nominis aduocatus. Tertia parte ſecundi tra. c. viij.n.ꝛ cōſequēter.

Aduocati cuiuſdā manū vrit q̄dam ruſticus propter hoc. vbi ſupra. v

Aduocati habent tres malas cōditiones vbi ſupra.b.

Aduocati ſalarium q̄tū eſſe debeat oſtenditur: vbi ſupra.v.

Affinitatis quattuor ſunt gradꝰ tertia parte ſecundi tra .c.v.dd.

Affinitas equaliter cōtrahitur p copulam licitam ꝛ illicitam: vbi ſupra.ee.

Alia manus iuſtitie deſcribitur tertia pte ſecūdi tra.c.vij.per to.

Anniuerſariū cū an poſſit pactum fieri tertia pte ſecūdi tra .c.v.s.

Aqua lachrymarum ꝓ pctis tria habere debet tertio trac.c.vij.a.

Aqua p̄dicta debet habere quattuor conditiones: vbi ſupra.b.

Aqua lachrymarum tali medio poteſt optineri vbi ſupra.d.e.

Aſpectus incautus multa mala facit quarta pte ſecūdi tra.c.iiij.b

Aſpectus in cautus de facili trahit ad luxuriam quod ꝓbat̄ multiplici exemplo vbi ſupra.c.

Auari terribiliter cruciātur in inferno q̄rta pte ſc̄di trac.c.vj.b

Auari nolentes dare elemoſynam deridētur tali exēplo g.iiij. trac.ij.n.

Auarorū nolentiū dare elemoſynam fatuitas oſtenditur tali exēplo vbi ſupra.q.

Auribus contingit omittere tripliciter.iij.pte ſecundi tr.c.iiij.a.

Auribus cōtingit omittere p̄dicationem tripliciter. vbi. ſ̄.a.

B

Blaſphemia qđ ſit oſtenditur ſecūda parte ſc̄di. tr.c.iij.a

Blaſphemare deum ꝯtingit dupliciter. vbi ſupra. b.

Blaſphemiā valde reprobat ſacra ſcriptura. vbi ſupra.c.

Blaſphemie grauitas oſtenditur ex parte trium. vbi. ſ̄.e.

Blaſphemi comparantur tribus rebus. vbi ſupra.f.

Blaſphemus probrie non eſt q̄ iurat per Chriſtum corpus ꝗ́ſius grauiter peccet. vbi ſupra.g.

Blaſphemia multipliciter puniuntur ꝛ hoc ſecundum multiplicem legem vbi ſupra.h.

Blaſphemātes q̄dā nomen dn̄i ſubito lepro ſa pcuſſi ſūt ſupra.i.

C.

Campſores qui ꝯmittunt vſuram ꝛ q̄n nō habes. tertia pte ſecundi trac.c.ij.f.

Caro trahit ſpm̄ ad peccm̄ ꝛ inde ad īfernū quod ꝓbatur tali exemplo. prima parte ſecundi tracta.c..i.o.

Caſus difficiles qui poſſunt contingere ꝛ audiri in confeſſione. tract. primo .c.ix.b.

Cecū ſe eſſe negabat harpaſtes vxore ſenece. prima pte ſecundi tract.c.i.g.

Choreas amantes ꝛ frequētantes tandem deſcēdūt in infernum Secunda pte ſecundi tra.c.xi.e

Circumſtantie pctōꝝ ꝯſiſtunt i quī tuplici differentia tra.i.c.viij b.

Circumſtantie concernentes ſacrm̄ ꝯfeſſionis ſunt octo. vbi. ſ̄.c

Clamare ſepe deſiſtūt ꝯ̄ malos qui ad hoc tenentur tribꝰ de cauſis quarta p. ſecūdi tra.c.viij. b.

Cogitationes humane ſunt in triplici differentia. prima parte ſecundi tracta.c.iij.a.

Cogitationes bone habent in ſe tria: vbi ſupra.b.

Cogitationes veniales ſunt i duplici differentia. vbi ſupra.c.

Cogitationes veniales habent i ſe tria. vbi ſupra.d.

Cogitationes veniales poſſunt fieri mortales: qđ patet multiplici exemplo. vbi ſupra.e.

Cogitationes mortales habent tria. vbi ſupra.f.

Cogitationes mortales quomō cauſantur a tribus. vbi ſupra.f.

Cogitationes mortales faciunt ſex mala. vbi. ſupra.g.

Cogitatiōes mortales poſſunt vitari quiqꝫ modis. vbi ſupra.h

Cogitationes carnales vitauit ꝛ ſuperauit quidem frater hoc modo. vbi ſupra.i.

Cogitatio ſpiritualis hoc modo contrahitur. tertia parte ſecūdi tracta.c.viij.f.f.

Confeſſionis bone nouem ſunt ꝯditiones deſignate per nouem litteras huius verbi Confiteor Tracta. primo.c.i.a.

Cōfeſſio claudit tria oſtia: videlicet ꝯfeſſor ꝗ̄ latet i ferni: vbi. ſu.b

Cōfeſſio in caſu neceſſitatis poteſt fieri laico: ꝗ̄uis non ſit ne-

ceſſe. vbi ſupra.

Confeſſio poſt peccatum ſemꝑ ꝛ in omni lege fuit neceſſaria: q̄uis aliter ꝛ aliter. vbi ſupra.d.

Cōfeſſio habet tres optimos effectus qui fuerunt hoc modo p̄figurati. vbi ſupra.e.

Confeſſio debet reiterari in q̄nq; caſibus. vbi ſupra.f.

Cōfeſſio habet tres gl'ioſos effectus qui ſunt hi. vbi ſupra.h.

Cōfeſſio aperit celum ei qui recte confitetur. vbi ſup.K.

Cōfeſſionis tria ſunt impedimēta. trac. primo. c.ij.a.

Confeſſio duplex ſcilicet ſacramentalis ꝛ non ſacramētalis eodem tract.c.iiij.b.

Cōfeſſio dꝫ q̄ꝫ totiꝰ fieri hoc ꝓbatur q̄nq; modis. eodē tra.c.vj.a.

Confeſſio dꝫ eſſe breuis ꝛ ſuccincta eodem trac.j.c.vij.a.

Confeſſio dꝫ eſſe debite circunſtantionata: quod probatur q̄nq; modis. vbi ſupra.c.viij.a.

Cōfeſſio facta cum bona erubeſcentia habꝫ tres bonos effectꝰ trac.j.c.xj.b.

Confeſſio frequēs valde diſplicet diabolo. tra.j.c.xij.c.

Cōfeſſio dꝫ eſſe integra q̄ ꝓbat̄ q̄nq; modis: tra.j.c.xv.a.

Confeſſionem integram nō faciens quedam mulier moritur et damnatur. vbi ſupra.c.

Cōfeſſio debet eſſe charitatiua quod ſic intelligitur hoc probatur q̄nq; modis. tra.j.c.xvj.a.

Confeſſionem abſq; charitate fecit q̄dam mulier q̄ moriens dānatur. vbi. ſupra.c.

Confeſſio debet eſſe lachrymoſa: iſtud ꝓbatur quinq; modis. tracta.j.c.xvij.a.

Confeſſio debet eſſe meditata: quod probatur quinq; modis. Tra.j c.xviij.a.

Confeſſia eſt neceſſaria habenti mortale peccatum quod probat̄ quinq; modis tra.j.c.xx.a.

Confeſſionem non eſſe neceſſariam probatur quinq; modis: et ſoluitur. vbi ſupra.b.c.

Cōfeſſio debet eſſe propria: quod probatur quinq; modis tract.j. cap.xxj.a.

circa ꝯfeſſionem cōtingit omittere multipl'r quarta pte ſecundi tracta.c.xx.g.h.

Confeſſionis pro audientia an poſſit aliquid exigi tertia. parte ſecundi tract.c.v.t.

Confeſſio potiſſimum debet fieri in quadrageſima: hoc ꝓbatur quinq; modis. tra.j.c.xxij.a.

Cōfeſſio rite facta remittit culpā vniuerſaliter ꝛ penā partialiter hoc probatur q̄nq; modis. vbi. ſ. c.xxiiij.a.

Cōfeſſio reſtaurat p̄cedētia merita hoc ꝓbatur quinq; modis. vbi ſupra.b.

Confeſſio eſt ſaluberrimum ſacramentum: hoc probatur q̄nq; modis. trac.j.c.xiiij.a.

Confeſſionis bone lex ſunt pulchri effectus vbi ſupra.b.

Confeſſionem eſſe ſaluberrimā quibus ſignis cognoſci pōt oſtēditur. vbi ſupra.c.

Confeſſio debet eſſe voluntaria hoc ꝓbatur qui nq; modis. tra. primo.c.xxvj.a.

Confeſſi vere ꝛ pure debent ꝓpter tria gaudere tra.j. c.j.g.

Confeſſus eſt quidem peccata ſua ꝛ poſtmodum cum non recognouit diabolꝰ. tra.j.c.xvij. c.

Confeſſus religioſo ꝑuilegiato an teneat̄ poſtmoduꝫ ꝯfiteri ſuo curato. tra.j.c.xxij.b.

Cōfeſſus eſt quidē preſbyter fornicato:ius ſtabulatorio: ꝛ poſtea diabolꝰ nō cognouit ſuū pcm̄ qđ bn̄ nouerat prius tra.j.c.xiiij.

Cōfeſſa eſt mulier grande pcm̄ qđ ꝯmiſerat nec poſtea potuit eā accuſare diabolꝰ qui tn̄ puſq; confiteretur: ipſum conſtātiſſime accuſabat tra. primo.c.xxiiij..d.

Confeſſus an poſt penitentiam impoſitam a confeſſore ꝛ impletā ſit liber ab omni pena. quarto tra.c.j.a.

Confeſſo indebite dictum eſt a voce de celo lapſa. vade ꝛ iterum rade caput tuum tra.j.c.viij. d.

Confeſſori diſcreto ꝛ perito cōfitendum eſt illud ꝓbatur quinq; modis. tra.j.c.ix.a.

Confeſſor debet ſimpl'r non loq̄ de pctis auditis in ꝯfeſſione. hoc ꝓbat̄ q̄nq; modis tra.j.c. xxv.a.

Cōfeſſor obligatur triplici iure ad non reuelandum pcm̄ ſcitū per ꝯfeſſionem. vbi. ſ.b

Confeſſor an poſſit dicere bona de perſona quam audiuit in confeſſione. vbi ſupra.c.

Confeſſoris oc ciſi eo q̄ ꝯfeſſionem noluiſſet reuelare. os aperiri non potuit. vbi ſupra.d.

Confeſſorem an quilibet poſſit ſibi eligere ad nutum. Quarta pte ſecundi tra.ij.c.

Cōfiteor dicēdo: cur dicūt aliquiter mea culpa.iij. trac.cap.j.a.

Confitens quidam vidit manū ſuam prius nigram ſubito de albari. tra.j.c.j.i.

Confitens ꝛ ſcienter aliq̄d omittēs quod erat ꝯfitendum: nō abſoluitur: tra.j.c.vij.b.

Cōfitens ſub cōditione an bene confiteat̄ ſuper hoc ponunt̄ tres veritates vbi ſupra.c.d.e.

Confitenti ꝛ contrito in mortꝫ articulo quidem ſimplex ſacerdos denegauit beneficium abſolutionis ꝓpter precedentia peccata ꝛ male. tra.j.c.ix.c.

Cōfitēs nō dꝫ erubeſcere cōfiteri peccata ſua illud probatur q̄nq; modis. tra.j c.x.a.

Cōfitens debet habere erubeſcētiam de peccato ꝯmiſſo: illud ꝓbat̄ q̄nq; modis. tra.j.c. xj.a.

Confitens debet ſe accuſare de peccatis ſuis cū tali ordine trac. primo.c.xiij.b.c.

Confitens mulier ad quodlibet peccatum quod confitebatur videbatur emittere buſſonē horribilem de ore ſuo. tra.j.c.xiij.d.

Cōfitens debet habere triplicē humilitatē: tra.j.c.xiij.d.

Confitēs demon noluit ſe humiliare iō nō fuit abſolutꝰ vbi ſ.c.

Confitens verum teneat̄ confiteri vni ꝛ eidem ꝯfeſſori omnia ſua pctā ſup hoc ponuntur quatuor veritates. tra.j.c.xv.a.

Cōfitentis īpremeditate diabolꝰ habuit ſcripta cuncta pctā. trac. j.ca.xviij.c.

Cōfitēs dꝫ obedire ſuo ꝯfeſſori: iſtō ꝓbat̄ q̄nq; mod. tra.j.c.xx.e

Confitens verum tenetur acceptare priam quā placuerit cōfeſſori imponere vbi ſupra.b.

Confitens dictus columus nō bn̄ obediebat ꝯfeſſori ſuo. vbi. ſu.e.

Tabula Alphabetica

Confitens vtrū poſſit in caſu ex
primere perſonā cum qua pecca
uit. Tracta. primo. d. xxj. c.
Confitens rationabiliter dicit
Confiteor deo omnipotenti. tra
cta. primo. c. iij. b.
Confitendo multi ſe excuſant re
torquentes peccata ſua in alios
vbi ſupra. c.
Connfitendum eſt frequenter ꝑ
pter hec tract. primo. c. xij. a. b.
Cōfitendū eſt gradatim. i. cum
decēti ordine. Iſtud ꝓbatur q̄n
q̄ rationibꝰ tract. pri. c. xiij. a.
Cōfitendū eſt humiliter. Iſtud
probatur quinq̄ rationibus: tracta
tu primo. c. xiiij. a.
Confitendū rationabiliter dici
mus Confiteor beate Marie: ⁊
oībus ſanctis. tra: pmo. c. iij. c.
Confiteri debemus ꝓpter tria
Tracta. primo. c. iij. a.
Confiteri tenemur homini in le
ge gratie. tracta. primo. ca. v.
Cōfiteri homini voluit nos ob
ligare dominus propter tres ra
tiones. vbi ſupra. b.
Cōfiteri tenemur patri noſtro
vbi etiam oſtēditur quis ſit iſte
pater. vbi ſupra. c.
Cōfiteri alteri q̄ꝫ proprio ſacer
doti li in ſex caſibꝰ. vbi ſupra. d.
Confiteri vtrū quis teneatur q̄ꝫ
primum peccat mortaliter tra
cta. j. c. vj. b. c. d.
Confiteri ſtatim quis tenetur i
quinq̄ caſibus. vbi. ſupra. e.
Confiteri q̄ꝫ totius nos inducunt
aīalia bruta ſuo exēplo vbi. ſ. f.
Confiteri pro exaltinonies ſunt
valde faciū. vt patet tali exēplo.
vbi. ſupra. g.
Confiteri erubuit quedam mu
liter peccatrix: que medio beate
virginis ſaluata ē trac. j. c. x. b.
Confiteri erubuit quidem pec
cator: ad cuius obitum venerunt
quatuor demones. tra. j. ca. xi. e.
Confiteri volēs qualem diligen
tiam facere debeat oſtenditur.
tracta. j. c. xviij. b.
Confiteri erubuit Karolus ma
gnus quoddā grande pctm̄. ſed
ſic ſaluatus eſt. vbi ſupra. d.
Confiteri erubeſcit quedā pec
catrix mulier flens: ideo ridere
cepit diabolus de ea. vbi. ſ. d.
Confiteri noluit quidā magnus
princeps: idō damnatus. eſt. trac.
j. c. xxij. d.
Confiteri in extremis noluit q̄
dā peſſimus miles. ideo damna
tus eſt: trac. j. c. xxvj. b.
Contentio q̄d ſit oſtendit̄ ſecun
da pte. ſecūdi trac. c. iiij. a.
cōtētio triplex dſcribit̄. vbi. ſ. d
Cōtētio iſtexit oēꝫ ſtatū vbi. ſ. d.
Contentio ꝓcurat diabolus: ſi
cut patet tali exēplo. vbi. ſ. e.
Cōtēdere de ꝓeminentia ſctōꝝ
fatuū eſt. vt patet tali ex vbi. ſ. c.
Contrahenti cū ſibi coniūcta ſpi
rituali cognatiōe datur triplex
remedium tertia pte ſecundi tra
cta. c. viij. g.
Contritio q̄d ſit oñdit̄ ⁊ declara
tur. tertio trac. c. ij. a. b. c. d. e. f.
Contritionis tres bone ꝯditio
nes aſſignāt̄. tra. c. iiij. a.
Cōtritionis facilitas declaratur
triplici exemplo. vbi. ſ. b. c. d. e.
Contritionis bone tres ſunt vti
litates. vbi ſupra. f.
Contritio operatur in homine
tres glorioſos effectus. tertio tra
ctatu. c. vj. a.
Contritio ornat animā rationa
lem quatuor modis. tertio tra
cta. xj. capitulo. xj. a.
Cōtritionis vere tria ſunt ſigna
tertio tractatu cap. xv. per totū
Contritionis vere quatuor ſūt
ſigna. i. tra. cap. xvij. b.
conterendū eſt continue de pec
cato hoc mō. tertio tra. c. iij. a. b.
conterendū eſt diſcrete. vbi. ſ.
capi. d. e.
Conterēdum eſt de peccato ſta
tim ꝓpter quatuor. tertio tra
c. viij. per totum.
Conterendum eſt in preſenti ꝑ
pter tria. ter. tra. ca. ix. per totū.
Conterendi ⁊ dolendi de pecca
to habet peccator materiam ex
omni. iij. parte tra. ca. x. per totū
Contriti hominis manus prius
demgrata ē dealbata. tertio. tra
ctatu capitulo. iiij. g.
Contriti hominis facies decora
tur. vbi. ſupra. h.
Cōtritio mulier poſt multa pec
cata moritur ⁊ ſaluatur vbi. ſ. K
Contritus de pctis dꝫ hr̄e reſpe
ctū ad tria. trac. iij. c. v. a.
Contritus inuenit in deo hec. iij.
vbi ſupra. b.
Contritus reſpiciens culpā quā
priꝰ cōmiſerat inuenit in ea tria
vbi ſupra. e.
Cor leoninū ſuperborū deſcribit̄
hoc mō. j. pte. ij. tra. c. iiij. p totū.
Cor caninū iracūdorū deſcribit̄
hoc mō. j. pte. ij. tra. c. v. p totū
Cor lupinū odiētū dſcribit̄ hoc
mō. j. pte. ij. tra. c. vj. p totum.
Cor vulpinū hypocritarū deſcri
bitur. hoc modo. j. parte. ij. tra. c.
vij. per totum.
Cor vrſinū inuidorum deſcribit̄
hoc modo prima parte ſcdi tra.
cap. viij. per totum
Cor lapideū obſtīatoꝝ deſcribit̄
hoc mō. j. pte. ij. tra. ca. ix. p totū
Correctionē proximi delinquen
tis ꝯtingit omittere tripl'r. iiij. p
te ſecun. ii tra. ca. iiij. o.
Culpa mortalis tria mala facit
in homine. tertio tra. c. v. e.

D

Damni alteriꝰ q̄s
pōt eſſe occaſio q̄
dru. iiij. t. c. v. g.
Dānū q̄s pōt infer
re corpi alterius
multipl'r vbi. ſu. h
Damnū q̄s pōt inferre fame al
teriꝰ multipl'r. vbi. ſu. j.
Damnum quis poteſt inferre al
teri quo ad bona tēpalia: ⁊ quo
modo tenetur ad reſtitutionem.
vbi ſupra. K.
Decretalis. Omnis vtriuſq̄ ſe
xus: declaratur diffuſe. j. tra. ca.
xvij. in principio.
De mō nō recognoſcēte pctā hoīs
confeſſi. tra. c. xvij. c.
Detractio oñditur. ij. pte ſecun
di trac. c. v. a.
Detractor ſemper non eſt qui lo
quitur d̄ peccato ꝓximi ſui. vbi
ſupra. b. c.
Detractio eſt vitiū maxime offen
ſionis: ⁊ hoc dupl'r. vbi ſupra. d.
Detractio corrūpit tria hominū
genera vbi. ſupra. e.
Detractionem audientes quan
do peccant: ⁊ quando non oſten
dit diffuſe. vbi. ſupr. f.
Detractionem de ſe factam nu
ceat tolerare. vbi. ſu. g.
Detractionē de ſe factā patiēter
ſuſtinuit ſctā Maria. vbi. ſu. h

Detractores ſunt ſimiles mulieris reebus viliſſimis. vbi ſupra. i
Detractores grauiter puniũt a deo: vt patz tali exẽplo. vbi. F. K
Detractores vtuntur lingua fallacioſa. ſecunda parte ſecũdi tractatus. capi. vij. e.
Detractores laxant linguas ſuas contra tria hoim gña. ij. parte. ij. tra. c. xij. b.
Diuites huius ſecli cõſueuerũt ſe de diuitijs ſuis ſiue. ſecunda parte ſecundi tractatus. capitu viij. e.
Doloris cordis ſeu vere contritionis q̃ttuor ſunt ſigna. tra. j. capitu. xvij. b.
Dolor de peccatis an poſſit eſſe nimius. tracta. iij. c. iij. d.
Dolere debet homo magis de grauiori peccato quam de minus graui. vbi ſupra. g.
Dolere debet peccator de eo q̃ non poteſt dolere. ſicut patet tali exemplo. tra. iij. c. viij. c.
E
Eccleſiaſtici bñficia ti obtinentes fructibus bñficiorũ ſuorũ ſũt fures. iij. parte ſecũdi tra. c. ij. p. q.
Eleemoſynã vtrũ poſſit facere vxori inuito marito ſoluitur. tertia parte ſecundi tractat⁹. c. ſecundum. g.
Eleemoſyna cui debeat fieri oñditur. tra. primo. c. ij. a. b.
Eleemoſynã facere recuſãt multi potẽtes: friuole ſe excuſantes vbi ſupra. c. d.
Eleemoſyna quomodo a malo liberat oſtenditur. vbi ſupra. e.
Elemoſyne quintuplex fructus deſcribitur ex pſalmi. vbi. F. f.
Elemoſyna auget ſubſtãtiã tã tẽporalẽ: quod probatur q̃nq̧ modis. vbi. F. g. h. i. K.
Elemoſynã dare recuſantes deridãtur tali exẽplo. vbi. ſupra. n.
Elemoſynam in vita non facientes oſtenduntur farui tali exemplo. vbi ſupra. q.
Erubeſcere non debet homo cõfiteri peccata ſua: hoc probatur quinq̧ modis tract. au. j. c. a. r. a.
Erubeſcere debet peccator dum confitetur peccata ſua: hoc probatur quinq̧ modis. tra. primo capitu. xj. a.
Excuſant ſe homines communiter de tribus ſecunda parte ſecũdi tra. c. vj. a.
Excuſant homines multi peccata ſua tripliciter: ſed friuole iſtorũ excuſatiões. vbi. F. b. c. d. e.
Excuſare debemus imperfectiones aliorũ ex charitate. vbi. F. f.
F
Fallacioſa lingua vtuntur ſex genera hominũ. ſecunda parte ſecundi tractatus capitu. ſeptimum. a.
Feſta violantur tribus modis. quarta parte ſecundi tractatus. capi. vij. b.
Fornicatio vide ſub littera. l. vbi agitur de luxuria.
Fornicatoris ſacerdotis cadauer intra eccliam ſepultum turpiter eijcitur. tertia parte ſecũdi tracta. cap. viij. g.
Frequenter confitendũ eſt. Iſtud probatur quinq̧ modis. tracta. primo. ca. xij. a.
Frequenter confiteri debemus propter ſex rationes. vbi ſup. b
Furatoria manus deſcribit̃ ſic tertia parte ſecundi tracta. cap. ij. per totum.
Furtum committunt quinq̧ hominum gña. vbi. F. a.
Furtum committunt iniuſte preſcribentes. vbi ſupra. b.
Furtum committunt domeſtici qui ſunt in quadruplici differentia vbi. F. f.
Furtum committens vxor quomodo debeat ſatiſfacere. vbi ſupra. h.
Furtum committit vxor que de bõis viri ſui ſpurium nutrit. vbi ſupra. i.
Furtum cõmittit mater ſi vnũ de filijs ſuis pl⁹ ceteris notabiliter ditet. vbi. F. K.
Furtũ committit filius ſi bona parentum clandeſtine accipiat. vbi ſupra. l.
Furtũ committũt ſerui et ancille hoc mõ. vbi ſu. m.
Furtum cõmittunt illi qui abutunt̃ reb⁹ apđ eos depoſitis. vbi ſupra. n.
Furtum committunt clerici bñficiati hoc modo. vbi. ſu. p. q.
G
Gradatim eſt cõfitendum. iſtud probatur quinq̧ modis. tra. j. cap. xiij. a. b. c.
Glorioſa lingua deſcribitur hoc modo tra. ſecundo parte ſecunda. c. viij. p to.
H
Hortatoria lĩgua deſcribit̃ hoc modo. tractatu. ij. par. ij. cap. ix per totum
Hortantur mali alios ad malum ſex modis. vbi ſupra. b.
Hortari alios ad malum eſt graue peccatum: quod patet ex parte trium. vbi. ſu. c.
Hortantes alios ad malũ tandẽ puniuntur a deo. vbi. ſu. d.
Humiliter confitendum eſt: iſtud probatur quinq̧ modis tractatu primo. cap. x iij. a.
Humilitas triplex requiritur in confeſſione. vbi ſupra. b.
Humiliari noluit diabolus dum confiteretur: ideo non fuit abſolutus. vbi ſup. c.
I
Iactant ſe cõmuniter q̃ttuor gña hoim. tra. j. par. ij. capitu viij. p totum.
Iactare ſe ipſũ quõ null⁹ debet. vbi ſupra. b. c. d.
Ieiunium quattuor bona facit q̃ notantur in prefatione de ieiunio. trac. iij. cap. iij. e.
A ieiunio aliqui friuole ſe excuſant. vbi ſupra. e.
Inceſt⁹ deſcribitur diffuſe cũ triplici pena illius. tertia parte ſecundi trac. c. viij. aa. ꝛ ſeq̃.
Inceſtuoſi cuiuſdã nobilis cadauer poſt mortem flammis cõburitur. vbi ſupra. KK.
Integra dz eẽ cõfeſſio. iſtud pbat q̃nq̧ modis. tractatu. j. ca. xv. a.
Inuẽtas res ſibi retinẽtes furtũ cõmittũt. iij. par. tra. ſcđi. c. ij. d.
Inuẽtarũ rerũ diſtin. vbi ſup. c.
Inuidia deſcribit̃ hoc mõ. j. parte ſecundi tra. c. viij. p to.
Ipocrite: offendũt deum. prima parte ſcđi tra. c. vij. b.

Tabula Alphabetica

Ipocrite offendūt proximos ſuos dupliciter. vbi ſu.c.
Ipocrite offendūt ſeipſos dupliciter. vbi ſupra.d.
Ipocriſis an ſit ſemper mortale peccatum. vbi ſupra.e
Ipocritarum quadruplex mala conditio. vbi ſupra.f.
Ipocrite cōparantur multis rebus viliſſimis. vbi. ſu.g.
Inuidie origo deſcribit quo ad tria. vbi. ſupra.b.
Inuidus offendit tria genera perſonarum. vbi ſupra.c.
Inuidia offendit primum ſuum quattuor modis. vbi. ſupra.d.
Inuidus peccat in ſeipſum tribus modis vbi ſupra.f
Inuidia affligit cor inuidi qđ declaratur aliquibus ſimilitudinibus vbi ſupra.g.
Inuidus paratus eſt pati: vt ille cui inuidet ſimiliter patiat. vbi ſu. h.
Inuidia comparatur tribus rebꝰ viliſſimis. vbi ſupra.i.
Iniuſtie manꝰ deſcribitur. iij. parte. ſcđi tra.c. vij. per totum.
Ad iuſtitiā q̄ perſone requiruntur vbi ſupra.a.
Iudex os ħre tria. vbi. ſupra. b.
Iudex iniquus miſerabiliter occiditur. vbi. ſupra.d.e.
Iudex non debet accipere munera vbi ſupra.f.
Iudex quidā bonus pauper moritur. vbi. ſupra.g.
Iudex debet reſpicere finē. vbi ſupra.h.
Iudicis boni lingua poſt mortē illius reparata ē integra. vbi ſu.i
Iudicium humanū quattuor modis puertitur. vbi. ſu.c.
In iudicio actor pt̄ tripl'r peccare. vbi ſupra.k.
In iudicio accuſator pōt cōuenire defenſorem vbi ſupra.l.
In iudicio teſtes poſſūt tripliciter peccare. vbi ſupra.m.
In iudicio aduocati poſſunt nouem modis peccare vbi ſupra.n & conſequenter.
Iuratoria lingua deſcribit. ſcđo trac.ij. parte.c.x. per totum
Iuramentum quid ſit oſtendit. vbi ſupra.a.
Iurare licitum eſt quattuor caſibus. vbi. ſupra.b.
Iuramenti liciti tres comites deſcribuntur vbi. ſupra.c.
Iurando peccat homo in tribus caſibus. vbi ſupra.d.
Iurans mercator & iuramentum non implens: vtrum ſemper peccet. vbi ſupra.e.

K

KAnciōatoria ligua deſcribit ſcđa pte.ij. tra.c.xi. p totū.
Kantiones tres ſūt ſcꝫ btōrū eccl'iaſticorum mundanorꝫ. vbi. ſu.c.
Kantionatores offendunt deum quattuor modis vbi. ſupra.c.
Kantionatorum vitium punitur tribus modis. vbi ſup.d.b.

L

LAchrymarum fuſarum p peccatis q̄druplex ē conditio. tertio tra.c.vij.b.
Lachrymarum donū tali remedio habetur. vbi ſupra.d.e.
Laudant deum homines in triplici dr̄a. q̄rta parte.ij.tra.c.v.c
Laudare deum humana voce in officio eccleſiaſtico vtrum liceat vbi ſupra.d.
Lingua operatur ſex mala q̄ notant p ſex l'ras huiꝰ noīs lingua. ſecūda pte ſecūdi trac.c.i.a
Lingua vtendo ad loquendū debemus multa obſeruare & cōſiderare. vbi ſupra.b
Lingua adulatoria deſcribitur ſecunda parte. ſecūdi tracta.ca.ij. per totum.
Lingua blaſphematica deſcribitur. ſecunda parte ſecundi tra.c.iij. per totum.
Lingua contentioſa deſcribitur. ſecunda parte ſecundi tra.c.iiij. per totū.
Lingua detractoria deſcribitur. ſecunda parte ſecundi tra.ca. vi. per totum.
Lingua excuſatoria deſcribitur. ſecunda parte ſecundi tra.ca. vi. per totum.
Lingua fallacioſa deſcribitur. ſecunda parte ſecundi tracta.capi. vij.per totum.
Lingua glorioſa deſcribitur. ſecunda parte ſecundi tra.ca. viij. per totum.
Lingua hortatoria deſcribitur. ſecunda parte ſecundi tra.ca.ix. per totum.
Lingua iuratoria deſcribitur. ſecūda pte ſcđi tra.c.x. per totum.
Lingua cantionatoria deſcribitur. ſecunda parte ſcđi tr.ca.xi per totum.
Lingua laſciua deſcribitur. ſecūda parte ſecundi tracta.capi.xij. per totum.
Lingua mendoſa deſcribit. ſecūda parte ſecundi tracta.cap.xiij. per totum.
Locans equum vel aliquid ſimile qđ habet defectū occultum iniuſte agit tribus modis tertia pte ſecūdi tra.c.ij.o
Luſoria manus deſcribit. tertia parte ſecundi tra.c.vi.
Ludi honeſti pmittūt. vbi.ſ.a.
Circa huiuſmodi ludos tria ſūt cauenda. vbi.ſ.b.
Ludi inhoneſti & vitioſi prohibētur. vbi. ſ.e
Ludus deciorum inducit ad multa mala que deſcribuntur vbi ſupra.d.
In ludo alearū acquiſita an ſint neceſſario reſtituenda. vbi. ſ.e.
Item de hoc vide quarto. trac. capi. v.o.
De hac materia tanguntur ſex dubia. de quibus vide ſub littera.V.
Luſores in ſuis domibus ſuſtinētes qua pena digni ſunt. vbi. ſupra.l.
Ludo alearum deditus nepos beati Cyrilli moritur: & dānatur vbi ſupra.m.
Luxurie leproſa manus deſcribit tertia parte ſecundi tra.capi. viij.per totum.
Luxurie gňatio & parētes deſcribuntur. vbi ſupra.b
Luxurie abominatio quanta ſit oſtenditur ex parte triū. vbi.ſ.c
Luxurie vitium punitur tripliciter. vbi ſupra.d.

M.

MAnꝰ furatoria deſcribit.ij.parte.ij. tra.c.ij.per totum
Manus mercatoria dſcribit.iij.pte ſe. tra.c.iij.p totū.
L.iij.

Manus vſuraria deſcribit.iij.p te.ij.tra.c.iij.per totum
Manus ſymoniaca deſcribit.iij. parte.ij.tra.c.v.p totū.
Manus iniuſta deſcribit.iij.pte ſecundi tra.c.vj.p to.
Manus iuſtitie deſcribit.iij.pte ij.tra.c.vij.p totum.
Manus leproſa luxurie deſcribitur.tertia parte.ſecundi.tra.ca. viij.per totum.
Manibus contingit omittere tripliciter q̄rta parte.ij.trac.c.vj.a
Marinus tulit patientiſſime detractiones de ſe factaꝫ.iij.parte ſecūdi tra.c.v.h.
Mater non debet plꝰ ditare vnū filium q̄ aliuꝫ.tertia parte ſecūdi .tra.c.ij.K.
Mater q̄ de bōis viri ſui nutrit filium ſpurium committit furtū vbi ſupra.l.
Meditata debet eſſe cōfeſſio.iſtō probatur quinqꝫ modis. tracta. j.c.xviij.a.
Mendoſa lingua deſcribitur ſecunda parte ſecundi tra.ca.xiij. per totum.
Mendacium triplex.vbi ſupra.b
Mendacium pernicioſū.ſeu mortale tripliciter committitur.vbi ſupra.c
Mendacium officioſum tripliciter cōmittit̄ vbi ſu.d
Mendacium officioſum papyrij adhuc paruuli a ſenatoribus laudatur.vbi.ſ.e
Mēdatiū pernicioſi grauitas oſtendit̄ ꝓpt̄ ſex mala q̄ opat̄ vbi.ſ.f.
Mēdacium ſtuduit vitare quidaꝫ mercator et in breui ditatus eſt. vbi ſupra.g.
Mendacium loqui perſuaſit diabolus prophete Eſaie ſed non ꝓfuit vbi ſupra.h
Mercatores freq̄nter vtunt̄ lingua fallacioſa. ſecunda parte ſecundi.tra.vij.c
Mercator non ſupplēs iuramentū vtrū ſemꝑ notabilit̄ peccet tracta.ij.parte.ij.c.x.e.
Mercatoria manus deſcribitur iij.pte.ij.tra.c.iij.p to.
Mercātia poteſt tribus mōis exerceri.vbi ſu.h
Mercatores malitioſi ſunt in triplici differētia.vbi ſu.c
Mercatores fraudoloſi ſolēt alios decipere q̄ttuor mōis.vbi ſu.d.
Mercatores fraudoloſi ſolēt alios decipe in quātitate rei tripl'r vbi ſupra.e
Mercator non ſoluens in terminos per eum prefixos vtrum peccet.vbi ſupra.f.
Mercatoria ars aliquibus interdicit̄ ꝓpter multa.vbi ſu.g.
Mercator vadēs ad nūdinas in die feſto an peccet.vbi ſu.h.
Mercator plus vendens propter terminū datū ad ſoluēdū an peccet.iij.par.ſe.tra.c.iiij.d
Mercator emēs aliqd minus iuſto precio qz ꝑuenit ſolutionē an peccet.vbi ſupra.e.
Miſſam pro alio celebrās an poſſit aliqd exigere.iij. par. ſecundi tra.c.v.q.
Miſſam non audiēs ſacerdos an peccet.tertia parte ſecundi trac. cap.iij.b.
Miſſam audire valde expedit triplici rōne.vbi ſupra.g.
Mūdani hoīes ſeipſos hoc modo glorificant.tracta.ſecūdo. parte ij.c.viij.g.

N

Nobiles hoīes gloriantur de multis tra.ſecundo pte ſecunda.c.viij.a.
Negotiorum triplex eſt differētia. tertia pte.ſecū.tra.ca.iij.i

O

Obedire dꝫ ɔfitēs ſuo ɔfeſſori i iſtis.tra. ..ca .ſ.b.
Obſtinacio quid ſit oſtenditur. prima parte ſecundi tra.capitulo.ix.a.
Obſtinatio operatur tria mala i homine.vbi ſupra.b
Obſtinationis cauſa triplex eſt. vbi ſupra.c.
Obſtinatio poteſt dupliciter accipi vbi ſupra.d.
Obſtinationis cauſa propinqua eſt triplex.vbi ſu.e.
Obſtinationis cauſa propinquior ſiue coniuncta eſt triplex.vbi ſupra.f.
Obſtinata mulier plene confiteri non potuit.vbi ſu.g.
Obſtinatꝰ an poſſit eſſe aliquis pro iſto ſtatu.vbi ſu.h.i.K.
Obſtinatum cor tripl'r pōt emolliri.vbi ſupra.l.
Obſtinatorum tres ſunt differentie.vbi ſupra.m
Occaſio damni alterius aliquis eſſe poteſt quattuor modis.quarto tra.c.v.h
Odium ꝓximi eſt peccatuꝫ magne malignitatis/defenſionis/deteſtationis prima parte ſecundi. tra.cap.vj.a.
Odiūt maligni homines tria genera hominum bonorū.vbi ſu.b
Odientes proximos ſuos volūt defendere culpam ſuam tribus modis.vbi ſu.c.
Odientium excuſatio circa ꝓximorum ſuorum dilectionem reprobatur tripl'r.vbi ſupra.d.
Odium proximi eſt vitium deteſtādum triplici ratione.vbi.ſ.e.
Odium proximi impedit tria bona.vbi ſupra.f.
Odium nolle deponere eſt periculoſum ꝛ deponere fructuoſum hoc ꝓbat̄ triplici exemplo. vbi ſupra.g.h.i
Omiſſio de ea tria tāguntur.q̄rta parte ſecundi tra.ca.j.a.
Omiſſio ꝓbat̄ non eſſe peccatū ꝛ ſoluitur.vbi ſu.b.
Omiſſione multi peccant.vbi ſupra.c.d.
Omiſſiōis peccatum punit̄ hoc modo.vbi ſupra.e
Omittere contingit culpabiliter per os tripl'r.iiij.par.ij.tra.ca.ij. per totum.
Omittit quis culpabiliter deum non laudādo ꝛ hoc tribꝰ modis. vbi ſu.b
Omittit quis culpabiliter deum non laudādo quo ad modum tribus modis.vbi ſupra.c.
Omiſſio fraterne correctiōis nō eſt ſemper mortale petm̄ aut veniale.vbi ſupra.e.
Omittit quis grauiter integre nō confitendo.vbi ſupra.f.g
Omittit quis confeſſionem indebite peragēdo ꝛ hoc multiplicit̄ vbi ſupra.h.
Omittens facere penitentiam ſibi impoſitam in gratia an peccet.vbi ſupra.l.
Omittere p oculos ɔtigit tripl'r

quarta parte ſecundi tract.capi.
tertiū per totū.
Omittere per aures cōtingit tri
pliciter.quarta parte ſecūdi tra.
ca.iiij.per totum.
Omittere circa predicatiōis au
dientiam contingit triplicit̄. vbi
ſupra.n.
Omittere contingit circa corre=
ctionem fraternā q̄ ad illos q̄ cor
rigunt̄ tripl'r.vbi ſupra.o
Omittere contingit circa ſenſuꝫ
olfactus tripl'r. quarta parte ſe
cundi tra.ca.iiij.per totum.
Omittere contingit circa man⁹
tripl'r q̄rta pte ſecūdi tra.ca.vj.
per totum.
Omittentes opera pietatis mi=
rabiliter cruciantur poſt morteꝫ
vbi ſupra.b
Omittere ꝯtigit circa teſtamēta
defūctoꝝ tripl'r vbi.ſupra.c.
Omittere ꝯtingit circa teſtamē
torum impletionē tripl'r vbi.ſ.c
Item de hac materia vide tria
dubia ſub littera.v.
Omiſſio bone operationis et ex
ercitij honeſti generat triplex
malum vbi ſupra.n.
Omittere circa pedes contingit
tripliciter quarta parte ſecundi
tra.c.vij.per totum.
Omittere circa cultum feſtoꝝ.
contingit tripliciter.vbi ſupra.b
Omittere contingit circa clamo
rē gutturꝭ tripliciter quarta pte
ſecundi tra.ca.viij.per totum.
Operari manibus debemus in
preſēti propter tres rationes q̄r
ta parte ſecundi.tra.c.ij.
Oratio de hoc mouentur plures
queſtiuncule vꝫquis dd.vbi ꝛc.
iiij.tra.c.iiij.per totum.
Orare in lecto poſſunt egrotan=
tes exemplo Aug.vbi ſupra.e.
Orare debemus ꝓ tribus differē
tijs hominū vbi ſupra.g
Orare certis horis nos admōet
ſacra ſcriptura vbi.ſupra.
Orare debem⁹ dn̄s ꝓpter ſex ra
tiones.vbi ſupra.k.
Orād⁹ē de⁹ſex mōis.vbi ſupra.l.
Oratio clamoſa multa mala nata
ē fatere.vbi ſupra.q
Orando vtrū attentio requirat̄
vbi ſupra.r.
Oratio tantum valet in ore ſim=
plicis laici.ſicut in ore docti cle
rici.vbi ſupra.t
Orando euagatio mētis deo diſ
plicet q̄ ꝓbat̄ tali ſimilitudine.
vbi ſupra.v
Orant multi deū qui tamen non
exaudiuntur ꝛ propter hoc.vbi
ſupra.x.
Ordinē ſuſcipiēs ꝯmittit ſymoni
aꝫ i trib⁹ caſib⁹.iij.p.ij.tra .c.v.q

P

Pauperum tria ſunt
ſigna.quarto tractat.
cap.ij.b.
Pctā mortalia nume
ro ſeptem pulchre de
ſcribuntur cum ſuis ramis trac.
ſ.c.xiij.c.
Peccatū ſuū retorſit quedā mu=
lier in diabolum ideo ab eodem
pcuſſa eſt.tra.c.xxj.d
Peccata ſua multi in alios retor
quent ꝛ male.vbi ſupra.c.
Peccatū mortale facit.vij.mala
que deſignātur ꝑ ſeptem l̄rās hu
ius dictionis peccaui prima pte.
ij.tractatus.c.j.a
Peccatum eſt penitētie fruſtrati
uum.Iſtud probatur quinqꝫ mo
dis vbi ſupra.b.
Peccatū ē egeſtatis g[e]neratiuū
Iſtud probatur quinqꝫ modis
vbi ſupra.d.
Peccatum eſt cecitatis inducti=
uum.Iſtud probatur quinqꝫ mo
dis.vbi ſupra.e
Peccata mortalia hoc modo fi=
gurantur vbi ſupra.f.
Peccatum eſt charitatis diſſipati
uum.Iſtd̄ ꝓbatur quīqꝫ modis
vbi ſupra.i.
Pctm̄ fetere facit hominē.Iſtud
ꝓbat̄ tali exēplo.vbi ſupra.k
Peccatum eſt amaritudinis cau
ſatiuū.Iſtud probat̄ q̄nqꝫ mōis.
vbi ſupra.l.
Peccatum eſt vie celeſtis aber=
ratiuum.Iſtud probatur quinqꝫ
modis.vbi.ſupra.n
Peccatum eſt diuine indignatio=
nis ꝓuocatiuum.Iſtd̄ probatur
quinqꝫ modis.vbi ſupra.p.
Pctā hoīm īducunt terre ſterili=
tatē pariter et guerras.hoc ꝓ
bat̄ duplici exēplo.vbi ſupra .q.
De peccato operis mouētur tria
pulchra dubia.tertia parte ſecū=
di tra.c.j.per totum.
Peccatum commiſſionis diuidi=
tur in peccatum cordis:oris:et
operis.vbi ſupra.b.
Peccatum operis quare ſpecia=
liter prohibetur.vbi ſupra.c.
Peccatum operis vtrum addat
ſpecialem maliciam ſupra pecca
tum cordis.vbi ſupra.d.
Peccata mortalia numero ſeptē
ſpoliant hominem hoc mō.ter=
tio tra.c.quar.d
Peccatores non intelligūt ſe eſſe
cecos:ſicut neqꝫ vxor Senece.
Prima parte ſecundi tracta.capi
tulum primum.a
peccator obſtinatus terribiliter
moritur vbi ſupra.r.
Peccatores reuocat deus ad pe
nitentiam tribus modis.tertio
trac.c.v.c.
Peccator quidem dedit ſe dia=
bolo q̄ poſtea per penitentiaꝫ ab
eo liberatus eſt.vbi ſupra.d.
Peccator habet materiam iuſte
dolendi de peccatis ſuis ex om
ni parte.tertio tracta.c.x.ꝑ totū
Peccatorem ad ſe ꝑ contritionē
veram reuertentem hoc modo
recipit de⁹.tertio tra.cap.xj.b.
Penitentiam a confeſſore impo
ſitam an confitens debeat ſemꝑ
acceptare tractatus primus.ca=
pitulo.x.b.
Penitētia diſcreta que ſit ꝛ que
non oſtenditur.vbi ſupra.c.
Penitentiam iniungendo diſcre
te procedendum eſt vbi.ſupra.d
Poſt longam penitentiam ad ſe
culum redire volēs quidam he
remita moritur ꝛ damnatur.
Prima parte ſecundi tractatus
capitulum primum.c.
Peregrinationem debitā omit=
tēs grauiter peccat quarta par
te ſecundi tra.c.vij.f
Peregrinari in die feſto an li=
ceat.vbi ſupra.g.
Peregrini quibus confiteri poſ
ſunt.vbi ſupra.h
Predicationē ꝯtigit omitter̄ tri
pl'r.iiij.pte ſcd̄i tra.c.iiij.n.
Prelati qui tenētur viſitare ſub
ditos ſuos communiter peccāt
tripliciter quarta parte ſecundi
tra.cap.vij.i.
Prelatorū friuola excuſatio quo
ad malam vitam ſubditoꝝ ſuo
rum.vbi ſupra.K.

Tabula Alphabetica

Q

Quadrageſimaris dz eſſe confeſſio Iſtud ꝓbatur qn ꝙ modis traſ.c.xxij.per totũ.

Quare xpus voluit nos obligari in lege gratie ad ↄfeſſionem homini faciendaz tra.ſ.c.v.q.

Quo iure tenetur confeſſor celare peccata ſibi confeſſa. tratatꝰ. primus.c.xxj.b

Querit ſi ↄfeſſor poſſit dicere bona de perſona cuius confeſſionez audiuit.vbi ſupra.c.

R

Raptus deſcribitur iij.pte ſe.t.c.viij.n.

Raptor an poſſit cõtrahere cũ illa quã rapuit.vbi ſupra.o.

Raptoris pena ciuilis eſt trũcatio capitis.vbi.ſ.pp

Religionis ꝑ ingreſſu an liceat pactuin facere.tertia parte ſecũdi tractus.c.v.n.o.p.

Religioſe mulieres propter ſymoniam commiſſam in momento perierũt.vbi ſupra.y.

Reſtitutio quando ſit facienda oſtẽditur.quar.tra.ca.v.a

Reſtitutio poteſt licite differri in ſex caſibus.vbi ſu.b

Reſtituere qs tenetur.vbi ſup.z.

Reſtituere aliqui probant ſe nõ obligari: quibus reſpondetur.vbi ſu.d.e.

Reſtitutio eſt facienda quattuor modis.vbi ſupra.f.

Reſtitutio vbi fieri dz.vbi ſup.l.

Reſtitutio per quos fieri debet.vbi ſupra.m.

Reſtitutio cui fieri dz.vbi ſup.n

Reſtituere an teneatur q̃ lucratꝰ eſt in ludo aelarũ.vbi ſu.o

In reſtitutiõe rez inuẽtaz multi abuſus cõmitti ſolent.vbi ſu.p.

Reſtitutionẽ quidam probus hõ fideliſſime egit.vbi ſu.q

Reſtitutionẽ qualiter facere debeat mulier q̃ ↄcepit ex adulterio z nutrit filiũ ſic natũ de bõis viri ſui.vbi ſu.r

Circa dictam materiã de reſtitutiõibꝰ mouẽt q̃ttuor dubia q̃ ſoluũt.vbi ſu.ↄſir.

S

Sacerdos fornicarius mirabiliter punitur ſecundũ canones tertia parte ſecundi tra.c.viij.tt.

Sacrilegium ſpecies luxurie deſcribit.vbi ſu.rr.

Sacrilegium carnale committẽtes tripliciter deum offendunt.vbi ſupra.ſſ.

Sacrilegiuz carnale cõmittẽtes eccleſiſtici grauiter puniũt ſcðz canones.vbi ſupra.tit.

Sapientes huius mundi glorificant ſeipſos.tractatus ſecundi p te ſecũda.ca.viij.f

Satiſfactoriũ poteſt eẽ aliquod opus in mortali peccato factum: et aliquod non quarto tractatu.capitulum primum.e

De ſatiſfactiõe plura dubia mouentur ſub littera.v.

Serui z ãcille ↄmittũt furtũ hoc mõ.iij.pte.ij.tra.c.ij.m.

Simoniaca manus deſcribitur tertia paate ſecũdi tracta.cap.v.per totum.

Simonia quid eſt.vbi ſupra.b.

Simonia committitur tribꝰ modis ſecundum ꝙ eſt triplex munꝰ vbi ſupra.c

Simoniã vtrũ icurrat clericꝰ epiſcopo ſubſpe bñficij ipetrãdi vbi ſupra.e

Simoniam non ſemper incurrit eccleſiaſticus pecuniam recipiẽdo.vbi.ſu.g

Simonie grauitas oſtenditur ſecundum triplicẽ legẽ.vbi ſup e

Simonia ingreditur triplicẽ domum.vbi ſupra.k.

Simoniam committũt multi ꝑlati duplicitẽ.vbi ſupra.l.

Simoniã ↄmittũt multi religioſi hoc modo.vbi ſu.m.n

Simoniam committunt multi clerici tribus modis.vbi ſupra.q.

Simoniam quo ad exequias defunctorum committunt clerici tripliciter.vbi ſup.v

Simonia punitur quattuor modis.vbi ſupra.x.

Stuprum deſcribitur.tertia parte ſecundi tract.ca.viij.ll.

De ſtupro tria notantur.vbi ſupra.mm.

Superbi cordis ſextuplex eſt cauſa prima parte ſecundi tractatus.capitulo.quarto.a

Superbi cordis grauitas oſtenditur tribus modis.vbi ſupra.b

Superbie ſeptem ſunt filie.vbi ſupra.c

Superbum cor multis diſplicet vbi ſupra.

Superbum cor punitur triplici pena.vbi ſupra.e.

Superbie cordis ſunt tria remedia ad illius humiliationem.vbi ſupra.f.

T

Teſtamenta defunctorum male exequuntur tria hominũ genera iij.parte.ſecũdi tra.capi.vj.c

Teſtamentorum ĩfideles executores puniuntur tripliciter.vbi ſupra.b

Teſtamenti curam ſuſcipiẽs et non exequens terribiliter moritur et dampnatur.vbi ſupra.e

Teſtamenta indebite ſoluuntur tribus modis.vbi ſupra.f.

De hac materia tanguntur tria dubia ſub littera.v.v.

Teſtes frequenter vtuntur lingua fallacioſa ſecunda parte ſecundi tracta.ca.vij.b

Triſtari poteſt aliquis de bono alterius quattuor modis.prima parte ſecundi tracta.cap.viij.ea.

V

Vſuraria manꝰ deſcribitur.tertia pte ſecundi trac.c.iiij.per totum.

Vſuraz facit intẽtio pꝛĩcipalis z primaria ad lucrum.vbi ſupra.b.

Vſuram facit intentio ad lucruz etiam ſequens pactum licitum.vbi ſupra.c.

Vſuram quando committit et quando non qui vendit merces ad credẽtiam oſtenditur.vbi ſupra.d.

Vſuram committit emens hoc modo.vbi ſupra.e

Vſuram committunt campſores hoc mõ.vbi ſup.f.

Vtrum adulter poſſit contrahere cum ſua adultera tertia parte ſecundi tractatus.capit.xviij.x.

tractatu.capi.j.a.

Utrum adultera mulier habēs filium in adulterio natū debeat hoc ſuelari viro ſuo quarto tra. c.v.

Utrum ille ſit blaſphem⁹ qui iurat p corpus xp̄i ſecūda parte ſecundi tra.c.iiij.g

Utrum confiteri liceat alteri q̄ꝫ proprio ſacerdoti abſqꝫ eius licētia tract.j.c.v.d

Utrum confiteri ſtatim teneatur ille q̄ mortalr̄ peccauit.j.tra.c.vj.

Utrum confitens ſue conditione bene confiteatur.primo trac. c.viij.c.d.e.

Utrum confiteri vni et eidem ſacerdoti omnia ſua peccata ſit neceſſe primo tracta.c.xv.b

Utrum confitens teneatur ſemper acceptare qualibet pniam ſibi impoſitā.j.tra.c.xx.b

Utrum in cōfeſſione liceat in aliquo caſu exprimere perſonā cuꝫ qua quis peccauit.primo tracta. cap.xxi.b.

Utrum confeſſus fratri priuilegiato teneatur iterum confiteri proprio ſacerdoti primo tracta. cap.xxij.b.

Utrū ꝯfeſſionē ſuā valere poſſit q̄s cognoſcere p aliq̄ ſigna. p̄io trac.cap.xxiiij.c

Utrum non cōmunicās in die pache de conſilio cōfeſſoris ſui poſſit carnes comedere illo die primo tractatu.c.xxij.c.

Utrum confiteri volens poſſit ſibi eligere confeſſorem ad nutum quarta parte ſecundi tractatus. capi.ij.i

Utrum confeſſus impleta penitentia iniuncta a confeſſore ſit immunis ab omni pena:quarto tractatu.capi.j.a.

Utrū correctionis fraterne omiſſio ſemper ſit mortalis quarta p̄te ſecundi:trac.c.ij.e.

Utrum detractor ſemꝑ ſit quicūqꝫ loquitur maluꝫ de proximo ſuo ſecūda p̄te ſecūdi tra.c.v.

Utrum dolor de peccatis poſſit eſſe nimi⁹:tertio tra.c.iij.d.

Utrum elemoſyna ſit magis ſatiſfactoria q̄ꝫ oratio aut ieiuniū. quarto tracta.c.j.d

Utrum feſto die liceat fratribus mendicantibus facere queſtam de blado cum quadriga: quarta parte ſecundi tracta.c.vij.c

Utrū feſtis diebus liceat nundinas facere aut frequentare. vbi ſupra.d.

Utrum feſto die vendentes victualia excuſentur a peccato vbi ſupra.e

Utrum feſto die liceat pergrinari quarta parte.ij.tra.c.vij.g.

Utrum laudare debeamus deuꝫ cantādo.quarta parte ſecūdi tractatus.c.vij.d.

Utrum lucrās in ludo alearum teneatur reſtituere.tertia parte ſecundi tra.capi.vj.e.

Itē quarto tracta.c.v.o

Utrum ludus ſcacorum ſit clericis interdictus tertia parte tra. ſecundi.c.vj.f.

Utrum inſpectores ludi ꝓhibiti peccēt mortalr̄.vbi.ſ.g.

Utrū luſorib⁹ dātes iſtrumēta ad ludēdū peccēt mortalr̄.vbi.ſ.h.

Utrum ludi prohibiti vendētes inſtrumenta aut facientes peccēt mortalr̄.vbi ſupra.i.

Utrum in ludo aſſiſtentes ⁊ mutuo ſe obligātes peccent mortaliter.vbi ſupra.k.

Utrum ludentes in ſuis domibus recipientes aut tolerantes peccent mortaliter.vbi ſupra.l.

Utrum mercator aut quicunqꝫ alius non ſoluēs in termino prefixo peccēt mortaliter.tertia par ſecundi tracta.c.iij.fa.

Utrum miſſam audire teneanṫ cleri omni die dominico et feſto quarta parte ſecundi tra.c.iiij.b

Utrum miſſam non audiens die feſto peccet mortaliter vbi.ſu.c.

Utrū miſſaꝫ integre non audiēs peccet mortaliter.vbi ſupra.f.

Utrum miſſaꝫ non audiens mulier qui domi manet faciens luctum viri ſui peccet mortaliter. vbi ſupra.c.

Utrum veſperas non audiens i die feſto peccet mortaliter. vbi ſupra.d.

Utrum miſſam parrochialem q̄libet teneaṫ audire in die dominico vbi ſupra.h.i.

Utrum miſſaꝫ audire obligatus poſſit tunc dicere officiū diuinuꝫ aut priuatas orationes vbi.ſu.k

Utrum miſſaꝫ audire obligatus teneatur audire miſſam de die. vbi ſupra.l.

Utrū miſſas plures quis teneaṫ audire i die preſertim vbi adeſt copia ⁊ facultas.vbi.ſu.m.

Utrum omittens implere penitentiam in gratia peccet.Quarta parte ſecundi tra.c.ij.l.

Utrum in oratione requiraṫ attentio et qualis.quarto tracta. cap.iiij.s.

Utrum penitentia facta in mortali liberet facienteꝫ.quarto tracta.l.j.b.c.

Utrum raptor poſſit contrahere cum illa qua rapuit.ter.parte ſecundi tra.cap.viij.oo.

Utrum ſatiſfacere poſſit vnus pro alio quarto tra.capi.j.f.g.

Utrum ſatiſfacere pro ſe poſſit pater filium obligare.vbi.ſu.h.

Utrum ſatiſfactionem in confeſſione impoſitam teneatur q̄s q̄ꝫ toti⁹ adimplere.vbi ſupra.i.

Utrum ſymoniacū ſit facere pactū ꝓ ingreſſu religionis ter.p̄te ſecundi tra.ca.v.n.o.p.

Utrum ſymoniacum ſit aliquid exigere ꝓ celebratiōe miſſe vbi ſupra.r.

Utrum ſit ſymoniacuꝫ facere pactū de pecunia danda pro anniuerſario celebrādo.vbi ſupra.s.

Utrum ſymoniacum ſit aliquid exigere pro audientia confeſſionis.vbi ſupra.t.

Utrum teſtamenti executio preiudicet teſtatori defuncto. quarta parte ſecundi tra.capi.vj.h.

Utrum teſtamenti executor poſſit rōnabilr̄ differre executioneꝫ huiuſmodi teſtamenti. vbi ſu.i.

Utrum teſtamenti executor excuſeṫ a culpa propṫ negligentiā heredis.vbi ſupra.k.

Utrum triſticia quelibꝫ quam quis de bono alterius pertineat ad inuidiam prima parte ſecundi tra.cap.viij.e.

Utrum vſura ſit dare triticum ad ſeminandum ad quotam medietatis.iij. p̄te ſc̄di.tra.c.iiij.g.

Utrum vſura ſit mutuare triticum vetus pro nouo recipiendo in auguſto.vbi.ſupra.h.

Utrum vſura ſit tradere anima

lla ad ſocietatem. vbi ſupra. i.
Utrum vſura ſit: emere agrum cum conditione reuēditionis infra prefixum tempus. vbi ſu. K.
Utrum vſura ſit emere cenſum ad vitā vel vitas duas aut plures. vbi ſupra. l.
Utrum vſura ſit emere ſchedulas obligatorias. vbi. ſupra. m.
Utrum ad vſurā recipiens peccet mortaliter vbi ſupra. n.
Utrum vxor poſſit facere eleemoſinā in inuito marito. tertia parte ſecundi tractatus capitulum ſecundum. g.
Uxor que furtum commiſit quō debeat ſe acquitare. vbi ſupra. h
Uxor furtum committit que de bonis viri ſui filium ſpurium nutrit. vbi ſupra. i.

¶ Explicit tabula predicti operis.

¶ Hoc opus impreſſum fuit anno a mundo redempto Mileſimo. D. Trigeſimo Menſe Maij.

¶ Reuerendo in Christo patri et domino. d. Gregorio de Ambaſia Rothomageñ. archiepiſcopo non minus pientiſſimo ꝙ venerando Frater Guillermus Pepinus. Salutem.

Iam literarum dignitatem et quaſi prerogatiuam ſemper apud antiquos fuiſſe memorie proditū eſt archipreſul digniſſime: vt antiſtes principes: ceteriſqꝫ ampliſſimi viri: eas ſibi dicari: et honeſtū: et glorioſum putarent. Quo fit vt hanc noſtram: quantulacunqꝫ eſt: lucubratiūculā: ne abſqꝫ aliquo numine prodiret in vulgū maieſtati tue conſecrandam dedicandamqꝫ cenſuerim. nec ſane immerito: ſiquidem pluſcula. et quidem veriſſima hominis honeſtamenta quibus ornaris: ad hoc factitandum me inuitarunt. Tua ſcilicet erga me mihi perſpectiſſima beneuolentia. genuina probitas: incredibilis prudentia hilaris comitas mores defecati. Quibus mehercle patrui tui Georgij de Ambaſia quondā archipreſulis Rothomageñ. ac Francie legati meritiſſimi: cuius vtinā oſſa molliter quieſcant ſpiritū in te inſtar helye ſpiritus cum helyſeo duplicatū eſſe apertiſſime oſtēdis: eiuſqꝫ virtutes hereditate poſſidere. Accipies igitur grauiſſime pater hoc noſtrum opuſculum mee erga te obſeruantie perpetuum monimentum. Quod quia fultum tua auctoritate: ab alijs quoqꝫ comprobatum iri confido.

Uale.

¶ Guillermi Louberti Paceij ad ſacre militie conſtantiſſimum militem magneqꝫ ſpei virum Fratrem Petrum de lāgle cognatū ſuum de laudibus domini Pepini vigilantiſſimi Christi preconis et de fide per ꝙ bene meriti. Epigramma.

O qui natiuos noſtro deduxeris ortus.
Sanguine nobilitans religione genus.
Ut perſonatus vepres obtruncat arator.
Et campis herbas que nocuere ſecat:
Ut metit vrticas renouatqꝫ frequenter aratro.
Fertilior ſegetes vt dare poſſit ager.
Eximius loliūſic demetit omne Pepinus:
Criminis hinc qualem conſpicis: ortas ſeges
Iamqꝫ cathenato ſeges orta labore Pepini
Colligitur qua non dignis vlla legi.
Neuſtria celeſti. felix hoc pignore tellus.
Aurea que viuo viuere ſecla putes.
Tarda meduſeo citius teſtudo caballo.
Et rabidis compar tigribus agans erit.
Eternum nomen ꝙ conterat vlla Pepini.
Temporis ingluuies: ꝙ terat vlla dies.
Aligeri rexit generoſus ſceptra Pepinus
Imperij: huic virtus bellica clara fuit.
Hic ſanctus fidei preco: mileſqꝫ Pipinus
Eſt Christi: ſacre religionis honos.
Gratulor aſſiduis tantum ꝙ laudibus effers.
Ut tua demonſtrat littera crebra virum.
Et cuius famam totus vix continet orbis.
Contineant laudes iam tua ſcripta. Ualle